despierten de los oluidos
de los pasados tormentos
de los quales sus aumentos
se sostienen bien sentidos
Recuerden fauorecidos
desperiados de esperança
porque ya questa tardança
no pueden ser afligidos

despierten gran de canto
de grandeza en merçed
... tiene que perder
a quien an tirado tanto
Recuerden ya sin espanto
de la grima tristeza
porque ya la su nobleza
no les atormenta tanto

Recuerden para inclinar
aquella ques nuestra ...
aquella ques nuestra ...

Johannis versoris philosophi pclarissimi in diui Aristotelis Philosophie libros glosule exactissime

de toda buena ...
aquella virgen
donde ... señar
a quien nos a de ...
aquella ques nuestra lumbre
... que los en cumbre
de ... podamos ...

... recursoso ...
de ... mio mortal
al ... celestial
en ... peligroso
aquel medico glorioso
entre la noche y el dia
se ofrezca al alma mia
en acto tan ... turoso

inmapet

contenplando y acordando
... monte parnaso
mas ... astrado ...
de todo lo ya pasado
fuera ... portado
en los campos ...
de ... dados mis deseos
... nada ... pasado

pero ya ... nando
... pena ...
...
fue ... partido

y todo desparesçido
... quien ...
mi alma ...
de ... perdido
de la ... pasada
... de claro varon
... de la razon
... sospechada
fue mi alma consolada
en pensar que merezca
no ... temer
mas en vida trabajada

... memoremos
... hazen las memorias
... estorias
de los bienes que tenemos
y si holgamos perdemos
el ... glorioso

y el perpetuo reposo
... eterna ... vemos
... ganaron
los Romanos ... memorias
pero despues la su gloria
... perdieron
los judios ... fueron
... perseguidos
... despues fallesçidos
de ... dios ... fueron
la gloria de los xpianos
... ...
quedo ... perseguida
la yglesia de xpianos
... ...
pero agora ...
... dinero
... verdadero
... del mundo hallamos
nuestra españa bien ...
quando ...
y los godos ... ron

Petrus de sancto iobe Johāni pardo salutē. Nō possū officiū tuū nō accusare: q̄ tā diu
silentiū egeris. nec em̄ mei oblitus esse debes: quē mirifice diligere ꝯsuesti. Nec etiam pitago
reus factus es tam repente: qui elocutionis studio maxime oīm inseruire didiceris. nec te
supbū factū esse puto qui humanitate ⁊ mansuetudine nemini cedas. itaq̄ nisi te iure excu
sandū malis. facito ad me venias aut ꝑpediē intelligam q̄d in causa fuerit vt tanto silen-
tio te dediceris. Ast si tibi cordi est h̄ penitus silentiū aboleā te oratū velim tuū ad me pedē
extemplo transferas. hic aliquot dies victitaturo: vt tua prudētia. auctoritate. ac lepidissi-
ma demū ꝯsuetudine silentij reliquū possim eliminare. Cū ad te maximopere ꝓ nostra sūma
ꝯiunctione tuaq̄ singulari humanitate. etiam atq̄ etiam queso ⁊ peto vt quibuscunq̄ re-
bus potens [poteris aūt plurimis] ꝓspicias ⁊ ꝯsulas rationibus meis vt tuū tota mihi ver
soriū ad tempus salubre sup philosophica disciplina legare imprimendi causa esset: cum
tot tantiq̄ viri more fluentis aque ad mee habitationis edes confluunt q̄ te non cōmenta
torē verū potius Aristotelis dicta explanatorē asserūt. At errantiū philosophorū radicē tan
q̄ e arbore sterili extirpatorē. Sed que hic agant queve dicant te curare putarē scriberez
tibi acta consilij ⁊ quotidianarū rerū cōmentarios facerē: sed si te bene noui tu eiusmodi mē-
tis es. vt nō modo non cures ista cognoscere. verū quidem habere verūetiam interesse tua
arbitreris. hec vt tu appellare soles tedia ⁊ deliramēta hoīm ignorare. Est aūt vt inuitātium
op⁹ ad gustū ꝯuiuarū epulas q̄rere. sic dantis ac scribentis ad amicū ꝯuenientē eius deside-
rio materiam sumere. Quando igit̄ tu q̄dem delicator es nec quēcunq̄ cibū stomachus tu-
us admittit: multa etiā que ceteris placent fastidit. paremus sane epistolas ⁊ cōmentaria
gustui tuoq̄ gratas grata. ⁊ quoniā nostratia ista cōtemnis ꝑegrina tibi obsonia conqui-
ramus. nihil itaq̄ tibi magis placiturū ꝑ hec tempora arbitror. q̄ si ꝑegrinationē meā tibi
ꝑscripsero. Etem̄ philosophia res prorsus digna est ⁊ admiratione et laude nostra in q̄ nō
solū rerū humanarū sed etiā diuini cultus ratio mihi esse videt̄ reposita. nā et altissimarū re-
rum causas aperit ⁊ bene atq̄ caste cū hominibus versari instruit. cuz nihil sapientius d̄ al-
tissimis rebus dici aut excogitari potest. q̄ ea que cum a platone tum ab hijs qui deinceps
illum secuti sūt. ⁊ sepe disputata ⁊ nōnunq̄ ab eis prudentissime conscripta fuere. Peritia
etem̄ literarū ⁊ scientia rerū. hec em̄ duo sese inuicē iuuant mutuaq̄ deseruiunt. nā ⁊ litere si-
ne rerū scientia steriles sunt ⁊ inanes. ⁊ scientia rerū q̄uis ingens. si splendore careat lite-
rarum abdita quedā ⁊ caligo videt̄. Quid multa variaq̄ scire ꝓdest siueq̄ loqui de hijs cū
dignitate. neq̄ mandare literis nisi ridicule possis. atq̄ ita coniugata quodāmodo sūt peri-
tia lr̄arū ⁊ scientia rerū. hec duo simul coniūcta veteres illos quorū memoriam veneramur
ad celebritatē nominis gloriamq̄ ꝑuexere. animū vincere. iracundiam cohibere. sibi impe-
rare. victoriam temperare victis. indulgere supplicantibus. q̄ hoc fecerit nō est sūmis phi-
losophis equandus. s; deo similim⁹ censendus [tu hoc fac ⁊ viues] virtutis em̄ laus omnis in
actione consistit. cum nulle tam bone artes sunt que abutentiū vicio deprauari nō possunt ⁊
Jdcirco em̄ bone artes reperte fuerūt vt illis instrueremur quidue agendū esset quidue obse-
quendū quidue obmittendū vt per earū exhortationes optimis moribus inflāmemur. hec
est causa cur sapientes velut postremā. cui vacandū sit debere esse. philosophiā moralē tan
q̄ ꝑfectiores cuiusdā vite precepta ⁊ institutiones ꝯtinentē. Cū igit̄ ex philosophia summā
oīm rerū doctrinā sis consequutus. vti tu sic alij. virtus deniq̄ boni viri tibi nomē indiderit.
virtutēq̄ tanti facis esse vt nos etiam quos nunq̄ vidimus ad eorū beniuolentiā compellat.
Uale mea suauitas ⁊ ꝑitissimū atq̄ optimū virum. N, meū saluere iube. Jterū iterūq̄ vale.

Hic liber est fr̄is ambrosii martel et pertinet conventui
sancti pauli ispalensis quem emit ex
elemosinis matris eius

fr. ambrosius
martel

Johannis versoris philosophi p̄clarissimi in diui Aristotelis philosophie libros glosule exactissime.

Quoniamquidez intelligere et scire ptingit circa omnes scientias quar͞ sunt principia cause aut elementa ex eor͞ cognitione. Tunc em̄ vnumquodq͞ cognoscere arbitramur cū causas primas et p̄ncipia prima cognoscimus et vsq͞ ad elementa.

Circa Libros

Philosophie natural' Aristotelis queritur primo.

Utr͞ de rebus naturalibus sit scientia. Et arguit̄ q͞ non. tribus rationibus. Eracliti dicētis simpliciter nihil posse sciri. Qui tñ de naturalib' et phisicis, h̄ maxime asseruit p̄pter earū mutabilitatē. Prima ratio est. Nulla phisica bene sciunt̄ nisi sciant̄ s̄m suū esse et s̄m id q̄d sunt sed s̄m id q͞ sunt infinitas habent differentias. Intellectus aūt noster refugit infinituz et nullo modo ip̄m comprehendit. ḡ naturalia nullo modo ab intellectu cōprehendunt̄ et p̄sequens nō sciunt̄. Secunda ratio est si de phisicis esset sciētia tunc mediū esset diffinitio. s͞z diffinitio in phisicis est particularis. vt dicit. q͞r si accipiat̄ diffinitio animalis s̄m esse phisicū ip̄a s̄m vnūquodq͞ aial erit altera et altera s̄m esse cuiuslibet particular͞ animalis. sicut ḡ non est vnū esse pluriū animaliū ita nec vna diffinitio nisi equiuoce. medium aūt equiuocum nō facit scire. ḡ de talib' non potest esse scientia. Tercia ratio. Entia phisica motui et mutatōni subiacent et nunq͞ p̄manent in eodez statu. ḡ sequit̄ q͞ de ipsis non est scientia. p̄sequētia tenet. Antecedēs p̄bat̄. quia res phisice sunt res habētes in se naturā. Natura aūt est principium motus ei' in quo est. vt p͞z secundo hui'. ergo res phisice sunt mobiles et variabiles et p̄sequens corruptibiles. sciētia aūt solū ē de necessariis vt habetur p̄mo posteriorum. Et hec ratio vt dicit dn̄s Albertus videbat̄ ita violenta ipsi Eraclito et suis sequacibus q͞ cū ipsi viderent omne quod mouet̄ et mutat̄ partim esse in termino a quo et partim in termino ad quem vt viderent illos duos esse oppositos contrarie et contradictorie. quia ad motuz esse int̄ bonū et malum sequit̄ motū esse int̄ bonum et non bonū. ideo concedebant eandem rem simul esse nigram et albam. albam et non albam. et contraria et contradictoria verificari de codē. et hoc est impossibile. Sed vt dicit Albertus. mirabilius fuit de Ptolomeo q̄ fuit vir prudēs in m̄tis. qui p̄pter hanc rationē dixit de naturis nō esse certam sciennā p̄pter sui mutabilitatem. s͞z tantum opinionē. Et signū dabat iste Ptolomeus. quia plurimi de naturis plurima opinati sūt. oēs aūt in mathematicis p̄formiter et vno modo locuti sunt. Ad oppositū est p̄hus cū omnib' suis cōmentatoribus Auerroi. Alberto. et doctore sancto. q̄ de rebus naturalibus in suis libris phisicis scientia nobis tradiderūt

Pro responsione ad questionē

Sciendū est p̄mo q͞ cū sciētia sit habitus intellectus: oportet oē illud de quo est sciētia eē intelligibile. Vnū q̄dq͞ autē est intelligibile p̄ id q͞ aliqualiter est a materia abstractū. s̄m ergo h̄ q͞ aliqua diuersimode a materia abstrahunt̄ ptinet ad diuersas scientias. Et cuz scientia habeat̄ p̄ demonstrationē cuius diffinitio est mediū. oportet s̄m diuersitates diffinitionū scientias diuersificari.

Pro quo sciendū est secūdo q͞

Res a natura causate de q̄bus est phisica realis cōit̄ dicta q̄ s͞z sūt res nō causate ab ope nr̄o tripl͞r se h̄nt ad materiā. et s̄m h̄ ear͞ ē triplex diffinitio. et s̄m triplicē diffinitionem pertinēt ad tres p̄tes ipsi' p̄hie realis. Sūt em̄ quedā res q̄ p͞r eē dependet a materia sensibili et sine tali nō p̄nt diffiniri. et de istis ē scientia que d͞r phisica seu naturalis p̄prie dicta. Cui' p̄ria elementa nob̄ dant̄ in h̄ libro d̄ phisico auditu. Alie sunt res q̄ l͞z dependeant a materia sensibili s̄m esse ita q͞ sine materia sensibili esse nō possunt intelliguntur tñ per primā operationem intellectus nihil intelligēdo de materia sensibili in q̄ sunt. vt sensibil' q̄ ordie nature p̄cedūt q̄litates sēsibiles et sic diffiniūt̄. et d̄ illis reb' ē mathematica scia co [illegible]

siderans quantitatem p̄cedentē natura ipsas qualitates sensibiles. Alie sunt res que nec scd̄m esse nec scd̄m diffinitionem dependent a materia. vel quia pro parte non sunt in materia vt substātie separate que omnia in materiam reducuntur, vel quia vniuersalit̄ ⁊ in ratiōe formali accepte nō sunt in materia. vt substantia actus ⁊ potentia q̄ vniuersalit̄ verificātur de ente cōmuniter accepto. ⁊ de istis sic intelligūtur qui de materia. ⁊ si quādoq̄ cum materia p̄ parte sui scilicet pro reb⁹ materialibus diffiniuntur: tamen per materiā acceptam in ratione potētie ⁊ non in ratōe subiecti motus ⁊ mutationis perfecti: ⁊ de istis sic ꝯsideratis est methaphisica. Ex quo pꝫ vt habet dominꝰ Albertus ꝙ ista entia phisicalia sunt sensibilia intelligibilia ⁊ ymaginabilia. sensibilia qꝛ cōprehendunt qualitates sensibiles. ymaginabilia quia cōprehendūt quantitatem. intelligibilia quia cōprehēdūt principia substātie quibus primo ꝯuenit primo intelligi. Sed ea de quibus est mathemathica vt curuum ⁊ rectū sunt ymaginabilia ⁊ intelligibilia. Ea autē de quibus est methaphisica soluꝫ sunt intelligibilia. qꝛ ipa vt sic solū cōsiderat q̄dditates simplices q̄ solū ab intellectu cognosci possunt: ⁊ nō ymaginatōe neqꝫ sensu. Et sic patet ꝙ naturalis philosophie solū sunt tres p̄tes vt habet philosophus sexto methaphisice: scꝫ phisica q̄ est de rebus a natura causatis motu ⁊ mutatōe. Et mathemathica q̄ est de rebus abstractis a motu ⁊ mutatōe: nō tamen a quantitate. Et methaphisica q̄ ē de reb⁹ abstractis a motu ⁊ mutatōe ⁊ q̄ntitate, sed est de simplici entitate seu quidditate oīm rer̄. Ex quo pꝫ ꝙ cū quidditas claudat̄ in rōne quātitatis, ⁊ q̄ntitas in ratōe entis mobilis: ex p̄te obiecti methaphisica est prior. deīde mathematica ⁊ vltimo phisica. Patet etiā ꝙ oīs sciā aliquid capit a methaphisica q̄cū est ratio formalis obiecti alicuius sciētie clauditur ratio formalis obiecti ipsius in methaphisica.

Sciendum est vltimo ꝙ in genere est duplex abstractio. Una est a materia tam communi q̄ p̄ticulari vel magis abstractio prioris secūduꝫ naturam ab eo quod est posterius licet vtrunqꝫ sit vniuersale. de quo modo prioris ⁊ posterioris facta est mētio in quinto modo prioris quem adinuenit. Aristoteles. vt dicit in postp̄dicamentis. Alia est abstractio a materia ⁊ a ꝯditōnib⁹ indiuiduantibus que sub intellectu non cadunt nisi reflexe. ⁊ hec abstractio cōmunis est oīm sciē quia omnis sciētia est de vniuersalibus. ⁊ nulla de particularibus ⁊ infinitis. Scd̄m aūt primam abstractionē distinguuntur inter se scientie vt predictum est.

Quibus notatis sit hec conclusio prima. de rebus naturalibus est scientia. Patet quia res naturales habēt in se principia ⁊ causas a quibus depēdent in esse ⁊ fieri ⁊ cognosci. hn̄t etiaꝫ passiones de hmōi reb⁹ d̄mōstrabiles p̄ hmōi p̄ncipia ⁊ cās. g̃ ⁊c̄.

Conclusio secunda. phisica est pars philosophie realis contemplatiue. Prima pars patet quia est de reb⁹ a natura causatis que nullo modo dependent ab ope nostro. ergo ē pars philosophie realis. Sed ꝙ sit pars philosophie cōtemplatiue patet etiam ex eodem. nam finis eius est scire ⁊ non operari circa eius obiectum. ergo ⁊c̄.

Conclusio tertia. licet methaphisica ⁊ mathemathica ordine rei precedāt phisicaꝫ. ordine tamē doctrine ⁊ quo ad nos phisica ē prior ipis. Prima pars patet: nā ordo scientiarum est secundum ordinem obiectorum. sed obiectum methaphisice prius est obiecto mathemathice. ⁊ obiectum mathemathice prius est obiecto phisice. quia etiaꝫ sunt simpliciora. modo simpliciora sunt priora: ergo prima pars vera. Secunda pꝫ tamen probatur ab Albertoalias ꝙ modo predicto. scilicet cognitio nostra intellectiua semper dependet a sensitiua. modo naturalia sunt sensibilia intelligibilia ⁊ ymaginabilia. mathemathicalia sunt ymaginabilia ⁊ intelligibilia tm̄. ⁊ methaphisicalia sunt solum intelligibilia ideo promittit ideꝫ Albertus tractando de phisica reali contemplatiua primo tractare de partibus philosophie naturalis Deinde de mathemathica ⁊ vltimo intentionem suaꝫ finire in scientia diuina. Juxta tamen hanc conclusionem aduertendum est ꝙ quia naturalia indigent experientia in eorum cognitione. ⁊ non mathemathicalia que sunt maxime nostro intellectui proportionalia. ideo quantum ad hoc multi preponunt mathemathicam philosophie. Et hoc expresse dicit Doctor Sanctus super sexto ethicorum vbi assignat or

dinez inter scientias pponendo scientias adminiculatiuas in quibus primo introducendi sunt iuuenes. quia tales dant modū acquirendi alia. Deinde veniūt introducēdi in mathematicis ymaginabilibus ꝛ pportionatis nostro intellectui que nō indigēt aliquali experientia. Et postea debēt imbui iuuenes in moralibus in quibus requiriť maior experientia. nedum rerū naturaliū sed etiā ppriarum passionū. Et deinde iuuenes eleuati sic scientijs precedētibus tā speculatiuis ꝙ practicis debent sedari in passionibus p moralem philosophiam. vltimo ꝛ finaliter debent methaphisicam acquirere quia tūc digni sūt circa methaphisicalia intellectum nuduz ab omni passione requirentia ꝛ etiaz maxime elenatū vacare. De hmōi tamen ꝯtrouersia nō est difficultas si ꝯsidereť vtriusꝙ partis motiuū. Et sic ptz respōsio ad quesitum.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā diciť ꝙ si opus nature esset indiuiduū signatum tunc ipse eraclitus aliqd argueret. Sed infra ostendiť ꝙ opus nature est illud quod est completuz in naturalibus atqꝫ etiam essentialibus principijs ꝛ hoc est species de per se intenta. De p accidens aūt intenditur hoc suppositum vel illud ꝛ nō de per se talis aūt infinitas nō impedit quin de rebus naturalibus per se in vniuersali ꝯsideratis sit scientia. Ad secūdā similiter diciť ꝙ entia phisica ſm speciē considerata habent diffinitiōes ꝯuenientes vniuoce suis indiuiduis de quibus indiuiduis non est scientia nisi forte res sic re. nec sunt etiā per se intenta ꝙtum ad particulares rationes ipsoruz. sed solū nature specifice in ipsis saluate. Ad terciū dicitur ꝙ mobilitas ꝛ diffinitio rei mobilis īmobiliter rei ꝯuenit ſ3 ꝙ abstracta est a particulari. qꝛ particulare ſm actum est mobile mutatione. ideo tale nō est scibile. et per hoc etiaz patet solutio ad dictū Ptholomei viri prudentis in alijs errantis tamen multum in istis. Ad signū aūt suū dicenduz. ꝙ natura occulte operatur in rebus. nunꝙ possumus eā cognoscere naturas reꝝ nisi per opationes per quas habemus experientias d̄ naturis rerū valde difficiles. ideo nimiꝝ si in naturalib⁹ tanta sit diuersitas. Nec est simile de mathematicis specialiter imaginatis. qꝛ imaginādo de ipsis aliqualiter habemus experientiam

Sequiť alia questio

Queriť secundo vtrum corpus

mobile sit subiectum totius naturalis philosophie. Arguiť ꝙ non. qꝛ est subiectū libri phisicoꝝ que est prima ps naturalis philosophie. ergo nō est subiectum totius naturalis phie. Tenet ꝯsequentia. qꝛ nihil idem est adequatum toti ꝛ parti. Secundo arguitur. Omne corpus est mobile et om̄e mobile est corpus. vt declarabiť sexto hui⁹. ꝛ primo celi ꝛ mūdi. ergo nugatorie addiť mobile corpori. imo sufficeret dicere ꝙ corpus sit subiectū naturalis philosophie. Tercio arguitur. Corpus mobile est ens p accidens. ergo nullius scientie est subiectum. Tenet ꝯsequētia: quia de ente p accidens nō est scientia: vt habetur primo posterioꝝ ꝛ. vi. methaphisice. et patet antecedens. qꝛ corpus mobile est aggregatum ex diuersis naturis ex quibus non resultat vnū per se. qꝛ vnum non est per se ꝑ pria potētia ꝛ reliquū eius pprius actus.

Quarto arguiť sic. Natura est principium quietis sicut ꝛ motus. ꝛ motus est ppter qetem. ergo corpus quiescibile magis debet dici subiectū philosophie ꝙ corpus mobile.

Quinto arguiť sic. Multa principaliť cōsideranť a naturali pholosophia de quibus non verificať corpus mobile affirmatiue. vt est anima ꝛ motores orbium celestium. ergo non est subiectum Tenet consequentia. quia ad subiectum attributionis omnia considerata debēt habere attributionē. ergo ꝛ cetera

Ad oppositum arguiť per cōmentatorem Auerroim dn̄m Albertum, Egidiū ꝛ philosophum. ꝛ cōmentatores alios oppositam partem tenentes.

Pro responsione ad quesitum

Sciendū est p̄mo. ꝙ phia naturalis est de rebus naturalib⁹. naturalia aūt sūt quoꝝ natura est principiū. h̄ est materia vel forma. natura aūt est p̄ncipiū motus ꝛ quietis in eo i quo est. Oportet ḡ ꝙ naturalis sciētia sit de hijs q̄ habent in se principiū actiuuz vel passiuum motus ꝛ quietis. materiā scꝫ vel formam.

Sciendum est secūdo ꝙ alia sūt que ꝯsequunť rem in vniuersali acceptam et ipaz rē in pticularibus ꝯsideratā Vn̄ ea q̄ cōsequunť rē in particularib⁹ sciri non p̄nt ignoratis ꝯsequētib⁹ eā vniuersaliť ꝛ in se ꝯsideratā qꝛ vniuersale ē de intellectu sui singularis siue inferioris sui. Ne ḡ idē pluries repeteretur

necessarium fuit esse vnū librū in quo tractaretur corpus mobile vel ens mobile ⁊ ipsum cōmuniter inq̄tū hmōi qui quidē liber p̄cederet oēs libros naturalis phie in quib⁹ determinat̄ de ptib⁹ entis mobilis. ne in determinatione eoꝝ pluries oporteat repetere ea q̄ ipsis ꝯueniūt ratione corpis mobilis vel entis mobilis. Sicut em̄ methaphisica prior est omnibus scientijs in qua cōsiderat̄ ens inq̄tū ens sumit̄ passiones ⁊ ꝓprietates eius inq̄tum hmōi ⁊ de partibus eius. scʒ de substantia et accidente de actu ⁊ ꝺ potētia ſm ꝙ sunt partes entis qꝺ includit̄ in subiecto cuiuslibet alterius scientie. Ita est hmōi liber in quo determinat̄ de ente vel corpi mobili ſm se. qui dicit̄ liber phisicoꝝ in quo tractant̄ oīa ꝑtinentia ad ens mobile aut corpus inq̄tum mobile est vniuersaliter consideratū. ꝯsiderādo. s. principia ⁊ ꝓprietates entis mobilis inq̄tuꝫ mobile est. Qui etiā liber dicit̄ liber phisicoꝝ qꝛ vniuersaliter ibi tractant̄ oīa phisicalia. vl' dicit̄ iste liber de phisico auditu qꝛ tradit⁹ fuit ꝑ modū doctrine audientib⁹ vt dicit Sanctus Thomas. Dicit tn̄ Albertus ꝙ dicat̄ de phisico auditu qꝛ est de hijs q̄ magis cognoscunt̄ auditu ꝙ̄ demonstratiōe.

Sciendū est tercio ꝙ in assignatione subiecti attributionis huius scientie fuit controuersia inter doctores solēnes. Dicit em̄ Thomas in cōmento expresse ꝙ ens mobile ⁊ nō corpus mobile est subiectū huius scientie ⁊ ꝙ corpus mobile nō sit subiectum sic ꝓbat. qꝛ de subiecto debem⁹ ꝓsupponere quid ē ⁊ qꝛ est vt habet̄ p̄mo posterioꝝ. Sʒ phūs in sexto huius ꝓbat oīe mobile esse corpus. ⁊ ip̄rimo de celo ⁊ mūdo demonstrat omne corpus eē mobile. ḡ corpus mobile n̄ ē subiectū naturalis philosophie. Potest etiam ꝓbari. nā subiectū attributionis dʒ sub se cōp̄hendere oīa p̄ncipaliter ꝯsiderata in illa scientia. ſ corpus mobile nō est hmōi vt dicebat̄ in argumento ante oppositū. nec etiam oīe mobile est corpus qꝛ materia que ē primuꝫ subiectū generationis ē ꝑ se transmutabilis ad formā. ⁊ non est corpus. ḡ corpus non est subiectū naturalis phie. Et ex h̄ videt̄ sequi ſm hanc opinionē ꝙ nō oīs mobilitas fluit a principijs corpis inq̄tū corpus ē qꝛ aliq̄ mobilitas p̄cedit corpus inq̄tū corp⁹ .s. mobilitas materie p̄me. Nō aūt ens mobile sit subiectū naturalis phie ꝓbat̄ tali ratione. Passio debet diffiniri ꝑ ꝓpriū subiectum. sed motus in cōmuni diffinit̄ ꝑ ens mobile ⁊ nō ꝑ corpus mobile. vt patet in tercio hui⁹. Sed ꝯtra hanc positionē Thome arguit Egidius de roma plurib⁹ rationib⁹. Primo si ens mobile essʒ subiectū naturalis philosophie. sequeret̄ ꝙ philosophia naturalis esset ps methaphisice vel scientia ei subalternata. eo ꝙ mobilitas esset modus entis de quo cōsiderat̄ in methaphisica vel differentia accidentalis entis. Sʒ cuiuslibet rei ⁊ modoꝝ eius est eadē scientia. Secunda ratio. propria passio fluit ex ꝓprijs p̄ncipijs subiecti. ſ mot⁹ seu mobilitas n̄ fluit ex ꝓprijs p̄ncipijs entis qꝛ si sic oē ens eēt mobile. ḡ ens mobile n̄ est subiectū naturalis phie. Ad rationē autē sancti Thome respondet Egidius dicens ꝙ nō sequit̄. ⁊ ꝙ ꝯsequentia nō valet. qꝛ licet in sexto hui⁹ ꝓbat̄ omne mobile esse corpus: ⁊ in primo de celo omne corpus esse mobile: ideo nō ꝓbat̄ corpus mobile esse. Sed cōtra solutionē Egidij posset dici ꝙ falsa est. nā licet phus non probat expresse probat tn̄ implicite. Et ideo ad rationes Egidij dicit̄ ⁊ primo ad primā ꝙ mobilitas nec est differentia accidentalis entis nec modus eius. ſ capit̄ ens mobile ꝑ ente materiali ⁊ pro vno aggregato quoꝝ vnum est materiale ⁊ aliud formale. sicut diceremus ꝙ coloratum esset ens visibile. ideo ad circumloquendū aliquid vnū assumim⁹ illa duo. ⁊ suo mō ſm Albertum diceret̄ de corpe mobili. Ex hoc etiaꝫ patet solutio ad secūdā rationē Egidij qꝛ mobilitas nō fluit ex ꝓprijs principijs entis sed ex principijs entis materialis. Sed ꝑ declaratione opinionis alberti. Aduertēduꝫ ꝙ Albertus dicit corpus mobile cōmunit̄ acceptū esse subiectum huius scientie: nō quocunq̄ modo consideratum. sed ſm ꝙ subijcitur motui. Est em̄. dicit Albertus. aliqꝺ corpus ante motū. quia corpus mathematicuꝫ quod nō subijcit̄ motui ſm ꝙ mathematicuꝫ est. ab vno em̄ habet corpus ꝙ sit corpus simpliciter. ⁊ ab alio habet ꝙ sit hoc corpus vtputa mathematicuꝫ siue naturale. Habet em̄ ꝙ sit corpus simpliciter ex eo ꝙ vbicq̄ aptum natum est ꝙ due diametri se secent ad rectos angulos ⁊ pares. ⁊ alia superueniēs secet alias duas diametros ad angulos rectos quarum diametroꝝ vna est mensura longitudinis. secunda latitudinis. tercia pro-

funditatis. Si eni͂. dicit Albertus: corpus ha beret φ esset corpus ab actuali intersectione diametrorum oportet φ cum cera cōprimere tur inter manus vl' aliud corpus singulare qδ mutaretur ƀm corporeitatez. hoc aūt non est verum. Non ergo habet corpus φ sit corpus ab actuali dimensione ʒ potius ab aptitudine sic se intersecandi inter diametros. ab actu ali aūt trina dimēsione triū differentiaꝝ habz φ sit hoc corpus mathematicū. sed a forma pficiente materiam sensibilē in aptitudīe trine dimensionis existentē habet φ sit naturale mōtum naturalis est. ⁊ ab actuali trina dimensione materie sensibilis q̄ a forma substātiali pfecta est habet φ sit corpus naturale ƀ vel illud. Sic g̃ ptꝫ φ corpus absolute ⁊ simplicit̃ ē aū mathematicū ⁊ aū naturale ⁊ etiā φ reducat̃ ad ens qδ ꝯsiderat diuin⁹ siue methaphisicus. corpus aūt mathematicū. considerat geometra ƀm diuersitatē figuraꝝ actualiter in ipo inuentaꝝ. corpus aūt mobile in vniuersali ē subiectū naturalis phie. corp⁹ autē mobile ad formā vel ad vbi est subiectum in diuersis ꝑtibus phie. Et sic ptꝫ responsio ad quesitum. Pro ꝯcordia haꝝ opinionū potest dici φ corpus mobile est subiectum primū. Et ens mobile est subiectū pncipale Volentibus enim sustinere opinionem Alberti respondendum est rationibus ante oppositū hoc modo.

Ad rationes aū oppositum ad

primā dicit̃. φ corpus mobile ꝯsideratū ƀm eius cōmunem rationem ⁊ simplicē est subiectum libri phisicoꝝ. ʒ consideratū vt contractum ad speciales motus est subiectuz i aliis ⁊ aliis libris partialibus vt in sequenti questiōe apparebit Ad secūdā dicit̃. φ mobile contrahit corpus q̄tum ad rationē formalez considerandi ⁊ nō q̄tum ad supposita. ideo bene dicit̃ corpus mobile vt patuit in distinctione illius opinionis. Ad terciā dicitur. φ per corpus mobile circūloquimur aliquod vnū nobis innominatū ƀm formalē rationem sicut dicimus φ coloratū dicitur ens visibile ⁊ lꝫ tale sit aggregatū ex diuersis naturis. ratione tm̄ formalis superaddita est scibile ⁊ cognoscibile ꝑ se. Ad quartam dicit̃. φ quies habet rationē priuationis. ideo magis dicitur corpus mobile q̄ corpus quiescibile: vt dicit Albertus. Uel possum⁹ dicere cū ipo φ oē corp⁹ phisicū mobile est ʒ nō q̄escibile. q̄a aliquod est perpetuū motus ƀm naturam. scꝫ corpus celeste. Nec est instantia de terra i cētro. qꝛ licet nō moueat̃ motu locali. mouetur tm̄ motu alteratōnis. qꝛ nihil ē vbi virtutes totius spere celestis ex omni parte eā nō conuingant. oportet ideo alterari terrā a virtutibus illis. Ad quintam dicit̃ φ corpus mobile verificat̃ de omib⁹ illis ꝯsideratis i ƀ libro in recto vl' obliquo Et ƀ suffic̃ ad ƀ φ sit sbiectū Alia questio.

Queritur tercio vtrū per diuisionem

corporis mobilis seu entis mobilis cōuenienter assignetur numerus ⁊ ordo seu distinctio libroꝝ naturalis phie Arguitur φ nō. nā naturalis phia est vna scientia. Ergo i vno libro debet dari. ⁊ nō in pluribus. Cōsequentia patet. qꝛ simplicitati ⁊ vnitati habitus dꝫ correspōdere simplicitas ⁊ vnitas obiecti ⁊ ꝑ ꝯñs vnitas libri declarat̃ ꝑ vnitatez sbiecti Secūdo arguit̃. i naturali phia agitur de mixtis q̄ nec sūt corpora nec entia mobilia vt ē aīa. ⁊ etiā de motorib⁹ orbiū celestiū de actōibus ⁊ passionib⁹. opationib⁹ entium mobiliū. g̃ ⁊c. Cōsequētia ptꝫ. qꝛ diuisū debꝫ verificari de mēbris diuidentib⁹ coniunctim ⁊ vniuersal'r acceptis. g̃ ⁊c. Ad oppositū arguit̃ auctē dñi Alberti tradentis nobis ordinē libroꝝ naturalis phie ex diuisione corporis mobilis. Arguit̃ etiā rōne. nā scientia accipit diuisionē ⁊ vnitatē ab obiecto formaliter accepto. vt habet̃ pmo posterioꝝ. ʒ corp⁹ mobile vel ens mobile est subiectū totius phie naturalis. g̃ ꝑ eius diuisionē pōt haberi nūerus ⁊ ordo ⁊ determinatio libroꝝ totius naturalis philosophie.

Pro responsione ad quesitum

sciendū est pmo φ qꝛ liber phisicoꝝ siue de phisico auditu est prim⁹ int̃ oēs libros natural' phie ⁊ gñal' ad totā phiaꝫ vt dictū ē. ideo conueniens ēcā doctrine ponere in principio ei⁹ numeꝝ ordinē ⁊ diuisionē libroꝝ toti⁹ natural' phie. vt scire possim⁹ qū cōplete ⁊ totalit̃ erit nobis tradita totalis naturalis phia. vt etiā sciamus q̄s sit ordo partiū e⁹ adinuicē ⁊ de quo determinat̃ in vnoq̄ꝫ libro.

Et quo ad hoc ponit̃ conclusio

responsiua ad quesituꝫ. scꝫ φ per diuisionem corporis seu entis mobilis sufficienter habetur numer⁹ distinctio ⁊ ordo omnium libroꝝ totius naturalis phie. Et conclusio probatur per rationem post oppositum. Pōt etiam

probari per distinctionez nobis traditam ab
Alberto. qa corpus vel ens mobile exñs sub
iectuz totius naturalis phie potest dupliciter
considerari. Uno modo simpliciter ꝛ absolu
te seu in cōmuni: ꝛ sic de eo agitur ī hoc libro
phisicoꝝ. Aliomō pōt considerari vt est con
tractū ad aliquā materiā particularē seu mo
tū: ꝛ hoc duplr qꝛ vel est simplex vel mixtuz
Si sit simplex hoc est duplr. aut ē mobile ad
formam. ꝛ sic de eo agitur in libro de genera
tōne ꝛ corruptōe. vel est mobile ad vbi ꝛ hoc
duplr: qꝛ vel tale corpus ē simplex scōm se: ꝛ
sic de eo agitur in libro de celo ꝛ mūdo. vl vt
habet ordinē ad corpus mobile ad formā in
quo causat aliquas impressiones ꝛ hʼ duplr
qꝛ vel ꝯsideraṫ habitudo q̄ est corpis mobil
ad vbi ad corpus mobile ad formam prout
scōm ꝓpinquitatez ꝛ distantiā se habent ad
inuicē ꝛ sic de eo agitur in libro de longitudi
ne ꝛ latitudine terre. in libro de distinctōne cli
matū. ꝛ in libro de locis habitabilibꝫ in terra
vel ꝯsideraṫ impressio quā causat corpꝫ mo
bile ad vbi. s. corpus celeste in corpe mobili
ad formā: ꝛ sic de eo agitur in libro de causis
ꝛ ꝓprietatibꝫ elementoꝝ ꝛ planetaꝝ. Si vo
tale corpꝫ pticulare sit mixtū hoc est duplici
ter. qꝛ vel est mixtū imꝑfectū tendēs in natu
ram ꝛ spēm. ꝛ sic de eo agiṫ in libro methau
roꝝ. aut est mixtū perfectū in natura ꝛ specie
ꝛ hoc duplr. qꝛ vel est inanimatū. ꝛ sic de eo
agitur in libro de mineralibus. vel est anima
tuz. ꝛ tūc qꝛ anima est principiū formale cor
poris animati necesse est cognoscere aīam vt
pfecte cognoscaṫ animatū. aīa aūt duplr cō
sideratur. qꝛ vel consideratur scōm se ꝛ suas
potētias quaꝝ ipsa est principiū. ꝛ sic de aīa
sic cōsiderata agitur in libro de aīa. Aut con
sideratur aīa scōm opera que exercet in cor
pus. ꝛ hoc dupliciter scōm ꝙ duplex est eiꝫ
opus. quoddam est qd̄ exercet per propriaz
substantiā ꝛ nō per potentiam distinctam ab
ipsa aīa. ꝛ tale opus seu actus est vita cui op
ponitur mors. ꝛ de tali ope sic cōsiderato a
gitur in libro de morte ꝛ vita. ꝛ de lōgitudie
ꝛ breuitate vite. Aut exercet anima tale opꝫ
ꝑ potētiā distinctaz ab ea. ꝛ tale opus tripli
citer variatur ꝛ hoc scōm ꝙ triplex est poten
tia anime. s. vegetatiua sensitiua ꝛ intellecti
ua. Opera aūt vegetatiua tria sunt. s. nutrire
generare ꝛ augmentare. Et de duobus vlti
mis sufficienter agitur in libro de generatio
ne. de primo ope. s. nutrire agitur in libro de
nutrimēto ꝛ nutribili. Opus aūt anime sen
sitiue est duplex. s. sentire ꝛ mouere scōm lo
cū. Opꝫ aūt aīe sensitiue. s. sentire tripliciter
variaṫ scōm triplicē ꝯsideratōem sensus. Cō
sideratur aūt sensus in ꝯparatōe ad animal
scōm ꝙ ingreditur ꝛ egreditur ipm aial. ꝛ hʼ
modo agitur ī libro de somno ꝛ vigilia. Aut
cōsideraṫ sensus in ordine ad sensibile scōm
se acceptū. ꝛ de tali agitur in libro de sensu ꝛ
sensato. Aut cōparatur sensus ad sensibile ꝑ
quāto species sensibil in sensu recepta redu
ciṫ supra rē sensatā ꝛ hoc mō de sensu ꝛ sen
tire agitur ī libro de memoria ꝛ reminiscētia.
Aliud aūt opus potentie sensitiue. s. mouere
scōm locuz est duplex. Quia vel potētia sen
sitiua mouet mutando locū. Aut mouet con
stringendo ꝛ dilatando corpus in eodē loco
ꝛ de vtroqꝫ horū sufficienter agiṫ in libro de
motibꝫ animaliuz. nam omne animal moueṫ
aliquo illoꝝ motuuz vl vtroqꝫ. Preter aūt il
los motus inuenitur motus specialis in aiali
bus habētibꝫ pulmonē qui fit emittēdo ꝛ at
trahēdo aerē ad refrigeriū cordis. ꝛ đ tali a
giṫ in libro de inspiratōne ꝛ de aspiratōne. ꝛ
ei adiūgiṫ vnus libellꝫ noīatus de differen
tia spūs ꝛ aīe. Opus vero anime intellectiue
sufficienter tractatur in libro de anima. ꝛ in hʼ
excellit omnes alios libros naturalis philo
sophie. cui etiā annectitur ꝛ adminiculatur li
bellus de intellectu ꝛ intelligibili. Omnibus
ergo istis cognitis restat in naturali phia in
quirere corpus animatū. ꝛ omne tale aut ē ve
getatiuū tm̄. ꝛ sic agiṫ de eo in libro de vege
tabilibus ꝛ plātis. Uel est vegetatiuū ꝛ sen
sitiuuz. ꝛ sic de eo agitur in libris de animali
bus. Unde liber de animalibus vltimū gra
dū tenet inter libros naturalis philosophie.
Ex oībus istis patet numerus ordo ꝛ deter
minatio. ꝛ etiā materia oīm libroꝝ totius natu
ralis phie. Et hec diuisio ad tres partes pn
cipales posset reduci. qꝛ tota naturalis philo
sophia vel est de corpe mobili simplici. ꝛ de
tali agiṫ in libro phisicoꝝ. ꝛ de celo ꝛ mūdo
de generatōe ꝛ corruptiōe de longitudine ꝛ
latitudine terraꝝ. de distinctōe climatū. de lo
cis habitabilibꝫ in terra. de causis ꝛ ꝓprieta
tibꝫ elemētoꝝ ꝛ planetaꝝ. Uel est de corpe
imꝑfecto adhuc existēs in via ad mixtionē. ꝛ
de tali agiṫ in libro methauroꝝ. Uel est de mix
to cōpleto in natura ꝛ spē tamē inaiato. ꝛ de

tali agitur in libro de mineralibus. Si vero sit aiatu3 de eo agitur in omnibus aliis libris fm ei⁹ diuersas rões. Et p h pz rnsio ad qsitu.

Ad rationes ante oppositum

Ad primã negatur prima ɔsequẽtia. τ causa est. qz licet naturalis philosophia sit simplex habitus τ scia. respicit tamẽ obiectu3 habẽs quandã latitudine3 in suis partibus subiectiuis τ itegralibus. τ ide est φ rõne talis obiecti omnis scientia seu habitus quandam latitudine3 importat τ pōt pbari p vna τ non pro alia lic3 incomplete. sicut homo poss3 habere pulcritudine3 in vno membro sed nō in aliis. Ad secūdã dicitur. licet motores orbiū τ aīa τ passiones corpoꝝ mobilium non sint corpora mobilia vel entia mobilia. habẽt tamẽ attributōe3 ad ens mobile. τ h sufficit ad illud φ veniant ad considerationem naturalis philosophie. igitur τc.

Incipit textus.

Quoniamquide3 intelligere et scire contingit et cetera.

Queritur quarto. vtrum ex cognitōne causaꝝ pncipioꝝ τ elementoꝝ contigat itelligere τ scire principiata causata τ elemẽtata. Arguitur φ non. qz ex cognitiōe effectuu3 sensibilium venimus in cognitōem causaꝝ. ergo nō ecōuerso. ɔsequẽtia tenet qz alias demōstratio circularis esset possibilis. q reprobaᷓ in pⁱo posterioꝝ. Secūdo sic. Si hoc esset veꝝ teneret in oī scia. vel in aliqua τ aliqua nō. s nō ẽ veꝝ de omi scia nam mathẽaticis psolã forma3 demonstrat. Et similiter gramatica rethorica τ poetria nō pcedūt ex pricipiis causis τ elemẽtis. sed pcedūt ex aliqbus actib⁹ vel signis facientibus fidẽ suspicionẽ abhomiatōem vl delectationẽ. Nec est veꝝ de aliqua τ aliqua nō. qz nō est maior ratio de vna φ de alia. Tertio sic. nō cōtingit itelligere pricipiata causata τ elemẽtata sed dūtaxat scire. g male dicitur φ ex cognitōe pncipioꝝ causaꝝ τc. cōtingit intelligere τ scire causata pricipiata τ elemẽtata.

Ad oppositū est phus in pria ppositione hui⁹ libri dicẽdo. Quoniāqdē itelligere τ scire cōtingit circa omēs scias: quaꝝ sunt pricipia aut cause aut elemẽta ex eaꝝ cognitōne. Et subdit pbationē. Tūc em opinamur vnūquodqz cognoscere cū cās cognoscimus primas τ principia pma vsqz ad elementa.

Pro responsione ad questionē

sciendū est primo. φ vt dicit beat⁹ Thomas Intelligere in proposito refertur ad diffinitōes. ex quib⁹ diffinitionib⁹ intelligiᷓ vnū diffinitū p pricipia causas τ elemẽta ex quibus cōstituūᷓ diffinitōnes. sed sare referᷓ ad cōclusiones demōstrationū q sciunᷓ ex pmissis ɔstitutis ex huiusmodi diffinitōnibus pus intellectis sic φ idē sit pricipiū intelligẽdi diffinita τ sciẽdi cōclusiones de ipis diffinitis cōsideratis sub rōe subiectoꝝ. Sz p pricipia itelligūtur cause efficiẽtes. nā causa efficiẽs maxime noiat τ importat ordine3 vni⁹ ab alio. qui quidem ordo τ pcessus p pricipiū designatur. Sed p elemẽta fm sanctū Thomaz intelligūtur cause materiales. Vn̄ elementū diffiniᷓ quito methaphisice. φ ē ex quo componiᷓ aliqd primo in ipso existẽte in diuisibilis spē in aliã spē3. τ ista diffinitio pmo cōueniᷓ materie. Albert⁹ tn̄ vult φ p elemẽta intelliganᷓ cause intrinsece que sunt materia τ forma q sunt due cause ingrediẽtes essentiã reꝝ naturaliū τ faciẽtes esse phisicu3: vt habet in pnti passu. Sed p causas ipe phus intelligit formam τ fine3 ex quibus res dependẽt scđm esse τ fieri. ea em q sunt extra rē vl etia3 in ipsa re ex quibus nō cōponitur res primo possunt dici cause sed nō elementa. Sed fm Albertū per cās in pposito intelligūtur cause finales vltime propter quas oia alia sunt. na3 vt habeᷓ. Secūdo hui⁹ finis est causa cāsum nē in opeнb⁹ nature aliqd est vanū. sed omia sunt pter certū finē. sine cuius scitu nō pfecte scitur natura reꝝ. Et sic pz de expositōne hmōi terminoꝝ scđm doctorē sanctū τ Alber. τ in quib⁹ cōueniunt τ in quib⁹ non.

Ubi sciendum est secūdo φ pri

cipiū est in plus φ causa τ causa φ elementū. nā omnis causa est pricipiū. sed nō cōuertitur. qz pricipiū importat quendā ordinē alicuius processus vni⁹ ad aliū siue illud influat siue non. iō aliqd est pricipiū qđ nō est causa. qz nihil influit. Unde vbi incipit mot⁹ est pricipiū mot⁹. sed nō causa. sicᷓ priuatio est pricipiu3 rei sed nō causa. Ad rōe3 em principii sufficit negatio āterioris in illo ordie in quo est pricipiū: sed illud nō sufficit in rōne cause s oportet φ influat. Similiᷓ causa est in plus φ elemētū: qz efficiēs diciᷓ causa: s nunφ di

citur elemētū ꝫ similiter finis. Sed solū il la dicunt elemēta ex qbus intrinsece ꝑponunt res primo. ergo p elementū vt iam patuit ꝑprie intelligit causa materialis sm Thomā potest etiam sm alios intelligi cā formalis.

Sciendum est tertio ꝙ philosophus vtitur illis noibus. s. nomine pricipiorū causarū ꝫ elemētorū disiūctiue ꝫ nō copulatiue. ad denotādū ꝙ nō ois scia diffinit ꝫ demōstrat per oēs causas. sed solū illa cui⁹ subiectū hꝫ oēs causas diffinit ꝫ demōstrat per oēs ꝫ sciētia cuius subiectū hꝫ vnā causā vl plures diffinit ꝫ demōstrat p vnā vel plēs. ꝫ gn aliter diffinit ꝫ dmōstrat eo mō quo subiectū ei⁹ hꝫ pricipia ꝫ causas. ꝫ qꝛ ens mobile hꝫ oēs causas in omni motu realiter. nā ꝑ materiā siue subiectum. qꝛ implicat motū esse sine mobili ꝑpter eius successionē. reqritur etiam forma tanꝙ terminus mot⁹. reqritur efficiēs tanꝙ pricipiū vnde mot⁹. reqritur finis tanꝙ id ꝑpter qđ efficiēs mouet materiā. qꝛ efficiens non mouet realiter ad formam nisi premoueatur a fine.

Ubi sciendum est quarto. ꝙ in scientia naturali considerātur oēs cause ꝓ vt referūtur ad esse ꝫ fieri rei naturalis ꝫ etiā ad cognoscere. sciētia ꝰo naturalis docet qliter ex hmōi causis fit ꝫ est quelibet res naturalis. Docet etiā qualiter p hmōi causas contingit cognoscere quālibet rē naturalē ipsā intelligendo in se vel de ea demōstrando ea que p se insunt. Uerūtamē phisica cōsiderat solū quattuor causas p attributōem ad motū. iō non considerat causas oīm. sed solū rerū mobiliū. mathematic⁹ vero qꝛ abstrahit a motu cuius subiectū est materia sensibilis. iō nō diffinit nec demōstrat p materiā sensibilē iō non cōsiderat efficiēs qđ est pricipiū motus. nec cōsiderat finē p motū acquisibilem. sed diffinit ꝫ demōstrat p solā formā hꝫ ꝙ ab ea sumit simplex rei diffinitio Methaphisicus vero cōsiderat omēs causas oīm rerū abstrahēdo tamē a motu ꝫ mutatōē. sed hec referēdo ad esse rei simplicit. ideo methaphisicus vniuersaliori rōne multo cōsiderat quattuor cās ꝙ phisic⁹. Uerbigrā. Nā methaphisic⁹ cōsiderat materiā ꝫ formā in rōe potētie ꝫ actus tanquā pncipia intrinseca entis naturalis. Cōsiderat etiā primū efficiēs scōm ꝙ efficit p suā simplicē eēntiā. sine motu, ꝫ ipsū vltimū finē oīm rerū simplr ꝑpter ei⁹ finitam bonitatē ꝫ ꝑfectionē infinitā. ꝫ sic methaphisicus cōsiderat efficiēs oīm ꝫ finē oīm q non cōsiderat phisic⁹. qꝛ ipse solū cōsiderat efficiens ꝫ finē naturaliū rerū. Logicus similr cōsiderat oēs causas nō referendo eas ad esse rei. sed ostēdēdo. s. quō quelibꝫ intrat demōstratōnem ꝫ argumētatōnem, vt habet. i. posteriorum.

Ubi sciendū est quinto. ꝙ licꝫ sint eadē pricipia essendi ꝫ cognoscedi rem a priori vt dicit scđo methaphisice. ꝫ satis in pñti passu. sunt tamē alit ꝫ alit pricipia essendi ꝫ cognoscēdi. quoniā ipsa cōsiderata ꝫ accepta vniuersalit prout sunt in itellectu nostro sunt pricipia cognoscēdi res etiā vniuersalit cōsideratas. Sed ipa eadē pricipia in natura accepta scđm ꝙ sunt agētia vel patiētia determiata ad h enumerata sunt pncipia realia esse ꝫ fieri rerū naturaliū. Et scđm h Auerrois expōit terminos qstionis dicēs. ꝙ p pricipia intelligūtur ea q sunt causa cognitōnis sed nō ingrediūtur demōstratōē sicut dignitates prime. Sed p causas intelliguntur illa que demonstratōem ingrediūtur sed sunt inadequata ipsi rei cōcluse. sed p elemēta intelligūtur pricipia demōstratōē ingredientia ꝑpria ꝫ adequata rei cōcluse. Prior tamē expositio est magis cōformis rōni. qꝛ phisicus cōsiderat pricipia cās ꝫ elemēta vt sunt essendi ꝫ fiendi principia, ꝫ non solum vt pricipia cognoscendi.

Sit igitur conclusio responsiua ad quesitū. scꝫ ꝙ in sciētia in qua sunt principia cause ꝫ elemēta cōtingit intelligere ꝫ scire ex eorū cognitōe principiata causata ꝫ elemētata. In sciētia aūt in qua est alterū tm̄ cōtingit scire alterū tm̄ ex eius cognitōne. Probat cōclusio rōne pbi sumpta ex cōmuni opinione hoim. Nā vt dicebatur primo posteriorū. ꝙ oēs arbitrātur se scire aliqd cū pricipia ꝫ causas primas cōgnoscūt vsqꝫ ad elementa inclusiue. ergo cōclusio vera. Ex hac ꝑpositōne infert pbs cōclusionē pricipalit intentam scꝫ istam. Uolentem determiare de natura necesse ē pdetermiare de causis ꝫ pricipijs ei⁹. Hec prima cōclusio hui⁹ pheniij ꝓbatur per illam primā ꝑpositōem q etiā fuit ꝓbata ex cōmuni opinione hominum.

Ad rationes ante oppositum

ad primā dicitur. q ex cognitōe effectuū sensibiliū venimus in cognitōem causarū z a posteriori. Hic vero est pmo de cognitōe a priori. Secūda soluta est ex dictis. Ad hoc aūt de dyalectica rethorica poetria. videt si capiant vt vtētes tāc nō generant sciam. s dyalectica opinionez. rethorica psumptōes. poetria delectationē vel errorē. Verūtamē si capiātur vt sunt docentes sunt vere scie habentes pricipia z causas. Ad tertiā dictū ē quomodo diuersimode cōtingit intelligere principiata causata z elementata. igitur zc.

Seqtur text⁹. Innata aūt ē nobis via zc.

Queritur quinto. vtrū vniuersalia sunt nobis notiora singularib⁹. Arguitur q non: qz dicit phus prio posterioz q singularia sunt magis nota quo ad nos. vniuersalia simplr. ergo zc. Secūdo arguit: dicit secūdo methaphisice vniuersalia sunt difficilima ad cognoscēdum z a sensu remotissima ergo zc. Tertio arguit. diffinitū est notius partib⁹ diffinientib⁹. sed ille sunt magis vniuersales. ergo zc. Quarto sic quia vt habet in textu cōfusa sunt nobis magis nota s singularia sunt magis cōfusa vniuersalibus qz sunt magis cōposita. ergo zc. Quinto arguit causa sufficiēs posita eo modo quo sufficit producit effectū pfectiorez quē pōt producere. s intellect⁹ noster cū suo obiecto est causa sufficiēs distincte cognitōnis. ergo pducit cognitōez distictissimā q est spēi spēalissime cognitio. z per cōsequēs species specialissima est nobis notior genere generalissimo aut subalterno. Ultimo arguitur. Illud est magis notū nobis cuius singulare potius z perfecti⁹ mouet sensum. sed singulare speciei specialissime poti⁹ z pfectius mouet sensum q vniuersale. ergo vniuersale non est magis notū nob min⁹ vniuersali q vniuersale. g zc. Ad oppositū est phus in textu dicēs. Sunt aūt nobis manifesta z certa primū cōfusa magis. posterius ex hijs aūt fiunt nota elementa z principia diuidētibus hec. Unde ex vniuersalibus in singularia oportet procedere. z hoc dicit phus denotādo q vniuersalia sūt notiora singularibus.

Pro responsione ad questionē sciendū est primo. q pc sitq phus ostendit in prima conclusione huius libri determinātem de natura oportere incipere a cognitōne principioz causarū z elemētoz. Cōsequēter ostēdit q oportet prius magis determinare de magis vniuersalib⁹ iter hmōi pricipia. z. h facit phs in h libro phisicoz i quo determinat de corpe seu ēte mobili sm se. i alijs libris determinat de ptib⁹ entib⁹ seu corpib⁹ mobilib⁹ ad determinatōez mot⁹. Jō rōe hui⁹ docz in pñti phemio a quibus incipiendū est. s. a notiorib⁹ nobis. z deide q sūt illa q nob sīt notiora.

Sciendum est secundo. q in cognitōe nr̄a intellectia duo sūt attēdēda Primū est q cognitio nr̄a ortū hz a sensu. ppter qd prio cognoscit itellectus nr̄ materialia z sensibilia q imaterialia. z ex cognitōe materialium z sensibiliū vēit tandē intellect⁹ nr̄ i aliquā cognitōem imaterialiū q tm̄ sūt magis nota materialib⁹. Secūdū attēdēdū in cognitōe nr̄a est q itellect⁹ noster in cognitiōe nr̄a pcedit de pura potētia in purū actū per actus medios imperfectos. z ratio huius est quia intellectus noster in principio sue creationis est tanq tabula denudata ab omi pictura in qua nihil ē depictū. vt hr tertio d aīa in potētia tm̄ vltima ad om̄e intelligibile. z qz iter purā potētiā z actū pfectū z determinatū mediant actus impfecti potētie pmixti qui s. sunt actus respectu potētie pcedētis z sīt potētia respectu act⁹ sequētis: Jō vniuersalia q sunt magis cōfusa i potētia z indist incte cōtinētia min⁹ vniuersalia prius cognoscūtur ab intellectu nr̄o cōfuse z indistīcte q minus vniuersalia. z iste est naturalis modus intelligendi nostri intellectus.

Quare sit conclusio responsiua vniuersalia sunt nobis notiora singularib⁹ z minus vniuersalibus. Probatur conclusio ratione textus. qz non sunt eadē nota nobis et nature siue simpliciter. sz vniuersalia sunt min⁹ nota nature z scdm se min⁹ vniuersalibus g vniuersalia sūt notiora nob min⁹ vniuersalibus. Minor patet. qz vniuersalia sunt magis confusa minus vniuersalibus eo q sub se comprehendūt confuse z indistincte min⁹ vniuersalia ipsis actualiora. Un intētio nature p pri⁹ terminatur ad spēm z per se q ad quodcūq aliud. licet producēdo prius attingātur alij gradus generi. tamē ipi nō sunt pricipaliter a natura intēti. Unde iuxta hoc aduertendū ē q eadē dicit phs eē eadē nūero nature z sīplr seu hz se. qz quāto aliqd magis ē i actu determinato tāto mag hz vñ possit cogi eo q vnūqdq cognitū sz q ē i actu sōali sue

essentie. Sed minus vniuersalia sunt magis in actu determinato ipsis vniuersalioribus et immaterialia materialibus. ideo minus vniuersalia et immaterialia sunt simpliciter nature notiora materialibus et vniuersalioribus. Non tamen intelligendum quod natura cognoscat. sed quia secundum hoc magis habent vnde possint cognosci. Uerumtamen Albertus in hoc passu distinguit de duplici natura. quia natura vno modo dicitur rei quidditas que est principium cognitionis ipsius rei. et hoc modo substantie seperate et species specialissime que habent quidditates magis completas et formales sunt completioris nature materialibus et vniuersalibus. Alio modo dicitur natura causa efficiens que producit res effectiue. et ista natura secundum ipsum dicitur natura naturans seu operans. et hec est duplex. nam quedam est vniuersalis cuiusmodi est celum cum suis motoribus influentijs et constellationibus. et hec per se intendit esse specificum et per accidens indiuiduum. Alia est natura particularis que dicitur forma alicuius particularis agentis. scilicet forma huius asini que per se intendit indiuiduum. hoc est intendit formam in determinata materia. et hoc modo accipiendo naturam singularia sunt magis nota. non quod cognoscat ea. sed si cognosceret prius ea cognosceret quia prius cognoscuntur fines hijs que sunt ad finem. modo natura primo et per se intendit singulare et ex consequenti vniuersale. Uerumtamen si capiatur natura scilicet celum cum sua anima methaphorice possumus dicere quod etiam cognoscit primo et per se speciem quam primo et per se etiam intendit. Deinde probat philosophus conclusionem tribus signis quorum primum sumitur a toto integrali sensibili. et cum tale totum integrale sensibile cognitione confusa est nobis notius quam sue partes. vt prius apprehendimus domum quam determinate suas partes cognoscamus. ergo totum integrale prius est notum nobis suis partibus. et per consequens confusa sunt nobis notiora. Nec valet si dicatur quod totum accipitur equoce et similiter cognitio. quia totum integrale et similiter totum intelligibile conueniunt in hoc quod comprehendunt omnes partes suas indistincte et indeterminate. modo in vtroque cognitio confusa precedit cognitionem determinatam singularum partium. Secundum signum est a toto integrali intelligibili quod dicitur diffinitum. diffinitum enim prius est notum cognitione confusa partibus diffinientibus. vt aliquis prius cognoscit circulum quam partes ipsum diffinientes. ergo totum intelligibile vniuersale est prius notum nobis confuse suis partibus. Nec valet quod partes diffinientes sunt vniuersaliores diffinito. quia si considerentur partes diffinientes secundum quod diffinientes sunt tunc habent modum distinguentis et determinantis. ideo dicitur in textu quod diffinitio resoluit in singula. si tamen considerantur ille partes in se tunc sunt vniuersaliores et prius cognoscuntur cognitione confusa suis diffinitis. Et per hoc soluitur tercia ratio ante oppositum. Tercium signum est a toto vniuersali sensibili. quia quanto aliquid est magis vniuersale inter sensibilia tanto est prius notum a sensu et secundum tempus et secundum locum. Secundum tempus patet per declarationem philosophi. quia pueri primo vocant omnes homines patres et omnes feminas matres vocant. et postea adueniente vsu rationis determinant vnum virum esse patrem. et vnam feminam esse matrem. Secundum locum etiam patet quia quando aliquid videmus a remotis partibus iudicamus prius cum videmus quod est aliquod corpus quam quod sit viuum. et prius viuum quam quod sit asinus et prius quod sit asinus quam determinatus. ergo ad sensum singulare confusum est prius notum singulari determinato. quod signum est quod ita sit in intellectu.

Tunc sit. Conclusio principalis probemij

quod ex vniuersalibus nobis notis oportet procedere ad singularia probatur. Nam oportet nos procedere in cognoscendo a nobis notioribus in minus notiora ad magis notiora tamen nature. Sed vniuersalia sunt magis nobis nota suis singularibus. ergo ex cognitione vniuersalium oportebit nos procedere in cognitionem singularium hoc est minus vniuersalium. Et per hoc patet responsio ad questitum.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam dicitur quod aliter capitur hic singulare. et in libro posteriorum. nam hic capitur pro minus vniuersali et non pro singulari simpliciter sicut in primo posteriorum accipitur pro indiuiduo rei materialis. Ad secundam dicitur quod vniuersalia in causando de quibus videtur loqui philosophus ibidem sunt difficillime cognitionis similiter vniuersalia in predicando distincta per differentias ipsas distinctas sunt difficillima. sed non cognitione confusa. Tercia soluitur in secundo signo. Ad quartam dicitur quod non est idem esse confusum et esse compositum. nam confusio attenditur ex parte partium subiectiuarum compositio autem integralium. Dicitur etiam ad rationem quod prius est diffinitum cognoscere confuse quam ipsum explicare per sua diffinientia vt pa

fuit in tertio signo licet sua diffinientia scdm se considerata prius possint cognosci. Ad quintam dicitur ꝙ causa sufficiens posita eo modo quo sufficit producit perfectiorem effectū ꝙ producere potest sed ꝓducit determinato modo. sed obiectū intellectus nostri naturaliter pri⁹ repñtat rez cōfuse ꝙ distincte. iō oꝫ de necessitate ꝙ itellect⁹ noster ꝓcedat de cognitōe ɔfusa in distictā. Ad vltimā dicit ꝙ indiuiduū spēi fortius ⁊ ꝑfectius mouet sensuz indiuiduis genericis. puta hoc albuz hoc coloratū. nō tamen mouet ꝑ prius. ⁊ similiter de specie. ⁊ genere diceretur. nā spēs ꝑfectius ⁊ fortius apprehendit ab itellectu sed nō ꝑ prius. igit ⁊c. Sequitur in textu Necesse est igitur aut vnum ⁊c

Queritur sexto. vtrum Philophus naturalis habeat disputare contra negantes sua principia Arguitur ꝙ sic. Habet arguere contra negantes suas cōclusiones. ergo ⁊ contra negātes sua pncipia. cōsequētia tenet. qꝛ pncipia sunt euidētiora suis conclusionibus. ergo magis habꝫ defendere sua pncipia ꝙ conclusiones. Secūdo sic qꝛ naturalis phūs hꝫ sustinere sua pncipia. sꝫ hoc facere non potest nisi probentur ⁊ soluētur rōnes que in contrarium adducūtur. ergo phus naturalis habet disputare contra negātem sua principia alias de ipis videret dubitare Ad oppositū est phus in h pmo.

Pro responsione sciendum est primo ꝙ postꝙ phūs ostendit in prohemio ꝙ determinantē de natura oportet procedere ab vniuersalibus ad singularia. hic consequenter incipit prosequi ea que pertinent ad philosophiam naturalem formando de ipis principijs quinqꝫ questiones quarum prima est. vtrum tm̄ sit vnū principium rerum naturaliuz aut plura ⁊ vtraqꝫ pars habet plures opinātes. quidam eniz eorū ponunt vnū pncipium. quidam vero multa Secūda qstio est si tm̄ est vnum principium vtrum ipsum sit īmobile vt ait Permenides ⁊ Melissus de quorū opinionib⁹ infra patebit. vel mobile vt quidam naturales phi dixerunt quoruz quidaꝫ ponunt aerē esse principiū oim rerū naturaliuz vt Diogenes. quidam aquam vt Tales. quidam ignem vt Eraclit⁹. alij aliqd mediū inter aerē ⁊ aquā vt vaporez. Nullus vero eorū dixit terrā esse principiū ꝓpter eius grossiciez. Dicebāt eīm antiq hmōi principia mobilia. quia per rarefactionē ⁊ condensationem alicuius eoruz dicebant alia fieri ex illis Si sint plura tunc insurgit alia questio. vtrū scilicꝫ sint numero finita: aut numero infinita ⁊ vtraqꝫ pars habet opinantes. ⁊ si sint finita tūc insurgit quarta questio. Utrū sint duo aut tria. aut scdm quēdaꝫ alium numerū finitum. Duo vt posuit permenides ignē ⁊ terrā vt dicetur. Tria vt illi qui posuerūt ignē ⁊ aquā ⁊ aerē. terrā autē estimauerunt esse compositam ꝓpter eius grossitiem ⁊ densitatez. alij vero posuerunt quattuor elemēta cū duobus alijs scꝫ causalitate ⁊ amicitia. Si pncipia vero sint infinita insurgit quīta questio. vtruz scilicet ista pncipia infinita sint oīa vnius generis scdm naturam differētia tm̄ figura ⁊ positione ⁊ ordine vt posuit Democrit⁹ dicens infinita corpora athomalia esse principia ⁊ omnia esse eiusdem generis. differentia solū figura ⁊ positiōe ⁊ ordine ꝓpter quā diuersitatē ex ipis dicebat res diuersas causari. aut sint illa pncipia diuersorū generū vt posuit anaxagoras qui posuit pncipia nature esse infinitas ptes minimas. vt minimas partes carnis eē pncipia carnis ⁊ minimas ptes ossis eē pncipia ossis ⁊ de h postea videbit.

Sciendum est secundo ꝙ Apoponentes plura principia non est querendū vtrum sint mobilia aut immobilia. quia nullus ponens plura principia potuit ea ponere immobilia cum eniz omnes ponerent contrarietatem in principijs. cōtraria autez sunt que nata sunt alterari. iō in pluralitate principiorū nō potuit seruari immobilitas imo posita pluralitate d necessitate sequit mobilitas.

Sciendum est tertio. ꝙ vt dicit phūs eadem diuersitas opinionum est circa entia. similiter phi inqrentes de hijs que sunt scilicꝫ de entibus querunt quot sunt. vtrum scilicꝫ sint vnuz aut plura. ⁊ si multa vtrū finita vel infinita. Et ratio huius est. nā antiqui phi nō cognouert nisi causaz materialē ⁊ parū aut nihil cognouerūt de alijs causis. ponebāt aūt formas naturales esse accidētia sicut artificiales. sicut igit tota substātia artificialium est eorū materia. ita sequebat scdm eos ꝙ tota substantia naturaliū essꝫ eorū materia. iō illi q ponebāt tm̄ vnuz principiū puta aerē putabāt ꝙ oīa entia scdm suaz sbam erāt

aer. et sicut in alijs opinionibus. et hoc est qd dicit phus cum dicit qd pquirunt ex qbus sunt q sunt hoc. hoc est inqrere primo de pncipijs in cōmuni rei naturalis ex qbus entia esse dicunt.

Ex quo pz qd qui qrunt de entibus verū sint vnū aut plura. eorū inqsitio est de pricipijs naturalibus. q elementa dicunt.

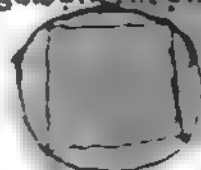
Sciendum est quarto. qd in naturali phia supponendum est p pncipio p se noto oia aut quedā moueri vt pz ad sensum et dicit phus in ista suppositiōne. aut quedā p pter motores orbium q pūt dici naturales eo qd causant motū naturalē: et tn motores tles st imobiles. Oia em q sunt intra cōcauū orbis lune sunt mobilia et motu ad vbi et motu ad formaz. licz em ptes terre circa centrū nō moueātur localiter. sunt tamē mobiles si ponantur extra locum. et quia sunt mobiles extra locū. iō possunt etiā alterari circa centrū.

Quibus notatis sit conclusio responsiua ad quesitū qd phūs naturalis ex pprio habitu nō habz disputare cōtra negātem sua principia. probat primo. Nā geometra nō habz disputare ptra negātes sua principia tū hoc est alteri scie pticularis. cū geometria sit alicui scie pticulari subalternata sicut musica subalternat arismetice. iō ad Arismeticā pertinet disputare cōtra negantē pncipia musice. vel ptinet ad sciam cōmunez scz ad logicā cōmunē quātū ad vsuz. qz logica pbabilē habet viaz ad oīm methodorum pncipia. vel hoc ptinet ad metaphisicā rōne formalitatis sui subiecti sic qd p pricipia entis inqtuz ens p ptes et pprietates eius stabiliūt pncipia oīm sciētiarū pticulariū. cuz ergo phisicus simili se habeat ad sua pncipia sicut geometra. sequit qd non habet disputare cōtra negantes sua principia. Secūda rō est qz phisicus non habet disputare cōtra qūlibz positōem extraneā et improbabilez. vt cōtra rōem. Eraclit dicētis nihil posse sciri eo qd oia dicit esse in motu cōtinuo vel ptra tādicentē. Nā quolz pferētē pria opinioni bis sollicitū esse stultū. vt hr. i. thopicoz. et h est qd dicit phus qd intēdēt pquirēdū. Utrum ens sit vnū imobile. sile e acsi disputaret cōtra quālibet aliā positōem iprobabilē. ergo phus ex pprio habitu nō hz disputare ptra permenidem et mellissum. qz posuerūt tm vnum pncipium imobile. et qz negabant motum negabant principium phisicum.

Sit conclusio secunda. qd phisicus naturalis nō hz soluere qūlibz rōem sophisticā. sed solū illā que de pricipijs naturalibus aliqd mētit. Probat cōclusio duabus rōibus phi. Prima est phisicus inqtū phisicus nō habz cognoscere de pricipijs aliarum sciarum. alias assimilaret ceco nato volēti de coloribus iudicare. ergo phisicus non hz soluere rōem sophisticā assumentē alia pncipia a pncipijs naturalis phie. aut negantez pncipia naturalis philosophie. ergo nō habz soluere oēm rōem sophisticaz. sed solū illā que ex pncipijs naturalis phie mentit. Secūda ratio est. in scia naturali supponitur qd entia naturalia mouētur. vel omnia. vel qdaz. necessariū autē est motum supponi in sciētia naturali sicut supponitur naturā esse in cuius diffinitōne ponitur motus. vt infra dicetur. Ponit ergo talem rationē per similitudinē vt in geometria. nā geometra nō hz soluere rōnē anthifontis volēns quadratū equare circulo p diuisionē circuli. negātis tamē i sua ratione lineā circularē esse diuisibilē in semp diuisibilia. sz hz soluere rōem Brisonis volentis quadratuz equale esse circulo tamen ad hoc assumētis pncipium geometricū. scz qd linee ducte ab eodē pūcto i idē sunt equales. ergo silr phisicus habz disputare ptra sumētes principia phisica. Nō habz autē soluere negātes pncipia vel assumētes alia pncipia.

Et pro declaratiōe huius rōis Sciēdum est quinto. qd briso subtilis ingenij ad ostēdenduz quadratū esse equale circulo infra circulū pstituebat quadratū. cuius latera tāgebāt lineā circuli in quattuor puncta. scz a. b. c. d. et totū quadratū diuidebat circulū in quattuor ptes et tūc faciebat talē rōez. linee ducte ab eodē pūcto in idē punctū sunt equales. q latera quadrati infra circulū descripti sunt equalia circulo. et p pns quadratū. Sz illud pncipiū hz veritatē in lineis eiusdē rōnis. cuiusmōi nō sunt portiones circuli et latera qdrati. ostēdere aūt quō ex arcu fieret corda vel ex circūferentia fit diameter circuli est opus maioris inqsitōnis ptinēs ad geometriā

Sed āthiphon rudis negādo pncipia geometrie cōstituebat vt prius dictū est quadratū infra circulū. et tūc supra qūlibz latus qdrati faciebat triāgulum secantē circulū scdm aliquā eius portōez. et tūc resultabat figura octo laterum. et octo āgulorum. Et iterū supra qūlibz la

tus cuiuslibet trianguli cōstituebat aliū triāgulū secātē aliā portōem circuli ꝛ fiebat figura sedecim laterū ꝛ totidē angulorū. ꝛ sic faciebat donec habebat portōes oēs circuli diuisos. ꝛ figurā tot laterū ꝛ angulorū ꝙ eqrent circulo. Et tūc arguebat sic quecūqꝫ vni ꝛ eidē sunt equalia illa inter se sūt equalia. sed quadratū circuli ꝛ circulus sunt equales illi figure multilaterū supra quadratū ꝛ īfra circulū cōstitute. ergo quadratū est equale circulo. Istā rōēz nō hꝫ soluere geometra. qꝛ lineam negat esse diuisibilē in sꝑ diuisibilia qḋ ē ṗncipiū i geometria. ꝛ sic pꝫ respōsio ad q̄situ.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primaz negat̄ ꝯña ꝛ ad ꝓbationē dicit̄ ꝙ ṗncipia sunt ita manifesta ꝙ eorū opposita non sunt ꝓbabilia. iō nullā hꝫ viā phisicꝰ ad sua ṗncipia. Silr̄ dicit̄ ad secūdā ꝙ phisicus nō hꝫ defendere sua ṗncipia, sed dꝫ ea supponere. sꝫ inq̄tū logicꝰ vel methaphisicꝰ potest ea defendere propter bonitatem doctrie sicē fac̄ phs. Seq̄t̄ tex. Si cōueniēs ꝛc.

Queritur septimo. vtrum sit

vnum ens ꝛ immobile. Arguitur ꝙ sic rationibus Permenidis ꝛ Mellissi. Primo sic qḋ factum est habet ṗncipium, ergo qḋ non est factū nō hꝫ ṗncipiū. sed ens nō ē factū. ergo nō hꝫ ṗncipiū. ꝛ ꝑ cōsequēs neqꝫ finē. erit ergo infinitū. qḋ aūt est infinitū est imobile nō em hꝫ aliqḋ extra a quo moueatur. Itez qḋ est infinituz est vnū: qꝛ si essent multa oporteret aliquid extra illud esse infinitū. infinitū autē est ens vnū infinitū ꝛ imobile. Secūdo arguit̄ rōne Permenidis posita quīto methaphisice. q̄cquid est ṗter ens est nōens. sed qḋ est nōens est nihil. ergo q̄cquid est ṗter ens est nihil. sed ens est vnū. ergo q̄cquid est preter vnuz est nihil. ergo est tm̄ vnū ens. ꝛ ex hoc cōcludebat Permenides ꝙ esset imobile cuz nō haberz a quo moueret̄ nec extra se a quo moueretur. igit̄. In oppositū est phs in textu reprobās hmōi opiones ꝛ soluēs hmōi rōes.

Pro responsione ad questionē

sciēdū est primo. ꝙ postq̄ phus posuit opiniones phorūz de pricipijs rerū. hic cōsequēter disputat cōtra opiniōes falsas. ꝛ pmo cōtra eos qui nō naturaliter locuti sunt. secūdo disputabit cōtra naturaliter loquētes ꝛ licet ex ꝓprio habitu nō teneat̄ disputare nec possit soluere rōnes nō naturaliter loquentiū vt dicit. vtile tn̄ est ad ꝓpositū disputare de huiusmodi opinionibus. Et si nō est sciēne naturalis disputare de his opinionibꝰ. pertinet tamē ad phiam primā. ideo inq̄ntum methaphisicus propter bonitatez rei disputabit cōtra huiusmodi opiniones.

Sciendum est secundo: ꝙ ad di

sputandum contra hmōi opiniones Permenidis ꝛ Mellissi accipiēduz est vt dicatur in textu ꝙ illud qḋ est. scilicꝫ ens dicit̄ multipliciter vt patet in quinto methaphisice.

Ergo est conclusio responsiua

ad q. Non tm̄ est vnum ens infinitum ꝛ immobile. Probatur. q̄a si sit tm̄ vnum ens vel illud est substantia q̄ntitas vel qualitas vel aliquod aliorum generuz. si sit substantia cū substantia diuidatur in vniuersalez ꝛ particularem. in primā ꝛ secundā. ꝛ iterū substantia diuidatur in multas species querendū est. ergo vtrum dicant omnia esse ens vnū. vt hominē vnū. aut equuz vnū. aut animam vnam. ꝛ sic de alijs substantijs. aut qualitatē vnā. vt calidūz. aut vt albū. aut vt aliquod hmōi. multum enim differt quodcūqꝫ istorū dicat̄. oportet ergo ꝙ si ens sit vnū oportet ꝙ sit substātia ꝛ accidens simul aut substantia tm̄ vl̄ accidens tm̄. si substantia ꝛ accidens simul: nō erit vnum tm̄ sed duo, nec differt etiam. vtrū substātia ꝛ accidens sint simul in vno vel sint sicut diuersa: qꝛ nunq̄ substantia ꝛ accidens sunt vnū. Si vero dicatur ꝙ illud ens sit tm̄ accidens ꝛ nō substantia hoc est omnino impossibile. nā accidens sine substantia esse nō potest. omnia enim accidentia dicūtur de substātia sicut de subiecto. Et in hoc dicit sanctꝰ Thomas consistit ratio eorū. Si vero dicat̄ ꝙ sit tm̄ substantia sine accidente sequitur ꝙ nō sit q̄titas vel qualitas. nā q̄titas est accidens. ꝛ hoc est contra positionem Mellissi ponentis ipm ens esse infinitum: qꝛ cōsiderauit ipm ens ex parte materie: qꝛ cōsiderabat ens scḋm ꝙ est factum vel non factum. ideo ponebat vnum ens esse infinitum. sic ergo sequit̄ ꝙ nō sit q̄tum. sequitur ꝙ nō est infinituz. quia finitū proprie loquendo est in q̄titate. substātia tm̄ ꝛ qualitas ꝛc. hmōi nō dicūtur finita vel infinita nisi per accidēs. cū ergo Mellissus ponat ens vnū infinitum nō pōt ponere substātiā sine quātitate: sed si substātia ꝛ q̄titas sint simul sequitur ꝙ non est tm̄

vnū ens nullo modo. ergo non potest esse verū q Mellissus dicit q ens est tantum vnū & infinitū. & ista est prima probatio quā sumit ex diuisione entis in predicamenta. Secundā rationē ponit ex parte vnius. qr si omia sint vnū. vel sunt vnū ɔtinuitate. vt linea vel corpus. vel vnū indiuisibilitate vt punctus. vel dicunt vnū sicut illa quorum est vna ratio. diffinitiua sicut va... & vinū dicit vnū: qr istis tribus modis dicit vnū. Sz nullū istorum potest dici. primo enī non potest dici q oia sint vnū ɔtinuitate. quia ɔtinuū quodāmodo est multa. omne enī continuū est diuisibile in infinitum. & sic ɔtinet in se diuersas partes. ideo qui ponit ens quoddam continuum multa ponit multa nedū propter multitudinē partium sed etiam propter diuersitatē totius a parte et econtra. Secundo omnia nō possūt dici vnū indiuisibile. qr quod est indiuisibile nō est q̄ntum cum omnis quantitas sit diuisibilis. et si non sit q̄tū non erit quale fundatū ī q̄titate. si ergo non est q̄tum non potest esse finitū sicut dicit Mellissus. quia terminus indiuisibilis vt punctus non est finitus nec infinitus ideo habet tertius q finitū et infinitū q̄titati pueniūt. Nec potest dici tertium. scz q sint vnū fm rationē diffinitiuā. qr si hoc esset verū sequerent etia maxima incōuenientia. Primū est q ɔtraria essent vnū fm rationē & sic eadem ratio boni & mali. sicut posuit Eraclitus eandē rationē esse contrariorum. vt habetur. iiij. Methaphisice. Secundū inconueniens est qd sequeret q esset eadē ratio boni & nō boni. & qr ad malū sequit non bonum. & sic sequeret q rō entis & nō entis esset. & sic sequeret q nō oia entia essent vnū ens vt ipi posuerūt sed etiā essent non ens siue nihil. nā quecunqz sunt vnum fm rationē diffinitiua3 ita se habent q de quocunqz pdicat vnum & predicat aliud. & ideo si ens & nihil sūt vnu3 fm rationē. sequit q si omnia sint vnū ens q omnia sunt nihil quod est absurdum. Tertium incōueniens est q̄ diuersa genera vt qualitates & q̄titates sint eadē fm rationē. & hoc est inconueniens quod ponit. p. vt dicit sanctus Thomas cū dicit in fine capituli tali & tanto. Et p declaratione harum duarum rationū aduertendum q vt habet phus. iiij. Metha. contra negantes principia non possumus adducere demonstrationē simpliciter. quia ipsa sunt indemonstrabilia. sed bene possumus adducere argumentationē ad cōtradicendum que procedit ex hijs que supponunt ab aduersarijs que interdū minus nota sunt. & sic phus in hac disputatōne vtitur pluribus que sunt minus nota q̄ hoc q est entia esse multa & non vnum tm̄.

Dubitatur primo. De motiuo aliquorum philosophorum posteriorum: qui conturbati fuerunt propter hmōi rationes ppual

Ad quod dubiū dicit cū textu q aliqui fuerunt posteriores philosophi nescientes distīguere vnū qui pro in conuenienti maximo reputabant q aliquod idem sit vnu3 & multa. sed ipsi conuicti rationibus illud tamen confiteri cogebantur. ideo dicit tertius q posteriores turbati sunt & in dubitationem inciderunt quēadmodū Permenides & Mellissus. ideo ne forte ɔtingeret hoc dicere q idem sit vnū & multa qd et inconueniens videbat vtrisqz ideo ponentes omnia esse vnum totaliter auferebant multitudinem. posteriores vo multitudinē conabant remouere ab omni illo qd posuerant esse vnū. ideo Licofon auferebat hoc verbum est & dicebat q nō erat dicendū homo est albus sed homo albus. considerabat enī q homo & album essent quodāmodo vnum alioquin album de homine non p̄dicaret. ideo videbat ei & suis q hec dictio est copula verbalis copularet duo. ideo ab eo q est vnum totaliter volens remouere mltitudinē dicebat q est non erat apponendū Sed ab alijs videbat imperfecta oratio ideo illud volētes corrigere mutabant modū loquēdi nō dicendo hō est albus ne denotaret aliq multitudo. sed dicebant homo albatus qr p hoc non denotabat aliqua res vt eis videbat. & nō dicebant homo est ambulans. s homo ambulat. & illud putabāt. nesciebant enī discernere vtrū vnum & ens dicerent simpliciter vel mltiplr. qd manifestū est quoniā illud quod est vnū vno modo ipsum etiā potest esse multa alio modo. sicut vnū subiecto potest esse multa ratione. puta albū & musicū ideo bene potest concludi q vnū vno modo sit multa alio modo. Contingit etiā q vnu3 in toto & actu multa sit fm partium diuisionē. vnde totū vnum in sua totalitate habet tm̄ partiū multitudinem in potētia. q̄uis ergo isti antiqui ad id quod est vnum subiecto & multa ratione aliqd mediū adinuenirēt auferentes hoc verbum est vel cum copula

tamen omnino deficiebant in toto nescientes respōdere ꝯfitētes tanq̄ incōueniēs vnū esse multa. Sȝ q2 nō est incōueniēs vnuȝ eē multa q̄n vnū ꝛ multa nō accipiunt vt opposita. vnū enī actu ꝛ multa in actu opponunt. sȝ vnum in actu ꝛ multa in potentia nō. ḡ ꝛc.

Dubitatur secundo circa secundam rationē. scȝ vtrum totū ꝛ pars sint vnū actu vel plura. Et videt ꝙ sint plura. q2 multa predicant de toto que nō ꝑdicant de partibus. ꝛ ecōtra. ergo plura. Oppositū tn̄ videt. q2 totū nihil aliud est q̄ sue ptes simul sūpte. Dicit ad dubiū ꝙ vt habet Albertus ꝙ totū ꝛ pars sic se habent ꝙ totuȝ in forma totius vnit partes siue illa forma sit forma cōtinuitas siue alia sicut corpis composit ex ꝑtibus diuisibilibus nō continuis. ideo partes relate ad vnam formā vnientē eas sunt vnuȝ in illa siue sint continue siue contigue aut nō

Si aūt partes accipiant ſm se diuerse ꝑ situm tm̄. vel per situm ꝛ formam partis i eo ꝙ pars non est continua per situm sed solum continuat sicut pars continuat q̄ nō est eundē situm habere cum alia pte per situm autē ꝛ formā sicut partes nō continue vt caro et os. ꝛ hoc respectu si consideret totuȝ ꝛ partes simul sumpte non sunt idem realiter. ꝛ etiam Auerrois loquendo de toto per compositionem facto sic intelligit. Posset tamen dici ꝙ e verum de omni toto ꝙ partes simul sumpte sunt idē cū toto differunt tn̄ ratione. ideo aliqua verificant de toto ꝛ non de partibus sic sumptis ꝑpter diuersitatē partiuȝ inter se. si vo ꝯsiderant partes ſm se differūt inter se ꝛ a toto loquēdo de toto reali. ꝛ sic p3 responsio ad questitum.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā scȝ Mellissi de qua dicit textus ꝙ est magis onerosa Mellissi ratio ꝛ non habens defectum ꝛ non inducens dubitationē assumit enī q̄ contrariant naturalibus principijs. est etiā manifeste falsa. ideo hanc rationē phs improbat q̄ntū ad q̄tuor. Primo q2 in prima ꝯsequentia cōmittit fallacia ꝯsequentis a destructiōe antecedētis ad destructionē ꝯsequentis dicēdo qd̄ est factū h3 pncipium ergo ꝙ non est factum non habet principium Secundū incōueniēs est q̄tum ad illationē quia nō sequit absolute non habet pncipiuȝ ergo est infinitū. quia principiū dicit dupliciter Uno modo de pncipio temporis ꝛ generationis ꝛ sic accipit cum dicit quod est factum habet principium. Alio modo vt est principium magnitudinis. ꝛ sic sequit ꝙ non habet principiū est infinitū. Tercio improbat q̄tū ad illationē qua infert est infinitum ḡ imobile. ꝛ ostendit hoc nō sequi dupliciter primo q2 aliqua ꝑticulari a q̄ potest moueri in se ipsa ita ꝙ moueat ad locū. Improbat etiā q̄tum q̄d motū alteratōis q2 nihil refert infinitū alterari quo ad totū vel partem. Improbat etiā quartam illationē q2 si ens est infinitū ꝙ sit vnū. nō enī sequit ꝙ sit vnum ſm speciem licet bene ſm materiam. Ad secūdam rationē pennenidis positam quinto metaphisice dicit ꝙ idem est modus soluendi nam sicut ratio Mellissi assumebat falsas ꝑpositiones ꝛ male concludebat sic ꝛ ratio ꝑmenidis. ostendit enim in simili ꝙ ratio Permenidis nō ꝯcludebat nam forma arguendi non est efficax in omni materia si enī accipiamus album loco entis ꝛ ponamus ꝙ albuȝ significat tantū vnum ꝛ nō equiuoce dicatur demonstramus sic. quicquid est preter albuȝ est non album. ꝛ quicq̄d est nō album est nihil. sed non sequit ꝙ album sit vnum. Primo quia non omnia alba sunt vnum continuum. ꝛ posito ꝙ essent adhuc essēt quodammodo multa. ꝛ facit istud pt adaptari ad rationem Permenidis.

Querit octauo vtrū sola substātia existente ipsa sit per se diuisibilis. Arguit ꝙ sic nam qd̄ ꝑ se habet partes ꝑ se est diuisibile. sed substātia composita ex materia ꝛ forma habet ꝑ se partes. ergo per se est diuisibilis. Secundo sic arguit quicquid est causa cause est causa causati sed substantia corporea est causa quantitatis. que ꝑ se est diuisibilis sed quicquid ꝯuenit cause ꝛ causato ꝑ prius conuenit cause quam causato. ergo diuisibilitas primo ꝯuenit substantie cause quaȝ q̄titati causate. Tercio sic arguit. notum est ꝙ materia nō est tota in vna substantia composita sed est partita in multis ḡ habet partes ſm se sed ꝙ habet partē ꝛ partem est diuisibile ergo substantia materie diuisibilis est. Quarto arguitur sic subiectum nihil habet de substantialibus ab accidente. sed essentiale est materie ſm diuersas ptes eius perfici pluribus formis. ergo non habet illas partes a quantitate ꝛ per ꝯsequens nec diuisibili

tatem. Quinto arguit sic generationes et corruptiones sunt infinite sed hoc nõ videtur esse verũ nisi materia prima sit diuisibilis ĩ infinitũ. ergo sequit q̃ sola existente substantia sic materia sit p se diuisibilis. In oppositũ est phs in rationibus q̃s adducit cõtra permenidem et Mellisum vbi dicit q̃ si sola substantia esset ipsa non esset finita nec infinita cũ nõ esset quanta ergo nec etiã diuisibilis.

Pro responsione ad quesitum

sciendũ est primo q̃ vt habet Albertus q̃dã theologi hoc concedũt et dicunt Aristotelez locutũ fuisse s̃m sensũ cum tñ s̃m ratõnez aliter sit. q: diuisio s̃m ratonẽ vt dicunt parua est in substantia. Sed hoc dictũ friuolum est q: tũc phs falsum diceret et suũ dictũ esset deceptoriũ et nõ phisicũ. Isti aũt sui dicti assignãt ratonẽ sicut credũt. q: dicunt homines fuisse multiplicatos ex vno materiali principio qd̃ fuit in p̃mo homine qd̃ licet sit paruũ nunquã tamen deficiet generatio q: diuisibile est ĩ infinitũ. nec est diuisibile vt dicunt sicut quãtuz q: quantũ habet partem extra partem distinctam p sitũ. sed substantia materie non habet partẽ distinctã p sitũ sed habet partem ĩ parte et nõ extra partez et illa ps que est in pte producit in generatione sine diminutione partis ex qua educit p multiplicationẽ materie et ptiũ eiusdẽ et sic dicunt genus hũanũ fuisse multiplicatũ et generatione. Sz hoc oĩz videat dissonũ veritati. Ideo aduertẽdũ est q̃ vt sufficit ad p̃positũ duplex reperit diuisio realis. vna est in ptes eiusdẽ ratõis vt est diuisio continui cuius quelibet pars est quanta et eiusdẽ speciei cũ alia puta quelibet pars linee est linea et de huiõi diuisione nõ est ad p̃positũ. Alia est diuisio in partes diuersarũ rationũ vt diuisio compositi in materiã et formã. quia materia est pura potentia forma vero est actus. ideo hñt diuersas ratões speciales. ergo diuisio substãtie in tales partes vocat resolutio. et de istã est ratio h ad p̃positũ.

Sciendũ est vltimo q̃ in titulo

questionis p solã substantiã possumus intelligere. Primo materiã acceptã p intellectũ sine quacunq̃ forma essentiali vł accidentali et isto modo magis proprie in titulo questionis capit. Possumus etiã alio modo intelligere ipm compositum de genere substantie cõprehẽdẽs materiã et formã p̃scindendo quantitatẽ et isto modo in tali composito non inuenit distinctio partiũ actualis s̃m situm et figuram in actu.

Quo notato sit cõclusio respõ-

siua ad q. sola existẽte substantia h ẽ materia p intellectũ accepta sine q̃cunq̃ forma ipa nõ est p se diuisibilis. Hec cõclusio pbat nã materia sic accepta sine q̃cunq̃ forma essentiali vł accidentali est oĩno simplex. sed omne simplex ẽ indiuisibile p omnẽ moduz diuisibilitatis igit etc. Secũdo pbat. q: in oĩ illo qd̃ habet ptes in q̃s diuidit necesse est q̃ ptes inter se differant. q: alias vna esset alia. sed ptes materie s̃m se cõsiderate seclusa omni forma nõ habẽt vñ possint differre inter se. q: nõ differunt in formis cũ non habeant formas. nec in materia. q: cõueniũt in materia. ergo sequit q̃ impossibile est materiã seclusa omni forma habere ptes. Unde materia si extenderet nõ partiret p formas substantiales. sed partiret in diuersa supposita et in numez limitatũ p quantitatez.

Tercio pbat q: p̃pria passio nunq̃ separat a p̃prio subiecto. sed diuisibilitas est p̃pria passio quãtitatis. q: non cõuenit materie seclusa quantitate. ergo sequit q̃ sola existente substantia ipa nõ est diuisibilis. Sed forte diceret quis cõtra hanc cõclusionẽ q̃ materia intelligitur diuisibilis sicut intelligit separabilis a forma. Non enĩ intelligit separabilis a forma sic q̃ aliquo modo separet ab oĩ forma. sed quia successiue separat ab hac et ab illa. ideo dicitur diuisibilis nõ q̃ diuidat q̃n nuda ponit q: hoc est absurdũ. quia cũ materia nõ sit separata ab omnibus formis h est p̃pter suã imperfectionẽ que nõ sufficit hr̃e ẽẽ sine forma. sed diuisio nõ accidit materie p̃pter imperfectionẽ nec accidit ei ex aliquo alio p̃ter quantitatem. Si aũt q̃s velit dicere etiã q̃ materia partiat per formas substantiales absq̃ quantitate sicut q̃dam dixerũt in substantijs separatis et aiabus. Dicit q̃ p̃suppositũ est difficilius scz intelligentias et aias habere materiã q̃d q̃ pbare intẽdimus. Et adhuc si cõcedat intelligẽtias hr̃e materiã absurdũ erit ponere ptes materie in intelligentijs ex vna materia esse. sed potius vnaqueq̃ intelligentia erit ex sua tota materia constituta: et nõ reducunt iste particulares materie in vnã materiaz eis cõem sicut in totũ integrale. ideo nõ est simile hoc posito qd̃ est difficile sicut de materijs horum inferiorum.

Dubitatur primo vtrum quantitas distinguatur realiter a re quanta. arguunt aliqui quod non. quia quecunque sunt realiter distincta prima causa potest ea separare et separata conseruare. vt habet articulus parisiensis. ergo si quantitas esset realiter distincta a re quanta prima causa posset separare quantitatem sortis a sorte remanente in esse et in sorte remanente distinctione partium secundum situm et figuram. Oppositum videtur veritas communis esse. quia si quantitas separaretur a sorte impossibile esset saluare situm ordinem et figuram in suis partibus. dicitur etiam in textu si substantia et quantum sunt iam sunt duo que sunt. Ad dubium videtur quod substantia corporea essentialiter differt a quantitate sua. patet quia substantia corporea et quantitas ponuntur in diuersis predicamentis. sed essentie predicamentorum sunt impermixte. igitur. Ad rationem dubii dicitur quod physicus naturalis non habet inquirere quid prima causa de sua potentia possit facere quam tamen cognoscit esse infinitam. sed duntaxat habet inquirere quod possit fieri secundum ordinem quo ordine seruato quantitas non habet separari a substantia materiali. tamen prima causa potest absolute quicquid non implicat contradictionem. quia sua potentia est infinita. ideo in infinitum excedit potentiam naturalem. Dicitur tamen quod si quantitas sortis per potentiam absolutam separetur a sorte manente sorte non maneret in eo distinctio partium situalis quia ista distinctio manet in quantitate. Etiam possumus dicere quod licet ille articulus intelligatur de absoluta et non ordinata potentia intelligitur omnia in illis que necessariam connexionem non habent ad inuicem cuiusmodi non sunt substantia et quantitas.

Ad rationes ante oppositum. ad primam dicitur quod quicquid conuenit cause et causato formaliter prius conuenit cause quam causato modo non sic est de diuisibilitate que conuenit formaliter quantitati et causaliter et extrinsece ipsi substantie. Ad secundam dicitur quod materia intelligitur partiri dupliciter. Uno modo per formam substantialem et isto modo partitur in partes diuersarum specierum. Alio modo per quantitatem et sic partitur materialiter. et sic materia sortis partitur contra materiam asini. Ad tertiam dicitur quod materia nata est perfici per formam substantialem secundum eius essentiam. et est nata etiam per ipsam partiri essentialiter. nata est etiam suscipere quantitatem ad quam de necessitate sequitur diuisio materialis et illud non est essentiale materie. sed accidentale. Ad quintam dicitur quod generationes non sunt infinite ita quod materia partiatur de se. sed vt habetur .ii. de generatione generationes sunt infinite. quia generatio vnius est corruptio alterius et econtra. et ista est causa perpetuitatis ex parte materie. Sequitur textus. Sicut autem phisici.

Queritur nono vtrum quodlibet sit in quolibet. Et arguitur primo quod sic rationibus Anaxagore. quarum prima sumitur ex communi opinione omnium philosophorum scilicet quod ex nihilo nihil fit. in hoc enim conueniunt omnes primi philosophantes: ergo omne quod fit: fit ex aliquo .s. aliquo in quo preexistit in potentia. sed quodlibet fit ex quolibet ergo quodlibet preexistit in quolibet. Secunda ratio que videtur esse probatio antecedentis prime consequentie. contraria fiunt ex alterutris sicut ex calido fit frigidum. ergo a fortiori quodlibet aliud fit ex quolibet alio. et cum omne quod fit preexistat in illo ex quo fit sequitur quod quodlibet sit in quolibet per locum a minori ad maius. quia si contraria fiant ex alterutris a fortiori et alia que non sunt contraria. nec potest dici vt dicit idem Anaxagoras quod illud quod fit fiat ex nonente. In oppositum est philosophus in hoc impugnans Anaxagoram.

Pro responsione sciendum est primo quod postquam philosophus improbauit opiniones illorum de principiis rerum naturalium qui de natura non naturaliter locuti sunt. quia negauerunt motum: prosequitur opiniones eorum qui de natura naturaliter locuti sunt concedentes motum qui est principium omnium rerum naturalium. ideo ipsos vocat philosophus phisicos et naturales.

Pro quo sciendum est secundo quod isti naturaliter loquentes diuisi sunt in duas sectas. quia quidam posuerunt tantum vnum principium materiale. siue hoc esset vnum de quatuor elementis. puta ignem vel aerem vel aquam quia terram nullus posuit solam propter eius grossitiem. siue illud principium esset medium inter ipsa. aere densius et igne subtilius. et a tali principio dicebant multa generari secundum raritatem et densitatem. vt qui ponebant aerem principium ex rarefactione ipsius generabatur ignis. et ex ipso condensato generabatur aqua rarum .n. et densum sunt contraria et reducuntur ad excellentiam et defectum sicut ad quedam vniuersalia

ra. nã densum est q̄ habz multum de materia sub pua quãtitate. rarũ aũt econtra quod habet paruũ de materia sub magna quãtitate. ideo illi cõcordant cuz Platone qui ponebat magnũ τ paruũ esse principia que etiam ptinẽt ad excellentiã τ defectuz. sed illi differũt a Platone. quia Plato posuit magnum τ pauum ex parte materie eo q̄ ponebat vnũ principiũ formale scz ydeam. isti vero antiqui naturales ponebant contrarietatez ex parte forme. qz ponebant primũ principiũ vnam materiam ex qua multa constituũtur. Alij vero phi posuerunt plura principia materialia. et non tm̃ vnũ inter quos Anaximander posuit oẽs res prefuisse in quodã chaos ex quo res abstracte sunt τ segregate. τ psõmiter posuerunt Anaxagoras τ Empedocles. sed differebant in duobus. Primo quia empedocles ponebat circulatiõez quãdã amixtionis τ segregatiõis. ponebat eñ mundũ multotiẽs esse factum τ etiã totiens esse corruptũ. ita q̄ mundus corrumpebatur amicicia oĩa in vnũ confundente. τ generabatur lite distinguẽte illa simul congregata. τ sic cõfusioni succedit distinctio τ separatio. Sz Anaxagoras dixit semel mũduz esse factum tm̃. ita q̄ in principio oĩa erant cõmixta in vnum. Sed intellectus qui incipit extrahere τ segregare nunq̄ cessabit hoc facere ita q̄ nunq̄ erunt omnia cõfusa in vnum. Differunt secũdo in hoc. quia Anaxagoras posuit principia esse ptes similes τ contrarias sicut posuit infinitas partes carnis τ infinitas ptes ossis τ infinitas partes aliorum similes quorũ tamẽ est cõtrarietas inter se. sicut partes ossiuz cõtrariãtur ad ptes sanguis scõz humidũ τ siccũ. Empedocles posuit ista q̄ cõiter dicũtur elementa.

Sciendum est tertio. q̄ Anaxagoras posuit principia vniuscuiusq̄ rei eẽ infinita. Posuit secundo quãlibet rẽ esse in qualibet. τ in quãlibet segregabilẽ. Et cũ ab eo querebatur quare vna res nominatur vno nomine magis q̄ alio Respõdebat q̄ in vna quaq̄ re est aliq̃d sup habũdãs a quo res dz denominari. qz illõ videbatur ei esse materia totiꝰ rei. Posuit etiã q̄ q̃dlibz fiebat ex quolibz p segregationẽ. ita quod simpliciter nihil aliud põebat q̄ segregari. Et quarto põebat q̄ libz sit ex silibꝰ scõm spẽm. τ iuxta h̃ ponuntur quattuor conclusiones que in textu sunt vna principalis.

Conclusio prima. impossibile ẽ principia rei naturalis esse infinita. Patet cõclusio duabus rationibus textus. Quia cognoscere arbitramur vnũquodq̄ cuz cognoscimus ex qualibus sit τ quantis. sed si principia alicuius compositi sint infinita impossibile est cognoscere illud cõpositum. Minor pz qz infinitũ inq̃tuz hmõi est intellectui ignotum. Secundo probatur conclusio. si ptes alicuius totius non habeant determinatam q̄titatem neq̄ totum. qz quantitas totius est q̄titas partium. ergo a destructiõne cõsequẽtis si totum habeat distinctam q̄titatem τ q̃libet eius pars. sed quodlibet totuz naturale vt animal τ planta hz determinataz magnitudinẽ τ paruitatẽ extra quã nõ reperitur aliqd ergo quodlibet istoꝝ vt os τ caro que sunt ptes animalis sunt determinate q̄titatis. Ex quo sequitur q̄ dabilis est minima caro. nec potest esse aliqua pars carnis insensibilis pp̄ter puitatẽ vt dicebat Anaxagoras. τ h̃ considerando carnem scõm esse phisicum. quia si diuideretur caro scõm eẽ mathematicũ τ h̃ scõm q̄ quantum posset diuidi in infinitum. sed phus considerat formam naturalem req̃rentẽ determinatã materiaz: vt dictum est.

Conclusio secũda que ponitur in textu vt tertia ratio. Nõ quodlibz est in q̃libet. Probatur tribus ratiõibus. Prima detur aqua finita sicut prius dicebatur in precedenti. ergo si ab ea segregatur caro. ergo generatõe facta p segregationẽ stabit segregatio vel nõ. si stabit ergo in residuo aque nõ est caro. τ sic habetur intentũ. Si cum a qua sit habita vt patebit τ quodlibet finitũ per ablationẽ finiti multotiẽs factam tandẽ consumitur finaliter. ergo stabit segregatio. τ sic haberi videtur intentum. Verũtamen aduertendo q̄ finitum non consumitur nisi per ablationẽ ptium equalium vt habetur in textu. non eñ incõueniens est q̄ in aliquo finito sint infinita inequalia si attendatur ratio quãtitatis. nõ si diuidatur continuum in ptes eiusdẽ pportionis τ non quantitatis eiusdẽ pcessus ibit in infinitũ. Secunda ratio. dabilis est minima caro. g̃ ab ea aliq̃d ẽ segregabile vel nihil si nihil hr̃ intẽtuz si aliq̃d cũ eĩs ps sit minor toto erit dãdũ minꝰ minimo q̃ ex quolibz nõ põt fieri q̃dlibet. Tertia rõ si sic seq̃retur q̄ in

aliquo corpore finito essent infinita corpa vt sanguis ⁊ caro ⁊ os ⁊ in qualibet illa℞ parti um etiā ⁊ sic essent infinities infinita ⁊ ꝙ infi nita essent equalia vni finito.

Cōclusio tercia ꝙ quodlibet nō est segregabile a quolibet. Patet naz nul lū accidens segregabile est a subiecto.ġ seq̄tur ꝙ cū accidēs aliquo modo dicat̃ ẜ non la qȝ segregat̃.⁊ si intellectus ẜ intelligat talis intellectus est intendens impossibilia.

Conclusio quarta ꝙ non quod libet fit ex sibi similibus. Probatur quia li cet empedocle videbat̃ ꝙ ex multis guttis fiebat torrens ⁊ ex multis aquis fiebat aqua ⁊ ita credidit esse in oibus.tñ in ẜ nō recte sē sijt.q: q̄dā lȝ ex sili gñant̃ ⁊ in ipa resoluunt̃. vt lutū in luta.tñ nō est sic in oibus.nā quedā generant̃ p alteratione ex dissimilib' sicut la ter ex luto q̄dā generant̃ ex vnione nō sibi si miliū.vt domus nō ex domib'.ẜ ex lignis et lapidibus.Et sic ptȝ respōsio ad quesitū.

Ad rationes ante oppositum. Ad primā dicit̃ ꝙ lȝ sint ex ente in potētia et nō in actu.nō tamē quodlibet fit ex quolibet imediate sicut ex grano frumenti nō generat̃ oliua imediate.ẜ quodlibet fit ex eo ꝙ est in potentia quale ē efficiēs i actu. Ad secūdā dicit̃ ꝙ ꝯtraria nō sunt formaliter ex alterutri ẜ materialiter tm̃.q: eo℞ est eadem materia Licȝ eñ aliqui philosophi posuerūt imedia te formas oim creatas nō tamē quodlibet ex quolibet fieri scȝ imediate.ẜ quodlibet ex de terminata materia.ideo Albertus posuit for mas inchoari in materia q̄ p virtutē agentis poterant in materia deduci. Sequit̃ tex tus. Omes igit̃ pricipia ꝯtraria faciunt

Querit̃ decimo vtruȝ principia rerū naturaliū sint ꝯtraria. Et arguitur ꝙ nō.nā sunt priuatiue opposita.ġ non sunt cō traria.antecedens ptȝ nam vnū vocat̃ priua tio ⁊ aliud forma. Secūdo arguit̃ princi pia re℞ naturaliū sunt substantie.ġ nō sūt cō traria.ꝯsequentia tenet.q: substantia substā tie nō est contraria nec ꝯtrariat̃.q: contraria sunt accidentia actiua ⁊ passiua adinuicē.cū ġ substantia non sit actiua nec passiua sequit̃ ꝙ pncipia nō sūt ꝯtraria. Tercio arguit̃.cō traria sub eodē genere sūt posita.ẜ genus est principium eo℞ que sub ipso ponunt̃.ergo si principia re℞ naturaliū sint contraria sequit̃ ꝙ erunt principiata qd̄ est ꝯ naturā. Quar to sic corpa celestia sunt res naturales. Sed tm̄ eo℞ principia nō sunt ꝯtraria vt habet̃. ij. de celo ⁊ mūdo.ġ nō oim re℞ principia sunt contraria. In oppositū est pħus in primo capitulo hui' libri dicens.Omnes igit̃ princi pia contraria faciunt.

Pro responsiōe ad quesitū sciē dum est primo ꝙ postq̄ pħus posuit opinio nes philosopho℞ de principijs nature ⁊ im p bauit opiniones Permenidis ⁊ Mellissi sol uendo eo℞ rōnes.improbauit etiā opinionē Anaxagore naturaliter loquētis. Incipit ẜ inquirere veritatē circa principia naturalia p modū disputatōis ex pbabilib' pcedēdo.⁊ postremo demōstrat veritatez demōstratiue. Primo inquirit de ꝯtrarietate principio℞ et secūdo de numero eo℞.

Sciendum est secundo ꝙ om nes philosophi posuerūt ꝯtrarietatē principi o℞.⁊ ẜ manifestat pħs'p tres opiniones anti quo℞.quidā eñ dixerūt nō naturalr̃ loq̄ntes ꝙ totū vniuersū est vnū ens imobile sicut p menides dicit ꝙ oīa sunt vnū ẜm rationez ẜ sunt plura ẜm sensū.⁊ inq̄tū sunt plura po nebat esse ꝯtraria pncipia.scȝ calidū ⁊ frigi dū.⁊ calidū attribuebat igni frigidum terre.

Secūda opinio fuit alio℞ pħo℞ naturaliū qui posuerūt vnū principiū naturale mobile ⁊ dicebant ꝙ ex eo fiebant alia ẜm densitatē ⁊ raritatē ⁊ sic ponebant ra℞ ⁊ densū eē pn cipia. Tercia fuit opinio eo℞ qui posuerūt plura principia inter quos Democritus posu it fieri res ex indiuisibilibus corporib' q̄ q̄de℞ corpa adinuicē ꝯiuncta in ipso℞ ꝯtactu inter se quasdā vacuitates relinquebant.⁊ hmōi vacuitates vocabant poros.vt habet̃ pmo de generatōe.sic oīa corpora ponebant cōpo sita ex firmo ⁊ inani.scȝ ex pleno ⁊ vacuo. et attribuebāt plenū enti.⁊ vacuū nōenti. Licet etiam corpa indiuisibilia oīa essent vni'na ture tm̄ ex eis dicebat diuersa constitui ẜm di uersitatē figure positionis ⁊ ordinis.ideo po nebat principia cōtraria que sunt in genere fi gure.scȝ rectū ⁊ angulare ⁊ circulare. Posuit etiā cōtraria q̄ sūt in genere ordinis.scȝ pri' ⁊ posterius de quib' tm̄ non est mentio in lr̃a

Ex quibus ptȝ ꝙ omnes philosophi posu erunt principia contraria. De opinione aūt

Anaxagore ⁊ Empedoclis phs nō fecit mē tionē in isto passu. q: superi⁹ eas posuerat suf ficient ⁊ eas declarauit. Ipsi posuerūt tñ cōtrarietatē in principijs dicentes segregati onem ⁊ congregationē que cōueniūt genere cum raro ⁊ denso.

Sit igitur conclusio responsiua ad .q. ꝙ principia reꝝ naturaliū sunt ꝯtraria. Et cōclusio ptꝫ auctoritate omniū phoꝝ iaꝫ declarata. ⁊ ħ tam phoꝝ naturaliter loquentiū ꝙ non. Patet etiaꝫ rōne ꝓbabili phi. q̄a tria videnẗ esse de ratione principioꝝ. Pri mū ꝙ nō sint ex alijs. Secundū ꝙ nō sint ex alterutris. Terciū ꝙ oīa alia sint ex ipsis. Sꝫ hec tria cōueniūt primis cōtrarijs ergo pma ꝯtraria sunt cōtraria ~~principia~~. Et ad intelli gendū quid phus vocet prima contraria no tat frās Thomas ꝙ sunt quedaꝫ cōtraria q̄ causanẗ ex alijs contrarijs sicut dulce ⁊ ama rū ex humido ⁊ sicco calido ⁊ frigido. ⁊ cum non sit ꝓcedere in infinitū oportet tandē de uenire ad aliqua ꝯtraria que non causenẗ ex alijs cōtrarijs. ⁊ hec vocat phus prima con traria. His igiẗ ꝯtrarijs ꝯueniunt tres pre dicte ꝯditiones. ex eo eñ ꝙ prima sunt mani festū est ꝙ nō sunt ex alijs. ex eo ꝙ contraria sunt manifestū est ꝙ nō sunt ex alterutris. li cet eñ calidū fit postea frigidū. ipsa tñ frigi ditas nunꝙ fit ex caliditate. vt postea decla rabiẗ. Qualiter eñ oīa fiant ex ꝯtrarijs opor tet vt dicit Thomas diligentissime inuestiga re. ⁊ ad ħ ostendendūꝫ premittit phs ꝙ non quodlibet natū est agere in quodlibet nec pa ti a quolibet. neqꝫ etiā quodlibet natū est fieri ex quolibet. ⁊ ħ primo manifestat i simplicib⁹ albū eñ nō fit ex musico nisi ſm accidēs inꝙ tū musico accidit esse nō albū. sed albuꝫ fit p se ex ñ albo ꝟ ñ ex q̄cūqꝫ ñ albo ꝟ ex ñ albo qđ est nigrū vel medio colore coloratuꝫ simi liter musicū fit ex nō musico. sed nō ex quocū qꝫ nō musico. ꝟ ex opposito qđ diciẗ imusicuꝫ qđ est natū habere musicam ⁊ nō habet. Ea dem ratione nō corrūpiẗ aliquid primo ⁊ per se in quodcūqꝫ aliud. sicut albū nō corrumpi tur primo in musicū nisi p accidens. ꝟ corrum pitur in nō album quod est nigrum. ⁊ idē di cit phus de corruptione musici ⁊ alioꝝ simili um ⁊ h̄ ratio est. quia qđ fit aut corrūpiẗ non est anteꝙ fiat neqꝫ est postꝙ corrumpiẗ. ideo oportet q̄ aliquid quod p se aliquid fit ⁊ ~~pri mo~~ in qđ p se aliquid corrūpiẗ sit tale ꝙ i sua ratione includat non esse eius qđ fit vel cor rumpiẗ. ⁊ illud cōuenit omni ꝯtrario respectu sui contrarij. Et si quis querat cui⁹ generis sunt ista principia. Diciẗ ꝙ sunt de genere sub stantie. scꝫ forma ⁊ priuatio sibi opposita que precedunt omnē ꝯtrarietatē accidentiuꝫ ⁊ in oppositione earundem. scꝫ forme substātialis ⁊ priuationis eiusdē fundaẗ omnis oppositio contraria ⁊ priuatiua alioꝝ generꝝ quēadmo dū substantia est fundamentū oīm accidenti um. Deinde phus hoc idē manifestat in com positis ~~duplicibus~~ quod similiter se habet in cōpositis sicut in simplicibus. sed magis la tet in compositis q: opposita compositorum non sunt nomiata sicut opposita simpliciū op positū eñ ~~viri~~ non est nominatū. quo d . ibꝫ ta mē compositū consistit in quadā consonātia ⁊ ordine partiū cū ꝯsonans fit ex incōsonante ⁊ econtra. ⁊ similr̄ consonans corrūpiẗ i incō sonans. non in quodcūqꝫ. sed in sibi opposi tum siue ista consonantia sit ſm ordineꝫ siue ſm compositionē. ſm ordinē vt consonātia exercitus. ſm compositionē vt consonātia do mus. Omnia ergo composita fiunt ex incom positis. ⁊ figurata ex infiguratis. Sic igiẗ p inductionē patꝫ ꝙ omia que fiunt ⁊ omnia q̄ corrumpunẗ fiunt ex contrarijs ⁊ corrūpūtur in contraria. Ubi aduertendū est vt ha bet textus ꝙ multi ⁊ oēs phi secum sunt veri tatē vsqꝫ ad hoc ꝙ posuerunt principia con traria. ⁊ licet ħ vere dicerent non tñ habebāt ad hoc rationē. ꝟ dumtaxat erant ab ipa veri tate coacti sic dicere. quia veꝝ est bonuꝫ intel lectus ad qđ naturaliẗ inclinaẗ. Unde sicut res cognitione carentes mouenẗ ad suos fi nes absqꝫ ratione: ita interdum intellectus hoīs quād i naturali inclinatōne tendit in ve rum licet rationē veri nō ꝑcipiat. Ex quo patet ꝙ phi etiā ponentes principia esse con traria dupliciter differūt. Primo q: quidā eo rum rationabiliter ponentes accipiebant ꝓ principijs contraria priora. alij vo minus ꝓui de capiebant posteriora. ⁊ eorum qui accipie bant contraria priora quidam accipiebāt no tiora ſm rationem. ⁊ quidam ſm sensum. di ctum est eñ ꝙ oportet principia esse prima. Illi vo qui iudicabant prius ſm illud quod notius ſm ratioēm ponebant principia prio ra simpliciter. et illi qui ponebant priora ſm sensū ponebant posteriora simpliciter sicut il li qui ponebant calidum frigidum humiduꝫ ⁊ siccum ponebant notiora ſm sensum. alij vo.

qui posuerunt parem et imparem esse principia sicut Pictagorici extimantes substantiam omnium esse numeros posuerunt priora simpliciter. Ex quo patet vlterius quomodo etiam est quedam conuenientia inter predictos philosophos. et licet diuersi diuersa ponerent contraria esse principia posuerunt tamen quandam proportionem. et hoc tripliciter. Primo quia quecunque principia accipiuntur se habent vt contraria et iste est vnus modus in quo omnes conueniunt. Secundo in ordine contrariorum. quia quecunque principia accipiantur ab eis semper vnum se habet vt melius aliud vt peius vt plenum et vacuum. calidum et frigidum. et huius ratio est quia semper vnum contrariorum habet priuationem admixtam. et radix huius opinionis est oppositio priuationis et habitus. vt patet. iiij. methaphisice. Conueniunt tertio in hoc quod alij secundum sensum. et cum ratio cognoscat vniuersalia contraria. vniuersalia sunt notiora secundum rationem. et particularia secundum sensum. Et sic patet responsio ad quesitum.

Ad rationes ante oppositum ad primam dicitur quod forma et priuatio considerantur vno modo secundum proprias rationes ipsorum et sic priuatiue opponuntur. Alio modo quantum ad esse in subiecto. et isto modo priuatio est in subiecto sub esse forme contrarie. et possunt dici contraria. et quia phisicus considerat ea que considerat secundum esse. ideo dicit principia rerum naturalium esse contraria et ista est opinio Alberti. Respondet tamen sanctus Thomas et Auicenna quod cum dicitur principia esse contraria accipitur contrarietas communiter prout se extendit ad priuatiuam oppositionem. quia vnum contrariorum non fit ex altero nisi ratione aptitudinis que est de ratione priuationis. Ad secundam dicitur quod in substantia completa non est contrarietas proprie dicta. sed inter principia realia substantie est contrarietas que dicitur priuatiua oppositio scilicet forme ad priuationem eius et econtra. Dicitur etiam quod principia substantiarum sunt substantie et principia aliorum nouem sunt de aliis generibus. Ad tertiam dicitur quod contraria conueniunt in genere tam logico quam phisico. Et concedatur etiam vltra quod sunt in genere phisico conuenientia scilicet materia et quod etiam principiantur a genere logico secundum rationem et non secundum rem. Ad quartam dicitur quod celum secundum quod mobile est dicitur naturale et quia non est mobile ad formam. ideo in suis principiis substantialibus non habet contrarietatem. nec etiam quantum ad eius qualitates. Sequitur in textu Conuenientis autem est. S. let. et alber. tex. 3. 4. 5. 6. 7.

Queritur vndecimo vtrum principia cuiuslibet rei naturalis sint infinita. Et arguitur quod sic. nam materia est principium rei naturalis. sed materia de se est infinita. ergo ad minus vnum principium rei naturalis est infinitum quia materia de se indifferens est ad omnem formam. et sic caret omni specie distincta quare est infinita. Secundo arguitur res naturales sunt infinite. quare principia sunt infinita. consequentia tenet. quia principia non sunt pauciora rebus principiatis igitur sequitur quod principia sint infinita quemadmodum et principiata. Ad oppositum est philosophus in textu ponens principia esse finita de se.

Pro responsione sciendum est primo quod postquam philosophus inquisiuit de contrarietate principiorum et probabiliter ostendit quod principia rei debent esse contraria. consequenter disputatiue inquirit de numero eorum. Utrum scilicet sint infinita aut finita. et si sint finita. vtrum sint duo aut tria. aut secundum aliquem alium numerum. et in hoc terminat philosophus questiones prius factas in principio huius de principiis rerum.

Quo notato sit conclusio prima quod non est tantum vnum principium rei naturalis. Probatur nam principia rei naturalis debent esse contraria. sed nihil est sibiipsi contrarium. ergo rerum naturalium non potest esse tantum vnum principium.

Ponitur conclusio secunda quod impossibile est principia rei naturalis esse infinita. Probatur hec conclusio in textu quatuor rationibus. Prima si principia essent infinita essent ab intellectu nostro incognoscibilia. et cum compositum non cognoscatur nisi cognoscantur ea ex quibus componitur. sequitur quod impossibile est aliquid a nobis cognosci. hoc autem inconueniens est. quare illud ex quo sequitur. scilicet principia rerum naturalium esse infinita. Secunda ratio est. prima contraria oportet esse prima principia. vt ostensum est. sed prima contraria sunt primi generis quod est substantia vt ostensum est. et cum substantia sit vnum genus erit tantum vna prima contrarietas. ergo oportet prima contraria esse finita et per consequens prin-

ma principia. Tertia rō est illud ꝙ pōt fieri ꝑ finita magis ponēduz est fieri ꝑ finita q̄ ꝑ infinita rō eoꝝ q̄ fiunt per naturaz meli⁹ assignatur per finita q̄ infinita. propter qd̄ dicit Empedocles melius in oibus loquēdo ponens principia finita q̄ Anaxagoras qui posuit principia infinita. ergo principia rerū naturaliū non sunt infinita. Quarta rō contraria prima sunt prima principia. ergo si principia sint infinita oportet omnia contraria esse prima. sed hoc est falsum. quia nō omnia cōtraria sunt prima. modo sola prima cōtraria sunt principia q̄ contraria sunt principia entis non debēt fieri ex alterutris. sed quedā cōtraria vt dulce ⁊ amarum fiunt ex alterutris ⁊ etiaz ex alijs. non ergo pricipia sunt infinita. Ex quo cōcludit pħs vltimo ꝙ pricipia non sunt vnū tm̄ nec infinita. Et aduertēdū iuxta hoc vt dicit sctūs Tho. ꝙ pħs hic disputatiue procedit ex ꝓbabilibus assumēdo ea q̄ pluribus videntur que non possunt esse falsa scd̄m totū sed ſm partē sunt vera. verum est ergo ꝙ cōtraria quodāmodo fiūt ex se inuicē vt supra ostensuz est si sumatur subiectū cum cōtrarijs. quia id qd̄ est albū postea fit nigrū tamē ipsa albedo nunq̄ cōuertit in nigredinē sed quidam antiquoꝝ ponebāt ꝙ nec etiā co assumēdo subiectū prima cōtraria fiunt ex se inuicē. Unde Empedocles negabat elementa fieri ex se inuicē. ideo hic pħs signanter nō dicit calidū fieri ex frigido. sed dulce ex amaro. ⁊ album ex nigro.

Ponitur cōclusio tertia. ꝙ pri

cipia cuiuslibet rei naturalis sunt plura duobus. Probat duab⁹ rōnibus textus. Prima ꝯtraria nō sunt nata agere aut pati ad inuicē nisi sit aliquid deferēs actiones ⁊ passiones eoꝝ. vt raritas non facit densitatē nec cōcordia facit discordiā nec patitur ab ea nisi sit aliquid deferens trāsmutationē taliū cōtrariorū. ergo preter duo contraria necesse est ponere tertiū materiale sustinens actōnes ⁊ passiones contrarioꝝ. vt caliditas nō conuertit frigiditatē in seipam. sed bene trāsmutat subiectum frigiditatis in calorem. Secūda rō Primuz principiū nō pōt esse accidēs de subiecto dictū cū subiectū sit pricipiū accidētis qd̄ de eo p̄dicatur nam tale est prius eo. q̄ si primū pricipiū simplr̄ diceret de subiecto vt accidēs tūc primi pricipij esset pricipiū sed si ponant sola ꝯria esse pricipia erūt contraria dicta de subiecto. ⁊ ꝑ ꝯsequēs sequit ꝙ principij erit principiū qd̄ est incōueniēs. oportz ergo ꝙ preter duo principia que sunt duo cōtraria ponendum sit alterū qd̄ sit eoꝝ subiectuz. Potest poni tertia rō que talis est. Omne qd̄ non est principiū oportet esse ex principijs. si ergo sola cōtraria sint pricipia sequitur cū substātia nō sit cōtraria substātie ꝙ substātia sit ex nō substātijs ⁊ sic qd̄ nō est substantia est prius quā substātia: quia qd̄ est ex alıquibus est posterius eis. hoc aūt est impossibile. nā primū genus entis est substātia q̄ est ens ꝑ se. non ergo potest esse ꝙ sola cōtraria sint pricipia sed oportet ponere aliqd̄ tertiū. Hanc etiā cōclusionē probat pħs testimonio omniū pħoꝝ antiquoꝝ ponētiuz vnū materiale pricipiū aut plura qd̄ vel q̄ ponebāt esse subiectū vel subiecta aliq̄bus cōtrarijs. ⁊ sic ponebāt ad minus tria. sed differebant vt p̄dictū est. nam cōsiderantes materiā diuersificari ſm diuersas formas posuerūt duo pricipia. vnū ex ꝑte forme quod est pricipiū agēdi. ⁊ vnū ex ꝑte materie q̄ est pricipiū paciendi. Alij autē non cōsiderātes multa esse indiuidua in vna specie ſm diuisionē materie posuerunt vnum principium formale ⁊ actiuuz ⁊ duo materialia esse passiua.

Conclusio quarta. scꝫ ꝙ princi

pia naturalia non sunt plura tribus. ꝓbat tribus rōibus. Quarū prima est. qd̄ potest fieri per pauciora superfluum est fieri ꝑ plura. sed tota rerū naturaliū generatio pōt cōpleri per vnū tm̄ pricipiū materiale ⁊ duo formalia ponēdo ꝙ ad paciendū sufficit vnuz materiale pricipiū ⁊ ad agendū sufficiūt duo cōtraria: Minor pꝫ. nā si essent quattuor prima cōtraria ⁊ due cōtrarietates oporteret vnā ꝯrietatē habere vnū subiectū ⁊ aliā aliud subiectū sed positis duob⁹ cōtrarijs in vno subiecto res pōt fieri ꝑ mutatōem illoꝝ in vno subiecto. ergo alia ꝯtrarietas superfluit. Secūda si plura sint principia q̄ tria oportet esse plures primas ꝯtrarietates qd̄ est impossibile. q: cōtrarietas prima ē p̄mi gn̄is scꝫ substātie. modo oia cōtraria q̄ sunt in genere substātie non differūt genere sed se habēt sicut prius ⁊ posterius. q: in vno genere est tm̄ vna prima cōtrarietas ad quā videtur reduci omnes alie. illa autem prima cotrarietas dicitur opposi-

tio differentiarum primarum diuidentium primum genus. Et iuxta hoc aduertendum quod illud probabiliter dictum est. scilicet quod in substantia non sit contrarietas. et quod in substantijs sit vna prima contrarietas. quia si accipiatur illud quod est substantia nihil est ei contrarium. si autem accipiantur differentie formales eius ibi inuenitur contrarietas communiter dicta quantum ad communem radicem contrarietatis que est excellentia et defectus. nam vna differentiarum se habet vt defectus et alia vt excellens. Si etiam extendatur substantia ad principia eius realia inter ipsa principia reperitur contrarietas. Ex omnibus istis rationibus et conclusionibus probabiliter potest concludi quod tria sunt principia rerum naturalium quod postea demonstratiue terminabitur.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod infinitum dupliciter dicitur. Uno modo vt est passio determinati generis puta quantitatis. et hoc modo dicitur infinitum secundum magnitudinem multitudinem vel durationem. et hoc modo capiendo infinitum materia est infinita. Alio modo capitur vt est passio entis non determinati. et hec duplex est. quia quedam est infinitas consequens formam que est sic perfecta quod omnem perfectionem in se continet. et hoc modo sola prima causa dicitur infinita. Alia est infinitas subiectiua. et sic substantie separate etiam dicerentur infinite suo modo. quia non determinantur ad conditiones materiales. ideo dicitur in de causis quod intelligentie finite sunt superius. quia habent causam sui esse distinctam ab essentia in qua recipiuntur. sed sunt infinite inferius. quia non suscipiuntur in materia. et tale infinitum consequens formam arguit perfectionem in rebus et maxime in prima causa. Alio modo dicitur infinitum materialiter quod scilicet dicit materiam non determinatam ad aliquam formam finientem ipsam ad certam speciem. et sic materia dicitur infinita quantum ad speciem. quia non habet vnam possit reduci ad speciem. De hac tamen infinitate transcendenti insequenti materiam vel formam non est ad propositum. sed de infinitate secundum qualitatem. Ad secundam dicitur quod rerum naturalium in numero consideratarum sunt infinita principia et numero distincta. sed in vniuersali consideratione sunt tria principia naturaliter considerata etc.

Queritur duodecimo. vtrum cuiuslibet rei naturalis sint tria principia.

scilicet materia et forma et priuatio. Arguitur quod non quia quod non est nullius est principium. sed priuatio est pure non ens. ergo non est principium rei naturalis. Secundo arguitur ens per accidens in nulla scientia debet tractari. sed priuatio est ens per accidens ergo de priuatione nulla debet fieri mentio. Tertio arguitur materia et priuatio sunt vnum numero. ergo priuatio non debet numerari distinctum principium contra materiam. Quarto arguitur quattuor sunt cause per se cuiuslibet rei naturalis. ergo sunt quattuor principia per se vel plura. tenet consequentia. quia omnis causa est principium licet non econtra. In oppositum est philosophus.

Pro responsione sciendum est

primo quod postquam philosophus processit disputatiue siue dyalectice ad inuestigandum naturam principiorum et numerum eorundem. in hac parte procedit ostensiue determinando numerum principiorum ostendendo de necessitate tria principia omnium rerum.

Sciendum est secundo. quod philosophus

ad hoc inuestigandum ponit vnam distinctionem. quia fieri dupliciter dicitur. Uno modo quia aliquando dicimus fieri aliquid ex alio. et hoc est fieri secundum esse substantiale et simpliciter. Aliquando dicimus alterum fieri ex altero et hoc est fieri accidentale. propter hoc dicit philosophus quod mutatio habet duos terminos. sed illud conuenit differenter eo quod terminus alicuius mutationis vel factionis potest accipi vt simplex vel vt compositum aliquando enim dicimus homo fit musicus. et tunc duo termini factionis sunt simplices. et similiter dicimus non musicus fit musicus. et similiter non musicus homo fit musicus homo. et vterque terminus illorum est compositus aliquando stat quod alter est compositus et alter simplex. et dicitur terminus simplex quando importat simplicem formam vel simplicem priuationem sine materia. sed dicitur compositus terminus quando cum forma vel priuatione importat materiam.

Sciendum est tertio. quod in explicando

mutationes rerum vtimur duplici modo loquendi. quia vt dicit philosophus quandoque dicimus hoc fieri hoc. et quandoque ex hoc fieri hoc. et causa huius diuersitatis est. nam hec propositio ex importat originem motus. in quo quidem origine semper aliquid abijcitur quod est priuatio forme ad quam est motus et semper aliquid manet scilicet subiectum sicut materia. ideo quando ex parte termini a quo in signando aliquam mutationem accipimus aliquam priuationem tantum tunc vtimur illa prepositione ex. vt dicendo. ex non musico fit musi

tum. Sed quādo ex parte termini a quo exprimimus subiectū sine priuatiōe dicim⁹ hoc fieri vt cum dicimus homo fit musicus. Et si aliquādo vtamur illa ꝑpositiōe ex cū exprimimus subiectū hoc cōtingit. quia cū subiecto intelligit̄ priuatio. vt si dicimus ex ere fit statua nos intelligimus in ere priuationē figurationis statue. ⁊ similiter quando dicim⁹ sic accipimus priuationē sine subiecto ⁊ vtimur recta locutiōe ꝓ eo ꝙ in priuatiōe subiectum intelligitur: vt in musico intelligit̄ homo. dicēdo ꝙ imusicū fit musicū. Quādo vero pro termino a quo accipimus subiectū cū priuatiōe contrarij vtimur vtroq; mō loquēdi. nā rōne priuatiōis que abijcit̄ vtimur hac ꝑpositiōe ex. ⁊ rōne subiecti qḋ semꝑ manet vtimur recta locutiōe. sicut aliquādo dicimus ex hoīe imusico fit homo musicus. Aliquando dicimus ꝙ homo imusicus fit musicus. Ex hoc infert ph̄s cōtra platonē ꝙ licet subiectū siue materia ⁊ priuatio sint vnū numero differūt tamē rōne. qḋ ꝓbat duplici rōne. Prima est illa que sic se habet ꝙ in termino mutatiōnis vnū abijcitur. ⁊ reliquū permanet distinguūtur ad minus s̄m rationem. sed sic est in materia ⁊ priuatione. vt cum homo imusicus fit musicus abijcit̄ imusicū quod est priuatio ⁊ manet hō ꝗ ad minus materia ⁊ priuatio distinguūtur rōne. Secūda rō est. illa que sic habēt ꝙ diuersis modis loquēdi vtimur eis ad minus rōe distinguūtur. s̄ materia ⁊ priuatiōe vtimur diuersimode sine medio in mutatiōibus. q: rōne materie ꝑmanentis vtimur recto. sed ratiōe priuatiōis abiecte vtimur obliquo vt dicēdo ex hoc fit h̄. ergo materia ⁊ priuatio ad min⁹ rōe distinguūtur.

Quare sit conclusio responsiua ad quesitum. ꝙ cuiuslibet rei naturalis sūt tria principia. Probatur conclusio. Illa sunt principia rei naturalis q̄ necessario cōcurrunt ad esse ⁊ fieri eius. sed ad fieri ⁊ esse cuiuslib; rei naturalis necessario cōcurrunt illa tria. ergo cōclusio vera minor ꝑ3. q: in vnū fieri necessario cōcurrit id qḋ determinat ipm fieri. ⁊ h̄ est forma ⁊ id cui attribuit̄ fieri qḋ est subiectū ꝙ licz sit vnū subiecto est tamē duo s̄cdm rōem vt iam probatum est. ergo in omni esse ⁊ fieri rei naturalis concurrunt subiectum forma ⁊ priuatio siue contrariū forme. ⁊ q: in cōtraria oppositiōe saluat̄ priuatiua possumus dicere ꝙ in omni fieri tā accidētali ꝙ essentiali omne qḋ fit sit ex priuatiōne. ⁊ sic priuatio est pricipiū rei naturalis. nā fieri substātiale ꝓprie nō est inter cōtraria eo ꝙ in substātia nō est ꝑfecta cōtrarietas. sed tale fieri est inter formā ⁊ priuatiōem. ⁊ h̄ est ꝙ dicit ph̄s ꝙ non est necesse in omi fieri esse duo cōtraria sed alterū cōtrarioꝝ sufficit facere mutationē sua absentia ⁊ presentia. Qr aūt in omni fieri sit subiectū. probat̄ per rōnē ꝑtinētē ad metaphisicā. ⁊ etiā ꝓbatur. vij. methephisice. sed hoc ph̄s ꝓbat in textu ꝑ inductiōem. nā dictū est ꝙ est duplex fieri. scz substantiale ⁊ accidentale. accidēs aūt sine subiecto esse nō pōt. iō oportet ꝙ in omi fieri accidētali reqrit̄ subiectū. similit̄ in omi fieri substātiali requiritur subiectū. q: qḋ fit homo nō solū prius non fuit homo sed simplr̄ est verū dicere ipm nō fuisse. in hijs ergo que fiūt substātialiter manifestū est ꝙ fiūt ex subiecto presupposito q̄d declarat̄ exemplo. Videmus em̄ ꝙ plante fiūt ex seie. ⁊ similiter aīalia tanq̄ ex materia. Hoc etiā ostendit ph̄s per modos fieri. nā eoꝝ que fiunt. quedam fiunt trāsfiguratiōne. vt statua ex ere. quedā ex appositiōne vt fluuius ex riuulis ⁊ q̄dam abstractione vt ymago mercurij fit ex lapidū diuisione. ⁊ q̄dā compositiōe vt domus. ⁊ q̄dā alteratiōne vt cū materia alteratur siue ꝑ naturā siue per artē. vt cū ex luto fiūt lateres. ⁊ ex aq̄ fit aer. sed in oībus hijs modis fieri reqrit̄ subiectū. ergo in omni fieri requiritur subiectū.

Conclusio secunda. ꝙ materia ⁊ forma sunt principia ꝑ se essendi ⁊ fiēdi cuiuslibet rei naturalis. Probat̄ q: ex materia ⁊ forma ꝑ se ⁊ primo sumptis sunt ⁊ fiūt oēs res naturales eo ꝙ res naturales prīo ⁊ ꝑ se resoluūtur in materiā ⁊ formā mō vnūquodq; ꝙ fit ex his in que resoluitur. ꝗ materia ⁊ forma sūt ꝑ se pricipia esse ⁊ fieri reꝝ naturaliū.

Conclusio tertia. ꝙ priuatio est principiū per accidēs esse ⁊ fieri cuiuslib; rei naturalis. Qr sit pricipiū patet. quia priuatiōne non posita nō fieret res naturalis. q: si nō sit carētia forme in subiecto non transmutat̄ subiectum ad formā eo ꝙ nihil mutatur ad illud quod habet eo modo quo habet. Sed ꝙ non sit principium per se probatur. nā priuatio non influit per se in esse ⁊ fieri reꝝ naturaliū. sed est principium per accidēs eo mō

quo causa sine qua dicitur per accidēs. Item materia et priuatio sunt vnū numero. ergo cū materia sit principium per se esse et fieri rei naturalis priuatio erit solū per accidēs. Et si arguatur q priuatio nō potest esse principiuz essendi. eo q quando res est materia est sub forma. et forma nō pōt esse simul cū priuatione. Dicit breuiter q licet priuatio determinata nō possit esse simul cum forma cui opponit potest tamen esse cuz forma cui nō opponit. et ideo illa priuatio que est principiuz essendi non est principium fiendi. quia priuatio q̄ est principium fiendi opponitur forme acquirēde que forma est principiū rei non ꝑmittens secum priuationē sibi oppositaz. sed bene ꝑmittit aliā priuationē alterius forme priuationē forme abiecte per corruptōem preuiaz. et hinc est q materia nunq̄ est sine priuatōne quia cū materia deperdit vnā priuatōem per acquisitionē vnius forme acquirit alterā priuationē. scz priuatōem forme quā deperdit. materia eīn nunq̄ acquirit vnā formā substātialez quin deperdat aliā. Ex his oībus pz quomodo sunt duo pricipia et quomodo tria et qualiter contraria. sed aliter dicitur priuatiue opposita. sunt enim duo principia ꝑ se et tria si numeretur principium per accidēs intrinsecum. et sic patet responsio ad quesitum.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur q priuatio est ens per accidens. ideo etiā est principiū per accidēs. ē eīn principiuz per formam et materiam. et iō principiat etiam per illas. Ad secūdaz dicit q duplex est principium per accidens vnū ē quo posito vel non posito nihilominus fieret mutatio. sicut posito grāmatico vel nō posito nihilominus fieret domus. et de tali pricipio ꝑ accidēs nō est dicendū in aliqua scia vl arte. Aliud ē principiū per accidēs quo nō posito nō fierēt res. ideo non dicitur per accidēs sic q non requiratur. sed quia non influit et de tali bene est determinandū cuiusmodi est priuatio. Ad tertiā dicitur q materia et priuatio sunt vnū numero numerositate accidētis siue subiecti. ideo non sequitur quin habeant ratonē principiādi diuersa. Ad quartā dicitur q hic solum enumerantur principia intrinseca. modo due sunt cause extrinsece. scz efficiens et finis. ideo de ipsis non fit mentio sed fiet in secūdo huius in quo determinatur de quattuor causis. igit etc. Seq̄tur text⁹.

Queritur tridecimo. vtrum materia generabilium et corruptibilium possit esse priuationi non admixta.

Arguitur q sic nam quecūq̄ essentialiter distinguuntur illa abinuicez sunt separabilia. sed materia et priuatio essentialiter distinguūtur ergo ab inuicem possunt separari. Minor pz nam priuatio contrariatur forme et nō materie. cū ergo cōtrarietas sit essentialis oppositio sequitur q materia et priuatio essentialiter distinguūtur. Secundo aduenīēte forma abijcitur priuatio et non materia. ergo ipa abinuicem separātur et distinguūtur. ergo materia nō semꝑ est priuatōni admixta. Tertio sic in corꝑe celesti est materia et i illa nulla est priuatio ergo a simili in materia hoꝝ inferioꝝ nō est priuatio. igitur etc. In oppositū est ꝓbus.

Pro responsione ad questionē

sciendum est primo. q materia multis mōis solet nominari. Quoꝝ quedā sunt ꝓpria et quedā transumptiue dicta. Propria aūt sunt yle subiectum massa materia origo et elementum. Nomina vero transumptiue dicta sunt silua mater femina. etiam transmutando mores appellat. scz turpe et chaos. Auicēna autem in sua phisica reddit rōem de noibus ꝓpriis. dicens q materia nominatur yle inq̄tū indeterminata existēs susceptibilis est pluriū formarū. et hoc nomine cōiter noiat a poetis. sed materia dicitur subiectū ex eo q sustinet formā vel motū ad formā. sed dicit massa inq̄tū ipa indeterminata existēs diuersificat per diuersas formas substātiales in diuersas species. sicut vasa figuli ex vna massa sunt figurātur et diuersificant formis artificialibus. Sz noiat materia inq̄tum in ipam resoluit res materialis sicut in alterū cōponētiuz. Noiat aūt origo inq̄tū ab ipa est mot⁹ et ab ipa incipit rei cōstitutio et vt sic est mixta priuatōi q̄ se intelligatur sepata ab ipa priuatiōe bn̄ est principiū essendi sed nō fiendi. quia nunq̄ ē motus in materia sine priuatione forme. sed dicitur materia elementuz. qr est primuz constitutōe rei naturalis et vltimū in resolutōe quia ipa materia nō resoluit in aliquod aliō Et sic pz de nominibus materie ꝓprie dictis.

Pro distinctōne autem nominum transumptiue dictorum.

Sciendum est secundo q̃ materia dicitur silua p̃ similitudinẽ. quia silua dolabilis est in omne edificiũ artificiale p̃ diuersos artifices in ip̃a ponẽtes diuersas formas artificiales. ita materia dolabilis est & disponibilis in oĩe artificiũ naturale a diuersis agentibus naturalib' diuersas formas in ea ponentibus. & ideo hoc nõ dicebãt platonici oĩm esse vnaʒ materiam sicut silua vna est ex qua est oĩe edificiũ. Sʒ materia dicit̃ mater eo q̃ ipsa in se recipit formã & pariẽdo ex ipsa educit̃ in virtute naturalis agentis. & illud est nomẽ qđ inter ista noĩa transũptiua mag' cõuenit ei.. Noiat̃ vo femina. q̃ ip̃a existens imp̃fecta p̃fectibilis est p̃ formã sicut femina p̃ virũ. Unde sicut femina habet principia p̃tus confusa que ducunt̃ ad terminũ sic materia indeterminata ambit oẽs formas naturales & explicant̃ p̃ agentia naturalia. Noiat̃ aũt turpis p̃ transsumptõnẽ ad mores. turpe eñ est qđ caret aliquo ad quod est in potẽtia sic etiã materia dicit̃ turpis. quia caret pluribus formis & actibus earum quos nata ẽ habere. Sed appellat̃ chaos. quia in ip̃a sicut in quodã chaos cõfundunt̃ oĩes forme. Illud nomẽ chaos est sibi appropriatũ ab aliq̃bus modernis nec numerat̃ inter cetera noĩa

Ex quo p̃ʒ q̃ materia generabiliũ & corruptibiliũ nõ habet potentiaʒ ad vnam formã tñ imo ad plures ideo vnam formã generabilem & corruptibilẽ materia simpliciter et oĩmode p̃fici nõ potest. quia materia de se nata est semper esse & cũ tñ forma particularis nata est esse in materiã p̃o determinata differentia temporis.

Sit ergo conclusio responsiua: ad. q. materia generabiliũ & corruptibilium p̃ naturam nõ potest esse priuationi nõ p̃mixta. Patet nam quelibet forma educta đ potentia materie particularis est in ordine ad potentiam materie. quia omnes forme rerum generabiliũ educi possunt de potentia materie. ideo potentia materie ad plura se extẽdit q̃ ad vnam formã. ideo quando habet vnaʒ formã in ea remanet aptitudo ad aliã formã

Item materia omniũ generabiliũ & corruptibiliũ est eiusdẽ ratõnis al's mutuo nõ agerent & paterent̃ ad inuicẽ naturalia. cũ g̃ ratõ sumat̃ ex ordine ad formã sequit̃ q̃ ad q̃cũq̃ formã est in potentia materia vnius rei generabilis ad eandẽ est in potẽtia materia alterius rei & p̃ cõsequens sequitur q̃ materia stans sub forma est in potentia ad aliã formã sub vna specie. & sic sequit̃ q̃ materia stãs sʒ vna forma i ea manet carẽtia & p̃uatio ad aliaʒ formã. & sic patet q̃ semper manet priuationi admixta.

Dubitat̃ primo vtrum materia prima p̃ intellectum accepta ante oẽm formã sit in fine simplicitatis. Videt̃ q̃ sic. nã materia sit accepta caret omni p̃te essentiali & q̃ntitatiua.. ergo est omnino simplex. Oppositũ eñ arguit̃. q: materia sic p̃ intellectũ accepta componibilis est cũ forma. g̃. Dicit̃ ad dubium q̃ licet materia accepta p̃ intellectũ non sit cõposita nec actu habeat partes ẽ tñ concreata quibusdã habitibus que licet non faciant compositionẽ realem cũ materia s̃m sanctũ Thomã. tamẽ in ipsa addunt s̃m rationẽ. & non potest ab istis habitudinibus a forma materia sep̃ari. Prima aũt causa que nec ẽ cõposita nec componibilis nec componi cõtingens nec etiã ɔcrẽta huiõi habitudinibus est in fine simplicitatis. Dicit̃ eñ in libro đ causis q̃ prima causa regit omnes res p̃terq̃ cõmisceat̃ cũ eis. materia aũt omnibus commiscet̃. ideo substantia materie p̃me non est simplex sic substantia prime cause. Et p̃ h̃ p̃ʒ r̃nsio ad rationẽ dubij. nã licet materia nõ habeat partẽ essentialem & q̃ntitatiuã ip̃a tñ cõponibilis est cum pluribus. Primo cũ forma substantiali. secũdo cũ accidentali. ¶ Et p̃ h̃ etiã p̃ʒ responsio ad aliud dubiuʒ. Utrũ scʒ materia prima & deus seu prima causa differant inter se. Et arguebat quidã p̃bus nomine Dauid dicens q̃ queccunq̃ differũt differẽtia differũt & sic in ipsis est compositio. cuʒ ergo in materia prima & in deo nulla sit compositio. videt̃ q̃ inter se non differant. Sed deceptus fuit quia non est necesse q̃ queccũq̃ differunt differant differentia sup̃addita ipsis. nã simplicia vt sũt differentie seip̃is differũt & etiam principia differunt seip̃is & non per alias differẽtias. al's esset abire in infinitum in differentijs. magis proprie ergo simplicia seipsis sunt diuersa q̃ differentia. nam diuersum est nomẽ magis absolutum q̃ differens eo q̃ nullam conuenientiam p̃supponit. differens autem sic. ergo prima causa & materia prima seip̃is differũt vel magis proprie diuersa sunt. ergo &c.

Dubitatur secundo. utrum materia prima a deo seu a prima causa processerit in esse per creationem. Et videtur quod non quia quod est immediate a causa perfectissima et prima illud debet esse perfectissimum. sed materia prima est imperfectissima. ergo non processit immediate a prima causa perfectissima. Oppositum tamen arguitur. quia prima causa est causa totius entis. ergo producit materiam. Dicitur ad dubium quod licet physici non sit determinare de exitu materie in esse. sed potius ipsam presupponere tanquam principium. sicut quelibet scientia presupponit sua principia. verumtamen propter bonitatem doctrine ad hoc dicit Albertus quod materia exivit in esse a prima causa et fit scibilis per analogiam ad formam. Item fuit coproducta forme. non potuit esse per se terminus alicuius productionis per se: nec fuit intenta per se sicut lignum non est aliquid per se intentum. sed lignum susceptivum alicuius forme artificialis. ideo magis materia est concreata per modum principii nec cadit in mente primi opificis nisi sub forma materiali. non ab ipso primo producta est per eandem ydeam quod in mente primi non est altera ydea materie ab ydea forme saltem secundum quod ydea vocatur exemplar. Ex quo patet quod quidam physici erraverunt credentes eandem esse essentiam materie et forme. differre tamen secundum magis et minus. quia cum materia semper maneat et circa ipsam continue fiat variatio formarum oportet necessario dicere quod alia sit essentia forme ab essentia materie sicut oportet dicere quod lignum sit aliud a figura in ligno. cum lignum maneat in diversis. et etiam locatum a loco et sic patet responsio ad dubium. Ad hoc quod obiciebatur dicitur quod illud quod immediate a prima causa cum maxima sui similitudine fit secundum completum esse et perfectissimum cuiusmodi est intelligentia. sed illud quod est a primo sic productum ut fundamentum et subiectum sit omnium que produci possunt non oportet quod sit perfectissimum. ideo immediate aliter producitur intelligentia et materia prima a prima causa.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod dupliciter intelligi potest privationem essentialiter distingui a materia. uno modo sic quod privatio sit pura essentia positiva. et isto modo falsum est. quia privatio nihil aliud est quam carentia forme specialiter. ~~Sed~~ secundum Thomam qui non ponit aptitudinem ad formam ~~distinctam a~~ materia. Alio modo potest intelligi privationem distingui hoc est secundum rationem ut quecunque distinctio rationis appelletur distinctio essentialis. et hoc modo privatio et materia essentialiter distinguuntur. et cum assumebatur quod privatio contrariatur forme alias dictum est quod contrarietas accipitur ut se extendit ad privativam oppositionem. Unde secundum sanctum Thomam aptitudo ~~privationis~~ ad formam que dicitur materiale in privatione non distinguitur ab ipsa materia. Ad secundam dicitur quod adveniente una forma abiicitur eius privatio. sed manet in ea privatio cuiuslibet alterius forme. Ad tertiam negetur similitudo inter materiam celestem et generabilium et corruptibilium. quia materia celestis non habet privationem. eo quod forma celestis eminenter est omnis forma educibilis de potentia talis materie celi.

Queritur quartodecimo. utrum

corporeorum et incorporeorum materia sit una. Et arguitur quod sic. quattuor rationibus Avicebron. Prima ratio est quorum est reductio ad unum genus eorum est reductio ad principia illius generis sed corporeorum et incorporeorum est reductio ad unum genus quod est substantia. ergo eorum reductio est ad principia. sed principia substantie sunt materia et forma. ergo in omnibus corporeis est una materia. In secunda ratione ubicunque reperiuntur proprietates materie ibi reperitur materia sed in substantiis incorporeis reperitur proprietas materie. quia ibi reperitur substare et sustinere. ergo in ipsis reperitur materia. consequentia tenet. quia non est proprietas sine eo cuius est.

Tertio sic. omne quod est determinatum et formatum presupponit ante se aliquid determinabile et formabile. sed esse corporeum et incorporeum sit formata. i. determinata. ergo presupponunt ante se formabile et determinabile. sed hoc non est nisi in materia. ergo in substantia corporea et incorporea est una materia. Quarta ratio sic se habet genus ad suas differentias. ita materia ad suas formas. sed idem genus potestative continet has differentias facere corporeum et incorporeum. ergo etiam eadem materia est que in sua potentia continet formam corpoream et incorpoream. igitur etc. In oppositum sunt omnes Perypatetici ponentes omnes substantias intellectuales esse immateriales.

Pro responsione ad quesitum

sciendum est primo. quod iste Avicebron actor libri positionis. scilicet quod in substantiis corporeis et in

corporeis materia est vna in quodam libello quē fecit de materia et forma quē vocauit librū fontis vite. eo quod ab eo sicut a quodā fonte manat vita cōtemplatiua scz intellectus et vita contēplatiua. distīguit duplices formas quedā enī sunt vt dicit q sunt ante omē genꝰ nō limitātes materiaz nec ponētes ipam in aliquo determinato genere. et hmōi forme sūt entitas vnitas bonitas veritas. et cetere forme trāscendentes quas vocauit formas non limitantes eo quod sunt transcendētes et non determinātes materiā ad aliquod genus determinatū. Alie sunt forme vt dicit determinātes materiā ad aliquod genꝰ determinatuz. et qz materia est pars forme cōposite. ideo primo recipit formā substantialē quam accidentalē et sic inter formas limitantes materiā ad genus determinatū prima est substātialitas. Et hee forme sic limitātes tanto sunt generaliores quanto suo ambitu plura continēt. et propter hoc materia pfecta formis trāscēdētibus et primis formis nō limitantibus materiaz adhuc distinguibilis est p formas distinguentes ipsam vt pote substātialitate. Et adhuc materia sic limitata distinguibilis est p formā nature corporee et incorporee. et forma nature incorporee a toto ordine est. ante formam nature corporee et continet sua potestate totam naturaz corporeā tanquam pricipiū totius actualitatis. et motus in substātijs corporeis quanto est superior tanto plura cōtinet. ideo intelligentia prima cōtinet cognitiōe oīa ipsam cōsequentia et quodāmodo mouet. et sic consequēter est in alijs intelligētijs sed ratio hūana que est determinata ad pautiora se extendit. Unde forma nature corporee terminatur in vegetatiuo. quia forma vegetatiua frm suam totam virtutem est corporea et corpori affixa. ideo nō cōprehendit alia cognitiōe licet moueat quodāmodo alia. et qualis est ordo in incorporeis talis ē in natura corporea. Ita scz quod corpora superiora quodāmodo virtute sua cōtinent inferiora licet ipa non cognoscāt et hoc in breui est intētio tota illius actoris in illo libello sup hac materia. sed determinare de hoc ordine magis spectat ad phisicum quam ad methaphisicū. iō pro pn̄ti sufficiat scire quod non omniū corporeoꝝ et incorporeorum materia sit vna iste enim Auicebron magis videt esse stoicus in positōe sua quam ponēdo virtutes incorporeas in nullo corporee existētes quam perypatheticus. imo quodāmodo sua dicta dissona sunt a principijs perypatheticis. ergo contra ipsum.

Sit conclusio responsiua ad questionē

Quod non oīm corporeoꝝ et incorporeoꝝ est vna materia. Patet. nā vbi non reperitur exitus de potētia ad actū ibi nō reperitur materia eadē cū materia hoꝝ inferioꝝ. Et si dicat quod nec hoc voluit Auicebron. nā in illo libello distinguit quadruplicē materiaz. Dicit enī quod vna est materia q est subiecta quātitati motui locali et mutatōi ad formā et hec in omībus inferioribus inuenit. Alia est materia quātitati subiecta et motui locali sed nō mutationi ad formā. et hec reperitur in oībus corporibꝰ celestibus vsq ad celū empireum exclusiue. Alia est subiecta quātitati et nullo modo motui. et hec inuenitur in celo ēpireo. Quarta materia est scdm ipm q nec quātitati nec motui subiecta est. et hec vt dicit inuenitur in intelligētijs. ita vt videt quis ponerz materiā in intelligētijs non tū posuit ipsaz vnius nōis cū materia hoꝝ inferioꝝ. Sed ad hoc dicendum est quod licet poneret materiā distingui modis predictis dicebat tamē quod materia in omnibus ex parte sui est vnius rationis. et contra hoc procedebat ratio.

Contra istam distictionem materiarū

sit cōclusio secūda. scz Quod in substantijs separatis nulla est materia. licet ibi sit aliqualis potētia. Prima pars pz ex noīe attributo cōmuniter ipis substātijs. qz fere ab oībus phis imateriales noiantur qđ non esset si in ipis esset materia. Rōne pbat sic. res sic se habent ad intelligi et intelligere sicut se habēt ad separari et separatū esse a materia. et propter hoc res materiales nō sunt actu intelligibiles nec actu intellectuales, sed tm̄ potētia sunt intelligibiles eo quod sunt materiales et fiūt actu itelligibiles p hoc quod abstrahūtur a materia. si g i itelligētijs eēt materia seqret quod nō eēnt frm se totas intelligibiles nec itellectuales qđ falsuz ē. igit etc. Itē omē agens nobiliꝰ est passo et dz eē actu tale qle intēdit facere passum sed nos videmus quod intellectꝰ agēs facit res materiales actu intelligibiles abstrahēdo eas a materia. ergo necesse est quod intellectus nr̄ sit separatꝰ a matia et p pn̄s intelligētie q sunt supra itellectū nr̄m sint oīno a materia separate. Itē si in itelligētijs po

neret materia vni⁹ rōis vt posuit Auicebron necessario in ipis poneret quātitas. ⁊ p cōsequēs essent corporee tenet ꝯsequētia. nā materia nō est diuisibilis in ptes eiusdē rōis nisi p q̄titatē. ⁊ sic nō essent pure intelligētie. nisi materia eaꝝ diuideret q̄titate. Secūda ps cōclusionis patꝫ. q: in eis distinguit̄ essentia ab esse. ergo in ipis non est omnimoda simplicitas.

Conclusio tertia. ꝙ omniū corporeoꝝ materia est vna. Probat̄. nā materia hoꝝ inferioꝝ est priuationi ad formā admixta. materia vero superioꝝ nō est admixta priuationi. ergo nō est eiusdē rōis in corporibus inferioribus ⁊ supioribꝫ. Secūda ratō. vnitas materie sumit̄ ex analogia ⁊ pportione ad formā ꝫ materia celi ⁊ hoꝝ inferioꝝ nō hꝫ analogiā siue pportōez ad eādē formā ꝗ n̄ ē eiusdē rōis materia hoꝝ iferioꝝ cū materia supioꝝ corpoꝝ. Itē quoꝝ materia ē vna illa sunt ad inuicē trāsmutabilia. sed sic nō est de corporibus superioribus ⁊ inferioribus. ergo et cetera.

Cōclusio quarta est. ꝙ omniū corpoꝝ inferioꝝ est vna materia. vna q̄dē nō vnitate specifica. sed vna p indifferētiā ⁊ analogiā ad vnā formā specificā. q: scꝫ materia hoꝝ ꝫm se accepta idifferēs ē ad oēm formā generabilē ⁊ corruptibilē. Probat̄. q: omnia corpa iferiora ad inuicē sūt transmutabilia ꝗ necessario est eoꝝ vna materia. ⁊ iō nedū est dicēdū ꝙ sit vna p indifferētiā ꝫ etiā p analogiā ad vnā formā specificā. q: data quecūq; materia hoꝝ iferioꝝ ex ipa pōt educi ois forma specifica. iō vocat̄ vna in ordie ad talem formā. materia eñ nec hꝫ entitatē nec vnitatē nisi p analogiā. iō nedū est vna p indifferētiam licet de se indifferens sit ad omnē formā Et sic patet responsio ad quesitum.

Ad rationes ante oppositum

Ad primā dicit̄ ꝙ materia nō est pncipiū substātie gn̄aliter cōsiderate. ꝫ vniuersalis actꝰ ⁊ potētia. mō potētia est in plus q̄ materia vt alias dictū ē. Ad secūdā dicit̄ ꝙ substare ⁊ sustinere repeniūtur h̄ ⁊ ibi equoce. iō nō oportet ꝙ ibi reperiatur materia. Ad tertiam dicitur ꝙ corporeum ⁊ incorporeum habent aliq̄d ante se distinguibile scōm rōem ⁊ non scōm rem. q: etiam ibi non fit diuisio nisi ꝫm rationē nec oportet ꝙ vni ati generis corre- spondeat vnitas generis nature. Ad quartam dicitur ꝙ licet genus sit potentia respectu differentie ⁊ habeat modum materie est tamen vera forma totius. ideo non est simile de exitu differentiaꝝ a genere ⁊ formarū a materia. Uerūtamē multis nō placet ꝙ substantie separate ponant̄ in genere cū materialibus vt habet dn̄s Albertus in libro predicamentoꝝ ⁊ in hoc passu. Seq̄tur textꝰ. Quod autem ~~sumitur~~ soluitur.

Queritur quindecimo. vtrum materia ⁊ priuatio sint vnum specie. Arguitur primo ꝙ sic. nam materia ⁊ priuatio sūt vnū nūero. ergo vnū spē. ꝯsequentia tenet. q: vnitas numeralis p̄supponit vnitatē specificā. Secūdo priuatio q̄tū ad id qd̄ est idē realiter cū materia ⁊ q̄tū ad negatōem nihil ergo priuatio idē est cū materia realit̄ ⁊ specifice. Tertio arguit̄. materia ⁊ priuatio sūt pricipia vniꝰ rei in numero ⁊ eiusdē speciei. ꝗ materia ⁊ priuatio sūt eiusdē spēi. tenet cōsequentia. q: pricipia eiusdē rei debēt eē vniꝰ spēi. In oppoitū ē ph̄s i penul. cap̄. huiꝰ lib.

Pro responsione ad questionē sciēdū est prio. ꝙ postq̄ ph̄s determiauit de pricipijs nature scꝫ de natura q̄litate ⁊ nūero pricipioꝝ. hic cōsequēter excludit dubitationes āntiquoꝝ ⁊ errores eorum per ea que determinata sunt de principijs nature.

Pro quo sciendū est secundo ꝙ vnus erroꝝ antiquoꝝ venit ex ignorantia materie ex eo ꝙ scꝫ credebant ipam esse actu ens ⁊ totā reꝝ substātiā Et pp̄ter hoc dixerūt nihil generari nec corrūpi. sed dixerūt omnē mutationē esse accidētalē. Q: enim nihil possit generari nec corrūpi sic arguebant. Si ens fieret hoc esset ex ente vel ex nō ente. sed vtrūq; ē ipossibile. ꝗ ⁊c̄. Declarabāt primū eē ipossibile. q: ens essꝫ āteq̄ fieret. Et similiter scōm. q: semp in generatōe oportet aliquid subijci ex quo fiat omē quod fit. quia ex nihilo nihil fit. ideo ex hoc concludebant isti antiqui sic decepti nihil generari aut corrumpi. Ex quo vlterius inferebāt esse tm̄ vnū ens ⁊ nō plura. q: cū ponerēt vnū materiale pricipium eē ens actu ex quo dicebāt nihil posse generari aut corrūpi. sed solū ex eo ꝫm alteratōnē aliquid causari. q: illō quod semp manet idem scōm substantiam est tm̄ vnum. et sic

est tm̄ vnū ens. quia accidentia dicebant ī apparentia entia esse tm̄. Iste est vnus error q accidit ipsis antiquis ex ignorantia materie qz nesciebant soluere p̄dictam rationē. Philosophus vo in p̄nti passu soluit illā ex veritate p̄cedente. nam verum p̄cedit oēm dubitationē qd falsum semper excludit.

Sciendum est tercio φ illi antiqui fuerunt decepti. quia nescierūt facere distinctionē inter hoc qd est facere vel pati p se vel per accidens. vel aliquid fieri ex alio p se vel p accidens. nā ex nonente nihil fit p se in q̄tum est nonens. quia nonens nō intrat cōpositionē rei facte p se ī mō do priuatio est illd nonens ex quo nihil fit p se. tamē fit aliquid p accidens. Dictum est em̄ priuationem esse p̄ncipium rer naturaliū. scz p accidens. Sil'r ex ente nihil fit p se. quia iam preexistit vt si ex equo fiat canis non fit ex animali in q̄tum est animal. cū iam est animal. s fit ex non animali quod ē canis. illud m̄ qd est equ' fit animal φ est canis. Ex ente tn̄ in q̄tuz ens bene fit aliquid p accidens in q̄tū scz includit priuationē alterius. sed quia oē p accidēs reducit' ad aliud per se vt dictū est. ergo ex nōente in q̄tum hmōi nihil fit p se vel ex ente in q̄tuz hmōi. ideo oportet assignare illud ex quo p se fit oē illud quod fit.

Sciendum est quarto φ vnum τ idem fm diuersa potest esse in actu τ in potentia. vt idem est actu aer τ in potētia ignis ex illo em̄ qd est in potentia fit per se aliquid fm φ hmōi vt ex aere in actu non in q̄tum actu sed in q̄tum est in potentia ignis fit per se ignis. τ ita ex priuatione τ forma non fit aliquid p se sed ex materia que est sub priuatione τ in potentia ad illam formā fit aliquid p se. τ isti antiqui distinctionē istam actus τ potentie nō potuerūt cognoscere.

Sciendū est quinto φ licet platonici aliqual'r materiā tetigerint non tamē sufficienter. quia nō distinxerūt a priuatione eam. τ ita naturam priuationis ignorabāt p pter quā ignorantiā in hunc errorem deuenerunt φ dicerēt aliqd fieri simpl'r τ p se ex non ente. τ ad hoc adduxerunt duas rationes. Quar p̄ma est ratio Permenidis. Quicqd est preter ens est nonens. sed materia est preter ens. quia non est in actu. ergo est simpliciter nonens. τ cuz ex materia p se fiat aliquid sequitur φ aliquid fiat p se ex nō ente. Secunda ratio materia τ priuatio sunt vnum numero τ subiecto. g sunt vnum ratiōe. τ vltra sē vnū ratione. ergo sunt vnū potentia τ virtute. qz illa que sunt vnū ratione sic se habēt φ eorum est eadem virtus. τ vlterius cū priuatio sit p se non ens concludebant materiam esse p se. τ cū ex materia efficiat' aliquid finaliter concludebāt τ inferebant aliquid fieri per se ex nonente. Ad videndum g vtrum potētia materie sit vna vel plures.

Sciendum vltimo φ vt habet' ix metaphysice actus τ potētia diuidūt ens τ qdlibet genus entis. ideo sicut potētia ad qualitatē non est aliquid vltra genus qualitatis ita potentia ad esse substantiale non est aliqd vltra gen' substantie. potentia igit' materie est aliqd superadditū nature materie sed materia fm suā naturā τ substantiam est ī potentia ad esse substantiale que quidē potētia est vna respectu oīm formar. s tamen rōnes hmōi potentie in respectu diuersar formarum sunt multe. ideo dicit' tercio hui' φ licet posse sanari τ posse egrotari sint vnum subiecto ratione tn̄ est alterū τ alterum. multū ergo differunt aliquid esse vnum subiecto vel numero τ ratione vnum. quo notato sit.

Conclusio responsiua ɔtra platonis errorem. Licet materia τ priuatio sint vnū numero sunt tamē altera τ altera fm speciem hoc est fm rationē. Prima ps satis nota est. qz priuatio τ forma opponunt'. ergo habent fieri circa idem subiectū sed subiectū forme est materia. ergo materia erit subiectū priuationis. Secundā partē conclusionis probat ph's tribus rationibus in textu. Prima priuatio p se est nonens. quia infiguratum p se signat non esse. sed materia nō est ens fm accidens tm̄ vt eius significat nō esse quia ei accidit infiguratū. ergo priuatio τ materia ratione differūt. Tercia ratio materia cū forma est causa omniū que fiunt quēadmodum mater. nam sicut mater in generatione ministrat materiam. ita materia recipiendo formā est principiū generationis. s priuatio magis ptinet ad maleficiū φ ad beneficiū. nā priuatio est negatio forme q est aliquid diuinū τ appetibile. ergo materia τ priuatio rōne differunt.

Quarta rō si materia τ priuatio sint penitus idē cū materia appetat formā seq' φ priuatio

appetet p se eam. et cū priuatio abijciatur adueniente forma cui cōtrariat̃ sequit̃ q priuatio appeteret p se suā corruptionē qđ est falsum. quia vnūquodq appetit naturalr̃ eē et pmanere. ergo realiter et specifice materia distinguit̃ a priuatione. Licet em̄ vt h3 phs in textu turpe appetat bonū non tn̄ inq̄tuz turpe. qr turpitudo bonitatē appeteret. et sic appeteret suam corruptionē. s p accidens ergo turpe appetit bonū inq̄tū turpe materialiter appetit esse sub pulcritudine. ideo rōne subiecti appetit esse bonuz. et ista ratio est ducens ad impossibile. Quinta ratio. puatio p se corrumpit̃ adueniēte forma. materia aūt de per accidens rōne priuationis que erat in ea. ergo distinguūtur. Ex quo pt3 falsitas dicētiū aliqđ fieri ex nonente. nā licet materia et puatio sint vnū numero differūt tn̄ ratōne. ideo si ex materia p se fiat aliqđ nō sequit̃ q p se fiat ex priuatōe. s solū p accidēns. qr puatio accidit materie que est p se pncipiū.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā negēt̃ ɔsequentia. et ad probatōz dicit̃ q vnitas numeralis que dicit̃ accidentalis vel subiecti siue in esse est minor q̄ vnitas specifica. Ad secūdā dr̄ q cū materia et puatio distinguant̃ specifice et rōe accipit̃ rōne cōmuniter vt se extendit ad nōens. et nō telligendo q priuatio habeat rationem cause distinctam a materia. Ad terciā dicitur. q licet materia et priuatio sint pncipia eiusdē rei in numero numerositate eēntie sūt tn̄ pncipia diuersa et rōnū pticularū p se. etc.

Querit̃ sedecimo vtrū materia

appetat formā. Arguit̃ q non. nam materia nō cognoscit formā. ergo nō appetit. ɔsequētia tenet. qr appetit⁹ nō fert̃ in incognitum. Secūdo arguit̃ appetit⁹ naturalis ē actus quidā cōseq̄ues formā vtutē inclinās ad aliquid appetendū vt graue appetit deorsuz inq̄tum p suā grauitatē ad talē locum inclinat̃ s materia de se nō habet aliquē actū. ergo nō appetit formā. Tercio arguit̃ appetitus est quidā actus. sed ex pura potētia nō egredit̃ actus. cū ergo materia sit pura potētia non pōt formā appetere. Quarto arguit̃ si materia appeteret h̄ esset qr careret omni forma qđ ē impossibile. vel qr appetit multas formas simul qđ etiā est impossibile. vel qr fastidit de forma quā habet et sic querit habere aliam. s hoc est vanū et ridiculosū. ergo sequit̃ q materia nō appetit formā. Oppositū arguit̃ p philosophū in vlti. capit. hui⁹ libri.

Sciendū est primo q appetit⁹ nihil aliud est q̄ tendentia rei in suū bonū verū vel apparens. Et diuidit̃ in naturalē et animalē. Unde naturalis appetitus est inclinatio seu tendentia rei in suū bonū veruz sine cognitione pticlanter appetentis l3 sit cum cognitōne alicui⁹ dirigentis et ordinantis tale pticulare. et qr tale dirigens est infallibile cum sit primū. ideo appetitus naturalis semper ē in vez obiectū. nec distinguit̃ realiter iste appetitus naturalis ab eo cui⁹ est. s est idem cū potentia appetete. Sed appetitus animalis est tendentia rei in suū bonū vez vl̃ apparens cū cognitione particulariter appetentis et sm̄ q duplex est cognitio aialis sc3 sensitiua et intellectiua sm̄ hoc est duplex appetit⁹ ipius sc3 intellectiu⁹ q̄ sequit̃ cognitionē vniuersalē intellectiuā que nominat̃ voluntas et appetitus sensitiu⁹ qui insequit̃ cognitionem sensitiuā et particularē. et talis appetitus itez diuidit̃ in appetitū cōcupiscibilē. et irascibilē qui sic inter se differūt. qr irascibilis tendit in bonū sensibile arduū et difficile. s cōcupiscibilis fert̃ in bonū delectabile. De distinctiōe tn̄ hoz appetituū ptinet ad moralē. Ex quo pt3 q appetitus sensitiuus est potentia realiter distincta a potētia cognitiua cui⁹ est appetitus. et ratio est nam potentia cognitiua in se habet bonū appetibile spūalr̃ in qđ potētia cognitiua tendit realiter. ideo oportet q potentia cognitiua et appetitiua sint realiter distincte. hic aūt solū est ad propositū de appetitu naturali quo materia tendit in formā sine cognitione materie pticulariter appetētis licet sic moueatur a primo mouente et cognoscēte qđ quidē mouēs dedit ipi materie talē naturā vt naturaliter et per se tendat in formā. Et inde est q Albertus et quidā alij pter talez directionē a primo dixerūt appetitū materie magis esse intellectualem q̄ naturalez quia materia dirigit̃ in formā a primo mouente et cognoscente p intellectū. et ita voluerunt isti q appetitus ille sit materie tāq̄ non directi magis q̄ subiecti. et ita voluerunt nomīare talē appetitū intellectualem et non naturalem. Et confirmant suuz dictū p hoc q dicit q opus nature est opus intelligentie nō errāns. Sed melius videt̃ esse dicendū q appeti

tus sortitur nomen et rationem ex parte proximi et particulariter appetentis quemadmodum et alie virtutes naturales nomen sortiuntur a prima causa. ideo talis appetitus non sortitur nomen ex parte primi dirigentis et mouentis. alias omnis appetitus naturalis diceretur intellectualis. cum materia sit primum et particulariter appetens formam quod nullo modo cognoscit ideo sequitur quod ille appetitus debet dici naturalis. Ex quo patet contra istos quod huiusmodi appetitus non est materie solum sicut motum directum sicut sagitta in motu directa a sagittante in signum. Sed ipse appetitus materie est ipsius tanquam subiecti primi et particulariter appetentis. ideo materia non solum ducitur ad formam sicut sagitta ad signum a cognoscente sed sua natura met ducitur ad formam et inclinatur sine cognitione talis forme. ideo materiam appetere formam nihil aliud est quam ipsam naturaliter inclinari ad formam tanquam ad naturalem eius perfectionem. ita tamen intelligendo quod huiusmodi appetitus non sit aliquid distinctum naturaliter a materia. sed solum est respectus et ordo non distinctus a fundamento ad ipsam formam. et hoc insequendo sanctum Thomam. nam secundum Albertum inclinatio materie ad formam est essentia forme inchoata in ipsa materia ratione cuius materia tendit ad formam.

Sciendum est secundo quod forma multis modis solet nominari secundum multitudinem considerationis eius. nam forma potest considerari vt est terminus et finis. et hoc dupliciter. vel secundum quod est terminus motus absolute. et sic dicitur quod quid optimum vel secundum quod est terminus mouentis. et hoc dupliciter. scilicet secundum quod quietat eius appetitum. et sic dicitur quid appetibile vel secundum quod intenditur ab eo secundum quandam relationem ad primam causam cui aliqualiter assimilatur in esse et sic dicitur quid diuinum. Potest etiam considerari forma secundum quod dat esse. et hoc multipliciter. vno modo secundum quod dat esse simpliciter et absolute et sic dicitur forma vel secundum dando esse specificat et determinat materiam ad certum gradum entis. et sic vocatur species. vel secundum quod dando esse et specificando est principium cognoscendi. et sic vocatur ratio. quia hoc modo ab ea sumitur ratio dicens quod quid erat esse. Iterum quia forma que est in materia prius est in mente artificis vt dicit Plato dicendo quod mundus iste factus est ad similitudinem mundi archetipi existentis in mente diuina. Et hoc idem dicit Boetius de consola. philosophie metro. ix. libro. iij. sic inquiens. Tu cuncta superno ducis ab exemplo. Pulcrum pulcerrimus ipse mundum mente gerens. similique imagine formans. Secundum igitur quod forma est in suo exemplari vocatur ydea. si totale exemplar consideratur vt est rei ad similitudinem cuius fit omnis forma existens in materia dicitur paradigma. sed forma indeterminata in materia prout est similitudo talis forme exemplaris vocatur ymago. et sic patet de nominibus forme. Ex quorum nominum declaratione patet quod materia appetit formam. et quod materia per formam que similis deo est habet assimilari primo quia ipsa forma assimilatur in esse ipsi primo quod quidem esse est vniuscuiusque summa et prima perfectio vt habetur secunda propositione de causis.

His ergo premissis ponitur conclusio responsiua. quod materia naturaliter appetit formam. probatur: quia vnumquodque imperfectum et perfectibile naturaliter appetit suam perfectionem. sed materia secundum se est quid imperfectum cum sit pura potentia. et forma substantialis est eius perfectio. Item vnumquodque dissimile primo enti appetit sibi assimilari. sed materia prima cum sit pura potentia dissimilis est primo enti quod est primus actus ergo appetit sibi assimilari. sed non potest sibi assimilari nisi per participationem essendi quam habet per formam. ergo materia naturaliter appetit formam. et illud dicit philosophus quod materia appetit formam sicut turpe pulcrum et femina virum. quam locutionem Auicenna nititur reprobare dicens quod est propria locutio figuratiua poetis et non philosophis qui de veritate speculabilium debent loqui absque fictione aliquorum verborum. Ad hoc dicitur quod cum materia sit scibilis per analogiam ad formam solum sit scibilis. ideo ad manifestandum nobis materiam primam omnino insensibilem philosophus conuenienter potuit vti exemplo substantiarum sensibilium. et sic sua locutio tantummodo est speculatiua. sed magis dicitur exemplatiua locutio. Potest etiam dici quod in hoc passu loquitur philosophus contra Platonem nullam ponentem distinctionem inter materiam et priuationem. et quod Plato vtebatur methaphorice locutionibus assimilans materiam femine. ideo contra eum philosophus vtitur methaphoris ab eo sumptis.

Sed tunc dubitatur primo vtrum materia appetat formam ratione priuationis. Et respondetur quod in intellectu priuationis duo includuntur scilicet carentia forme et aptitudo ad eam. dicitur ergo quod materia ratione illius carentie non appetit formam. sic quod pura carentia sit per se principium ipsius appetitus. sed solum per accidens. vnde hoc modo considerando priuationem ipsa

bene habet rationem principij eo q nō est ex alio ꝫ alia sunt ex ipsa vt li ex dicit ordinē ꝛ nō causalitatē. ꝫ materia rōe aptitudinis bene appetit formā. nec talis aptitudo ꝓprie loquēdo adueniēte forma corrūpit ꝫ magis pficit. vn̄ ꝫm sanctū Tho. talis aptitudo nō est aliquid reale distinctum a materia sed solū rōne. ideo dicebat q materia ꝫm suā naturā appetit formā. Dicit etiā Auerrois q materia sustentat ꝑ posse. Dicit tñ Alber. q hec aptitudo seu appetitus ē habitualis inchoatio forme supaddita materie ꝛ distincta realiter a materia. qꝛ talis inchoatio est eiusdē essentie cū forma. ꝛ est ratio ipsius materie cum forma. De ista ꝯtrouersiā in sequentib' laci' videbit. Et si qrat vtꝝ forma appetat materiam dꝫ q nō qꝛ forma ē actus ꝛ pfectio materie mō pfectū nō appetit impfectū. nisi ꝫm qd ꝛ rōne alteri' pt ipsā appetere nō tamen per se.

Ad rationes an̄ oppositum ad

primā dicit q appetit' naturalis nō est cū cognitiōe particulariter appetentis. ꝛ licet materia non cognoscat formā tñ dirigit ab aliquo cognoscēte formā. ꝛ hoc sufficit. Ad secundā dicit q appetit' rei complete in materia ꝛ specie insequit formā. modo materia nō est res completa ꝫ est principiū. Ad tertiam dicit q nō oīs appetitus est actus. nisi forte ꝫm nostrū modū intelligendi. ꝛ ita non oportet q talis appetit' sequat formā ꝫ ē idē re cū ipsa materia. Ad quartā dicit q materia nō appetit formā sic q careat omni forma vel q appetat plures formas sil' vl' grōna generet fastidiū. sed quia dum est sub forma vna actu in ea remanet potentia ad aliā quia quelibet forma ē ꝑticularit' determinās ipsā ad certū gdū entis. ꝛ ipsā saciare nō pōt ꝫm totū ei' appetitū. ꝫ sub ea manet i potētia ad omnes alias formas. ideo appetit omnes alias formas naturales vt per eas perficiatur. Sequitur textus. Corrūpit aūt.

Querit decimoseptimo vtrum

materia prima sit ingenerabilis ꝛ incorruptibilis. Arguit ꝑmo q nō auctoritate auerrois dicentis q materia est quei rei veritate generat. Secūdo sic arguit ratione. illud generat qd procedit de non esse ad esse ꝛ de esse in potentia ad esse in actu. sed sic est de materia. g. ꝛc. Tertio sic. materia hꝫ aliud ꝛ aliud esse successiue. cū ergo generatio sit via ad esse. sequit q materia generatur. assūptū patet. quia materia successiue habet aliam ꝛ aliam formam. modo alia ꝛ alia forma dat aliud esse.. In oppositum est actor in fine hui' ꝑmi.

Pro responsiōe ad quesitū sciē

dum est ꝑmo q materia ꝑma accepta ꝫm suam potentiam. id est ꝫm suam naturam per accidens generat ꝛ corrumpitur. Patet qꝛ materia est semper priuationi admixta. priuatio autem corrumpitur ꝛ abijcitur adueniente forma contraria ergo materia faciens vnum numero cum priuatione per accidens corrumpitur ꝛ generatur ꝑ quāto est subiectū ꝑuationis.

Conclusio prima. Materia q̄-

tum ad esse in actu generat ꝛ corrumpitur ex ꝯsequenti. sed non ꝑ se ꝑmo. Prima pars patet per vltimam rationē factam ante oppositum. nam materia ad generatōnem totius cōpositi ex consequenti generat eo q idem est esse totius ꝛ partis. ꝛ etiam ad corruptionē compositi ex ꝯsequēti corrūpit ꝑ q̄to habebat esse in cōposito ex cui' corruptiōe desinit esse in illo. Secūda ps ptꝫ quoniā materia n̄ est subsistēs neqꝫ hꝫ esse nisi ꝑ q̄to est in composito cui' est ps. cū ergo generatio sit via ad esse sequit q illud qd hꝫ ꝑmo ꝛ ꝑ se esse gnātur ꝑ se. ꝛ illud qd habet esse ex ꝯsequēti ꝛ in altero generat in altero ex ꝯsequēti ꝛ ꝑ alterum. hmōi est materia.

Conclusio secunda. ꝛ responsa

lis ad quesitum. Materia ꝫm suam potentiam siue naturam est per se ingenerabilis ꝛ incorruptibilis. Probat. quia in omī fieri oportet aliquid subijci. illud aūt quod subijcit in generatōne est materia. ergo si materia generet ꝑ se oportet q materia subijciat generationi materie. ꝛ sic materia erit anteq fiat vel erit ꝓcedere in infinitū in materijs. Et sil'r arguit q sit ꝑ se incorruptibilis ꝫm suā naturam siue ꝫm suā potentiā. quia omne qd corrumpitur resoluitur in aliquod vltimū quod vlterius nō est resolubile in aliud. ergo si materia ꝑ se corrūpat ipsa resoluet in materiam ꝛ sic erit materia postq corrupta erit vel erit ꝓcessus in infinitum in materijs quod est impossibile. Relinquitur ergo q materia ꝫm suā naturā est semꝑ ingenerabilis ꝛ icorruptibilis

bilis. Et iste due rationes fundant in rōne si ne diffinitōne materie prime pōita in tertio q̄ tal' est. Materia pria ē subiectū vnicuiq3 pri mū ex q̄ fit aliqd cū p se isit 7 nō f3 accidēs 7 si aliqā corrumpat in hoc abibit vltimū. Per primā ptē denotat q̄ materia ē primū pricipi um i cōstitutōne rei. 7 p vltimā pticulā q̄ vl tima in resolutōe. 7 etiā p istas duas ptes ex cludūtur elemēta q̄ etiā3 gñant ex materia 7 corrūpunt in materiā. Sed p h̄ qđ dicit ex q̄ fit aliqd cū insit p se 7 nō fm accidēs excludi tur priuatio q̄ nec iest rei facte nec etiā ex ea fit res p se sed p accidēs solū. Cōsiderādū aūt est circa pdictas rōnes q̄ solū pbāt materiā esse ingñabilē 7 icorruptibilē p naturā sez p motū 7 trāsmutatōem. s̄ nō pbant quin materia sit pducibilis 7 pducta ab aliquo p creationē. nā p virtutē pmi agētis pōt aliqd fieri ex nihilo 7 etiā in nihil redigi. eo q̄ sua actio est sua essentia. 7 suū esse idē ē cū sua es sentia. Jō nō reqrit aliqđ subiectū in qđ reci piat sua actio sicut in agētib' creatis actio ē accidētalis 7 requirit subiectū in quo recipia tur sua actio. jō nullū agēs naturale pōt pdu cere aliquē effectū nisi psupposito aliquo sub iecto respectu cui' nō pōt hre causalitatē. cū etiā prima cā sit infinite v̄tutis pōt attingere extrema pdictōis inter q̄ est infinita distātia. 7 ita de nihilo pōt aliqd facere simpliciter qđ tñ non cōtingit in agētibus creatis que sunt finite virtutis 7 hec materia latius declarabi tur in octauo huius.

Conclusio tertia forma non est p se gñabilis 7 corruptibilis. sed solū ex pñti. Prima pars p3 p eandē rōem p quā pbatū ē q̄ materia prīū adesse nō est p se gñabilis 7 corruptibilis. q̄ forma nō est p se subsistens loquēdo de forma q̄ est altera pars cōpositi. nec est ens cōpletū 7 ita nō hab3 esse p se. er go nō est p se generabilis. Jtē oē qđ p se 7 primo gñatur gñat ex aliquo psuppōito qđ gñatōne cōpleta est pars illius qđ gñatur. si ergo forma p se generaret oporteret q̄ forma esset anteq̄ esset. vel qđ esset cōposita ex ma teria 7 forma quor vtrūq3 est ipossibile. Se cūda pars pbat. q: forma est pars essential cōpositi existēs 7 habēs p se esse. ḡ forma gñat 7 corrūpit ad gñatōē 7 corruptōē3 sup pōiti. 7 iō ipa forma gñat 7 corrūpit ex pñti.

Conclusio quarta compositum est illđ qđ gñat primo. 7 p se 7 etiā qđ corrūpit p se. P3 pº. quia gñatio ē via ad esse. ḡ eodē mō pueit alicui gñari quō sibi cōueit ec. s3 ipi cōpōito pueit ee tanq̄ ei qđ ē pmo. 7 p se 7 ñ pueit forme nisi tanq̄ ei quo cōpōitū est illud qđ p se gñat 7 ptes ei' ex pñti gñant. Jtē omne generās intēdit facere aliqđ tale quale ipm est. naz omne agens agit sibi simile inq̄n tum pōt. sed generās pticulare est cōpositū p se subsistēs. ergo intēdit generare cōpositū p se subsistēs. 7 p ɔsequēs cōpositū est termi nus gñationis 7 intētionis generātis. Sed q̄reret aliquis vtrū phisicus debeat psuppo nere a methaphisico cōpositū substantiale eē cōpositū. Auicena respōdet q̄ sic 7 in hoc re phēdit ipm Auerrois. sed Albertus dicit q̄ sua rephēsio nō caret rephēsione nā prin cipia cōstituentia cōpositū que sunt materia 7 forma dupl'r possunt ɔsiderari. Uno mō in rōne actus 7 potētie scđm quē mođ cōstitu unt cōpositū in esse substātiali absolute. 7 h̄ mō cōpositū ptinet ad methaphisicū 7 mate ria 7 forma ab eo psupponūtur. Alio modo possunt ɔsiderari materia 7 forma in rōne na ture prout sez sunt principia motus 7 muta tōis q̄ requirūtur vniuersaliter ad constitutio nem cōpositi qđ constituunt in esse naturali 7 non in esse substantiali absolute 7 hoc modo phisicus materiā3 7 formā cōsiderat 7 etiam cōpositū nec hoc modo psupponit a methaphisico cōpositum substantiale esse cōpositū. Methaphisicus eñ considerat cōpositū p ut habet esse p formam absolute. nam forma est pricipiū rei absolute q̄tū est ex parte sua materia aūt 7 priuatio sunt principia rei natu ralis scđm q̄ p viā motus generat. Et inde est q̄ phs in h̄ passu nō reprobat errores an quor pueniētes ex pte forme sicut reproba uit errores cor pueniētes ex pte materie 7 p uatōis. ideo dicit phs in tertio. q̄ cōsiderare vtrū principiū formale sit vnū vel plura perti net ad primā phiā3. q: forma dat esse simpl'r rei. 7 methaphisicus esse rei simpl'r cōsiderat sed phisicus cōsiderat res mobiles ideo po sterius: hoc est in libris sequētib' determinabit phs de reb' gñalib' 7 corruptibilib' 7 de for mis scđm q̄ sunt pricipia mot' 7 mutatōis.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur q̄ si Auerrois intellexe rit materiam q̄tum ad eius potentiam 7 na

turam ꝑ accidens generari ⁊ corrumpi. aut ꝙ tū ad actū essendi generari ⁊ corrumpi ex cōsequenti. in hoc bene dixit. Si vero intellexerit materiā ꝗ̄tū ad suā essentiā ꝑ se generari ⁊ corrūpi. tūc auctoritas sua est redarguenda. Sꝫ verisimile est ꝙ intellexerit materiā corrumpi ⁊ generari ꝑ accidens ⁊ ex consequēti vt verba sua sonant. cū dicat ꝙ materia in rei veritate generatur. id est i entitate cōpositi cuius ē ps q̄si velit dicere ꝙ generatur ad generationē cōpositi ex ꝯsequenti. Ad secūdā dicitur ꝙ materia nō ꝓcedit de non esse ad esse sic ꝙ tale esse sit ipsius materie pmo. sed ꝓcedit de nō eē ad esse qḋ habet in composito cuius est pars. Et similiter dicitur ad terciā ꝙ ipa arguit ꝓ pria ꝯclusione. Sed auctoritas allegata est pro conclusione responsali.

Queritur decimooctauo vtrū forma substantialis ante generationē rei cuius est forma sit in materia scḋm esse formale formabile. Arguitur pmo ꝙ non. indiuisibile vbi est totū est. ⁊ cū omne esse substantiale sit indiuisibile. ergo si forma substantialis que dat eē substantiale esset in materia ante generatōēꝫ rei sequeretur ꝙ esset ibi totaliter. ⁊ ꝑ ꝯsequens ab efficiente nihil esset ibi ipsius forme. Sequeretur vlterius ꝙ agentia naturalia nō facerent nisi remouere ꝯtrarias dispositiōes vt forma que est in materia scḋm esse occultū ⁊ latens duceretur ad esse maīfestū ⁊ apparēs. Ex quo sequitur vlterius ꝙ nihil fieret simpliciter sed solū scḋm quid ⁊ destrueretur omino generatio substantialis. qr generatio nihil aliud esset ꝙ alteratio. qr quicq̄d accidit enti in actu est accidens. Secūdo sic. si forma eēt in materia ante generationē rei sequeretur ꝙ ipa forma sbstantialis esset intensibilis ⁊ remissibilis. ptꝫ ꝯsequentia. quia sic forma substantialis preesset in materia scḋm esse imꝑfectū ⁊ distinctū ꝑ motū naturalē. ⁊ cū in oi motu naturali sit pncipiū mediū ⁊ finis sequeretur ꝙ forma substantialis in pncipio motus haberet eē minus ꝑfectū ꝙ in medio. ⁊ in medio ꝙ in fine. ⁊ ita intenderetur ⁊ remitteretur. Et ex hoc sequeretur vlterius ꝙ inter duo ꝯtradictoria esset dare mediū. scꝫ inter esse simpliciter ⁊ nō esse simpliciter que oīa sunt incōuenientia. ¶ Ad oppositū arguitur pmo. dictū est prius ꝙ ex nō albo fit albū ⁊ nō ex quocūqꝫ nō albo. Sed ex illo nō albo quod est in potētia ad albū sicut ē nigrū. Sed hoc nō esset nisi in tali non albo esset inchoatio forme albedinis ꝑ quā inchoationē in illo nō albo eēt potētia ad albedinē ⁊ nō ad aliā formā. si eni in materia nō poneretur aliq̄ determinatio indifferens esset ad q̄libet formā. ergo oportet formā pesse in materia ante generatōēꝫ rei. Itē secūdo nihil educitur de illo in quo nō pfuit. sed forma educitur de potentia materie. ergo ante eius eductionē habebat aliquod esse in materia. Tercio nisi forma pesset in materia sequeretur ꝙ ipa forma esset totaliter ab extra ab efficiente qḋ est ꝯ philosophū ⁊ omnes pypatheticos. Quarto sic i omni motu est aliq̄d fluens de termino a quo ad terminū ad quē cū motus nihil aliud sit ꝙ fluxus inter duos terminos. vel ergo materia fluit vel forma. nō materia qr tunc materie esset materia ⁊ potentie potentia ⁊ in omni motu essent duo fluxus vnus ad esse materie ⁊ alius ad esse forme q̄ sunt impossibilia. oportet ergo ꝙ forma sit fluens de esse imꝑfecto ad eē ꝑfectum ⁊ ꝑ ꝯsequens oportet ipaꝫ esse i materia scḋm esse imꝑfectū. Quinto sic omnis motus fit rōne alicuius indigentie sed materia mouetur ad formā ergo indiget forma. indigentia aūt nō est nisi respectu illius qḋ natum est inesse. ergo forma nata est inesse materie. ⁊ nō nisi ꝑ aptitudinē existentē in materia que quideꝫ aptitudo est aliq̄d ipsius forme ergo ⁊c̄. Sexto sic materia appetit formā ⁊ nō illā quaꝫ habet sed illam quā non habet. ⁊ nō illā quā nō habet absolute appetit nisi inq̄tū apta nata est habere eaꝫ. sed talis aptitudo non est nisi ꝑ hoc ꝙ forma preest aliqualiter in materia ergo ⁊c̄. Septimo sic. omis appetitus fit ratione alicuius silitudinis. sed silitudo est relatio fundata in vnitate forme. cum ergo materia appetat formam oportet aliquid pesse in materia ꝑ quod materia assimiletur forme ratione cuius appetat formā. Octauo sic. materia est pncipiū generatōnis quēadmodum mater. sed mater nō ꝯcurrit pure passiue ad generationē imo habet pncipia ꝯfusa ⁊ indeterminata que tacta ꝑ vtutē agentis ducuntur ad determinatū actū vnius forme ergo neqꝫ materia ⁊ ꝑ consequens in materia est aliquid forme.

Nono sic. materia appetit formā sicut turpe bonū. sed turpitudo nō est causa appetendi bonitatē. ergo oportet ponere in ipo turpi aliq̄d bonitatis ratione cuius appetat bonū. Ultimo sic. ex semine asini generatur asinus ⁊ non aliud. similiter ex semine oliue generatur oliua. sed hoc non esset nisi in ipis seminibus preessent for-

me educēde de materia ꝑ quas materia ordinat̄ ad illas formas ⁊ non ad alias ꝙ ⁊c.

Pro responsione sciendum est primo. ⁊ primo erūt duo puncta. In primo ponet̄ positio Alberti ponentis inchoatonē formaꝝ i materia cuiꝰ opinionis apparēt̄ rōne sūt pᵒ oppositū. In secūdo ponet̄ opiniones dicentis negātis hmōi inchoationē formaꝝ ⁊ etiā soluent̄ rōnes facte post oppositū.

Pro responsiōe primi puncti sciendū est secūdo. ꝙ circa pductionē formaꝝ substantialiū pbi diuisi sūt i tres sectas. Quidā eni posuerūt formas substātiales totalī esse ab intra. Et ꝯsequēter dixerūt agētia naturalia nihil aliud facere ꝙ remouere extraneas dispositiōnes vt forma pexistens in materia in esse occulto duceret ad eē manifestū. et dabant exēplū de lapide pcioso existente i luto. ⁊ de ferro rubiginoso quoꝝ splēdor occultat̄ ꝑ lutū ⁊ rubiginē. sed terso lapide pcioso ⁊ remoto luto apparet eiꝰ splendor ⁊ limato ferro apparet eiꝰ claritas. Primꝰ aūt huiꝰ opinionis fuit Anaxagoras q posuit quodlibet sm actū eē in quolibet. ¶ Alij vo dixerūt formas substantiales totalr̄ venire ab extra imginātes ꝙ agentia naturalia nō faciūt nisi disponere materiaꝫ ad suscipiendū formas substantiales ⁊ imediate post dispositionē materie datoꝛ formaꝝ qui est substantia intellectualis assistēs spere generabiliū sm Auicennā influit formas substātiales in materia sic disposita ꝑ agentia naturalia. Plato vo dicebat ꝙ forme substātiales deriuāt̄ ab ydeis sepatis que pticipant̄ a materia propter dispositionē factā ꝑ agens naturale. ⁊ ita huiꝰ opinionis primꝰ auctoꝛ fuit plato quē īsequitur Auicēna ꝑ pte. ¶ Sed peripatetici quorū pnceps fuit Aristoteles mediā viaꝫ tenuere. dicētes formas partim ab extra ⁊ ptim ab intra esse. qd nō est sic intelligendū ꝙ forma habeat partem ⁊ parteꝫ ⁊ ꝙ vna ps eiꝰ sit in materia ⁊ alia ps veniat a generāte. hoc eni nō potest esse cū forma sit simplex ⁊ indiuisibilis. sꝫ est intelligēdū ꝙ forma est tota ab intra ⁊ tota ab extra sm diuersa eē ipsius forme qꝛ sm eē potētiale ꝯfusū ⁊ indeterminatū ad certā speciē entis est tota ab intra scꝫ in materia. sed sm eē distinctū ⁊ determinatū ad certā speciē est tota ab efficiente extrinseco. Ex quo pꝫ ꝙ agens naturale nō agit ad pducēdā essentiā forme cū tota essentia eiꝰ pexistat in materia. Sed agit ad educendū formā que erat in materia sm eē ꝯfusum ⁊ indistinctum ad esse actuale determinatū ⁊ ad certam speciē entis qd quidē esse licet sit ipsi forme tan ꝙ cause formal̄ est tn̄ ipsiꝰ totius cōpositi tā ꝙ eiꝰ qd est ꝑ se terminꝰ generatōis ⁊ intentionis generantis. nā generās itēdit generare cōpositū ⁊ nō formā nisi ex ꝯsequēti.

Sed pro ampliori intellectu huiꝰ positionis sciendū est tertio. ꝙ sicut est de genere ⁊ differentijs respectu specieꝝ ꝯstitutaꝝ sub genere ita est de materia ⁊ formis naturalibus respectu formaꝝ generandaꝝ. Genus aūt est forma generalis imperfecta ⁊ nō determinata ad aliquod esse specificū. sꝫ determinatur ꝑ differentiā sibi additā quā tn̄ differētiaꝫ ꝯtinebat genus in ꝯfusione sue potestatꝫ nam in generis ptāte ꝯtinent̄ oēs differentie sed nullā ꝯtinet actu. ⁊ pportionaliter in materia est forma generalis continens essentialiter in sua ptāte omēs formas specificas. ⁊ tamē non est determinata ad aliqd esse specificū. sꝫ determinat̄ ꝑ virtutē agentis educentis de tali habitu cōfuso formā specificā determinantē talē habitū confusum ad determinatū esse specificū. ⁊ ita nō est differētia nisi qꝛ materia nō est forma generalis sicut genꝰ. sꝫ primū subiectū formaꝝ in quo quidem subiecto est quidā habitus confusus continens omēs formas naturales. q quidē habitꝰ si accipiat̄ in prima sua potētia accipit̄ ꝑ modū generis remoti. ⁊ hō modo indeterminate cōtinet omnes formas. sicut genus generalissimū indistincte cōtinet oēs differentias. ⁊ iste habitus cōfusus ꝑ dispositiones agentiū naturaliū distinguit̄ ⁊ efficit̄ vicinioꝛ formis specificis. ⁊ sic genus determinat̄ ꝑ differentiā ad vnam speciē distinctā ⁊ nō ad aliam. ita ille habitꝰ cōfusus ꝑ actionē agentis naturalis determiat̄ ad vnā speciē ⁊ nō ad aliam. ⁊ ppter illa forma inchoata in materia ꝑ virtutē vniꝰ agentis naturalis educi potest. ideo ppter formā asini est inchoata in semine asini ⁊ nō in alia forma. ⁊ licet iste habitus confusus sit coeternꝰ materie prime ⁊ cōcreatꝰ materie nec sit generabilis ⁊ corruptibilis sicut materia. tn̄ essentialiter distinguit̄ a materia. sꝫ nō distinguit̄ a formis specificis ꝑ essentiā. sꝫ solū ꝑ esse. nam talis habitus ꝯfusus nō pōt dare esse. sꝫ oportet ꝙ [illegible] distinct ꝑ aliq̄ formā specificā.

Tunc sit conclusio prima p isto puncto. Forme nō sunt totaliter ab intra. hāc ꝯclusionē ꝓbant argumēta p' oppositū facta.

Conclusio secunda. Forme nō sunt totalr ab extra. ptz qz oporteret oēs formas eē p se subsistētes. qz nihil ē p se ꝓducibile nec potest terminare actū ꝓductionis nisi sit actu subsistēs. g̃ oēs forme essent incorruptibiles sicut anima rōnalis qḋ est falsum.

Conclusio tercia. Forme naturales sunt partim ab intra ꝛ partim ab extra Patet satis cōclusio ex dictis. Nunc soluēde sunt rationes facte ante oppositū. ¶ Ad primaʒ dicenduʒ est ꝙ indiuisibile vbi est totū est. sed nō totalr̃. ideo dictū est ꝙ forma ē tota ab intra ꝛ tota ab extra. ſ nō totaliter. et p hoc ptz solutio ad alia incōueniētia. Ad secundā d: ꝙ intensio ꝛ remissio sunt accidentia forme iam determinate in materia ꝛ specie. modo ante generationē rei forma existēs in materia nō pōt esse determinata ad aliquā speciē ꝛ ita nō est ibi intensio ꝛ remissio. Ulr̃ dicit ꝙ generatio substantialis est p̄mixta alterationi. ꝛ rōne alteratōis ibi est intēsio ꝛ remissio: ꝛ ideo intensio ꝛ remissio ꝛ magis ꝛ minus sūt ex pte q̄litatū ꝛ nō sūt in formis substantialib'. Et ſ de p̄mo puncto.

Quantū ad s̄m punctum sciendū est quarto cū doctore scō in suo tractatu de materia p̄ma ꝛ de dimēsionibus interminatis ꝙ forma tripl'r inuenit eē in materia. Uno modo in potētia remota. ita ꝙ in materia nihil est de ipsa forma nec de dispositōibus ad formā. ſ solū est in potentia passiua materie ad formā q̄ quidē potētia passiua d: habitus qui ducit ad terminū generatōis p agens et hoc modo forma ignis diceret esse in potentia i materia aque nll'o modo alterate nec disposite ad formam ignis. Secūdo modo forma repent in materia disposita ad formā p q̄litates cōnaturales ipi forme absq ſ tñ ꝙ aliq̄d essentie ipi' forme substantialis sit in ipa materia sine ſ etiā ꝙ in ipa sit aliqua vis actiua educēs talē formaʒ de ipa materia ad actū. ꝛ ſ modo forma ignis ē in potētia i materia aque calefacte. Tercio modo. forma inuenit in potētia materie nō solū s̄m potentiā passiuā. nec solū s̄m dispositōnes accidentales. sed etiā in potentia actiua. ꝛ hoc modo forme substantiales sunt in seminib' sic forma oliue est in semine oliue ꝛ forma asini i semine asini. nō ꝙ in seminibus sit ipa essentia forme educende. ſ ibi solū passiue ꝛ effectiue ꝛ nō formaliter p q̃to in tali semine est materia apta ad formā ꝛ etiā est vis formatiua impressa ab agente q̄ p virtutē generāt' quaʒ genit habet vim ad educendū formā de potētia materie ꝛ ad disponēdū ad talē formā cetera s̄m hunc doctorē non nisi istis modis forma substantialis dicit eē in materia. in potentia ante generationē rei cui' est forma. ¶ Est tñ aduertēdum ꝙ aliter dicendū est d̄ formis substantialib' ꝛ accidentalibus. Nam forme accidentales p se sunt acquisibiles p motū ꝛ s̄m suā essentiā sunt in p̄ncipio motus et etiā in medijs vsq ad terminū motus. tñ p̄cedendo de imꝑfecto ad ꝑfectū. forme vo substantiales ante terminum motus non sunt essentialiter in motu sed solū s̄m suas dispositiones ꝛ incipiūt esse in termino motus.

Conclusio responsalis. Cum doctore sancto. Forma substantialis ante generationē rei cuius est forma non est in materia s̄m esse formale formabile. Hanc conclusionem probant rationes facte ante oppositū Probatur etiam aliunde. De ratione forme substantialis est dare esse simpliciter si ergo forma substantialis est in materia s̄m essentiam sequitur ꝙ ipsa dat esse simpliciter materie ꝛ per consequens quicquid aduenit post est accidens. ꝛ ita destrueretur omnis generatio substantialis. ꝛ omne fieri esset alterari vt ponebant antiqui Philosophi. Item esse substantiale est p̄mum ꝛ perfectissimum. ergo oportet ꝙ sit vnum et indiuisibile ꝛ per consequens non potest recipere variationem penes confusum ꝛ distinctum aliās videretur ꝙ inter contradictoria esset medium. Iteʒ ad hoc posuit Albertus inchoationem formarum in materia vt generatio rei substantialis sit a principio intrinseco coadiuuante agens extrinsecum actiue ad distinctionem materie ad formam sed hoc est impossibile. g̃ nō sunt ponende inchoationes formarum. Minor probatur dupliciter. primo quia nihil agit nisi s̄m ꝙ est in actu. modo forma sic s̄m esse inchoatum non est in actu completo cum tale esse sit potentiale et inaptitudinale. Ergo talis forma inchoata non potest

esse principiū actiuū. Secūdo actōnes sunt singulariū τ suppositoꝝ τ subsistētiū. cū ergo talis forma non sit subsistēs sequit̄ φ non potest agere circa ipam materiā disponendo ipam τ educēdo ipā de potentia materie in actū. alias idē concurreret ad generationē sui ipsius qd est impossibile. Et tamen tenendo hanc opinionē soluende sunt rationes facte post oppositum. ¶ Ad primam conceditur φ ex quocūq non albo non fit album. sed ex non albo quod est in potentia ad albū. in potentia quidē quodāmodo disposita ad albū. nam in potentia cōtrarioꝝ est eadē disposi tio cōmunis ambobus contrarijs quod non inuenitur in disparatis. sed tamen nō oportet in ipso non albo ponere aliquā albedinē per quam ipsum non album sit in potentia ad album. Ad secundam dicitur φ cū dicitur formam educi de potētia materie illa locutio est methaphorica τ sumpta ex dictis Platonis. nam illud dicitur proprie educi de aliquo qd prius erat in illo τ ponitur in alio. non autem sic educit̄ forma de potētia materie: sed educitur scdm quandam similitudinem prout dicitur esse aliquid eductū de aliquo qd nō est in eo eomodo quo prius erat. τ ideo forma existēs prius in potētia materie passiua post generationem actu existens in materia dicit̄ educi de potentia materie. Ad tertiā negatur consequētia. nā materia est in potentia naturali ad formam. τ ideo partim est ab extra τ partim ab intra pro quāto est in potētia actiua agentis. Ad quartam dicitur φ in accidentali motu forma est in principio motus scdm essentiam τ fluit vsq ad terminū motus de imperfecto ad imperfectū. Sed in generationibus substantialibus forme substantiales nō sunt nisi in termino motus quibus habitis cessat. τ solum est fluxus scdm formas accidētales q̄ sunt dispositiones ad formas substantiales. Ad quintā dicitur φ materia īdiget forma τ apta nata est habere eā. sed ista aptitudo nō est aliquid ipsius forme in potentia materie. imo est idē realiter cum ipa materia si sit potentia propinqua ad formā est aliqua forma accidentalis inducta ab agēte. vel aliqua vis vnitiua aut aliquid huiusmodi τ nō essentia forme. Et ex hoc patet solutio ad sextam Ad septimā dicitur φ duplex est similitudo vt sufficit ad propositū. q̄dam est ꝓprie dicta que est fundata in vnitate forme. τ in tali similitudine non fundatur appetitus materie. Alia est similitudo improprie dicta que est fundata in vnitate proportionis. τ appetitꝰ materie fundatur in tali ꝓportione. nam ex eo φ materia de sua natura est potētia substātialis habēs proportionē τ analogiam ad formā substantialē que de sua natura est actus substantialis. Ad octauam dicendum est φ non est omnimoda similitudo inter materiā τ matrem. manifestū est enim φ mater est principiū extrinsecū rei genite sicut pater. materia vero non est pricipiū extrinsecū. sed intrinsecum. Ad nonam dicitur φ turpitudo non appetit bonitatem. sed subiectum turpitudinis qd est bonum appetit bonitatem. non quidē bonitatem quā habet. sed bonitatē qua caret. Unde minus bonum appetit maius bonum τ id quod potest habere appetit eam. Ad vltimam patet solutio ex dictis. dictum est enim φ in semine asini est vis actiua deriuata a generante q̄ gerit virtutē ipsius generantis. τ finaliter disponit materiā ad formā. τ forma adueniente corrūpitur illa vis generatiua. τ ita forma non ē in semine scdm suam essentiam. sed est ibi solum in potentia passiua materie τ in potentia actiua agentis. Rationes facte ante oppositum sunt pro ista opinione.

Queritur decimonono. vtrum in materia omniū generabiliū τ corruptibilium ante omnē formā substantialē ponende sint dimensiones interminate ipsi materie prime coeterne. Et arguitur primo φ non. q: si sic tūc tales dimēsiones essent accidētia τ sequerentur multa inconuenientia. Primo seq̄retur φ forma substātialis nō esset actus primus materie. Sequeretur secūdo φ cōpositio secūda precederet primā. Seq̄retur tertio φ forma substātialis adueniret enti in actu τ ꝑ cōsequēs esset accidēs. Quarto seq̄retur φ forma substātialis vnirek materie prime per mediū accidētale. τ ꝑ cōsequēs φ ex materia τ forma fieret vnū per accidēs. hec aūt oīa sunt incōuenientia ḡ tales dimēsiones interminate nō sunt sic ponēde. In oppositū est auerrois ī libro de substantia orbis hoc probās multis rōnibus. quaꝝ alique ponūtur in corpe q̄stionis. videlꝫ φ hmōi dimensiones ponēde sunt in materia āte formā substātialē

Pro respōsione sciendū est pri

mo quod quidam posuerant quantitatem in composito substantiali ratione materie tantum. ita quod quantitas sequitur materiam secundum eos. et ad hoc ponendum videbantur sufficientia predicamentorum. in qua dicitur quod quantitas inest ratione materie et qualitas ratione forme. Sed contra hoc arguitur. quia si materia esset tota causa quantitatis sequeretur quod quorum materia est eiusdem rationis eorundem esset eadem quantitas cum ergo in omnibus generabilibus materia sit eiusdem rationis ut dictum est prius sequeretur quod omnia generabilia essent eiusdem quantitatis quod falsum est. Item Aristoteles in secundo de anima dicit quod in omnibus viuentibus positus est certus terminus augmenti et decrementi ab anima que est forma corporis. ergo materia non est totale principium quantitatis. Item materia secundum se est in pura potentia. ergo ab ea immediate tanquam a totali causa non potest accidens aliquod originem trahere. Item Aristoteles dicit quod ex vno pugillo terre fiunt centum aeris et non nisi decem aque. sed si materia esset tota causa quantitatis cum eadem sit que primo est sub vno pugillo terre. et postea sub decem aque. et deinde sub centum aeris. non posset assignari ratio talis diuersitatis. relinquitur ergo quod hec positio est falsa.

Sciendum est secundo. quod Auicenna posuit quantitatem in composito substantiali sequi formam corporeitatis. non quod quantitas secundum esse determinatum in specie et indiuiduo sequatur formam corporeitatis. sed quod aptitudo ad actualem trinam dimensionem sequitur formam corporeitatis. et actualis trina dimensio determinata figura et in esse specifico sequitur formam specificam et ipsa actualis trina dimensio determinata ad hoc esse particulare vel illud sequitur esse completum indiuidui. Et posuit Auicenna formam corporeitatis communem omnibus generabilibus et corruptibilibus et esse distinctam a formis specificis. ita quod secundum eum cum ex aere fit aqua vel econuerso manet eadem corporeitas secundum essentiam. sed variatur secundum esse. quia aliud et aliud habet esse sub forma aeris et aque. et eum insequitur Albertus in ista positione. Et quod sit ponenda huiusmodi forma corporeitatis distincta a formis specificis et manens semper in materia probant multis rationibus. Primo sic. dicitur secundo de anima quod anima est actus corporis organici phisici. sed corpus de genere substantie non est corpus nisi per formam aliquam substantialem. ergo in animatis preter formam specificam que dat esse specificum ponenda est forma corporeitatis distincta ab ipsis. et per consequens erit ponenda in aliis corporibus inanimatis. Item animal mouet seipsum. sed omne mouens seipsum diuiditur in partem per se mouentem et partem per se motam. pars autem per se mouens est anima. et pars per se mota non potest esse materia nuda. quia vt habetur quinto huius materia nuda moueri non potest. ergo in parte per se mota ponenda est aliquomodo forma substantialis distincta ab ipsa anima. talis autem forma non est nisi corporeitas. ergo. Et hec positio est probabilis et rationabilior prima.

Sciendum est tertio. quod Auerrois in libro de substantia orbis distinxit duplicem quantitatem siue dimensionem. Quedam est interminata ad certam magnitudinem et paruitatem et ad certam figuram. et secundum ipsum talis quantitas est propria materie prime et inseparabilis ab ea et precedit omnem formam substantialem in materia. Alia est quantitas siue dimensio terminata ad certam magnitudinem vel paruitatem et ad certam figuram. et talis terminatio quantitatis sequitur formam specificam per quam vnaqueque res naturalis determinata est ad maximum et minimum. et habet determinatam figuram. ideo videmus quod ea que sunt eiusdem speciei communiter sunt eiusdem figure. Vnde magnitudo et figura maxime attestantur vnitatem vel diuersitatem speciei a deo quod aliqui dixerunt magnitudines esse principia materialia rerum corporearum et figuras esse principia formalia earundem. et de ista positione Auerrois. quantum ad hoc quod ponit dimensiones interminatas in materia ante omnem formam substantialem facienda est in presenti questione disceptatio in qua erunt quinque puncta. In primo declarabitur opinio Auerrois. In secundo contra ipsum ponentur rationes eorum qui tenent positionem Auicenne et Alberti. In tertio secundum illos soluentur rationes Auerrois. In quarto ponentur rationes quorundam volentium defendere positionem Auerrois et soluentur rationes eorum. In quinto respondebitur ad quesitum secundum opinionem sancti Thome.

Quantum ad primam ponitur conclusio prima secundum mentem Auerrois. Dimensiones interminate necessario precedunt omnes formas substantiales in materia generabilium et corruptibilium. Probatur. quia forme naturales diuiduntur per suum subiectum quod est materia. ergo subiectum susceptibile formarum esse diuisibile.

ꝙ materia nō est diuisibilis nisi ꝑ q̄titatē. ergo in materia ante oēm formā substātialē ponenda est q̄ntitas et nō terminata: vt postea patebit ergo interminata. Itē vna forma substātialis nō suscipit in tota massa materie. sed in vna parte materie. et ita recipitur in materia partita. materia aūt nō ē partita nisi ꝑ quātitatē. ergo in materia ante omnem formam substantialē ponenda est q̄ntitas siue dimensio.

Conclusio secūda dimensiōes terminate sequūtur formas substātiales ī materia particulari: quia scdm diuersitatē speciez diuersificantur magnitudies et paruitates et etiā forma. ergo dimēsiones terminate sequūtur formas specificas. et quātitas terminata est quātitas perfecta. sed accidēs quātū ad suū esse cōpletū cōsequitur esse cōpletū sui subiecti. subiectum aūt non habet esse cōpletum nisi per formam substantialem. igitur etc.

Conclusio tertia materia nō est separabilis a dimēsionibus interminatis. quia omne qḋ corrūpitur a suo cōtrario corrūpitur. sed dimensiones interminate nulli cōtrariantur. ergo a nullo corrūpūtur. ergo etc. Itē si sic forma substātialis nō adueniret alicui parti materie et ita sequeretur ꝙ nō esset multitudo indiuiduoꝝ in vna specie q̄ sunt incōueniētia. Ex istis sic determinatis dat Auerrois drias iter formas corpoꝝ celestiū et formas generabiliū et corruptibiliū. Prima dria est quia forme generabiliū diuidūtur ad diuisionē materie. nō aūt forme corpoꝝ celestiū. Alia dria est. quia forme generabiliū insunt materie mediātibus dimēsionibus interminatis. nō aūt forme corpoꝝ celestiū. Tertia differētia est. quia forme generabiliū mouentur ad motum suoꝝ subiectoꝝ vt alia mouetur motu sui corporis. sed forme celestium nō mouentur ad motū suorum subiectoꝝ. Ex istis infert ꝙ corpa celestia sunt ingñabilia et incorruptibilia. sed corpa iferiora sūt generabilia et corruptibilia. Et hec de isto primo pūcto in quo breuiter fere continentur oīa q̄ dicit Auerrois de dimēsionibus interminatis.

¶ Quantū ad scdm punctū sequēdo Auicennā et Albertū. Arguitur primo sic cōtra positionē Auerrois. Phs habz in pdicamētis ꝙ destructis primis substātijs ipossibile est aliqd aliorum remanere. ergo nō possunt remanere dimēsiones interminate in materia post reꝝ corruptiōnes. Secūdo sic in quīto hui⁹ hētur ꝙ subiectū gñatōnis nō occupat locū. sed materia cū dimēsionib⁹ interminatis occupat locū. ergo etc. Itē si dimēsiones interminate pcedant formā substātialē in materia et dimensiones terminate sequantur eā sequitur ꝙ realiter distinguūtur. et sic in eodē cōposito essent due latitudies et fieret penetratio dimēsionū qḋ ē ipossibile. Itē si dimēsiones interminate necessario reqrerentur ad esse vel fieri rei naturalis deberēt poni pricipiū reꝝ naturaliū qḋ esset cōtra Aristotelē. ergo etc. Itez cōtra ipm possunt fieri incōueniēntia ante oppositum. et ita Auicenna voluit ꝙ omne accidens sequatur cōpositum ex materia et forma in gñabilibus nō tñ negat quin sint aliqua accidētia ppinquiora materie et aliqua forme medio mō se habētia. Et h de secūdo pūcto. ¶ Quantū ad tertiū punctū soluēde sunt rōnes Auerrois insequēdo positionez Auicēne et Alberti. Ad primā cōcedit ꝙ materia solū ſm se sumpta nō est diuisibilis. sed tamē negatur cōsequētia.

Ad secūdā cōceditur ꝙ materia nuda separata a quācūq forma nō est subiectū gñatōis. sed materia accepta sub forma corporeitatis in qua est inchoatio forme acqsibilis ꝑ generatiōez et aptitudo ad certā dimensionē est subiectuz gñatōnis. sed tñ illa materia nō est quāta nec occupat locū scdm Auicēnā et Albertū. Aliter tamen respōdetur scdm sanctū Thomam vt postea videbitur. Ad tertiā dicitur ꝙ oēs forme cōueniūt in dimēsionib⁹ ita ꝙ oēs forme naturales requirūt dimēsionē in materia in qua recipiūtur. Ad quartā dicitur ꝙ licet quantitas nō habeat cōtrariū et nō corrūpatur ꝑ se corrūpitur tamē ex cōsequēti ad corruptiōez sui subiecti. et si sint alique alie rōnes faciliter possunt solui ꝑ ea q̄ dicta sunt. ¶ Quantū ad quartū punctū est aduertēdū ꝙ q̄dā dixerūt cōmētatorē Auerroim ꝑ dimensiones interminatas nō intellexisse dimēsiones reales in spē et in numero existētes. sed dixerūt ꝙ ꝑ dimēsiōes interminatas itellexit Auerrois dimēsionēs ī cōi abstractas ab hac dimēsiōe terminata vel illa hoc termino vel illo. et illo mō in dimēsionib⁹ sic ī cōi acceptis cōueniūt generatū et corruptū et oīa naturalia corruptibiliū. Sꝫ h expositio est cōtra mentē ipi⁹ auerrois qḋ pꝫ ꝑ dicta ipi⁹ in plurib⁹ locis. Dicit eñ auerrois ī q̄nto hui⁹ ꝙ idē corp⁹ ī numero manet ī gñato et ī corrupto. ergo voluit dicere ꝙ eadē dimensio in nūero sit materie prime ꝑpetua. Item

in p̄rio de gñatōne dicit q̄ idē sensibile τ cor
poreitas manet in genito τ corrupto. τ in ter
tio de celo dicit q̄ forma celestis nō vnit ma
terie mediātibus dimēsionib⁹ intermiatis si
cut forme gñabiles τ corruptibiles. Ex q̄
pz q̄ isti sic exponētes positōez auerrois nō
loquūtur scd̄m eius mētē. nā p dimēsiones iter
miatas ip̄e intellexit dimēsiones reales τ ise
pabiles a materia q̄ tñ non sunt termiate ad
certam magnitudiez τ puitatez nec etiaz ad
certā figurā. Et iō fuerūt quidā alij q̄ positio
nē eius h̄ mō expositā voluerūt defendere ar
guētes sic. ¶ Si i materia nō esset aliqua dimē
sio iseparabilis ab ea seq̄ret q̄ augmētatio nō
esset possibilis. Pz ↄsequētia q: in augmētatiō
ne rei augēde solū aduēiret materia. sed ma
teria scd̄m se est indiuisibilis. indiuisibile aūt
additū alicui non reddit ip̄m maius. ḡ mate
ria aduenīēs rei augēde nō augeret eā. iō dicit
phūs p̄mo de generatōe q̄ augmētatio nō
fit nisi aduenīente aliquo corporeo. Secūdo
sic cū ex aere fit ignis forma ignis subito τ in
istanti introducit in materia. q: gñatio substā
tialis est momētanea. sed in p̄mo istāti ma
teria ignis est sub tota q̄ntitate ip̄ius ignis. ḡ
nisi in materia p̄fuerit q̄ntitas seq̄tur q̄ exten
sio q̄ntitatiua fieret in istāti. talis aūt extēsio ē
p motū localez. ergo mot⁹ localis fieret i in
stāti qd̄ est ipossibile. Tertio sic actus τ po
tētia diuidūt ens τ q̄dlibet genus entis. ergo
in quolibz gñe ponēduz est propriū potentia
le receptiuū actuū q̄ sunt in illo genere. sed p
priū potētiale receptiuū actualis q̄ntitatis nō
est aliud q̄ quātitas intermiata. ḡ ponēde sūt
dimēsiones interminate in materia ad hoc q̄
recipiat in ea quātitas actualis. τ iste sunt ra
tōnes aliquoꝝ volentiū defendere positōem
Auerrois quas soluere nō est difficile. Ad
rōnes istas r̄ndet sic. ¶ Ad p̄mā dicit q̄ in
diuisibile actu τ potētia vt pūctū additū ali
cui nō reddit ip̄m maius. sed idiuisibile actu
diuisibile tamē in potētia additū alicui habē
ti v̄tutē actuā reducēdi potētiā talē in actuz
bene auget ip̄m. τ ita est in augmētatōe. naz
materia panis vl̄ vini scd̄m q̄ est in potētia
ad formā carnis vel ossis addita viuenti habē
ti v̄tutē faciēdi carnē vel os efficit caro vl̄ os
τ auget. Ad secūdam dicit q̄ cū ex aere fit
ignis fit resolutio vsq3 ad materiā p̄imā in il
lo instāti quo introducit forma substantialis
ignis i materia q̄ fuit aeris. ex cōsequēti τ cō

comitanter ponit quātitas nō p motū localē
sed p quandā resultantiā vl̄ eductionē de po
tentia materie. nec prius recipit q̄ntitas i vna
pte materie quā in alia. Ad tertiā dicit q̄
in solo genere substātie est ppriū potētiale re
ceptiuū actuū de genere substātie p̄io τ p se
τ illud recipit formas accidētales ordīe quo
dā q: cōpositū de genere substātie imediate
recipit quātitatez mediante qua recipit quali
tates indistinctas. τ ita in alijs generib⁹ a sb̄
stātia nō oz q̄ sint ppria receptiua ptinētia ad
illa genera. nā vt habet i p̄dicamentis oīa sūt
in p̄mis substātijs aut dicūtur de ip̄is. Si ta
mē loquamur de potētia τ actu solū rōne di
stantia sicut est genus τ dr̄ia sic in quolibz p̄
dicamēto inueniūtur potentia τ actus. Et hec
de quarto puncto.

Quantum ad vltimū in quo re
spōdēdū est ad quesitā scd̄m mentē doctoꝝ
sancti sit cōclusio p̄ima. In cōposito substan
tiali ex materia τ forma nō est ponenda for
ma corporeitatis distincta p essentiā a forma
specifica dante esse specificū q̄ quidē forma
corporeitatis manet eadē in materia sub oī
bus formis specificis. Probatur q: forma
substantialis in hoc differt ab accidentali.
quia dat esse simpliciter, accidentalis vero
scd̄m quid. forma etiā substātialis cōstituit su
um subiectū in esse simplr̄. sed forma accidē
tal̄ ecōtra cōstituit inesse a suo subiecto. for
ma eīm substātial̄ aduenit enti in pura poten
tia. accidētal̄ vero aduenit enti in actu τ sim
plr̄ τ in potētia scd̄z q̄d. cū ergo forma corpo
reitatis sit forma substātial̄ ip̄a dat esse sim
plicit̄ τ cōstituit suū subiectū in esse simplr̄. s̄
quod aduenit enti in actu est accidens. ergo
alie forme superuenientes essent accidētia. τ
ita generatio non erit nisi alteratio τ omnino
destrueretur. Et si dicat q̄ esse simplr̄ pōt
capi dupliciter. Uno modo vt esse simplicit̄
opponitur ad esse scd̄m quid quod est esse ac
cidentale. τ hoc modo forma corporeitatis
dat esse simpliciter. ita q̄ non dat esse scd̄m
quid. sed substantiale. Alio modo dicitur
esse simpliciter quod est distinctum τ deter
minatum vltima determinatione in natura τ
specie. τ hoc modo forma corporeitatis que
est forma generalis non dat esse simplicit̄. sed
dat eē distinguibile τ formabile τ forme spe
cifice dat eē distinctum τ determinatū. Sed
cōtra hoc quis replicabit, quia esse substātia

le in indiuisibile cōsistit. Assūptū ptz q2 illud qđ est p̄mū metrū ꝛ mensura oīm illoꝝ q̄ sūt alicuiꝰ ordinis necessario oportet illud eē minimū ꝛ indiuisibile. al's nō eēt prima mensura imo adhuc eēt mensurabile. sed in ordine entiū eē substantiale est primū metrū ꝛ mensura cuiuslibet alteriꝰ esse. ergo oportet ꝙ eē substantiale sit minimū ꝛ indiuisibile. ꝛ hoc est quod dicit Aristoteles. viij. methaphisice ꝙ in substantijs species se habent vt numeri sicut eñ in numeris additio vel remotio vnitatis indiuisibilis variat specie̅ numeri. Ita etiā in speciebus substantialibꝰ additio ꝑfectionis vel remotio ꝑfectionis variat speciem. ita etiā eē substantiale nō potest variare fm esse ꝑfectum nisi muteł species. ꝛ ita ponit doctor iste ꝙ eadē forma fm rem ꝛ rationē multiplex tñ fm virtutē ꝛ ꝑfectionē dat eē substātiale eē corporeū esse animatū eē sensitiuum ꝛ esse specificū. ꝛ indiuiduale. ꝛ oīa ista sunt idē in eodē. In corruptiōne aūt substātiali fit resolutio vsq3 in materiā primam.

Cōclusio secūda. Quelib3 forma substantialis inq̄tū dat esse substantiale. īmediate vnił materie prime. Patet q2 materia de sua propria natura est potentia substātialis. sed potentia substantialis p̄mo ꝛ ꝑ se ꝛ directe respicit actū substantialem. ergo forma substantialis nō vnił materie ꝑ medium accidentale. ideo dicit phs. ij. de aīa ꝙ nō est querenda causa quare ex materia ꝛ forma fit. vnū ꝑ se nisi quia forma se habet vt actus. et materia vt potentia ꝑpria eius. si eñ forma substantialis vniretł materie ꝑ aliquod medium. si illud mediū esset substantiale adueniret enti in actu. ꝛ ita eēt accidens. si vo esset accidentale ex materia ꝛ forma nō fieret per se vnum. ꝫ sequerenł incōuenientia in principio questionis illata.

Ex hac ꝯclusione sequiłconclusio responsiua ad. q. ꝙ in materia prima non sunt ponēde dimensionēs interminate precedentes formaꝫ substantialem materie prime coeterne. Probał. quia tales dimensiones sūt accidentia. ergo ex materia ꝛ forma nō fieret vnū ꝑ se. sed per accidens. ꝛ sequerenł illa inconuenientia in principio questionis illata sicut adducta. Rationes aūt adducte ꝑ parte Auicenne. ꝛ alberti in presenti questione nō soluunł. quia eoꝝ positio est satis probabilis licet tñ sint improbabiles vel solubiles faciliter Sed ratiōnes Auerrois solute sunt ꝛ incōuenientia ꝑ ipm adducta concedunł. si quis tamen vellet sustinere positionē Auerrois apparenter posset soluere illa incōuenientia.

Et hec de primo Phisicorum.

Sequitur Liber secūdus.

Eoꝝ que sunt alia quidem sunt naturalia. alia vo ꝑpter alias causas.

Circa secundū librū phisicoꝝ q̄ritł primo. vtrum diffinitio nature sit sufficiēs ꝛ bñ assignata in qua dicił. Natura est principiū ꝛ causa mouendi ꝛ q̄escendi eiꝰ in quo est primū ꝑ se ꝛ nō secundū accidens. Et arguił p̄mo ꝙ nō. q2 natura est q̄d absolutū q2 dr de materia ꝛ forma. g̃ male diffinił ꝑ p̄ncipiū ꝛ causā q̄ importāt respectū. Secūdo p̄ncipiū ꝛ causa sūt idē. g̃ nugatorie apponit alteꝝ. Tercio celū naturalł mouetł ꝛ nō quiescat. g̃ male ponił mouēdi ꝛ quiescēdi. Et ꝯfirmatł q2 motus ꝛ quies ꝯtrariantł g̃ natura nō ē p̄ncipiū q2 ꝯtrarioꝝ ꝯtrarie sunt cause ꝑ se. Quarto. grauia ꝛ leuia mouenł ꝛ tñ nō hn̄t intra se p̄ncipiū sui motꝰ q2 mouenł a generāte extrinseco g̃ male ponił in diffinitiōe eiꝰ in quo est. Quinto. animal cadēs ꝯcorsū naturalł mouetł ꝛ tñ natura aīalis nō ē p̄ncipiū talis motꝰ. g̃ male dicił p̄mū Ultimo ꝑ se ꝛ nō fm accidens idē sunt g̃ nugatorie ponił alteꝝ. In oppositū ē phs in p̄ncipio huiꝰ secūdi ponēs illā diffinitionē dicēs. est igił natura p̄ncipiū ꝛ causa mouēdi ꝛ q̄escēdi eiꝰ i q̄ ē p̄mū ꝑ se ꝛ nō fm accidēs.

Pro responsione sciendum est p̄mo ꝙ postq̄ phs in p̄mo libro determinauit de p̄ncipijs reꝝ naturaliū fm ꝙ referunł ad eē ꝛ fieri ipiꝰ rei naturał. pñr in h̄ secūdo determinat de ipsismet p̄ncipijs fm ꝙ referunł ad scire. ꝛ q2 cuiuslib3 scientie p̄ncipia sūt sbiectū ꝛ mediū ꝑ q̄ demōstrał illa sciētia. ideo in h̄ secūdo lib. agił de natura tanq̄ de sbiecto. ꝛ ondił ꝙ q̄ bꝰ sciētia naturał h3 ꝯsiderare. dandō ondił ꝙ q̄ bꝰ causis dmōstrał sciētia naturalis.

Pro quo sciendū est secundo φ sm̄ Boetiū in libro de duab⁹ naturis. Natura dicit̄ quattuor modis. vno mō dr̄ natura omne illud qđ cū sit / quodāmō ab intellectu nostro capi pōt ⁊ hec ē cōissima acceptio nature qr̄ cōprehēdit omē ens positiuū ⁊ dicit̄ φ cū sit ad excludendū negatiōes ⁊ priuationes q̄ ꝑprie n̄ dicunt̄ natura. ⁊ dicit̄ quo quodāmodo ad denotandū φ q̄daʒ sunt entia q̄ ꝑpter nimiā actualitatē nō possum⁹ intelligere vt sunt substantie sepate ⁊ alia sunt q̄ ꝑpter sui materialitatē cū difficultate intelligimus sicut motus tēpus ⁊ materia prima. Secūdo dr̄ natura magis stricte put tm̄mō cōprehendit substantiā. Et hocmō diffinit̄ a Boetio. natura ē q̄ pōt agere vel pati. Tertio capit̄ natura ꝑ pricipiō intrīseco ꝑ se mouēdi ⁊ quiescēdi in rebus mobilibus ⁊ h̄ mō capit̄ in ꝑposito. Quarto capit̄ natura ꝑ dr̄ia essentiali cōstitutiua spēi. ⁊ sic dicim⁹ φ alia est natura equi ⁊ alia hominis.

Sciendum est tertio. φ natura addit supra rationes forme ⁊ materie q̄ sunt absoluta quendā respectū ad motū ⁊ opationē. ita φ natura signat materiaʒ ⁊ formā non vt sunt principia essendi absolute. sed vt sunt principia mouēdi ⁊ quiescēdi. ⁊ iō natura cōueniēter diffinit̄ ꝑ hec noīa pricipiū ⁊ causa q̄ sunt respectiua. vn̄ ponit̄ pricipiū eo φ q̄daʒ naturalia habēt in se cām efficiēteʒ sui mot⁹ sicut sunt aīata: qr̄ ꝑ pricipiū ꝑprie intelligim⁹ cām efficientē. sed ponit̄ cā qr̄ i reb⁹ inaīatis nō est pricipiū actiuū intrīsecū mot⁹ sed solū pricipiū passiuum ⁊ formale. qr̄ nō mouet se effectiue. ⁊ iō natura nō dz dici pricipiū illi⁹ mot⁹. Et dr̄n̄t pricipiū ⁊ cā sic supi⁹ ⁊ iferi⁹ qr̄ mot⁹ de termio a quo est pricipiuʒ mot⁹ ⁊ nō cā. Dicit tamē Alb. φ ponit̄ cā ꝑpter priuatōem q̄ nō est cā sui mot⁹ sed pricipiū. ꝗ tamē hoc nō videt̄ cōueniens: qr̄ illa pticula ꝑ se ⁊ nō sm̄ accidēs nō ꝯueīt priuatōni. deide dicitur mouēdi ⁊ quiescēdi: qr̄ illa q̄ naturalr̄ mouētur ad aliquē locū in eo naturalr̄ quiescūt. nā ꝑ eandē naturā ꝑ quā mouent̄ ad aliqueʒ locū ⁊ etiā quiescūt. imo magis naturalit̄ q̄escunt in illo loco. ⁊ simil̄r intelligendū est in quocūq̄ motu naturali. nō est tm̄ ita intelligēdū φ in omni eo qđ mouet̄ naturalit̄ sit pricipiū quietis. nā corp⁹ celeste naturalit̄ mouet̄ ⁊ tm̄ nō q̄escit naturalr̄. ⁊ iō qn̄ dicit̄ mouēdi ⁊ quiescēdi li ⁊ debʒ capi disiūctiue. vt sit sensus φ in his q̄ naturalit̄ mouent̄ ⁊ naturalit̄ quiescūt natura est pricipiū vtriusq̄ scʒ mot⁹ ⁊ q̄etis. ꝗ in his q̄ naturalr̄ tm̄ mouent̄ ⁊ non quiescunt natura est tm̄ principium mot⁹ vt dicit san. Tho. Dicit tm̄ Alber. φ motus celi non ē naturalis: qr̄ est a mouēte extrīseco qđ mouet ꝑ intellectū ⁊ volūtateʒ. ideo motus celi magis debet dici intellectualis φ naturalis. Sed ad h̄ rn̄der san. Tho. φ ad hoc φ aliq̄s motus sit naturalis non requirit̄ φ sit a pricipio intrinseco actiuo ꝗ sufficit φ sit a pricipio passiuo intrinseco naturalr̄ inclināte ad motū. Deide ponit̄ in diffinitōe ei⁹ in quo est. ad differētiā rex artificialiū q̄ inq̄tuʒ hmōi non habēt in se pricipiū alicui⁹ mot⁹. Deide ponitur primū qr̄ q̄uis natura corpox mixtox sit pricipiū mot⁹ eox. nō tm̄ ē pricipiū primū vt cuʒ aīal mouet̄ deorsum nō mouet naturalr̄ inquātū est aīal. sed ꝑ naturaʒ elemēti predominātis. verūtamē natura animalis inquātū animal est pricipiuʒ primo ⁊ ꝑ se alicuius alterius motus scʒ motus ꝑgressiui ⁊ augmētationis. Ultimo ponitur ꝑ se ⁊ non scd̄m accidens. quā particulā declarat pħus in textu. quia q̄uis medicus se ip̄m sanet tamē est scd̄m accidens. nam accidit ei φ sanatur φ sit medic⁹. naʒ infirmus per se sanatur ⁊ non medic⁹. ⁊ ideo sanatio ⁊ medicina quia coniūgūtur per accidens quādoq̄ inueniūtur separata. sed natura ⁊ motus naturalis nunq̄ inueniūtur separata. vt nihil naturaliter mouetur sursum quin in eo sit leuitas ⁊ omē illud in quo est leuitas naturaliter ē mobile sursuʒ.

Sciendū est quarto. φ Entiuʒ quedā sunt a natura vt animalia ⁊ partes eorū ⁊ plante ⁊ corpa celestia ⁊ elementa ⁊ mixta inanimata vt lapis. Alia sunt que nō sunt a natura ꝗ ab aliis cāis puta arte cāu vl̄ a fortuna. ꝑ quax rex dr̄ia ꝯcludit̄ diffinitō nat̄e

Ponitur conclusio prima. Entia naturalia differūt ab artificialib⁹ in hoc φ naturalia habent principium sui motus intrisecū innatuʒ. Artificialia vero inq̄tum hmōi nō. Hanc conclusionem probat pħus per inductionē. nam quedaʒ mouentur naturaliter scd̄m locum vt leuia ⁊ grauia ⁊ corpus celeste. Quedam vero mouentur naturalit̄ scd̄m augmentuʒ ⁊ decrementū vt animalia ⁊ plāte. Quedā autem scd̄m alterationē vt corpa

simplicia. scʒ elementa ⁊ mixta. sed ea q̄ non fiunt a natura vt lectulus ⁊ indumentuʒ ⁊c̄. hm̄oi que sunt ab arte non habent in se principiū alicuꝰ motus innatū nisi scd̄m accidēs propterea res naturales sūt materia ⁊ tota substantia artificialium. nam cultellus inquantum hm̄oi non habet in se principiū motus deorsum nisi scd̄m ꝙ est ferreus. Sed aliq̇s obijceret contra conclusionē. quia in generatōne ⁊ alteratōne corporū simpliciuʒ motus videtur esse totaliter ab agente extrinseco vt cum aqua calefit principium calefactōis est ab agēte extrinseco. ergo non videtur verum ꝙ naturalia differāt ab artificialibꝰ eo modo quo dictū est. Propter hanc rationeʒ Albertus dicit ꝙ in mutationibꝰ corpoꝝ simplicium principiū actiuū motus est in eo q̄ mouetur. nō q̄dem principiū perfectū sed imꝑfectū qd̄ quoquomodo adiuuat actionem agentis externi. Dicit em̄ ꝙ in materia est quedaʒ inchoatio forme que vocatᷣ priuatio que est principiū nature. ⁊ hoc principio intrinseco generationes ⁊ alterationes corporū simpliciū dicuntᷣ esse naturales. Sed hoc impugnat S. Thomas dupliciter. Primo sic. quia nihil agit nisi scd̄m ꝙ in actu. ergo predicta inchoatio forme cū non sit in esse ꝑfecto. sed est quedaʒ aptitudo ad actū non potest esse principium motus aut generationis. Secūdo qꝛ etiaʒ si esset forma illa inchoatio cōpleta nō posset agere in suum subiectum alterando ipsum. qꝛ forma non agit sed cōpositum. qd̄ etiam nō pōt alterare seipm̄ nisi in eo sint due ꝑtes. quarū vna sit alterās ⁊ alia alterata. Et ideo ad obiectionē respōdet Thomas ꝙ i rebus naturalibus eo modo est principium motus quo cōuenit eis motus. quibus conuenit: ergo mouere in eis est principium actiuū motus. quibus aūt solum conuenit moueri in eis est principium passiuum motus quod est materia. que quidem materia est per se principium motus inq̄tū habet potentiaʒ naturalem ad formam ⁊ motū. ⁊ ita facit motum naturalem. ⁊ propter hoc factiones artificiales non sunt naturales. qꝛ nō habēt naturalē potētiā neqꝫ ordineʒ naturalē ad formas artificiales sicut ad naturales. Et ita in grauibꝰ ⁊ leuibꝰ est pricipiū materiale ⁊ formale motꝰ localꝭ: s̄ i ipis ē pricipiū matiale alteratōis ⁊ gn̄atōis. Et ꝯclusione p̄cedēti īfert pħus conclusionē q̄ talꝭ est. Natura ē pricipiū ⁊ cā. Et etiā pʒ. qꝛ naturalia differūt a nō naturalibꝰ per h̄ ꝙ naturalia habēt naturā. Sed nō differūt a n̄ naturalibꝰ nisi qꝛ hn̄t pricipiū motꝰ ⁊ quietis p̄mū ꝑ se ⁊ nō ꝑ alteꝝ. ḡ natura est principiū ⁊ causa ⁊c̄. Et sic pʒ ꝙ diffinitio nature est bene assignata.

Dubitatur primo quomō differunt habēs naturā ⁊ ens scd̄m naturā.

Rx. ꝙ habēs naturā est cōpositū ex materia ⁊ forma qd̄ hʒ in se principiū naturaliter motus. Sed ens scd̄m naturā dicitur duobus mōis Uno mō idē est qd̄ habens naturā. Alio mō dicitᷣ ens scd̄m naturā quod imediate sequitur naturā rei vt ferri sursuʒ cōuenit igni scd̄m naturam eius. ⁊ ita accidētia ⁊ proprietates naturales consequentes naturas rerū naturalium dicuntᷣ entia naturalia scd̄m naturam.

Dubitatur secundo. An naturam esse sit demōstrabile.

Rn̄det pħs ꝙ non quia manifestū est ad sensuʒ multa entia hr̄e in seipis pricipiū sui motus. ⁊ ita manifestū est nobis naturā esse. qꝛ natura est pricipiuʒ motus. sed ridiculuʒ est demōstrare illud qd̄ est nobis notū. hoc em̄ esset signuʒ hois non potentis iudicare inter per se notū. ⁊ nō ꝑ se notū. qꝛ acciperet illud qd̄ est ꝑ se notū tanq̄ nō ꝑ se notū ⁊ esset similis ceco qui vellet aliq̇d silogisare de coloribus cū tn̄ nō possit intelligere q̇d sit color licʒ bn̄ possit hr̄e q̇d nois.

Ad rationes ante oppositum

Tres prime soluuntᷣ ex dictis. Et ad cōfirmationē tertie dicendū est ꝙ quies in termino ad quē nō cōtrariatur motui q̇ est ad illū terminuʒ. modo natura est principium motus illꝰ quietis ad quem tendit ⁊ terminatur talis motus ⁊ non quietis que erat in termino a quo. qui bn̄ cōtrariatur motui. Quarta etiā ⁊ q̇nta soluuntᷣ ex dictis. Ad vltimaʒ dicitᷣ ꝙ ibi subditᷣ ⁊ nō scd̄m accidēs eo ꝙ per se est equiuocū. nā quādoqꝫ per se capitur prout opponitᷣ ad per aliud siue ꝑ alterū. ⁊ q̇nqꝫ prout opponitᷣ ad ꝑ accidēs. vt scʒ ꝑ se idē ē ꝙ essentialiter. ⁊ id̄o ad denotandū ꝙ in diffinitiōe nature accipitᷣ ꝑ se vt opponitᷣ ad per accidēs ⁊ nō vt opponitᷣ ad per aliud dicitᷣ ꝑ se ⁊ nō scd̄m accidēs. ⁊ ita li ⁊ pōt ibi teneri expositiue

Sequitur in textu. Uidetur autē natura ⁊ substantia corporum

Queritur secundo. vtrum for-

ma sit magis natura quam materia. Arguitur quod non. quia sicut est in artificialibus ita est in naturalibus. nam ars imitatur naturam inquantum potest. sed in rebus artificialibus materia est tota substantia et tota natura earum. ergo etiam materia est tota substantia et natura rerum naturalium.

Ad oppositum est philosophus in secundo capitulo huius dicens et magis hec scilicet forma natura est quam materia et subdit rationem. Unumquodque enim tunc dicitur magis esse cum endelichia sit id est actus quam potentia.

Pro responsione sciendum est primo. quod postquam philosophus ostendit quid est natura consequenter ostendit quot modis dicitur natura et de quibus dicitur natura.

Pro quo sciendum est secundo quod antiqui philosophi usque ad cognitionem materie prime pervenire non potentes ut sepe dictum est aliqui ponebant aliquod corpus sensibile ut puta ignem vel aerem vel plura eorum esse materiam primam omnium rerum et esse ens in actu. et sic sequebatur quod omnes forme advenirent materie prime tamquam alicui existenti in actu. et per consequens quod omnes forme se haberent ad materiam primam ut accidentia ad substantiam et quod materia esset tota natura rerum naturalium et tota substantia. accipientes enim totam similitudinem de rebus naturalibus sicut de artificialibus in quibus forma artificialis adveniens materie existenti in actu est accidens et per consequens in artificialibus materia est tota substantia. et forma artis est accidens. quod ostendebat antiphon per quoddam signum. quia si quis posciat lectulum in terra et lectulus putrefiat et accipiat vim germinandi non generat lectulum sed lignum. cum ergo natura sit vis insita rebus ex similibus similia procreans. et sit etiam ex qua pullulans pullulat et illud quod permanet dicitur substantia rei concludebat antiphon quod lignum est tota substantia et natura lectuli et per consequens concludebat quod omnis dispositio sive forma que est secundum quamcumque legem rationis aut secundum artem sit accidens et illud quod manet sit substantia que continue patitur huiusmodi formarum mutationem. Et ex hoc descendebat ad naturalia quod sicut artificialia se habent ad materiam puta sicut lectulus se habet ad lignum ita naturalia se habent ad materiam puta es et aurum ad aquam et lignum ad terram. quia lignum resolvitur in terram. et aurum in aquam. Ergo sicut lignum est tota substantia lectuli ita etiam aqua est tota substantia eris et auri. et terra tota substantia ligni. Et hec est una differentia quam ponebant antiqui inter materiam et formam dicentes materiam et formam differre secundum substantiam et accidens. Ponebant etiam aliam differentiam. dicebant enim materiam et formam differre secundum perpetuum et corruptibile. nam ponebant unum elementum esse unum principium. et dicebant illud esse perpetuum et intransmutabile secundum se. sed omnia alia dicebant transmutari infinicies circa huiusmodi principium vel principia. et ita ponebant materiam esse incorruptibilem et formam corruptibilem Unde illi qui ponebant aquam esse principium dicebant eam numquam corrumpi. sed alia ut puta es et aurum quorum est tota substantia dicebant infinicies corrumpi.

Sciendum est tertio. quod opinio antiquorum quantum ad aliquid est vera et quantum ad aliquid est falsa. nam quantum ad hoc quod ponebant materiam esse substantiam. et naturam rerum naturalium vera est. quia materia prima intrat constitutionem cuiuslibet rei naturalis. Sed quantum ad hoc quod ponebant eam esse totam substantiam rerum naturalium et omnes formas esse accidentales falsa est quia ut alias dictum est materia prima est pura potentia ad esse substantiale. ideo non est nisi pars substantie rei et est in actu substantiali per formam substantialem.

Ex hac opinione antiquorum philosophus accipit hanc conclusionem.

Conclusio prima. scilicet quod materia est natura. Patet conclusio ex positione antiquorum que non potest esse ex toto falsa eo quod omnes concorditer dixerunt. non tamen in hoc quod dixerunt eam esse totam substantiam rerum. Item probatur conclusio ex diffinitione nature prius posita. nam materia est principium et causa. igitur materia est natura.

Conclusio secunda Forma est natura. Probatur tribus rationibus textus. Prima est sicut ars est illud secundum quod aliquid dicitur esse secundum artem et artificiale. ita natura dicitur illud secundum quod aliquid dicitur esse secundum naturam et naturale sed nihil dicitur esse secundum artem. et artificiale donec habeat formam artis: ut lignum dum adhuc est in potentia ad formam lectuli non dicitur lectulus. Ergo a simili nihil diceretur naturale et secundum naturam donec habeat formam nature. et per consequens forma est natura. Unde illud quod est in potentia caro vel os non dicitur caro vel os donec habeat formam carnis vel ossis secundum quam formam sumitur ratio diffinitiva rei per quam scimus quid est caro vel os. sic igitur patet quod forma est

natura rerum naturalium. que quidē forma licet nō sit sepabilis sm esse a materia, tm̄ est sepabilis ab ea sm rationē. sicut em̄ priuatio est vnū subiecto cū materia sed differunt ratione ita materia et forma faciūt vnū sm rem; sed tm̄ differūt ratione. nā nisi forma distingueret sm rationē a materia nō esset alius et alius modus quo materia dicit natura et quo forma dicit natura. Et qz aliqs posset credere q̄ q̄a materia dicit natura et etiā forma q̄ etiā compositū posset dici natura. cū natura videat dicere substantiā rei. et substantia dicat de composito ex materia et forma. ideo dicit phs ad excludendū hoc q̄ cōpositū ex materia et forma nō est natura. qz natura habet ratōnē pncipij compositū vo rationē principiati. modo compositū nō est natura sed est aliquid existens a natura vel habēs naturā.

2 Secunda ratio ex hoīe fit homo et ex lectulo nō fit lectus. cū igit sm antiquos lignū dicat natura lecti et nō forma eius ppter hoc q̄ lignū redit p generationē et nō forma. sequit q̄ cum ex homine fit homo. et forma hominis p generationē aduenit q̄ forma hoīs est natura. Et ita dicendū est d oibus alijs formis naturalibus que adueniūt p generationē.

a 3 Tercia ratio. generatio passiua vocat natiuitas siue naturalis. Sed hoc nomē natiuitas natura vocat eo q̄ est via in naturam generis et cum generatio passiua sit via ad formam sequit q̄ forma sit natura. Est aduertendū tm̄ circa hoc. qz differētia est inter actiones et passiones. qz actiones denominant a principijs actiuis. Passiones vo a principijs passiuis vt medicatio q̄ ē actio nō dicit via in medicinā sed dicit a medicina. Sed sanatio que est passio est via in sanitatē tanq̄ terminū. et ideo bene dicebat q̄ generatio passiua denoīat a termīo ad quē et cū ille terminus sit forma et hmōi generatio passiua dicat natiuitas a natura sequitur formam esse naturam.

Cōclusio tercia. forma est magis natura q̄ materia.

Ista ɔclusio probatur qz vnūquodqz dicit magis natura sm hoc quo aliquid est in actu q̄ sm id quo aliquid est in potentia. Sed aliquid dicitur esse in actu p formā et solū in potentia p materiā. ergo forma est magis natura q̄ materia.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicendū est q̄ nō est omnino simile. quia in artificialibus materia est tota substantia. forma vo artificialis que est ab arte nō est nisi accidens. ideo in ipis materia est perfectior ps et magis dicitur substantia q̄ forma. sed oppositū est in naturalibus. quia materia rei naturalis sm se est pura potentia de se nullum actum habens et forma est eius substantialis actus et essentialis perfectio. Sequitur in textu q̄ Quando aūt.

Querit tercio vtrū phisica differat a mathematica.

Arguit q̄ nō rationibus textus. quecunqz sciētie considerant eadem subiecta ille sūt eedem vel vna est pars alterius sed mathematica ɔsiderat corpa superficies longitudines et puncta et eadem considerat phisica eo q̄ corpora naturalia habent superficies lineas et puncta. modo oportet q̄ phisica consideret de omnibus que sunt in corporibus naturalibus. ergo scientia mathematica et phisica sūt vna scientia vel vna est ps alterius. Secūda ratio ad quācunqz scientiā ptinet considerare substantias et naturas aliquarū rerū ad eandē ptinet considerare accidētia illarū rerum. sed ad phisicum ptinet considerare substantiā et naturā solis celi et lune et aliorū astrorū eo q̄ sūt corpora naturalia. ergo ad phisicū ptinet determinare accidētia p se ipoꝝ. sed talia accidentia sūt qualitates motus et figure de quibus ɔsiderat astrologia q̄ est pars mathematice. ergo in phisica et mathematica eadē cōsiderant et p ɔ̄ns non differūt.

In oppositū est phs in secūdo cap. huius secūdi in quo postq̄ ostendit quid est natura et de quibus dicit. Consequenter ostendit de quibus considerat scientia naturalis ostendēdo pmo quomodo phisica differt a mathematica et de hoc videbit in pn̄ti q̄stione.

Pro quo sciendum est primo

q̄ multa sunt coniuncta sm rem quoꝝ vnum non est de intellectu alterius. vt albū et musicū in vno subiecto coniungunt. et vnū nō est de intellectu alterius. ideo potest vnum ab alio separari et hoc est vnū p intellectū ab alio abstrahi. Un̄ qz posteriora nō sunt de intellectu priorū sed ecōuerso. iō supiora pn̄t intelligi sine inferioribus. nō oportet tm̄ ecōuerso lz tamē nō habeant esse nisi in suis inferioribus. et dū aliquod superius sine inferiora intelligitur dicit ab inferioribus abstrahi sm intellectum. et hoc modo dicuntur vniuersalia abstrahi a suis

singularibus, τ iste ordo obseruat͂ etiã in accidentib⁹ ꝑ respectũ ad subiectũ. vñ q: inter accidentia q̃ aduenîũt substãtie materiali ꝑmo inest q̃ntitas τ postea q̃litates sẽsibiles τ actiones τ passiões τ mot⁹ q̃ h̃mõi q̃litates insequũtur. ideo q̃ntitates in suo intellectu nõ includũt qualitates sensibiles neq͂ accidentia. q̃ ipas q̃litates consequunt͂. includit tñ q̃ntitas in suo intellectu substantiã materialẽ q̃ ẽ prior ipa q̃ntitate τ sibi subiecta. Ex quo patz ꝙ quãtitas potest intelligi sine materia sensibili. nõ tñ sine materia absoluta. Et ꝗ̃ sic intelligere q̃ntitatẽ sine materia sensibili τ motu ẽ ipam abstrahere a materia sensibili ꝭm intellectũ licz nõ ꝭm eẽ. τ vt habet textus nihil in hoc differũt q̃ñtũ ad veritatẽ ꝯsideratõis. nã licet q̃ntitates τ accidẽtia q̃ ipaz insequunt͂ ꝑ se nõ sint separata a materia sensibili. tñ bene ꝭm ratonẽ vñ abstrahentiũ nõ est mendaciũ q: nõ sic abstrahũt q̃ntitatẽ vt eaz ponãt ext͂ materiã sensibilẽ. ꝫ sic eã abstrahunt a materia sensibili ꝙ sine cõsideratõne sensibilitatis ipaz ꝯsiderãt: τ fit ista abstractio ꝑ ꝑmã opationẽ intellectus q̃ est simpliciũ apprehẽsio. Ex istis patz ꝙ diuersimode phisicus τ mathematicus q̃ntitatẽ τ ei⁹ ꝑ se accidẽtia considerant. nã mathematicus eã ꝯsiderat ꝭm ei⁹ simplicẽ essentiã τ formã. Phisicus vo ꝓut ẽ terminus corporis naturalis naturalit͂ accepti τ ita eã ꝯsiderat ꝓut est subiecta qualitatib⁹ sensibilibus motibus actioni τ passiõi. Ex quibus ptz ꝙ phisicus τ mathematic⁹ in subiecto ꝯueniunt. Sz differũt in ꝑdicatõe. Mathematicus eñi de corꝑe inquirit an sit rotundũ rectũ. τ sic de alijs. Phisicus vo an sit calidũ frigidũ. τ sic de alijs. ꝑ diuersa etiã media ad eãdẽ ꝯclusionẽ ꝓbandã ꝓcedit phisicus τ mathematicus. hãc eñi ꝯclusionẽ terra est rotunda demõstrat astronomus ex motu celi τ astroꝝ. Phisicus vo ex motu grauium

Ex ꝑdictis excludit ph̃s errorẽ Platonis q̃ credebat ea que ꝭm intellectum possunt abstrahi etiã ꝭm esse posse abstrahi. ꝓpter qđ posuit nõ solũ entia mathematicalia eẽ a corporibus ꝭm rem ~~esse~~ abstracta. imo etiã posuit vniuersalia phisica vt genera τ species esse abstracta ꝭm esse a singularibus eo ꝙ sciẽtia phisica est de vniuersalibus. τ talia vniuersalia vocabat ydeas vt al's dictũ fuit. Ex omnibus dictis patet.

Conclusio responsiua ad que-

situ͂. Phisica differt a mathematica. Probat ph̃s duplici rõne q̃ꝝ prima est. Diffinitio est mediũ demonstrationis que facit scire oportet ergo illas scientias differre inter se q̃ diuersimode diffiniũt. ꝫ phisica τ mathematica diuersimode diffiniũt. igit͂. Minor patz. q: entia mathematicalia vt numerus par vl̕ impar linea rectum curuũ figura τ h̃mõi diffiniunt͂ sine motu τ materia sensibili. Naz si materia sensibilis in diffinitõe linee vel recti poneret͂ vtpote lignũ vl̕ aurꝫ talis diffinitio nõ cõpeteret recto τ linee que essent in alia sensibili materia vtpote in ere vel in cupro, modo diffinitio debet cõpetere omni contẽto sꝫ diffinito. sed etiã naturalia vt homo equ⁹ caro os lignũ lapis τ h̃mõi diffiniunt͂ cũ motu τ materia sensibili. ꝓpter qđ dicit ph̃s in ꝑsenti capitulo ꝙ phisica τ mathematica differũt sicut simum τ curuũ. nam in diffinitõne simi ponit͂ subiectũ sensibile qđ est nasus. Est eñi simus nasus curuus. τ ideo simitas nõ inuenit͂ in alio subiecto ꝙ̃ in naso. ꝫ in diffinitõne curui nõ ponit͂ aliquod subiectũ sensibile ideo potest inueniri curuũ in q̃cunq͂ materia sensibili indifferẽter. ideo curuũ est cuius mediũ exit ab extremis Secũda rõ scientie medie inter phisicã τ mathematicã vt sũt ꝑspectiua τ musica τ astrologia distinguunt͂ a mathematica ꝑ hoc ꝙ conueniũt cũ phisica. τ a phisica ꝑ hoc ꝙ ꝯueniũt cũ mathematica. ꝫ a fortiori phisica τ mathematica differũt. Sed quereret aliq̃s vtrũ hee sciẽtie ꝑdicte medie debeant dici magis phisice q̃ mathematice Rñdit ph̃s ꝙ sic. nam licet demonstrẽt ꝑ ꝑncipia mathematicalia, quia tñ vnumquodq͂ denominat͂ a fine τ habet spẽm a termino ad quẽ. ideo cũ h̃mõi sciẽtie medie applicent entia mathematicalia ad res naturales iõ magis debent dici naturales q̃ mathematice. Aliqui tñ distinguunt dicẽtes ꝙ iste possunt considerari ex ꝑte ꝑncipioꝝ ex q̃bus demonstrant aut ex ꝑte generis subiecti Primo modo debent mag' dici mathematice q̃ phisice. q: demõstrãt ꝑ ꝑncipia mathematicalia. Sz secũdo modo debẽt dici magis phisice q̃ mathematice.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã dicit͂ ꝙ, dictũ est ꝙ licet ille sciẽtie de eodẽ materialiter considerent non tñ formaliter. modo formalis differẽtia obiecti sufficit diuersificare sciẽtias. τ sic similiter dicam

dum est. Ad secūdaȝ. Un̄ licet astrologia ⁊ phisica istā ꝯclusionē scȝ terra ē sperica demonstrent. h̄ tn̄ est ꝑ diuersa media. Seq̄t tertius Quoniā aūt natura duplex ⁊c̄.

Querit quarto vtruȝ phisicus habeat ꝯsiderare materiā ⁊ formā. Et arguit primo ꝙ nō. qꝛ materia ⁊ forma sūt ptes entis. sed eiusdē sciētie est ꝯsiderare subiectū ⁊ ptes eius. ḡ debent a methaphisico cōsiderari qui habet ꝯsiderare ens ⁊ ptes entis.

Secūdo sic. si phisica ꝯsideret materiā vl' cōsiderat oēm. vel aliquā ⁊ aliquā nō. nō oēm. qꝛ dicit Auicenna ꝙ phisica est d̄ materia aliqua. nec aliquā ⁊ aliquam non. qꝛ vt arguit Auerrois ꝯtra Auicennā si esset vniuersalis ars methaphisica ipa ꝯsideraret oēȝ materiā methaphisicorū. ḡ cū phisica sit vniuersal' scientia oīm naturaliū ⁊ ꝑ cōsequēs nō considerat aliquā materiā ⁊ aliquā nō. Ad oppositū est phs in. iiij. capit'o primi tractatus huius secūdi libri.

Pro responsiōe sciēdum est primo. ꝙ postꝙ phs posuit differentiā inter phisicā ⁊ mathematicā. Consequenter circa cōsideratōeȝ phisicam mouet duas questiōes. quarū prima est. Utrū consideratio phisica sit tm̄ de materia vel de forma tm̄ vel de vtroꝗ. Secūda est supposito ꝙ phisica ꝯsideret vtrūlibet. vtrū sit eadē scientia que cōsiderat de vtroꝗ vel vna ps scientie cōsiderat d̄ forma ⁊ alia de materia. Et circa has dubitationes dicit phus ꝙ si quis aspiciat ad dicta antiquorū ⁊ eis credat videbit' ei ꝙ scia' natural' nō sit nisi de materia. qꝛ nihil tractauerunt de forma vel modicū sicut eā parū tetigerunt. Democritus ⁊ Empedocles inꝗtū posuerāt aliquid fieri ex mixtis. ſm aliquē determinatū modū mixtionis vel aggregationis. Sȝ aliter respondet Tho. ad has dubitatōnes.

Conclusio responsiua ad quesitū. Scientia naturalis habet ꝯsiderare materiā ⁊ formā. Probat' duabus rationib'. Prima est: scientia naturalis cōsiderat de natura sed natura dicit' de materia ⁊ forma. igit' ⁊c̄. Secūda ratio. cōsideratio naturalis differt a mathematica eo ꝙ cōsideratio naturalis ē consideratio simi. ⁊ ꝯsideratio mathematica est cōsideratio curui. sed simus materiā ⁊ formā comprehendit. ergo ⁊c̄.

Conclusio secunda. eiusdem scientie naturalis est cōsiderare formā ⁊ materiam ꝓportionatā illi forme. Probat' conclusio tribus ratōibus tertius quarū prima est tal'. Ars imitat' naturam inꝗtum potest. sed eiusdē artis ē cōsiderare formā ⁊ materiā ꝓportionatā illi forme. ergo a simili ita erit de scientia naturali. Minorē probat phs inductiue. qꝛ medici est considerare sanitatē vt formam ⁊ colerā fleuma ⁊ alios humores inꝗtuȝ sūt subiectū ⁊ materia sanitatis. domificator etiam considerat formā domus ⁊ materiaȝ illi forme ꝓportionatā vt sunt lateres lignum ⁊ alia hmōi. ⁊ ita ē de oīb' alijs artificialib'. ḡ etiam erit in scientijs naturalib'. Et si aliquis querat vn̄ est ꝙ ars imitat' naturā. Rn̄det' ꝙ causa est qꝛ pncipiū opationis artis ē nostra cognitio intellectiua que habet ortum a sensu ⁊ a rebus naturalibus. ⁊ ita ꝑ similitudinē rerū naturaliū faciunt' res artificiales. ſ causa etiā pōt eē quia a quodā pncipio intellectiuo tota natura ꝯdita est ꝑ determinata media ad determinatos fines. ⁊ ita etiā est in ope artis. Secūda ratio est. eiusdē sciētie est considerare finē ⁊ ea q̄ sunt ad finē. qꝛ ratio eorū que sunt ad finē ex fine sumit'. sed forma ē finis materie. igit'. Minorē ꝓbat phus quia ad rationē finis duo requirunt'. scȝ ꝙ sit quid vltimū ⁊ ꝙ sit gratia cui' res fit. sed hec duo cōueniūt forme in ordine ad materiā habita eīm forma cessat motus materie. ⁊ ita forma habet ratōȝ vltimi. Sed ꝙ forma sit illō gratia cui' fit motus materie ꝓbat phs ꝑ duo silia. Primū qꝛ ex eo ꝙ vtimur omnib' artificialibus tanꝗ existentibus ꝓpter nos sumus quodāmodo omniū finis. ſ materia est ꝓpt' formā. ḡ forma est gratia cui' fit motus materie. ⁊ ita est finis materie. Pro secūda silitudine dicit phs ꝙ sūt tres artes. Quedā sunt factiue materie vt ars factiua auri ⁊ argēti vel materie nauis. Alie sunt factiue forme vt nauis factiua ⁊ quedā vsuales vtunt' re fcā vt ars nauigatoria. ⁊ iste vltime artes que sunt architectonice pcipiūt factiue forme ꝙ ponat talē formā in materia ꝓpter talē vsū. ⁊ siliter factiua forme pcipit factiue materie. vt faciat materiā cōuenientem tali forme. Tunc arguit ad ꝓpositū. sicut vsus se habet ad formā ita forma se habet ad materiā. sed vsus est ḡtia cui' forma talis fit. ḡ etiā forma est id gratia cui' fit materia. ⁊ ꝑ ꝯns ꝯclusio vera. Tercia rō eorū q̄ sunt ad aliquid est eadeȝ scientia ⁊ eadem consideratio sed materia est ad ali

quid scz ad formā. ergo est eadem sciētia que materiā et formā cōprehendit. non tamen est intelligendū quod forma et materia sint ad aliquid secundum esse sed solū secundum dici.

Ex predictis infertur conclusio tertia. Forme que sunt a materia separabiles nō sunt phisice cōsideratōis inquantū separabiles. probat phs per simile. quia sicut medicina nō considerat neruū inquantū neruus est. quia sic pertinet ad naturalē. sed tamen cōsiderat inquantū est susceptiuus sanitatis. et similiter faber nō considerat es inquantum es. sed prout est susceptiuū forme statue. ergo etiā phus naturalis nō cōsiderat formā secundum quod forma est. quia hoc pertinet methaphisico sed eam considerat secundum quod est in materia in qua educitur per motū et mutationē naturalē. Ex isto patet quod cū anima ratōnalis sit in materia et etiam sit separabilis a materia quod ipsa est terminus consideratōis phie naturalis. et etiā methaphisici nam pro quanto est in materia ipsam considerat phs et prout separabilis est a materia eam considerat methaphisicus. et quod aīa rōnalis sit forma in materia. probat textus. quia forma rei generate ex materia et forma est forma in materia. quia ad hoc est generatio vt forma sit in materia. sed homo generatur ex materia per hominē tanquam per causam efficientē vniuocā et per solem tanquam per causā efficientē equiuocā. quia sicut dicit textus. Homo enim generat hoiem et sol. ergo anima rationalis est forma in materia. Ex predictis in hoc primo patet quid est natura. quid est habens naturā. quid secundum naturā. quot modis dicitur natura. qualiter differt Phisica a methaphisica. quia phisici est de materia et de forma cōsiderare. et vsque ad quid se extendit consideratio philosophie naturalis. et in hoc finitur ipse primus tractatus.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicitur quod methaphisicus materiam et formā considerat vt sunt partes entis absolute. phisicus vero cōsiderat ipsas prout materia est transmutabilis ad formā. et ita vt sūt partes et cause entis naturalis. Ad secundā dicitur quod Auicenna distinguebat duplicē materiam primā. nam secundum ipsm quedā est materia prima primo. prima que scz est pars entis absoluti inquantū est ens et talē materiā nō considerat phisicus. Alia est materia secūdo prima que scz est principiū entis mobilis inquantū naturale mobile est vt est materia generabiliū et corruptibiliū. vnde Auicenna nō intelligit quod phisicus nō consideret materiā vniuersalē oim generabiliū. sed intellexit quod phisica nō cōsideret materiā oim generabiliū vt est pars entis absoluti.

Sequitur textus. Determinatis autem hijs.

Queritur quinto vtrū ad phisicū

pertineat cōsiderare quatuor causas: Arguitur primo quod nō. quia cā est ad cuius eē sequitur aliud. sed hec ratio in separatis a materia inuenitur. separata aūt a materia nō sūt phisice cōsideratōnis ergo phisicus nō hz quatuor causas cōsiderare

Secūdo sic. phisicus hz cōsiderare de natura. sed natura solū sub se cōprehendit duas causas scz materiā et formā. ergo phisicus nō hz cōsiderare quatuor causas. Ad oppositum est Aristoteles in primo capi. secūdi tractatus huius secundi libri.

Sciendum est primo quod postquam phs in primo tractatu ondit de quibus phisicus siue naturalis cōsiderat. nunc in hoc secūdo ostēdit ex quibus causis demōstrat. et primo manifestat quot sūt genera causarum rerum naturaliū.

Sciendum est secundo quod vt habet textus cā dr quatuor modis. Uno mō dr cā res est id ex quo fit aliquid cū insit. sicut es dr cā statue et argētū phiale et etiā eorum gñā dicūtur cāe earum rerum sicut metallū quod est genus ad argētū est cā materialis remota phiale sicut argētum. Et dicit Aristo. cū insit ad driam prinatōis et principij que nō insūt rei facte sicut materia. Et secundum istū modū elemēta siue lre sūt cā sillabarum et illa ex quibus fiūt artificialia sūt cause artificialiū et corpa simplicia sūt cause mixtorum et ptes cuiuslibz totius relate ad totū hūt modū cause materialis respectu totius et ppositōes .i. pmisse sūt cause conclusionum et generaliter oē illud ex quo fit aliquid primo et remanet in re facta reducitur ad genus cause materialis Secūdo dr cā species et exēplū .i. cā formalis. Et sic dictū est circa materiā quod genus materie est cā sicut materia. ita in formis vt exēplificat phs in quadā consonātia musice que vocatur dyapason cuius forma est pportio dupla et forma generalis est pportio numeralis siue nūerus. et ad hūc modū reducuntur partes diffinitōis. nā ptes speciei ponūtur in diffinitōe et nō ptes materie vt hr. vij. methaphisice. et similiter totū est forma suarum ptiū. et cōpositio opponibiliū. Tercio mō dr cā illud quod est principiū motus et quietis. et hec est cā efficiēs sicut consilians est cā cōsiliati. et pater filij. et cōcomi-

tans cōcomitati ꝛ faciēs facti ꝛ hoc mō etiā semē est cā generatōis ꝛ medicus sanitans.

Sciendum est vlterius ꝙ vt dicit Auicēna quadruplex est cā efficiens. scꝫ ꝑficiens. preparās siue disponēs. coadiuuans ꝛ cōsiliās. Perficiēs dat cōplemētū motui vl mutatiōi ꝑ formā. sed ꝑparās siue disponēs adaptat materiā ad formā suscipiēdā. Coadiuuās vero nō operatur ad finē ꝑpriū sed ad finē alterius quē adiuuat. Sed cōsilians reperit̄ solū in agentibus volūtarijs. ꝛ sic ille qui dat alteri formā ꝛ modū agendi dicit̄ cōsilians. Quarto mō dicit̄ cā gr̄a cuius aliquid fit. ꝛ hec dicit̄ causa finalis. vt sanitas est causa ambulationis. ꝛ ꝙ finis sit cā ꝓbat pħs. qꝛ cū ꝑpter quid sit q̄sitū causaꝝ idem est cā qḋ cōuenient̄er respōdetur ad questionē factā propter quid. ꝫ cū querit̄ ꝑpter quid aliquis ambulat. respōdet̄ vt sanet̄. ꝛ sic respōdētes opinant̄ assignare cām. ꝛ tamē assignant finē ꝑpter quē ambulāt. ergo finis ē causa. Et est aduertendū circa hoc genus cause ꝙ q̄uis de rōne finis sit ꝙ sit quid vltimū. ad hoc tñ ꝙ aliq̄d dicat̄ causa final̄ nō requirit̄ ꝙ sit vltimū simpl̄r. sed sufficit ꝙ sit vltimū respectu alicuius. iō dicit textus ꝙ q̄cūq̄ sunt media īter primū mouēs ꝛ vltimū finē simpl̄r illa dicūtur fines respectu p̄cedentiū ꝛ media ad finē respectu sequentiū. sicut pꝫ in exēplis textus. ideo dicit pħs ꝙ ista intermedia differūt adinuicē inq̄tuꝫ quedā sūt organa id est media ad acquirendū posteriora. ꝛ quedā sunt opa id est operata ꝛ fines eorū. sicut potio est organū purgationis ꝛ purgatio est finis potionis. ꝛ similiter purgatio est organum respectu maciei ꝛ macies est finis respectu purgationis.

Sciendum est vlterius ꝙ causa finalis habet ratōnē boni ꝛ est potissima inter oēs cās. ita ꝙ est cā causarū. vt postea patebit. Sed si cōtra hoc obijciat̄. qꝛ in hijs que agūt ꝑ electōēꝫ cōtingit quādoq̄ finē eoꝝ eē malū. ꝛ ꝙ finis ꝛ bonū ꝯuertant̄. Respōdit pħs ꝙ nihil differt an finis sit vere bonum vl apparēs. qꝛ qḋ appet bonuꝫ licꝫ non sit vere bonū. tñ est apparēs. finis aūt sub rōe mali n̄ mouet ꝫ solū sub rōe boni. Ex p̄cedentibus cōcludit pħs ꝙ cause ꝑ se tot sunt quot dicte sunt ꝛ nō plures qꝛ oē qḋ ꝑ se aliqualit̄ causare ꝫ reducibile est ad aliquē predictorum quattuor modoꝝ. ꝛ ꝫ ostēdit pħs ꝑ sufficientiā causaꝝ. qꝛ oīs cā vl̄ est intrinseca effectui vel extrinseca. si primū vel est actu dās esse. ꝛ sic est forma. vel est potētia recipiēs eē ꝛ sic ē materia. Si scōm hoc est duplr̄. vel se hꝫ vt id a quo realit̄ incipit motus. ꝛ sic ē efficiēs. vl̄ se hꝫ sicut id gr̄a cuius incipit mot⁹ ꝛ sic ē final̄.

Sciendum est vltimo ꝙ vt habet pħs tres sunt ꝑprietates causaꝝ cōsequētes spēs causaꝝ. Pria ē ꝙ vni⁹ ꝛ eiusdē possunt esse plures cause ꝑ se. sic statue factor est cā efficiēs statue facte. ꝛ es est cā materialis ꝑ se eiusdē. ꝛ inde est ꝙ vni⁹ rei assignant̄ plures diffinitiones scōm diuersas causas illius rei q̄uis totalis diffinitio ꝛ cōpleta cōprehēdat oēs causas. Secūda ꝑprietas est ꝙ cause sunt sibi inuicē cause. ꝫ hoc est scōm diuersaꝫ spēm cause sicut ābulatio post cenā est cā sanitatis efficiēs. ꝛ sanitas ē causa finalis ambulatōis. silr̄ forma est prior materia scōm rōnē cōplemēti ꝛ ꝑfectōis. sed materia est prior ꝙ forma gn̄atōne ꝛ tpe in omī eo qḋ mouet̄ de potētia ad actū. Ex quo patet ꝙ efficiens ꝛ finis sunt sibi inuicem cause. ꝛ similiter materia ꝛ forma. Tertia proprietas est ꝙ eadē est causa cōtrarioꝝ. sed nō eodē mō. qꝛ vni⁹ ē cā ꝑ se ꝛ alteri⁹ ꝑ accidēs sicut nauta ꝑ sui p̄ntiam est causa salutis nauis ꝛ per sui absentiā est submersionis nauis.

His notatis ponitur cōclusio responsiua pħs hꝫ ꝯsiderare quattuor causas. Probat pħs primo ꝙ habeat cōsiderare causas. qꝛ hoc negociū phisicū est gr̄a sciendi ꝛ nō gr̄a operis. eo ꝙ scire possum⁹ res naturales nō tñ eas facere. sed nos nō opinamur scire aliq̄d nisi sciam⁹ ꝑpter qḋ illud ē. sed hoc est cognoscere causas eius. ḡ phisicus hꝫ cognoscere cām oīs mot⁹ ꝛ mutatōis natural̄ vt possit reducere oīa q̄ scita sunt circa mutatōes phisicas in principia ꝛ causas. Sed ꝙ habeat cōsiderare quattuor causas ꝓbat̄ qꝛ pħs hꝫ cōsiderare oīa q̄ ꝑ se cōcurrūt in omī mutatōe phisica igit̄. Maior ꝑꝫ qꝛ in omni motu necessario inuenit̄ illud qḋ mouet̄ siue mutat̄ qḋ ē materia siue subiectū. ꝛ id ad qḋ terminatur motus vel mutatio quod est forma. ꝛ id quod est principium motus siue mutationis quod est efficiens ꝛ illud gratia cuius fit talis motus vel mutatio quod est finis. igitur.

Sed circa p̄dicta oriūť quedā parua dubia.

Dubitať p̄mo. quare est ꝙ phisicus mag⁹ ꝓbat de fine ꝙ sit causa q̄ď aliis cū tñ finis sit potissima causaꝝ. Diciť ꝙ causa est q: causalitas finis est magis occulta q̄ causalitas aliaꝝ causaꝝ. eo ꝙ oīs causa videtur esse prior suo effectu. mō finis q̄tū ad esse est vltimus in generatione ⁊ ita finis non videť esse causa. vnde finis nō est causa nisi ꝯm esse qď habet in intentione agentis vt patebit in lectione sequenti.

Dubitať secundo vtrū verū sit ꝙ ptes diffinitōis reducāť ad gen⁹ cause formalis. Et videť ꝙ nō. q: tunc materia non esset de diffinitiōne rei naturaľ tanq̄ de diffinitiōe essentiali eius. Itē dictū est ꝙ oēs ptes relate ad suū totū habent modū cause materiaľ. Sed ptes diffinitiōis sūt ptes alicuius totius. igiť. Itē in diffinitiōe gen⁹ habz modū materie ⁊ differentia modū forme. igitur.

Ad dubiū diciť ꝙ vt dictū est ptes diffinitionis ad genus cause formalis reducuntur. ⁊ tūc diciť ad obiecta. Ad primū dicitur ꝙ materia indiuidualis nō poniť in diffinitiōne rei naturalis sicut in diffinitiōne hoīs ponunť carnes ⁊ ossa. ⁊ nō hec carnes ⁊ hec ossa. et ideo diffinitio rei naturalis ꝯstituta ex materia ⁊ forma cōmuni se habet vt causa formalis respectu indiuidui qď pticipat talē naturā siue essentiā signatā ꝑ talē ~~distinctiōes~~. Ad secūdā dr̄ ꝙ phs dicit ꝙ ptes diffinitōis forme sunt. ipe loquiť de ptibus speciei q̄ cadūt in diffinitiōne toti⁹. Et cū diciť ꝙ ptes sūt materia respectu toti⁹ ipe loquiť de ptib⁹ materie q̄ non ponunť in diffinitiōe toti⁹. sed ecōtra totū poniť in diffinitiōe eaꝝ vt circulus est de diffinitiōne semicirculi ⁊ nō ecōtra. Vľ potest dici ⁊ forte melius ꝙ ptes que ponunť in diffinitiōne speciei si cōparenť ad indiuidua speciei se habent ꝑ modū forme. tñ si cōparentur ad formā totius cui⁹ sunt ptes habent modū materie. cui⁹ ratio est quia quecūq̄ partes cōparate ad suū totū se habent sicut imperfectū in ordine ad ꝑfectū. modo impfectuz habet ratione materie si ad ꝑfectū compararetur. qď debet intelligi de ꝑfecto informante ⁊ ꝑficiente tale impfectū. licet etiam gen⁹ habeat modū materie. nō tñ est materia. ꝟ est forma cuta vniuersale.

Dubitať tercio vtrū p̄misse sūt materia ꝯclusionis. Et videť ꝙ nō. q: materia inest rei cui⁹ est materia. sed p̄misse non insunt cōclusioni. igiť. Itē p̄misse sunt cause efficiētes respectu cōclusionis. igiť. Diciť ad dubiū. ꝙ p̄misse dicunť materia conclusionis causa suoꝝ terminoꝝ ex quibus constituitur. ipe tñ p̄misse ꝯm ꝙ stant sub forma ⁊ ordine ꝓpositionū nō sūt materia cōclusionis, imo si ꝯsiderenť ꝑ q̄to vniunť ꝑ mediuz formale ad inferendū ꝓducendū vel demōstrādum conclusionez tūc habent modū cause efficientis in ordine ad cōclusionē. Et ꝑ hoc patet solutio ad obiecta.

Dubitať quarto vtrū semen reducať ad genus cause efficientis. Et videť ꝙ nō. q: semen in generatione se hz vt materia ex qua fit res. igiť diciť ꝙ semē femelle se habet vt materia in generatōe. sed semē masculi in quo est quedā vis generatiua gerēs vicē ⁊ virtutē generātis principalis reduciť ad causā efficientē. ratione talis virtutis ~~generans ratione materie possit dici causa materialis.~~ ꝟ rōne materie

Ad rationes ante oppositū ad primā diciť ꝙ cōsideratio causaꝝ ad phisicū ⁊ methaphisicuz diuersimode ptinet vt alias satis visum fuit. Ad secūdā diciť ꝙ licz natura ꝓprie dicta dicať de materia ⁊ forma tñ ad cōplēdū opus nature requirūť q̄tuor cause. Et hec de p̄nti capit. ~~Sequiť textus Adhuc aūt queadmodū.~~

Queriť sexto vtrū finis sit causa causarū. Arguiť p̄mo ꝯtra assumptū scz ꝙ finis nō sit causa. q: finis nō est p̄ncipium cū sit qď vltimū. ḡ finis nō est causa. ꝯsequētia est nota ⁊ antecedēs ꝓbať. q: finis habet ratione termini ⁊ vltimi. Secūdo sic. causa est ad cui⁹ esse sequiť aliud. ꝟ ad esse finis nihil sequiť cū de rōe finis sit ꝙ sit quid vltimū ḡ finis nō est causa. Tercio sic. qď est causatū ab alio nō ē causa. ꝟ finis causať ab efficiēte. ḡ finis nō est causa. Et si dicať finis acceptus ꝓut ē in executiōe opis scz ꝯm esse est qď vltimū causatū ⁊ nō ē causa. ꝟ finis acceptus in intētiōe agētis ē p̄ncipiū mouēs ⁊ causa. Cōtra ꝟ replicať. q: finis ꝓut est in intētione agētis nō habet esse reale. ꝟ solū intētionale. ḡ illo mō phisica nō est sciētia entī realis. Quarto sic. illď nō ē cā qď nō p̄t rn̄dere ad questionē factā ꝓpter quid. ꝟ cū q̄nm⁹

ppter quid nos nõ respondemus de fine in intentõe agentis ꝙ de fine, put est in executione opis sic cũ qrim⁹ ppᵗ qd iste ambulat nõ rñdem⁹ vt intendat sanari ꝙ vt saneᵗ. ꝗ finis in intẽtõe nõ ẽ causa. Quinto sic ꝫ ꝗsitum esse rei magis depẽdet a causis intrinsecis q̃ sunt materia ꝛ forma ꝙ a causis extrinsecis q̃ sũt efficiẽs ꝛ finis. ꝗ cause intrinsece sũt priores aliis ꝛ magis cause. ꝛ cũ iter oẽs causas intrinsecas forma se habeat vt recipiẽs esse sequiᵗ ꝙ forma est causa causarũ. Ad oppositũ est Aristoteles in fine pmi capituli huius secũdi tractatus

Pro responsione ad quesitum sciendũ est primo. ꝙ vt habet Albertus i suo cõmento sup ħ passu q̃druplex ordo põt attendi in causis. Primus ordo põt attendi in causis ꝫm ppinquitatẽ ad rem causatã. ꝛ qa in naturalibus res causanᵗ p motũ cui⁹ materia est subiectũ. ideo ꝫm hũc ordinẽ materia est pma causa ꝛ forma secũda. ꝛ efficiẽs tercia. ꝛ finis quarta. nã materia moueᵗ p efficiens ad formã ppter finẽ. Secũdus ordo potest attendi in causis ꝫm intentionẽ cause vt scꝫ illa cã dicaᵗ prior cui prius cõpetit causare. ꝛ qꝛ materia nõ ducit seipam ad formã. ꝙ duciᵗ ab efficiẽte. ꝛ efficiens nõ mouet materiã nisi sit pmotũ a fine. ideo ꝫm hũc ordinẽ finis est pma causa efficiẽs secũda. tercia materia ꝛ forma q̃rta. Tercius ordo põt attẽdi in causis q̃tũ ad esse vt scꝫ illa causa dicatur eẽ prior cui pmo cõpetit esse extra aĩam. ꝛ ꝫm hũc ordinẽ efficiens est pma causa. materia secũda. forma tercia. ꝛ finis vltĩa. Quartus ordo potest attẽdi q̃tũ ad rationẽ causãdi ꝛ efficiendi. ꝛ qꝛ oẽ mouẽs mouet p suam formã q̃ est pncipiũ mouẽdi. ideo ꝫm hũc ordinẽ forma est pma. efficiẽs secũda. finis tercia. ꝛ materia vltima. Ex isto quadruplici ordine causaꝝ ptꝫ ꝙ q̃uis ꝫm ppinquitatẽ ad effectũ materia sit pma causa. ꝛ q̃tuꝫ ad esse efficiens sit pma. ꝛ q̃tũ ad rationẽ mouẽdi forma sit pma. tñ q̃tũ ad intentionẽ causandi finis ẽ pma qꝛ mouet oẽs alias causas in causando.

Sciendũ est secũdo ꝙ finis potest dupliciter cõsiderari. Uno mõ ꝫm eẽ qd habet in intentõne mouẽtis. Alio mõ ꝫm eẽ qd hꝫ extra aĩaꝫ ꝛ in executõne opis. Est ꝗ difficultas. an rõ cause cõpetat fini ꝫm eẽ qd hꝫ extra aĩaꝫ ꝛ in executõe opis. aut ei cõpetat ꝫm ꝙ ẽ in intentõne agẽtis. Ad qd rñdet Iohãnes de ganda io in quodã tractatu quẽ fecit de causalitate finis. qd finis ꝫm esse qd hꝫ in intẽtõe mouẽtis nõ hꝫ aliũ modũ causalitatis a causalitate efficientis, nam vt dicit cognitio sanitatis in medico facit in eo dsiderũ sanitatis. ad qd desideriũ sequiᵗ mot⁹ ad sanitatẽ ꝛ etiã opatio. ꝛ imaginaᵗ ꝙ finis intẽtus mouet p modũ efficientis. Et pnt dicit ꝙ finis ꝫm esse qd habet extra aĩam cõpetit ratio cause ppria ꝛ distincta a causalitate efficientis ꝛ aliaꝝ causaꝝ. Et ad ħ pbandũ inducit aliq̃s rõnes. Prima est. de rõne finis duo sũt. pmũ est ꝙ sit q̃d vltimũ. ꝫm est ꝙ sit quid optimũ. ꝙ hec duo cõpetũt fini ꝫm eẽ qd hꝫ extra aĩaꝫ. ꝛ nõ ꝫm esse qd habet in intẽtõe mouẽtis. igiᵗ. Secũda rõ. illud dicitᵗ finis pprie quo habito cessat ois mot⁹ ꝛ oẽs opatões in fine. ꝙ habito fine ꝫm eẽ qd habet extra aĩam cessant oẽs motus ꝛ nõ cessant habito fine put est in intẽtõne mouẽtis. igiᵗ. Tercio addit cõem modũ loquẽdi. nã cũ aliquis intendit aliquẽ finẽ si nõ ꝯsequaᵗ eũ ꝫm eẽ reale nihilominꝰ dr frustra n suo fine q̃uis habeat finem in intentione. qd non esset nisi ei cõpeteret rõ cause ꝫm esse reale qd habet extra aĩaꝫ ꝛ sic cõcludit doctor iste ꝙ finis extra animã existẽs hꝫ verã rõnẽ cause. Sꝫ decept⁹ fuit doctor iste. eo ꝙ nesciuit distinguere inter rõnẽ finis ꝛ motionẽ efficientis. nã finis intentus dicitᵗ mouere efficiẽs. nõ quidẽ pprie ꝛ phisice sic ꝙ trãsmuttet efficiens ꝫm aliquã formã ꝙ metaphorice. qꝛ scꝫ afficit ipm efficiens ꝛ inclinat ad mouendũ. mouere pprie ꝛ phisice est actus efficientis. ꝛ ipm mouere efficientis nõ ẽ aliud ꝙ influere formã vel motũ in patiens vel mobile. ꝙ finis mouet p modũ amati ꝛ desiderati scꝫ p modũ trahentis ꝛ trahentis. ꝛ nõ p modũ influẽtis ꝛ trãsientis in alterũ sic efficiẽs. nã appetit⁹ ferᵗ in rem amataꝫ ꝛ desideratã. ꝛ ita sicut amatũ ꝛ desideratũ mouẽt desiderũ ꝛ amãs trahẽte ad se ita finis intẽtus mouet efficiens. ꝙ qꝛ nõ ẽ nomen ppriũ impositũ ad designandũ modũ causãdi ipi⁹ finis. iõ nos circũloquimꝰ causalitatẽ finis p similitudinẽ ad causalitatẽ efficientis cũ dicim⁹ finẽ causare p ħ ꝙ mouet efficiens. nã illd mouere ẽ metaphoricũ ꝛ ẽ alteri⁹ rõnis ꝙ mouere ipi⁹ efficientis. ideo causalitas finis distinguiᵗ realiᵗ a causalitate efficientis. Fuit

etiam deceptus doctor iste. qz nesciuit distinguere de fine vt finis ē terminꝰ ⁊ q̄d vltimum. ⁊ de fine vt causa ē. mō rō vltimi ⁊ termini cōuenit fini vt finis ē. Et illo mō hz esse ex aiaz ⁊ nō hz rōnē cause. s rōnē effectus. s finis vt est causa ē quid optimū ⁊ p̄mū ⁊ p̄ncipiū preueniēs oēs alias causas in causando. ⁊ h hz put ē in intētione mouētis. ⁊ sic ratōes istius doctoris solū pbant φ fini fm eē qd habet extra aiaz cōpetit ratio finis ⁊ termini s tn̄ si finis ꝯsideret vt est causa. fm h habet rationē p̄mi. qz h mō preuenit oēs alias causas i causando. Nā h ē gnalr verꝝ φto aliq̄d est pfectiꝰ ⁊ posteriꝰ in via gnatōis illud ē prius in intentōe mouētis ⁊ in desiderio appetitꝰ. Et ita cū finis sit q̄d vltimū fm esse ⁊ gnationez ⁊ sit terminꝰ gnatōis vltimꝰ oportet φ in intētōe sit p̄mū ⁊ p̄ncipiū alioꝝ.

His p̄missis ponit conclusio responsiua ad q. Finis est causa causaꝝ. φ sit causa pbatū est in questione p̄cedenti. s φ sit causa causaꝝ. ptz qz illd est causa causaruz qd p̄uenit oēs alias causas in causando ⁊ sine q. alie cause nō causant. s sic ē de fine put est in intētōne mouētis. igit. Minor ptz. naz cū materia sit pura potētia non pōt se ducere ad actū q ē forma. igit optet φ ducat ab efficiēte. efficiens aūt nūq̄ inchoat motū nisi sit p̄motū a fine. g causalitas finis p̄cedit causalitatem efficientis materie ⁊ forme. ⁊ ꝯñs est causa causaꝝ. ⁊ hoc intelligit de fine put est i intentione mouentis.

Ad rationes ante oppositū ad p̄mas tres ptz solutio ex dictis. solū em̄ probāt φ finis put ē in executōne opis hz rationē vltimi ⁊ effectus. s nō pbāt q̄n finis fm φ ē in intētōe mouētis sit p̄ncipiū ⁊ cā. nā efficiens ē cā finis accepti in executōne opis ⁊ fm esse put finis ē effectꝰ. s tn̄ finis in intētōne ē cā efficientis. Ad replicā dr̄ φ q̄uis finis in intētōe moueat efficiēs methaphorice tm̄ nihilominꝰ ille motus si motꝰ debeat nominari est realis. nā finis mouet efficiēs p modū appetibilis ⁊ boni res aūt nō solū q̄escūt in bono adepto s etiā p desideriū ⁊ appetitū mouētur vt acq̄rant ipm. ⁊ h modo efficiēs mouet a fine. Ad q̄rtā rōez dr̄ φ ipa intētio finis nō est causa. s ipa res intēta accepta in ratione boni appetibilis possibilis eē vel fieri vel haberi est cā mouēs. ⁊ illo modo m̄det ad q̄stionē factam ppter quid. non em̄ respondemus cū q̄rimꝰ ppter q̄d ille ambulat vt intendat sanari. nec rn̄demꝰ qz sanꝰ ē. s vt sanet.

Ultima ratio soluta ē ex illo q̄d duplici ordine causaꝝ. nā bene pbat φ materia ē p̄ma q̄tū ad rōnē causandi. s nō probat φ sit p̄pinquior q̄tū ad intētionē causādi. Sequit textus. Modi aūt causarū.

Querit septimo vtruz agentia naturalia solū preparent materiā vt p̄mū efficiens eā substātialr pficiat. Arguit φ sic. q̄a p̄mū efficiens agit p suā essentiā ⁊ non p aliquid sibi additū. igit imediate cōiūgit formā substantialē rei ⁊ esse substantiale eiꝰ. ⁊ p cōsequēs agentia naturalia nō faciūt nisi ppatare materiā ad formā. Secūdo sic. in efficientibus essentialr subordinatis secūdū nō agit nisi p virtutē p̄mi eo φ secūdum agens habet a p̄mo φ sit ⁊ φ efficiēs sit. igit in om̄ibus secūdarijs efficiētibꝰ est virtus p̄mi efficientis pficiens materiā dādo ei formā ⁊ esse. ⁊ p ꝯñs secūda efficiētia solū p̄parant materiā. Tertio sic agentia naturalia sūt ꝗlitates p̄me q̄ sūt accidentia. s accidens nō pōt attingere formā substātialē. eis ageret vltra p̄priū gradū sue pfectionis. igit ⁊c. Quarto sic. omne calidū est a p̄mo calido. ⁊ om̄e frigidū a p̄mo frigido. g om̄e esse a p̄mo esse. s si p̄mū est p̄mi efficiētis. igit om̄e esse ē a primo efficiente. ⁊ p ꝯñs agentia secūdo nō attingunt esse rei. Ex quo sequit φ nō attingūt formā substantialē q̄ dat esse ⁊ p ꝯñs solum p̄parant materiā. Ad oppositum arguitur agens vniuocū generat sibi simile fm speciez ⁊ formā. s h nō pōt facere nisi attingeret formā rei fm essentiā illiꝰ forme igit tale agēs naturale nō solū ppat materiā ad formā. s etiā eam facit attingendo formā substantialem.

In questione erūt duo articuli. Primo videbit de quesito. Secūdo iuxta textū videbitur de modis causarū et pprietatibus consequentibus ipsos modos.

Quātū ad p̄mū sciēdū ēst p̄mo φ ppt rōes factas aū oppositū Auicēna posuit agētia naturalia solū p̄pare materiaz ad susceptōez forme ⁊ p̄mū efficiēs pficere materiā sic dispositā dādo ei formā ⁊ esse. Lui sētentie ꝯtradicūt peripathetici dicētes φ forme

substãtiales nõ totaliter veniũt ab extra scʒ a datore formarũ imo etiã educũtur de potẽtia materie per virtutez agentis naturalis. Sed Albertus nitiꝛ cõcordare vtrãq opinionem dicẽs ꝙ vtraq opinio aliq̃d veritatis cõtinet Dicit eñ ꝙ virtus pꝛimi agẽtis põt cõsiderari dupliciter. Uno modo scõm essentiaz. Alio mõ scõm esse. Si aũt cõsideraꝛ virt⁹ pꝛimi agẽtis scõm essentiã: tũc dicit ꝙ virt⁹ pꝛimi efficiẽtis est vna p essentiã in oibus agentibus q̃ tñ pꝛimo ⁊ pꝛincipaliꝛ est ipsius pꝛimi mouentis. ⁊ hoc mõ vt dicit Albert⁹ est intelligẽda positio Auicẽne. scʒ ꝙ pꝛimũ efficiens pficit materiã eo ꝙ virt⁹ mouẽdi pꝛincipaliꝛ est pꝛimi mouẽtis. Si vero cõsideretꝛ virtus pꝛimi mouẽtis scõm esse. sic nõ est eadẽ virtus in oĩbus mouẽtibus. qꝛ variaꝛ scõm esse. scõm ꝙ recipiꝛ in diuersis mouentibus. Et dat Albertus duo exempla. vnũ in natura ⁊ reliquũ in arte. Exemplũ in natura est vt eadẽ lux p essentiã que diffusa est in dyaphano vocaꝛ lumen. ⁊ recepta in corpoꝛe termĩato vocaꝛ coloꝛ. ⁊ scõm diuersitatẽ corpoꝝ terminatoꝝ variaꝛ in diuersas spẽs coloꝝ. Exemplũ in arte vt eadẽ est regula artificij p essentiã que tñ aliter ⁊ aliter recipiꝛ in lignis rectis ⁊ nodosis. Simili mõ dicit Albertus ꝙ v̓tus pꝛimi agẽtis est eadẽ p essentiã in oibus mobilibus. variaꝛ tñ bñ diuersã esse p hoc ꝙ recipiꝛ in diuersis. ⁊ qꝛ agere sequiꝛ esse ⁊ non essentiã nisi p esse. iõ cõueniẽtius diciꝛ ꝙ agẽtia secũda nõ solũ pꝛepant materiã imo etiã attingũt formã ⁊ esse rei. Sed cõsiderandũ est ꝙ si Albert⁹ ⁊ Auicẽna voluerit dicere ꝙ pꝛimũ efficiẽs cõmunicat cũ secũdis agẽtibus in eadẽ virtute agendi p essentiã. ita ꝙ sit eadẽ virtus agẽdi in pꝛimo ⁊ secũdis in hoc nõ sunt tenendi. qꝛ pꝛimũ agens nõ cõicat cũ secũdis in aliquo vniuoco. sed solũ habet vnitatẽ analogie cuꝫ ipsis. ita ꝙ est pꝛimum analogiꝫ entis. Sed si voluerint dicere ꝙ omne agẽs scõm ꝙ habet virtutẽ suã a pꝛimo. ita ꝙ virt⁹ secũdi agẽtis sit virtus ipsius pꝛimi in genere cause efficientis. ita q̃ est causa efficiẽs virtutis agẽtis secũdi in hͦ. bene dicunt. sed tñ virtus secũdi agentis non põt esse forma ipsius pꝛimi.

His premissis sit cõclusio respõsiua agẽtia naturalia nõ solũ ꝑparãt materiã ad formã imo pficiũt substãtialiꝛ educẽdo formã substãtialẽ de potẽtia materie ad actũ. pbaꝛ qꝛ ad bonitatẽ pꝛime cause ptinet vt non solũ det formas reb⁹ naturalib⁹ q̃bus existant in rerũ natura. sed vt rebus naturalib⁹ det virtutes actiuas p quas possint cõicare seipas pducẽdo sibi simile scõm v̓tutẽ ⁊ spẽz. secũdo dans formas dat p se ꝯsequẽtia ad formas. Ꝭ naturaꝛ opatio est vnũ de p se ꝯsequẽtibus formã. igiꝛ dans formã dat virtutẽ exercendi ꝓpꝛiã opatõem ⁊ naturalẽ. sed ꝓpꝛia ⁊ naturalis opatio rei est gñare sibi simile ⁊ cõicare se pducẽdo sibi simile scõm spẽm vl v̓tutẽ. g̃ agẽtia naturalia habẽt v̓tutes actias p quas possunt pducere sibi similia scõm v̓tutez vel spẽm. scõm spẽm quidẽ si sunt agẽtia vniuoca. scõm virtutẽ aũt si sunt agẽtia equiuoca. g̃ agẽtia naturalia nõ solũ ꝑparãt materiã imo etiã eã pficiunt substãtialiter ⁊ hͦ in v̓tute pꝛimi agẽtis. nã sicut agẽs naturale hꝫ v̓tutem ⁊ formã ⁊ esse a pꝛimo. ita habꝫ v̓tutẽ agendi.

Sciendum est vlterius pro puncto isto ꝙ pꝛimũ efficiẽs in actiõe cuiuslibꝫ agẽtis naturaꝛ quadrupliciter cõcurrit. pꝛimo enĩ concurrit dando agẽti naturali formã ⁊ v̓tutem agẽdi. Secũdo cõcurrit cõseruãdo agẽs naturale ⁊ virtutẽ eius in esse. Tertio cõcurrit mouẽdo agẽs naturale ⁊ p eius motionẽ applicãdo ipm ad opus. Quarto cõcurrit cõiungẽdo actiõem secũdi agẽtis suo effectui pꝛopꝛio. ⁊ hec de pꝛimo. Sed quãtum ad scõm.

Dubitatur pꝛimo de mõis causarũ scʒ quot sunt. ⁊ q̃ reperiri possunt in qualibꝫ spẽ cause nõ variãdo spẽm cause. Ad hͦ r̃ndeꝛ pꝛimo ponẽdo quattuoꝛ diffinitiones. Pꝛima ẽ ꝙ in eadẽ spẽ cause repiꝛ cã pꝛioꝛ siue cõmunioꝛ. ⁊ cã posterioꝛ siue ꝓpꝛia. exẽplũ in cã efficiẽte vt medic⁹ est cã ꝓpꝛia ⁊ posterioꝛ sanitatis. artifex vero ẽ cã cõmunioꝛ ⁊ pꝛioꝛ. exẽplũ in causa formali vt ꝓpoꝛtio dupla est ꝓpꝛia ⁊ posterioꝛ cã dyapason. sed ꝓpoꝛtio numeralis est cõmunioꝛ ⁊ pꝛioꝛ. ⁊ similiter possit exemplificari in alijs causis.

Pro quo sciendum est vlterius ꝙ causa vniuersalis ⁊ pticularis possunt capi scõm cõmunitatẽ pdicationis vt pꝫ in exẽplis pdictis. vel scõm cõmunitatẽ causalitatis vt cũ dicim⁹ ꝙ sol est cã vniuersalis caliditatis. ignis vero pticularis. Secũda diffinitio est ꝙ in eadẽ spẽ cause repiuntꝛ cã p se ⁊ cã p accidẽs. sicut cã p se statue in gñe cãe efficiẽtis est statuefactoꝛ. sed Policletus ẽ cã p accidẽs. ⁊ siliꝛ possꝫ exẽplificari ĩ alijs causis. Et sicut in

causis p se reperit causa vniuersalis et particularis. ita etiam in causis p accidens. vt si policletus est causa p accidens statue proprie. hō dicetur causa p accidens cōis. et adhuc aial erit causa p accidēs cōmunior. Ubi est cōsiderandū q in causis p accidēs quedam sunt propinquiores causa per se. et quedam sunt remote. nam causa p accidēs dicitur illud quod contingit cause per se et nō est de ratione eius. et hoc contingit propinquius vel remotius sicut si statuefactori accidit musicū et album. musicū erit causa p accidēs statue propinquior q album. quia musica est in eodē subiecto cū arte statuefactiua scilicet in aia. nō aūt albedo sed est in corpe. Tertia diffinitio est q in qualibet specie cause reperitur causa in potētia et causa in actu. vt domificator est causa in potentia domus. sed domificās est causa in actu. Et similiter pōt exemplificari in alijs causis et cetera. Quarta diffinitio est q in qualibet spē cause possunt accipi cause complexe p se et cause p accidēs. et pōt capi incōplexe et separari. Et sicut iste diffinitiōes date sunt ex pte causarū. ita possunt dari ex pte effectuum sicut etiam dicitur in textu. Si ergo velimus reducere modos causarū ad certū numerū oportet accipere tres primos diuisiones que faciūt sex modos et quēlibet illorum sex modorū diuidere p tertiā diuisionē. scilicet p actū et potentiā diuidēdo sic. Causarū vniuersaliū quedā sunt in actu et alie in potētia. et ita oportet dicere in alijs mēbris aliarū diuisionū. et si in alijs ita fiat habebimus in toto duodecim modos causarum qui possunt reperiri in qualibet spē cause nō variādo spēm cause. et io dicuntur mōi cārū et nō cāe. quia nō variāt spēm cause.

Dubitatur secundo de proprietatibus cōsequētibus modos causarū. Ad hoc respōdet phs q sunt tres. Prima proprietas est q cause in actu et in potētia sic differūt. quia cāe in actu particulares simul sunt et nō sunt cū suis effectibus. Sed cāe in potētia nō sunt simul cū suis effectibus. sicut domificator est cā in potentia domus et pōt esse sine eo q sit vel fiat domus et pōt domus manere in esse postq facta est domificatore nō existēte. Sed tamen hic domificās simul est cū domo que fit et nō pōt esse hic domificans quin hec domus sit in fieri. Ex illa dicta patet q sicut agētia iferiora que sunt cause rerū q tuz ad fieri oportet simul eē cū rebus que fiūt q diu fiūt. ita oportet agēs vniuersale quod est deus qui est cā oibus essendi in actu sit esse in actu in qualibet re. io subtracta actōne diuina a rebus in nihilū redigerēt. sic remota pñtia solis deficit lumē in aere. Secūda proprietas est q in cognitōne alicuius rei in qualibet spē cause illius rei oportet supremā causaz inquirere. quia effectus nō pfecte scitur nisi sciatur causa illius effectus et nisi resoluatur vsq ad supremā cām que ita sit causa in illo genere q nō plus sit effectus in eodem genere. vt si quératur quare iste edificat. Rñdetur quia est edificator. Et si quératur vlterius quare est edificator. Dicitur quia habz artē edificatoriā et ibi est status. Tertia proprietas est. quia sicut p parte cause correspōdet proprius effectus et econtra. vt cause vniuersali effectus vniuersalis et cause particulari effectus particularis et cause p se effectus p se. Et sic discurrendo p singulos modos causarum.

Ad rationes ante oppositum

Ad primā cōceditur q primū agens operatur p suā essentiā. et cū infertur q imediate attingit formā rei distinguēdū est. quia īmediate pōt dicere immediationē virtutis. et hoc mō prima cā attingit immediate quēlibet effectū. quia nulla causa attingit suū effectū nisi in virtute prime cause eo q prima causa applicat quodlibet agens ad operationē. vel si immediate dicit immediationē suppositorum agētiū. et hoc mō agētia particularia imediate attingūt effectū proprium et non vniuersalia agētia. Ad secūdā dicitur q si intelligatur q in oibus effectibus secūdarijs sit virtus primi agētis inherēs ipsis secūdarijs agētibus. ita q sit eadē virtus p essentiā primi et secūdi hoc est negādū. si vero intelligatur q in oibus agētibus secūdis sit virtus primi id est in vno quoq sit virtus propria determinata et cāta a primo efficiēte que pōt vocari virtus primi in gñe cāe efficiētis hoc cōceditur. Sed tamen illa virtus inherēs secūdarijs mouētibus nō est eadē scdm esse nec in gñe nec in spē cū virtute primi. nam virtus primi est infinita et est sua essentia. sed virtus agētis secūdi est accidētalis et finita. Ad tertiā dicēdū est q qualitates p se que sunt accidētia nō attigunt formā substātialē virtute propria sed solū inquantū sūt istrumēta agētiū principaliuz.

Ad quartā cōceditur q esse cuiuslibet rei depēdeat et cātur a primo. Sed etiā ex hoc nō sequitur q depēdeat et causetur a secūdarijs agentibus. quia in subordinatis ēentialiter vnus et idē effectus scdm rē a pluribus cāis ēentialiter subordiatis dependet. Sz tamen scdm diuersas rōes idē effectus appropriatur ipsis cāis subordiatis. nam effectus vniuersalis appropriatur cāe vniuersalissime et effe

et particularis cae particulari vt ce q est effectus vniuersalissim. et in quocunq effectu appropriat primo agenti. esse incorporeum appropriat intelligentie mouenti celu. esse in spe determinata appropriat celo et corpi celesti. esse particulare hoc vel illud appropriat agen particulari. et tame oes isti effect in eode sunt ide scdz re. Ratio post oppositu est p pclusione responsali. Sequitur text. Dicit aut et fortuna.

Queritur octauo. vtruz aliquid possit esse vel fieri a casu vel a fortuna. Et arguit q no. qz Plato dicit i Thimeo q nihil est ortu sub sole cui ca legitima non pcesserit. s q hz cam legitima non est casuale vl fortuitu. g nihil e a casu vl a fortuna. Secudo sic. ome qd vere e et no e ca est vere catuz. s ome qd fit siue a natura siue ab arte est vere. et no e ca. g e vere catuz. s vere causatu hz vera cam. et qd hz vera cam no est casuale vl fortuitu. igitur

Tertio sic sic ome ens p accides reducit ad ens p se sic ois ca p accides reducit ad caz p se. s qd hz cam p se no est casuale vel fortuitu igit. Quarto sic. in tota natura e vnu primu pncipiu et vniuersale reges oes particulares cas ipas ordinas in determinatos fines. s qd sic e rectu et ordinatu recte et ordiate agit. g nihil pot fieri a casu vl a fortuna. Quinto sic. deus scit oia euenire q eueniet. g cu scia dei sit infallibil et imobil sequitur q oia infallibilit et imobiliter eueniet. et p cosequens nihil fit a casu vl a fortuna. Sexto sic ois actio natural terminatur aliquo fine s qd est terminatu no est casuale vl fortuitu ergo. Septio ppt nostra consideratoez no fit de no fine finis vl ecotra. s si qs vadat ad foru vt ueniat debitore: inuetio debitoris intetus et no est casualis. ergo etiaz si vadat ad foru no gra inueniedi debitore. s gra inueniedi aliu si ueniat debitorem nihilominus talis iuentio erit finis. et p osequens non erit casualis aut fortuna.

In oppositum est phus in textu.

Pro respo sione sciendu est primo q postq phs determinauit de causis p se manifestis et de pprietatib et modis ipar. Cosequnter determiat d qbusda causis p accides.

Pro quo sciedum est secudo. q hmoi cae p accides et imanifeste sunt casus et fortuna. De qb recitat phs primo tres opiones antiquor. Prima fuit quoruda negantiu casuz et fortuna ee. et ad h adducebat duas p-

rones

positiones. Prima est qz ome qd fit hz cam determiataz. hoc declarabat in hijs q dicimus esse vel fieri a fortuna vel a casu. qz si qs eat ad foru gra emendi et emedo ueniat amicu. tal iuctio amici hz cam determiataz scz volutate emendi. g tal inuetio no est casualis vel fortuna. et p cosequens nec aliqd aliud fit a casu vel a fortuna. Secudo arguut ex testimonio antiquor phor. qz nullus determinans de causis gnationis reru naturaliu determiat de casu vel fortuna. si m aliqd fieret a casu vl a fortuna debuissent de hijs determinasse.

Ad hac m roem rndet phs q vere mirabile est q nullus antiquor fecit mentione de casu vl fortuna. na ipi antiqui putauerut casuz vel fortuna esse vl no esse. Si primu tuc dbuisset d ipis tractatu fecisse. Si secudu tuc dbuissent ostedisse casuz et fortuna no esse. et pserti cuz aliqua apd eos dicerent fieri a casu vl a fortuna et aliqua no. et ita etia si credidert casuz et fortunam nihil esse debuissent assignare cam qre aliqua no dicunt esse vel fieri a fortuna vel a casu. naz Empedocles posuit a casu ee q aer hui mudi sit cogregatus in loco in quo est. et etia dicebat ptes aialiu casualit vel fortuite. ita ee vel fieri sic nuc sunt: Dicebat etia q fuerut aliquado capita sine ceruice. sic g Empedocles debuissz fecisse metione de casu et fortuna. Secuda opinio fuit quoruda dicentiu casuz et fortuna esse in celestib et no in istis inferiorib. et mouebant ex h q dicebant ort et occasus retrogradatones et directoes planetar. et ita sir eclypsim solis et lune no similiter fieri in oi tpe. s ecotrario videbat in istis iferiorib q no ex quocuq seie fit qd cuq aial in differeter. sed ex determiaio seie fit determiatu aial. Sed otra hac opinione dicit phs q n pot hre veritate. qz corpa celestia sunt digniora et nature pmanetioris q inferiora corruptibilia Tertia opinio fuit alior dicentiu q fortuna est qdaz causa diuina imanifesta intellectui huano in cui prate est felicitas. imaginates q fortuna e quodda diuinu numen cui teplu statuerut et idolu depictu in quada rota p pter volubilitate ipius fortune qd qde idolu erat cecu ppt im prouidetia fortuitor. et erat p vna pte albu ppter fortuniu et alia pte nigru ppter infortuniu. Sed hec opinio ficta e nec etia ei improbatio ad naturale ptinet. sed magis ad methaphisicu Fuerut aut aliqui q posuerut fatu impedire aliquid fieri casualiter

et fortuite. et de hoc postea videbitur.

Sciendum est tertio. quod ut vult Auicenna omne quod fit potest ad duplicem causam comparari. scilicet ad particularem et primam. et ad causam vniuersalem. Si primum comparetur ad causam vniuersalem. tunc nihil fit casualiter aut fortuite. Sed si comparetur ad particularem potest aliquid fieri casualiter et fortuite. et ratio huius est. quia cum causa vniuersalis habeat finem vniuersaliorem quam causa particularis aliquid bene cadit sub ordinatione et intentione cause vniuersalis quod tamen est preter ordinem cause particularis. et ideo aliquis effectus in ordine ad causam particularem potest esse casualis vel fortuitus qui tamen in ordine ad causam vniuersalem est per se intentus. et ita in ordine ad primam causam que est vniuersalissima nihil est casuale vel fortuitum quia cum esse quod est vniuersalissimum sit effectus cause prime proportionatus quod aliquo modo participat esse cadit sub ordine prime cause et quo ad hoc ponit Auicenna conueniens exemplum vt si aliquis paterfamilias habens multa pecora sciat ea in aliquam foueam cecidisse et per diuersas vias dirigat duos seruos suos ad foueam illam ipsis seruis ignorantibus illa pecora in foueam cecidisse. tunc quod se inuicem in illo loco inueniant et pecora de illa fouea simul trahant hoc est fortuitum in ordine ad illos seruos quorum neuter hoc intendebat. et tamen est per se intentum in ordine ad patremfamilias qui hoc intendebat. et ita proportionabiliter est in naturalibus quod aliquis effectus productus ab aliqua causa particulari potest esse preter intentionem cause particularis. et tamen cadit sub ordine et intentione cause vniuersalis.

Conclusio prima et responsiua ad quesitum. Aliquid est a casu et a fortuna. Patet ratione philosophi. quia sicut est in arte ita est in natura. sed in arte puta in arte scribendi aliquid accidit quod preter intentionem scribentis. puta infiguratio vel protractio alicuius littere que non intenditur. aut etiam macula aut aliquid huiusmodi. hoc autem dicitur euenire preter intentionem nature vt sextus digitus in vna manu vel aliquid huiusmodi. Quomodo autem differant casus et fortuna et quid sint et ad quam causam reducantur postea videbitur.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod Plato per causam legitimam intelligebat proportionatam effectui. ita quod vnicuique competit vna causa proportionata. vt effectui per accidens vna causa per accidens. et effectui fortuito causa fortuita. et sic de aliis. vel potest dici quod omne quod est habet causam legitimam et per se. scilicet causam vniuersalem respectu cuius nihil dicitur fortuitum eo quod nihil est quod causalitatem eius subterfugere possit. Ad secundam distinguit Albertus de vere vel quia dicit veritatem cause. secundum quem modum causa per se ordinata ad aliquem effectum diceretur vera causa ad suum effectum. et tunc falsum est quod assumitur vel li vere dicit proportionem cause ad effectum. et sic verum est quod assumptum est. Ad tertiam conceditur quod omnis causa per accidens reducitur ad aliquam causam per se. non tamen efficitur causa per se respectu cuius erat causa per accidens licet bene sit causa per se respectu alicuius alterius. Ad quartam dicitur quod prima causa legitima omnium per regimen suum non imponit necessitatem causis particularibus quin possint impediri a consecutione suorum finium ad quos per se ordinantur. nam prima causa regit vnumquodque secundum suam naturam et secundum suum modum. attingit enim a fine vsque ad finem et disponit omnia suauiter. Ad quintam conceditur assumptum et negetur prima et hoc capiendo consequens in se et absolute. quia scientia dei non imponit rebus necessitatem eo quod non tollit proprios modos rerum immo cognoscat res euenire secundum suos proprios modos et scit necessarios effectus necessario euenire. et contingenter euenire. Ad sextam que est ratio Auicenne conceditur assumptum pro prima parte et negetur pro secunda. nam duplex est finis scilicet intentionis agentis. et finis actionis et operis. nam aliter actio terminatur ad aliquem finem qui non intenditur ab agente. ~~sed~~ finis ~~intentionis~~ agentis et finis actionis et operis potest esse casualis vel fortuitus. ~~sed non intentus finis~~. Ad vltimam que est etiam ratio Auicenne negetur assumptum. nam in agentibus secundum propositum agens facit quod aliquis sit finis per se sue operationis per hoc quod intendit talem finem quem si non intendat ex sua operatione sequitur casuale et fortuitum. Et hec de isto capitulo. Sequitur Primum quidem igitur.

Queritur nono. vtrum casus et fortuna reperiantur in contingentibus ad vtrumlibet.

Arguitur quod sic rationibus Auicenne quas hic tenuit. Prima est illa que subsunt voluntati nostre que libera est sunt contingentia ad vtrumlibet vt ambulare et non ambulare. sed in istis aliquid accidit preter intentionem agentis per intellectum et voluntatem. modo quod sic accidit dicitur casuale vel fortuitum. ergo in contingentibus ad vtrumlibet aliquid fit a casu vel a fortuna. Secunda est quia nisi sic Aristoteles in diffinitione fortune debuisset excludere contingens ad vtrumlibet. sed hoc non facit sed excluduntur

ea que semꝑ aut frequēter fiūt vt ptꝫ in diffinitōe fortune. ergo in ꝯtingēti ad vtrūlibet reperiunt casus ⁊ fortuna. Ad oppositū arguit rōe cōmētatoris tenētis ꝑtē negatiuā sic. cas⁹ ⁊ fortuna reducunt ad causas agētes q̄ sunt ꝑncipia vn̄ mot⁹ vt hꝫ i textu. Sed q̄diu agēs ē indifferens ad agere ⁊ nō agere nō agit. alr̄ si ageret ⁊ nō ageret. ergo casus ⁊ fortuna non repiunt in ꝯtingēti ad vtrūlibet. nā si agens ex̄ns in indifferētia ad vtrūlibet agat necesse est ipm agere opposita qḋ ē absurdū. Igit

Pro responsione ad quesitum

Sciendū est ꝑmo ꝙ eoꝝ q̄ fiūt quedā fiūt sꝑ vno ⁊ eodē modo. vt sūt illa q̄ fiūt a determinata causa ⁊ necessaria nō habēte aliqḋ ꝯtrariū ꝑ qḋ aliquomodo possit impediri vt ꝯsequatur suū effectū. cuiusmodi sūt ort⁹ ⁊ occasus mot⁹ astroꝝ ⁊ gn̄alr̄ oīa q̄ in celestib⁹ eueniūt. Alia sunt q̄ frequēter vno ⁊ eodē modo fiūt non tn̄ sꝑ vt sunt illa que habent causā ꝑ se determinatā ⁊ ordinatā ad certū effectū. non tn̄ habent causā necessariam ⁊ imutabilem. q2 illa causa ꝑ suū ꝯtrariū qn̄ꝗ impediri pōt ne ꝯsequat effectū ad quē ꝑ se ordinat. Potest etiā qn̄ꝗ eē īpedimētū ex indispositōe materie que nō est disposita ad sustinendū actū agentis. ⁊ talia que fiūt frequēter vt sunt effectus naturales regulant ab hijs q̄ fiunt semper. q2 tn̄ habēt materiā ꝑuatōni ⁊ ꝯtrarietati admixtā. ideo nō totaliter obediunt sue regule. Sed qn̄ꝗ ꝓpter indispositionē materie in contrariū nō insequūtur suam regulam vt hominē fieri cū quinꝗ digitis in vna manu frequenter fit. Et generaliter oēs effectus naturales frequenter vno ⁊ eodē ꝯueniūt. nō tn̄ semper. ⁊ in hoc conueniūt omēs ꝑypatetici ꝙ in istis duobus scꝫ in hijs que eueniūt semꝑ ⁊ frequenter nō reperiunt casus ⁊ fortuna. ita ꝙ effectus veniēs vel semꝑ vel frequenter non sit casualis ⁊ fortuitus ⁊ preter ista quedā sunt que raro siue vt in paucioribus eueniūt vt sunt illa q̄ nō habent causas ꝑ se determinatas siue ordinatas ad ipos effect⁹ sed ꝑ accidens ⁊ preter intētionē agentis illi effectus raro eueniētes terminant actionē agētis. ⁊ ita differūt ab illis qui frequenter eueniūt. ⁊ ꝯtra ad ista ꝯueniūt etiā omnes ꝑypathetici ꝙ fiūt a casu vel a fortuna. nā ꝯtingēs vt in paucioribus siue raro dicit in ordine ad causā efficientē. q2 oīs causa efficiēs est ꝑ se ordinata ad aliquē effectū. et ideo raro est et ꝑ accidens ꝙ alius effectus quā ille ad quē ꝑ se est ordinata illa causa ꝯsequatur ex sua operatione. ⁊ ita ꝯtingēs raro reducit ad causas efficientēs vt postea patebit. Sed aliud est contingens ad vtrūlibet qḋ equaliter se habꝫ ad esse ⁊ nō esse. licꝫ ꝯtra est ex ꝑte sui idifferens est ad esse ⁊ nō esse. Est ergo controuersia inter Auicennā ⁊ Auerroim. Utrū in ꝯtingēti ad vtrūlibet repiat casus ⁊ fortuna.

Sciendum est secundo ꝙ Aui-

cenna ⁊ sui seq̄ces tenent ꝙ sic. ⁊ distinguunt de duplici ꝯtingēti ad vtrūlibet. nam quoddam est qḋ fundat ⁊ radicat in materia que ꝯtra est de se indifferent se hꝫ ad hāc formam vel ad aliā ⁊ ad esse ⁊ nō esse alicui⁹ effectus sed magis determinat ad vnū q̄ ad aliud per actionē agētis naturalis. ⁊ ideo in tali ꝯtingenti ad vtrūlibet nō reperiunt casus ⁊ fortuna vt dicūt. Aliud ē ꝯtingēs ad vtrūlibet qḋ reducit ad voluntatē. q2 ē indifferēs ad operari vel nō operari s vel s alio modo vel s modo ⁊ in tali ꝯtingēti qḋ subijcit libertati voluntatis nr̄e qn̄ꝗ accidūt casus ⁊ fortuna. vt dicūt. nā illō qḋ est intentū a volūtate postq̄ se determinauit ad vnū effectū puta ad ambulandū illi ambulationi ꝑt aliquid accidere indifferens ad vtrūlibet sicut inuētio amici vel aliquid hmōi. nā oēs ꝯcedūt ꝙ est aliqḋ contingens ad vtrūlibet. vel ergo illud fit a causa ꝑ se. vel a causa ꝑ accidēs. Nō a causa ꝑ se. q2 illa que ꝑ se fiūt eueniūt sꝑ ⁊ frequēter. oportet ergo ꝙ ꝯtingēs ad vtrūlibet habeat causā ꝑ accidēs ⁊ ꝑ ꝯsequēs ꝙ fiat casualiter vl' fortuite. Et est positio Auicēne in ista materia.

Sed tenēdo ꝑtē cōmētatoris pōt dici ꝙ illud qḋ accidit in operatōne volūtatis nō ē cōtingens ad vtrūlibet. manifestū est em̄ ꝙ q̄diu volūtas est ideterminata nō agit. sed anteq̄ agat oportet ꝙ se determinauerit ad vnū ⁊ illud qḋ intēdit a volūtate euenit vt frequent.

Si aūt aliqd aliud accidat ꝑter intētionē volūtatis euenit vt in paucioribus ⁊ nō ē indifferēs ad vtrūlibet. sed magis se hꝫ ad nō eē q̄ ad esse.

Et ꝫm istam opinionē ponitur

conclusio responsalis cum commentatore et pluribus alijs. Casus ⁊ fortuna solum reperiuntur in contingenti raro. ita ꝙ ille effectus dicitur casualis quando raro euenit. ⁊ non inuenitur in contingenti ad vtrumlibet.

Ista ꝯclusionē probat ratio cōmentatoris

facta post oppositū. Probatur aliūde. casus τ fortuna reducūtur ad causas agētes. ꝭ contingēs ad vtrūlibet reducit ad materiā τ nō ad causā efficientē. igit casus τ fortūa nō reperiunt in contingenti ad vtrūlibet. naz pluuia ꝙ̄tum est ex parte materie est contingens ad vtrūlibz. q2 est indifferēs ad esse τ ad non esse. sed pluuia in hyeme magis se hz ad esse ꝙ̄ ad nō esse. τ h est ex pte efficiētis. Sz pluuia in estate magis se hz ad nō esse ꝙ̄ ad esse Ubi etiā Aristoteles exēplificat d casu τ fortuna ponit exemplū in cōtingēti raro. τ nō in contingenti ad vtrūlibet. τ tenēdo istam opinionē possunt solui rōnes ante oppositum.

Ad rationes ante oppositū

Ad primā dicit ꝙ in hijs que subsunt libertati volūtatis nostre ꝙ̄ diu ipa est indifferēs ad vtrūlibet ipa nō agit preter intētionē voluntatis. quia volūtas nō mouet ad aliquid fugiendū vel ꝓsequendū ꝙ̄diu est in illa indifferētia se habēs ad vtrūlibz. sed postꝙ̄ volūtas se determinat nihil euenit ꝑ actionē volūtatis nisi vt frequēter vel raro nā illud qd est intētum a volūtate euenit vt frequēter quicqd aūt euenit preter intentionē volūtatis euenit vt in paucioribꝰ. Ad ~~tertiā~~ dicit ꝙ satis excludit contingēs ad vtrūlibz propter hoc ꝙ in diffinitōibus casus τ fortune ponit ꝙ sunt cause agentes. Ratio facta post oppositū est pro conclusione. Sequitur textus. Eorum autem que fiunt.

Queritur decimo. vtrum casus

τ fortuna contingant in hijs que fiunt ꝓpter finem. Arguit primo ꝙ non. quia casus τ fortuna sunt cause ꝑ accidēs. ꝭ causa agens propter finē determinatū est causa ꝑ se igit casus τ fortuna non contingūt in hijs q̄ fiunt propter finē. Ad oppositum est phus in secūdo ca. huius tractatus.

Pro responsione sciendum est

primo ꝙ phs volēs inuestigare diffinitōez fortune ponit tres diuisiones q̄ sumuntur ex pte effectuū. τ vnā q̄ sumit ex pte cause Est igit prima diuisio ꝙ eoꝝ q̄ fiūt. quedā fiūt sꝑ vt sunt motus astroꝝ. quedā vero fiūt vt frequēter sicut hō nascit frequēter cū quinqꝫ digitis in vna manu τ neutrū fit a casu vl a fortūa. Sz pter h quedā fiūt i paucioribꝰ sicut ꝙ hō nascit cū sex digitis vel sine oculis. τ oia huiōi dicūt fieri a fortuna. Ex quo infert phs ꝯtra primā opinionē de fortuna ꝙ fortūa aliqd ē. Patet q2 esse a fortuna τ esse vt in paucioribꝰ puertunt. mō manifestū est aliqd fieri vt i paucioribꝰ. ergo aliqua fiūt a fortuna. Et si arguat contra hāc diuisionē. q2 Aristoteles diuisit ea q̄ eueniūt ad vtrūlibz que medio mō se habēt iter ea que fiūt frequēter τ raro. igit diuisio est insufficiens. Patet solutio ex dictis in p̄cedēti q̄stione. Dictū est eni ꝙ nihil euenit ad vtrūlibet. Secūda. diuisio eoꝝ que fiūt quedā fiunt propter finez determinatum quedā vero nō. Sed cōtra istaz diuisionē argueret aliqs q2 oē agēs agit ꝓpter finez suū siue agat per naturā suā siue per intellectū. Ad hoc respōdet ꝙ Aristoteles dicit non ꝓpter finez fieri illa que nō fiūt propter finem deliberatū sicut cōfricatio barbe vl aliqd huiōi qd aliqn absqꝫ deliberatōe. sed sola imaginatōe mouente fiet. ideo nō habēt finē deliberatū. sed solū imaginatū. Uel videtur alit ꝙ phūs dicit nō ꝓpter finez fieri ea que ꝓpter se fiūt τ non ꝓpter aliud ꝑ ꝙ̄to in seipis habēt honestatē vel delectatōez ꝓpter quam scd̄m se ipsa placent τ non ordinantur ad aliud finē.

Tertia diuisio est eoꝝ que fiūt ꝓpter finez determinatū quedā fiūt ab agēte scd̄m ꝓpositū qd est agēs ꝑ intellectū τ voluntatē. alia vero fiūt a natura sicut ab agēte naturali cōprehendēdo sub illo oē illd qd agit modo nature scz nō deliberādo. τ sic sub natura cōphendit aīa vegetatiua τ aīa sensitiua i brutis Ex quo pz ꝙ iste tres diuisiones p̄cedētes se inuicē includūt. nā illa q̄ fiūt a ꝓposito vl a natura fiūt ꝓpter finē. τ ea que fiūt ꝓpt finē fiunt semꝑ aut frequēter Quarta diuisio q̄ sumit ex pte cause ē ꝙ cāꝝ q̄dā sūt ꝑ se τ q̄dam ꝑ accidēs. sicut domificator est ꝑ se cā domꝰ. ꝭ albū musicū est cā ꝑ accidēs.

Pro quo sciendum est secundo

ꝙ dupliciter dr cā ꝑ accidēs. Uno mō ex pte cāe ꝑ se τ n̄ ē de rōe illiꝰ respectu cuiꝰ dr cā ꝑ accidēs. vt pz in exēplo tradito. Alio mō dr cā ꝑ accidēs ex pte effectꝰ qn̄ scz aliqd accidētaliter iūgit effectui ꝑ se vt si diceret ꝙ edificator ē cā discordie. q2 ex domo fctā accidit discordia. Et h mō casus τ fortūa dicūt cāe ꝑ accidēs. τ nō primo mō ꝑ ꝙ̄to. scz effectui ꝑ se cōiūgit aliqd ꝑ accidēs. vt si qs fodiat sepulcruz fossio sepulcri est ꝑ se intēta. τ si ꝑ accidēs iu-

gat̃ iuētio thesauri in terra: tūc fodiēs sepulcrū ē cā p accidēs ~~τ fortuna~~ iuētōis thesauri

Sciendum est tertio. ꝙ sicut effectus p se cause naturalis est qui sequit̃ ſm exigentiā sue forme. ita effectus p se cause agētis sc̄dm ꝓpositū est qui cō sequit̃ ex intentōne agētis. τ q̄cquid euenit p̄ter intentionē agētis est p accidēs. Et hoc intelligendū est ꝙ si illud qð ē preter intentionē raro τ i paucioribꝰ adiūgat̃ effectui p se intēto. nā si aliq̄d sp aut freq̄ter adiungat̃ alicui effectui p se intēto tūc cadit sub eadē intentōe cū illo effectu. ~~stultū~~ ē eīm dicere ꝙ aliq̄s intēdat aliquē effectū τ ignoret illud qð vt semp vel frequent̄ adiungitur tali effectui. sicut si aliquis velit laborare in caloribus τ non velit sudare.

Sciendum est quarto. ꝙ differētia ē inter causā p se τ cām p accidēs. qr cā ē p se finita τ determinata eo ꝙ oīs cā p se agit sc̄dm vnā determīatā formā vel naturalē si sit cā naturalis. vl' intellectualē si sit cā agēs ſm propositū. Sed causa p accidēs est infinita τ indeterminata eo ꝙ infinita sūt q̄ vni accidūt vl' accidere possunt. mō quicq̄d accidit cāe p se τ nō est de rōe eius ē cā p accidēs respectu cāe per se. Ex istis diuisionibꝰ cōcludit pħs diffinitōē fortune. dicēs ꝙ fortuna est cā per accidēs in hijs q̄ fiūt sc̄dm ꝓpositū ꝓpter finē in minori pte vel diceret ꝙ fortuna est cā p accidēs in cōtingētibꝰ q̄ fiūt in minori pte ſm ꝓpositū eorū q̄ fiūt ꝓpter aliq̄d. id est ꝓpē aliquē finē. Ex quo infert pħs ꝙ fortūa τ intellectꝰ circa idē v̄sant̃. qr illis cōtingit agere a fortūa q̄ agūt sc̄dm ꝓpositū propositū aūt siue volūtas nunq̄ est sine intellectu. τ q̄uis solū ea q̄ habēt intellectū agāt a fortūa tamē q̄to aliq̄d subiacet intellectui tāto minus subijcitur fortune. Ex quo potest inferri ꝙ intellectui diuino q̄ oīa nouit nō subest fortuna.

Sciendum est quinto. ꝙ ex diffinitōne fortune inuestigata pħs infert rōnes eorū q̄ dicunt̃ a fortuna in tertio cap. huꝰ tractatꝰ. Et primo assignat rōem quare fortuna dicit̃ causa īmanifesta. nā h̄ est rō. qr fortūa ē cā p accidēs vt dictū est prius. mō infinita sūt q̄ vni accidere possunt. Et iō fortūa cōueniēter dr̄ causa incerta τ īmanifesta itellectui humano. eo ꝙ infinitū est nobis ignotū τ sc̄dm hoc aliq̄d veritatis cōtinebat ~~secūda~~ opinio antiquorū. Et ꝓpter hoc de hijs q̄ fiūt a fortuna non est scia. qr nō h̄z causā p se τ determinatā. sed p accidēs q̄ est infinita τ indeterminata siue īmanifesta. vt si q̄s vadēs ad villā nō intēdens inuenire amicā inueniat. ille effectus q̄ est inuētio amice nō h̄z causā certā τ determinatā. ʒ poterat h̄re causas infinitas. qr infinita mouēt ipm ad eundū ad villā sine eo ꝙ intēderet inuenire amicā: quorū q̄dlibet poterat esse causa p accidēs inuentōis amice Patet igit̃ ꝙ fortuna est causa incerta τ īmanifesta Sed est hic notandū ꝙ ad hoc ꝙ aliqua causa p accidēs dicat̃ fortūa respectu alicuius effectꝰ oportet ꝙ operetur ad esse talis effectꝰ ita ꝙ si non esset talis causa nō essz tal' effectus. ideo q̄uis albū τ musicū dicatur causa per accidens domus. non tamē possent dici casus τ fortuna.

Sciendum est vlterius. ꝙ possibile est aliq̄d qð est natū esse causa p se alicuius effectus posse esse causa fortuita illiꝰ effectus. Exēplū vt si aliq̄s indigēs euacuatiōe a colera capiat medicinā ad hoc ordinatam puta scamoneā. τ ignorās virtutē scamonee non intēdens propter hoc euacuari. tūc ꝙ tal' euacuetur τ sanetur hoc est a fortuna. τ tamē si hac intētōe fecisset fuisset p se causa sanitatis cū scamonea sit p se purgatio colere. Ex diffinitōe fortūe pꝫ ꝙ prima opinio q̄ dicit fortunā nihil esse aliq̄d cōtinet veritatis. eo ꝙ fortuna nihil est simplr̄ τ p se: ʒ tm̄ p accidēs τ sc̄dm q̄d est aliq̄d. Ulteriꝰ ex diffinitōe fortune pōt assignari cā vulgariter ~~quare~~ fortūa dicat̃ esse sine ratōne. qr scīa rōez assignare non possumꝰ nisi de hijs q̄ fiunt semp vel frequent̄ mō ea q̄ fiūt a fortuna nō fiūt sp aut frequent̄ iō fortuna cōueniēter dicat̃ esse sine rōne.

Sciendū est vlterius. ꝙ pħs etiā assignat diuisionē fortune in bonā τ malā. nā cū fortuna sit circa q̄ est intellectus practicꝰ τ volūtas τ hmōi. illa q̄ vitā humanā concernunt cuiusmodi sunt ꝓspera τ aduersa circa opatiōes humanas τ bona temporalia. iō cōueniēter diuidit̃ fortuna in bonā τ malā. τ infortuniū τ henfortuniū. vt fortūa dicat̃ bōa quādo aliqð bonū euēit alicui p̄ter intētionē eius. τ mala quādo malū. sed qr bona τ mala nō variant vitā nisi quādo sunt magna. iō ꝓprie non dicat̃ heufortuniū contingere homini nisi aliquod bonum cum magnitudine eueniat. Nec dicitur infortuniū nisi aliquod malum cum magnitudine eueniat. τ quia prua

ri malo bonum est. et priuari bono malum est ideo tunc dicitur contingere id est bene eueni re homini quando bonum preter intentionē si bi euenit. ~~Sed~~ etiam quando priuatur pre ter intentionē aliquo magno malo quod est p pe. et eodem modo non solum dicitur homini cōtingere id est male euenire quādo magnū malū sibi euenit. imo etiā quia priuat aliquo magno bono preter intentōnez qd ppe est. Il lud autē qd prope est nihil aut parum distare videtur. Ex istis sequitur q sicut fortuna est incerta. ita similiter infortuniū et heufortuniū eo q sunt extra semper et frequenter.

Conclusio responsiua ad quesi

tū casus et fortuna contingēter eueniūt in hijs que fiunt scdm propositū. aut i hijs scdm na turam. sed tam natura q agens scdm propo situm agunt propter finem: vt postea patebit. ergo conclusio vera. Itez omnis effectus fortuitus sequit ex duobus p se intentis. siue illa duo per se intēta sint a duobus agētibus scdm propositū siue vnū sit intentū ab agen te scdm propositum ~~vt~~ reliquum a natura. er go conclusio vera. Assumptū patet per exem plū. nam si quis fodiat sepulcrum vt aliquis inhumetur et vtus mineralis pduxit thesaur in illo sepulcro et fodiēs sepulcr īueīt thesau rū. mō inuentio sequit ad duo per se intenta scz ad fossionē sepulcri. et pductionē thesau ri. quorū vnū est intētū ab agente scdm ppositum scz fossio sepulcri. et reliquū a natura: vt productio thesauri. Si vero thesaurus fuerit ab aliquo homine ibidē absconditus. tunc in uētio casualis et fortuita sequitur ad duo per se intenta ab agentibus scdm propositum. sic ut si duo amici veniant ad forum non inten dentes se inuenire. sed aliquid aliud. circa qd se īueniant est fortuna. et sequit ad duo per se intenta a duobus agentibus scdm propositū propinque mouebantur ire ad forum.

Ad rationes ante oppositum

Ad primā dicitur q causa agens propter finē debitū dicitur causa per se in cōparatōne ad ~~scdm~~ quē intēdit. et si ex operatōne sua sequa tur aliquis effectus quem non intēdit aut ad quē nō est ordinatio in natura naturaliter. tūc illa eadē causa dicit causa p accidēs et fortui ta respectu illius finis non intenti et nūq dice ret causa per accidēs respectu finis non intē ti nisi p se intenderet aliquē finē. qr nihil pōt dici causa per accidēs nisi in ordie ad causaz p se eo. q oīe p accidens reducit ad p se. pz hoc q eadē est cā i ordine ad diuersos effect et cā per se et per accidens. ~~Sequitur tertius.~~
~~Et dicit aliquid extra.~~

Queritur vndecimo. vtrum fa

tū sit in reb creatis iponēs eis necessitatē.

Arguit pmo ptra suppositū auctoritate gre gorij dicētis. absit a mētibus fideliū vt fatum aliquid esse dicant. Secūdo sic ea q fato a gūtur nō sunt improuisa. qr vt ait Augustin fatū dicimus a fando dictū. dicimus eīn ea q sunt ab aliquo prelocuta nō sunt fortuita nec casualia. g si res fato ageret tolleret casus et fortuna hoc aūt fieri nō pōt. g fatū nō est.

Deinde arguit cōtra primā pte quesiti. pmo sic ipa dei volūtas fatū appellat. vt habz Au gustin. talis aūt volūtas nō est in reb crea tis. sed in deo. g fatū nō est in rebus creatis.

Secūdo arguit sic. si fatū esset in reb crea tis esset substantia vel accidens. et quodcūq dicat oportet ipm multiplicari. ad multiplica tionē rer creatar. cū ergo fatū dicat esse vnū sequit q non est in reb creatis. Tertio sic. si sit fatū esset mobile vl imobile. nō primuz qr dic boe. q fatū ē imobil dispositio nec secūdū qr motis reb mouent q in eis sūt. Ultio sic ptra vltimā pticulā quesiti. qr fatū est imobil dispositio. g ea q fato subdunt imobilit et ex necessitate eueniūt qre iponit reb necessitatē.

Ad oppōitū pvtraq pte est boe. et oēs peri patetici qui naturam fati veraciter describūt.

Pro responsione sciendum est

pmo. q qr oēs res sunt in dispositōe diuina p pter hoc poete imaginati sunt q diuina dispo sitio et futuror determiata series eēt fatū. quā quidē dispositōem dixerūt omnino esse imo bilem et necessitatē rebus imponere. ideo dic poeta loquens de fatis volentem nolentēq trahūt. et alibi dicit. Te tua fata trahūt ne ~~fe~~ ~~cta~~ relinquere possis. Et ex eadē radice aliq antiqui posuerunt deas fatales quas vocaue runt parcas a parco parcis per contrariuz. qr nulli parcunt. et iste dee scdm eos erant tres. Prima dicebatur cloto. Secunda lachesis. et tertia antropos. prima portat futura origen tia. Secūda protrahit ad hoc q ponatur in p senti. et tertia distribuit in preterito. et inde or ta est alia fatua opinio vetularum dicentiū q iste dee fatales solebāt hoib apparere et da

bant omne tale ꝙ aliqualiter oppositū non poterat contingere. Sed demones in effigie mulieris multis apparentes istā credulitatē hoībus dederūt. ⁊ oīa ista falsa sūt ⁊ ficta.

Sciendum est secundo ꝙ aliꝫ antiqui phi aliter de fato locuti sunt. quidam eni dixerūt ꝙ fatū nihil aliud est quā quedaꝫ cōnexio causaꝝ secundaꝝ dependēs ex puidentia pme. Sed Seneca vere dicit ꝙ fatū est quedā necessitas oīm opeꝝ ⁊ actionuꝫ quā nulla vis dirūpere pōt. Sꝫ isti in vera cognitōe fati defecerūt. ⁊ ymaginati sunt ipam seriem fatalem oīno esse imobilē. ⁊ ea que fato subdunt imobiliter euenire. ppter qđ istis opinionibus dimissis insequendus est Boetius qui inter omnes verius naturam fati declarauit in. iiij. de ꝯsolatione.

Sciendū est tercio ꝙ quādoqꝫ contingit ꝙ aliquid relatū ad causas inferiores dicit esse casuale ⁊ fortuitū qđ tamen relatū ad supiorē causā inuenit p se intentū esse sicut exemplificatū est prius de duobus suis patribfamilias. Fuerūt ḡ aliqui q̄ hmōi casualia ⁊ fortuita que acciđūt istis inferioribus i nullā supiorē causā reducere voluerūt et isti negauerūt fatū ⁊ puidentiā. Sed hec opinio manifeste falsa est. Aliꝫ reduxerūt ea in corpora celestia tanꝙ in supiorē ⁊ pmā causam ⁊ fm istos fatū nihil aliud est ꝙ dispositio sideꝝ. Sed hec opinio non potest stare propter duo. Primū est qꝛ actus humani nō subdunt actioni corpoꝝ celestiū nisi p accidens ⁊ indirecte. Secundū est ꝙtꝫ ad oīa que agunt p accidens. qꝛ illud qđ est p accidens non est ppꝛie ens. qre nō terminat actionem nature. Ideo dicendū est ꝙ ea q̄ hic aguntur p accidens siue in rebus naturalibus siue in humanis reducunt in aliquā causā primā q̄ ē puidentia diuina. qꝛ solus deus imutare potest voluntatē humanā. Ex istis pꝫ ꝙ oīa que hic agūtur diuine puidentie subdunt ⁊ ꝙ ab ea pordinata ⁊ ꝓlocuta ideo in eis fatū ponere possumus.

Sciendum est quarto ꝙ diuina puidentia p causas medias siue secūdas suos effectus consequit. pōt igit ipa ordinatio causaꝝ mediaꝝ dupliciť ꝯsiderari. Uno modo fm ꝙ est in ipo deo. ⁊ sic vocat puidētia. Alio modo pōt ꝯsiderari fm ꝙ ē in ipis causis medijs a deo ordinatis in suis effectibus pducendis. ⁊ sic habet rationeꝫ fati. ⁊ sic fatū est in ipsis causis secūdis inꝙtū sunt ordinate a deo ad effectus pducēdos. Ergo tal' ordinatio causaꝝ secūdaꝝ nō pꝫ rōeꝫ fati nisi fm ꝙ depēdet a deo. ideo ptās vel volūtas dei causaliter pōt noīari fatū. essentialit tñ fatū nō est ipa voluntas dei ſ est dispositio siue ordo causaꝝ naturaliū ad suos effectus pducendos: qui quidē ordo est subiectiue in ipis causis secundis.

Sciendū est vlterius ꝙ fatuꝫ a Boetio sic diffinit. Fatū est rebus mobilib⁹ inherens dispositio p quā diuina puidentia suis queqꝫ nectit ordinibus. vñ ipm fatū pōt dupliciter considerari. vno modo p respectū ad ipas causas secundas q̄ sic ordinant ⁊ disponunt ad suos effectus pducendos. ⁊ isto modo fatū est mobile sicut ipe cause. ⁊ multiplicat ad multitudinē hmōi causaꝝ. Alio modo pōt ꝯsiderari p rōeꝫ ad pncipiū a quo dependet ⁊ sic q̄ndā imobilitatē sortit. non quidē necessitatis ſ cōditionate fm quē moduꝫ solemus dicere hanc ꝯditionalē esse veram si deus pſciuit hoc esse futuꝝ hoc erit. ideo dicit Boetius loquēs de fato ꝙ dicit series causarū secundaꝝ. ⁊ sic pꝫ qualiter mobile ē ⁊ q̄liter imobile. Et vt sciat que subsunt fato et que nō vt iā dictū est. fatū est ordinatio causarū secundaꝝ ad effectus suos pducendos. q̄cunqꝫ ḡ causis secūdis subdunt illa fato subdunt. sed illa que imediate fiūt a deo cū non subdant causis secūdis nō subdunt fato. sic est creatio reꝝ ⁊ talia hmōi. qꝛ vt dicit Boetius ea que sunt ppinqua p se diuinitati fatalis ordinis mobilitatē excedunt. ex quo sequitur ꝙto aliquis longius a prima causa recedit tanto maioribus fati nexibus implicatur qꝛ magis ordinationi causaꝝ secundaꝝ subcit. De quo dat Boetius duo exempla. Primū est de centro circuli ꝙ quō mobiliter pcedit circūstantia q̄ velociter mouet. ⁊ ꝙto pl⁹ ab eo distat tāto velocius mouet. Secunduꝫ exemplū est de tpe quod a nūc eternitatis simplici ⁊ imobili dependet. p cui⁹ imobilitateꝫ tempus aliquā firmitatē ꝯtinuitatis accipit. Sic est in pductione ⁊ ꝯseruatōne rerum qꝛ nisi effectus pfectiores ⁊ particulares i motus elementoꝝ reducerent ⁊ motus elementoꝝ in mot⁹ corpoꝝ celestiū ⁊ varij motus celestiū in pmū motū ⁊ pa⁹ mot⁹ in puidētia pmi motoris res cito pirent. ideo necessaria est

ista series secūdarū causarū ad inuicē et ad ꝓuidentiā pmi motoris vt res in ordine suo saluent. q̄ series fatū appellaꝝ. Ulteri⁹ pz ꝙ fatū differt a ꝓuidētia diuina quinq3 modis pmo q2 tā necessaria ꝙ ꝯtingētia subsūt diuine ꝓuidētie et ip3 fatū. ꝟ sola mobilia subsūt fato Secūdo q2 res in deo existētes ꝑ modū diuine ꝓuidētie sūt ibi vnite simplr. ꝟ in secundis causis q̄ sub sūt fato sūt particulariꝝ et diuisi3 Tercio q2 diuina ꝓuidētia ē prima causa. sed fatū est in causis secūdis. Quartā q2 fatū ex diuina ꝓuidētia tanq̄ ex causa depēdet et nō ecōtra. Quinto q2 ꝓuidētia diuina h3 rōnē3 imobilis et stabilis. ꝟ fatū cū sit in reb⁹ mobilibus quodāmodo mobile est. ḡ etc̄.

His notatis sit ista cōclusio prima. fatū est in reb⁹ creatis. Probaꝝ cōclusio. q2 dicit Boeti⁹ fatum est rebus mobilib⁹ inhe rens dispositio. res aūt mobiles sūt res create. ḡ fatum est in rebus creatis

Conclusio secunda. Fatū non imponit rebus necessitatē. Pz. q2 fatū mobile est saltē ꝑ accidēs cū sit i rebus mobilib⁹. ḡ nō imponit eis necessitatē. Sed pro maiori noticia predictoꝝ.

Dubitaꝝ primo ~~quare~~ Quomodo cōtingē tia rerū pōt stare cū i fallibilitate diuine ꝓuidentie. Hāc dubitatōe3 soluit Boetius q̄tuor declarādo. Primū ē ꝙ de⁹ habet scientiā reꝝ ꝯtingentiū et nō opinionē. Secūdū ē ꝙ ex tali sciētia infallibili nō tollaꝝ rerū ꝯtingentia. Terciū ē ꝙ illud qd̄ ē in se ꝯtingēs si referaꝝ ad diuinā ꝓuidētiā trahit ad se q̄ndā necitatē. Quartū est ꝙ diuina ꝓuidētia infallibilis ꝯuenit etiā mutabilitatē oīm rerū.

Sciendum est vlteri⁹ ꝓ declaratione pmi. ꝙ pscientia diuina et ꝓuidentia differūt. nā pscientia est tā respectu finis ꝙ respectu medioꝝ ad finē. Prouidētia ꝟo solū ē medioꝝ ad finē. Item prescientia est in intellectu speculatiuo. ꝓuidētia ꝟo pertinet ad intellectum practicū.

Sciendum est vltimo. ꝙ mod⁹ cognoscēdi debet iudicari ex pte cognoscentis et nō ex pte rei cognoscibilis cū et de⁹ sit eternus et eternitate mensureꝝ. q̄ quidē eternitas sit ꝑmanēs amplectiꝝ pn̄tialiter oīa q̄ ipi subduntꝝ. ideo ꝯtingētia q̄uis ꝟm suā naturā sint indeterminata et in eē suo futura. tn̄ in eternitate pn̄tia sunt et ea de⁹ pn̄tialr videt. q2 h3 verā scientiā ꝯtingentiū q̄ ꝟm se sūt indeterminata. Secūdū declaraꝝ sic. q2 deus ꝑ suā scietiā nō tollit ꝓprios modos rerū. ꝟ ꝯtingētia videt cōtingenꝝ euenire. et necessaria necessario. ideo a reb⁹ necessarijs non tollit necessitatē nec a cōtingentib⁹ cōtingentiā. qd̄ declarat Boetius exēplo sic. nā vno et codē intuitu aliq̄s hō potest videre hoīem currere et solē eclipsari in celo vł oriri. et tn̄ videt cursum hoīs voluntariū. ortū ꝟo solis necessariū nec ꝓpter ipā3 visionē tolliꝝ a cursu hoīs ꝯtingētia nec ab ortu solis necessitas. Terciū declaraꝝ. q2 illud qd̄ pn̄tialiter est quodāmodo necessariū ē. ido dicit phs pmo pyarmenias ꝙ oē qd̄ est qn̄ est necesse est esse. futurū eīn contingēs q̄uis ꝟm suā ꝯtingentiā3 futurū sit tn̄ relatū ad diuinā ꝓuidentiā pn̄tialiꝝ est quasi quodāmodo necessariū. et illud declarat Boetius ꝑ vnū sic. nā illud qd̄ sensui apparet si ꝟm se cōsideraꝝ singulare est. et tn̄ si ad rōnē3 referaꝝ vniuersale est. Quartu3 declaraꝝ sic. q2 tota rō quare aliq̄s falliꝝ circa ꝯtingentia est ꝓpter ipoꝝ ~~intimationē~~ determinationē3. modo oīa cōtingentia futura relata ad diuinā pn̄tiā pn̄tialiter existūt et determinata vt dictū est. Quare circa ꝟ diuina cognitio falli nō potest.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā d2 ꝙ illa auctas intelligiꝝ de fato ꝟm ꝙ multi voluerūt intelligere quādā lege3 in inferioribus a corpib⁹ celestib⁹ ꝓcedente3 obligāte3 ad euētus imobiles. Secunda rō soluta ē. Ad terciā d2 ꝙ volūtas dei pt̄ nominari casualr fatū et nō essentialr. Ad q̄rtā d2 ꝙ fatū est de gn̄e relatōis et multiplicaꝝ ad multitudinē rerū in q̄bus ē p⁹relationē tn̄ ad pncipiū a quo dependet quodāmodo potest dici vnū. Quinta soluta est. Ad sextā d2 ꝙ fatū nō h3 rationē cause nisi rōe causarū secūdaꝝ in quib⁹ est. et ille sūt mutabiles et impedibiles. ideo et ipm̄ fatū. Sequitur terti⁹. Differūt aūt q̄m casus etc̄.

Queriꝝ duodecimo vtrū casus et fortuna differāt. Arguiꝝ pmo ꝙ non. q2 casus et fortuna sūt cause agentes ꝑ accidēs ḡ sunt eiusdē speciei quare nō differūt. Secūdo si differrent maxime esset ideo q2 fortuna repiꝝ in agētibus ꝟm ꝓpositū et nō casus ꝟ ꝟ nō. ḡ etc̄. Minor pz q2 lapides ex q̄bus fiūt altaria dicunꝝ bene fortunati. ꝟ illi q̄ conculcanꝝ pedibus sunt male fortunati. et tamē

lapis nō est agens ſm ꝓpositū. Ad opposi-
tuз est philosophus in textu.

Pro responsiōe sciēdum est pri
mo ꝙ fortuna ⁊ id qđ est a fortuna inueniūt
in hijs in quibus bñ ⁊ male ꝯtingere dicit̄. qꝛ
vbicunqꝫ fortuna est ibi ꝑt esse infortuniū ⁊ eu
fortuniū. hoc est aūt illi⁹ cui⁹ est agere ⁊ quod
hз dominiū sui actus. nā illud qđ nō habet
dominiū sui actus magis agit̄ ꝙ agat. ergo
fortuna ⁊ id qđ est ꝑ fortunā solū inueniūt in
hijs q̄ habēt dominiū sui actus. qꝛ in talibus
inuenit̄ opari ſm virtutē ⁊ viciū. Ex quo se
quit̄ ꝙ fortuna ⁊ id qđ est a fortuna iuenit̄ so
luз in agentibus ſm ꝓpositū qꝛ illa sola hñt
dominiū sui actus. ⁊ adhuc in operationibus
rationis practice.

Sciendū est secūdo. ꝙ illud qđ
dictum est manifestat Aristoteles quodam si
gno. qꝛ fortuna videt̄ eē idē ꝙ felicitas vl̄ sal
tē ꝓpinqua felicitati. cū ğ felicitas sit quedā
opatio q̄ noiat̄ eupraxis. id est bona opatio
vt dicit̄ pmo ethicoꝝ. ğ fortuna inuenit̄ solū
in hijs in quibus bene cōtingit agere vl̄ impe
dīri ab ħ cui⁹ sunt ea q̄ voluntarie agunt. for-
tuna eñ ꝺꝫ esse felicitas vel ꝓpinq̄ felicitati
ſm opinionē vulgi. qꝛ vulgus bene fortuna-
tos vocat felices. Vñ ſm illos qui credūt fe
licitatē ꝯsistere in bonis exterioꝛib⁹ felicitas
idē est qđ fortuna. ꝭ ſm illos qui dicunt bōa
exterioꝛa deseruire instrumentalr̄ ad felicita-
tē ſm eos bona fortuna ꝓpinq̄ ē felicitati.

Sciendu з est tercio. ꝙ cū fortu-
na nō sit nisi circa illa que voluntarie agunt.
Ex hoc cōcludit phs ꝙ necꝫ inanimata necꝫ
bestie necꝫ infantes aliquid agunt a fortuna.
inanimata ⁊ bestie nō agunt volūtarie. qꝛ nō
agunt ꝑ liberuз arbitriū qđ hic vocat̄ ꝓposi
tū. ⁊ licet infantes habeant voluntatē. nō tā
tñ ea libere vtunt̄. Ex quo sequit̄ ꝙ in istis ñ
potest accidere infortuniū nec eufortuniū. ni-
si solū similitudinarie. sicut dicebat quidā. scз
prharcos ꝙ lapides ex quib⁹ fiūt are siue al-
taria sūt bene fortunati. ⁊ hoc est dictū ꝑ simi
litudinē ad hoīes in quibus honorari dicun
tur bene fortunati. simili̅t illi lapides non di-
cunt̄ bene fortunati ꝙ aliquid agant a fortu-
na. ꝭ solū passiue qꝛ circa illos agens volun
tarie opat̄ aliquid qđ ē sic̄ bone fortune.

Scien duз est quarto. ꝙ casus
non solū conting̅t in hominibus q̄ volunta-
rie agunt. sed etiā in alijs animatis siue ania
libus. Et in rebus inanimatis. Exemplū po-
nit phs. nam si aliquis equ⁹ veniēs ad domū
nō causa salutis sanet̄ ħ est a casu. Aliud ex-
emplū ponit in reb⁹ inanimatis vt si tripoda
cadat a casu ⁊ cadēdo sedes apta fiat ad se
dēdū nō tñ hac de causa cecidit tunc a ca-
su fit apta sedes. ideo cōcludit phs ꝙ cas⁹ ge
neraliter reperit̄ in omnibus illis qui fiūt pro
pter aliud ꝙ ꝑter illud qđ euenit. Et ħ decla-
rat ꝑ quoddā signū. qꝛ vacuū siue frustra est
illud ꝓpinquuз casui. sed tñ illud dicit̄ vacū
uз vel frustra qđ est oꝛdinatū ad aliquē actū
quē natū est cōsequi ⁊ tñ non ꝯsequit̄: hoc tñ
cōtingit generaliter siue ab agente ſm ꝓpo-
sitū siue nō. ergo etiā casus.

Ubi sciendu з est q̄nto ꝙ q̄uis
vacuū ⁊ frustra ⁊ casus cōueniant in ħ ꝙ fiūt
in hijs que fiunt ꝓpter finem. Differūt tamen
qꝛ vacuū siue frustra dicit̄ ex eo ꝙ agens non
ꝯsequitur finē ad quē oꝛdinat̄. Sed casus di-
cit̄ ex eo ꝙ agens consequit̄ aliquē effectum
ad quē nō oꝛdinabat̄. ⁊ ideo in vacuo opera
tio cadit a fine intento ⁊ in casu a fine nō intē
to. ⁊ ista q̄nqꝫ sic̄ repiunt̄ ⁊ q̄nqꝫ separata.

Sciendum est sexto. ꝙ licet hec
tria noīa frustrā ⁊ ociosū in greco ꝑ eodē ac
cipiant̄. tñ apud nos inter illa ponit̄ differen
tia aliq̄. nā frustra cōmuniter dicit̄ illud op⁹
esse qđ oꝛdinatū est ad aliquē finē quē natuз
est ꝯsequi. ⁊ tñ nō consequit̄. Ex hoc sequit̄
ꝙ si quis dicat se frustra balneasse. qꝛ ipō bal
neato nō defecit sol desfone ħ dicit. Sed va-
cuū dicitur opus qđ de se nō est natū ꝙ de se
sit causa alicuius vtilitatis vel nocumenti. si-
cut motus digiti factus ꝑter intentionē ⁊ con
fricatio barbe. Sed ociosū dicit̄ op⁹ mons-
trans vacuitatē in operante ⁊ c.

Sciendū est vltem⁹ ꝙ casus po-
test dupliciter accipi. Uno modo cōmūiter ⁊
sic in plus se habet ꝙ fortuna. qꝛ in quibuscū
qꝫ est fortuna est etiā casus. ⁊ etiā in alijs. sed
non econtra. si vo sumat̄ casus stricte tunc so-
lum casus est in agentibus ſm naturā ⁊ etiāз
econuerso. Differūt tñ casus ⁊ fortuna. ideo di
cit phs in litera ꝙ maxima differētia casus ⁊
fortune reperit̄ in operibus nature q̄ñ scз ibi
accidit aliquid extra naturā vt cum nascit̄ se
xtus digitus nā nō dicim⁹ ħ fieri a fortuna. ꝭ

a casu. Unde in textu inter casum stricte captum ꝛ fortunā assignat duplex differentia. Prima est quia casus illo modo acceptus solū est in agentibus ſm naturā. fortuna vero in agentibus ſm ppositū. Secūda est. qꝛ eorū que fiūt a casu causa est intrinseca sicut ꝛ eoꝝ que fiunt a natura. sed eoꝝ que fiunt a fortūa causa est extrinseca. sicut eorum que fiunt ab agente ſm propositum.

Tunc sit ꝯclusio responsiua ad

q. Casus ꝛ fortuna differunt. Patet satis ex dictis.

Conclusio secūda. casus ꝛ for-

tuna reducunt ad genus cause p se efficientis Probat qꝛ casus ꝛ fortuna sunt cause eoꝝ q̄ possunt fieri a natura vel a pposito. ſ natura ꝛ ppositū sunt cause efficientes. igit. Ex hac ꝯclusione infert phs falsitatē opiniōis ponētiū casum ꝛ fortunam esse causā celi ꝛ oim mundanoꝝ. nā cū casus ꝛ fortuna sint cause p accidēs eoꝝ quorū natura ꝛ intellectus sūt causa p se ꝛ causa p accidens sit posterior ea q̄ p se est. sequit ꝙ si casus ꝛ fortuna sint cause celi ꝛ totius vniuersi a fortiori intellect⁹ ꝛ natura erūt cause celi ꝛ vniuersi quod manifeste falsum est.

Ad rationes ante oppositum.

Dicit ꝙ bene conueniūt in cōmuni modo causandi. scꝫ in hoc ꝙ sunt cause agentes p accidens. sed q̄tum ad ea in quibus reperiuntur Differūt aūt ~~simpliciter~~ aut saltē sicut magis cōmūe ꝛ min⁹ cōmune. Secūda soluta ē Sequit text⁹. Est aūt necessariū.

Querit tredecimo vtrū phisic⁹

habeat p q̄libet causam demonstrare. Arguit pmo ꝙ non. qꝛ demonstratio est p causā ppriā pꝑter quā res est. materia vero ꝛ causa finalis non sunt hmōi cuꝫ materia nō habeat esse nisi solū p formā ꝛ causa finalis sit vltia i re. ḡ phisic⁹ nō hꝫ d̄mōstrare p hmōi causas q̄re nō demōstrat p q̄liber. Secūdo phisica est specialis sciētia sicut mathematica. sed mathematica diffinit ꝛ demōstrat p solā formā. ḡ etiā phisica. tenet ꝯsequentia p simile. Tercio sic. illa ꝯsequētia est certior que habet p oēs causas quā illa q̄ habet p vnā tm̄ ḡ si phisica demonstraret p oēs causas sciētia phisica certior esset mathematica qđ falsum est. igit. Ad oppositū est Aristoteles i textu.

Pro responsione sciendū est

pmo. ꝙ postq̄ phs determiauit đ causis tā p se ꝛ manifestis q̄ p accidens ꝛ imanifestis ꝯūr in fine hui⁹ tractat⁹ ex prius determinatis duo cōcludit. Primū est ꝙ tot sūt cause quot prius dicte sunt. scꝫ quatuor cause.

Sciendū est secūdo ꝙ multoti

ens tres p̄dictarū causaꝝ in vna coīcidūt ſm numeꝝ. vel ſm spēm. Unū forma ꝛ finis coincidūt numero intelligendo de fine gn̄atōnis ꝛ nō de fine rei genite. nā finis gn̄atōis hoīs est forma humana q̄ habita cessat gn̄atio. ſ finis hoīs geniti nō est forma ei⁹. ſ p formā sibi ꝯuenit opari ad finē. ꝛ ita diceret de aliis Causa vero efficiēs coincidit ſm speciē cū forma ꝛ fine. ꝛ h̄ est verū in agentibus ~~equiuocis~~ Et pꝑter hoc dicit Aristoteles in textu Mlotiēs ꝛc. materia aūt nō est eadem cū aliis causis nec numero nec specie. qꝛ ipa est ens i pura potētia. agens vero inq̄tū hmōi est ens in actu. forma vero vel finis est actus vel perfectio rei. Nō est tn̄ itelligēdū ꝙ predicte cause coincidāt q̄tū ad ppriaꝫ ratonē causandi ſ q̄tū ad id quod sunt hoc est q̄tum ad id cui conuenit ratio cause.

Sciendū est tercio ꝙ vt habet

in textu quecūq₃ mouentia mouēt. Unū illa q̄ mouet ꝛ mouet ptinēt ad naturalē ꝯsiderationē. ſ mouētia nō mota nō sūt ampli⁹ phisice ꝯsideratōis. qꝛ phisici ē ꝯsiderare de naturalib⁹. naturalia aūt sūt q̄ i seipis hn̄t pncipiū mouēdi. illa aūt q̄ sūt simplr imobilia nō sūt hmōi q̄re nō sūt phisici ꝯsideratōis. Ex q̄ ptꝫ ꝙ phisicus nō hꝫ ꝯsiderare pmū mouens simplicit cū sit penitus imobile. ꝛ si fiat aliq mētio đ eo sicut in octauo hui⁹. hoc nō est eo q̄ pncipaliter ꝯsideret: ſ incidentalit p habitudinē ad motū tanq̄ pncipiū effectiuū eius Similiter phisicus nō habet cōsiderare q̄cūq₃ formā aut finē. ſ solū illā formam que per motū vel mutatōeꝫ acquirit.

Sciendū est quarto. ꝙ vt ha-

bet in textu sicut triplex gen⁹ rerū repent ſm hoc est triplex negocium aut triplex consideratio rerū. quedam enim sunt res immobiles ꝛ circa has est cōsideratio metaphisici. Alie sunt mobiles ſ incorruptibiles ꝛ circa has ē ꝯsideratio astrologie. Alie sūt mobiles ꝛ cor

ruptibles. ꝛ circa has ē consideratio phisici Unde qꝛ astrologia est de mobilibꝰ inquantum mobilia sunt. idō pōt cōtineri sub phisica: quare pōt dici ꝙ phisica scdʒ diuersas ptes entis versat̄ circa duo plurima genera rerū. qꝛ considerat oīa mobilia tam corruptibilia ꝙ incorruptibilia. Ex quo pʒ ꝙ quidā male intellexerūt Aristotelē in hoc passu volētes hec triplicia genera rerū ad triplicē partē phie reducere. scʒ phicam mathematicam. ꝛ methaphisicaʒ. qꝛ sicut dictū est astrologia q̄ est de secūdo genere rerū magis est naturalis ꝙ mathematica. Sed ad videndum qualiter phisicus considerat quattuor causas.

Sciendum est quinto. ꝙ materia ꝛ efficiēs quādoqʒ sunt talis nature ꝙ ipsis positis necessario ponūtur effectus. ꝛ tūc in istis fit demōstratio a priori ꝛ ad posterius vt bene sequit̄ hoc est cōpositū ex cōtrarijs. ḡ est corruptibile. ꝛ etiā bene sequit̄ sol ē supra orizontē nostrū. ḡ dies est. qn̄qʒ vero talia sūt ꝙ ipsis positis nō semꝑ ponit̄ effectꝰ. sed frequēter. ꝛ tūc fit demōstratio ab eo qd̄ est posterius natura ab hoc qd̄ est prius. vt bene sequit̄ si hō debʒ generari necesse est semen hominis cū ṽtute formatiua preexistere. si tamē remouerent̄ oīa q̄ possunt īpedire ne positis materia ꝛ efficiēte sequat̄ effectꝰ. tūc bene fieret argumentuʒ a priori ꝛ necessario sequeret̄ effectus. ꝛ hoc mō intelligēduʒ ē illud qd̄ dicit phs primo posteriorū ꝙ de hijs q̄ sunt frequēter est scia ꝛ demōstratio ac si essent semꝑ sed ꝑ causaʒ formalē fit demōstratio a priori ad posterius. qꝛ si forma est necesse est effectū esse. De fine vero dicit aristoteles ꝙ finis est ꝑfectio ꝛ dignitas rei ꝛ natura semꝑ de possibilibus facit qd̄ melius ꝛ dignꝰ est nō simpliciter sed scdm̄ ꝙ cōuenit nature. idō ꝑ causaʒ finalē fit demōstratio arguēdo sic. hoc est meliꝰ ꝛ dignius sic fieri. ḡ a natura fiet. vt meliꝰ est ꝛ dignius dētes hoīs anteriores esse acutos propter diuisionē cibi. ergo sic fieri dʒ. Ex quo pʒ ꝙ dmōstratio q̄ fit per finē est demonstratio procedens a posteriori. sed potest esse a priori. tamen in ratione cause.

Istis notatis sit conclusio prima quattuor sūt cause rei naturalis ꝛ nō plures. Probat̄ qꝛ cū ꝓpter quid sit q̄situm cā e tūc illud est cā ꝛ nō aliud qd̄ ad ꝓpter q̄d cōuenienter r̄ndet̄. sed ad ꝓpter q̄d nō r̄ndet̄ nisi ꝑ aliquā quattuor causarū. q̄ sunt cā materialis finalis formalis ꝛ efficiens. ḡ sūt quattuor cāe ꝛ nō plures. Minorē ꝓbat phs inductiue primo de causa formali. vt si q̄ratur ꝓpter quid aliquis angulus est rectus. r̄ndetur qꝛ ꝯstituitur ex linea constituente duos angulos equales. Exemplū de causa efficiēte. vt si q̄rat ꝓpter quid isti certant pōt r̄nderi. qꝛ sunt furiosi vel irati. vel pōt r̄nderi de fine vt ipsi dominēt̄. De causa materiali. vt si q̄rat̄ quare aliqd̄ corpus est corruptibile. pōt r̄nderi qꝛ cōpositū ē ex ꝯrijs. ꝛ nō cōtingit pluribꝰ modis r̄nderi ad ꝓpter q̄d. ꝛ ita sunt tm̄ quattuor cause.

Conclusio secunda et responsalis ad q̄situʒ. phisicus hʒ cōsiderare quattuor cās ꝛ ꝑ quālibʒ dmōstrare. ꝓbat̄ qꝛ phisicus ꝯsiderat circa mobilia gn̄abilia ꝛ corruptibilia. ergo hʒ cōsiderare causas gn̄atōis ꝛ corruptōnis. sed hmōi sunt quattuor. qꝛ oportet hic ꝯsiderare id qd̄ post aliud fit. vt aerē post aquā ꝛ post aerē fit ignis. ergo oportet ibi cōsiderare formā ꝑ quā est id qd̄ fit. oportet etiam cōsiderare id qd̄ facit ꝛ illud est efficiens. ꝛ qd̄ sustinet ē materia. ꝛ qꝛ forma ꝛ finis coīcidūt. ideo oportet cōsiderare quattuor cās. ꝫ ꝙ habeat ꝑ quālibet demonstrare satis manifestum est ex dictis.

Ad rationes ante oppositū ad primā pʒ solutio ex dictis. Ad secūdā neget̄ ꝯsequētia ꝙ sit sile. qꝛ mathematicus abstrahit a motu. idō nō cōsiderat cām efficiētem materialē ꝛ finalē q̄ habēt principiari ꝑ motū. sed tm̄ cōsiderat formā q̄ est cā essentiali absolute. Ad tertiā cōcedit̄ assumptū si de eadē re formaliter habeat̄. sed nō oportet si sit de diuersis rebꝰ formaliter sicut est in ꝓposito. Sequitur textus. Dicendum igitur primum.

Queritur decimoquarto. vtruʒ natura agēs ꝓpter finē intēdat mōstrū. Arguitur primo ꝯ q̄situ. qꝛ omē agēs ꝓpter finē cocipit illū finē ꝛ deliberat de medijs ordinatis in ipʒ. ꝫ natura n̄ cognoscit finē nec dliberat. ḡ n̄ agit ꝓpter finē. Secūdo sic natura intēdit finē sui opis ꝫ mōstrū ē finis opatōis nature. ḡ intēdit mōstrū. Tertio sic natura intēdit illū qd̄ auget ꝛ nutrit. ꝫ ipa auget ꝛ nutrit mōstrū. ergo ipa intēdit mōstrū. In oppositū ē textꝰ.

Pro quo sciendū est primo. ꝙ postq̄ phs ostēdit qualit̄ naturalis phs ꝑ decē

causas demonstrat. ptr manifestat aliqua q̄ in p̄dicta ōn̄sione supposuerat que sunt duo. Primū est q̄ natura agit ppter finē. Secūdū est q̄ in reb' naturalib' necessitas non sp̄ oritur ex causis prioribus fm esse. sed etiā ex causa posteriori que est causa finalis.

Sciendū est secundo q̄ vt dicitur in textu mōstrū est pctm̄ in natura ei' qd̄ ppter aliqd fit. vel est indiuiduū natū cū aliqua difformitate p̄ter solitū cursū nature. Et illud p̄t dupli'r ōsiderari. vno modo q̄ntum ad id q̄ est fm q̄ includit naturā sue speciei. et sic bene intēditur a natura vniuersali. et ē termin' opatōis nature. Alio mō formaliter p illa difformitate quā importat respectu debite cōpositōnis mēbrorū et debite q̄titatis. et sic nō intenditur a natura vli nec pticulari. nec sic ē termin' operationis nature nisi p accidens.

Sciendū est tercio q̄ aliqui crediderūt naturā nō agere ppter finē. et h̄ ppter tria motiua. Primū ē q̄ videbāt mōstra accidere in opatōib' nature. Secūdū est q̄ credebāt ea q̄ naturali'r fiūt pcedere ex causis priorībus q̄ sūt materia et forma et efficiēs et nō ex intentōe finis. Terciū est q̄ natura ī suis operatōib' nō deliberat. et ipi credebāt solū illud agere ppter finē qd̄ pri' cōcipit finē et deliberat de medijs ordinatis in ipm.

Sciendum est quarto q̄ fm Albertū q̄ttuor assignantur cause gn̄ales q̄re fiūt mōstra in reb' naturalib'. Primo fiūt ppter diminutionē materie. secūdo ppter superhabundantiā materie. tercio ppter idispositōez q̄ttuor q̄litatū. q̄rto ppter maliciā ptinētis. Propter diminutōez materie cōtingūt mpli'r. pmo qn̄ est defectus in magnitudine solū. vt cū totū corp' vel aliqd̄ mēbrū est min' q̄ debeat esse. Secūdo qn̄ ē defectus ī nūo solū. vt cū deficit aliqd̄ mēbrū. Tercio qn̄ est defect' in vtroq̄ sil'. Et ppter habūdātiā materie ptingūt sil'r mōstra trib' modis. et pōt addi ali' ex pte tēpis qn̄ scz nascitur aliqd̄ mēbrū ante tps determinatū. vt si puer nasceretur cū dentib' vl' puella cū vberib' pendētib'. Sz ppter indispositionez q̄litatū accidūt multipli'r vt aliqn̄ est maxima pinguedo ppter nimiū excessū frigorū. et qn̄q̄ est nimia macies ppter calorē et qn̄q̄ complexio qualitatū est virtus sufficiēs vtriq̄ sexui. et sic sunt hermofrodite qn̄ scz nascitur homo cū vtroq̄ sexu. Sed ppter maliciā ptinētis duplici'r cōtingunt mōstra fm q̄ duplex est cōtinēs. quoddā ē pellis secūdina circumdans materiā fetus ppter cui' rupturā cōtingit qn̄q̄ defectus in vno mēbro. vel cōglutinatio duorū membrorū ī vno vel curuitas et sic de similib'. Aliud cōtinēs est calor naturalis habēs virtutē corpis celestis qd̄ est primū cōtinēs. ppter cui' maliciā fiunt qn̄q̄ monstra diuersarū formarū fm speciez. et p̄ter istos generales modos sunt multi particulares reducibiles ad istos.

Istis sic positis sit ista cōclusio prima. Natura agit ppter finē. Probatur q̄nq̄ rōib' phi. Prima ē. oē qd̄ fit naturali'r fit casu aliter vl' a fortuna. ~~q̄ natura sp̄ vel frequēter pducit effectū suū. et illud qd̄ fit a casu vl' fortuna fit erit sp̄ et freq̄nter. g̃ natura agit ppter~~ finē. Secūda rō. oē qd̄ h̄z determinatū modū quo natū ē fieri fit ppter finē. q̄ nisi ordinaretur a fine nō magis deberet fieri vno mō q̄ alio. h̄ oē ens naturale h̄z determinatū modū q̄ natū ē fieri. g̃ entia naturalia agūt ppter finem. Tercia rō ars pficit aliqn̄ ea que natura non pōt operari. et in aliqb' imitatur naturā in q̄ntū p̄t h̄ ars operatur ppter finē. q̄ ordīat priora ad posteriora. g̃ sili'r ē de natura. Quarta rō bruta agūt ppter finē vt yrūdo facit nidū et aranea telaz et formica in estate cōgregat victum. et sil'r in plātis mlta fiūt ppter finē: vt folia ad tegendū fructus et rami ad sustinendū. et radices ad nutriendū seu ad trahēdū nutrimentū. h̄ ista p actionē nature fiūt. g̃ natura agit ppter finē. Quīta rō natura agit circa materiā et ipsaz disponit ppter formā. h̄ forma ē finis materie. g̃ agit ppter finem.

Cōclusio secūda. nō sequitur naturā nō agere ppter finē si in operatōib' nature ptingant mōstra. Probatur duab' rōnibus. Prima ē. q̄ ars agit ppter finē et tn̄ in operationibus artis cōtingit fieri pctm̄. sicut grāmaticus nō recte qn̄q̄ scribit. g̃ a sili in natura cōtingūt. mōstra nec ppter h̄ sequitur ipsam non agere ppter finē. Secūda rō vbicūq̄ sūt determinata pncipia et determinatus ordo ptedēdi ibi necesse est esse aliquē finē ppter quez alia fiūt. h̄ sic ē in naturalibus. g̃ q̄uis ibi cōtingāt mōstra nō ppter h̄ negandū ē naturā nō agere ppter finem.

Cōclusio tercia. dicentes naturā nō agere ppter finē oīno destruūt naturā.

Probat̃ q2 illa dicunt̃ esse fm naturã que cũ ꝗ ab aliquo pncipio intrinseco ɔtinue moueñ tur quousqꝫ puemũt vsqꝫ ad aliquẽ finẽ. non in quẽcũqꝫ indifferenter. ꝫ indeterminatũ si nẽ sicut fiũt a determinato pncipio.

Cõclusio quarta. incõueniens est opinari naturã nõ agere ppter finẽ eo ꝙ in suis opib⁹ nõ ðliberat. Probat̃. q2 ars agit ꝑ pter finẽ. ꝫ artifex qñ cõplete ꝛ pfecte hꝫ artẽ nõ deliberat. ꝫ solũ qñ deficit a certitudĩe ar tis. ꝫ si natura nõ deliberat nõ sequit̃ ꝙ non agat ppter finem.

Cõclusio quinta ꝛ vltima agẽs ppter finẽ nõ intẽdit mõstrũ. Ptꝫ. q2 mõstruꝫ est pctm̃ qð ppe aliqd fit. ꝫ nullũ agẽs re ctũ ꝛ opans ppter determinatũ finẽ intendit pctm̃ in sua opatõe licet qñqꝫ intendat illud cui accidit pctm̃. ꝫ agens propter finem non intendit monstrum.

Ad rationes ante oppositum. Solute sunt ex dictis. Sequitur textus Qð autem ex necessitate.

Querit̃ decimoquinto. vtrũ ne cessitas in rebus naturalib⁹ oriat̃ ex pte mate rie vl' finis. Arguit̃ pmo ꝙ ex pte materie q2 materia vocat̃ necessitas vt hꝫ. ij. posterio rũ. ꝫ in naturalib⁹ necessitas est ex pte mate rie. Secũdo sic. ab eodẽ res hꝫ esse ꝛ neces sitatẽ. ꝫ res naturalis hꝫ intrinsece eẽ a mate ria ꝛ forma. ꝫ ab illa sumit necessitatẽ. Ter cio generãte corrupto corrũpit̃ causa efficiẽs ꝛ finis vt erat in intẽtõe ipi⁹ ꝛ tñ res generata manere pt. ꝫ necessitas in eo nõ sumit̃ ex pte finis. Quarto sic qð est nõens non ẽ causa necessitatis. ꝫ finis ẽ nõens vel si sit est solum fm qd ꝛ intentõne. ꝫ nõ ẽ cã alicui⁹ necessita tis. Ad oppositũ arguit̃ p phm in vltimo capitulo huius libri.

Pro responsione sciendũ est pmo ꝙ postꝙ phs pbauit naturã agere ꝑ pter finẽ. pñr determinat ꝛ oñdit vñ sumat̃ necessitas in rebus naturalibus ꝛ circa h mo uet talẽ questionẽ vtrũ necessitas in rebus na turalib⁹ sit necessitas simpliciter ꝛ absoluta. aut sit necessitas ex suppositione.

Sciendum est secũdo. ꝙ cũ ma teria efficiẽs ꝛ forme sint cause pos fm eẽ. iõ necessitas orta ex ipis ẽ simpl'r ncẽitas ꝛ ab soluta sic ncẽe ẽ ꝛ absolute aĩal eẽ corruptibi le. q2 cõpositũ ẽ ex ɔ̃rijs. silr ncẽe ẽ hoĩeꝫ eẽ ri sibilẽ. q2 hꝫ aĩaꝫ rõnalẽ. ꝫ q2 finis ẽ posterior fm eẽ. iõ necessitas sũpta ex fine aut etiaꝫ ex forma sũpta sub ratione finis ẽ necessitas ex suppositõe. sicut ncẽe ẽ eẽ hoĩeꝫ vtuosũ si de beat ɔsequi btitudinẽ. ꝛ necesse ẽ eẽ materiã sic dispositã si debeat ɔ̃siderare talẽ formam.

Ex q̃ ptꝫ ꝙ idẽ est cõueniẽs an in reb⁹ na turalibus sit necessitas absoluta vel ex sup positõe. Et qrere vtrũ necessitas sit sic in reb⁹ naĩalib⁹ ꝛ oriat̃ ex causis priorib⁹ fm eẽ q sũt effi ciẽs materia ꝛ forma accepta sub rõne forme vel oriat̃ a posteriori eã fm eẽ q est finis ꝛ for ma vt est terminus generatõnis.

Sciendũ est tercio. ꝙ antiqui dixerũt totã necessitatẽ dispositõnis reꝝ natu raliũ ꝛ suaꝝ ptiũ venire ex pte materie. Uer bi gr̃a vt q2 grauia nata sũt ferri deorsũ ꝛ le uia sursũ. iõ dicebãt ꝙ in fũdamẽto domus necessario ponunt̃ duri ꝛ grossi lapides. ꝛ li gna q sũt leuissima ponũt in sũmo ppter ta lẽ necessitatẽ materie. ꝛ ita dicũt eẽ in natura libus vt ꝙ pedes sũt inferi⁹ ꝛ man⁹ supi⁹ dice bãt illã necessitatẽ puenire ex pte materie. scꝫ ppter grauitatẽ ꝛ leuitatẽ humoꝝ cõplexio nantiũ aĩal Sꝫ ɔ̃ h dicit aristoteles ꝙ res na turales licꝫ fiãt ex necessarijs pncipijs mate rialib⁹ hñtib⁹ aptitudinẽ ad formã ꝛ ad finẽ. tñ rõ necessitatis taliũ a fine sumit̃. ꝛ sic illð qð est necessariũ bñ ẽ in potẽtia materie. ꝫ rõ illi⁹ necessitatis sumit̃ ex pte finis. Dat exem plũ de serra quã necesse est eẽ dentatã nõ ab solute. ꝫ si debeat diuidere ad h ꝙ illi dẽtes sint apti ad diuidẽdũ durã optet ꝙ sint ferrei. ꝛ ita ferrũ ẽ illud ꝙ est necessariũ in serra ꝛ silr dentes in ea sũt necessarij nõ absolute. ꝫ si de beant diuidere dura. Et silr est de materia in ordine ad formã substantialẽ. q2 oportet ma teriã totaliter disponi si talis forma debeat in troduci in materiam.

Istis notatis sit cõclusio pma. Necessitas in reb⁹ naturalib⁹ sumit̃ ex pte fi nis. Probat̃. q2 finis ẽ causa causaꝝ ꝛ puenit oẽs alias causas ĩ causãdo ꝛ nisi pueniret sua causalitate alie cause ñ causarẽt. ꝫ necessitas in alijs causis ꝛ ĩ reb⁹ naturalib⁹ sumit̃ ex pte finis. Secũdo pbat̃ rõe phi. q2 in naturali bus ꝛ agibilib⁹ finis se hꝫ vt pncipiũ ĩ demõ stratõe. ꝫ in demõstratõe necessitas ɔclusiõis depẽdet ex necessitate pncipioꝝ. ꝫ ĩ agibilib⁹ ꝛ naturalib⁹ ncẽitas nõ sumit̃ ex pte dispositõis materie. ꝫ ex dispositõe finis. Sed ad vi

dendum similitudinem inter finem in agibilibus et principiū demonstrationis.

Sciendū est quarto. q in hoc est sile q qlia sūt pncipia necesse ē ↄclusionē esse talē. et nō ecōuerso. pt eñ ↄclusio vera eē p̄missis exñtib falsis. s si ↄclusio nō eēt vera nec pncipia. ita silr ē de fine et ō medijs ad finē. qz si finis ē ncce ē media eē vl p̄fuisse. et nō ecōuerso. nā possūt eē media ad finē sine h q seqr finis. s si media nō pcedāt finis nō erit. Sz si nos cōparemus finē ↄclusiōi et media ad finē ipis pncipijs tūc ecōuerso se hñt finis in agibilib et in naturalib et principiū in demonstratione vt faciliter videri posset.

Dubitat pmo vtrū finis secūdū q ē cā sit eodē mō pncipiū sic pncipiū i demōstratiuis. Rñdet Aristo. q nō. qz pncipiū i demōstratiuis ē tm pncipiū rōtinatōis. s finis in naturalib et agibilib ē pncipiū rōtinatōis et opatōis. nā domificator capit diffinitōz domus vt pncipiū cognoscēdi domū. et ea q ad domū ptinēt vt pncipiū domificādi. s qz tal est dispositio dom. opter q pncipia dom esse vel fieri ad h q dom fiat. et silr medic capit diffinitōnez sanitatis vt pncipiū et in cognoscendo et in sanando. et qa talis est sanitas optet talia fieri ad h q aliqs sanet. Ex dictis ptz q rō ncitatis in hijs q fiūt ad finē sumūtur ex rōe finis. iō dicit phs q phisic et artifex p vtraq cāz rñdere debēt. scz p materiā et finē. s magis p finē. qz finis ē cā materie. et nō ecōtra. iō dic q nihil phibet i diffinitōe rei naturalis poni qsdā ptes q se hñt vt materia nō q dē idiuidual. s cōis. Ubi ē aduertēdū q triplex pt assigri diffinitio rei natural. qdā ē vt ↄclusio dmōstratōis vt illa q dat p cāz materialē. Alia ē vt pncipiū demōstratōis q dat p formā vl p finē. Tercia ē cōphēdēs vtrāq q vocat tota demōstractio positōe differēs et etiam illa cōprehendit totum processum demonstrationis naturalis.

Ad rationes ante oppositum.

Ad pmā dī q materia accepta put ē i vltia dispositōe nature ad formā vocat. ncitas. s tn rō ncitatis illi dispositōis a fine sumit.

Ad secūdā dī q ncitas absoluta q ē q̄tuz ad eē rei absolutū sumit ex causis priorib. s nō ncitas suppositōis. Silr dicēdū ē ad terciā. Ad q̄rtā dī q ~~silr~~ nō ens nō ē cā alicui ncitatis. s finis ē aliquo mō ens scz i intētiōne agētis. et h sufficit ad h q sit cā ncitatis s ex ↄditōe. Et hec de secūdo phisicorum.

Sequit liber tercius.

Cū aūt natura ē pncipiū motus et mutatōis. sciētia aūt nob de natura ē. optz nō igorare qd sit motus. Necessariū eñ ē ignorato ipso et ignorare naturā

Circa tertium

libz phisicoz querit primo Utrū ignorato motu necesse sit ignorare naturā. Arguitur q nō. qz nō ē ncce s cōtingēs ignorare naturaz. g ignorato motu nō ē necesse igrare naturam.

Secūdo sic. oē prius pt absolute et absolute cogsci sine suo posteriori. s natura ē prior motu cū sit ei pncipiū et cā. g pt cogsci sine motu

Tercio sic. sic natura ē pncipiū mot ita est pncipiū q̄etis. g ignorato motu p q̄etē possz adhuc cogsci nata Ad oppositū arguit. p. p. i principio huius tercij.

Sciendum est primo. q post q phs determiauit i pmo li. de pncipijs rez naturaliū. et i. ij. de pncipijs sciē ↄñri i isto tercio icipit tractare de motu simplr sūpto et ō ppetatib ↄñtib motū. et h fac i isto tercio et i q̄rto libris. i q̄nto vo dermiat ō diuisiōe mot i pres suas subiectiuas. In sexto de diuisiōe mot i ptes q̄ntatiuas. In. vij. et. viij. agit de motu non sm se. sed per cōparatōem ad mouentia et mobilia. Et sic pz ordo inter istos libros.

Sciendu3 est secūdo q cū sciētia natural dicat nata. qz ē ō nata. et nata sit p se pncipiū mot et mutatōis et q̄ens. iō ncce ē i hac ~~materia~~ determiare ō motu. q lr āt differāt mot et mutatio oñdit i q̄nto h. et qz eiusdē sciētie ē ↄsidrare sbiectū et accidēntia ↄñtia ipz p se. iō i hac scia nccio hñt ↄsiderari accidētia ↄñtia motū ~~pcedant~~ acceptū. tn tria cōsequūt ipz acceptū i cōi. scz īfinitū loc et tps Et sm opinionē antiquoz addit ~~q̄m~~. scz vacuū. Et ppe h q i isto libro agit ō motu cōiter dicto. iō determinādū ē h ō istis accidētib qz etiā st cōia oib natalib. et vt dī i. et sp posterior ē speculatio de ppriis ea q de cōib est.

Sciendū est tercio. q inter q̄tuor predicta accidentia inf nitū magis intrinsece inseqt motuz. iō in eodez libro scz in hoc

tertio simul agitur de motu ꝛ infinito. ꝛ q: locus vacuū ꝛ tps se habēt ad motus extrinsece ideo de istis tribus pertinet cōsideratio ad librū partialē. ꝛ de istis agitur in quarto libro. vñ locus est mensura extrinseca rei mobilis scd̄m veritatem. vacuum vero scd̄m opinionē. ꝛ tempus extrinseca ipsius motus.

Sciendū est quarto ꝙ infinitū reperit̄ in cōtinuis. q: infinitas reperta in nūero ex additōne causat̄ ex infinito qd̄ est in diuisione cōtinui. Vñ dicit̄ in textu ꝙ i rōe cōtinui multotiēs indigem⁹ infinito. s; q: mot⁹ est de gñe cōtinuoꝝ ꝛ infinitū multotiēs cadit in rōe cōtinui sequitur ꝙ infinitū intrinsece sequitur motū. Et notāter dicit multotiēs ꝛ nō sp̄. q: cōtinuū dupliciter diffinit̄. nā cū sit qd̄dā totū p suas ptes h; diffiniri. ptes aūt dupl̄r cōparant̄ ad totū scʒ scd̄m cōpositōem put ex ptib⁹ cōponit̄ totū. ꝛ scd̄m resolutionē put totū diuidit̄ in suas ptes. Vñ diffinitio cōtinui data scd̄m resolutionē in suas ptes dat̄ p infinitū. sicut cōtinuū est qd̄ ē diuisibile in infinitū. ħ aūt alia i q̄ d̄r cōtinuū ē cui⁹ ptes ad vnū terminū cōēʒ copulant̄.

Sciendum est quinto. ꝙ in ista ppositōne ignorato motu necesse ē ignorare naturā. necesse pōt dicere necessitatē absolutā ꝯñtis. vt sic sensus motu ignorato h̄ est necessaria ignorat̄ natura. ꝛ illo mō. non d; h̄ capi necesse. q: sic illa eēt falsa. Alio mō pōt dicere necessitatē cōsequētie vt sit sensus h̄ cōsequētia ē necessaria si mot⁹ ignorat̄ natura ignoratur. Et solum isto mō capitur necesse.

Cōclusio prima ignorato motu necesse ē ignorare naturā necessitate scʒ ꝯñtie. Probat̄ q: in diffinitōne nature ponit̄. s; ignoratis partibus diffinitōnis necesse est ignorare diffinitionem ꝛ diffinitum.

Conclusio secunda phisicus h; cōsiderare d̄ motu. P; q: q̄ h; cōsiderare cāʒ p se d; cōsiderare ei⁹ effectū. s; phisicus h; cōsiderare naturā q̄ ē p se cā motus ꝛ etiā motu ignorato non potest sciri natura. igitur ꝛc̄.

Conclusio tertia phisicus hab; cōsiderare de infinito. P; q: phisic⁹ h; cōsiderare d̄ motu. s; infinitū ē passio intrinseca mot⁹. g̃ h; cōsiderare de infinito. tenet ꝯñtia q: eiusdē sciē ē cōsiderare subm̄ ꝛ accidentia p se ꝯñtia ipm̄ pter dicta. g̃ sequit̄ ꝙ phisic⁹ h; cōsiderare de loco vacuo ꝛ tpe. q: cōsequūt̄ motū vt dictū est. ꝛ etiā sunt cōia oib⁹ naturalib⁹ eo ꝙ ois res natural̄ ē in loco ꝛ mēsurat̄ tpe. ꝛ cuʒ sit cōtinua h; rōeʒ infiniti. g̃ cū phisic⁹ habeat cōsiderare de reb⁹ naturalib⁹ sequit̄ ꝙ h; cōsiderare de istis trib⁹. ꝛ etiaʒ de vacuo qd̄ scd̄m opiōeʒ accidit circa locū l; nō fm veritatem.

Ad rationes ante oppositū ad primā p; solutio ex dictis. Ad secūdaʒ dicit̄ ꝙ l; natura q̄ntū ad id qd̄ est sit prior motu ꝛ sit aliq̄d absolutū tn̄ in rōe sic tunc mot⁹ ꝛ natura q̄ntū ad cognosci. q: natura includit quendā respectū ad motū ꝛ c patōem. Ad tertiā dicit̄ ꝙ quies est effect⁹ nature causatus ab ipsa mediāte motu. mō nō pōt cognosci q̄es ignorato motu q: ignorato habitu necesse est ignorare priuationem eius adeo per quietem sine motu non potest cognosci.

Queritur secundo. vtrū mot⁹ sit actus. Arguit̄ primo ꝙ nō. q: seq̄ret̄ ꝙ habēs motū esset in actu scd̄m ipm̄ scd̄ h̄ nō. q: oē qd̄ mouet̄ inq̄tū mouet̄ est in potētia. g̃ mot⁹ nō est act⁹. Secūdo si sic mot⁹ essʒ act⁹ aut esset act⁹ primus aut secūdus. nō prim⁹. q: nō est forma substātialis. nec secūdus. q: h̄ est opatio sequēs formā. Tertio sic oē pfectibile h; rōem potētie. s; mot⁹ est pfectibil̄ p suū terminū ad quē. g̃ mot⁹ h; rōem potētie. ꝛ ita nō est actus. Ad oppositū est ph̄s i primo caplo hui⁹ tertij. vbi postq̄ ostendit ꝙ ad phisicū ptinet ꝯsiderare de motu ꝯñter inq̄rit diffinitōem mot⁹. ponēdo tres diuisiōes quarū prima ē entis p potētiā ꝛ actuʒ. q̄ distictio nō distinguit gñā entiū. q: potētia ꝛ actus inueniūtur i quolibʒ gñe. ꝛ i hac diuisiōe cadit mot⁹. q: ē act⁹ vt infra dicet̄. Secūda diuisio ē entis i actu scd̄m diuersa gñā. ꝛ in hac diuisione cadit mot⁹. q: vt d̄r in textu motus non est pter res ad quas est motus q̄ quidem res habēt eē de gñe substātie vel q̄ntitatis vel q̄litatis vel vbi. Solum enim ad ista quattuor predicamenta est per se motus.

Sciendum est primo ꝙ cum motus sit actus impfect⁹ ꝛ oē qd̄ est iperfectū cadit sub eodē gñe cū pfecto nō sic ipēs s; reductiue. sicut materia prima ē reductiue in gñe substātie. iō necesse est ꝙ mot⁹ nō sit pter gñā rerū in q̄bus cōtingit esse motū qd̄ p̄batur. q: si motus esset pter gñā rerū. vl' essʒ aliqd̄ extraneū illis gñibus. vel aliqd̄ cōe vniuocū ad illa gñā rerū. nō primū. q: gñā sufficienter diui

dunt ens. nec scd̃m. q: nihil est cõe vniuocuz ad illa gñ̃a. ſ solū cõe analogū. lꝫ ꝙ mot⁹ solū repeniat̃ i illis quattuor. Probat sic Aristoteles. q: mot⁹ nihil aliud est q̃ exitus de potētia ad actū. siue de esse imꝑfecto ad esse ꝑfectū. sed in illis reperit̃ aliquid q̃d se hꝫ vt forma vt ꝑfectū. ⁊ aliq̃d se habēs vt potētia vt imꝑfectū. ergo sequit̃ ꝙ i istis gñibus repenit̃ mot⁹. Jõ dicit phus ꝙ motus ⁊ mutatõis tot sunt spēs sicut entis acquisibilis per motum.

Sciendum est secundo ꝙ mot⁹ quodāmõ videt̃ ꝑtinere ad rõem in q̃tū mouēs ad mobile refert̃ ꝑ motū. iõ tertia diuisio quā ponit phs est ꝓpius ad aliquid q̃ tal̃ ē ꝙ relatiuor̃ quedā sunt ꝑ suphabūdātiaz ⁊ defectū vt sunt illa q̃ fundant̃ sup q̃titatē. ⁊ ꝑcipue supra numerū cui cõpetit ꝓ:ia rõ mēsure. vt sunt duplū ⁊ dimidiū. idē vero sil̃e ⁊ equale sup vnitate fundant̃ q̃ est pricipiū numeri. sed q: hec sūt relatiua equiparātie. ⁊ nõ dicunt̃ scd̃m suphabūdātiaz ⁊ defectū. iõ Aristoteles nõ facit h̃ mētionē. q: r̃o motus qua mouēs cõparat̃ ad mobile est relatio ex suphabūdāte ⁊ deficiēte ⁊ nõ equiparāte. q: omē mouēs ꝓstanti⁹ est mobili. Alia vero sunt relatiua q̃ fundant̃ sup actõe ⁊ passiõe. ⁊ hoc vl̃ scd̃m actū vt calefaciēs refert̃ ad calefactiuū vel sup hoc ꝙ est egisse vt pat̃ refert̃ ad filiū. q: genuit ipsum vel s̃m potētiam agendi. sicut dñs refert̃ ad ꝟuū. q: põt ip̃m cohercere. ⁊ in hãc diuisionē cadit mot⁹. q: ꝑ motū refert̃ mouēs ad mobile sicut actiuū ad passiuū. Ex dictis p̃z ꝙ ex prima diuisione sumit̃ ꝙ mot⁹ est act⁹. ⁊ ex secūda ꝙ est scd̃m aliquid. q: scd̃m subam q̃titatē qualitatem ⁊ vbi. ⁊ ex tertia vero ꝙ est alicuius scilicet mobilis a motiuo.

Sciendum est tertio ꝙ duplex ē actus. quidā est actus ꝑfectus nõ ꝑmixt⁹ potētie sicut est actus termini ad quē. ⁊ tal̃ ē entis ꝑfecti ⁊ denoĩat illud in quo est esse i actu ⁊ simplicit̃. Alius ē act⁹ imꝑfectus ⁊ ꝑmixt⁹ potētie vt actus qui ē adhuc in fieri. ⁊ tal̃ nõ denominat illud in quo est esse in actu simplicit̃. ſ ꝑ talē actū subiectū eius ē ꝑtim i actu ⁊ ꝑtim in potētia. ⁊ motus solū ponit̃ tal̃ act⁹ Unde mobile anteq̃ moueat̃ est in potentia ad talē duplicē actū. ſ dū mouet̃ solū est i potentia ad actū cõpletū vt aqua ante calefactionez tota simul est in potētia ad calefieri quod est actus imperfectus. ⁊ ad esse calidū quod est esse perfectum.

Sciendū est quarto ꝙ aliquis actus põt dici primus ~~dupliciter~~. Uno mõ via gñ̃atõis ⁊ temꝑis. ⁊ hoc mõ exitus rei de potentia in actū diceret̃ actus primus. ⁊ forma substantialis capta vt terminus illius exitus diceret̃ act⁹ secūdus. ⁊ isto mõ motus ē actus primus. sed tal̃ actus primus ē imꝑfectior q̃ secūdus. Alio mõ dicit̃ actus ꝑmus prioritate actus essendi. ⁊ h̃ mõ forma substātial̃ est act⁹ primus. ⁊ forma accidētalis act⁹ secūd⁹. ⁊ h̃ mõ mot⁹ põt eē actus primus ⁊ secūdus scd̃m ꝙ põt eē ad subam vel accidēs. Tertio mõ põt dici actus prim⁹ prioritate cãe formalis ad suū actū sicut aĩa dicit̃ actus ꝑmus corporis aĩati. ⁊ viuere actus secūdus. ⁊ motus isto mõ nec est actus ꝑmus nec secūdus.

His notatis sit cõclusio prima motus est actus. Probat̃ q: motus est aliq̃d vt dictū est. ergo est potētia vel actus. sed nõ est potētia. q: scd̃m motū aliq̃d formalit̃ ⁊ actualiter denoĩat̃ moueri q̃d erat prius in potentia ad motum. ergo motus est actus.

Conclusio secūda motus nõ est aliq̃d cõe vniuocuz ad spẽales modos mot⁹ P̃z q: motus nõ est ꝑter res ad quas ē mot⁹. ſ huiõi res sunt i diuersis ꝑdicamētis q̃b⁹ nõ est aliq̃d cõe vniuocū. g̃ ⁊c̃. Ex h̃ p̃z rñ. ad. q.

Ad rationes ante oppositū due prime solute sunt ex dictis. Ad tertiā dr̃ ꝙ mot⁹ vno mõ põt cõparari ad subiectuz in quo est. ⁊ sic hꝫ rõem perfectõnis. Alio mõ põt cõparari ad terminū ad quez. ⁊ sic habet rõez perfectibilis ⁊ potētie. ⁊ sic scd̃m primā cõparationē motus bene habet rõnem actus Sequitur textus ~~diuisio aūt s̃m vnum quodq̃ genus~~.

Queritur tertio. vtrum motus sit in eodē predicamēto ⁊ eiusdē essentie cum suo termino ad quē. Et arguit̃ ꝙ nõ. q: calefactio dicit motū ad calorē qui est de gñe qualitatis. calefactio vero de gñe actõis vel passionis. g̃ ⁊c̃. minor ꝓbatur q: calefacere est d̃ gñe actõnis. g̃ calefactio. Secūdo si motus sit eiusdem essentie cum suo termino ad quem vel ille terminus ad quem est in eo quod mouetur vel in alio. si primum nõ acquirit̃ ꝑ motum. si scd̃m essentialiter distinguitur a motu cum motus sit in eo quod mouetur. ergo non

oportet q̄ sint in eodē predicamēto. Tertio sic mediū inter aliqua extrema differt essentialiter spē ab extremis sicut mediū inter extremos colores est alteri⁹ essentie ab extremis. sed motus mediat inter terminū a quo et terminū ad quē. ergo specie differt a suis terminis et est alterius essentie ab ipsis. Quarto sic q̄r motus attingit ad terminū ad quē non āplius est. ergo nō est idē cū termino ad quē. Quinto sic p motū acq̄rit termin⁹ ad quē. sed acq̄situ p motū nō est motus. ergo mot⁹ non est idē cū termīo ad quē. Sexto motus nihil aliud est q̄ id qd̄ fluit ab agēte in patiēs sed nihil fluit ab agēte ī patiēs nisi actio agētis. ergo mot⁹ ē actio. et sic termin⁹ ad quē est alterius predicamēti. q: ad actionē non est p se motus. Septimo sic motus est actus cōmunis agēti et patiēti. sed nihil est cōmune agēti vel paciēti nisi quod fluit ab agente in paciens quod est actio agētis. ergo mot⁹ est actio. Octauo motus est aliquid receptū in mobili a mouente. sed quod recipitur in mobili est passio cum sit affectio ipsius mobilis per hoc q̄ afficitur aliqua forma vel specie agētis. ergo motus est passio. Nono sic motus semp aliquid abijcit a mobili et semp aliqd īducit. hoc aūt est natura passionis. ergo motus est passio. Ad oppositū ē phs in textu sic dicēs non est autem motus preter res ad quas est motus

Pro responsione sciendum est primo q̄ iuxta motiua tacta ante oppositū q̄ntum q̄ fuerunt opiniones de natura et quidditate motus. Quidā tn̄ cōsiderauerūt p cōparatiōnē ad ip̄m mobile scd̄m esse receptus qd̄ hz in mobili. et isti dixerūt motū esse in gn̄e passionis quorū sunt due vltime rōnes facte ante oppositū. Alij vo cōsiderauerūt motū p comparatiōes ad mouēs a quo pcedit tanq̄ actus mouētis. et isti dixerūt motū de genere actōis quorū etiā posite sunt due rōes āte oppositū. Alij vero cōsiderauerūt motū nō p habitudinē ad mouēs vel mobile. sed considerauerūt vt est q̄dā fluxus de esse imperfecto ad esse pfectū et isti diuisi sūt. q: quidā dixerūt hmōi fluxum esse distinctū p essentiā a forma q̄ acq̄rit. sed isti adhuc diuersificati sunt. nā q̄dam dixerūt ip̄m fluxū q̄uis p essentiā distinguat~~ actio motus~~ nō ē in p̄dicamēto eo q̄ nō est ens pfectuz in gn̄e neqz ī spē. Cuius opiōis vt dicit Albert⁹ fuit Auicēna. Alij vero dixerūt q̄ ille fluxus in cōi cōsideratus est gen⁹ et p̄dicamentū p se ad spēales modos motus et motus istarū duarū opinionum quantū ad hoc q̄ dicūt motū esse fluxū essentialr̄ distinctū a forma acquisita. tacta sunt ante oppositū. Alij vero dixerunt q̄ hmōi fluxus nō differt a forma ad quā tendit nisi scd̄m magis et minus. iō est in eodez gn̄e cū tali forma. et hui⁹ opiōis fuit Auerrois.

Sciendum est secundo q̄ vt dicit Auerrois ille modus q̄ posuit motū in predicamēto passionis est famosior inter alios et magis pbabilis. iō dicit Aristoteles in p̄dicamētis. vbi pbabilr̄ locutus ē posuit istū modū. In isto vo passu scd̄m veritatē loquit̄ de natura rerū et dicit q̄ motus nihil aliud ē q̄ termin⁹ ad quē. et nō est p̄ter res ad quas ē motus. et hec opinio ē vera et cōformis dictis Aristotelis in h̄ passu. q: loquit̄ de motu fm verā naturā mot⁹ scz scd̄m id qd̄ est ~~res~~ secluso respectu ad agēs et paciēs fm quos respectus ipsi motui accidit rō actōis vel passiōis. actōnis quidē si cōsiderēt mot⁹ put est ab agēte in paciēs. passiōis vero si cōsiderēt put fluit ab agēte in paciēs. et de h̄ latius videbitur.

Istis sic notatis sit ista cōclusio respōsiua ad q̄situm mot⁹ scd̄z id q̄ ē in eodē p̄dicamēto et eiusdē essentie cū termino ad quē. pz q: forma pmixta potētie et forma pura nō differūt penes essentiā sed solū p esse. sed motus scd̄m id qd̄ ē. nō ē aliud q̄ forma pmixta potētie et termin⁹ ei⁹ est eadē forma depurata a potētia et priuatōe. g̃ nō differūt p essentiā. sed res reponunt̄ ī gn̄e p suas essentias. g̃ cōclusio vera. Est tamē aduertēdū q̄ mot⁹ nō est p se in p̄dicamēto tanq̄ genus vel spēs. q: dicit ens pfectū in gn̄e vel spē. sed solū pōit̄ in gn̄ere ductiue tanq̄ via ad rē alic⁹ generis.

Ad rationes ante oppositum

Ad primā dicit̄ q̄ calefactio. vno mō capit̄ put dicit fluxū calorī a calefaciēte. vel receptiōez eius in patiēte. et sic idē est cū calefacere et calefieri. et sic ē actio vel passio. Alio mō vt dicit fluxū calorī de termino a quo ad terminuz ad quē siue de ipfecto ad pfectū. et sic ē motus et sic est eiusdē essentie cū calore solū differēs ab eo scd̄m esse. et isto mō nō est actio vel passio. Ad secūdā dicit̄ q̄ anteq̄ motus terminetur terminus ad quez motus est in mobili fm esse imperfectum. sed in fine motus est sub esse perfecto et depurato a priuatōne. Ad tertiā

dicitur ꝙ duplex reperitur mediũ inter extrema. quoddam est in se ens cõpletum et perfectum non tendẽs ad vlteriorẽ actum siue pfectiorẽ. et tale specie differt ab extremis. et hoc modo repent mediũ in coloribus. Aliud est qd non est in se cõpletum sed tendens ad vlteriorem pfectionẽ. et sic nõ distinguitur per essentiã a termino ad quẽ est. et tale medium est motus. Ad quartã dicitur ꝙ motus ꝙrum ẽ ad id quod est et scdm essentiã saluatur in termino ad quẽ. sed non sub esse motus. imo sub esse termini. qꝛ per esse differt a termino. Ad quintam cõcedit ꝙ per motum acquiritur terminus ad quẽ. sed talis terminus est idem p essentiã cũ motu differens solũ per esse. et illud quod est idem scdm essentiã et differens p esse bene est in via ad seipm. Ad sextam dicitur ꝙ in actione duo sunt. scꝫ materiale et formale. Materiale ẽ id quod est motus. Sed formale vltra motũ dicit respectũ seu opationẽ agentis ad patiens. et per ideꝫ potest solui secunda ratio. Ad octauã dicitur ꝙ passio vno modo capitur materialiter pro illo quod reperitur. et sic motus bene est in passo et econtra. Alio modo formaliter solũ p receptiõe q̃ fit in paciẽs ab agente. et hoc mõ mot⁹ et passio essentialiter et genere differunt. Et p ideꝫ soluitur nona ratio.

Queritur quarto vtrum motus bene diffiniat cũ dicit motus est actus entis in potẽtia scdm ꝙ hmõi. Et arguit ꝙ non qꝛ ens in actu non mouetur. ergo si motus sit actus mobilis cũ mobile est in actu nõ mouet et sic habẽs motũ nõ mouebit qd est falsum. Secũdo sic omne qd mouet semp alio et alio mõ se hꝫ. ergo motus est alteritas. et siłr omne qd mouet mag ac mag accedit ad terminuꝫ ergo mot⁹ est inequalitas. et p cõsequẽs non est act⁹ entis i potẽtia. Tercio sic motus est actus entis in actu cũ mot⁹ sit actus saltẽ motus ad quãtitatẽ qualitatẽ et vbi. g̃ motus nõ ẽ act⁹ entis in potẽtia. Quarto sic mot⁹ est act⁹ entis scdm ꝙ ẽ in actu p motũ. g̃ male dicit scdm ꝙ in potẽtia. Ad oppositũ arguitur p phm ponentẽ predictam diffinitionem.

Pro responsione sciendum est primo ꝙ antiqui motum diffiniuerunt dicentes ꝙ motus est exitus de potẽtia in actũ non subito. Sed isti defecerũt primo. qꝛ exitus est species motus. genus autẽ non habet diffiniri per suam speciem. Secũdo quia subitũ in sua ratione recipit tempus. Est enim subitum quod fit in indiuisibili temporis. sed tempus diffinitur per motum. quare inconuenienter diffinitur motus per subitum.

Sciendum est secũdo ꝙ actus et potentia sunt de primis differẽtijs entis. id sunt naturaliter priores ipo motu. ideo p eas cõuenienter diffinit Aristoteles motũ. Unde aliquid est in actu tm̃ et illud non mouetur. qꝛ mobile in termino ad quem non plus mouet. Aliquid vero est in potentia tm̃. et tale iterũ non mouetur. qꝛ mobile in termino a quo nõdum mouetur. et aliquid medio mõ se habꝫ inter purã potentiã et actũ purũ qd partim est sb potentia termini a quo et ptim sub actu termini ad quẽ. et solũ tale qd sic se habet mouetur. ideo in rõne mot⁹ includit aliqd de potẽtia et aliqd de actu que sunt prime differẽtie entis.

Sciendum est tertio ꝙ hic diffinitur motus p subiectũ eius qd est ens mobile. et illud subiectũ ad duo põt comparari scꝫ ad motũ et ad terminũ cõpletũ ipsius motus et respectu cuiuslibꝫ dicit esse in potẽtia q̃ cõuenienter explicant in predicta diffinitiõne. qꝛ cũ dicit ꝙ mot⁹ ẽ actus entis in potẽtia importatur potentia ad actuꝫ primũ qui est motus sed cũ subiũgitur et scdm ꝙ in potentia est denotatur potentia respectu termini motus.

Unde sit cõclusio prima motus est actus. Probatur qꝛ illud quo existẽs i potẽtia fit i actu est act⁹. s motus est huiusmodi. Minor patꝫ qꝛ edificabile qd dicit potentiaꝫ ad aliquod reducitur in actum quando edificatur. sed hoc fit per edificatõem que est motus. ergo per motum existens in potẽtia fit in actu. et similiter exemplificat in alijs motib⁹.

Cõclusio secunda motus est actus entis in potẽtia. Patet qꝛ omnis actus ẽ actus illi⁹ in quo sp inuenit. sed mot⁹ sp inuenitur in ente in potẽtia. qꝛ lꝫ idẽ qñq fit in potẽtia et in actu. tñ nõ scdm idẽ. vt pura actu calidũ est in potẽtia ad frigidũ tñ motus nõ iest tali enti scdm ꝙ ẽ i actu. s scdm ꝙ ẽ i potẽtia.

Cõclusio tertia predicta diffinitio motus est bene assignata. Patꝫ p declarationem suarum partium superius positã. posset etiam probari per conditiones bone diffinitionis sibi conuenientes.

Cōclusio quarta. motus nō est alteritas ⁊ inequalitas aut nōens. Patz q̄a cuicūq̧ inest motus illud necessario mouet᷑. sed nō est necesse oīa q̄ sunt altera ⁊ inequalia vel nō entia moueri. g̃ motus nō est alteritas inequalitas. aut nōens. Secūdo sic. motus nō est magis ad alteritatē inequalitatez aut ad nōens q̄̄ ad sua opposita. nec ē magis ex istis q̄̄ ex suis oppositis. g̃ motus nō magis dz dici alteritas q̄̄ similitudo. ⁊ sic d̄ aliis.

Aduertēdū tñ est q̄ quidaz pitagorici ad ponendū motū esse nōens mouebant᷑. q2 videbant motū nō esse purā potentiā nec purū actū. ⁊ nō pcipiebant mediū int᷑ purā potētiā ⁊ purū actū. ideo posuerūt motū in gñe puationū in quo ponebāt decē in genere mali. scz infinitū. multitudinē. sinistrū. par. feminā. motū. obliquū. tenebrā. malū. in ordine vo positiuoz ponebāt ista decē in genere boni. scz finitū. impar vnū dextrū. masculū. quietē rectū. lumen. bonum ⁊ equilaterū. Sed ad illud motiuū dicit pħs q̄ pp̄ter illud difficile est cognoscere quid sit motus pp̄ter mixtionē actus et potētie. non tñ est impossibile motū esse talē actū qualis dictus est. scz actum pmixtuz potentie. nec potest motus reponi in alio genere entus nisi in genere actus impfecti habentis ordinē ad vlteriorē actum.

Ad rationes ante oppositum. Ad pmā dicit᷑ q̄ licet existēs in actu puro nō plus moueat᷑. tñ existens in actu pmixto potentie vt est mobile sub motu mouetur.

Ad secundā dicit᷑ q̄ si capiat᷑ alteritas pro quocūq̧ diuerso modo se habēdi. ⁊ inequalitas generaliter p quocūq̧ excessu vel defectu sic in motu reperit᷑ quedā alteritas ⁊ inequalitas. sed si capiant᷑ pp̄rie vt alteritas est diuersitas sm̄ quātitate sic non semp in motu reperiunt᷑. ideo motus nō debet dici alteritas aut inequalitas. Ad terciā dicit᷑ q̄ licz motus q̄nq̧ sit in ente in actu nō est tñ act᷒ eius in q̄tū est in actu. s3 in q̄tū est in potētia ad vlteriorē actū. ⁊ p idē soluet᷑ q̄tra rō. Et sequitur textus. Monet᷑ aūt.

Querit᷑ quinto vtruz motus sit in mobili subiectiue. Arguit᷑ q̄ nō. q2 actus est in eo cui᷒ est actus. s3 mot᷒ ē actus mouētis vt habet᷑ in litera. g̃ motus ē in mouēte subiectiue et nō in mobili. Secundo sic. motus est in eo quod mouet᷑ subiectiue. s3 omne mouens mouetur vt dicit᷑ in textu. ergo motus est in mouēte subiectiue. Tercio sic. aliquis est motus ad substantiā qui est etiā substātia s3 substantia nō est in aliquo subiectiue. g̃ nō semp motus est in mobili vt in subiecto. Ad oppositum est pħs in te.

Pro responsione sciendum est primo. q̄ postq̄̄ pħs posuit ⁊ declarauit diffinitionē formalē motus. hic pn̄r inquirit cuius motus sit actus. ⁊ circa h̄ inquirit pmo diffinitionē materialē motus. Secūdo oñdit qualiter motus est in mobili vt in subiecto ⁊ est actus mobilis. Tercio oñdit q̄lr idē mot᷒ q̄ ē actus mobilis ⁊ etiā act᷒ mouētis.

Pro quo sciendū est secūdo. q̄ Omne mouēs mouēdo mouet᷑. qd̄ dz intelligi d̄ mouēte pure phisico. Hoc pbat pħs dupliciter. Primo q2 oē illd̄ qd̄ ē q̄nq̧ i potētia ⁊ q̄nq̧ i actu sm̄ aliq̄̄ formā mouet᷑. s3 omē mouēs phisicū q̄nq̧ ē i potētia ⁊ q̄nq̧ in actu. g̃ ⁊c. Secūdo sic cuiuscūq̧ imobilitas ē q̄es ill᷒ ē mot᷒. cū mot᷒ ⁊ q̄es puatiue opponant᷑. ⁊ puatiue opposita h̄nt fieri circa idē. s3 imobilitas mouēt dr̄ q̄es. mouēs āt q̄n n̄ mouet dr̄ q̄escere. g̃ cuiuslibet mouētis phisici ē mot᷒.

Sciendū est tercio q̄ licet omē mouēs phisicū mouēdo moueat᷑ nō tñ sibi cōuenit moueri in q̄tū mouēs. s3 sibi accidit sm̄ q̄ h3 rōez mobilis. Cui᷒ rō ē. q2 oē tale agēs cōicat in materia cū mobili ⁊ tāgit ipm̄ tactu pp̄rie dicto ⁊ ab illo tangit᷑ ⁊ h3 ad ipm̄ q̄nexitatē. q̄re in mouēdo mouet᷑. s3 h̄ ē rōne materie sue q̄ est i potētia ad formā patiētis s3 mouet rōe sue forme. Quia vnūquodq̧ agit s3 qd̄ est in actu. Vñ mouere ē in plus q̄̄ agere nā omne agens mouet. s3 nō ecōtra. sicut intelligentia dicit᷑ mouere celū ⁊ nō dicit᷑ agere in celuz. illud eñ proprie dicit᷑ agere quod p ei᷒ actionem trahit passum ad pp̄riaz naturam agentis ⁊ agit pactum. ptactuz

Sciendū est vltimo. q̄ ad tactū tria requirunt᷑. Primo requirit᷑ q̄ tangentia sint corpora habentia vltima simul. d̄fectu cuius intelligentia mouens orbem non proprie tangit ipsum. Secūdo q̄ cōueniant in materia eiusdē rōnis. defectu cui᷒ celum non proprie tāgit ista inferiora. Tercio q̄ habeāt cō

trarietatē adinuicē. defectu cuius duo orbes celestes cōtigui nō se ꝓprie tangunt. Sȝ iste tres cōditiones simul conueniunt agentibus corruptibilibꝰ. quare mouēt ꝛ mouenᷣ. moueri tamē accidit eis ꝓ ꝗͩto mouēt ꝑ cōtactū qͦd ꝓbat phs. qꝛ oē mouēs mouet ꝑ formā per quā est i actu. vt hō existēs in actu facit ex homine in potētia hoiem in actu ꝛ oē qͦd mouet inꝗͩtuȝ est in potētia. sed idē simul ꝛ scͩȝ idē nō est in actu ꝛ in potētia. ergo mouens inꝗͩtū mouēᷣ nō mouēᷣ. ſ secūdū ꝙ hȝ rōeȝ mobilᷣ

Tunc sit conclusio prima motꝰ cōuenienter pōt diffiniri ꝙ est actus mobilis inꝗͩtuȝ mobile est. Probaᷣ qꝛ motꝰ est actus alicuiꝰ ꝛ hoc nō cōuenit moueri inꝗͩtuȝ est mouēs. sed inꝗͩtuȝ mobile est. ꝛ dꝛ hec diffinitio materialis. qꝛ daᷣ de motu ꝑ cōparatōeȝ ad suū subiectū qͦd est mobile. sed priꝰ posita pōt dici formalis. qꝛ de motu daᷣ ꝑ cōparatōnē ad terminū ad quē vnde capit spēm ideo motus scͩm diuersas cōsiderationes diffiniᷣ istis diuersis diffinitionibꝰ ꝛ posset hec diffinitio materialis demōstrari ꝑ formalē. omnis actus entis in potētia inꝗͩtū hmōi est actꝰ mobilis inꝗͩtū mobile ē. ſ motꝰ ē hmōi. ergo ꝛc.

Conclusio secūda motus est in mobili subiectiue. Probaᷣ qꝛ oē qͦd est actꝰ mobilis vt cause materialis in qua est in materia subiectiue. ſ motus est actus mobilis vt cause materialis. vt patet per diffinitionem positam. ergo est in mobili subiectiue.

Dubitatur primo. vtruȝ motus sit actus mouētis ꝛ mobilis. Pro dubio est sciēduȝ ꝙ moueri ꝛ motꝰ sic differūt qꝛ motꝰ dicit fluxū forme de esse imꝑfecto ad ꝑfectū siue ꝺ termino a quo ad terminū ad quē. Sed mouere dicit eundē fluxū vt ꝓcedit a mouēte in ipm mobile. Sed moueri dicit illū scͩm ꝙ recipiᷣ in mobili a mouente. Ex quo seqᷣ ꝙ illa tria distinguūᷣ scͩm rōeȝ formaleȝ dicentē qͦd qd erat esse. Sequiᷣ etiā ꝙ motus se hȝ ad illa duo sicᷣ materiale. Et tūc sequiᷣ rn̄sio ad dubiū ꝙ motus est actꝰ mobilis ꝛ mouentis ꝛ vtriusqꝫ est idē motꝰ materialiᷣ. probaᷣ qꝛ qͦd dicaᷣ scͩm potentiā ꝛ actū. oportet ꝙ habeat aliquē actū sibi correspōdentē sed sicut mobile dicaᷣ scͩm potentiā anteꝗͩ moueaᷣ ꝛ scͩȝ actū quādo actu mouēᷣ. similiᷣ mouēs qnqꝫ dꝛ in potētia cū dꝛ posse mouere. ꝛ tamē nō mouet. ꝛ qnqꝫ in actu quādo actu mouet. ergo est aliqͥs actꝰ mouētis sicut mobilis ꝛ ille est motꝰ. ꝛ ꝙ sit vnꝰ ꝛ ideȝ ꝓbat phs. qꝛ sicᷣ est idē spaciū vnius ad duo. ꝛ duorū ad vnū. ꝛ etiā ascēdentis ꝛ descendētis habēs tamen diuersas rōes formales. sic est idē actꝰ qui fit a mouēte ꝛ ... ꝛ etiā mouētis ꝛ mobilis scͩm diuersas rōnes. vt patet ex dictis.

Ad rationes ante oppositū ad primā diciᷣ ꝙ motus dicaᷣ actus mouētis nō vt subiecti. sed vt cause efficiētis. sed est actꝰ mobilis vt subiecti. Ad secūdā diciᷣ ꝙ non oē mouēs vniuersaliᷣ mouēᷣ. sed solū mouens phisicū qͦd adhuc nō mouēᷣ inꝗͩtū mouens. sed inꝗͩtum mobile ꝛ in potētia ad aliū.

Ad tertiā diciᷣ ꝙ motus ad substātiaȝ non est in subiecto qͦd sit ens cōpletuȝ vt est subiectum accidentis. sed est in materia q̄ est pura potētia ꝛ habȝ modū subiecti accidentis.

Sequiᷣ textꝰ Quoniā necesse ē omneȝ docentem ꝛ agentem pati. ...

Queritur sexto. vtrum actio ꝛ passio sint vnus motus in mobili existēs.

Arguitur ꝙ non. qꝛ ꝓprius actus vniuscuiusqꝫ debȝ esse in eo cuius est actꝰ. sed si actio ꝛ passio sint idē motus existēs in mobili proprius actus cuiuslibȝ nō erit in vnoquoqꝫ qͦd est incōueniēs. tenet cōsequētia. qꝛ actio agētis nō erit in agēte. sed in paciēte. Secūdo sic seqᷣ ꝙ diuersoꝝ scͩm spēȝ erit vnꝰ ꝛ idē actus qͦd videᷣ incōueniēs. qꝛ agens ꝛ patiens distinguūᷣ. ergo si actio ꝛ passio sint vnꝰ motus sequiᷣ ꝑdictū incōueniens. Tertio si sic seqretur ꝙ actio esset idē cū passione ꝛ doctio cū doctrina ꝛ agere cū pati q̄ oia sunt falsa. ergo actio ꝛ passio nō sunt vnus motus.

Quarto si actio ꝛ passio essent vnꝰ motus sequereᷣ ꝙ oē docens docereᷣ ꝛ oē agēs patereᷣ. cōsequēs est falsuȝ. ergo actio ꝛ passio nō sunt ideȝ motus. Quīto sic. motus est ꝗͩtitas qualitas vel vbi. ſ actio ꝛ passio ab his essentialiᷣ distinguūtur cū sint diuersa ꝑdicamenta. Ad oppositum est phs in textu.

Pro responsione ad quesitum sciendū est primo ꝙ postꝗͩ phs ostēdit ꝙ motꝰ ē actꝰ mobilᷣ. ꝛ etiā mouētis ꝓpter circa hoc dubitatōeȝ mouet de q̄ ē qͦstio. ꝛ ꝓuenit hec dubitatio. qꝛ dictū ē ꝙ aliqͥs actꝰ est actiuꝰ ꝛ aliqͥs passiuꝰ. actiuꝰ qͥdē vocaᷣ actio passiuꝰ vo passio. qͦd ꝓbat phs. qꝛ illud qͦd ē finis ꝛ opꝰ agētis ē actio. ꝛ patiētis passio. ergo actio dꝛ actus

agentis et passio patientis. ideo insurgit dubitatio vtrum actio et passio sint idem motus vel diuersi.

Sciendum est secundo q ens diuiditur in decem predicamenta non vniuoce sicut genus in species. sed secundum diuersos modos essendi. et a diuersis modis essendi sumuntur diuersi modi predicandi. ideo decem genera inter se distinguuntur per diuersos modos predicandi proportionabiles diuersis modis essendi. ideo quamuis actio et passio secundum rem dicuntur vnus et idem motus. tamen dicunt diuersos modos essendi et predicandi. ideo sunt duo predicamenta distincta.

Pro cuius intellectu sciendum est tertio q modus predicandi de prima substantia secundum quem sumitur distinctio predicamentorum in generali est triplex. Primus est quando predicatur id quod pertinet ad essentiam eius secundum quam accipitur predicamentum substantie. Alius est quando predicatur aliquid sibi inherens. quod fit dupliciter. Aut illud inheret rei respectiue per comparationem ad alterum. et sic sumitur predicamentum relationis. aut inheret rei respectiue. et hoc est dupliciter. Aut insequitur primam substantiam gratia materie. et sic est quantitas aut gratia forme. et sic est qualitas. Tertius modus predicandi est quando aliquid extrinsecum non inherens predicatur per modum denominationis quod fit dupliciter. Aut talis denominatio generaliter inest omnibus corporibus. aut specialiter inest hominibus. Si primum vel talis sumitur ratione cause. aut mensure. Si primum cum sint quattuor cause. et due illarum sint intra essentie que sunt materia et forma. ideo predicatio secundum illas causas pertinet ad predicamentum substantie vt si dicatur homo est corporeus vel rationalis. Causa vero finalis nihil causat seorsum ab efficiente. ideo remanet sola causa agens a qua fit denominatio sicut ab exteriori. Secundum hoc q aliquid denominatur a causa agente est predicamentum passionis. et secundum q denominatur ab effectu cause agentis sumitur predicamentum actionis. sed si fiat denominatio mensure. que quidem mensure sunt intrinsece. vt longitudo. latitudo. et profunditas. tunc ab istis non fit denominatio. sicut ab extrinseco. sed illa pertinet ad predicamentum quantitatis. Si denominatio fiat a mensura extrinseca hoc dupliciter vel fit a tempore. et sic est quando. vel fit a loco. et sic est vbi. vel etiam situs qui supra vbi addit ordinem partium in toto et in loco. Si autem fiet illa denominatio in hominibus est predicamentum habitus.

Sciendum est quarto q natura dedit aliis animalibus ab homine omnia que pertinent ad eorum conseruationem vite. vt cornua ad defendendum. corium grossum et pilosum ad repellendum frigus. ideo non indigent habitu exteriori a quo fiat denominatio habitus. ideo cum dicitur bos est cornutus vel pilosus est predicatio substantie. vt si diceretur homo est capitatus vel pedatus. sed talia non poterant homini dari a natura. Primo quia non conueniebant subtili complexioni eius. secundo propter necessitatem operum que homini conueniunt inquantum est rationalis. propter quod homo habet liberum preparare exteriora ad conseruationem sui corporis. ideo cum dicitur homo est armatus vel vestitus denominatur ab extrinseco non inherente. secundum quam denominationem sumitur predicamentum habitus. et si quandoque talis denominatio reperiatur in aliis ab homine: hoc est solum inquantum veniunt in vsum humanum. vt dicendo equus est armatus vel faleratus. vel baculus est ferratus. vel gladius est vaginatus. Ex predictis patet q licet motus sit vnus secundum rem. tamen predicamenta que sumuntur secundum motum sunt diuersa secundum q a diuersis rebus exterioribus sumitur denominatio predicamentalis. nam alia res est agens a qua per modum denominationis sumitur predicamentum passionis. et alia est res patiens a qua fit denominationem sumitur predicamentum actionis. ideo actio et passio sunt duo predicamenta realiter distincta. quia vbi fit denominatio ab exteriori sufficit distinctio rerum a quibus fiunt denominationes ad hoc q sit distinctio realis modorum essendi a quibus sumuntur modi predicandi de vno.

Sciendum est quinto q ratio motus non solum complectitur per illud quod est de motu in rerum natura. sed etiam per illud quod circa ipsum ratio apprehendit. quia de motu in rerum natura nihil aliud est q actus imperfectus qui est quedam inchoatio actus perfecti in eo quod mouetur. Sed ad hoc q illud imperfectum habeat rationem motus vlterius requiritur q illud intelligatur vt quoddam medium inter duo extrema. quorum precedens ad ipsum comparatur sicut potentia ad actum. Vnde motus dicitur actus. quod vero consequitur ad ipsum comparatur sicut actus ad potentiam. quantum ergo ad id quod est de motu in rerum natura ponitur reductiue in genere sui termini ad quem sicut imperfectum reducitur ad perfectum. sed quantum ad id quod ratio comprehendit circa motum. scilicet q est medium inter duo terminos et fluit a causa agente que reducit aliquid de potentia in actum vel secundum q recipitur in patiente pertinet ad predicamentum actionis vel passionis.

Tunc ponitur conclusio responsalis ad questionem actio et passio sunt vnus motus

materialitḛ addūt. tñ supra motū aliq̄d scđm rōem formalē dicētē ꝙ q̄d erat esse. primū pʒ q2 idē mot⁹ est act⁹ agētis ⁊ pacientis. ſ actio est act⁹ agētis scđm ꝙ fluit ab agēte. ⁊ passio est act⁹ pacientis. ḡ actio ⁊ passio sunt idē mot⁹. secūdo ꝓbat̄ q2 mot⁹ ƀʒ suā ppriā rōeʒ est act⁹ imꝑfect⁹ ħñs ordinē ad vlteriorē ꝑfectionē. ſ actio dicit illū actū vt ꝓcedit ab agēte in passuʒ ⁊ de suo formali dicit fluxuʒ cātū ab agēte. passio vō dicit ipm vt recipit̄ in paciēte ⁊ de suo formali dicit illā receptōeʒ ⁊ motū d̄ suo materiali. Sʒ alia est rō formal̄ act⁹ scđʒ ꝙ est alicui⁹ vt in hoc. ⁊ alic⁹ vt ab ƀ. ḡ actio ⁊ passio supra motū addūt aliq̄d distīctū formalit̄ ⁊ ƀm rōem. nō solū scđm rōem rōcinantē. sed etiā scđm rōeʒ rei formalē q̄ ab ipo motu differt. iō formalr̄ iter se distinguūtur. Ex ꝑima ꝑte cōclusionis seq̄tur ꝙ actō ē in paciēte ⁊ nō in agēte vt i subiecto. q2 actio ⁊ passio sunt vn⁹ mot⁹ materialit̄. ſ mot⁹ est in mobili subiectiue. vl̄ in paciēte qđ dʒ intelligi de actione trāseūte in alterū. nō aūt de actōe imanēte. Ex oīb⁹ ꝑdictis de motu manifestuʒ ē q̄d sit mot⁹ in vl̄i. ex quo facilit̄ pōt accipi diffinitio cuiuslibʒ spēi mot⁹. nā sic dicim⁹ ꝙ mot⁹ ē actus entis mobil̄. inq̄ntū mobile. ita possum⁹ dicere ꝙ alteratō est act⁹ alterabilis inq̄ntū alterabile. ⁊ descēdēdo ad specialissima dicim⁹ ꝙ sanatio est act⁹ sanabil̄ inq̄ntū sanabile. Ulteri⁹ pʒ ꝙ mot⁹ est act⁹ mouētis ⁊ mobil̄. ⁊ iō dicit pħs ꝙ mot⁹ pōt diffiniri ꝑ cōparatōeʒ ad mouēs ⁊ mobile dicēdo ꝙ mot⁹ ē actus actiui ⁊ passiui inq̄ntū ħmōi. ⁊ ꝯhēdo illi diffinitōeʒ posset diffiniri spēs mot⁹ i speali

Ad rationes ante oppositum

ad primā dr̄ ꝙ nō oportet sp actū alicui⁹ esse in eo subiectiue. ſ sufficit ꝙ sit i eo vt i cā efficiēte. Ad secūdā dr̄ ꝙ diuer'oꝝ scđm spēm nō est idē act⁹ scđm rōem formalē. ſ q̄n̄q3 est idē scđm rē. differēs tñ scđm rōem formalem rei. Ad alias tres solutio pʒ ex dictis. Sequit̄ tertius. Quoniam aūt de natura scia ⁊c̄.

Queritur septimo. vtruʒ ad naturalē pħm ꝑtineat cōsiderare de infinito. Arguit̄ ꝙ nō q2 de nō ente nō ē scia. ſ infinitū ē nō ens vt iferi⁹ dicet̄. ḡ infinitū nō ē de cōsideratōe phisici. Secūdo sic oēs passiōes ētis sūt de cōsideratōe methaphisici. ſ eē finitū vl̄ infinitū ē passio ētis i cōi. nā omne ens est finitū vl̄ infinitū. ḡ ⁊c̄. Tertio sic passiōes quātitatꝭ sūt de cōsideratōe mathematici q̄ cōsiderat q̄ntitatē i cōi. ſ finitū vl̄ infinitū de q̄b⁹ ē ƀ ad ꝓpositū sūt passiones quātitatis. ḡ infinitū nō ē d̄ cōsideratōe phisici. Ad oppōitū ē Ar̄s. i. t.

Pro responsione sciendum est primo ꝙ postq̄ i tractatu p̄io hui⁹ libri pħs determinauit de motu cōseq̄nter in hoc secundo tractatu determiat de infinito qđ est passio intrīseca ipsi⁹ motus vt dictū est prius. est etiam passio magnitudis ⁊ tempis. iō cōuenienter post tractatū de motu seq̄t̄ tractat⁹ de infinito. in quo p̄io ostēdit̄ ~~ꝙ~~ infinituʒ ꝑtinet ad phisicā cōsideratōeʒ. ⁊ ꝯseq̄nter d̄teriat

Pro quo sciendum est secundo ꝙ antiqui oēs tā naturalit̄ loq̄ntes ꝙ nō naturalit̄ dixerūt infinitū esse quoddā p̄ncipiuʒ entiū. ſ diuersificati sunt. q2 Plato ⁊ Pitagoras posuerūt infinitū esse substantiaʒ ꝑ se existentē ⁊ nō accidēs alicui⁹ alteri⁹ nature. ⁊ ƀ cōueniebat eoꝝ opinionib⁹. q2 ponebāt nūeros ⁊ q̄ntitates esse p̄ncipia reꝝ. cū ergo infinitū sit in quātitate habebāt ponere infinituʒ esse sicut substātiam ꝑ se existenteʒ. Isti tñ in duobus differebant. p̄imo q2 Pitagoras posuit infinitū solū in sensibilib⁹. ⁊ q2 sensibilia q̄ sunt infra celū sunt finita. ~~iō posuerūt infinitū solū esse in sensibilibus~~ ideo opinat⁹ ē ipsum esse extra celū. Plato vō posuit infinitū taʒ in sensibilib⁹ q̄ i ydeis separatis. tñ nō posuit infinitū extra celū. q2 dicit nihil esse extra celū. ⁊ ꝙ ydee nusq̄ sunt. secūdo differebāt quantū ad radicē infiniti. nā Pitagoras pōit nūerū parē eē radicē ifinitatis. Plato vō pōit magnū ⁊ paruʒ se tenere ex ꝑte materie cui ꝯpetit infinitas.

Sciendum est tertio ꝙ pitagoras pōit nūerū parē eē p̄ncipiū ifinitatis. illđ ondebat rōe ⁊ signo. Rōe sic qđ ab alio ꝯcludit̄ ⁊ termiat̄ ē de sc finitū. ſ nūer⁹ par ꝯcludit̄ ⁊ termiat̄ sƀ ipari. q2 nūer⁹ par vndiq̄ diuisibil̄ appet ⁊ addita vnitate reducit̄ ad iparē. ⁊ cōseq̄t̄ ~~in diffinitōe~~ acsi par sƀ ipari cōtineat̄. ḡ nūer⁹ parē ꝑ se infinit⁹ ⁊ i oīb⁹ alijs radix ifinitatis. Signo ꝓbat sic. q2 si p̄io nūero scʒ vnitati q̄ ē quadratū i v̄tute inq̄ntū sel̄ vnū est vnū addat̄ p̄im⁹ nūer⁹ impar scʒ ternai⁹ ꝯstituit̄ quaternari⁹ q̄ ē quadratū binarij. ⁊ si quadrato addit̄ seq̄ns nūer⁹ impar scʒ q̄narri⁹ cōstituit̄ nouenari⁹ q̄ est quadratum ternarij. quia tertia sunt nouem. ſʒ sic ascendenda

tractatu … ꝑincipaliu … indiuisibilitate ſʒ

nunq̄ variaꝛ figura. sed si nō est de numero pari. q2 si vnitati addaꝛ primꝰ numerus par scꝫ binarius cōstituiꝛ ternariꝰ. qui est figure [illegible]. ⁊ addito q̄d ternario constituiꝛ alia figura numeri. ⁊ h̄ est signū q̄ vnitas ⁊ finitas pertinet ad numerū imparē ꝫ difformitas aūt ⁊ infinitas ad numerū parē. Uñ simile ē de numeris imparibus additis circumpositis vnitati. ⁊ de gnomonibꝰ. q2 sicut gnomo circūpositus q̄drato cōstituit quadratū augendo ip̄m ⁊ nunq̄ variat figurā. Siĺr ē de nūeris paribus ⁊ diciꝛ gnomon quadratū supra dyametrū cōsistens cū duobus supplemētis Et sic patent opiniones antiquoꝝ non naturaliter loquentiū de infinito.

Sciendū est quarto q̄ naturaliter loquentes de infinito posuerūt infinitū nō esse ꝑ se existēs. ſ3 esse accidens alicuiꝰ nature sibi supposite. ⁊ istoꝝ quidā posuerūt tm̄ vnū pn̄cipiū oīm rerū de numero elementoꝝ [illegible] dixerūt illud esse infinitū. ſ3 illi q̄ posuerūt plura elementa esse pn̄cipia in numero infinito nō posuerūt alq̄d illoꝝ esse infinitū in magnitudīe. q2 vnū solū replet totū locum. ⁊ sic alia nō haberēt locū. ſ3 illi qui posuerūt infinita principia naturalia ſm̄ numerū. sicut Anaxagoras ponēs infinitas ptes ad inuicē cōmixtas. ⁊ Democritus ponēs infinita principia athomalia differentia ſm̄ diuersitatē figuraꝝ dixerūt ex oībus illis fieri quoddā infinitum ꝑ ꝯtactū ⁊ aggregationē ad inuicē ⁊ opiniones istoꝝ satis declarate sūt. in p̄mo libro.

Sciendū est vltimo q̄ oēs antiqui supradicti q̄tuor cōditiōes attribuerūt infinito. Prima est q̄ infinitū est principiū ⁊ nō principiatū. q2 infinitū si sit nō ē frustra. ḡ habet rationē pn̄cipij vel pn̄cipiati. nō principiati. q2 tūc haberet principiū. ⁊ ꝑ ꝯsequēs haberet finē. ⁊ sic esset finitū. Secūda cōditio ē q̄ infinitū eēt ⁊ ingenitū ⁊ incorruptibile. q2 si est genitū haberet pn̄cipiū. ⁊ si eēt corruptibile haberet finē ⁊ sic esset finitū. Tercia conditio ē q̄ infinitū oīa continet ⁊ gubernat ⁊ ista sequiꝛ ex duabus p̄dictis. Quarta ē q̄ infinitū ē quoddā diuinū ex q̄ oīa gub̄nat ⁊ ꝯtinet.

Quibus positis sit hec conclusio responsiua ad. q. Ad phisicū ptinet cōsiderare de infinito si est aut nō est. ⁊ si est quid ē.

Patet ꝑ phm̄ rōne ⁊ signo. Ratione sic. q2 scientia de natura est circa magnitudīes motū ⁊ tempus. ſ3 quodlibet istoꝝ necesse est infinitū vel finitū esse licet non oē ens vniuersaliter sit finitū vel infinitū. sicut est de pūcto vel de simplicibus ⁊ passionibus. ergo conclusio vera. Signo sic. oēs qui aliq̄ꝛ philosophiā tractauerūt fecerūt mentionē de infinito vt pꝫ ꝑ opiniones antiquoꝝ prius positas. ergo phisicus habet cōsiderare de infinito. Est aduertendū tm̄ q̄ finitū ⁊ infinitū dupliciter accipi possunt Uno modo generaliter vt sūt passiones entis inq̄tū ens. ⁊ sic ꝑtinēt ad methaphisicū. Alio modo vt sūt passiones q̄titatis ⁊ h̄ dupliciꝛ. Uno modo vt sunt passiones q̄titatis ſm̄ se ꝯsiderate. ⁊ nō vt est dispositio reꝝ naturaliū. ⁊ sic ptinēt ad mathematicū. Alio modo vt sunt passiones q̄titatis cōsiderate ꝓut est dispositio rerū naturaliū. ⁊ sic hoc modo intelligiꝛ cuꝫ. diciꝛ q̄ sūt de consideratione phisici.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primaꝫ diciꝛ q̄ licet nō sit infinitum actu tm̄ est in potentia ⁊ illud est scibile imꝑfecte sicut habet esse. Ultra dꝛ q̄ dato q̄ nullo modo sit de eo adhuc esset scientia nō positiua ſ3 priuatiua ostendendo scꝫ quid est infinitum ~~vꝫ q̄d~~ non ē. Ad alias duas pꝫ solutio ex dictis. Sequiꝛ textꝰ. Esse inq̄t autem infinitum.

Queriꝛ octauo. vtrū infinitum sit. Arguiꝛ q̄ sic. rationibus textus. q2 tempus est infinitū. quia nunq̄ icepit esse nec vnq̄ desinet esse. quia omne q̄d incipit esse ⁊ desinit incipit vł desinit in tp̄e ⁊ sub tempore. ḡ aliquod est infinitū Secūdo sic magnitudo est diuisibilis in infinitū ⁊ numerꝰ etiaꝫ ~~in augmento~~. ergo infinitū est. antecedēs apparet q2 mathematici in diuisione magnitudinis ⁊ in appositione numeri vtuntꝛ infinito. Tercio sic. generatiōnes ⁊ corruptiones sūt motꝰ ⁊ sūt infinite ⁊ ꝑpetue. ſ3 h̄ non posset esse nisi esset vnū materiale principiū infinitū. ḡ ⁊c̄.

Quarto sic. oē finitū finiꝛ ꝑ aliquid extra ip̄m a quo includiꝛ. ergo oportet darē corpus infinitū q̄d a nullo includaꝛ vel erit ꝓcedere in infinitū. ḡ infinitū est. Quinto sic. omne illud est verū q̄d apparet intellectui vel imaginationi cū intellectus ⁊ imaginatiōnis apprehensio causeꝛ a rebus. ſ3 intellectus noster cōcipit infinitū. q2 dato quolibet numero adhuc potest ꝯcipere maiorē numeꝝ sūt extra te.

lum imaginaᷣ esse spaciū infinitū. ḡ est plenū vel vacuū. si p̄mū nō p̄t repleri nisi corpe infinito. si secūdū cū nihil aliud sit vacuū q̄ loc⁹ non repletus corpe p̄t t̄n repleri. ⁊ in ꝑpetuis nō differūt esse ⁊ posse. sequiᷣ ergo q̄ talis locus iam repletus est corpe. Ad oppositū ē philosophus in textu.

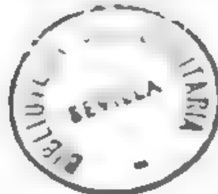
Pro responsione sciendum est primo q̄ postq̄ p̄hs recitauit opiniones antiquoꝝ de infinito ⁊ ōndit infinitū eē de ꝯsideratōe phisici. p̄ñr ꝓsequiᷣ suā determinatōez de ip̄o. ⁊ p̄io ponit tres rōnes ꝓbantes infinitū nō esse. ⁊ circa h̄ p̄ñr determinat veritatē ōndendo q̄lr infinitū est vl̄ nō est. ⁊ quid sit infinitū. ⁊ secūdo soluit rōnes adductas ꝓbando infinitū esse. Primo ōndit q̄ nō est infinitū in actu a sensibilib⁹ sepatū. sicut platonici posuerūt de quo videbiᷣ in p̄nti questione. postea v̄o videbiᷣ vtrū sit actu infinitū sensibilibus coniunctum.

Sciendū est secundo q̄ vt diciᷣ in textu magna est dubitatio circa infinitum vtrū sit vel nō sit. q2 multa impossibilia sequūtur ponentib⁹ infinitū oīno nō eē vt patuit ex p̄dictis rōnibus. etiā multa sequunᷣ incōuenientia ponētibus infinitū esse in actu vt p3 in sequētib⁹. idē esset dubiū si ponaᷣ infinitū cui⁹ actu⁹ naᷣa sit. ⁊ sic si infinitū sit p se subsistens vt substantia quedā. sicut posuerūt platonici ⁊ Pitagoras. vel sicut aliq̄d accidens conueniens alicui nature vt posuerūt naturaliter loquentes.

Sciendū est tercio q̄ vt dicitur in textu infinitū d̄r q̄nq̄ modis. Uno modo p̄uatiue siue negatiue q̄d nō est natū ptransiri eo q̄ nō est in genere transibiliū sicut punctus. vt diciᷣ cōiter q̄ vox est inuisibilis. Secūdo mō pōt dici q̄d q̄rū est de se p̄t ptransiri. nō t̄n a nobis ꝓpter aliq̄d impedimentum vt ꝓfunditas mar̄ d̄r infinita. Tercio modo diciᷣ infinitū q̄d pōt ptransiri. t̄n cum magna difficultate sicut vsq̄ ad indiā diceref īfinitū. Quarto mō q̄d h3 transitū incōsūmabilē ꝓpter ei⁹ extensionē infinitā. vt si esset aliq̄ magnitudo carēs terminis. ⁊ sic ꝓprie diciᷣ infinitū. Quinto mō diciᷣ infinitū f̄m diuisionez vt in magnitudinibus. aut f̄m appositionem vt in numero. aut vtroq̄ modo vt in t̄pe.

Tunc sit ꝯclusio prima. nullum e⁊ actu infinitū sepatū a sensibilib⁹ p se existēs vt substantia quedā. Probaᷣ trib⁹ rōnib⁹. p̄ bi prima est q2 vel esset substātia vel accidēs. si substātia cū substantia sit p se indiuisibilis eo q̄ omē diuisibile est magnitudo vel multitudo. tale infinitū erit īdiuisibile. ḡ nō erit infinitū nisi primo mō de quo nō intendebat Plato nec pitagoras. nec de illo ē ad ꝓpositum. si sit accidēs nō est p̄mū p̄ncipiū eoꝝ q̄ sunt sed illud cui accidit quod est contra ipsos. sicut licet vox sit p̄ncipiū locutōis ⁊ sit inuisibilis. t̄n inuisibile nō ē p̄ncipiū locutōis. Secūda rō passio nō est sepabilis a suo subiecto s̄ infinitū est passio magnitudinis ⁊ numeri q̄ nō sepanᷣ a subiecto. ḡ nec infinitū. Tercia rō si h̄ modo ponaᷣ infinitū. aut esset partibile. aut impartibile. Si impartibile nō erit infinitū eo mō quo ponebāt antiqui infinitū. Si v̄o sit partibile cū ab eis ponaᷣ esse p̄mū p̄ncipiū oportet q̄ sit substantia simplex nō cōposita ex ptib⁹ dissimilibus. ḡ est eadē rō totius ⁊ ptis. ⁊ cū totū sit infinitū sequiᷣ q̄ quelibet pars eius est infinita. q̄re sequeret q̄ ex multis infinitis fieret vnū infinitū q̄d est impossibile. cū vnū infinitū totū locū occuparet ⁊ n̄ poterit alia secū p̄mittere. ḡ non est ponendū infinitū a sensibilibus corpibus sepatū. [Rex pub⁹ simile] Uerū est t̄n vt dicit p̄hs q̄ ista questio vtrū infinitū sit in q̄titatib⁹ mathematicis ⁊ in rebus intelligibilibus magnitudine carentibus ptinet ad vniuersaliorē scientiā q̄ sit p̄ns p̄hia q2 in p̄nti scientia solū est ꝯsideratio de rebus sensibilib⁹ de quib⁹ est scientia naturalis. ideo hic ꝑscrutandū est vtrū sit aliq̄d corpus sensibile actu infinitū vt de ip̄so diceᷣ infer⁹.

Ad rationes ante oppositum. Ad primā d̄r q̄ t̄ps incipit eē ex p̄nti non p naturalē gñatōez. s̄ p creationē sicut ⁊ motus nā sic creata fuerūt celū motus ei⁹ ⁊ t̄ps q̄d ē mensura motus celestis. ideo t̄ps nō est infinitū in actu q̄uis dicaᷣ infinitū in potentia f̄m diuisionē ⁊ f̄m appositionē. Ad secundā d̄r q̄ in diuisione magnitudinis ⁊ in appositione numeri est infinitū f̄m potētiā s̄ nō est infinitū actu. Ad terciā d̄r q̄ gñatōes ⁊ corruptōnes nō sūt ꝑpetue sic q̄ sit vnū materiale p̄ncipiū ex quo res gñaᷣ s̄ p circūuolutionē ⁊ reciprocationē generatōis ⁊ corruptōis q2 sc̄ gñatio vni⁹ est corruptio alteri⁹ ⁊ econtra. Ad q̄rtā negeᷣ ꝯñcedēs. q2 licet tactū impoteret respectū ad aliquod tāgēs t̄n finitū

esse seu fieri non importat respectum ad aliquod finiens extrinsecum. sed possibile est aliquod corpus terminari suis proprijs terminis et dimensionibus sicut est de primo celo. Ad quintam dicit Aristoteles quod intelligentie credere est inconueniens. et capit intelligentiam pro imaginatione. i. imaginationi vel intellectui conuerso ad fantasiam vel imaginationem. quia non oportet omne illud esse verum quod videtur sic. i. ab intellectu nostro. alias contradictoria essent simul vera. ideo dicit philosophus quod si capiamus aliquam magnitudinem maiorem vel minorem quod sit talis abundantia: talis defectus erit in nobis et non in re ipsa. et ideo non oportet quod si imaginatio apprehendat infinitum spacium extra celum quod propterea ita sit quia hec imaginatio est ex parte imaginantis et non ex parte rei imaginate. Sequitur tertius. Notabiliter quidem speculantibus.

Queritur nono vtrum sit aliquod corpus sensibile actu infinitum. Arguitur quod sic quia motus infinitus presupponit mobile infinitum sed motus celi est infinitus cum secundum naturam careat principio et fine. ergo celum est infinitum. Secundo sic. in corpore celesti reperitur infinitum secundum potentiam et dimensiones cum sit quantum et continuum. ergo ibi est infinitum actu. consequentia tenet quia in perpetuis non differt esse et posse. Tertio sic. infinitum et finitum habent fieri circa idem. sed finitum reperitur actu sub corpore sensibili. ergo similiter potest reperiri corpus actu infinitum. In oppositum est Aristoteles in tertio.

Pro responsione sciendum est primo quod postquam Aristoteles improbauit opiniones antiquorum ponentium infinitum esse substantiam per se existentem qui non naturaliter loquebantur de infinito. hic consequenter ponit rationes ad probandum non esse actu infinitum sicut accidens alicui nature sensibili sicut aliqui magis naturaliter loquentes posuerunt infinitum.

Ubi sciendum est secundo. quod fuit opinio communis tempore Aristotelis. celum esse de natura quatuor elementorum. et quia ipse nondum probauit celum esse alterius nature a quatuor elementis. ideo in suis rationibus procedit ac si non esset aliquod corpus sensibile extra quatuor elementa. sed postquam in primo de celo probauit celum esse alterius nature ab elementis. ad maiorem certitudinem veritatis reiterat considerationem de infinito. ostendendo vltra quod nullum corpus sensibile est infinitum secundum distincta corpora sensibilia. et sic consideratio ibi tradita de infinito est vniuersalior quantum ad extensionem quam consideratio hic habita in isto tertio. tamen non est vniuersalior secundum rationem generalem formalem generis sensibilis.

Tunc sit ista conclusio prima. quod non est ponendum actu infinitum accidens alicui nature sensibili. probatur quia vel illud esset in corporibus primus vel numerus. non primum quia nullum superficie determinatum est infinitum. sed de ratione corporis est quod sit superficie determinatum sicut de ratione linee est quod sit inter duo puncta. et superficiei quod sit inter duas lineas. ergo non est actu infinitum nec in corpore sensibili nec intelligibili. Nec potest dici secundum quod nullum infinitum potest numerari cum non possit pertransiri sed omnis numerus vel habens numerum potest numerari. et per consequens pertransiri. ergo nullus numerus est infinitus. Et ista ratio comprehendit duas rationes que sunt logice sed non demonstratiue. quia ex communibus et probabilibus et non necessarijs procedunt. Quia si aliquis poneret corpus infinitum negaret quod sit de ratione corporis esse determinatum superficiebus. etiam si aliquis poneret actu infinitum in numeris negaret quod sit de ratione cuiuslibet numeri actu posse numerari. sed quia ista dicta sunt famosa. ideo philosophus arguit probabiliter ex ipsis.

Conclusio secunda. nullum est corpus actu sensibile infinitum. probatur per philosophum quinque rationibus. Prima est que procedit presupponendo elementa esse finita secundum multitudinem. et arguit sic. si esset aliquod corpus naturale actu infinitum. vel esset compositum vel simplex. non primum. quia cum elementa ponantur finita in multitudine non possent componere infinitum nisi aliquod illorum esset infinitum in quantitate. vel ergo vnum tantum esset infinitum vel omnia. non vnum tantum quia cum in maiori corpore sit semper maior virtus. in infinito esset virtus infinita ergo destrueret alia elementa nec posset esse nec durare illud compositum quia elementa non essent in eo adequata nec possent esse omnia infinita quia vnum infinitum vndique distans est quia est corpus habens omnes dimensiones et prenditur in infinitum. ergo non possunt esse plura in eodem cum vnum occuparet totum locum. vel oporteret duo corpora simul esse in eodem loco quod est impossibile. Si autem illud corpus esset simplex vel esset vnum corpus precedens quatuor elementa vt aliqui posuerunt vaporem ex quo secundum ipsos elementa componuntur. vel esset de quatuor elementis. non primum. quia tale corpus non est ponendum precedere quatuor elementa. quia vnumquodque resoluitur in ea ex quibus componitur sed elementa non resoluuntur in tale corpus ergo nec ex ipso componuntur. Nec potest esse vnum de quatuor elementis. quia si sic cum esset infinite virtutis cetera conuerteret in sui naturam et ita essent conuersa quod est inconueniens. Secunda ratio est per quam philosophus premittit tres suppositiones. Prima est quod omne corpus naturale habet naturalem inclinationem vt sit in aliquo loco.

Secūda est ꝙ cuilibet corpi naturali cōuenit aliqs locus determinat᷑ ī vniuerso. Tercia ē ꝙ ē idē loc᷒ natural᷑ tot᷒ ⁊ ptis. sic tot᷒ terre ⁊ vni᷒ glebe. ⁊ tot᷒ ignis ⁊ vni᷒ scintille: cui᷒ signū ē q: in q̄cū(que) pte loci tot᷒ corpis ponat᷑ ps corpis q̄esat in illo loco. Tūc arguit᷑ sic si eēt corpus sensibile. vl᷑ eēt homogeneū ⁊ essꝫ eiusdē spēi in oib᷒ suis partib᷒ vel etherogeneū. Si p̄mū. seq᷑ ꝙ q̄libꝫ e᷒ ps sp mouet᷑. aut sp q̄esceret vtrūqꝫ ē impossibile ⁊ dstruit rōnem nature. q: sp moueret᷑ nat᷑a nō eēt pncipiū q̄etis. ⁊ si sp q̄esceret nō eēt pncipiū mot᷒ parz tm̄ ɔ̄sitia. q: cū q̄libꝫ pars eēt in loco tot᷒ non magis h̄ret inclinatoē ad vnā partē illi᷒ loci q̄z ad aliā. ⁊ sic vl᷑ sp moueret᷑ ad quālibet partē illi᷒ loci vl᷑ nō moueret᷑. si eēt etherogeneū vl᷑ esset ex finitis spē vel ex infinitis spēb᷒. si p̄mū oportet spēꝫ aliquā eē infinitā in q̄ntitate ⁊ tūc corrūpet alias. si ex infinitis spēb᷒ cum q̄libet pars habeat locū naturalē sibi definatū seq̄ret᷑ ꝙ eēnt infinita loca naturalia determiata s̄m spēꝫ qđ est falsū. Et circa istā rōēꝫ dicit Anaxagoras assignās rōes q̄etis infiniti ꝙ seipm̄ fulsit ⁊ sustētat eo ꝙ ē in seipo ⁊ nō in alio. Quā rōēꝫ improbat ph̄s dupliciter. Pmo q: solū dicit q̄re nō mouet᷑ ⁊ nō q̄re nō ē natū moueri. sic terra q̄escēs in medio ꝫ h̄ nō ē ꝙ sit in seipa. ꝫ q: hꝫ q̄ntitatē. Secūda ꝓ si infinitū q̄esceret q: ē in seipo᷒ cadeꝫ rōe q̄libet pars ei᷒ sp q̄esceret cū esset in seipa Tercia rō. oē corp᷒ sensibile est graue aut leue. si p̄mū natural᷑ fert᷑ ad mediū. si leue natural᷑ fert᷑ sursū a medio. g̃ si sit aliqđ corpus materiale infinitū oportet ꝙ in eo sint sursū et mediū. ꝫ nō est possibile in infinito dare mediuꝫ ⁊ sursuꝫ. igit᷑ Quarta rō est oē corp᷒ sensibile est in aliquo loco. ꝫ tm̄ sunt sex differentie loci in vniuerso q̄z q̄libet est determinata ⁊ finita. g̃ oē corp᷒ sensibile est actu finitum ⁊ determinatū. Quinta rō si eēt corp᷒ sensibile infinitū h̄ret locū infinitū. ꝫ h̄ ē impossibile cū de rōne loci sit circūdare ⁊ pnner locatū. g̃ nullū est corpus sensibile actu infinitū.

Ad rationes ante oppositum.

Ad p̄mā d̄r ꝙ licet motus celi sit infinit᷒ duratoē s̄m potētiā nō tm̄ extensiōe quā hꝫ a suo mobili. ideo nō oportet celū in extēsiōe eē actu infinitū. Ad secūdā ɔcedit᷑ ꝙ celū est diuisibile in rōe q̄ntitatis scꝫ mathematice s̄m imaginatōeꝫ aut supnaturaliter. ꝫ nō per actōeꝫ nature. et neget᷑ ɔ̄ntia ⁊ ad pbationem d̄r ꝙ illa auctoritas intelligit᷑ de potentia ad eē q̄ nō differt ab actu s̄m duratōeꝫ. ⁊ nō de potētia ad operan. Ad terciā d̄r ꝙ nō oportet semp priuatiue opposita actu reperiri in rerum natura vel in suo subiecto. ꝫ si vnum est actu sufficit reliquū esse in potētia ⁊c. Sequit᷑ textus. Oportet autē de omni.

Queritur decimo vtrū infinitum

s̄m potētiā in reb᷒ naturalib᷒ reperiat᷑. Arguit᷑ ꝙ nō. oīs potētia ē reducibil᷑ in actū al's esset frustra. ꝫ infinitū nūq̄ est in actu. g̃ nec in potētia. Secūdo sic. entia naturalia sūt determiata ad maximū ⁊ minimū s̄m actum ⁊ potentiā. vt dictū ēst in p̄mo hui᷒. g̃ infinitū s̄m potētiā nō repit᷑ i reb᷒ naturalib᷒. Tercio sic. si reperiret᷑ infinitū maxie eēt in diuisione magnitudis. ꝫ h̄ nō. igit᷑. Minor ptꝫ. q: oē infinitū p ablatione finiti tandē cōsumitur. ergo in diuidendo magnitudinē non est pcessus in infinitum. Ad oppositū arguit᷑ per philosophum in textu.

Pro responsione sciendū est p̄mo. ꝙ postq̄ ph̄s disputatiue inquisiuit de infinito ondēdo ꝙ sit ⁊ etiā ꝙ nō sit. hic pñr declarat veritatē. p̄mo ondens quomodo ē infinitū. ⁊ quomodo nō. determinādo questionē si est. Secūdo ponēs diffinitionē infiniti determinādo questionē quid est. Et tercio assignās rationē aliquaꝝ passionū infiniti sic determinādo questionē q: est ⁊ ppter quid est. ⁊ de p̄mo istoꝝ videbit᷑ in presenti questione.

Scienduꝫ est secūdo. ꝙ multa impossibilia sequūtur si ponat᷑ actu infinituꝫ vt dictū est. ⁊ etiā multa sequunt᷑ si ponat᷑ nō esse oino. Pmū erit ꝙ tp̄s habebit principium ⁊ finē qđ reputat᷑ incōueniēs apud ponētes eternitatē mūdi. Secundū est ꝙ quelibet magnitudo nō est diuisibilis in infinitū. Terciū est ꝙ numerus nō est in infinitū augibilis ⁊ q: illud nō est ponendū ad qđ sequūt᷑ multa impossibilia. ideo cōcludit Aristo. ꝙ infinitū aliquo mō ē. ⁊ aliquo modo nō est. Sed ad videndū qualiter est.

Sciendū est tercio. ꝙ vt habet᷑ in textu aliquid dicit᷑ esse dupliciter. Vno modo in potentia. alio modo in actu. ⁊ in potentia aliquid est iterū dupliciter. Vno modo i potentia ad actū cōpletū ⁊ perfectū. ita ꝙ aliq̄ndo totum in actu est simul existens sicut est

dicitur in potentia ad formā statue. Alio mō aliquid dicitur esse in potētia ad actū impfectum semp potētie pmixtuz sic q nunq̄ est sił in actu existēs. sed cum hoc est in fieri. ⁊ semp est in potētia ad vlteriorez pfectionē. ⁊ isto mō infinitū in potētia reperitur in tēpore in generationibus rerū sibi inuicē succedētibus in diuisione magnitudinū. ⁊ in appositionib⁹ numerorū. ⁊ ibi nō est infinitū i potētia pmo mō. qꝛ nunq̄ ibi reperit totū sił ⁊ in actu perfecto.

Sciēduz est quarto q infinituz in potētia in pdictis inuenit quodāmō siłr ⁊ quodamō dissimilit. similit in h q in oibus istis reperitur semp aliud ⁊ aliud accipiēdo scd̄m quādā successionē. ita tn̄ q illud acceptū in actu est totū finitū. lz sit alterū ⁊ alterū ⁊ sp in potētia ad alterū accipiendū. iō est infinitū ad posterius accipiēdū q nō est actu. ⁊ iō nō oportet accipe infinitū sicut aliqd pmanens vt domū vł hoiem. ſ sicut successiuū. vt dies vel agon id est ludus agonalis. ſ est dissimilit in illis. qꝛ in tēpore ⁊ in gnatōnibus rerū illud infinitū acceptū de infinito nō pmanet sed recedit. sed in diuisiōe magnitudinis ⁊ in appositōne numeri acceptū est permanens.

Sciendū est quinto q infinituz per diuisionē ⁊ infinitū p appositionē habent cōuenientiā ⁊ dr̄iam. tamen diuisio magnitudinis pōt fieri dupliciter. Uno modo seruando eandē pportionē ſ nō eandē q̄titatē partis accepte vt si de linea decē pedū. pmo capit medietas ⁊ secūdo mediū medietatis. ⁊ sic i infinitū sp manebit pportio eadē scz dimidij ad duplū. ſ variat q̄titas. Alio mō pōt fieri seruādo eādez q̄titatē. sed nō eandē pportionē vt si a linea decē pedū subtrahat vn⁹ pes. deinde [illegible]. seruabit eadē q̄titas ſ nō eadez pportio. in minori em̄ pportione se habebit pmus pes ad decē q̄ ad nouē secūdus. ⁊ isto mō diuisio cōtinui nō vadit in infinitū. qꝛ oē infinitum isto mō consumit quocūq finito sp accepto. sed pmo mō vadit in infinitū. ⁊ quo ad hoc hz cōueniētiā cū infinito in appositiōe ⁊ q̄cquid accipit p diuisionē pōt apponi alteri. ⁊ iō vtrūq infinitū est in potentia solū ⁊ in fieri. ⁊ sp ē aliqd ipi⁹ ex accipe. sed hn̄t dr̄iaz qꝛ infinitū p appositionē nō excedit in mai⁹ oēm magnitudiem finitā ⁊ determiatā. sed infinitū p diuisionē excedit in min⁹ oēm determinatā q̄titatē. Nō pz. qꝛ nullū est actu corp⁹ infinitū ex cui⁹ ablatōne fiat appositio in infinitū alteri magnitudini. qꝛ talis appositio pcedit ad totū qd̄ hz rōez forme. Nō etiā est qꝛ diuisio pcedens a puo se tenet ex parte materie q̄ sub q̄ntitate sp in potētia est ad diuidēduz.

Ex pdictis pz falsitas opinionis Platonis ponētis duo infinita. scz magnū quo ad infinitū scd̄m appositionē. ⁊ puū quo ad infinitum scd̄m diuisionē. qꝛ vt dictū est nō est infinituz p appositionē sm magnitudinem in cōtinuis nec actu nec potētia. qꝛ nō cōtingit excellere p appositionē quācunq magnitudinē finitam. Nec pōt dici q illud infinitū p appositiōem sit in numeris. qꝛ scd̄m ipm nūer⁹ nō augetur nisi vsq ad decē. ⁊ sp fit egressus ad vnitatem.

Conclusio prima in rebus naturalibus reperit infinitū in potētia vltimo mō capta. Patet qꝛ infinitū aliquomō est vt ostēsum est. alias seq̄rent incōuenientia iā allegata. cū ergo actus ⁊ potētia diuidāt ens ⁊ qd̄libet genus entis. oportet q sit actu vel potētia. ſ nō ē infinitū i actu vt ostēsuz ē p pdicta. g̃ oportet q infinituz sit in potētia. nō tamen ad actū cōpletū. sed ad actū incōpletū ⁊ [illegible] permixtū. Et sic patet rn̄sio ad quesituz.

Ad rationes ante oppositum

Ad primā dicit q aliquid eo modo quo est in potētia eo mō reducit ad actū. ⁊ qꝛ infinitū solū est in potētia ad actū incōpletū. iō reducit in actū per ipsuz. Ad secūdam dicit q lz res naturalis q̄tum ad esse naturale alicui⁹ determinate spēi sit determiata ad maximū ⁊ minimū. tn̄ scd̄m esse q̄tuz. qꝛ nō abstrahit ab esse q̄to nō est determiata ad maximū. Tertia soluit ex dictis. Seq̄tur tex. Accidit aūt q̄tum.

Queritur vndecimo vtrum infinitū bn̄ diffiniat sic. Infinitū est cui⁹ q̄titatē accipiēib⁹ sp est aliqd ex accipe. Arguitur q nō. nā si sic oīs magnitudo esset infinita. qꝛ accepta quacūq pte magnitudis cōtingit aliam ptē ex accipe. hoc aūt videt esse falsuz. qꝛ tunc aliqd finitū ex infinitis cōponeretur. Secūdo sic quātitas infiniti est infinita. ergo non pōt accipi. qꝛ infinitū est incōprehēsibile. ⁊ p cōsequēs male dicit cuius q̄titatē accipiētib⁹. Tertio sic illius extra quod nihil est nō contingit aliquid extra accipere. sed extra infinitum nihil est sed omnia cōtinet. ergo male ponitur illa particula diffinitiōis. Ad oppositū arguitur per philosophū ponentem pred. c̄ā

diffinitionem?

Pro responsiõe sciẽdum est pri mo. ꝙ postꝙ Aristoteles oñdit quõ est infini tũ ⁊ quõ nõ. hic ꝯñter ostendit quid est ponẽ do eiꝰ diffinitõez ꝓpria remouẽdo fallaz de scriptõez eiꝰ positã ab antiq̃s. ⁊ ꝯñr ex diffini tione ꝑdicta posita assignauit rõnem aliqua rum passionum infiniti.

Sciendũ est secũdo ꝙ quidã antiquoꝝ sic diffiniuũt infinitũ dicẽtes ꝙ infini tũ ẽ ex̄t qd̃ nihil ẽ. ⁊ sic attribuerũt ĩfinito rõez totiꝰ. vñ dicerũt ꝙ oĩa ꝯtiñt infinitũ in seipso oĩa hñs. ſ vt dicit Aristo. oppositũ oĩm illoꝝ est veꝝ. qꝛ infinitũ ẽ cuiꝰ sp̄ ẽ aliq̃d ex̄t accipe ⁊ mag̃ hꝫ rõez ptis ꝙ totiꝰ ⁊ ꝯtẽti ꝙ ꝯtinẽtis ⁊ materie ꝙ forme. Et circa hoc ponunt̃ due ꝯclusiones.

Cõclusio prima. diffinitio infi niti posita ab antiq̃s ẽ isufficiẽs. nã illa ẽ diffi nitio totiꝰ. totũ enĩ ẽ cui nihil deest scꝫ de req̃ sitis ad suã ꝑfectiõez. ſ totũ ⁊ ꝑfectũ idẽ sunt infinitũ aũt nõ ẽ ꝑfectũ. qꝛ nullũ nõ hñs finẽ est ꝑfectũ. ꝰ illa diffinitio que est totius ⁊ ꝑfe cti male data est de infinito.

Cõclusio secũda. infinitum nõ ꝯtinet oĩa ſ magis hꝫ rõez ꝯtẽti. Probat̃ qꝛ i finitũ hꝫ rõez imꝑfecti cũ sit i potẽtia. ſ illius qd̃ ẽ in potẽtia mag̃ est ꝯtineri ꝙ ꝯtinere et hꝫ rõez ptis. ꝰ infinitũ magis habet rõnez cõ tenti ꝙ continentis.

Cõclusio tercia ⁊ responsalis. Predicta diffinitio ẽ sufficient̃ assig̃ta. Pro bat̃ signo Aristo. nã dicũt aliq̃ anulos eẽ in finitos ꝓpter circulatiõez in q̃ ꝯtingit sp̄ aliq̃d ex̄ sumere. ꝰ si ꝓpter h̄ anuli dicãt infiniti seq̃ tur ꝙ infinitũ ẽ cuiꝰ q̃titatẽ accipiẽtibꝰ sp̄ ẽ ali q̃d ex̄ sumere. Est tñ aduertẽdum ꝙ anuli ſm circulatiõez nõ dicunt̃ ꝓprie ĩfiniti ſ tm̃ ꝑ similitudinẽ. qꝛ nõ sp̄ ꝯtingit in illis accipe aliq̃ ab oĩbꝰ ptibꝰ acceptis. ſ enĩ a pte ꝑaccepta ĩmediate. in infinito aũt ꝯtingit accipe sp̄ ali q̃d ab oĩbus prius acceptis. Ex ꝑdictis pꝫ q̃d sit ⁊ q̃d nõ sit infinitũ. Sed circa ꝑdicta oriuntur quedam dubia.

Dubitat̃ p̄mo vtrũ infinitũ ſm appositionẽ ⁊ diuisionẽ eodẽ mõ reperiant̃ in magnitudine ⁊ numero. Pro dubio ẽ scien dũ ꝙ sicut dictũ est in q̃ſtiõe p̄cedẽti sic inuenit̃ infinitũ in magnitudinibꝰ qd̃ ꝑ appositõem nõ excedit̃ quecũq͂ determinata magnitudo in maius. ſ diuisio infiniti sic ẽ in magnitudi ne ꝙ diuidendo transit̃ quecũq͂ q̃ntitas in mi nus. Cuiꝰ rõ est qꝛ cũ infinitũ habeat rõez ma terie ꝯtinet̃ intꝰ sic materia. illd̃ aũt qd̃ ꝯtinet ẽ forma vt dictũ est in secũdo huiꝰ. eo ꝙ habet rationem forme ⁊ continentis.

Sciendũ est tercio. ꝙ in nume ro inuenit̃ aliq̃s terminꝰ in minꝰ quẽ nõ ꝯtin git transire in diuidẽdo. scꝫ vnitas indiuisibi lis ſ nõ inuenit̃ aliq̃s terminꝰ in plꝰ. qꝛ quoli bet numero dato est inuenire maiorẽ ꝑ apposi tionẽ tñ ſ nõ ſm diuisionẽ. i magnitudine aũt est econuerso. Rõ aũt q̃re in numero nõ est infi nitũ in minꝰ. dicẽdũ ẽ qꝛ vnũ in q̃tũ vnũ ẽ in diuisibile. vt vnꝰ hõ est indiuisibilis. ſ oĩs nu merus cõponit̃ ex vnitatibꝰ. ꝰ p̄cedẽdo ꝑ di uisionẽ ẽ status in vnitatibus. Rõ aũt q̃re ap positio vadit in numerũ in infinitũ ẽ ista. qꝛ nu merus ꝯsurgit ex diuisiõe ꝯtinui ⁊ magnitudi nis. ⁊ qꝛ illa diuisio p̄cedit in infinitũ sic ẽ eti aꝫ de appositione i nũeris. Ex quo infert pꝫ ꝙ nũerus q̃ ẽ augibil' in infinitũ nõ ẽ separatus a magnitudinibꝰ siue a rõne magnitudinis.

Sciendũ quarto. ꝙ ibi est du plex diuisio. q̃dã ẽ formalis q̃ fit ꝑ opposita. Alia est ſm q̃ntitatẽ. p̄ma causat multitudinẽ que est transcẽdens ſm quã ens diuidit̃ per vnũ ⁊ multa. ſ diuisio q̃ntitatis ꝯtinue causat numerũ. igit̃ ẽ sp̄s q̃ntitatꝰ ⁊ talis ẽ augibilis in infinitũ. ſ multitudo q̃ sequit̃ diuisionẽ for malẽ nõ multiplicat̃ in infinitũ. qꝛ sũt determi nate species rerũ sicut est determinata q̃ntitas vniuersi. Tũc videt̃ ꝙ econuerso se habẽt ap positio ⁊ diuisio in magnitudine ⁊ numero.

Dubitat̃ secũdo vtrũ infinitum eque p̄mo sit in motu tp̄e ⁊ magnitudine. Di cit̃ ꝙ nõ cuiꝰ rõ ẽ qꝛ infinitũ sequit̃ q̃ntitatẽ et cõpetit illis tribꝰ ſm prius ⁊ posteriꝰ scꝫ qꝛ cõ uenit illis rõne ꝯtinui. ſ ꝯtinuũ reperit̃ in illis ſm priꝰ ⁊ posteriꝰ. qꝛ ꝯuenit motui ꝑ magni tudinẽ supra quã fit motꝰ ⁊ tp̄i ꝑ motũ.

Dubitat̃ tercio vtrũ remotio in finiti in actu tollat cõsideratiõez mathemati coꝝ. Dicit̃ ꝙ nõ. qꝛ mathematiciꝰ nõ vtit̃ ma gnitudine i actu infinita. ſ vtit̃ aliq̃ magnitu dine finita tanta q̃nta ẽ sibi necessaria vt ex ea possit extrahere quã voluerit vel addere qd̃

voluerit. et ad hoc sufficit magnitudo finita.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã dr: q lz magnitudo sit infinita fm potentiã diuisiõis q2 ē cõposita ex indiuisibilib9. tñ nõ pt diuidi in indiuisibilia. sz sp p diuisibilia. tñ nõ est infinita fm actũ nec fm potentiã. quo ad extẽsiõez q2 extẽsio magnitudinis sequit formã rei q est pncipiũ augmentir finite vtutis. Ad secũdaz dicit q infinita qntitas accepta finita ē fm actũ de illa itelligit q pt accipi. sz non qntitas q sp restat accipiẽda est fm potẽtiaz. Ad aliã ptz solutio ex dictis. Et sic est finis hui9 tercij phisicorum.

Sequit liber quartus.

Similiter aũt necesse est phisicũ et de loco sicut et de infinito 9siderare si est. aut si nõ: et quomodo est: et quid est.

Circa quartũ libr phisicor qrit pmo vtrũ Locus sit Arguit q nõ sex rõnib9 q ponũt in textu. Prima ē. locus hz tres supficies seu dimẽsiões. sz lõgitudinẽ latitudinẽ et pfunditatẽ. sz oẽ habens tres dimẽsiões ē corp9. g si locus sit erit corp9. et iterũ sequit q idẽ eẽt locus et locatũ et p 9ns duo corpa eẽnt in eodẽ qd falsũ ē. Secũda rõ est si corpis sit aliqd receptaculũ qd sit loc9 eadẽ rõe erit locus supficiei et puncti. q2 sic in loco aque recipit aer. ita vbi erat supficies aque recipit supficies aeris. sz punct9 locati nõ realiter differt a pũcto q est in ipso loco. q2 fm se totũ tãgit suũ ppriũ locũ cũ sit indiuisibilis punctus. q2 duo indiuisibilia qntitatis cõiũcta nõ sũt nisi vnũ. g silr locus corporis nõ differt realiter a corpe Tercia ratio oẽ qd est vel est elementũ vel ex elemẽtis. sz nullũ istor ē locus. g loc9 nõ est. minor ptz. q2 oẽ elementũ vl ens ex elementis est corp9 sz locus nõ est corp9. igit. Quarta rõ. oẽ qd ē in natura li b9 est cã alicui9. sz locus nõ est causa fm aliquẽ modũ 4 causar. igit. Minor apparet q2 cũ loc9 sit extrinsec9 locato nõ ē materia neq forma. neq finis. q2 locus ē ppter locata magis q ecõtra. Nec ē efficiẽs q2 hz rõnẽ termini q nõ est cã mouẽs. Quinta rõ. oẽ ens ē i loco. g si loc9 sit erit in loco. et sic erit pcessus in infinitũ. Sexta rõ. locus ē eqlis locato. g si locus sit necesse ē q augmẽtato locato augeat locus. sz hoc videt impossibile cũ locus sit imobilis. g locus nõ est. Ad oppositũ arguit p phm in pmo hui9 quarti.

Sciendum est primo. q postq

phs determinauit in tercio libro d motu et infinito qd cõpetit motui intrinsece. 9sñr in isto qrto determinat de accidentib9 ipi9 motus q sibi extrinsece cõueniũt. et q2 locus ē mẽsura mobilis. et tps est mensura motus. ideo prius agit de loco q de tpe. et q2 locus dicit positiue. vacuũ vo puatiue. ideo pri9 agit de loco q de vacuo. et p hoc apparet ordo hui9 libri ad pcedẽtẽ et etiã ordo determinãdor i isto qrto.

Cõclusio pma. ad phisicũ pertinet 9siderare de loco sicut de infinito.

Probatur tribus rõibus phisici. Prima ē. q illd qd ē cõe oib9 natural b9. ē de 9sideratiõe phisici. sz locus ē hmõi. Et sic pbat rõne antiquorũ qd nõ est nusq est vt nusq ē tragellaphus g oẽ qd est alicubi est. et p 9ns locus ē cois entibus. et qnuis hoc argumẽtũ simpliciter sit sophisticũ valet tñ cõtra materie fm opinionem antiquor q credebãt nulla esse entia nisi corporalia et sensibilia. q2 nihil aliud cognouerũt. et nõ posuerũt methaphisicã eẽ distinctaz a phisica. Secũda rõ. phisicus hz pncipalit 9siderare de motu locali q ē magis cõis quia 9uenit celo cui nõ 9ueniũt alij motus. ē etiaz magis pprius alijs. q est perpetuus et cõtinuus. Sz ad cognoscendũ motũ localẽ oportet cognoscere locũ. g phisic9 hz cõsiderare de loco. Tercia rõ. de illo ē a sapiẽtib9 determinãdũ de quo sũt magne dubitatiões in sua sciẽtia. sz sic est de loco in phisica qntũ aliqd est i ē. et hatũ dubitationũ tãgit 4 phs duplicẽ cãm. Prima ē ppter diuersas pprietates loci q nõ videnk ducere in eandẽ scientiã de loco. Secũda cã est. q2 antiq nõ bene dubitauerunt neqz bene inquisierũt veritatẽ circa locũ. ideo difficile est nobis determinare de loco.

Cõclusio secũda. Locus est aliquid.

Probat fm phm tripl. Primo illud ē aliquid in q corpa q transmutant successiue recipiunt. sz loc9 ē illud in quo corpa trãsmutabilia successiue recipiunt. vt vbi nũc est aq aqua recedẽte aer dicit recipi in eodẽ loco. g

locus ē aliq̄d pter corpa q̄ trāsmutāt. Vñ sic
in transmutatōe formaꝝ requirit vnū cōe sub
iectū sub vtraq; manens. ita in transmutatōe
locali requirit vnū cōe receptaculū corpoꝝ q̄
mouent. ⁊ sicut trāsmutatio formaꝝ ducit nos
nos ad cognitionē materie. ita mot⁹ localis
corpoꝝ ducit ad cognitōez loci. Secūda rō.
illud est aliq̄d hȝ q̄ndā potētiā vel vir
tutē ad qḋ corpa phisica naturalr mouent. s
oē corpus phisicū naturalr fert in suū locum
nō phibitū vt leuia mouent sursū. ⁊ grauia de
orsū. ⁊ hee differētie positōis ⁊ similr alie vt
dextrū sinistrū ante ⁊ retro sunt determinate i
vniuerso a pte rei ⁊ nō solū quo ad nos. quia
quocūq; vertam⁹ sp remanēt in eodē situ. ⁊ in
hijs vbi solū determinant quo ad nos ſm ṡ
terminatōez nostrā idē m̃r tociens f. e sursū et
deorsum. Tercia rō arguit p dicta antiquoꝝ.
Primo q: quidā posuerūt vacuū eē. s si vacu
um sit est locus corpe puatus. g locus ē ali
quid. Quarta rō. q: dicit Hesiodus poeta q
ante corpoꝝ pductionē erat vacuū chaos re
ceptaculū omniū corpoꝝ. postea dicit terrā
fuisse formatā latā ⁊ spaciosā tanq̄ recepta
culū corpoꝝ minoꝝ. g locus ſm ipm aliquid ē
⁊ etiā ē mirabilis virtutis q: est pncipiū sine
quo nullū alioꝝ est. ⁊ illud pt esse sine alijs. ⁊
q̄uis illud nō sit simplicit verū tn̄ facit ad p
bandū locū esse in ordine ad ponentes ipsā
positionem.

Ad rationes ante oppositum.

Ad pmā ḋ q licet loc⁹ dicat hr̄e tres dimen
siones q̄tū ad cōtinentiā q: ptinet locatū ſm
omēs dimēsiones eius. tn̄ nō hȝ nisi duas es
sentialr cū sit supficies corpis ptinētis. ideo
nō est corpus. Ad secūdā ḋ q nō est sic
de corpe supficie ⁊ puncto. q: supficies ⁊ pū
cta cū sint accidentia q̄dā corpoꝝ solū hñt
locū rōne corpoꝝ in quo sūt ⁊ nō ſm se. q: nō
opꝫ vt dicet infer⁹ q cuilibet pti locati cor
respōdeat vna ps distantie loci. Ad terciā
negat maior q: illa diffinitio ē substātiaꝝ so
lū. modo loc⁹ ē accidēs. Ad q̄rtā ḋ q lo
cus respectu locati hȝ modū cause finalis q:
locatū mouet ad locū tanq̄ ad finē sui mot⁹.
hȝ etiā modū efficientis cū sit g̃uatiu⁹ ⁊ ɔser
uatiu⁹ locati. Ad q̄ntā ḋ q nō oē ens vr
est in loco. verū tn̄ locus bñ est in aliquo non
vt in loco. s; vt in subiecto. Ad sextā ḋ q lo
cus q̄tū ad suū materiale mouerī pōt p acci
dens licz q̄tū ad suū formale sit imobil. ⁊c.

Sequit text⁹. Oīm aūt alij quidem.

Queritur secūdo vtrū loc⁹ sit for

ma vl materia alicui⁹ corpis. Et arguit q sit
forma q: forma cōtinet ⁊ terminat id cui⁹ est
forma. s locus ē termin⁹ locati cū sit pmū cō
tinēs vnūquodq; corpoꝝ locatoꝝ. g locus ē
forma cū sibi cōueniat pprietas forme. Se
cūdo sic. illud ē materia qḋ formatr ⁊ terminat
p aliud. s locus est hmōi. q: sicut tres dimen
siones corpoꝝ formant ⁊ terminant sub pla
no vl supficie ⁊ sūt materia corpoꝝ. ita tres
dimēsiōes loci formāt ⁊ termināt ſm q sunt
in supficie corpis cōtinētis. g locus ē materia
Tercio sic. materia est receptaculū formeꝝ
illoꝝ q̄ sequunt ad ipam. ⁊ sic similr loc⁹ ē rece
ptiu⁹ oīm corpoꝝ. ⁊ sic loco ɔueniūt pprieta
tes materie. g ē materia. Ad oppositū ar
guit p philosophū in textu.

Pro responsione sciendū est p

mo q postq̄ phs disputatiue inq̄siuit de loco
vtrū sit pñr disputatiue inq̄rit quid sit loc⁹ p
bando ipm pmo nō esse materiā nec formā.
Quidā eñ antiquoꝝ dixerūt locū esse formā
cuiuslibet corpis locati. Alij ṽo materiā. Et
alij quoddā spaciū inter latera ptinētis hñs
tres dimēsiones distinctas a dimēsionib⁹ cor
poꝝ cōtinētis ⁊ etiā cōtenti. ⁊ de ista opinioē
videbit infer⁹. ⁊ in pñti de duabus pmis.

Sciendū est secundo q ponen

tes locū esse formā mouebant ppter hoc q sic
entiū quoddā est p se ⁊ quoddā p accidens.
ita etiā circa locū repit pprius locus in quo
res ḋ pmo ⁊ p se esse ⁊ locus cōis in quo res
ḋ esse p accidēs. sic dicim⁹ sortē esse in celo
q: est in aere ⁊ etiā est in aere q: est in terra. ⁊
ḋ esse in terra q: est in vna determinata pte
terre q̄ cōtinet ipm ⁊ nihil aliud. ⁊ sic ille lo
cus est pprius ⁊ p se termin⁹ rei. ⁊ q: forma ē
p se termin⁹ vniuscuiusq; q: p formā terminat
materia cuiuslibet ad ppriū esse. io cōclude
bant q forma cuiuslibet sibi erat locus ppri
us quoꝝ est vna ratio ante oppositū.

Sciendū est tercio q aliq̄ anti

quoꝝ crediderūt totū locū esse spaciū qḋ ē in
ter terminos rei continentis habens tres di
mēsiones. nō tn̄ hmōi spaciū dicebat eē idē
cū aliquo corpoꝝ locatoꝝ q: recedētib⁹ ⁊ ad
uenientib⁹ diuersis locatis remanet idē spaciū
vñ videbat eis q loci ēent dimēsiōes sepate. ⁊
ex hoc concludebat Plato locū esse materiā q:

ſia diſtãtia ſepata a termis dimẽſionũ eſt de ſe indeterminata. ⁊ qḋ eſt indeterminatum: videtur eſſe materia. q2 habet rõem infiniti. Nã Plato poſuit vniuerſaliter oĩa corpa naturalia materialiter cõponi ex dimẽſionib⁹ mathematicis. In hoc tñ laudat Ariſto. Plato. q2 licet multi dixerint locũ eſſe aliqḋ. ſolus autẽ Plato conatus eſt aſſignare quid eſt locus. Ex dictis infert ꝙ difficile eſt cognoſcere qḋ ſit loc⁹ ſit materia ſiue forma. q2 tã materia ꝙ forma hñt difficilẽ ſpeculatõez. ⁊ nõ eſt facile vnum cognoſcere ſine alio. Contra tamẽ dictas opiniones ſit iſta:

Concluſio prima locus non eſt

materia nec forma alicui⁹ corpis. pbatur quiꝙ rõnibus pbi. Prima eſt ꝙ materia ⁊ forma nunꝙ ſeparantꝫ a re cuius ſunt. ſed locus ſeparatꝫ a locato. q2 illud ĩ quo prius erat aqua poſtea fuit aer. ideo locus ſe habꝫ ad locatũ ſicut vas. licet differant q2 in hoc. vas enĩ eſt tranſmutabile. locus autẽ eſt imobilis. ſꝫ vas põt ſepari a corpe contento. ergo etiã locus. ⁊ ⁊ ſic nõ eſt materia nec forma. Secũda rõ eſt omne qḋ eſt in loco eſt in aliquo qḋ eſt extra ſeipſuꝫ. ḡ ſequitꝫ ꝙ locus eſt extra locatũ. ſed materia ⁊ forma nõ ſunt extra cõpoſitũ ergo locus non eſt materia nec forma dato ꝙ nunꝙ ſepararetur a locato. Tertia rõ arguẽs cõtra Platonez. Idee ⁊ numeri ſcḋm ipm pncipantꝫ ⁊ recipiuntꝫ in materia. ergo cum loc⁹ ſit materia vel forma ſequitur ꝙ numeri ⁊ ydee erũt in loco quod eſt cõtra ipm. q2 ydee nuſꝙ ſũt. Quarta rõ ẽ q̄ñcũꝙ mouetꝫ cõpoſituꝫ ſimul cum eo mouetꝫ materia ⁊ forma eius ⁊ in eodem loco reperiũtur. ergo ſi materia vl' forma locati ſit locus ſequitꝫ ꝙ locus erit in loco. ⁊ iterũ argueretꝫ de illo loco vtruꝫ ſit in alio. ⁊ ſic erit pceſſus in infinitũ. Quinta rõ corrupta re corrũpitur terminus ſiue ptes eius ſcꝫ materia ⁊ forma. ꝙ debꝫ intelligi de materia nõ ſcḋm eius eſſentiã. ſed vt prius dictuꝫ eſt. ſed corrupto locato nõ corrũpitꝫ locus. ſed remanet locus corporibus corruptis. ergo loc⁹ non eſt materia vel forma alicuius corpis.

Aduertendũ eſt tñ ꝙ cõcluſio debet intelligi de forma ſubſtãtiali corpis ⁊ nõ de accidentali. q2 locus eſt bene forma accidẽtalis corporis locati ſibi inherẽs cũ ſit ſupficies cõcaua eius. non eſt tamen forma ſubſtãtialis neꝙ accidentalis ipſius locati.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primã dicitꝫ ꝙ forma ptinet ⁊ terminat rẽ tanꝙ terminus intrinſecus ⁊ eſſentialis eius. ſꝫ locus cõtinet ⁊ terminat extrinſece ⁊ accidẽtaliter. iõ ibi eſt equiuocatio de hoc ꝙ eſt cõtinere ⁊ terĩare. q2 ibi ẽ fallatia accidẽtis. ⁊ etiã pſequẽtis arguẽdo ex puris affirmatiuis in ſecũda figura. Ad ſecũdã dicitꝫ ꝙ dimẽſiones locati non ſunt materia eius. q2 nõ eſt verum ꝙ naturalia corpora ex lineis ⁊ ſupficiebus cõponantꝫ vt imaginabatꝫ Plato. ⁊ vltra dicitur ꝙ corpus nõ eſt tres dimẽſiones alie a dimenſionibus locantis ſic ꝙ ſit ſpaciũ dimẽſionatum realitꝫ diſtinctũ a corpe locante ⁊ locato. Ad tertiã ſimilitꝫ dicitꝫ ſicut ad primã. q2 materia recipit intriſece formã ſub ꝓpria ei⁹ potentia. locus vero extrinſece recipit locatum.

Sequitur textus. Poſt hec aũt accipiẽdũ ẽ.

Queritur tertio vtrum aliquid

idez ſit in ſeipo. Arguitꝫ ꝙ ſic. omẽ corpus ẽ in loco aut ergo qḋlibꝫ corp⁹ eſt in loco ab eo ſeparato. ⁊ ſic erit pceſſus in infinitũ. aut erit deueniendũ ad vnũ corpus qḋ ampli⁹ nõ eſt in alio. ⁊ ita oportebit illud eſſe in ſeipo. Secũdo ſic totũ eſt in ptibus ⁊ ptes ſunt in toto. ḡ totũ eſt in toto. q2 q̄cquid cõtinet cõtinens cõtinet ⁊ cõtentũ. ergo idẽ erit in ſeipo. Tertio ſic aĩal eſt in hoie ⁊ ecõtra. ⁊ tñ aĩal ⁊ hõ idez ſunt. ergo idem erit in ſeipo ſcḋm aliquẽ modũ eſſendi. Ad oppoſitũ ẽ phs ĩ. t.

Pro reſponſione ſciendum eſt

primo ꝙ poſtꝙ Ariſtoteles diſputatiue inq̄ſiuit de loco an ſit ⁊ quid ſit. pſequẽter intẽdit determinare veritatẽ. tñ prius pmittit quorũdã dubiorũ ſolutionẽ neceſſariã ad hmõi veritatis inq̄ſitionẽ. nã vt dictũ eſt in tertio Pitagoras ponit infinitũ quieſcere. q2 eſt in ſe ipo ⁊ ꝓpter hoc vult Ariſtoteles oſtẽdere qualitꝫ aliqḋ poſſit dici eſſe in ſe ipo. ⁊ qualitꝫ non. vt etiã videatur qualiter modus eſſendi locati ĩ loco diſtinguatꝫ ab aliis modis eſſendi in.

Ubi ſciendum eſt ſecundo ꝙ

octo mõis aliquid dr̄ eẽ in aliquo. Primo mõ ſicut q̄libet ps integralis in ſuo toto. Secũdo mõ ſicut totũ integrale in ſuis ptibus q2 dr̄ integ. totũ nõ eſt pter ſuas ptes. iõ oꝫ ipm eẽ in ſuis ptib⁹. Tertio ſicut ĩferi⁹ in ſuo ſupiori. vt hõ in aĩali. Quarto ſicut totũ vniuerſale vel ſupius ĩ ſuis ĩferiorib⁹ ſeu ptib⁹ ſubiectiuis. Quĩto ſic q̄libꝫ forma ẽ ĩ ſua materia ſiue ſit ſubſtãtialis ſiue accidẽtalis. Sexto ſic q̄libꝫ effect⁹ in

sua est efficacie et ecõtra. Sexto sic qõlibz dicit eẽ i suo fine. Octauo sic locatũ in suo loco ad quẽ modũ reducit mod⁹ essendi in quo aliquid dr eẽ i tpe. qr sicut loc⁹ est mẽsura extriseca mobilis. ita tps est mẽsura extriseca mot⁹

Sciendũ est tertio q sic potest probari distinctio istorũ modorũ. qr ois mod⁹ essendi in se tenet in habitudine ptis vel toti⁹ vel cause vel effectus. Si primũ hoc est dupliciter: aut in habitudine toti⁹ et ptis scõm rẽ. et sic sumunt duo primi modi. Aut habitudine totius et ptis scõm rõem. et sic sumunt tertius et quartus mõi. Si in habitudie cãe et effect⁹ hoc est dupl: aut in habitudie cãe intrisece. et sic est quitus mod⁹. vel cãe extrinsece. et hoc est dupliciter. vel cãe efficientis vl cãe formalis. si primũ sic ẽ sextus mod⁹. si scõm hoc est dupliciter. aut cãe aliquo mõ intrinsece. et sic ẽ septimus modus. aut totaliter extrinsece. et sic est octauus modus quo locatuz est in loco. et de isto octauo mõ p prius dicit eẽ in. et cõsequenter de aliis scõm q magis accedũt ad ipsum.

Sciẽdum est quarto q aliquid esse in seipso hoc põt intelligi dupliciter. Uno mõ q aliqd sit in seipo scõm alterũ id ẽ scõm ptẽ. Alio mõ q idẽ sit in seipo. p'io hoc ẽ fm totũ. Uñ illud dr eẽ in seipo scõm alterũ cui⁹ vna ps est ptinẽs aliã ptẽ et sic totũ grã vni⁹ ptis dicit cõtinẽs et grã alteri⁹ ptis dicit esse cõtentũ. qr totũ qñq recipit denoiatõem a suis ptib⁹ vt hõ dicit albus: qr corp⁹ est albũ. et iterũ corp⁹ dicit albũ: qr ei⁹ supficies est alba et similit hõ dicit sciẽs, qr aĩa eius est sciẽs. et iterũ esse in seipo prio põt intelligi dupliciter Uno mõ q sit in seipo primo et p se. ita q immediate cõtineat seipm et scõm totũ cõtineat Alio mõ q idẽ sit in seipo pmo et p accidẽs vt si vnũ corpus sit i alio et illõ aliud. iterũ sit in primo primũ dr eẽ in seipo primo et p accidẽs. qr capit ibi eẽ in pmo vt idẽ ẽ q eẽ totuz.

Quibus suppositis sit cõclusio pria. idẽ põt eẽ in seipo scõm alterũ. Pz p secũdã rõem ãte oppositũ. Ptz etiã alia rõe. qr illõ dicit eẽ in seipo p alterũ cui⁹ vna ps ẽ cõtinẽs aliã ptẽ. sz aliqui⁹ toti⁹ vna ps cõtinet aliam qñq vt amphora vini est quoddaz totuz partes sunt ãphora et vinũ sz ãphora cõtinet vinũ. ergo illud totũ est in seipso scõm alterũ. scz grãa partis scõm q vna est continẽs aliam et alia est contenta.

Conclusio secũda ipossibile est idẽ esse in seipo primo et p se scõm aliquẽ modoz essendi in. Probat inductiue i illis mõis qr idẽ nõ est ps integralis respectu sui ipius. nec idẽ est totũ integrale sui ipius. et silr ptz in aliis secũdo pz rõe qr si idẽ eẽt i seipo haberet rõem cõtinẽtis et cõtenti qõ iplicat contradictionem. consequẽtia tenet. qr totũ scõm quãlibz ptẽ esset cõtinẽs et scõm quãlibz esset contẽtuz a se ipo. et sic idẽ respectu sui ipsi⁹ haberet rationem continentis et contenti.

Cõclusio tertia ipossibile est idẽ esse in seipo primo et p accidẽs. Probat qr illud dicitur esse in aliquo primo et p accidens quod scõm se totũ est in aliquo extriseco et illud extrinsecũ iteruz est in alio. vt si homo sit in naui et nauis in mari homo dicit esse primo et scõm accidẽs in mari. mõ si hoc mõ idẽ eẽt in se ipo sequeret q duo corpa simul essent in eo dẽ. scz illud corpus extrisecũ mediãte quo idem esset in se ipso per accidens et illud qõ esset in seipso. sz hoc est impossibile. qr seqret duo corpora esse in eodẽ et esse vnuz corpus.

Est tamẽ aduertendũ q qñq aliqd dicitur eẽ i seipo nõ affirmatiue itelligẽdo sed negatiue. vt esse in seipso nõ sit aliud q esse in alio Ex dictis ipsorũ modorũ essendi in. soluit pħs rõem antiquorũ dicentiũ q si locus sit aliqd erit in aliquo. qr nihil prohibet locũ esse in aliquo primo non tamen sicut in loco. sed vt accidens in subiecto. Ulterius infert pħs q locus non est aliquid ipsius locati. qr semp continẽs est alterũ ab alio qõ cõtinet cũ idem nõ possit esse in se ipso. Tertio ifert q locus nõ est materia nec forma. qr vtrunq est aliquid ipsius compositi.

Ad rationes ante oppositum

Ad primã dr q ẽ aliqõ corp⁹ ñ cõtẽtũ ab alio sic pria sp'. sz ñ seqt idẽ q sit i seipo affirmatiue itelligẽdo sz bñ negatiue. Ad secũdã pz solutõ ex dictis. Ad tertiã dr q lz hõ et aĩal sit idẽ scõm rem differunt tñ scõm rõem rei scõz quã vñas vnũ põt eẽ sine alio. Sequitur. Quãt

Queritur quarto vtrum locus sit equalis locato. Arguitur primo q non. qr locus est supficies et locatũ est corpus. sed supficies nõ adequat corpi cũ habeat tñ duas dimẽsiones. corpus vero tres. ergo etc.

Secũdo sic oẽ cõtinens ẽ maius cõtẽto

sed locus cõtinet locatũ ⁊ non ecõtra. igitur locus est maior locato. Tertio sic impossibile est scdm Euclidem circa idẽ centrũ describere plures circulos equales quorum vnus cõtineat alterũ. sed superficies cõcaua loci ⁊ superficies conuexa locati cũ sint circa idẽ centrũ nõ possunt esse equales sic q vna cõtineat alterã. Ad oppositũ est phs sic dicẽs. amplius nec maiore vel minorẽ esse locum locato. Ubi postq ostẽdit quot mõis aliquid ẽ in alio. ⁊ quomo contingit idẽ esse in seipso que requirũtur ad cognitionẽ nature loci cõsequẽter psequitur de terminãdo veritatẽ de ipso loco primo ponẽs quattuor pprietates loci valentes ad inquirendũ veritatẽ eius. nã accidentia ppria magnã partẽ conferunt ad cognoscendũ qd quid est. vt habetur primo de aĩa. Prima pprietas est locus cõtinet locatũ. ita q nihil est ipsius locati. ⁊ p hoc excluditur cõtinentia forme. q2 forma ẽ aliquid rei. Secũda est primus locus ⁊ proprius in quo aliquid est primũ ⁊ nõ p alterũ nõ ẽ maior neq3 minor locato sed sibi ẽ eqlis.

Tertia pprietas est q locus nõ deficit locato. ita q omne locatum semp est in aliquo loco. nõ tamẽ oportet q semp in eodẽ loco. q2 locus bene est sepabilis a locato. Quarta est q in loco inueniũtur differẽtie positionũ ex natura rei distincte scdm quas omne corpus naturale mouetur ad suũ locũ naturalẽ. ⁊ in eo quiescit.

Sciendũ est primo q post istas proprietates loci phs subiũgit quattuor cõditiones diffinitiõis loci q debent gñaliter inesse oĩbus diffinitiõnibus. ⁊ ita sunt in hac notande Prima est q bona diffinitio loci debz ostẽdere quid sit locus. q2 diffinitio dz ostẽdere qd sit res. Secũda est q p talẽ diffinitiõem soluantur q̃cunq3 possunt obijci cõtra diffinitũ. q2 veritatis cognitio est dubitandorum solutio. Tertia est q p talẽ diffinitiõem possint manifestari pprietates q insunt diffinito. q2 diffinitio ẽ medium ad ostendendum passiones de diffinito

Quarta est q p tales diffinitiões possint concordari discõuenientie siue discordie q possunt accidere circa diffinitũ ex diuersitate opinionũ q de ipso habẽtur. Si em iste conditiões cuilibz diffinitioni cõueniãt. tũc pulcherrime vnũquodq3 diffinitur. Unde poterit videri an diffinitio loci postponenda sit sufficiens. vbi.

Sciendum est secũdo q positis predictis conditiõnibus phs premittit quattuor preambula siue quattuor suppositiões valentes ad inuestigandũ diffinitiõem loci. Prima est q nõ quereretur locus nisi esset aliquis motus localis siue scdm locum. ppter hoc em necesse fuit ponere locũ aliud a locato. q2 in eodẽ loco inueniũtur plura corpa successiue. ⁊ similiter idẽ corpus in pluribus locis. Un̄ talium motuũ scdm locum quidã est p se primo scdm locũ. scz loci mutatio. Et alius est qui fit fm accidẽs ⁊ ex cõsequẽti scdm locũ ⁊ augmẽtatio ⁊ diminutio. nã cũ res plus augetur maiorẽ locũ obtinet. Secunda suppositio corporũ q mouẽtur localiter. quedã per se mouentur localiter ⁊ in actu sicut corpus cõpletum. Quedã vero scdm accidẽs. ⁊ hoc dupliciter. q2 quedã mouentur per accidẽs q possunt moueri per se vt partes corporis cũ sint in toto mouẽtur p accidens ad motum totius corpis. sed si a corpe separentur poterũt per se moueri. Alia sunt que mouentur per accidẽs q nullo mõ possunt moueri p se vt albedo ⁊ scia. ⁊ q2 locus queritur p pter motũ vt dictũ ẽ. iõ istis modis aliqd põt esse in loco. Tertia suppositio est q nihil ppriedicitur esse in loco cõi. nisi q2 est in loco pprio qui ipm cõtinet. Quarta est q locus est diuisus a locato ⁊ nõ sibi cõtinuus. patz q2 si esset cõtinuus locato sp moueretur ad motũ locati. q2 cõtinua sunt quorũ est vnus motus. hoc aũt nõ oz. q2 hõ põt moueri ĩ naui sine hoc q nauis moueatur. Itẽ si locatũ nõ esset diuisum qd falsum est. q2 pars in toto nõ diuisa nõ mouetur ĩ eo scdz actũ. nec ẽ ĩ loco nisi fm potẽtiã.

Quibus notatis põitur cõclusio respõsalis ad. q. locus pprie dictus ẽ equalis locato. Pz q2 locus pprie ẽ q cõtinet proprũ locatũ. ⁊ nihil ãplius. igitur nõ est maior vel minor locato. alias esset locus vacuus vel corpus sine loco. quorũ vtrũq3 est impossibile.

Sed aduertendũ q hec equalitas loci ⁊ locati possunt mpliciter intelligi sine scdm triã. Primo q̃tũ ad cõtinentiã scz q totus locus pprius sit continens totum locatũ ⁊ nihil ãplius. Secũdo q̃tum ad dimẽsiones sic q dyametri pcedentes a cẽtro loci ad sperã cõtinẽtis ⁊ dyametri prense p centrũ locati ad circũ superficiem cõuexam sint equales. Tertio q̃tum ad mẽsurã superficierũ sic q superficies cõcaua locati ⁊ superficies cõcaua locãtis q dz locus sint eqles ⁊ q sibi inuicẽ supra posite se inuicẽ nõ excedãt. ⁊ vtroq3 mõ locus est eqlis locato ⁊ posset inductiue pbari. tñ est hic magis ad proposi

tñ d̃ realitate loci ⁊ locati scḋm pͥmū modū

Ad rationes ante oppositum

Ad primā dicit ꝙ licet supficies ⁊ corp⁹ non possīt adequari scḋm essentiā. tñ possunt fm cōtinentiā. qꝛ loc⁹ scḋm suā essentiā que est superficies hꝫ tm̃ duas dimensiones. scꝫ lōgitudinē ⁊ latitudinē. Corpus vero contētū tres sed rōne cōtinentie bene adequatur locato.

Ad secūdaꝫ dicit ꝙ licet cōtinēs qḋ per modum supposiu sit maius contēto. tñ continens quo ⁊ ꝑ modū principij formalis cuiusmodi est locus nō dꝫ esse maius cōtento. Ad tertiam dicit ꝙ in eadē supficie nō possunt descri bi supra ideꝫ cētrū duo circuli equales quorū vnus cōtineat alterū. sed bene contingit in diuersis supficiebus. iō simul in diuersis corporib⁹ possunt esse simul due supficies equales supra idē centrū. Et sic ē d̃ loco ⁊ de supficie locati. Seqͥt tex. Jlla aūt māifestū ē ex hijs

Queritur quinto vtrum locus

sic bene diffiniat. locus est termin⁹ corpis cōtinētis imobilis primū. Arguit pͥo ꝙ non. qꝛ terminus corpis cōtinētis est supficies ei⁹. sed locus nō est supficies. qꝛ debꝫ cōtinere locatū nō scḋm superficiē tm̃. sed scḋm totā q̄ntitatē eius. ꝗ non est termin⁹ corporis. Secūdo sic loci ⁊ locati ptes ad eundē terminū copulant. sed hoc stare non pōt de supficie corporis cōtinētis. igit. Tertio sic quodlibꝫ elementū ē cuilibꝫ alteri cōtrariū. ꝗ supficies vnius nō pōt esse loc⁹ alterius. ⁊ cū elemēta contineāt se inuicē sequit ꝙ loc⁹ nō est terminus corpis cōtinēns. Quarto sic ōis termin⁹ corporis est mobilis scꝫ ad motū sui subiecti. cū ōme corpus sit mobile. ergo si locus sit terminus corpis cōtinētis. sequit ꝙ nō est imobilis sed mobilis. ⁊ sic diffinitio est insufficiens.

Ad oppositum arguitur per pħm in textu

Pro responsione sciendum est

primo ꝙ postq̄ pħs premisit ꝓprietates loci ⁊ cōditiōnes diffinitiōis q̄ debēt dari de loco. ⁊ etiam quattuor suppositiōes valētes ad īuestigandū diffinitiōeꝫ. hic cōsequēter īcipit istā īuestigatiōeꝫ. Et pͥo inqͥrit gen⁹ loci. Secūdo dr̃iam ⁊ tertio cōcludit dictā diffinitioneꝫ. Et quarto ōstēdit eā bene assignatā. ⁊ inquirendo genus loci cōcludit ꝙ oꝫ locū eē vnuꝫ de istis quattuor q̄ sunt forma vel termin⁹ vel materia vel spaciū dimēsionatuꝫ inter latera continētis sepatum a magnitudine corporuꝫ inter extrema continentis.

Quo posito sit conclusio prima

locus non est forma nec spacium dimensionatū inter extrema continētis neq̧ materia. prima pars pꝫ. qꝛ lꝫ locus videat forma eo ꝙ tā forma ꝙ locus sūt termini. nō tñ sunt termini eiusdē imo forma est termin⁹ rei locate. ⁊ locus est terminus corporis cōtinentis. Secunda ꝓbatur. qꝛ licet locus videat esse tale spacium medium. eo ꝙ corpus cōtentū transfert manente eodē continente. tamen locus nō est tale spacium separatuꝫ qḋ sit realiter distictū a dimensionibus locati. quod probat duplici rōne. Prima si locus esset tale spaciū sequeretur ꝙ simul essent infinita locata. ōñs est ipossibile. ⁊ pꝫ cōsequētia qꝛ scḋm illā positiōem dū aliqḋ corpus est totū i loco ibi sunt alie dimensiones spacij separate a dimensionib⁹ ipsius corporis. cum ergo ōis pars cōtineat a toto sicut locatū a loco. nisi in hoc ꝙ pars nō est diuisa a toto ⁊ locatū est diuisuꝫ a loco. seqͥtur ꝙ si pars diuidat a toto ꝙ sunt alie dimensiones spacij continētis penetrantes dimēsiones illius partis preter dimēsiones illius corporis. ⁊ sic cū sit accipe in aliquo toto ptes infinitū cōtinētes se inuicem. sequit ꝙ in spacio alicuius corpis sunt infinita spacia actu diuisa ꝓpter infinitas ptes corpis. ⁊ sic erūt infinita loca sil. Nec valet dicere ꝙ diuisio corpis cōtenti faciat ibi d̃ nouo aliquas dimensiōes spacij continentis. ⁊ ita sicut corpus nō est actu diuisuꝫ in infinitas ptes. ita nec sunt ibi infinita loca. non eñ valet h̃ obiectio. qꝛ diuisio corporis cōtenti nō causat de nouo dimensiones separatas illius spacij. sed tm̃ diuidit dimensionē corporis locati. Nec ad diuisionē dimensionū locati sequit diuisio dimensionuꝫ loci cum ille ponant separate. ergo cum ps esset diuisa a toto oportebat ꝙ in spacio toti⁹ essent infinite partes dimensionū preter dimēsiones toti⁹ penetrātes dimēsiones ipius corporis. ⁊ sic cū in locato possint accipi īfinite ptes sequr ꝙ in spacio toti⁹ erūt actu īfinite dimēsiones. Secūda ratio si locus sit tale spacium cū corpus cōtinēs transmutetur localiter oportet ꝙ hmōi spaciū transmutetur cū corpore continēte cum ergo continēs trāsmutet in aliquē locum scḋm istā positionem recipit a dimensionibus loci in quē transmutatur. ⁊

ita sequit q spaciū erit spaciū et loci loc⁹. et q multa loca erūt sil'. que oia sunt impossibilia ĝ impossibile est loci esse tale spaciū. Tercia pz q: lz locus et materia pueniāt. q: sicut materia manēs eadē recipit successiue diuersas formas sic et loc⁹ manēs imobilis successiue recipit diuersa corpa. tñ materia nō ē diuisa a locato nec cōtinet ipm. loc⁹ aūt ē diuisus et cōtinet locatū. ĝ locus nō est materia.

Cōclusio secūda. locus est terminus corpis cōtinētis.

Probat. q: oportet locū esse formā vl' materiā vl' spaciū sepatū vl' terminū corpis ptinēns vt supponit et pbabit' ĝ loc⁹ n̄ ē materia nec forma nec spaciū sepatū vt pz p pclusionē pcedētē. ĝ ē terminus.

Cōclusio tercia. locus est imobilis

ita q de natura et aptitudine loci ē imobilitas. et sic vas ē loc⁹ trāsmutabilis. ita locus ē vas imobile. Probat q: qñ corp⁹ cōtentū mouet' fm motū cōtinētis sic nauis i pte fluuij et vinū in dolio. illud cōtentū dicitur esse in eo vt in vase et nō vt in loco. ĝ locus et vas differūt sp̄e sicut mobile et imobile. ergo signū ē q ad rōez loci requirit' q sit imobilis

Ex quo sequit' q tot⁹ fluui⁹ magis debz dici loc⁹ nauis q̄ h aqua vl' illa circūdās latera nauis. q: tot⁹ fluui⁹ est imobilis. ĝ q: fluui⁹ est locus cōis nauis et nō cōtinet nisi p locū proprium. ideo oportet accipe locū pprium nauis i aliq parte fluuij in q̄tū hz situ et ordinē imobilē ad totū fluuiū. et nō opter cape locū nauis i aqua fluente fm hāc aquā vel illā q̄ fluit. sed fm situ vl' ordinē quē hz h aqua fluēs ad totū fluuiū. qui q̄dē ordo siue situs idem remanet in aqua succedēte. Ex quo pz q licet locus q̄tū ad suū materiale qd est supficies cōcaua cōtinēns sit p accidēs mobilis ad motū corpis cōtinētis. tñ q̄tū ad suum formale qd est certus situs et ordo respectu centri et polorum mūdi ad supficiē pmā locātis loc⁹ ē simpliciter imobilis et p se q̄ p accidēs. sic licet supficies aeris q̄ circūdat aliquā turrē p accidēs moueat'. illa tñ turris pu̇t hz determinatū situ et ordinē ad centrū et ad polos mūdi vl' ad terrā supficie ē illi nō mouet'. ĝ ista ~~ordo~~ et pcedens ~~ordo~~ corrūpit'. et sequēs succedit in illa parte supueniēte. et sic locus fm illud formale est simpliciter imobilis. Itē si locus eēt sp mobilis sequeret' q aliqd corpus quietuz nō motū ab aliquo pncipio motiuo mutaret' localit' de loco ad locū. sed h est impossibile

Cōclusio quarta. locus sic bene diffinitur q est terminus corporis continēns imobilis pmum.

hanc conclusionem pbo per philosophū q̄rtum ad ma. Primo q locus sit imobilis. quia medium celi et centrū terre et vltimū quo ad nos scz superficies cōcaua celi proprie dicunt' loca. nam centrū dicitur locus deorsum ad quē grauia mouent', et illud vltimū dicit' sursum ad quod mouent' leuia. sed ista duo sunt immobilia. quia centrū semper permanet immobile. et licet vltimum celi moueatur circulariter. tamen manet semper simili' ter se habens fm elongationem ad centrum. ergo bene dicit' locus est immobilis Secundo probat q locus sit terminus. q: locus simil' cōtinet q̄dā sicut vas. ĝ vas cōtinet fm suā supficiē. ergo et corpus cōtinēs continet fm suum planū. et sic locus est termin⁹ vl' planum corporis continētis. Tercio pbat q sit pmum continens. Illud est primum continens quod simul est cum locato. sed locus simul ē cū locato. quia finis vel supficies locati et locus simul sunt. ĝ locus est continens pmum et hoc ponitur in diffinitiōe loci ad differentiā loci cōmunis qui non continet primo. sed mediante loco proprio.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit' q corpus est totū in loco vn̄ corpus cōtinens solū tangit contētū fm supficiem eius. nec oportet q locus tangat locatum fm oēm ptē et dimēsionē eius. Ad secundā dicit' q ptes loci se habent ad centrum locati tanq̄ ad terminū extrinsecū. Ad terciam dicit' q in concauo ~~vnius~~ elementi deficit virtus generatiua ~~vnius~~ elementi et incipit vtus gñatiua alteri⁹ elemēti. nec ē incōueniens q in eodē sint contrarie virtutes. vna vt deficiens et reliqua vt incipiens. quia contraria fm esse imperfectum se compatiuntur in eodem. et sic concauum vnius elemeti est locus naturalis alterius elementi que sic incipiens continue perficitur et in centro elementi ē in esse completo et perfecto. Questio soluta est ex dictis. Sequitur textus. ~~Quoniam quidem corpori~~.

Querit' sexto vtrū vltima spera sit in loco p accidēs. scilicet per suas partes.

Arguitur q non. quia omne corpus est in loco eo q mouetur localiter. sed pma spera

que dicitur ultima quo ad nos mouetur loca-
liter p se primo. qr sibi cōuenit primus motus simpliciter. ergo ultima spera est in loco prio. τ p se τ non scdm accidens. Secūdo sic ptes cōtinui nō diuise a toto nō sunt i loco nec mouenť localr. nisi qr totū ē in loco τ moueť sed ultima spera est corpus cōtinuū ergo ptes eius non sunt in loco nec mouentur localiter. τ p cōsequēs ultima spera non est in loco per suas ptes. Tertio sic partes cōtinui non diuise nō dicunť esse in loco nisi in potētia propt̃o sunt indiuisibiles. ergo hmōi partes nō sunt i loco nec actu nec potētia. τ p cōsequēs ultima spera non est in loco per se nec p suas partes. Ad oppositum arguiť per phm. qr celū est in loco p accidēs vt habz textus. τ nō per hoc φ sit in aliquo subiecto per qd sit in loco. ergo per suas partes. qr vt dictū est prius tm̄ sūt duo mōi essendi in loco p accidēs.

Pro responsione sciendum est primo φ postq̄ phs diffiniuit locū cōsequenť ex eius diffinitōe ostēdit qd dicatur esse i loco τ quid nō τ quot modis aliquid dicať esse in loco vbi dicit φ illud corp⁹ cui cōuenit aliqd corpus extra cōtinēs est p se in loco cū locus sit terminus corpis cōtinentis. sed corp⁹ cui nō adiacet aliqd corp⁹ ex̄ cōtinēs ipm minime est in loco. τ hoc scdm se totū vt si aqua esset hmōi sic φ nullū esset corpus extra ipam sed ipsa esset totū vniuersuz ipsa solū esset in loco per suas ptes. qr scdm se totaz non moueretur sic φ tota simul mutaret locū. sed moueretur p suas partes. τ simile est de toto vniuerso. qr scdm se totū nō mutat locū. sed pnūti⁹ quedā moueňť circulariť. τ qdā recte quarū quedaz mouēťur sursuz τ quedā deorsum.

Sciendum est secūdo φ huius φ est esse ~~totū~~ in loco due ponūtur diuisiones Pria est φ qdaz sunt in loco scdm potētiaz sicut partes continui que nō sunt actu diuise a toto. Alie vero scdm actū vt partes actu separate a toto cōtinuo. Secūda est φ entiū in loco qdā sunt p se i loco vt corp⁹ mobile localiť vł scdm augmentū excepto tamē celo qd nō cōtineť in alio. Alia vo sūt in loco scdm accidēs vt aīa ~~centrū~~. qr aīa solū est in loco p cōpositū in quo ē. ~~centrū~~ vo est i loco p suas ptes q̄ sunt quodāmō in loco. est tn̄ difficultas de vltima spera cum nō habeat corpus vltra se qualiter dicatur esse in loco.

Sciēdum est tertio φ de ista dubitatōne lz multe fuerint opiniōnes phoz. tamē sunt due magis apparētes. Prima est Auerrois dicēns φ vltima spera est in loco p accidens scz p suū centrū. τ hanc opinionē insequiť Albertus cuius motiuū est. qr omē quod hz fixionē p alterū dicit esse p accidēs in loco p illud p qd sic figitur qd est in loco p se. ptz de clauo in naui. sed corp⁹ circulariť motū hz fixionē p imobilitatē sui centri circa qd mouetur. ergo vltia spera dicit esse i loco p accidēs pp̄to centrū circa qd versať hz p se esse in loco. φ aūt inferiores [redacted] spere habeāt locū p se quo cōtinētur a supiorib⁹ hoc sibi accidit ex ordine earū adinuicē. qr nō est necesse nec de rōne corporis circulariť moti φ habeat locū in quo moueať. sed soluz circa quē vt dicit Auerrois. Et si quis dicat si vltimū celū est p accidens in loco sequiť φ moueť per accidēs τ ita motus p accidēs est prior motu p se qd est incōueniens. Rñdet Auerrois φ in motu circulari nō requiritur φ corpus mobile circulariter sit per se in loco licet hoc bene reqrať ad motū rectū. τ rō huius est qr motus circularis nō est ad locū sicut est rectus. sed ē circa locū. Sed hec opinio videť esse contra distinctōez phi quā prius posuit de hoc φ est eē in loco p accidēs. qr solū aliqd dicit eē in loco p accidēs vł sicut ps in toto. vel sicut accidēs in subiecto. τ nō per h φ aliqd extrīsecuz rei sit p se in loco. cū ergo centrū vltie spere sit oio extrīsecū sequiť φ vltia spera nō dicať eē in loco p alterū siue p accidēs p suū centrum.
Alia est opinio Themistij dicētis vltimam speram esse in loco per suas partes. Et hanc opinionem prosequitur doctor sanctus.

Pro cuius declaratōe sciendū est quarto φ vt prius dictum est non quereretur locus nisi propter motum. ideo demonstrat Aristoteles locū esse per hoc φ corpora sibi inuicem succedunt in eodem loco. τ ita licet locus non sit de necessitate corporis inqntuz corpus est. est tamen de necessitate corporis inqntum localiter mouetur. ergo alicui corpori localiter moto necesse est assignare locū eo modo quo in motu cōsequitur successio diuersoz corporum τ in eodem loco. τ ideo in his que mouentur recte. qr duo corpora succedūt sibi inuicē in eodē loco scdm totū. ergo necesse est corpus quod mouetur motu recto φ sit scdm

se totum in loco. sed in motu circulari licz to
tum mutet locuz rõne non tamen subiecto. nã
totũ permanet in eodẽ loco subiecto. sed mu-
tat locũ rõe tñ. vt dicitur in sexto hui⁹. sed p-
tes mutant locũ subiecto ꝛ rõne. iõ i motu cir-
culari attẽditur successio in eodẽ loco nõ toto
rũ sed partiũ eiusdẽ corpis. ergo corpoꝝ mo-
to circulariter nõ debetur locus ex necessitate
scðm se totum sed scðm partes.

Tunc sit cõclusio prima vltima

spera non est per se in loco. Patet qꝛ solum il-
lud est per se in loco cui conuenit aliquod cor
pus extra se continens. sed extra vltimã spe-
ram non est aliud corpus continens. ergo ꝛc.

Conclusio secunda vltima spe-

ra est per accidens in loco id est p alterũ ꝛ per
suas partes. Probatur qꝛ ptes vltie spere p
q̃ro circulares sunt ꝯtinent oẽs se inuicẽ sic ꝙ
vna cõtinetur inter duas ptes. ꝛ similiter de q
libet alia q̃uis nõ sint actu diuise a toto. ergo
scðm tales ptes prima spera est in loco. Itez
omne corpus eo mõ est i loco quo mouet̃ loca
liter. sed prima spera cũ moueat̃ circulariter nõ
mutat locũ subiecto scðm se totaz sed scðm su
as partes soluz ergo sibi cõuenit locus scðm
suas partes ꝛ hoc est esse in loco per alteruz.
Ex predictis pz ꝙ celuz motũ circulariter nõ ẽ
scðm se totũ motũ i loco cũ nõ habeat aliqð
extra cõtinẽs ipm. sed omne in ipo cõtinet̃. ꝛ p
pter hoc centrũ dicit̃ omne siue vniuersum. ve
rũtamen celũ non est loc⁹ sed cõcauum eius.
qꝛ locus est terminus corpis cõtinẽtis imobi-
lis. ꝛ ppter hoc terra dicit̃ esse in aqua. qꝛ est
in cõcauo eius ꝛ aqua in aere ꝛ aer in igne ꝛ
ignis in celo ꝛ celũ nõ amplius in alio. Ex di
ctis in diffinitõne loci infert phus solutõnes
quarũdaz rõnuz prius ordinatarum ad pban
dũ locũ nõ esse de quib⁹ prius patuit. Infert
phs insuper cãm proprietatũ loci. quaruz pri
ma est ꝙ rõnabiliter omne corp⁹ naturale mo-
uet̃ ad suum locũ. cuius cã est ppinquitas na
ture que est inter corpus cõtinẽs ꝛ contẽtum.
qꝛ talis est ordo corpoꝝ naturaliũ scðm natu
ram qualis est ordo scðm situm. ita vt ppin-
quiora ſm naturã sint magis ppinqua scðm
situ. In elemẽtis q̃rum ad suas formas substã
tiales quas habent ex influentia primi locan
tis qꝛ q̃tuz ad qualitates actiuas ꝛ passiuas
nõ habent dicõrdiutatẽ. sed magis cõtrarietã
tem. Secũda proprietas est ꝙ rationabiliter

vnũq̃ꝙ corpus naturaliter quiescit in suo p
prio loco. ratio huius est. qꝛ corpus cõtentum
se habet quodãmõ ad continẽs sicut pars ad
totũ vt aqua se hz ad aerem ad modũ ptis ꝛ
non solum scðm ordinẽ cõtinendi. sed etiam
scðm gradũ nature. qꝛ aqua se habet tãq̃ ma
teria respectu aeris. ꝛ ita se habz in rõne par-
tis. aer vero respectu aque habz rõem totius.
ꝛ cõtinentis ꝛ pars naturaliter quiescit in suo
continente. Ex predictis patet ꝙ locus est.
ꝛ quid est. ꝛ que sunt proprietates eius. ꝛ eti
am patent rationes suarum proprietatum.

Ad rationes ante oppositum

Ad primã dicit̃ ꝙ lz celũ p se moueat̃ localit̃
sic ꝙ mutet locũ p suas ptes. nõ tñ sic ꝙ mutet
locũ subiecto scðm se totũ. ꝛ iõ non oz ꝙ scðm
se totũ sit per se in loco. Ad secũdaz dicit̃ ꝙ
licet ptes cõtinui nõ diuise a toto nõ sint actu
in loco. sunt tñ scðm potentiã in loco ꝓquan-
to cõtinuũ est diuisibile. Ad tertiã dicit̃ ꝙ lz
celũ scðm suũ esse naturale nõ sit diuisibile sic
ꝙ actu per actionẽ nature possit diuidi. tñ sm
ꝙ est quantũ ꝛ cõtinuũ dicitur esse diuisibile.

Sequitur textus. Eodem autem modo.

Queritur septimo. vtrum ponẽ

dũ sit vacuũ in rerũ natura. Et arguitur ꝙ sic.
qꝛ mot⁹ localis est ergo vacuũ est. ꝯsequẽtia te
net. qꝛ qð mouet̃ localit̃ recipitur in loco ple-
no vl̃ vacuo. si scðm habet̃ intentũ. si primuz
duo corpa erũt in eodẽ loco. pari rõe tria vel
quatuor. ꝛ in puissimo loco poterit esse maxi
mũ corp⁹ qð est ipossibile. igit̃ ꝛc. Secũdo
sic cõdensatio est possibil̃. ḡ vacuũ est ponen
dũ. ꝯña tenet qꝛ in ꝯdẽsatõe ptes coherent
ad iuicẽ qð nõ põt fieri p plenũ ḡ fiet p vacuũ
añs pz. qꝛ doliũ tñ recipit d vino cũ vtrib⁹ q̃
tũ sine vtrib⁹. ꝛ h est ppt vinum in ꝯtactu ad
vtres. ꝯdẽsat̃ ꝛ p̃cipue si vtres sunt subtiles.

Tertio sic augmẽtatio fit aduenientes aliquo
corpe qð recipi n̄ põt i plenũ. qꝛ duo corpa sic
essent. ḡ recipit̃ i vacuo. Quarto vas plenũ
cinere vl̃ farina tñ recipit de aq̃ q̃tũ si n̄ esset
cineres. qð nõ fieret nisi eẽnt aliq̃ vacuitates
inter partes cinerum. ergo vacuum est.

In oppõitũ ẽ Aristo. in textu

Pro quo sciendũz est primo ꝙ

post q̃ phs determinauit de loco consequẽter
determinat de vacuo. qꝛ scðm ponentes va-
cuum idem sunt subo locus ꝛ vacuum. ꝛ rõne
differunt. Et hanc considerationem de vacuo

oportet incipere vt pħs habet primo accipiēdo rōnes affirmantiū vacuū esse que iam posite sunt secūdo accipiēdo rōes negantiū vacuum eē. tertio accipiendo cōes opiōes de significatōnibꝰ huius nomis vacuum ꝑ cuius declaratōne.

Sciendum est secūdo ꝙ antiq̄ phi noluerūt ponere vacuū. ⁊ de facto posuerūt nō esse. sed in hoc peccabāt. q: nō arguebant vlr cōtra positōem ponentiū vacuū esse. ſ solū ꝑticulariter ostēdēdo ꝙ aer aliqd est. ⁊ ꝑ cōsequēs plenū aere nō est vacuū. ⁊ lȝ hoc sit verū. tn̄ cōtra ponētes vacuū ꝑ h̄ sufficiēter non posset cōcludi vacuū nō esse. q: nō seqtur plenū aere nō est vacuū. ergo vlr vacuum nō est. ideo debuissent oñdisse vlr ꝙ nō sit aliquod spacium sine sensibili corpore. Et autē aer aliquid sit imo ꝙ sit fortis sic ostēdebāt duplici experiētia. Prima est. nā cū videmus vtres aere repleri magnū pōdus sustinet. qd̄ nō esset nisi aer aliquid esset ⁊ esset fortis. Secunda experiētia est de clepsedra aqua repleta cuꝰ si obstruat foramen n̄ cadet aqua ꝑ foramia inferiora. ⁊ huꝰ cām dicebāt esse aerē inter consistētē ⁊ aquā sustinētē. ⁊ sic cōcludebant ꝙ aer aliqd est ⁊ fortis. g̃ plenū aere nō ē vacuū. Et ex pricipio vlr cōcludebāt vacuū nō esse qd̄ tm̄ ex hoc sufficiēter nō cōcludit. ſ ponētes vacuū ꝑ maiori pte extimabāt aerē nihil esse que quidem extimatio maxime eos induxit ad ponendum vacuum.

Sciendum est tertio ꝙ ponētes vacuum esse reduci possunt ad tres opiōes. Prima est ponētiū vacuū esse quoddā spacium iter latera cōtinētis separatū a corporibus ⁊ receptiuū corpoꝝ. Et ꝓ ista opiōe est pria rō āte oppositū. Etiam aliud motiuū erat. q: isti credebāt aerē nihil esse. Secūda fuit ponēdū vacuum eē spaciū inbibitū corpibꝰ naturalibus ad modū puoꝝ foraminū sicut spōgia vl pumex. Et sic posuerūt Democritꝰ ⁊ Leucippus. Ponebat em Demo. cōponi corpa ex mltis athomis ⁊ intermedia illoꝝ athomoꝝ dicebat esse quasdā vacuitates quas poros appellabat. iō dicebāt oīa corpa cōponi ex pleno ⁊ vacuo. ⁊ sic posuerūt vacuū corpibꝰ ibibitū ad saluādū rarefactōes cōdēsatōes augmētatōem ⁊ diminutōes ⁊ motōem scd̄m tres vltimas rōes āte oppositū. Tertia opio fuit pitagoricoꝝ nō naturalr̄ loquētiū de vacuo q̄ dicebāt vacuū eē spaciū magnū īfinitū vltra celū qd̄ credebāt eē magnū aial qd̄ suo ahelitu vl respiratōe tale vacuū trahit ⁊ ex suo fiatu corpa huꝰ mūdi adiuicē distiguit ⁊ separat. ita vt vacuū sit qdā distictio ⁊ separatio ptiū vniuersi. ⁊ h̄ distictio nō pōt fieri ꝑ plenū. q: ille ptes eēnt cōtinue. iō oꝫ ꝙ sit qddā vacuū ⁊ q: pria distictio scd̄m pitagoricos iuenit in numeris. iō ponebāt prio vacuū in numeris distinguēs vnā vnitatē ab alia vt numerꝰ sit cōtinuus. sed q: isti nō naturaliter. sed equiuoce locuti sunt de vacuo appellātes rerū distictiōes vacuū. iō hāc opiōem nō ꝓsequitur Aristo. sed tm̄mō duas primas.

Pro quo sciēdum quarto ꝙ ad vidēdū significatōem huꝰ nois vacuū. aliq̄ antiq̄ ipm sic diffiniert. vacuū ē i quo nihil est. ⁊ q: scd̄m eos oē ens ē corpꝰ. iō concludebāt ꝙ vacuū ē i quo nullū ē corpus. ⁊ q: tm̄ credebāt oē corpꝰ esse tāgibile ⁊ oē tale eē graue aut leue. vlteriꝰ silogisant ꝙ vacuum ē in quo nihil ē graue aut leue. sed q: scd̄m istas descriptōes oporteret cōcedere punctū eē vacuum. q: i puncto nihil ē graue aut leue. iō superaddit locū illis descriptōibus dicēs ꝙ vacuum est locꝰ nō repletꝰ corpore aptꝰ natus tamē repleri. Et si q̄ratur si i aliquo spacio sit color vel sonꝰ ⁊ nō aliud corpus an sit vacuum. Rñdet pħs ꝙ si illud spaciū possit recipe corpꝰ adhuc est vacuū. ⁊ si nō minime diceret vacuū. Alia fuit descriptio vacui fm Platonē ꝙ vacuū est in quo non est h̄ aliqd nec aliqua substātia corporea. q: scd̄m ipsum materia est locꝰ forme ideo materia sine forma que quidem forma dat eē hoc aliquid debet dici vacuū. ſ hec opio improbat. q: materia nō est sepabilis a rebus. ſ ponētes vacuum reqrunt ipsum sicut aliquid sepabile.

Istis notatis sit cōclusio pma. Ad phisicū ptinet cōsiderare de vacuo si est aut nō est. ⁊ si est q̄d est sic de loco. Pꝫ q: illa q̄ habēt silem credibilitatē ⁊ fidē essendi ⁊ nō eēndi ptinēt ad eādē sciam. ſ scd̄m ponētes vacuū locꝰ ⁊ vacuū sunt hmōi. q: ponunt vacuum esse quendam locū vel vas quod quādo continet corpus cuius dicitur receptiuum dicitur plenum. ⁊ quando est priuatū corpore dicit vacuum. ⁊ sic scd̄m ipos idē sunt subiecto vacuum plenum ⁊ locus. sed differunt scd̄m esse ⁊ rationem.

Cõclusio secũda. nõ est ponendũ vacuũ in rerũ natura. Probat: qꝛ si eēt ponendũ vel esset spaciũ a corporibus sepatũ vel spaciũ corporibus imbibitũ vel spaciũ infinitũ extra celũ ꝫ nullũ istorũ est dicendũ. qꝛ si ponat vacuũ erit locus priuatus corpore. loc' aũt est termin' corporis cõtinētis. ꝛ nõ est spacium nec sepatũ nec inseparabile vt prius oñsũ ē. Secũdo qꝛ videmus ad sensũ corpa hui' mũdi naturalr refugere vacuũ. Videm' etiã descēdere grauia ꝛ leuia ascēdere vt vacuũ nõ sit in vniuerso. Tertio corpa hui' mũdi indigēt necessario corpe celesti ad suã ↄseruationē. ꝫ hec virtus cũ sit accidens nõ est sine subiecto ꝗ oportet illa corpa ad inuicē esse cõtigua et sine interpositione vacui

Ad rationes ante oppositum.

Ad pmã dr ꝙ mobile localiter recipit locũ plenũ. ꝫ cũ ingredit locũ corpus pexistens cedit et etiã qñꝗ fit condensatio. Vñ sicut isti arguebãt ex illa cõditionali si motus est vacuũ est a positione antecedētis ad positionē ↄsequentis vacuũ esse. ita ex eadē destructiõe ↄsequentis ad destructionē antecedētis Melissus arguebat motũ nõ esse: si motus est: locũ est. ꝫ vacuũ nõ est. ꝗ motus nõ est. ꝛ silr de motu vniuersali non habet apparentiam qꝛ ↄtingit plenũ alterari nec etiã ad saluãdũ motũ localē oportet ponere vacuũ vt dictuꝫ est. Ad secũdã dicēdũ ē ꝙ ad saluandum rarefactionē ꝛ ↄdensatõneꝫ nõ oportet ponere vacuũ. qꝛ fiũt p quãdã alterationē p quam materia fit sub maiori vl minori ꝗntate ꝗ prius fuit. Ad tertiã dr ꝙ augmentũ ꝛ nutrimentum in augmentatõne pmo recipit in locũ plenũ. ꝫ corpus pexistēs cedit in aliũ locũ vel cõdensat ꝛ in termino augmēti fit extensio ptiũ formarũ qñ cõuenit nutrimētũ i substantiã aliti ideo nõ fit augmētatio sine alteratione. Ad quartã dr ꝙ vas plenũ cineribus tm̃ recipit de aqua ꝗtũ sine cineribus. ꝫ nõ ē ꝓpt vacuũ ibi ꝯtẽs. ꝫ ꝓpter tres causas ꝗ cõiter assignant. Prima est subtilitas vtriusꝗ ex ꝗ fiunt subtilis cõmixtio ꝛ facil. Secũda ē porositas aeris replera ꝗ recedit. Tertia est qꝛ ꝓpter siccitatē cinerũ magna ps aq̃ consumitur. ideo si cõprimatur cinis nõ tm̃ exibit de aqua ꝗntum absorbuit. Sequitur textus. Quoniã aũt nõ est vacuum.

Querit octauo vtruꝫ ad saluãdum motum ponendũ sit vacuum.

Et arguit ꝙ sic. locus est causa motus naturalis. ꝫ nõ est causa ei' inq̃tũ plenus est. qꝛ corpus pexistens in loco nõ dat sibi ratiõnē cause motus. ergo inq̃tũ est vacuus. ꝛ p ↄsequēs vacuũ est causa motus. ergo ad saluandũ motũ ponendũ est vacuum. Secũdo sic. sicut se hꝫ carentia forme in materia respectu mutationis formarum, ita se hꝫ caretia corpis in loco respectu mutationis corpis que succedunt in eodē loco. ꝫ caretia forme in materia est cã mutatiõis formarũ quia sine ipa nõ fieret mutatio. ergo silr carentia corpis in loco est causa motus corporũ. ꝫ illa carentia est ipꝫ vacuum. ergo vacuum est causa motus. Ad oppositũ arguit p pħm in textu.

Pro responsiõe sciēdum est primo.

ꝙ postꝗ pħs posuit opinionē antiquorũ de vacuo ꝛ quid noĩe vacui significat. pñr inquirit veritatem improbando opiniones ponentiũ vacuum esse. ꝛ pmo improbat opiniõnē ponētiũ vacuũ esse spaciũ a corporibus separatum. et deinde illam ꝗ dicebat vacuũ eē corporibus imbibitũ. ꝛ qꝛ ponētes vacuum esse spaciũ sepatum ad ponēdum hoc mouebant vt esset causa motus localis tanꝗ illud in quo ꝛ p qd posset fieri motus eo ꝙ vacuũ cedit ꝛ nõ resistit mobili. ideo Aristoteles hãc opinionē destruit pmo ex pte motus. secundo ex parte velocitatis ꝛ tarditatis in motu vt videbitur in sequenti.

Tunc sit cõclusio prima. vacuum nõ est causa motus nec ad saluandũ motũ ipm est ponendũ.

Probat sic sex rõnib' textus. Prima est si vacuũ sit causa alicuius motus maxime est causa motus localis. vt ꝗ ipi dicebãt erit pncipiũ motus localis. ꝫ hõ nõ. quia oĩe corpus naturale habet motũ naturalē ad aliquē determinatũ locũ fm ei' ppriã naturã vt ignis sursum ꝛ terra deorsuꝫ ergo natura cuiuslibet corporis est causa sui motus localis ꝛ nõ vacuũ Secũda ratõ ē oē corpus naturale mouetur naturaliter ad suũ locum naturalem. ꝛ naturaliter in eo quiescit. ꝓpter naturalē ↄuenientiã quã hꝫ cũ ipo. ꝛ recedit a loco nõ naturali ꝓpter discõueniētiã ꝫ vacuũ cũ sit eiusdē rõis in oib' suis ptibus si ponat nõ hꝫ aliquã naturam p quaꝫ possit ↄuenire aut discõuenire cũ aliquo. ergo corp' in vacuo positum non mouebitur. vel si mo-

neat̄ oportebit ꝙ simul ad quālibꝫ p̄tē vacui moueat̄ cū non magis cōueniat cū vna p̄te q̄ cū alia. ſ͂ h̄ est impossibile. igit̄ ⁊ ista eadeꝫ rō valet ꝯtra illos qui ponūt locū esse spaciuꝫ sepatū. Tercia rō si vacuū sit ē eiusdē potētie ⁊ virtutis in oibus suis p̄tibus. ḡ mobile i eo positū equaliter ab omi p̄te vacui trah̄et̄. ⁊ p̄ ꝯn̄s oporte͂t ꝙ ꝑpetuo maneat inmobile. ⁊ etiaꝫ ista rōne aliq̄ assignant cām q̄etis terre in medio mūdi q̄ ab oi p̄te eq̄lr ad centrum trahit̄. Quarta rō ois mot᷒ ē naturalis vł violentus. ⁊ q̄ ois motus violentus ē declinatio a motu naturali ⁊ fit in mobili ꝯtra inclinationeꝫ ad motū naturalē. sequit̄ ꝙ si i vacuo nō possit esse motus naturalis. ḡ neqꝫ violentus. Minor pꝫ q̄ ois motus naturalis ē ad aliquā differentiā positōnis. ⁊ diuersoꝝ corpoꝝ motus naturales sunt ad diuersas p̄tes loci naturalis. ſ͂ in vacuo nō est aliq̄ natural̄ differētia positōis p̄tiū ad inuicē. ḡ nō p̄t eē causa motus naturalis ſ͂ magis destruit motū. sicut eñ in infinito si esset nō esset sursū deorsū neqꝫ mediū vt dictū est pri᷒. ita neqꝫ i vacuo. aliter tñ eēnt ista in infinito ⁊ in vacuo. q̄ in infinito ista nullo modo repiunt̄ distincta nec ex natura rei nec quo ad nos. ſ͂ in vacuo si esset spaciū finitū ista reperirent̄ distincta quo ad nos. ſ͂ nō ex natura rei. q̄ vacuuꝫ h̄ꝫ rationē p̄uationis ⁊ nō entis. modo nō entis nulla ē differentia. ideo in vacuo nō repit̄ sursū deorsū ⁊ mediū ex natura rei differentia. Quinta rō. si vacuuꝫ eēt sequeret̄ ꝙ ꝓiecta post recessū a p̄mo ꝓiiciente nō mouerēt̄ ꝯn̄s est falsū ⁊ ꝯtra expientiā. ⁊ p̄tꝫ ꝯsequentia q̄ cā motus ꝓiectoꝝ post sepatonē a primo ꝓiiciente ſm aliquos est antiparistesis ſ͂ est repcussio medij ad mediū. q̄ mediū p̄mo ꝑcussū a p̄mo ꝓiiciente vt imaginant̄ pellit mediū sibi ꝓpinquū ⁊ illud pellit aliud ⁊ sic ꝯn̄r quousqꝫ cesset virtus violentie medio impssa. Et ſm alios cā illi᷒ mot᷒ ē mediū p̄mo ꝑcussuꝫ a p̄mo ꝓiiciente cui est impssa virtus violentie a p̄mo ꝓiiciente q̄ᵒ mediuꝫ assistit defendendo ip̄m ꝑcussū motu velociori q̄ sit natum moueri ſm naturā. ideo impellit motū naturalē ꝑcussi. sed si esſꝫ vacuū nullo istorum modoꝝ posset dari causa motus ꝓiectorum. quia in vacuo nō esset mediū. ergo si eēt vacuum non esset causa motus. Sexta rō si poneret̄ vacuū non esset assignare causā quare mobile magis moueat̄ ad vnam p̄tē q̄ ad aliam. nec etiā quare magis quiesceret i vna p̄te q̄ in alia. ergo si quiesceret vbiqꝫ quiesceret. ⁊ si moueret̄ vbiqꝫ mouebit̄ quod est impossibile. antecedēs ꝯfirmat̄ quia antiqui dixerunt vacuū esse causaꝫ motus q̄ vacuū cedit ipsi mobili. ⁊ nullo modo resistit. ergo cū ſm q̄libet partē equaliter cedat sequit̄ ꝙ si mobile incipiat moueri ſm q̄libet partē simul mouebit̄ vel simul quiesceret q̄ᵒ est incōueniens. ergo vacuum non debet poni causa motus. Ex quo sequit̄ ꝙ non est ponenduꝫ vacuum. q̄ destructa causa destruunt̄ effectus. sed causa quare antiqui ponebāt vacuū esse est ad saluandū motum ⁊ vt esset causa rei. sed nō est causa rei. vt dictū est. ergo vacuū non est ponendum.

Ad rationes ante oppositum.

Ad p̄maꝫ dicit̄ ꝙ locus nō est causa mot᷒ naturalis q̄ est plenus vel quia sit vacuus sed quia mobile habet naturalem cōuenientiam cum loco naturali qui est generatiuus ⁊ conseruatiuus locati. Ad secūdā d̄r ꝙ carentia forme in materia non est causa mutatiōis formarū quia nihil influit ad talē mutationē sed bene dicit̄ pncipiū vt dictum est in p̄mo Dicit̄ vltra ꝙ vacuū non est solum carentia vnius corpis in loco. quia sic oñis locus esset vacuus. ſ͂ d̄r vniuersaliter carentia cuiuslibet corpis. modo cū locus caret vno corpore est repletus alio. Sequit̄ textus. ~~Accidit aut dicentibus~~

Querit̄ nono vtrū si esset vacuū

graue vel leue simplex in eo positum successiue ⁊ in t̄pe moueret̄. Et arguit̄ ꝙ sic. quia oē corp᷒ q̄ᵒ mouet̄ localiter prius trāsit spacium min᷒ se q̄ equale ⁊ equale q̄ maius. sed si esset vacuū ibi esset spaciū equale ⁊ maius q̄ graue in eo positū. ḡ graue ibi positum prius trāsiret spaciū equale q̄ maius. ergo successiue moueret̄ ⁊ nō i instanti. Secūdo sic. p̄us ⁊ posteri᷒ in motu causant̄ ex priori ⁊ posteriori in spacio ꝑ q̄ᵒ fit motus. ſ͂ si esset vacuum in eo esset prius ⁊ posterius. ⁊ p̄ ꝯseq̄ns successio. Tercio sic. si ponat̄ totum vacuū spacium inter celum ⁊ terram ⁊ esset lapis in cōcauo celi vel ibi quiesceret vel descenderet non prinū q̄ tunc graue existens sursū ⁊ non ꝓhibitū ibi quiesceret q̄ᵒ est ꝯtra ei᷒ naturaꝫ ergo lapis mouebit̄ deorsuꝫ. ⁊ nō in instanti q̄ tūc seq̄ret̄ ꝙ in eodē instāti eēt i pūcto sur-

sum τ in puncto deorsum τ in quolibet puncto intermedio qd̄ est ɔtra imaginationem. ergo mouebitur successiue. τ detur vltimū instans ipsius sursū τ primū instans in quo est deorsū vel ergo sunt idē instans vel diuersa. si idem sequitur incōueniens illatū. si diuersa inter cū quecūq; diuersa instantia sit tempus inter medium sequitur q̄ mouebitur in tempore τ successiue..

Quarto sic. in motu celi est successio τ tamen nō mouetur per mediū. ergo etiam sublato medio τ posito vacuo poterunt moueri successiue grauia τ leuia simplicia. Quinto sic dentur duo corpa rectar̄ superficierū ſm oēm partē conuūcta τ subito distinguantur ſm quālibet partem aut ergo subintrabit aer omnē ptem eque primo aut prius veniet ad vnā partē q̄ ad aliam nō primū. q2 omne corpus prius est in loco ppinquo q̄ in distanti. ergo oportebit dicere secūdū. scz q̄ in illo vacuo successiue moueatur. igitur. Ad oppositū arguitur per phm in textu.

Pro responsiōe sciēdum est primo. q̄ postq̄ Aristoteles improbauit opiniones antiquor̄ ponentiū vacuū esse spaciū ex pte motus ɔñr improbat eandē positionē ex parte velocitatis τ tarditatis in motu. τ gratia huius primo assignat duas causas ppter q̄s aliqd̄ corpus velocius mouetur. Prima in tantate ppter differentiā medij τ densitate. vt si sint duo mobilia equalia in grauitate q̄titate τ figura τ vnū moueatur per aerem τ aliud per aquā. primū velocius mouebitur alio in illa proportione in q̄ aer est subtilior aqua. Alia causa est ppter differentiā mobilis scz in grauitate vel magnitudine vel figura. Circa primam causā dicit phs q̄ mediū qn̄ fertur ɔtra mobile. maxime impedit motū eius vt patet de naue ascendente in fluuio si etiā q̄escat mediū adhuc impedit. sed si moueatur cū mobili tūc iuuat motū mobilis sicut fluuius qui fert nauē inferius. sed inter ea que impediunt motū illud mediū qd̄ est grossius τ nō faciliter diuiditur magis impedit.

Istis notatis sit cōclusio prima. si esset vacuū τ successio in motu veniret ex resistentia medij vt antiqui posuerūt graue vel leue simplex in eo positū nō moueretur successiue sed subito mutaretur. Probatur rōnibus phi Prima est. talis est pportio motus ad motū in velocitate τ tarditate qualis est pportio medij ad mediū in densitate τ raritate supposita eq̄litate mobiliū in q̄titate figura τ virtute vt patet per primā causam maioris velocitatis motus prius positā. sed spacij vacui ad plenum nulla est pportio ſm quā vnū excellat aliud. ergo motus facti per vacuū ad motū factū per plenū nulla est pportio. sed ois motus factus per plenū fit in tēpe τ omne tēpus ad aliud habet certā pportionē. ergo motus factus per vacuum fiet in nō tpe τ subito. Maiorē huius rōis pbat phs per primā causā maioris τ minoris velocitatis in motu prius positam. Minorē sic pbat quia omne excellens aliud continet illud qd̄ excellit τ illud in quo excellit ipsum ideo nō dicimus q̄ quatuor excellāt nihil. q2 tunc continerent nihil sed bene excedūt duo vel tria. sed vacuū non ɔtinet plenū nec ecōtra ergo vacui ad plenū nulla ē pportio ſm quā vnum excellat vel excellatur ab alio. Aliter formatur ista rō arguēdo ad impossibile. q2 si motus factus per vacuū habeat pportionem ad motū factū per plenū sic q̄ in vtroq; fiat motus in tpe. tūc cū omne tempus habeat pportionē ad aliud sequitur q̄ in equali tēpore fiet motus per plenū τ per mediū vacuū. imo adhuc in minori per plenū q̄ per vacuū. ɔsequens est impossibile. τ patet ɔsequentia q2 detur tempus motus facti per plenū τ motus facti per vacuū. τ cū ista duo habeant certam pportionē τ ponatur q̄ tempus mensurans motum in pleno excedat alterū tempus in certa pportione vtputa in medietate subtilietur tūc mediū plenum in illa proportione tunc in illa proportione velocitabitur motus per plenū. ergo in eadem pportione diminuetur tempus τ per ɔsequens in equali tpe fiet motus per plenum τ vacuū. τ si adhuc subtilietur illud mediū ſm medietatem sequitur q̄ in minori tpe in duplo fiet motus per plenū q̄ per vacuum. Sed contra istam rationem sunt tres difficultates. Prima est q2 ois motus habet velocitatē determinatā ex proportione potentie motoris ad mobile τ si nullū sit impedimētū ex parte medij. ergo si motus fiat per vacuū adhuc habebit pportionē in velocitate ad motū q̄ fit per medium plenū. Antecedens patet dupliciter. primo sic. q2 motus celi a nullo impeditur. τ tamen in ipso ē determinata velocitas ſm determinatū tpus. Secūdo patet per rōnē q2 ex hoc q̄ in spacio per qd̄ fit motus est reperire prius τ posterius ita τ in motu. Ex quo sequitur motū esse in determinato tpe. Sed bene verū est qd̄ huic velocitati determinate ex

pportione virtutis motoris ad mobile pt ali quid subtrahi ex aliquo impedimento non oportet q pportio. motus ad motu in velocitate sit sicut pportio impedimenti ad impedimentum ita q si non sit aliqd impedimentu q fiat motus in non tpe. sed solu fm illa pportione impedimenti et imped. sumit retardationis proportio ad retardationem. q posito q sit mot' p vacuum non sequit q ille motus no habeat proportione in velocitate naturali ad motu q fit per plenu. Ad hanc rone respondit Auerrois q velocitas et tarditas motus bn psurgit ex pportione motoris ad mobile. s oportet mobile esse resistens motori. sic patiens est ptrariu agenti Hec aut resistentia pot esse ex tribus. Primo ex pte situs mobilis qd est in vno s habet repugnantia ad sic esse in alio situ. secundo natura mobilis. tercio ex pte medij. Et hec tria sunt accipieda sic vt vnu resistens. Pot ergo inueniri resistentia mobilis ad motorem ex pte situs mobilis sicut est in corporibus celestib' vel ex pte mobilis et medij simul. sic est in corporibus aiatis. s in grauib' et leuibus simplicibus subtracto illo qd habet mobile a mouete scz ipa forma que est pncipiu motus quam dat generas qd est mouens remanet sola materia ex pte cui' nulla est resistentia ad moue Igit relinquit q in talib' tota resistentia est ex pte medij. Sic g in corpibus celestibus e differentia velocitatis motus fm pportione motoris ad mobile et ad mediu resistens. et sic in talibus pcederet obiectio pdicta scz q remota retardatone q est ex pte impedientis adhuc remaneret determinata qntitas tpis in motu fm pportione motoris ad mobile. sed in grauibus et leuibus no pot esse retardatio nisi fm resistentiam medij. io in ipis vt dicit Auerrois bn pcedut rones Aristo. Sed h responsio no valet q2 in illis simplicib' remota forma qua dat generas adhuc remanet p intellectu corpus qntu qd ex pte sui situs habz resistentia ad motore sic q no pot esse simul in contrarijs sitib'. Ideo aliter dicedu e fm Auicen. et doctore sanctu q rones Aristo. no sut intelligede simplicit tanq demostrantes q in vacuo nihil possit moueri successiue sed solu probant q in motu p vacuu nulla sit successio aut retardatio causata ex resistetia medij impedientis. Vnde dicunt q duo sunt q causant velocitate et tarditatem in motu. Primu est pportio virtutis motoris supra ipm mobile et velocitas causata ex illa pportione est naturalis. Alia e dispositio medij qd fm maiore vel minore densitate pot magis vel min' retardare motu vel velocitate naturale. et sic pportio medij ad mediu no est pportio motus ad motu sed solu retardationis ad retardatione. remoto g medio remouet tardatio ex pte medij. s adhuc remanet velocitas naturalis ex determinata pportione virtutis motoris ad mobile Est tn aduertedu fm sctm Tho. q rones phi no sut demostratiue simplr. sed solu inductiue ad ptradicendu positioni antiquoru q hac de causa ponebat vacuu vt non ipediret motus Secuda difficultas e q2 si mediu plenu impediat motu vt dicit phs. sequit q in h mudo inferiori nullus esset mot' pure naturalis eo q plenu non esset naturale mediu motus. s mag' vacuu qd no est impeditiuu ei'. Rndet q ois motus naturalis incipit a loco no naturali et tendit in locu naturale. io quousq pueniat ad locu naturale no e inconueniens si aliquid no naturale ei piugat a quo tn paulatim recedit. vn mediu plenu quodamodo impedit motu et quodamodo iuuat. Impedit eni pter ei' densitate q2 resistit sue diuisioni. et pter ptrarietate qua habet ad mobile p qua debilitat virtus motiua mobilis. Sz iuuat p h q quodamodo est conaturale mobili. et quato mobile plus accedit ad locu naturale tanto mediu est sibi magis pnaturale et magis iuuat motu ei'. ideo motus naturalis sp i fine intendit. Tercia difficultas est q2 in corporib' naturalibus e rarissimu corpus vt ignis vel celu. g no sp contingit accipe corpus rari' fm qlibet pportione tpis ad tempus qd tn suppon. et dicta ro. Rndet q non est de natura corpis mobilis in comuni q in corpibus sit determinata raritas. s solu ex natura formaru naturaliu que requirut in sua materia determinatam raritatem et densitatem. et quia in hoc libro considerat de corpe mobili no cetracto io phs vtit illa suppositione que no repugnat corpi mobili vt h psiderat Secuda ratio que sumit ex causa velocitatis et tarditatis in motu fm q venit ex parte mobilis. quia p equale spaciu mobile grauius velotius mouet ceteris parib' et in habenb' equale contrarietate illud quod est maioris quantitatis adhuc velotius mouet quia citius diuidit medium. et in habentibus equalem qntatem et grauitatem illud quod

habet figuram magis dispositam ad diuidēdum medium vtputa rotundam vel acutā velocius mouetur eo quod velocius diuidit medium. ergo in vacuo si esset nullū esset mediū quod diuideret et sequeretur quod si fieret motus in illo oīa corpora indifferenter mouerētur per ipm eque cito qd est contra imaginationē. Ex dictis est manifestū quod non est ponendū vacuū ad saluandū motū. et probatio est ex parte motus et ex velocitate et tarditate in motu. Tertio idem probat phs ex parte vacui absolute considerati tribus rōnibus. Prima est si hoc mō ponatur vacuū spaciū separatū sequeretur quod duo corpora possent esse simul et quod penetratio dimēsionū esset. cōsequentia patet. quia si illo mō ponatur vacuū nō poterit cedere corpori ingrediēti ipsum. quia si cederet hoc esset per motū. et nihil mouetur nisi corpus. ergo dimēsiones vacui penetrarentur a dimēsionibus corporis ingrediēns. et cum duo corpora non habeāt repugnātiā ad simul esse in loco nisi rōne suarū dimensionū. sequitur quod si dimēsiones corporis et vacui possunt esse simul sequitur quod duo quelibet corpora poterūt esse simul et etiā tria. nec valet si dicatur quod dimensiones vacui et corpus naturale ingrediēs nō habet repugnātiā secundum qualitates cōtrarias sicut alia corpora per suas passiones et passibiles qualitates habēt repugnātiam. ideo non est simile de vacuo et corpore sicut de duobus corporibus vel tribus. Hec euasio nihil valet quia corpori nō debetur locus rōne suarum qualitatum nec sue nature nisi secundum quod cōtinetur sub suis dimensionibus. et ideo quod corpora nō possint esse simul nō est rōne suarum qualitatū. sed rōne suarum dimēsionū nō pōt eē diuersitas. si sint sibi in eodē situ. cū vacuū habeat tres dimēsiōes sicut corpus sensibile tūc si duo corpora sensibilia non possint esse simul ita nec corpus sensibile pōt eē simul cū vacuo. Secūda rō omne corpus naturale habet suas proprias dimensiones. ergo ponēdo vacuū modo predicto cum dimensiones vacui penetrent dimensiones corporis et sint simul. et per consequens ab eis nō distinguitur. sequitur quod propter dimensiones vniuscuiusque corporis nō erit necesse ponere locū tanquam aliud a locato. Tertia rō si vacuū esset alicubi in vniuerso deberet apparere sed nusquam apparet vacuū. ergo non est ponendum. et maxime a phisico qui nihil considerat nisi cū motu et materia sensibili. Nec valet dicere quod aer nihil est et quod locus aeris sit vacuus quia licet aer nō percipiatur visu tamen percipitur tactu.

Ad rationes ante oppositum

Ad vltimam dicitur quod posito casu illo non esset possibile illa duo corpora ad inuicem separari eque primo secundum quamlibet partē. sed oportet ea separari primo secundum vnā partē et aerem ingredi. et sic aer nō subito intraret sed successiue. vel dicitur quod non contingeret illa adinuicem separari. Alie solute sunt ex dictis.

Sequitur textus. Sunt autem quidem qui per rarum et densum etc.

Queritur decimo vtrum sit ponēdum vacuū corporibus imbibitū naturaliter.

Arguitur quod non. quia necesse est condēsationē et rarefactionē fieri in corporibus. sed nō pōt fieri rarefactio nisi per interpositionē quarundam vacuitatū per quas magis distant adinuicem partes plene quam ante. nec pōt fieri cōdensatio nisi per ingressum aliarum partiū in quasdam vacuitates corporis. ergo etc. Maiorē probat phs ex parte motus localis. quia nisi fieret condensatio sequeretur quod moto vno corpore localiter totum vniuersum moueretur. et sic fieret cumulatio celi. patet cōsequentia quia cum aliquod corpus cedit in aliquē locū nisi fiat condēsatio corpus preexistēs cedet in aliū locum et corpus existēs in alio in aliū. et sic ad motū cuiuslibet corporis oportebit celū turbari. Secūdo probat eam ex parte generationis. quia cum ex aqua fit aer. aer genitus est decuplo maior quam erat aqua. ergo nisi alicubi fiat cōdensatio oportet aerem cōuerti in aquā aut quod totū vniuersum augeatur et ista sunt impossibilia. ergo impossibile est condēsationē fieri. Secūdo sic in corpore raro partes plus adinuicē distant quam ante. et non per plenum. ergo per vacuum. ergo ponēdum est vacuū corporibus imbibitū.

Ad oppositum arguitur per philosophum in textu.

Pro responsione sciendum est

primo quod postquam phs improbauit opinionē ponentiū vacuū esse tanquā spacium separatū a corporibus receptiuū corporū que mouentur. consequēter improbat opinionē ponentiū vacuū corporibus imbibitū. Primo ponendo rōem motiuā illius opinionis que tacta est ante oppositum. et secūdo eandē opinionē. et tertio soluendo rōem eorum. vbi ostēdit qualiter sit cōdēsatio et rarefactio nō propter vacuū. sed propter alterationē materie per quā mutatur de minori quātitate in maiorem vel econtra sit.

Ubi sciendum est secundo ꝙ ponentes vacuū corꝑib⁹ ībibitū dupl'r diuisi sunt. Quidam enim posuerunt infra corpora quasdā vacuitates loco ꝛ situ distinctas a ꝑtibus plenis ad modū paruoꝝ foraminū q̄s poros appellabāt ꝑ quas dicebant nutritio nē. augmentationē. rarefactionē. ꝛ condensa tionē fieri. ꝛ hmōi opinionis fuerūt Democri tus Xancus ꝛ Leusippus. Alij vero ponentes vacuū corporibus imbibitū non posuerunt tales vacuitates loco ꝛ situ distinctas a par tibus plenis ꝫ posuerūt vacuū esse quasdam dimensiones quas dixerunt penetrare ꝛ con tinere dimēsiones corꝑis q̄ sunt ſm ipos cau se motus localis corꝑis. nō eo modo quo po suit ꝑma opinio. scꝫ ꝙ vacuū sit in quo ꝛ per qd̄ corpora mouent̄. ꝫ ꝑ hunc modum ꝙ tale spaciū sic imbibituꝫ defert corpus in quo est ad modū quo secum deferunt vtres corpora quibus replentur.

Sed ꝯtra primaꝫ harū opinio nū ponit̄ ꝯclusio ꝑma. nō est ponendū vacu um corporibus imbibitū loco ꝛ situ distinctū a partibus plenis. Ptꝫ qꝛ h̄ modo ponere vacuum idē est sicut ponere vacuū a corpori bus separatū qꝛ in illo ponunt̄ q̄dam parua spacia. loco ꝛ situ distincta a partib⁹ plenis ꝫ. ergo si nō est ponendū vacuū a corporib⁹ se paratū vt prius probatū est. sequit̄ ꝙ nō est ponendū vacuū in corporibus loco distinctū a partibus plenis vt scꝫ in corꝑe possint sub ingredi alique partes ī illas vacuitates.

Cōclusio secūda. nō est ponen dū vacuū corporibus imbibitū distinctū a ꝑ tibus plenis vt sit causa motus localis vt an tiqui posuerūt. Probat̄ quatuor rōnibus phi. Prima est si h̄ modo ponat̄ vacuū sequi tur ꝙ nō erit causa omīs motus localis. ḡ isti nō sufficient̄ assignant causaꝫ cuiuslibet mo tus. antecedēs ꝓbat̄ qꝛ vacuū ſm ipsos est causa raritatis. ꝫ omē rarū est leue. ꝛ omē le ue solū sursū mouet̄. ḡ vacuū solū erit cā mo tus sursum. Secūda rō vacuū ſm ipos non ē causa motus sicut in quo ꝛ per quod aliquid mouet̄: ꝫ quia vacuū intrinsecū corpori scꝫ defert ipm. ḡ oportet vacuū h̄ modo posituꝫ moueri ad motū corporis. ꝛ omē localit̄ mo tū recipit̄ in loco. ergo sequit̄ ꝙ vacuū interio ris qd̄ mouet̄ deferendo corpus erit vacuum exterius in quo mouet̄. ꝛ cū vacuꝫ sit locus sequit̄ ꝙ loci erit locus. qd̄ est inconueniens Tercia ratio si vacuū sit causa motus sursum per h̄ ꝙ secū defert corpus in quo est sequit̄ ꝙ nō erit assignare causam quare grauia de orsum mouent̄. Quarta rō. si vacuū sit causa motus sequit̄ ꝙ q̄to aliquid erit magis va cuum tanto velocius mouebit̄. ḡ si totū sit vacu um velocissime mouebit̄. ꝫ hoc est impossibi le. qꝛ quod est omnino vacuū moueri nō po test. quia nulla est ꝓportio mot⁹ pleni ad mo tum factū per vacuū.

Cōclusio tercia. cōdēsatio et ra refactio nō fiūt ꝑ additionē aut subtractionē materie. ꝫ ꝑ alteratōeꝫ q̄ mouet̄ de minori q̄ titate ad maiorē vel ecōtra. Pro cui⁹ ꝓbatio ne ponit phs q̄tuor suppositōes. Prima ē ꝙ est eadē materia ꝯtrarioꝝ. qꝛ ꝯtraria nata sūt fieri circa idē. Secunda. omē qd̄ est actu ꝑ se fit ex eo qd̄ est in potētia. Tercia. materia nū q̄ sepat̄ ab vtroqꝫ actu ꝯtrarioꝝ. licet ſm rō nē alia sit ab ipsis. Quarta. eadē materia in numero successiue fit sub ambob⁹ contrarijs

Tūc arguit̄ sic. materia ē eadē ꝯtrarioꝝ. ꝫ magnū ꝛ paruū sūt ꝯtraria circa q̄titatē. ḡ ē eadē materia magni ꝛ ꝑui. ꝫ cū materia ma neat eadē numero sub eisdē ꝯ̄rijs sequit̄ ꝙ ē eadeꝫ materia numero q̄ ~~numerat̄~~ de minori q̄titate ad maiorē. ꝛ sustinet rarefactionē et ecōtra. ḡ nō fit ꝯdensatio partiū ꝑ ingressum noue materie ꝑ vacuitates corꝑis. Nec rare factio ꝑ abstractionē q̄rūdā ꝑtiū ab alijs sed ꝑ alterationē. Secūdo probat phs ꝑ tria si gna. Primū est si ex aqua fit aer. aer genit⁹ ē maioris q̄titatis q̄ eēt aqua ꝛ ibi fit rarefa ctio. ꝫ h̄ nō ꝯtigit ꝑ additionē aut subtractōꝫ ꝑtiū materie. ꝫ qꝛ materia existens sub mino ri q̄titate erat in potētia ad maiorē. ꝛ fit actu sub maiori. ꝛ ecōtra. q̄n ex aere fit aqua. Se cundū est q̄n ex min⁹ calido vel ex min⁹ albo fit magis calidū vel magis albū. h̄ nō est qꝛ ī min⁹ calido fuerint aliq̄ ꝑtes nō calide. vel ꝑ additionē ꝑtiū calidarū. ꝫ ꝑ alterationē qua oēs ꝑtes ducunt̄ de potētia ad actū maioris caliditatis. Terciū est cū ex maiori circulo fit minor circulus ꝛ ex minus curuo fit magis cur uum. nō fit ꝑ h̄ ꝙ in maiori circulo essent aliq̄ ꝑtes recte. ꝫ qꝛ ꝑtes curue erāt in potentia ad maiorē curuitatē quā recipiūt sine additione noue materie. ḡ sic cū ex dēso fit rarū ꝛ ex ꝑ uo magnū nō ē ꝑ h̄ ꝙ in denso sit aliq̄ ꝑs nō q̄ta. vel qꝛ apponit̄ noua materia. sed quia

materia condensata existens sub parua quantitate erat in potentia ad maiorem et econtra est in condensatione. Tercio patet quia condensatio et rarefactio fiunt per alterationem ex effectibus eorum. quia ad rarum sequitur molle et leue que causantur per alterationem. sed ad densum sequitur graue et durum. ergo signum est quod rarefactio et condensatio fiunt per alterationem qualitatum naturalium. Sed si queratur an rarefactio et condensatio sint motus. Dicitur quod non sunt motus per se. sed bene per accidens pro quanto annectuntur alterationi. Rarefactio enim et condensatio per se sunt ad raritatem et densitatem que sunt qualitates quarte speciei vel sunt positiones. et nec ad qualitates de quarta specie nec ad positiones potest per se esse motus vt inferius videbitur.

Dubitatur primo vtrum rarefactio sit augmentatio. et condensatio sit diminutio. Dicitur quod non. Primo quia augmentatio et diminutio per se terminantur ad quantitatem. sed rarefactio et condensatio terminantur ad qualitatem vel positionem. Secundo in augmentatione proprie dicta additur noua materia. sed hoc non fit in rarefactione. sed solum partes variantur in suis positionibus et qualitatibus. Tercio augmentatio et diminutio sunt per se motus. non autem condensatio et rarefactio.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam dicitur concessa maiore negando minorem quod sit condensatio et rarefactio per extractionem partium adinuicem vel per subingressum earum quasdam vacuitates. sed per alterationem que immutatur quia mutatur materia de minori quantitate ad maiorem. Ad secundam dicitur quod in raro partes plus distant quam ante. sed distantia maior non est per interpositionem vacuitatis. sed per extensionem materie Sequitur textus. Consequens autem dicere

Queritur vndecimo. vtrum tempus sit. Arguitur quod non rationibus textus. quia impossibile est aliquid esse compositum ex hijs que non sunt. sed tempus componitur ex hijs que non sunt scilicet ex preterito quod non est plus et ex futuro quod nondum est tempus Secunda ratio. cuiuslibet diuisibilis necesse est omnes partes aut aliquas esse. sed temporis nulla pars est nec preteritum nec futurum. ergo tempus non est. Nec valet dicere quod nunc sit pars temporis quia omnis pars est mensurans totum vt binarius senarium: vel est componens tantum vt quaternarius respectu senarij: sed cum nunc sit indiuisibile non potest mensurare tempus quod est diuisibile. nec est pars componens eius quia nullum continuum componitur ex indiuisibilibus. Tercia ratio si tempus est vel est idem nunc in toto tempore vel alterum et alterum. non secundum quia due partes temporis non possunt esse simul nisi vna contineat aliam sicut mensis continet dies et dies horam. sed cum in ipso nunc nihil contineatur quia est indiuisibile sequitur quod duo nunc non possunt esse simul. ergo si sit alterum et alterum nunc in tempore oportet aduenire vno nunc quod precedens corrumpatur. aut ergo in seipso corrumpitur et sic simul esset et non esset. aut corrumpitur in nunc precedente. sed hoc non quia illud non prius est. aut in posteriori et tunc vel corrumpitur in mediato vel in immediato. non secundum quia nunc non sunt in mediato tempore. nec primum quia cum inter quelibet duo nunc sit tempus medium. et cum in quolibet tempore sint infinita nunc oporteret primum nunc esse cum illis infinitis quod est impossibile. ergo non est alterum et alterum nunc in toto tempore. Nec potest dici quod sit idem quia cuiuslibet diuisibilis finiti oportet ad minus esse duos terminos. sed nunc est terminus temporis et potest accipi aliquod tempus finitum. ergo sunt plura nunc in tempore. Item probatur quod non sit idem. illa dicuntur esse simul secundum tempus que sunt in eodem nunc. si ergo sit idem nunc manens in toto tempore sequitur quod ea que fuerunt vltra mille annos simul sunt cum illis que fuerunt hodie. sed hoc est falsum. ergo non est tantum vnum nunc in toto tempore. Ad oppositum arguitur per philosophum in textu.

Pro responsione sciendum est primo quod postquam philosophus in secundo tractatu huius quarti determinauit de vacuo quod ab antiquis ponebatur esse propter motum. nunc in hoc tercio philosophus agit de tempore quod est mensura motus extrinseca et licet satis manifestum sit tempus esse quia cum motus qui est sensui manifestus sit principium tamen secundum tradita ab antiquis non est manifestum quod sit natura temporis immo secundum dicta ipsorum non solum dubitare contingit quid sit sed etiam vtrum sit ens ideo bene se habet apponere si est vel non est per extraneas rationes et sophisticas ab alijs positas et etiam ad inquirendum quid sit tempus. et tales rationes ad inquirendum quid sit tempus posite sunt ante oppositum.

Sciendum est secundo quod de tempore antiqui diuersimode opinati sunt. nam quidam dixerunt quod tempus est motus celi qui circulariter dicitur. et mouebantur quia videbant tempus quandam cir

tulatione reiterari sicut motū celi. Alij dixerūt φ tempus est pma spera celestis. qꝛ oīa sunt in tp̄e ⁊ oīa sūt i pma spera celesti. qꝛ celū oīa continet ḡ spera celestis est tēpus. Alij dixerūt φ tp̄s idē est φ motus seu mutatio. ⁊ mouebant. qꝛ nō pcipit tempus sine motu. imo simul cū motu pcipit. ergo tēpus est idem cū motu. ⁊ in p̄nti nō ponit Aristoteles differentiā inter motū ⁊ mutationem. sed illud terminabit in quinto.

Istis notatis sit cōclusio prima

Ad philosophū ptinet determinare de tēpore Patꝫ qꝛ ad phm pertinet determinare ꝺ motu ſ tp̄s est mēsura motus. igit ⁊c̄.

Cōclusio secunda. tempus nō

est motus q̄ dicit circulatio. Probat dupplici rōne phi. Prima est quelibet ps tēporis ē tēpus. ſ quelibet ps circularōis celestis nō est circulatio. igit. Secunda rō motus multiplicat ad multitudinē mobiliū cū sit imobili vt in subiecto. ḡ si essent plures pmi celi ſm ponētes esse plures mundos sequeret φ essent plures primi motus. ⁊ p ꝯsequēs essent plura tempa simul quoꝝ vnū nō esset pars alterius. ſ hoc est ꝯtra naturam temporis. qꝛ nō possunt esse plura tempora simul nisi vnū sit pars alterius.

Cōclusio tercia. tempus nō est

spera celestis. Patꝫ qꝛ oēs ptes spe celestis sūt simul pmanentes. sed partes tp̄is nō sūt pmanent. ḡ tp̄s non est spera celestis: nec valet rō istoꝝ. qꝛ cōmittūt fallaciā equiuocationis. nā res sunt in spera celesti vt in loco ſ sunt in tp̄e vt in mensura motus ⁊ durationis spaꝝ. cū ꝯsequētia arguendo ex puris affirmatiuis in secūda figura nō valet.

Cōclusio quarta. tempus nō ē

idē φ motus seu mutatio q̄uis inter cetera ꝺ magis possit verificari. Probat in textu primo sic oīs motus est i mobili ⁊ vbi est mobile. ⁊ iō multiplicat motus ad multitudinem mobiliū. ſ tempus est vnū ⁊ idē vbiq ⁊ apud oīa. ḡ nō ē motus. Secūdo sic. oīs motus est velox vel tardus ſ tp̄s nō est hmōi. qꝛ velox ⁊ tardū tp̄e diffiniunt ⁊ terminant. Dicit eñ velox quod in pauco tp̄e multū mouet et tardū p cōtrariū. ſ tp̄s nec ſm suaꝫ q̄titatem nec qualitatem tp̄e determinat cū ideꝫ nō sit mensura suipsius. nec denominetur nec definitur [illegible]

Cōclusio quinta. tempus nō ē

sine motu. Probat quia tempus nō percipit sine motu. ⁊ cum motu percipit ergo non est sine motu. antecedens probat phs. qꝛ cuꝫ homines nō percipiunt motū ⁊ mutationem. nec in rebus exterioribus nec in suis corporibus nec in sua imaginatione nō videt eis φ transeat aliquod tp̄us. sicut ptꝫ de hijs q̄ in Sardo sunt que est ciuitas Asie qui fabulose dicunt dormire apud heroas. id est apud deos. Animas eñ deoꝝ defunctorum heroas vocabant ⁊ quasi deos colebant. vt animam herculis vel bachi. ⁊ p incantationes i tali cultu aliqui insensibiles reddebant ⁊ tūc dicebantur dormire apud heroas. ⁊ ipsi excitati multa mirabilia ⁊ futura pronunciabant tales aūt ad se redeuntes non pcipiebant tēpus quod preteribat. sed copulabant primū instans in quo inceperant dormire cum vltimo in quo excitabantur. non percipientes tēpus medium: quia non percipiebant motuꝫ neq in alijs neq in seipsis ſm corpus vel ſm animam. ergo tempus non percipitur sine motu.

Cōclusio sexta tempus ē aliq̄d

ipsius motus. Probat qꝛ tp̄s non est motus neq sine motu. ⁊ simul cum eo percipit. ergo est aliquid ipsius motus. Ex quo sequitur correlarie φ tempus est. patet qꝛ motus est. ⁊ tempus est aliquid ipsius motus igit ⁊c̄. qualiter autem se habeat tempus ad motum videbitur inferius.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primaꝫ dicit ⁊ ad secundam φ licet partes temporis non sint in esse pmanenti sic φ vna sit cum alia. tñ sunt in esse successiuo. Et hoc sufficit ad esse rei successiue. cuiꝰ esse consistit in quadam successione suarum partium

Ad terciā dicit φ in toto tempore est vnuꝫ ⁊ idem nūc ſm substantiam. alterū autē ⁊ alterum ſm esse. Et hoc magis declarabitur in octauo. Sequitur textus. Quid autem est tempus.

Querit duodecimo. vtrū tēpꝰ

habeat esse extra animam ⁊ non soluꝫ in aīa

Arguitur φ non. prius et posterius in tempore non sunt simul ſm actum in reipsa sed solum in acceptione nostra. sed tempus constituitur ex priori et posteriori simul cōtinua

tia. ergo tempus solū est in anima. Secūdo sic tēpus est numerus. et causa numeri est materia numerabilis vel aīa numerans. sed materia numerabilis p temp⁹ nō est nisi prius et posteri⁹ in motu. et ista nō sunt in re extra animam. ergo tps qḋ est numerus solū est in aīa numerante. Tertio nos non pcipimus tpus vt habetur in textu nisi pcipiendo motū in mēte vel in aīa. hoc aūt nō esset nisi tēpus cōsequere motū aīe. ergo tēpus est in aīa. Quarto si tēpus insequtur motū celi et esset in celo mediāte motu eius. tūc eodē mō esset tēpus in celo. sicut motus celi est in ipso sed motus celi ē i celo subiectiue fm oēs ei⁹ ptes. q: oēs ei⁹ ptes simul mouētur. g plures ptes tēporis simul erūt

Quinto sic rōe Galieni. q: si tēpus cōsequitur motū celi et nihil pciperet de motu celi etiam nihil pciperet de tēpore. cōsequēs est falsum q: multi sunt nihil pcipiētes de motu celi qui tamē pcipiūt tēpus eo q pcipiūt se mutari vel scdm corpus vel scdm imaginationē vel scdm intelligētie virtutē. ergo tēpus non est in re extra aīam. sed solū in acceptōe nr̄a.

Ad oppositum arguitur. q: tēpus est mēsura motus. sed motus habet esse extra aīaz in esse successiuo. ergo tēpus scdm suum esse successiuum habet esse extra animam.

Pro quo sciendum est primo q propter rōnes factas ante oppositū multi solēnes phi vidētes q tēpus nō est vltima spera nec motus eius vt pbatū est. dixerūt q tēpus solū habz esse in aīa dicētes q cū mobile est in trāsitu spacij de priori ad posterius aīa capit ipm scdm q est āte et scdm q est post cōparādo ante et post adinuicē. Et lz añ et post in re non simul remaneāt. tamen in anima cōparāte vnū ad alterum. et hec cōparatio qua anima commēsurat transitum mobilis de priori spacio in posterius dicitur tempus. et sic tēpus scdm istos soluz habz esse in anima. Vltra dicebant q tēpus nō est aliud q̄ cōgregatio plurium momētoꝝ se habentium adinuicez scdm quādā successionē. ñō dixerūt tēpus non habere verā cōtinuitatez. sed scdm continui pro q̄nto illā cōgregationē facit aīa simul accipiens illa momēta et cōparās vnū ad alterum. nā hmōi momēta in re ipa nō simul pmanēt. et sic cōgregatio ipoꝝ solū est in aīa.

Sciendum est secundo q Auerrois et sui sequaces dixerūt tēpus i primo mobili esse extra aīam. sed solū hoc est in potentia. sed cōplementuz et suam actualitatem capit ab anima et in anima. ita q tēpus in reruz natura non habet actualitatē essendi. cū sit cōstitutū ex preterito et ex futuro. et cū preteritū non sit in actu lz fuerit. et futurū nonduz sit in actu sed solum in potentia. nec potest aliquis imaginari aliquid existens in rerum natura de tempore nisi ipsum nunc tēporis indiuisibile quod non est tēpus nec pars tēporis. ideo dicunt isti q tempus non debet dici ens in rerū natura nisi in potētia. et si habeat aliquā actualitatē hoc est ab anima simul cōcipiente preteritum cum futuro et continuante ipsa adinuicem eo modo quo in continuo nature permanentis dicitur esse. et hanc sententiam insequitur doctor sanctus de cuius mō loquendi in hac materia videbitur in fine huius tractatus. Sed cōmunior est opinio Auicēne et Alberti dicētiū q tps habz esse in rerū natura in actu ens successiui qui est esse in fieri seclusa opatione anime et consideratione.

Quibus notatis sit cōclusio prima tps habz esse extra aīaz in rerū natura fm actū successiuū qui solū est in fieri et q̄tum ad suū actū. Primū pbatur primo manifestū est ad sensum motū esse extra aīam. q: si nulla esset aīa adhuc posset esse motus. et tēpus cōsequitur motū vt numerus ei⁹. ergo tēpus est extra aīam. Secūdo sic illud qḋ est vera q̄titas cōtinua nō solū est ens in aīa. sed est ens reale extra aīam. tēpus est hmōi igit. Tertia rō si tps esset in aīa solū. tūc esset passio aīe et nō mot⁹ phisici. q: talis motus in aīa intellectiua nō reperit. et p cōsequēs motus pprietates et passiones cōtinui et discreti nō participaret. Quarto sic numerus formalis quo res numerat est in ipis rebus preter cōsideratōez aīe. ergo cū tēpus sit numer⁹ sequit q est in rebus seclusa cōsideratōne aīe. si eñi aīa nō numerat nisi p vnitates formales quas reperit i rebus. similit si aīa nūq̄ numeraret adhuc numerus esset in tēpore. q: in motu pars pcederet ptē. et in ipo repiret vnde possz fieri distinctio iter ptes. vnde pars cōtra ptez possz nūerari. Quinta rō prius et posteri⁹ numerata in motu sūt ipm tēpus. si tēpus ergo esset in aīa motus phisicus esset in ea. ergo aīa moueret motu phisico. Sexta rō possunt esse diuerse anime numerantes simul. ergo si tempus essz

tū anima inq̄tum numerat motū sequit̄ φ essent plura tēpora simul. Septima rō cū aīa similiter se habeat ad oēm motū considerandū sequit̄ φ etiam tēpus similiter se haberet ad omnē motū. sed hoc est falsum. q2 tēpus primo est mensura motus primi mobilis. ꝛ ꝑ ipsum est mensura aliorum.

Cōclusio secunda tempus q̄tū

ad actum scđm eius qui est numerare motū eius ꝛ quo ad esse simul sub modo ꝑmanentis ꝛ q̄tum ad esse notū est in aīa. Probatur q2 solū anima intellectiua numerat. ergo tempus quātum ad hoc quod est numerare actu solū est in aīa. ꝛ etiā tēpus nō habet modū ꝑmanentis nisi inq̄tum preteritū retinet cū futuro. ꝛ vniūtur simul ꝑ modum cōtinui. ꝛ hoc solum fit in anima. q2 temp⁹ in reb⁹ habz esse successiuum etiā non est notū nisi per hoc qđ est apprehensum ab anima tm̄.

Ad rationes ante oppositum

Ad primā dicit̄ φ prius ꝛ posterius tēporis vel motus nō simul sunt in esse permanenti extra aīam. sunt tm̄ simul in esse successiuo que similitas in hoc consistit φ vna pars temporis alteri succedit sine interruptōne. Sicut eīn ad esse rei ꝑmanētis requirit̄ φ sue ꝑtes simul ꝑmaneāt. sic ad esse rei successiue requirit̄ ꝛ sufficit successio ꝑtis ad ꝑtem sine interruptōne. verū est tm̄ φ esse rei successiue pōt dici potentiale. q2 semꝑ est in potētia ꝑmixtū ꝛ suū esse ꝛ suū fieri ꝛ vna pars ei⁹ est in potētia ad successionē alterius. Ad secūdā dicit̄ φ duplex est numerās scz numerās effectiue ꝛ hoc ē ipa aīa. ꝛ numerās formalit̄. ꝛ hoc mō tp̄s est numerās motū formalit̄. q2 est nūerus quo aīa nūerat ꝑtes mot⁹. jō aīa nō est causa tp̄is nisi quantū ad esse notū ꝛ ad nūerare i actu. Ad terciā dicit̄ φ cū motu percipim⁹ tēpus. sed h̄ nō cōtingit. q2 tēpus consequit̄ motū aīe nisi quantū ad apprehēsionē. Ad quartā dicit̄ φ motus duplices hz partes. quasdā eīn habet a magnitudine mobilis. q2 motus est diuisibilis sicut ꝛ mobile. ꝛ de istis partibus cōsequitur φ simul sunt. alias habet ꝑtes ex priori ꝛ posteriori in spacio ꝑ qđ fit motus que sunt ꝑtes durationis. ꝛ hay partiū tēpus est mēsura. ꝛ sic iste sunt simul successiue. Ad q̄ntā dicit̄ φ mot⁹ celi. vno mō ꝑcipit̄ in se. alio mō in suo effectu. vnde mot⁹ celi q2 est prior est cā alioꝝ motuū. ꝛ si nō esset non essent alij motus. jō motus celi in quolibz alio motu ꝑcipit̄. ꝛ ad talē ꝑceptionē requirit̄ collatio effectus ad suā cām. ꝛ hoc mō incarcerati ꝑcipiētes quecunq̧ motū cū illo quodāmō ꝑcipiūt motū celi ꝛ etiam tēporis.

Sequitur tercius. Accipiendum autem.

Queritur tredecimo vtrum diffinitio

tp̄is sit bene assignata. in qua dicitur tēpus est numerus motus scđm prius ꝛ posterius. Arguit̄ φ non q2 tēpus est quātitas continua. ḡ tēpus nō est numer⁹ cū sit quātitas discreta. Secūdo sic prius ꝛ posterius diffiniūtur ꝑ tēpus. ḡ male diffinit̄ ꝑ ipsa. pz cōsequētia. quia videtur committi circulatio in diffinitionibus. In oppositū est ph̄us in secūdo cap̄lo huius tractatus.

Pro responsione sciendum est

primo φ postq̄ ph̄s disputatiue processit querendo de tempe an sit ꝛ quid sit. ꝯseqūter rei veritatē determinat in vestigādo verā diffinitōez tēporis pro cuius inquisitōne dicit ph̄s φ volentibus accipe quid sit tēpus accipiēdum est quid sit mot⁹ cām subiūgit. q2 simul cū motu ꝑcipim⁹ tp̄s. quare seq̄tur φ tp̄s ē aliq̄d mot⁹

Circa q̄ sciendum est secundo

φ licet tēpus sit mēsura cuiuslibet mot⁹ phisici. nō tamen eque primo. sed tēpus est in primo mobili mediāte motu ei⁹. ꝛ sic primo ꝛ per se est mēsura mot⁹ primi mobilis. ꝛ q2 hmōi motus in oībus motib⁹ ꝑcipit̄ sicut cā in [illegible] ita etiā ꝑcepto quocūq̧ motu ꝑcipit̄ tp̄s. ideo tempus est mensura omnis motus mediante motu primi mobilis.

Sciendū est tercio φ omne qđ

mouetur ex quodā termino mouet̄ in quēdā terminū. ꝛ q2 motus localis pri⁹ est. jō sequit̄ φ motus localis est ex quodā loco in quēdā locū scđm quandā magnitudinē. Ex quo vlterius sequitur φ sicut magnitudo scđm quā fit motus localis est cōtinua. ita ꝛ motus factus scđm ipā est cōtinu⁹. ꝛ quātus est motus tm̄ tēpus esse videt̄. sed q2 tēpus cōsequit̄ motū jō ex cōtinuitate mot⁹ causat̄ cōtinuitas i tp̄e.

Sciendū est quarto φ non oīs

mot⁹ hz cōtinuitatē a magnitudie spacij eo φ nō oīs mot⁹ fit scđm talē magnitudiez sed solū mot⁹ localis. sed oīs mot⁹ cōtinuitatē hz ex fluxu forme nō interrupto ƀm quē est mot⁹ Ex quo sequit̄ φ mot⁹ localis cōtinuitatē hz

ex duob⁹. Primo ex fluxu non interrupto ipius vbi sm renouatōem situs ꝛ illud est proximus ꝛ intrinsecū pricipiū cōtinuans. Aliud est pricipiū licet nō sit proximū. ꝛ illud est continuitas spacij. nisi eni spaciū esset cōtinuū fluxus ipsi⁹ vbi interrūperet. ꝛ illud est scd̄m fundamentū qd̄ mitit phs ad venādū quidditatem tpis. scz q̄ motus localis cōtinuitatē capit a magnitudine scd̄m quā fit motus. ꝛ tēpus quātitatē capit a motu. ꝛ primum fundamentū ponitur in primo notabili. scz q̄ tēpus est aliquid motus. qꝛ simul cū eo percipitur.

Sciendū est quinto q̄ magnitudo scd̄m quā fit motus localis est de numero habētium positionē in partibus. ideo cum motus localis fiat scd̄z magnitudinē de priori in posterius necesse est habere motū pri⁹ ꝛ posteri⁹. ꝛ qꝛ tēpus ꝛ motus seinuicē cōsequūtur ideo etiam tempus habet prius. ꝛ posterius.

Sciendum est sexto q̄ prius ꝛ posterius possunt dupliciter cōsiderari. Uno mō scd̄m id quod sunt. vt scz stant sub forma magnitudis. ꝛ sic nō habēt adinuicē distinctionē nec numerāt magnitudinē. Alio mō cōsiderat formalr̄. scz sub forma prioris ꝛ posterioris. ꝛ sic capiūtur vt numerata ꝛ distincta. ꝛ sic numerant magnitudinē. ꝛ sic accipiūtur sub diuersis vnitatibus ad minus scd̄m intellectū. nā ptes linee nō intelligūtur adinuicem distincte ~~vt ptes linee~~ nisi quelibet intelligat terminata duob⁹ ~~terminis sicut ptes linee duo~~ ~~bus~~ punctis. inter que ptes cōtinētur linee. ꝛ cū sic accipitur linea accipit p modum discreti lz simplr̄ sit cōtinua. ꝛ ita etiā dicendū est de partibus motus tēporis ꝛ magnitudis. ꝛ sic patet q̄ nihil differt aliquid simplr̄ esse continuum. ꝛ tamen accipi per modū discreti. ꝛ illud est tertium fundamentum positum ad venandum diffinitionem temporis.

Sciendū est vlterius q̄ licet prius ꝛ posterius in motu ꝛ motus idē sint subiecto. differunt tamen rōne ab eo. qꝛ de ratione motus est q̄ sit actus entis in potentia scd̄m q̄ hmōi. ꝛ hec pri⁹ ꝛ posteri⁹ sibi conuenit ex priori ꝛ posteriori ~~magnitudinis~~. Est tamē aduertendū q̄ tēpus nō cōsequit motū inquātū motus est absolute. sed rōe prioris ꝛ posterioris. qd̄ sic declarat Aristoteles. qꝛ rōne illius tēpus sequitur motū quo percepto percipitur ipsum tēpus. ꝛ quo non percepto nō pcipitur. sic est de priori ꝛ posteriori motus. ꝛ hoc fit capiendo vnā partē motus vt priorē. ꝛ aliā vt posteriorē terminādo ipas partes terminis indiuisibilib⁹ distinguētibus partē a parte. igit̄. Unde vt dicit text⁹ si capiam⁹ vnū ꝛ idē nūc i tpe siue accipiatur vt fluens siue stans. dū tamē non discernimus partē a parte p prius ꝛ posteri⁹ non percipimus tēpus. imo etiā si diuersa nūc acciperētur ꝛ nihil perciperet mediū inter ipsa. qꝛ non perciperetur. vnum non esset prius alio. Si etiam capiat aliquod nunc vt finis partis precedentis ꝛ initiū sequentis. ꝛ vt cōtinuans illas partes ꝛ nō vt distinguens partē a parte. ꝛ priorē a posteriori nō percipit tēpus. Unde sequit̄ q̄ partes motus sic accepte prout stant sub forma prioris ꝛ posterioris capiūtur vt distincta adinuicē ꝛ vt stant sub forma cuiusdam numeri. ꝛ hec forma numeri adherens partibus motus sub forma prioris ꝛ posterioris accepus. ꝛ accepta vt sic inherens est verissima natura tēporis. ꝛ ita tempus est numerus motus scd̄m prius ꝛ posteri⁹. ꝛ qꝛ ois numerus ex aliquib⁹ vnitatibus causat̄. oportet q̄ vnitatē ex quibus causatur numerus qui est tempus sint vnitates prioris ꝛ posterioris motus. ita vt tempus sit nūerus acceptus a priori a posteriori.

Istis notatis ponitur cōclusio responsiua ad .q. Diffinitio tēporis est bn̄ assignata. iam satis patet cōclusio ex dictis ꝛ iterū eā probat a signo. qꝛ illud est numer⁹ alicuius p qd̄ iudicam⁹ ipm plus vel min⁹. s; totum motū iudicamus plurē vel minorē p tps. Unde est sciēdū cum Aristotele q̄ duplex est numerus. Quidā ē materialis qui est res numerata siue nūeralis. vt cū dicimus duos vel tres equos. Alius est numer⁹ formalis quo numeramus vt duo tria. dicit igit̄ phus q̄ tēpus non est numerus pure formalis. qꝛ numer⁹ cuiuslibz rei posset dici tempus. ꝛ esset de genere discretorū. sed est numer⁹ numerat⁹. qꝛ est numerus applicatus priori ꝛ posteriori motus. ideo etiā qꝛ tēpus applicamus ipi motui numerando motū scd̄m prius ꝛ posterius. ideo etiam est quodammodo numerus quo numeramus. Et ideo dicit Albertus q̄ est numer⁹ quodam modo medians inter numerum pure materialem ꝛ pure formalem adeo quia nō est numerus pure materialis non diffinitur p esse numeratum. sed per hoc qd̄ est numerus

τ q̃a nõ est numerus pure formalis. ideo etiã non dicatur numerus absolute. sed numerus applicatus ꝓ motu. ideo saluatur esse tempus continuum.

Pro quo sciendu℥ est vltimo ꝙ motus non inq̃ntum motus est continuus. q꞉ omnis motus esset in genere quantitatis continue. igitur motus continuatio est a cõtinuitate entis fluentis post ens fluens siue forme post formam scd̃m generationẽ talis entis. τ hec quantitas numerata est tempus. τ iõ tempus ꝑ se quãtum est cõtinuũ. q꞉ cũ in tali successione continui exitus prius τ posteri⁹ non diuidũt iõ tp̃s est vere continuũ. τ h₃ modũ discreti ĩ eo ꝙ numerat. τ sic discretio est sibi formalis. τ cõtinuitas materialis est nũerus prium continui. ideo melius diffinitur tẽpus per discretũ q̃ per continuũ. etiam tẽpus causam sue continuitatis habet ex eo ꝙ causatur tempus ex continuo fluxu ipsius.

Ad rationes ante oppositu℥

Ad primã d꞉ ꝙ nõ dicaꝛ ꝙ tp̃s sit numer⁹ simpliciter. sed est nũerus motus. ita ꝙ illud totũ poniꝛ ꝑ modũ generis. nã q̃tũ ad id qd̃ est simpliciter cõtinuũ est. sed q̃tũ ad actũ habet modũ discreti. Ad secũda℥ dicitꝛ ꝙ l₃ prius τ posteri⁹ tẽporis tẽpore diffiniãtur τ vt sic n̄ ponanꝛ in diffinitiõe tp̃is. tamẽ prius τ posterius motus scd̃m ꝙ a magnitudĩe causanꝛ τ nõ scd̃m ꝙ sunt numerata ꝑ tẽpus ponuntur in diffinitiõe tẽporis. ideo dicit Aristoteles ꝙ prius τ posterius sunt in magnitudine. deinde in motu vltimo in tempore.

Sequitur tertius. Et sicut motus.

Queritur decimoquarto vtrum nunc sit numerus eius qd̃ fertur scd̃m ꝙ ferꝛ.

Arguiꝛ ꝙ non. oĩs numerus est diuisibilis nunc est indiuisibile. ergo. Secũdo sic illud qd̃ ferꝛ siue mobile est q̃tu℥ τ diuisibile. ğ ip₃ nũc idiuisibile nõ est numer⁹ siue mẽsura ei⁹.

Tertio sic mobile ꝑ suũ motũ tp̃e mẽsuraꝛ. ꝫ nũc nõ ẽ tp̃s nec ꝑs tp̃is. ğ nõ mẽsuraꝛ ꝑ nũc. Quarto sic mẽsura rei tp̃al'ẽ q̃titas. ꝫ nũc n̄ ẽ q̃titas ꝯtinua nec discreta. ğ nec nũc ẽ mẽsura mobiꝛ vl' ei⁹ qd̃ ferꝛ scd̃m ꝙ ferꝛ. In oppositũ arguiꝛ sicut se h₃ mobile ad motũ. ita se h₃ nũc ad tp̃s. ğ ꝑ locũ a trãsmutata ꝓportione sicut se hab₃ tp̃s ad motũ ita se h₃ nũc ad mobile. ꝫ tp̃us est numer⁹ mot⁹. ergo nunc est numerus ei⁹ quod fertur scd̃m ꝙ fertur.

Pro respõsione sciẽdum est primo ꝙ postq̃ ph̃s ostẽdit quid sit temp⁹. ꝯsequẽter determinat de ipso nũc tẽporis. ostẽdendo qualiter se habet nũc ad ip̃m temp⁹. τ secũdã ꝯ assignãdo aliquas ꝓprietates ipsi⁹ nũc. Un̄ dicit ꝙ ipsu℥ nũc est quodã mõ idẽ in toto tp̃e τ quodã mõ diuersu℥. vnde ẽ ide℥ subiecto τ scd̃ essentiã. τ scd̃m esse successiuũ ei⁹ est alterũ τ alterũ. quod ꝓbaꝛ sic. q꞉ sic motus insequiꝛ magnitudinẽ ita temp⁹ insequiꝛ motũ τ in vtroq̃ repeniꝛ pri⁹ τ posteri⁹ eius. Et sicut se habet mobile ad motũ, ita nũc ad temp⁹. sed mobile qd̃ ferꝛ est vnũ τ idẽ subiecto in toto motu siue sit pũctu℥ qd̃ fluxu eius causat lineã vel lapis vel aliquid aliud. τ tamen est alterũ τ alterũ rõne τ scd̃m rem. sicut dicim⁹ corsicu℥ esse alterũ in theatro τ alteru℥ ĩ foro. ergo aliter nũc in tp̃e est vnu℥ τ idẽ ꝑm essentiã. diuersu℥ tamen scd̃m esse inquãtũ fluit de priori in posterius eius scd̃m renouationem situs ipsius mobilis.

Sciendum est secundo ꝙ per ipsum nũc h₃ mẽsurari τ cognosci ipsu℥ temp⁹. ratio ẽ q꞉ vnũquodq̃ hab₃ mẽsurari τ cognosci per illud qd̃ est maxime notũ sui generis. sed nunc est maxĩe notũ in tẽpore. ergo ꝑ ip̃m nũc hab₃ notificari tempus τ mensurari. etiã mot⁹ hab₃ notificari ꝑ ip̃m mobile vt loci mutatio per id qd̃ ferꝛ. mobile est em̃ hoc aliqd mot⁹ autẽ nõ. ideo mobile est notius ipso motu τ hab₃ notificare motũ. τ est causa motus per hoc ꝙ supra magnitudinẽ continue renouat situm de priori in posterius.

Sciendum est tertio ꝙ illud qd̃ fertur põt dupliciter considerari. Uno modo scd̃m ꝙ est sub ~~prima~~ forma ei⁹. Alio modo prout est agens motũ per hoc ꝙ fertur in spacio de priori in posterius. τ stat sub forma motus. primo modo non mensuratur ipso nunc. sed sua entitate accepta sub ratione vnitatis.

Secũdo modo adhuc potest dupliciter cõsiderari. Uno modo scd̃m ꝙ est idem subiecto in tota renouatione situs. Alio modo scd̃m ꝙ variatur continue scd̃m esse siue scd̃ rationem de priori parte spacij in posteriore℥. primo modo mensuratur vnitate mobilis inquantũ mobile ẽ que manet eade℥ in toto motu scd̃m substantiam. τ talis accepta formaliter est ipsum nunc temporis. sed secundo mẽsuratur tempore.

Sciendū est quarto. ꝙ sicut se habet ad motū illḋ qḋ fert̃ ī eo qḋ fluxu suo causat motū veniens de priori in posteri⁹ in spacio ꝛ distinguit ꝑtē mot⁹ ꝓcedentē a sequente. ꝛ ita se hꝫ nūc ad ipm tps qꝛ fluxu suo ꝑ hoc ꝙ est adiacēs ei qḋ fert̃ inq̄tū hmōi distinguit ꝑtes tpis scꝫ ꝑteritū a futuro sicut eṁ pūctus causat lineā fluxu suo ꝛ manet idē fm substātiā lꝫ variet̃ fm esse ita sil'r nūc respectu tpis.

Istis sic notatis sit ista conclusio pma. nūc est numerus ei⁹ qḋ fert̃ fm ꝙ fertur. Ista cōclusio satis pꝫ ꝑ rōnē positionis nō tn̄ ē intelligēdū ꝙ ipm nūc sit numer⁹ q̄ ē de gn̄e discretoꝝ. ſꝫ ibi capit̃ numer⁹ ꝓ mensura ei⁹ qḋ fert̃. hꝫ tn̄ modū pluralitatis fm ꝙ est alterū ꝛ alterū. Et illo modo accipit̃ sub ratione temporis.

post oppositum

Et tunc sit ista cōclusio secūda si nō sit tps nō erit ipm nūc ꝛ ecōtra sit nō sit nūc nō erit tps. Probat̃ ꝑ sil'e qꝛ si nō sit motus nō erit illud qḋ fert̃ fm ꝙ fert̃. ꝛ econtra si nō sit illud qḋ fert̃ nō erit loci mutatio. q̄ꝛ sil'r sunt motus ꝛ mobile inq̄tū fert̃. ſꝫ ipsum nūc se hꝫ sil'r in tpe vt mobile in motu. ꝛ sicut vnitas in numero. ḡ sil'r sūt nūc ꝛ tps.

Cōclusio tertia. tempus ꝯtinuat̃ ꝛ habet diuidi ꝑ ipm nūc. pꝫ qꝛ mot⁹ cōtinuat̃ ꝑ ipm mobile inq̄tū manet idē subiecto in toto motu. ꝛ diuidit̃ ꝑ ipm inq̄tū variatur fm suū esse renouando sitū de priori in posterius. ḡ sil'r nūc cōtinuat ꝛ diuidit tpus. Item punctus cōtinuat lineā inq̄tū est pncipiū vnius ꝑtis linee ꝛ finis alteri⁹ ꝛ etiaꝫ diuidit fm ꝙ variat̃ fm esse. ḡ sil'r nūc respectu tpis. Est tn̄ dissimile de pūcto ꝛ de nūc in hoc ꝙ punctus est ꝑmanens. ideo cōtingit vti vno pūcto vt duobus bis accipiēdo ipm. ſꝫ nūc nō est ꝑmanēs. ideo nō cōtingit vti vno nūc vt duobus bis accipiēdo idē nunc. qꝛ sꝑ fluit. Ex ꝓdictis pꝫ etiā drīa inter nunc ꝛ vnitatē. quia nūc ꝯtinuat tps vnitas vo nō ꝯtinuat numeꝝ.

Cōclusio quarta. nūc nec est aliqua pars temporis nec est tempus. Probatur sicut se habet pūctus ad lineaꝫ ita nūc ad tempus. sed puncta nō sunt partes linee ergo nunc nō est pars temporis. ꝛ hoc capiēdo ipm nūc vt est terminus indiuisibilis ipsi⁹ temporis. Sed si capetur nuc vt est fluens ꝛ numerat motum illo modo est tempus ꝛ dicitur tota substantia temporis. Ex istis tribus vltimis conclusionibus patent tres ꝓprietates ipsius nūc assignate in textu ꝛ etiā rationes illarum.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam patet solutio ex dictis. Ad secundam dicit̃ ꝙ licet mobile quod fert̃ fm se sit q̄ntū ꝛ diuisibile. tamen si capiatur vt non variatum ꝑ prius ꝛ posterius in motu. sic habet ratonē indiuisi. ꝛ illo modo mensuratur nunc indiuisibili. Ad terciam patet solutio ex dictis. Ad quartam dicit̃ ꝙ licet non sit q̄titas in actu est tamen principiū q̄titatꝪ cōtinue ꝛ est in potentia q̄titatis. Sequitur textus. Quoniā aūt tempus est ꝛc̄.

Querit̃ decimoquinto vtrū tēpus mensuret̃ motu. Arguit̃ ꝙ nō. qꝛ motus mensuratur tempore. ergo nō econtra cōsequentia tenet qꝛ tunc idē esset prius ꝛ posteri⁹ notius ꝛ ignotius cū mensurans debeat esse prius ꝛ notius mensurato. Secundo sic. rō mensure q̄titati cōgruit. ꝛ sic sibi soli cōuenit. ſꝫ motus nō est quantitas. ergo nō pōt mensurare tempus. Tercio sic. temp⁹ est mēsura motus. sed mensure nō est mensura alr̄s esset procedere in infinitum. ergo tempus non mensurat̃ motu. Ad oppositum arguit̃ ꝑ pħm in textu dicentē. nō aūt solo tēpore metimur. sed motu tpꝰ.

Pro responsione sciendum est primo ꝙ postq̄ pħs ōndit quid est temp⁹ ōndendo diffinitionē eius. ꝛ etiā quid est nunc in tempore ꝛ posuit ꝓprietates ei⁹. hic consequenter ex diffinitione tēporis assignat rationes q̄rundā ꝓprietatū que tēpori attribuunt̃ inferens primo ex diffinitione tpis ꝙ tps q̄tū ad actū eius qui est mensurare motū ē quoddam discretum. qꝛ in mensurando motū habet modū discreti. ideo dicit̃ ꝙ tps est numerus. ꝛ qꝛ nō est numerus simpliciter. ſꝫ numerus numeratus applicatus motui in quo partes simpliciter sūt ꝯtinue ꝛ diuise fm quid ido tempus simpliciter est cōtinuū. habet tamen modū discreti in mensurando. ideo fm quid est discretū. ꝛ ideo passiones discreti ꝛ continui sibi attribuuntur.

Sciendum est secundo. ꝙ in discreto est dare numerū minimū. ꝛ hoc dupliciter vel minimū simpliciter. ꝛ est vnitas vl' tn̄

nimũ in genere numeri habẽs rõem numeri.
vt dualitas. sed non est dare minimũ qd sit in
genere cõtinui ⁊ habẽs rõem cõtinui. cũ con-
tinuũ sit diuisibile in infinitũ. iõ in tẽpore inqꝫ
tum discretũ est potest dari minimũ simplici-
ter scʒ vnũ tps ⁊ minimũ in genere numeri vt
duo tẽpora siue due partes. ⁊ illo mõ non est
dare in eo maximũ. sed in tẽpore inqꝫtũ cõti-
nuũ est non est dare minimũ ꝓpter diuisibilita
tem in infinitũ. ⁊ hec est prima ꝓprietas tẽpo-
ris. Secũda ꝓprietas est. tẽpus dicitur esse bre
ue ⁊ longũ inqꝫtũ est continuũ. qꝛ breue ⁊ lon-
gum sunt passiones continui. etiã qñqꝫ dicitur
multũ ⁊ paucũ ⁊ hoc sibi cõuenit vt discretum
est qꝛ ille sunt passiones discreti. sed nunqꝫ di
citur velox vel tardum ꝓpter rõem prius habi-
tã. Tertia ꝓprietas. tẽpus simul est idẽ nume
ro vbiqꝫ respectu omniũ que mouentur. qꝛ nõ di
uersificatur scd̃m diuersa mobilia. est tamẽ di
uersum scd̃m diuersas ptes eiusdẽ motus scd̃m
quas accipiũtur prius ⁊ posterius in tẽpore.
iõ tempus prius ⁊ posterius nõ sunt idẽ. Cau
sa primi est qꝛ primus motus cuius tẽpus est
primo ⁊ pricipaliter numerus est vnus. ideo
tempus est vnũ. Ratio secũdi est. qꝛ pars illi⁹
motus que iam facta est. ẽ altera ab illa que fu
tura est. ergo similiter tẽpus preteritũ est alte
rũ a futuro. ⁊ hoc iõ est. qꝛ tempus non est nu
merus simpliciter. sed numerus alicui⁹ rei cer
te ⁊ numerate. scʒ prioris ⁊ posterioris in mo-
tu. ⁊ huic numero motus sicut ⁊ motui sp̄ acci
dit alterũ esse prius ⁊ alterũ esse posterius. ꝓ
pter hoc qꝫ ipsa nunc scd̃m qꝫ se habent scd̃m
prius ⁊ posterius sp̄ sunt altera ⁊ altera. si eñi
tempus esset numerus simpliciter. tunc esset
idẽ tẽpus respectu motus preteriti ⁊ motus fu
turi. sicut est idẽ numerus simpliciter diuerso
rũ numeratorũ. vt centum equorum ⁊ centum
hominum siue simul existant siue successiue. li
cet numerus numeratus sit diuersus. vt centũ
equi aliud est a centũ hominibus. Quarta ꝓ
prietas est. sicut contingit reiterari vnũ ⁊ eun
dem motũ in specie ita contingit reiterari vnũ
⁊ idem tempus ⁊ qꝛ non reiteratur idem mot⁹
in numero. sed in spẽ ita non reiteratur idẽ tẽ-
pus in numero. sed scd̃m spẽm tñ sicut yems
⁊ ver. Quinta proprietas est qꝫ non solum nu
meramus motum ꝑ tempus. sed etiam temp⁹
per motũ propter hoc qꝫ adinuicem ꝑcipiuntur
oportet accipere qꝫtitatem vnius scd̃m qꝫtita-
tem alterius. Unde qꝫ tẽpus mensuret motũ
ꝓbatur. qꝛ est numerus eius. vt prius dictum
est. sed qꝫ econtra motus mensuret tẽpus ꝓba-
probat dupliciter. Primo ex rõne numeri ⁊ nu
merati. qꝛ quãdoqꝫ numerũ formalem ꝑ nume
ralia cognoscimus vt numerũ equorũ ⁊ econ-
tra. Similiter est in tempore ⁊ in motu. qꝛ qñ ẽ
nobis nota certa qꝫtitas temporis ⁊ mot⁹ qꝫti-
tas est ignota tũc tẽpore mẽsuramus motũ
sed ecõtra dũ qꝫtitas motus est nota ⁊ qꝫtitas
tẽporis ignota tunc motu mẽsuramus tẽpus.
Secũdo ꝓbat ex similitudine magnitudinis
motus. qꝛ sicut motus insequitur magnitudinẽ
in qꝫtitate cõtinuitate ⁊ diuisibilitate. ita tps
sequitur motũ. sed magnitudinẽ mẽsuram⁹ per
motũ ⁊ motũ ⁊ magnitudinẽ mẽsuramus. vt
si motus fuerit multus dicitur viam fuisse mul
tam ⁊ econtra. ergo a simili ꝑ temp⁹ mẽsura-
mus motũ ⁊ ꝑ motũ tps dicentes tempus fuis
se multum si motus fuerit multus. ⁊ motũ fuis
se multum si tempus fuerit multum.

Cõclusio prima tempus mensu
ratur motu a posteriori tñ. ⁊ motus mẽsuratur tẽ
pore simpliciter ⁊ a priori. Prima pars pꝫ ex
dictis. Et secunda pꝫ qꝛ mẽsurare simpl'r ⁊ a
priori cõuenit illi qd̃ hꝫ rõem quãtitatis ꝑ se.
sed tps est per se quantitas vt insequitur ipsa
ergo mensurat ipsum a priori.

Ad rationes ante oppositum

Ad primã dicitur qꝫ idẽ põt esse notius ⁊ igno-
tius altero scd̃m diuersas rões. ita eñ tps mẽ
suratur motu tanqꝫ a notiori quo ad nos ⁊ mo-
tus mẽsuratur tpe tãqꝫ a priori ⁊ notiori simpli
citer. Ad secũdã dicitur qꝫ lʒ motus nõ sit ꝑ se qꝫ
titas. sꝫ ꝑ accidẽs est qꝫtitas ⁊ põt sua qꝫtitas
esse notior ex pte qꝫtitatis magnitudis quã in
sequitur qꝫ sit qꝫtitas tpis. Ad tertiã dꝫ qꝫ mẽ-
sure accepte materialiter qꝫtum ad id qd̃ est põt
eẽ alia mẽsura. Sequitur tex. Quid aũt tps.

Queritur decimosexto vtrum tẽ
pus sit mẽsura motus ⁊ quietis mobilium ⁊
quiescibiliũ. Arguitur qꝫ nõ. qꝛ q̃ nõ sunt non
mẽsurantur tpe. sed quies nõ est cum sit priuatio
motus. ergo nõ mẽsuratur tẽpore nec est in tem
pore. Secũdo sic si tps esset mensura mobili
um vel esset aliquorũ tñ. vel omniũ. nõ pri-
mũ. qꝛ non est maior rõ de vno qꝫ de alio. nec
scd̃m. qꝛ corpus celeste cũ nõ excedatur a tpe
neqꝫ sub tempore ponatur non est in tempore
Ad oppositum arguitur per philosophum
in textu.

Pro responsione sciendū est primo q postq̄ phs ostendit que sit natura temporis. et etiā que sit natura ipsius nunc et assignauit rōnes proprietatū vtriusq determinando de ipsis absolute. hic cōsequēter agit de ipsis p cōparatōem ad ea q̄ sunt in ipsis ostēdēdo quid sit eē in tpe et quomō mot⁹ et alie res a motu differēter dicunt esse i tpe et que non.

Sciendū est secundo q temp⁹ sic mēsurat motū q primo mēsurat vnā ptem eius. et p ipsam mēsuratā mēsurat totus mot⁹. qr vt dicit in quarto methaphisice oz vnumqdq mēsurari per aliquid sui generis sicut p tēpus vnius hore mēsuramus motū factū in hora. et p ipsum sic mēsuratū mēsuramus motū diurnū. p quē mensuratū mēsuramus motū vnius āni. sicut per quātitatē vnius vlne mensuramus vnā vlnam pāni. et per illā mensuratam mēsuramus totā quātitatē pāni. et sic male dixerunt ātiqui dicētes q totus motus celestis mēsuratur toto tpe. qr quātitas toti⁹ temporis est nobis eque ignota sicut quantitas totius motus.

Sciendum est tertio q tempus aliter mēsurat motū et aliter mēsurat alia tpalia. qr tēpus est mēsura mot⁹ et quātum ad id qd est et quātum ad suū esse. hoc est quātum ad suā durationē. et ideo dicit textus tēpus ē metrū motus et eius qd est moueri. Sed alie res a motu dicunt in tpe esse et mensurari tpe quātū ad suū esse et durationē. et nō quātū ad id q sunt. sed quātū ad id qd magis mēsuratur nūc tēporis. Ex istis pz q motū esse i tēpore est ipm et suū esse tēpore mēsurari. Patz secūdo q alias res esse in tēpore est ipsas p̄m suū esse tēpore mēsurari. Patet tertio q eē in tēpore vniuersalit nihil aliud est q̄ quadaz pte tpis mēsurari. Et sic pbat phs. qr esse in tēpore solū pōt intelligi duobus modis. Uno mō vel qr pōt esse quādo tps est. vel eē in tpe vt in numero. et hoc dupliciter. qr vno modo aliquid dicit esse in numero qd est aliquid ipsius numeri vel principiū vel pars vel passio eius vt vnitas par et impar. et similia dicunt esse in numero. Alio mō aliquid dicit esse i numero vt in quodā numerante et mēsurāte quātitatē eius. sed primo mō res nō possunt dici esse in tpe. qr sequeret q quelibz res esset in quolibz et celū esset in grano milij. qr celum est q̄n granū milij est. Itez accidit alicui rei esse in tpe q̄n alia ē. sed tēpus nō accidit motui. immo necessario ipm sequit. ergo esse in tpe nō est ipm esse quādo tēpus est. Nec pōt dici scdm. qr illo mō prius et posterius sūt in tēpore. sed motus et alie res dicunt esse in tēpore non q sint aliqd ipsi⁹ temporis. ergo relinquitur tertiū. scz q pprie esse in tēpore est esse in eo vt in nūero mēsurante eē vel durationē rei tpalis. et h mō res mobiles scdm q referunt ad motū sūt in tpe. qr scdm quātitatē mot⁹ earū tempore mensurant.

Tunc sit cōclusio prima necessaria et ea que semp sunt inquātū semp sunt nō sunt in tpe. pro cuius probatiōe ponuntur due suppositiōes. Prima est oportet omē qd est in tēpore cōtineri et excelli a tpe scdm vtrāq sui extremitatē. qr esse in tēpore est esse in eo vt in numero numerāte. sed in omi illo qd est i numero pōt accipi numerus maior. ergo pōt accipi tēpus omino maius eo q̄d est in tpe. Secūda suppositio oportz ea q̄ sunt in tpe aliqd pati ab ipo. probat phs ex cōi modo loquēdi qr cōsueuim⁹ dicere q tps tabefacit oīa et oia sub tēpore senescūt et in tēpore fit obliuio. Et causa est. qr tēpus est numerus mot⁹. sed motus facit distare res a dispositiōe in qua primo erat. ergo tēpus per motū magis est cā corruptōnis q̄ generatōis. et obliuionis q̄ sciē. Et ne credatur q cōtraria horū cōueniūt tēpori. Dicit phs q nullus didicit. nec nouū factū est neq bonū propter tps. Tūc pbatur cōclusio q̄cūq sunt in tpe cōtinent et excedunt a tēpore et aliqd a tpe patiūtur. ea q̄ semp sūt scdm duratōem eorū cū illa sint infinita nō excedūtur a tēpore nec patiūtur sub tēpore. qr nihil amittunt p preteritum. nec aliquid acquirunt p futuris. ergo illa non sunt in tempore.

Conclusio secunda tempus est mensura quietis et quiescibilium. Probatur. qr non est necesse moueri omne quod est in tēpore cum tempus non sit motus. sed numer⁹ eius. Sed cōtingit esse in numero motus nō solum illud quod mouetur sed etiam qd quiescit. ergo non solum ea que mouētur actu sūt in tempore. sed etiaz ea que quiescunt. Itē non omne immobile quiescere dicitur. sed solum illud quod est priuatum motu et potest moueri. ergo esse quiescentis est esse rei mobilis. cum ergo esse rei mobilis sit in tempore et

mensuretur tempore sequitur q esse rei quie scentis mensurabitur tpore. et per consequēs tempus non solum est mensura motus et mobiliū. sed etiā gen s et eorū que quiescunt. motus tamen de per se et quietis de per accidēs. nam quiescens mensuratur tempore non inquātum quiescens. sed inquātuz mobile. Est etiam tempus mensura mobilium et quiescibilium. non inquantum sunt equus homo vel lapis. sed inquantuz mouentur vel quiescūt. nā ista mensurantur tempore scđm q quantitas aliqua percipitur. sed per tēpus accipitur quātitas motus et quietis. et non quātitas hominis vel equi. ergo tēpus non mensurat illa nisi inquātum mouētur vel quiescūt. Ex dictis infert phs q queciq nō mouētur nec quiescūt. vt substātie separate non sunt in tēpore cū tēpus nō sit mēsura nisi illorū que mouētur. vt motus et quietas. Secūdo infert q entia impossibilia nō mēsurātur tēpore. sicut nec sua opposita que sunt necessaria. q2 illa nō mouētur nec quiescūt. q2 nō contingūt aliter se habere. Tertio īfert q generabilia et corruptibilia sunt in tpe. q2 excedūtur a tēpore et aliquid patiūtur sub tēpore. Quarto infert q nonentia q sunt possibilia sunt in tēpore. q2 ipsorū aliqua fuerūt in preterito. vt Omerus. et q̄dā in futuro erūt. Et per hec patz responsio ad quesitum.

Ad rationes ante oppositum

Ad primā dicit q licet quies nō sit ens positiuū est tamen ens priuatiuū et mensuratur per accidēs scđm mēsuraz sui habitus. q2 est eadē mensura oppositorū vni per se et alterius p accidēs. Ad secūdaz dicit q tēpus est mēsura cuiuscūq mobilis corruptibilis et quantū ad durationē et ad motū eius. sed mobilis incorruptibilis tēpus nō est mēsura quantum ad durationem neq ad quid est. sed quātum ad motū localē eius sic q quātitas sui motus tempore mensurat.

Sequit tex. Ipm aūt nūc:

Queritur decimoseptimo vtruz

tempus sit magis causa corruptōnis q generationis et obliuionis q scientie. Arguitur q non. quia sicut aliquid in tēpore corrūpitur ita in ipso aliquid generatur. ergo tempus ē causa generationis sicut et corruptionis. Secūdo sic generans per motum intendit ducere formam in mobili. et per actionem eius nec intendit formam ab eo remouere nisi per accidens. cum ergo tempus sit numerus motus sequitur q est magis causa generationis q corruptōnis. Tertio sic sapientia et prudentia requirunt magnam experientiam. sed illa multo tempore indigent. ergo tempus est magis causa sapientie et prudentie. et debet dici prudentium sapientiuz sicut pitagorici dicebāt et nō erit magis causa obliuionis q sciētie. Ad oppositū arguit p phm in tertu.

Pro respōsione sciēdum est pri

mo q postq determinatuz est de tēpore per respectū ad ea que sunt in tēpore. hic cōsequenter phs determinat de ipso nūc dicendo significatōnes eius. et etiam ostendendo significatiōnes aliquorum que ipso nunc determinantur. et consequēter ostendit veritatem duoruz que prius supposuerat. scz quomō tēpus sit causa corruptionis et q omnis motus vel mutatio est in tempore.

Sciendum est secundo q ipsuz

nunc potest dupliciter accipi. Uno modo proprie prout est quoddā indiuisibile tēporis. et hoc modo est continuans partes temporis. et scđm potentiam est diuidens. alia tamen ratione continuat et alia diuidit. quia prout accipitur vt vnum quod est finis preteriti et initiū futuri sic continuat. et cum accipitur seorsum. vt finis vnius partis. et postea vt principium alterius non considerando ipsum vt est vnuz et idem sic diuidit. et tamen idem est nunc indiuisibile scđm substantiā quod continuat preteritū cum futuro et diuidit. Secūdo mō capit ipm nūc vulgariter scz pro paruo tempore propinquo presenti nunc indiuisibili siue in preterito siue in futuro. vt dicitur venit nunc. quia venit hodie. et nunc veniet. quia hodie veniet sed non dicimus q diluuium venit siue sit factum nunc. et sunt idem realiter nunc et instans. sed differunt ratione. quia nunc nominat ipsum indiuisibile temporis absolute. instans vero nominat ipsum prout est in continuo fluxu. ideo dicitur instans quasi non stans.

Sciendū est tertio q tunc signi

ficat tempus determinatuz per aliquod nunc prius presenti. et sic importat tempus preteritū siue sit propinquū ipi presenti nūc siue remotū vt dicimus tūc destructa est troia. Sed iaz dicit tempus propinquū presenti nunc siue preteritum siue futuruz. vt dicimus iam ibit. vel iam

fuit. sed non dicimus iam destructa est troya. Sed modo dicit tps preteritu ppinquu psenti nuc. vt dicimus iam modo. Sed olim dicit tempus preteritu remotu a psenti nuc. Sed repente dicit tempus insensibile ppter sui puitatem.

Sciendu e quarto. q tam generatio q corruptio hut in tpe. ideo quidam Pictagorici attribuerut generationes rerum ipi tempori et disciplina dicentes tps esse sapientissimu. qr generatio fit in tpe et etia scientia. Sz quida pictagoricus noie Paron dicit econtra tempus penitus esse indisciplinabile et q est magis causa corruptionis q generationis. qr p longum tps accidit obliuio. nam de recenti cognoscimus in memoria manete et ppter diuturnitate tpis a memoria labunt. Unde qr nullus efficit sciens ppter tps. ideo dicit Aristoteles q Paron rectius dixit alijs.

Ideo sit Pclusio prima. tempus est magis causa p se corruptionis q generationis et obliuionis q scientie. Probat primo rone. qr tempus est numerus motus. sed ois motus et mutatio facit rem distare a suo principio. et sic remouet eam a naturali dispositione in q prius erat. g motus est p se destructiuus et corruptiuus et no generatiuus nisi de p accidens. quia qd acquirit aliqua dispositio p motum no est rone motus mo tm est motus sed solu qtu est sub intentione agentis ppter finem. ideo corruptio magis p se attribuitur motui q generatio et p psequens tempori. Sed generatio et esse magis attribuit generanti.

Secundo patz a signo qr nihil videt fieri qn appareat aliqd agens extrinsecum. et tn aliquid videt corrumpi nullo apparente corrumpente extrinseco. et tuc talis corruptio tempori attribuit. vt cum aliquis senescit. cu ergo in generatione sit aliqd agens extrinsecu generatio no attribuit tempori s generanti. Sed in corruptione corrupens no semp est manifestu. ideo corruptio attribuit tempori no q tempus faciat corruptione. s vt dicit Aristoteles qr corruptio fit in tpe et latet corrupens.

Conclusio secunda: ois motus vel mutatio est in tpe. Probat duabus ronibus. Prima est oe motu velox et tardum fit in tpe. s in oi motu et mutatione reperit velocius vel tardius moueri faciendo tn copationem motuu in velocitate et tarditate sm motum eiusdem speciei. ergo omnis motus est in tpe. Secuda ratio ad omne motu vel mutationem sequit prius et posterius. qr oe mobile variat de priori dispositione in posteriore siue sm generatione forme sue sm renouatione situs. sed oe prius et posterius sunt in tpe. quia sumunt p distantia ab ipo nuc qd e in tpe. tn econuerso sumunt in preterito et in futuro. qr in preterito dicit prius qd est longius a psenti nunc et posterius quod ppinquius est. et econtra est in futuro. ergo ois motus et mutatio est in tpe. Sed cotra de generatione substantiali et de illuminatione medij. que sunt mutationes et no sunt in tpe. Rndet q sicut terminus tpis non est tempus nec pars eius. ita e de termino motus. et si capiat generatio ppie non est motus nec ps eius. et sic no est in tpe nec in pte tpis. et similr de illuminatione medij que sequitur motu locale corporis luminosi. Si vo capiat generatio sm esse vt e admixta alterationi sic est successiua et est in tempore sicut alteratio.

Ad rationes ante oppositum. Ad prima dicit q licet aliquid in tpe generetur hoc tn non est ex parte motus sed ex parte generantis. ideo tempus non dicit p se causa illius generationis sicut et corruptionis q p se sequit a motu que p se insequit nomen tempus. Ad secundam et terciam similiter patet solutio ex dictis. Sequit textus. Est autem idem et sm idem.

Querit decimooctauo vtrum tempus multiplicet ad multitudine temporalium.

Arguit q sic. qr tepus est numerus omniu motuu et mobiliu. sed numerus multiplicat ad multitudine numerabilium. ergo tps multiplicat ad multitudine mobiliu. Secudo sic. tempus insequit motu vt passio et mensuratio eius. sed passio multiplicat ad multiplicatione sui subiecti. ergo tempus multiplicatur ad multiplicatione temporalium. Ad oppositu est phs in vltimo capitulo huius qrti. vbi postq ipse determinauit de tempore et nunc et de pprietatibus eoz et de his que ipsis mensurant. hic psequenter mouet et soluit tres dubitationes.

Pro quo sciendum est primo q prima harum dubitationu est de natura temporis in omnibus rebus quare salicet tps videt

esse vbiqꝫ vicz in celo ⁊ terra ⁊ mari ⁊ in oibus que in eis sūt. Cui⁹ rei ratione reddit pħs quia tps est passio vel habitus motus cū sit numerus eius. sed h̄ oia mouent potentia vel actu eo ꝙ sunt in loco. ergo oportet ꝙ in eis sit tpus quia sic sunt tempus ⁊ motus tā motus in actu ꝙ motus in habitu ⁊ ſm potentiā. Secunda dubitatio vtrū si nō sit aīa erit tps. Arguit Aristoteles ꝙ non. quia si impossibile est numerantē esse impossibile est numerabile esse. ⁊ ꝑ ꝯsequens ipm numerū. ſꝫ nihil potest numerare nisi aīa ⁊ adhuc aīa intellectiua. ergo impossibile est tps esse si nō sit anima. Hanc dubitationē soluit aristoteles dicens ꝙ si nō ē anima nō est tps. vel si est: est vt quodcūqꝫ ens. puta est si contingat motū esse sine anima quia si sit motus erūt prius ⁊ posterius in motu. ſꝫ ista ſm ꝙ sunt numerabilia sunt tps. qd exponit sctūs Tho. tps est sine aīa vt quodcūqꝫ ens. id est tpus extra aīaz hꝫ esse ſm qd ⁊ imperfectū. aut extra aīam in actu de tpe nō est nisi ipm nūc indiuisibile qd nō est tps neqꝫ ps tpis. ſꝫ totalitatē suā dicit tpus accipe per opationē aīe numerātis. vnd sicut res numerate dependent a numerante. sic ⁊ numerus eorū ſꝫ prius ⁊ posterius motus q̄ sūt numerata ꝑ tps nō sūt in re extra aīam. sed de motu extra aīaz nō est actu nisi vnū indiuisibile cōtinuans ptes motus ad inuicē. ſꝫ motus suaz totalitatē ꝑcipit ꝑ cōparationē aīe cōparantis priorē dispositionē mobilis ad posteriorē. Et q̄uis hec positio sit multū probabilis tñ cōmuniter tenet positio Auicēne quā insequitur Albertus de modo essendi tpis extra que prius fuit recitata. Und ſm eos ad numerare tria exigunt. scꝫ materia numerata. numerus formalis. ⁊ anima effectiue numerans. ⁊ si nō sit aīa numerans adhuc erit numer⁹ formalis ſm esse formale. ⁊ materia numerata. ⁊ ad esse rei nō exigit in se nisi materia ⁊ forma. modo materia ⁊ forma tpis sine aīa repiunt. ergo ad esse tpis in se nō exigit aīa. ſꝫ bene verū est ꝙ aīa ipa ꝑ actū numerandi causat tpis apprehēsionē ⁊ effectuā numerationē. ⁊ quo ad hunc actū nō est tps extra aīam ⁊ hoc modo vt dicūt isti intellexit Aristoteles suū dictū scꝫ si nō esset anima nō est tps vel ē vt quodcūqꝫ ens. Tercia dubitatio cuius motus tempus sit numerus. Respondebant antiqui ꝙ tempus est primo numerus motus cuiuslibet. Nam oē qd fit in tempore fit: et quod augmentat in ipo augmentat. ⁊ sic de aliis motibus. Sed esse in tpe est numerari tempore. ergo vt dicebant tempus est numerus cuiuslibet mot⁹. Sed hoc improbat quia si tps sit numerus cuiuslibet motus sequitur ꝙ duorum motuū simul existentiū sit alterum ⁊ alterū tps. ⁊ vltra ꝙ duo tēpora equalia sint simul. ⁊ hoc est impossibile. quia oē tempus qd est simul est tm̄ in numero vnū. ⁊ illud qd nō est simul nō est vnū in numero. sed in specie qd ptꝫ ꝑ simile. quia sicut duorum numeratoꝝ equaliū vt septē canū vel septeꝫ equorum est vnus numerus. sic ⁊ motuū sīmul terminatoꝝ est idem tps ⁊ equale. sed septē hominū ⁊ septem equoꝝ est idem numerus licꝫ nō sit idē septēnari⁹. quia nō differūt ꝑ differentias numeri sed ꝑ differentias septēnarii. Sed ꝑ vera solutione hui⁹ dubitatōnis ponunt tres suppositōes. Prima est motus localis prius est oim motuū. ⁊ inter omnes motus locales motus circularis qui regularis ⁊ vniformis est: ē simpliciter primus. Secūda est. vnūqꝫ ꝙ mensurat vno quodā ꝓprio sui generis. vt vnitas vnitate. ⁊ plures equi per vnū equū. Tercia est ꝙ tempus mēsurat motu ⁊ econtra. motus mensurat tpe.

Tunc sit ꝯclusio prima. motus circularis qui est regularis est mēsura omniū alioꝝ motuum. Probat quia primū in quolibet genere est mensura omniuꝫ sequentiū ꝑ secūdam suppositionē. sed motus circularis qui est regularis est prius ⁊ notissimus omnium motuū ꝑ primam. ergo ille est mensura vniformis omnium motuum.

Cōnclusio secunda. tempus est ꝑ se primo mensura primi motus circularis ⁊ ꝑ ipm est mensura oim aliorum motuū. Patet quia quidam dixerūt tempus esse motū circularem celi. ⁊ hoc est quia est mensura celi ⁊ ꝑ ipsum mensurant oēs alii motus. etiā aliqui dicunt res humanas habere quendā circulum ⁊ hec omnia in tempore iudicant ⁊ accipiūt finē ⁊ principium ſm quandam circulationē quare tempus videt quidam circulus ꝙ nō est nisi quia tempus mensurat ꝑ motum circularem ⁊ ex ꝯsequenti ꝑ secūdū motū tempus est mensura oim aliorum motuum.

Cōclusio tertia. tēpus nō multiplicat ad multitudinē motuū ⁊ mobilium. Probatur conclusio. Nam nullum accidens

multiplicat numeraliter nisi solum ad multi plicationē sui subiecti. sed tps solū est in primo mobili mediante motu eius vt in subiecto: In alijs aūt est vt in numeratis et mēsuratis nō imediate sed mediante motu primi mobilis ergo cū nō sint plures primi motus sequit quod ē tm̄ vnū tps. Itē si tempus multiplicet ad multitudinē motuū cū simul sint plures motus equales quorum vnū non est pars alterius sequeret quod simul essent plura tempora equalia quorū vnū non est pars alterius quod prius improbatum est.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit quod tempus nō est primo numerus omnium motuū sed tm̄ primi motus. quare nō oportet ipm multiplicari ad multitudinem motuū et mobilium. Et similiter dicit ad secūdā. Seqt tertius. ~~Et hijs aūt vo. sic~~

Querit decimonono vtrum eternitas

que est mensura esse diuini bn̄ diffiniat eternitas est interminabilis vite tota simul perfectaque possessio. Arguit primo contra suppositū. qr esse diuinū est infinitū. ergo est imensurabile. Secūdo sic. qr mensura certificat q̄titatē mensurati. deus aūt nō habet q̄ntitatem. ergo et cetera. Tercio sic. mēsura differt realiter a mensurato cū certificet q̄titatē eius. sed eternitas non differt realiter ab eterno q̄a essent plura eterna quorum neutrum esset ab alio.

Quarto. si esset mensura esse diuini mēsuraret ipm sicut tps motū et nūc illud qd fert. sed hoc nō. quia eternitas ē vnum indiuisibile et vno modo manēs. ergo eternitas non est mensura esse diuini. Deinde arguit contra quesitum qr eternitas est quid positiuū. ergo male diffinitur per priuationē cū dicit interminabilis vite.

Secūdo si duratio magis refert ad eē rei q̄ ad operationē ergo male ponit vite. Tercio sic. omne totū habet ptes. sed in eternitate nō sūt ptes. ergo male dicit tota. Quarto sic. plures dies nunq̄ simul sunt. sed in eternitate dicunt esse dies. ergo ponitur male simul.

Quinto sic. totū et pfectū idē sunt. ergo superflue addit pfectā. Ad oppositū arguit per Boetiū ponentē illam diffinitionē. de consola.

Sciendum est primo. quod peripa

tetici nō inueniunt aliquid determinasse sm certitudinē de eternitate q̄uis q̄nque mentionē fecerint de ipa. nā de re qua sepius vtebantur debuissent tractatum fecisse. sed forsan tractatus eorum de ipa ad nos nō peruenit. ideo difficile est de ipsa determinare. qr tm̄ euum ab eterno et tempus ab euo fluit iuxta illud Boetij Qui tempus ab euo ire iubes. cōueniēs fuit vt dicit Albertus quod post tractatū de tempore aliq̄ mentio fieret de eternitate. vt sciret quid est eternitas et q̄d sit radix tpis.

Sciendū est secundo quod eterni

tas dicit multis modis. Primo modo dicit spaciū carēs principio et fine nō habēs in se prius et posterius nec aliq̄ successionem ex eo quod nō mensurat illud qd mutat. sed potius qd stat vno et eodē modo nihil amittēs in preterito et nihil acquirens in futuro et hic est proprius modus eternitatis de quo est ad propositū. Secūdo modo minus proprie dicit eternitas spaciū rei imensurabilis siue imutabilis sm omnē speciē motus et mutationis licet habeat pncipiū sui esse. et hoc modo necessaria dicunt eterna Tercio modo dicit eternitas adhuc minus proprie spaciū variatū qd non habet principiū neque finē et hoc modo a quibusdā mundus dicit eternus. licet sm veritatē sit tēporalis. quia corpora que in ipso sunt mouētur et mutant in tpe quo habent prius et posterius. ideo per impossibile si mundus careat pncipio et fine adhuc esset temporalis Quarto modo dicit eternitas nō spaciū alicuius esse vel substantie. sed potius delectatio et possessio vite interminabilis que sm impfectissimū esse indesreperitur.

Sciendum est tercio. quod sm primā

acceptionē eternitatis ysaac pbus israhelita sic diffinit eternitatē. quod est spaciū continuū non interceptū qr suū totū esse simul habet et pfecte. per cōtinuitatē intelligit indeficientiā eternitatis. et per nō interceptū intelligit negatōem prioris et posterioris et successionis. Sed Gilbertus porretanus dicit eternitatem moram cōtinuam nō interceptā. et si vocet mora non debet intelligi quod sit mora tpis vel momenti. sed vocat mora propter pmanentiā eius que ē indeficiens. que mora dicit spaciū sm quod ambit totū esse indeficiens et hoc spaciū cōtinuum dicit nō quod habeat ptes sicut quantitas continua sed qr nunq̄ deficit nec deest neque deerit sed semper est stans incōmutabiliter in seipso. et dicitur non interceptam quia nihil amittit in toto preterito nec aliquid acquirit in futuro. ideo nō est ibi interceptio vel diuisio, preteriti vel

futurū sicut in tempore. sicut dicit Boetius ꝙ nūc stans ꝛ non mouens se facit eternitatem. Et sic patet ꝙ diffinitiones ysaac ꝛ Gilliberti non differunt nisi ſm vocem. quia primus vocat eternitatem spaciū. secundus vero morā.

Sciendū ē quarto. ꝙ eternitas non habet prius ꝛ posterius sed est tota simul ꝛ indiuisibilis vnde aliqui dubitauerunt q̄liter deo qui est eternus attribuantur verba p̄terita et futura. Ad quod dicendū est ꝙ talia deo attributa denotant coexistentiam eternitatis ad tempus. vt cum dicitur deus est. sensus est ꝙ deus nulli tempori presenti deest. deus fuit. i. est nulli p̄terito defuit. deus erit. id est nulli futuro deerit.

Sciendū est vlteri⁹ ꝙ eternitas dicitur habere suū esse simul ꝛ perfecte propter quasdam substantias que licet habeant simul suum esse tn̄ in hoc ꝙ aliquid possunt volunt vel intelligunt non habent pfecte ipsum simul. non eñ presentia omnia sunt intellectibus intelligentiarū ad que extendi potest intellectus eaꝝ. sed potius ꝯtinue illuminant a prima intelligentia. ideo vices quasdam habent ſm suum posse ꝛ ſm intelligere. Unde licet euiternum ſm id quod est sit sic. tamē nō possidet suū esse simul ita pfecte sicut eternū. sicut omnia sunt presentia quo ad esse viuere velle ꝛ intelligere ꝛ illa non perfecte obumbrantur. nec recipit transmutationē vel vicissitudinem. sed ea que sparsa sunt in toto tempore que ab ipso eterno fluunt simul p̄sentia sunt. ppter quod omnia p̄uidet ꝛ presciit anteꝙ̄ fiant. Et istam pfectionē eterni cōsiderans Boetius eternitatē diffiniuit melius omnibus alijs dicens. Eternitas est interminabilis vite tota siꝛ pfectaꝙ possessio.

Ideo cū ipso Boetio sit hec cōclusio p̄ma. diffinitio eternitatis posita a boetio est sufficiens. p3 p particulas eius. nam q2 eternitas est simplex indiuisibilis. ꝛ simplicissima nō cognoscimus nisi p abnegationē cōpositoꝝ. ꝛ indiuisibilia p abnegationē partium. vt dicimus punctus est cui⁹ ps nō ē. ideo in diffinitione ponit̄ interminabilis. Unde interminabiles dicunt̄ in quoꝝ duratione non est finis neꝙ principiū ꝛ tale est eternū quod dicit̄ extra terminos positū. Deinde ponit̄ vite q2 duratio quo ad nos magis ad opationē refertur ꝙ ad esse. Et ponitur tota simul ad excludendum tempus quod nō est totum simul. neꝙ dicitur tota quia habeat partes sed quia nihil sui est extra ipsam. Et additur perfecta eo quod ipsum eternum est perfectū in esse posse ꝛ operari que omnia simul habet. Et dicitur possessio quia illud ꝓprie dicitur possessum quo aliquis ad nutum suum vtit̄. ꝛ sic est de eterno ꝛ de vita eius.

Quibus notatis sit cōclusio secunda ꝛ responsalis. Eternitas est mensura esse diuini. ista conclusio satis patꝫ ex diffinitione Boetij imediate declarata. Etiam probatur mensure ad mensuratum dicitur esse ꝓportio. sed eternitas simul est ſm esse posse ꝛ agere cuiusmodi est ipse deus. igit̄ ꝛc.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam dicitur ꝙ licet esse diuinū vt caret principio ꝛ fine sit infinitum. est tamen finitissimum per hoc ꝙ est simplicissimū ꝛ simul sic ꝙ nihil sui est extra ipsum. ꝛ hoc modo est mensura eternitatis ꝛc. Ad secundam dicitur ꝙ licet deus non habeat quantitatem magnitudinis habet tamen maximam quantitatem virtutis qua se continet ꝛ nunꝙ̄ aliquid sui extra extendat. ꝛ hec indeficietia sui stans iuxta se mensurat̄ eternitate. Ad terciam ꝙ non omnis mensura realiter differt a mensurato. aliquando eñ mensuramus totam ꝗ̄titatem p partes eius que simul accepte ab ea non differunt. ideo sufficit ꝙ differant ratione. ꝛ hoc modo eternitas differt ab eterno inꝗ̄tū habet rationē more vel spacij indeficientis et eternus habet esse stans ꝛ totum simul. Ad quartā dicitur ꝙ eternitas non mensurat eternum eo ꝙ nec eius recipiat variationē sicut nec tp̄is. sed mēsurat per modū vnitatis stans imobiliter. ideo nō eodē modo mensurat eternū sicut tp̄s rem tp̄alē. vel sicut nunc illud quod fertur ſm ꝙ fert̄ ꝛ hec de questione.

Querit̄ vicesimo vtrū tm̄ sint tres mensure durationū realiter distincte scꝫ eternitas euiternitas ꝛ tempus. Arguit̄ ꝙ nō quia due ~~forme~~ distincte non possunt sim esse. sed iste tres mensure sunt simul ḡ nō sūt distincte. Secūdo sic. euiternitas habet p̄us ꝛ posterius vel nō. si sic tunc non differt a tp̄e. si nō tūc nō differt ab eternitate. ergo nō

sunt tres mensure distincte. Tertio sic nunc eternitatis & nunc tēporis sunt idem nunc. ergo eternitas & tēpus idē sunt. Antecedēs patz. qr vt dicit Boetius sicut nunc fluens facit tēpus ita nūc stans & pmanens eternitatē. sed idez est subiecto nūc stans & nūc fluēs. ergo eternitatis & tēporis est idē nunc. Ad oppositum arguitur per Boetiū & cōes expositores peripateticorū ponentes illas tres mensuras realiter distinctas.

Pro respōsione sciendū est primo q predicte mensure in ordine ad mēsurata se habēt in aliquo similiter & in aliquo dissimiliter. est enī proportio in hoc q sicut eternum est totū simul scdm esse posse & agere nihil amittens in preterito & nihil acquirens in futuro. ita eternitas est tota simul vt patz ex sua diffinitōe. Similiter sicut euiternū est totū simul scdm esse & nō scdm posse & operari sino acquirit p vicissitudinez in actionib' suis aliquas pfectiones quas prius nō habuit. ita euiternitas scdz aliqd est tota sil' & sm aliqd hz par' & poster' sil' iuncta. Silr sicut tēporale nō simul participat totū suū esse posse vel agere ita tēpus nūq totū simul est scdm rem. & ita sicut eternitas est mēsura adequata eterno. ita euiternitas euiterno. & tēpus tēporali. & in hoc habēt proportionē iste mēsure ad mensurata. Sed dissimiliter se habēt in hoc. qr esse in tēpore est quadaz pte tēporis mēsurari. sed esse in eternitate nō aliqua parte videt mēsurari. qr non habet partes. Item omē qd mensurat tēpore excellitur a tēpore. quod vero est in eternitate nō excellitur ab ipsa. sed sibi est penitus adequatū. euiternū aūt scdm aliquid ē simul & scdm aliquid nō est simul. ideo scdm aliquid euū excellit euiternū & scdm aliquid sibi adequat. scdm q excellit. vocant euū tēpus. sicut dicit Augustinus. qr rationalis creatura pptr vices sue volūtatis & intellectus mouetur per tēpus & non per locū. corporalis vero mouetur per locum & per tempus.

Sciēdum est secundo q triplex distinguitur eternum. Quoddā est vere eternum quod est totū simul scdm esse posse & operari. & hoc mō est vnū solū scz pma cā q deus est. Alia dicunt eterna solū per participatōem aliquā veri eterni. vt sunt intelligentie & anime beate que cōtemplantur verū eternū & gloria sibi influente imutabiles efficiuntur & hoc ppria natura sunt mutabilia. diuina tamen volūtate sunt immutabilia. & sic sufficit eternitas. qm quidem diuini ordines aliquid participantes in hac vita cōtemplatōne eterna supra tēpus quodāmodo efficiūtur. ita q nō pcipiunt motuz nec mutationē naturalē. Hoc etiā modo necessaria dicūtur eterna siue sint cōplexa vt celestia corpa. siue necessitatē habeāt ex habitudine incōplexorū adinuicez vt prime dignitates. Alia dicūtur eterna nō. qr participant aliquid immutabilitatis qd eternitati pprium est. sed qr habēt similitudinē cū eternitate in carētia finis. vt motus dicit eternus ab hijs qui ponunt mundū eternū. & pene infernales dicunt eterne. sed eternitas solū vere cōuenit illi qd est primo mō eternū.

Sciendu3 est tertio q eternitas est causa exēplans euiternitatis & tēporis. nā sicut euiternū ab eterno dependet & tēporale ab ambobus. ita euiternitas ab eternitate dependet. & tēpus ab vtraq. Et hoc sic dicit Boetius. O qui perpetua mūduz rōne gubernas Terrarū celiq sator. q tēpus ab euo. Ire iubes stabilis quemanēs das cuncta moueri. Cuius dat exēplū. nā sicut ens frequēter sub eo quod est semp currit & ab eo deficit & id qd est raro ab eo qd est frequēter. ita euiternitas sub eternitate currit ab ea deficit & tēpus sub euiternitate currit & ab ea deficit. Unde eternitas est mēsura illius qui semp vno & eodez mō & imutabiliter pēitus se habz. qd vero immediate ab eo depēdet p hoc deficit ab eo qd distat. & hoc est euiternuz cuius esse qd est stabile. habet tamē vices in suis potentijs & actōibus sicut intelligere & velle. qd autē ab eo plus distat ab eo plus deficit. vt est tēporale. cui' nec esse nec posse nec agere stabile est.

Tūc sit cōclusio prima q tres sunt tres mēsure durationū realiter distincte. pbat qr omis talis mēsura mēsurat esse alicui' rei. vel ergo illa res est tota simul scdm posse esse & agere. & sic est eternitas. vl' est tota scdm eē & nō scdm posse & agere & sic est euiternitas & vel non est tota sil' in esse nec scdm posse nec scdm agere & sic est tēpus. Uel sic omnis res vel caret principio & fine. & sic est eternum vl' habet principiū & non finez & sic est euiternū. vel habet principium & finez & sic est tēporale. Hec tamen distinctio est magis p accidēs q precedens. qr dato q mundus nō incepisset

net haberet finē adhuc esset temporalis nō simpliciter eternus.

Cōclusio secunda. eternitas est mēsura eterni euiterni ⁊ temporalis. ⁊ euiternitas euiterni ⁊ tēpalis. tēpus vero temporalis tm̄. patz quia quicquid est mensura superiorum est mensura inferiorum. sed nō econtra. ergo cōclusio vera. Uerūtamē eternitas nō est adequata mensura euiterni ⁊ tpalis: sed ē excedēs nec euiternitas tpalis. Et dicit mensura adequata quū ē pportio mensurati ad esse mensure vt p⁹ dictū ē motū tpe mensurati ⁊ ipm ⁊ eē ei⁹. qz successiuū est sicut tēpus Ex ista cōparatione eternitatis ad tps contingit p accidēs eternitatē diuidere ⁊ ipam hrē ptes. nō q hmōi ptes ipi⁹ sint sed spacij qd est sub ipsa. vt qñq dicit mille annis fuisse de⁹ ⁊ q anni ei⁹ non deficient. nō q in eternitate sint dies. mēses et anni. sed qz eternitas continet tēpus cui⁹ dies mēsis ⁊ ann⁹ dicunt eē partes.

Cōclusio tercia. nūc eternitatis differt realiter a nūc euiternitatis ⁊ tēporis. qa nūc eternitatis ē aliquid ipsi⁹. ⁊ nūc euiternitatis ē aliqd eius. ⁊ similr de nūc tpis ad tēpus. sed ille tres mensure sunt realiter distincte ergo etiā nūc ipsarū. Itē nūc tēporis ē numerus ei⁹ quod fert fm q fert ⁊ non fm q substantia ei⁹ est in se pmanens sed fm q fert. ergo nullā habet ydēptitatē ad nūc quod est in se ipso pmanens cuiusmodi ē nūc euiternitatis. Item sicut eternitas pcedit tēpus. ita nūc eternitatis pcedit nūc tēporis. ergo realiter distinguunt. Et sic argueret de nūc euiternitatis.

Cōclusio quarta. nūc eternitatis ab eternitate differt rōne tm̄. probat quia dicit nūc fm q adiacet vni indiuisibili instāti nihil amittenti in pñti nec aliquid acquirēti in futuro. sed eternitas dicit spaciū siue mora indeficiēte ei⁹. ergo rōne differunt.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit q due mensure eiusdē generis nō possūt eē simul nisi vna sit pars alterius. sed mēsure diuersorum generū cuiusmodi sūt iste bene possunt esse simul. Ad secundam dicit q euiternitas fm esse est tota simul. habz tñ prius ⁊ posterius sibi adiūcta fm q in actionibus euiterni sunt prius ⁊ posteri⁹. Ad terciam dicit q nō pcise differunt nunc eternitatis ⁊ nunc temporis qz vnū est stans ⁊ aliud fluens. sed differunt. qz sunt principia mensurarū diuersorum generuz. Et hec de questione. ⁊ p pñs de toto quarto phisicorum.

Sequitur textus quinti libri phisicorum.

Transmutat autē trāsmutās oē aliud quidem fm accidēs vt cū dicim⁹ musicū ambulare ⁊c.

Circa quintuz librū phisicorum querit pmo. Utrū motus siue mutatio sint subiectiue in specie vel in forma fm quā fit motus.

Arguit q sic. qz motus est fluxus quidā sed fluxus est in forma fluente. ergo motus est subiectiue in forma vel in specie.

Secūdo sic. motus ē subiectiue ī eo quod mouet. sed forma est id qd mouet qz est id qd cōtinue variat de eē imperfecto ad esse pfectū ergo motus est subiectiue in forma fm quā ē motus. Ad oppositū arguit p phm in textu.

Pro responsiōe sciēdum est primo. q postq determinatū est de motu fm cōmune rōne ei⁹ ⁊ de hijs q insequunt motum vt sūt infinitū locus ⁊ tps. Consequenter de ipso philosophus determinat ipsum diuidēdo in partes subiectiuas in isto quinto. In quo pncipaliter tria facit. Primo eñ diuidit motum in suas species ostendendo in qbus predicamentis est p se motus. ⁊ in qbus non. Secūdo ponit rationes quorundam dubiorum siue quarundam intentionū q sūt vtiles ad ea que postea dicentur. Tercio agit de contrarietate ⁊ varietate motuū: ⁊ qz motus per accidens non habet diuidi in suas partes subiectiuas quia infinitis modis variat. sed tamen motū per se illo modo habet diuidi. ideo antq diuidat motū per se in suas species distinguit motum per se a motu per accidens reijciendo motum p accidēs a sua consideratione.

Sciendū est secūdo. q tripliciter contingit aliqd mobile moueri. Primo modo aliquid mouet fm accidens vt dicim⁹ musicū ambulare quia subiectum musice ambulat. Secundo modo aliquid mouet fm alterum in ratione partis vt corpus dicit sanari

D iij

quia oculus eius vel thorax .i. pectus sanatur. Tercio modo dicit aliquid moueri p se pⁱmo sic q nō p accidens nec gratia partis vt alterabile in motu alterationis. Et similis ē distinctio ex pte mouentis nā aliquid mouet fm accidens vt musicus edificat ꝛ aliqd mouet fm alterū ꝛ gratia partis vt hō pcutit qꝛ manus eiꝰ pcutit. ꝛ aliquid mouet p se primo vt medicus sanat pⁱmo p se. Et ad videndū quomodo est similis distinctio ex parte termini ad quem.

Sciendū est tercio q in oī motu quinqꝫ requirunt. scꝫ mouens mobile et tēpus in quo est motꝰ ꝛ duo termini motus. scꝫ a quo ꝛ ad quē. qꝛ oīs motus est a quodam in quoddā. q aūt mobile sit alterū a termino a quo ꝛ a termino ad quē vt q lignū qđ calefacit sit alterū a calido ꝛ a frigido sic probat Aristoteles. quia motus est in ligno vt ī subiecto ꝛ non in aliquo terminoꝝ. qđ pꝫ quia motus est in illo vt in subiecto qđ mouet. sed lignū est id quod mouet ꝛ non terminus a q̄ nec terminus ad quē quia species siue forma neqꝫ mouet neqꝫ mouet. ergo sequit q mobile est alterū ab vtroqꝫ terminoꝝ motus. ꝛ sic tā ex parte mobilis q ex parte terminoꝝ pōt sumi diuisio motus. sed qꝛ magis terminat a termino ad quē q̄ a termino a quo eo q p motū acquirit terminꝰ ad quē ꝛ auferē terminꝰ a quo. ideo motus habet ꝯuenientiam cum termino ad quē ꝛ repugnantiam cū termino a quo. ideo magis sumit diuisio ex parte termini ad quē q̄ a termino a q̄. Quia etiā tps ē extrinsecum motui. ideo ex pte tpis nō sumitur pdicta diuisio. ideo sequit q tm̄ sumit ex parte termini ad quē scꝫ ex parte mobilis mouētis ad terminū ad quē. Et si querat ex quo forma vel species vel passio nō est id qđ mouet vtrū possit dici motus. Dicit phūs q non qꝛ cum forma species vel passio sit terminus motus sequit q ad motū fieret motꝰ quod postea improbat. ideo forma puta albedo nō est motꝰ. ſ albefactio est motꝰ ꝛ albedo est terminus eius.

Tunc sit cōclusio pⁱma motꝰ sufficienter diuidit in motū p accidēs in motū p alterū ꝛ motū p se primo. pbat conclusio ex parte mobilis. quia illis tribus modis aliquid dicit moueri. ꝛ ex parte termini ad quē quia motus qñqꝫ terminat ad aliquid p accidens vt albatio ad id qđ intelligit qꝛ accidit albatū intelligi. sed terminat ad colorē fm alterū qꝛ albedo est pars coloris sed p se terminat ad albū colorem.

Cōclusio secunda. motus non est subiectiue in specie vel forma fm quā est motus sed in mobili. Probat qꝛ motus ē vt in subiecto in illo qđ mouet. sed ipm mobile mouet ꝛ nō species vel forma. ergo maior patet qꝛ illud solū mouet cui cōuenit esse tanq̄ id qđ est. ſ forma nō est tanq̄ id qđ est ergo motus est in mobili subiectiue ꝛ non in forma.

Cōclusio tercia. mutatio p accidens nō ē diuidēda in suas ptes subiectiuas siue sumat ex pte mobilis vel mouentis vel termini ad quē. Probat qꝛ talis mutatio infinitis modis variat eo qđ infinita vni accidūt ꝛ indifferent est in oībus corpibꝰ ſ infinita nō cadūt sub arte cū indefiniata sint ꝛc.

Cōclusio quarta. motus p se habet diuidi in suas species. pꝫ qꝛ motus p se nō est in oībꝰ indifferenter. ſ tm̄ in contrariis quo ad motū successiuū vel in cōtradictoriis quo ad generationē ꝛ corruptionē. sed contraria ꝛ ꝯtradictoria sunt distincti termini. ergo motus p se fm illos terminos potest diuidi in suas species ꝛ potest cadere sub arte. ꝛ quia mediū est quodāmodo extrema inquantū pticipat vtrūqꝫ ꝛ comparatū ad vtrunqꝫ habet vtriusqꝫ rationē vt fuscū cōparat ad albū ꝛ sic habet rationē nigri. ꝛ comparatum ad nigrū habet rationē albi. Ideo vniuersaliter dici potest q omnis motus est inter contraria vel contradictoria.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit q fluxus motus non differt essentialiter a forma fm quā mobile mouet. ideo ille fluxus est subiectiue in mobili quod mouet sicut forma fluens. mobile aūt variat fm illam formā de dispositione in dispositionē. ꝛ dicit forma fluens nō q sit id quod fluit sed quia fm ipā mobile fluere dicit de nō esse. Ad secundā dicit q forma non est id quod variat de esse imꝑfecto ad esse perfectū. cum esse non sit ipsius forme tanq̄ eius quod est. sed mobile est qđ variat de esse imꝑfecto ad esse perfectū illius forme fm quā est motus de esse imꝑfecto ad esse ꝑfectū ꝛc.

Sequitur textus. Quoniam autem omnis mutatio.

Queritur secundo. utrum sola mutatio que est de subiecto in subiectum sit motus proprie dictus. Arguitur quod non. quia in omni motu debet manere idem subiectum sub utroque terminorum. alias motus non esset unus. Et si semper maneat idem subiectum sequitur quod talis motus non est de subiecto in subiectum. Et per consequens mutatio de subiecto in subiectum non est motus. Secundo sic generatio est de non subiecto in subiectum et corruptio econtra. et tamen generatio est motus. cum sit actus generabilis inquantum generabile et similiter corruptio. ergo. Tercio sic sicut se habet subiectum ad subiectum ita non subiectum ad non subiectum. ergo si sit motus de subiecto in subiectum erit motus de non subiecto in non subiectum. ergo non sola mutatio de subiecto in subiectum erit motus. Ad oppositum arguitur per philosophum in textu.

Pro responsione sciendum est primo quod postquam philosophus distinxit motum per se a motu per accidens et removit motum per accidens a sua consideratione. Consequenter incipit determinare de divisione motus per se in suas species et quia mutatio accepta in communi se habet ut quoddam superius ad motum proprie dictum. ideo ~~postquam dividit~~ motum proprie dictum dividit mutationem per se in communi. et postea ostendit que mutationes non sunt motus et postea que mutationes sint motus proprie dictus.

Sciendum est secundo quod omnis motus sive mutatio fit ex quodam in quoddam ut satis manifestat nomen mutationis: quia connotat aliquid esse post aliud. et aliquid prius et aliquid posterius et ita mutatio semper est inter duos terminos. unde secundum illorum terminorum variationem potest intelligi mutatio fieri quadrupliciter. primo de subiecto in subiectum. id est de termino affirmato in terminum affirmatum. Secundo de subiecto in non subiectum. Tercio de non subiecto in subiectum. Quarto. de non subiecto in non subiectum. et ut habet philosophus dicitur hic subiectum. quod est affirmative demonstratum. et illud est ens in actu completum per formam substantialem. ut cum dicitur hic homo vel equus. et cum hoc accipitur sub aliqua forma accidentali que affirmative designatur tale ens completum prout est sub illo esse accidentali potest movere ad aliud esse accidentale et ita dicitur mutatio fieri de subiecto in subiectum. Ex quo patet quod materia in proposito non est subiectum immo magis dicitur non subiectum accipiendo eam cum privatione. ut cum dicitur quod aliqua mutatio est de non subiecto in subiectum.

Conclusio prima. ex non subiecto in non subiectum nulla est mutatio per se licet bene per accidens. Prima pars patet. quia omnis mutatio per se est inter contraria vel inter contradictoria. Sed non subiectum ad non subiectum nullam habet oppositionem sive capiatur non subiectum ut dicit simplicem negationem sive ut dicit privationem quia negatio negationi non opponitur nec privatio privationi nec potentia potentie. nam negationes simul de eodem subiecto verificari ~~non~~ possunt. ut idem lapis nec est sanus nec eger nec cecus nec videns. Secunda pars patet quia cum ex albo fit per se nigrum fit per accidens ex non nigro non album. pro quanto privatio semper salvatur in forma contraria sed id quod est per accidens in aliquo genere non potest esse species eius: ideo ex non subiecto in non subiectum non est aliqua species mutationis per se.

Conclusio secunda. tantum sunt tria genera mutationis per se. patet quia divisio mutationis secundum variationem suorum terminorum penes affirmationem et negationem attenditur: sed tales termini solum variantur quattuor modis et secundum unum modum non potest fundari per se mutatio scilicet de non subiecto in non subiectum. ergo erunt solum tria genera mutationis scilicet de subiecto in subiectum. et de non subiecto in subiectum. et de subiecto in non subiectum. Sed ad sciendum que istarum mutationum sit motus. Advertendum est quod mutatio de non subiecto in subiectum dicitur generatio cuius alia est generatio simpliciter que fit de non esse simpliciter ad esse simpliciter. scilicet ad esse substantiale. alia est generatio secundum quid que fit de non esse secundum quid scilicet de non esse accidentali ad esse accidentale ut de non albo in album. et talis generatio secundum rem est alteratio vel motus proprie dictus. Sed secundum modum designatur ad modum generationis secundum illa muta

tio que est ex subiecto in non subiectuz dicitur corruptio. cuius quedam est corruptio simpliciter. Alia est corruptio scdm quid quemadmodum dictum est de generatione.

Conclusio tertia generatio non

est motus. patet duabus rōnibus phi. Prima est. illud qđ nō est simpliciter nō pōt moueri neqꝫ quiescere. sed id qđ generat̄ simpliciť est nō ens. ergo nō pōt moueri. ⁊ per cōsequēs generatio nō est motus. pro declaratōne maioris supponit phus ꝙ nō ens dicit̄ tripliciter Primo mō dicit̄ nō ens scdm cōpositionē ⁊ diuisionē. ⁊ hoc mō nō ens idē est ꝙ falsum qđ opponit̄ enti qđ est verū. sed hoc mō ens ⁊ nō ens solū in mēte sunt. iō tale ens non pōt moueri. Secūdo modo dicit̄ nō ens qđ non est ens in actu p quācūqꝫ formaz sed est in pura potētia. ⁊ tale nō ens non pōt moueri. sed est principiū gňationis simpliciter vel terminus corruptōnis. Tertio mō dicit̄ nō ens scdm q̄d ⁊ rōne oppositōnis quā habz ad aliud prout prima saluat̄ in forma contraria vt albū dicit̄ nō nigrū. ⁊ tale nō ens cōtingit moueri p accidens. sed id qđ nō est ens simpliciť. ⁊ simpliciter generatur. nullo mō cōtingit moueri. Secūda rō. omē qđ mouet̄ est in loco. sed qđ generat̄ simpliciť non est in loco. ergo qđ generatur nō mouet̄. Maior patz qꝛ mot⁹ localis est primus oīm motuū. ⁊ destructo priori destruūtur posteriora. iō si aliquid nō sit mobile localiter nec etiā alio motu. sed omne mobile localiter est in loco. ideo necesse est quod moueatur esse in loco.

Cōclusio quarta. corruptio simpliciter nō est motus.

patet qꝛ motui nihil est cōtrariū nisi motus aut quies. sed corruptioni gňatio cōtrariat̄ q̄ nō est motus aut quies vt pbatuz est. ergo corruptio nō est motus. ⁊ sic due spēs mutationum prius posite nō sunt motus.

Ex q̄b⁹ ifert̄ cōclusio quīta ⁊ responsiua ad. q.

sola mutatio đ subiecto ī subiectū est mot⁹ ꝓprie dict⁹ pꝫ qꝛ mot⁹ ꝓprie dict⁹ est aliq̄ mutatio. qꝛ in tali motu fit aliq̄d post aliud. ⁊ nō est mutatio de nō subiecto in subiectū nec ecōtra. ergo cū n̄ sint nisi tres spēs mutatōis seq̄tur ꝙ est mutatio de subiecto in subiectū. ⁊ ipa subiecta sunt cōtraria vľ media vľ includūt priuationē q̄ ponit̄ vt vnū cōtrariuz in quātū affirmatiue mōstrat̄ vt pudū vľ obscurū

Ad rationes ante oppositum

Ad primā dicit̄ ꝙ in ꝓposito nō solū capit̄ subiectū p illo qđ subijcit̄ motui. sed capit̄ ꝓ illo qđ subijcit̄ inquātū stat sub aliquo termio affirmato. ⁊ sic mō fit mutatio de subiecto in subiectū. lꝫ mobile qđ subijcit̄ motui idē remaneat. Ad secūdaz dicit̄ ꝙ si capiat̄ mot⁹ in cōi vt capit̄ in pňti ⁊ in tertio hui⁹ videlꝫ vt dicit̄ act⁹ entis in potētia nō distinguēdo ipsuz cōtra simplicē mutationē sic gňatio ⁊ corruptio dicerētur mot⁹. s nō captēdo ipsuz spēaliť vt fit de cōtrario in cōtrariū ⁊ inter formas positiuas. ⁊ isto modo accipit̄ hic. Ad tertiā dicitur ꝙ subiectū ⁊ nō subiectū cōueniūt in negatōne sicut duo subiecta in affirmatōne. sed est dissimile in hoc. qꝛ nō subiecta dicūt aliquas duas negatiōes q̄ nullā habēt oppositionē ⁊ īter subiecta q̄ differūt p formas positiuas ꝑe esse cōtraria oppō. iō in ipis pōt fieri mot⁹ ⁊c. Sequitur textus. Si igit̄ pdicata ⁊c.

Queritur tertio vtrum in substā

cia ⁊ ad aliq̄d sit p se motus. Arguit̄ ꝙ sic. qꝛ forma substātialis pri⁹ inducit̄ in vna parte materie quā in alia ergo nō est possibile materiā scdm quālibet sui partē subijci equaliter virtuti agentis. ergo generatio est mutatio successiua. ⁊ ita est motus. Secundo sic arguit̄. in substantia est contrarietas. ergo etiaz est motus. Antecedēs patet qꝛ in vno quoqꝫ genere est tm̄ vna cōtrarietas prima. Itē ignis cōtrariatur aque vt dicit̄ in secūdo de gňatiōe. ⁊ si dicatur ꝙ hoc est rōne qualitatis ex hoc infertur ꝙ ignis scdm suā substantiā contrariat̄ aque. qꝛ ꝓprie passiones habēt ꝓprias causas ⁊ ita cū caliditas ⁊ frigiditas sint in subiectis ignis. ⁊ aque seq̄tur ꝙ ille substātie sunt cōtrarie. Tertio sic arguit̄ ꝙ in ad aliquid sit motus. qꝛ per dealbefactionē fit aliquis similis. sed dealbatio est motus. ⁊ similitudo est relatio. ergo per motū acquiritur relatio in aliquo ⁊ per consequens in ad aliquid est motus.

¶ Ad oppositum est phs in textu qui postq̄ diuisit mutationem per se in tres partes siue species. scꝫ in generationem corruptionem ⁊ motum proprie dictum. Consequenter inquirit diuisionez motus proprie dicti in suas species. ⁊ quia diuisio ⁊ distinctio motus ꝓprie dicti sumitur scdm distinctionem termini ad quem. qꝛ motus non est preter res ad quas ē motus. ideo ad inquirendum illam diuisionē

vel distinctionē inquirit ad que p̄dicamēta ē p se motus τ ad q̄ nō. Et primo ondit quibus predicamētis nō ē p se motus τ inter cetera prio ondit h̄ de substātia τ relatiōe.

Sciendū est primo. ꝙ motū eē p se in aliq̄ predicamēto nihil aliud ē quam formā illi⁹ predicamēti acqri p se in aliq̄ subiecto p motū τ eē p se terminus illius mot⁹. cuius rō ē. qꝛ motus ē actus ipfect⁹ tendēs ad vlterioꝛē pfectionē. Terminus ad quez est forma pfecta. τ pfectio ad quā tēdit motus non est preter res ad q̄s ē motus. imo ē in eodē p̄dicamēto cū termio ad quē. iō dicit̃ p hoc eē in illo p̄dicamēto cui⁹ ē forma p se fluens in illo motu. Unde patet ꝙ si p motū vnū plures forme acquirant̃ vt p albefactionē acquirat̃ albedo τ similitudo. motus ē p se solū ad illā formā que p se fluit in illo motu. τ ad alias ē p accidēs nam vno fluxu per se fluit tm̄ vna forma.

Sciendū est secundo. ꝙ cū ois motus sit quidā fluxus cōtinu⁹ alicui⁹ subiecti existentis in actu substantiali τ in potētia accidentali de vna forma cōtraria i aliā fm̄ remissionē vnius τ intensionē alteri⁹. iō oportet ꝙ ad hoc ꝙ in aliquo predicamento sit p se motus requiritur ꝙ in illo predicamento reperiant̃ forme contrarie ad inuicez fm̄ pfectā τ completā rōnem cōtrarietatis.

Sciendum est tertio. ꝙ ad hoc ꝙ in aliq̄ genere reperiat̃ talis contrarietas due conditiones requirunt̃. vt dicit doctor sanctus in hoc passu. Prima ē ꝙ in eo reperiant̃ termini maxime distantes int̃ q̄s cadant omnia illius generis sic ꝙ ab vno nō deueniatur ordinate in alterū nisi p media τ pp̄ter defectū huius conditiōis in numeris non est completa contrarietas quia licet ibi sit minimum non tamen ibi reperitur maximum. Secunda conditio est ꝙ inter illas formas sit aliqua contrarietas fm̄ quam d̄ vna in aliā continue deueniatur fm̄ intensionē vni⁹ ad remissionē alteri⁹. Iste aūt conditiones desūt formis substantialibus. primo quia licet in genere substantie reperiant̃ differentie contrarie apprehēdentes oia que sūt illius generis. tamen cum talis cōtrarietas differentiarum solū attendat̃ penes cōmunem radicem cōtrarietatis que ē excellentia τ defectus pro quanto vna est nobilior altera. sicut contingit in numeris. τ fm̄ propriā rationē specificā huius forme τ illi⁹. iō tales forme nō sunt fm̄ se contrarie nec etiā deuenit̃ de vna in aliā per media. imo dicit̃ ex vna forma ipa potest idifferenter ꝙ cū ꝙ aliam recipere quātū est ex pte sui vt dicit̃ secūdo de generatiōe. vt cum ex terra fit ignis non oportet ꝙ sit transitus p formas elementoꝝ medioꝝ. sed ex quolibet elemento immediate potest fieri quodlibet. Secūdo quia esse substantiale consistit in indiuisibili. ergo inter formas substantiales non pōt esse continuitas sic ꝙ fiat motus cōtinuus de vna in alteram fm̄ remissionez vnius et extensionem alterius. et in substātia non est perfecta contrarietas que requiritur ad motum.

Sciendū est quarto. ꝙ fm̄ albertum quattuor conditiones requiruntur ad completam τ pfectā contrarietatē que ad motū sufficit que virtualiter continent̃ i duabus primis. Prima ē ꝙ tales forme sint virtualiter actiue τ passiue adinuicē vt p se vt sūt q̄litates prime. vel cum alio τ sic p alterū vt sunt qualitates secunde causate a primis. Secūda est ꝙ tales forme non sūt simpliciter simplices. sed in maiori maiores τ in minori minores existentes. Tertia est ꝙ inter ea sit mediū per quod fit transitus d̄ vna in aliam.

Quarta ē ꝙ tales forme se expellāt ab eodem subiecto actiōe ppria. Unde iste cōditiōes formis substātialib⁹ deficiūt nō enī sūt formaliter actiue τ passiue. τ tāte sūt in maiori quantitate quāte τ in minore τ etiā int̃ eas nō ē mediū. nec etiā se expellūt ab eodē subiecto actione ppria.

Istis notatis sit conclusio pria

In substantia nō ē p se motus. pbat̃ qꝛ ois mot⁹ ē de vno cōtrario in cōtrariū. ß in substantia nō ē cōtrarietas requisita ad motuz. g ibi nō ē p se mot⁹ τ hec ē rō phi. Itē subiectum forme substantialis est ens in pura potentia. sed ens in pura potentia non potest moueri. et ita patent due cause quare in substantia non est motus. scilicet propter defectum subiecti mobilis. Item si ibi eēt mo

tus tūc eēt generatio τ corruptio. ꝫ hec non sūt mot⁹ vt prius dictū ē τ ꝓbatū ē. ꝗ.

Cōclusio secūda. in ad aliquid non ē ꝑ se motus ꝓbat pħs. In illo nō ē per se motus cuius natura de nouo inuenitur i aliq̄ subiecto nō mutato. ꝫ sic ē de relatiōe ꝗ. Maior patet: q2 terminus mot⁹ acquiri nō pōt. nisi ꝑ motū primū quia via prior ē ter mino sibi essentialiter intrinseco. minor: pꝫ. q2 sorte existente albo τ platone nigro sortes n̄ ē similis platoni. sed platone mutato ad albedinem factus ē sortes similis platoni ergo similitudo ꝺ nouo reperitur in sorte sine mutatione facta in eo. Pro cuius intellectu Sciendum ē ꝙ hec regula in quibusdam relationibus non habet difficultatem. Sunt enim triplices relationes quedam sūt relationes rationis in vtrisq₃ extremis vt relatō idemptitatis. alie vero sūt quarū vna ē realiter in vno extremo τ alia tātū ꝺm rationez in altero. sicut scientia refertur ad scibile. scibile aūt nō refertur ad sciam nisi q2 scientia referꝉ ad ipum vt dicꝉ q̄nto methaphisice. alie sunt relationes q̄ realiter sunt in vtroq₃ extremoꝝ vt equalitas vel similitudo. In illis ergo que nō possūt aliquid nisi in vno extremo: ū facile est intelligere ꝙ mutato extremo in quo relatio realiter existit de nouo dicatur aliquid relatiue ꝺ altero sine sui mutatione cum nihil ei realiter adueniat. sed in illis que sunt realiter in vtroq₃ extremoꝝ difficile ē intelligere ꝙ relatio in vno ē sine mutatione illius cui aduenerit. sed solū cū mutatione alterius cum nihil de nouo reale adueniat alicui sine mutatione illius cui aduenit vt innuit vnus articulus parisiensis.

Ad hoc respondet doctor sanctus ꝙ si aliquid per suā mutationez mihi fiat equalis me non mutato prius erat in me quodāmō scilicet in sua radice in qua habet suū eē. ex eo enim ꝙ habeo talē quantitatem competit mihi ꝙ sim equalis omnibus qui talem quantitatem habent. Cū ꝗ aliq̄s de nouo accipit illam quātitatē illa radix communis equalitatis que fuit in me determinatur ad illum. et ideo nihil reale aduenit de nouo mihi cū incipio alteri esse eq̄lis per ei⁹ mutatōz

Ad rationes ante oppositum.

Ad primū ꝺ: ꝙ forma eē̄ prio inducitꝉ i oēz ꝑtē materie determinate ad susceptiōez forme substantialꝭ. τ si i generatōe ē aliq̄ successio ꝫ ē ꝑ accidēs. s. rōne alteratōis q̄ generatō in mixto ē. Ad secūdā dicꝉ ꝙ ꝯtrarietas differentiarū prio diuidentiū aliqꝺ gen⁹ nō ē cōpleta cōtrarietas. q2 nō sꝑ attēditꝉ ꝺm propriā rōnē hui⁹ forme vel illi⁹. ꝫ solū ꝺm radicez cōtrarietatis. τ secūda sufficit ad hoc ꝙ in illis formis causentꝉ passiōes vere cōtrarie. q2 nō requirꝉ diuersitas tanta in causꝭ quanta in effectibus reperiꝉ. Ad tertiam dicitur ꝙ relatio extrinsecꝰ ex consequēti solum acquirꝉ ꝑ motum. dealbato enim per se τ intrinsece terminaꝉ ad albedinē ad quā ex consequēti sequitur aliq̄ relatio vt dissimilitudo aut similitudo: sicut etiam ad motū i quantitate pōt sequi equalitas vel ieq̄litas. ꝫ primo mō ꝑ se nulla relatio pōt terminare motū. Seq̄ꝉ textus.

Amplius eiusdem motus.

Queritur quarto vtrū ad actionem τ passionem sit ꝑ se motus. Arguitur ꝙ sic. vbicunq₃ ē cōtrarietas pōt reperiri motus. sed in actione et passiōe reperitur contrarietas vt patet in ꝑdicamētis. ergo

Secundo sic ad omnem motū sequitur q̄dā affectio causꝫ in mobili. sed talis affectio ē passiō q̄dā. ꝗ ad passionē ē ꝑ se motus

Tertio sic si ad actionem et passionē non esset per se motus hoc esset quia mot⁹ non eēt motus. sed hoc non. nam omne qꝺ ꝺ nouo et successiue acquiritur in aliquo subiecto acq̄rꝉ ꝑ motū: ꝫ mot⁹ ꝺ nouo τ successiue acq̄rꝉ i subiecto. ergo ad motuꝫ fit mot⁹

Ad oppositū arguiꝉ ꝑ pħm in textu.

Pro responsione sciendū ē primo. ꝙ postq̄ pħus ōndit qꝺ ad substatiā τ ad relatiōz nō ē ꝑ se mot⁹. hic ꝯñr ōndit ꝙ nō ē per se motus ad actionē et passionē. in qua ostensiōe supponit qꝺ licet actio τ passio differant a motu ratione formali dicente qꝺ quid erat esse. motus enim ꝺm propriaꝫ rationem eius est actus entis in potentia tēdentis ad vltiorē ꝑfectionem. τ est reductiue in eodem predicamento cum suo termino ad quem. actio autē τ passio vltra motū diuersas habitudines includūt. tamen actio et passiō idem sūt subiecto cum ipso motu τ vnū n̄ pt̄ eē sine alio nec econtra. iō ad pro

bādū φ ī actōe ꝛ passiōe n̄ ē ꝑ se mot⁹ sufficit ꝓbare φ mot⁹ n̄ ē mot⁹ nec gn̄atōis gn̄atio.

Sciendum est secundo φ dupliciter pt intelligi φ mot⁹ sit mot⁹ vl mutatōis mutatio. Uno mō φ mot⁹ sit mot⁹ tanq̄ subiecti sic φ mot⁹ ſm aliquē motū moueat. vt qr augmētet vl diminuat. Alio mō φ mot⁹ sit mot⁹ tanq̄ finita φ vn⁹ mot⁹ tminet ad aliū motū. Et h iterū pt intelligi dupliciter. Uno mō φ ꝑ accidēs ad motū sit mot⁹: vt si ↄtingat vnā mutatōez fieri ad aliam. Alio mō φ ad motū sit mot⁹ ꝑ se tanq̄ ad tminū intrinsecū ꝛ essentialē mot⁹.

Tunc sit conclusio prima. mot⁹ nō ē ꝑ se mot⁹: nec tanq̄ subiecti: nec tanq̄ termini. Prima ps pz. q: mot⁹ ꝛ mutatio nō sūt de natura subiectoꝝ cū neutrū sit sub actu ens: nec ens ꝑmanēs qd̄ ꝑmanere possit sub motu. ergo mot⁹ non ē mot⁹ tanq̄ subiecti.

Secūda ps pz septē rōnib⁹. Prima ē. oīs mot⁹ ē de vna specie ī aliā spēz. vt inter ↄ̄ria vel ↄ̄dictoria si sit mutatio simplex. g̃ si motus sit mot⁹ tanq̄ termini sequeret φ mobile simul moueret de vna specie ī aliā spēz: vt ex sanitate in egritudinez. ꝛ ex ipā secūda ī primā: ꝛ ex hac in aliā. s̄ hoc ē falsū. q: in tmīo mot⁹ ſp ↄtingit mobile qescere in forma acq̄sitā ꝑ motū. Secūda rō. oīs mot⁹ vel mutatio ē ex opposito in oppositū ↄ̄riū aut ↄ̄dictorie. g̃ si mot⁹ ꝑ se termiet ad motū ꝛ mutatio ad mutationē: tūc ille mot⁹ fit int̄ mot⁹ oppositos. Et q: mobile ī motu ꝑtim ē ī tmīo a quo: ꝛ ꝑtim in tmīo ad quē. g̃ oportebit φ in isto motu q̄ fit int̄ mot⁹ ↄ̄rios sil̄ sint in fieri illi duo mot⁹ ↄ̄rij. ꝛ [illegible] vterq̄ mot⁹ sit sil̄ ī fieri. g̃ idē subiectū sil̄ mouebit ad opposita. ꝛ idē sil̄ generabit ꝛ corrūpet: vel sil̄ sanabitur ꝛ egrotabit. Tertia rō. si mutatōis eēt mutatio ꝑ se ꝛ generatōis generatio: tūc alicui⁹ ꝑticularis generatōis esset iterū alia generatio ꝑ se cui⁹ eēt tmin⁹. ꝛ iteꝝ illi⁹ eēt alia generatio. ꝛ sic in infinitū tā a parte an̄ q̄ a ꝑte post. g̃ nō eēt dare primā generatōez nec vltimā. ꝛ ꝑ ↄ̄ns nihil reperiret factum. q: si sit aliq̄d genitū oportet dare generatōez imediatam ipi genito: q̄ tn̄ nō eēt dabilis cū q̄lib3 depēderet ex infinitis generatiōb⁹ ꝓcedētib⁹ ꝛ ex infinitis sequētib⁹. Quarta rō. ~~eiusdē subiecti sunt mot⁹ ↄ̄rij. vt q̄eo ↄ̄nat motu s̄~~

generatio ꝛ corruptio ↄ̄riant. g̃ si generatio nis sit generatio sic φ generet: sequit̃ etiam φ corrūpet. s̄ hoc ē impossibile. q: oportz illud eē qd̄ corrūpet: ꝛ qn̄ corrūpit. s̄ eē gn̄atiōis ē suū fieri. g̃ oportebit φ qn̄ gn̄atio fiet corruptio fiet. et nec pri⁹ neq̄ posteri⁹. ꝛ sic idē sil̄ generabit ꝛ corrūpet: erit ꝛ nō erit.

Quinta rō. in oī generatōe oportet eē materiā ex q̄ fit illud qd̄ generat: q̄ subijciatur motui: ꝛ in q̄ acq̄rat forma geniti. ꝛ iterū req̄rit aliq̄s tmin⁹ q̄ sit hoc aliq̄d. s̄ generatio nō h3 materiā ex q̄ fit nec ē hoc aliq̄d. g̃ ipa nō pt generari. ꝛ sic generatōis nō erit generatio. Sexta rō. sicut se h3 gen⁹ ad gen⁹ ita spēs ad spēm. s̄ doctrina q̄ est q̄dā generatio nō ē generatio alteri⁹ doctrine. g̃ nec generatōis ē generatio: neq̄ mot⁹ ē ꝑ se mot⁹. Septima rō. triplices sunt spēs motus. s. ad q̄ntitatē. q̄litatez. ꝛ vbi. g̃ si mot⁹ sit ꝑ se mot⁹: oportebit vnū illoꝝ eē ad alterum. ꝛ sic loci mutatio alterabit vl alteratio augebit. qd̄ est impossibile. Est tn̄ aduertendū φ tripl̄r ↄtingit aliq̄d moueri. s. ꝑ accidēs. ſm ptē. ꝛ ꝑ se primo. Et lic3 mot⁹ non sit mot⁹ ꝑ se: tn̄ pōt eē ꝑ accidens. vt si q̄s sanet ꝛ currat sanatio mouebit ꝑ accidēs. S3 de illo motu nō est hic ad ꝓpositū.

Conclusio secunda. ad actionē ꝛ passionē nō ē ꝑ se mot⁹. Probat. q: actio ꝛ passio sunt idē subiecto cū motu. s̄ motus non est motus. ergo ꝛc̄.

Dubitatur primo vtrū ad qn̄ situz ꝛ habitū sit ꝑ se mot⁹. Rn̄det φ nō. Patet primo de qn̄. q: qn̄ ē esse in tp̄e. s̄ tp̄s est mēsura mot⁹. g̃ eadē rōe q̄ nō ē in mot⁹ ad actionē ꝛ passionē: eo φ ꝑtinet ad motū ꝛ sūt q̄dā3 successiua. nec eadē rōne in qn̄. Secūdo pz de situ. q: si eēt mot⁹ in situ ille eēt ſm locū. aut g̃ ille mot⁹ eq̄ primo tmiabit ad vbi ꝛ situ. vel ad vnū ꝑ pri⁹ ꝛ ad reliquū ꝑ posterius. Nō primū. q: idē mot⁹ nō pt imediate tmiari ad diuersos termios. Si secūdū: vel pri⁹ tmiabit ad vbi ꝛ ex ↄ̄nti ad situ. ꝛ sic ad situ nō erit ꝑ se mot⁹: vel primo ad situz ꝛ ex ↄ̄nti ad vbi. g̃ ad vbi solū erit motus ꝑ accidens ꝛ nō ꝑ se: qd̄ ē ↄ̄ oēs ph̄os ponētes φ ad vbi fit ꝑ se mot⁹. g̃ ad situ fit ꝑ se motus. nō q: in mobili pri⁹ acq̄rit eē in loco q̄ ordo ptium ad totū ꝛ ad locū. ideo sit⁹ solū per acci

dena acq̄rit p motū. Tertio p3 de habitu. q: habit' dicit quādā habitudinē corpis ad id q sibi adiaceat. ḡ eadē rōne q̄ in relatōe nō est p se mot': nec in habitu.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dr q i actōe et passiōe n̄ ē p se primo mot' ꝯrietas. q: due forme n̄ sūt actiue et passiue int se sed tm p alterū et ex ꝯñti. s. rōe q̄litatū a qb' fiūt. vt calefactio et frigefactio rōe caliditatis et frigiditat. Ad secūdā dr q lz ista affectio in mobili causata seq̄r motū fm naturā vt effect' ei' nō tn̄ fm tps et p modū fini mot'. sz sil' fiūt et desinūt eē mot' et talis passio. Ad tertiā dr q mot' nō acq̄ritur in subiecto tanq̄ id qd acq̄rit: sz solū tanq̄ id q aliqd acq̄rit. et ō tali n̄ opoztz sg q acq̄rat p motū: al's eēt pcessus in infinitū. Seq̄tur text'. Qm̄ aut neq3 sube etc.

Queritur quinto vtrū solu3 ad

tria pdicamēta. s. quātitatē: q̄litatē: et vbi sit p se mot'. Et arguit q nō. q: in quātitate nō ē ꝯrietas: vt dr i pdicamēt. ḡ neq3 mot'.

Secūdo sic. diffinite spēs quātitat. in indiuisibili ꝯsistūt. ḡ fm quātitatē discretā nō est mot'. Sil'r quātitas cōtinua ē in infinitū diuisibilis. ḡ nō ē i ea dare minimū: et p ꝯñs nō est ibi ꝯrietas. q: ꝯria maxime distare debent ḡ fm quātitatē ꝯtinuā nō ē p se mot'.

Tertio i vbi nō ē ꝯrietas. ḡ neq3 mot'. antecedēs p3. q: si sic maxīe videret ꝯriari ꝯcauum celi ex vna parte ꝯcauo eiusdē ex altera pte diametralit' opposito: cū illa duo vbi maxime a scīuicē distēt. sz duo vbi n̄ ꝯriant. neq3 fit mot' de vno in aliud. ḡ in vbi nō est ꝯrietas. In oppositū est phs in textu.

Sciendum est primo q postq̄3

phs ondit ad q̄ pdicamēta nō ē p se motus hic ꝯñter ondit ad q̄ et q̄t pdicamēta sit motus ad hn̄dū diuisionē ei'. Vn̄ cū mot' cui' hic inq̄runt spēs sit de ꝯrio in ꝯriū mutatio q̄ est de subiecto i subiectū: ad h q in aliquo genere repiat talis mot' opoztz q in illo repiant ꝯria hn̄tia ꝯditōes sup dictas. Et q: de rōne ꝯrioꝝ ē adinuicē maxīe distare: oportet q in tali genere sint repibiles fmī maxīe distātes int quos cadat mediū p qd possit fieri mot' de vno in alterū. Est tn̄ aduertēdu3 q nō ē necesse hmōi distantiā fmioꝝ simpl'r vel absolute semp accipe. q: hoc fit solu3 in genere q̄litatis. sz sufficit q sit maxima distātia in ordine ad aliquā naturam distinctā et determinatā phisicā: vt in quātitate ꝯtinua. aut ad aliqd extrinsecū: vt in vbi.

Sciendu3 est secundo q quan

titas cōtinua pōt dupliciē cōsiderari. Uno modo fm se et absolute. Alio mō vt est terminus corpis siue corpe naturalium. Primo modo cōsideral a logico et mathematico: licet adhuc diuersimode. et isto mō in quātitate nō repit ꝯrietas. Secūdo cōsideral a phisico. et illo mō in quātitate repit ꝯrietas et maxima distātia terminoꝝ ꝯrioꝝ. nō tn̄ simpl'r et absolute: sz in ordine ad aliquā naturā determinatā q̄ sibi defimiat in materia maximū in quātitate qd transcēdere non potest: et minimū a quo deficere nō potest. Ideo hoc mō in quātitate est ꝯrietas sufficiens ad motum. Ex quo p3 q in quātitate nō repit ꝯrietas fm pprias rōnes suarū spēꝝ put cōtinent sub genere quātitat. Et pter hoc mot' ad quātitatē nō h3 vnū cōe nomē fm gen' sed h3 nomē fm suas spēs put i quātitate repitur ꝯrietas q̄ est imperfecti ad perfectu3 fm vnā et eandē essentiā quātitatis. et ita mot' qui est ad pfectā quātitatē dicit augmentu3. sz vo ecōtra decrementū.

Sciendu3 est tertio q in genere

vbi nō repit ꝯrietas fm pprias rōnes aliq̄rum suarū specierū. nec etiā fm aliqd qd sit aliquo mō ꝯnnēs ad ipās spēs sz dūtaxat i ordine ad motū grauiū et leuiū corpoꝝ repiuntur in vbi duo termini maxime distantes. Si cū vt arguit ante oppositū in vbi attenderetur cōtrarietas fm maximā distantiam simpliciter et absolute: tūc magis cōtrariaretur cōcauū cōcauo celi diametraliter opposito q̄ cōcauū medio mundi. Quia ḡ in vbi attendit cōtrarietas p habitudine3 ad aliquid qd est extrinsecū ipi graui vbi: nō nominatur motus ad vbi. nec fm gen': nec fm speciem: licz fm aliquos vocetur latio. sed hoc nomen nō est satis cōmune. quia solum ferri dicūtur illa in quoꝝ potestate nō est stare siue cessare motu3. quia sc3 a seipis non mouētur: sed ab alijs.

Sciendu3 est quarto q in genere qualitatis

reperiuntur alique species ad inuicem contrarie fm suas pprias rationes

scdm quas reponunt sub genere qualitatis. et id motus ad qualitatē habz nomen cōe sumptum scdm genus qualitatis. scz nomē alterationis quod huic generi qualitatis alludit. nā proprie illa alterari dicunt q differūt scdm qualitatem. et hic capit qualitas nō pro differentia substātiali que in quale pdicatur. sed solū pro qualitate que nata est inferre passionem vel inferri a passione. q: vt postea videbitur scdm qualitatē de tertia specie solū est alteratio. Et si querat qualiter vocet motus qui est scdm eandē spēm qualitatis de magis in minus vl ecōtra. q: posset credi q reduceret ad motū augmenti vl decremēti. Respōdet Aristo. q vocat alteratio. q: ois motus de cōtrario in cōtrariū scdm qualitatē est alteratio mō talis motus est de cōtraria qualitate in cōtrariam. sed non simpliciter sed in respectu et scdm quid. q: in qualitate causat ex pmixtione contrarij et magis ex separatōne a cōtrario adeo quod magis scdz qualitatē accedit recedit a cōtrario. qd vero ad minus tendit in cōtrariū. Ex quib' patet qualiter denominet motus q sūt ad illa pdicamēta. Et tūc sic pōit cōclusio

Conclusio prima q solū ad quātitatē qualitatē et ad vbi est p se motus proprie dictus. patet quia in istis generibus reperitur cōtrarietas sufficiēs et requisita ad motū et solū in hijs. vt patet ex precedētibus. q: in alijs septem generibus non reperitur. ergo solum ad illa tria est per se motus

Conclusio secūda: tm̄ sunt quattuor species motus proprie dicti. patet q: ois motus vel est ad formaz vel ad vbi. si ad vbi nō habz nomē impositū nec scdm genus nec scdm spēm. sed vocat loci mutatio q̄uis non proprie dici debeat mot' ad locū. q: locus est extrinsec' mobili. et etiaz loc' est inmobilis. Si ad formā h̄ ē duplr. vl ad sbalez vl accidētalez nō ad sbalem. q: in substātia non est per se motus. si ad accidētalez vel ad respectiuā vl ad absolutā. nō primū q: ad aliqd nō est p se motus. Si absolutā. vl sit ad qualitatē. et sic est alteratio vel ad quātitatē et h̄ dupliciter. vl ad pfectam. et sic dicitur augmentatio. vel ad imperfectam et sic dicitur diminutio.

Dubitatur quot modis dicitur inmobile. q: cum mobile imobili opponat et oppositoꝝ sit eadē disciplina. cōuenienter agitur de modo inmobilis sicut de mō mobilis et motus. Respōdet q imobile dicit tripliciter vno mō p negatōem actus et potentie qd scz omnino īpossibile est moueri. vt deus est imobilis et son' est inuisibilis q: nō est de genere visibiliuz. Secūdo dicit imobile qd vix aut tarde mouet. siue postq̄ icepit moueri vt claudus. siue qd vix incepit moueri et mesnis vel sarū. Tertio dicit imobile qd natū ē moueri. et hoc solū imobile dicit quiescēs. ex quo pz quid sit quies. est em̄ priuatio motus i mobili vbi quādo et scdm qd natum est moueri. Ex iā habitis in hoc libro patz quid sit mot'. quid sit quies et quot sunt species motus. et quot mutatōnis. et quales et quot sunt modi imobilis. Rationes ante oppositū iam solute sunt ex dictis. Sequit textus. Post h autem dicamus etc.

Queritur sexto vtruz omnia cōtinua sint tāgentia et tāgētia cōsequēter se habētia et nō ecōtra. et arguitur q nō q: nō oim cōtinuoꝝ vltima sunt vnū et tāgentiū vltima sunt simul. sed illa que sūt vnū nō dicunt sil. ergo primus nō sunt tāgētia. Secūdo sic. omnia cōsequēter se habētia se habēt sicut prius et posterius. sed in tangentibus vnū nō est pri' alio cū tangētia sint simul. g̃ non omnia tangentia sunt cōsequēter se habentia. Ad oppositum arguitur per pħm in textu.

Pro respōsione sciendū est primo q postq̄ pħs in precedenti tractatu inquisiuit de diuisione mot' et mutatōis in suas species cōsequēter in hoc tractatu secūdo agit d vnitate mot' et de cōtrarietate mot' ad motuz et ad quietē et quietis ad quietē. et q: ad cognoscendū vnitatē mot'. et etiā multa que in sexto libro dicētur necesse est cognoscere intētiōnes sicut rōnes quarūdam intentionū q sunt simul scdm locum extra eiꝰ siue separatum tāgere medium consequenter habitum et continuum ideo p hus premittit diffinitiōnē istoꝝ.

Vbi sciendum est secundo q simul scdm locū dicitur quecūq sunt in vno loco primo. vnde ad hoc q aliqua sint sil scdm locū non sufficit ea esse in eodē loco cōtalias oia q sunt in mūdo essent simul. sed oportet ea esse in eodem loco pprio nō quidē pprio vni q: tūc esset penetratio dimensionū et duo corpora essent vnū corpus. sed in loco pprio ambobus. et p oppositū simul separati scdm locū dicūtur q̄cūq sunt i alio et alio loco. sed tāge

[Marginal manuscript notes: "potest moueri" ; "diffinitiones sive" ; "et adequato" ; "separatiz"]

te vel tāgentia dicunt quoꝝ vltima sunt simul per carentiā cuiuscūq medij. que alio nomine dicuntur contigua quasi simul tangentia.

Sciendum est tertio ꝙ medium dicit in quod aptuȝ natū est prius pertingere scḋm naturā cōtinue mutans ꝙ in vltimū qḋ mutat .i. in quod mutatur. qꝛ oīs motus est de termino in terminum ꝑ medium. ⁊ in medio ē motus ⁊ non in termino. qꝛ in vltimo est finis motus ⁊ in primo incipit. ⁊ vltimū in motu ē contrariū primo. ⁊ dicit aliq̄d cōtinue motum cū nihil aut paucissimū deficit rei ⁊ nō tpis. vn̄ de oīs interruptio tēporis interrupit continui. tē motus. sed nō oīs interruptio rei .i. spacij in quo ē motus. si em̄ post ꝑ patum .i. primaȝ cordā cithare tangat vltima. dū tn̄ sonus vltime tangat sono prime nō fit interruptio soni sed aliquo mō rei supra quā fit mot⁹. similr̄ supra lapides separatos pōt aliquid moueri cōtinue. Et qꝛ dictū est ꝙ vltimū in motu est cōtrariū primo qḋ posset esse dubiū de motu locali. ideo diffinit aristoteles contraria dicens Contraria scḋm locū sunt que scḋm rectitudinē plurimū distant. ⁊ dicit scḋm rectitudinē: qꝛ inter duo pūcta sola linea est recta. qꝛ inter ipsa nō pōt fieri nisi vna recta tn̄ ⁊ possunt fieri infinite curue. mō oīs mēsura debȝ esse certa ⁊ finita: ⁊ debȝ attēdi cōtrarietas loci non scḋm simplicē essentiā loci. sed ꝑ habitudineȝ ad mouētia ⁊ mobilia q̄ mouētur scḋm ꝙ ibi est maxima distantia respectu virtutis mouētis vel nature mobilis. vt centrū ⁊ cōcauū celi maxime distant quo ad mouētia naturalia.

Sciendum est quarto ꝙ consequēter dicit qḋ est post primū positiōne vl' spē vel sine medio eiusdē generis. vt vna linea sequēs aliā cōsequēter se habȝ ad ipsaȝ. ⁊ vnitas ad vnitatē ⁊ domus ad domū quādo nō est mediū vel si sit nō est eiusdem generis. vn̄ de ad ꝯsequēter requirit ꝙ sit posterius. quia pri⁹ nō dicit cōsequēter ad posteri⁹. nec vnū nō est cōsequēter duobus sed ecōtra. Secundo ꝙ nō sit mediū eiusdē generis. sed habitū dicit qḋ est cōsequēter cū tāgit aliud. vnde habitū est spēs cōsequēter qꝛ secludit oē mediū tam eiusdeȝ generis q̄ alterius ab hijs q̄ habita dicūtur. Ex dictis infert pħs ꝙ omne mediū ē inter ꝯ̄ria. qꝛ mediū est ꝑ qḋ fit mot⁹. s oīs mot⁹ ē inter cōtraria vel cōtradictoria ⁊ in cōtradictorijs nihil ē mediū. ḡ est in cōtrarijs

Sciēduȝ est quinto ꝙ continua sunt quoꝝ vltima sunt vnū ~~continuū~~. hoc autē sonat nomē cōtinui. qꝛ dicit a cōtinendo .i. simul tenēdo qḋ tn̄ fieri nō posset si vltia essent duo vnde eo mō quo vltima possunt fieri vnū eodē mō illa dicūtur cōtinua. si em̄ illa vltia fiant vnū simpliciter fit cōtinuū simplicit. ⁊ si fiat vnū colligatōne vel tactu sic fiet cōtinuū capiēdo large cōtinuū put se extendit ad contiguuȝ sed ad continuum simpliciter. oportet ꝙ vltima sint vnum simpliciter.

Tunc sit cōclusio prima ꝙ diffinitiones intētionū p̄dictarū prius posite sunt sufficienter assignate. probatur qꝛ sufficienter explicant naturam suorum diffinitorum.

Cōclusio secunda omnia tangētia cōsequēter se habēt ⁊ oīa cōtinua sunt cōtigua sed nō est ecōtra. primū patet qꝛ in separatis a materia ⁊ in numeris reperit cōsequent. sed nō reperiūtur tangētia. sed semꝑ in tāgentibus vnū sequit aliud ⁊ nō hn̄t mediū eiusdē gn̄is. secūda ps pȝ qꝛ quoꝝcūq vltia sīt vnū etiā illa vltia se sīt cū idē n̄ sit separatū a seipso s nō ecōtra. ergo oīa cōtinua sunt cōtigua. sed nō ecōtra. Ex quib⁹ infert pħus cōtra Platonē ꝙ si vnitas ⁊ pūctus essent separata a reb⁹ sensibilib⁹ vt Plato posuit adhuc vnitas nō esset pūctus. patȝ qꝛ punct⁹ esset de genere illoꝝ q̄ se tangūt. scȝ de genere magnitudinuȝ. vnitas vero non. licet sic de genere illoꝝ quibus est cōsequēter se hr̄e. scȝ numeroꝝ. Secundo pȝ qꝛ iter quecūq duo puncta cadit linea intermedia. ⁊ sic inter puncta cadit medium sed iter quascūq vnitates nō semꝑ cadit mediū. sicut nō est mediū iter dualitatē ⁊ vnitatem. ⁊ sic vnitas non est punctus.

Ad rationes ante oppositū

Ad primā dr̄ ꝙ si capiat sil'r. vt dicit habitudinē aliquoꝝ distinctoꝝ in actu sic vltima cōtinuoꝝ nō sūt sil'r. sed si dicat habitudinē distinctoꝝ i potētia vel eiusdē ad seipm vt capiat in ꝓposito illa vltia sūt simul. Ad secūdam dicit ꝙ licet tangētia sint simul in loco ꝓprio dicit ꝙ licet tangētia sint simul in loco ꝓprio ambob⁹. nō tamē in loco ꝓprio vni eoꝝ. ideo scḋm loca ꝓpria cuilibet possunt dici prius ⁊ posterius. ideo respectu diuersorum dicuntur simul esse habere consequenter.

Queritur septimo vtruȝ ad vnitatē motus requiratur vnitas mobilis. vnitas

termini ad quem & vnitas temporis. Arguitur quod nõ. qz si canis vnus cadat deorsum & cadendo deorsum moriatur totus ille motus est vnus & cõtinuus. & tamẽ mobile nõ est vnum in toto motu. igitur. Secundo sic aliquis post cursuz incipiat febricitare idẽ erit instãs quod erit finis cursus & pricipiũ febricitatõis. ergo cursus & febricitatio erũt vn⁹ motus cõtinuus & tamẽ ibi nõ erit vnitas termini ad quẽ. ergo. Tertio sic tps ẽ extrinsecũ motui. ergo vnitas simpliciter motus nõ requirit vnitatẽ tpis. ergo &c. Ad oppositũ arguitur p phũm dicẽtem. Tria enim sunt scdm naturaz scdm que dicim⁹ motum vnum in quo et quando.

Pro respõsione sciẽdum est primo quod positis rõnibus quarũdaz intentionuz valentibus ad vnitatẽ & diuersitatẽ motus cognoscendas. cõsequẽter phs determinat de vnitate & diuersitate motus. Et primo de vnitate & diuersitate motus scdm substãtiam. Et secũdo de quibusdã modis vnitatis & diuersitatis motus scdm accidẽs. & cõsequẽter de quadã spẽ diuersitatis. scz de cõtrarietate motus ad motũ. Et in presenti questiõe solũ videbitur de vnitate & diuersitate mot⁹ scdm substãtiã.

Sciẽdum est secundo quod motus scdm substãtiaz tripliciter dicitur vn⁹ sicut & ipm vnũ. scz genere spẽ & nũero. nã vnitas motus vel sumitur ab esse mot⁹. & sic est vnitas numeralis vel ab essentia & hoc dupliciter. qz vel ex parte essentie. & sic est vnitas scdm genus. vel a tota essentia. & sic est vnitas scdm speciem.

Cõclusio prima quod illi motus dicunt vnus scdm genus qui terminantur ad formas eiusdez generis pdicamẽtalis. & sic omnes motus locales sunt vnus in genere. sed motus localis & alteratio differũt genere. probatur qz motus distinguitur scdm distinctiõem sui termini ad quẽ. & ab illo termino capiũt vnitatẽ & diuersitatẽ. ergo illi motus qui sunt ad eũdem terminũ in genere sunt vnus scdm spẽz genere.

Conclusio secunda. vnitas motus ad motũ scdm speciem sumitur ab vnitate forme ad quã est motus scdm spẽm indiuisibilez in alias spẽs. Probatur sicut pcedens. Vñ ois dealbatio oi dealbationi est vna spẽ. sed dealbatio & denigratio spẽ differunt. Ex quo sequitur quod si aliqua forma sit spẽs & genus mot⁹ cõuenientes in illa forma sunt vn⁹ in spẽ nõ simpliciter. sed scdm quid. Sed arguetur quod si conclusio sit vera magis videretur quod mot⁹ qui fuerint ad eũdẽ terminũ in numero essent vn⁹ motus in spẽ. cũ igitur ad eundẽ locũ in nũero possint fieri plures motus p cordam & per arcũ. sequitur quod motus circularis & rectus erũt vnus motus scdm spẽm. Respõdet Aristoteles quod ad vnitatez motus scdm spẽm non est solũ attẽdenda identitas siue vnitas termini ad quẽ motus. sed etiã spacij vel mediũ in quo fit motus. cũ ergo rectũ & circulare scdm spẽz differant illi duo motus de qbus est facta mẽtio sunt differentes scdm speciem.

Conclusio tertia ad vnitatez numeralem motus que est vnitas simpliciter requiritur vnitas mobilis tẽporis & termini ad quem. Probatur quia vnum simpliciter vel dicitur vnum indiuisibilitate vel priuitate. sed motus non dicitur vnus indiuisibilitate cum omnis motus sit diuisibilis. ergo dicitur vn⁹ cõtinuitate. & per cõsequens motum esse vnũ simpliciter est ipm esse cõtinuum. sed ad continuitatez motus illa tria requiruntur. ergo ad vnitatem numeralem motus. Minor probatur. nam continua sunt illa quoruz vltima sũt vnum. sed diuerse forme scdm quas est mot⁹ non possunt esse vna. & ad continuitatem motus requiritur quod forma scdm quã forma ẽ motus sit vna & eadem. similiter omnis mot⁹ habet principium mediũ & finem in tẽpore. & est proportio temporis ad motuz in substantia & esse vt dictum est in quarto. ergo ad continuitatem motus requiritur vnitas temporis. & hec vnitas tẽporis attẽditur quando non interrũpitur tẽpus in quo fit motus per quietẽ intermediam. deficiẽti enim tempore necesse est mobile quiescere. similiter qz omne accidens numeratur a numerositate sui subiecti. ideo ad vnitatem numeralez motus requiritur vnitas mobilis quod est subiectum eius. & non sufficit vnitas mobilis scdm accidens tm̃. ideo dealbatio que est in corisco nõ est vna scdm numerum cum denigratione que est in corisco albo. quia coriscus albus est tm̃ vnum mobile scdm accidens. Nec sufficit vnitas mobilis scdm speciem. vel scdm genus. quia possibile est duos homines eadez sanatione scdm speciem sanari. non tamen eadez sanatione scdm numerum. ideo requiritur vnitas mobilis simpliciter. & per se scdm numerum.

Sed hic ẜm Aristotelē dubitat̄ si Socrates prius alteret̄ aliqua alteratiōe et postea cesset. et deinde reincipiat alterari ea de alteratione in specie. vtrū posterior alteratio sit vna in numero cū prima. Rn̄det̄ ꝙ si possibile sit corruptū idē in numero reiterari erit vna cū prima. si vo nō sit possibile non erit vnoquomodo ẜm naturam non est possibile corruptū idem numero reuerti ideo ille alterationes nō erūt vna alteratio ẜm numerū.

Dubitat̄ secūdo vtrū sit eadem sanitas in homine de sero q̄ fuit in mane supposito ꝙ nō veniat egritudo. Si dicat̄ ꝙ sic cū substantia hoīs sit in cōtinuo fluxu et in cōtinua mutatione: tūc pari ratione posset dici ꝙ sanitas amissa p egritudinē et iterū recuperata esset vna sanitas in numero. Et similiter itineratio interrupta p quietē. Hoc dubiū nō soluit phus in hoc passu. q2 questiones de eodē et diuerso ad methaphisicā ptinent. Sed eā soluit Albertus distinguēs de duplici subiecto sanitatis. quod dā ē cōmune et mediatū ẜm ptes materiales corpales de quib9 verū est ꝙ cōtinue fluūt et refluūt. Aliud est ppriū et imediatū ẜm ptes formales corpis et sic nō sūt in continuo fluxu. ideo bene est eadē sanitas in numero de mane et sero si nō interuenerit egritudo. Nec sequit̄ ꝙ sanitas amissa et recupata sit vna numero. q2 per contrariū sensum p egritudinē interuenientē interruptū est esse sanitatis. Nec sequit̄ ꝙ alteratio prior et posterior sint vna si fuerit interruptio p quietē. q2 p talē quietem interuenientē est actualiter diuisa alteratio prior a posteriori. Hec aūt dubitatio ortū habet ex dicto eracliti ponētis omia naturalia esse in continuo fluxu et mutatione et nihil in ipsis esse permanens. ex quo inferebat ꝙ de naturalibus non est scientia. Sed hec positio est falsa. vt patuit in primo libro.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit̄ ꝙ aliq̄ antiqui dixerūt ꝙ canis nō mouet̄ deorsū inq̄tū canis. sed ẜm ꝙ ē corpus graue. et licet corrūpat̄ canis manet tn̄ idē corpus graue. et sic manet idē subiectū ppriū motus. Ideo dixerūt illū motū esse cōtinuū. Sz hec rn̄sio improbat̄. q2 licet nō moueatur deorsū vt ē canis sed vt corpus graue. tn̄ dum corrūpit̄ canis nō manet idē corp9 graue numero. ideo non potest esse idem motus numero. ppter quod dicat̄ ꝙ motus canis viuentis et motus canis mortui non sunt vnus motus numero nec e motus cōtinu9 simpliciter sed solū est cōtinuitas ex pte tpis sed illi motus dicuntur habitus vel cōtīue habentes. Ad secūdaz dicit̄ ꝙ licz idē instans tpis sit finis tpis mēsurātis cursū et pncipiū alteri9 ꝙ mensurat febricitationē tn̄ nō est idē termin9 intrinsecus cōis respectu cursus et febricitatōis si vnū statim incipiat p9 alterū. Ad tertiā dicit̄ ꝙ tēpus nō est penitus extrinsecuz oīni motui q2 idē ẜm substantiā causat motū et tps. Nā vnitas pmi mobilis agit motū et vnitatē motus et p̄n̄r agit tēpus et vnitatē tpis. est etiam pportio tpis ad motū et q̄tū ad substantiā et esse ideo tps mensurat motuz ẜm id qd̄ ē ẜm durationē et9 ideo ad vnitatē numeralē et9 aliquid facit vnitas tpis. et q2 primus motus est in oib9 alijs vt causa in effectu. ideo tpus nō est oīno extrinsecum alijs motib9 ideo ad vnitatē numeralē motus facit aliqd̄ tps et nō solū vt significatū vt aliq̄ voluerūt dicere &c.

Querit̄ octauo. vtrū sit possibile aliq̄ specie differētia ad inuicē cōtinuari. Arguit̄ ꝙ sic. albedo et nigredo specie differūt et tn̄ ad inuicē cōtinuant̄ qn̄ sūt in eodē subiecto cōtinuo 9 ꝙ &c. Secūdo sic. forme substātiales differētes ẜm speciē cōtinuant̄ vt vga p media pte viridis et p media pte crocea ergo differentia specie possunt ad inuicē cōtinuari. Ad oppositū arguit̄ p phm dicentē. motus specie differētes ad inuicē cōtinuari nō possunt. quia differentia specie nō possunt facere vnum.

Pro responsione sciendū est pmo. ꝙ cōtinuitas pmo et p se cōtitati cōuenit. et si in aliq̄ re alteri9 generis reperit̄ hoc ē p accidēs q2 essentie pdicamētoz sūt īpmixte. q2 si albedo vl̄ aliq̄ alia forma dicat̄ cōtinua vl̄ extēsa hoc erit solū p accidens vicz ad cōtinuitatē vel extēsionē materie in qua est. qre dicit Aristoteles ꝙ ad inuicē aliqua cōtinuari nō posse cōtingere pōt duplici de causa. nā cū continuitas sit cui9 vltima sunt vnū ad hoc ꝙ aliqua possint continuari oportet ꝙ habeant vltima qd̄ nō cōtingit in indiuisibilibus nec qualitatib9 aut formis substantialib9 nisi per accidens. Secūdo requirit̄ ꝙ illa vltima sint vniuoca...o

udine τ rõne generis. ita φ sunt eiusdem spẽi qꝛ alias ex ipis nõ possꝫ fieri vnũ simpliciter. ideo dicit textus φ linea τ ambulatio cõtinu ari nõ possunt lꝫ habeãt eadẽ vltia. qꝛ nõ sũt vniuoca. sed q̃ habent eadẽ vltima si genere aut specie differãt illa possunt esse habita vel cõsequẽter se habẽtia sicut cursus τ febricitatio qui sunt motus generi differẽtes.

Tunc sit cõclusio prima differẽtia specie nõ possunt adinuicẽꝫ per se cõtinuari τ simpliciter. sed tñ p accidẽs τ scd̃m quid. Primum patet. qꝛ cõtinua sunt quorũ vltima sunt vnuꝫ. modo diuersa p scd̃m spẽm vltima non possunt esse vnuꝫ simpliciter. Secunda pars patet per rõnes ãte oppositũ. albedo eñ τ nigredo existentes in vno subiecto cõtinuo licet p se nõ cõtinuent. qꝛ nõ habent p se vltima. tamẽ cõtinuant p accidẽs rõne sue extensionis que puenit eis ad extẽsionẽ subiecti τ sic albedo τ nigredo nõ faciũt vnũ simpliciter. Sed tñ faciũt vnũ per extensiones earuꝫ quas habent. τ p accidens sunt indiuise sicut τ extensio subiecti. τ similiter forme substãtiales specie differẽtes nõ sunt p se cõtinue. sed scd̃m extensionẽ earuꝫ quã habẽt p accidens possunt esse cõtinue quãdo sunt adeo imperfecte φ vna nõ distinguit naturaliter quã informat propriis terminis a materia alterius.

Sed circa tertium dubitatur primo vtrũ motus irregularis sit vnus. Arguit φ sic qꝛ cõtingit aliquẽ motũ irregulareꝫ esse cõtinuum. ergo similit vnũ. Pro respõsione. Sciendum est φ aliqui ponunt differẽtiaꝫ inter motũ vniformẽ τ regulareꝫ per hoc scꝫ φ vniformis attenditur ex pte mobilis. quando scꝫ oẽs partes mobilis equa velocitate mouẽtur. ideo dicũt φ impossibile est aliqđ corpus sphericũ moueri vniformiter. qꝛ ptes ppinque polis semp tardius mouentur q̃ remotiores. sed regularitas in motu attẽditur ex pte tpis in quo fit motus quãdo scꝫ motus est eque velox in vna pte tẽporis sicut in alia. Sꝫ Aristoteles in presenti capitulo nullaꝫ facit mentionẽ de differẽtia inter vniformitatẽ τ regularitatẽ. sed dicit φ vniformitas τ regularitas in motu ex duobus attẽdi possunt scꝫ ex pte magnitudinis supra quã est motus τ hoc in motu locali. τ scd̃m hoc dicit φ ĩpossibile est motũ regulareꝫ fieri supra magnitudinẽ irregularẽ. τ dicit magnitudo regularis cuius oẽs partes sibinuicẽ cõsequũtur scd̃m eãdeꝫ dispositioneꝫ vt est magnitudo pure recta aut pure circularis. τ p oppositũ dicit magnitudo irregularis vt est magnitudo reflexa vel obliqua. Alio modo attendi põt irregularitas in motu ex pte mobilis scd̃m φ põt velocius vel tardius moueri τ scd̃m hoc motus regularis dicit cuius est eadẽ velocitas in toto motu. τ irregularis p oppositum. τ hoc modo attendendo regularitatẽ in motu in omni specie mot⁹ reperiri potest regulare τ irregulare.

Sciendum est secũdo. φ duplex potest attẽdi vnitas in motu scꝫ scd̃m substãtiam motus scd̃m quã motus dicit vnus genere specie vel numero vt visum est in questione precedenti. Alio modo potest attendi vnitas scd̃m aliquod accidẽs cõsequẽs motuꝫ τ sic cõtingit motũ qui est vnus scd̃m substantiam habere in seipso aliquã diuersitatẽ accidẽtalem. Respõdetur ergo ad dubiũ φ licet aliquis motus irregularis sit vnus scd̃m substãtiam inquãtum est cõtinuus τ habꝫ oĩa reqsita ad vnitateꝫ motus. est tamen minus vnus quã regularis. pbatur qꝛ motus irregularis habere põt in suis partibus aliquam diuersitatẽ accidẽtalem p quãto in vna pte est velocior τ in altera tardior. τ hoc modo attendendo irregularitatẽ secũdo modo vel etiã p quãto in vna pte est rect⁹ τ in alia reflexus vł obliquus attendendo irregularitatẽ. Primo modo sed quantũ habet de diuersitate tñ deficit ab vnitate. ergo mot⁹ irregularis est minus vn⁹ q̃ regularis. qꝛ regularis est vn⁹ scd̃m substãtiam τ accidẽs. alius vero scd̃m substantiaꝫ tñ. Ex dictis infertur φ motus primi mobilis est maxime vnus. qꝛ regularissim⁹ est vtroq; modo attendendo regularitatẽ. τ etiã pfectissimus. ergo est maxime vnus. cõsequẽtia tenet qꝛ vt dicitur in textu. sicut se habꝫ aliqđ ad esse pfectũ ita ad esse vnũ. iõ si aliquis motus sit imperfectus q̃uis sit cõtinuus. tamẽ nõ est vnus simpliciter. τ scd̃m hoc attẽdit terti⁹ modus vnitatis motus scd̃m substantiã. Ex conclusione patẽt duo modi vnitatis in motu qui sumuntur scd̃m accidens. Ex istis infert Aristoteles duo correlaria. Primũ est φ velocitas aut tarditas nõ sunt species aut differẽtie mot⁹. qꝛ in omni specie motus possunt reperiri velox τ tardum modo species τ differentia alicuius generis nõ reperiuntur in specie

alterius generis. ergo nō sunt species nec differētie motus. sed sunt quidam modi accidentales seu passiones motuum consequentes. Secūduz est ꝙ velocitas ⁊ tarditas nō sunt grauitas ⁊ leuitas. q2 velocitas ⁊ tarditas reperiūtur in omī motu. sed grauitas ⁊ leuitas ad determinatos motus se habēt vt satis notum est. scz ad motus grauiuz ⁊ leuiū. Ex omnibus istis patēt modi vnitatis ⁊ diuersitatis motus tam scdm substantiā ꝙ scdm accidēs.

Ad rationes ante oppositum patet solutio ex dictis. Sequitur tertius. Quoniam autez motui non solum. ⁊c̄.

Queritur nono vtrum motus

contrarietur motui ⁊ quieti ⁊ quies quieti. Arguitur ꝙ non. quies est priuatio motus. ergo non contrariatur motui. Secūdo sic tm̄ vnū vni contrariū est. ergo si motus cōtrarieē motui nō cōtrariabitur quieti. Tertio sic. quies est priuatio. sed priuatio priuationi non cōtrariaē. ergo quies non est cōtraria quieti.

Ad oppositum arguiē per phm̄ in textu.

Pro responsione sciendum est

primo ꝙ postꝙ Aristoteles tractauit de vnitate ⁊ diuersitate motus. Cōsequēter agit de cōtrarietate motus ad motū ⁊ quietis ad quietem ⁊ quietis ad motū. ⁊ hoc facit quia cōtrarietas est quedam species diuersitatis.

Sciendum est secundo ꝙ cōtrarietas

motuū potest quinqꝫ modis imaginari

Primo ꝙ illi motus dicanē cōtrarij quorū vnus est ab vno termino ⁊ alter est in eundē terminū vt motus qui est de sanitate contrariaē illi qui est in sanitatē. Secundo mō ꝙ illi sint cōtrarij qui sunt ex terminis contrarijs vt qui est ex sanitate illi qui est ex egritudine. Tertio modo ꝙ illi sint contrarij qui sunt ad terminos contrarios vt qui est in sanitatē illi qui est in egritudinē. Quarto modo vt illi cōtrariētur qui sunt de vno cōtrario in aliud cōtrariū vt qui est in sanitate ei qui est in egritudine.

Quinto modo ꝙ illi cōtrarienē qui sunt de terminis contrarijs in terminos cōtrarios. vt qui est ex egritudie in sanitatē ei qui est ex sanitate in egritudinē. vnde solū hijs quinqꝫ modis pōt imaginari contrarietas motuum.

Tunc sit cōclusio prima motus

nō habet cōtrarietatez eo ꝙ sit de termino cōtrario ad terminū cōtrariū. patet q2 sic vnus ⁊ idē motus scdm rem esset sibi cōtrarius. cōsequētia tenet. q2 vn⁹ ⁊ idē mot⁹ scdm rem ē de cōtrario in cōtrariū terminū. licet sit ali⁹ scdm esse scdm ꝙ est a termino a quo ⁊ scdm ꝙ est in terminū ad quē. ergo motus nō possunt dici cōtrarij. q2 termin⁹ a quo vnius contrariatur termino ad quem alterius.

Cōclusio secunda motus nō de

bēt dici contrarij eo ꝙ sunt ex terminis cōtrarijs. pbaē q2 mot⁹ tendētes in eundē terminū nō cōtrarianē. sed motus qui fiūt ex terminis cōtrarijs vt ex albo ⁊ nigro quādoqꝫ tendūt in eundē terminū vt in rubeū. ergo ⁊c̄. Secūdo in omī motu abijcitur termin⁹ a quo ⁊ acquiritur termin⁹ ad quē. ergo motus incipiētes a terminis cōtrarijs sunt destructiui hui⁹ contrarietatis. ergo nō debēt dici cōtrarij ꝓpter contrarietatē terminoꝝ a quib⁹ sunt. Tertio cōtrarietas est oppositio scdm formaz ⁊ spēm. sed ad spēm requirinē termin⁹ a quo ⁊ termin⁹ ad quē simul. q2 fit de subiecto in subiectū ꝗ ad cōtrarietatē motuū nō sufficit ꝙ sint a terminis cōtrarijs. ⁊ sic quartus ⁊ secūdus modoꝝ ꝑdictoꝝ nō causant ꝯtrarietatē motuum.

Cōclusio tertia primus ⁊ terti⁹

modus valēt ad sumendū cōtrarietatē in mutationibus. prim⁹ valet in mutatōibus q̄ sunt ad substantiā. q2 in mutatōne q̄ est scdm substātiā. iam nō possunt reperiri duo termini positiui adinuicē cōtrarij. ergo ad habendam contrarietatē mutatōis i substātia sufficit ꝙ sit recessus ab vno termino in vna mutatōne ⁊ accessus ad eundē in alia. vt generatio que est ex nō esse contrariatur corruptōni que est ad non esse. Sed tertius modus non valet ad sumendum contrarietatē in mutationibus tertiuz habentium contrariā. pz q2 in talibus mutationibus termini a quibus sunt semꝑ sunt negatiui. vt ex nō albo fieri albū ⁊ ex nō nigro fieri nigrū. ꝗ cōtrarietas cū sit iter ꝑositiua non attendiē ex ꝑte terminoꝝ a quib⁹ sunt sed ex ꝑte terminoꝝ ad quos sunt. ⁊ ꝙ scdm illos motus nō dicanē motus cōtrarij. pz q2 oīs mot⁹ nō est de termino a quo in terminū ad quē. q2 nō semꝑ reperiē accessus ad vnū terminū ⁊ recessus ab eodem. neqꝫ semper reperiuntur quomō termini a quo sunt contrarij.

Cōclusio quarta solum illi mot⁹

sunt contrarij qui sunt a terminis cōtrarijs in terminos cōtrarios. pbaē sillogismo sic. cōtrarietas q̄ est oppositio scdm formā ⁊ spēm sunt

meda est in motib⁹ penes illa a quibus sumit cōpleta rō motus. ſ illa sumit ex pte vtriusq terminor. qz mot⁹ est mutatio de subiecto in subiectū. ergo cōtrarietas motuū debʒ attēdi ex pte vtriusq terminor. Secūdo pʒ inductiue qz sanari cōtrariatur ei qd est egrotari ⁊ ſ qz sunt ex cōtrarijs in cōtraria ⁊ similiter addiscere ⁊ decipi ⁊ moueri sursuʒ ⁊ moueri deorsuʒ cōtrariantur. ⁊ similiter in oibus motib⁹ contrarijs reperitur q fiūt ex contrarijs in cōtraria. ⁊ si arguat de motibus qui sunt ab eodē medio colore in extremos colores. scʒ in albū ⁊ nigrum illi sunt cōtrarij. ⁊ tamen nō sunt a terminis cōtrarijs. Respōdet Aristoteles q sunt a terminis cōtrarijs nō simplicit. ſ scd̄m quid. qz mediū quodāmodo pticipat rōnem vtriusq extremor. ideo a medio fit motus in ambo extrema tanq ex cōtrario in cōtrariū.

Cōclusio quinta quies contrariatur motui. pbat nā quies est priuatio mot⁹. sed priuatio est quodāmodo contraria habitui. ergo quies cōtrariatur motui. Aduertendū est tamē q hic capit contrarietas cōmuniter prout se extēdit ad priuatiuā oppositionē qz in cōtrarijs semp vnū se habʒ ad alterū in ratōne priuationis. si tamē capiat quies non scd̄m suā simplicē ⁊ ppriaʒ rōem. sed scd̄m suum esse qd habet in mobili. qz omē illud qd quiescit sub aliqua forma quiescit que est contraria motui qui fit ab illa forma in oppositaʒ hoc mō quies non solū opponeret motui priuatiue sed etiam cōtrarie. Et est sciēduʒ q nō ois quies indifferēter omi motui cōtrariatur. sed determinata quies determinato motui vt quies scd̄m locū motui scd̄m locum. Aduertendū est insup q quies in termio ad quē nō cōtrariat motui qui est ad illū terminū. qz talis quies est cōplemētū ⁊ finis illi⁹ motus. sed quies in termino a quo cōtrariatur motui qui est ab illo termino.

Conclusio sexta quies cōtrariatur quieti. Probat. nā in omi motu terminus a quo est cōtrari⁹ ad terminū ad quē. ergo qes in termio a quo est ɔria qeti in termio ad quē

Conclusio septima quies nō contrariat mutatōi q est scd̄m substātiā. pbat qz talis mutatio ē substanea quies vero ē tēporal' ⁊ successiua sicut mot⁹ vt demōstrat i octauo hui⁹. ſ in tali mutatōe ē pcessus de nō subiecto simplr i subiectū. sed nō subiectū simplr nō cōtingit quiescere sic neq moueri. Itē si quies vt ait pbs esset cōtraria mutationi seqret vel q nō ois quies esset cōtraria motui. vel q generatio ⁊ corruptio essent motus qd prius improbatum est.

Conclusio octaua imutatio cōtrariat mutationi. patet qz imutatio ad mutationē se hʒ vt quies ad motū. sed quies cōtrariatur motui. ergo imutatio ɔriat mutatōni. Vn nō cōtingit nō subiectū simplr quiescere. ſ bñ cōtingit ipm nō mutari. ideo imutatio bñ oppōitur mutationi ſ nō quies. qz cōtraria habent fieri circa idē subiectū ⁊ hic capit cōtrarietas cōiter sicut dictū ē d motu ⁊ qete. Ex dictis apparet qualit ē accipiēda ɔrietas iter duos mot⁹ iter duas mutatōes. iter motū ⁊ qetē. iter duas quietes. ⁊ inter imutatōem ⁊ mutatōem. Ad rationes ante oppositū soluūtur ex dictis.

Queritur decimo vtruʒ quietis violente sit aliqua gñatio. Arguit q sic. qz omē qd quandoq est ⁊ quandoq nō est gñat. ſ nulluʒ violentū semp est. ergo quietis violēte est aliqua gñatio. Secūdo sic. sic se hʒ mot⁹ natural' ad qetē naturalē. ita mot⁹ violētus ad qetē violētaʒ. sed mot⁹ naturalis est gñatio qetis naturalis qntū ad vltimā ptē ei⁹. qz mobile dz stare. ergo etiā mot⁹ violēt⁹ est gñatio qetis violēte. Ad oppositū est pbs in vltio caplo hui⁹ quinti. q postq determiauit de ɔrietate essenciali mot⁹ ad motū ⁊ mot⁹ ad qetē ⁊ qetis ad qetē Cōsequēter circa determiata mouet tres dubitatōes quarū. Pria est an sic i motu locali reperiat oppositio mot⁹ naturalis ⁊ violēti vt terra naturalr mouet deorsuʒ ⁊ violēter sursuʒ an ita repeiat i oibus alijs motib⁹. Arguit pbs q nō. qz vna alteratio nō est magis scd̄m naturā q alia vt sanatio q egrotatio. qz pricipiuʒ vtriusq ē ab ~~extrinseco~~. sicut augmentū nō est pl⁹ scd̄m naturā q decrementū. qz vterq mot⁹ est a pricipio intriseco. nec gñatio est magis scd̄m naturā q corruptio. naʒ senium est via in corruptionem q tamen est. q̃ natura

Pro solutione hui⁹ dubitationis sciēdū ē primo q mot⁹ dz scd̄m naturā qui fit a pricipio itriseco passo cōferēte viʒ. ⁊ violēt⁹ p oppositū ē q fit a pricipio extriseco passo nō pferēte vim. vñ etiam pōt dici aliqd naturale vno mō scd̄m cōpletā rōem naturalis. scʒ a pricipio intrinseco passo conferente vim scd̄m ordinē ⁊ tps ⁊ alias circūstātias qb⁹ na

tura particularis inferior apta est moueri a superiori ita q deueniat tñ sm cursũ nature vniuersalis q̃ particulari. ꝛ inaturale in oibus istis deficiens est inaturale simpliciter. ꝛ simpliciter violentum. Alio modo dr aliquid naturale nõ sm cõpletã ratõez naturalis ſʒ in aliq̃ cõditione deficit. puta qd eueniret sm cursũ ꝛ sm ordinẽ nature vniuersalis ꝛ nõ particularis particulariter accepte q in aliq̃ deficit ꝛ nõ in oibus a naturali supradicto vt ẽ corruptio. si eñ ↄsideref natura ꝓpria ei⁹ q corrũpit sm q est ordinata ad bonũ ꝛ ↄseruationẽ ei⁹ tũc nõ est sibi naturalis. si tamẽ ↄsideret i q̃tũ est pars totius vniuersi sm quẽ modũ nata est obedire superiori motori ꝛ sic h corruptio est naturalis. Tũc r̃ndef ad primã dubitationez. dicit q sicut reperit aliqs motus localis sm naturã ꝛ aliqs p̃ter naturam. sic ꝛ repit in alijs motib⁹ vt augmentatio mirici nimis velor ꝓpt humorũ supabũdãtiã ẽ p̃ter naturã. ꝛ qñq etiã augmentat sm naturã. ꝛ silr de diminutione. ꝛ etiã aliqs dimittitur a febre in die cretica ꝛ talis sanatio ẽ sm naturã. si vo dimittat no nin dieb⁹ creticis est p̃ter naturã. Silr generatio q̃ fit sm solitum cursuz nature est sm naturã. q̃ aũt generant p̃ter solitũ cursũ nature hoꝝ generatio est extra naturã. silr cũ aliquis senio deficit naturalit corrũpit. ꝛ violente cũ gladijs pimit. ꝛ sic in oi specie motus repent oppositio: naturalis ꝛ inaturalis. etiã talis oppositio repent int motũ ꝛ quietẽ. quies eñ terre sursuz opponitur motui terre deorsũ nõ solũ oppositione q̃ est sm cõem rõnẽ quietis ꝛ motus siue priuationis ꝛ habit⁹. ſʒ etiã oppositione q̃ est naturalis ꝛ inaturalis. ꝛ quies terre deorsum opponit quieti terre sursũ eadem oppositione.

Et si queraf cũ ignis moueat sm naturaz sursũ ꝛ ↄ̃ naturã deorsũ. Utrũ mot⁹ ignis sursũ opponat motui ei⁹ deorsũ aut motui terre R̃ndet pħs q vtrumq ſʒ diuersimode q: opponit motui ipsius ignis deorsũ sicut naturale inaturali. ꝛ opponit motui terre deorsũ sicut naturale naturali. ꝛ sic patet q in motibus duplex ẽ oppositio. scʒ essentialis q̃ sumit ex oppositione terminoꝝ motus de qua dictũ ẽ in questione p̃cedẽte. ꝛ accidentalis que sumit sm quosdã modos accidentales motus qui sunt ex se sm naturã ꝛ extra naturã de qua ẽ hic ad ꝓpositũ. Secũda dubitatio ẽ de q̃ est hic titulus questionis ꝓ qua sit hec cõclusio. Quietis violente non est aliqua generatio ꝑ se. est tñ aliqua ei⁹ causa. vel generatio ꝑ accidens. Primã ptʒ. nã quies violenta ꝑ se opponit motui naturali q: motus naturalis ꝛ generatio quietis ad q̃ est sũt idẽ subiecto q: finis motus naturalis est esse in loco naturali. sed si esse naturale ꝛ quiescere idez sunt subiecto. g̃ motus naturalis ꝛ generatio quietis naturalis. ſʒ quies violenta nõ ꝑ se generat a motu violento quia qd ꝑ se generat ab aliquo est finis ꝛ pfectio eius. ſʒ q̃to aliquid plus accedit ad finẽ suũ ꝛ pfectionẽ tanto magis intendit. ob h motus naturalis velocior est in fine q̃ in p̃ncipio. g̃ si motus violentus esset ꝑ se causa quietis violente tũc esset velocior in fine q̃ in p̃ncipio vel medio cui⁹ oppositũ ptʒ ꝑ sensum. Secũda ps ptʒ. nam qes violenta causat ꝑ accidẽs a v̄tute mouentis violente sm qd illa virtus est deficiens. vñ virtutis hui⁹ est quadruplex status. scʒ generatio. augmentatio. diminutio. ꝛ cessatio. et sm vltimũ statũ est causa quietis violente q̃ scʒ nõ plus sufficit mouere ipm mobile. sufficit tñ ipm detinere ꝑ aliqd t̃ps cõtra inclinationẽ ad motũ naturalẽ eius ꝛ tũc mobile q̃escit quiete violenta. Tercia dubitatio est circa id ante dictũ. scʒ q quies i termino a q̃ contrariat motui qui est ab illo termino si ita sit cũ illud quod mouef non recedat subito a termino a quo nec subito acquirat terminum ad quẽ. sed q̃diu est motus habet aliquid d termino a quo ꝛ aliquid de termino ad quem videt q idem quiescat ꝛ moueat ꝛ q opposita sint simul in eodem. R̃ndet pħs q non est incõueniẽs cõtraria sm esse imꝑfectuz se cõpati sibi in eodẽ subiecto. q: oẽ qd mouetur habet aliquid de termino a quo ꝛ aliquid de termino ad quẽ q̃ termini sũt cõtrarij. ſʒ nec totaliter est in termino ad quẽ. silr nec est incõueniẽs idẽ mobile simul esse qd q̃to durante motu manet aliquid de termio a quo ꝛ moueri ꝑ q̃to tendit in terminũ ad quẽ. ſʒ debet simpliciter moueri ꝛ quiescere sm quid. Ex quo infert pħs q motus magis est contrarius motui q̃ qes motui q: duo mot⁹ ↄ̃rij nõ se cõpatiũt sibi in eodẽ qd tñ ↄtingit de motu et quiete. Ex dictis ptʒ de ↄ̃rietate motus ad motũ ꝛ motus ad quietẽ ꝛ q̃tis ad q̃etẽ inter se taʒ sm substantiã q̃ sm accidens.

R̃ones ante oppositũ soluunt ex dictis

Et sic est finis huius quinti.

Sequitur liber sextus.

Si aūt est cōtinuū ⁊ qđ tāgit̃ ⁊ ꝯseq̄nter sic diffinitū ē p̄ri⁹ ⁊c.

Circa sextū librū phisicoꝝ q̄rit̃ primo vtꝝ sit possibile aliqđ cōtinuū ex indiuisibilibus ꝯponi.

Arguit̃ primo ꝙ sic vt habet̃ primo posterioꝝ ꝙ substantia linee ex pūctis est. ergo ⁊c. Secundo sic. in omī cōtinuo est necesse esse aliqđ primū cōtinuās partes eius. ſ primū cōtinuās non pōt esse diuisibile. g̃ in oī ꝯtinuo oportet esse aliqđ indiuisibile ꝯtinuās partes eiusdē. Tertio si sic. ꝑfecte spericū sup ꝑfecte planū scideret ipm̄ i indiuisibili. alś rectū curuaret̃ vel rectū fieret curuū. ergo si moueret̃ supra ipm̄ motu suo faceret lineā ex indiuisibilib⁹ ꝯstitutā. Ad oppositū arguit̃ ꝑ p̄hm̄ in primo cap̄lo hui⁹ sexti.

Pro rn̄sione sciendū est primo ꝙ postq̄ p̄hus in q̄nto determīauit de diuisione mutationū ⁊ mot⁹ in suas species subiectiuas. cōsequēter in hoc sexto p̄hus determinat de diuisiōe mot⁹ in suas ꝑtes integrales. Et q: motus est de genere cōtinuoꝝ idō anteq̄ agat de diuisiōe motus ostendit nullam ꝯtinuū posse cōponi ex indiuisibilibus p̄supponendo diffinitiōes cōtinuoꝝ ⁊ ꝯtiguoꝝ ⁊ cōsequēter se habentiū. ex quib⁹ p̄suppositis diffinitiōibus arguit ad suā cōclusionē. Et q: in ordine cōtinuoꝝ linea ē primū ideo cōclusionem suā manifestat p̄hus in linea ⁊ pūcto ostēdens nullā ꝯponi ex pūctis. Et simili rōne ꝓbat̃ de alijs cōtinuis. vt de tp̄e ⁊ de motu superficiei ⁊ corpꝰ.

Tūc sit hec cōclusio prima. Impossibile est aliqđ cōtinuū ex indiuisibilib⁹ cōponi. puta lineā ex pūctis. Probat̃. nā si ex punctis componeret̃ linea vel illa puncta essent cōtinua cōtigua vel ꝯsequēter se habētia. Non primū. q: cōtinua sunt quoꝝ vltima sunt vnū. ſ indiuisibiliū nō sunt vltima q: que habēt vltimū habēt ipm̄ vltimū ⁊ illud cui⁹ dicit̃ esse vltimū. ergo omne qđ habet vltimū est diuisibile. Et sic ostēderetur ꝙ nō essent cōtigua. q: tangētia sunt quorū vltima sunt simul. Sz hoc aliter ꝓbat p̄hus q: si punctū tangeret punctū vel totū tangeret totū vel pars vni⁹ partē alterius vel ps tangeret totū non possunt dici duo vltima. q: punctū non habet partē cū sit indiuisibile. neq̄ primū. q: si totū tangeret totū tunc illa duo nō essent duo ſ vnū cū inter ea nulla esset distinctio aut sepatio ordinis ⁊ sit⁹. Modo de ratiōe cōtigui est habere ꝑtes situ ⁊ ordine distinctas. ideo si totū tangeret totū tūc ex illis pūctis non cōstitueret̃ aliqđ cōtiguū. Nec pōt dici tertiū membrū prime diuisiōis. nam illa cōsequēter se habēt inter que nō est mediū eiusdē generis. modo int̃ quecūq̄ duo puncta mediat linea ⁊ per ꝯsequēs mediat punctū. et inter quecūq̄ duo nūc mediat temp⁹. ⁊ sic mediat nūc. qđ ostēdit Aristoteles. Nā cum duo puncta se tangere nō possint vt ꝓbatū est oportet ꝙ inter ipsa mediet aliqđ. vel ergo illud mediū est indiuisibile. ⁊ sic cū nō possit tangere pūcta inter q̄ mediat: oportebit iterū dare mediū inter ipm̄ ⁊ illa pūcta. ⁊ sic ꝓcederet̃ in infinitum. Si vō illud qđ mediat sit diuisibile: vel est diuisibile in indiuisibilia ⁊ sic argueretur de medio illoꝝ vt argumentatū est de principali. vel mediū ⁊ sic cū tale est diuisibile i diuisibilia. ⁊ cū inter duo pūcta nō possit cōcipi aliud a linea nec inter duo nūc aliud a tp̄e sequit̃ ꝙ inter quecūq̄ duo pūcta mediat linea ⁊ inter duo nūc temp⁹. ⁊ sic nō possunt ꝯsequēter se hr̄e duo pūcta in linea.

Secūda ratio est q: si aliqđ ꝯtinuū ꝯstitueret̃ ex indiuisibilib⁹. oporteret ꝙ diuideretur in indiuisibilia. q: vnūquodq̄ diuidit̃ in ea ex quib⁹ cōponit̃. ſ ꝯsequēs est ꝯtra diffinitiōem cōtinui in qua dicit̃ ꝙ est diuisibile in infinitū ⁊ in semp diuisibilia. Vn̄ ꝙ nullū ꝯtinuū sit diuisibile in indiuisibilia ꝓbat Aristo. alia rōne. q: sic seq̄ret̃ ꝙ duo indiuisibilia se tangerēt in cōtinuo ad h̃ ꝙ possent ꝯstituere ꝯtinuū. ⁊ cū impossibile sit duo indiuisibilia se tāgere vt ꝓbatū est sequit̃ ꝙ impossibile ē ꝯtinuū diuidi in indiuisibilia.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit̃ ꝙ in illa auctoritate p̄hi accipit̃ substā. ꝑ diffinitiōe rei sic ꝙ sensus est ꝙ de diffinitiōe linee sunt duo pūcta. cui⁹ ratio est. q: punctū in linea itelligit̃ se hr̄e vt prin-

cipians ꝯtinuans ⁊ terminās que oīa sunt actus forme. ⁊ ideo intelligit̃ punct⁹ ad lineam se h̄re vt forma. Ideo bn̄ dicūt antiq̄ ꝙ pūctus est ps essentialis linee ꝫ nō quātitatiua. nec inde sequit̃ ꝙ pūct⁹ de linea p̄dicet̃. q: forme vt forma est non cōuenit p̄dicari ꝫ ſm ꝙ est determiata ad esse cōpletū generis aut speciei. Ad secundā dicit̃ ꝙ primū ꝯtinuās ptes ꝯtinui debet capi ab itellectu vt aliqd̄ indiuisibile qm̄ si acciperet̃ vt diuisibile iam h̄ret partes cōtinuatas: ⁊ sic non esset primū cōtinuās. dicat̃ tm̄ ꝙ indiuisibile cōtinuans nō h₃ esse actu tale in cōtinuo ꝫ solū ſm potentiā. nec ē ps cōtinui. Ad tertium d₃ ꝙ illud spericū tangeret rectū in indiuisibili ſm ꝓfundū: sed non est indiuisibile simpliciter. Sequit̃ textus. Amplius necesse est aut cōtinua ⁊c.

Querit̃ secūdo vtrū si magnitudo cōponat̃ ex indiuisibilib⁹ sit necesse motum factū sup eā: ⁊ tp̄us in quo fit ex indiuisibilibus ꝯponi. Arguit̃ ꝙ non. q: possibile est spaciū aliqd̄ esse quātū motu facto p ipm existente nō quāto. g̃ magnitudo per quā fit mot⁹ ⁊ ipe mot⁹ nō silr̃ se h̄nt ad esse quātum. ⁊ p ꝯn̄s neq₃ cōponi ex indiuisibilibus vel diuisibilibus. Antecedēs ꝑ p illud cōe dictū qd̄ dictū est in quarto. ꝙ si eēt vacuū ſm imaginatiōem ponentiū vacuū separatū p ipm fieret motus in indiuisibili tēporis cuiuscūq₃ distantie esset vacuū. Ad oppositū arguit̃ p ph̄m dicentē. eiusdē autē rōnis est ⁊ magnitudinē ⁊ tp̄us ⁊ motum ex indiuisibilibus cōponi ⁊ diuidi in indiuisibilia aut nihil.

Pro mīsione sciendū est primo ꝙ q: demōstratiōes posite in p̄cedēti questione manifestiores sunt de cōtinuis habentibus positionē. q: in ipis est ꝓprie cōtactus ideo cōuenienter ostēdit ph̄us ꝙ silis est ratio de alijs cōtinuis. s. de motu ⁊ tp̄e: ⁊ p̄mo de motu. Dictū est eīm in q̄rto ꝙ hec tria seinuicem cōsequūtur. s. magnitudo: motus: ⁊ tēpus. nam pri⁹ ⁊ posteri⁹ in motu causant̃ ex priori ⁊ posteriori in magnitudine. ⁊ tp̄s capit ipa a motu. s. pri⁹ ⁊ posteri⁹. ideo hec tria silr̃ se h̄nt ad cōponi vel nō ꝯponi ex indiuisibilib⁹ ⁊ diuidi i indiuisibilia vl̄ diuisibilia

Conclusio prima. si magnitudo sit ꝯposita ex indiuisibilib⁹ mot⁹ fact⁹ p ipam ꝯponeret̃ ex indiuisibilibus. vt sit magnitudo. a. b. c. sup̄ quā mouet̃. o. ⁊ mot⁹ sit. d. e. z. dicit g̃ ꝙ si ille tres ptes magnitudinis date sunt indiuisibiles: ita ille tres ptes mot⁹. Prō cui⁹ ꝓbatōe ponit ph̄us duas suppositōes. Prima est ꝙ p̄nte aliq̄ pte mot⁹: necesse est p ipm motū aliqd̄ moueri. et ecōuerso si aliqd̄ moueat̃ necesse est ꝙ sit aliqs mot⁹ q: causa formal̃ ⁊ suus effect⁹ sil̃ sunt ⁊ non sunt. vt albedo ⁊ esse albū. Secūda suppositio est ꝙ impossibile est aliqd̄ sil̃ moueri ad aliquē terminū ⁊ iam esse motū in illo termino. vt impossibile est aliqd̄ ire sil̃ thebas et iam esse ibidē. Tūc arguit sic ad ꝯclusionē. si. o. moueret̃ sup̄ magnitudinē datā ⁊ motu ꝓprie dicto: aut g̃ pri⁹ mouebit sup̄ vnam partē magnitudinis ⁊ vna pte illi⁹ mot⁹ qd̄ sup̄ totā magnitudinē ⁊ toto motu. aut prius moueret̃ supra totā magnitudinē: ⁊ ſm nullā ptem magnitudinis pri⁹ mouebat̃. Si dicat̃ primū tūc vel sil̃ moueret̃ ſm. a. ⁊ iam motū est in. a. vel pri⁹ mouet̃ ſm. a. ꝙ sit motū in ipo. Nō primū. q: hoc est ꝯ ~~prima~~ suppositionē. secundā nec pōt dici secundū. q: tūc in. a. oporteret esse aliqd̄ ſm ꝙ pri⁹ mouebat̃ anteq̄ eēt motū: ⁊ aliqd̄ aliud ſm ꝙ esset motum in. a. ⁊ ita. a. iam esset diuisibile: qd̄ est ꝯ suppositū. g̃ ipm. o. nō pt moueri p. a. ⁊ per ꝯn̄s prima ps mot⁹ q̄ est correspōdens p̄me pti magnitudinis q̄ est. a. nō est mot⁹: alr̃ p̄sente motu alicui illud nō moueret: qd̄ est ꝯ primā suppositōem. Si g̃ ptes magnitudinis sint indiuisibiles oportebit ptes mot⁹ esse indiuisibiles: et ita nō erit mot⁹. Si vō dicat̃ ꝙ. o. mouet̃ p̄mo ſm totā magnitudinem: sic ꝙ ſm nullā ptē eius pri⁹ mouebat̃: tūc sequit̃ ꝙ mot⁹ erit cōposit⁹ ex momētis qd̄ est impossibile: vt ꝓbat̃. ⁊ pt₃ ꝯn̄a. q: vel prima ps mot⁹. s. d. est mot⁹ vl̄ nō. Nō p̄mū q: tunc oporteret ſm ipm mobile moueri in prima pte magnitudinis. q: ptib⁹ mot⁹ correspōdent ptes magnitudinis. modo iam dictū est ꝙ ſm impartibile nihil pōt moueri. Si vō dicat̃ ꝙ nō sit mot⁹ q: erit sic̃ d alijs ptib⁹: sequit̃ ꝙ mot⁹ erit ꝯpōit⁹ ex nō motibus. s. ex momētis ſm q̄ momēta aliqd̄ d₃ esse motū sicut ſm motum aliqd̄ d₃ moueri. sic eīm se h̄nt momēta ad motū sicut pūctus ad lineā ⁊ nūc ad temp⁹.

Conclusio secūda. impossibile est motū esse ꝯpositū ex momentis. Probat̃

co͂clusio ducẽdo ad aliq̃ incõueniẽtia. quorum primũ est q aliqd esse motus in aliquo termio qđ tñ prius nõ moucbatur ad ipm qđ ẽ impossibile. sicut impossibile est aliqd eẽ preteritũ qđ nunq̃ fuit presens. et probatur cõntia. q: si motus. d.e.z. esset sic cõposit' ex illis trib' tanq̃ ex momẽtis: tũc ipm. o. p. d. motũ est in. a. et tñ prius nõ mouebatur: al's oporteret ipm. a. esse diuisibile: vt pbatũ est. Secundũ incõueniẽs est q aliqd sil' moueretur et quiesceret fm aliquã magnitudinẽ. Probatur. q: oẽ qđ natũ est moueri et nõ mouetur quiescit. sed ipm o. natũ est moueri et nõ mouetur fm aliquam ptẽ magnitudinis. a. b. c. g fm illas ptes quiescit. s qđ quiescit fm oẽs ptes tot' quiescit p totũ. g. o. quiescit p totã magnitudinẽ et tñ ponebatur moueri p totã g et c. Tertiũ incõueniẽs est q mot' esset cõposit' ex nõ motib': qđ nõ est possibile ppter easdẽ rõnes quib' demõstratũ est q impossibile est lineaz cõponi ex pũctis. et probatur cõna. q: si il'e ptes. d.e.z. essent mot' oporteret q fm eas. o. moueatur p ptes magnitudinis q sunt idiuisibiles: qđ taz pbatũ est. et ita oporteret dicere q nõ fuit mot' et p cõns q mot' sit cõposit' ex nõ motib'. s hoc est ipossibile. g impossibile est motuz cõponi ex momẽtis: qđ sequitur ad hoc qđ est magnitudinẽ cõponi ex indiuisibilib'. De cõtinuitate aũt tpis ad motũ et ad magnitudinẽ videbitur in sequẽti lectõe.

Ad ratões ante oppositum al's cõsuz est in q̃rto. vbi determiatũ est fm opinionẽ sancti Thome. q si poneretur vacuũ eodez mõ quo imaginabantur antiqui. et remota suppositõe. s. q vacuũ sit tota causa motus adhuc fieret mot' in vacuo p tpus ppt ordinẽ situs ad situz ptiũ mobilis et spacij. s si capiatur cũ imaginatõe cõ illa suppositio. s. q necesse ẽ poni vacuũ vt sit tota causa mot': tũc fieret subito mot' p vacuũ. et q: hoc est impossibile: ideo infert Aristo. q impossibile sit esse vacuũ vt sit tota causa motus. Sequitur textus. Eiusdẽ autem rationis et magnitudo etc.

Queritur tertio vtrũ magnitudo et tpus cõsimiliter diuidantur. Arguit q nõ. quia in tempore est dare minimũ et nõ in magnitudine. ergo magnitudo et temp' non similiter se habent ad diuisionem. Ad oppositũ arguit p phm dicẽtẽ. eiusdẽ naq; diuisionis magnitudo et tẽpus sunt.

Pro respõsiõe sciendum est primo q postq̃ pbus ostendit magnitudinem et motuz cõsimiliter se habere ad diuisionẽ: cõsequenter h' in tertio capitulo primi tractatus hui' tertij: idez ostendit de magnitudine et tempore. scilicet q si magnitudo sit diuisibilis per indiuisibilia: sic et tempus. et si per diuisibilia tẽpus etiaz diuiditur in semper diuisibilia.

Conclusio prima et responsalis ad quesituz. magnitudo et tempus cõsimiliter se habent ad diuisionẽ. Probatur per philosophũ tribus ratõibus. quaruz prima sic formatur assumendo duo mobilia eque velocia. et secũdo assumẽdo duo mobilia vnũ velocius et aliud tardius. Et tertio accipiendo vnuz mobile eque velociter motum.

Prima ratio si duo mobilia eque velociter mouerentur: si vnũ pertrãseat aliquod spacium in aliquo tempore rel'quũ minus spacium in minori tẽpore transibit al's non essent eque velocia. ergo in eque velocib' cõdiuiditur magnitudo et etiaz tempus. et cuz augeretur magnitudo et etiã tempus augeretur. et per cõsequens duoruz motuũ eque velociuz magnitudo et tempus cõsimiliter diuiduntur. Pro secũda ratiõe ponuntur tres suppositõe. Prima ẽ. oĩs magnitudo ẽ diuisibilis in magnitudines. q: impossibile ẽ cõtinuũ ex athomis cõponi. Secũda ẽ q: de rõne mobil' velocioris tria sunt. q in eq̃li tpe trãsit mai' spaciũ in minori mai': et i minori eq̃le. Primũ pbatur sic. sumantur duo mobilia. s. a. veloci' et. b tardi'. et ptrãscat. a. totaz magnitudinẽ. c. d. in tpe. z i. cuz ergo. a. venit ad punctũ. d. in tpe. z. i. ad ipsuz punctuz nondũ ptingit. b. al's eq̃ velociter moueretur. g b. ptingit vsq; ad aliqđ pũctũ inter. c. et. d. et illud sit. e. Tũc arguitur sic. a. in tpe. z. i. transit totã magnitudinẽ. c. d. et in codẽ tpe b. transit magnitudinẽ. c. e. sed. c. d. est mai' q̃. c. e. q: totũ mai' est sua pte. ergo. a. in eq̃li tpe ptransit maius spaciũ q̃. b. qđ erat primũ probandũ. Secundũ pbatur retẽto eodem casu et diuidatur eadẽ magnitudo inter. e. et. d. in puncto. t. ita q. c. t. sit maius q̃ c. e. et minus q̃. c. d. Tunc arguitur sic. a. ptrãsit totã magnitudinẽ. c. d in tpe. z. i. g cũ idez mobile equaliter motũ ptrãseat maiorẽ

magnitudinē in minori tpe.a. ptrāsibit magnitudinē.c.t.in minori tpe ꝙ.z.i.diuidat̄ illud tp̄s in pūcto.k.ergo.a.in tpe.z.k. qđ est min⁹ ꝙ.z.i.ptrāsibit.c.t.ſ.c.t.est mai⁹ ꝙ.c.e. ergo.a. in minori tpe ptrāsit mai⁹ spaciū ꝙ b. Deinde pbat̄ tertiū retēto eodē casu. nā cū.b.ptrāseat totū spaciū.c.e. in tpe.z.i. vel g̃.in eodē tpe.a.ptrāsit idē spaciū vl' in maiori vl' in minori.nō in eq̄li.q: tūc eque velociter moueret̄.neq; in maiori.q: tūc.a.tardius moueret̄.g̃ relinquit̄ ꝙ i minori.⁊ sic mobile veloci⁹ in eq̄li tpe ptrāsit mai⁹ spaciū et in minori mai⁹ ⁊ in mīori eq̄le. Tertia suppositio est ꝙ oīs mot⁹ est in tpe.⁊ in oīni tpe possibile est aliq̄d moueri.⁊ in eq̄li tpe ptingit aliq̄d tardi⁹ ⁊ veloci⁹ moueri. Sz tūc obijciat aristotelis de motu pⁱmi mobil' ꝙ nō est dare velociorē. Ad qđ dicit̄ ꝙ licz ſm materiā nō sit mot⁹ velocior eo. tñ nō est determinata velocitas aut tarditas mot⁹ i cōmuni. Est ergo secunda ratio p q̄ sumant̄ duo mobilia.vt pri⁹.a.veloci⁹ ⁊.b.tardi⁹.⁊ trāseat.b.totā magnitudinez.c.d.in tpe.z.i.cū ergo veloci⁹ in minori tpe trāseat eq̄le spaciū: sequit̄ ꝙ.a.trāsibit magnitudinē. c.d.in tpe minori ꝙ.z.i. Sit g̃ illud min⁹ tp̄s.z.d. tunc ꝯuertat̄ argumentū.a.veloci⁹ in minori tpe scz.z.d.trāsiuit totū spaciū.c.d.g̃.b.tardius i illo tpe.z.d.ñ ptrāsibit nisi ptē magnitudinis.c.d.quia tardi⁹ in eq̄li tpe min⁹ spaciuz trāsit.sit g̃ illa.c.e.⁊ iterū cōuertat̄ argumētum.b.tardi⁹ in tpe.z.d.trāsibit magnitudinem c.e.g̃.a.veloci⁹ trāsibit eandē magnitudinē in minori tpe.⁊ sit illud tp̄s.z.k.⁊ iterum cōuertat̄ argumentū vt pri⁹. Cuz ergo sit cōuersio tardioris ⁊ velocioris ⁊ ſm velocius semp diuidat̄ tp̄us ſm vo tardi⁹ magnitudo sequit̄ ꝙ tp̄us ⁊ magnitudo ꝯsil'r diuisibilia sunt. Tertia rō est q̄a si aliqđ mobile eq̄liter motū trāseat aliqđ spaciū in aliquo tpe tūc in medio tp̄is trāsibit mediū spaciū.⁊ i medio medietatis trāsibit mediū medietatis ⁊ sic deinceps.g̃ ſm motū eiusdez mobilis eq̄liter moti ꝯsil'r diuidunt̄ magnitudo ptrāsita: ⁊ tp̄s mēsurās motū quo ptrāsit̄.⁊ sic ptz r̄nsio ad q̄situ.

Ad rationes ante oppositū dico ꝙ licz in tpe eo mō quo est distinctū et discretū sit dare minimū tñ vt est cōtinuū nō ē dare i eo minimū ſm rem sic nec in magnitudine.ſ solū in potētia ⁊ ſm ratōem sic datur pūctus in linea ⁊ esse in tpe. Sequit̄ tert⁹. Qm̄ aūt oīs magnitudo i magni.⁊c.

Queritur quarto vtrū magnitudo ⁊ tp̄us ꝯsil'r se habeāt ad esse finituz ⁊ ad esse infinitū. Arguit̄ ꝙ nō.q: tp̄s est infinitū vt pbat̄ in.8.hui⁹.ſ nulla magnitudo est infinita vt pbatū est in tertio.g̃ nō similiter se hñt magnitudo ⁊ tp̄us ad esse finitum ⁊ infinitū. Ad oppositū est phus in tertio caplo pⁱmi tractat⁹.qui postꝙ ostendit magnitudinez ⁊ tp̄us ꝯsil'r diuidi ꝯñter ondit ꝙ sil'r se hñt ad finitatē ⁊ infinitatē.

Pro r̄nsione sciendū est primo ꝙ infinitū vt ad ppositū sufficit dicit̄ dupliciť. Uno modo dicit̄ aliqđ infinitū ſm vltimū vt si esset magnitudo carens terminis. Alio modo dicit̄ aliq̄d infinituz ſm diuisionem sicut cōtinuū est infinitū ſm potentiā. ⁊ ita pⁱm⁹ modus infinitatis sumit̄ ex terminis.secūdus vo a medijs.q: cadit in aliquo pūcto intermedio. Dicit g̃ Aristo.ꝙ si magnitudo est infinita ſm vltimū ita ⁊ tempus mensurās motū quo transit̄.⁊ si tñ ſm diuisionē magnitudo sit infinita ita ⁊ tp̄us. Ex quo pōt remoueri ratio Zenonis q̄ nitebatur pbare ꝙ impossibile est trāsire de loco ad locū q: inter duo loca est distantia.⁊ sunt infinita pūcta intermedia. Cū g̃ infinita finito tpe trāsiri non possint ⁊ quodlibet tp̄s sit finitū sequit̄ ꝙ impossibile est aliq̄d trāsire de loco ad locū. Hāc obiectōez soluit ⁊ destruit Aristo.dicēs ꝙ licz inť duo pūcta distātia sunt infinita intermedia ſm potētiā diuisiōis ⁊ magnitudinis ⁊ nō ſm actū ita tale spaciuz ptrāsit̄ in tpe īfinito ſm potētiā diuisionis.⁊ distantia que est inter duo loca est finita in vltimis.

Cōclusio responsalis ad.q.magnitudo ⁊ temp⁹ mēsurās motū quo ptrāsitur cōsimiliter se habent ad esse finitū ⁊ infinitū. Hanc cōclusionez pbat Aristo.pbādo duo. Pⁱmū est ꝙ magnitudo finita transiri nō potest in tempe infinito. Secundū est ꝙ magnitudo infinita trāsiri nō potest in tempore finito. Pⁱmuz pbatur.sit magnitudo finita.a.b.⁊ temp⁹ infinituz.g.q.cui⁹ sit vna ps q̄ sit finita.g.d.tūc arguit sic. si tota magnitudo finita.a.b.trāseat̄ in toto tpe finito

g q. sequit̄ ꝙ in pte tpis q̄ est. g. d. trāsit vna pars magnitudinis. a. b. Cū ergo sic se habeant ptes tpis ad totū tp̄us intrāsibile in quo trāsit tota magnitudo sicut ptes magnitudinis ad totā magnitudinē. ꝛ ps magnitudinis q̄ sit. b. ꝛ transita in pte tpis aliquotiens data mēsurat totā magnitudinē vel excedat vel deficiat sequit̄ ꝙ ps tpis scz. g. d. in qua transit illa pars magnitudinis etiam aliquotiens sumpta reddit tp̄us totū in quo transitur illa magnitudo. a. b. ergo istud totū tempus non erit infinitū: qm̄ infinitū per resumptionē alicuiꝰ partis finite quotiescūqꝫ sumpte nunꝙ reddetur pēt infinitū. Ergo si magnitudo est finita debet esse tp̄us finitū. nec differt in pposito si pars magnitudinis data sit pars mensurās vel deficiēs vel excellens totā magnitudinē. q: mobile eq̄liter motuz in equali tpe ptrāsit equalē magnitudinē. Et q: aliquis possꝫ dicere ꝙ sicut tota magnitudo finita. a. b. transit̄ in tpe infinito: ꝛ ita q̄libet eius ps. Cōtra hoc arguit phus ponendo secundā ratōem ad cōclusionē. q: manifestuz est ad sensum ꝙ aliq̄ magnitudo transit̄ tpe finito. Sit g̃ illa magnitudo. b. c. q̄ in eadem pportione se habeat ad magnitudinez a. b. sicut prius se habebat excepto ꝙ prius sumebat̄ vt pars eius modo vo nō. Tūc arguit̄ sic. magnitudo. b. c. trāsitur tpe finito. ꝫ hm̄oi magnitudo aliquotiens sūpta reddet totā magnitudinē. a. b. aut excedet aut deficiet ab ea. g̃ tp̄us in quo trāsit̄ tota magnitudo. b. c. aliquotiēs sumpta redderet etiaz totum tp̄s in quo trāsit̄ tota magnitudo. a. b. aut excedet ip̄m aut deficiet. ꝛ p pn̄s totum istud tp̄us infinitū esse nō pōt. q: infinitū sūptū finities nunꝙ reddit infinitū. ꝛ sic pars primū pbatū. Secundū eodē modo demōstraret̄ capiēdo vnā ptē magnitudinis infinite: sicut accepta est vna ps magnitudinis finita. vt argutū est. Ex istis ꝛ pcedentibꝰ infert phs correlariū ꝙ impossibile est aliq̄d cōtinuū ex indiuisibilibꝰ cponi. Probat ducēdo ad hoc impossibile ꝙ indiuisibile diuideret̄. Pro cuiꝰ pbatōne primo supponit̄ ꝙ in oi tpe ꝯtingit aliq̄d tardiꝰ ꝛ velociꝰ moueri. Scd̄o ꝙ velociꝰ trāsit maiorē magnitudinē in eq̄li tpe. Tertio ꝙ in velocitate contingit aliq̄ mobilia se hr̄e fm multiplicē proportionē. vt fm pportionē duplā qua vnum alio velociꝰ mouet̄ in duplo, aut fm pportionem hemioliā in qua maius cōtinet minꝰ et dimidiū maioris. Et dr̄ ab hemi qd̄ est dimidiū ꝛ olon qd̄ est totū. ꝛ sicut se hn̄t ma ad duo. Deinde g̃ duo mobilia in velocitate ꝛ tarditate se hn̄t a fm pportionē hemioliā. s. a. velociꝰ ꝛ. b. tardiꝰ trāseat. a. magnitudinē. b. c. d. cōpositā ex tribꝰ indiuisibilibꝰ. b. b. c. c. d. d. ꝛ cū tp̄us diuidat̄ sicut magnitudo sicut iaz demōstratū est: sequit̄ ꝙ tp̄us in quo ptrāsit̄ alia magnitudo cōpositū est ex tribꝰ indiuisibilibus q̄ sunt. k. l. l. m. m. n. Cū g̃. b. tardiꝰ fm pportionem hemioliā moueat̄ g̃. a. sequit̄ ꝙ in illo toto tpe ptrāsit magnitudinē cōstitutā ex duobꝰ indiuisibilibꝰ q̄ sunt. z. e. et. e. i. ꝛ p pn̄s trāsibit vnū illorum indiuisibilū in vno idiuisibili. tpis cū dimidio. ꝛ p pn̄s indiuisibile diuideret̄ qd̄ est impossibile deducendū. Nā ip̄m. b. nō poterit trāsire vnū illorum indiuisibiliū magnitudinis in vno indiuisibili tpis. q: tūc eq̄ velociter moueret̄ sicut a. nec etiā in duobꝰ. q: tūc nō se hr̄et. b. ad. a. in pportōe hemiolia s; in pportōe dupla. oporteret g̃ ꝙ ptrāsiret vnū indiuisibile magnitudinis in vno indiuisibili tpis cū medio alteriꝰ. ꝛ sic idiuisibile eēt diuisibile qd̄ est impossibile. g̃ illud ex q̄ sequit̄ est impossibile. s. aliq̄d ꝯtinuū ex indiuisibilibꝰ cōponi.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dr̄: ꝙ pcedit de magnitudine non resumpta q̄ quidē finita est. ꝛ etiā tp̄us mensurās vnā circulationē celi est finitū. ꝫ q̄a in motu celi vna circulatōe ꝯpleta resumit̄ motus ꝛ tēpus. ꝛ hoc modo motꝰ celi infinitꝰ ē: ꝛ magnitudo semel sūpta finita est ꝛ vna circulatio ꝛ etiā tp̄us mensurās ip̄am. Sequitur textꝰ. Necesse aūt ꝛ ip̄m nūc ꝙrū fm rē.

Queritur quinto verū in nūc cō

tingat aliq̄d moueri. Arguit̄ ꝙ sic. quia in pūti tpe aliq̄d mouet̄. sed p̄ns dr̄ nunc. g̃.

Secūdo sic. generatio ꝛ corruptio ꝛ illuminatio medij sunt motꝰ: ꝛ tm̄ fiūt in nūc. g̃.

Tertio sic. motus ꝛ quies cōtradictiōem includūt circa mobile. ꝫ necesse est alterū cōtradictorioꝝ esse verū. ergo necesse est aliq̄d in nūc moueri aut quiescere. Ad oppositū arguit̄ per phm in hoc q̄nto caplo primi tractatus huiꝰ sexti. in quo postꝙ ostendit nullum cōtinuuz ex indiuisibilibꝰ cōponi: neqꝫ indiuisibile esse. ex quo sequit̄ motum esse diuisibilem cū sit de genere cōtinuoꝝ. cōsequē

ter anteq̄ agat de diuisione et modo diuisionis ipsius motus p̄mittit aliq̄ necessaria ad motus diuisionē. s. q̄ in indiuisibili tp̄is nō pt fieri mot' neq̄ quies. et q̄ in indiuisibile moueri nō pt. de q̄ videbit in seq̄nti q̄stione.

Pro responsione sciendū ē primo q̄ in oi cōtinuo necesse est esse aliquē terminū copulantē ptes eius adinuicē sic se habentem q̄ extra ipm nihil sit ptis p̄cedentis: nec infra ipsuz aliq̄d partis sequētis. ex quo sequit̄ q̄ necesse est hm̄oi terminū indiuisibilem esse. Ultra sequitur q̄ necesse est ipsum esse vnū et eundē vtriusq̄ partis. Cuz ergo tp̄us sit ɔtinuū cui' sunt p̄teritū et futurū necesse est p̄teriti et futuri esse vnū talē terminū qui dr̄ nūc. et sic necesse est nūc esse indiuisibile. et si est indiuisibile oportz q̄ sit vnū et idē p̄teriti et futuri. et si est vnū et idez p̄teriti et futuri oportet q̄ sit indiuisibile. ita q̄ hec duo adinuicē se ɔsequant̄. Et hic ē sermo de ipo nūc qd̄ nō ſm alterū: ſ p se et primo dr̄ nunc. qd̄. s. totum sil' existit nihil sui hn̄s in p̄terito nec aliq̄d in futuro. et hec est ppria acceptio ipius nūc. Alia est acceptio vulgaris q̄ nō dr̄ ſm se et primo: ſ solū ſm alterū. vt ēē tp̄s cui' vna ps p̄terijt et alia futura est sic tn̄ q̄ ambe ptes ppinq̄ sunt p̄senti nūc.

Tūc sit conclusio prima. Idem est nūc p̄teriti et futuri. s. finis p̄teriti et initiū futuri. Probat̄. q: si sit alterū et alteruz: vel sunt imediata vel mediata. Nō imediata. q: tūc cōtinuū ɔponeret̄ ex indiuisibilib'. qd̄ improbatū est. nec mediata. q: vel int̄ ea mediaret nūc vel tp̄s. nō nūc. q: illa duo nūc nō se hn̄t ɔñter: cū int̄ ea esset mediū eiusdem generis. et tn̄ se deberēt hr̄e ɔñter sicut p̄teritum et futurū: quoꝝ termini ɔñter se habēt. nec mediat tp̄us. q: int̄ p̄teritū et futurū non intelligit̄ mediuz nisi ipm nūc. si ḡ mediaret tp̄us nō eēt aliud q̄ nūc. et cū tp̄s sit diuisibile qd̄ est impossibile ergo nō pōt esse alterū et alterū nūc p̄teriti et futuri nisi ponat̄ nūc esse diuisibile. ideo sequit̄ si est idē nūc p̄teriti et futuri ipm est indiuisibile.

Conclusio secūda. Ipsuz nunc est indiuisibile. Patz. q: si diuideret̄ in p̄teritum et futurū diuideret̄. et cū ipm nūc sit finis p̄teriti et futuri. et terminꝰ sit in eo cuiꝰ est terminꝰ: sequit̄ q̄ aliq̄d p̄teriti esset in futuro: et aliq̄d futuri in p̄terito. qd̄ est inconueniens. Secūdo si diuideret̄ cū diuisio vniuscuiusq̄ cōtinui sit ſm aliq̄d indiuisibile: sequeret̄ q̄ ipm nūc qd̄ diuideret̄ nō esset nūc ſm seipm: ſ ſm alterū. s. ſm illud indiuisibile ſm q̄ fieret eius diuisio. et sic nullū eēt nūc ſm seipm: ſ oē nūc esset ſm alterū si nūc esset diuisibile. Tertio si diuideret̄ nūc eius diuisio eēt in p̄teritū et futurū. ſ p̄teritū non plus est et futurū nondū est. ḡ tale nūc nō esset totuz sil' existēs. qd̄ est ɔ rōnē ipius nūc.

Quarto si nūc eēt diuisibile hr̄et ptes adinuicē cōtinuatas p aliq̄d. vel ḡ illud continuū esset diuisibile vel indiuisibile. si indiuisibile haberet̄ intētū. q: nō eēt aliud q̄ nūc. si esset diuisibile argueret̄ vt pri'. et sic pcessus eēt in infinitū nisi pmū ɔtinuās ptes cōtinui esset indiuisibile.

Cōclusio tertia. Impossibile ē in nūc aliq̄d moueri. Probat̄. q: in oi eo in q̄ ɔtingit aliq̄d moueri: cōtingit aliq̄d velocius et aliq̄d tardi' moueri. Sit ḡ ipm nūc. s. in quo aliq̄d veloci' motū trāseat magnitudinē. a. b. det̄ ergo aliq̄d tardi' motū sequit̄ q̄ nō trāsibit in illo nūc nisi partē illius magnitudinis p diffinitōem tardioris. et sit illa pars. a. g. Tūc arguit̄ sic. tardi' motū trāsit a. g. in nūc. ḡ veloci' trāsit. a. g. in minori mēsura q̄ ipm nūc p diffinitionē velocioris. ḡ re oportebit ipm nūc esse diuisibile si in ipso fiat mot'. sed vt probat̄ ipsum nunc est indiuisibile ergo.

Cōclusio quarta. Impossibile est in nūc aliq̄d quiescere: Probat̄. nā quies est priuatio motus in mobili vbi q̄n et ſm q̄ ipm natū est moueri. ſ nihil natū est moueri in nūc. vt ōnsuz est. ḡ nec quiescere. Secūdo sic. pbat̄. si aliq̄d moueat̄ p aliq̄d totū tēpus p̄teritū et q̄escat in toto futuro sequenti cū idez sit nūc qd̄ est terminus vtriusq̄. si in ipo nūc aliq̄d q̄escat ita et mouebit̄. q: eidez sil' quiesceret et moueret̄. Tertio illud quiescere dicitu' qd̄ ſm suas ptes et ſm se sil' se hz nūc et pri'. ſ in ipo nūc non est dare pri' et posterius cū sit indiuisibile. ergo in nunc nihil pōt quiescere.

Ad rationes ante oppositum. Ad primā dr̄: q̄ p̄ns tp̄us nō dr̄ esse nūc p se primo ſ ſm alterū. Ad secūdā dr̄: q̄ si illa capiant̄ ſm suas pprias rōnes non sunt motus nisi capiat̄ mot' p mutatōe in cōtinu

rii: sunt termini motuū. vel non sunt in tpe: ſ in termino tpis. Ad tertiā dr qd habitus et priuatio includūt ɔtradictionem circa susceptibile habitus. cōditionibus tñ habitus reqsi. modo in nūc mobile nō est natū moueri: nec quiescere. Sequitur textus. Motus est autē diuisibilis &c.

Queritur sexto vtruz omne qd mutatur sit diuisibile. Arguitur qd nō. qr mutabile et mutatio cōformiter se hnt ad diuisionē. ſ aliq sunt mutatōes indiuisibiles: vt generatio et corruptio subalis et illuminatio medij ḡ non oē qd mutatur est diuisibile. Secūdo si sic hoc eēt qr omē qd mutatur partim est in termino a quo et partim in termino ad quē. sed hoc nō est necesse. Tū primo qr illud qd mutatur ſm se totū p̶r̶e̶c̶ ̶e̶ ̶i̶ ̶m̶e̶d̶i̶o̶ pr eē i medio sine ſ qd aliqd sui hēat in alio extremorz. Tuz secūdo qr hoc qd mutatur p alteratiōem nō ſm se totū simul alteratur et nō vna ps post aliaz. Ad oppositū est phus in lra.

Pro misione sciendū est primo qd postq̄ ondit Aristo. nullū motū posse fieri in indiuisibili tpis. ex quo iā sequitur qd omnis motus est diuisibilis. cōsequēter ostēdit qd omē mutabile siue mobile est diuisibile. et iterum ex diuisione mobilis procedit ad diuisionē mutationis.

Sciendum est secundo qd omis mutatio est ex quodā termino in quēdaz terminū. ſ qulibet illorz terminorz pōt esse duplex. s. ppinquus et vltimus. Vñ terminus ad quē vltimus simplr est quo habito cessat motus. Propinquus est quo acquirit vltimus. vt cū aliqd mutatur de nigro in albū vltimus terminus est albū: ppinquus vo est fuscū. Et silr terminus a quo primus est a quo simplr incipit motus sic qd ante nō erat. ſ terminus a quo ppinquus. est qui ppinquior est vltimo termio Vñ loquendo de illis terminis ppinqs medijs inter termios extremos et non de extremis simplr intelligit qd in motu pmixti sunt termini qm mediū inter duo extrema ratonem hz vtriusq termini. qr vtrūq participat.

Conclusio prima. Omē qd mutatur est diuisibile. Probatur. qr omnis mutatio fit ex quodā in quoddā. ſ cū id qd mutatur ſm se totū et oēs suas ptes est in termio a quo nondū mutatur. qr qd silr sehz ſm se totum et ſm suas ptes quiescere dicitur. similiter qd ſm se totū et omēs suas partes est in termino ad quē est mutatū. ergo non mutatur. Nec potest dici qd illud qd mutatur ſm se totum et suas ptes sit simplr in vtroq termio. qr cū in oī mutatōe termini sunt cōtrarij vel ɔtradictorij sequitur qd idez ſm se totū et omnes suas ptes essz sub duobus ɔtrarijs aut cōtradictorijs. et ita sequitur qd idez ſm se totum et omēs suas ptes simul esset in duobus locis. Nec pōt dici qd in neutro termio sit. qr id qd mutatur puta in motu locali nō recedit subito a termio a quo: ſ pars post partē. vt cū vna pars egreditur a termio a quo ingreditur ſm aliqd terminū ad quē. et hoc intelligēdo de termio ad quē nō vltimo simplr. ḡ omē mobile dū mutatur partim est in termino a quo: et partim i termio ad quē. ſ qd hz partē et partem diuisibile est. ḡ omē mobile est diuisibile

Sz circa hāc ratōem dubitat Auerrois. an de mutabili ſm quālibet mutatōez intelligatur. Si dicatur qd nō tūc demōstratio est inartificiosa. qr particlaris. nec potest dici qd sic. qr quedā sunt mutatōes indiuisibiles: inter quarū extrema non cadit mediū. quare in illis psens demōstratio locū hēre nō pōt. Ad hanc dubitatōem ponit Auerrois plures responsiōes. Prima est alexādri. dicentis qd nulla mutatio est indiuisibilis aut innon tēpore. ſ hoc ē ɔ cōe dictū Aristo. et aliorz peripatheticorz. Secūda est Temistij. dicentis qd si sit aliq mutatio i nō tpe. tñ hec nos latet. modo Aristo. solū loquitur de eo qd manifestum est. Tertia est Auenpeche. dicentis qd hic non intendit Aristotiles de diuisione mutabilis ſm partes quantitatiuas: sed de diuisione qua diuidit subiectum per accidentia cōtraria quorum mutatur in alterum vt cū mobile s̶i̶c̶u̶t̶ aqua mutatur de frigido in calidum. Quarta est ppria respōsio Auerrois qd ille mutatōes que sunt in nō tpe sunt termini quorūdaz motuū diuisibilium. ideo accidit illis mutatōibus esse in nō tpe p quāto accidit motui in instāti termiari. Et quia id qd est per accidēs ptermittit in demōstrationibus. ideo nō Aristo. pcedit ac si oīs mutatio esset diuisibilis et in tempore. Sed vt dicit Thomas predicta obiectio de mutationibus indiuisibilibus non est ad propositū. quia hic Aristo. nō intēdit ondere diuisionē mutabilis ex diuisiōe mutatiōis. ſ ecōtra et

diuisionem mutabilis diuisionē mutatōis. q̄a diuisio prius est in mobili ꝙ̄ in motu. Unū si ex diuisiōe mutatōis vellet hic ōndere diuisionē mutabilis ⁊ postea ecōtra cōmitteret circulatōem in demonstratōib⁹. Dicit ergo sctūs Thomas ꝙ oīe mutabile sm̄ qualibet mutationē est diuisibile. ⁊ partē hꝫ in termino a quo ⁊ ptē in termio ad quē. sꝫ est diuersimode in diuersis mutatōib⁹. q: in illꝭ inter quarū extrema est aliqḋ mediuꝫ mutabile partim ē in vno termio et partim in alio sm̄ ipsamet extrema. In his vo vbi non cadit mediū partim est in vno termio mutabile ⁊ partim in alio: non quidē sm̄ ipsa extrema sꝫ sm̄ aliquid eis adiunctū. vtputa dum materia trāsmutatꝭ de priuatōe ad formam ignis dū est in ipso mutari est sub ipa priuatione sꝫ non sm̄ seipam sꝫ partim est sub forma ignis non sm̄ seipam. sꝫ sm̄ dispositōem quā necesse ē materiā hr̄e an̄ꝙ̄ formā ignis recipiat. ⁊ sic oīe mutabile ī qlibet mutatione oportet esse diuisibile. q: ꝙ̄uis mutatiōnes sunt indiuisibiles tn̄ adiungūtur motui successiuo ⁊ diuisibili. ⁊ sic intelligitꝭ ꝙ infra dicit Aristo. ꝙ oīs mutatio est diuisibilis: et ꝙ id qḋ generatꝭ ⁊ qḋ corrūpitꝭ pri⁹ corrūpebatꝭ. ⁊ hoc mō forsan intellexit Alexāder oēꝫ mutatōem diuisibilem esse. s. vel sm̄ seipam vel sm̄ motū sibi adiunctū. Sꝫ aliud dubiū est. an hec diuisio sm̄ quā diuiditꝭ ꝙ mutabile partim est in termio a quo ⁊ ptim ī termino ad quē sit accipiēda sm̄ ptes integrales mobilꝭ aut sm̄ ptes termioꝝ motus. Et r̄ndet Auēpeche ꝙ accipiēda ē sm̄ ptes ēmioꝝ mot⁹ ita ꝙ cū aliqd calefit nō ē īntelligenduꝫ ꝙ aliq ps quātitatiua ei⁹ sit calida ⁊ alia adhuc frigida: imo totum calefit. Et in min⁹ calido ē ꝑmixtio frigiditatis. ideo dꝫ mobile eē partim ī vno termio ⁊ ptim ī alio sm̄ ptes termioꝝ mot⁹. qḋ ꝓbat. q: dꝫ in de sensu ⁊ sensato ꝙ non silr̄ se hn̄t mobile ī alteratōe ⁊ latōe. q: in alteratiōe totū silꝭ alteratꝭ ⁊ recedēdo ab vno termio accedit ad alterū. sꝫ in latōe ps post ptē mouetꝭ ita ꝙ prima ps mobilꝭ pri⁹ ingreditꝭ terminū ad quem ꝙ̄ secūda. Sed hanc ꝓbationē seu r̄nsionē Tho. improbat. q: nō esse videtꝭ sm̄ opinionem Aristo. sic ꝯcludētis ī textu. Necesse est ꝙ hoc ideꝫ aliqd in hoc esse aliud vo in altero. Ex quib⁹ verbis apparet ꝙ hāc diuisionē attēdit sm̄ ptes quātitatiuas mobilis. ideo r̄ndet Thomas ꝙ in hoc sexto agitꝭ de motu sm̄ ꝙ est cōtinu⁹. Et q: ꝯtinuitas pri⁹ mo ⁊ ꝑ se tn̄ reꝑitꝭ in motu locali q̄ pōt eē solus ꝯtinu⁹ ⁊ regularis. vt pꝫ ī octauo libro. ideo diuisiōes Aristo. hic posite hic ptinēt simplr̄ ad motū localē. ad alios vo mot⁹ nō totalr̄ sꝫ sm̄ ꝙ aliqd ꝯtinuitatis ⁊ regularitatis participāt. modo clarum est ꝙ mobile sm̄ locū pri⁹ ingreditꝭ locū in queꝫ tendit sm̄ ptē ꝙ̄ sm̄ totū ⁊ sm̄ vnā ptem ꝙ̄ sm̄ aliā. In alteratōe etiā alterās alterat ꝑ ꝯtactum. sed agēns ꝑ ꝯtactū pri⁹ ⁊ forti⁹ agit in ꝓpinquū ꝙ̄ in distās. ideo pri⁹ alterat vnā pteꝫ mobilꝭ ꝙ̄ aliā. Sꝫ ꝯ hūc modū arguit Egidi⁹. naꝫ ꝙ alterās pri⁹ alterat vnā ptē ꝙ̄ aliā hoc ē ꝑ accidēs: vel q: nō oēs ptes eqliter subduntꝭ virtuti alterātis: vel q: virt⁹ alterātis forti⁹ attingit vnam partem ꝙ̄ aliaꝫ. ⁊ q: hoc ē ꝑ accidēs. ⁊ demōstratio Aristo. debꝫ ꝓcedere ex his q̄ sunt ꝑ se. ideo nō dꝫ intelligi de diuisione mobilꝭ sm̄ ptes quātitatiuas. Itē licꝫ ī alteratōib⁹ q̄ sunt ab extrinseco dictū Thome habeat veritateꝫ nō tn̄ in his q̄ sunt ab extrinseco vt esset in aq̄ se reducēte ad frigiditatē. in tali eīn alteratōe oēs ptes mobilꝭ eqliter subduntꝭ virtuti alterātis. ideo nō pl⁹ alteratꝭ vna ps ꝙ̄ alia. ideo dicit Egidi⁹ ꝙ hec diuisio est attēdenda ex pte termioꝝ motus vt dicebat Auenpeche. Sꝫ ī motu locali sumēda est sm̄ ptes quātitatiuas mobilꝭ. similiter q: oē qḋ mouetꝭ quocūqꝫ motu etiā mobile est localr̄. Unū vniuersalr̄ cōcludere pōt Aristo. si oē mobile localr̄ sit diuisibile q̄ntitatiue. ꝙ oīe mobile est diuisibile. ideo illa demonstratio principalr̄ cōcludit de mobili localiter. ⁊ ꝑ ꝯns de alijs ꝓquāto oīe mobile ꝑ quocūqꝫ motu est mobile localr̄. Sꝫ hoc dn̄ vult Aristo. ꝙ illud dictū. s. ꝙ oē mobile partim ē in termio a quo ⁊ partim ī termino ad quē. ⁊ ꝙ vna ps prius venit ad terminū ꝙ̄ alia. ⁊ absolute verū est in motu locali qui primo est ꝑ se cōtinuus. sed in motu alterationis etiam aliqliter verū est sm̄ modum iam explicatum.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam dictū est ꝙ ille mutationes sm̄ se capte indiuisibiles sunt. tamen sm̄ esse qḋ habent in mutabili adiuncte sunt motibus successiuis vt generatio et corruptio alterationi ⁊ illumiatio medij motui locali. Ad

secūdā dictū ē φ cū dicit φ mobile partim ē in termino a q̄ ⁊ parti i termio ad quē nō est intelligēdū de extremis simplicit̃ ſ de pxinquis qd̄ sic innuit Aristo. dico aūt in q̄ innuit p̄imū ſ̃m nō mutationē vt de albo i fuscū et nō in nigrū. nō eni necesse ē id qd̄ mutat̃ eē in quocū p vltimo: ū q̄lit̃ aūt de alteratōne alterabile partim sit in termio a q̄ ⁊ partim in termino ad quē. Sequit̃ textus. Alius autem ſm temp᷒ ⁊c.

Queritur septio vtrū ista q̄ncꝫ simlr cōdiuidāt̃. s. mobile. mot᷒. tp̄s. et ipꝫ moueri et id in q̄ ē motus. Arguit̃ p̄io φ nō qꝛ motus solū ē diuisibilis dupliciter. s. ad diuisionē tp̄is et mobilis. ḡ nō cōdiuidit̃ hijs q̄ttuor. Secūdo sic. ois mot᷒ ē diuisibil̃ ſ nō omne illud in quo est motus ē diuisibile vt patet ď q̄litate. Tertio sic. istoꝝ q̄ncꝫ nō ē eadē q̄ntitas. ḡ necꝫ eadē diuisio ⁊ per cōseq̄ns nō diuidūt. Ad oppositū ē ph̄s in p̄io ca. secūdi tractat᷒ sic dicēs i isto septo Libro. Necesse ē easdē diuisiōes eē tp̄is motus ipi᷒ moueri ⁊ qd̄ mouet̃ et id in q̄ ē mot᷒.

Pro responsione sciendū ē primo φ postφ ph̄s premisit ea que sūt necessaria ad diuisionē mot᷒ i p̄tes quātitatiuas accipiendū. Cōseq̄nt̃ agit de ip̄a diuisione motus ostendendo quot modis diuidit̃. et que sunt illa que motui condiuidunt̃.

Sciendū est secundo. φ omne diuisibile in p̄tes q̄ntitatiuas oportꝫ eē q̄tū et extēsū per se vel per accidēs vñ ad extensionē alicui᷒ forme req̄rit̃ φ ſm aliā ⁊ aliaꝫ partē sit in alia et alia p̄te materie et nō tota simplr̃ in q̄libet p̄te sicut in aliq̄ subiecto albo alia ē ps albedinis in vna p̄te subiecti ⁊ alia in alia p̄te. Secūdo req̄rit̃ φ extensio talis forme sit eq̄lis extēsiōi sue materie

Ex istis seq̄t̃ φ aia rōnalis non ē forma extēsa. qꝛ tota ē in toto corpe ⁊ tota i q̄libet p̄te. ſ q̄libet mot᷒ ē forma extēsa. qꝛ nō ē vna ps mot᷒ in q̄libet p̄te mobilis imo i alia et alia p̄te mobilis ē alia et alia ps mot᷒ et extensio motus est eq̄lis extensioni mobilis.

Sciendum est tertio φ vt dicitur in textu mot᷒ diuidit̃ dupliciter. Uno mō ſm tp̄s. qꝛ ois mot᷒ i tp̄e ē. Secūdo diuidit̃ ſm p̄tes mobilis ⁊ hec diuisio dupliciter intelligi pōt. vno mō sic φ vna ps mobilis post aliā moueat̃. et hoc mō nō pōt intelligi in vno mobili φ sit̃ ſm se moueat̃. nisi attenderet̃ p̄ioritas mot᷒ vnius p̄tis mobilis ad motū alteri᷒ i ordine ad aliq̄d signū ad qd̄ p̄ius pertingit vna ps mobilis φ alia. Alio mō intelligi pōt hm̄oi diuisio ſm extēsionē mot᷒ quā hꝫ ad extēsionē sui mobil̃ ita φ sicut tot᷒ mot᷒ ē toti᷒ mobil̃ sic et cuiuslibet p̄tis mobil̃ ē aliq̄ ps mot᷒. et h̃ mō intelligit ph̄s motū diuidi ad diuisionē mobil̃ q̄n distiguit diuisiōꝫ mot᷒ sūptā ex p̄te mobilis a diuisiōe mot᷒ sūpta ex p̄te tp̄is.

Tunc sit conclusio prima. mot᷒ cōdiuiditur mobili. probat̃ qꝛ sicut tot᷒ motus ē toti᷒ mobilis ita p̄tes motus sunt partes mobilis. Verbi gratia. sit mobile. a. c. cui᷒ p̄tes sūt. a. b. ⁊. b. c. et tot᷒ mot᷒ sit. d. z. cui᷒ p̄tes sūt. d. e. et. e. z. sicut ḡ tot᷒ mot᷒. d. z. ē toti᷒ mobil̃. a. c. ita p̄ia ps mot᷒. d. e. est p̄tis mobil̃. a. b. et alia ps. e. z. ē alteri᷒ p̄tis. b. c. ḡ mot᷒ cōdiuidit̃ mobili. Secūdo qꝛ ois mot᷒ ē alicui᷒ mobil̃. ḡ tot᷒ mot᷒. d. z. ē alicui᷒ mobil̃ ⁊ nō ē alicui᷒ p̄tis. a. c. qꝛ tūc illud totū mobile moueret̃ ad motū vni᷒ partis et sic nō moueret̃ p se p̄io ſ ſm alterum oporter ḡ dicere φ totus ille mot᷒ ē totius mobilis. et p ɔ̄ñs p̄tes illi᷒ mot᷒ sūt p̄tes mobilis. qꝛ ñ pōt dici φ vna ps moueat̃ motu alteri᷒ p̄tis eo φ oi illi qd̄ mouet̃ necesse est adesse aliquē motū vt alias dictū ē. Tertio. vel tot᷒ mot᷒ adeq̄t̃ partib᷒ mobil̃ vl̃ excedit eas vel excedit̃ ab eis. si p̄imū habet̃ intētū. si secūdū tūc capiat illd̄ q̄ excedit ḡ scd̄m illud nulla ps mobil̃ mouet̃. qꝛ necꝫ totū. et p ɔ̄ñs esset alius mot᷒ ſm quem nihil moueretur qꝛ nō pōt dici φ ſm illd̄ excedēs aliud mobile moueat̃. qꝛ tot᷒ ille motus intelligit̃ eē cōtinuus q̄re nō posset̃ esse diuersoꝝ mobiliū. Si vo dicat̃ tertiū cuꝫ totū mobile supponat̃ moueri aliq̄ ps excedēs mouebit̃ ⁊ tñ sibi nō adest mot᷒. ſ h̃ est impossibile. s. aliq̄d moueri sine motu. sicut ipossibile est aliq̄d eē albū sine albedine. necesse ē ḡ dicere φ sicut aliqd̄ totum mobile mouet̃ toto motu. φ etiā p̄tes eiusdē mobil̃ moueāt̃ partib᷒ illius mot᷒ et φ motus diuidat̃ ad diuisionē mobilis.

Cōclusio secunda. motus cōdiuidit̃ tēpori. patet nā sicut totus motus est in aliq̄ toto tp̄e ita partes illi᷒ motus sūt in

partibus temporis. ergo conclusio est vera.

Conclusio tertia. motus et moueri similiter condiuiduntur. patet quia sicut totus motus toti mobili attribuitur moueri ita et partes motus attribuuntur partibus mobilis. aliter sequeretur quod nihil secundum aliquam partem motus moueretur vel quod aliquid moueretur sine motu. Si quaeratur qualiter differant motus et moueri dicitur quod differunt quia motus dicit fluxum formae ad esse perfectum et moueri dicit receptionem illius formae fluxus in subiecto et importat passionem.

Conclusio quarta motus et illud in quo est motus similiter condiuiduntur et per illud in quo est motus intelligitur forma vel dispositio secundum quam est per se motus. probatur quia si aliquod mobile in toto motu transeat aliquod totum spacium tunc secundum partem illius motus transibit partem illius spacii et similiter diceretur de motu secundum qualitatem. Est tamen differentia in hoc quia vt habetur textus aliqua eorum secundum quae est motus sunt partibus per se diuisibilia vt in motu secundum quantitatem et secundum locum. alia vero per accidens vt in motu secundum qualitatem. Et si quaeratur cui istorum primo competit diuisio. Respondet philosophus quod ipsi mobili. quia primo et per se generatum et alia ab eo accipiunt quantitatem quare et diuisionem et etiam finitatem et infinitatem. et si vltra quaeratur an sit eadem diuisio qua diuiditur motus istis quattuor. Respondet philosophus quod si sit eadem quantitas erit eadem diuisio. sin autem neququam. modo manifestum est quod non est eadem quantitas. quia quantitas extensionis quam habet motus a mobili secundum extensionem est permanens eo quod omnes partes mobilis simul mouentur. sed quantitas quam habet a tempore est successiua et sic non est eadem diuisio qua condiuiditur motus ad diuisionem mobilis et ad diuisionem temporis.

Ad rationes ante oppositum. Ad primam dicitur quod in genere duplex est diuisio motus. quia in omni diuisione. motus vel partes motus sunt simul et hanc diuisionem capit ad extensionem mobilis. vel succedunt sibi ad inuicem et hanc diuisionem capit a tempore. et haec duplex diuisio conformiter reperitur in moueri et in eo cuius est motus. Ad secundam et tertiam patet solutio ex dictis. Sequitur textus. Omne autem quod mutatur ex quodam. etc.

Queritur octauo vtrum in motu sit dabile primum mutatum esse. Arguitur quod sic. quia vbi philosophus demonstrat omne mobile esse diuisibile ipse sic dicit. dico autem primum in quo mutatur secundum mutationem. ex quibus verbis videtur dicere quod in motu est dabile id in quo mutatum est primo mobile. Secundo sic dabile est primum non esse motus a parte post. sed tale non esse est primum mutatum. quia tunc non mutatur mobile et antea mutatur. ergo in motu dabile est primum mutatum esse. Tertio sic mutatum esse est terminus ipsius mutari. sed dabile est primus motus. ergo dabile est primum mutatum esse. Ad oppositum est philosophus in littera vbi postquam determinauit de diuisione motus. Consequenter agit de ordine partium motus ingrediendo. scilicet vtrum in motu sit dare primum mutari siue primum mutatum esse et primo supponit quod omnis motus est ex quodam in quoddam. et quod terminus a quo semper abiicitur et terminus ad quem semper acquiritur.

Conclusio prima. necesse est omne mutatum esse quando mutatum est esse in termino ad quem. Pro probatione huius conclusionis supponit philosophus quod mutari et distare siue deficere idem sunt subiecto. et similiter mutatum esse et defecisse. differunt tamen ratione quia mutari dicitur per respectum ad terminum ad quem. sed distare dicitur per respectum ad terminum a quo. Probatur ergo conclusio. quia sicut est in mutatione secundum contradictionem. ita est in aliis mutationibus. sed in mutatione secundum contradictionem. quia termini sunt immediati cum sint contradictorii: defecisse ab vno termino est esse in alio. cum ergo mutatum esse sit idem quod defecisse a termino a quo sequitur quod mutatum esse est in termino ad quem. et per consequens ita est in aliis mutationibus. Item cum aliquid mutatum est vel in termino a quo vel in termino ad quem vel in aliquo intermedio. non in termino a quo. quia mutatum esse est defecisse a termino a quo. nec intermedio quia in eo mutatur a termino ad quem. sed impossibile est aliquid simul mutari et mutatum esse ipsum. ergo mutatum esse est in termino ad quem. Et haec conclusio ne. Sequitur primo quod omne factum quando factum est et quod corruptum est non est: patet quia terminus ad quem factionis est esse et corruptionis est non esse. Sequitur secundo quod mutatum esse praesupponit mutari sicut terminus id cuius est terminus. Tertio sequitur quod sicut in motu est duplex terminus ad quem. scilicet vltimus motus simpliciter quo habito cessat motus. et prior quo non est vltimus simpliciter sed solum respectu partis praecedentis. ita etiam dabile est primum mutatum esse secundum perfectum et imperfectum. et secundum mutatum esse perfectum est in aliquo intermedio inter terminum secundum terminum a quo primum et terminum ad quem simpliciter

plicat scdm. et tale mutatū eē incōpletū nō ē fm actū in motu. sed solū fm potētiā. et sūt in finita talia mutata eē in motu fm potentiā sicut quilibet mot⁹ est diuisibil in infinitas partes loqndo de partibus eiusdē ppor͞tio nis. et nō quātitatis.

Conclusio secunda. mutatū eē ē in indiuisibili tpis. pz qz si nō sit ita detr tē pus diuisibile in q aliqd mutatū ē et sit. a. c. cui⁹ vna ps sit. a. b. et alia sit. b. c. aut ḡ id qd mutatū ē in tpe. a. c. mutatū est in q̄libet pte ei⁹ aut in neutra. vel in vna mutatr et in alia mutatū ē si pmū sequeret q mutatū ē prius in vna pte q in toto. ḡ totū tēpus n erat in q mutatū est. nec fm q: tunc nō esset mutatū in toto tpe pmo s rōne vni⁹ partis et si dicat q in neutra sequeret q nec in toto et ita ipossibile ē illud in q aliqd pmo muta tū ē esse tps diuisibile. et per conseqns opor tet q sit indiuisibile tpis qd nō ē tps. s tpis termin⁹. sicut mutatū eē nō ē mot⁹ s termi n⁹ ei⁹. Ex hac cōclusiōe seqr q oē qd fac tū ē vl corruptū factū ē vl corruptū in indi uisibili temporis.

Conclusio tertia in motu dabi le ē pmū mutatū eē cōpletū. pz qz ois mo tus est finit⁹. ḡ in oi motu dabilis est termi nus cōplet⁹ et vltim⁹ simpliciter. s talis ter minus ē mutatū eē completū. ergo et c.

Conclusio quarta. diuidendo motū in partes eiusdem quantitatis in mo tu dabile ē pmū mutatū eē incōpletū pz qz pmū mutatū eē incōpletū ē termin⁹ pri me partis mot⁹. s hoc mō diuidēdo motum dabilis ē prima pars motus. ergo et pmū mutatum esse incōpletum.

Cōclusio quinta. diuidēdo mo tū in ptes eiusdē proportionis. tūc in eo nō est dabile pmū mutatū esse imperfectum et incōpletū. Probat phs hanc cōclusionem ex pte temporis. ex pte mobilis et ex pte for me fm quā est motus. ex pte quidē tēporis sic pcedit. qz detr pmū mutatū eē et detr tē pus in q est tale pmū mutatū eē. ḡ tale tps ē diuisibile vel idiuisibile. si idiuisibile opor tebit illud indiuisibile immediatū eē in idi uisibili tpis in q mobile incepit mutari in q adhuc erat mobile in termino a q et sic indi uisibilia erunt imediata in tēpore qd pmo

reprobatum est. et si dicatur q sit diuisibile tunc diuidatur in duas partes. aut ergo in vtraq mutatum est. aut in neutra. vl in alia mutatur et in alia mutatum est. si in vtraq sequeretur q mutatum esse in toto supponit mutatum esse in parte. ergo non erat datum primum mutatum esse. si in neutra sequitur q nec in toto mutatum est. si in vno mutatr. et in alio mutatum est. sequitur q totum il lud tempus non est primum in quo mutatū est quia solum mutatum est in eo ratōe par tis. Itē si in vna parte sit mutatum cum omne mutari sit diuisibile sicut est motus et cuiuslibet partis motus sit mutatum esse se quitur q illud mutatum esse non erat pri mum. Secundo patet ex parte mobi lis. quia in mobili non est dare primam par tem que mutata sit. ergo nec est prima pars motus. Antecedens pz. quia si detur com positū detur tempus in quo sit mutata ps alia et cū tale tempus nō sit indiuisibile seq tur q in medio illi⁹ tpis vna ps illius ptis pri⁹ mutata ē q tota ps sit mutata i toto tē pore. et cum illud tempus sit diuisibile in i finitum et similiter alia pars mobilis seqr q in mobili nō sit dabilis ps que pmo sit mutata. Sz obiceret qz sequeret q nullius mobilis oēs partes simul mouerentur. dici tur q licet alicu⁹ mobilis om̄s partes non simul mouerent. tn̄ in ordine ad aliqd signū vna ps prius mouet q alia. et qz in mobili non est dare primā partē cum quelibz sit di uisibilis. ideo nec in motu est dare primam ptē mot⁹ nec pmū mutatū eē. Tertia rō formatr de motu locali facto supra magni tudinē co q in motu fm qualitatem ad est fm q est motus non est diuisibile proprie et per se sed per accidens. Et arguitur sic. detur magnitudo aliqua in qua sit primum mutatū eē. vel ḡ est diuisibilis vel indiuisibi lis. si indiuisibilis. tūc idiuisibilia erūt imme diata et de tpe prius argutū est. si sit diuisibil sequit q mobile prius mutatum est in par te q in toto. et cū non sit dabilis prima pars magnitudis supra quā fit motus nec etiā prima ps mot⁹ sequit q nec pmū in q mo bile sit mutatū. et sic patet ex parte tpis mo bilis et termini ad quem q nō pōt dari pri mū mutatū esse in motu. qz vtrūq illorum est diuisibile i infinitū et nō pōt accipi pa pars alicui⁹ ipor. et sic arguebatur ex parte

magnitudinis ĩ motu locali ita argueref ex
pte q̃litatis q: lꝫ q̃litas ẜm suã essentiã sit i-
diuisibilis. tñ in extẽsiõe ẽ diuisibilis ẜm eẽ
participatũ ĩ subiecto ẜm q̄ diuisionẽ ẽ suc
cessio ⁊ cõtinuitas ĩ motu alterationis ⁊ mẽ
suraf alẽatio tpe. ẽ etiã diuisibilis qualitas
extensiue ad extensionẽ subiecti.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã dicif q̄ aristo. ĩ illa auctoritate
accepit p̄mũ ĩ qd̃ mutatũ ẽ mobile ẜm par-
tes eiusdẽ q̄ntitatis et nõ eiusdẽ ꝓportiõis.
secũda rõ ẽ ꝓ secũda cõclusiõe. Ad tertiã dr
q̄ mutatũ eẽ ñ ẽ mot⁹ nec ps mot⁹ ẜ terminꝰ
motus. ⁊ q: nõ est dabilis prima pars mo-
tus cũ sit infinitus in diuisione nec etiã pri-
mũ mutatũ esse. Sequif tert⁹. Necesse
ẽ ẽ q̄ mutatũ ẽ eẽ in hoc q̄ mutatũ ẽ ⁊c̃.

Queritur nono: vtrũ Ante om

ne mutari sit mutatũ eẽ ⁊ añ omne mutatũ
eẽ sit mutari. Arguif q̄ nõ q: si sic seque-
ref q̄ ante oẽ mutari eẽt mutari. ꝯñs videf
falsũ q: dabilis ẽ prima medietas mot⁹ añ
q̄ nihil ẽ de motu. Secũdo sic. q̃libꝫ mo
tus ẽ finit⁹ a pte añ. ẽ ẽ dabilꝭ aliq̃s termin⁹
mot⁹ a pte añ. ẜ in motu nõ sũt nisi mutari ⁊
mutatũ eẽ. ẽ in motu dabile ẽ primũ muta
ri aut primũ mutatũ eẽ. Tertio sic muta-
ri se habet ad mutatũ eẽ sicut via ad termi-
nũ. ẽ impossibile ẽ añ oĩe mutari dare ali-
qd̃ mutatũ eẽ. q: terminus nõ precedit viaꝫ
cuius ẽ termin⁹. Ad oppositũ arguif per
ꝓbm sic concludentẽ. q̃re necesse ẽ mutatuꝫ
eẽ mutari prius. ⁊ q̄ mutaf mutatũ eẽ ⁊ ip-
so mutari mutatũ eẽ pri⁹. ip̃o aũt mutatum
esse mutari ⁊ nullo cõprehendif primum.

Pro responsione sciẽdũ est pri

mo q̄ post q̄ ꝓbus ostendit q̄ in motu nõ ẽ
dare primũ mutari neq3 primũ mutatũ esse.
Hic cõseq̄nter determinat de ordine ip̃oꝝ ad in
uicẽ in ip̃o motu. Primo suppones q̄ oĩe
qd̃ mutaf necesse ẽ mutari in tpe. ⁊ hoc du-
pliciter intelligi põt. s. primo et ẜm alterũ. ẜm
alterũ vt in die aliquid dicitur mutari q: in
hora. Secũdo suppõit q̄ oẽ qd̃ mutaf ĩ
tpe aliq̃ primo in q̃libet pte illi⁹ tpis mutaf
⁊ hoc satis manifestũ ẽ ex diffinitiõe ip̃i⁹ pri
mi. Aliter sic probat ꝓbus. nã si aliq̃d muta
tur primo in aliq̃ toto tpe. diuidaf illud tpo
in duas ptes. vel ẽ in qualibet pte mutaf et
sic habef intentũ. vel in qualibet parte q̃e-
scit et tũc nõ mutaf in toto. vel in vna pte mu
taf ⁊ in alia quiescit ⁊ sic nõ mutaf primo ĩ
illo toto tpe. ẜ solũ ẜm alterũ. scꝫ ratione vni
us partis. relinquif ẽ q̄ mutari in aliq̃ tẽpe
primo est mutari in qualibet pte illius tpis

Sciendũ est secũdo q̄ mutatũ

eẽ ẽ terminus ip̃i⁹ mutari ⁊ iõ sicut mutari
mensuraf tpe ita mutatũ ẽ terminꝰ tpis mẽ
suraf scilicet ipso nunc.

Tũc sit cõclusio pria. ante oĩe

mutari ẽ mutatũ eẽ. Probaf nã omne muta
ri ẽ diuisibile ẽ ante oẽ mutari ẽ mutatuꝫ eẽ
ẜm partẽ illi⁹ mutari. ⁊ ꝺclaratur in litteris.
sit enĩ magnitudo. k. l. sup quã moueaf. a. ⁊
b. eque velociter ⁊ simul icipiãt moueri. ẜ a.
q̃escet ĩ medio illi⁹ magnitudinis. b. vo mo-
ueaf vsq3 ad finẽ. et sit totũ tẽpus in quo. b.
mutaf vsq3 ad finẽ. i. o. qd̃ etiã diuidaf ꝑ me
diũ in. 2. Tunc arguitur quãdo. a. venit ad
mediũ magnitudinis dare actũ mutatũ est
cũ ibi quiescat. ergo cũ. b. simul incipiat mo-
ueri et eque velociter moueaf quãdo ibi venit
etiã ibi mutatũ ẽ. et cum postea moueaf ad
huc sequitur q̄ mutatũ eẽ in illo pũcto p̄cesf
sit mutari supra illã medietatẽ illi⁹ magni-
tudinis. et cũ prima medietas iterũ sit diuisi
bilis in infinitũ sequif q̄ ante omne mutari
erit dabile aliquod mutatũ eẽ respectu par
tis precedentis. et cũ nõ possit dari aliq̃ ps
magnitudinis cũ dẽf alia prior ꝓpter diuisi
bilitatẽ eius in infinitum. sequitur q̄ nõ da-
bitur mutari quin ante ipsũ sit aliquod mu
tatum eẽ. Aduertendũ est tñ circa hãc cõ-
clusionem q̄ mutatũ esse ante vltimũ termi
num motus nõ est in ipso motu nisi ẜm po-
tentiam. sicut nec sunt puncta inter media
actu in linea. nisi sint actu diuisa. ⁊ potentia
non cognoscatur nisi per actũ. iõ in presenti
rõne ꝓbus notificat vnũ mutatũ eẽ qd̃ non
est. nisi potentia in motu per aliud mutatuꝫ
esse quod est actu terminus motus. sicut si
ostenderetur aliquod punctum ẜm poten-
tiam esse in aliqua parte linee diuidẽdo line
am actu in illud punctum. Secundo pro
batur conclusio ex parte temporis. q: quod
mutaf primo in aliquo toto tpe mutatur in
qualibet parte illi⁹ tpis. partes autem in tẽ-
pore diuiduntur ab inuicem per nunc. ergo
qd̃ mutaf in aliqua parte tẽporis mutatuꝫ
ẽ in nũc terminãte illã partẽ ⁊ distinguente

est ab alia parte. et data qualibet parte temporis ipsa est diuisibilis in infinitum. ergo in qualibet parte temporis sunt infinita nunc. et per consequens sunt infinita mutata esse in motu. quare non potest dari primum mutatum esse. Tertio probatur ex parte motus continui. quia quod continue mouetur sic quod non corrumpitur neque pausat a mutatione vel mutatur in nunc vel mutatum est. sed in nunc non potest mutari vt ostensum est prius. ergo nec in quolibet nunc mutatum est. sed ipsa nunc in tempore sunt infinita. ergo etiam ipsa mutata esse sunt infinita. et per consequens non est dabile primum mutatum esse quare ante omne mutari est mutatum esse.

Conclusio secunda. ante omne

mutatum esse est mutari. Probatur conclusio pro qua supponitur quod omne quod mutatur ex quodam in aliud in tempore mutatur. Tunc arguitur sic. mutetur aliquid ex.a.in.b. vel mutatur ex a. in.b.in vno et eodem nunc. sed hoc non. quia tunc in eodem nunc esset in.a.et in.b. quod est impossibile ergo in alio et in alio nunc est in.a.et in.b. Sed inter quecunque duo nunc mediat tempus. ergo dum mutatum est in.b. prius mutabatur in illo tempore intermedio. quare ante omne mutatum esse in.b. erat mutari. et cum tempus adhuc itermedium diuisibile sit. et diuisio temporis fiat in nunc sequitur quod ante mutatum esse in nunc distinguente partes illius temporis est mutari in parte precedenti. et cum non sit dabile primum nunc ante quod sit aliqua pars temporis sequitur quod non est dabile mutatum esse. nisi ante ipsum sit mutari. Et si arguitur de generatione et corruptione que non mensurantur tempore. et sic non videtur quod ante genitum esse sit generari. Dicitur quod generatio et corruptio si sumantur secundum suas rationes mensurantur in instanti temporis. et ita generari et genitum esse simul sunt. si tamen capiantur secundum esse quod habent in materia secundum quem modum habent alterationem sibi adiunctam sic tempore mensurantur et hoc modo intelligit philosophus cum dicit. omne quod genitum est prius generabatur et quod prius corruptum est prius corrumpebatur. quia omne quod alteratur alterabatur prius. quia hoc modo capitur generatio non solum pro receptione forme in materia iam disposita. sed pro tota transmutatione ad formam que includit dispositionem materie. Secundo patet conclusio ex parte magnitudinis quia omnis magnitudo est in infinitum diuisibilis et sic non est in ea dabilis pars prima. ergo nec potest dari primum mutari in motu. et similiter ostenderetur conclusio in alijs motibus. Sed notandum quod ostenduntur iste conclusiones in motu facto supra magnitudinem quia magnitudo est per se diuisibilis. quantitas autem per accidens solum. vnde vt ait philosophus iste conclusiones in istis principijs fundantur quia impossibile est in continuo indiuisibile esse indiuisibili immediate coniunctum. et hoc modo omne continuum in infinitum est diuisibile. cum ergo motus quilibet continuus sit in infinitum diuisibilis et sic non est dabilis prima pars motus. ideo nec terminus prime partis quare non est dare primum mutari nec primum mutatum esse. et per consequens ante mutari est mutatum esse et econtra.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam conceditur quod potest dari prima medietas extra quam totum nihil est de motu diuidendo motum per partes eiusdem quantitatis. sed illa medietas non est simpliciter prima pars. quia diuisibilis est et sic dabilis est pars prior ipsa. immo quecunque parte data in motu dabilis est prior. Ad secundam dicitur quod in motu a parte ante non est dabilis terminus positiuus in quo sit verum dicere quod mobile primo mouetur in quo mutatum est. licet sit bene dabile nunc quod est a parte ante terminus temporis mensurantis. sed in illo nunc mobile nec mouetur nec mutatum est sed incipit moueri.

Ad tertiam dicitur quod conceditur quod mutatum esse est terminus illius mutari quod est via ad ipsum. nec precedit illud mutari. sed quia illud mutari est diuisibile. ideo mutatum esse quod est terminus partis precedentis mutari precedit sequente illius mutatum esse.

Sequitur textus. Ostenso enim quod ic. [illegible]

Queritur decimo vtrum magnitudo et mobile motus et tempus consimiliter se

habeant ad esse finitum vel infinitum. Arguitur quod non quia motus celi est infinitus tempore. et tamen tam mobile. scilicet celum quam spacium transitum finita sunt ergo. Secundo si sic hoc esset. quia mobile in maiori tempore maius spacium transit. sed hoc non est verum vt patet in diuersis mobilibus quorum vnum alio velocius mouetur. et similiter in eodem mobili moto per diuersa media in densitate et raritate. Tertio sic ista quattuor sunt ad inuicem separata et distincta. ergo ad finitatem et infinitatem vnius non sequeretur finitas vel infinitas alterius. Ad oppositum arguitur per philosophum in textu

Pro responsione sciendum est pri

mo ꝙ postq̄ p̄bus determinauit ꝺ diuisiōe motus ⁊ eoꝛūque motui similiter condiuiduntur. Consequenter ostendit qualiť motus ⁊ ea que sibi condiuiduntur similiter se habeant ad esse finitum ⁊ infinitum p̄mittens duas suppositiones. Prima est ꝙ omnis motus est in tēpoꝛe. Secunda est ꝙ idē mobile regulariter motum in maioꝛi tempoꝛe maius spacium transit. ⁊ debet intelligi ꝺ spatio non resumpto. licet enim celū tempoꝛe infinito moueať. hoc tamen contingit. q꞉ reiterat spacium quod pꝛius transiuit. debet etiā intelligi vbi minus spaciū est pars maioris sic ꝙ nō differt ab eo per rarū et densū sed solū per magis et minus et p̄ hoc soluūtur due p̄ie rationes ante oppositū.

Tunc sit conclusio prima. tempoꝛe infinito non potest magnitudo finita nec magnitudo infinita tempoꝛe finito quare si vnū est infinitum et reliquum ⁊ si vnū est finitum ⁊ reliquum. hanc conclusionem diffuse deducit. Aristoteles in p̄senti capitulo ⁊ cum pꝛius posita fuerit pro nunc dimittitur repetitio probationis conclusionis.

Conclusio secūda tēpoꝛe ⁊ magnitudine finitis necesse ē mobile esse finitum. Probatur quia cum mobile non transit subito magnitudinem sed successiue sequitur ꝙ pꝛima pars mobilis pꝛius transit vnam partem magnitudinis q̄ secunda et secunda q̄ tertia et sic deinceps. ergo cū totum mobile tempoꝛe finito pertranseat pꝛimā partē magnitudinis. sequiť ꝙ ipius mobilis nō possūt eē partes infinite ⁊ per consequēs neq̄ mobile pōt eē infinitū. Si eñ partes mobilis essent infinite nō posset trāsire pꝛimā partem magnitudinis tēpoꝛe finito quia cum illa transeant ab eadem trāseuntur. modo magnitudo infinita tēpoꝛe finito transiri non potest vt dicit pꝛima conclusio. sic ergo tēpe et magnitudine finitis necesse est mobile finitum esse. Et eodē mō probareť sua conuersa. scȝ ꝙ mobili existente finito necesse ē magnitudinem ⁊ tempus esse finita. nam hec est vna regula ꝙ si vna magnitudo infra aliā moueatur sic ꝙ alia q̄escat eque cito se inuicem pertranseunt ille due magnitudines. ita ꝙ si magnitudo mota p̄trāseat q̄escentē in aliq̄ tpe in eodē tempoꝛe ab eadem p̄transitur. si ergo mobile esset finitū ⁊ magnitudo īfinita ponať ꝗ ipm mobile q̄escere ⁊ magnitudo moueri infra ipm tūc fieret argumetū sicut factū est nūc.

Itē cū mobile p̄trāseat aliquā magnitudinē. pꝛima p̄s mobilis pꝛius attigit terminū magnitudinis q̄ secunda ⁊ secunda q̄ tertia. ⁊ sic deinceps. ꝗ si totū mobile p̄tigit ad terminū magnitudinis tpe infinito. seqŕ ꝙ pꝛima p̄s mobilis pꝛius p̄tingit ad eundē terminū tpe finito ⁊ sic argueret̃ de scđa et tertia et sic deincep̄s. opoꝛtet ꝗ si totū mobile p̄tingat ad terminū magnitudinis tpe finito et cū p̄tes mobilis sint finite vt supponit cōclusio que ponit mobile esse finitū. sequiť etiā ꝙ p̄tes tp̄is q̄bꝰ oēs p̄tes mobil' hm̄oī terminū attigūt erūt finite. ⁊ p̄ cōseq̄ns tp̄s ꝗ totū mobile p̄tingit ad terminū erit finitū ꝟ si tp̄s ē finitū necesse ē magnitudinē eē finitā. vt dicebat pꝛima cōclusio. si ꝗ mobile ē finitū necesse ē magnitudinē ⁊ tp̄s eē finita

Conclusio tertia: mobile siue finitū siue infinitū tpe īfinito moueri nō pōt. p̄ȝ satis ꝺ mobili finito in rōne imediate facta. ꝟ de infinito p̄ȝ q꞉ nūq̄ cōpleret suū motū. mō quod impossibile est factum eē ipossibile ē fieri. et sic impossibile ē mobile infinitum tempoꝛe infinito moueri.

Conclusio quarta. tempoꝛe et mobili existentibꝰ finitis necesse ē motū finitū eē. Pꝛobať q꞉ magnitudo et motus cōsimiliť se habent ad esse finitū ⁊ infinitū. quia q̄tū ē spaciū p̄trāsitū tm̄ opoꝛtet eē motum. iō dicit Aristote. ꝙ nihil differt motū aut magnitudinē infinitā facere. ꝟ magnitudo ad eē finitū vel infinitū ꝯsiť se habēt ad tp̄s ⁊ mobile vt p̄batū ē. ꝗ etiā motus cōsimiliť se habebit. Et quo p̄ȝ conclusio responsiua ꝙ ista q̄tuoꝛ cōsiľr se hn̄t ad eē finitū ⁊ infinitum.

Ad rationes ante oppositum:
Ad pꝛimā ⁊ scđam p̄ȝ solutio ex dictis. Ad tertiā dicať ꝙ q̄uis illa q̄tuoꝛ sint realiť distincta. tñ q̄tū ad eē ⁊ q̄tū ad ꝯtinuū habēt necessariā cōnexionē et habitudinē ad inuicē. q꞉ motus suā cōtinuitatē capit a magnitudine et tēpus a motu vt dictū est in .4. iō etiā q̄ ad eē diuisibile ⁊ eē q̄ ad eē finitū et infinitū hn̄t ad īuicē cōnexiōē et habitudiō.

Sequitur textus. Omne aut omne aut movetur aut quiescit et cetera.

Queritur undecimo. utrum in statu et quiete dicatur primum. Arguitur quod sic. quia dabile est primum non esse motum a parte post: sed in illo instanti mobile non movetur et a parte ante movebatur. ergo in illo instanti primo stat et quiescit ergo in statu et quiete potest dari primum. Ad oppositum arguitur per philosophum in textu.

Pro responsione sciendum est primo quod postquam aristoteles egit de divisione motus et ordine partium eius. Consequenter agit de divisione status et quietis et de divisione partium eorundem.

Sciendum est secundo quod per statum in proposito non intelligitur quies. sed generatio quietis sive tendentia ad quietem. nam communi usu dicimus hominem stare quia rectus est et non sedentem aut iacentem. Verum motus et status sic differunt quia motus dicitur respectu ad quem. status vero dicitur respectu ad quietem in illo termino. Item motus importat respectum ad illud quod adhuc est acquirendum quia nihil movetur ad id quod iam habet. sed status dicit habitudinem ad id quod iam habitum est. quia importat habitudinem ad quietem. quia stat quiescit quiescit sub iam habito et non habendo. sic ergo motus et status idem sunt realiter. differunt tamen ratione et hoc est quod dictum est in fine quinti libri. quod generatio quietis et motus sunt idem re sed differunt ratione.

Tunc sit conclusio prima. omne quod stat movetur. patet quia quod ~~movetur quamnam natum est moveri ubi quando et secundum quod natum est moveri non quiescit~~ quia simul tenderet ad quietem et esset in quiete. cum status dicat tendentiam ad quietem. hoc autem est impossibile ergo quod stat movetur. Ex hac conclusione sequitur quod omne quod stat stat in tempore. patet quia quod stat movetur. sed omne mobile movetur in tempore ergo et cetera.

Item contingit stare velotius et tardius. sed velox et tardum tempore terminantur ut dicitur in .4. et 30. Ultimo sequitur quod sicut illud quod movetur primo in aliquo toto tempore etiam movetur in qualibet eius parte ut prius probatum est. ita etiam quod stat primo in aliquo toto tempore stat etiam in qualibet parte illius temporis quod in primo capitulo demonstrat Aristoteles de statu commo quo prius demonstravit de motu.

Conclusio secunda. in statu non est dare primum. patet quia status non est in indivisibili temporis sicut neque motus. sed in tempore divisibili est divideret in infinitum et in infinito non est dare primum. ergo in statu non est dare primum.

Conclusio tertia. in quiete non est dare primum. patet. quia omnis quies est in tempore. non in tempore et in quolibet continuo non est dare primum. ergo et cetera. quod autem omnis quies sit in tempore probatur hic resumendo primam et tertiam rationes ad hoc prius positas. ex quibus et maxime ex tertia Aristoteles ponit hic unam differentiam inter motum et quietem. scilicet quod impossibile est id quod movetur continue secundum se totum quod diu movetur manere per aliquod tempus quantumcumque sit parvum sub eodem esse. id est sub eadem dispositione rei secundum quam est motus. et notanter dicitur quod movetur secundum se totum quia si una pars quiesceret illa maneret sub eadem dispositione per totum tempus sue quietis. etiam notanter dicitur quod movetur continue. quia si interveniret aliqua quies per tempus illius quietis maneret sub eadem dispositione. quod probatur quia nisi sic esset sequeretur quod idem secundum idem simul moveretur et quiesceret. probatur consequentia. quia illud quiescere dicitur quod secundum se totum et suas partes similiter se habet nunc sicut prius. ergo si aliquod mobile secundum se totum continue motum maneret quod diu movetur per aliquod tempus sub eadem dispositione rei secundum quam est motus. cum illud tempus sit divisibile secundum prius et posterius sequitur quod per illud tempus quiesceret et per consequens in illo tempore moveretur et quiesceret. quod est impossibile. Ex isto sequitur quod impossibile est aliquid continue motum per aliquod tempus secundum se totum manere per duo nunc illius temporis sub eodem esse rei illius secundum quam est motus. patet quia inter quelibet duo nunc mediat tempus divisibile. modo probatum est quod per aliquod tempus non potest manere suo eodem esse ergo et cetera. Sed illud quod movetur in unico nunc est sub una et eadem dispositione rei secundum quam est motus, ut mobile localiter in quolibet nunc est in loco sibi equali. nec idem sequitur quod mobile in uno nunc quiescat. quia in nunc non est natum moveri. Ex hoc patet differentia motus ad quietem quia quiescens per totum tempus sue quietis manet in eadem dispositione. Si vero queratur an primum esse rei secundum quod est motus maneat cum secundo si sic videtur.

X [handwritten marginal note, largely illegible] ... quiescat ... moveri ...

q mobile per totū tēpus manebit sub eodē esse. Dicit q nec totalit manet nec totalit q esse. et nec totalit corrūpitur non enim manet esse eodē mō quo prius erat sz saluat sub esse pfecto:i. nec ē imaginandū q sint diuersa eē materialiter vel realiter distincta. imo sicut vna ē essentia forme et essentia motus vsq ad finē. sic ē vnū eē diuersū fm ratioēz distinctū fm rem et differens fm perfectum et imperfectū. scz sicut magis permixtū cum priuatione et potentia quia in principio motus forma ē in mobili sub esse permixto priuati oni et potentie. et completo motu ē sub eē puro et perfecto.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā concedit q ē dabile primū nō eē motus a parte post. sed in illo instanti mobile nō stat nec quiescit quia instanti nō ē natū moueri quare nec qescere. sed i illo instanti q mobile mutatū est incipit quiescere.

Sequitur textus zeno autem et c.

Queritur duodecimo vtrū motus sit.

Arguitur q nō sex rationibus zenonis quarum quattuor procedunt de motu locali recto. quinta de motu ad formā. et sexta de motu circulari. Prima si possibile esset aliquid moueri de loco ad locū prius ptingeret ad mediū spacij q ad terminum. et adhuc prius ad mediū medij q ad medium et cū spacium diuisibile sit i infinitū oporteret mobile infinitas partes pertrāsire. et hoc est ipossibile g et c. Secunda ratio si possibile esset aliquid moueri de loco ad locū seqretur q velocissime motū nunq attingeret tardissime motū. cōsequēs ē falsū. et patet cōsequētia quia ponatur velocissime motū in principio alicuius spacij et tardissime motū i medio et simul incipiant moueri. cū ergo velocissime motū non perueniet ad illud mediū. nisi in tēpore. vel ergo cū illuc peruenerit adhuc ibi erit tardissime motū. vel in aliq puncto anteriori. si sit adhuc ibi. cum adhuc prius esset sequitur q quieuit et tamē ponebat ipsa simul incepisse motum. si ergo sit in aliq puncto anteriori cū velocissime motū a medio ad illud punctū nō veniat nisi in tempore anqueret vt prius. et sic velocissime motū nunq poterit coniungi cū tardissime moto. Tertia ratio nihil mouet dum est in aliq loco sibi equali. sed sagitta q maxime apparet moueri in quelibet nunc tpis est in loco sibi equali. ergo non mouet. nec similit quodlibz mobile. Quarta rō si possibile eēt aliquid moueri sequeretur q tēpus duplū eēt equale dimidio et econtra. consequens ē falsum. ergo patet consequentia sumēdo tres magnitudines equales vnā quiescentē que sit. a. a. a. et duas contra se motas equali velocitate et simul incipiant moueri. quarum vna sit. b. b. b. et alia sit. c. c. c. et ponat principium magnitudinis. b. b. b. supra principiū magnitudinis. a. et principium magnitudis c. supra principium magnitudinis. b. tūc arguitur. Cū principiū magnitudinis. b. peruenit ad mediū magnitudinis. a. transibit totā magnitudinem. c. et nō transibit nisi medium magnitudinis. a. & magnitudo. c. est dupla medio magnitudinis. a. et crescente magnitudine cresat tēpus supposita equali velocitate. ergo tempus in quo. b. transit magnitudinē. c. est duplū ad tempus in quo transit medium magnitudinis. a. et tamē in eodē tempore hec duo transeūt. ergo duplū est equale dimidio. Quinta rō si possibile eēt aliqd moueri ad formaz puta de nō albo ad albū cum id qd mouet. cū mouet sit in neutro terminoz sequeretur q inter albū et nō album oporteret dare mediū et sic erit dare medium inter cōtradictoria qd ē impossibile. Sexta rō illud non mouet localit quod semper ē in eodē loco. sed corpus circulare puta celū semper est in eodem loco. ergo non mouet. et p istas rationes. zeno probat omnem motū et ponunt in fine huius libri et fm predicta facilit soluūtur. Ad oppositū arguit auctoritate omniū naturalium.

Pro responsione sciendū ē primo.

q postq phus determinauit de diuisione motus et infinitate eiusdē et etiam status et quietis. Cōsequenter in ista parte remouet aliquos errores antiquorū circa motum primo soluendo rationes zenonis volentis negare motū esse. Secundo probando q nō contingit ipartibile moueri contra democritū qui posuit athomalia moueri. Tertio. ostendendo q nulla mutatio est infinita cōtra Eraclitum ponentem q omnia semp mouentur.

Sciendum est secundo q natu

rales dicūtur illi vt dictū est in libro primo qui

nō negat motuȝ esse. qꝛ motū esse in scientia naturali tanq̄ principium supponitur. ideo cōtra negantes motū eē non habet phisic⁹ arguere. tn̄ rationes per eos inductas bene hȝ soluere si aliquid de naturalibus accipiant. Vn̄ isti negātes motū eē distīguūt duplicia entia. quedā vera et alia apparentia. dicunt q̄ motū esse de apparentibus. ⁊ q̄ sens⁹ iudicādo aliquid moueri decipitur. Sꝫ isti decipiuntur supposita dispositione sensus ⁊ et debita dispositione medij et sensibil' ad sensū iudicio sensus de per se sensibili credēdū ē. imo q̄rere rōnē vbi sensus viget suppositis illis circūstantijs ē infirmitas et debilitas rōnis cū q̄ suppositis illis circūstātijs sensus iudicet aliquid moueri sequitur q̄ motus ē. et hoc ē conclusio responsalis ad quesitum que nō indiget alia probatione.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primaȝ respondebatur prius q̄ sicut ois magnitudo ē infinita s̄m potentiā diuisionis. finita tamen s̄m actum. ita transitur tempore infinito s̄m potentiam diuisionis. finito tamen s̄m actum. et sic ad hoc q̄ aliquis moueatur de loco ad locum non oportet q̄ transeat infinita in actu. quia inter extrema alicui⁹ magnitudinis non sūt infinite ptes actu. sed potentia tantum. Ad secundaȝ dicendū est similiter. quia ꝑcedit supponēdo q̄ inter duos terminos alicui⁹ magnitudinis sint infinita puncta intermedia s̄m actum. Nec illud superadditum de velocissime moto aliquid veritatis affert in rōne. sȝ dūtaxat additur ad tragediā. i. ad admirationē inducēdā. Ad tertiā dicitur q̄ mobile in q̄libet nunc est in loco sibi equali. sȝ non seq̄t inde q̄ quiescat. quia in nunc nō est quies. neq̄ motus. nō sequitur etiam q̄ nō moueatur i toto tempore quia ad hoc q̄ aliquid moueatur in toto tempore sufficit q̄ moueatur in qualibet parte temporis. nunc aūt non ē tēpus nec pars temporis. qꝛ tempus nō componitur ex ipsis nunc. nec ipa nunc sunt actu in tp̄e. quod tamē supponebat illa ratō. Ad quartā dicitur q̄ crescente magnitudine cresscit tēpus supposita equali velocitate ⁊ q̄ȝ cetera sint equalia. sȝ sic nō ē in ꝓposito. qꝛ ibi sūt due magnitudines mote ꝯtra seinuicē ⁊ tercia q̄escēs. mō regula ē si aliq̄ duo cōtra seinuicē moueantur citius in duplo seinuicē absoluunt q̄ si vnum moueretur et aliud quiesceret ⁊ hoc supposita equali velocitate. Ad quintam respondet aristoteles q̄ mobile dum mouetur s̄m se totū est in neutro terminorum. quia cum omne quod mouetur ē diuisibile s̄m vnam partē est in vno termino. et aliam in alio. sed hec responsio est ad hominē. quia contingit aliq̄d totum simul mutari de vno termino in alterum ⁊ nō partē post partē. Ideo in. 8. huius. aliter soluit ph̄us dicens q̄ in mutatione s̄m formam que ē inter extrema inter que non est mediū instās mutationis attribuendum est posteriori mutationi hoc est termino ad quē. sicut in mutatione s̄m substantiā res dum generatur est. ⁊ dū corrūpitur nō est. sed in generatione s̄m q̄d vt cum aliquid mutatur de non albo in album. si consideratur talis mutatio sub ratione mutationis et non mot⁹ etiam instās mutationi attribuendū est posteriori mutationi tamen qꝛ talis mutatio realiter est mot⁹ nec est simpliciter inter contradictoria. imo inter contraria inter q̄ est mediuȝ. ideo q̄d mutatur tali mutatione dum mutatur est realiter in medio inter terminū a quo et terminum ad quē quod quidē mediū participat naturā vtriusq̄ termini. Ad sextā dicitur q̄ celū s̄m se tōtum non mutat locum subiecto. sed ratione tantum. tamen quelibet pars subiecto et ratione mutat locū. non quidem locum toti⁹. sed partis ⁊ cetera. Sequitur textus. Ostensis autem hijs ⁊c̄.

Queritur tredecimo. vtruȝ impartibile possit moueri.

Arguitur q̄ sic. qꝛ fortes per se est vnū indiuisibile. et potest ꝑ se moueri q̄ ⁊c̄. Secundo sic puncta sunt indiuisibilia. et tamē mouentur motis corporibus in quibus sūt et similiter albedo ⁊ nigredo. ⁊ aīa rationalis que omnia sunt indiuisibilia. ⁊ tamen mouentur motis corporib⁹ i q̄b⁹ sūt q̄. Tertio sic intellect⁹ nr̄ mouetur de ignorātia ad sciam ⁊ volūtas nostra de vitijs ad virtutes et tn̄ indiuisibiles sunt ergo. Ad oppositū est ph̄us in textu.

Pro missione sciendū est primo

q̄ postq̄ Aristote. remouit errores Zenonis soluendo rationes eius. Cōseq̄nter ꝑcedit ꝯ democritum ponentes athomos posse moueri et demonstrat impartibile nō posse moueri. Et deinde contra Eraclitum qui posuit corpo. a phisica esse in continua transmu

tatione demonstrat etiã nullã trãsmutationez esse infinitam.

Sciendum est secũdo q aliqd contingit esse impartibile seu idiuisibile dupliciter. Uno modo sm speciem τ formã licet diuisibile sit sm quantitatem vt sortes. Alio modo dicitur indiuisibile sm quantitatem vt punctus vel vnitas et de tali loquitur phs.

Sciendum est tertio q aliqd dicitur moueri dupliciter. Uno modo per se vt quodcunqz corpus phisicum. Alio modo per accidens et hoc dupliciter. Uno modo aliquid mouetur per accidens. q tamẽ est per se natũ moueri vt partes integrales alicuius corporis. Alio modo aliquid mouetur per accidens. qd tamen nõ est natum per se moueri vt albedo nigredo τ cetere qualitates τ forme substantiales linee superficies puncta. et huiõi q non sũt partes actu integrantes sue integrantes aliqd totũ integrale.

Tunc sit conclusio prima. indiuisibile sm formã τ speciẽ. diuisibile tamen sm quantitatẽ per se mouet. pz conclusio per primã rationem ante oppositũ.

Conclusio secũda. indiuisibile sm quantitatem per se moueri non potest. licet bene per accidens. Probatur tribus rationibus philosophi. Prima si impartibile possit moueri tunc moueat ex. a.b. in. b.c. vel ergo cum mouetur est totũ in. a.b. vel totũ in. b.c. vel hz partẽ in. a.b. et partẽ in. b.c. nõ põt dici tertiũ. quia idiuisibile esset diuisibile. nec sm quia dum mobile sm se totum est in termino ad quem non plus mouetur. sed motum est. nec primum quia duz aliqd sm se totum est in termino a quo nondum mouetur sed quiescit. nec differt in proposito. an. a.b. et. b.c. capiantur vt loca distincta in motu locali vel vt quantitas in augmento τ decremẽto vel vt qualitas in alteratione. qm similiter in omnibus ratio procedit

Secũda rõ impossibile est in motu locali mobile trãsire spaciũ maius se quam prius transeat equale sibi vel minus. sed indiuisibile nõ põt trãsire minus se. quia iam esset diuisibile. ergo si moueat localiter transibit equale sibi. et si moueat per aliqd totã linea motus erit equalis linee quia numerabit et mensurabit totam lineam per pũcta indiuisibilia τ per consequẽs linea erit composita ex punctis qd est iprobatũ. nõ põt ergo indiuisibile moueri localiter. ergo nec alio motu. Tertia rõ omne qd mouetur in tempore mouetur. et in omni tempore in quo aliquid mouetur est dare maius in quo etiã maius mobile prius ptingit ad signũ quam ipm totũ supposita equali velocitate. sicut videmus partem alicuius totius prius peruenire ad aliqd signũ quã ipm totũ. ergo si indiuisibile moueatur cum moueatur in tempore erit dare minus aliquid impartibile qd prius pertingeret ad terminũ ad quẽ quã totum. et sic erit minus indiuisibili et minimo. vel dicetur indiuisibile non est minimũ. τ sic erit diuisibile. ergo impossibile est idiuisibile per se moueri. nec põt dici q moueatur in nunc. quia oporteret tempus cõponi ex ipsis nũc et motũ ex momentis

Secunda pars patet ex dictis. Sed contra Eraclitũ itez dicendum q mutatio aliq põt dici infinita dupliciter. Uno mõ sm speciem. q: scilicet nõ sit infra prefixos τ determinatos terminos. nam motus capit speciem a terminis. Sed alio mõ põt dici infinita sm tẽpus et hoc dupliciter. Uno mõ q sit vna et eadẽ mutatio in numero et sm rõnem sit infinite durationis. Alio modo. quia mutatio sit infinita per continuam successionem plurium mutationum distinctarũ aut sm speciem aut sm numerum. Ulterius est sciendum q mutationes sunt i duplici differentia. quedam sunt ad formã vt que sunt ad substantiaz quantitatem et quãlitatem. Alie sunt mutationes ad vbi. et sic differunt. quia omnis mutatio ad formã est inter certos terminos sm naturam. ideo est inter contradictoria aut contraria simpliciter. sed in motu locali etiã reperitur in quibusdã maxima distantia sm naturam vt in motibus naturalibus grauium et leuium. ideo est ibi contrarietas simpliciter. quia non mouetur sm vltimum sui posse. sed in motibus voluntarijs et violentis non reperitur maxima distantia simpliciter inter terminos illorũ motuũ. sed solũ sm quid. scilicet sm q vult aut non potest mouens mouere ad maiorez distantiam. ideo ad ostendendum finitatem in istis motibus alia ratione vtitur Aristo. quã in alijs.

Tũc sit cõclusio pria. cõtra era

clitū omnis mutatio ad formā finita est sm speciem. Probatur quia ois talis est inter contraria vel inter contradictoria. sed contradictio vel contrarietas est inter terminos determinatos et nō inter quoscūq; indifferenter seu indifformiter. ergo ois mutatio ad formā finita est et sm speciē. Ex eodē medio sequitur q̄ ē finita sm durationē. q2 inter contraria vel contradictoria est maxime distantia. ergo finita est. ergo omne mobile ad formam tempore finito transit de termino a q̄ ad terminum ad quē.

Conclusio secunda. cōtra eraclitum impossibile est motus naturales esse infinitos sm speciem vel durationem. Probatur vt precedens. quia tales sunt inter cōtraria vel inter contradictoria simpliciter et secūdū naturā.

Conclusio tertia. īpossibile est quēcunq; motum localem esse infinitum secūdū speciem siue sm durationem. et hoc loquendo de vno motu in numero. patet quia si aliquis talis motus esset infinitus. nunq̄ mobile haberet mutatū esse. sed quod īpossibile est factū esse impossibile est fieri. quia factum esse est finis ipsius fieri. modo si finis ē impossibilis ea que sūt ad finē sūt impossibilia. ergo vnus motus in numero nō potest esse infinitus.

Conclusio quarta. mutatiōes possunt esse infinite sm tempus per successionē pluriū mutationum siue distinctarum sm speciem vt generationes et corruptiōes perpetue possunt esse infinite. siue sm numerū vt completa vna circulatione celesti sibi subseruit. alia tamen circulatio vna īfinita est. nulla etiā generatio aut corruptio est infinita secundum tēpus quare conclusio vera est.

Ad rationes ante oppositum. Ad p̄mā et ad secūdā p3 solutio ex dictis. Ad tertiā dicit q̄ illi nō sūt mot⁹. nisi methaphorice dici. et hic intelligit de motu p̄prie dicto qui est phisicus siue sit motus siue mutatio. Et hec de toto sexto phisicoꝝ.

Sequitur liber Septimus.

Omne autē qd mouetur necesse est ab aliquo moueri. zc.

Circa septimū librū phisicoꝝ querit p̄io Utrum omne quod mouetur ab aliquo moueat. Et arguitur p̄mo q̄ non. aīata mouentur a seipsis. nam p hoc distinguūtur ab inanimatis ḡ zc. Secundo sic. graue sursū sup trabē detentū grauitate sua frāgēs trabē mouet deorsū et nō ab alio. ḡ a seipo. Ad oppositum arguit per Aristotelē in primo capitulo p̄mi tractatus hui⁹ septimi phisicoꝝ.

Pro responsione sciēdū est p̄mo q̄ postq̄ philosophus determinauit de motu sm se et cōseq̄ntib⁹ motū ip̄m. et d̄ suis p̄tib⁹. tā subiectiuis q̄ integralib⁹. Cōsequēt in hoc septimo tractat de motu in comparatiōe ad mouentia et mobilia oñdēdo q̄ n̄ ē p̄cedere in infinitū i motib⁹ et mouētib⁹ et motis. s̄ ē dare p̄mū motorē. p̄mū mobile et p̄mū motū. et q2 ad determinatiōe3 hui⁹ op3 scire an aliq̄d a se moueat aut n̄. iō hāc q̄stionē p̄io t̄minat Aristo. et q2 illa q̄ sūt vni⁹ ordinis cōparabilia sūt iō ob h̄ in secundo tractatu hui⁹ libri agit de cōparatione motuum. et deinde oñdit in octauo q̄s et q̄lis sit p̄m⁹ mot⁹ et p̄m⁹ motor. et et hec est intentio residui huius opis.

Sciendu3 est secundo. qd circa hāc q̄stionem contradicere voluit galienus Aristoteli in q̄dā tractatu vbi dicit aīal a se et p se moueri. q̄m moueāt a calore naturali q̄ ē aliq̄d de substātia aīalis. s̄ qd ab aliquo sue substantie moueāt a se et p se mouet. et sic concludebat animal a se et p se moueri. s̄ deceptus fuit Galien⁹ in equocatōe hui⁹ qd est p se. Opponit aūt p se ad p accidēs et sic ē idē p se qd essentialit. et isto mō verū ē aīal a se et p se moueri. opponit etiā p se ad p aliū vt ide ē se per se quod p̄imo et sic nō mouet aīal a se et p se sic q̄ p̄imo.

Sciendum est tertiō. qd vt dicit phs i hijs q̄ mouēt ab alio extrinseco sic sūt violēt mota i hijs facile ē videre q̄ ab alio moueāt. s̄ i hijs q̄ hñt in seipis p̄ncipiū mouendi intrinsecum difficultas ē. q̄m in ip̄is difficile est videre partem mouentem et partem motam. et per hoc decipiūt opinādo talia moueri a seipsis per se p̄imo. Et sic ē vt

dicit Aristo. ac si diceremus totuz mobile. d. e. z. cuius vna pars. scz. d. e. aliã moueat ad per se primo moueri cũ tamẽ ita non sit licet ita opinari cõtingat. q: vt dictũ est qñq3 pars mouens non percipit distingui a parte mota. sic enim cõtingit decipi in aĩatis corporibus que ab aliquibus creduntur a se primo moueri. q2 non percipiũt distinctionẽ partis mouentis a parte mota: cũ tamen inter illas partes sit distinctio. ideo non mouet totum animal a se ipso sed denominat mouere se ratione vnius partis et moueri a se ratione alterius. ideo non mouetur a se primo.

Tunc sit cõclusio prima. licz aliquid moueat a se per accidens siue per alterũ tamẽ nihil mouetur per se a se primo. Pro cuius probatõe ponat prius duas suppositiones. Prima est q si aliquid a seipso primo moueat nullo modo pausabit. i. quiescet altero quiescente in causando alterum. q2 qd cõuenit alicui primo non cõuenit sibi per alterum. ideo per ablationez cuiuscũq3 alterius non potest ab eo auferri. Ex hac suppositione sequit alia: que sumitur a destructione cõsequẽtis prime suppositiõis ad destructionez antecedẽtis. scilicz q si aliquid quiescit altero quiescẽte illud nõ mouet a se per se primo. Tũc arguit sic. nihil qd pausat ad quietem alterius mouet a se p se primo sed omne mobile quiescit altero quiescẽte scilicz aliqua parte eius que est altera a toto. ergo nullũ mobile mouet a se per se primo. Minor probat quia ponat aliqd mobile a se et per se primo moueri et sit. a. b. et diuidat per c. nã omne mobile est diuisibile. vel ergo parte. b. c quiescente totũ. a. b. quiescit: vel non. Si dicat q non tũc totum non mouet primo sed solum gratia partis. ergo. b. c. quiescente oportet totũ. a. b. quiescere. sed. b. c. est alterum a toto. quia est pars altera a toto. ergo totũ a. b. quiescit altero quiescẽte. et per cõsequẽs non mouet a se primo et per se. Et similiter arguitur de omni mobili. quia omne mobile est diuisibile: et parte quiescẽte necesse est totuz quiescere. quia si dicat adhuc totum moueri vna parte quiescẽte. hoc erit ratiõe vnius partis. ergo non mouet primo a seipso.

Dubitatur primo an demõstratio dicta sit a priori. Respõdet cõmentator: et Auicenna q non. sed solũ vt dictũ est demõstratio a signo. aliquid enim quiescere ad quietẽ sue partis nõ est causa q nõ mouet a se primo sed est signũ huius. Sz videt dicere sanctus Tho. q sit demõstratio a priori assumẽs causam huius qd est non moueri a se primo. Ubi est aduertendũ q aliqd mouere se primo est ipsum esse per se primo sibi causaz motus. Quod aũt est per se causa alicuius oportet q illud primo sibi cõueniat. q2 primũ in quolibet genere est causa oim eorum que sunt post. vt ignis q sibi et alijs est causa caloris est primo calidus. In sexto aũt huius cõclusuz ẽ q in motu nõ ẽ dabile primũ mobile. nec ex parte tpis. nec ex parte magnitudinis. nec ex parte mobilis propter eorum diuisibilitatẽ in infinitum. ideo nõ est dabile primũ mobile cui primo cõueniat motus. q2 motus totius descendit a motu partiũ que sunt priores toto. Et q2 nõ est dare priorẽ partẽ mobilis. ideo nõ ẽ dare aliqd cui primo cõueniat motus. Sic ergo ostendit Aristo. nihil mouere se primo. q2 nõ ẽ dabile primũ mobile cui primo cõueniat motus sicut diceremus q nullũ mobile est primũ ens q2 esse totius dependet ex partibus que sũt priores toto. ideo Aristo. ponit hanc conditionalez q si pars non moueret totũ nõ moueret. sicut hec cõditionalis esset vera si pars non esset alba nec totum. quare est argumẽtum a causa ad effectũ cum arguitur sic. parte cuiuslibet mobilis quiescẽte totuz nõ mouetur. ergo nullũ mobile mouet a seipso primo. Ob hoc licz Plato posuerit animaz a se primo moueri cum se amat aut intelligit, tamẽ posuit nullum corporeũ a seipso posse primo moueri. Nec cõtradicit Aristo. ponẽdo animaz a se moueri. quia Plato omnem operationẽ anime vt velle et intelligere vocat motũ. sed in pñti capit Aristo. motũ proprie vt ipse est actus entis in potentia. Sz cõtra demonstratõem Aristo. arguit Auicenna. dicens q procedit ex quodaz impossibili. quia ibi supponit Aristo. q cuiuslibet mobilis aliqua pars quiescere potest qd est impossibile de celo. Respondent aliqui q licz parti alicuius mobilis sm q ẽ determinate speciei et nature repugnet quiescere. non tamen repugnat parti alicuius mobilis sm q mobile est in cõmuni. quia mobili sm q mobile ẽ non repugnat quiescere: licz ei repugnet sm q est tale mobile. Sed replicat Auicenna.

quia si predicatum alicuius propositionis repugnet subiecto ratione forme specifice quamuis nō ratione generis nihilominus illa est falsa et impossibilis. vt hec est falsa homo ē irrationalis quamuis homini fm q̄ est aial non repugnet esse irrationale. Ideo alii respōdet Auerrois q̄ aliqua cōdicionalis est vera et necessaria cui⁹ tamē antecedens et consequens sunt impossibilia. vt ista si hō ē asinus homo est irrationalis. modo vt patz in textu cōmēto nō ponit partē cuiuslibet mobilis posse quiescere. sed conditionaliter loquitur dicens equiualenter q̄ si pars alicuius mobilis quecunq̄ sit illa quiescat necesse est totū quiescere sic q̄ totū nō mouebitur. nam si vna pars quiescat iam totum non mouebitur.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam patet solutio ex dictis. Ad secundam dicitur q̄ illo casu graue mouetur a se fm accidens inquantum accidit sibi met remouere prohibens sed p̄ se mouetur a generante vt in octauo patebit. Sequitur tertius. Omē aūt et cōe q̄ mouet̄ etc.

Queritur secūdo vtrum in mouentibus et motis sit processus in infinitum.

Et arguitur primo q̄ sic. quia omne mouens phisicum mouetur quia mouentia nō mota non sunt amplius phisice considerationis. sed omne qd̄ mouetur ab alio mouet̄. vt ostensum est. ergo in mouentibus et motis phisicis est processus in infinitum. Secundo sic generationes et corruptiōes sūt infinite. ḡ generata et generantia corrupta et corrumpentia erunt infinita et per ɔsequēs mouentia et mota. Ad oppositū arguit̄ per phm̄ in secundo capitulo primi tractatus huius septimi sic dicentem. quoniam autem omne quod mouetur ab alio mouet̄ et mouens. ergo ab alio quoniam est et ipsum mouetur. et dico tamen ab altero non autem in infinitum abibit. sed stabit alicubi et sic erit aliquid qd̄ primo erit cā motus.

Pro responsione sciendū ē primo q̄ postq̄ aristo. demonstrauit omē mobile ab alio moueri. Consequent̄ ostendit suū principale intentū. videlicet q̄ in ordie mobiliū deueniēdū est ad vnū primū et similiter in ordine motuū. ergo in ordine mouētiū erit vnū primū mouens.

Sciendū est secundo q̄ aliter

ostendit aristo. esse statum in causis mouentibus hic et in secundo methaphisice. nā hic agit de ipsis fm ordinem quem habent ad motum quantum ad principia eius. ideo et parte motus cōcludit huiusmodi statū ostēdendo q̄ est vnum primuz mobile. vnus primus motus. et vnus primus motor. sed in secundo methaphisice considerat causas efficientes in ratione efficientium absolute. et iō statū concludit inquātū sūt efficientes tali medio. quia si nō est dare primū efficiens cū secūdū nō efficiat. nisi in ratione siue virtute primi sequit̄ q̄ nō efficeret. et hoc hz veritatē in essentialiter subordinatis in quib⁹ secūdū habet a primo q̄ sit et q̄ sit efficiens ḡ cessante primo cessat secūdū licet nō ecōuerso. sed in accidētaliter subordinatis istd̄ non est verū quia secūdū non habet a primo q̄ sit et sit efficiens. ideo potest causare non causāte primo. iō fm istud dicit̄ q̄ in causis accidentaliter subordinatis nō repugnat processus in infinitū. ℟ aliunde repugnat. quia q̄ sūt accidentalit̄ subordinata in vno ordine essentialiter ordināt̄ in alio. et secūdū hoc repugnat eis abire i infinitū. et qd̄ dicit̄ de efficientib⁹ pōt dici de aliis causis.

Tunc sit conclusio responsalis

ad questionē. In mouētib⁹ et motis nō ē processus i infinitū. ℟ dandū ē vnū primū mobile et vnū primū mouēs intelligēdo in essentialiter subordinatis. Pro cui⁹ probatione supponit phs q̄ si aliqd̄ mouet̄ ab alio p̄ hoc q̄ ipm̄ mouēs mouet̄ tūc motus eorū erūt simul. vt si. a. moueret̄. a. b. per hoc qd̄ ~~motus~~. b. mouet̄ illi motus erūt simul. Probatur ergo conclusio. quia si non concedat̄ et dat̄ oppositū et ponat̄ q̄. a. moueat̄. a. b. et b. ab ipo. c. et. c. ab ipo. d. et sic in infinituz. deinde accipiatur motus cuiuslibet sit mot⁹. a b. e. et motus. b. f. et motus. c. d. sunt. x. e. quia ergo ipm̄. a. finitum est motus eius est finitus. et licet ponantur infinita mobilia qdl̄ibet tñ est finitū. et sic motus cuiuslibet est finit⁹. ḡ erūt in tempore finito vt probatum ē in sexto. sit ḡ tēpus in quo mouet̄. a. z. b. tūc arguatur sic p̄ suppositionem factam. cum mot⁹ ipsius. a. simul ē mot⁹. ipsius. b. et sic de aliis omnibus que infinita sūt. ḡ cum mot⁹ ipsius. a. sit in tempore finito qd̄ est. z. b. seq̄

tur ꝙ in illo tempore finito ē infinitus motus illorum infinitorum mobiliū. nec differt an motus eorum sint eque veloces vel non. Sed quia hec deductio cōcludere videt̄ ꝙ mot⁹ infinitus sit in tempore finito. nō tamē propter ea que in ea expresse posita sunt efficaciter concludit. sed solū efficaciter videt̄ ꝯcludere ꝙ in tpe finito erūt infiniti motus infinitorum mobiliū quod nō videt̄ inconueniēs nec reprobatū est in sexto huius. ſ solū ꝙ in tpe finito nō pōt esse infinitus vnus motus ideo supaddit aristote. id vnde efficaciā habeant dicta de eo. scz ꝙ omne mouens sil̄ ē cum moto. quare si sint infinita mouentia et mobilia sic ordinata vt suppositū est possūt adinuicem continuari. ergo ex ipsis fiet vna magnitudo infinita. et ex motibus eorum fiet vnus motus infinitus ⁊ continuus q̄ erit ī tpe finito. ⁊ q: hoc ē impossibile seq̄tur ꝙ impossibile est esse īfinita mouentia et mobilia essentialiter subordinata. Sed contra illud supadditū obijcitur. si essent infinita mouentia ⁊ mobilia essentialiter subordinata adhuc specie differrent adinuicē. ergo cōtinuari nō possūt quamuis vnū alteri esset contiguū. Respondet̄ ꝙ licet illis mouentibus et mobilibus rōne suarum formarū specificarū repugnet continuari et facere vnum tamen inquantū mobilia ipsis nō repugnaret. et hic agit̄ de mobili in cōmuni et nō cōtracto ad aliquā speciē. et ibi demonstrat̄ d̄ mouentibus sub ratione cōmuni eorum ⁊ nō sub rationibus contractis. quare in ipsis nō est procedere in infinitū. ideo ponit aristo. accipere illa infinita mobilia ⁊ mouētia adinuicē posse continuari. quo supposito seq̄t impossibile illatū. Et cū possibili posito in esse nullū sequitur impossibile. tunc illud īpossibile illatum nō sequitur ex illo contingenti posito in esse. scz ꝙ illa mouētia ⁊ mobilia continuant̄. ergo seq̄tur ex illo assūpto. s. ꝙ sint infinita. ergo īpossibile est ꝙ sint infinita mouētia mobilia. et sic pz qualiter ex pte motus cōcludit aristoteles statuz esse in mouentibus et motis essentialit̄ subordinatis. Et si in eis est stat⁹ ita et in alijs. nam licet si vnū mouēs accideret et ordinaret̄ accidentalit̄ ad aliud vt vn⁹ ē generās ad aliū. tn̄ q̄ hn̄t accidentalē ordinē inter se habent essentialit̄ ordinem ad aliquod mouens vt quilibet homo generās ad solē. vn̄ vniuersaliter concludi pōt ꝙ in mouentibus et motis nō est processus in infinitum. Sed iterum potest argui contra illud quod dicit̄ ꝙ in per se ordinatis cessante pmo cessat secundū. Nam vt narrat albertus visus est anceo qui post decisionē capitis cessante. siue quiescente adhuc modicum ambulabat cum tamen in illo capite sit principiū mot⁹. Recitat etiā de cicada que post decisionem capitis modicū cantauit. Respōdet̄ ꝙ in illis mouentibus qn̄q̄ bene imprimit̄ alia virtus per quā moueri possūt q̄escente pmo. nū q̄ tn̄ incipiunt moueri. nisi per virtutem mouentem primi.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā concedit̄ ꝙ omne mouēs phisicē mouet̄. nec inde sequit̄ ꝙ in mouentib⁹ phisicis procedat̄ in infinitum. quia datur vnū primū mouens mobile. quod lz nō moueat̄ a se primo. tamen mouetur a se per alterū ⁊ illud est celū. sed primū mouens simpliciter non mouet̄ a se. nec ab alio nec p se nec p accidens et illud ē consideratiōis phisici in ratione mouētis acceptū. Ad secūdam cōcedit̄ ꝙ generatiōes et corruptiōes sūt infinite nō simul ſ per successionē plurium indiuiduorū accidentaliter et essentialit̄ subordinatorū. ideo in ipsis bene est infinitus non sm actū ſ sm potentiam successionis.

Seq̄t text⁹. Primū q̄dē mouens ⁊c̄.

Queritur tertio. vtruz omne mouens simul sit cum eo quod mouet̄.

Et arguitur ꝙ non. quia celum mouet hec inferiora. et tamen non est simul cum ipsis ergo.

Secundo sic color mouet visum. et tamē non est simul cum visu ergo ⁊c̄. Tertio sic quidā piscis stupor vocatus stupescit manum piscatoris q̄uis rethe interponatur et sic nō ē simul. ergo nō omne mouēs est sil̄ cū moto. Ad oppositū est aristote. sic dicens Primum autem mouens non sicut quod cuius est causa. sed vnde principiuz motus sil̄ est cū eo quod mouet̄.

Pro responsione sciendū ē primo. ꝙ postq̄ aristote. ostendit esse statuz in mouentibus et motis. Hic consequent̄ ostēdit vnum quod in illa probatione supposuerat. scilicet ꝙ omne mouens simul est cum moto. supponendo tamen ꝙ duplex est mo

uens. nam quoddam est methaphoricum et est finis. et tale quandoq3 distans ab eo q̄d mouetur. nec propter hoc impeditur motiuus. et de tali non est ad propositum. Aliud est mouens proprie dictum quod est principium vnde motus. quod est duplex. Nam quoddam est immediatum et de isto intelligitur hic. Aliud est remotum et de isto nō intelligitur. iō dicit textus. Primū aūt mouēs id ē primum non sicut cuius causa. i. non sicut finis sed vt vnde principiū quod est efficiens simul est cum eo quod mouet̄ sine sint q̄d sint in eodē loco adequate aut simul s̄m tempus. sed sic sunt simul quod nihil mediat inter mouens et motum. sed sunt composita.

Sciendū est secundo. q̄ tantū sunt tres species motus proprie dicti vt habetur in quinto huius. sc3 motus ad q̄ntitatē motus ad qualitatē et motus ad vbi qui dicitur locimutatio. De generatione aūt et corruptiōe ad presens nō fit mentio quia nō sūt ppie motus sed termini motus. s. alterationis. ideo dum probatum fuit q̄ in alteratione alterans simul est cum alt̄ato sufficiēt probatum erit in generatione et corruptiōe. q̄ sc3 generans simul est cum genito et corrūpens cū corrupto. ꝛ q: mot⁹ localis est p̄mus oīm motuū. vt p̄bat̄ in octauo. iō aristoteles primo probat propositum suum in motu locali.

Sciendum est tertio q̄ oīs motus localis aut est a principio intrinseco. ita q̄ illud quod mouet̄ a seipo mouet̄. l3 nō p̄mo. aut a principio extrinseco. ita q̄ mobile a principio extrinseco mouet̄ et omnes motus locales qui sūt a principio extrinseco tātū sūt q̄ttuor. sc3 pulsio: tractio. vectio. et vertigo. et oēs alij motus locales ad istos reducūt̄. Pulsio aūt sic diffinit̄ q̄ ē motus a mouēte aut ab aliq̄ q̄ tn̄ vtit̄ mouēs vt seipso ad aliud. vel sic pulsio ē mot⁹ violentus q̄ violentatū a violentāte recedit. Et diuidit̄ per ipulsionē et expulsionē. Impulsio ē q̄n mouēs a quod mouet̄ non deficit. sed sp̄ est cū eo simul. Expulsio est q̄n mouēs deficit ei quod mouet̄. ita q̄ ipm̄ nō semp̄ cōcomitatur vsq3 ad finē motus. Tractio vo est motus violentus quo violentatū a trahēte vel intentione trahentis mouetur. et opposito mō se habet ad pulsionē et differt ab ea. quia in pulsione mouēs se habet ad mobile vt terminus a quo motus. sed in tractione se habet vt terminus ad quē.

Sciēdum est quarto. q̄ duplex ē tractio. quedā fit a trahente quod est sicut finis. s̄m illud Virgilij in bucolicis. Trahit quēq3 sua voluptas. ꝛ sic pōt dici q̄ locus trahit id quod naturaliter mouet̄ ad ipsū. Alia est tractio que fit a principio vnde motus q̄d pōt esse dupliciter. Vno mō q̄n tractum a trahente primo alterat̄ vt ad ipm̄ moueatur. et hoc modo magnes dicitur attrahere ferrū. et q̄ ibi sit alteratio p3 quia nō ex quacūq3 distantia trahit vt locus locatū ꝛ hoc mō generans quod dat formā se trahit genitū. Alio mō fit tractio nō alterādo. s3 tamen mouendo localiter vl̄ ad seipsum vt in motib⁹ nō volūtarijs vel alter vt i volūtarijs. trahēs cū volūtanā pōt vti altero q̄ se ipso. Et de prima tractione nō est hic ad p̄positū. q: pōt eē trahēs distās a tracto ꝛ p̄ trahere sine eo q̄ moueat̄. Similiter neq3 d̄ secunda que nō est simplex tractio. sed sequitur alterationē. ideo cum probatum erit de alterante q̄ est simul sufficienter p̄batur de tracto et trahente s̄m istum modum. Unde tractio sic diffinitur. Tractio est cum ad seipm̄ vel ad alterū velociter fit motus trahētis nō separatus ab eo q̄d trahitur. vnde p3 q̄d sit pulsio. q̄d tractio. ꝛ oēs alij motus q̄ ad istos reducuntur. sicut respiratio ad expiratio ꝛ generaliter oīs motus qui ē emissiu⁹ vel receptiuus corporis. emissiuus q̄dē ad pulsionē ꝛ receptiuus ad tractionē. Ad illos etiā reducūtur spatesis et cerquesis. vn̄ spatesis est motus fact⁹ cū ense pellendo. et carq̄sis est mot⁹ fact⁹ cū instrumēto textorij quod dicitur radius. Similiter congregatō ꝛ disgregatio seu sinesis et diensis ad istos reducūt̄. ꝛ cū oīs motus localis sit aggregatio aut disgregatio seq̄t̄ q̄ ē pulsio aut tractio. Ad istos etiā reducitur vertigo qui ē mot⁹ violent⁹ cōposit⁹ ex tractiōe ꝛ pulsiōe vt est mot⁹ rote aut mole. ꝛ etiā vectio q̄ ē mot⁹ violent⁹ q̄ aliq̄d in se quiescēs mouet̄ ad motū alterius. q: oē quod vehit̄. vehit trahendo. vel expellendo ꝛc̄.

Sciendū ē quinto q̄ omnis alteratio fit secundū aliquam passibilem quali

litatem vel aliquã passionem. ⁊ omis passio fit fm aliquã passibilez qualitatẽ fm quas passibiles qualitates adinuicẽ distinguũtur corpora sensibilia. ⁊ inter se agũt ⁊ patiunt. Unde iste passiões possunt dupl'r cõsiderari. Uno modo fm esse reale qd habẽt in natura ⁊ materia. ⁊ isto modo fm istas fit alteratio naturalis ⁊ phisica. ⁊ per istas patiuntur tam animata ꝙ inanimata licz hoc magis lateat in corporibus inaiatis: vt cũ fit alteratio fm partes insensibiles. Alio modo cõsiderant iste qualitates fm esse intentionale quo diffundunt per mediũ ⁊ sunt forme simplices. et sic solum ab ipis patiunt animata corpora fm potentias sensitiuas. ideo dicit phus ꝙ non fm hec oia patiunt inaiata.

Tunc sit cõclusio prima. omne mouens primũ ⁊ imediatũ simul est cum eo qd mouet. Probat phus inductiue primo i motu locali. qa omnis talis vel est a principio intrinseco. ⁊ sic manifestũ est ꝙ oĩe mouens simul est cũ eo qd mouet. vel est a principio extrinseco: ⁊ tũc vel est pulsio vel tractio. Si primũ hoc est dupliciter. vel est impulsio ⁊ sic est manifestũ per diffinitionẽ ei⁹ ꝙ mouens simul est cum moto. vel est expulsio ⁊ tunc licet mouens primũ non simul sit cum eo qd mouetur. tamẽ mouens proximũ scz virtus ipius mouentis semp est cum eo qd expellitur ꝙdiu expellitur. Et vt dicit textus quãdo virtus expellentis deficit ⁊ virtus expulsi vel proiecti fortior est: tunc mouetur fm propriã naturã. ꝗ prius veloci⁹ mouebatur ꝙ fm naturam ppriam. si motus ille sit tractio p diffinitione patet ꝙ mouens est simul cum eo qd mouet. Secundo manifestuz est de alteratiõe: quia omnis alteratio est realis et phisica vel intẽtionalis. et in omni tali alterans proximũ semper est simul cuz alterato. Tertio similr manifestũ est de augmẽto ⁊ decremento: quia augmentũ fit per appositiõem alicui⁹ quãti qd in substantiam augmẽtati cõuertitur. et sic augens simul est cum eo qd augetur. Sed decrementum fit cum aliquid auferẽ ab aliquo. modo qd auferturab aliquo simul est cũ eo a quo aufertur. ergo in decremẽto motus simul est cũ eo qd mouet. ⁊ sic pz rñsio ad q̃situz.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primaz dicit ꝙ licz celuz nõ simul sit cũ istis inferioribus tamẽ virtus eius que est mouens primuz simul est. Ad secundam dicit ꝙ licz color in esse reali nõ simul sit cũ visu: tamẽ species eius intẽtionalis que est mouens primuz simul est cũ visu. Ad tertiam dicit ꝙ stupor nõ simul est cũ manu piscatoris fm locum tamẽ virtus eius simul est. Et sic arguit ꝙ rethe magis stupescit. quia oĩe agens fortius agit in proximuz ꝙ in distans. Dicit ꝙ rethe talem motũ nõ potest suscipere. ⁊ auctoritas intelligit quãdo proximuz est susceptiuum talis operatiõis sicut distans. Propter hoc etiam sol non calefacit corpa celestia aduenĩre suo lumie sicut corpora inferiora. qa corpa celestia non sunt receptiua talis impssionis. Sequit textus. At vo ⁊ neqꝫ alterari ⁊c̃.

Queritur quarto vtrũ ad solaz tertiam spẽz qualitatis sit p se alteratio.

Et arguit ꝙ non: nam habitus ⁊ dispositiones forme ⁊ figure de nouo acquirũtur i aliquo subiecto ⁊ etiam remouent. ꝗ hoc nõ fit nisi per mutationẽ. oĩis autem mutatio ad qualitatẽ dicit alteratio. ergo. Secundo sic. durũ ⁊ molle sunt de secũda specie qualitatis. ꝗ aliquid transmutat de vno in alterum: ergo fm naturales potẽtias vel impotentias est alteratio. Tertio sic. ira timor ⁊ cetere passiões anime sunt de tertia specie qualitatis ⁊ tamẽ fm eas non est alteratio: ergo non fm oĩes qualitates tertie speciei qualitatis est per se alteratio. Minor ẽ probant nomiales. nam ira ⁊ timor respectũ important. homo eñi iratus dicit ⁊ non lapis. qd non esset nisi ira haberet respectũ ad hominẽ. ꝗ in ad aliquid non est per se mot⁹. ergo neqꝫ in istis qualitatibus. Ad oppositum arguit per phm dicentẽ. quoniã autez que alterant a sensibilibus alterant ⁊ soluz horum est alteratio.

Pro rñsione sciendũ est primo ꝙ postꝙ Aristo. ostendit ꝙ mouẽs proximũ simul est cũ moto ⁊ oĩe alterans cum alterato. Consequẽter in hoc capitulo ostendit vnum qd in illa probatiõe supponit. scilicet ꝙ soluz ad qualitates tertie speciei ⁊ nõ ad alias est per se alteratio.

Sciendum est secundo ꝙ istarũ qualitatũ quattuor sunt principales ⁊ princi-

inter quas primo et principali est alteratio τ etiam cōtrarietas. scȝ calidum. frigidum. humidū τ siccū. Et iste sunt cause aliaruȝ et dicūtur prime. alie vo secūde. Et si obijcia tur de sono qui solum videt causari a sonan te siue percutiente τ percusso. Dicit ꝙ si son⁹ con sideret p cōparationē ad mediū in quo cau satur τ fm cuius pportionem fit ꝯtrarietas τ diuersitas in sonis. tūc pȝ clare ꝙ ab istis qualitatibus causat: puta fm diuersaȝ pro portioneȝ humidi cū sicco aut calido fit di uersitas in sonis.

Sciendu ȝ est tertio ꝙ hic aristo teles non facit mentionē de naturalibus po tentijs vel impotētijs. qꝛ naturales potētie vel impotētie sunt principia agendi vel pa tiendi. Et cū res agāt per suas formas sub stātiales τ patiant per suas materias. τ na turalis potētia oriat ex victoria forme supra materiā. naturalis vo impotētia ex victoria materie supra formā. τ imediate fundant in principijs naturalibus τ substātialibus rei: non posset fieri pmutatio fm naturales po tentias vel impotētias qn fieret in substātia libus rei. Et quia non fit in substantialibus. ideo nec in illis qualitatibus. Unde dicim⁹ ꝙ ille qualitates per generatōem insunt ab instanti natiuitatis.

Sciendum est quarto ꝙ duplex est termin⁹ generationis. Quidaȝ est prim⁹ τ principalis ad queȝ primo terminat gene ratio. s. forma substātialis que per generatio nem acquirit. Alius est secūdari⁹ sequēs pri mū terminū. τ sic naturales potentie vel im potentie per generationē acquirunt. s. ex cō sequēti τ nō primo. Et sicut dictū est de na turalibus potentijs: ita dicendum est de for ma τ figura. nam ille cōsequūtur formā sub stantialem: ideo non posset in eis fieri muta tio qn fieret in substātialibus rei. et ideo int cetera accidentia forma τ figura que conse quūtur formā substantialē maxime inducūt nos in cognitionē formarū specificarū τ in de est ꝙ in quibusdā aīalibus τ plantis vbi non cognoscimus formā specificam iudica mus de diuersitate specieruȝ p diuersitatem formarū τ figurarū τ etiā potius ꝙ p diuer sitatē coloꝝ τ alioꝝ accidentiū.

Istis notatis sit ꝯclusio prima. Ad qualitates secūde speciei non est p se al teratio. Patȝ. qꝛ alteratio est qn subiecto ma nente eodē in subalib⁹ fit mutatio in aliqui b⁹ qlitatib⁹. s fm qlitates secūde specie q sunt naturalis potētia vel impotētia nō po test fieri qn fit in subalibus rei. g in ipis non est p se alteratio. Item qlitates q ab insta ti natiuitatis insunt p generatiōem non pnt acquiri per alteratōem subiecti. s naturales potentie vel impotentie sunt hmōi ergo τc. Item inter istas qualitates nō est cōtrarie tas. ergo nec alteratio.

Conclusio secunda. ad qualita tes de secūda specie qualitatis nō est p se al teratio. Probat vt pcedens. τ etiam probat duabus ratōibus phi. Prima est. qualita tes ad quas est p se alteratio sunt q per alte ratōeȝ in subiecto acqrunt τ in recto de sub iecto pdicat τ ecōuerso. sicut dicim⁹. homo est albus τ albū est hō. s forme τ figure in re cto nō pdicant de subiecto. vt non dicim⁹ ꝙ es sit figura vl ecōtra s solū pdicat denoia tiue. vt es est figuratū. vl es est linctū. τ ecō tra. g fm ipas nō est p se alteratio. Secun da ratio. ridiculū est dicere aliqd alterari qn pficit. s qn acquirit formā vl figurā pficitur. g fm formas τ figuras non ē p se alteratio.

Et hec cōclusio manifesta est in figuris q p se τ imediate insequūtur formā rei. nō ta men est manifesta in figuris accidētalib⁹ que mutari possunt sine hoc ꝙ res mutet subali ter. sicut est in figura q p rarefactōem τ ꝯdē satōem acqrit. ideo in talibus pbat ꝯclusio. qꝛ tales figure simplr nō p se acqrunt per alteratōem s solū ex ꝯnti. τ sunt termini mu tationū q fiūt fm alias qlitates vl insequū tur motū localē. Et ꝙ nō sit alteratio ad ha bit⁹ τ dispōnes videbit in sequēti qstione.

Cōclusio tertia τ respōsalis ad quesitū. ad solā tertiā spēm qlitatis est per se alteratio. Probat. qꝛ qualitates d tertia spe cie qlitatis sunt vere ꝯtrarie τ p se intensibi les τ remissibiles τ extrinsecus subiecto ad uenietes. ergo ad ipas est p se motus. τ cuȝ omnis motus ad qlitatē fit alteratio: sequi tur ꝙ ad ipas est per se alteratio τ solum ad ipas. qꝛ nō fit in alijs: vt dictū est.

Ad rationes ante oppositum. Ad primā dicit ꝙ habitus τ dispositio acq

runtur ꝛ perdūtur non sine mutatōe. ꝫ dicitur ꝙ illa mutatio nō ꝑ se terminatur ad hmōi habitus ꝛ dispositōes. Sed primo terminatur ad aliquas q̄litates ad q̄s est per se alteratio q̄ sunt quodāmodo cause aliarū. ideo mutatione facta in ipsis sequitur mutatio ex ꝯñti in alijs facta. Ad secundā dicitur ꝙ si durū et molle cōsiderant̄ ẜm ꝙ causant̄ a siccitate ꝛ hūiditate extrinsecis nō sunt naturales potentie. ꝫ si cōsiderent̄ inq̄tuꝫ ab humiditate ꝛ siccitate intrinseca causant̄ sunt naturales potentie. ꝛ de ipsis dicitur vt de habitibꝰ ꝙ nō primo ꝑ alteratōem acquirunt̄: ꝫ soluꝫ ex cōsequēti. sicut sanitas ꝛ egritudo ꝯsequūtur mutatōem qualitatū primarū siue humorum ex que ꝑ ꝓportōe vł improportōe causātur.

Ad tertiam dicitur ꝙ ẜm sententiā cōmentatoris sup illud dictū Aristo ꝙ in sensibilibꝰ qualitatibꝰ ꝛ in sensibili parte aīe solū est per se alteratio. per sensibilia intelliguntur qualitates sensibiles q̄ sunt obiecta sensuū. ꝛ ꝑ sensibilem partē intelligunt̄ passiōes q̄ sunt in parte sensibili anime. s. in appetitu irascibili ꝛ cōcupiscibili. ꝛ eodē modo exponit sanctꝰ Thomas. Ideo dicendū ꝙ non ẜm qualitates que sunt obiecta sensuū exteriorum est alteratio ꝫ etiam ẜm passiōes appetitus irascibilis ꝛ cōcupiscibilis siue ẜm obiecta ipsarū. Et cū dicebat̄ sūt adaliq̄d: negatur. Et ad ꝓbationē, dicitur ꝙ homo dicitur iratus ꝛ non lapis ꝫ hoc nō est ꝙ ira importet respectū ad hominem ꝫ quia lapis non est susceptiuus ire aut gaudij. Sequitur textus. Neqꝫ in habitibus ꝛc.

Queritur quinto vtrū ad habitus ꝛ dispositōes sit per se alteratio

Et arguitur primo ꝙ sic. sanitas est habitus corporis ꝛ tn̄ ad sanitatē ē ꝑ se alteratio. ergo ꝛc. Secūdo sic. virtutes morales sunt in parte sensitiua anime in qua est ꝑ se alteratio. ergo ad hmōi virtutes est ꝑ se alteratio. Tertio sic. cū aliquis ꝓcedit de ignorātia ad scientiam mutatur, ꝛ nō alia mutatōe q̄ alteratione. ergo ꝛc. Ad oppositum arguitur per phm̄ in textu.

Pro respōsiōe sciendum est primo ꝙ duplices sunt habitus. Nam quidam sunt corporis. vt sanitas. pulchritudo. macies. ꝛ hmōi. Alij sunt anime. ꝛ isti sunt duplices. Nam quidā sunt mobiles. ꝛ isti sunt in parte appetitiua. vt fortitudo. temperantia. ꝛ cetera hmōi. Alij sunt itellectuales vt que sunt in intellectu. vt sciētia. ꝛ de his omnibus siue sint boni siue mali intelligitur presens questio.

Sciendum est secundo ꝙ omīs habitus est virtus vel malicia. omīs autem virtus ꝛ malicia sunt adaliquid. est eniꝫ alicuiꝰ vł aliquorum adaliquid. Declarat phus de habitibꝰ corporis. vt sanitas est calidorum vel frigidorū ꝛ eorum que sunt circa corpus siue infra cōmensuratio. ꝛ est adaliq̄d scꝫ ad cōtinens hoc est ad totum corpꝰ animalis. Naꝫ cōmensuratio humorum que in homine sanitas: in leone nō est sanitas. ꝛ silr turpitudo ꝛ macies corpis alicuiꝰ est adaliquid. ꝛ ita de oībus alijs habitibus. Naꝫ ꝛ omīs virtus est dispositio perfecti ad optimū hoc est ad fineꝫ rei que est eius opatio. Si ergo in adaliquid nō est per se motꝰ tūc sequitur ꝙ etiam ad habitus ꝛ dispositiones nō erit per se motus. Uerūtamē ꝑ accidens ꝛ ex ꝯñti acquirūtur aut remouent̄ ꝑ motū. sicut relatio etiaꝫ ex ꝯñti in aliquo acquirītur aliquo fundamēto in eo acquisito. ꝫ nunq̄ aliquis motus terminatur per se ad aliquam formā relationis: ꝫ ad aliquem terminuꝫ ad quem sequitur relatio. vt per alterationē que terminatur ad caliditatem vel frigiditateꝫ qua reducūtur qualitates ad temperamentū bene in aliquo: ex consequēti acquiritur sanitas.

Tunc sit cōclusio prima: ad habitus corporis non est per se alteratio: licet bene ex cōsequēn.

Probat phus. quia tales habitus sunt adaliquid. in adaliquid auteꝫ non est per se motus. ergo ꝛc. Non tamē debet intelligi ꝙ tales habitus q̄tuꝫ ad id qd̄ sunt sint adaliquid. quia tunc essent de genere relationis. ꝫ dicunt̄ adaliquid dici: eo scilicet ꝙ eorum rationes a relatiōe dependēt. Secunda pars conclusionis patet in vltimo notabili.

Conclusio secūda. ad virtutes morales nō est ꝑ se alteratio

sequūtur tamē ad alteratiōem que est in parte sensitiua ẜm passiones eius. Et probat phus. q̄ ille virtutes sunt quedaꝫ perfectōes. cum omīs vir

tus sit pfectio quedã. modo vnũquodq; perfectum dicit̃ cum attingit virtutem per quã potest in suũ opus. Perfectũ eñ ẜm naturã dicit̃ qḋ habet ppriie forme specifice virtutẽ per quã possit in opus sue nature. vt pfectuz vnũquodq; dicit̃ cum potest facere alterũ tale quale ipm est. Et simił̃r perfectus dicitur aliqs moraliter cum attingit virtutem moralem per quã ppnpte moraliter operat̃. Sic ergo omis virtus est quedaz perfectio ⁊ malicia corruptio. modo incõueniẽs est dicere q̃ aliquis alteret̃ dum perficit̃. Secundam partẽ probat phus dupliciter. Primo p dictum stoycoꝝ qui nõiabãt virtutes impassibilitates. quia tollũt omnẽ motũ passionis. Et dicebãt malicias esse passibilitates. quia sunt abilitates ad cõsequẽduz omnẽ motuz passionũ. Aristoteles vo dicit virtutes cõsistere in quadã tempata moderatiõe passionum. ideo ponit virtutes morales esse medium duarũ passionũ. Cum ergo ẜm passiões que sunt in parte sensitiua sit p se alteratio. ⁊ ad remotionẽ hmõi passionũ acquiruntur virtutes sequit̃ q̃ ad alteratõem partis sensitiue sequũtur hmõi virtutes. Secũda ratio. omis virtus moralis circa delectatõem ⁊ tristiciam consistit. vt iustus gaudet de iustis opatiõibus ⁊ tristat̃ de iniustis. ⁊ ita est de opposita malicia virtuti. Sz delectatio ⁊ tristicia nõ est sine motu facto in parte sensitiua. sicut dum aliqs actu apphendit aliqḋ delectabile aut tristabile aut reminiscit̃ alicuius vel de aliquo sperat. ğ ois virt⁹ moralis ⁊ etiã malicia cõsequit̃ ad aliquem motũ factum in parte sensitiua.

Conclusio tertia. ad habit⁹ intellectuales nõ est per se alteratio.

Posset pbari cõclusio sicut pcedens: ẜ aliter probat̃. nam sciens maxime dicit̃ ad aliquid: ⁊ etiam scientia ad aliquid dicit̃. ẜ ad aliquid nõ est per se motus. ergo neq; p se alteratio ad habitus intellectuales licz aliqui eoꝝ ɔsequãtur aliquem motũ factũ in parte sensitiua et non intellectiua. Itez illud non aduenit alicui per motũ qḋ in eo acquirit̃ per residentiam ⁊ quietatiõem omniuz passionũ corporis. ẜ sic est de scientia ⁊ alijs habitibus intellectualibus. q2 sedendo ⁊ quiescẽdo efficitur anima prudẽs et sapiens. ergo ad habitus ĩtellectuales nõ est p se alteratio. Minorem pbat text⁹. nam intoxicat⁹ ebri⁹ aut dormiens habens scientiã in habitu per motuz cerebri vel pturbatõem organoꝝ sensuũ. ⁊ p ɔñs inordinatõem fantasmatũ impedit̃ ab vsu sciẽtie sue. ⁊ postea sedatis illis passiõibus ⁊ solutis sensibus vtit̃ sciẽtia. ⁊ põt acquirere scientiã de nouo. ergo scientia de nouo acqrit̃ p quietatõem passionũ ⁊ motuũ corpaliũ nulla facta mutatõe in parte intellectiua. Item declarat phus de puero in acceptõe sciẽtie. nam ppter humidũ abũdans ⁊ calidũ faciens fluere ipm humidũ. q2 puer etiam est de facili insectatoꝝ passionũ. ideo impedit̃ ne fantasmata rerũ sensibiliũ possit ordinate recipe mediãtibus quibus fantasmatibus in intellectu retinent̃ species intelligibiles. ẜ sedatis hmõi passionib⁹ ⁊ fluxibus humoꝝ vł̃ p naturã vel p voluntatẽ ordinate agit siue accipit fantasmata ⁊ acquirit scientiã. nec ppter hoc est mutatio facta in intellectu. ẜ solũ est in parte sensitiua. ergo sciẽtia acquirit̃ in intellectu sine motu facto in ipo ẜ per sedatõem pturbationũ que sunt in parte sensitiua. Sz ꝯ Aristo. arguitur. quia videt̃ fauere positõni Platonis. ponentis scientiã nõ de nouo acquiri in aia nostra ẜ a principio haberi per participatõem ydearũ sepatarũ. ⁊ cum aia nostra recipit̃ in corpe obliuiscit̃ eoꝝ que psciuit. ẜ sedantibus ⁊ sedatis passiõibus ptis sensitiue anima reminiscit̃ eoꝝ que psciuit. Posset dici q̃ Aristo. nondũ reprobauit hanc opinionez. ideo more suo potest vti ipa. Sz tñ ad veritatẽ rei est intelligendũ q̃ receptiuũ ad receptibile potest se habere tripł̃r. Uno mõ in vltima dispõne ad receptibile sine impedimento nec in se nec in alio. ⁊ tũc tale receptiuum reducit̃ in actũ per pñtiaz ppꝰ actiui sicut aer lucidus efficit̃ per pñtiaz corpis luminosi. Alio modo se pt̃ habere sicut qḋ est indispositũ per aliquã dispõem cõtrariam receptibili. et tunc anteq̃ ipm recipiat necesse est ipm per alterationem disponi. sicut est de materia existẽte sub forma aeris anteq̃ posset recipe formaz ignis. Tertio modo se põt habere receptiuuz in vltima dispõne ad formaz ita q̃ in eo non est impedimentũ: est tamen impedimentũ in altero quo mediante: oportet ipm recipere formã ⁊ receptibile venire ad ipm. ⁊ illo impedimẽto remoto efficitur receptiuũ in actu per pñtiam eius qḋ recipi debet sine mutatõe facta in ipo. ẜ soluz

sedendo et quiescendo efficitur aia prudens ⁊ sapiens hic in ipso textu [illegible]

fit mutatio in illo in quo erat impedimentum. sicut domus illuminatur per apertionem fenestre sine facta mutatione in medio illuminato. sed solum in eo in quo erat impedimentum. Et hoc tertio modo se habet intellectus noster ad scientiam. est enim in ultima dispositione quantum est de se ad receptionem forme intelligibilis et ad acquisitionem scientie. sed quandoque impeditur propter indispositionem partis sensitiue in qua oportet motum fieri ut disponatur. sed ipsa disposita et fantasmatibus in ea receptis per virtutem intellectus agentis statim sine alteratione relucent species illorum fantasmatum in intellectu et efficitur intellectus sciens. et sic non fauet positioni Platonis. unde patet quod non fit alteratio nisi ad qualitates de tertia specie

Tunc respondetur ad rationes ante oppositum. Ad primam dicitur quod sanatio dupliciter consideratur. Uno modo secundum rationem propriam eius et sic non est motus sed terminus motus. Alio modo secundum esse. et sic est motus qui ex consequenti ad sanitatem terminatur et non per se Ad secundam dicitur quod virtutes ex consequenti acquiruntur et remouentur per motum qui per se terminatur ad passiones circa quas est virtus moralis. Ad tertiam dicitur quod ibi non est proprie motus dictus. sed tantum mutatio spiritualis non successiua nec mensurata tempore. sed est de genere quantitatis. nam intellectus noster est immaterialis et incorporeus. ideo moueri non potest motu proprie dicto. et in hoc finitur primus tractatus huius septimi. Sequitur textus. Dubitabit autem aliquis etc.

Queritur sexto. utrum omnis motus omni motui sit comparabilis secundum velocitatem et tarditatem. Arguitur quod sic. omnis motus est in tempore. sed in quolibet tempore contingit aliquid velocius et tardius moueri. ergo omnis motus est omni motui comparabilis. Ad oppositum arguitur per philosophum in textu.

Pro missione sciendum est primo. quod postquam aristoteles probauit quod in mouentibus et motis est status. Consequenter quia illa que sunt unius ordinis comparabilia sunt agit de comparatione motuum adinuicem.

Sciendum est secundo quod duplex est comparatio. quedam est proprie dicta. alia est improprie dicta. unde ad comparationem proprie dictam requiritur vniuocatio comparabilium in natura secundum quam fit comparatio. ita quod illa natura in comparatis per ipsam sit secundum eandem rationem et non equiuoce. et illud est primum quod ad comparationem proprie dictam requiritur.

Sciendum est tertio. quod aliqua bene dicuntur vniuoca secundum simplicem et absolutam considerationem logici. que tamen non sunt vniuoca secundum considerationem concretam physici Uniuoca enim dicuntur quorum ratio est vna et quia logicus et physicus diuersimode diffiniunt. ideo diuersimode aliqua sunt vniuoca secundum logicum et secundum phisicum. logicus enim diffinit per intentiones communes et absolutas. ideo ad hoc quod secundum ipsum aliqua sint vniuoca sufficit conuenientia ipsius forme abstracte et absolute considerate. sed phisicus ea que considerat concrete et secundum esse considerat. ideo diffinit per motum et materiam sensibilem. quapropter ad vniuocationem forme secundum phisicum requiritur quod illa forma sit vna secundum esse naturale quod habet in materia. et quia ad vniuocationem forme in esse naturale requiritur vnitas primo et per se susceptiui. ideo requiritur vnum primum et per se susceptiuum. et tertio requiritur quod forma sit vna vnitate specifica indiuisibili specie in alias species. Ista probat philosophus. nam defectu prime conditionis vinum vox et stilus non comparantur in acutie. quia in ipsis acutum non est eiusdem rationis. et tamen vltima corda cithare et penultima secundum magis et minus comparantur in acutie. quia acuties in ipsis est eiusdem rationis. Secundum declarat quia equus et canis in magnitudine comparantur. quia in ipsis est vnitas primi et per se susceptiui quod est substantia corporea. et tamen vox et aqua in magnitudine non comparantur. quia licet magnitudo sit in ipsis vniuoca. tamen primum susceptibile in ipsis non est eiusdem rationis. nam in aqua susceptiuum magnitudinis est substantia eius. in voce vero sonus est susceptiuum Tertium etiam declarat. quia equus et canis in colore non comparantur. quamuis color sit eiusdem rationis in ipsis et non dicatur equiuoce de ipsis et licet sit etiam vnitas primi et per se susceptiui quod est superficies. tamen comparantur in albedine. et hoc ideo est. quia albedo est vna vnitate specifica indiuisibili in alias species. color vero non est vna forma ex parte rei. ideo inter colorata vnum non dicitur magis coloratum alte

to ẜm cōparatōem ꝓprie dictam. Et sic patz ꝙ ad cōparatōem tria requirunt. Primo vniuocatio forme in q̄ ē cōparatio. Secūdo vnitas primi ⁊ per se susceptiui. Tertio vnitas ipsius forme ẜm speciem specialissimā. Ex istis cōditionibus ⁊ maxime ex tertia sequitur ꝙ genus nō est simplr aliq̄d vnum. species vo est aliquid vnū simpliciter. Nam vt dictum est illa que sunt vni⁹ generis non possunt adinuicē cōparari. ⁊ tamē dictum est ꝙ ad cōparationē proprie dictam requirit vnitas nature specifice. Si ergo ẜm genus nō possit fieri cōparatio sequit̄ ꝙ gen⁹ ẜm se nō est aliq̄ vna natura. cui⁹ ratio est. q: spēs sumitur a forma vltima que est vna in rerū natura. genus vo sumitur ab aliqua natura q̄ non est vna in rerū natura: ẜ solum ẜm rationem. Non eñ est alia forma a qua homo est homo ⁊ a qua ē animal. ⁊ similiter de equo. ẜ ab eadem forma habet homo realiter ꝙ sit homo ⁊ ꝙ sit animal. ⁊ similiter equus. Cū ergo nō sit vna forma generis puta vna anima que cōstituat hominē ⁊ equū preter illam que cōstituit hominē ⁊ equū ⁊ asinū: sequitur ꝙ genus non est aliquid vnum ẜm naturā. ẜ si esset vna natura generis qua homo esset animal ⁊ etiā equus alia a formis specificis: tūc ẜm genus fieret cōparatio sicut ẜm speciem specialissimā. Unde licet genus nō dicat vnam formā ẜm rem: tamē illa forma vnitatē habet ẜm cōmunem rationē acceptam per ablationē siue abstractōem a formis specificis. ideo diuerse species in rerum natura existentes vnius generis recipiunt p̄dicationē. ideo genus est vnū ẜm vnitatē logicalē ⁊ non ẜm vnitatem phisicalē. ideo dicit phus ꝙ in genere latēt multa qō solet cōmuniter dici ꝙ in genere latent equiuocationes.

Sciendum est quarto ꝙ quedā sunt equiuocatōes maxime distātes. scilicet quādo est solum cōuenientia ẜm nomen: vt in cane latrabili ⁊ sydere celesti. Alie sunt q̄ sunt ẜm quādam similitudinē: sicut homo dicit̄ equiuoce de homine viuo ⁊ de homine picto. Alie sunt equiuocatōes ꝓxime. ⁊ hoc potest esse etiā aut ꝓpter cōuenientiā in genere logico. vt si corpus dicat̄ de celo ⁊ de corpore corruptibili. quia cōueniūt in genere logico. ⁊ ꝓpter istā cōuenientiā multa videntur vniuoca que tamē sunt equiuoca. etiā quedā vident̄ cōparabilia que tamē nō p̄nt adinuicē cōparari aut pōt esse. quia ꝓxima sunt ꝓpter aliquā ꝓportōem. vt ille qui p̄est in scholis dr̄ magister. ⁊ etiā ille q̄ p̄est i domo. vbi est equocatio ꝓpinqua ẜm similitudinem. quia quilibet est rector: vnus tamen scholarū. ⁊ alter domus. ⁊ est equocatio ẜm analogiam.

Sciendum est q̄nto ꝙ vt ad ꝓpositū sufficit triplex est analogia. Quedā est ẜm intentionē tm̄. sicut sanū ẜm intentionem in multis est ⁊ solum habet subiectiue esse in vno. s. in animali. Alia ē ẜm esse ⁊ nō ẜm intentionē. sicut in genere logico. intentio em̄ seu ratio est eadē ⁊ esse est aliud ⁊ aliud. Alia est ẜm intētionē ⁊ ẜm esse. sicut in termino entis ⁊ etiam esse a quo sumit̄ respectu sube ⁊ accidētis. q: nec esse nec ratio entis eodē modo cōuenit sube ⁊ accidēti. ⁊ sic patet ꝙ multiplex est analogia vel equocatio. Patet etiā quid impedit cōparatōem ⁊ quid nō. ⁊ ꝙ vna equocatio pōt magis impedire ꝙ alia. quia maior conuenientia minus impedit cōparatōem. ẜ tñ quādo fit cōparatio in analogia fit solū per magis ⁊ min⁹ ⁊ quādo est cōuenientia in genere logico cōparatio fit per equale.

Tunc sit conclusio prima. non omis motus cū motu est cōparabilis. patet. q: quidā sunt motus genere differētes. vt alteratio. loci mutatio. ergo adinuicē cōparari nō possunt. cōsequētia tenet ꝑ cōditiōes prius positas. Itē si alteratio ⁊ locimutatio in equalitate cōpararent̄ cum equale sit qō in eodē tpe eq̄le spaciū ptransit sequeretur ꝙ passio esset eq̄lis magnitudini. Itē velocitas non ẜm eandē rationē cōuenit alteratōi ⁊ locimutatiōi. q: locimutatiōi cōuenit ẜm renouatōem situs. ⁊ alteratōi ẜm intentionē ⁊ remissionē forme. g̃ locimutatio ⁊ alteratio in velocitate cōparari nō p̄nt.

Conclusio secūda. non ois motus localis cū omi motu locali est cōparabilis. Patz. nā aliq̄ motus locales sunt specie differentes. ergo ⁊c̄. Item si sic sequeretur ꝙ magnitudo recta esset equalis magnitudini circulari. cōsequēs est falsum. ergo ⁊c̄. Nec valet si dicatur ꝙ ratio bene ꝓbat ꝙ inequa

litate non possunt cōparari: tñ ſm magis et minus bene pñt cōparari. Contra hoc replicat p̄bus. q2 ſi ſic eſſet ſequeret ꝙ in eq̄li tate cōpararent. Pɔbat 9ña. quia veloci⁹ eſt qȯ in equali tꝑe maius ſpaciū ꝑtrāſit τ in minori equale. Si ergo mot⁹ circularis ſit velocior motu recto. vt puta motus q̇ fit ſupra circulū ſit velocior illo q̇ fit ſupra lineam rectam: tūc pars circuli erit equalis magnitudini recte que eſt linea. Patz ſic. q2 mobile in aliquo tꝑe ꝑtrāſit magnitudinē rectam. ergo mobile velocius motuz in ꝑte tēporis partē circuli ꝑtrāſit. Et q2 veloci⁹ motum in equali tꝑe maius ſpaciū ꝑtranſit τ in minori equale ſpaciuz. ſequit ꝙ illa ps circuli quā ꝑtranſit in minori tꝑe eſt equalis magnitudini recte. τ etiam ſi motus fact⁹ ſupra lineā rectā ſit velocior: ſequit ꝙ pars linee recte erit equalis circulo. vt patz ex eadez rōne. Et ſi querat vtrū diuerſitas inſtrumentor: puta ſi moueat cū pedibus τ aliud cū alis impediat cōparationē. ſuppoſito tamen ꝙ illi motus ſunt ſupra eādē magnitudinē τ eundē terminū. Rñdet Ariſto. ꝙ nō. quia inſtrumēta ſe tenet ex ꝑte mobilis: ex parte cui⁹ non eſt impedimentū in cōparatione. q̇a 9paratio ē ex parte magnitudinis τ etiam ex parte terminoꝝ. Si vltra queratur vtrū impedimentū 9paratōis inter motum circularē τ rectū ſit ex parte tꝑis. vel ex parte magnitudinis. vel ex parte motus. Dicit ꝙ non eſt ex parte tꝑis. q2 tēpus q̄rtū eſt de ſe eſt vnū τ idem ſm ſubam. ſ3 impedimentū primo eſt τ cauſat ex parte magnitudinis. naz ſi magnitudines ſup quas fiunt motus ſpecie differāt: etiam ſpecies motus ſpecie differūt. Et hoc eſt qȯ dicit text⁹. ſi id ſupra qȯ mouet h3 ſpecies loci mutatio habet ſpecies. Ex dictis patz ꝙ motus ſurſuz τ motus deorſum ſunt magis cōparabiles q̄ mot⁹ circularis τ mot⁹ rectus. q2 ſolū differunt ex parte terminoꝝ. q2 tñ illi termini ſpecie differūt. ideo illi motus non ſunt adinuicem ꝓprie cōpales.

Concluſio tertia. nō omnis alteratio eſt oī alteratōi 9pabilis.

Patz. q2 multe ſunt alteratōes ſpecie differētes q̄ tñ ſunt ad eādē formā adinuicē cōparabiles.

Cōcluſio quarta. nō omnis generatio eſt omī generatōi cōparabilis. τ ſi-

militer eſt idem de corruptione. Patet. quia non quelibet generatio eſt ad eſſe vnius forme ſpecifice. Et ſimiliter dicenduz eſt de corruptionibus.

Ad rationes ante oppoſitum.

Ad primā neget cōſequētia. τ ratio eſt. quia temp⁹ non impedit neq3 iuuat cōparabilitatem motuū: vt dictum eſt. Sequitur text⁹ Quoniā aūt τ mouēs mouet τc̄.

Queritur ſeptimo vtrū ſeptem regule de cōparabilitate motuum ſint vere.

Quarū prima eſt. ſi aliqua virtus moueat aliqȯ mobile ꝑ aliqȯ ſpaciū τ in aliquo tꝑe eadē virtus vel ſibi eq̄lis mouebit medietatem mobilis ꝑ duplex ſpaciū τ in eq̄li tꝑe

Secunda ſi aliqua virtus moueat aliqȯ mobile per aliqȯ ſpaciū τ in equali tꝑe eadem virtus vel ſibi equalis mouebit medietatem mobilis ꝑ equale ſpaciū in medio tēporis. Tertia eſt. ſi aliqua virtus moueat aliqȯ mobile ꝑ aliqȯ ſpaciū τ in aliquo tꝑe: eadem virtus vel ſibi equalis mouebit idez mobile ꝑ mediū ſpacij τ in medio tempore.

Quarta eſt. ſi aliqua virt⁹ moueat aliqȯ mobile per aliqȯ ſpaciū τ in aliquo tꝑe medium virtutis mouebit mediū mobilis ꝑ equale ſpaciū τ ī eq̄li tꝑe. Quinta eſt. ſi due virtutes diuiſim ſumpte moueāt duo mobilia diuiſim ſumpta ꝑ aliqȯ ſpacium τ in aliquo tꝑe cōiunctū ex illis duab⁹ virtutib⁹ mouebit cōiunctū ex illis duob⁹ mobilibus per eq̄le ſpaciū τ in eq̄li tꝑe. Sexta eſt. ſi aliq̄ virtus moueat aliqȯ mobile ꝑ aliqȯ ſpaciū τ in aliquo tꝑe non oportet eandē virtutem vel ſibi equalē mouere duplex mobile ꝑ eq̄le ſpaciū in duplici tꝑe vel ꝑ mediuz ſpacij in equali tꝑe. nō oportz etiā medietatē illi⁹ virtutis mouere idez mobile ꝑ eq̄le ſpacium in duplici tꝑe. nec ꝑ mediū ſpacij in eq̄li tēpore. et hec pars eſt regula ſeptima. Sed ꝙ ille regule non ſunt vere patz primo. q2 ſupponūt oīa mouētia et mobilia poſſe diuidi. qȯ falſuz eſt de motoribus τ mobilib⁹ celeſtibus. Itē mobilia τ mouētia ſunt liberaergo ſi moueāt aliqȯ mobile ꝑ aliqȯ ſpaciū in aliquo tꝑe non oportet ꝙ moueāt mediū mobilis ꝑ duplex ſpaciū in eq̄li tꝑe. Itē multa mouētia τ mobilia fatigabilia ſunt. ꝗ in tꝑis nō oportet eē regulas veras. Itē ſi diuidatur mobile τ nō ſubtrahet mediū vel ſi nō

seruet eadē figura mobilis: ⁊ sic de alijs circūstantijs q̄ possunt iuuare vel impedire velocitatē motus nō oportet illas regulas eē veras. vt si aliq̄d moueat stofuz p aliq̄d medium in aliquo tpe non oportet q medietas tez stofi moueat per duplex spaciū in equali tempore. Ad oppositum arguitur p philosophū in fine huius septimi ponentem illas septem regulas.

Pro responsione sciendū ē primo q postq̄ phus ōndit q̄ mot⁹ sunt ꝯparabiles in velocitate ⁊ tarditate. ⁊ q̄ nō. ⁊ que requirunt ad cōparationē ꝓprie dictā. cōsequēter ponit septē regulas generales p q̄s accipiunt ꝓportōes motuū adinuicē in velocitate et tarditate. Primo supponēs q in motu locali in quo declarat istas regulas. ⁊ silr in alijs ꝯcurrūt q̄ttuor. s. mouens. mobile. spaciū p q̄d fit mot⁹. ⁊ tp̄us in quo fit. Et ſm ꝓmissas ꝓportiōes istoꝝ q̄ttuor sumunt ꝓportiones motuū que significant per istas regulas.

Sciendū est secundo q mouentia sunt in duplici differētia. Quedā sunt penitus inmaterialia. vt motores orbiuz celestium. ⁊ in talib⁹ nō intelligūtur regule. quia i ipis nō crescit virtus motiua crescēte corpore nec diminuūtur diminuente corpore. nec oportet etiā in mouētib⁹ volūtarijs reglam obſuari. q̄a nō semp mouent ſm vltimū sui posse: sed ſm q intelligūt ⁊ volunt. sed potissime obseruant regule in mouētibus pure naturalibus: q̄ semp mouēt ſm vltimum sui posse. ⁊ eoꝝ virtutes crescūt corpe crescente ⁊ diminuēte. quia sunt pure naturales. vt sunt grauitas ⁊ leuitas.

Sciendum est tertio q licet alicui mouēti ⁊ mobili in ꝓpria ⁊ speciali natura accepto repugnet diuisio. nulli tn̄ sub vniuersali rōne mouētis vel mobilis repugnat. Et q: in hoc libro agit de motu in cōmuni ⁊ p cōparationē ad mouēs ⁊ mobile in cōmuni. ideo etiā regule sunt vniuersal'r itelligēde de illis. Et si q̄s ea ꝯ cōtrahere vult ad particularia caueat ne motiua virtus aut etiam mobile p diuisionē corrūpat. caueat etiaz q p diuisionē mobilis diminuat resistētia eius ⁊ q remaneat idēptitas figure mobilis. ⁊ q remaneat eadē analogia medij ad medium in raritate ⁊ densitate. ⁊ vniuersal'r cū diuidit vl' diminuit mobile dz accipi diminutio eoꝝ q̄ pn̄t iuuare resistentiaz mobilis. Et silr ex pte mouētis cū diuidit virt⁹ motiua dz accipi diminutio oīm q̄ pn̄t iuuare victoriā potētie motiue sup̄ mobile. ⁊ ita dz semp manēre eq̄lis analogia ex pte oīm que pn̄t iuuare velocitatē ⁊ tarditatē. Et p hoc soluerēt multa q̄ possent obijci ꝯ reg'las ꝓpter vniuersalitatē earū q̄n fit defectus ⁊ applicatio earū ad specialia mobilia ⁊ mouētia.

Sciendum est vlterius q omis actio causat ex victoria agentis sup̄ passuz. ideo omnis actio est a ꝓportione inequalitatis maioris. sed nunq̄ fit actio a ꝓportione equalitatis vel ineq̄litatis minoris. sed semper oportet virtutez agentis excedere resistētiam patientis.

Tūc sit cōclusio prima. q̄ quinq prime regule que affirmatiue sunt ſuatis ptactis circūstantijs sunt vniuersal'r vere. Probatur. q: ois actio causat ex victoria agētis sup̄ passuz. ⁊ quāto virt⁹ motiua pl⁹ agit et excedit resistētiam mobilis tāto veloci⁹ ipē mouet. q̄re si in duplo excedat veloci⁹ mouebit in duplo. ⁊ mouere velocissimū in duplo est p duplex spaciū in eq̄li tpe. aut p totū spacium in medio tempe. Cū ergo prime due regule dicāt istā ꝓportōez sequit q sunt vere. Itē si virtus eq̄liter excedat resistentiā mobilis sequit q eq̄liter mouebit. ⁊ cū hec analogia in alijs tribus regulis seruetur. sequitur q sunt vere.

Conclusio secunda. due vltime regule q̄ sunt negatiue sunt vniuersaliter vere. Patet. nam al's a ꝓportione inequalitatis minoris fieret actio. quia resistentia mobilis excederet virtutem mouētis. Ex istis regulis infert phus falsitatē dicti Zenonis. dicētis q si modiū milij descēdendo p aerē causaret sonū q̄dlibet granū p se descēdēdo causabit sonū. hoc eñ falsuz est. q: totū modium tanta velocitate moueret q ideo ctius causat sonuz q non oportet de quolibet grano p se sumpto. Nec valet suū argumētum. totū causat sonuz. ergo q̄libet pars. q̄a pars cū est in toto non agit nisi in potentia: ⁊ solū totum est illud q̄d agit. pars enim in toto est in potentia. sic eñ se habet res ad eē sicut ad esse vnum. vnū autem dicitur q̄d est in diuisum in se et diuisum a quolibet alio. ⁊

pars cū est in toto nō ē diuisa a toto. ergo nō est aliquid vnum s͛m actum. ergo non agit. quia nihil agit nisi s͛m ꝙ est in actu. Similiter non sequitur. isti homines trahunt nauē ergo quilibet trahit nauem propter similez causam. Et sic patet ꝙ ille regule sunt vere et sicut intelliguntur in motu locali si sumātur s͛m analogiam illoꝝ quattuor que dicta sunt ita intelliguntur in aliis motibus in quibus etiam illa quattuor concurrunt. vn̄ sup istas regulas fundat̄ tota ars ingeniorum. quia s͛m diuersas applicationes ponderuz motus fiunt velocius aut tardius. Rationes soluūtur ex dictis.

Et sic est finis huius septimi.

Sequitur liber Octauus.

Utrum autē factus sit aliquando motus cum non esset prius et corrumpit̄ iterū sic ꝙ moueri nihil sit ꝛc.

Circa octauū librū phisicorum. Queritur primo. Utrum prima causa que deus est precesserit mundū eternitate sue durationis. Arguit̄ ꝙ nō quia bonū est sui ipsius diffusiuum vt Dyonisius dicit. ergo maxime et infinite bonum est maxime et infinite sui ipsius diffusiuū. ergo est maxime et infinite sui diffusiuus. s͛ nō maxime se diffūdit. nisi producēdo eternitatem in infinitū et ab infinito tp̄e. ergo mundus debuit ab eterno produci. Secundo sic. si deus precesserit mundū. tunc fuit ante mundū. et cū ante importat tempus vel aliquid temporis. ergo sequitur ꝙ ante mundū fuit temp⁹. Tertio sic. deus in tempore mundū ꝓduxit s͛m potentiā que infinita est. sed potentia infinita producit infinitum effectum ꝛ infinite durationis. ḡ deus mundū produxit ab eterno. Quarto sic. si deus a determinato q̄dā tēporis principio mūdū ꝓduxerit sic ꝙ ante non fuerit cum agat ꝑ voluntatē sequit̄ ꝙ eius voluntas in mundi ꝓductione fuisset dilatoria ꝙ nō est dicēdū. Ad oppositum arguit̄ s͛m pl'es phōs ꝛ s͛m fidē nostrā s͛m quā prio respondebit̄ et secundo ponentur motiua quorūdam q̄ voluerunt reprobare creationem reꝝ ex nichilo et mundi inceptionem.

Pro responsione sciendū ē primo. ꝙ oēs philosophi per nomen dei intellexerunt vniuersalem prouisorem et gubernatorē oīm rerum a quo omnia regunt̄ ꝛ ordinantur in suos fines debitos. a quo vt dicitur primo de celo. denuatum est omnibus esse et viuere hiis quidem clarius hiis autē obscurius. quem aūt principē appellat phs in fine vndecimi methaphisices. cū dicit ꝙ entia non volunt male disponi. s͛ pluralitas principatuū mala. vnus ergo princeps sed ꝑ nomen mundi intelligitur tota entiuz vniuersalitas excepto primo prouisore.

Sciendum est secundo ꝙ illud dicitur precedere alteꝝ quod suū esse s͛m aliquam durationē habet ante alterū. ꝑ quod tamen ante vel precedere non intelligitur in proposito aliquod tempus continuum quo deus precesserit mūdū. sed solū precessit ipsum eternitate que est indiuisibilis et tota simul. sed per ante intelligitur ordo eternitatis ad tempus et esse efficientis ad suuz effectum. vnde dicunt aliqui ꝙ ordo cause efficientis ad suum effectum exigit vt ipsa cā aliqua duratione precedat suum effectum. ita ꝙ impossibile est s͛m eos aliquid esse ab alio effectiue et sibi esse coeternum. dicētes hoc implicare contradictionem. iō dicūt ꝙ non potuisset deus mundū ab eterno ꝓducere. q: non pōt facere aliquid quod contradictionem implicat. omne autem aliud facere potest. nec est propter hoc intelligendum in deo esse aliquam impotentiam. sed hoc in rebus ipsis repugnat īfinite agi eo ꝙ omnis res facta agit secundum aliquam finitam formam per quam finitur et determinatur s͛m esse et s͛m virtutem et s͛m durationē et ideo ad extra non produxit deus aliquem effectum sibi vniuocum. quia non ꝓducit̄ effectus vniuocus ab aliquo agēte. nisi ipē effectus actuz agentis recipiens possit recipere totam virtutem ipsius. ideo dicunt isti causam quam quidam assignat de dilatiōe dei in productione mundi esse friuolaz hoc esse ne mundus ipsi deo coequaretur in duratione. hoc tamen est impossibile s͛m eos. s. ꝙ mundus deo coequetur. ideo propter h

non debuit. Unde verum est ꝙ non fuit dilatio. quia dilatio solum est respectu futuri sed in eternitate qua deus mundum precessit non est preteritum nec futurū. et hec ē opinio multorum. scʒ quod implicat contradictionem mundū ab eterno esse productum quare necesse fuit deū p̄cedere mūdū ⁊ mūdū incepisse. Alia ē opinio. dicentiū ꝙ nō implicat contradictionē aliq̄d eē ꝓductum effectiue ab alio ⁊ esse sibi coeternū. exēpluʒ dant de pede ⁊ de vestigio pedum in cinere. ⁊ de corpore luminoso ⁊ lumine egrediente ab eo. ⁊ ita ſm eos non implicat contradictionē mundū esse ꝓductū ab eterno. quare deus potuisset ipm ꝓducere ab eterno, cum non implicet contradictionem. Quare aūt ꝫ sic fecit dicūt. quia nō agit mō nature. sʒ voluntarie. ideo nō produxit mundū tam cito sicut potuisset. nec quēcūqʒ ⁊ q̄ntūcūqʒ potuisset. ſʒ q̄ntū ⁊ q̄lē et quādo voluit. Et si q̄ratur quare deus non voluit mundum semper esse ab eterno. Dicit Thomas ꝙ sicut deus res propter seipm fecit vt in eis similitudo sue bonitatis manifestaretur. ita nō voluit res semp esse vt sua sufficiētia manifestaret in hoc. scʒ q: rebus nō existentibus in seipo habet omnē sufficientiā beatitudis magnitudinis ⁊ virtutis ad rerū ꝓductionē. ⁊ ꝫ dicit Thomas ſm ꝙ humana ratio de diuinis capere potest. saluo tamē diuine sapientie secreto qḋ a nobis apprehendi non pōt. ⁊ quicquid sit de isto probleumate. an mundus potuit ab eterno ꝓduci vel nō. tn̄ conformiter ad fidē nostrā in cuius obsequiū intellectū quisqʒ captiuare debet.

Tūc ponit͛ cōclusio prima. deus p̄cessit mundū. Probat͛ auctoritate fidei. et sic ꝓbant illi de prima oppinōe. q: nulla res adequare pōt ipi deo. nec in esse nec in virtute. ḡ nec in duratiōe. ⁊ ꝑ conseq̄ns oportuit deū precedere mūdū. Itē omne quod ab alio producitur effectiue producit͛ de nō esse ad esse. sed in omni eo quod sic producitur in esse ſm aliquā durationē precessit eē aliqñ idē eē nō ⁊ nō esse vt argutū est. ḡ oportuit deū p̄cedere mūdū.

Conclusio secunda. deus non precessit mundū duratione temporis. patet. q: deus est ante euum ⁊ tempus. quia duratio eius eternitate mensuratur que est tota simul. Item mundus non fuit ante tempus. quia simul sunt creata celum et motus eius et tempus. Ex quo sequitur ꝙ deus precessit mundum sue durationis eternitate. nā precessit mundum vt dictum est. et non tempore. neqʒ euo quia non mēsuratur illis mēsuris. ergo precessit mundum eternitate que est eius propria mensura. Deinde pro secunda parte illius positionis in qua ponens de sūt cōclusiones sue ratiōes quorūdā fidei aduersantiū. Est aduertēdū ꝙ ex hoc suppositiōe Aristo. infertur ꝙ in omni motu ⁊ mutatiōe necesse ē subiectū siue mobile et etiā mouēs eē prius saltē ſm naturā. qua suppositione aristotelis in hoc libro ad ꝓbandū mundum non incepisse cepit Auctor occasionē loquendi contra id qḋ ſm fidem de rerū creatione tenem⁹. Primo sic arguens. omne fieri est mutari quoddam. ſʒ omnis mutatio p̄req̄rit subiectū. vt dicit illa suppositio aristotelis. ḡ cū nihil pōt fieri ex nihilo quare creatio est īpossibilis. Secūdo sic. cū dicim⁹ aliquid fieri ex cōtrario. vel ex opposito vt albū ex nigro aut n̄ albo hoc solū fit ꝑ accidens. ſʒ oē per accidēs reducitur ad aliquod per se. ergo in oi fieri necesse ē p̄supponere aliquod subiectū intra substātiā rei facte et ḡ hāc ꝑ se quicq̄d fit et ꝑ conseq̄ns est ipossibile aliquid ex nihilo fieri ⁊ ita mundū creari. Tertio sic. ad hoc adducit omniū naturaliū oppinionē dicentium ꝙ ex nihilo nihil fit. Quarto ad sue positionis confirmationem adducit duas causas ex quibus repugnat illam positionē eē ōtrā. s. ꝙ ex nihilo aliq̄d fit. Prima cā est q: vulgus non reputat entia. nisi q̄ sunt visu apparētia. quia ergo vulgus videt aliquod factum visibile qḋ prius visibile non erat. iō reputat id fieri ex nihilo. Secūda cā ē. q: vulgus ex diminutione virtutis agētis credit puenire ꝙ indigeat materia subiecta agendū. cum tn̄ ex hoc nō proueniat. ſʒ ex ratione motus qui de sua natura requirit subiectū. quia ergo prima causa nullā virtutis diminutionē patitur dicit vulgus ab ea ex nihilo aliquid fieri. Sic ḡ propt͛ has causas dicit Auerroys positionē hāc ꝙ ex nihilo aliquid fit a vulgantibus sumpsisse exordiū. Sed si qs recte cōsideret vt dicit Thomas ex simili cā videt͛ Auerroys fuisse decept⁹ ex q̄ credidit nos deceptos fuisse dece

[pe]ctus cū fuit ex cōsideratiōe sola particulariū. q2 cū virtus actiua particularis agētis subiectū aliqd̄ p̄supponit q̄ subiectū n̄ agit sed tale subiectū subijcitur actioni. s3 agens vniuersaliter agit siue opat̃ sicut artifex q̄ materia vtit̃ quā natura facit. q2 natura producit scītū q̄ vtit̃ fbcri i sua opatiōe. Opinatus est Auerrois primum et vniuersale agens quod est cā totius entis in actiōe sua p̄supponere aliquid quasi ab eo nō creatuz 7 in hoc deceptus fuit nec ē hoc s̄m mentez aristotelis. 2. methaphisice dicentis id qd̄ ē maxime verū et maxime ens eē cām essendi omnibus alijs. Ex quo sequit̃ etiā q̄ illd̄ esse potentiale quod habet materia deriuatum est a primo essendi principio. quare non oportz sue actioni aliquid presupponere ab eo non productum sicut in actione agentis particularis. sed q2 omnis motus presupponens est subiectum. vt dicit ph̄us in suppositione p̄missa. ideo bene sequitur q̄ vniuersalis rez productio non ē mot⁹ neq3 mutatio. s3 ē qdā emanatio rez a p̄ncipio eēndi primo 7 ita fieri 7 facere equoce dicit̃ i vniuersali rez productiōe 7 in productiōe particularis agentis. Ex quo patz q̄ nō est contra fidē q̄ oīs motus subiecto presupposito indigeat. quia vniuersalis rez productio n̄ est motus neq3 mutatio eo q̄ in motu vl' in mutatiōe necesse ē aliqd̄ qd̄ nūc alit̃ se habeat q̄ prius. Ex per hoc soluitur prima obiectio Auerrois. Ad secundā dicit̃ q̄ cum dicimus aliqd̄ fieri per accidens ex opposito 7 ex subiecto p̄ se hoc habet veritatē i factionibus particularibus in quib⁹ reqritur subiectū ab agēte particulari nō p̄ductū. s3 hoc nō oportet eē vez in vniuersali rez productione. imo ibi ē impossibile. vnde si ponamus mundū ab eterno fuisse p̄ductum sicut ponūt aristoteles 7 multi ph̄oz impossibile ē huic productioni aliquid presupponi a primo non productū. alias primū nō esset cā totius entis. Similiter ponēdo mundu3 s̄m fidem fuisse ab eterno productum non est necessarium. imo impossibile est huic productiōi supponi aliquod subiectū ab eterno. nō p̄ductū tūc nō esset vniuersalis totius entis p̄ductio. et hoc cōsonat cuidā dicto aristotelis i primo huiꝰ vbi dicit q̄ si fiat hoc aīal inquātū hoc aīal tūc ex non aīali n̄ fiet inquantum aīal. sed fiet ex non animali vt puta equus ex hoc nō animali quod est equus. sed si fiat aīal inquantū animal oportet q̄ fiat ex nō aīali. ergo a simili si fiat ens inquantum ens vniuersaliter oportet q̄ fiat vniuersaliter ex non ente. et sic nihil in tali fieri presupponi pōt. Et p̄ hoc p3 quid sit dicendū ad cōmune dictū omnium naturaliū dicentiū. q̄ ex nihilo nihil fiat. naturales .n. ph̄i solas causas particulariū factionū considerauerunt. et adhuc primi solum considerauerunt mutationē accidentiū dicentes fieri nihil aliud eē quā alterari. Alij vero considerauerūt causas mutationū substantiaruz particulariū. Plato vero et aristoteles considerauerunt causam vniuersalē totius entis 7 p̄ ista etiā p3. q̄ nos nō ponim⁹ aliqd̄ ex nihilo fieri. quia sola visibilia credimus entia esse vt nobis iponit Auerrois. s3 nō solum consideramus particulares productiones q̄ sūt ab agentibus particularibus. s3 vniuersalē rez p̄ductionē q̄ ē ab vniuersali 7 a primo simplr̄ essendi principio. Nec ponimus ex nihilo aliquid fieri. q2 credimus q̄ indigere materia ad agendū, proueniat ex imp̄fectione agentis deficientis. s. in virtute naturali. vt nobis iponit Auerrois. s3 quia ponim⁹ hoc venire ex imperfectione agentis naturalis particularis q̄ ponim⁹ habere virtutē determinatā 7 particularē respectu agentis vniuersalis. idō nō pōt esse cā totius entis. s3 sue actioni semp aliqd̄ presupponit. ideo p3 q̄ rationes auerrois nō iprobāt creatōnē 7 p̄ consequens neq3 inceptionē mundi. Sz sūt adhuc aliqui contra inceptionē mundi istātes sic arguentes. quia si primum principiū nunc non aliter se haberet quā prius nō videt̃ quare nō produxit mūdum prius. 7 ita videtur q̄ non produxit mundū a determinato principio temporis sed ab eterno. Respōdetur q̄ si primū agens ageret p̄ naturā tantū et nō p̄ intellectū 7 voluntatē ratio d̄ necessitate cōcluderet. sed quia agit p̄ voluntatē eternam. ideo potest producere effectū non eternum. sicut potest intellectu eterno intelligere rem non eternam. nam forma intellectiua in agentibus per voluntatē est principiū actionis sicut forma naturalis in agētibꝰ naturalibꝰ. Sed replicāt ipsi. q2 nō videmus q̄ voluntas postponit aliqd̄ facere qd̄ vult facere. nisi quia expectatur aliqd̄ in futuro quod nondū est in presenti. si g̊ deꝰ. p̄

hoc

posuerit facere mundū sequitur ꝙ expectabat futurū tp̄e quod nōdū erat in p̄senti et si ita sit oportet ꝙ ante mundi ꝓductionē fuisset aliqua ꝓductio ꝑ quā id qđ nōdum erat presens expectabat vt efficeretur presens. Dicitur ꝙ hec replica tantum procedit de agente qđ tantū agit tp̄e presupposito. quia tale habet considerare determinatā habitudinē eorū que sūt in tēpore ad hoc tēpus vel illud vt melius fierent in illo tp̄e quā in alio ſ nō ꝓcedit de agente vniuersali quod tēp⁹ et oīa res simul ꝓduxit in esse postq̄ nō fuerant. Nec ē intelligendū cum dicim⁹ mūdum nō semper fuisse ab eo productum ꝙ infinitū tēpus p̄cesserit ante mundi inceptionē per quod deus cessauerit agēdo et postea mūdū ꝓducere cepit. sed intelligēdū ē ꝙ deus mūdū et tempus simul in esse ꝓduxit. et sic in diuina volūtate nō restat considerandū cur voluerit res ꝓducere nō tūc ſ postea quasi tempore preexistente ante mūdi ꝓductionē. ſ solū restat cōsiderandū q̄re res et durationes earū in eē voluit ꝓducere postq̄ i illo n̄ fuerāt. Et si q̄rat̄ q̄re tūc voluit ꝓducere et nō ab eterno. Responsū ē in prio p̄cto q̄stiōis dupliciter ſm duplicē sectā. prima quā sequit̄ Albert⁹ et secūda quā sequit̄ Thomas.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit̄ ꝙ ſm albertum deus quātū ē de se maxime se cōmunicat. ſ ꝙ ab eterno extra se non cōmunicauerit. hoc prouenit ex parte rerū et non ex parte ipsius. quia ipsis rebus cōmuniter repugnat produci ab eterno. Secūdū Thomam dicendū est ꝙ bonū se diffundēs et cōmūicās per naturam se diffundit et communicat q̄ntū potest. ſ nō illud bonū qđ se cōicat ꝑ intellectū et volūtatē. quia tale se diffundit q̄diu et inquātū intelligit et vult ea q̄ ordināt̄ ad finē sue cōicatiōis et diffusiōis. Ad secundā dicitur ꝙ ante nō importat tēpus in tali locutione. sed solū ordinē eternitatis ad tempus. Ad tertiā dicitur similiter sicut ad primam. Ad q̄rtam negetur ꝙ propter hoc voluntas debuerit dici dilatoria. quia non precessit mundū duratione temporis. sed eternitatis que ē diuisibilis et tota simul. Sequitur textus.
Incipiemus autē ex diffinitis et c̄.

Queritur secūdo vtrum motus non inceperit nec desinit esse.

Arguitur ꝙ non inceperit rationibus phi ꝑ quartum. Prima supponit ꝙ si motus est necesse ē mobile preexistere ſm naturam vel ſm tempus quam suppositionem probat per diffinitionem motus. est enim motus actus mobilis sed actus presupponit id cuius est actus. ꝓbat etiam ex consensu omnium dicentium ꝙ nihil mouetur nisi possibile fuerit moueri. ergo in omni motu oportet mobile preexistere et etiam mouens a fortiori. Tunc arguit sic aristoteles si motus inceperit esse tūc detur primus motus ante quem non fuerit alius motus. necesse est autē mouens et mobile p̄existere. Vel ergo perpetuo precesserunt vel quandoq; facta sunt. si quandoq; facta sūt cum necesse sit vnumquodq; fieri seu generari antequā moueri icepērit. sequitur ꝙ ante motum qui ponebatur primus fuerit mutationes. scilicet generatio mouentis et mobilis que nō possunt esse sine motu. ergo ante primū motum fuisset motus. Si dicet̄ ꝙ perpetuo precesserunt sine motu. hoc est irrationabile. et maxime cum mouētia et mobilia naturalia sint. ergo non potuerunt esse sine motu. Itē si perpetuo precesserint sine motu tunc quiescebant. sed quies est priuatio motus. cuius priuationis oporteret esse aliquā causam ex parte mouentis vel mobilis vel vtriusq;. et hanc causam oportuit auferri antequā mobile inceperit moueri. quia si semp māsisset cā illius priuationis semp fuisset priuatio. oportebit ergo antequā mouere et moueri inciperent p̄existere aliquē motū vel ex parte mouentis vel ex parte mobilis vel vtriusq; ꝑ quē remoueretur causa quietis. ergo ante primū motū fuit mot⁹. etiā in hijs que sūt ad aliquid de nouo oportuit hoc fieri ꝑ mutationē vnius vel amborum. ergo si ab eterno fuerunt mouentia et mobilia sine motu et postea inceperint motū necessario facta sūt in aliqua habitudine in qua prius nō erant. quod non potuisset fieri sine mutatione alicuius illorum. Sed ꝓ secūda rōne supponit Aristo. duo. Primū ē ꝙ pri⁹ et posterius nō sūt sine tēpe qđ patet. quia prius et posterius numerata in motu sunt ipsum tēpus. Secundū est ꝙ tempus nō ē sine motu. quia tēpus est numerus et passio motus. Tunc arguitur sic. tempus non est sine motu. ſ tēpus semper fuit nec incepit esse. ergo mot⁹ sēper fuit. Minor ē probat et test. ma

tulo omniū pho℞ q̄ oēs dempto Platone tempus ingenitū esse dixerūt. ꝗ Plato solus generauit temp⁹ sicut ⁊ celū. Item ex ratione q̄rtus nūc est ꝙ sit medietas duoꝝ tempoꝝ .s. finis p̄teriti ⁊ initiū futuri. ergo nō p̄t dari primū nūc ⁊ p ꝯñs nec initiuz temporis. Et si dicat ꝙ bene datur primū punctū in linea: ergo etiam pōt dari primuz nūc in tempore. Contra arguit Aristo. per primaz suppositionē. quia si detur primū nunc cum primū sit ante qd̄ nullū. tunc sequit ꝙ erit tempus prius illo nūc. ꝗ prius ⁊ posterius non sunt sine tempe. ergo illud nunc p̄cessit tempus ⁊ per cōsequēs non erit primū nūc. Et illis rationibus quibus probat Aristo. motū non incepisse: eisdem rationibus cōcludit seu cōcludi potest ꝙ nunq̄ deficiet. q̄a si fiat motus ⁊ deficiat motus alicui⁹ mobilis necesse est prius deficere motum q̄ corrumpi mobile vel mouens. Et ita sicut arguitur ex parte inceptiōis ꝙ ante primū motum esset motus: ita ex parte desinitiōis potest cōcludi ꝙ post vltimū motum esset motus vel ꝙ mouens ⁊ mobilia naturalia perpetuo manerēt sic sine motu. qd̄ est irrationabile. Similiter sicut per illam ratiōem argutuz est ꝙ ante primuz nūc esset aliud nunc si inciperet temp⁹: ita argueret ex parte desinitiōis ꝙ post vltimuz nūc esset aliud nūc. qd̄ est incōueniens. ergo non incepit nec finem habebit. Ad oppositū arguit p phm ⁊ vt tenet fin. l. dē.

Pro missione hui⁹ questiti sciēdū primo ꝙ postq̄ Aristo. mōstrauit i septimo ꝙ necesse est dare primuz mobile primū motorem: ⁊ motum primū. Consequēter in hoc libro inquirit quis sit primus motus. qualis sit primus motor. ⁊ quale sit primū mobile. Et quia in p̄quisitiōe illo℞ necessario oportet p̄scire an motus sit perpetuus vel nō. Dicit tamē Auerrois ꝙ non intelligat de motu in cōi: s de motu primo. ita ꝙ querit Aristo. an primus motus sit perpetu⁹ aut non. Sz oppositū videt ex verbis phi. vbi non loq̄tur de primo motu: sed de motu in cōmuni. cum dicit. Utrū factus sit aliquādo motus cum non prius esset et corrūpitur iterum. sic ꝙ nihil moueri possit. Secūdo motiō est apud phm deuenire ex p̄missis ad ppositū suum. sed in ratiōibus iam factis nihil ponitur magis propriū primo motui q̄ alijs motibus. ergo ⁊c. Tertio quia postq̄ cōclusit Aristoteles in principio hui⁹ libri motum esse perpetuum inquirit de modo per quē perpetuatur. an scilicz per hoc ꝙ est vnus ⁊ idem motus perpetu⁹ vel quia sunt infiniti motus sibijnuicē succedētes. vt in sequēti questiōe videbitur. Et tamē hoc inquireret phus si iam cōclusisset primuz motū esse perpetuū. ergo hic Aristoteles inq̄rit de motu in cōmuni. Et huius questiōis determinatio vtilis est: vt ducat non solum ad cognitionem veritatis in scientia naturali. sed ad scientiam de primo reruz principio que tractatur in metaphisica. Nam si ponat ꝙ motus sit perpetuus necesse est ꝙ sit vnuz primum principium qd̄ sit perpetuū ⁊ penitus imobile. ⁊ etiam si nō ponat motus perpetuus nihilomin⁹ oportet primū principiuz esse perpetuū ⁊ imobile. quia si res icepernt esse oportz ꝙ ab aliquo esse incepernt. Unde siue motus sit perpetu⁹ siue nō oportz primū principium esse perpetuū ⁊ imobile.

Sciendum est secūdo ꝙ licz aristoteles incipiat determiare d motu quodā modo applicando ad res mobiles. cum inq̄rit an semper sit motus vel non. tñ hic nō habuit inuestigare an mot⁹ habeat esse q̄uis aliqui negauerint motum. Causaz assignat. quia omnes qui de natura aliquid dixerunt affirmauerūt motum esse. Philosophi enim plures dixerūt mundū esse factum per generationem ⁊ deficere per corruptiōem qd̄ nō potest fieri sine motu. Ideo omnes naturaliter loquētes posuerūt motum esse in reb⁹. tamē de duratiōe huius taz a pte añ q̄ a parte post diuersimode locuti sunt. Democrit⁹ enim posuit motū semper esse ponendo mūdum fieri per aggregatiōem athomaliuz. et corrumpi per disgregationē ⁊ ponit plures mundos fieri et corrupi. Sed Anaxagoras ⁊ Empedocles oppositū dixerunt. scz mundum non semper esse. Differūt tamē. q: Anaxagoras posuit per infinituz tempus omnia p̄cessisse in vnū chaos preter intellectū agētem. ⁊ postmodum intellectus agens in aliqua parte temporis incepit ipa segregare ⁊ mundū cōstituere ⁊ motum incipere. et postea nunq̄ deficiet. q: intellect⁹ nunq̄ cessabit segregare. ⁊ sic posuit tpa nō p̄cessisse motū ꝗ sequi illud chaos qd̄ p̄cessit motū ⁊ mūduz.

sed Empedocles posuit mundū et motum plures fieri et plures corrūpi. ideo adueniente vniuersali amicicia ponit elemēta congregari et mundū corrūpi et postea vniuersali adueniēte inimicitia ponit elemēta segregari et mūdū generari. et quibusdā tēporibus intermedijs ponebat motū deficere et elemēta quiescere. et sic patent opiniōes de inceptione motus. Et quia opinio democriti ponit motū semp eē. ideo illā nō reprobat aristo. sed solū alias que nō ponūt motū semp esse.

Iuxta qđ sit cōclusio prīa. posi-

tio anaxagore ē nobilior et rōnabilior q̄ empedoclis. Probatur. quia cū natura sit principiū ordinationis in rebus nihil in natura debet a pħo poni inordinatum. sed infinitū tēpus. quod precessit motū ad infinitū tempus q̄ durabit motus postq̄ incepit esse nulla rō ē quare neq; vllus ordo. quia omnis ordinatio est ratio quedam ergo et cetera. Itē assignari nō pōt rō. quare intellectus magis nunc quā prius vel posterius incepit segregare res ab illo chaos et mundū et motum constituere. cum temp⁹ precedens inceptionē mundi et tempus sequens sint eiusdem rationis. ergo et cetera.

Conclusio secunda. positio em-

pedoclis est irrationabilis. Probatur quia philosophus ponens aliquod principium dʒ illud manifestare a priori p rōnē. vel a posteriori p inductiōem. sed Empedocles ponēs litē et amicitiā eē principia agregationis et disgregatōis elementorū et p hoc generare et corrūpere mūdū p diuersa tēpa nullo modo manifestat. ergo et cetera. Quāuis enī manifestaret q lis et amicitia sint principiū aggregatiōis et disgregatiōis p hoc q videmus homines congregari p amicitiā et p litē disgregari. tamē non manifestauit quare amicitia plus ē principiū cōgregatiōis in vno tēpe. q̄ in alio. et lis disgregationis. neq; manifestauit q̄re p equale tempus sit cōgregatio et manent elemēta congregata et etiā disgregatio et manent disgregata. Nec valet quod dicebat ita fuit ita ē et erit. ergo hoc ē necesse et eternū. ergo non erit querenda causa. Contra arguitur quia similiter se habēt res ad esse et ad veritatē. sed sunt alique ppetue veritates vt triāgulū habere tres angulos que tamē in se veritatis causā habēt. ergo si aliqua sint necessaria vel eterna nō ppē hoc sequitur q̄n habeant causā et posset eorū causa inquiri. ideo licʒ dictū Empedoclis sit necessariū vel habeatur tanq̄ dignitas prima. debuit tamen manifestare illud a posteriori p inductionē. vel si nō est principiū debuit manifestare a priori. nā illo mō bene habet causā sue veritatis. Ex hac ratione manifestare potest aristo. q licet posuerit motum et mundū et tempus fuisse ab eterno et habere principiū sue durationis. voluit tamē q haberet principiū sui esse. quia sm ipsum nihil phibet aliquid esse eternū et habere causaʒ sui esse. Unde patet qualiter impugnant opiniones istorū que a pħo figmēta dicūtur quia dicunt sine ratione. Dimissa tamen ratione aristotelis.

Cōclusio tertia. Firma fide est

tenēdum mundū incepisse per creationem. et simul cū mundo inceperunt mot⁹ et tēp⁹. Hec cōclusio pbatiōe nō indiget quia auctoritati diuine credēdū ē q̄ multo magis valet rōe cuiuscūq; pħi. Ideo fictitiū reputari n̄ dʒ auctoritati em diuine credim⁹ mirabilr approbate. i. opib⁹ q̄ sol⁹ de⁹ facere pōt. Est aduertendū tn̄ q licet conclusio aristo. s. q motus nō incepit nec desinit eē quantū ad vnā partē fidei nostre repugnet. s. quātū ad hoc q ponit motū semp fuisse. nihil enim ponit sm fidem semper fuisse. nisi solus deus qui ē ppetuus immobilis. nisi diuinū intelligere vocetur motus q diceret equiuoce. nec de tali motu est hic ad propositum. tamē quātum ad illam ptē que ponit motum nūq̄ deficere nō est fidei nostre contraria. quia vt dictum est hic non loquitur Aristo. de motu celi. sed de motu i cōmuni. Sed ponimus sm fidem substantiam mundi incepisse et q nūq̄ deficiet. et etiam ponimus motum infinitum et semper esse in hominibus qui erunt corruptibiles vitā miserā habentes vel beatam. Unde aliqui frustra ponentes aristotelē nō fuisse locutū contra fidem. Dixerunt q nō voluit asserere q motus sit ppetuus. sed tn̄ voluit rōnes adducere ad vtrāq; partē. quasi ad rem dubiam. sed istud in suo modo procedendi appet ~~[illegible]~~. nam ppetuitate motus et tēis pro medio vtit ad pbandū primū principiū eē perpetuum in

ibo octauo ⁊ duodecimo methaphisice. sup
ponens illud mediū esse pbatū tanq̄ verū.
Sed siquis suas rationes consideret rec⸗
te videbit φ fidā veritas illas ipugnare nō
pōt. sūt eni efficaces ad pbandū φ mot⁹ nō
incepit per viā nature vt ab aliquibus ince
pisse dicebat̃. ſ φ nō iceperit quasi rebus de
nouo productis a primo pricipio essendi il
lis rōnibus pbari nō pōt. Ad illas rōes
respondet̃ cum queritur si motus nō sp̄ fuit
sed incepit vel mouentia et mobilia semp̄ fu
erāt vel inceperūt. Dicitur φ primū mouēs
semper fuit ⁊ cetera mouentia ⁊ mobilia in⸗
ceperūt esse ab vniuersali causa. et alij mot⁹
inceperunt p̄ creationē q̄ simplex emanatio
dicitur. ⁊ nō motus vel mutatio. nisi equiuo
ce diceretur. Ideo nō sequitur φ ante primū
motū fuerit motus. sed bene seq̄t̃ si ab aliq̄
agente particulari incepisset. q: agit necessa
rio aliq̄ subiecto p̄supposito q̄d ab eo trāsmu
tat̃ de nō esse ad esse. vel de priuatōe ad for
mam. Et si dicat̃ primū mouens sp̄ fuit i ea⸗
dē dispositione. ergo semp̄ debuit pducere
mundū. et si nō fuerit in eadē dispositione se
quit̃ saltē φ mutatio que est ex parte ipsius
fuerit prior motu qui ponitur primus. Re⸗
sponsum est in precedenti questione. Ad
secundā dicitur φ solū probat tempus non
incepisse ab aliquo particulari agente qd̄ ē
agens in tp̄e. sed non concludit φ nō ince⸗
pit ab agente vniuersali. quia tempus ⁊ ali
as res simul in esse pduxit. ⁊ cū arguit φ nō
est dabile primū nūc. negatur illud. fuit eni
dabile primū nūc qd̄ sic fuit primū principi
um tp̄is φ non finis alicuius precedentis.
Et cū arguebatur quia primū est ante qd̄
nullū tempus est. sed ante dicit tempus ⁊ ce
tera. dicitur φ ibi ante non signat aliquod
tempus in natura existens quod p̄cesserit il⸗
lud primū nunc. sed solū signat tempus s̄m
imaginatōnē sicut cū dicit̃ φ extra celum sūt
entia immaterialia. extra dicit locum imagi
natum esse. Sed circa illud dictum aristo
telis in prima ratione eius φ nihil quiescēs
incipere pōt de nouo moueri. nisi aliquo alio
motu preexistente ab aliq̄ exteriori agēte mo⸗
uēte. Obijcit ipsemet aristoteles de aiali qd̄
a seipo mouet̃. et sic videt̃ incepisse moueri
nullo alio motu precedente. Respondetur
φ in animali duplex reperitur motus. scilicet
naturalis ⁊ animalis. et naturalis ē duplex
quidam sit penitus ab extrinseco continēte
sicut ab aere continēte ⁊ corpore celesti. vt
cū p̄ frigus exterius vel calidū aial alterat̃.
Alius ē motus naturalis q̄ fit ab intrinseco
⁊ dicitur naturalis eo φ nō est p̄ appetitum
sequentē apprehēsionē. ſ ē p̄ virtus potentie
vegetatiue. et adhuc in tali motu concurrit
mouens exterius q̄ iuuat̃ vel impedit̃ calor
naturalis intrinsecus p̄ cōtinēs exteri⁹. mo⸗
tus eni aialis dicitur progressiuus in quo vi
detur aial per se moueri maxime. sed tamen
adhuc ille motus p̄supponit motū factū ab
exteriori mouente. q: propter aliquā passio
nē in corpore factā et per cōsequens in potē
tijs sensitiuis que organice sūt īclinatur ap
petitus animalis ad prosequendum vel fu
giendum motu progressiuo illud quod ap⸗
prehensum est et est cā talis passionis. Hoc
etiā declarat de somno in quo videtur maxi
me quies in aiali. postq̄ tamē non incepit a
se moueri animal nisi motu aliquo facto ab
aliquo mouente per quē remouetur causa
talis quietis. puta per calorem naturalem
digerētē ⁊ cōsumātē humores que sūt causa
somni vel p̄ aliqd̄ pellēs dormiētē p̄ cuius
pulsū incitat̃. Jdō bene dicebat aristote. φ ni
hil quiescēs prius postea incepit moueri. ni⸗
si aliq̄ motu exteriori facto per quem tollit̃
causa quietis. nō tñ ppter hoc sequitur ↄclu⸗
sio aristotelis. videlicet φ añ primū motū
fuerit mot⁹ vel mutatio. q: vt dictū ē mouē
tia ⁊ mobilia dempto primo mouente non
fuerunt ante inceptionem motus. dictū ē eti
am φ inceperunt nō p̄ motū ⁊ mutationē. ſ
p̄ creationē. Ultra obijcit aristote. contra
conclusionē suā per determinationē factam
in septimo huius. cum omnis motus sit ex q̄
dam. in quoddam. nullus motus potest es⸗
se infinitus et p̄ consequens non potest di⸗
ci φ motus sit ppetuus. Hec obiectio aialis
soluta est in sexto. Sequit̃ tertius.

Queritur tertio. vtrum omnia
semp̄ quiescant. vel semp̄ moueantur. vt ali⸗
qua semp̄ quiescant. ⁊ aliqua semper moue
antur. sic φ nihil qñq3 moueat̃ ⁊ qñq3 quie⸗
scat. vel oia quandoq3 moueantur ⁊ quan⸗
doq3 quiescat. vel aliqua semp̄ sint imobilia
et aliqua semper moueantur. ⁊ aliqua qñq3
moueantur ⁊ quādoq3 quiescant. Argu
tur primo sic. φ hec diuisio nō sit sufficiens

quia nō est bimēbris. Secundo sic. q2 p̄mū mēbrū destruit motū. et secundum destruit quietem. ⁊ tertiū destruit generatiōez et corruptiōem ⁊ oēm motū violentū. ⁊ q̄rtū destruit necessitatem aliquorum motuū et q̄ntū committit nugationē ponēdo q̄daz entia imobilia ⁊ oia quiescibilia. In oppositū arguitur per p̄hm in textu.

Pro respōsiōe sciendum est primo. ꝙ postꝙ p̄hus probauit motum in cōmuni nō incepisse. neq3 defecisse. Conseq̄nt inq̄rit modū quo perpetuatur motus. an s. ꝙ omnia entia semper moueantur. vel per hoc ꝙ aliqua semper moueantur. vel per h̄ ꝙ infiniti motus sibiinuicem succedunt. vł per hoc ꝙ aliquis vnus motus semper fuit. ⁊ erit. et hoc mō perpetuatur motus vt ostēdetur infra. quo ostenso ostendetur quis et qualis sit motor prim⁹ a quo est ille prim⁹ motus. et etiā quale sit mobile cui⁹ ē. et hec est tota intentio huius negocij.

Sciendum est secundo. ꝙ licet in predicta diffinitiōe sint quinq3 mēbra m̄ possunt reduci ad bimembrē diuisionem. q2 omnia entia sunt vni⁹ dispositionis vel pluriū. Si vni⁹ hoc est ⁊ simpliciter vel omnia sēper quiescunt ⁊ sic ē primum membrum. vel omnia semper mouentur ⁊ sic est secunduz. vel oia quādoq3 mouentur ⁊ quādoq3 quiescūt. ⁊ sic est quartū mēbrū. Si sint pluriuz dispositionū h̄ ē dupliciē. vel diuersificātur s̄m duplicē dispositōz ⁊ sic ē tertiū membrū vł s̄m tres ⁊ sic ē q̄ntū mēbrū q̄d ponit aliq̄ semp imobilia vt sūt itelligentie. et aliqua semp moueri vt sunt corpora celestia. ⁊ aliq̄ q̄nq3 moueri ⁊ quandoq3 quiescere. vt sunt generabilia et corruptibilia. Et notanꝰ in h̄ mēbro ponūꝰ quedā semp im obilia ⁊ ñ dicūtur quiescibilia. q2 illa solū quiescere dicunꝰ que nata sunt moueri. ⁊ istoꝝ quinq3 mēbrorū solū quintum habet veritatem. iō posito et p̄bato soluerentur omnes dubitationes de primo motu et de primo motore ⁊ de primo mobili ad hanc scientiam ptinētes. Sz in p̄nti questione reprobabūꝰ tria prima mēbra et in sequentibus videbiꝰ de alijs. quia reprobatio quarti ex aliquibus determinandis dependet.

Sit ergo conclusio prima. dicere oia semp quiescere ⁊ nihil moueri ē irronabile. Probaꝰ. nā manifestū est ad sensum aliq̄ moueri. mō querere rōnē contra iudicium sensus ē infirmitas seu debilitas intellectus vt dicitur in textu. iō dr̄ p'o Thopi. ꝙ contra indigētē sensu nō ē disputandum g̃ ⁊c̄. Itē quia sic dicere ē dubitare nō de vno particulari ente. s̄ de toto ente ⁊ ē inducere errorē contra oēs scientias. naz omnes scientie quodāmodo motu vtuntur patet i sciētijs practicis que dirigunt aliquos motus. patet etiā de phisica que naturā motus speculatur. ⁊ etiam mathematica aliquotiens motu vtiꝰ. vt cū dicit ex fluxu imaginato puncti causare lineam etiā dialetica ⁊ rethorica vtunꝰ opinionibus. ⁊ opiniones inducant. sed opinio est quidam motus vel ñ est sine motu. ergo negans motū errorē inducit contra omnē scientiā ⁊ dubitationem de toto ente. sed tal ē errorem improbare spectat ad methap̄hisicum ⁊ nō ad phisicū. g̃ Tertio nullus specialis artifex h3 disputare cōtra negātes sua principia. s̄ motum eē est principiū in phisica. nam phisicus supponit naturā esse pricipiū motus. Quarto ita dicentes vt fuit Melissus ponūt motū saltē in aia. quia l3 dicant motū nō eē realiter. tñ dicunt ipm esse s̄m opinionem ⁊ fātasiam. s̄ opinio est motus rationis ex aliq̄bus exterioribus proueniens. et fantasia est motus a sēsu s̄m actum factus. g̃ sic negātes motū ponūt motū esse.

Conclusio secūda. dicere oīa semper moueri ⁊ nihil quiescere est cōtra naturalē philosophū. Patet quia ad sensū manifestū est aliqua quiescere. Itē natura ē principium motus et quietis. ergo quies naturalis est. ⁊ per consequens omnino negare quietem ē dicere cōtra principia phisice. Verū ē tñ ꝙ natura prius ē principiuz motus q̄ quietis. iō hec positio est min⁹ irrationabilis q̄ precedēs. etiā q2 sunt aliq̄ parui motus latentes ⁊ sic putamus aliq̄ quiescere. que tamē moueꝰ. quia tamē Eraclitus nō determinauit qui motus nos laterēt ⁊ qui non. sed dixit vniuersaliter oēm motū nos latere. ita ꝙ oīe ens continue ⁊ sp mouetur ⁊ nihilq̄ esset. iō in hoc irrationabiliꝰ locutus est. Et hoc improbat p̄hs. Primo de augmento ⁊ decremento in quib⁹ magis

aufert Eraclitus suam positõem. Nec enim omne qđ augetur cõtinue augetur ſm qualibet partem ꝓportionabilẽ tempi in quo augetur. qđ ostendit Aristo. esse falsum per duo exempla. Nã si multitudo guttarũ cauet lapidem nõ oportet qualibet guttã aliquid remouere de lapide. ſ bene disponit ad cauationẽ et tota multitudo cauat. Similiter si arbor nascens inter lapides per aliqđ tẽpus diuidat lapidẽ non oportet ꝙ in qualibet parte temporis aliquid diuidatur. ſ bene disponit ad diuisionẽ et i toto diuidit. Ergo similiter si aliquid in anno augeatur ſm quãtitatẽ digitalem nõ oportet ꝙ augeatur in qualibet parte ꝓportionabili illius ãni ſm partẽ illius quãtitatis. ſ bene in qlibet parte disponitur vel augetur. Similiter idem ostẽdit de alteratõe. Nam si aliquid alteretur i aliquo toto tẽpore ꝙuis illud qđ alteratur diuisibile sit in infinitum nõ tamẽ oportet ꝙ ſm qualibet partẽ ꝓportionalem illius qđ alteratur diuidatur alteratio. ita ꝙ in prima parte ꝓportionali alteretur prima pars corporis et in secunda alia pars. et sic in infinitum. Potest enĩ alteratio esse ita velox ꝙ omnes partes alterabiles simul alterantur. vt in cõgelatõe aque. Et si arguatur ꝙ dictũ est in sexto ꝙ motus ꝯdiuidit mobili tẽpori et rei ſm quã est motus. Videtur ꝙ in sexto agit de motu in cõmuni nõ applicãdo ad aliqua ꝑticularia mobilia. ideo ibi dicta sunt de motu ꝙtum ad ea q̃ sibi non repugnãt ſm rõem rationẽ motus. Hic aũt agit de motu ipm applicando ad aliqua specialia mouẽtia et mobilia quibus repugnat semꝑ et cõtinue moueri. qđ sanis patet ꝑ duas rõnes positas in septimo. Itẽ cum aliqđ sanatur tendit ad sanitatem et nõ ad aliud. ergo cũ ad eam ꝑuenit necesse est quiescere. nam vt đ: in sexto mutatio inter cõtraria nõ potest esse infinita. Sic cum lapis induratur non semꝑ fit durus. sed terminatur motus. ergo illud qđ alteratur non semꝑ et cõtinue alteratur. Idem patet ex parte motus violenti. q: nullus motus violentus perpetuo durat. Item omne corpus habet locum naturalẽ vel ꝓpriũ in quo dum est quiescit. et a quo nõ remouetur nisi per violentiam. ſ manifestũ est ad sensum aliqua corpa esse in suis locis naturalibus. ergo manifestũ est ipa quiescere. ergo irrationabile ẽ dicere omnia semꝑ moueri et nihil quiescere.

Conclusio tertia. irrationabile

est dicere omĩa que mouent semꝑ moueri. et que quiescũt semꝑ quiescere. Patet primo ex ꝑcedentibus. q: sensus iudicat oppositum. Item sic dicens destruit augmentum. quia si ita esset oporteret augmentatõem esse quãtitatem infinitam. et etiã destruit motũ localem violentũ. destruit etiam generatiõem et corruptõem. nam generatio est motus de nõ esse ad esse. ſ corruptio per oppositum. ideo qđ corrũpitur ꝑ ꝑcedens tẽpus fuit ens. et qđ generatur per aliqđ tempus fuit non ens. ſ qđ per aliqđ tempus est ens vel non ens quiescit vniuersaliter loquẽdo de quiete. ergo si ẽ impossibile omẽ qđ quiescit moueri erit impossibile aliqđ generari vel corrũpi. Et cũ in omni motu sit generatio et corruptio vel simpliciter vel ſm quid. sequitur ꝙ sic dicens destruit motum. et vt habet phus querere rationem cõtra illud qđ patet ad sensum est signũ hominis non potẽtis discernere inter melius et peius. et credibile et incredibile. et principiũ et nõ principiũ. manifestũ et non manifestum. Ideo dicit. p. ꝙ ꝑcẽdens cõclusio et ista vna ~~est~~ fide ꝓbari ~~non~~ possunt. qđ patet ad sensum. Nec oportet oĩa que mouent semꝑ moueri nec oĩa quiescẽtia semꝑ qescere. ſ manifestũ est aliqua qñq moueri et qñq quiescere. Et sic tria mẽbra ꝑdicte diuisiõis dici nõ pñt. Quartũ mẽbrũ improbatur posterius. et vt dicit phus coincidit cum positiõe Empedoclis: prius improbata de vniuersali amicicia et inimicicia.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã patuit solutio qliter illa diuisio ẽ reducibilis ad bimẽbrem. et etiam auctoritas illa intelligit de diffinitiõe data ꝑ opposita et nõ ꝑ modos diuersos: vt est pñs. Ad secundã patet etiã solutio ex dictis. q: quatuor prima mẽbra sunt irrationabilia. Et ad hoc qđ dicebatur ꝯtra q̃ntũ đ: ꝙ imobile et quiescens nõ cõuertunt. ſ imobile se habet vt superius. Sequitur text.

Queritur quarto vtrum omne

qđ mouetur moueatur a motore distincto ſm esse et diffinitõem: vel ſm diffinitõem tm̃. Et arguitur ꝙ nõ. quia animata mouentur a seipsis per se et naturaliter. ergo in ipsis mouens nõ distinguitur a moto nec ſm rem nec ſm diffinitionem. Ad oppositum arguitur per phm in secũdo capło secũdi tractatus huius octaui.

Pro responsione sciendū ē pri-mo ꝙ postꝙ Aristo. improbauit tria prima mēbra diuisionis posite in questiōe pcedenti. Cōsequēter manifestat aliqua necessaria ad improbatiōem quarti mēbri et ad probationem quinti mēbri. in quo vt dicebatur stat tota intentio residui huius operis. scz in demonstratiōe ꝙ in ordine entium est dare aliqd omnino imobile. et aliquid qd semper mouet. et aliquid qd quādoqꝫ quiescit: quādoqꝫ mouetur. Ad cui9 demonstratiōem oportet pcognoscere ꝙ omne qd mouetur ab alio moueatur. Et licz in septimo quadaz ratione cōmuni sumpta ex parte motus in cōmuni et absolute cōsiderati illud pbatuz fuerit quia tamē in hoc libro iam incepit agere de motu per comparatiōem ad mouentia et mobilia. ideo merito ostendit Aristoteles illaz cōclusionem esse veram vniuersaliter in omnibus mobilibus et mouētibus. Pro cui9 ostensiōe in ista ponit tres diuisiones mouētium et mobiliū. Prima mouentiū et mobilium quedaz mouent et mouent per se. quedam vo per accidens. Unde per accidens mouere vel moueri cōtingit dupliciter. vt patet in principio qnti. Secūda diuisio eorum que mouent quedam mouent a seipis vt animata. quedaz vo ab alijs vt inaiata. Tertia diuisio est eoꝝ que mouētur quedam mouētur fm naturā. quedam vo extra naturam et violente. Et hanc diuisionē manifestat Aristoteles in his que a se mouentur et in his que ab alijs mouent. cum omis motus naturalis sit a principio intrinseco: ea que a seipis mouent manifestuz est naturaliter moueri. vt sunt animalia que mouentur ab anima q̄ est eorum natura et forma intrinseca. Ueruz est tamē ꝙ si referat corpus aialis ad animā que est forma totius animalis sic motus ab ea sibi inflictus est naturalis. quia vnūquodqꝫ naturalit mouetur ab eo ad cuius actuz est in potentia naturali. Si vo referatur corpus animalis ad quattuor elementa cōponentia ipm: tunc moueri potest fm naturam et violente. nam si in eo dominetur terra naturaliter deorsum mouetur et violente sursum.

Sciendūz est secundo ꝙ p̄sens diuisio reperiri potest in partibus animaliū fm diuersas dispositiōes et modos motuuz ipaꝝ partiū. Homo eniz naturalr flectit brachia anteri9 tibias et posteri9. Equūs vo tibias anteriores flectit posterius et posteriores flectit anterius. et si cōtrariū accideret in istis partibus hoc fieret violēte. In his vo que ab alio mouent manifeste repitur p̄sens diuisio vt terra naturalr mouetur deorsuz et violente sursum. Et sic patz ꝙ naturale et violentum repeniūtur in aliquibus que per se mouent siue a se siue ab alio moueat. Ostē so g̃ ꝙ in omi motu taz naturali ꝙ violento mouens distinguit a moto vl fm diffinitionem. vel fm esse. vel fm esse et diffinitiōem simul. ostensuz est sufficiēter ꝙ omne qd mouetur ab alio mouet. De his vo que p accidens mouent non fit mentio. quia talia non mouerent nisi quia quedaz mouent per se.

Est tamen aduertendū ꝙ mouens distinguit a moto fm diffinitionē tm̄ quādo coniuncta sunt fm esse mobile et mouens. tamē illius qd mouet et illius qd mouetur rationes formales sunt diuerse. sicut de anima et corpe. & distinguūtur fm esse et diffinitionem qn̄ separata sunt mouēs et mobile loco et subiecto. et rōnes eoꝝ sunt diuerse.

Tūc sit conclusio prima. ea que mouētur violente mouētur a motore distincto fm esse et diffinitionem. Patz per diffinitionem motus violenti. Uiolentum eniz dicitur cuius principium est extra non cōferente vim passo.

Conclusio secūda. ea que naturaliter et a seipis mouent mouentur a motore distincto fm diffinitiōem tm̄. Patet. quia in talibus mouēs ē ipa anima. et motum est corpus. sed rationes eorum sunt alie et alie. ergo cōclusio vera. Utrum autez anima vniatur corpori vt forma vel vt motor mobili. vt nauta in naui: videbit in libro de anima. sed pro p̄senti sufficit ꝙ in animatis mouens distinguitur a moto ratione. et sic manifesta sunt duo mēbra diuisionis. Sed de tertio. s. de motu naturali inanimatoꝝ grauiuz et leuiū vt dicit Aristo. est maius dubiū an a se vel ab alio moueant.

Pro quo sit cōclusio tertia. grauia et leuia simplicia in suis motibus simplicibus non mouent a seipis. Probat quattuor ratiōibus phi. Prima ē. mouere se per-

tinet ad ratiõem vite. et est ppriũ animatorũ. quia motu et sensu animatum ab aĩato distinguum⁹. sed grauia et leuia simplicia nõ sunt animata. ergo. Secũda ratio. omne mouens seipm localiter potest sibijpi esse causa stat⁹ et quietis. Unde sicut animata per appetitum suum moueri incipiunt ita et quiescunt. Sed grauia et leuia et simplicia non possunt sibijpis esse causa quietis nam ipa existentia extra locum naturalem non quiescunt nisi ab extrinseco detineãtur. ergo a seipis non mouentur. Tertia ratio. irrationabile est dicere ea que a seipis mouentur. moueri tm̃ ad vnã differentiã positiõis. q: ab ea non determinatur eis motus sed ad motum seipa determinãt. ideo hoc modo vl' alio moueri põt. ergo si grauia et leuia simplicia moueantur a seipis mouentur fm plures differẽtias positionum. qd falsum est. ergo. Quarta ratio nullum vere cõtinuũ fm quãtitatẽ et formã qd. s. est penitus eiusdem ratiõis in oibus suis partibus moueri potest a seipo. sed grauia et leuia sunt hmõi. ergo. Maiorem probat phus. q2 mouens se habet ad mobile vt agens ad patiens. Agens vo est quodãmodo diuersum seu cõtrariũ ipi passo. ergo ea que sunt penitus eiusdẽ dispositiõis in seinuicẽ agere non possunt. ideo aialia que a seipis mouentur magis dicuntur cõtacta q̃ cõtinua ppter diuersitatem dispositionũ partiũ animalis. vt si grauia et leuia in suis motib⁹ naturalibus non mouerentur a seipis. A quo vo moueantur videbitur in sequẽti questiõe. Ex ista cõclusione sequitur q mixta inaiata nõ mouentur a seipsis. patet. quia non habent motum nisi virtute elementi pdominantis.

Ad rationes ante oppositum:

dictum est de ly per se qd vel accipitur vt opponitur ad p accidẽs tantũ. et sic animata mouentur a seipis et per se. vel accipitur vt opponitur ad per accidens et per alterũ. vt idem est per se q essentialiter et primo. et sic non mouentur animata a se et per se sed fm alterum. Sequitur textus.

Queritur quinto vtrum grauia

et leuia simplicia per se moueantur a generante et per accidẽs a remouẽte phibens. Arguitur q nõ grauia possunt moueri a generãte corrupto. ergo ab ipo nõ mouentur. Secũdo sic. motus naturalis est a principio intrinseco. sed generans est extrinsecũ genito. ergo et c. Cõtingit graue sua grauitate mouens phibẽs. puta frãgere trabem. cum q̃ grauitas sit p se principiũ ~~generis~~: sequitur q in illo casu graue p se mouetur a remouente phibens. Ad oppositũ est phus in lra.

Pro missione sciendũ est primo

q postq̃ phus probauit grauia et leuia nõ moueri a se: cõsequẽter ostendit a quo moueantur. Pro quo sciendũ est q sicut mobilium quedã mouentur fm naturã et quedã extra naturã. ita est de mouẽtibus. Unde illa mouent fm naturã que suas formas imprimũt mobili naturaliter susceptiuo. ad quas naturaliter sequũtur tales motus naturales. sicut actu calidũ mouet potentia calidum. sed extra naturã mouent illa mouẽtia que non imprimũt mobili formas naturales ad quas sequũtur naturalr tales motus: sicut corda arcus mouet sagittã. Unde patet q illud dicitur violente moueri cui⁹ mot⁹ est extra naturalem potentiã eius. sicut graue qd mouetur sursum. Sed fm naturam dicuntur moueri quecũq mouentur in pprios actus ad quos sunt in potentia fm naturã ppriam. Ex quo iterũ patet q ad hoc q aliquis motus sit naturalis oportet q in ipo mobili sit potentia naturalis ad talem motũ. Nec ~~sequitur~~ q in se habeat principium actiuũ illius motus: sed sufficit passiuũ inclinatiuũ naturaliter ad talem motum. Tertio patet q cum omne qd mouetur sit in potentia et in actu. sequitur q nihil a se per se pmo mouetur. quare sequitur q grauia et leuia et generaliter omne qd mouetur ab alio mouetur.

Sciendum est secundo q aliqd

dr esse in potẽtia dupr. Siue in potẽtia essentiali sicut ad actũ primũ q est forma. et in potentia accidẽtali siue ad actum secundũ qui est opatio cõsequẽs formã. Aliter est enim in potentia ille qui addiscit et nondũ habet scientiam. et aliter ille qui habet habitũ scientie: sed non cõsiderat. Similiter in phisicis aliter est in potentia ad calidum qd est actu frigidum. et aliter id qd habet actu formam calidi et non calefacit. Similiter in pposito aliter est in potentia leue illud qd est actu graue. et aliter illud qd habet iam formã leuis. sed non mouetur sursum. Unde de prima potentia nihil reducitur ad actum nisi per psentiam agen

tis extrinseci q3 est actu tale quale est alterũ in potentia. Sed de potẽtia secũda aliquid reducit per seipm in actũ nisi sit aliquid impediens. vt nondũ habẽs scientiã nõ acquirit eam nisi per aliqd generans ipam. sed dum habet habitũ scientie dũ vult statim cõsideret nisi aliquid impediat. Similiter in pposito qd nondũ habet formã leuis per seipm non acquirit formã. quia de prima potentia nihil potest se reducere in actũ sed opoꝫ ꝙ efficiat in actu per generans aliqd quod est actu tale. Et quia dans formã dat per se cõsequẽtia ad formã. vt sunt motus ⁊ locꝰ statim dum aliquis habet formaꝫ leuis mouetur sursum nisi aliqd impediat. Unde patꝫ causa quare grauia ⁊ leuia mouentur ad ppria ⁊ determinata loca. huiꝰ enim causa est natura eoꝝ: qꝛ natura grauis est esse deorsum ⁊ natura leuis est esse sursum.

Tunc sit cõclusio prima. grauia ⁊ leuia simplicia in potẽtia essentiali mouentur ad formã grauis ⁊ leuis a se ⁊ ꝑ se in genere cause materialis sed non in genere cause formalis vel efficiẽtis. Primũ patꝫ. qꝛ in se habent materiã que est in potentia naturali ad formaꝫ grauis ⁊ leuis. Secundũ probatur. qꝛ nihil de pura potentia potest se reducere ad actũ. ergo talia non mouentur a seipsis ad formã effectiue aut formaliter.

Conclusio secunda. grauia ⁊ leuia simplicia in potentia accidẽtali mouentur a se ⁊ ꝑ se in genere cause formalis ⁊ materialis. Patꝫ. qꝛ in se habẽt formas ad quas sequũtur naturalr̃ tales motꝰ. habẽt etiaꝫ naturaliter inclinatõem ad talẽ motũ.

Cõclusio tertia. grauia et leuia simplicia in potẽtia accidẽtali per se mouentur effectiue a generãte. ⁊ per accidens a remouente phibens. Prima pars patꝫ. qꝛ dans formã dat cõsequẽtia ad formã. sed generans grauia dat eis formas. ergo dat eis etiam motus cõsequẽtes ad tales formas. ergo effectiue ꝑ se mouentur a generãte et nõ a se. quia a seipsis non habẽt formas grauis ⁊ leuis cum nihil det sibiipsi formã. Ex quo patꝫ ꝙ non mouentur a se in genere cause finalis. quia finis non mouet nisi ſm ꝙ est in efficiente. Secũda pars patꝫ. quia remouẽs phibens ipm remouẽdo non imprimit graui aut leui formã aliquã ad quã ꝑ se sequatur talis motus. ergo nõ mouet per se sed per accidens tm̃. Unde dicit textus ꝙ est sim̃ sicut de motu spere repercusse a pariete. paries enim nõ imprimit aliquẽ impetuꝫ ipi spere. sed impetũ impressuꝫ a primo phibente impedit. ideo facit sperã moueri in motũ oppositũ. et sic mouetur spera a pariete per accidẽs. Sꝫ cõtra pdicta argueretur. quia sicut materia est principiũ agendi. ergo cũ graue existens in actu primo habeat materiã ⁊ formã grauis sequitur ꝙ mouetur a se passiue ratõe materie. ⁊ actiue ratõe forme. Rñdetur ꝙ sicut actio ⁊ passio bene sunt idem subiecto. sed differũt formaliter. ita idem materialr̃ ſm diuersas habitudines potest habere principiũ passiuuꝫ ⁊ actiuũ alicuꝰ motus. Forma enim grauis ⁊ leuis relata ad generans cuiꝰ est effectus ⁊ instrumentũ per virtutẽ generãtis in ea impressaꝫ ⁊ cõseruatam per virtuteꝫ superiorũ ⁊ vniuersalis generãtis bene est principium actiuũ motus sub motiõe vniuersalis generantis ⁊ nõ aliter. Hoc modo grauitas ⁊ leuitas bene dicũtur qlitates actiue ⁊ passiue ideo generãte pticulari corrupto adhuc mouentur grauia ⁊ leuia. sed forma grauis ⁊ leuis accepta ſm gradũ pprie pfectiõis relatũ vt actu sibi inherẽs est principiũ passiuũ motꝰ. ⁊ motus eius se habẽt solũ per modũ inclinantis materiã ad talem motũ. Et hoc modo intelligitur dictũ phi ꝙ grauia ⁊ leuia hñt principiũ motus nõ mouẽdi nec agendi. sed patiendi tm̃. Et sic grauitas et leuitas non sunt qualitates motiue. sed in ordine ad motũ grauis ⁊ leuis reducuntur ad genus cause materialis tanq̃ dispositiões ⁊ inclinatões materie ad talem motũ. Et istã imperfectiõem scꝫ ꝙ virtute ppria non sunt ppria principia motus habẽt pper materialitatẽ illarũ formaruꝫ. Sunt enim tã vicine materie prime ꝙ penitus sunt immerse materie non habentes eleuatõeꝫ sufficiẽtẽ sup materiã vt in ea possint esse principia alicuꝰ motꝰ. formale enim actiuũ principiũ alicuꝰ motꝰ ẽ in aliqua materia eleuatũ. ⁊ habet dominiũ supra materiam. quia agens est nobilius et pstãtius suo passo. Unde oĩs anima eleuata est sup. a materiã suã. ideo pt esse pncipiũ alicuiꝰ motꝰ in materia sine forma. Ex quibus patꝫ ꝙ suppositis dixerũt nominales aliquid moueri a se dupliciter. Uno modo qꝛ est diuisibile in ptem per se mouentẽ ⁊ partẽ per se motã. ⁊ sic gra

uia et leuia nō a seipis mouent. Alio modo dicitur aliqd a se moueri. quia potest incipe re suū motū et sic grauia et leuia mouent a se.

Unde p3 q grauia et leuia p se mouentur a generante. et q eorū motus ē naturalis. et p accidens mouet a remouente phibens. et si sua grauitate frangit detinens vt arguebatur añ oppositū adhuc mouet se p accidens q2 sibi accidit inquātum mouet q grauitate sua frangit detinens. nā qd p se frangit trahē nō [?]ēnt sibi aliquā formā ad quā seqt talis motus. Ex dictis in pcedenti cclusione et in ista p3 cōclusio hic principalit intēta. s. q oē qd mouet siue naturaliter siue non mouet a motore distincto vel sm diffinitiōe3 tm vel sm esse et diffinitiōem simul. Rationes ante oppositum solute sunt.

Sequitur textus.

Queritur sexto. vtrū omne mouens moueatur.

Arguitur q sic. quia omnis actio in motu firmat. ergo et oē agēs et per consequens omne mouens mouetur.

Secundo sic. actio et passio sūt idē subiecto. s oē patiens mouet. ergo et oē agēs et p consequens omne mouens. Ad oppositū arguitur in littera.

Pro responsione sciēdū est primo. q postq ōnsum ē oē qd mouet ab alio mouet siue ab extriseco siue ab intriseco. Cōsequenter ond. et aristoteles q ē deueniendū in ordine mouentiū ad aliquod primu3 qd est immobile. vel si moueatur non tamen ab alio. sed a seipo mouetur. et dicitur illud nō moueri ab alio quod mouetur a motore intrinseco. Pro cuius declaratione ponit aristoteles hanc diuisionē mouentiū. q2 contigit aliquid esse mouens dupliciter. Uno mō nō pter seipm. i. virtute ppria. sed inquantum mouetur ab aliquo alio mouente. Alio mō aliquid mouet pter seipm. i. ppria virtute. ita q non habet virtute3 mouendi p se q ab alio mouet. exemplū de primo vt baculus mouet lapidem p hoc q a manu mouetur que etia3 mouetur ab homine. homo aūt mouet nō q ab alio moueat. ideo dicit mouens pter seipm. et tali debet dici mouens primū qd quandoq mouet per plura media vt hō pōt mouere lapidē p manū et baculū. quandoq aūt per vnicū mediū vt homo sola manu pōt mouere lapide3. et hec mouentia media q virtutē mouendi nō habent. nisi per hoc q ab alio mouentur sunt mouentia secunda. ideo vocantur instrumēta. et ideo primum mouēs magis mouet q ista secunda hoc patet duplici ratōe text9. Prima quia primum mouens mouet secundū et non econtra. ergo etc. Secūda quia secundum non potest mouere sine primo a q habet virtutem mouendi. sed primum pōt mouere sine secundo.

Tūc sit cōclusio prima. in ordine mouentiū necesse est vnū esse quod n moueatur ab alio.

et sic oportet vel q sit imobile vel q a seipo moueat. Patet. nam si oē mouens ab alio moueretur. sic q nullū mouēs moueret nisi p hoc q ab alio moueret: seqretur q in mouentibus eēt pcessus in infinitum et sic nō esset dare primū mouens. et sic primū mouēs nō moueret. nec etiā secūdū ergo nihil mouebit. ergo vniuersaliter tolleretur motus qd ē impossibile. ergo ē impossibile omne mouens moueri et ab alio moueri. g oportet q sit aliquod mouēs immobile vl [?] moueat a seipo necesse ē q in ordine mouētiū q mouent illud sit primū. qd p3. q2 causa p se prior est ea q est per aliud. ergo illud qd mouet p hoc quod mouet a se prius est illo quod mouet p hoc qd mouet ab alio et illud quod mouet p hoc q a se moueat a se habet virtutē mouendi. illud vo quod mouet per hoc q mouetur ab alio habet virtutem mouendi ab alio.

Conclusio secunda. si in ordine entium mouentiū dabile sit vnum quod nō mouet ab alio.

sed a seipo hoc est primū mouens in genere phisico. tamē necesse est pret illud dare vnum mouens qd nō moueatur. nec a se nec ab alio. et sic nō omne mouens mouet. Patet conclusiō. q2 si omne mouēs mouet sic q nullū mouens moueret nisi motū vel cōueniret oī moueri mouet et nō mouere. nisi motū p accidēs aut p se. Si p accidens cū id qd cōuenit alicui p accidens sibi contingenter et nō ex necessitate cōueniat. seqtur q poterit nō cōuenire. S3 possibili posito in esse n seqtur impossibile. ponat g aliqd mouēs qd nō moueat. seqt q adhuc mouebit. g n oē mouēs mouet p h q mouet. vl si dicat oppositū seqt h impossibile. s. q nō mouebit. ergo nō entis [?]. ergo inconueniēs est

dicere omne mouens moueri et nõ mouere nisi per hoc quod ab alio moueatur. cum per accidens hoc sibi conueniat. Secundo quandocunque aliqua duo sibi accidunt si vnum reperiatur sine alio ita et alterum sine illo. dum tamen vtrumque vtrique accidat. quod dicitur propter materiam et formam substantiam et accidens. Si ergo mouere et moueri sibi inuicem accidant poterit dari mouens immobile. Tertio patet testimonio Anaxagore ponentis intellectum agentem impassibilem vt omnia moueret et imperaret. Si vero dicatur secundum membrum predicte diuisionis scilicet quod omne mouens per se moueatur et necessitate sequuntur multa inconuenientia. Primo vel mouet et mouetur eadem specie motus. vel secundum vnam mouet et secundum aliam mouetur. Si dicatur primum tunc descendendo vsque ad species specialissimas motus. sequeretur quod docens geometriam addisceret geometriam. et sanans sanaretur. et proiiciens proiiceretur. que omnia sunt inconuenientia. Nam de ratione docentis est habere scientiam quam docet. et de ratione addiscentis est non habere illam. Item nihil mouet nisi secundum quod est in actu. et nihil mouetur nisi secundum quod est in potentia. sed impossibile est idem esse in actu et in potentia. ergo impossibile est idem mouere et moueri per se secundum eandem speciem motus. Si vero dicatur secundum membrum scilicet quod secundum vnam speciem moueat et secundum aliam moueatur. cum non sint infinite species motus sicut nec infinite species rerum secundum quas est motus. sequitur quod tandem deueniretur ad aliquod mouens quod non moueretur secundum aliquam speciem motus. et sic haberetur mouens immobile. et non omne mouens per se de necessitate moueretur. Nec valet dicere quod cum deficerent omnes species motus fieret reditus ad primam. vt si primum motum moueatur localiter distributis omnibus speciebus motus per diuersos motores motor qui erit residuus mouebitur iterum motu locali. Contra hoc replicat Aristo. quia sic idem est dicere ac si diceretur idem mouere et moueri secundum eandem speciem motus. quia vt prius dictum est primum mouens magis mouet quam secundum. et ita vltimum magis mouet in virtute primi quam primum. et tamen sic capiendo primum mouens moueretur secundum eandem speciem motus qua aliquod eorum mouetur. ergo moueret et moueretur secundum eandem speciem motus. quod est idem dicere ac si diceretur docens addiscere. et sanans sanare. et edificans edificare quod est impossibile. ergo non omne mouens per se mouetur. nec semper mouet propter hoc quod ab alio mouetur. ergo impossibile est omne mouens mouere propter hoc quod mouetur eo quod per accidens sibi conuenit. et sic aliquid potest mouere absque hoc quod moueatur. ergo potest dari mouens immobile.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam dicitur quod omnis actio firmatur sicut causa in effectu in motu mobilis. sed non firmatur in motu mouentis. Ad secundam conceditur quod actio et passio sunt idem subiecto. sed illud subiectum est motus quod est in mobili et non in mouente. Sequitur textus.

Queritur septimo vtrum omne

mouens seipsum diuisibile sit in partem per se mouentem et in partem per se motam. Arguitur quod non. celum mouet seipsum et tamen non est sic diuisibile. ergo. Secundo sic. homo est mouens seipsum et tamen non sic diuiditur. cum anima sit tota in toto et tota in qualibet parte.

Tertio sic. elementa diuiduntur in partem mouentem et in partem motam. scilicet in materiam et formam. et tamen non mouent seipsa. ergo et cetera. Ad oppositum arguitur per philosophum in textu.

Pro responsione sciendum est primo

quod postquam philosophus in ordine mouentium et mobilium ostendit quod non est procedere in infinitum. sed deueniendum est ad aliquod principium mouens quod vel est immobile vel solum mouetur a seipso. Consequenter ostendit quod licet omne mouens primum moueatur a seipso. tamen primum mouens simpliciter est immobile ad minus per se. quia in eo quod dicitur mouere seipsum. licet totum dicatur mouere seipsum. tamen in eo est dare partem mouentem immobilem per se. et partem per se motam que non mouet. et sic totum non est primum mouens. sed illa pars que mouet.

Tunc sit conclusio prima. omne mo

uens seipsum est diuisibile in partem per se mouentem et in partem per se motam. Patet. quia si aliquis moueat seipsum vel totum primo et per se mouet totum vel vtraque pars mouet aliam reciproce. vel quelibet pars mouet seipsam. vel vna pars mouet et non mouetur et alia mouetur et non mouet. Nullum priorum trium potest dici. ergo relinquitur quartum membrum. Nec oportet huic diuisioni addere hec duo membra. scilicet quod totum moueat partem vel pars totum. quia improbatis primo et tertio membris satis improbantur hec

duo. Pars eniꝫ non potest mouere totū nec totā partē q̄n vna pars moueat seip̄am. Improbat ergo p̄mū membrū p̄mo sic cum idem sit actu ꝫ in numero mouentis ꝫ mobilis. si totū p̄mo ꝫ p se moueat totū illud fm eundē motū in numero moueret et moueret̄ puta idem fm eandē sanitateꝫ sanaret ꝫ sanaretur: ꝫ idem fm eandē scientiā doceret ꝫ doceret̄. qđ est incōueniēs. q̄a mouens ꝫ motum quādam oppositionem importat siue habent. ideo si aliq̄d mouet ꝫ moueat̄ necessario oportꝫ ꝙ illi⁹ sit alius mot⁹ numero quo mouet ꝫ alius quo mouet̄. sicut est alius motus numero quo baculus mouet lapidem ꝫ quo mouet̄ a manu. Secūdo sic. omne mobile mouet̄ fm ꝙ est in potentia. cū ergo nihil reducat se de potētia in actū oportet mouens esse in actu quodāmodo fm id ad qđ mouet mobile ꝫ ad qđ mobile est in potentia. ſ nihil idem inq̄tum ideꝫ est in actu ꝫ in potētia. ergo nullū totuꝫ pōt per se mouere seip̄m. Dicit̄ aūt mouens esse in actu quodāmodo. q: aliter est in actu mouens vniuocū in quo est forma fm eādē ratōem que recipit̄ in mobili. ꝫ aliter mouens equiuocū in quo nō est forma fm eandē ratōem vt recipit̄ in mobili: ſ fm quādam virtutē supiorē. Nec potest dici secundū membrū. Patꝫ primo. q: si vtraqꝫ pars aīalis moueat reciproce vna pars nō est magis mouēs q̄ alia. ꝫ tamē primū mouens magis mouet q̄ secundū ꝫ ibi nō erit dare p̄mū mouens. ergo nec secundum. ꝫ per ꝯñs mouens seip̄m non esset propinqui⁹ p̄mo principio motus q̄ illud qđ mouet̄ ab alio. ꝫ tamē prius dicebat̄ ꝙ mouens seip̄m est p̄mū in ordine mobiliū. Secundo si mouēns seip̄m pars que mouet ab alia moueat̄ moueri non potest sibi ꝯuenire nisi per accidēs. quia si per se sibi cōueniret tunc nō moueret nisi p hoc ꝙ moueret̄. ſ qđ mouet per hoc qđ mouet̄ virtutē mouēdi habet ab alio tm̄. ꝫ ita sequit̄ ꝙ ideꝫ p se moueret ꝫ moueret̄ eodē motu. qđ improbatū est Si ergo pars mouēs moueat̄ ab alia parte hoc sibi non cōuenit nisi p accidēs. ergo potest nō inesse. ꝫ sic mouētis seip̄m esset pars tm̄ mouens ꝫ pars mota tm̄. Tertio si mouentis seip̄m pars que mouet ab alia moueatur sic ꝙ non moueat nisi inq̄tum mouet̄ cum moueri sibi cōueniat per accidens ꝫ sic posset non moueri. sequitur etiam ꝙ potent nō mouere. ꝫ sic penitus tolleret̄ motus. qđ est impossibile. Quarto q̄a sequeret̄ ꝙ idē moueret ꝫ moueretur fm eundeꝫ motum vt predictum est. Nec potest dici tertiuꝫ membrum. Primo quia si aliquod totuꝫ moueat seip̄m vel mouere sibi attribueret̄ ratiōe alicuius partis que seip̄am mouet. ꝫ sic totum non esset mouēs seip̄m. sed illa pars sola. vt sibi cōueniret ratione totius. ꝫ sic nulli parti cōueniret mouere se nisi per accidens. quare cum in ip̄o toto sit aliqua pars que moueat ꝫ alia que moueat̄. cum illa que mouet nō moueat se nisi per accidens. sequit̄ ꝙ est per se imobilis. Secūdo si mouentis seip̄m quelibet pars seip̄am moueat vel vna pars sequitur ꝙ ip̄m totum non erit p̄ma mouens seip̄m. vno illa pars tm̄. ꝫ cum in mobili se ip̄m totum non moueat totuꝫ vt dictum est: oportebit in illa parte dare vnam parteꝫ que moueat ꝫ non moueat̄. et sic erit ꝓcedere in infinituꝫ. ergo in om̄i mouēte seip̄m est pars mouens ꝫ imobilis. ꝫ pars mota que nō de necessitate mouet̄. ꝫ sic sequit̄ quartuꝫ membrum diuisionis. Sed obijcit̄ contra hoc qđ dictum est in vltima ratiōe. scꝫ ꝙ in mouente seip̄m est dare parteꝫ per se mouentem ꝫ partem per se motā que nō mouet. Nā animal seip̄m mouet ꝫ tamē in eo est aliq̄ pars mota que etiam mouet: vt nerui et musculi. quibus mediantibus anima corpus mouet. Respōdet Aristoteles ꝙ licꝫ in aliquo mouente sunt tres partes modo p̄dicto. tamen in primo mouēte seip̄m sunt tm̄ due. quaruꝫ vna mouet tm̄ ꝫ alia mouetur tm̄. ita ꝙ nihil mouet qđ sit pars toti⁹ mouentis licꝫ possit mouere aliqđ extrinsecuꝫ. Probatur. quia si totum. a. b. c. sit mouens seip̄m ita ꝙ. a. moueat tantū. ꝫ. b. moueat̄ tantū. ꝫ. c. moueat ꝫ moueatur. tūc remoto ip̄o. c. adhuc. a. b. mouebit seip̄m. quare hoc totum. a. b. c. non erit primuꝫ mouens seip̄m. sed hoc totum. a. b. cui⁹ pars mouens non mouet̄ et pars mota non mouet. ergo in p̄mo mouente seipsum sunt due partes tantū. vna mouēs ꝫ alia mota tantū. Sed contra obijceret̄. quia in celo qđ est indiuisibile fm naturam nec motor est extensus ad extensionē mobilis. ꝫ sic nō est diuisibilis. dicit̄ p̄muꝫ mouens seip̄m. ꝫ etiam in aīalibus imꝑfectis que anulosa dicuntur in quibus pars mouens quodāmodo est cōtinue extensa ꝫ diuisibilis sicut ip̄m

mobile. videtur q ibi non possit dari primũ mouens seipm. nam pars separata a toto adhuc seipm mouet cum sit pro toto et diuisibilis in infinitum. ergo ibi non potest dari primũ mouens seipm. Dicit q in talibus est tantum vnum primũ mouens seipm fm actum. sed sunt plura fm potentiam. dicit vltra q ibi mouens est cõtinuũ et extensum sicut mobile licz in q̃tum continuũ sit diuisibile in infinitum. quia per diuisionez auferri non potest natura cõtinui. tamẽ inq̃tuz naturale repugnat. s. cum quelibet virtus naturalis ad exercitiũ sui operis in materia requirat determinatam quãtitatem. a qua si deficiat non plus habebit suam operatõem in materia.

Et si querat. cum ex mouente et moto fiat quodãmodo vnũ qualiter in mouẽte seipm se habeant ille partes. Respõdet phus q ex ipsis non potest fieri vnum cõtinuitate. quia mouens et motum non possunt esse vniformis dispositiõis: sed fit vnuz per cõtactum qd cõtingit dupliciter. quia vel ambo corpora sunt et sic mutuo se tangunt. vel mouens est incorporeuz. quia motum semper est corpus. et sic pars mouens tangit partez motã tactu methaphorico. s. virtute quã influit naturaliter et non tactu pprie dicto. Ex predictis patz q hec diuisio mouentis seipm in partem per se mouentez et in partẽ per se motam non debet attendi fm partes quãtitatiuas mobilis. quia tales quãtuz est de se continue sunt et vniformis dispositiõis. s attenditur fm partes essentiales.

Conclusio secũda. necesse ẽ primuz mouens esse imobile saltem per se. Patet. quia in mouentibus non est pcedere in infinituz. sed deueniendũ est ad primuz mouens. qd vel imobile est penitus et sic habetur intentũ. vel mouetur et non ab alio sed a seipo. sed in mouẽte se dabilis est prima ps que primo mouet et est imobilis per se. ergo in ordine mouentiũ necesse ẽ primuz mouens penit9 esse imobile vel esse mouẽs p se.

Ad rationes ante oppositum.

Prima secunda et tertia bene pbant q non est sermo de diuisiõe in partes quãtitatiuas Sed tamẽ ad tertiam dicit q licz elementa diuidant in materiã et formã. non pter hoc diuidunt in partẽ p se mouentẽ et in partẽ p se motam propter causam prius assumptam siue assignatam.

Queritur octauo vtruz necesse sit esse vnũ primũ mouẽs perpetuũ et imobile p se et per accidens. Arguit q nõ. quia quicqd potest virtus inferior potest virt9 superior. s aliqua mouentia secunda seipa mouent. ergo primũ põt mouere seipm. Secũdo sic primũ mouens intelligit et vult cũ sit intellectualis nature. ergo ab intelligibili et appetibili mouet. ergo non penitus est imobile. Tertio sic. q sunt plura mouẽtia prima. quia melius est perfectiora et meliora entia multiplicari q̃ imperfectiora et minus bona p se primo: ido videt q melius sit esse multo plura mouentia. Ad oppositum arguitur per phm in textu.

Pro responsione sciendũ ẽ primo q postq̃ phus in principio hui9 libri pbauit de motu in cõmuni q semp fuit et semper erit. Cõsequẽter etiam ostendit q omne qd mouet ab alio moueat. et postea q in his que ab alio mouent non est pcedere in infinitum. s deueniendũ est ad aliqd imobile. vel saltẽ qd mouet seipm et postremo q in mouente seipm necessario est vna pars imobilis. et sic vtrobiq accidit q est aliqd primũ mouens imobile. cõsequẽter ostendit q in mouente seipm licet pars mouens sit imobilis p se tñ mobilis est per accidens. restat videre q est aliquod primũ mouẽs imobile per se et p accidẽs perpetuũ et vnũ tãtũ. Ex quo sequit q est vnũ primũ mobile qd semp mouetur. et ita est vnus primus motus cõtinuus et perpetuus. quo pbato probat quartuz membrũ diuisionis prius posite esse falsum. in quo dicebat q omnia quãdoq mouẽtur et quãdoq quiescũt. Probate etiã erunt due partes q̃nti membri illius diuisiõis. Et tertia pars est per se manifesta et supius probata. s. aliqua quãdoq moueri et quãdoq quiescere. Hoc etiam ostenso patebit mod9 quo perpetuat motus.

Tunc sit hec cõclusio prima. necesse est esse aliqd mouẽs perpetuuz imobile per se et p accidẽs qd est vnuz tantũ. Prima pars patz. quia mouentia seipa q̃ apud nos sunt inanimata quãdoq sunt et quãdoq nõ sunt et generant et corrũpunt. ergo generatõis et corruptõis eoz oportet esse ali-

quã causaꝫ. cum omne q̄d mouetur habeat causam sui motus aliã a se. Insup generationes ꝛ corruptiones eoꝝ perpetuãtur. ergo sicut propter generationes ꝛ corruptiones ponitur aliqua causa distincta ab ipsis ita ꝑpetuitatis generatiõis et corruptiõis necesse est eẽ aliquã causã que nõ p̄t esse aliquod eoꝝ que quandoq̄ sũt et quandoq̄ nõ sũt. quia effectus perpetui oportet causam esse perpetuã: nec talis causa eoꝝ potest eẽ plura eoꝝ sibi inuicem succedentia. quia talia infinita sunt. nec sunt simul. sed vnus effectus ex infinitis causis non potest dependere. etiam cause que simul non sunt directe vnius effectus cause esse non possunt. lꝫ causaꝝ que simul non sunt vna possit disponere ad effectũ primũ ꝛ perpetuũ. Quod sit cã ꝑpetuitatis generatiõis ꝛ corruptionis mouentiũ seipa ꝛ eoꝝ omnium que quandoq̄ sũt ꝛ quandoq̄ nõ sunt. Secunda pars conclusiõis patet. quia in mouentibus seipa est ps mouens que mouetur p accidẽs ad motũ totius ꝛ nõ semp se habet in eadeꝫ dispositione ad mouendũ. ideo talia nõ sp mouent. sed qñq̄ quiescunt. quare oportet illud mouens quod est ꝑpetuũ et ẽ cã ꝑpetuitatis motus generationum et corruptionum esse immobile p se ꝛ p accidens ꝛ ꝑpetuum. Tertia ps probat. scꝫ q̄ tale mouens sit vnum tantum. quia sicut rationabilius est ponere mouentia finita q̄ infinita. ita rationabilius est extimare primum mouens esse vnum q̄ plura. quia melius saluatur ꝑpetuitas et continuatio generatiõis et corruptionis per vnum motorem immobilem q̄ plures. Secundo licet perpetuentur motus huiusmodi inferius propter successionem plurium motuum. tamẽ oportet vnũ motũ esse ꝑpetuum qui sit continuus. sub q̄ continuãt alij mot⁹ q̄ incipiũt ꝛ deficiũt. s vn⁹ cõtinu⁹ ẽ vni⁹ mobil et ab vno mouẽte. g̃ p̄mũ mouens est tm̃ vnum. Ex hac conclusione sequitur alia.

Conclusio secunda. necesse ẽ eẽ vnũ primũ motum cõtinuũ ꝛ ꝑpetuũ.

Patet. quia est vnicus primus motor ꝛ immobilis ꝛ perpetu⁹. Et si arguatur quia aristoteles ex perpetuitate motus conclusit ꝑpetuitatem primi motoris. nunc autem ex ꝑpetuitate primi motoris cõcludit perpetuitatem primi motus. ꝛ sic videtur circulatio Dicitur q̄ ex ꝑpetuitate motus in communi probata in principio huius libri: prius cõcludit ꝑpetuitatem vnius primi motoris. h̄ autem cõclusio ex eo infert q̄ in ordine motuum oportet q̄ sit vnus motus continuus ꝛ perpetuus immediate procedens ab illo motore perpetuo. et hoc iterum concludi p̄t sicut ꝓbatum est ex parte motuum qui quãdoq̄ sunt ꝛ quãdoq̄ non sunt vt sunt generationes et corruptiones quas oportet contineri infra vnum motum continuũ et ꝑpetuum qui quidem vnus motus propter diuersitatem quam habet in suis partib⁹ fm̃ appositum quo ad nos est causa quo determinato tempore incipiunt generationes ꝛ corruptiones et determinato tempore deficiunt. quia vero est ab vno motore immobili semper vno et eodem modo se habente ẽ cã indeficientie generationum ꝛ corruptionum. Ex istis patet quare aliquid est quod semp mouet et aliquid quod semper mouetur. q̄ scilicet motor est perpetuus et penitus imobilis. et immobile semper manet in eadẽ dispositione ad motum. Secundo patet q̄re quedã quãdoq̄ mouent et quãdoq̄ non quia quedã sũt que mouent per accidens mouendo. ideo non semper mouent nec sua sua mobilia semper mouentur. Et hec est p̄ma intentio aristotelis in hoc libro. Posset etiam ostendi q̄ in ordine entium est aliq̄d quod semper est in potentia cui solum conuenit moueri et aliquid quod quandoq̄ est in potentia. et quandoq̄ in actu cui quandoq̄ conuenit mouere et quandoq̄ moueri. ergo est aliquid quod est primus act⁹ cui conuenit mouere et non moueri. Et sic patꝫ quintum membrum huius diuisionis verum esse.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primam dicitur q̄ quicquid perfectionis potest virtus inferior potest virtus superior. sed mouere non dicit perfectioneꝫ. iõ non oportet q̄ si conueniat secundo mouenti q̄ etiam primo. sed mouere dicit perfectionem. non tamen essentialem. ideo põt cõuenire primo mouenti. quod tamẽ non semper mouet vt tenetur fm̃ fidem. Ad secundã dicitur q̄ primũ mouens non accipit scientiam a rebus sicut nos facimus. ideo nõ mouetur ab intelligibilitate ꝛ appetibilitate. Item intelligere ꝛ appetere non sunt mot⁹

proprie dicti. Ad tertiā dicitur φ pluralitas entium eiusdem speciei solū ē. id quia illa que in vno indiuiduo perpetuari nō possūt perpetuātur sm successionē plurium indiuiduorum et ideo φ sit vnum suppositū alicuius speciei. et φ sit perpetuum importat pfectionem.
Sequitur tertio.

Queritur nono: vtrū motus localis sit primus oim motuū. Arguitur φ non. quia talis est ordo motuū. qualis ē ordo terminorum cū motus capiat speciem a termino. sed terminus mot^9 generatiōis ē prior termino mot^9 localis cū substantia sit prior accidēte. igitur. Secūdo sic. in hijs q̄ generantur prius est aliqd generari ᵹ post alterari ᵹ augeri. et vltio mouen motu locali. ergo mot^9 localis nō ē prior alijs motib^9. Ad oppositum arguitur p phm i textu

Pro responsione sciēdū est primo. φ postq̄ phs ondit φ necesse ē eē vnū primū motorē ppetuū et imobilē a q̄ egrediatur vn^9 primus mot^9 q̄ est ppetuus ᵹ cōtinuus. consequenter inquirit quis ᵹ q̄lis sit ille motus ppetuus. Ad cuius inqsitiōem ondit φ inter oēs motus. motus localis ē p̄mus de q̄ videbitur in p̄senti q̄stione. Secūdo ondit φ inter oēs motus solus mot^9 localis pōt eē continuus ᵹ perpetuus. Et tertio. φ inter motus locales solus circularis. Quibus habitis habet q̄s ᵹ q̄lis sit p̄mus mot^9. Ex quo patebit quale sit primum mouens.

Tūc sit conclusio prima. mot^9 localis ē primus oim motuū. Pro cui^9 pbatione supponit aristo. φ tm̄ sunt tres motus. s. motus ad qualitatē. ad quantitatē et ad vbi. Mot^9 ad qualitatem q̄ ē alteratio. Ad quantitatē qui est augmētatio ᵹ diminutio. et sm locū qui dicitur locimutatio.
Hoc supposito pbat conclusionē. Primo ex ppetuitate ᵹ conditiōe motuū. Secūdo ex pte modorum prioris ᵹ posterior. Et tertio ex ordine mouētiū ᵹ mobiliū. Primo arguitur sic. alteratio ē prior augmētatiōe et mot^9 localis ē prior alteratiōe. ergo motus localis est ceteris motib^9 prior. Maior ē pbat. q2 augmētatio fit adueniente nutrimēto qd̄ primo est dissimile et contrariū alito ᵹ efficitur sile. sed fieri simile nō ē nisi p alteratio ēē. ergo augmētatio presupponit alteratiorē. Minor ē pbat dupliciter. Primo in oī alteratiōe requirit alterās qd̄ facit potētia actu tale. sed huiusmōi alterans nō sp eodē mō se habet sm propinquitatē ᵹ distantiam ad id quod alterat. q2 si esset sp vno et eodē mō alteraret qd̄ ad sensū videt falsū. efficit ergo qn̄q3 ei ppinquius ᵹ qn̄doq3 longius. sm φ alterat. sed hoc nō fit sine motu locali. ergo alteratio p̄supponit motū localem. Secunda ratio alteratio fit sm passibiles qualitates inter quas sm antiquos raritas et dēsitas sūt priores. nā alie sm istas distinguūt. sed raritas et dēsitas sm istos sūt congregatio et disgregatio. sm aūt congregatiōes et disgregatiōes fiūt generatiōes ᵹ corruptiōes substantiarum. sed in congregatiōe ᵹ disgregatiōe necesse ē motus localis. ergo mot^9 localis precedit generatiōem ᵹ corruptiōem q̄ sm eos priores sunt talib^9 motibus. Et circa hanc rationē est aduertēdū φ si attēdatur ordo passibilium qualitatum ex pte materie verum ē tunc φ rarum et densum priores sunt. Si vero attendatur ex parte agentis calidum et frigidū sūt priores. Aduertēdū est secūdo φ generatio ᵹ corruptio nō sunt sm aggregationē ᵹ disgregationem sed hac opinione tanq̄ probabili vtitur phs. vsq3 eā reprobauerit in libro de generatione.
Aduertendū est tertio φ congregatio et disgregatio sunt motus locales vel saltem sunt sm motū localē si sint corporū existentiū actu. sed si capiatur congregatio ᵹ disgregatiō p rarefactione et condensatiōe. hoc mō nō sūt motus locales vt dictum est in principio huius. nisi forte per accidens sicut de augmento et decremento diceretur. Secundo patet conclusio ex pte modorum prioris ᵹ posterioris. Tripliciter enim aliquid dicitur prius altero. Primo mō a quo nō conuertitur subsistendi consequētia. quo scilicet nōn existente alia nō sūt. sed ipm est sine alijs. Secūdo mō aliquid dr̄ prius sm tempus. quod scilicet remotius est a presenti nunc in preterito vel propinquius est in futuro. Tertio mō dicitur prius sm substantiam hoc est sm perfectionē et complemētū substantie. et sic actus prior est potentia perfectū imperfecto. Probatur φ motus localis sit prior alijs istis modis. et primo de primo mō. quia necesse est motū esse. vel ergo perpetuatur. q2 semper est vnus et idem motus continuus

vel quia sunt infiniti motus consequēter se habentes inter q̄s nō ē mediū. sed primus ē dignius. q: continuū ē pfectius ꝙ conseq̄nt sed natura de possibilibus facit qđ dign⁹ ē ḡ magis accipiendū ē motū perpetuari per vnū primū motū continuū ꝙ p plures consequenter se habentes. sed solus motus localis pōt eē perpetuus et continuus vt postea probabit. ergo motus localis prior est alijs primo modo. Itez nō oportet illud quod localiter mouetur moueri alio motu. sed nihil mouetur alio motu. nisi preexistente motu locali. ḡ ꝛc. Secūdo pꝫ de secūdo mō. q: perpetuū prius ē nō pꝑpetuo. ſ solus motus localis pōt esse pꝑpetuus. ergo.

Sed contra obiicereť vt arguiť ante oppositū. Ad qđ respondet pħs ꝙ licet i vno et eodē motus localis sit posterior tempore alijs. tñ simpliciter loquendo ē primus. q: impossibile est oia mobilia esse generabilia supposito ꝙ motus semp sit. et quia si omia essent hmōi contingeret motū deficere. ergo oportet aliquod mobile esse ingenerabile ꝛ incorruptibile. ḡ inalterabile et in augmētabile. cum motus semp sit. ꝛ sit cā generatōis et corruptiōis oim generabiliū et corruptibilium. et talis non potest esse alius ꝙ motus localis. Tertio pbať ꝙ sit primus tertio modo prioris. Nam priora via generationis sunt posteriora via perfectōnis. quia generatio procedit de imperfecto ad pfectum sed motus localis est in vno et eodem posterior vt dictum est. ergo posterior est via generationis. ergo oportet aliquid primo fieri deinde alterari et augeri et vltimo moueri localiter. ergo motus localis ē perfectior omnibus. Item ille motus ē perfectior q̄ solū cōuenit pfectis. sic ē de motu locali. naꝫ videmus ꝙ plāte que sūt impfectiores animalibus nō mutāt locū. et adhuc inter aīalia illa que sūt impfecta ꝓpter indigentiam organoꝝ nō mouentur localiter. nisi p accidēs ꝓ quāto augentur et diminuūtur. et aīalia perfecta mouentur localiter. ergo motus localis conuenit solū pfectis. ergo. Itē ille motus est prior et perfectior qui nihil variat de substantialibus. sed hoc solum conuenit motui locali. ergo. Ultimo probatur conclusio tertia via. quia vt probatū fuit i ordie mouētiū q̄ motu mouēt mouēs seipm ē primum. sed moueuti seipm maxime conuenit mouere se motu locali. ergo ille motus est ꝑor omnibus alijs.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam dicitur ꝙ si capiantur illi termini simpliciter et absolute. put vn⁹ est substātia ꝛ ali⁹ accidēs. tūc termin⁹ generatiōis prior ē termino mot⁹ localis. ſ si capiāť i ordine ad mouētia et mobilia quoꝝ sunt sic terminus alicuius motus localis. puta substantie ingenerabilis ꝛ incorruptibilis q̄ q̄dem motus ē a mouēte imobili ē prior termino generatiōis. nā motus localis ſm ꝙ est talis mobilis ꝛ a tali mouente est causa formaꝝ substantialium in istis inferioribus.

Ad secundam patet solutio ex dictis.

Sequitur textus.

Queritur decimo. vtruꝫ aliq̄s

motus vel mutatio alius a locali possit esse continu⁹ et pꝑpetu⁹. Arguiť ꝙ sic. q: generationes ꝛ corruptōes sūt pꝑpetue vt pꝫ videri primo et secūdo d̄ generatōe. Secūdo sic. cū aliq̄d mouet a d [illegible] dū gue ... ad terminū separatim pōt mutari ad [illegible] ꝛ sic i[illegible] infinitū reflecti. ergo alius mot⁹ a locali erit perpetuus. Ad oppositum est pħus in secūdo capi. secūdi tractatus huius libri.

Pro missione sciendum est primo. ꝙ postꝙ philosophus ostendit motum localem esse primum omnium motuum. consequenter quia necesse est primum motum q̄ est a primo mouente imediate procedit semper esse continuum cum sit a mouente perpetuus immobili inquirit aristoteles quid sit ille motus qui vnus et idem existens semper est continuus. nam illo habito habebitur primus motus simpliciter. et ad hoc ocueniendū ostendit ꝙ nullus mot⁹ ali⁹ a locali pōt eē semp cōtinu⁹ nec etiā mutatio. p cui⁹ pbatione pħus primo supponit ꝙ ois motus vel mutatio est ex opposito in oppositū siue contrarie siue cōtradictorie. vt termini generatiōis ꝛ corruptiōis sūt eē ꝛ nō eē. Alterationis vō sunt qualitates contrarie. Augmenti ꝛ decrementi vero magnitudo pfecta ꝛ imperfecta. sed a generalitate huius ꝓpositionis solū excluditur aliquis mot⁹ localis q̄ non est inter opposita. nisi ſm quid. vt patuit in fine sexti. Secūdo supponit ꝙ motus capit speciē a termino ad quē. ꝛ ꝙ illi mot⁹ sūt cōtrarij q̄ sūt a terminis cōtrarijs in cō

trarios vt patuit in q̄nto huꝰ. ⁊ sil'r suo mō dicendū est de mutationibus.

Cōclusio prima. nullus motꝰ preter motū localē vnus ⁊ idem existēs pōt esse semper continuꝰ. ⁊ sil'r de mutationibus Patet quia contraria simul eidem inesse nō possūt. ergo nec motus cōtrarij vt cum aliq̄s mouetur ad album motu dealbationis. illō non moueꝛ ad nigrū motu denigratōis. q̄ aūt prius existit per aliquod tempus ⁊ non mouetur motu quo natum est moueri illud quiescit quiete opposita illi motui. ergo cū aliquis mouetur motu dealbationis quiescit quiete opposita motui denigrationis. ergo motꝰ denigratōis non potest semper eē et cum motus contrarij sint eiusdem nature si vnus non possit semper esse nec etiam aliꝰ. quare sequiꝛ ꝙ nullꝰ motꝰ q̄ ē de contrario i contrariū vnus ⁊ idem existens pōt semper eē continuus et ppetuus et similiter diceretꝛ de mutationibus. Nec valet dicere contra rationē ꝙ mutationes nō sint contrarie. quia sunt opposite ꝑm contradictionem. quia ratio capit fundamentum in hoc quod impossibile est non solum cōtraria. imo etiā quecūq̄ vera opposita eidē simul inesse. Vn̄ sicut est impossibile idē simul eē albū et nigrū. ⁊ dealbari ⁊ denigrari. ita impossibile est ꝙ idē sit ignis ⁊ nō ignis. et etiā mutari ad esse ignis quod est generari ⁊ ad nō eē ignis qd̄ ē corrūpi. Sed obiiceretꝛ quia q̄es non opponiꝛ mutatiōi. ergo nō pōt eē cū aliq̄d nō mutetur aliqua mutatione ꝙ q̄escit quiete que esset opposita illi mutatōni. Dicitur ꝙ nihil differt ad ppositum. sed sufficit ꝙ simul ꝑm tempus nō muteꝛ mutationibus oppositis ꝗ ꝙ inter duas mutationes oppositas necessario sit tempus medium. siue in illo tempore dicaꝛ mutabile quiescere siue non mutari. Unde dictū est in quinto ꝙ mutationi opponiꝛ immutatio ⁊ nō quies. Itemū argueretur ꝙ motus nō cōtrarieꝛ motui q̄ opponitur quieti. mō vnū vni tantum ē oppositū. Dicitur ꝙ non est inconueniēs aliquid duobus opponi vni quidem directe et alteri indirecte. Unde motus directe cōtrariaꝛ motui. ꝗ indirecte quieti. Secūdo sicut pbatū ē in fine sexti. ois oppositio sumitur inter ꝑfitos terminos ⁊ determinatos. ergo oēm mutationē q̄ est inē opposita contingit simpliciter terminari. ergo nulla talis pōt eē continua ⁊ perpetua.

Conclusio secunda. motus vel mutatiōes que sūt inter opposita cōtinuari nō possūt per successionē sic ꝙ dum aliq̄s moueꝛ ad vnū terminū statim et sine tempore intermedio possit moueri aut mutari in terminū oppositū. Probat phs. q: sicut cōtingit in generatiōe ⁊ corruptiōe. ita ⁊ cōtingit in alijs motibus. nā qd̄ ē phisicū similiter se habet in oibus. ꝗ irrationabile est dicere ꝙ generationi immediate succedat corruptio. puta cum aliquid generatum est statim corrumpitur. quia tunc frustra generatum esset ergo etiā ita ē in ceteris motibꝰ. Secūdo idē ē motꝰ. et motꝰ ~~vnꝰ continuꝰ~~. ꝗ motꝰ q̄ est de albo in nigrum et econtra non est vnꝰ motus cū sint cōtrarij et specie differāt. ergo nō est vnus motus continuus. quare oportet ꝙ intercedat quies intermedia. nec possunt tales motus continuari cum differant specie. ⁊ cum necesse sit primum motum esse continuum. sequitur ꝙ motus localis solum est primus et potest esse continuus. Et sic patz responsio ad quesitum.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicitur ꝙ generatiōes ⁊ corruptiones sunt ppetue nō sic ꝙ sit vna generatio aut vna corruptio sp̄ existens. aut etiā ꝙ corruptio succedat generationē pꝑter causam dictā. nā si esset eadē generatio cōtinua idē generaretur ⁊ corrūpereꝛ Ad secundam dicitur ꝙ nō est possibile cum ꝑ motū aliq̄d fit albū ꝙ statim fiat nigrū. sic ꝙ dealbatio et denigratio sint vnus motꝰ continuus cū sint contrarij motus. Sequiꝛ textus.

Quod autem contingit.

Queritur vndecimo. vtrū omne quod reflectitur necesse sit in puncto reflectiōis q̄escere. Arguiꝛ ꝙ nō. si puus lapis proiectus sursū obuiaret molari cadēti deorsū reflecteretꝛ sine quiete. alias oporteret molare q̄escere qd̄ falsū ē ergo. Secūdo sic. si lapis sursū proiectus q̄esceret. sequeretur ꝙ graue existens sursū ⁊ nō phibitū q̄esceret. cōsequēs ē impossibile. ergo ⁊c̄. Ad oppositū arguitur per phm in tertio capitulo huius tractatus.

Pro responsione sciendū ē pri

mo φ postq̃ p̄bus ostendit φ motus localis est primus mot⁹ τ φ nullus ab eo potest esse continu⁹. cōsequēter ostēdit φ solus motus circularis pōt esse cōtinuus.

Ubi sciendū est secundo φ motus localis non est nisi triplex. scz rect⁹. circularis. τ cōpositus ex his. vt si aliqd moueretur per cordam τ arcum. Et aūt ostendit non conuenire simplicib⁹ satis ostendit de cōpositis. ideo sufficit inquirere an motus simplex rectus aut circularis possit esse cōtinuus. τ in p̄senti questione videbit vtrum aliquis motus rectus possit esse cōtinuus. τ in sequēti videbit de circulari.

Sciendū est tertio φ motus rectus est qui fit supra magnitudinē rectam. ꝫ omis talis finita est. vt dicit in tertio huius τ oīs magnitudo finita tpe finito ptrāsit. vt patuit in sexto. quare oportet omnē motū rectum tempe finito puenire ad terminuz magnitudinis supra quā fit motus τ ita terminari. ergo nullus talis est infinitus: nisi dicat quis φ dum puenit cōtinue ad terminuz magnitudinis sine quiete cōtinue recedat a principio τ ita deinceps. vt motus rectus τ reflexus sunt vnus motus. Unde solū hoc modo posset perpetuari mot⁹ rectus. Si ergo p̄batū fuerit φ mot⁹ reflexus τ primus nō sunt vnus motus cōtinuus satis p̄babit qr impossibile est aliquē motū rectū semper esse continuū.

Tūc sit conclusio prima. impossibile est motū reflexū cum primo cōtinuari. Probat rationibus naturalibus: τ deinde rationibus logicalibus τ cōmunib⁹. Prima ratio. impossibile est cōtraria adinuicē cōtinuari. ꝫ illi motus sunt cōtrarij. ergo. Maior patz. qr ad cōtinuitatē motus tria requiruntur. s. vnitas tempis. vnitas mobilis. et vnitas forme ꝑm quaz est motus. ꝫ cōtraria specie differūt ergo est impossibile cōtraria adinuicē cōtinuari. Minor p̄batur. naz motus cōtrarij sunt quorū termini sunt ꝯtrarij. ꝫ motus reflexi τ primi motus termini sunt cōtrarij. nam in locis sunt sex differētie positionū adinuicē ꝯtrarie. scz sursum. deorsuz. τc̄. modo oīs reflexio fit supra aliquā istarum differentiaꝝ. vt si motus p̄cedens erat sursum reflexio erit deorsum. τ sic termini illorum sunt cōtrarij. Item p̄bat p̄bus a signo. nam isti motus seinuicē impediūt τ cessare faciūt siue sint supra lineam rectā siue in circulo. ergo cōtrariant. Non est tn̄ intelligendum φ motus circulares p̄prie cōtrarient. quia q̄uis essent a terminis cōtrarijs nō tamen sunt ꝑm lineā breuissimā. ꝫ magis debēt dici repugnantes: cum mutuo se impediāt.

Secunda ratio. illi motus nō sunt continui inter quos mediat quies. ꝫ inter primuz motū τ reflexum mediat quies in puncto reflexionis. Pro declaratōe minoris supponitur primo φ tria sunt in magnitudine. scz principiū. mediū. τ finis. Secudo supponitur φ licz mediū sit vnū numero: tn̄ est duo ꝑm ratōem. scz finis p̄cedentis τ principiū sequētis. Tertio supponit φ aliud est esse in actu τ aliud ē esse in potētia. ido cū dicit aliqd cōtinue moueri ab extremis in extremuz magnitudinis mediuz magnitudinis nō est principiū neqꝫ finis motus in actu: ꝫ in potētia solum. ideo in illo medio mobile nō est in actu ꝫ in potentia solum. Nec dicit ibi accedere vl' recedere nisi in potentia. quia nō est ibi per aliqd temp⁹: ꝫ soluz p nūc temporis. qd quidez nūc adhuc non idem se habet in actu: ꝫ vt in potentia. Sz cuz erat mobile in principio illius magnitudinis qr tale principium est in actu τ actu principiuz magnitudinis τ motus tūc ibi erat actu. Et similiter dicendū est cum est in alio extremo. quia tale extremū est finis actu. τ ibi ē in nūc actu. Si ergo in medio magnitudinis finiat mot⁹ p̄cedens ꝑm actū. τ ibi incipiat alter mot⁹ ꝑm actū: tunc mediū actu habet ratōem principij τ finis. modo sic est de puncto reflexiōis naz ad ip̄m actu finit motus p̄cedens. τ ab eo actu incipit mot⁹ reflexus actu. Tunc arguit sic. vel est idem nunc in quo mobile ad idem pūctū reflexiōis actu accedit τ in quo mutatū est respectu mot⁹ p̄cedentis cuz illo nūc in quo actu recedit ex illo pūcto. vel est aliud ab eo. Nō potest dici φ sit idez. qr tūc in eodem nūc mobile esset in actu τ nō esset in illo pūcto. qr cum accedit ad illud pūctuz ibi ē. cuz vo recedit nō ampli⁹ est. g̃ est aliud et aliud nūc. ꝫ inē quecūqꝫ duo nūc mediat tp̄s. g̃ mobile p aliud tp̄s in ip̄o pūcto p̄manet. ꝫ qd p aliud tp̄s manet in pūcto ꝑm se totuz qescit. g̃ necesse ē oē qd reflectit in pūcto

reflexionis quiescere. ergo motus reflexus et precedens non sunt unus motus. Deinde arguitur rationibus logicis. Prima ratio. dum aliquid movetur a principio motus semper dicitur moveri ad ultimum terminum sui motus. ergo si non sit quies in puncto reflexionis sequitur quod idem simul movebitur motibus contrariis. verbi gratia si aliquis ascendat sursum et postea cadat deorsum si illi duo motus sint unus dum mobile incipiebat ascendere dicebatur moveri ad ultimum terminum sui motus. scilicet deorsum. ergo sibi convenit ascendere et descendere. Secundo si ita esset sequeretur quod aliquid moveretur ad aliquem terminum ab aliquo termino in quo nondum fuit. patet quia in casu posito dum mobile incipit ascendere iam dicitur moveri deorsum. et tamen nondum fuit sursum. Tertia ratio. simul corrumpitur non album et generatur album cum ex non albo fit album. et similiter corrumpitur album cum ex albo fit non album. ergo si motus reflexus cum primo possit continua- ri in omni genere sequitur quod erit motus idem quo ex non albo fit album et quo ex albo fit non album. ergo simul generabitur album et corrumpetur quod est impossibile. Alie rationes satis patent in textu. Sed circa dicta in secunda ratione conclusionis movet philosophus tria dubia et solvit. pro quorum primo ponantur due magnitudines. una e.e.b.c. et secunda. z.i. et sit ultima pars pars puncta. b.c. equalis toti. z.i. deinde ponantur duo mobilia equaliter mota. puta. a. et. d. et moveatur. a. continue a puncto. e. usque ad punctum c.d. vero tunc recedat a puncto. z. et tendat ad punctum. i. cum. a. accedit omnino. b. si ergo aliud sit nunc in quo. a. accedat ad. b. et ab eo recedat. sequeretur quod. d prius veniret ad. i. quam. a. ad c. quia prius recessit a puncto. z. quam. a. ad. b. Hoc autem videtur inconveniens cum equaliter moveantur. et magnitudo. b. c. sit equalis magnitudini. z. i. ergo videtur falsum quod dictum est in secunda ratione. scilicet quod est aliud instans in quo mobile ad aliud punctum accedit et in quo recedit ab eodem puncto. Respondet aristoteles quod argumentum habet apparentiam si. a. esset actu in b. ita quod. b. esset actu medium magnitudinis et haberet actu rationem finis et ratione principii. sed non est ita cum. a. ponatur continue moveri a puncto. e. usque ad punctum. c. et ideo a. non est in. b. nisi per instans et est idem instans in quo accedit et in quo recedit ab ipso. b. modo non est ita in reflexione. quia punctus reflexionis est actu finis primi motus et actu principium secundi quia ille punctus est actu. ideo non posset esse idem instans quo mobile actu accedit ad ipsum et quo recedit ab eo. et sic patet solutio prime dubitationis. Ex hoc patet etiam solutio secunde dubitationis que est ratio zenonis qua nitebatur improbare motum localem propter puncta infinita existentia inter extrema magnitudinis que impossibile est pertransire ut ipse arguit. ergo prius responsum est ad rationem quam ideo pro nunc dimittitur. Tertia dubitatio est cum aliquid fit per aliquod tempus non est et per aliud est. cum igitur ista tempora sint adinvicem continuata per instans dubium est. utrum in illo instanti copulante esse et non esse res sit vel non sit vel utroque modo se habeat. et hoc est quod sub aliis verbis queritur. utrum instans naturalis transmutationis sit attribuendum posteriori passioni. Respondet aristoteles. quod attribuendum est posteriori ut cum aliquid generatur in instanti terminante generationem esse dicitur. Similiter cum aliquid dealbatur in instanti terminante dealbationem est album. patet quia cum aliquid dealbatur vel in ultimo transmutationis est album vel non album. si sic habetur intentum si non. tunc cum ex non albo non fiat album. nisi per transmutationem. sequitur quod instans datum non erit ultimus terminus transmutationis quod falsum est per casum positum.

Et si arguatur iterum cum aliquid dealbatur in toto tempore dealbationis est non album. ergo et in quolibet instanti illius temporis.

Respondet aristoteles negando consequentiam. sed accipiendum est ultimum terminum illius temporis in quo primo est album.

Tunc respondetur ad rationes ante oppositum. Ad primam dicitur quod in illo casu proiectum reflectitur non per se. sed pure per accidens. et ideo in illo casu contingit ipsum non quiescere et etiam est continuitas per accidens et conclusio intelligitur de mobili reflexo per se. Ad secundam dicitur quod licet virtus violentie qua lapis movetur sursum in termino motus non sufficiat amplius movere. tamen sufficit detinere mobile contra motum suum per aliquod tempus et habet rationem prohibentis. et sic grave quiescens sursum determinatur a virtute violentie.

Sequitur textus. Qui autem in circulari. et cetera.

Queritur duodecimo. Utrum motus circularis possit esse perpetu⁹ ⁊ cōtinuus. Arguitur ꝙ nō. quia si sic esset infinitus. sed hoc ē impossibile. quia oīs mot⁹ est iter terminos finitos. mō nullus mot⁹ q̃ est inter terminos finitos pōt eē infinitus.

Secūdo sic. si motus circularis eēt cōtinuus et ppetuus, opoꝛteret ppetuitatē siue continuitatē fieri p quandā reflexionē. ⁊ tūc argueref sicut de questione pcedenti. Tertio sic. mot⁹ condiuidit mobili vt patuit in sexto. s nullū mobile est infinitū ergo ⁊c. Ad oppositum est phus in littera.

Pro responsiōe sciēdū est p̄io ꝙ postq̃ pꝛobatū est ꝙ necesse ē eē vnū pꝛimū motū cōtinuū ⁊ ppetuū pcedentem ab vno motoꝛe perpetuo penitus immobili. et ostensū ē ꝙ motus localis ē pꝛimus oim et deinde ꝙ nullus alius a locali pōt ppetuari et vltimo ꝙ motus rectus nō pōt perpetuari siue eē vnus et cōtinuus. consequēter ostēdit phs ꝙ motus circularis pōt eē continu⁹ ⁊ perpetuus q̃ pcedit a pꝛimo motoꝛe simpliciter. qui quidem motus de necessitate ē causa oim alioꝛū motuū et si talis mot⁹ possit eē continuus et perpetuus necessario est talis. q: in ppetuis nō differūt eē et posse.

Tunc sit conclusio pꝛima mot⁹ circularis pōt eē continu⁹ ⁊ perpetu⁹. Pꝛobatur. illud ē possibile quo posito inesse nullū sequit̃ ipossibile. s si ponatur motus circularis continu⁹ ⁊ ppetuus nullū seq̃t ipossibile ergo. Minoꝛ patet. q: illud impossibile quod sequebatur ponendo motū rectum eē continuū et ppetuū erat ꝙ motus contrarij essent et vnus et continuus motus. sed hoc impossibile nō sequitur ponēdo motū circularem continuū. qđ ostenditur. pꝛimo quia in motu circulari illud qđ mouetur ab aliq̃ puncto redire potest. ad idem punctum fm eandem dispositionē partiū mobilis. ita ꝙ pars que in exitu a puncto erat pꝛioꝛ erit pꝛioꝛ etiā in reditu ad ipm punctū. et sic nō erit contrarietas in dispositione partiū mobilis quod nō cōtingit in motu recto. imo pars q̃ erat pꝛioꝛ in pꝛimo motu in reflexione fit posterioꝛ. Secūdo sic cōtrarietas inter duos terminos solū attenditur inter lineam rectam per quam solū pōt mensurari maxima distantia inter duo puncta fm quā distātia in loco attenditur contrarietas. et ꝙ nō mensuretur talis distantia p lineā circularē. patz q: inter duo pūcta describi possunt infinite linee curue. s vnica recta describi pōt. ergo illa maxima distantia solū mensurari habet per lineā rectā. ergo motus qui sunt fm lineam circularem nō contrariantur. Tertio partes motus circularis non sūt contrarie. q: i motu circulari fit reditus ab eodem in idē non p idē mediū. s p aliud. ⁊ aliud fit exitus ab vno puncto ⁊ reditus in idē. mō de rōe oppositoꝛū ē ꝙ circa idem considerantur. ergo possibile ē aliqđ moueri circulariter sine oppositiōe motuū. quare motus circulari pōt eē cōtinuus et ppetuus qđ non contingit in motu recto. quia semp fit exitus ab eodē et reditus in idē p idē mediū. ideo exitus ⁊ redit⁹ sunt motus oppositi. et contingit hoc q: in linea recta finis non coniungit pꝛincipio. et similiter contingit in semicirculo vel in alia minoꝛe poꝛtione circuli. Ex ista rōe seq̃t ꝙ nullus motus pꝛeter circularem pōt esse perpetuus. patet quia in omni alio si fiat reditus fiet p idem mediū. vt si in alteratione ex calido fiat frigidū fit transitus p tepidū. ⁊ similiter est in alijs.

Conclusio secunda motus circularis est pꝛim⁹ oim motuū. Patet. quia motus localis ē pꝛioꝛ alijs motib⁹. s omnis motus localis ē rectus vel circularis vl mixtus ex hijs. sed mixtus nō pōt eē pꝛimus. et circularis est pꝛioꝛ recto. qđ ostenditur. quia pfectum et incoꝛruptibile natura perfectione ⁊ tpe est pꝛius imperfecto ⁊ coꝛruptibili. s omnis mot⁹ rect⁹ est impfect⁹ ⁊ coꝛruptibilis. motus aūt circularis ē pfectus. ergo ⁊c. Minoꝛ patet. q: nulla magnitudo recta ē infinita. alias sup ipsā non contingeret moueri. quia ipossibile ē fieri quod impossibile est factū esse. ergo omnis magnitudo ē finita. ergo nullus motus rectus potest esse infinitus. ⁊ p ōñs cuilibz motui recto pōt aliqđ addi. ergo est impfectus. ⁊ pertingit ad terminū ⁊ tandē cessat. ⁊ sic ē coꝛrupt⁹. Nec pōt dici ꝙ motus rectus sit infinitus per reflexionē vt supra patuit. sed motus circularis est perfectus quia semper in eo finis coniungitur pꝛincipio ⁊ est incoꝛruptibilis. quia semper est in pꝛincipio suo. ergo ⁊c. Secunda rō motus qui potest esse perpetu⁹ pꝛioꝛ ē nō p

petuo natura et tempore. ß circularis pōt esse ꝑpetu⁹. rect⁹ aūt nō pōt eē ꝑpetu⁹ ꝗ ꝛc. Tertia ratio esse principium in aliquo genere est esse mensura omnium que sunt illius generis connectuntur adinuicem. sed mot⁹ circularis est mensura omnium aliorum motuum. ꝗ ꝛc. Quarta ratio. motus regularis prior est irregulari. ß solus circularis potest eē regularis. nam si motus rectus est naturalis est velocior in fine ꝙ̄ in principio. si violentius ecōuerso. In circulari vo vt dictum ē nō est assignare principium medium et finē q̄ tamē possūt assignari in magnitudine recta. ergo in motu circulari nō ē assignare partē que intēdat et remittat. Ex p̄dictis patet quō perpetuat motus nō ꝑ successionē pluriū motuū consequenter se habētiū. Sed q: ē vnus motus ꝑpetuus cui⁹ cōtinuitas ꝑpetua est cā successionis ꝑpetue generationis et corruptiōis istoꝝ inferiorū ꝛ quia in prima ratione huius ꝯclusiōis supponebat ꝙ motus localis sit prior alijs. ꝗuis hoc ꝓbatū sit tamen iterum ꝓbat p̄hus ꝑ opinionē āntiquoꝝ p̄hoꝝ. Primo ꝑ Empedoclem qui posuit litē et amicitiā esse principia motuū per congregatiōem ꝛ segregationē que sūt motus locales. Secūdo per Anaxagorā q̄ posuit intellectū agētē esse p̄mā cām mot⁹. Tertio ꝑ democritū q̄ posuit vacuum esse causam motus. modo vacuum est cā motus localis. Quarto ꝑ opinionē āntiq̄ꝝ ponēdo vnū p̄cipiū materiale mot⁹ ꝑ ꝯdensatiōē ꝛ rarefactiōē. Quīto ꝑ opinionē platonis q̄ posuit aīam eē primā cām motus. Sexto ꝑ opinionē vulgariū q̄ dicunt nihil moueri proprie nisi moueatur motu locali. ergo motus localis est primus motus alioꝝ motuum.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā d: ꝙ motus circularis ē infinit⁹. non q̄dem ſm terminos. huia in qualibet die naturali ꝑtingit de termino ad terminum ß est infinitus ſm durationē ꝑpetuā ꝑ continuam ~~replicationē~~ ꝛ circulatiōē q̄ sūt cōtinue ꝛ nō diuise. Ad secūdā patuit ꝙ non est simile de motu circulari ꝛ de recto. q: i circulari nō fit reditus ꝑ idē mediū. Ad tertiam d: ꝙ illa ~~diffinitio~~ intelligit in partibus motus quas habet a mobili. et non de partibus quas hꝫ ſm durationem.

Seq̄tur text⁹. Maūt necesse ē.

Queritur tredecimo. vtrū mouens tempe infinito sit infinite virtutis d̄ necessitate.

Arguitur contra suppositū. quia mobile motus et tempus equaliter diuidūt ꝛ se habent ad esse finitum ꝛ infinitū. ß nullū est mobile infinitū. ergo null⁹ est mot⁹ tēpore infinitus. ꝗ non pōt cōcludi ꝙ primū mouēs sit infinite virtut̄. Secūdo sic ponendo ꝑpetuitatē mūdi cū aristo. Sol mouet. ꝛ mouet hec inferiora tpe infinito. ꝛ tn̄ est finite virtutis. ꝗ ꝛc. Tertio sic. si esset aliquod mouens infinite virtutis. tūc moueret suū mobile in instāti vt ondit̄ d̄ grauitate infinita primo celi et mundi.

Ad oppositū arguitur per p̄hm in textu. q̄ ex ꝑpetuitate mot⁹ concludit infinitatem vtutis primi motoris.

Pro visione sciendum est pri-

mo. ꝙ postꝙ̄ p̄hs on̄dit q̄s ꝛ q̄lis sit mot⁹ p̄m⁹ q̄ ē circularis ꝯtinuus ꝛ ꝑpetu⁹ ꝯsequēter vult ondere q̄le sit primū mouēs ꝛ principale q̄d ē impartibilē ꝛ nullā hn̄s magnitudinē. ad cuius ostensionē p̄edeterminat q̄dā necessaria. Primo ꝙ ē infinite virtutis. Secūdo ꝙ virtus infinita nō pōt eē in magnitudine finita. ꝛ cū nulla magnitudo sit infinita. seq̄tur suū principale intentum.

Sciendū est secundo. ꝙ in om

ni motu tria ꝯcurrūt. s. mouens mobile. ꝛ tēpus in quo fit motus. ꝛ hec tria necesse est. aut esse finita. aut omnino esse infinita. aut vnum finitum alijs duobus existentib⁹ infinitis. et econtra. Et dimissis duobus primis mēbris. quia nihil faciunt ad ꝓpositū. tertiū prosequitur aristo. ꝙ scꝫ impossibile ē eē vnū infinitū alijs duobus existentibus finitis aut econtra. ꝛ spālit̄ hoc facit de tpe. q: magis facit ad ꝓpositū.

Tunc sit conclusio prima. impos

sibile ē tp̄s esse infinitū alijs duobus existētibus finitis. Probat̄. ꝛ sit mouēs finitū a. ꝛ mobile finitū. b. ꝛ tp̄s infinitū. c. capiat̄ ergo vna ps mouentis ꝓportionata toti q̄ sit. d. et pars mobilis que sit e. cum ergo ps mobilis equaliter mora in minori tēpore ꝑtranseat signū magnitudinis sup̄ quā fit motus ꝙ̄ totum mobile. sequit̄ ꝙ ipm in minori tpe ꝙ̄ sit c. pertransit aliquod spaciū magnitudinis ꝙ̄ totum. b. ꝑtransit. sit ergo illud minus tempus. z. q̄ sit pars illius tēporis infiniti. et cū mouēs et mobile sint finita

τ omne finitū per ablatōem eiusdē quātitatis partiū pluries sumptarū tandē ꝯsūmat. capiant in mouēte τ mobili ptes eq̄les partibus iam acceptis donec ꝯsūmant mouens τ mobile τ addant ptib⁹ iam acceptis. Cum ergo prima ps mobilis iam accepta in parte tpis finita moueret a pte mouentis τ pertrāsiret determinatū signū magnitudinis: sequit ꝙ quelibet pars eius silr in pte tēporis finita ptrāsibit. τ cū nunꝗ̄ possit cōsumi totum tempus τ etiam ex partib⁹ finitis multitudine τ magnitudine resultet finitū seq̄tur ꝙ oēs partes mobilis mouebunt ab omnib⁹ ptib⁹ mouētis tpe finito. ergo τ totū mobile mouebit tpe finito a motore finito. ergo si tpus sit infinitū: oportet mobile esse infinitū. τ sic necesse est esse mouens infinitū. ergo mouens per tēpus infinitū necessario est infinite virtutis. Sꝫ cōtra argueret. quia hec ratio intelligenda est de primo mobili τ de primo mouēte. Quib⁹ repugnat cōmētator ꝙ aliqua cōditionalis bene est vera cui⁹ partes sunt false. τ ita est in ꝓposito. Sꝫ melius dicendū est ꝙ in talib⁹ demonstratōib⁹ vtitur Aristo. diuisiōe partiū mobilis τ mouentis nō realiter ita ꝙ ꝫm actū fiat diuisio. ꝫ solum fit talis acceptio ꝫm imaginatōem nostrā per intellectū vl' ratonē signādo vnā partē sine actuali diuisione ipius cōtinui dicendo. si hoc totū moueat: hec pars pri⁹ pertingit ad aliqd signū spacij ꝙ̄ alia. τ debent sic intelligi rōnes phi. Sed iterū argueretur. si sit aliqd mouens finite virtutis ingenitum τ incorruptibile tale semꝑ habꝫ se ad mouendū. ergo poterit mouere tpe infinito. q: idē semꝑ manens idē semꝑ natū est facere idem. ergo ex infinitate motus ꝫm tēpus non potest aristoteles cōcludere infinitatem motoris ꝫm virtutē. Pro rnsione hui⁹ rationis sciendū est ꝙ diuisio motus potest capi dupliciter. s. ex parte mobilis τ ꝫm partes eius. τ ex parte magnitudinis supra quā fit motus. Una em̄ pars mobilis pri⁹ ptransit vnam partē magnitudinis ꝙ̄ totū mobile. τ silr totū mobile prius ptrāsit vnā partē magnitudinis ꝙ̄ totā. Et si bene cōsideret ratio Aristo. clarū est ꝙ ~~totus~~ motus capit ex parte mobilis. qd patꝫ cum dicit ꝙ pars mobilis in minori tempe mouet ꝙ̄ totū. hec em̄ minoritas tempis accipi nō potest ex parte magnitudinis nisi in ordine ad aliqd signū determinatū. quia posset capi pars mobilis ex parte mouentis sibi ꝓportionata eq̄li tempe equale spaciū ptransire sicut totū mobile. Debet ergo capi minoritas tempis ex parte mobilis ita ꝙ pars alicui⁹ mobilis in minori tempe ꝙ̄ aliqd signū magnitudinis supra quā fit motus prius ꝑuenit ꝙ̄ totum mobile. τ ita si totū mobile ptrāseat aliqd signū tpe infinito opꝫ necessario ꝙ in ipo mobili sint infinite ptes τ ꝙ mobile sit infinitū. τ si mobile sit infinitū: opꝫ necessario ꝙ mouēs sit infinite virtutis. quia virtus mouens debet excedere virtutē mobilis. que quidē virtus mobilis erit infinita si mobile sit infinitum. Cum autē sol mouet hec inferiora tempore infinito non est intelligendū ꝙ moueat aliqd mobile infinitū cui⁹ motus sit infinitus ex parte mobilis: ꝫ bene mobilia infinita ꝫm successionē. Sed iterum replicat fortius. quia nullus est motus infinitus ex parte mobilis cum nullū mobile sit infinitū. sed solum est infinit⁹ ex parte magnitudinis resumpte τ iterate. τ sic ad motū tempe infinito sufficit virtus infinita. ergo ratio aristotelis nō potest cōcludere primū mouens esse virtutis infinite. Respondet necessario ꝙ illud qd est prima causa motus infiniti oportet ꝙ sit per se causa infinitatis motus. quia causa que est per se prima prior est causa per accidens siue per aliud: vt dictū fuit pri⁹. et causa per se primo terminat ad effectū per se. quia causis ꝓprijs correspōdēt effectus proprij secūdo hui⁹. Dictum est autē ꝙ tempus motus potest accipi ex parte mobilis et ex parte magnitudinis. τ ita similiter dicendum est de infinitate motus. Tempus autē motus qd causatur ex parte mobilis sibi per se cōuenit τ etiam infinitas si talis esset. qa sibi cōueniret per propriū eius subiectū. tempus autem motus qd accipitur ex parte magnitudinis sibi per accidens cōuenit. τ ita similiter infinitas. Postꝙ̄ tamē mobile totum motum suū compleuit supra vnā magnitudinem quo reiterato redeat: τ sic infinitū tale tempus. τ talis infinitas sic veniēs ex parte magnitudinis per hoc ꝙ mobile resumit suum motum accidit motui illius. ergo qd est causa prima hui⁹ infinitatis virtutis non terminat per se ad illam infinitatē per accidens: ꝫ terminat ad infinitatē motus ~~per accidens~~ que esset per se. τ hoc est mouēdo mo

bile infinitū si esset. et propter hoc secūdi motores quamuis moueant motu infinito per accidens nō oportet q sint infinite virtutis. quia cause per se nō sunt cause illius infinitatis. quia vt dictū est causa per se debet terminari ad aliquem effectū per se. Etiam illā virtutē non habent ex se: sed ex alio. Et similiter dicitur est de sole qui mouet hec inferiora motu infinito supponendo perpetuitatē mūdi et tamen nō est infinite virtutis. nec etiā oportz illud. quia nō est causa per se illius infinitatis. vnde si esset aliqd mobile infinitum: neque sol neque alie intelligētie mouere possent: sed primū mouens ipm mouere posset. Et hec fuit mira subtilitas Aristo. qui ex hoc q postq motus est infinitus per accidens: cōcludit primū mouens esse infinite virtutis ex eo q effectus per accidens nō potest esse terminus alicuius cause per se. et tamē primū mouens simpliciter est causa illius infinitatis per accidens. quare oportet q possit esse causa per se alicuius infinitatis per se: sic q ex parte eius nō sit defectus. vnde patz rnsio ad quesitū.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicitur q solū procedit de tempore qd habet motus a mobili fm partes eius. et sic verum est q motus nō possit esse infinitus nisi mobile esset infinitū. sed non procedit de tempore qd habet motus ex parte magnitudinis r. sumpte. Ad secundā patet solutio.

Ad tertiam dicitur q processus maioris in de celo de grauitate et leuitate intelligitur de virtute naturali. virtus autē primi motoris quamuis sit infinita tamē est intellectualis et voluntaria. ideo nō agit fm vltimū sui posse: sed fm q intelligit et vult.

Queritur decimoqrto vtrū in magnitudine finita possit esse virtus infinita: et ecōtra i magnitudine infinita possit eē virtus finita.

Arguitur primo q sic. primus motor qui est infinite virtutis est in primo orbe. vt habetur in secūdo celi et mūdi. sed primus orbis est infinite magnitudinis. vt dicit primo de celo. ergo in magnitudine finita ē virtus infinita. Secūdo sic. quia stat in minori corpore maiorē esse virtutem q in maiori. ergo videtur possibile est q in magnitudine finita sit virtus infinita. Ad oppositum arguitur per Aristo. in primo caplo quarti tractatus huius octaui ad vtraque partem.

Pro responsione sciendū ē primo q postq Aristo. mōstrauit q mouens tēpore infinito necesse est infinite virtutis. cōsequenter ostendit q virtus infinita non potest esse i magnitudine finita. et hoc valet ad probandū q primū mouēs est penitus indiuisibile et nō habēs magnitudinem. ondit etiam Aristo. q in magnitudine finita nō pōt esse virtus infinita. et sic illud per cōcomitantiam ad primā questionem se habet quamuis nō sit a pho principaliter intentū.

Tunc sit cōclusio prima. in magnitudine finita nō pōt esse virtus infinita.

Pro cuius probatione duo supponūtur. Primū quia maior virtus equalē effectum perficit in minori tempore q minor virtus. Secūdum est. quia maior virtus equalē effectum perficiat in minori tpe q minor ~~in minori tēpore~~ impossibile tamen est virtutē aliquā quātumcūque magna sit in nō tpe mouere. quia oīs motus est in tpe. Tūc arguitur sic. si in magnitudine finita esset virtus infinita: sequeretur q ipa in nō tpe moueret. qd ē ipossibile per secundā suppositionē. Patz pña. quia si talis virtus infinita tpe aliquo finito moueret quantumcūque modico. signetur illud tēpus et sit. a. et deinde capiatur virtus finita alicuius magnitudinis finite que etiam mouebit tempore finito: sed in maiori. et sit illud tēpus. a. b. Cum ergo cuiuslibet finiti ad finitum sit proportio erit tempus. a. b. ad tempus. a. determinata proportio fm quā maius excedit minus. addatur ergo fm eandē proportionē qua vnū tempus excedit aliud virtus finita ad virtutē finitam datam et tūc aggregatū ex his virtutibus qd finitū erit. e. t. mouebit i equali tempore ipi. a. quia quantū crescit virtus: tantum decrescit ipm tempus. ergo virtus finita et infinita in equali tempore mouebūt. Et cū adhuc virtuti finite possit fieri additio absque hoc q adequetur virtuti infinite. quia semper erit finita: sequitur q virtus finita in minori tempore mouebit q infinita. qd est impossibile sicut dicebat suppositio. Impossibile est ergo virtutē infinitā mouere tempore finito. ergo si talis esset moueret in nō tempore. qd est iterum impossibile. ergo impossibile est virtutē infinitā esse in magnitudine finita. Sed pō obijcerer. quia hec ratio nō solū videtur probare q in magnitudine finita non pōt esse virtus infinita. uno etiam

ꝙ nulla est virtus infinita. qđ est cōtra p̄dicta. Respondet ꝙ virtus que nō est i magnitudine est agens p intellectū. τ a tali mouetur celum: vt dicit duodecimo metha. virtus autē que est in magnitudine agit naturaliter. Et inter istas virtutes talis est differentia. q: agens naturale semp agit fm vltimū sui posse. τ actio eius pportionatur sue nature. τ ideo si sit virtutis infinite actio est infinita. quare si in magnitudine aliqua esset virtus infinita cum esset agens naturale motus ab ea pcedens esset infinite velocitatis τ fieret in nō tpe. ſ actio agentis p intellectū non pportionabitur sue nature. ſ insequitur modum forme apphense. Et ideo domificator non facit domū quātā τ qualē posset ſ quātam τ qualē vult τ intelligit. quare nō oportet ꝙ si sit aliq̄ virt' infinita sine magnitudine ꝙ moueat velocitate infinita: ſ tāta velocitate quāta cōgruit ~~fini~~ pp̄ter quā agit.

Sciendum est vlterius ꝙ nihil mouetur nisi habens magnitudinē. Impossibile autē est aliquid habēs magnitudinē recipere effectū adequatū virtuti alicu' agentis per intellectū. q: natura corpea se h3 ad intellectum sicut particulare ad vniuersale. ideo q̄uis sit aliqua virtus infinita extra magnitudinē nō oportet ꝙ in aliqua magnitudine faciat effectū sibi adequatū. quare non oportet si primus motor sit infinite virtutis celum infinita velocitate moueri. Sz aliqđ habens magnitudinē potest recipe effectū minorē τ etiam equalē virtuti actiue existenti in magnitudine. τ ideo si esset virtus infinita: sequeretur ꝙ posset habere effectum sibi correspōdentē in aliqua magnitudine. effectus autem sibi correspōdens esset infinita velocitas motus. τ sic oporteret talem virtutem ~~mouere τ nō moueri~~. τ mouere in nō tēpore qđ est īpossibile. Et si iterū obijciatur. q: celū potest moueri tempe infinito. ergo possibile est ipm moueri infinita velocitate. ergo in non tempe. Conceditur antecedens ꝙ illud nō repugnat magnitudini circulari. ſ negetur ꝯña ~~q: illud~~ repugnat magnitudini circulari moueri in nō tpe. oporteret enim ꝙ oīa puncta circuli in vno τ sub eodem instāti tempis essent in vno τ eodē pūcto. qđ est impossibile. Et si obijciatur iterum. sim celo nō sit virtus infinita ad mouere vl' moueri infinita velocitate sequeretur ꝙ i eo nō erit virtus ad eē tempe infinito. Ad hanc rationē dicetur in primo de celo.

Conclusio secūda. in magnitudine infinita nō pōt esse virtus finita. Pro qua notat Aristo. ꝙ oppositū eius maxime videtur verū pp̄ter illud qđ tactū est in vna ratione ante oppositū q̄ tamē nullatenus cōcludit: q: licz paruus ignis sit maioris actiuitatis magna parte aeris: poterit tñ tantū accipi de aere ꝙ equabitur virtus eius virtuti ignis Et cū infinitū nunq̄ possit totū accipi sic impossibile esset ignē quātecūqz quātitatis eēt dum tñ esset finite virtutis ~~aeri~~ adequari virtute aeris infinite quātitatis. Probatur cōclusio τ sit magnitudo infinita. a. b. cui' virt' sit finita. deinde capiatur aliqua magnitudo finita q̄ sit. b. c. cui' etiam virtus sit finita. deinde capiatur aliq̄ pars magnitudinis infinite q̄ sit. a. e. vel ergo illius ptis erit aliq̄ virtus vel nō. Non pōt dici ꝙ nō. q: impossibile est corpus naturale esse sine virtute. si ergo nō possit adequari virtus ptis virtuti toti' sequitur ꝙ virtus eius erit minor q̄ virtus totius. et se habebit in aliq̄ pportiōe ad virtutē toti' τ etiā ad virtutē magnitudinis finite. Et si capiatur alia pars q̄ sit eq̄lis parti iā acceptē ipius etiam erit aliq̄ virtus eq̄lis virtuti alterius. τ cū virtus totius sit finita sequitur ꝙ possunt accipi tot partes eius ꝙ virtus partiū adequabitur virtuti toti': τ tñ non dum accepta erit tota magnitudo. quare sequitur ꝙ erit eadē virtus totius τ partis finiti τ infiniti. τ ꝙ erūt alique ptes magnitudinis infinite quarū nulla erit virt'. q̄ oīa sunt impossibilia. Itē sequeretur ꝙ magnitudo finita in eq̄li tpe imo i minori mouebit q̄ magnitudo infinita. Patz. q: ex quo virtus magnitudinis infinite erit finita ipa mouebit tēpore finito. virtus eniz magnitudinis finite moueat tempe finito deīde fiat additio illi magnitudini finite: et fiat additio virtutis. q̄re cōtingit virtuti magnitudinis finite adequari: imo excedere magnitudinē virtutis infinite. τ sic mouebit i eq̄li imo i minori tpe. τ tñ p talē additionē finitā nunq̄ adequabitur infinite. q̄ magnitudo finita in minori tēpore mouebit q̄ infinita. Tertia ratio est q̄ sumitur ex pte magnitudinū q̄ sunt eiusdē nature. in talib' eniz crescēte virtute crescit magnitudo: τ ecōtra. q̄ si sit infinit' aer cui' virt' sit finita: τ sumatur finitus aer cui' etiam virt'

sit finita tūc per additōem aeris finito adeq̄ᷓbitur virtus eius virtuti aeris infiniti absq̃ hoc ꝙ aer finitus fiat infinit⁹ q̄re sequitur ꝙ finitus aer erit eq̄lis infinito. vel ꝙ in his q̄ sunt eiusdē nature magnitudo nō ꝓportionet virtuti. qđ est impossibile. ḡ impossibile est i magnitudine infinita eē virtutē finitā.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primā đꝫ ꝙ prim⁹ motor ē in p̄mo orbe nō tanq̄ꝫ sibi inherēs vt forma ei⁹: ſꝫ tanq̄ꝫ sibi assistēs vt motor mobili. Ad secūdā negat̄ ꝯña. ꝛ causa dicta ē in secūda ꝯclusiōe. Sequit̄ text⁹. Necesse est aūt hic q̄dē ꝛc̄.

Queritur decimoquinto. vtrū

piecta a primo ꝓiciēte post recessuꝫ moueātur a medio Arguit̄ primo ꝙ nō. qꝛ medium resistit sue diuisiōi. ḡ nō mouet piecta: ſꝫ resistit motui eius. Secūdo sic arguit̄. inq̄rēdo a quo mouet̄ ip̄m mediū cessante primo mouēte. nam ip̄m mediū nō moueretur a se ip̄o. ḡ oportꝫ ꝙ ab alio moueat̄ sic̄ ꝛ piectum. Tertio sic. qꝛ si sic. seq̄ret̄ ꝙ lata piecta velocius mouerent̄ q̄ꝫ rotūda vl' acuta. ꝯñs est falsū. ꝛ ptꝫ ꝯña. qꝛ facili⁹ pellerent̄ a medio. Quarto sic. qꝛ mirabile videt̄ ꝙ aer q̄ tam diuisibilis est faciliter taꝫ grauia corpa mouere ꝛ sustinere possit. Ad oppositum est p̄hus in secūdo capitulo quarti tractatus huius octaui.

Pro responsione sciendū ē primo ꝙ vt Aristo. cōcludat vnitatē primi motoris: ostēdit ꝙ in quibusdā mobilib⁹ vt in ꝓiectis impedit̄ vnitas ꝛ ꝯtinuitas motuū ꝓpter pluralitatē motoris. quare si prim⁹ motus debeat esse maxime vnus ꝛ cōtinu⁹ oportet etiam ꝙ motor prim⁹ sit vnus. Et gratia hu⁹ mouet Aristo. dubiū a quo moueant̄ piecta post recessuꝫ a primo ꝓiciente. q̄ quidē dubitatio orit̄ ex hoc ꝙ demonstratū est inanimata a se moueri non posse. ꝛ etiā ex illo qđ ostēsum est ꝙ mouēs simul est cum moto.

Et his ergo oritur dubiū. a quo moueantur piecta postq̄ꝫ non tangunt̄ a primo ꝓiciente. Circa quā dubitatōem p̄hus concludit quādam falsam opinionē. que vt dicunt aliqui fuit Platonis. qui vt dicūt posuit primuꝫ ꝓiciens cum ip̄o piecto mouere aliqđ aliud corpus vtputa aerē. qui quidē aer motus cōcomitat̄ sempꝛ: ꝛ mouet ip̄m piectū durante toto motu eius. Sed cōtra arguit Aristo. quia eadē dubitatio oritur de ip̄o aere a quo. s. moueat̄ postq̄ꝫ separatur a p̄mo mouente. quia sicut a se non mouet̄ piectuꝫ ita nec ip̄e aer. Et hunc modū mouendi piecta vocant aliqui antiparistasin: hoc est contra resistentiā medij. imaginātes ip̄m mediū resistēdo vnire seretro mobile ꝛ vniēdo mouere mobile. Sꝫ vt dictū est hec solutio Aristoteli nō placet ꝓpter causam dictaꝫ. Ideo ip̄e Aristo. aliter soluit. dicens ꝙ primū ꝓiciens corpus sibi ꝓpinquū puta aerem vl' aquā mouet. ꝛ mouendo ip̄m sibip̄i attribuit virtutē mouēdi aliud mediuꝫ ꝑter sibi se habens. ita ꝙ illud mediuꝫ ꝓpinquū primo mouenti ab ip̄o primo habet quod moueat̄. ꝛ ꝙ moueat aliud. ꝛ sic deinceps. Et qꝛ mouere ꝛ moueri nō insunt de necessitate eisdem: al's non esset dare mouens non motuꝫ. ideo hoc secūdū mouēs licꝫ postq̄ꝫ cessauerit primū mouere cesset moueri. tamen bene mouet aliud cōsequēter sibi se habēs. Nō satis patet ad sensum de lapide piecto in aqua qui aquam mouet sibi ꝓpinquā p̄mo causando in ea quēdam circulū. qui circulus fact⁹ causat alium circulū mouendo aliam aquā cōseq̄nter se hn̄teꝫ. ꝛ hoc modo non oportet totum aerem vel totā aquā moueri simul quādo primū mouens mouet: ꝛ simul quiescere quādo primū cessat mouere. ſꝫ ꝓpinquū medium primo mouenti simul mouetur quādo primū mouet: et simul cessat moueri quādo primū cessat mouere. ꝛ in termio sui motus mouet aliud mediū sibi ꝓpinquū. Et ita dicendū est de illo alio in ordine ad aliud. Et quia virtus motiua impssa a primo in secūdum fortior est ip̄so secūdo q̄ꝫ in tertio. ideo cōtinue minorat̄ ꝛ tandem adeo debilitatur ꝙ sufficit ad h̄ ꝙ illud in quo est moueat aliud sibi propinquū. sed non tribuit virtuteꝫ mouendi vlterius. ꝛ tūc cessante illo in quo debilis est ita mouere cessat aliud moueri. ꝛ deficit motus per[redacted]. Et iste est modus posit⁹ ab Aristo. quo piecta mouent̄. Sꝫ circa hūc modū aduertendū est ꝙ lꝫ vi⁹ motiua in medio ꝓpinq̄ primo moueti maior sit intēsiue q̄ꝫ i magis distāti. nō tn̄ hꝫ actū suū maximuꝫ. ideoq̄ nō est maior extēsiue. qꝛ virt⁹ illi⁹ cuꝫ sit corpalis req̄rit sicut q̄libet virtus corporea determinataꝫ quātitatem. maxime.

q̄tum ad hoc q̄ habet suū maximū actū. et iō videmus piecta ppe primū piiciens minus ledere q̄ distantiora a primo piiciente in fine vō motus ppter debilitatē virtutis tarde mouentur. ideo piecta velocius mouentur i medio q̄ in principio ꝛ in fine. Exemplū sensibile patz in aqua. nā si lapis cadat in aquā et ppe lapidē sint ligna ista tardius mouebuntur iuxta lapidem q̄ in maiori distantia a lapide. etiā circuli minores tardius mouebuntur iuxta lapidem q̄ distantiores a lapide.

Sciendū est vlterius q̄ corpora nata mouere aliqđ piectū post recessū a primo proiiciente debent habere aliquas conditiones. et ponit albertus quattuor. Pria est q̄ nata sint moueri et quiescere. qꝛ vt dictū est ſm mouetur mouente primo et quiescit cessante primo. Secunda est q̄ oportet hmōi corpa non eē alicuius determinate figure ſʒ faciliter permutari ad quācūq̧ figurā. ideo oportet ea eē humida. qꝛ humidum male terminaꝛ termino proprio. et facile est terminabile termino alieno. et sic male dixerunt aliqui piecta moueri p impetū ipius piicientis ipis proiectis impssuʒ a primo piiciente. quia cōtingit ipa piecta adeo eē dura et cōpacta q̄ i pis ipimi nō posset hmōi impetus. Tertio oportet hmōi corpora spiritualia eē rara et subtilia. et faciliter diuisibilia vt vna pars possit moueri sine alia ꝛ vna ps possit alteri supferri hoc ē sup illaʒ moueri vel iuxta sine hoc q̄ alia moueatur Quarto oportet ipa corpa eē vicina materie prime ppter quā vicinitatē sunt in potētia ad recipiendū quecunq̧ motū et a quocunq̧ motore.

Sit igitur cōclusio prima et responsalis ad quesitū. Proiecta pᵒ recessū a primo piiciente a medio mouentur mōˀ ꝑ se. Patet qꝛ hmōi piecta post recessū mouenꝛ vt ad sensū patet. et nō a se cum nō sint animata. ḡ ab alio. ꝛ cū primū mouēs debeat esse simˡ cū moto oportet hmōi corpora moueri ab aliquo corpore intermedio inter primū piiciens ꝛ ipa. quod est immediatum proiectis ipis. Ex quo sequitur q̄ nō mouentur ab vnico motore. ſʒ a pluribꝰ cōseqnter se habentibus seinuicē tangentibus. qꝛ non ē semp idē corpus imediatū ipis piectꝭ et quia pluralitas seu diuersitas non est sine diuisione. iō bene dicebaꝛ prius q̄ oportet mediū a q̄ moueaꝛ esse faciliter diuisibile. Ex quo infert aristo. conclusionem principaliter intentā. que talis ē.

Conclusio secunda. licet motus alicuius proiecti videatur esse vnus et continuus propter continuitatem mobilis ꝛ tēporis. non tamen est vnus et cōtinuus simpliciter. Probatur. quia hmōi motus est a pluribus et diuersis motoribus. consequēter se habentibus et non simul ipsum proiectuʒ mouentibus. ergo ille motus nō ē similiter vnus et continuus. ꝛ hoc ad sensū patet in aqua mota ab aliquo lapide incidente. Ibi enim patet successio motus ad motum ſm diuersas partes aque. ideo esse apparent diuersi circuli. etiam ibi apparet quomō vna pars aque aliam mouet. alia non mouente. et quomodo vna pars mouetur alia nō mota. et similiter est in aere quantum ad corpora proiecta per aerem. licet non sit ita sensibile nobis propter maiorem aeris subtilitatem. Ex hijs sequiꝛ q̄ motor primꝰ ē vnꝰ. qꝛ alias primus motus nō esset vnus et esset a pluribus motoribus.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā conceditur antecedēs ꝛ negeꝛ cōsequentia. qꝛ virtus motiua primi mouentꝭ excedit resistentiaʒ ipius medij. ideo mouet ipm mediū et sibi virtutē mouendi attribuit. Ad secundam dictū est q̄ primum mouens mouet medium sibi ppinquū quousq̧ deficit virtus mouendi. Ad tertiā negeꝛ consequētia. qꝛ rotunda vel acuta facilꝰ diuidunt mediū q̄ lata. iō facilius mobilia sūt a medio. Ad quartā dicitur q̄ hoc nō est mirabile scienti materiam ppter causas dictas. quia aer et aqua nō sūt simpliciter corpora grauia. nec sunt simpliciter leuia. ideo faciliter ab eo mouentur ad latus. quāđe et primū mouens est magne virtutis in mouēdo. ideo pōt tanta velocitate mouere medium sibi ppinquū. qui a velocitas sui motus recipit in mediū sibi ꝛ nitum et puenit diuisionē eius. iō medium sic motum velociter et vnitum bene potest corpus multum graue mouere et sustinere. et p hoc motꝰ aeris eradicat arbores. ꝛ magna edificia corruere facit. Seqꝛ textꝰ. Qm̄ aūt i hijs q. ꝛc.

Queritur decimosextο vtrū primū mouens sit omnino impartibile et nullam magnitudinē habēs. Arguit primo quod nō quia primū mouēs est in circūferentia primi mobilis. sed forma que est in materia quantificatur ad quantificatoem sue materie. ergo mouens primū habet magnitudinē. Secundo sic. mouens primū habet orbē. ergo habet magnitudinē. Tertio sic. mouēs primū est infinite virtutis. ergo est diuisibile. Ad oppositum est Aristoteles in vltimo capitulo huius octaui.

Pro responsione sciendū ē primo quod postquam Aristo. ostendit quod primum mouens est infinite virtutis. quia mouet tempore infinito. et quod virtus infinita nō potest esse in magnitudine finita. et etiam quod motus proiecti nō est vnus. quia est a diuersis. Consequēter et finaliter i hoc vltimo ex his cōcludit finaliter intentum suum in hoc libro: scilicet cōditiones primi mouentis.

Sit ergo conclusio prima. primū mouens est vnū. Probatur cōclusio. quia prius probatū est quod in his que sunt potest esse aliquis motus sempiternus et cōtinuus. quare de facto ita est. sed motus sempiternus et cōtinuus semper vnus est. ergo est aliquis motus semper vnus. sed motus est vnius magnitudinis: quia impartibile mouetur. etiam ~~impartibile est~~ ab vno motore. quia diuersitas motorum impedit vnitatē motus. vt patuit de motu proiectorum. ergo motus semper vnus existens qui est motus primus est ab vno motore qui est primus. ergo motor primus siue imobilis existens siue motus moueat est vnus.

Conclusio secunda. licet iam probata sit. tamē eam adhuc reiterat phus. que talis est quod primus motor est imobilis. Patet quia omne quod mouetur mouetur ab alio. ergo cum nō sit procedere i infinitū in motoribus et in motibus. vt patuit prius. necesse ē deuenire ad aliquod mobile primū motū a motore imobili.

Ex hac conclusione infert Aristo. primo quod ille motor necessitari nō potest vt moueat. patet quia omne quod necessitatur mouetur a necessitante. sed quia motor primus est imobilis. igitur. Secundo infert quod ille motor est infatigabilis. patet quia fatigatio nō accidit nisi quia motor mouetur. quia huic quod variatur de dispositione in dispositionem accidit fatigatio. cū ergo motor primus nō moueatur: sequitur quod mouet sine fatigatiōe.

Tertio infert quod mouere per motu sempiterno ergo motus primus qui est ab eo est sempiternus. patet. ex quo nō mouetur semper est in eadem dispositiōe. ergo si hic nūc moueat semper mouere potest. quia in perpetuis nō differūt ēē et posse: hoc est nō distant. sequitur propositum. Infert ergo quod solus motus primus est regularis: aut saltē inter oēs est maxime regularis. quod probat Aristo. quia aliqua mouētia mota aliquā possunt mouere sub eadem dispositiōe et ita vt videbitur possunt mouere motu regulari. patet. quia ex hoc quod primus motor semper est manens in eadē dispositiōe semper mouere pōt equaliter. et cū mobile suū non suscipiat aliū motum a circulari. quia si alteretur alteretur ad aliū motū. et quodāmodo mutaretur ex dispositiōe in dispositiōem. et sic non posset mouere motu semper cōtinuo. ergo mobile suum nō suscipit aliū motū. ergo semper pōt equaliter moueri. igitur primus motus est maxime regularis. Et si obijciatur cōtra tertiū et quartum correlaria. quia prius probauit Aristo. motum primū esse cōtinuū et sempiternū et regularē ergo nūc superflue probat ipm. Ad hoc dicēdū est quod in motu duo oportet cōsiderari. scilicet durationē eius per infinitū tēpus. et hoc prius probatū est ex infinitate primi motoris. quia ex quo est virtutis infinite ē causa infinitatōis motus. Aliud est cōsiderare. scilicet cōtinuā reiterationem circulatōis. et hoc habet motus primus ex imobilitate primi motoris. et istud nūc probat Aristoteles.

Conclusio tertia. motor primus ē in circūferentia primi mobilis. Patet sic. quia primus motus est circularis. ergo primū mobile est circulare siue circularis figure. circularis autem magnitudinis non sunt nisi duo principia. scilicet centrum et circūferentia. a centro enim ad circūferētiam ducuntur linee. et sic vnum se habet vt primū principiū. reliquū autem vt terminus. ergo oportet motorē primū esse in centro aut circūferentia. sed rationabilius est ipm esse in circūferentia. quod probat Aristo. quia propinquiora primo moueri velocius mouētur. quia prius et fortius suscipiūt impressionem mouentis. et sic extrema circūferētie ipsius primi mobilis velocius mouentur. igitur est ibi primus motor primi mobilis. Sed obijceretur contra

quia motor primꝰ est impartibilis nullā habens magnitudinē. ergo nō habet determinatum situʒ in corpe ergo nō est in circūferētia primi mobilis. Rñdetur ꝙ primꝰ motor debet esse in circūferētia primi mobilis nō per determinatiōem sue substātie: sed per efficaciam sui motus. nam ibi primo influit motū celi. ⁊ ibi. s. in circūferētia primi mobilis primo incipit motus. ⁊ sic rōnabilius est ꝙ sit in celo ꝙ̄ in terra. ⁊ adhuc in oriēte ꝙ̄ in occidente. Non sic tamē ꝙ assignet᷑ alicui determinate parti existēti ipius primi mobilis quia pars que nūc est in oriente postmoduʒ est in occidente. sed debet intelligi ꝙ ꝫm sitū orientis primo aspicit primuʒ mobile influendo sibi motum. vt in secūdo celi et mundi dicit᷑ de dextro ⁊ sinistro.

Cōclusio quarta. motor ꝑmus

est omnino impartibilis ⁊ nullā habens magnitudinē quā informet liceʒ habeat magnitudinē qua vtitur. Probat᷑ prima pars conclusionis dupliciter. Primo qꝛ virtus omnis in magnitudine existens per se nō mouet localiter nisi pellēs aut trahēs aut vtroqꝫ modo se habens. Quod aūt sic mouet non mouet nisi motū. ergo variat᷑ de dispositōe in dispositōem. ⁊ ꝑ ꝯñs nō potest mouere motu semper regulari vno ⁊ cōtinuo quoꝝ opposita sunt demonstrata de primo motore. Ex his pateʒ solutio dubitatōis quā hic mouet Aristo. an. s. aliqd̓ mouens motū mouere possit motu vno ⁊ simpliciter cōtinuo. Respōdet ꝙ non. quia tale mouēs ex quo motū est liceʒ videat᷑ esse vnū est tamē quodāmodo plura. quia variat᷑ de dispositōe in dispositōeʒ. ergo nō potest mouere motu simplicit᷑ vno ⁊ ꝯtinuo. vt patuit in motu ꝓiectoꝝ. liceʒ aer videatur esse vnū mouens vel aqua tamen ibi sunt plura mouētia ꝓpter facilem diuisionem ipius aeris vel aque. ⁊ sic solū motus qui est a motore imobili simpliciter vnus est ⁊ cōtinuus. Secundo ꝓbat᷑ ista cōclusio. quia si primꝰ motor haberet magnitudineʒ aut esset finita: aut infinita. Non infinita. vt patuit in tertio huiꝰ. nam ꝑcedentes libros in ordine ad istū phi appellant phisicos. qꝛ cōsideratio motꝰ in octauo quodāmodo cōtracta est. nec habet etiam finitaʒ magnitudinem. qꝛ cum moueat tempe infinito oportet ꝙ sit virtutis infinite. modo virtus infinita nō potest esse in magnitudine finita. ergo ⁊c̄. Ex quo sequit᷑ ꝙ est indiuisibilis. q̄a nihil est diuisibile nisi quātum. Secunda pars cōclusionis pateʒ quia motor primꝰ habet primū mobile quo vtit᷑ tanꝙ̄ instrumento ad explicatōeʒ formaꝝ naturaliū in materiā generabiliū ⁊ corruptibiliū ad ꝯꝫuatōeʒ ipaꝝ. ⁊ ꝑ hoc soluit᷑ secūda rō an̄ oppositū.

Ad rationes ante oppositum:

due prime solute sunt. Ad tertiam dicit᷑ ꝙ motor primus nō est infinitꝰ infinitate quantitatis diuisiue ꝫ infinitate virtutis que seq̄tur formaʒ. ideo ꝑfectissimꝰ ⁊ simplicissimus est. Et ita finit peripatheticoꝝ ꝑnceps Aristoteles cōem cōsideratōem de rebꝰ naturalibus quā tradit in libro phisicoꝝ siue de phisico auditu in primo et in vniuersali totius nature initio qd̓ deꝰ est ꝑ oīa beatus.

Et sic est finis libroꝝ phisicoꝝ.

Sequit᷑ liber de celo ⁊ mūdo.

De natura scientia fere plurima videtur circa corpora ⁊ magnitudines. ⁊ hoꝝ existēs passiones ⁊ motus.

Circa initium primi libri de celo ⁊ mūdo. Querit᷑ primo vtruʒ scientia naturalis sit circa corpora ⁊ magnitudines. Arguit᷑ ꝙ nō. naʒ mathematica ē circa corpora ⁊ magnitudiēs. ḡ sciētia naturalis nō est circa corpa ⁊ magnitudines. ꝯña pateʒ. q̄a diuerse scientie versant᷑ circa obiecta diuersa. ¶ Secūdo arguit᷑. multa cadūt sub cōsideratōe sciētie naturalis q̄ nō sunt corpora neqꝫ magnitudines vt aīa. nā materia ꝑma. motores orbiū. infinitū. vacuū. ḡ scia naturalis nō ē circa corpa ⁊ magnitudines. imo circa multa alia. Ad oppositū est phus in ꝑncipio huiꝰ libri de celo ⁊ mūdo sic dicens. De natura sciētia fere plurima videtur circa corpa ⁊ magnitudines ⁊ hoꝝ existēs passiones ⁊ motus. Ideo primo videbit᷑ de quesi.

imperij in phisicis

to. Secūdo declarabūtur aliqua dubia.

Quantū autem ad primū sciendū est primo ꝙ vt hʒ phus in phemio phisicorū tūc opinamur scire vnūquodq cū causas cognoscimus primas ⁊ pma pncipia vsq ad elemēta. Et q phs manifeste ostēdit i sciētijs esse pcessum ordinatū quādo pcedit a primis causis et principijs vsq ad proximas cās: q sunt elemēta cōstituētia essentiā rei. ⁊ hoc est rationabile. Nam pcessus sciētiarū est opus ratōis cui⁹ pprū est ordinare Jdeo in omi opere ratōis aliquis ordo inuenitur fm quē pcedit ab vno in aliud. Et hoc patʒ tam in ratiōe practica cui⁹ cōsideratio est circa ea que nos facimus. ꝙ in ratōe speculatiua cui⁹ cōsideratio est circa ea q sunt aliūde facta. s. a natura. Jn cōsideratiōe autē practice ratiōis inuenit pcessus de priori ad posterius fm q̄druplicē ordinatiōeʒ. Primo fm ordinē apphensionis put practicus. vt artifex primo apphendit formaʒ domus absolute: ⁊ postea inducit eam in materia. Secūdo fm ordinem intentōis fm ꝙ artifex intendit totā domū pficere ⁊ ppter hoc facit quicqd opat circa ptes. Tertio fm ordinem compositōis put prius dolat lapidē vel ligna ⁊ postea cōponit adinuicē ad cōstructionē parietis ⁊ totius. Quarto fm ordineʒ sustentatiōis artificij put artifex facit fundamentū supra qd cetere partes domus sustēent. Et similiter inuenit quadruplex ordo ratōis in cōsideratōe ratōis speculatiue cōformiter ad ordinem rationis practice. Prim⁹ ordo est fm quē ratio speculatiua pcedit a cōiorib⁹ ad min⁹ cōia. ⁊ hic ordo ratiōis corrūdet primo ordini rōnis practice: qui dicebat ordo apphensiōis. Uniuersalia enī cōsiderant fm formā absolutā. particularia vo fm applicatōem forme ad materiā. sicut dicit phus in hoc primo. ꝙ q dicit celū dicit formā. qui aūt dicit hoc celuʒ dicit formā in materia. Secūdus ordo est fm quem totū prius cadit in cōsideratōe ꝙ partes. et hoc loquēdo de partibus fm materiaʒ que sunt partes indiuidui. ⁊ iste ordo correspondet ordini intentiōis quo prius intendit totum ꝙ pars. Tertius ordo est fm quem ratio pcedit a simplicibus ad cōposita inꝙtuʒ cōposita cognoscūtur per simplicia sicut per principia. ⁊ hic ordo comparat tertio ordini queʒ dicimus cōpositionis. Quartus est fm quem necesse est ratiōem prius cōsiderare partes principales: sicut cor[illegible] in corpore animalis perfecti ꝙ partes minus principales. ⁊ iste ordo correspōdet ordini sustentatiōis. Unde vt habet sanctus Thomas iste quadruplex ordo in pcessu sciētie naturalis inuenitur.

Pro quo sciendu est secundo ꝙ in scientia naturali primo determinant cōmunia. ⁊ hoc in libro phisic. cuʒ determinat de ente mobili in cōmuni cōsiderato. inꝙtuʒ mobile est. Jn alijs autem libris applicant cōmunia ad ppria ⁊ specialia subiecta motuum specialiū. Et quia subiectū motus est corpus vl' magnitudo. quia nihil mouet nisi quantū. vt dicebat septimo phisic. Jn corporibus ergo necesse est tres alios ordines attendere. Unuʒ fm quem totū vniuersum corporeū prius cadit sub cōsideratōe ꝙ sue partes. Alium vo fm quem corpora simplicia prius cadunt sub cōsideratōe ꝙ composita siue mixta. Tertium autem fm quem inter simplicia corpora necesse est de priori cōsiderare. scʒ de celesti corpore per qd omnia alia firmant. Et hec tria in hoc libro aguntur. in quo tradunt quedā pertinētia ad corpus celeste sicut in secūdo libro. quedam etiam ptinētia ad alia simplicia corpora sicut patet in tertio ⁊ q̄rto. in quib⁹ determinat de elementis. Jn primo autem hui⁹ determinatur de pertinētibus ad totam vniuersum et de ipso toto vniuerso in se cōsiderato. Modo iste liber est prim⁹ post librū phisicoꝝ. int omes libros phie naturalis. Propter qd etiam in principio hui⁹ libri incipit phus a diffinitione corporis: ad qd applicant omnia que in libro phisicoꝝ in cōmuni tradita sunt Et ex hoc clare patʒ ordo hui⁹ libri ad pcedentes ⁊ sequētes phie naturalis. Patʒ etiam ordo libroꝝ partialiū hui⁹ libri. Naʒ in primo agitur de toto vniuerso ⁊ de ptinentibus ad ipm. Jn secundo vo agitur de perfectissima eius pte. s. de corpore celesti ⁊ de ptinentib⁹ ad ipsum. Jn tertio vo ⁊ q̄rto libris agit de grauib⁹ ⁊ de leuib⁹ simplicib⁹ inꝙtuʒ mobilia sunt ad vbi. Jn tertio fm opinionem antiquoꝝ. Jn q̄rto fm opinionē ppriam. Patet etiaʒ q̄re hic liber vocat de celo ⁊ mūdo. ⁊ q̄re hic agit de corpib⁹ simplicib⁹.

alias. 6°

Sciẽdũ est tertio. ꝙ aliter ⁊ alit̃ considerat phus naturalis et mathematic⁹ corpa et magnitudines: nã phisicus considerat corpa ⁊ magnitudines inquãtũ sũt termini corpoꝝ naturaliũ mobiliuȝ diuersis motibus. sed mathematicus considerat corpa de genere quantitatis ſm se abstrahẽdo ab omni materia sensibili. inquantũ .s. sunt magnitudines cõmensurabiles abstrahẽdo ab omni motu ⁊ mutatiõe. ideo pȝ ꝙ sub alia rõne formali considerant hmõi corpa a phisico. et alia a mathematico.

Quibus notatis sit conclusio resp̃ofiua ad quesitum. Scientia naturalis versa[tur] circa corpa ⁊ magnitudines ⁊ horũ existentiã passiões et motus. Probat̃ h̃ conclusio. rõne text⁹. nam res naturales sũt corpa ⁊ magnitudines ⁊ que ad hec ptinẽt sed scientia naturalis est de rebus naturalibus. ergo scientia naturalis est circa corpora ⁊ magnitudines.

Dubitat̃ primo de subiecto attributionis huius libri. Et ad hoc respõdet Alexander quẽ videt̃ insequi sanct⁹ Thomas ꝙ totum vniuersum est subiectum in hoc libro. q: in h lib. determinat̃ de corpib⁹ simplicib⁹ ſm ꝙ sunt partes cõstitutiue totius vniuersi. et confirmat dictũ suũ. q: hic liber intitulat̃ de celo ⁊ mundo. Alter vo phus noĩe Jambicus videñs ꝙ inter corpa simplicia p̃mũ ẽ corpus celeste. ideo dicit ipm eẽ subiectũ huius libri. ⁊ ꝙ ð alijs corpib⁹ simplicibus solũ agitur hic ex consequẽti. p: ꝙ to ab ipo celo continent̃ ⁊ influentias ei⁹ recipiũt. istud dicit Simplicius qui ẽ de Jambice opinione vel saltim per accidens p: quanto notitie ipsorũ corpoꝝ assumunt̃ ad manifestandũ ea que de corpe celesti hic dicũt̃ Sed hoc videtur irrationabile. q: phus fecit speciales libros de alijs corpib⁹ simplicibus grauibus et leuibus. modo ð hijs que ex consequẽti vel solũ p accidens i aliq̃ scientia considerantur non est moris apud Aristo. speciales facere libros. ideo Simplicius dicit ꝙ in hoc libro agitur de omnibus corporibus simplicibus ſm ꝙ conueniunt in cõmuni ratione corporis simplicis. Sed omissis omnibus istis opinionibus. Respõdetur cum Alberto qui in hoc passu cõmunius tenetur ꝙ in hoc libro agitur de corpe mobili ad vbi inquantum ẽ tale. licet enim elementa sint generabilia ⁊ corruptibilia h tamen non habent inquantuȝ mobilia sunt ad vbi ⁊ habet idem Alber. q: motus localis ſm se est entis perfecti nihil varians: nec de substantialibus rei. nec ð hijs q̃ substantiam rei absolute consequuntur. sed p̃cise ſm motũ localem mobile transmutatur de loco ad locum. ideo corpus mobile tali motu absolute ⁊ in vniuersali consideratuȝ est vnius potentie et vnius scientie et vnius diffinitionis. non quid logice tm̃. sed phisice. analogice tamẽ conueniẽns spẽis corporibus simplicibus. Ideo non est sic intelligendum. ꝙ talis diffinitio sumat̃ ab aliq̃ vna forma substantiali aut accidẽtali in existente omnibus corporibus mobilibus ad vbi. Et ex hoc patet quare iste liber immediate sequitur librũ phisicorũ. q: scilicet potentia ad motum localem est simplicior: prior ⁊ vniuersalior q̃ sit potentia ad quemcũ ꝙ aliũ motum. vt dicit albertus. Patet etiam quare in hoc libro non agitur de corporibus mixtis. quia scilicet non habẽt motum localem. nisi per naturam elementi predominantis. Patet insuper ꝙ in hoc libro agitur solum de elementis inquantũ sũt grauia vel leuia et localiter mobilia. et nõ inq̃tum sũt calida frigida humida vel sicca.

Dubitatur secundo circa textũ. quare phus dicit fere in textu. Respondetur ꝙ causa est. vt dicit sanctus Thomas. quia paulopost dicit textus natura constantium quedam sunt corpora et magnitudines vt sunt inanimata corpora. quedã vero sunt habentia corpora et magnitudines vt animata corpora. corpus enim animatũ magis est id ꝙ est ſm animam q̃. ſm corp⁹ ideo potius dicitur habens corpus vel magnitudinem q̃ ꝙ sit corpus vel magnitudo. Alia vero sunt principia istorum sicut st̃ anima et materia. Et adhuc preter ista quedam considerantur in scientia naturali que conueniunt corporibus et magnitudinibus vel ſm rem et veritatem vt motus et temp⁹ vel ſm opinionem vt vacuum et infinitum. ideo phus dicit fere. quia non omnia h cõsiderata sunt corpora et magnitudines. Et si queratur quid intelligit phs p passiones

et mot⁹. Dicit. s. Thomas. q̄ p passiones itelligit alterationes et alios mot⁹ cōsequētes alteratiōꝫ fm q̄s aliq̄d mutaꝛ de substātia rei. ꝫ p mot⁹ intelligit mot⁹ locales q̄ int alios sūt pfectiores et priores. dicit tn̄ Alb. q̄ p passiōes intelligit ꝓprietates corporū q: sciētia nō solū considerat subiectū. ꝫ etiam ꝓprietates. Sed p mot⁹ intelligit operationes q̄ nō sūt sine motu. Et q: scia nō solū cōsiderat subiectū et ꝓprietates. ꝫ etiā principia subiecti. Jō subiūgit phs. s. q̄ scia naturalis ē circa principia ~~elemēti~~ substātie et corporis mobilis. Et p hoc ptꝫ q̄ phisicus cōsiderat corpus de genere substātie. q: solū tale ē primū subiectū mot⁹. mathematic⁹ vo cōsiderat corpus de genere quantitatis cum tali corpore de genere substantie. capiendo tn̄ p formali corp⁹ de genere q̄ntitatꝭ.

Rationes ante oppositū sunt solute. Sequitur in textu. Continuū q̄d ē igiꝛ ē qd̄ diuisibile ē in semp diuisibilia.

Queriꝛ secundo: vtrum mundus sit pfectus. Et arguiꝛ q̄ nō illud nō est pfectū cui pōt fieri additio. ꝫ mūdo pōt fieri additio. ḡ nō ē pfect⁹. Secūdo arguiꝛ in mūdo cōtingūt plures defect⁹ puta monstra et petā. ꝫ defect⁹ est ꝯ rōnē pfecti. ḡ mūdus nō ē pfectus. Ad oppositū ē phs in pmo cap. primi tractatus hui⁹ libri.

Sciendū est pmo q̄ philosoph⁹ intendit in isto libro determinare d̄ toto vniuerso corporeo. et de ptibus pncipalib⁹ ei⁹ q̄ sūt simplicia corporea. s. celestia et elementa iō pmittit diffinitiōꝫ cōtinui qd̄ ē genus ad corpus. et postea posita diffinitiōe cōtinui subiungit diffinitiōꝫ corpis. ex q̄ cū ꝓbatione ei⁹ infert pfectōnē vniuersi corporei. q̄ tamē pfectio etiā ptib⁹ toti⁹ cōuenit vniuersi cōsimili mō.

Pro quo sciendū est secundo q̄ cōtinuū diffiniꝛ qd̄ ē diuisibile in sp diuisibilia. et hec diffinitio cōtinui sumiꝛ ex ptib⁹ cōpatis ad totā que et sic hn̄t rōnē materie vt dicit. 2 phisicoꝝ. et hec diffinitio cōis est phisico. q: cōsideratio naturalis versaꝛ circa materiā. ꝫ q: cōsideratio logici circa speciē et formā versaꝛ. iō logic⁹ aliter diffinit cōtinuū diffinitiōe formali dicēs. Cōtinuū est cuius ptes copulaꝛ ad aliquē terminū cōeꝫ q̄ vo termin⁹ cōtinui ē q̄si forma ipi⁹ i vtra q̄ diffinitiōe d̄ꝫ intelligi q̄ntū p genere.

Sciendū est tertio: q̄ phūs cōseq̄nt diffinit corp⁹. Corp⁹ ē qd̄ ē vndiq̄ diuisibile h̄ est ex oi pte siue fm oēm dimēsiōꝫ quā diffinitiōꝫ ꝓbat phs tali rōe. q: corpus diuidiꝛ tripliciter fm tres dimēsiōes. qd̄ aūt diuidiꝛ fm tres dimēsiones diuidiꝛ fm oēs ḡ corpus ē vndiq̄ diuisibile. Maior ē manifestat phs q̄si p diuisionē. manifestū ē eni q̄ magnitudinū q̄dā diuidiꝛ ad vnā ptē. et hec d̄ linea. q̄dā ad duas. et hec d̄ superficies. q̄dā vo diuidiꝛ fm tres et talis ē corpus. Sꝫ minorē illius rōnis ꝓbat phs. s. q̄ pter tres dimēsiōes nō sit alia dimēsio p hoc q̄ tria hn̄t rōnē et sint oia. q: hn̄t rōnē cuiusdā totalitaꝭ. ita vt ternarius nūer⁹ sit nūer⁹ ois et tot⁹. ḡ qd̄ diuisibile ē fm tres dimēsiones diuisibile ē fm oēs. q̄ aūt ternarius sit nūer⁹ ois et totus ꝓbat phus ex dicto Pitagoris. dicētiū totū et oīne eē determinata tribus scꝫ principio medio et fine.

Ubi sciendū est quarto: q̄ hoc idē. s. q̄ nūer⁹ ternari⁹ sit nūer⁹ ois et totus ꝓbat phs ex hiis q̄ cultu diuino seruata sūt apud antiq̄s. Antiq̄ eni in legib⁹ suis q̄s oēs naturaliter acceperūt constituerūt sacrificādū eē diis numero ternario. s. igne thure. et orōe. ꝯstituerūt q̄ h̄ fiedū trib⁹ vicib⁹. s. mane vespe et meridie. et fm tria pūcta emisperii. vn̄ quedā ex legibus p̄cepit deū adorare ad orientē. et h̄ fuit lex Pitagore et cōsonat legi nostre. ꝫ alia lex p̄cepit deuꝫ adorare in meridie. et hec fuit gesti pmo. et huic ꝯsonat lex mahometi. q̄dā vo alia lex p̄cepit adorare deū in occidentē et hec fuit moysi. Et hoc ꝓbat phs ex cōi mō loq̄ndi q̄ eo q̄ cōis ē oībus videꝛ ex eo sūpsisse pncipiū. cū eni sunt duo solū nō vtimur noīe ois. ꝫ dicimus ambo. ita q̄ primū circa q̄ vtimur noīe ois est nūerus ternarius. quare sequiꝛ q̄ nūer⁹ ternari⁹ est nūer⁹ ois et tot⁹. q̄ oia sūt adinuicē ꝓpinq̄ aut idē. Et si patet minor illi⁹ rōnis q̄. s. pter tres dimēsiones nō sit alia dimensio. et cum corp⁹ diuidaꝛ fm tres dimēsiones sequiꝛ q̄ diuidiꝛ fm oēs.

Sciendū est quinto: q̄ hec tria omne totum et perfectū nō differunt ad inuicem fm speciem. hoc est fm formalē rōnē q: quodlibet illoꝝ q̄ndam integritatem importat. sed in aliquo differunt hoc est i ma

prima

teria et subiecto inquātū de diuersis dr̄. nā ōme attribuit̄ discretis ꝛ cōtinuis q̄ faciliter diuisibilia sunt. sicut sunt cōtinua humida. sicut nos dicimus ois hō ꝛ ois aqua. ꝟ totū indifferenter attribuit̄ oībus cōtinuis. ꝛ etiam q̄nꝙ discretis. ꝑfectū vero indifferenter attribuitur cōtinuis ꝛ discretis ꝛ nō solū ipsis sed etiā formis ꝛ virtutibus. vel aliī posset dici et quasi in idē redit. ꝙ forma dicitur ois ꝟm q̄ ipa vna eēns multiplicata ē in diuersa subiecta. sed dicitur tota siue totū ꝟm ꝙ vnitiua est partiū integraliū. ꝟ dicitur ꝑfecta ꝟm ꝙ dat esse materie ꝛ ipam ꝑficit.

Sciendū est sexto. ꝙ mund⁹ dupliciter potest accipi. Uno mō ꝑ tota vniuersalitate rez. ꝛ hoc mō prima cā de mundo ē. Secūdo mō pōt accipi ꝑ vniuersalitate rez ꝑductaz. ꝛ illo mō intelligētie sunt de mūdo. sed nō prima cā. Tertio mō capitur strictius ꝑ vniuersalitate rerū corporearū et hoc mō magis capit̄ in ꝑposito. 4⁹ mō ꝑ aggregatōe ex elemēt ꝛ elemētat ꝟm quod dicit prio metheor. q: necesse ē hūc mundū inferiorē latiōib⁹ supioꝝ corpoꝝ cōtinuū esse vt tota virtus ei⁹ inde gubernet̄. Perfectū etiā dupliciter accipit. vno mō simplicit̄ exponendo ipm negatiue. s. cui nihil deest. ꝟ cōtinet oēz ꝑfectionē rez. ꝛ ꝟ mō sola prima cā dr̄ ꝑfecta. Secūdo dr̄ ꝑfectū in genere qd̄. s. hz oia q̄ ad ꝑfectōz sui generis requirūt. ꝛ hoc mō mūd⁹ dr̄ ꝑfect⁹ et hō ꝛ cetera habētia oia ad suū eē reqsita.

Tunc sit conclusio prima. Corp⁹ est ꝑfecta magnitudo ꝑbat̄. nā corp⁹ hz tres dimēsiōes. ḡ hz oēs ꝯntia. iā ꝑbata est. q: oē totū ꝛ ꝑfectū idē sūt. ḡ i genere magnitudinū corp⁹ est ꝑfecta magnitudo. Secūdo ꝑbat̄ illō qd̄ ē termin⁹ i ꝑgressiōib⁹ ꝛ a q̄ [illegible] in alia magnitudinē ē ꝑfectā. q: nō f. trāsitus de vno in aliud. nisi ꝑpt aliquē defectū sicut fit trāsit⁹ ex linea in supficiem. ꝛ ex supficie in corpus. ex corpe aūt non fit transitus.

Cōclusio respōsiua mund⁹ tertio mō acceptus est ꝑfectus. Probat̄. nā ōme corpus ē ꝑfectū. ꝟ mūd⁹ tertio mō ē corporeus. ergo ꝑfectus. sed q: hec ꝑfectio generalis ē ōni corpori. nō ꝑbs pōnit vnā aliam ꝑpriam ipi vniuerso. q: in ipis corporibus reperiunt̄ aliq̄ q̄ continēt ꝛ nō cōtinēt̄. vt vltia spa. quedā vero q̄ cōtinēt̄ ꝛ non cōtinent vt terra. q̄dā vō q̄ continēt ꝛ cōtinent̄ vt corpora media. ꝟ quicqd continet. vel continet̄ vel vtroꝙ mō se hz. qd̄ammō ad aliqd̄ terminat̄ ꝛ ē quodāmō multa. et habet aliquid inꝑfectionis. ergo corp⁹ simplex ꝛ ꝑfectū. neꝙ continet. neꝙ cōtinet̄. tale aūt est totū vniuersū. ḡ ꝛc̄.

Dubitatur prio. que sunt partes pncipales vniuersi. Dicēdū ē ꝙ sūt corpora que sibi determinant certū situm i vniuerso cuiusmodi sunt corpora simplicia celum et quattuor elementa. quia mixta ꝟm se non habent situm in vniuerso, nisi ratione simplicium.

Dubitatur secundo. qualiter intelligit̄ dictū Pitagore. s. oia sunt determinata trib⁹. Rn̄det̄ ꝙ sic. q: ꝑfectio vniuscuiusꝙ rei cōsistit. s. i essentia seu substantia tāꝙ in principio. in virtute tāꝙ in medio ꝛ i opatiōe tāꝙ in fine ꝛ vltimo.

Dubitatur tertio: vtruz probatio pbi per quā ꝑbat ꝙ nō sunt nisi tres dimensiones sit efficax. q: scz numerus ternarius est numerus ois ꝛ tot⁹. Et vī ꝙ nō, naz ex eodē principio possem⁹ cōcludere ꝙ non sint nisi tria elemēta ꝛ tres digiti i vna manu. Ad hoc respondet Simplici⁹ ꝙ pbus in isto passu nō ꝑcedit demonstratiue. ꝟ probabiliter ꝛ hic mod⁹ est sufficiēs post demōstratiōes suppositas in alijs sciētijs. q: determinare de dimēsionibus inquātū hmōi spectat ad mathematicū. s. ad geometraz. sicut ꝑbat Ptholomeus. q: impossibile est plures lineas ꝑpendiculares quā tres concurrere in eodē puncto hoc est sibiinuicē intersecare ad angulos rectos sperales Supposita igit̄ demonstratiōe a mathematico vt. mr pbs in ꝑsenti passu testimonio ꝛ signis antiquoꝝ. Dicitur vlterius ꝙ ꝑpter affinitatez numeroꝝ ꝛ magnitudinū pbs vtit̄ numeris ꝟm morē Pitagoricoꝝ qd̄ nusꝙ in suis libris alibi inuenit̄ facere.

Ad rationes ante oppositum: Ad primā dr̄ ꝙ vniuerso nihil pōt addi qd̄ ptineat ad ei⁹ ꝑfectiōez ꝑ rōnē. Ad secūdā dicebat̄ 2. phisicoꝝ ꝙ mōstrā sūt pctā in

ordine ad naturā particularē z nō ad vniū salez siue ad totū vniuersum. Seqꝫ tert⁹ de his aūt q̄ fm spēm ip̄i⁹ partib⁹ z c̄.

Queritur tertio: vtrum vnius corpis simplicis sit tm̄ vnus mot⁹ simplex fm naturā. Arguitur primo contra supposi tū. q: celū est corpus simplex. z tn̄ nō moueꝫ naturaliter siue fm naturam eo ꝙ mouetur ab intelligentia. ergo non cuiusl. bet corpo ris simplicis est aliquis motus simplex fm naturam. Secūdo arguiꝫ mot⁹ celi com positus est ex tardo z veloci. nā ptes ꝓpinq polis tardius moueꝫ partibus remotiori bus polis. eo ꝙ in equali tp̄e minus spaciū ptransiunt. ergo motus celi nō est simplex. tamen celū est corp⁹ simplex. ergo non cuiusl liber corpis simplicis est motus simplex.

Tertio arguitur ois mot⁹ cōposit⁹ est ex partibus q̄ntitatem habentib⁹. g̃ null⁹ mo tus est simplex sed composit⁹. Ultimo ar guitur contra q̄situ. Ignis est corpus. sim plex tn̄ moueꝫ pluribus motibus. q: moueꝫ motu sursum z motu circulari. g̃ vni⁹ cor poris simplicis non est tn̄ vnus mot⁹ sim plex. In oppositum est pħs in tertio cap. huius primi libri.

Pro rn̄sione ad quesitū sciēdū ē prio. ꝙ postq̄ pħs oñdit vniuersū eē pfec tā rōe sue corporeitatis. z rōne sue vniuer salitatis rōne corporeitatis. q: hꝫ tres dimē siones. rōne vniuersalitatis q: extra ipm ni hil ē. ꝗ oia cōplectiꝫ. Iterum quia in tertio phi sicorū antiq̄ dixerunt infinitum eē extra qđ nihil est. ideo posset aliq̄s suspicari z dicere ipm vniuersū esse infinitū. ideo huic opinio ni occurrens pħs concludit ꝙ p̄ter determina tā pfectionē vniuersi considerandū est an ip sum vniuersū infinitū sit fm magnitudinē vel finitū. z quia hoc fieri non pōt nisi p̄mi tus sciaꝫ ptes ex q̄bus integraꝫ ipm vniuer sum z etiā nūer⁹ earūdē partium. ideo p pri⁹ pħs determinat de ipis principalib⁹ parib⁹ vniuersi z de nūero earū. que q̄dē principa liores ptes sūt ipa corpora simplicia. nā aīa lia z plante z cetera talia sūt secūdarie par tes que magis ptinent ad bene eē ei⁹ q̄ ad primariē ei⁹ integritatē.

Sciendū est secundo: ꝙ ad sciē dū numez z distinctionē principaliū partiū vniuersi scꝫ simpliciū corpoꝝ p̄mittit pħs aliq̄ circa numez z distinctioꝫ motuū locali um. q: motus localis est prim⁹ oim motuū z ideo ex distinctōe z nūero motuū localiū cō uenientius arguitur distinctio corpoꝝ. et de hac distinctione motuū localiū videbitur in sequenti cap. et questione.

Sciendū est tertio. Cum pħo ꝙ oē corpus physicū mobile est fm locum fm sui naturā. s. ꝗ ois magnitudo naturaꝫ. puta supficies z linea considerata put sunt termini corporū naturaliū. ita tamē ꝙ cor pora per se mouentur. alie vo p accidens. z hoc capiēdo corp⁹ put corpus ē de genere substātie. Et hoc ē qđ dicit pħs. oia phisica eē corpa z magnitudines fm se ipa mobi lia esse dicūt⁹ fm locū. Et ad ei⁹ pbationē adducit pħs diffinitiōeꝫ nature ex q sic ar gumentaꝫ. Corpora naturalia sunt q habēt naturā. sed natura est principium motus in eis in quibus est. ergo corpora naturalia ha bent principium sui motus in seipis: sed q̄ cūꝗ mobilia sūt q̄cūꝗ motu sūt etiā mo bilia localiter. licet non econuerso. eo ꝙ mo tus localis prior est omniū motuū. oia g̃ cor pora naturalia. naturaliter mobilia sūt mo tu locali.

Sciendū est quarto: ꝙ corpo rū naturaliū q̄dā sūt mixta z q̄dā simplicia. vt dꝫ. 2. phisicoꝝ. z cū mot⁹ sit act⁹ mobilis z actus ꝓportionetur suo pfectibili. oportet ipsos motus proportionari ~~omnibus~~ mo bilib⁹. ꝗ corpoꝝ simpliciū dꝫ eē motus loca les cor que. s. naturaliter cōueniūt ipis sūt simplices. z motus mixtoꝝ mixti. iō si corpa mixta interdū reperiantur moueri aliq̄ motu simplici. vt lapis mouetur deorsū. hoc tamē nō ē fm naturā ꝓpriā. ꝗ fm naturā elementi predominantis in ipis. Et hoc modo sanct⁹ Thomas distinguit motus simplices a mo tibus mixtis. s. ex parte corporum mobiliū ita scilicet vt motus simplex dicatur qui est alicuius corporis simplicis. Albertus tamē aliter distinguit et de hoc videbitur in seq̄n ti questione.

Sciendū est quinto: ꝙ vt hab3 sanctus Thomas. corpus simplex est quod habet principium alicui⁹ mot⁹ naturalis i seipso fm naturā propriam. sicut patet de ig ne qui ē simpliciter leuis z de terra que ē sim pliciꝫ grauis. et de spēb⁹ coꝝ sicut flāma di

suis sicut motus / corpori simplici et mot⁹ cor. per. mixti corporib⁹ mixtis

citur species ignis. ⁊ etiam sicut sunt media elementa quoꝝ aer habet maiorē affinitatē cū igne et aqua cū terra. Sꝫ corp⁹ mixtus est ꝙ ſm ſapīm non habꝫ pricipiū alicuius motus simplicis. Vel aliter possꝫ dici ꝙ corpus simplex ē qḋ n̄ ē resolubile in partes diuersarū rationū hoc est specierū. ita ꝙ cōpositū est ex materia ⁊ forma simplicibus. sic ꝙ forma eius non gerit in se virtualiter pfectiones aliarū formarū specificarū. cuiusmodi est forma elemēti vl̄ vniuersi que simplex est ſm essentiā vel virtutē. Materia etiam elementi vel alicui⁹ corpis simplicis nō est resolubilis in plures materias. ⁊ cū mot⁹ seq̄tur formā q̄ñ est effectus nature ⁊ forma pn̄cipaliter est natura. sequit ꝙ corpis simplicis hoc est habēns simplicē formā ⁊ materiam vnus est motus simplex.

Conclusio responsiua. vni⁹ cor

poris simplicis nō est nisi vnus motus simplex ſm naturā ꝓpriam. Probaſ. q: vni⁹ corporis simplicis nō est nisi vna ꝓpria forma ⁊ simplex. ſ effectus cōsequiſ formā vt dictū est. q: motus est effectus nature. ⁊ forma pn̄cipaliter est natura. ergo vni⁹ corpis simplicis nō est nisi vnus motus simplex. Et notāter dicebaſ ſm naturā ꝓpriam. quia idē corpus simplex bene mouet diuersis motibus. vno modo ſm naturā ꝓpriam ⁊ alio modo ſm naturam cōmunē. vt pbat vltima ratio ante oppositū. Videmus em̄ aquā quādoꝗ ascendere ſm naturā cōmunē ad replendū vacuū. Et si queraſ an sit eadē natura ꝓpria ⁊ cōmunis. Respōdeſ ꝙ in eodē est eadem ſm rem differens ſm rationē. q̄a alia ratōe diciſ propria ⁊ alia diciſ cōmunis ſm diuersos respectus. Nam inq̄tum ordinaſ ad esse ꝓpriū ⁊ ad cōseruationē ꝓpriā ro dr̄ natura ꝓpria. inq̄tum vo ordinaſ ad bonū ⁊ esse toti⁹ vniuersi dr̄ natura cōis. ⁊ sic vna ⁊ eadem natura ~~cōis~~ diciſ ꝓpria ⁊ cōmunis ſm diuersas rationes.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā diciſ vt alīs dicebaſ in phisic. celum habet in se principiū passiuū sui mot⁹. vt habet Albert⁹ in pn̄ti passu. dicens naturalissime celū moueri aīa motrice. ideo in corpe celesti nō ponunſ organa quib⁹ anima moueat ipm corpus celeste. sicut i corpe aialis ponunſ nerui ⁊ musculi quib⁹ aia mouet corpus ꝓpriū. Ad hoc autē ꝙ motus dicatur naturalis sufficit ꝙ sit a pn̄cipio intrinseco passiuo. sicut parꝫ in motu grauiū ⁊ leuiū. Ad secundaꝫ diciſ ꝙ illud non impedit motū celi esse regularē. q: pars formaliter dicta celi in hoc tempe non mouetur velocius q̄ꝫ in alio. quia ptes celi non moueṅſ in actu: ſ solum in potentia. ⁊ ideo in tali motu nō est diuersitas actualis: ſ solum potētialis. vt dicit sanctus Thomas. que non repugnat simplicitati motus. Ad tertiaꝫ dicitur ꝙ motus diciſ simplex. q: non est compositus ex veloci et tardo ſ quia est alicui⁹ corpis simplicis ⁊ nō quietis ~~est~~ indiuisibilis. nō

Anima soluta est in corpore questionis.

Sequiſ in textu. Omnis autem motus ſm locum ⁊c̄.

Queritur quarto vtrum vnius

~~corpis~~ tm̄ sint tres mot⁹ simplices. Arguitur ꝙ non. nam tm̄ sunt due magnitudines simplices. s. recta ⁊ circularis. ḡ tm̄ sunt duo motus simplices. tenet ꝯn̄a. nam ex numero magnitudinū simpliciū cōcludit pħs numerum corpoꝝ simpliciū. Secūdo sic. tot sunt motus simplices: quot sunt corpa simplicia. ſ quinꝗ sunt corpa simplicia. s. celuꝫ ⁊ quattuor elemēta. ergo sunt quinꝗ mot⁹ simplices. In oppositum est pħus in tertio capitulo hui⁹ libri.

Pro rn̄sione ad quesitum scien

dum est primo ꝙ postq̄ pħus ostēdit ꝙ omne corpus phisicū mobile est ſm locuꝫ. ⁊ ꝙ vnius corpis simplicis est vnus mot⁹ simplex ſm naturam ꝓpriam. cōsequenter in eodem capitulo philosophus ponit distinctionem motus localis. dicens ꝙ omīs mot⁹ localis quē vocamus lationeꝫ. aut est rectus. aut circularis. aut mixtus ex his. sicut ē motus obliqu⁹ illoꝝ qui hac vel illac feruntur. Quā distinctionē ꝓbat pħus. naꝫ mot⁹ simplices nō sunt nisi duo. s. motus rectus ⁊ circularis qui ꝓportionaliſ dicunſ ad magnitudinem rectam ⁊ circularē. Quia ergo nō sunt nisi due magnitudines. sequiſ ꝙ nō sūt nisi duo motus simplices. s. rectus ⁊ circularis. Sed arguit sanctus Thomas cōtra hanc distinctionē. q: trāscendētem in aliud gen⁹ scibile nō ꝯtingit demōstrare. vt diciſ primo posterioꝝ. ḡ incōueniēs est per diuisionem magnitudinū ꝑtinentiū ad mathematica

[illegible]

ricos aliqd ɔcludi circa motus ptinẽtes ad phisicos. Ad hoc dicẽdũ est cũ ipo. s. Thoma. ꝙ scia que se hz ex additiõe ad aliã vtitur principijs ei9 in demõstrãdo. sicut geometria vtitur principijs arismetrice. qꝛ magnitudo addit positiões sup nũex. Unde pũct9 dicitur vnitas posita in esse. Silr aũt corp9 naturale addit materiã sẽsibilẽ sup magnitudinez mathematicã. Jdõ n̄ ẽ incõueniẽs si naturalis in suis dimõstratõib9 vtatur pricipijs mathematicis. n̄. n. oĩno ẽ aliud gen9 phisicũ a gñe mathematico. sed aliquid addit phisicuz supra genus mathematicũ. Sed iterũ obijceretur forte contra ꝓbatiõnẽ. nã videtur eẽ falsum ꝙ solũ sunt due magnitudines simplices. vt recta et circularis. nam elica videtur esse vna linea simplex. quia oĩs ps ei9 est vniformis. et tñ linea elica nec est recta nec circularis. ḡ nõ tantũ sunt due magnitudines simplices. Ad hoc dr̄ ꝙ si elica consideretur quantũ ad eius originẽ nõ est linea simplex. s. recta et circularis. causatur eñ elica ex duob9 motibus imaginatis: quoꝝ vnus est linee circumeuntis columnã. alius ẽ puncti moti p lineã rectam. si eñ vtrũqꝫ motus sit et regulariter pficiatur constituitur linea elica p motum puncti in linea mota. sic ḡ relinquitur ꝙ solũ sit due magnitudines simplices. s. recta et circularis. Unde in antiq̃ translatione Auerrois mot9 rectus dicebatur equalis. Uñ simplicitatem motus aliqui volunt attendere ex parte dimensionũ. ita ꝙ motus simplex q̃ ẽ dimẽsionis simplicis recte. s. vel circularis. sꝫ vt in pcedenti q̃stiõe dicebatur ~~tertio~~ simplicitatem motus attẽdit ex simplicitate mobilis fũdatus in dicto philosophi dicẽtis in p̄senti cap. ꝙ corpoꝝ simpliciũ motus sũt simplices cõpositoꝝ vero compositi. Alij vero simplicitatẽ motus accipiũt ex simplicitate motoris.

Alij vero vt moderni dicunt ꝙ mot9 rect9 ẽ simplex ẽ q̃ est a medio vel ad medium sine participatione circularis motus. Sꝫ circularis simplex ẽ q̃ est sine participatiõe ascensus et descensus. Et iste opiniones non contradicũt inter se. qꝛ oẽs ista se concomitantur. s. simplicitas dimensionum mobilis et forme motoris.

Sciendũ est secundo. ꝙ cuz dicitur ꝙ motus circularis est q̃ ẽ circa mediũ. intelligit de medio mũdi qd̃ est centrũ grauitatis terre. tota enim que mouetur circa medium sui nõ mouetur proprie circulariter. imo motus eius ẽ cõpositus ex depssiõe et eleuatiõe.

Sed obijceretur cõtra illud qd̃ dictũ ẽ. nã sm hoc videretur ꝙ nõ oĩa corpora celestia moueantur circulariter. nam sm Ptholomeuz planete mouentur in ecentricis et epiciclis. et hic mot9 nõ ẽ circa mediũ mundi. s. circa cẽtruz grauitatis terre. sꝫ mot9 epicicli q̃ est circa cẽtrũ ipius epicicli qd̃ est circa circũferentiam orbis. centrũ aũt ecentrici est extra centrum mundi. et de hoc lati9 videbitur. Dicendũ est ḡ cũ doctore sancto. ꝙ phs nõ fuit huius opiniõis. sꝫ estimauit ~~et ad min9 nihil dicere in cõtrariũ~~ ꝙ motus corpoꝝ celestium est circa centrum grauitatis terre vt eũ ponebant astrologi sui tpis. Ptholomeus aũt inuenit motus ecentricoꝝ et epicicloꝝ ad saluandum ea que apparent in corporibus celestib9. que forte tñ possent aliter saluari concedendo tamẽ istos mot9 adhuc necessariũ ẽ oĩa corpa celestia moueri circa centruz mũdi sm motum diurnũ q̃ est supme spere secum reuoluens totũ vniuersũ. Et si dicatur vltra ꝙ motus circularis non est simplex. quia ptes celi circulariter moti ascendũt et descendunt. qꝛ planeta cũ est in auge plus distat a medio mũdi q̃ cũ est in opposito augis. ergo ascendit et descendit. ḡ motus celi nõ est simplex. Dicitur ad hoc ꝙ ascẽsus et descensus ꝓprie loquẽdo solũ capiũtur in istis inferioribus. s. infra cõcauũ orbis lune. Diceretur etiã ad formã obiectiõis ꝙ licet aliq pars determinata alicuius orbis q̃nqꝫ plus accedat ad mediũ mũdi et q̃nqꝫ plus recedat. tñ totus orbis sm extremales superficies equaliter semp distat a medio mundi. Et sic apparet ꝙ motus circularis est circa mediũ mundi. et motus rectus simplex est a medio vel ad mediũ. a medio si sit mot9 leuium. et ad mediũ si sit mot9 grauiuz. Et notanter dicitur ꝙ mediũ mundi est mediũ grauitatis terre et nõ magnitudinis. qꝛ cũ terra sit aquis discooperta sm aliquã partez sit ad vitã animantium tuendã. et alia pars sit aquis cooperta. pars discooperta continue calefit a sole et rarefit et leuificatur et ascendit. et ideo nõ est idem mediũ magnitudinis et grauitatis.

Quibus notatis sit cõclusio responsiua ad quesitum. Tm̃ sunt tres mot9 simplices. nã oĩs mot9 simplex vel est rectus

vel circularis. si circularis. sic est circa mediū mūdi. si rectus hoc ē dupliciter. vel est a medio. ⁊ sic est mot⁹ sursū. vel ē ad mediuꝫ. ⁊ sic ē motus deorsū. ꝑ tm̄ tres sūt mot⁹ simplices. Hoc aūt ē cōsonū prius dictis de ꝑfectione corpis q̄ cōsistit in trib⁹. ꝑ bn̄ ē ꝙ mot⁹ simplices diuidūt in tres. Hec tm̄ rō ꝑfecta ē ⁊ nō necessaria. q: solū dat q̄ndā adaptatiōeꝫ. ⁊ sic pꝫ responsio ad quesitū.

Ad rationes ante oppositum.

questiōis. Ad primaꝫ dr̄ ꝙ in genere supiori nō sūt. nisi duo mot⁹ simplices vt rō ꝓbat i genere tm̄ min⁹ generali repiunt tres. Ad vltimā dr̄ ꝙ i spāli sūt q̄nq; mot⁹ simplices ʒ in generali reducūt ad tres distinguendo eos in ordine ad mediū Sequit textus.

Si quidem igitur est mot⁹ simplex qui in circuitu corporis ⁊c̄.

Queritur tertio. Vtrum preter

q̄ttuor elementa ponēdū sit aliqd̄ corp⁹ simplex circulariť motū ab ipis realiter distinctū qd̄ essentia q̄nta a phis nūcupať. Arguiť ꝙ non. q: aer moueť motu circulari vt apparet in motu comete. etiā ignis circulariter moueť. ꝑ ꝓpter motū circularē nō opꝫ ponere corp⁹ simplex aliud a q̄ttuor elemētis. Secūdo nō oꝫ ponere tot mixta q̄t sīt mot⁹ mixti. q: mot⁹ mixti i ifinitū pn̄t variari. ꝑ nō ē necesse ponere tot simplicia corpora q̄t sūt mot⁹ simplices. ꝑ ꝓpt motū circularē nō opꝫ ponere quintū corp⁹. Tertio arguiť ꝙ pter q̄ttuor elemēta sint ponenda plura corpa simplicia. nā duo sunt mobilia motu recto. s. sursū ⁊ deorsū ꝑ erūt duo mobilia motu circulari. ꝑ erūt plura ꝙ q̄nq;.

Quarto arguiť. sicut pter q̄ttuor elemēta ponēdū ē corp⁹ mobile motu circulari ꝙ ē cā trāsmutatiōis iferioꝝ corpoꝝ. ita ponēdū ē aliqd̄ corp⁹ q̄escere qd̄ sit cā ꝑmanētie in reb⁹. ꝑ erūt plura quā q̄nq;. Ad oppositū est phs in. 2. cap. hui⁹ primi.

Pro respōsiōe sciendū est prio

ꝙ postꝙ phs pmisit quedā necessaria ad iuestigandū verā distinctiōeꝫ ⁊ nūeꝝ corporū simpliciū que sūt primarie partes vniuersi. ꝯñr ꝓpo incipit ad ꝓpositū argumentari ostendendo prio. ex natura ⁊ distinctione motuū simpliciū corp⁹ celeste eē alteꝝ a q̄ttuor elementis.

Sit igitur cōclusio prima preter

q̄ttuor elementa ponēdū ē q̄ntū corp⁹ simplex qd̄ est celū distinctū a q̄ttuor elemēt et circulariter motū ʒm naturā qd̄ a phis q̄nta essentia solet nūcupari. Hec ꝯclusio ꝓbať i textu. q̄nq; rōib⁹. pria ē. mot⁹ circularis ē mot⁹ simplex. ꝑ alicui⁹ mobil' simplicis. ⁊ꝫ ꝯña q: motui simplici corrñdet corp⁹ simplex et ecōtra. nā ⁊ si mixta q̄nq; motu simplici moueāt. hoc ē ʒm naturā elemēti in eis pdn̄antis mot⁹ aūt circularis nō ē alicui⁹ q̄ttuor elemētoꝝ prio ⁊ p se. q: q̄ttuor elemēta naturaliter recte mouenť. ꝑ ē alicui⁹ alteri⁹ corpis a q̄ttuor elemētis. ⁊ sic ponēdū est q̄ntū corpus simplex circulariter motū. Et si obijciť. q: duoꝝ corpm bn̄ est vn⁹ mot⁹ simplex ʒm naturā vt terre ⁊ aq̄ ē mot⁹ deorsū. ꝑ nō cuiuslibet corpis simplicis ē vn⁹ mot⁹ simplex ⁊ ꝓpri⁹. Rn̄deť ad hoc ꝙ mot⁹ locales nō couenīūt elemētis ʒm ꝙ calida ⁊ frigida sūt. ʒm q̄s q̄litates inter se distinguūť vt pꝫ ex. 2. d̄ generatōne. ʒ sibi cōueniūt ʒm grauitatē vel leuitatē. ⁊ q: in grauitate ꝯueniūt aq̄ et terra. iō ʒm h ec quodāmō dicūť vnū corp⁹ ⁊ quodāmō moueť vno motu Et sil'r diceret de aere ⁊ igne cōuenientib⁹ in leuitate. Verūtn̄ aqua ⁊ terra differūt in grauitate. q: terra grauis est simpliciter. aq̄ vo ʒm q̄d et in ordine ad supiora elemēta. ⁊ sic grauitas aq̄ differt specie a grauitate terre. iō hec magnitudines sūt principia mouēdi ad diuersa loca specie distincta. Et sil'r diceret de leuitate aeris ⁊ ignis. ¶ Si obijciať etiā contra hāc rōnē vt obijciebať in secunda rōne añ oppositū. Dicit ꝙ mot⁹ cōpositus nō corrñdet corpi mixto ʒm gradū mixtionis q̄ttuor q̄litatū primaꝝ qb⁹ etiā nō cōueniūt mot⁹ locales inquātū hmōi. ʒ ʒm diuersas ꝓportiōes in grauitate ⁊ leuitate.

Et si itex obijcieť. q: ʒm illā rōnem videtur ꝙ essēt plura corpora simplicia. q: sicut motus sursū et motus deorsū dicunť simplices ita etiam motus qui sūt ad alias positionū differentias. s. ad dexterū ⁊ ad sinistrū. ante ⁊ retro. Rn̄deť ꝙ cū corpa simplicia sint essentiales ptes vniuersi oꝫ ꝙ mot⁹ simplices ipis corporibus simplicibus naturales attendanť ʒm cōditiōem vniuersi. qd̄ cum sit spicū vt postea ꝓbabitur. oportet ꝙ motus eius attēdanť p cōpatōeꝫ ad mediū qd̄ ē im

mobile. q: ois mot⁹ sup aliq̄ imobili fūdat. ſ̄m habitudinē ad mediū nō attendit̄ nisi simplex diuersitas in motu ſ̄m q̄d contingit moueri a medio. ad mediū ⁊ circa medium. dextrū aūt ⁊ sinistrum añ ⁊ retro solū considerantur in animalibus ⁊ in celo ⁊ nō ponūtur in motu elementoꝝ. vt postea ꝓbabitur in secūdo hui⁹. ⁊ c. Pro secūda rōe ad cōclusiōẽ suppōnūt̄ tria q̄ꝝ duo habet̄ i litera. et tertiū ē ad sensū manifestū. Primum est ꝙ mot⁹ cōueniēs alicui corpori cōtra naturam cōtrariat̄ motui cōuenienti sibi ſ̄m naturā. Secūdo ē ꝙ tm̄ vnū vni ē cōtrariū q̄d est intelligendū ſ̄m idē q: nihil differt idē ſ̄m diuersa pluribus ꝯtrariari vt vnū viciū reliquo vitio ⁊ virtuti cōtrariat̄. tertiū est q̄d ē ad sensū manifestū. s. ꝙ est aliq̄d corpus motū circulariter. Tunc formatur secunda ratio. q: vel motus circularis conuenit illi corpori ſ̄m naturā. aut p̄ter naturā. si ſ̄m naturam. tunc non potest esse aliq̄d quattuor elementorum vt patet ex prima rōne. ⁊ sic habet̄ intentū. si p̄ter naturā tunc contrariat̄ motui q̄ sibi conuenit ſ̄m naturā. ⁊ ita si tale corpus sit ignis cōtrariabit̄ motui sursum ignis. cui etiā cōtrariat̄ mot⁹ deorsū. ḡ nō tantū vnū vni opponit̄ q̄d est cōtra aliā suppositionē. ⁊ pari mō ostendet̄ ꝙ nō sit aliquod aliud a quattuor elementis ꝙ sibi ꝯueniat ille mot⁹ ſ̄m naturā. ⁊ sic habetur intētū. Tertia rō ad ꝯclusionē motus circularis est prior motu recto. nam circularis ꝑfectior est eo. nam linea circularis ꝑfectior est recta. Quia circulari nihil ṗt addi recte finite aliq̄d ṗt addi. si vo fuerit infinita ē impfecta. q: caret fine et ꝑfectione. ⁊ sic motus circularis ē prior recto. s mot⁹ prior naturaliter est prioris corporis. cum ḡ mot⁹ simplex sit naturaliter alicui⁹ corpis simplicis q̄d nō dicitur aliquod elementoꝝ. seq̄tur ꝙ motus circularis ē naturalis alicui corpori dignori ⁊ priori ip̄is elementis. Et si obijciatur ꝯtra hanc rōnem. nam linea recta habet principium medium ⁊ finem in q̄bus ꝯsistit ꝑfectio vniuscuiusq̄ rei. ḡ nō ē impfecta. Dicitur ad hoc ꝙ aliquid sit ꝑfectum particulariter oportet ꝙ habeat principium mediū ⁊ finē in seipo in quib⁹ ꝯsistit ꝑfectio vniuscuiusq̄ rei. Sed ad rōnē ꝑfecti simpliciter requirit̄ ꝙ non sit aliquid extra ip̄m. et hic modus ꝑfectiōis reperitur in primo corpore quod est aliorū corporum ꝯtentiuum. Et sic linea circularis dicitur ꝑfecta. quia nihil sibi pōt addi. linea vo recta dicitur impfecta. Et si arguitur iterū de diametro circuli etiam nihil pōt addi. ⁊ tamē est linea recta. ergo non cuilibet linee recte ṗt aliquid addi. Dicitur ꝙ diametrum pōt recipere additionem inquantum linea recta potest recipere additionē. licet ex pte mediū in quo est nihil possit addi sibi. Pro quarta rōne supponūtur duo. Primū est ꝙ ois motus simplex conueniens alicui corpori ꝯuenit sibi aut ſ̄m naturam aut p̄ter naturam. Secundum est ꝙ mot⁹ ꝯueniēs alicui p̄ter naturā ꝯuenit alteri ſ̄m naturā. Tunc arguit̄ sic manifestum est aliq̄d corp⁹ moueri circulariter. vt patet de supma regione aeris. et etiam de corporibus celestibus. vel ḡ ſ̄m naturā vel preter naturam mouetur non primum quia aer sicut ignis ſ̄m naturam propriam mouetur recte. ergo preter naturam mouetur circulariter. et per consequens oportet ponere aliud corpus ab igne quod ſ̄m naturā mouetur circulariter. tale autem corpus non est aliquod quattuor elementorum. ergo p̄ter quattuor elementa ponendū est q̄ntū corp⁹. Quinta ratio. solus motus circularis est ꝑpetuus. vt p₃ ex octauo phisicoꝝ. ergo corpori moto circulariter naturaliter ꝯuenit. Tenet ꝯsequentia. q: vt habet text⁹. q̄d p̄ter naturam est trāsit citissime. et hoc est q̄d d̄r. ꝙ nullū violentū ꝑpetuo durat. sed nullum elementoꝝ ſ̄m naturā mouet̄ circulariter. ergo preter quattuor elementa ponendū ē q̄ntum corpus circulariter motum ſ̄m naturam q̄d segregatum est a corporibus inferiorib⁹ ⁊ q̄litatib⁹ ip̄oꝝ. ⁊ tanto habens honorabiliorē naturā quāto plus elōgatū est ab hijs elementis situ ⁊ ordine. Et quo p₃ p̄mū celū inter cetera corpora celestia fore nobilissimū. q: ē ꝯtinēs oia ⁊ a nullo cōtinet̄. ⁊ iō suo mō excedit alia. sicut forma excedit materiā. q: ꝯtinēs h₃ ratiōnē forme ⁊ ꝯtētū materie. vt dicebatur. 4. phisicoꝝ.

Ad rationes ante oppositum.

Ad p̄mā dicitur ꝙ nec ignis nec aer mouet̄ circulariter ſ̄m naturā. sed preter naturam. ṡ est supra naturam ⁊ nō contra. nam nata sūt obedire corporibus superioribus. Secunda ratio soluta est. Ad tertiam dicitur ꝙ duo sūt m. bilia motu recto gener. subal

mobatur q̄ q̄ quattuor ele habet aliq sibi natura rectu

terno distincta: sed sunt plura specie distincta. similiter sunt plura mobilia motu circulari sm̄ speciē determinatā. sed omnia cōueniūt in hoc ꝙ mouētur circa mediū mūdi motu diurno. Ad quartā dicit ꝙ phus naturalis ex motu circulari deuenit in cognitōem corporis celestis: ideo non posuit corpus quiescens. sed posuit primū mobile qḋ per motum suū maxime vniformez est causa ꝑmanentie rerū. ⁊ posuit ꝙ motus solis sub obliquo circulo ⁊ alioꝝ planetarū est causa generationis ⁊ corruptiōis ꝑ accessum ⁊ recessum ad nos. vt videbit in secūdo huiꝰ. ⁊ in libro de generatōe. Theologi autē ꝓpter alium finē posuerūt corpus imobile qḋ celum empirreum vocauerūt. sed de hoc non est sermo apud phos. Sequit in textu. Quoniaz autem hec supponūtur ⁊c̄.

Queritur sexto vtrum celum sit leue ⁊ graue. Arguit ꝙ sic. nam ascendit ⁊ descendit. vt patet in ecentricis ⁊ epiciclis circulis. sed grauitas ⁊ leuitas sunt principia ascensus ⁊ descensus. ergo celū est graue ⁊ leue. Secūdo arguit. celū est rarū ⁊ densum. sed rarū est leue ⁊ densum est graue. ergo celum est graue ⁊ leue. Maior patz per cōmentatorē. dicentē ꝙ planeta est densior ꝑs sui orbis. Tertio arguit. si pars celi sepa-
et retur a totoꝰ tenderet ad locū totius ⁊ moueretur sursum. ⁊ cuz idem sit motus totius et partis: sequit ꝙ totū celum mobile est sursū ⁊ per cōsequēs est leue. In oppositū est phus in q̇nto capitulo huiꝰ libri sic dicens. Manifestum quia nec grauitatē nec leuitatem habet corpus totum.

Pro responsione sciendū ē primo ꝙ postꝙ phus ꝓbauit ꝙ p̄ter q̈tuor elementa ponendū est aliqḋ corpꝰ simplex. cōsequēter ostendit differētiaz huius q̇nti corporis ab alijs q̈tuor corꝑibus que elementa dicunt. Et primo ex parte motus localis. Secūdo ex parte alioꝝ motuū. Et quia grauitas ⁊ leuitas sunt principia motuū localium in istis inferioribꝰ. ideo ōndit phus differentiā huiꝰ corꝑis ab elemētis ex ꝑte grauis aut leuis. Et quia principiū demōstrationis est ip̄a diffinitio siue qḋ quid. ideo ad h̄ ostēdendū p̄mittit phus diffinitiōes grauis ⁊ leuis leuissimi ⁊ grauissimi. quibus diffinitionibus ad p̄positū vtitur tanꝙ quibusdam suppositōibus. Sed in quarto huiꝰ diffusiuꝫ cōsiderabit de ip̄is. in quo quidē quarto libro agitur de substātia seu natura grauis ⁊ leuis. Diffinit ergo philosophꝰ graue hoc modo. Graue est qḋ natū est ad mediū moueri. Leue autez qḋ natum est moueri a medio. Unde phus vtit tali modo loquēdi: vt seruet se a cōtrarietate Platonis. dicēns eo ꝙ vniuersum est rotundū ⁊ spericū ⁊ rotūdū est vniforme. Dicebat ip̄e Plato ꝙ in vniuerso non reperiunt sursum ⁊ deorsum: nisi forte quo ad nos. Nam nos vocamꝰ sursum qḋ est supra caput nostrū. ⁊ deorsuz qḋ est sub pedibus nostris. ⁊ si essemus a ꝯtrario situati ecōtrario nominaremꝰ sursum ⁊ deorsum. ⁊ ita vt a cōtrarietate se cōseruet non diffinit graue ⁊ leue per habitudinē ad sursum ⁊ deorsum sed per habitudinē ad mediū. Verūtamen istis nominibus sursum ⁊ deo. sū vtitur phus sm̄ cōmunē modū loquēdi. q2a vt dictū est secundo topicoꝝ: vtendū est nominibus vt plures: sed de rebꝰ vt sapiētes. Sursum vero vocat in quem leuia ferunt. ⁊ deorsum in quē grauia descendūt. Scḋm quem modū ab omibus cōmuniter approbat sursum ⁊ deorsum. Nec tamē hmōi distinctio sursuz ⁊ deorsum posita est quo ad nos imo etiam sm̄ modū rei. Sicut eñ in animalibꝰ dicunt ⁊ sm̄ naturam dextrū ⁊ sinistrū ex ꝑte motus ꝓgressiui qui est motus localis. sic ī vniuerso dicit sursum ⁊ deorsum sm̄ naturā sm̄ habitudinē ad motū simplicium corporuz que sunt principales partes vniuersi. Propter hoc dicit phus. sursum est locus in quē ferūtur leuia. Et hoc rationabilit. nam sicut nobilior pars est sursum. ita in mūdo corpora leuiora nobiliora sunt ⁊ quasi formaliora. Ex quibus patz ꝙ sursum ⁊ deorsuz non attendūtur nisi infra cōcauum orbis lune. ita ꝙ deorsum est medium grauitatis terre: quod est mediū mundi. sursum vero concauū orbis lune.

Sciendū est secundo ꝙ phus diffinit grauissimū ⁊ leuissimū. dicēs ꝙ grauissimū est qḋ omnibus substat deorsū latis. Leuissimū vero qḋ omnibus supfert suplatis. Et in istis diffinitōibus debent intelligi nomina positiui gradus. ita ꝙ grauissimuz sit de numero coꝝ que deorsum ferūtur. ⁊ leuissimū de numero coꝝ que sursū ferunt. Et ita

licz celū supeminea[t] oīnibus elemētis: nō tamen ꝓpter hoc debet dici leuissimuz. q: non est de numero eoꝝ que sursum ferūtur. Unde leuissimuz inter oīa elementa est ignis. grauissimū est terra. Elementa vo media. s. aer ꝛ aqua grauia sunt ꝛ leuia. aqua scilicet grauis ꝛ aer leuis. nō simplr̄ sꝫ in respectu.

Quibus notatis sit cōclusio prima. celum nō est graue nec leue. Hec cōclusio rōne pħi ꝓbat. Nā oē graue vl leue natum est ferri ad mediū vel a medio. vt pꝫ p diffinitōes grauiū ꝛ leuiū. sꝫ celū nō est natū ferri ad mediū vel a medio. g̃ ꝛc. Minor pꝫ. nam si esset natū ferri ad mediū vel a medio hoc esset fm naturā vel cōtra naturaz. Non fm naturā. nā fm ꝓpriaz naturā mouet motu circulari. vt ꝓbatū est. modo vni⁹ corpis simplicis est tm̄ vnus motuz fm naturā propriam. Nec pōt dici q aliquo alioꝝ motuuz moueat cōtra naturā. q: tūc motus oppositus sibi ꝑ inesset. ꝛ cū motus circularis insit ei fm naturaz: ideo vni⁹ corpis simplicis essent duo motus simplices fm naturā. qd̄ ip probatū est. Secūdo ꝓbat cōclusio. Grauitas ꝛ leuitas sunt qualitates secūde causate a quattuor primis. sꝫ celuz denudatū est a quattuor primis qualitatib⁹. g̃ celū nullam hꝫ grauitatē vel leuitatē. Et si aliqs dicat q licet celū totū non moueat ad mediū vl a medio: tm̄ si aliq ps detraheret extra totum ipa moueret ad mediū. sic tota terra nō mouetur a medio vel ad mediū. sꝫ si ps terre detrahat ad extra ipa mouebit ad mediū. Ad hoc dr̄ q ad eundē locū ferunt ps ꝛ totū sic terra ꝛ vnus glob⁹. Et pꝫ hoc ex quiete. qa vnūquodqꝫ naturaliter mouet ad locum in quo naturalit quiescit: vt tota ꝛ quelibet ps eius. ideo tota terra hꝫ naturalē inclinationem. vt. s. ipa ad mediū moueat extra si esset extra suū locū. sꝫ quia toti corpori celesti nō conuenit moueri alio motu q circulari. nec fm naturā nec ꝑter naturā. vt ꝓbatū est prius. cū eadē sit ratio de toto ꝛ ptib⁹. vt dictū est. ita nec parti eius si traheret ab eo conueniret moueri sursuz ꝛ deorsuz. nec fm naturaz nec ꝑter naturā. Et ꝑ hoc pꝫ solutio tertie ratōis ante oppositū. Dixerūt tm̄ aliq q si per impossibile detraheret aliq pars celi a toto moueret circulariter. sꝫ illud tn̄ impossibile ponere: qr̄ in esse multa sequerent impossibilia. q:

Nota

dicendum e q talis pars remaneret omnino immobilis et hoc est quia talis motus sibi cōpetit ex principio intrinseco actiuo sed passiue

illud repugnat celesti corpori. Et per hoc patet rn̄sio ad quesitum.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dr̄ q ascensus ꝛ descēsus proprie solum reperiunt sub cōcauo orbis lune sicut sursum ꝛ deorsum vt dictū est. Et dr̄ vltra q licz vna ps determinata vni⁹ orbis puta solis vel lune per motuz in ecentrico quādoqꝫ sit ꝓpinquior medio mundi. qñ q remotior: orbis tm̄ fm se totū semp est in eadē ꝓpinqtate ꝛ remotiōe a medio. sicut etiā circul⁹ concentricus. vnde totus orbis est cōcentricus licet deferēs sit circulus ecentricus. Ad secundā dicit q raritas ꝛ densitas in celo non sunt eiusdē ratōis cum raritate ꝛ densitate hic inferiorib⁹. imo opposite rōnis. nec causatur a qttuor qualitatibus primis. vnde in celo densior pars est formalior ꝛ raritas materialior. sꝫ in inferioribus dicit ꝑ ase oppositum. Tertia soluta est. Sequit textus. Similiter autem ꝛc.

Queritur septimo vtrum celuz sit ingenerabile ꝛ incorruptibile. Arguit q non. auctoritate Platonis dicentis celuz esse generabile. ergo celū non est ingenerabile. Secūdo arguit. corpus celeste finituz est. cuiuslibet autē corporis finiti virt⁹ finita est. sed virt⁹ finita nō se extēdit ad infinitā duratiōem. ergo nō est ingenerabile nec incorruptibile. Tertio arguit. corpus celeste est corpus naturale. ergo habet materiaz priuatōi admixtā. qd̄ autez habet talem materiam generabile est ꝛ corruptibile ergo celum est generabile ꝛ corruptibile. Quarto. corpus celeste est alterabile. ergo generabile ꝛ corruptibile. Antecedēs patz. qa corpus celeste est susceptiuū luminis ꝛ tenebre. ergo est alterabile. In oppositū arguitur per pħm in hoc capitulo dicentē. Similiter autez rationabile ē existimare de ipo q ingenitum ingenerabile ꝛ incorruptibile ꝛ inalterabile est. Quapropt primo videbit de quesito. Secūdo de aliquib⁹ dubijs.

Sciendum est primo q postq̄ pħus ꝓbauit q ꝑter quattuor simplicia corpora naturaliter mota motu recto. ponendū est quintū corpus simplex. scꝫ celum. qd̄ fm naturam propriam mouetur motu circulari. ostendit etiam differentiā hui⁹ quinti corporis

ab alijs ex pte grauitatis ꝛ leuitatis. q̄a.s.ē carens grauitate ꝛ leuitate quas habēt corpora recte mota. cōsequēter in hoc capitulo ostēdit pħs differētiam hui⁹ q̄rti corporis ab alijs corporibus ex parte alioꝝ motuū ostēdendo ipsum non subijci generationi: corruptioni augmentationi. nec diminutioni nec alterationi.

Sciendū est primo q̄ de huius modi q̄rto corpe tres fuerūt opiniōes antiquoꝝ. Prima fuit Empedoclis ꝛ ceteroꝝ caldeoꝝ ponentiū celū esse primā causam q̄ deus est. ꝛ p ɔ̄ñs ingenitū ꝛ incorruptibile. Sed hec opinio nō valet sustineri. q: impossibile est primā causam esse corpus. nam oē corpus habet aliq̄d prius se partes. s. ipm̄ ɔ̄ponentes. Alia fuit opinio Platonis ponentis ip̄m esse pductū a deo ꝛ habere causam sui esse cū multitudine ꝛ distinctiōe in suis partibus nō tñ per generatōem naturalem que est ex aliquo subiecto p̄supposito. ſ magis p emanantiā simplicē fm̄ quā quelibet res a deo dicit̄ ex nihilo emanasse. Unde q: corpus celeste multitudinē habet partiū ꝛ diuersitatem ptib⁹. ɔ̄ñs est q̄ sit distās a primo a quo eius multitudo ꝛ diuersitas remouenda est. ꝛ hec fuit opinio multoꝝ legū. s. iudeoꝝ. saracenoꝝ. ꝛ xp̄ianoꝝ. Sz de hac questiōe determinare magis spectat ad pħm primū. Tertia fuit opinio quorūdā naturaliū dicentiū celū esse generabile ꝛ corruptibile p actiōnē qualitatū actiuarū ꝛ passiuarum ad modū alioꝝ corpoꝝ. ꝛ isti noie generatiōis p̄prie vsi sunt ꝛ naturalit̄ locuti sunt. Et de hac opiniōe in p̄ñti agendū est.

Sit conclusio respōsiua. celum ē ingenerabile ꝛ incorruptibile. Probat̄ ratiōe pħi. Nam oē q̄d generat̄: generat̄ ex subiecto ꝛ ex cōtrario. ex cōtrario quidē sicut ex non pmanēti. ꝛ ex subiecto vt ex pmanēti. vt patuit p̄mo phisicoꝝ. Silr̄ oē corruptibile corrūpit̄ in aliq̄d subiectū existēs. ꝛ etiā ois corruptio est ab aliquo actiuo. q: oīs corruptio terminat̄ in cōtrariū. vt etiā pz ex q̄rto phisicoꝝ. ſ q̄rto corpi nihil est cōtrariū ḡ est ingenerabile ꝛ incorruptibile. Minor patz quia cōtrarioꝝ cōtrarij sunt mot⁹. sicut pz de leui ꝛ graui. ſ motui celesti q̄ est circularis non ē mot⁹ cōtrari⁹. ḡ q̄rto corpi nihil est cōtrariū. adeo bñ cōcludit pħs q̄ recte videtur ingenitū ꝛ incorruptibile celum esse ꝛ esse exemptū a cōtrarijs. nā generatio ꝛ corruptio est inter cōtraria.

Conclusio secunda. celum non est augmētabile nec diminuibile. Patet. nā omne q̄d augetur vel diminuit̄ fm̄ aliquid generat̄ ꝛ corrūpit̄. ſ celū est ingenerabile ꝛ incorruptibile vt immediate pbatū ē. ḡ. Maior pz. nā oē q̄d auget̄: auget̄ mediāte aliquo q̄d pri⁹ dissile existēs efficit̄ sile ꝛ cōuertitur in subam ip̄i⁹ aucti. ḡ q̄d p̄prie augmētat̄ fm̄ aliq̄d generat̄. silr̄ oē q̄d diminuit̄: diminuit̄ recedēte aliq̄ intrinseco. ideo videmus q̄ ea q̄ diminuūtur statim corrūpunt̄.

Conclusio tertia. celum est inalterabile. Patet nā ois alteratio est fm̄ passiones ꝛ passibiles q̄litates. ſ omnia corpa q̄ trāsmutant̄ fm̄ passiones ꝛ passibiles qualitates vident̄ habere augmentū ꝛ decrementum. sicut pz de corpibus aīaliū ꝛ de ptibus coꝝ. ꝛ etiā de plātis in quib⁹ p̄prie ē augmētum pz etiā de elemētis q̄ fm̄ alteratōem calidi ꝛ frigidi rarefiūt ꝛ ɔ̄densant̄. ꝛ trāsmutantur in maiorē ꝛ minorē quantitatē q̄d est quodāmō augeri vl̄ diminui. cū ḡ celū non sit augmentabile nec diminuibile sequit̄ q̄ nec alterabile. Ex istis cōclusiōib⁹ pz differentia huiusmōi q̄rti corporis a q̄tuor elemētis ꝛ alijs corporibus que sunt apud nos. q̄a. s. ip̄m est sempiternū nō habēs augmentū nec decrementum ſ est inalterabile ꝛ impassibile.

Et ad istas ɔ̄clusiōes adducit pħs q̄dā signa in q̄b⁹ rō se cōformat hijs q̄ sensu apparent. Primū. nā oēs q̄ locuti sunt de celo: siue barbari siue greci q̄ aliquā cognitiōē d̄ deo ꝛ substātijs sepatis habuerūt inde sibi attribuerūt celū p loco coaptātes imortale imortali. Secūdū signū est expiētia longi tp̄is. nā si cōsiderem⁹ ea q̄ nūc in toto celo ꝛ ptib⁹ a⁹ oculis xp̄ij ɔ̄spicim⁹ ꝛ cōparem⁹ ea hijs q̄ tradiderāt antiq̄ astrologi in scriptuis: nō ꝑcipim⁹ mutatum in ipso celo aliq̄d. nec fm̄ totū nec fm̄ partē ſ illud esse nō posset si celum alteratōi ꝛ corruptōi subijceret̄. ḡ ꝛc. Tertiū signū ē ex noie dato ab antiq̄s ipi celo. q̄d q̄d nomē adhuc durat tp̄e p̄ñti. Antiq̄ eñi vocauerūt celū ethera q̄si semp̄ ethe currēs. q̄d aūt semp̄ ethe currit sempiternū ē. ḡ ex noie dato ipi celo ab antiquis videt̄ ex opiniōe eoꝝ fuisse q̄ celū sit sempiternū. Sz circa illud nomē decept⁹ fuit Anaxagoras: attribuēs hoc nomē igni. ꝛ hoc credens q̄ celum

lum sic de natura ignis. ꝓpter hoc interpꝛetatus est Anaxagoꝛas ethera q̄si sempiterne ardens. Unde celū nō potest sic interpꝛetari. q̄z. s. in se ardeat. ⁊ si sic donominet̄ denominatio fit ab effectu. q̄z. s. motu suo velocissimo ⁊ lumine suo perpetuo naturam sibi ꝓpinquā ardere facit ⁊ inflāmat. Et sic ex istis signis patēt cōclusiones p̄dicte. s. q̄ celum est sempiternū ingenerabile ⁊ incoꝛruptibile. et ꝑ hoc patz rn̄sio ad pꝛimū argumentū.

Dubitatur pꝛimo qualiter differūt ph̄i a theologis circa ꝓductōem ipsius celi. Dicendū est q̄ tā ph̄i q̄ theologi ponūt ipm esse ꝓductū a deo pꝛima causa. nō q̄dez ꝑ generatōem naturalē q̄ fit mediāte agente ꝑticulari s̄ ꝑ influxū simplicē a p̄mo p̄ncipio a quo ꝑficit̄ solū esse oīm rerū. ⁊ hoc mō potuit intelligere Plato celū eē genitū q̄z ꝓductū ab aliqua supioꝛi causa. Hoc etiā ostendit ph̄us in metaph̄i. sua. in qua cōcludit solum esse vnū pꝛimū a quo celū ⁊ tota natura depēdent. Sed differūt ph̄i ⁊ theologi in fide. Nam ph̄i dicūt deū ꝓduxisse celū sibi coeternū ⁊ non ex determiato pꝛincipio tempis. vt ꝓbatū est octauo phisicoꝝ. Theologi ponūt celū esse ꝓductū a deo s̄m sui totā substantiā ⁊ in aliquo determiato tpis pꝛincipio.

Cōtra q̄d obijcit Simplici⁹ tribus rōnib⁹. Pꝛima q̄a deus ꝓducit celū s̄m suū esse ⁊ nō ꝑ aliq̄d ei supadditū. cū ergo esse suū sit eternum ⁊ inuariabile sequit̄ q̄ celū ab ip̄o semper ꝓcedit. Secūda ratio. cū bonitas dei sit causa rerū ⁊ ex aliquo determiato pꝛincipio tempis celū incepit esse sequit̄ q̄ bonitas ei⁹ fuit ociosa ⁊ vacans a⁊ñq̄ celū esset. q̄d est absurdū. Tertia ratio. id q̄d incepit sic q̄ an non fuerat ⁊ incepit esse ex oꝛdine alicui⁹ supioꝛis motus. s̄ supꝛa motū celi nō est ali⁹ motus supioꝛ. ergo celū nō incepit esse. Istis tribus argumētis innitit̄ Simplici⁹ ꝓbare perpetuitatē mūdi que tñ nō cōcludūt. imo q̄a fidei repugnāt ⁊ veritati soluūtur sic per oꝛdinē. Ad pꝛimū dicit̄ q̄ illud q̄d ꝓducit̄ ab aliquo agente intelligēte ⁊ volēte ꝓducitur. sicut ⁊ q̄ñ ipm ꝓducens vult ⁊ intelligit ⁊ nō ꝓducit̄ eo modo quo ipm ꝓducens est s̄m suū esse. cum igit̄ pꝛima causa que deus est ꝓduxerit celum s̄m suū esse ⁊ non per aliq̄d supadditū. ⁊ esse suū non sit a suo intelligere et velle distinctū sequitur q̄ ꝓduxit celum s̄m intelligere ⁊ velle. ideo non opoꝛtuit ipm ꝓducere tale quale est esse diuinū aut diuturnū aut sibi equale duratōe. sed tale et tantū quale ⁊ quātuz voluit ⁊ intellexit ipa causa pꝛima. Ad secundū dicitur q̄ illud est ociosum q̄d non cōsequit̄ finem ad quez est oꝛdinatū. ideo creature essent ociose si nō cōsequerent̄ ~~dictas~~ bonitatem q̄ñtaz est ipsis possibile. sed quia dei bonitas non est ꝓpter creaturas: imo ecōuerso. ideo nunq̄ꝓpter hoc est ociosa diuina bonitas si nunq̄ celuz aut aliquā creaturam ꝓduxisset. quia ipa diuina bonitas sibi ip̄i est sufficiens. Ad tertium argumentū dicitur q̄ bene argu⁊ de eo q̄d ꝓducit̄ ab aliquo particulari agente q̄d non ꝓducit totum tempus ⁊ ea que cuz tempoꝛe simul producūtur vt producta fuerunt sed quia pꝛima causa est agens vniuersale: q̄d simul ꝓducit ipsum totum tempus cum his que sunt in tempoꝛe. ideo celum non in tempoꝛe: sed in pꝛincipio tempis fuit productum. Et cum hoc stant demonstratiōes ph̄i posite in p̄cedenti capitulo que cōcludūt celum non esse productū per generationē naturalez. sed non pꝛobāt nec est pꝛobabile q̄n adhuc a deo s̄m simplicē emanatiōem ipm celum fuerit productū.

Dubitat̄ secundo an in celo sit materia. R̄ndet ad istud cōmentatoꝛ Auerrois q̄ non. dicēs q̄ coꝛpus celeste est subiectum actu[illegible] ad q̄d comparat̄ eius anima sicut foꝛma ad materiaz. Sed hec respōsio falsa est vt iacet. nam cuz celum agat in ista inferioꝛa necesse est q̄ sit actus vel habens actum sed nō est actus purus. quia sic esset foꝛma subsistens: ⁊ solo intellecta ⁊ non sensu appꝛehenderet̄. quare relinquit̄ q̄d est habens actum. omne ~~ergo~~ tale habet materiā. ergo in celo est materia. Sed tunc dicenduz est q̄ materia celi nō est eiusdem rationis cū materia istoꝛum inferioꝛū. sed differt ab ipsa non quidez per aliquid q̄d faciat compositionem in ipa materia sed per relatōem ad diuersos actus quia foꝛma celi vniuersalis est in causando q̄d ex vniuersali eius opatione potest comp̄hendi. ideo hm̄oi foꝛma totam potestatez sue materie replet non relinquēs in ea pꝛiuationem alicui⁹ alterius foꝛme. s̄z oīs alia foꝛma virtualiter ⁊ effectiue in foꝛma celesti continet̄. foꝛme autem ipoꝝ inferioꝝ particulares sunt q̄ñtuz ad virtutē sic etiā particulares h̄nt opatiōes. ⁊ ideo nec replent

totā potentialitatē sue materie. ſ cū vna forma ē in materia ſecū ꝑmittit aptitudinez ad aliā formā cuiꝰ ꝑfectoꝛ ñ ꝯtinet eminēt ꝯ eſt cauſaliter ꝛ effectiue. iō hic ē ſermo de eminētia efficiētis. ſ ñ cauſe formalis. Quō āt differūt ille due eminentie alias dictū eſt.

Dubitat tertio. Circa ratiōem cōcluſiōis reſponſiue. in qua dicit ꝙ mobilia nō ſūt cōtraria q̄ꝛ motꝰ ñ ſūt cōtrarij. qꝛ ſi cōtrarietati motuum rñderet ꝯrietas mobiliū ꝛ ecōuerſo videret ſeq̄ ꝙ ignis mağ ſre ꝙ aq̄ ꝯnaret. qꝛ motꝰ ipoꝝ ſimplr ſūt cōtrarij. ꝯñs ē ſlm. qꝛ ignis ꝛ tra ꝯueniūt i vna q̄litate. ꝛ ñ aq̄ et ignis. ad illud rñdet ꝓpoꝛmit vt ad ꝑdicta. qꝛ hic agit de elemēt ſm ꝙ hñt determinatū ſitū in vniuerſo. q̄m ſic ꝯſtituūt vniuerſū vt ptes. ꝛ ſm hoc maioꝛ ꝯtrarietas ē ignis ad trā ꝙ ignis ad aquā. lȝ cōtrarietas ignis ad aquā ſit maioꝛ ſm q̄litates actiuas ꝛ paſſiuas. de q̄bus nō ē hic ad ꝓpoſitū.

Dubitatur quarto. Circa illud idē. qꝛ nō vr̄ ꝙ cōtrarietas motuū cōſeq̄tur cōtrarietatē mobiliū nā vna ꝛ eadē ſubſtātia nūero ſuſceptiua ē cōtrarioꝝ. vt dicebat i ꝑdicamētis. Itē aer mouet ſurſū exñs i loco aq̄. ꝛ deoꝛſū exñs i loco ignis. ꝛ ſic idē cōtrarijs motibꝰ mouet. vȝ etiā ꝙ eadem aīa mouet motu vtuȝ et vitij. ꝗ ꝛc. Circa ꝯ dicēdū ē ꝙ pħs vult hac ꝓpōne ꝙ ſi motus ñ ſūt cōtrarij ꝙ mobilia nō ſūt cōtraria. ñ aūt ponit ecōuerſo. ſ. ꝙ mobilia nō ſūt ꝯna. ꝙ motꝰ nō ſunt ꝯtrarij. qꝛ ſi poſſit aliq̄s dicere ꝙ oīm corpoꝝ ꝯtrarietatē hñtiū ſunt contrarij motꝰ nō tñ oēs contrarij motꝰ ſūt contrarioꝝ. ꝛ cōtra iſtud obiectiones predicte ꝓcedūt. tñ ſm rei veritatem contrarietas naturaliū motuū cōſeq̄t ꝓꝑrietatē principiorū actiuoꝛ ſiue formaliū ad que ſequūtur ꝛ motus. nō aūt ꝓꝑrietatē principioꝝ materialiū ꝛ paſſiuoꝝ. qꝛ eadē materia ſuſceptiua eſt cōtrarioꝝ. iō alterationes q̄ ſūt ex pn̄cipijs extrinſicis nihil ꝓhibet eē circa idem ſubiectū ꝙuis ſint ꝯne. ſi q̄ ꝯo alteratio ſit ex principio intrinſeco. ſicut ſanatō. opoꝛtet ꝙ cōtrarietas talium alterationū cōſequat cōtrarietatē mobiliū ꝛ eadē rō eſt de motibꝰ localibꝰ. Ad illud ꝯo qđ obijcitur de aere dicitur ꝙ nō eſt contradictio i oībꝰ. qꝛ oppoſitoꝝ ē ꝙ ſint in idē ꝛ ſm idē ꝛ reſpectū euſdem q̄ ſūt de rōne eiꝰ. motus aūt aeris naturalis nō eſt ſurſū ꝛ deoꝛſū reſpectu eiuſdē. ſ ſurſū reſpectu aq̄ ꝛ terre. deoꝛſum reſpectu ignis. Vñ tales motꝰ nō ſūt cōtrarij. qꝛ nō ſunt ad contraria loca. ſ ad eundē.

Dubitat quinto de hoc qđ dic pħs ꝙ omē alterabile eſt augmētabile ꝛ diminuibile hoc vr̄ eſſe falſū. naȝ augmētatio ſ. ꝑ aduentū alicuiꝰ extrinſici cōuerſi i ſubſtātiā alīti ꝛ hoc nō pt cōuenire niſi plātis ꝛ aīalibus ꝗ ꝛc. Dicēdū ē breuiter ad dubiū ꝙ pħs capit augmētū ꝛ decrementū generalit ꝓ oī motu q̄ ē ad maioꝛē vl minoꝛē q̄titatē. ꝛ ſic ſe extēdit ad rarefactoȝ ꝛ ꝯdēſatoȝ nec ꝓpt ꝯ ipedit rō pħi. nā ſicut augmētatio ꝛ diminutio ꝓꝑrie nō ſiūt niſi cū alteratione. ita nec rarefactio ꝛ condenſatio ſiūt ſine alteratione. et hec de ſecūdo puncto.

Ad rationes ante oppoſitum q̄ſtionis. Pria ſoluet ex primo notabili. Ad secūdā rñdet Auerrois. ꝙ in celo nō eſt vł ad eſſe. ſ dumtaxat ad motū ſm locum. ſed in hoc manifeſte videt cōtradicere pħo q̄ in 2. methaphi. ponit ꝟtutē in ſempiternis ad hoc vt ſemꝑ ſint. iſte autez fuit deceptus. qꝛ extimauit virtutem eſſendi ſolum ꝑtinere ad potentiā paſſiuam. ſcȝ materiaȝ: cū tamē magis ꝑtineat ad formā ꝗ vnūquodꝗ eſt ꝑ ſuā formam. ideo tamdiu habet vnaq̄q res eſſe quanta eſt vis forme. ideo aliter eſt dicendū id ꝙ requirit virtutē infinitam oportȝ eſſe īfinitū. infinitum aūt ꝛ finitū vnūquodꝗ dicitur ſm ꝙ quātū. ſ cū ꝯſtat ꝙ ipm eē alicuius rei cōſideratū abſolute nō eſt quantū ſi conſtat ipm non habere ptes. ſed totū ſil eſt. bene tñ contingit et accidit ei ꝙ ſit quātū ꝛ hoc dupliciter cōtingere pōt ſm duratōȝ iauātū ſubiectū eſt motui ꝛ ꝑ ꝯñs tꝑi. ſicut eſt eſſe rerū variabiliū. vñ virtus cuiuſlibȝ rei cuiꝰ eē ſubiectū ē motui variari nō pt niſi ꝑ duratiōeȝ finitā. qꝛ tale finitū ē ꝑ durationē finitā. Alio mō eē cuiuſlibȝ rei pt dici īfinitū ꝑ accidēs ſicut q̄ntū ex pte. ſ. ſubiecti ꝙ hȝ determinatā q̄ntitatē. Dicēdū eſt ꝗ. ꝙ eē celi ñ ē ſubm variatiōis ꝛ tꝑis. iō nō ē q̄tū ꝙtitate duratiōis. ꝛ ꝑ ꝯñs nec finitū nec īfinitū nec ꝑ ſe nec ꝑ accidēs. ē aūt q̄tū ſm q̄titatē corpis exñtis qꝛ corpus cuius ē: ē finitum. et ſm hoc eſſe eſt finitum. ſic ergo virtus eſſendi corpoꝛis celeſtis ꝯ mō finita ē ꝛ

ipm finitū est. ideo nō se extēd ī infinite. hoc est vsq ad infinita. nō tñ sequit q sit determinatū ad esse p̄ge finito. q2 finitū et infinitū ipi nō accidūt loquēdo de infinito fm tpus q2 nō subijcit variatōi aut tpi. ſz suū esse mēsurat eo q est in primo euiterno. Verūtamē virt9 eius finita est nō se extēdens ad infinita. q2 magnitudie celi cui9 est finita est. et ideo esse eius finitū est ex p̄te mobilis. et ei9 duratio trāscendit omē gen9 quāti et infiniti vl' finiti p̄prie. et illud non videbat isti Auerroi.

Tertia soluta est ex dictis i secūdo dubio.

Ad quartā d̄r q nō est alterabile alteratione corruptiua q̄ fit ab abiectōe alicui9 forme ſz bene est alterabile alteratōe pfectiua q̄ fit retinēdo formā sine abiectōe alterius.

Sequit in textu. Mꝰ aūt nō est circula. etc.

Queritur octauo vtrum motui

circulari sit aliq̄s mot9 ɔ̄ri9. Arguit q sic. naz motui recto est aliq̄s ɔ̄ri9. ergo et circulari. ɔ̄ña tenet a sili. Secūdo arguit. mot9 circulares facti in eodē circulo seinuicē impediūt. ergo adinuicē cōtrariant. In oppositū ē p̄hs in h capl'o hui9 p̄mi tractat9 sic dicēs Mꝰ autez circulatōi nō est ɔ̄rta latio aliqua ex multis vtiq q̄s accipiet hīc.

Pro responsione sciendū ē primo q postq̄ p̄hus ostēdit q necesse est aliqd corpus esse p̄ter q̄ttuor elemēta. et ostēdit differentiā hmōi q̄nti corporis a q̄ttuor elemētis. Cōsequēter ostēdit q integritas vniuersi req̄rit aliqd corpus simplex p̄ter q̄ttuor elementa et illud est q̄ntū corp9. dicēs q sicut ex dictis p̄batuz est q p̄ter corpa grauia et leuia ponendū est q̄ntū corpus. Ita etiā manifestum est q impossibile est esse maiorē numerum simpliciū corpoꝝ. q2 sicut sup̄ dictū est necesse ē q cuiuslibet corporis simplicis sit aliquis mot9 simplex. ſz nō est aliq̄s motus simplex p̄ter p̄dictos. quoꝝ vnus est circularis. alius rect9 qui in duas p̄tes diuidit. Naz rectoꝝ quidā est a medio q̄ d̄r sursuz. alius ad mediū qui d̄r deorsuz. Ille aūt q̄ est circularis est p̄mi et supremi corporis. ideo relinquit q p̄ter p̄dicta corpa simplicia nō sit aliqd aliud corp9 simplex et ita integritas vniuersi ex illis duobus corporibus ɔ̄sistit q2 p̄ter istos tres motus. s. a medio ad mediū et circa medium nō est ali9 motus. et ideo ex p̄te mot9 cōcluditur integritas vniuersi ex illis q̄nq3 corporib9 quoꝝ quattuor mouent recte et aliud circulariter. Sed quia p̄ hās p̄bādo celū esse ingenitū et incorruptibile. supposuerat q motui circulari nullus sit mot9 contrari9. ideo in p̄nti capitulo hoc ostendit.

Pro quo sciendū est secundo q multipl'r imaginari possum9 q aliq̄s motus sit cōtrari9 motui circulari. Vno mō q ei opponat mot9 rect9. vtputa motui facto sup̄ diametrū mot9 fact9 sup̄ semicirculū. si eñ vt hz text9 motui circulari aliq̄s mot9 opponeret maxime videret eē mot9 rect9. q2 linea recta vllā fractōez hz. linea aūt circularis p totum videt hēre fractōez. et fm hoc rectū et circulare videt eē ɔ̄traria. Itē videt etiā ex alio. q2 figura diuidit p rectā et circularē tanq̄ p differētias ɔ̄trarias. ergo videt q mot9 rectus maxime sit cōtrari9 motui circulari. Secūdo mō imaginari possum9 q in p̄tib9 circulatōis eēt cōtrarietas. et hoc multipliciter Vno mō q mot9 facti sup̄ eundē semicirculum terminis trāspositis adinuicē erūt ɔ̄trarij. Alio mō q mot9 facti sup̄ semicirculos diuersos ex eadē p̄te diametri descriptos adinuicem cōtrariant. Alio mō q mot9 facti super vnū semicirculū essent cōtrarij alij motui facto sup̄ semicirculū ex opposita p̄te semicirculi descriptū. Tertio mō et min9 principalit imaginari possum9 q vna tota circulatio alteri toti circulatiōi cōtrariet. Istis modis et nō plurib9 imaginari possum9 motui circulari aliquē motū esse cōtrariū.

Ubi sciendū est tertio q ad contrarietatē motuū localiū duo req̄runt. Primū est q sint loca cōtraria. et hui9 rō est. quia cōtrarietas est oppositio fm formā. mō motus causat formā et speciē a tmio ad quē. ideo illi mot9 sunt cōtrarij quoꝝ termi cōtrariantur. Secundū qd req̄rit est. q2 ɔ̄traria fm locuz sunt q̄ maxime distāt fm locū. et fm locū maxia distātia int aliq̄ mēsurari d3 p lineā rectā q̄ finita ē et recta. iō seq̄t q illi mot9 fiant fm lineā rectā. q2 sola linea recta int duo pūcta ē finita. q2 nō sūt nisi vna recta. sed linee curue infinite describi p̄nt int duo puncta. et ita cōtrarietas in motib9 localib9 d3 attendi fm lineā rectā. Et hoc est qd dicit p̄hs q̄nto phisicoꝝ. q cōtraria fm locū sunt q̄ fm rectitudinē distant plurimū.

Quo notato sit cõclusio prima motui circulari nõ ꝯtrariat̃ mot⁹ rect⁹. Probat̃. nã motui recto ꝯtrariat̃ mot⁹ rect⁹. ergo nõ circulari tenet ꝯña. nã tñ vni vnũ ẽ ꝯtrariũ. Et sic pꝫ ꝙ mot⁹ fact⁹ sup̃ diametrũ nõ ꝯriat̃ motui facto sup̃ semicirculũ. Et ex hac cõclusiõe possꝫ inferri ꝙ motui circulari null⁹ sit mot⁹ cõtrari⁹. qꝛ cũ motui circulari maxime videat̃ opponi motus rectus ⁊ tñ nõ sibi opponit̃. sequit̃ ꝙ nullus ali⁹ motus sibi cõtrariat̃ p locũ a maiori

Conclusio secunda motus facti sup̃ diuersos semicirc̃los ex eadẽ pte diametri descriptos adiuicẽ nõ cõtrariãt̃. Probat̃ nã sup̃ eandeꝫ diametrũ p̄nt describi infiniti circuli. ⁊ sic vnũ infinitꝭ ꝯtrariaret̃. qḋ ẽ impossibile. Et sic possꝫ pbari p̄cedẽs cõclusio. s. ꝙ mot⁹ fact⁹ sup̃ diametrũ nõ ꝯriat̃ motui facto sup̃ circulũ. Nec valet si dicat̃ ꝙ mot⁹ fact⁹ sup̃ vnũ semicirculũ ꝯriet̃ motui facto supra aliũ semicirculũ ⁊ nõ motib⁹ factis supra quẽlibet. nã i pposito vt dictuꝫ ẽ attẽdit̃ cõtrarietas ex pte ẽmiorꝫ. ⁊ ideo eadẽ ẽ rõ ꝙ mot⁹ vn⁹ cõtrariet̃ motui q̃ cẽt ex opposito ẽmio ⁊ oĩb⁹ aliis in eundẽ terminũ.

Cõclusio tertia. motus facti supra eũdẽ semicirculũ ẽmis trãspositis nõ sũt adiuicẽ cõtrarij. Pꝫ. nã nõ fiũt ſm lineã breuissimã. ſ cõtrarietas in motib⁹ localib⁹ dꝫ attendi ſm lineã breuissimã. ergo ⁊c̃.

Conclusio quarta. motus facti sup̃ diuersos semicirc̃los eiusdẽ total' circ̃li nõ sũt adiuicẽ ꝯrij. Pꝫ p rõeꝫ imediate factã. pꝫ etiã aliũde. nã illi mot⁹ p̄nt adiuicẽ cõtinuari. mot⁹ aũt ꝯrij adiuicẽ nõ cõtinuãt̃. vt dꝫ q̃nto phisicorꝫ. ergo cõclusio vera.

Cõclusio quinta est ista. ꝙ vna total' circulatio nõ cõtrariat̃ alteri totali circulatiõi. Pꝫ. nã illi mot⁹ sũt ab vno ẽmio i eũ dẽ ẽminũ. ergo nõ sũt ꝯrij. tenet ꝯña. nã mot⁹ ꝯrij dꝫ cẽ a cõtrariis ẽmis i cõtrarios ẽmios. vt dꝫ. s. phisicorꝫ. Secũdo pbat̃ cõclusio. qꝛ vl' illi duo mot⁹ eẽnt ſm eũdẽ circulũ: vl' ſm diuersos. Nõ pt dici secũdũ. qꝛ tũc nõ eẽnt ꝯrij. nã ꝯria hñt fieri circa idẽ Nec pt dici p̄mũ. qꝛ vl' eẽt i eodẽ mobili: vl' i diuers. Nõ i eodẽ nã idẽ moueret̃ siĺ cõtrariis motib⁹. nec i diuers. qꝛ vl' illi mot⁹ eẽnt eq̃ fortes: vl' vn⁹ eẽt fortior alio. si eẽnt eq̃ fortes tũc mutuo se impedirẽt: ⁊ sic ambo mobilia eẽnt frustra. vel vn⁹ dñaret̃ alteri. ⁊ tũc vnũ mobile eẽt frustra. qꝛ nõ moueret̃. sic frustra ẽ calciamẽtũ cuius nõ ẽ calciatio. nõ de⁹ ⁊ nãa nihil faciũt frustra. vt dic̃ text⁹. Et sic nõ pt dici ꝙ illi motus sint cõtrarij. ⁊ p ꝯñs pꝫ ꝙ motui circulari nullus pt ẽe mot⁹ cõtrari⁹. ergo ⁊c̃.

Ad rationes ante oppositum:

Ad p̄mã negat̃ ꝯña. ⁊ dicat̃ ꝙ nõ ẽ siĺe. q̃a i motu recto sũt duo pũcta maxie distãtia ſm rectũ. ſ hoc nõ ẽ veꝝ i motu circulari. Ad secũdã dꝫ ꝙ qꝛ mobile motu recto ẽ corruptibile. ideo pt ipediri a suo loco ⁊ motu naturali. ⁊ q̃nto pl⁹ ipedit̃: tãtũ tẽdit i corruptionẽ. ſ mobile motu circulari nõ ẽ corruptibile. ideo non pt ipediri a suo motu naẗali. Veruntamẽ ad hoc ꝙ mot⁹ sint ꝯtrarij opꝫ ꝙ sint ad cõtrarios ẽmios siue ad loca cõtraria et ſm lineã breuissimã. vt dictũ est. Seq̃t̃ in textu. Sed qm̃ manifestũ est de his ⁊c̃.

Queritur nono vtrum sit aliq̃d corp⁹ circulariꝫ motuꝫ infinitũ. Arguit̃ ꝙ sic. nã motor celi ẽ infinite vtutꝭ. ergo celũ ẽ infinite magnitudinis. ꝓ ꝯña. nã motoris ad mobile dꝫ ẽe aliq̃ pportio. nõ infiniti ad finitũ nulla ẽ pportio. ergo ⁊c̃. Secũdo. aliq̃d corpus circulariꝫ motũ ẽ finitũ. ideo ẽ aliq̃d infinitũ. ꝓ ꝯña. qꝛ si vnũ oppositorꝫ ẽ i rerũ natura ⁊ reliquũ. Tertio. si celũ eẽt finitũ magnitudine ex celũ eẽt spaciũ infinitũ. ⁊ cũ hmõi spaciũ nõ possit ẽe vacuũ. seq̃tur ꝙ eẽt repletũ corpe infinito. ſ nõ recte moto. ergo circulariter. Ad oppositũ est phs i p̄mo capi. secũdi tractat⁹ sic dicẽs. qḋ q̃deꝫ igit̃ necesse ẽ ꝙ circũfer⁹ corp⁹ finitũ ẽe oẽ ex his palã.

Pro rñsione ad quesitum sciendũ ẽ primo ꝙ postq̃ phs oñdit pfectõꝫ vniuersi ex q̃b⁹ ptib⁹ ⁊ de pfectio ei⁹ itegrat̃. ꝯñt inq̃rit de infinitate ipi⁹. Nã vt dictũ ẽ ẽtio phisicorꝫ. q̃dã rõeꝫ pfecti attribuerũt infinito. ⁊ qꝛ aliq̃d dꝫ infinitũ tripl'r. Uno mõ ſm magnitudinẽ. Secũdo mõ ſm mltitudinẽ. Et tertio mõ ſm duratõeꝫ. Ideo p̄mo inq̃rit an vniuersũ sit infinitũ ſm magnitudinẽ. Secũdo vtrũ sit infinitũ ſm mltitudinẽ. Et tertio vtrũ sit infinitũ ſm duratõeꝫ Et hui⁹ cõsideratõis rõnẽ assignat phs ex diuersitate q̃ accidit ppẽ posit onẽ infiniti. qꝛ q̃dã posuerũt infinitũ ẽe. q̃ quidẽ positio diuersitatẽ inducit circa oẽꝫ materiã naturalẽ. ⁊ fuit principiũ

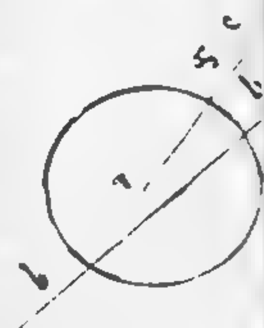
omnium contradictionum inter illos qui aliquid enunciauerunt. Illi enim qui posuerunt unum materia le principium infinitum posuerunt alia fieri quasi per segregationes ab illo. et propter infinitatem illius principii dixerunt etiam infinitas esse rerum generationes. ut si aliquis diceret quod ex infinita materia parte possint fieri pauca in infinitum. Illi uero qui posuerunt principia finita: ut Empedocles. dixerunt generationes fieri in infinitum per reciprocam congregationem et segregationes elementorum.

Sciendum est secundo quod causam quare tanta differentia inter philosophos sequitur ex positione infiniti assignat philosophus. quia quod modicum transgressus a veritate discedens fit longe plus decies milies. Et hoc est quod sepe dicitur quod paruus error in principio magnus est in fine. quia omnia subsequentia dependent ex principiis. ut Democritus inducens minima in quantitate continua: destruit maximas propositionum mathematicalium. Et hoc etiam maxime apparet in errore viarum. quia qui paruum elongatur a via recta post hoc continue procedens multo longius efficitur ab ea et ab eius termino. Et huius causa est. nam principium quamuis sit modicum in magnitudine: est tamen maximum in virtute sicut ex modico semine generatur magnum animal vel arbor magna. Quia igitur omnes qui locuti sunt de infinito posuerunt ipsum esse principium. ut dictum est tertio physicorum in conditionibus infiniti datis ab antiquis. ideo oportet ipsum esse magnum in virtute. Et cum huiusmodi infinitum sit maximum in quantitate ex quo infinitum est: si principium quod est minimum in quantitate faciat magnam differentiam in sequentibus. quia magnum est in virtute. multo magis infinitum quod non solum excedit in virtute principii sed etiam in quantitate. ideo conueniens est philosopho naturali facere considerationes de infinito: an sit aliquod corpus infinitum vel non. Qualiter autem in hoc primo libro et in tertio physicorum differenter agatur de infinito satis dictum est ibidem.

Sciendum est tertio quod si sit aliquod corpus infinitum necesse est ipsum esse simplex vel compositum quia omne corpus est simplex aut compositum. quia tantam habet quantitatem compositum quanta est quantitas simplicium ex quibus componitur. ideo si simplicia corpora finita sint multitudine et magnitudine oportet quod compositum sit etiam finitum. Modo autem simplicia sint finita multitudine etiam supra probatum est. Restat igitur videre solum utrum aliquod corpus simplex possit esse infinitum magnitudine. Et primo videndum est de corpore circulariter moto: quod est primum inter corpora simplicia.

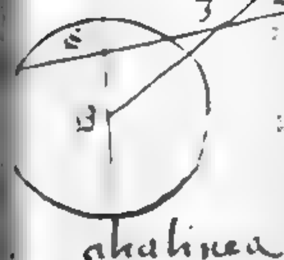
Pro quo ponitur conclusio responsiua. impossibile est corpus circulariter motum esse infinitum. Probatur ser rationibus tertius. Prima ratio. si corpus circulariter motum esset infinitum impossibile esset ipsum moueri circulariter. sed ipsum corpus primum circulariter mouetur. igitur et cetera. Primam partem antecedentis probat philosophus. nam si sit aliquod corpus circulare infinitum ducantur due linee scilicet a. et b. a centro ipsius. et extendantur ad extensionem eius: quod est in infinitum. et a. moueatur continue. b. uero quiescat. Tunc arguit sic philosophus. ad hoc quod huiusmodi corpus circuleatur necesse est lineam a contingere ad situm ipsius. b. sed hoc est impossibile. quia inter ipsas est infinita distantia. quia hoc est natura linearum egredientium ab eodem centro. quod quanto a centro plus distant: tanto plus a seinuicem recedunt. et ita si recedunt in infinitum a centro in infinitum a seinuicem distabunt. cum igitur infinitum non sit pertransibile sequitur quod si tale corpus esset infinitum non poterit moueri circulariter. Secundam partem declarat dupliciter. Primo quia ad sensum videmus corpus celeste moueri circulariter. Secundo quia probatum est quod motus alicuius corporis est naturalis et non alicui elementorum. igitur corporis celestis. Pro secunda ratione supponitur primo quod si a tempore finito auferatur tempus finitum residuum erit finitum. Secundo supponitur ex habitis in sexto physicorum quod motus magnitudo et tempus consimiliter se habent ad esse finitum et infinitum. Tunc arguitur sic. si corpus circulare sit infinitum ex cuius centro describatur linea. a.b. ex utraque parte infinita et immobilis. et a centro istius corporis ducatur linea. g.c. que mouendo compleat circuitum in corpore celesti cum igitur celum in .24. horis voluatur tempus in quo linea. g.c. transit lineam. a. b. erit finitum. quia circueundo totum celum necesse est circuire totam lineam a.b. et per consequens linea. a.b. esset finita per suppositionem factam. et cum linea. a.b. denotet extensionem predicti corporis sequitur predictum corpus esse finitum. Pro tertia ratione supponitur quod si una magnitudo iuxta aliam moueatur. tunc ille due magnitudines eque cito et simul seinuicem absoluunt. siue ambe moueantur contra seinuicem: siue una quiescat et alia moueatur. nec est differentia nisi in hoc. quod si ambe contra seinuicem mouentur velocius absoluuntur supposito quod sit equalis velocitas utrobique. et ita ex hac suppositione sequitur quod si linea infinita pertranseat finitam in eodem tempore ab eadem pertransitur. Secundo supponitur

ponitur ex sexto phisicorum. quod spacium infinitum pertransiri non potest tempore finito. Tunc arguitur sic. tempore finito. scilicet. 24. horarum celum pertransit circulum descriptum circa centrum mundi. ergo in eodem tempore ab illo eodem circulo pertransitur et per consequens ipsum celum non est infinitum

Quarta ratio. corpus circulare est figuratum quia circulus est figura. quod autem est figuratum est finitum. quia figura est que termino vel terminis clauditur. omne vero tale est finitum.

Quinta ratio pro qua signetur centrum in corpore circulari et sit. g. per quod producatur linea. a. b. ex utraque parte infinita. deinde ducatur alia linea extra centrum predicti corporis et sit. e. et perpendiculariter intersecet illam lineam. a. b. et ille due linee quiescant deinde producantur alie due linee a centro corporis que sit g. z. infinita versus. z. et moveatur ad motum predicti corporis. Tunc arguitur sic. ad hoc quod huiusmodi corpus circueatur. necesse est lineam. z. pertransire lineam. e. et lineam. a. b sed hoc est impossibile cum utraque pars ipsarum sit infinita. ergo si corpus celeste esset infinitum non moveretur circulariter. cum tamen ad sensum pateat circulariter moveri. ergo. Sexta ratio si celum esset infinitum tunc circuendo transiret spacium infinitum. sed si spacium esset infinitum ita esset tempus. ergo non moveretur. nisi in tempore infinito cuius oppositum patet ad sensum. Aliter potest formari ratio ostensive. quia tempus in quo celum circuit est finitum. ergo spacium est finitum. et per consequens mobile. quia tempus mobile et spacium simul dividuntur. Sed circa istas rationes.

Dubitatur primo: an sit assignare

centrum in corpore infinito circulari. si enim esset ut videntur supponere rationes sequitur quod non esset infinitum. quia centrum equaliter distat ab extremis. hoc autem non constat in infinito. ergo etc. Ad hoc dicitur quod si corpus infinitum moveretur circulariter oporteret in spacio assignare centrum. quia omnis motus circularis procedit a centro immobili. Sed si quereret aliquis an in tali infinito corpore esset dare medium. Respondetur quod medium dicitur dupliciter. Uno modo positive. quod scilicet equaliter distat ab extremis. Alio modo dicitur negative. scilicet quod non plus accedit ad unum extremum quam ad aliud. et hoc modo bene daretur medium. imo infinita darentur. unde ut dicit philosophus implicat diccre quod sit corpus infinitum circulariter motum. quia inquantum infinitum caret medio positivo: et inquantum motum circulariter habet tale medium.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primam dicitur quod si motor celi sit infinite virtutis. non oportet celum esse infinitum. quia talis motor movet per intellectum et voluntatem. et non movet motu naturali secundum extremum sui posse. Et ad probationem cum dicitur quod motoris ad mobile debet esse proportio. non oportet quod sit proportio equalitatis. sed inequalitatis. oportet enim in omni motu movens excedere resistentiam moti. Ad secundam negatur consequentia ad eius probationem dicitur quod illud habet veritatem de contrarie oppositis. et adhuc non oportet quod si unum sit in rerum natura quod propter hoc alterum sit. sed sufficit quod possit esse ut dicitur in postpredicamentis quod eadem est potentia contrariorum.

Ad tertiam negatur consequentia. quia extra celum nihil est nisi secundum imaginationem. imaginationi autem non oportet credere. imo est inconveniens. ut dicitur. tertio phisicorum.

Sequitur textus. Sed adhuc neque quod ad medium. neque quod a medio fertur infinitum erit.

Queritur decimo. utrum possibi

le sit aliquod corpus simplex recte motum esse actu infinitum: Arguitur quod sic. auctoritate philosophi in. 2. de anima qui dicit quod si igni apponeretur infinitum combustibile in infinitum combureret et augmentaretur. et tamen est corpus simplex recte motum ergo etc.

Ad oppositum est philosophus dicens in quarto capitulo huius secundi tractatus. Sed adhuc neque quod ad medium. neque quod a medio fertur infinitum est.

Pro responsione ad quesitum scien-

dum est primo. quod postquam philosophus determinavit de corpore simplici circulariter moto quod non potest actu esse infinitum. consequenter hoc idem probat de recte moto. Et primo ex parte locorum que ipsis corporibus recte motis propria sunt. Secundo ex parte gravitatis et levitatis eorum. Pro prima ratione supponit philosophus. quod omnis motus rectus simplex vel est sursum vel deorsum. Supponit secundo. quod motus sursum et deorsum

cōtrarij sūt. q: sūt ad loca cōtraria. vt habetur. 5. phisicoꝝ. Ex quo sequit᷑ ꝙ sursū ⁊ deorsū sunt finita ⁊ determinata. ꝑ corpa q̄ in hmōi locis sūt. sūt finita etiā ⁊ determinata nā cū contraria maxime distant adinuicē. et in infinitis ñ sit dare maximū. seq̄t ꝙ hmōi loca ꝯria sint ꝙ sint finita ⁊ determiata Pretermissa autē hac ꝓbatione tā ꝗ̄ euidente ⁊ manifesta alia ꝓbatione vtitur. p q̄ supponit tertio ꝙ si vnū cōtrarioꝝ determinatū ē ⁊ finitū reliquū determinatū erit ⁊ finitū q: contraria sūt vni⁹ generis ⁊ vni⁹ potētie

Conclusio responsiua. impossibile est aliquod corpus recte motu simplex esse infinitum. ꝓbatur. nam mediū mundi quod est terminus motus deorsum finitum est ⁊ determinatum. ergo locus sursum qui ē sibi contrarius finitus est ⁊ determinatus. ⁊ ꝑ consequens corpora in hmōi locis locata finita erunt ⁊ determinata. Assumptū ꝓbat phs. nam vnūquodꝗ̄ simplex quod est de natura eorum que substant si deorsum feratur tendit ad aliquid determinatū. a quo si recedat ascendere dicitur. ⁊ oportet hoc esse medium mundi. ergo medium mundi ē determinatū. ⁊ ꝑ consequēs sursum ē determinatū. Ex quo sequitur ꝙ locus medi⁹ inter sursum ⁊ deorsum finitus est. ꝑ corpora ibi posita finita erunt. Probat᷑ cōsequentia. nā si locus medius eēt infinitus. tūc motus de sursū in deorsum eēt infinitus vel ecōtra. quod ꝓbat᷑. 6. phisicoꝝ eē impossibile.

Et ꝓbat᷑ ex alio. nā corpa q̄ naturaliter mouent᷑ sursū ⁊ deorsū. naturaliter inclināt᷑ ad eē sursū ⁊ deorsū. ꝗ si motus de sursū i deorsum eēt infinitus nunꝗ̄ posset sursum aut deorsum eē corpus latum. qua propt̄ naturalis inclinatio frustrarent᷑ qđ est impossibile. nam deus ⁊ natura nihil faciūt frustra.

Secūdo ꝓbat᷑ cōstructio. ex ꝑte grauitatis vel leuitatis. nā probatio precedens arguit ex ꝑte locoꝝ Et arguitur. si eēt aliquod corpus graue actu infinitū. necessariū esset grauitatē eius esse infinitam. sed impossibile est grauitatem eē infinitam. ⁊ similiter argueretur de leui ⁊ eius leuitate. Et probat᷑ prima pars illius cōditionalis. q: si nō sic stet oppositū. ⁊ sit corpus graue infinitum. a.b. cuius grauitas finita s. e g. deinde capiatur vna pars corporis īfiniti. que sit. b.d. q̄ cū sit minor toto. eius grauitas erit minor grauitate totius. sit ꝑ grauitas eius. e. q̄ erit finita. ꝑ habebit ꝓportionē ad grauitatē. g q̄ ponit᷑ finita. capiat᷑ ergo alia ꝑs in corpore infinito que se habeat ad acceptā ꝑtē. b.d. sicut grauitas. g. se habet ad grauitatē. e. ⁊ sit illa ꝑs. d.z. ⁊ addat᷑ parti prius accepte. ⁊ sit totū. b.z tūc ꝑ sicut pars grauitatis que est. e se habet respectu partis corporis q̄ est. b.d. ita tota grauitas. g. est totius b.z

Ex quo inferuntur tria incōueniētia. primū ꝙ erit eadē grauitas corporis finiti ⁊ infiniti. imo erit aliquod corpus graue cuius nō erit grauitas finita totius residuū illius corporis infiniti. Secūdū incōueniēs. q: cū iterū parti. d.z. possit addi alia pars corpis infiniti ⁊ crescente magnitudine grauis crescit eius grauitas. sequitur qđ corporis finiti maior erit grauitas ꝙ̄ infiniti. Tertiū inconueniēs ē ꝙ inequaliū magnitudinū essēt equales grauitates hec aūt sūt inconueniētia. ꝑ inconueniens ē corporis infiniti grauitatem esse finitam. Nec differt in ꝓposito an grauitas. e. ⁊ grauitas. g. sint commensurate aut non. q: cū vtraꝗ̄ sit finita grauitas. e. multotiens sumpta reddit⁹ totā grauitatē. g. vel excedet ipam vel deficiet ab ea. Itē si in grauitate. g pōt accipi aliqua pars cōmensurabilis toti. et tūc in corpore graui infinito accipietur aliqua pars finita cuius erit illa pars grauitatis q̄ ē pars grauitatis g. sibi cōmensurata. ⁊ tūc ꝓcedet argumentum. q: nihil differt ad p̄ntē demōstrationē an primo accipiat᷑ pars corpis aut grauitatis. nihil etiā differt demōstrādo an tale graue corpus sit anomiomerum aut nō. q: si sit anomiomerū adhuc in eo erit maior grauitas partis quātacūꝗ̄ sit illa ꝙ̄ grauitas totius. nec vnꝗ̄ poterunt in eo capi tot ꝑtes quātecūꝗ̄ accipiant᷑ ꝙ possit ipm totū corpus cōsumi. Deinde ꝓbat phs minorē sue rōnis. s. ꝙ impossibile sit infinitā eē grauitatem. quia tunc moueret ⁊ nō. quod ē impossibile. Pro cuius ꝓbatione supponit᷑ primo ꝙ maior grauitas idem mobile mouet ꝑ maius spacium in equali tēpe aut ꝑ equale in minori ꝙ̄ minor grauitas moueat.

Supponit᷑ secūdo. ꝙ q̄lis ē ꝓportio grauitatū talis ē ꝓportio tēporis inuersa. s. ꝙ crescēte grauitate decrescit tp̄s ꝓportionaliter. ita ꝙ maior grauitas mouet in minori tp̄e. Tertio supponit᷑ ꝙ ōis grauitas finita quātacūꝗ̄ fuerit mouet tp̄e finito. Tunc arguitur

lis. grauitas aliqua finita mouet mobile suu in p maius spacium in minori tpe finito. g a fortiori grauitas infinita si esset moueret mobile suum per maius spaciu3 in minore tpe p primã suppositionẽ. 7 sic ista grauitas moueret. Sz φ nõ moueret pbat q2 qualis ẽ proportio grauitatum inter se talis ẽ proportio tẽpo2 vt dicit secunda suppositio. Sed grauitatis infinite ad finitã nulla est pportio. ergo nec tpis in quo mouet grauitas infinita ad tempus in quo mouet finita erit pportio. sed cuiuslibet temporis diuisibilis ad tempus diuisibile est aliqua pportio. ergo si grauitas infinita moueret ipa moueret in indiuisibili tempore qđ non est tempus quia omne tempus diuisibile est. et sic in illo indiuisibili non fit mot9. q2 ois motus fit in tpe vt pbatur septimo phisico2. ergo ñ moueret 7 p consequẽs moueret 7 nõ moueret

Et si dicat φ moueret in minimo tpe fm sensu3. contra hoc arguitur 7 capiatur aliq grauitas finita q mouet i maiori tpe. cũ hec duo tpa finita sint habebũt pportionẽ. augeatur ergo illa grauitas finita fm illã proportionem qua tempus quo mouet excedit tempus i quo mouet grauitas infinita. tũc cum crescente grauitate decrescat tempus. sequitur φ grauitas finita 7 infinita mouebunt in equali tempore quod est impossibile. ergo impossibile est grauitatẽ eẽ infinitã. 7 p cõsequẽs etiã impossibile est corpus graue eẽ simplex infinitum. Ita dicendum est de leui.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã cõcedatur φ si apponerent infinita cõbustibilia igni in infinitũ posset augeri sic φ non repugnaret nature particulariter accepte multum augeri eo φ tales forme elementorum latã possũt habere quantitate3 simpliciter tamẽ loquẽdo forma ignis ñ pt informare infinitã materiã hoc ẽ materiã sb infinita q̃ntitate. eo φ manẽte forma ignis manet determinate speciei 7 p cõsequẽs determinate virtutis. Ex parte etiã nature ignis in cõi accepte 7 fm φ est ps vniuersi repugnat sibi materiã ifinitã habere ppt pportionẽ partis ad totũ. Hec aũt auctoritas dr a pho contra antiquos 7 p illam vult inuere φ forme elemẽto2 ñ reqrũt materiã parca q̃ntitatẽ determinatã sicut forme aia2 ũt et d. uto2. Sequit in textu. Post hoc aũt intendendũ vtrũ sit nõ infinitũ 7c.

Queritur vndecimo vtrũ possibile sit aliquod corpus sensibile eẽ actu isinitũ.

Arguitur φ sic. nã quocunq3 corpore sensibili dato contingit dare maius. g 7c. Et cõfirmat p geometrã qui in suis demõstrationibus facit lineã infinitã g 7 corpus.

Secũdo arguit. multa sũt corpa sensibilia ad maximũ indeterminata vt ignis 7 cetera elemẽta. q2 vt habet. 2. de aĩa si apponũtur infinita cõbustibilia in infinitũ cõtingit ignẽ augmentari. g ignis põt eẽ infinit9. et p 3ñs aliquãdo esset infinitus. In oppositũ est phus in q̃nto capitulo huius secũdi tractatus.

Pro respõsione sciendum ẽ pmo. φ postφ phs pbauit multitudinem corporũ simpliciũ esse finitam ex pte motus localis. 7 deinde rõni bus ppriis oñdit nullu3 corpo2 simpliciũ eẽ infinitũ magnitudie. ex quibus satis sequitur φ nullũ corpus compositũ esset infinitum. pñt q2 pbatio q̃ ẽ per mediũ cõe pfectiorẽ facit sciẽtiã. iõ in psenti capitulo rõne cõi ostendit nullũ corpus eẽ infinitum magnitudine. Et p corpus sensibile intelligitur oẽ corpus naturale siue sensibile sensu tactus siue sensu visus tãtu3. Et hoc primo oñdit phs rõne naturali sumpta ex parte motus. deinde rõnibus logicis que ex cõibus pcedunt. Et primo procedit rõ naturalis ex pte motus localis de qua in psenti questiõe videbitur. deinde eã fo. max ex pte actionis 7 passiõis q̃ sũt in ei motu. vt videbitur in q̃stione sequẽti. Pro pbatione igit de qua videndũ ẽ in psen questiõe pmittit p. vnã diuisiõe3 mẽbri. ẽ cui9 pmu3 mẽbrũ ẽ φ necesse ẽ oẽ corpus eẽ finitũ aut infinitum. quia hoc dictum finitum aut infinitũ est passio q̃ntitati adequata. si aũt oẽ corpus sit finitũ iã habet intẽtũ. si vo dicat φ tale corpus sit infinitũ. tũc sumit fm mẽbrũ diuisionis. q2 aut ẽ anomiomerũ hoc est dissimilium partium. sicut est homo q̃ ex carne 7 ossibus est. aut est omiomerũ. i. similiu3 partiũ vt aqua cui9libet ps est aq. Si vero sit anomiomerũ. tunc ẽ tertiũ membrũ. q2 scz vel sue partes finite sũt vel infinite. Si ergo pbatum sit φ nullũ corpus infinitum pt cõponi ex infinitis speciebus. quia etiã nullum corpus omiomerũ aut anomiomerum nec aliquod ipo2 põt eẽ infinitũ vniuersa

licet ē conclusū q nullum corpus naturale ē infinitum.

Sit igitur conclusio responsiua prima pro Nullū corpus partiū dissimiliū ē cōpositū ex ptib⁹ infinitaꝝ speciez̄. pbatur nam si ita eēt cū cuiuslibz corporis simplicis sit tm̄ vn⁹ simp'ex mot⁹ fm naturā nec motus vnus simplex possit duob⁹ corporibus simplicibus fm speciem conuenire ita q cuilibet fm naturam cōueniat. sequitur q oporteret infinitos eē motus simplices. sꝫ p̄us probatum est q non sunt nisi tres. ergo impossibile est aliquod corpus cōponi ex partibus infinitarū specierum quia ille partes eēnt corpora simplicia. cum prima cōponentia aliqđ mixtū oportet eē simplicia.

Cōclusio secunda. q ipossibile est eē aliquod corpus infinitum partiū dissimilium ptibus existentibus finitis fm nūerum. Patet nam si eēt infinitum fm numerū oporteret alterā eaꝝ aut plures eē infinitas magnitudine. quia ex finitis multitudine n̄ resultat. nisi finitum : sꝫ non est possibile aliquam partium primo ↄponentem aliquod mixtum infinitam eē magnitudine quod probatur quadrupliciter. Primo sic. nam si eēt possibile aliquam partiū taliū eē infinitam magnitudine vel eēt grauis vel leuis. ergo haberet grauitatē vel leuitatē infinitā qđ in p̄cedenti reprobatū est. Secūdo sic q: tūc haberet locū naturalē infinitū qđ nō potest dici. nā vt prius dictū est. locus deorsum finitus est & determinatus. ergo et locus sursum q: sicut vnū oppositoꝝ finitū ē ita & reliquū & p cōseqūs loc⁹ intermedius finit⁹ ē. Tertio si loca naturalia grauiū & leuiū eēnt infinita tunc mot⁹ sursū & deorsum eēnt infiniti qđ ē impossibile. nam si sic mobilia nunq̄ essent mota ad sua loca sꝫ qđ ē impossibile factū eē impossibile ē fieri. sic q nō ē possibile dealbatū eē nō contingit dealbari. sicut qđ impossibile ē iterū eē in eoꝝ tpū impossibile ē ire. ergo impossibile ē loca naturalia eē infinita

Quarto oē corpus hꝫ distentionē in oēs partē. si ergo aliqua ps mixti eēt infinita ipa haberet distentionē in oēm ptem sui & sic occuparet oēm locū. & sic alie ptes non possūt in ipso manere Et sic q non est possibile aliqđ corpus omoȝenū eē infinitū. Forsitā tū dicerent al quia q nō ē possibile aliqđ corp⁹ quāntatiuū vnū & cōtinuū eē infinitū sūt tamē infinita discreta & diuisa vt posuit Democritus infinita corpa Athomalia & Anaxagoras infinitas ptes carnis & ossis. Contra hoc replicat phs. q: si illa ponant nihil phibet hmōi corpa sic diuisa adinuicē cōiūgi quo facto ex ipis fiet vnū infinitū. & sic p̄cedit rō sicut prius.

Conclusio tertia. impossibile ē aliquod corpus similiū partiū eē infinitū. ptꝫ nā si sic haberet motū naturalē. vel ergo sursū ꝫ moueret vel deorsū aut circulariter. n̄ sursū nec deorsū. q: tūc haberet leuitatē aut grauitatē qđ p̄us ē iprobatū nec circulariter q: ipossibile ē aliqđ corp⁹ circulariter motum eē infinitū vt prius dictū ē. Unū nihil dicit corp⁹ circulariter motū eē infinitū & dicere celum eē infinitū sꝫ pbatū est celū nō eē infinitū q: tpe finito cōplet suā reuolutionē. ergo nō ē infinitū. Itē si eēt aliqđ corpus tale ifinitū eēt mobile. q: oē corpus ē mobile vt pbatꝫ ē in hoc libro. q: hꝫ naturā. & natura ē principiū mot⁹ & quietis. vel ergo naturaliter moueretur vel violenter si violēter necessario haberet aliquē motū sibi naturalē. q: mot⁹ violēt⁹ ↄtrariat naturali. si ergo haberet motū naturalē oporteret habere locū sibi naturalem q: locus naturalis ē terminus mot⁹ natural' vt patuit. 4. phisicoꝝ. Sꝫ ipossibile ē loca naturalia eē infinita vt pbatū ē. ergo ipossibile ē corpus omiomerū eē infinitū.

Ex hijs sequitur ↄclusio respōsiua. q ipossibile ē corpus sensibile eē actu infinitū siue sit omiomerū siue anomiomerum

Ad rationes ante oppositum. Ad primā negat assūptū. q: nō ↄtingit dare mai⁹ corp⁹ toto vniuerso. Et ad cōfirmationē geometricā dr: q geometra & mathematicus abstrahūt a motu sensibili vt alias dictū ē. iō capit lineā infinitā nō actu. q: imaginatio nō caperet se quātā quātitate indeterminata & nūq̄ capit tantū quin possit capere maiorē. nec pp̄terea sequit q ponat lineā actu eē infinitā. Sil'r diceret ad secundam. q si ignis n̄ habeat finitū p̄fixū sui augmēti. repugnat tā sibi actu eē infinitā. nūq̄ enī est tātus q̄n possit eē maior vt q̄dā volūt & videt autoritas p̄tedere.

infinitaz

ethereogeneus

sequit in textu. Et aũt oino ipossibile ⁊c̃.

Queritur duodecimo vtrum ex parte actõis ⁊ passiõis cõcludi possit aliqđ corp⁹ sensibile nõ esse infinituz. Arguit ꝙ nõ. nã si eẽt aliqđ corp⁹ infinitũ haberet virtutẽ actiuã ⁊ passiuã. g̃ eẽt actiuũ ⁊ passiuũ. ⁊ ꝑ ꝯñs si poneret aliqđ corpus infinitũ nõ ꝓpter hoc tolleret actio aut passio. g̃ ex parte actõis ⁊ passionis non p̃t cõcludi nulluz corpus esse infinitũ. Secũdo sic. virt⁹ motiua primi motoris est finita cum mouet corpus finitũ ⁊ tp̃e finito. g̃ ex p̃te actõis nõ p̃t ꝓbari nullũ corp⁹ infinitũ. In oppositũ est p̃hs in capitulo vltimo text⁹.

Pro responsione sciendũ ẽ primo ꝙ postꝙ õndit p̃hus euident nullũ corpus sensibile eẽ actu infinitũ rõne sũpta ex p̃te mot⁹ local. ꝯñter idẽ õndit ex p̃te actõis ⁊ passiõis q̃ oẽz motũ ꝯsequũt ⁊ postremo i vltimo cap̃lo hui⁹ tractat⁹ ad h̃ adducit q̃sdam rõnes logicales ex sīb⁹ ꝓcedẽtes.

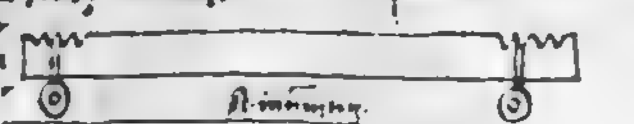
Pro quo sciendũ est secundo ꝙ oĩe corp⁹ sensibile aut est actiuũ aut passiuum: accipiẽdo actiuum ⁊ passiuum extensiue nomĩe. aut mouẽs ⁊ mobile. q: omne corp⁹ sensibile necessario h̃z virtutẽ actiuã aut passiuaz aut vtrãq3. ⁊ si ẽ ad corp⁹ actiuũ necessario agit in corp⁹ finitũ aut infinitũ. ⁊ si est passiuuz necessario patit a finito aut infinito. Ostenso g̃ ꝙ infinitũ non p̃t pati a finito nec finitũ ab infinito: nec infinitũ ab infinito. ꝯñter cõclusum erit ꝙ nulluz corpus sensibile p̃t esse actu infinitũ.

Cõclusio prima. corpus infinitum non p̃t pati a finito. Probat. nã si nõ sit ita det oppositũ. ⁊ sit infinitũ patiẽs. a. et finitũ agens. b. ⁊ tp̃s in quo sit actio sit. g. qđ quidẽ tp̃s oportet eẽ finitũ. nam ois actio necessario h̃z finẽ. capiat g̃ ps finiti agẽtis b. q̃ sit d. ⁊ cũ virt⁹ ptis sit minor v̓tute tot⁹ sequit ꝙ illa ps. d. mouebit. in tp̃e. g. minus mobile q̃ sit. a. det g̃ illa ps ipi⁹. a. mota ab ipo. d. in tp̃e. g. ⁊ sit. e cum g̃ ipm. d. ad. b. habeat ꝓportõem capiat in ipo. a. ps q̃ se habeat ad p̃te. e. sic se h̃z. b. ad. d. ⁊ sit illa ps. z. Tũc arguit sic. sic se h̃z. b. ad. d. ita se habet. e. ad z. g̃ ꝑ locũ a trãsmutata ꝓportõe sicut se habet. d. ad. e. sic se h̃z. b. ad. z. s. d. mouet. e. i tẽpore. g. g̃. b. mouet. z. in eodẽ tp̃e. et in equali tp̃e. b. finitũ mouebit. a. et. z. scz finitũ ⁊ infinitũ totũ ⁊ p̃tẽ. qđ ẽ impossibile. g̃ impossibile est infinitũ pati a finito.

Conclusio secũda est. s. impossibile ẽ finitũ ab infinito pati. Probatur. q: si nõ sic det oppositũ. ⁊ sit agens infinitũ. a. ⁊ finitũ patiẽs. b. et tp̃s sit. g. ⁊ capiat ps infiniti agẽtis. a. q̃ sit. e. q̃ cũ sit minoris virtutis q̃ totũ nõ mouebit i tp̃e. g. totũ. b. mouebit g̃ p̃tẽ ipi⁹. b. sit g̃ illa ps. d. q̃ habebit ꝓportionẽ ad totuz cũ sit finitũ. capiat g̃ in ipo. a. alia ps q̃ se habeat ad p̃tẽ. e. iam acceptã sicut se h̃z. b. ad. d. tũc ꝑ locũ a trãsmutata ꝓportõe qđ iam cõclusũ est sup̃ illa ps secundo accepta in. a. mouebit ipm. b. i tp̃e. g. q̃re finitũ eq̃li tp̃e mouebit ab infinito ⁊ finito a toto et p̃te qđ est impossibile. igit finitũ nõ potest pati ab infinito.

Conclusio tertia. infinituz non p̃t pati ab infinito. Probat. q: si non det oppositũ: et sit ifinitũ agẽs. a. ⁊ infinitũ patiẽs b. et tp̃s. g. capiat g̃ ps infiniti patiẽtis q̃ sit d. cũ g̃ infinitũ agens magis cõualescat supra p̃tẽ ipius. b. q̃ totũ: sequit ꝙ ipam mouebit in p̃te tp̃is. g. sit igit illa ps tp̃is. z que cũ tp̃s finitũ sit habebit ꝓportõem ad totũ tp̃s. capiat g̃ alia ps i ipo patiẽte infinito. b. q̃ se h̃z ad p̃tẽ. d. iã acceptã. sicut se h̃z totuz g. ad p̃tẽ. z. cõcludet g̃ ꝑ locũ a trãsmutata ꝓportõe ꝙ sicut. d. mouet a toto. a. i p̃te temporis ipi⁹. z. ita illa secũda ps ipi⁹. b. mouebit ab ipo toto. a. in toto tempe. g. g̃ inequali tp̃e infinitũ mouebit finitum ⁊ infinitũ. impossibile est g̃ infinitũ pati ab infinito.

Quare sit ꝯclusio responsiua. s. ꝙ ex p̃te actõis ⁊ passiõis sufficiẽt cõcludit nullũ corp⁹ sensibile esse actu infinituz. q: si eẽt aliqđ infinitũ tale nec eẽt actiuũ nec passiuũ. mõ oẽ corp⁹ sensibile ẽ actiuũ vl passiuũ. Et i rõib⁹ harũ ꝯclusionũ sp supponit ꝙ v̓t⁹ ptis mior ẽ v̓tute toti⁹. supponit etiaz ꝙ ois actio fit i tp̃e finito. q: tp̃s infinitũ ñ h̃z finẽ. ⁊ oportet oẽm actõem h̃re finẽ. nã ipossibile ẽ fieri qđ ipossibile ẽ factũ eẽ. supponit etiã ꝙ oẽ finitũ ad finitũ h̃z ꝓportõez. Et ꝑ h̃ p3 rñsio ad q̃situ. igit ⁊c̃. Deinde p̃hs ꝓbat hãc cõclusionẽ rõnib⁹ logicis. Prima si eẽt aliqđ corp⁹ sensibile actu infinitũ vl moueret circulariter vl recte. non primũ. q: mot⁹

circularis ē circa mediū. mō in infinito nō ē dare mediū sicut nec extrema. nec moueret̄ recte. q: oē mobile motu recto naturalr̄ mobile ē ad aliquē locū. et violēte ad locū oppositū. et cū loc⁹ sit equalis locato si eēt mobile motu recto oporteret eē duo loca īfinita. et cū locus nō sit sine locato seq̄r q̄ eēnt duo infinita corpa qđ ē īpossibile. Secunda rō. oē corpus mouet̄ ab alio, siue naturalr̄ siue violente. ꝫ virt⁹ mouentis sp̄ dꝫ excedere resistentiā mobilis. ergo si eēt corp⁹ infinitū virtus mouentis eēt infinita. et cū eēt aliud ab eo sequeret̄ q̄ iā essent duo infinita. Nā q̄ virtus infinita nō possit esse finiti corporis. nec finita īfinitiā pbatū ē. 8. phisicorū. Sꝫ q: ad hāc rationē posset aliq̄s dicere q̄ aliq̄ mouent̄ a seipis. et ita si ponam⁹ aliqđ corpus infinitū poterimus dicere q̄ a se pomouebit̄. q̄re nō oportebit duo eē īfinita. ꝯ hoc ponit pħs tertiā rōnē. q: oē qđ mouet̄ a seipo aiatū ē. ꝫ oē aiatū finitū est. q: hꝫ determinatā figurā et determinatā pportionē partium ad totū. ergo īpossibile ē aliqđ corp⁹ infinitum eē aial aut aiatū et p ꝯñs mouens a seipo.

Et q: etiā ad has rōnes posset aliq̄s dicere q̄ nō est aliqđ corp⁹ vnū vere cōtinuū īfinitū. ē tñ aliqđ corp⁹ īfinitū cōstitutū ex athomis p vicinitatē adinuicē queadmodū pbauerūt Democrit⁹ et Leusipp⁹. Jō adhuc cōtra hoc ōndit pħs q̄ nō ē possibile ĭlo mō ponere corp⁹ īfinitū. q: fm democritū illa athomalia sūt eiusdē et vni⁹ generis et nature positiōe ordine et figura dūtaxat differētia ꝫ eorū q̄ sūt eiusdē nature idē ē mot⁹ toti⁹ et ptis vt vni⁹ similis ignis et toti⁹ ignis. q̄re si vnū illorū athomaliū sit leue totū cōstitutū ex illis athomalibus erit leue. et p ꝯñs nullū erit graue et si vnū sit graue totū erit graue. et sic nullū erit corpus leue. Itē vbi nō ē assignare mediū nec extrema ibi nō ē assignare sursū aut deorsū. q: deorsū ē mediū et sursū extremū. Sꝫ in toto cōposito ex athomis et vacuitatib⁹ si sit infinitū nō erit in eo assignare mediū nec extrema. iō nec sursum nec deorsū. et p ꝯñs nihil erit graue aut leue q: graue ē qđ mouet̄ deorsū. et leue qđ mouet̄ sursū. ergo nō pōt poni corpus īfinitū quēadmodū posuerūt illi antiq̄. Sic ergo ex oibus istis patꝫ intētio. p. in hoc tractatu. vtꝫ qđ nullū ē corpus īfinitū sēsibile. Ex q̄ infert̄ p̄t q̄ nec mathematicū siue intelligibile. q: nō sūt corpa mathematica nec itelligibilia fm esse existētia pter sensibilia. igit̄ et c̄.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā concedit̄ q̄ si eēt aliquod corpus sensibile infinitū oporteret ipm habere virtutē infinitā. q: hoc ē īpossibile. q: ad positiōꝫ virtutis naturalis infinite sequūt̄ contradictoria. ideo īpossibile ē aliquod corpus sensibile eē infinitum actu. Ad secundā conceditur assumptū ꝫ dicatur q̄ prim⁹ motor nō est agens naturale simpliciter. Sꝫ p itellectū et voluntatē. iō nō oportet q̄ agat fm vltimum sui posse. hic aūt ē sermo đ virtute actiua naturali vel passiua et de agēte naturali. Seq̄r in textu. Omnia āt nec p̄les.

Queritur tredecimo. vtrū si essent plures mundi terra vni⁹ naturalr̄ moueret̄ ad terrā alteri⁹.

Arguit̄ q̄ nō. q: si essēt plures mundi terra vni⁹ mūdi adhuc haberet naturalē iclinatiōē eā quā ante habebat scꝫ naturalē ad mediū huius mundi. ergo si essent plures mundi adhuc inclinaret̄ naturaliter terra ad terram huius mundi. Secūdo arguit̄. si terra huius mundi casu posito naturaliter moueretur ad medium illi⁹ mūdi sequeretur q̄ naturaliter ascenderet qđ ē impossibile. ptꝫ ꝯña. quia nō pōt vere moueri naturaliter ad medium alteri⁹ mundi. nisi naturaliter pcedendo a medio hui⁹ mūdi accedendo ad extremū. et hoc ē ascēdere.

Ad oppositū ē pħs in tribus primis capitul̄ hui⁹ tractatus.

Pro responsione sciēdū est primo q̄ postq̄ pħs pbauit totū vniuersū corporū nō eē infinitū fm magnitudinē h̄ ꝯñr ōndit ipm nō eē infinitū fm multitudinem pbando q̄ nō ē nisi vn⁹ mundus. et hoc triplici rōne. q̄rū prima sumit̄ ex pte inferiorū corporꝫ. Secunda ex pte superiorū. Tertia ex pte vtrorūq̄. Pro prima rōne pmittit q̄tuor suppositiōes. Prima ē. q: oē corp⁹ naturale inferi⁹ naturalr̄ mobile ē et etiā violēte. naturaliter quidē. q: hꝫ in se naturā. violente quidē. q: quodlibet tale p virtutē fortioris agentis trāsmutari pōt a sua specie cū corruptibile sit. ergo et a proprio loco. Secunda suppositio est q̄ oē corpus naturaliter quiescens in aliquo loco est mobile naturaliter ad illū locum et econtra. et si violente

quiescit etiā violente mobile ē.rō ē q: quies est finis mot⁹.iō ꝓportionari dñt mot⁹ ꝛ q̇es. Tertia suppositio ē ꝙ si aliq̇s motus cōueniat violente alicui corpori cōtrarius ē sibi naturalis. Quarta ē si essent plures mūdi ex quib⁹ cōstitueret̃ vnus mund⁹ cōuenirent in specie et virtute cum corporib⁹ ex q̇bus constituitur alius mundus. Qđ ꝓbat pħs dupliciter. primo: Nisi ita eēt tūc isti plures mundi solo nomine conuenirent sicut et partes corū.ꝛ ita ꝓpṫ hec nō deberēt dici plures mundi.sicut sidus celeste ꝛ bellua marina nunq̄ dicunt̃ duo sicut plures canes. et tamen illi qui posuerūt plures mundos dixerūt eos vniformiter se habere in noīe mūdi. Secūdo q: mot⁹ simplicium corpoꝝ ex q̇bus cōstituit̃ alius mund⁹ finiti sūt ſm speciem.nō enī sūt nisi tres vt oñsū est.ꝛ ita si essent plures mundi oporteret etiā corpa alteri⁹ mundi habere vnū vel plures illoꝝ motuū q̇ cōueniūt corpib⁹ huius mūdi.sed q̇ꝝ corpoꝝ ē idē mot⁹ ſm specie illa sunt eadē ſm specie et virtute.igit̃ si essent plures mundi corpa vnius mundi essent vni⁹ speciei ꝛ nature cū corporibus alterius mundi vt terra vni⁹ cū terra alterius ꝛ sic de alijs.

Conclusio responsalis.

si essent plures mundi terra vni⁹ naturaliter moueretur ad mediū alterius.ꝛ ignis vni⁹ ad ignē alterius.ꝛ sic deinceps.pꝫ q: si eēt ita terra vnius mundi cū terra alterius est eiusdē specie ꝛ virtutis cum terra alteri⁹ sed corporū eiusdē speciei motus naturalis est ad eūdem locum naturalem.ergo terra vni⁹ mundi ad mediū alterius naturaliter moueretur q: mediū vnius mundi ē locus natural' alterius mundi. Itē si eēnt plures mundi t̃ra vnius mundi moueret̃ ad mediū alterius mundi vel violente vel naturaliter.nō violente.q: naturaliter mouet̃ recedendo a medio huius mundi vt habet̃ ꝑ secundā suppositionē.ſ videm⁹ ꝙ natura terre hui⁹ mundi nō ē moueri recedēdo a medio hui⁹ mūdi ḡ nec a medio alteri⁹ mūdi.cū eēt eiusdē speciei ꝛ nature cū terra hui⁹ mūdi.q̄re seq̇t̃ ꝙ terra naturalit̃ moueret̃ ad mediū alterius mūdi. Uel argueret̃ sic.Terra hui⁹ mundi naturalit̃ q̇escit in medio.ergo etiā terra alterius nata est quiescere alterius naturaliter in medio hui⁹ mundi cum sint eiusdem nature.ḡ ꝑ secūdā suppositōꝫ naturalit̃ moueret̃ ad mediū hui⁹ mūdi.sic ḡ si eēnt plures mundi.terra vni⁹ naturalit̃ moueret̃ ad mediū alteri⁹ Et q: hoc ē īpossibile. q: ex ħ sequeret̃ ꝙ terra ascēderet vt ꝓbat secunda rō ante oppositū.ḡ ꝛc̄. Et sic argueret̃ đ igne ꝙ naturalit̃ descēderet q̄ sūt īpossibilia.

Conclusio secunda.

nō sūt plures mundi.ꝓbat̃.q: terra hui⁹ mundi naturalit̃ moueret̃ ad mediū alteri⁹.ꝛ sic naturaliter ascēderet qđ ē īpossibile.ꝛ tñ si eēnt plures mūdi terra vnius naturalit̃ moueret̃ ad mediū alteri⁹.ḡ nō sūt plures mūdi. Sꝫ cōtra obijciūt q̇dā ꝑ ħ.terra vni⁹ mūdi tātū distat a medio alteri⁹ ꝙ nō possꝫ ad eū moueri. Sꝫ ad hāc obiectionē r̄ndet pħus ꝑ ħ ꝙ cū mot⁹ naturalis cōueniat mobili a pn̄cipio intrinseco nō pōt ab eo remoueri naturaliter ꝑ distantiā localē. Sꝫ iuxta .2m.cap. tertiū oīj̄ciūt.q: q̄uis terra vni⁹ mundi eēt eiusdē speciei cuꝫ terra alteri⁹ mūdi.ꝛ ita de alijs differret tñ numero ꝛ ita vt dicunt illa terra moueret̃ ad diuersa loca nūero. lꝫ eēnt eiusdē speciei.ꝛ ita nō seq̇t̃ ꝙ terra vni⁹ moueret̃ ad locū terre alterius. Sꝫ ad hoc r̄ndet pħs.q: huic terre nō contingit mutatio naturalis ſm ꝙ hec.ſ ſm ꝙ terra.ꝛ iō q̄lꝫ terra habet inclinatiōēꝫ naturalē ad eūdē locū nūero ad quē ꝛ illa t̃ra. Itē remouet pħs obiectionē dicentis ꝙ mot⁹ corpoꝝ nō sūt ad determinata loca. Contra qđ arguit.q: oīs mot⁹ naturalis ē ex quodā termio in q̄ndā terminū determinatū.q: oīs motus naturalis ē de cōtrario in cōtrariū q: motui circulari nullus ē mot⁹ contrarius. R̄ndet ꝙ licet totali motui circulari nō sit ali⁹ totalis motus cōtrari⁹ tñ in motu circulari reperit̃ q̇dā oppositio q̄ attēdit̃ ſm termios diametri.ꝛ sic oīs naturalis mot⁹ ē a determiato ī determinatū terminū. Qđ ꝓbat inductiōe ꝛ signo. Inductiōe sic.q: sanatio ē ex egritudine i sanitatē.ꝛ augmētatio a puitate i magnitudinē.ꝛ sic in oī motu naturali. A signo sic arguit̃.q: si mot⁹ nō haberet determinatū terminū tūc eēt infinitus ꝛ cū mot⁹ natural' sit velocior in fine q̄ in principio. ꝛ sic motus naturalit̃ in infinitū velocitaret̃ ꝛ sic eēt infinita velocitas vel tarditas. q̄ sūt īpossibilia igit̃ ꝛc̄. Sꝫ iuxta tertiū ca. ponit pħs opinionē dicētē grauia a leuia ñ naturalit̃ moueri ad loca determiata.q: credide

runt corpa moueri p quādā extrusionē et violentiā et hoc mō corpa nō habere loca determinata ad q̄ simplr mouea . Cōtra h arguit phs tripliciter. Primo sic. q: seq̄ret q̄ maior terra tardius descēderet q̄ minor. q: facilius ē violēte pellere minus corpus q̄ maius. Secūdo seq̄ret q̄ terra descēdēs nō velocius descēderet i fine q̄ in pncipio. cuius oppositū manifestū ē ad sēsū. Pz tn̄ q: oia q̄ moueā p extrusionē q̄nto lōgius sūt a pncipio extrudē te tāto tardius moueā. Tertio oia corpa naturaliter ferūā ad illū locū a q̄ violēte recedūt. s elemēta violēte recedūt a determinatis locis vt terra a medio mūdi. g elemēta naturalit ferūā ad determiata loca et n̄ p extrusionē. Et si q̄ra vñ ē q̄ motus naturalis velocior ē in fine q̄ in pncipio. Rñdet. s. Tho. q̄ cā ē q: mobile q̄nto plus accedit ad locū generabilē et pprium in q̄ ē virtus et cōseruatiua et generatiua eius. tāto plus confortatur et fortificaā virtus motiua eius. iō velocius mouea. Hoc ergo istabat ondere. q: nihil refert quedā eē falsa q̄ tn̄ nō sūt impossibilia. ergo sunt que concernunt vltimam rationē q̄ sumitur ex pte inferioz corpoz. Secunda rō ad cōclusionē q̄ sumiā ex pte. s. celi est. q: motus primus. s. superioris corpis. s. celi ē sempiternus. g a motore infinite virtutis q̄ necessario inumerabilis ē. g ē vnus nūero. q: multiplicatio indiuiduoz sub vna spē nō ē nisi p materiā. g ē vnicus pmus motor. g ē vnicū primū mobile. et p pns est vnicus mundus.

Et si obijciatur. q: motor celi mouet celū sicut amatū et desideratū. mō nihil phibet vnū et idē amari et desiderari pluribus. g si sit vnus motor ifinite virtutis nō seq̄ā q̄ sit vnū motū ab eo. Diciā ad hoc q̄ lz idē a pluribus appetaā et desideraā. hoc tn̄ nō pt eē equaliter. s fm magis et minus. et vbicūq̄ repeciunā aliq̄ q̄ se habent ad vnū fin ordinē magis et minus oportet q̄ inter ea sit vnum primū et ob hoc cū celū sit id qd̄ mouetur a primo motore oportet q̄ celū sit vnū. et p pns mundus sit vnus. Tertio arguitur ad cōclusiōez ex pte oim corpoz in cōi. q: sicut sunt tria corporalia elementa ex quibus iste mundus cōstituitur. scilicet corpus graue. corpus leue. et centrum. ita oportet esse tria loca ipsorum elementorum quorū vnus sit circa mediū. alius qui est locus extremus alius qui est locus medius qui sit corpis leuis. sed si essent plures mundi terra huius mundi non esset in medio huius mūdi. imo esset sup celū et supra ignem ergo terra non supponeretur omni corpori. nec celum esset supereminens omni corpori. nec ignis corpus mediū nec in medio existens. et sic patet q̄ non est nisi vnus mundus. Et si queratur qua vnitate est vnus iste mundus. Dicitur q̄ est vnus vnitate ordinis contiguationis quia vltima vnius corporis sūt simul cum vltimo alterius corporis. est etiam vnus vnitate virtutis formalis. quia cōtinens se habet ad contentum sicut formale ad materiale.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā cōcediā assumptū et negaā pseq̄ntiā. imo si essent plures mundi terra huius mundi naturaliter inclinareā ad mediū huius mundi et ad mediū alterius. et q: hoc est impossibile. iō per hoc cōcludiā q̄ non sūt plures mūdi. Sequitur in textu.

Primum autem diuidendū quō ingenerabilia et generabilia &c.

Queritur decimoquarto. vtrū possibile sit esse plures mundos.

Arguitur q̄ sic. quia in omnibus habentibus formam et materiam alia est ratio forme fm se et in vniuersale considerate. et alia est ratio forme et in materia. sed celum siue mundus habet formā in materia. ergo alia est ratio celi fm se et huius celi: et iō dicit phs. cum dico celum dico formam sed cū dico hoc celum dico formam in materia. s quorūcūq̄ ē alia ratio forme fm se. et alia rō forme in materia possunt esse plura indiuidua sub vna specie ergo possunt esse plures mundi. Secundo arguitur. mundus iste non constat ex tota sua materia. ergo possunt esse plures mūdi. añs ptz. quia extra hunc mundū est aliqd̄ corpus quod sic ostendiā. q: si esset aliquis in cōuexo vltime spere huius mundi. vel posset extendere brachium suum extra vel non. si sic. ergo extra celum est locus. et cum i omni loco sit natum esse corpus sequiā q̄ extra hunc mūdū ē corpus. ergo hic mundus n̄ pstat ex tota sua materia. si vero n̄ possit extēdere brachiū hoc est propter aliquod corpus resistēs. g quodcūq̄ dicatur mundus hz materiā

extra se. Tertio arguit᷑. mūdus iste fact⁹ ē a prima causa infinita. ꝫ potētia infinita nō totaliter terminat᷑ ad hūc mundū finitū. ꝫ ra‑tionabile est primā cām facere plures mun‑dos vt magis manifestet᷑ infinitas sue potē‑tie. Quarto arguit᷑. quāto aliqd est nobili‑us tāto est maioris virtutis. ꝫ mūd⁹ est no‑bilior q̄libet re naturali hic existēte ⁊ tn̄ quo‑libet res naturalis hꝫ virtutē faciēdi plura indiuidua. ꝫ a fortiori mund⁹ hoc est forma mūdi poterit pficere pl'a īdiuidua. Quin‑to arguit᷑. meli⁹ est meliora m'tiplicari q̄ mi‑nus bona. ꝫ mūdus est ens optimū. ꝫ ꝑ ↄse‑quēs melius est esse plures mūdos q̄ plura aīalia vel cetera hmōi. Ad oppositum est phus in vltimo capl'o hui⁹ tractat⁹ dicens. Itaqꝫ neqꝫ sunt plures celi neqꝫ fuerūt neqꝫ cōtingit fieri plures. sed vnū solum ⁊ perfe‑ctum est illud celum.

Sciendum est primo ꝙ postq̄ȝ phus pbauit ꝙ non sunt plures mūdi ↄse‑quēter ōn̄dit ꝙ nō pn̄t esse plures. q: illud re‑stabat ōn̄dere eo ꝙ nihil refert quedam esse falsa nō tamē impossibilia.

Sciendū est secundo ꝙ oīs for‑ma in materia existēs q̄ruȝ est de se cōīcabil' est plurib⁹ nō p̄t tn̄ cōīcari nisi in altero duo‑rum modorū. s. vel q̄a talis tota materia na‑ta est informari eā forma ⁊ non est ↄp̄hensa aliꝗ̄ vno indiuiduo vni⁹ speciei. vel si sit cō‑prehensa: illud tn̄ indiuiduū est corruptibile ⁊ dissolubile. ⁊ sic ꝑ corruptionē ipius pote‑rit generari alterū. Ideo dicit phus ꝙ si eēt vn⁹ nasus ↄposit⁹ ex oībus carnib⁹ ⁊ oībus ossib⁹ ex q̄b⁹ posset ↄponi nasus ille eēt disso‑lubilis. ⁊ si in eo esset simitas nō eēt nisi vn⁹ simus. nec possent plures esse. Ōn̄so igit᷑ ꝙ mūd⁹ iste cōstat ex tota sua materia qd̄ ostē‑detur pbando ꝙ extra celū non sit neqꝫ esse possit aliqd̄ corpus neqꝫ sensibile neqꝫ mi‑xtū. neqꝫ ꝭm naturā neqꝫ p̄ter naturā. neqꝫ eti‑am aliqd hn̄s habitudinē ad corp⁹. q: cor‑pora sensibilia sunt materia hui⁹ mūdi sup‑posito etiā hoc ꝙ iste mūdus sit ingenit⁹ ⁊ i‑corruptibil'. necessario sequit᷑ ꝙ nō est nec p̄t esse nisi vn⁹ mūdus. Et ꝑ pbanōe hui⁹. s. ꝙ extra celū nō sit corp⁹: notat phus qt modis dicit᷑ celū. dicēs ꝙ tribus modis. Primo mō dr̄: celū supma circulans spera circulant᷑ mo‑ta. Secūdo modo dr̄: celū aggregatū ex om‑nibus aliis circulariter motis q̄ infra supre‑mā sperā ↄtinent᷑. Tertio modo magis cōīt‑er ꝑ aggregatōe ex oībus corporib⁹ taȝ cir‑culariter motis q̄ recte. ⁊ hoc mō celū idē ē qd̄ mūd⁹ siue totū vniuersuȝ. ⁊ hoc mō capi‑tur cū dr̄: extra celū non eē corpus.

Pro quo sit ↄclusio p̄ma. extra celū circulant᷑ motū nō ē aliqd̄ corp⁹. Pro‑bat᷑ ↄclusio. q: vel esset simplex vl' ↄpositū. Non simplex. q: vl' eēt circulant᷑ motū vl' re‑cte motū. Nō circulant᷑. q: corp⁹ circulariter motū nō est natū egredi suū locū. vt patuit 8. physicorū. q: si egrederetur aut ascēderet aut descēderet. nō p̄t ascēdere neqꝫ descēde‑re nec naturalr̄ nec violēte. vt pbatū est prī‑us. ꝫ non p̄t egredi a suo loco. ꝫ extra celum non est aliqd̄ corp⁹ circulant᷑ motū. tenet cō‑seq̄ntia. q: ibi eēt naturalr̄ vl' violēte. si na‑turaliter cū idē sit loc⁹ naturalis corporū eius‑dē speciei. corpa ꝫ mūdi circulant᷑ mota na‑turalr̄ mouerent᷑ ad locū illi⁹ corpis moti ex‑tra celū. ⁊ sic corp⁹ circulant᷑ motū recederet a ꝓprio loco ⁊ ascēderet ⁊ descēderet. Neqꝫ p̄t dici ꝙ sit ibi violēte. q: cū ibi tūc natū est esse aliqd̄ corp⁹ ꝭm naturā ⁊ nō circulariter motū. vt ōn̄suȝ est. ꝫ recte motū qd̄ statim ꝓ‑babit᷑ esse impossibile. ꝫ non p̄t eē aliqd̄ cor‑pus extra celū circulant᷑ motū. Neqꝫ etiā re‑cte motū. q: ibi eēt ꝭm naturā: vel p̄ter natu‑ram. Nō primū q: loca naturalia grauiuȝ et leuiū simpliciū sunt in hoc mundo. cū ꝫ cor‑porū eiusdē speciei sit vn⁹ ⁊ idem loc⁹ nume‑ro: sequit᷑ ꝙ extra celū nō est aliqd̄ corp⁹ sim‑plex recte motū ꝭm naturā. Nec extra natu‑ram. q: tūc ibi esset natū esse aliqd̄ corp⁹ ꝭm naturā. q: vbicūqꝫ ē aliqd̄ corp⁹ simplex ex‑tra naturā illic natū est eē aliqd̄ corpus ꝭm naturā. modo extra celū non p̄t esse corp⁹ cir‑culariter motū ꝭm naturā vt pbatū ē. ꝫ nul‑luȝ corp⁹ p̄t ibi eē extra naturā simplex. Ex quo sequit᷑ ꝙ neqꝫ mixtū. q: ista nō hn̄t locū nisi ꝭm naturā simplicis in eis p̄dominātis. Et sic patȝ vniuersalr̄ nullū ibi eē corp⁹ ⁊ per ↄn̄s ꝙ celū ↄstat ex tota materia. ⁊ ꝙ mate‑ria celi siue mūdi sunt corpa sensibilia.

Conclusio respōsiua. nō possūt esse plures mūdi. Patȝ. q: mūd⁹ ↄstat ex sua tota materia: vt pbatū est. ⁊ est ingenitus et incorruptibilis: vt postea pbabit᷑. ꝫ non est neqꝫ fuerūt neqꝫ esse poterūt plures mundi.

Ex prima cōclusiōe sequit̃ ꝙ extra celum nō est locus neq̧ vacuū: neq̧ mot⁹ neq̧ tempus. Qz nō sit locus p3. q2 reperiret̃ locus sine corpe. Ex quo sequit̃ ꝙ neq̧ vacuū. quia vacuū est loc⁹ nō repletus corpe: vt dicebatur q̄rto phisicoꝝ. Ex quo sequit̃ ꝙ neq̧ motus q2 nihil mouet̃ nisi corp⁹. Nec etiā tp̄s. q2 tēpus non est sine motu. Ex quo vltra infert tex⁹ ꝙ entia q̄ sūt extra celū nō sunt nata eē in loco. sequit etiā ꝙ sunt imobilia. Ad videndū tm̄ qualit̃ extra celū entia esse dicātur.

Sciendu3 est ꝙ extra potest capi tripli. Uno mō positiue: vt illud est p̄prie extra locū qd̄ est in alio loco. vt dr̄ extra domu3 q̄ est in vico. Alio mō priuatiue. s. p eo qd̄ nō est in aliquo loco in quo natū est esse. τ istis duob⁹ modis capiēdo extra nihil ē extra celū. Tertio mō capit̃ negatiue. vt illud dr̄ extra locū qd̄ nō est in loco neq̧ aptū natum est esse sic ꝙ ɔtineat̃ et circūscribat̃ loco. τ hoc mō extra celū sunt aliq̄ entia. Et illud p3. q2 in vniuerso sunt q̄dā entia non circūscripta nec nata loco circūscribi. ḡ extra celu3 hoc mō sunt aliq̄ entia que vt dicit textus sunt inalterabilia. impassibilia. imobilia optimā vitā τ p se sufficientissimā hñtia quā pficiunt in toto eterno. a qb⁹ cūctis deriuatū ē eē τ viuere. his q̄dē clarius τ his obscuri⁹. Ratio primi q̄re sunt inalterabilia est ista q2 extra celū nō est mot⁹ neq̧ tēpus. ḡ sunt imobilia. impassibilia. τ insenescibilia. q2 tēpus seniū inducit. S3 spāliter pbat p̄hus de primo illoꝝ entiū. s. ꝙ sit primū imobile. q2 mouens imobile dign⁹ est τ pri⁹ mobili moto. ḡ si illud supremū ens eēt mouēs motū nam nō esset primū. Itē oīs mot⁹ est rōne carētie alicui⁹ boni. modo primū mouēs eternū cu3 sit optimū nullo bono caret: neq̧ alicui malo subiacet. ḡ est penit⁹ imobile. Ratio secūdi est. q2 hmōi entia hñt vitā intellectualē cu3 sint incorporea τ prima. modo primi ē regere τ ordinare alia: qd̄ est officiū intellect⁹. ergo habent optimā vitam. Ratio tertij ē. quia cū sint incorpea non indigēt aliquo ad cōseruatiōnē sui esse: neq̧ cōsecutionē operis que intellectualis est. ḡ habent vitā sufficientissimā τ nullo indigentē. Ratio q̄rta est. nam cu3 hec entia sint imobilia: incorruptibilia: τ incorporalia: duratio eorum excedit duratōem vite celi. τ cum duratio celi sit carens fine: sequit̃ ꝙ hmōi entia a fortiori pficiūt suam vita3 in toto eterno. Et cū apud grecos seculū τ eternū idem sunt: seculū tamen dicit̃ vno modo sm̄ quid. τ sic duratio hominis que est tēpus fo. sm̄ centū annoꝝ seculum homis dicit̃. Alio modo accipit simpliciter. τ hoc modo est duratio carens principio τ fine. Entia tamen de quib⁹ est sermo excedūt seculū hoc cum duratōe celi. nō sm̄ extensionē a priori in posterius sed q2 est duratio tota simul simpliciter τ indiuisibiliter comp̄hendēs sub se totū tempus lapsum a principio vsq̧ ad finē. Ratio quinti est. q2 a perfectissimo in omnib⁹ alijs deriuat̃ perfectio. ergo cum talia sint pfectissima ab ipsis deriuant̃ perfectiōes omnib⁹ alijs: que sunt esse τ viuere. Ratio vltimi est. quia nō omnia hec inferiora sunt eque ppinqua istis entibus. ideo his quedā clarius: his quedam obscuri⁹ pfectiōes iste elargiunt̃.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā cōceditur totus primus p̄cessus. τ ad maiorē secundi p̄cessus dicit̃ ꝙ veritatem habet solum in his que non constant ex sua natura: vl̃ que sunt generabilia τ corruptibilia cuiusmodi nō est mūdus. Ad secundam dicit̃ ꝙ nō extenderet brachiū non propter resistentiam extrinseci corporis: sed propter resistentiā ptiū vniuersi: quarū quelibet nata est a celo mediate vel imediate cōtineri. Ad tertiā negat̃ cōsequētia. q2 sapientie diuine nō cōgruit facere plures mūdos. nec in hoc minus manifestat̃ eius bonitas: imo plus dum ille fuerit pfectus. Ad aliā dicit̃ ꝙ maioris virtutis est facere vnū perfectū q̄ multa impfecta. Ad vltimā dicitur ꝙ ad summū ptinet ꝙ sit vnū. nā3 vnitas est quedā bonitas. nam accidit quācūq̧ rem perdi cū a bonitate recedit. Ideo simpliciter loquēdo non est verū ꝙ meli⁹ plus debeat multiplicari alijs. Et hec de q̄stione.

Sequitur textus. His autem determinatis dicamus post hoc vtrū ingenit⁹ aut ge. τc̃.

Queritur decimoquinto vtru3 totalis mūdus sit genitus et corruptibilis.

Arguit̃ ꝙ sic. quia omne cōpositu3 ex materia τ forma est generabile. mūdus est huiusmodi. ergo τc̃. Secūdo arguit̃. generatio est pgressio rei de potentia ad actu3. ḡ

mundus pcessit in esse de potentia ad actum. ergo mūdus genitus est. ɔña pbaf. q: mundus cōpositus est ex potentia et actu. mō in eodem potētia pcedit actū. ergo mūdus prius fuit in potētia q̄ in actu. ꝛ ꝑ ɔñs pcessit de potētia in actū. Tertio arguif auctoritate fidei nostre: que ponit mundū incepisse ꝛ desiturū fore. non q nullo modo postea sit sed ꝛ alio modo ꝛ alio statu. vt dicit Dionisius. In oppositū est phus in primo caplo vltimi tractat⁹ hui⁹ libri.

Sciendum est primo q postq̄ phus demōstrauit totū vniuersū finitū esse magnitudine ꝛ multitudine cōsequēter inquirit an finitū sit duratiōe et eternitate. Et circa hanc questionē phus sic pcedit. nā primo ponit opiniones antiquoꝝ phoꝝ cōtrarias sue opinioni et veritati et eas improbat. deinde questionē determinat fm opinionē ppriā ꝛ veritatē. Et huiusmodi pcedendi triplicem ratōem assignat ~~opinionū ɔtrariaꝝ~~. Prima est quia ratōes cōtrariarū opinionū sunt dubitatiōes. modo dubitatoꝝ solutio ē veritatis quesite manifestatio ꝛ inuētio. Secunda ratio est. q: per hoc magis credibilia sunt illis dicenda qui pᵃudierūt solutiones rationū ex quib⁹ dubitatio emergebat de veritate quesita. Tertia ratio est. quia oportet phos sufficiēter verū inqrere ꝛ iudicaturos nō ~~phibere~~ se inimicos neqꝫ emulos de quorū opiniōibus dijudicandū est ne odio opiniones cōdemnare videanf: qd tamē cōtingeret si opiniones assererēt falsas esse anteq̄ rationes earū ponerent ꝛ soluerent. Et istis de causis in hac questiōe ꝛ in omnibus alijs phus semp ptractat opiniōes antiquoꝝ anteq̄ fm opinionē ppriā determinet veritatē.

recitando opiniones contrarias

prebere

Sciendum est secūdo q vt dicit phus antiq qui fuerūt ante ipm de hac questione in hoc cōueniūt. q posuerūt mundū fuisse genitū. ꝛ q determinato principio temporis incepit per generatōem. qui autē antiqui tripliciter diuersificati sunt. Nam Orpheus ꝛ Hesiodus quos insecut⁹ est Plato dixerūt mundū incorruptibilē esse. Alij vo dixerunt mundū corruptibilē sicut ꝛ quodlibet aliorū generatorū. ita tamē q postea nō regenerabaf. ꝛ hui⁹ opiniōis fuit Democritus: ponens mundū a casu fuisse genitū per cōcursum athomoꝝ ꝛ aliquādo per segregationem eorūdē esse corruptibilē. Alij vo dixerunt mundū vicissim generari ꝛ corrumpi ita q illa vicissitudo semp durauit et durabit. ꝛ hui⁹ opiniōis fuit Empedocles: dicēs per litem ꝛ amiciciā mundū generari ꝛ fieri: vt al's dictum est. Ad h̄ etiā fuit Eraclit⁹ ponens aliquādo ignē exurere totum mundum ꝛ postmodū generari per ignem. q: posuit ignem principiū totius mūdi. Contra autem illas opiniōes ponētur tres conclusiones.

Cōclusio prima est q irrationabile est dicere mundū fuisse genitū ꝛ tamen esse incorruptibilē. Probatur. quia qd rationabiliter dicif habet veritatē in omnib⁹ vel in pluribus. sed in nullis videmus q aliqd sit genitū qd non corrūpatur. ergo talis positio est irrationabilis. Secūdo si mūdus sit genitus: tūc incepit esse ex aliqua materia pcedente fm aliqd tempus esse mūdi in qua materia erat in potentia ad aliter se habere. Cum ergo in mūdo sit aliqua materia ꝛ eadem ex qua factus fuit: sequitur si mūdus fuerit genitus ipa est in potētia ad aliter se habere. g̃ ē corruptibilis. Nec valet illud qd dicit Xenocrates et aliqui platonis discipuli: volentes sustinere Platonē. dicentes q licet Plato posuit esse genitum mundū: non tamen ex aliquibus que per tempus fuerūt anteq̄ sit ipe mundus. Sed sicut in geometricis descriptiōibus descriptores prius describūt aliquas ptes ꝛ postea alias. nō quidem q ipis pfuerunt anteq̄ ex ipis constituatur figura: sꝫ vt magis explicite ꝛ causa doctrine ostendāt illa q̄ circa huiusmodi figuras demōstrare volunt. Ita dicunt q Plato cum aliquos de natura mundi et partium eius vellet instruere generabat ipis totū mūdum ex partibus. primo partes accipiēdo. ꝛ inde ex ipis cōstituendo totū: vt magis explicite ostenderet quid partib⁹ cōueniret fm se ꝛ quid ratione cōpositionis: put scꝫ sunt in toto cōstituto. nō q vellet huiusmodi partes fm tempus pfuisse anteq̄ mundus constitueretur ex ipis. Contra istum Xenocratem arguit phus q non est simile in descriptiōibus geometricis et in cōstitutione mūdi ꝛ suis partibus. quia idem accidit ipis descriptiōibus siue simul accipiātur partes in

figura constituta: siue non. Siue enim accipiantur simul linee siue nō: dicim⁹ huiusmodi partes esse lineas et angulos. sed idez nō accidit de partibus mundi: si simul accipiantur vt sunt in toto cōstituto τ si non simul accipiantur. imo vt ipse Plato dicit in Timeo. elementa que erant inordinata āte costitutionē mūdi facta sunt ordinata scōstitutiōe. impossibile modo est idem simul esse ordinatū et inordinatuz. Ergo fm opinionem Platonis oportet dicere partes ex quibus mund⁹ est prefuisse antequam mundus ex ipsis constitueretur in esse. quare stat illud auxilium esse inutile. quia isti discipuli cōmunicabāt cū Platone in sua positione. Uerum est tamen quod aliqui docti et magni viri dicunt Platonem non intellexisse positionez suam vt verba sonant: sed voluit mundūz genitum esse hoc est habere esse a prima causa omnium. Quicquid tamen sit in hoc vt decet phus capit verba: et impugnat ad litterā fm quod verba sonant.

Conclusio secūda. dicere mūdū vicissim generari τ etiam corrūpi per hoc quod congregātur et segregātur elemēta per amiciciam et litem: est irrationabile. Probatur. quia generatio τ corruptio sunt mutatiōes in substantiam. modo per talem motuz congregationis τ segregatiōis non fit in ipsis elementis imediate mutatio in aliquo actu ali sed duntaxat in situ τ ordine. ergo propter hunc modum non est cōueniens dicere mundūz generari aut corrūpi. Unde vt habet phus hoc simile esset dicere sicut cum dicimus si ex puero fieret vir puerum corrumpi τ mundu generari.

Conclusio tertia. irrationabile est dicere mundū sic corrumpi quod postea generari non possit. Patet. quia fm sic ponentes mundus est genitus ex materia que antequam fieret mundus erat in potentia ad fieri et esse mundi. Cum ergo per corruptionem mundi non corrumpat huiusmodi materia: sed maneat. sequit quod per corruptionez mundi ipa adhuc erit i potētia ad esse τ fieri mūdi vt prius. τ per cōsequens incōueniens est mundum dicere esse genitum et postea corrumpi: et quod iterum generari non possit. Et sic patet quod opiniones antiquorum de generatione et corruptione mundi sunt irrationabiles.

Ex quo patet conclusio responsiua. scilicet quod mundus est ingenerabilis et incorruptibilis. Et hec conclusio latius plus probabitur postea. Uerūtamen per generatōem hic solū intelligit philosoph⁹ generationem phisicam et proprie dictam: presupponentē materiam primaz subiectum: quod etiam presupponit alterationem. et hoc modo ponere mundūz esse ingenitū non repugnat nostre fidei: imo cōfirmat. quia cum fides dicat mundū esse genitū accipit generatiōem cōmuniter pro simplici emanatione que nullo subiecto presupposito ab agente infinito est imediate.

Ad rationes ante oppositum.

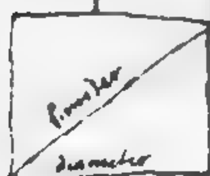
Ad primam negatur consequētia. quia maior solum habet veritatez de materia prima notum admixta. Ad secundam negatur minor: si intelligatur de potentia phisica. Et ad probationem dicitur quod celum est compositum ex potentia semper actui cōiūcta. modo id quod subsumitur: scilicet quod in eo dem potentia precedit actum tempore hoc habz veritatem de potentia phisica non semper actui cōiuncta. Tertia soluitur in fine tertie conclusionis. Sequitur in textu. Quia autem non solum vnus est sed et impossibile fieri τc.

Queritur decimosexto vtrū omnis potentia terminetur ad maximuz. Arguitur quod nō. quia nō est dare maximū pondus quod fortes potest portare. ergo impossibile est potentiam aliquaz terminari ad maximuz. Antecedens patet. quia si detur maximuz pondus. vel ergo virtus fortis excedet grauitatem ponderis: vel non. non potest dici quod non. quia a proportione minoris ineqlitatis nō fit actio. Si dicat quod excedat: vel excedit indiuisibilit: vel diuisibiliter. Nō indiuisibiliter. qz excessus in indiuisibili non est excessus. quia indiuisibile additum indiuisibili non facit maius. Si diuisibiliter tunc diuidatur illud in quo excedit per medium: et addatur illi pōderi aliquid correspondēs medietati illius excessus. tūc sequitur quod fortes potest illud portare quare prius nō erat da

bat maximū pond⁹. ꝛ cū adhuc virt⁹ fortis excedat grauitatē pōderi diuisibilit poterit iterū diuidi excessus ꝛ addere fm medietatē pdicto pōderi ꝛ sic in infinitū. seqͥt ꝙ potētia nō ē determinata ad maximū. Secūdo arguit. potētia visiua auditiua ꝛ cetere tales nō terminant ad maximū. imo ad minimū. ḡ nō ois potētia finiat ad maximū. Ad oppositū ē pħs i.2.cap. hui⁹ tractat⁹.

Pro solutione sciendū est primo ꝙ postq̄ pħs mouit q̄stionē de duratōe mūdi. an. s. sit genitus vel igenit⁹. corruptibilis vel incorruptibil. ꝛ de illa posuit opiniōes antiquoꝝ eas iprobādo. pn̄r anq̄ veritatē determinet fm opinionē ppriā distinguit aliqua multiplicia. q: multiplex indistinctum parit confusionem nisi in vna significatione capiatur. iō distinguit pħs multiplicitatē hoꝝ noim. s. geniti ꝛ igeniti. corruptibil ꝛ incorruptibil. Et q: in rōib⁹ eoꝝ spālit corruptibilis ꝛ icorruptibilis claudūt possibile ꝛ impossibile. iō etiā ea distinguit.

Sciendū est secūdo p hmōi determinatiōe ꝙ in generatiōe sūt duo. s. inceptio essendi ꝛ determinat⁹ mod⁹ icipiēdi q̄ ē p generationē q̄ d: trāsmutatio naturalis. cū ḡ d: ingenitū. in potest dicere negationē in mō incipiendi vel ipius inceptiōis. si primū vel dicit illā negatiōez fm potentiā et actū simul vel fm actū tm̄. si primū sic ē prima significatio igeniti fm quā illud d: ingenitum qd nunc est et prius nō fuit. s nō icepit p generationē naturalē. ꝛ hoc mō diceret mot⁹ igenit⁹. q: motus non est motus nec mutatō. Si aūt neget actū incipiendi ꝛ nō potentiaz sic ē secunda acceptio fm quā d: ingenitum qd nōdū ē s pōt eē. vt puer nasciturus cras. Si vo inceptionē neget sic est tertia significatio. fm quā d: ingenitū qd non ē aut pōt eē p generatōnē nec alio mō. sic ꝙ qnq3 sit ꝛ qnq3 nō sit. ꝛ sic capit in pposito. Et opposito mō distinguit genitū corruptibile ꝛ incorruptibile. ꝛ hoc mō impossibilia ꝛ necessaria ingenita dicunt. Dicitur tn̄ impossibile dupliciter. vno mō simpliciter vt diametr. ē simeter. alio mō fm q̄d vidē ē ꝙ nō facile. ꝛ fm hāc determiatōnē posset distingui tertius mod⁹ igeniti. s in titulo q̄onis mote de generatione mundi accipit impossibile simpliciter. Ex qb⁹ faciliter sari pnt modi geniti per oppositū ad modos igeniti. Silr ē faciliter capi pnt modi incorruptibil distinguēdo tres modos ex pte desitiōis ꝛ mōi desinendi. sicut deriuan sūt tres modi igeniti ꝛ ex pte iceptiōis ꝛ mōi incipiēdi. ꝛ per oppositū capiat mōi corruptibilis.

Sciendum ē tertio. ꝙ circa modos possibilis ꝛ ipossibilis debet attendi determinatio eo ꝙ possibile ꝛ impossibile dicūtur. vno mō simpliciter ꝛ absolute. vt. s. illd dicatur impossibile qd fm se tale est vt possit esse verum. et impossibile quod fm se tale est vt non possit esse verum. Secūdo mō dicitur possibile ꝛ impossibile non simpliciter sed alicui ꝛ secūdū hoc attenduntur secundum potentiam actiuam vel passiuaz ꝛ reperiuntur in rebus naturalibus. ꝛ hoc modo accipiuntur magis phisice. vt scilicet agens vel patiens aliquod dicat potēs vl impotens. q: pōt in aliud vel nō pōt. Unde potentia actiua vt dicitur in textu ē principium trāsmutandi alterū vt alterū est. Passiua vo transmutandi ab altero vel inquantum ab altero. Ad videndū aūt quid dicatur possibile aut impossibile in ordine ad aliq̄z potentiā actiuā dicit pħs ꝙ oportet capere maximum in qd potest illa potentia. ꝛ illud est possibile respectu talis potentie. et omne illud quod est infra tale maximū ꝛ extra ē d impossibili. Et si obijcitur cōtra hoc qd dicit pħs ꝙ aliqd maximū possibile est alicui. ꝛ oē minimū cōtrarū infra illud erit possibile. ita ꝙ quicq̄d pōt in maius pōt in min⁹ p secundā rōnem ante oppositum. non seqͥt ꝙ si quis videat aliquod maius ꝙ ille minus videat. Ad hoc rndet ꝙ istud maximū pōt capi in re vel in virtute. si in re tunc talis excellentia attēdit in potentia actiua. si in virtute tūc maximū dz attēdi ex pte virtutis ꝛ potētie ꝛ nō rei. si eni aliq̄s pt pati ex paruo pōt pati a magno. Sz ecōtra ē in potētia actiua. si enim agat nō seqͥt ꝙ q̄ possit agere in paruū ꝙ possit agere i magnū. sed bn̄ potest econtra. Potest tamē vniuersalit dici ꝙ ois potentia terminatur ad maximū.

Albertus tamen deducit illud de potētia actiua. vbi dicēdū est ꝙ noiales assignāt multos modos terminoꝝ dicēdo ꝙ potētia actiua terminatur intrisece seu positiue ꝛ extrisece seu negatiue. Et similr ꝓcedat d pq

tentia passiua. Unde terminus intrinsecus actiue est maximũ in qđ põt. Sed terminus extrinsecus est minimũ in qđ nõ pt sic ꝙ inter ea in q̄ non pt illud est minimus. Et terminus intrinsecus potentie passiue est minimus in qđ pt. q: ab illo pati pt et a nullo minori. Sed terminus extrinsecus est maximũ a quo nõ pt pati sic ꝙ inter ea a qđ nõ pt pati hoc est maximũ. Et ista vera sũt licet a pħo nõ ponant̄ sed a sophisticis sunt adinuēta. Dicebāt etiā potentiā primo terminari ad resistentē. deinde ad instantem. tertio ad actũ. quarto ad velocitatē ⁊ tarditatē. Sed hec non sunt vera. q: potētia eēntialiter respicit actũ ⁊ per ipm cognoscit̄ cōplete ⁊ actus per obiectũ.

Ex quibus patet cõclusio. oīs

potētia terminat̄ ad maximũ vel ex parte rei: vel ex pte virtutis. Probat̄. q: potētia actus ⁊ obiectũ pportionaliter se hñt. nõ quicūꝙ actus: sed actus vltimus ⁊ maximus illius potētie cui actui non pportionat̄ qđ cũ ꝙ obiectuz: sed solũ vltimũ ⁊ maximũ. g̃ potētia non terminat̄ nisi p maximũ. si em̃ potētia possit in centum libras nõ cognoscet̄ in quinquaginta. et ita est in singulis. nã cuiuslibet rei eē cognoscitur in cõpleto termino.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã negat̄ antecedēs. ⁊ ad pbatõem dr ꝙ oportet virtutē diuisibilē excedere põdus. Et cũ dr vltra ꝙ diuidat̄ talis excessus ⁊ fiat additio tali ponderi nõ oportet ꝙ adhuc possit ipm portare. q̄a quicũꝙ excessus est excessus in determinata pportiõe a q̄ si deficiet non poterit portare. Ad secundã dr vt prius dictũ est ꝙ in potentia passiua sumit̄ maximũ ex parte potētie ⁊ nõ ex parte rei.

Sequit̄ i textu. Determinatio autem his dicendum quidē deinceps ⁊c̄.

Queritur decimoseptimo vtrũ

ex pte sempiterni possit demõstrari oē incorruptibile esse ingenitũ ⁊ oē ingenitũ eē incorruptibile. Arguit̄ ꝙ nõ. quia falsuz nõ est demõstrabile. sed falsũ est oē incorruptibile eē ingenitũ vt pz in aīa rõnali ⁊ de celo q̄ incorruptibilia sunt: ⁊ tñ fuerũt genita. silr aliqui hoīes sunt facti incorruptibiles ⁊ fuerũt geniti. g̃ falsũ est oē incorruptibile esse ingenitũ. In oppositũ est pħus in tertio ⁊ quarto capitulis huius tractatus.

Sciendum est primo ꝙ postq̄z

pħus exposuit significationē geniti ⁊ corruptibilis de quibus patuit in q̄stione pcedenti: cõsequēter argumētari incipit ad hãc q̄stionem ppositam. an scz mũdus sit genitus ⁊ corruptibilis: ostēdēdo prius ꝙ nullũ ingenituz est corruptibile: ⁊ ꝙ nullũ incorruptibile est genitũ sed oē genitũ est corruptibile ⁊ ecõtra. Et debēt termini accipi in sua ppria significatiõe: put scz dicunt̄ de his q̄ sunt. nã pprie accipiēdo ingenitũ ⁊ incorruptibile ea q̄ sũt simplr impossibilia ⁊ non entia dicerent̄ simpliciẽ non genita. Debet g̃ accipi ingenituz p eo qđ nũc est nec prius verũ fuit ipm dicere non esse. ⁊ incorruptibile p eo qđ nũc ē et posterius non erit verũ dicere ipm non esse. Et q̄uis incorruptibile simplr possit q̄damõ dici sempiternũ: dz tñ capi p eo qđ sp est.

Sciendũ est secundo ꝙ veruz

falsum possibile et impossibile: ⁊ necessariũ dicũtur duplr scz simplr ⁊ ex suppositiõe. vt verũ est simplr triangulũ habere tres: sed falsum est supposito ꝙ triangulus esset q̄drāgulus. silr falsũ est simplr diametrũ esse simetrũ. i. cõmensurabilē lateri q̄drati. sed falsuz est ex suppositiõe te stare dũ tu curris. vñ falsuz ⁊ impossibile simplr nõ idem sunt. falsuz em̃ est te stare q̄n non stas. nõ aũt est impossibile ⁊ ideo si ex aliquo falso sequit̄ aliqđ impossibile oportet illud falsum esse falsũ simplr. cuz ergo impossibile sit aliquid eē ⁊ aliquid non esse simul si ex aliquo hoc inferat̄ oportet illud falsuz esse simpliciter.

Sciendum est tertio ꝙ vt prius

dictũ ē possibile dr sm aliq̄d determiatũ. vt si aliq̄d possit esse et nõ esse necesse est ꝙ possit accipi aliqđ primũ tēpus respectu ipius eē: sic ꝙ in priori tempe esse nõ possit ⁊ etiā respectu ipius non esse sic ꝙ ampliori tpe nõ potuit nõ esse. nam si nõ sit ita detur oppositum. scz ꝙ aliq̄d possit eē ⁊ nõ eē ⁊ nõ sit determinatũ tps p qđ possit esse nec p qđ possit non esse: tūc sequit̄ ꝙ habebit potentiam ad esse tpe infinito ⁊ nõ esse tpe infinito. ⁊ cũ non possint eē duo tpa infinita alias duo tpa essent silr quoz vnũ nõ esset pars alterius seqtur ꝙ aliquid habebit potentiā ad eē ⁊ non eē in eodē tpe qđ est impossibile. Impossibile est igit̄ ꝙ si aliquid habeat potētiã ad esse vel nõ eē ꝙ non detur tpus determinatũ ⁊ finitũ in quo possit esse ⁊ qđ possit non esse.

Unde licz aliquid idem habeat potentiā ad esse ꝛ non esse tamē nihil est in potentia ad esse ꝛ nō esse simul.

Sit igitur ꝯclusio prima. omne sempiternū est ingenerabile ꝛ incorruptibile Probaꝛ. q: sempiternū est qđ semꝑ est. illud aūt qđ pōt non esse est corruptibile. ꝛ cuz illud tpus sit determinatū vt dictū est sequiꝛ ꝙ corruptibile qn̄qꝫ non erit quare si aliqđ sit sempiternū ꝛ corruptibile: sequiꝛ ꝙ idez simul erit ꝛ nō erit. qđ est impossibile. oportet ḡ ꝙ omē sempiternū ē incorruptibile. Silr etiā argueret de ingenito. q: sicut corruptibile dicit illud qđ pt nō esse postꝙ̄ fuit: ita genitū dicit qđ pōt nō esse postꝙ̄ fuit ꝛ ita genitū nō semꝑ est. cum ḡ sempiternū semꝑ sit: sequiꝛ ꝙ omē sempiternū est ingenitū. Sic ḡ pꝫ ꝙ omē sempiternū est incorruptibile et ingenitū. Ex quo pꝫ ꝙ sempiternū ingenitū ꝛ incorruptibile couertunꝛ.

Conclusio secunda. nullū sempiternū est corruptibile. Pro cui' ꝓbatione pmittit phus oppositionē aliquoꝝ adinuicem. capit eīn semꝑ esse ꝛ semꝑ nō esse q opponunꝛ cōtrarie. ꝛ capit nō semꝑ ens ꝛ semper ens q opponunꝛ ꝯtradictorie. ꝛ nō semper nō ens qđ opponiꝛ ꝯtradictorie ad semper nō ens. Ex quo sequiꝛ ꝙ inter semꝑ ens ꝛ semꝑ nonens est mediū. s. nō semꝑ ens et nō semꝑ nōens. cuicūqꝫ ḡ nō couenit semꝑ ens neqꝫ etiā semꝑ nonens: oportet ꝙ illud sit nō semꝑ nōens aut nō semꝑ ens. ꝛ illud ē ꝙ qn̄qꝫ est ens ꝛ qn̄qꝫ nōens ꝛ genitū ꝛ corruptibile. quare genitū ꝛ corruptibile nō est semꝑ ens neqꝫ semꝑ nōens. ꝛ sic nō est sempiternū. ꝛ ꝑ ꝯns nullū sempiternū est corruptibile. Et ponit phus argumētū in lrīs: vt sit. a. semꝑ ens. b. semꝑ nōens. d. nō sꝑ ens. ꝛ. g. nō semꝑ nōens. Tūc arguiꝛ sic. cuicūqꝫ nō iest. a. neqꝫ. b. illi necessario insunt. g. ꝛ. d. ß aliqđ est cui nō inest neqꝫ. a. neqꝫ. b. scꝫ illđ qđ qn̄qꝫ est ꝛ qn̄qꝫ nō est. ḡ illi insūt. g ꝛ. d. ß illud qđ qn̄qꝫ est ꝛ qn̄qꝫ nō est: est genitum ꝛ corruptibile. ḡ nullū genitū ꝛ corruptibile est neqꝫ. a. neqꝫ. b. ß omē qđ est. a. vel. b. est sempiternū. ergo nullū genitū ꝛ corruptibile est sempiternū.

Conclusio tertia. omne ingenitum est incorruptibile ꝛ ecōtra. Probaꝛ. q: omē sempiternū est incorruptibile. ß oē ingenitū est sempiternū. ḡ omne ingenitū est icorruptibile. ꝛ eodē modo arguiꝛ ꝙ oē incorruptibile est igenitū. Vel sic arguiꝛ. nullū sempiternū est genitū aut corruptibile. ß oē igenitū est incorruptibile ꝛ sempiternū. ḡ nullū ingenitū est corruptibile. ß nullū corruptibile est incorruptibile ꝛ ingenitū. Et sic pꝫ q̄lr ex parte sempiterni oē ingenitū esse incorruptibile ꝛ ecōtra. Verūtamē oīa debent itelligi de potētia prime cause ordinata. s. ßm ordinē quē posuit in reb'. q: de potētia prime cause absoluta aliqđ genitum qđ incepit eē per potentiā naturalē: ꝛ nō solum per simplicem emanationē: potest perpetuari. Et silr si eēt aliqđ ingenitū posset desinere de potētia prime cause absoluta.

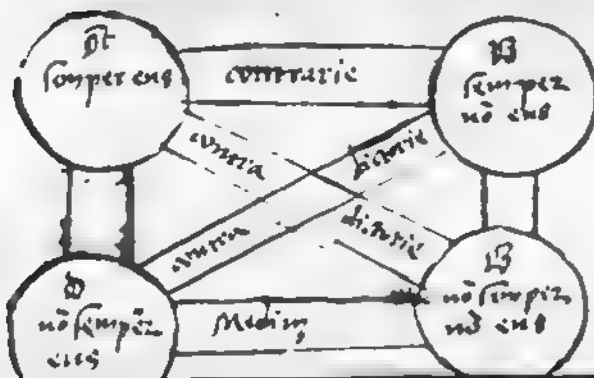
Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit anima rōnalis ꝛ celū incepcrūt esse ꝑ simplicē emanatōēz ꝛ nō ꝑ generatōem naturalē. ideo pūt bñ e perpetuā durationem a pte illius ex pte sui. q: nō sunt genita generatiōe ꝓprie dicta. Si aūt aliquis homo vel aliqđ genitū naturale perpetueꝛ hoc est in potētia prime cause absoluta ꝛ nō ordinata ꝛc̄. Sequiꝛ in textu. Palam autem q: ꝛ si genitū aut corruptibile nō ꝛc̄.

Queritur decimooctauo vtruz genitū ꝛ corruptibile couertanꝛ: ꝛ silr ingenitū ꝛ incorruptibile. Arguiꝛ ꝙ nō. q: aliquid est corruptibile qđ nō est plus generabile. puta ea q̄ iam facta sunt corruptibilia ꝛ nō plus sunt generabilia. q: iam sunt corrupta. ḡ nō omē corruptibile est generabile. et silr ꝓbaret ꝙ nō omē incorruptibile sit ingenerabile. Secundo arguiꝛ sic auctoritate fidei ponētis aliqđ genitū posse perpetuari ꝛ aliqđ ingenitū posse corrūpi. In oppositū ē phs in penultimo capi. hui' pmi libri.

Sciendū est primo ꝙ postꝙ̄ ex pte sempitni phs ondit ꝯ Platonē oē ingenitū eē incorruptibile ꝛ eē incorruptibile eē ingenitū. q: vtrūqꝫ ꝯuertiꝛ cū sempitno. ꝯsequēter ondit ꝙ etiā genitū ꝛ corruptibile cōuertunꝛ ad inuicez. Et ß primo ondit supponendo ex pri' habitis ꝙ ingenitū ꝛ incorruptibile couertunꝛ. deinde idē ꝓbat absolute nulla suppositōe pcedente.

Sciendū est secundo ꝙ ꝑ geni-

tum in ꝓposito intelligit id qđ habet potentiam ad esse postꝙ nō fuit. siue illa potentia iam sit reducta ad actū ita vt id de facto sit siue nō. Nam per hoc ꝙ talis potentia reducta est ad actū nō est destructa: ꝫ actui suo cōiuncta q̄ per prius erat distans ab actu. et ꝑ talem vnionē dicit̄ ꝑfecta. Vnde de illo qui actu currit dicere possum⁹ ꝙ potest currere. ꝛ ita in ꝓposito illud dicit̄ genitū qđ hꝫ potentiā ad esse ꝛ nō esse ordine quodā. ꝛ sil'r illud đ corruptibile qđ habet potentiā postꝙ fuit ad nō esse siue etiam illa potentia sit iam sub actu siue ad actū. Sic igitur genitū ꝛ corruptibile in hoc cōueniunt ꝙ vtrūqꝫ habet potētiam ad esse. ꝛ cū hmōi potentia ad esse nō possit esse tempe infinito ad esse neqꝫ etiam ad nō esse tempe infinito: vt prius ꝓbatum est. quia sequeret̄ ꝙ idem haberet potentiā ad esse ꝛ nō esse simul: qđ implicat cōtradictionē. sequit̄ ergo ꝙ quodlibet istorū habet potentiā ad esse tempe finito ꝛ nō eē tpe finito. ꝛ p cōsequēs vtrūqꝫ habet potentiam ad q̄nqꝫ esse ꝛ q̄nqꝫ nō esse. ꝛ sic ambo cōueniūt in illo tertio: qđ est quādoqꝫ esse et quādoqꝫ non esse.

His notatis sit conclusio respōsiua. corruptibile ꝛ genitū cōuertūtur. Ista cōclusio probat̄ sic. quia si aliquid est corruptibile: vel illud est genitū vel ingenituꝫ. qa quodlibet cum quolibet vel eius oppositū stat: si genitū habet̄ intentū. si ingenitū cum ad ingenitū sequat̄ incorruptibile. vt supponitur ex prius dictis. sic probat̄: sequitur ꝙ idem est corruptibile ꝛ incorruptibile. et eodem modo probaret̄ ꝙ omne genitū est corruptibile. Patet ergo ꝙ genitū ꝛ corruptibile cōuertunt̄ inter se. Secūda ratio. semꝑ ens ꝛ semꝑ nōens cōtrarie opponūtur. ꝙ nt ca est dare mediū cum neutrū ꝯsequat̄. ꝙ scꝫ nec est semꝑ ens nec semꝑ nonens: sed quādoqꝫ ē ens ꝛ quādoqꝫ nō est ens. Et cū tam genitū ꝙ corruptibile sit quādoqꝫ ens ꝛ q̄nqꝫ nōens: sequit̄ ꝙ omne corruptibile est genitum ꝛ ecōtra. Et si quis obijciat q: nō sequit̄ ꝙ si aliquid sit mediū inter duo ꝯtraria ꝙ illud sit vnū ꝛ idem numero. cum inter duo ꝯtraria repeniūtur plura media que non cōuertūtur adinuicē neqꝫ sunt idem. vt inter albū ꝛ nigrū mediant rubeū fuscuꝫ viride ꝛ croceū: quorū vnū nō est alterum. Respondet̄ ꝙ genitum ꝛ corruptibile non semper cōuertūtur data rat. quia semper mediāt inter semper ens et semper nōens. sed etiaꝫ quia cōuertuntur cum illo tertio qđ est quādoqꝫ ens ꝛ quādoqꝫ nonens. qđ quideꝫ tertium mediat inter semper ens ꝛ semper non ens. ita vt fiat tale argumētuꝫ. q̄cunqꝫ cū eodem tertio cōuertūtur inter se illa cōuertuntur. sed genitū ꝛ corruptibile cum eodeꝫ tertio cōuertūtur. ergo inter se cōuertūtur. Ex ista cōclusione sequit̄ alia respōsiua ad secūdam partem questiōis: que licꝫ ꝓbata fuerit: tamen iterum probat̄. videlicꝫ qđ ingenituꝫ ꝛ incorruptibile ꝯuertūtur. Probat̄ cōclusio. si aliquid esset ingenituꝫ. necessario illud esset corruptibile vel incorruptibile quia quodlibet cuꝫ quolibet vel eius oppositū stat: si incorruptibile habetur intentū. si corruptibile cum ad corruptibile sequat̄ genitum: vt dictum est: sequitur ꝙ idem erit genitum ꝛ ingenituꝫ: qđ implicat cōtradictiōem. oportet ergo dicere ꝙ omne genitū est corruptibile. ꝛ similiter probaret̄ ꝙ ingenitū non corrumpitur. Ex istis cōclusionibus infertur falsitas opiniōis Platonis. dicentis aliqđ genituꝫ cuiusmodi dicebat eē mūdū perpetuari ꝛ esse incorruptibile. ꝛ aliqđ ingenituꝫ cuiusmodi dicebat esse illa ex quibus genitus est mūdus posse corrūpi. Tenēdus est tamē ꝓbus in istis: loquēdo de generatione ꝛ corruptione proprie dictis. loquendo etiam de potentia ordinata: scilicꝫ ponente ordineꝫ ꝛ legem rebus ipsis. Philosophi eniꝫ est inquirere ordinē ꝛ legem rerū quā participāt res a primo: ꝛ non ordinem vel legem quem vel quā prima causa infinita potest facere. quia eius potentia infinita excellit intellectuꝫ cuiuslibet creati.

Ad rationes ante oppositum.

Ad ꝑmā ꝑꝫ solutio. q: illud qđ iaꝫ genitū ē de facto ē generabile. nō q: hēat potētiaꝫ separatā ab actu: ꝫ magis ꝯiūctā actui. ideo ē generabile: put idē est qđ q̄nqꝫ. Si vo capiatur generabile p eo qđ nondū est: ꝫ pt eē tūc hꝫ potentiā sepatā ab actu ꝛ generatōnis et corruptōis. Ad auctoritatē fidei đ vt prius dicebat̄. illa q̄ dicūtur intelligenda sunt hic de potentia ordinata rebus insita: hoc ē dāte ordinē et legē reb⁹ ipsis ꝓductis: ꝛ non de potentia absoluta. Et hec de questiōe.

Sequitur in textu. Dicere itaque nihil prohibere factum esse quod incorruptibile etc.

Queritur decimonono. vtrum omne corruptibile de necessitate corrumpatur. Arguitur quod non. quia omne corruptibile pro quolibet instanti in quo est contingens ipsum non corrumpi. ergo potest non corrumpi. et per consequens dum corrumperetur contingenter corrumperetur et non ex necessitate. Secundo arguit quod bona compositione est compositum non debet de necessitate dissolui. sed corruptibile omni bona compositione est compositum ergo nullum corruptibile de necessitate corrumpetur. Ad oppositum est philosophus in vltimo capitulo huius primi.

Sciendum est primo. quod postquam philosophus probauit quod genitum et corruptibile et etiam ingenitum et incorruptibile conuertantur. consequenter reprobat opinionem contrariam pro hoc quod scilicet ex contraria opinione necesse est aliquod principiorum suprapositorum destrui. et primo ostendit quod per hanc positionem destruitur id quod suppositum est. scilicet quod non contingit simul esse et non esse. Plato enim ponens aliquod factum siue genitum esse incorruptibile et aliquod ingenitum esse corruptibile destruebat ipsum principium et etiam aliquod quo dicitur quod omne habens virtutem essendi necessario habet huiusmodi virtutem respectu temporis finiti et determinati simpliciter aut infiniti simpliciter. immo ponere sicut Plato dicit est ponere aliquod habere virtutem essendi pro tempore ex vna parte infinito et altera parte finito. Item sic dicere est destruere illud principium propositum. quod non contingit habere potentiam ad esse et non esse simul. nam si aliquid sit genitum habet potentiam ad quandoque non esse. et si sit incorruptibile ad semper esse. et cum vnumquodque tamdiu est quamdiu potest esse. si habeat potentiam ad semper esse semper erit. et cum habeat potentiam ad quandoque non esse vt dictum est si ponatur quod aliquando non sit sequitur quod idem erit et non erit. et similiter probatur quod dicere aliquid ingenitum esse corruptibile est destruere illud principium. quia potentia semper precedit actum in eodem. si ergo aliquid sit genitum. ita quod non semper prefuerit habet potentiam ad non esse. si vero sit incorruptibile tunc haberet potentiam ad esse et sic prius haberet potentiam ad esse et non esse simul Et simul argueretur si diceretur quod aliquid sit ingenitum et incorruptibile. Si quis tamen obuiet istis rationibus dicendo illud quod est genitum et incorruptibile habet potentiam ad quandoque non esse pro tempore preterito per quod non fuit. sed non pro tempore futuro per quod fuerit. Et similiter si aliquid ingenitum et corruptibile habet potentiam ad esse respectu preteriti et non futuri. Contra hoc replicat philosophus dicens. quod ad preteritum nulla est potentia. sed solum ad presens vel futurum. quia omne quod est in potentia contingit esse in actu. preteritum autem impossibile est esse in actu. ergo ad preteritum nulla est potentia. Et ita si aliquid sit genitum et concedatur quod habeat potentiam ad quandoque esse oportet quod sit respectu futuri. et similiter si illud incorruptibile habeat potentiam ad semper esse in futuro. et per consequens ad esse et non esse simul. similiter si aliquid sit ingenitum et concedatur quod habeat potentiam ad semper esse oportet quod sit respectu futuri et si illud sit corruptibile habet potentiam ad quandoque non esse respectu futuri et sic habebit potentiam ad esse et non esse simul. Patet ergo qualiter Plato diffiniens illa duo destruit illud principium. Sed iterum posset aliquis obiicere. quia licet sit aliquid ingenitum et incorruptibile. et ita habeat potentiam ad semper esse et non esse nunquam tamen corrumpetur. et ita non sequitur quod simul sit et non sit.

Contra hoc sit conclusio responsiua. scilicet quod omne corruptibile naturaliter de necessitate corrumpitur capiendo hanc propositionem in sensu composito vt sit sensus hec est necessaria omne naturaliter corruptibile corrumpetur secundum quod li necesse dicit necessitatem et natura secundum se sumpta. quia nihil prohibet aliquid quod naturaliter est corruptibile virtute prime cause nunquam corrumpi. probatur hec conclusio. quia si aliquid est corruptibile aut necessario corrumpetur vel non si primum habetur intentum. Si non. sed contingenter et poterit non corrumpi. ponatur ergo quod nunquam corrumpatur. tunc sequitur quod aliquid existens a natura perpetuo est frustra. Probatur. 2. si aliquid sit corruptibile potest quandoque non esse. si vero non corrumpatur necessario possibile est quod nunquam corrumpatur

patur. ponaꝛ ergo q ita sit. tūc erit sp. ergo hz potentiā ad sp eē quia vnūquodqꝫ est quādiu pt eē. cū igitur habeat potentiā ad sp esse et sēp sit et etiā habeat potentiā ad quandoqꝫ non eē si ponaꝛ q nō sit aliquando. tunc sequiꝛ q possibile erit idem esse et non eē simul. Itē arguitur ad cōclusionē rōne naturali. q: oē corruptibile cōpositū est ex cōtrarijs et silr generabile q: taz generatio q corruptio sūt termini alterationis que est de cōtrario i cōtrariū. sed oē compositū ex contrarijs necesse ē qnqꝫ corrūpi. q: ɔ̄ria i seiucē agūt et sei ucē destruūt. ergo necesse est oē corruptibile qnqꝫ corrumpi. Ex his ptꝫ intētio phi cōtra Platonē. nā phs istis rōibus probat q impossibile est aliquid esse genitum generatione phisica et naturali et esse icorruptibile naturaliter quorū oppositū sensit Plato vt dicit phus. Verūtn̄ dicunt quidam Platonē non sic intellexisse mundum sic esse incorruptibilē sicut ea que in se habent necessariam causā corruptionis. sed Plato voluit mundo designare dependentiam sui eē ab alio. q: necessitas eēndi nō inest ei a seipo. s a prima cā. s quicūqꝫ fuerit intellect⁹ Platonis n̄ aufert aliqd a pposito. q: phs obijcit cōtra vba ipius. Vn̄ dicit manifestū eē q ipossibile ē q idē qđ ē corruptibile quandoqꝫ n̄ corrumpi. q: si nūqꝫ nō corrūpiꝛ nō corrumpeꝛ et ita erit incorruptibile. phs eni ipugnat platonē vt verba sonant. ideo vult dicere phs q licet mundus dependerit et dependeat a prima causa. s cū illa dependentia stat q ē ingenitus et incorruptibilis vt phauit octauo phisicoꝝ. Iste tn̄ rōnes tā hic q ibi debēt intelligi naturaliter et hoc nō repugnat. imo magis oppositū repugnat. fidei

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicitur q oē corruptibile in instanti in quo corrumpitur cōtingenꝛ corrūpiꝛ. et cū in faꝛ. ergo vbū corruptibile de necessitate corrumpiꝛ. ɔ̄na non valet. q: arguitur sm quid ad simpliciter. multa eni sūt necessaria in vniuersali que sunt contingentia in pticulari. ibi etiam est fallacia compositionis arguendo a sensu diuiso vero ad sensum cōpositum falsum. Ad secundam dicitur q res sic se habent ad esse sicut ad bonum. q: eē est qđdā bonum. et ad malū sicut ad non esse. et ideo res que habent compositionē bona simplr. s ez indissolubilē. s res cui⁹ eē est p mixtū potentie ad nō eē. non sunt cōposite bona cōpositione simpliciter sed solū in suo genere et tales simplr sūt generabiles et corruptibiles. Et hec de qōne et de primo de celo et mūdo.

Sequitur liber secundus.

Quod quidē igitur neqꝫ factū est oē celuz: neqꝫ cōtingit corrumpi queadmodū quidam dicunt ipsum et cetera.

Irca iniciuz secundi libri de celo et mūdo.

Queriꝛ primo. Utrū celuz sit sempiternū et imortale motū motu sempiterno sine fatigatiōe et pena. Arguiꝛ q nō. q: celū hz materiā. ergo n̄ ē sēpiternū. Secūdo arguiꝛ. Celū n̄ viuit cū n̄ hēat aiam. ergo celū nō ē imortale. Tertio null⁹ mot⁹ ē infinit⁹ vt phaꝛ. 6. phisi. ergo celū n̄ moueꝛ motu sēpitno. Ultio arguiꝛ. mot⁹ celi ē successiu⁹. ois aūt successio i motu prouenit ex aliq resistentia. sed omnis resistentia causat dolorē et fatigatiōz mouētis ergo celū moueꝛ cū dolore et fatigatione. In oppositū ē. p. i pro tractatu h⁹ scđi.

Sciendum est primo q postqz phs in prio lib. determiauit de toto vniuerso in q ondit quedā eē corpa mota circulariter et quedā mota motu recto. ɔ̄nr in h scđo incipit determinare de corporib⁹ circularit motis q sūt pfectiora corporib⁹ recte motis. Et pmo agit de ipis qtū ad substantiam corꝝ. et ita in pposito celuz accipiꝛ p aggregato ex oibus corporibus circulariter motis.

Pro quo sciendū est secundo q fatigatio sic solet diffiniri. Fatigatio ē diminutiō potētie actiue cognitiue ppꝛ diuturnā actionē restaurabilis p qetez. et ponꝛ ibi diminutio tāq gen⁹. et ponꝛ potētie actiue q: potētia passiua nō fatigaꝛ. et ponꝛ cognitiue ppꝛ potētiā naturalē q nō fatigaꝛ vt ignis nūq fatigaꝛ i calefaciēdo. & insup ppꝛ diuturnā actionem. q: si diminuaꝛ potētia pura. p egritudinē aut senium nō ppꝛ hoc diceꝛ fa

tigatio. τ eadē ō cā dr restaurabilis p q̄etez ná senuū ē duminutio potēne. τ tñ nō dicit fatigatio. qr nō restauraf p q̄etē. fatigatio. n. accidit ꝓpt̄ inclinatiōez naturalē ad aliquē aliū motū cōtrariū motui. cuius potētia est fatigata τ principiū.

Quibus notatis sit cōclusio p̄ma. celū ē sempiternū. hec cōclusio vt ōz in textu. satis ꝓbata ē rōnibꝰ τ signis in q̄ oñsū est ꝙ celū ē ingenitū τ icorruptibile τ ēt mundꝰ. iō ꝓ nūc dimittit̄ vlterioꝛ ꝓbatio eiꝰ

Conclusio secunda. celū est immoꝛtale ptꝫ qꝛ celū ē sēpitnū. ḡ ē imoꝛtale. Uerū ꝓprie loquēdo sēpiternitas refert ad eē τ imoꝛtalitas ad opꝰ vitale qd̄ q̄dem opus vitale est quidā motus ipi celo.

Conclusio tertia. Responsiua Motus celi ē finis oim alioꝝ motuū τ nō est alius motꝰ finis eiꝰ. Pꝫ qꝛ oē cōtētum se habet ad cōtinēs sicut ad finē. qꝛ firmat ad ipm. ꝫ ipfectū se hꝫ ad ꝑfectū sicut ꝯtētū ad ꝯtinēs. ḡ ipfectū se hꝫ ad ꝑfectū s. ē ad finez suū. ꝫ solꝰ motꝰ circularis ē ꝑfectus qꝛ in eo solum finis coniungitur cum principio. omnis autē motus recti sunt imperfecti. qꝛ i talibus finis non coniungitur principio. τ q̄ñ sunt in suis finibus terminantur quiete. ergo motus celi est finis omnium motuū. Et cum motus circularis sit continuus τ ꝑpetuus ipius celi vt oñsum est in p̄io libro. sequitur ꝙ motus celi etiā sit finis oim motuum. Sic igit̄ ptꝫ ꝙ motus celi est sēpitemꝰ τ hoc satis ꝓbatū est in octauo phisicoꝝ.

Ex quo sequitur ꝙ celum est immoꝛtale. pꝫ qꝛ motus celi est opus vitale ipius celi. eo ꝙ opus vite est mouere seipsū. ḡ si capiatur celū sub aīa eius dicitur mouere se. et mediante eius motu dicitur esse cā ois vite i istis inferioꝛibus.

Conclusio quarta celuz mouet̄ sine doloꝛe et fatigatione. pꝫ qꝛ nō hꝫ naturalē inclinationē ad aliquē aliū motū cum non sit graue vel leue. ḡ mouet̄ sine doloꝛe τ fatigatione. Et ꝑ istā infert falsitatē opinionū quoꝛūdā dicētiū de cā ꝑmanētie celi in suo loco. q̄dā eni dixerūt celū eē naturalit̄ graue. ꝫ dicebāt ad hoc ꝙ conseruet̄ in suo situ idiget quodā gigāte vt cōseruetur in situ suo: τ hūc vocabāt Athlātē stantē supra duas colūnas eū sustinētes ne grauitate sua caderet deoꝛsū. Aliꝫ vo istā opinionē sustinentes dixerūt ꝙ ꝑ illū Athlātē dicit̄ intelligi materia hoꝝ inferioꝝ que ē ita cōpssa vt amplius compaimi nō possit. τ sustiet celū ne cadat deoꝛsū. qꝛ cadere nō possꝫ sine penetratiōe dimensionū. Et si p isti p Athlantē intellexetūr p̄mā causam q̄ ꝓducit celū τ conseruat ipm nūc aliq̄d diuinū contiet τ ē vera sua positio. si vo ipi intellexerūt vt verba sonāt friuola coꝝ opinio ē τ satis reprobata ē per hoc ꝙ iam ꝓbatū ē ꝙ celum ñ ē graue nec leue. Alia fuit opinio ipiꝰ Empedoclis ponentis celū ꝑmanere in suo loco per velocitatē sue circulationis ꝑueniētis eius motum deoꝛsum. Sed contra hō arguit phs. quia licet quādoꝙ ita accidat ꝙ aliq̄d a suo motu naturali ipediat̄ ꝓpter velocitatē motus oppositi. irrōnabile ē tamē dicere aliquid ꝑpetuū destitui ab eo qd̄ ē sibi naturale. τ id qd̄ ē sibi violentū ꝑpetuo i esse. qꝛ ea que sūt a natura vt in pluribus isūt. τ ea que isūt cōtra naturā vt in paucioribus. Alia fuit opinio Platonis ponētis celū eē animatū. τ aiam eius sic detinere ipm cōtra suā naturalē inclinationē. ꝫ hec positio nō pōt stare ex pte coꝛpis: qꝛ impossibile ē aliqd̄ coactū in tali coactione durare perpetuo. Secūdo ex pte aie. qꝛ cuz aīa mouet celū contra naturalem inclinationem ñ mouet ipm sine doloꝛe τ tristicia. et cū motꝰ celi sit continuus τ ꝑpetuus sequeret̄ ꝙ esset in cōtinuo doloꝛe τ perpetua tristicia τ sic talis aīa nunꝙ posset vacare speculationi. et eēt miserabilioꝛ aiabꝰ brutoꝝ q̄ q̄nꝙ q̄escūt: videlicet in somno. Et sic positio Platonis sustineri nō pōt. Uerūtñ phs nō cōtradicit positioni Platonis. eo ꝙ ponit celū eē aiatū. qꝛ hoc etiā ponit phs vt patebit ifra. sed q̄tū ad hoc ꝙ Plato posuit aiam celi ꝑ q̄ndam coactionē τ viꝫ mouere celū τ detinere ipm in loco violenter in quo est. Uerūtamen aliꝫ dicunt ꝙ Plato non intellexit hanc positionem vt verba sonant eo modo q̄ phs rephēdit ipm. sed voluit exꝑmere ꝙ natura ꝫm quā cōtingit talis motꝰ est ei ab alio De cā aūt ꝑmanētie celi in suo loco dicendū ē ꝙ ꝑ naturā suā ꝑmanet in suo loco. τ sic mouet̄ in eo. Nec est querēda causa alia quā ꝫm suam naturā ꝓpriā. τ ita motꝰ sursū aut deoꝛsū non potent sibi cōuenire nec ꝫm suā naturā nec preter naturam. ideo opoꝛꝫ

q̄ ſm ſuam naturam in tali loco ⁊ ſitu permaneat.

Ad rationes ante oppoſitum.

Ad primã negat̃ ɔ̃ña: q2 materia celi non ē cõtrarietati nec priuationi admixta. Ad ſecundam d2 ꝙ aliq̄d d2 viuere dupliciter. vt ſufficit ad ꝓpoſitũ. Uno mõ quod hab3 principiũ vite ſubſtantialiter conſtituẽs ipſm et iſto mõ celum non viuit. Alio mõ dicitur aliq̄d viuere q2 recipit quẽdã motũ ⁊ ſpiritu3 vite a ſupiori viuente. et illo mõ celu3 dicit̃ viuere ſuſcipiens motum ab intelligentia viuente. qui quidem motus eſt cauſa vite in iſtis inferioribus. Ad aliã dicitur ꝙ i. 6. phiſicorum ꝓbatũ eſt motũ nõ eſſe infinitũ ex pte mobilis. ſed non eſt ꝓbatũ ꝙ motus non ſit infinitus per reiterationem plurium circulationum. Ad vltimam dicitur ꝙ intelligentia mouet celum tanta velocitate q̄ntam requirit habere in ordine ad ſuum finē ideo cauſa ſucceſſionis ipſius celi eſt intelligẽtie mouentis celum ad nutũ ⁊ voluntatē ⁊ cetera. Sequitur i textu. Quonia3 āt quidã ſūt qui dicūt eē aliq̄d dextrũ ⁊ ſiniſtrum celi.

Queritur ſecundo. vtru3 in omni

corpore repeniantur ſex differẽtie poſitionũ ex natura rei diſtincte. Arguitur ꝙ ſic. q2 ſex differentie poſitionũ ſumunt̃ a terminis dimenſionũ. ſ3 in omni corpore ſūt tres dimenſiones quarũ quelibet terminata eſt duob9 terminis. ergo in omni corpore ſunt ſex differentie poſitionũ. Secundo ſi eſſet inſtantia de aliquo hoc eſſet de corpe inanimato. ſed in tali corpore repeniũtur ſex differẽtie poſitionũ. dicimus enim columnã eē dextram ⁊ ſiniſtrã. et etiã imaginis vnã partē dextram. ⁊ aliã ſiniſtrã. vnam ptē inferiorem aliã ſuperiorē. ġ repeniunt̃ in oi corpe. In oppoſitu3 ē phs in. 2. cap. h9 ſecūdi de celo ⁊ mundo.

Sciendum eſt primo ꝙ poſtq̄3

phus egit de perpetuitate celi. nũc tractat d diuerſitate partium ſitualiũ ipſius celi. ⁊ primo tractat reprobando opiniones Pictagoricorũ. deinde ſm opinionē ꝓpriã.

Sciendũ eſt ſecũdo ꝙ de hmõi

principijs que dicũt̃ differẽtie poſitionũ determinatũ eſt in libro de progreſſu aialium q2 ſūt ꝓprie nature illo2 aialiũ. in aialibus enim maxime videntur differentie poſitionũ exiſtere ſm debitas partes. ita ꝙ aliquibus aialibus. ſc3 perfectis que non ſolũ ſẽſiunt. ſed etiã mouentur motu locali inſunt omnes tales partes. ſ. dextrũ et ſiniſtru3. añ et retro. ſurſum ⁊ deorſũ. Quibuſdã vo animalibus. ſ. iperfectis ⁊ immobilibus inſunt quedã tantũ. ſc3 ſurſũ et deorſũ. añ retro. vegetabilibus et plantis nõ inſūt niſi due. ſc3 ſurſũ ⁊ deorſum.

Sciendum eſt tertio. ꝙ differẽ

tie poſitionũ predicte ſumuntur a terminis dimenſionum nõ abſolute. ſed ſm ꝙ in ipſis reſident ⁊ ſunt quedã principia motuũ. vt patet in animali perfecto in quo repeniunt̃. ſurſum enĩ dicitur illa pars in qua ſituatur pars per quam ſumitur alimentu3 ⁊ incipit motus augmenti ⁊ nutrimenti qđ quide3 extremum eſt dimenſionis que eſt longitudo. ⁊ oppoſitum eius magnitudinis dicit̃ deorſũ. Similiter illa pars in qua incipit mot9 ſenſationis. que quidem ps eſt vnũ extremũ ꝓfunditatis dicitur ante. ⁊ oppoſita ps. ſ. in extremo alto dicitur retro. Similiter dextrã dicit̃ illa pars a qua incipit mot9 localis. lȝ enĩ motus localis diſtinguat̃ in cerebro in q̄ maxime viget ſenſus vt habetur in libro de motibus aialium. Primo tamē explicat̃ motus iſte ĩ latere dextro. quia nuca que ē vicinius cordis ⁊ cerebri a quibus deriuat̃ motus in ceteris ptib9 corpis latiores ⁊ ampliores h3 exitus ⁊ venas verſus lat9 dextrũ q̄ ſiniſtrũ. q2 ibi reſidet maior calor ꝓpter ſitũ cordis qđ ē fons ⁊ origo toti9 caloris i aiali. Et ita dextrũ ē illa ps a q̄ incipit mot9 localis. q̄ qđē ps ē vnũ extremũ latitudinis. ⁊ oppoſitũ extremũ dicit̃ ſiniſtrũ. Et ſic p3 ꝙ in aiali pfecto repiunt̃ oẽs differẽtie poſitionũ. Ex qb9 p3 ꝙ i q̄buſcũq3 ñ repiũtur ꝑncipia alicui9 mot9 ibi nõ repiunt̃ differẽtie poſitionũ diſtincte ex natura rei. ſ3 vbi repeniũt̃ principia augmẽtationis ⁊ ſẽſationis ⁊ mot9 localis ibi repiũt̃ ille ſex differẽtie poſitionũ ex natura rei diſtincte. ſ3 vbi repit̃ ſolũ ꝑncipium actiuum motus augmenti ⁊ decrementi vt in plantis ſolum reperitur ſurſum ⁊ deorſum. et vbi repeniuntur principia motus augmenti ⁊ ſenſationis ſimul et nõ ꝑncipiũ motus localis ibi repeniũt̃ ſurſũ ⁊ deorſũ. añ et retro. ⁊ ñ dextrũ ⁊ ſiniſtrũ vt i alas

libus imꝑfectis q̄ nō mouent motu ꝓgressi
uo. Sꝫ vbi repit principiū motus localis tā
tum ⁊ non principiū alioꝝ motuū vt in ce
lo. q: iste mot⁹ ꝑfectissim⁹ est ⁊ est entis perfe
cti: vt dicebat octauo physicoꝝ. ideo ibi repi
unt ille sex differētie positionū ex natura rei
distincte ꝫm diuersas habitudines ptiū cor
poris ad motū localē. vt declarat in sequen
ti capitulo ⁊ sequēti q̄stione.

Quib⁹ notatis sit conclusio pri
ma. in corpibus inaiatis nō repiunt alique
differētie positionum distincte ex natura rei
in q̄uis hmōi differētie dicant de hmōi inaiat. ꝑ
et respectū ad habitudinē ad nos. Probatur
prima pars. q: hec differētie non sunt ex na
tura rei i aliquo corpe nisi ꝑ quāto in illo re
periunt principia pluriū motuū aut alicui⁹
motus. ꝫ nullū inaiatū habꝫ in se principiū
actiuū alicui⁹ in eo⁹. ḡ prima ps cōclusionis
vera. Secūda ps pꝫ ꝑ secundā rōnē añ op
positū. Unde in corpib⁹ inaiatis hmōi diffe
rentie dicunt esse tripl'r in ordine ad nos: vt
dicit i textu. Primo mō vt illud dicat dextrū
qđ est ad dexterā ptē: ⁊ sinistrū qđ ē ad sini
strā. Secūdo mō dr aliqd dextrū vł sinistrū
ante vel retro ꝑ silitudinē ad ptes nostras:
sicut in statua dicim⁹ dextrū qđ est sil'e dexte
ro hoīs ⁊ sinistruꝫ sinistro. Tertio mō aliqd
dr dextrū ꝑ oppositionē. dicēdo. s. illud dex
trū qđ opponit sinistro nostro: ⁊ sinistrū qđ
opponit dextro. sicut pꝫ in imagine resultan
te in speculo. Et eadē rō est in aliis positiōi
bus. Sed in ipis rebus inaiatis ꝫm se cōsi
deratis nulla inuenit diuersitas taliū partiū.
⁊ hoc pꝫ. q: si compent ad nos ecōtrario q̄
prius illud qđ erat dextrū dicit sinistrum ⁊
ecōuerso. ⁊ sil'r est in aliis positiōib⁹. In re
bus aūt aiatis q̄litercūqꝫ vertant eodē mo
do semp se hñt hmōi ptes. ideo ibi est distin
ctio realis ⁊ ex natura rei: ꝫ non in aliis.

Cōclusio secunda. in omni cor
pore aiato reperiunt differētie positionū ex
natura rei distincte. vt in plātis sursū ⁊ deor
suꝫ ⁊ in aialibus imꝑfectis cū illis duabus
ante ⁊ retro. In aialib⁹ aūt ꝑfectis repiūtur
oēs. Probat ɔclusio quo ad primā partem.
q: oīe aiatū hꝫ in se principiū alicui⁹ mot⁹.
vt plante hñt principiū augmēti ⁊ decremē
ti. aialia vo imꝑfecta cū hoc habēt pricipiū
sensatōis. ꝫ pter illa duo aialia ꝑfecta habēt
principiū motus. ḡ sequit ꝙ in oī corpe aia
to repiunt iste differētie ex natura rei distincte
oēs vel alique. Sed pt aliis querere que
ps in plātis dr sursuꝫ ⁊ que deorsuꝫ. q: i plā
tis solū repiunt ille due. Dicit ꝙ radices di
cunt sursum ꝫm naturā rei. s. plāte. q: in eis
incipit motus augmēti. ⁊ pars opposita. s.
rami dicunt deorsuꝫ ex natura rei. ꝫ ꝫm situꝫ
totius vniuersi rami sunt sursum ⁊ radices
sunt deorsum. q: plus recedūt a loco leuiori
Sꝫ pars q̄ dr sursuꝫ in hoīe ex natura rei. s.
ex natura ipius hoīs dr etiā sursuꝫ ex pte to
tius vniuersi. In aialib⁹ aūt ꝑfectis aliis ab
hoībus mouētib⁹ se de loco ad locū sursuꝫ ⁊
deorsum medio modo se habēt q: sursum in
ipis ꝫm naturā rei nō est simpl'r sursum: nec
deorsum simpl'r deorsum. ꝫ medio mō se ha
bet. Et ꝙ in istis aiatis absolute distinguan
tur differentie positionū patꝫ. q: nō mutant
in ipis ad mutationē cuiuscūqꝫ alteri⁹. qua
liter eni hō disponat ps dextera semp est dex ꝙ
tera: ⁊ sic de aliis ptib⁹. Ex dictis pꝫ ordo
istarū differentiarū positionis adinuicē. sur
sum enī ⁊ deorsum sunt priores differentie
aliis. priores q̄deꝫ ꝫm viam generatōis a q̄
prioritate in istis inferioib⁹ non ɔuertitur
subsistēdi ɔña. q: sursum ⁊ deorsum sunt ex
trema longitudinis. ante ⁊ retro ꝓfundita
tis. dextrū ⁊ sinistrū latitudinis. longitudo
aūt prior est aliis dimēsionibus. ḡ sursuꝫ et
deorsum sunt priores differētie. Itē in aliis
aialib⁹ sursuꝫ est principiū alimēti. ante prin
cipiū sensatōis dextrū est principiū mot⁹ lo
calis. ꝫ in aialibus ꝑfectis motus augmen
ti ꝓcedit motū sensatōis: ⁊ motus sensatio
nis motū localē. ergo ⁊c̄. Item in quocū
qꝫ repiunt alie differētie ibi repit sursū. ⁊ de
orsum. sil'r vbi repiunt dextrū ⁊ sinistrū ibi re
periunt ante ⁊ retro: ꝫ non ɔuertitur. ḡ sursū
⁊ deorsum sunt priores. Ex quo infert text⁹
ꝙ iustū est increpare pitagoricos q̄ attribu
erunt celo dextrū ⁊ sinistrū ⁊ non sursū ⁊ de
orsum ⁊ ante ⁊ retro que sunt tamē priores
ex natura rei ipsi dextro ⁊ sinistro. Nam cum
celum sit perfectissimū: si iste differētie ponē
tes perfectionē in corpe attribuātur aliis cor
poribus rationabile est ꝙ attribuātur celo velu
ti perfectissimo. Item cum celuꝫ sit primuꝫ
corpus rationabile est ꝙ priores differētie
pri⁹ sibi attribuant. vt sunt sursū ⁊ deorsū.
Et ꝙ sursum ⁊ deorsuꝫ sint priores adhuc

phs ōndit q: videmꝰ de aiali ꝑfecto ꝙ dextrū ⁊ sinistrū differūt solū virtute. ẜ sursuz et deorsuz differūt virtute ⁊ figura. ⁊ similiter ante ⁊ retro: ⁊ ita magis differūt iste q̄ttuor ꝗ̄ dextrū ⁊ sinistrū: ⁊ illud attestat̄ q̄ndaz ꝑoritatē in ipis differentijs. Secūdū medium ē. sursū in aiali perfecto dr̄ principium. vn̄ motus localis ē. ꝗ vt dictū ē originez et distinctiōz capit a cerebro. dextrū vo a q̄ motus localis explicat̄: ⁊ ante dicitur illud ad qd̄ est motus localꝭ: ḡ sursū ⁊ deorsū habēt quandam virtutē principij in ordine ad alias. Et sic iuste increpant̄ Pitagorici q: reliquerūt priores differentias ⁊ posteriores attribuebant ꝑfectissimo corpori s. celo. Increpant̄ etiā rōnabiliter: q: attribuebāt dextrū ⁊ sinistrū oibus corporibus. cum tn̄ reperiantur in solis corpibus hn̄tibꝰ in seipsis principiū motus localis. Ex oibꝰ istis p3 in q̄bus corpibus reperiāt̄ iste differentie positionū ex natura rei distincte. ⁊ in q̄bꝰ non. P3 etiā in q̄bus reperiāt̄ oēs. et in q̄bꝰ aliq ⁊ alique nō. in aialibꝰ enī ꝑfectis reperiunt̄ oēs ⁊ in iperfectis q̄ttuor. ⁊ in solis vegetabilibus reperiunt̄ due ex natura rei distincte. Rōnes ante oppositū solute sunt ex dictis. Seq̄tur in textu. Nobis autē q̄m determinatum est prius.

Queritur tercio. vtruz in omni corpore celesti reperiant̄ sex differentie positionū ex natura rei distincte: Arguit̄ ꝙ nō q: i illo solo corpe distinguūt̄ ex natura rei differētie positionū qd̄ ē aiatuz. ẜ celū n̄ ē aiatum. ḡ ⁊c̄. Minor p3. q: si haberet aliquam aiam haberet vegetatiuam ⁊ sic augeret̄ et nutriretur quod i primo reprobat̄. Secūdo arguit̄. sursū et deorsū an̄ ⁊ retro distinguūt̄ in corpe in quo reperiunt̄ non solū virtute. ẜ etiā figura vt dictum est prius. ẜ corpus celeste cum sit spericum habet omnes partes similes in figura. ergo in eo non reperiuntur sursum ⁊ deorsū. an̄ ⁊ retro ⁊ ꝑ consequens nec dextrū ⁊ sinistrū cum sint posteriores aliis. Tertio arguitur. In omni corpore i q̄ reperiuntur dextrum ⁊ sinistrū ex natura rei distincta vna pars mouetur ante aliam. scz dextra ante sinistram. quia vt dictum est prius motus localis incipit a dextro. ẜ in corpore celesti omnes partes simul mouentur ⁊ celū nunꝗ̄ moueri incepit vt probatū est octauo phisicorum. ḡ ⁊c̄. Quarto arguitur Sursum est principiū augmenti. ⁊ ante est principium sensationis vt dictum est prius sed isti motus non reperiuntur in celo. ergo nec eius differentie. Quinto arguit̄. sursum ⁊ deorsum attenduntur ẜm extrema lōgitudinis. ẜ in celo non est longitudo. quia de ratione longitudinis est ꝙ sit maior aliis ⁊ cum celum sit spericum in eo non est dimēsio vna excedens aliam. ergo in celo non est sursum nec deorsum. In oppositum est phs in textu.

Pro rn̄sione sciendū est prio ꝙ postꝗ̄ dictum est prius ꝙ sex differentie positionum reperiantur in celo. Consequenter in isto passu determinatur ẜm quas partes accipiantur. Et ideo intelligendū ꝙ sumūt̄ ẜm extrema dimensionum in quibus distincte virtutes que sunt principia actiua ⁊ passiua plurium motuū inueniuntur. in his. n. que habent principium dūtaxat motus localis in seipīs distinguūtur differentie positionuz ex natura rei ẜm diuersas habitudines ad motū localem. sursū enim in animatis ē principium vn̄ motus localis: dextruz est a quo motus explicatur ⁊ ante est ad qd̄ est motus. Ex quo sequitur. ꝙ licet celuz solum moueatur motu locali. nihilominus i eo possunt reperiri sex differentie positionū ex natura rei distincte ẜm diuersas habitudines ad motū localē ipius. ⁊ ꝑ hoc soluit̄ q̄rta rō ante oppositum.

Sciendū est secundo. ꝙ i aiali ꝑfecto sursum ⁊ deorsum. ⁊ similiter ante et retro nedum virtute distinguuntur. ẜ etiam figura vt dictum est prius. ẜ tamen distinctio in figura minus principaliter facit ad distinctionē harū differentiarum. quia distinctio ẜm virtutem principaliter facit ⁊ sufficit ad hoc ꝙ distinguātur ex natura rei. Unde si homo in quo distinguuntur iste differētie virtute et figura efficeretur sperice figure. dum tamen in qualibet parte hominis retineret propriam virtutem quam habet nunc nihilominus in homine adhuc remanerent iste differentie ex natura rei ẜm diuersas virtutes et per hoc soluitur secunda ratio ante oppositum.

Sciendū ē tertio ꝙ licet in aia-

li perfecto q̄ꝺ ſēꝑ mouet̃ qñ incipit moueri motus eius incipit a dextro. ⁊ ita ꝑs dextra mouet̃ añ ſiniſtrá. ad hoc tñ ꝙ in celo repeniantur ex natura rei dextrū ⁊ ſiniſtrū nō reqritur ꝙ incipiat moueri de nouo ⁊ ꝙ moueat̃ vna pars añ aliá. ſ; ſufficit ꝙ in celo ſit vna ꝑs determinata in q̄ ꝓncipalit̃ reſideat virt⁹ motiua in q̄ inciperet moueri ſi q̄eſceret ⁊ poſtea moueret̃. ⁊ ita ē in celo ⁊ illa ꝑs vocat̃ dextra. ⁊ ꝑ hoc ſoluit̃ tertia rō añ oppoſitū.

Sciendum eſt quarto. ꝙ licet i celo oēs linee ducte a centro ad circumferēciā ſunt equales. neq; vna eſt maior alía. q: celū eſt corpus ſpericū. q: tñ i vnoquoq; genere ipm ꝑfecti⁹ prius ē. ⁊ cū lōgitudo inter dimēſiones ſit prior in celo ~~illo~~ illa linea q̄ ē ꝑfectior pōt dici prior ⁊ ꝑ ꝯñs lōgitudo celi ~~⁊ ꝑ ꝯñs~~. q: vnūqōq; tantū ꝑfectū eſt q̄ntum ē imobile. g̃ illa dimēſio in celo q̄ ē imobilis ſicut ē axis mundi ſuꝑ cui⁹ polos imobiles mouet̃ celū ē ꝑfectior ⁊ ꝑ ꝯñs prior dimēſio ꝯñr ſeq̄t̃ ꝙ ſit longitudo. Uñ nō opꝫ ꝙ longitudo alicui⁹ corpis ſit maior dimenſione latitudinis extēſiue. ſ; ſufficit ꝙ ſit prior ⁊ ꝑ h̄ ſoluit̃ quinta ratio.

Sciendum eſt quinto. ꝙ plato ⁊ Ariſt. dixerūt celū eē aiatū. Et circa hoc q̄dā dixerūt ꝙ intelligentia ſeparata nō poſſet mouere celū imediate. iō poſuerūt Ariſto. ⁊ Plato celū eē aiatū. q: cū intellectus ſit vniuerſaliū. ſi intelligentia moueret celū imediate nō pl⁹ moueret hoc motu q̄ illo. nec hac velocitate q̄ illa ⁊ iō iſti dixerūt aiatū habere virtutē imaginatiuā q̄ determinet motuꝫ vniuerſalē intelligētie ad hūc motū vel illū. Sed hec poſitio ſuſtineri nō pōt. q: vīr⁹ imaginatiua ē virt⁹ ſenſitiua organica. Sꝫ organū ſēſus fūdatū ē in aliq̄ cōplexiōe q̄litatū primarū. a q̄b⁹ denudatū ē ipm celū. ideo in celo nō pōt eē virt⁹ imaginatiua. Nec valet motiuū ꝙ intelligētie nō ſolū cognoſcūt vl'ia et vl'r. ſ; etiā ꝑ ſpecies vniuerſales cognoſcūt ſingularia ⁊ ſingulariter. Aliĳ autem dixerūt vt refert Simplicius celū eē aiatum nō ꝙ habeat aiam rōnalē ſeu itellectualem ſ; q: hꝫ q̄ndā vitā ſcꝫ cōtēplatiuā ꝑ quā conuenit ſibi ſic naturaliter moueri. ita ꝙ aia celi nō eſt aliud q̄ natura corpis celeſtis. ita celū ꝑ aiaꝫ ei⁹ moueat̃ eo mō q̄ cōtingit g̃ui moueri deorſū ⁊ leui ſurſū. Et ſic ſm eos nō haberet principiū ſui mot⁹ actiuū. ſ; paſſiuū tantū. Hoc aūt ē cōtra intētionē Ariſt. q̄ poſuit celū eē aiatū q̄ꝺ nō diceret ſi in ipo haberet principiū paſſiuū ſui mot⁹ quēadmodū grauia ⁊ leuia. Itē in. 8. phiſi. ꝓbās ꝓbat ꝙ deueniēdū ē in ordie mobiliū ad vnū ꝑmuꝫ. q̄ꝺ in ſe habet principiū ſui mot⁹ q̄ꝺ eſt diuiſibile in ꝑtē ꝑ ſe mobilē et ꝑtē ꝑ ſe motā. ſ; h̄ non poteſt eſſe aliud q̄ celum. g̃ ſm intentionē Ariſt. opꝫ celū eē aiatū. Sed tūc dubitat̃. an ipa aia quā opꝫ eē ſpūalē ⁊ a q̄ dicit̃ celū aiatū ſit ſibi coniuncta aut ab eo ſeparata. Ad hoc pōt r̄ñderi ꝙ nō multū refert q̄tū ad modū mouēdi. vtruꝫ moueat̃ a ſubſtantia ſeparata vel coniuncta. Sed quia cū ipm mouet̃ a ſubſtantia coniuncta q̄ dicitur aia ei⁹ ipm celū ē nobili⁹ ⁊ ad iſtā nobilitatē intedentes Plato ⁊ Ariſt. dixerūt celuꝫ eē aiatū. Sꝫ diceret aliq̄s ꝙ celū ꝓpt̃ cōiunctōꝫ aie ñ ē nobili⁹ cū ipa aia ſi ſit ſeparata nobilior ē q̄ cōiuncta. Dicit eñ plato ꝙ bonū aie rōnalis ē qñ ſeparat̃ a corꝑe. cū g̃ mouens ſit digni⁹ ⁊ ꝑfecti⁹ moto ⁊ mot⁹ a mouente magis depēdeat q̄ a moto videtur ꝙ mot⁹ celi nobilior erit ab aia ſeparata q̄ coniūcta videt̃ g̃ ꝙ cū attēderēt ad nobilitateꝫ ipius debuiſſent dixiſſe celū nō eē aiatum. ſ; moueri a ſubſtantia ſeparata. Suſtinēdo g̃ ꝓbabiliter Platonē ⁊ Ariſt. ſine āt. q̄ temeraria acceptione poſſet dici ꝙ aie nr̄e rōnalis q̄tū ad aliq̄d nobili⁹ ē eē extra corp⁹. q̄ in corꝑe q̄tū ad hoc ꝙ mouet ipm corp⁹ cōtra naturalē inclinationē qñ eſt in corꝑe. ſ; q̄tum ad aliq̄d nobilius eſt eſſe in corꝑe. q̄tum ad hoc ſcꝫ. ꝙ ipa exñs in corpore cōſequitur ꝑfectius eſſe ſpecici. Si ergo eſſet aliqua ſubſtantia ſpiritualis coniuncta ipi celo vt forma eiꝰ ꝑ ſe determinata eſſꝫ ad motū celi ſic ꝙ nō moueret ipm celū ꝯ naturalē ei⁹ inclinatōēꝫ ⁊ ex q̄ cū corꝑe celeſti cōſtitueret vna ſpecies. tūc mot⁹ celi ꝑfectior eēt ꝑ hoc ꝙ talis ſubſtāntia eēt cōiūcta q̄ ſeparata. q: actio ſiue mot⁹ q̄ fit ꝑ inſtrumēta coniūctū principali agenti vt ſic ꝑfectior ē q̄ mot⁹ q̄ fit ꝑ inſtrumētū ſeparatū. Et hoc mō poſſent defēdi Plato ⁊ ariſto. ſi intellexerūt celū eē aiatuꝫ hoc ē moueri a ſubſtāntia ſpūali coniuncta ſm eē. Dubiū eſt tñ apud antiq̄s an ſic intellexerūt. q̄l'r ter. unq; aūt intelle

xerint tenendū est ꝙ celū non mouet a substantia intellectuali cōiuncta ſm eē. ſ separata. et qḋ natura celi se habet ad motum eius vt principiū passiuū. naturaliter eniā inclinatiuum ad talem motū et intelligentia separata ſm se se habet ad motū celi vt principiū actiuum et principale. Sed ad videndū qualiter celum pōt dici aiatū. Notādū ē cum Alber. ꝙ aia nostra habet triplicē habitudinem ad corpus. Una est quātū ad esse non ꝙ in esse dependeat a corpore. sed quia naturaliter habet esse in corpore. et hanc habitudinem non habet intelligentia ad celū mouēs ipm. q: nō faciūt vnū ſm esse. Et h videtur Arist. sensisse in octauo phisicorum cum dicit. ꝙ moto celo non mouetur motor eius nec per se nec per accidens. Aliam habitudinē habet ad corpus quātū ad apprehensionem: quia acqrit suam cognitiōē mediante sēsu q̄ est corpus. Et iterum hanc habitudinem non habet intelligēntia mouēs celum. q: non cognoscit mediāte celo. ſ per lumen prime cause diffusum p oēs substātias intellectuales. Tertiā habitudinē hꝫ aia ad corp⁹ q̄tū ad agere siue pati. q: īfluit motum ipi corpi. q̄ ipm corp⁹ agit et operatur et hanc habitudinē ad celū hꝫ intelligēntia ipsū mouēs. nā sicut intellectus noster practicus vtitur corpore ad explicandū formas artis in materia artificiali. ita intelligēntia mouēs celū vtit̄ celo tanꝗ instrumēto ad explicandū formas naturales generabilium. et hoc mō pōt dici celum eē aiatum. q: recipit motum qui est tāꝗ vita ab ipa intelligēntia mouente vt a principio vite: et ita intelligentia vnitur ipi celo. non sicut forma materie. sed duntaxat sicut motor mobili. Et huic dicere oppositū ē articul⁹ cōdēnat⁹.

Ex quibus patet ꝯclusio respōsiua. s. ꝙ in oī corpi celesti sunt sex differētie positionū ex natura rei distīcte. Probat. q: celū in se hꝫ principiū mot⁹ localis. ꝗ in eo reperiuntur huiusmodi differētie positionū ꝯña tenet q: iste differētie distinguūt ex natura rei ſm determinatas virtutes habētes habitudines ad diuersos motus vel ad motum localē tātum. et cū celū sit corpus pfectissimū. et moueatur m̄ motu locali q̄ est perfectissimus. seq̄t ꝙ celum in se habet hmōi differentias. Et accipitur celū cū dicitur ꝙ habet in se principium actiuum motus pro aggregato ex corpore celesti et intelligentia mouente. ex quibus fit vnū nō ſm eē. ſ ſm operari. Auctoritates sūt pro dictis. Rationes soluūtur ex dictis. Seq̄ te. t⁹.
Dico aūt lōgitudinē q̄dē ipi⁹ et c̄.

Queritur quarto: vtrum ī celo polus semper nobis manifestus qui dicitur articus sit deorsum. et polus semper nobis immanifestus qui dicitur antarticus sit sursum et oriens sit dextrum et occidens sinistrum. punctus meridiei ante. et punct⁹ noctis retro. Arguitur primo contra primā partē quesiti: quia sursum et deorsum vbi distinguuntur ex natura rei attendūtur ſm extrema lōgitudis rei. ſm astrologos lōgitudo attendit̄ ſm distātiā orientis et occidētis latitudo ſm distantiam septentrionis et meridiei. ergo sursum et deorsum non sunt poli mundi ſ magis oriens et occidens. Secundo arguitur ſm Pitagoricos nos sum⁹ in emisperio superiori et ad dextrum celi. q: polus nobis manifestus est sursum et ei oppositus est deorsum. ergo et c̄. Deinde arguitur contra secundam partē quesiti. quia si oriens sit dextrum celi: et occidens sinistrū cum eadē pars que nunc est in oriente statim sit in occidente. sequitur ꝙ in celo nulla ps determinata erit dextra et sinistra. ꝗ eadē ps successiue erit dextra et sinistra. Item in celo oriēs et occidēs nō sūt determinata. neꝗ sit̄ meridies. neꝗ pūct⁹ noctis. ſ ſm vnā regionē attēdit̄ vnum oriens et ſm aliam meridies. et ſm aliā attēdit̄ aliḋ oriēs et alia meridies ꝗ sinistrū et dextrum attenduntur in celo penes oriens et occidens. ergo sequitur ꝙ dextrum et sinistrum non sunt partes determinate in celo. In oppositū ē pħs in textu.

Pro misione sciendū est primo ꝙ postꝙ pħs oñdit ꝙ in celo repiunt̄ sex differentie positionis ex natura rei distincte eo ꝙ sint principium motus localis. consequēter oñdit penes quas ptes ipius celi sumāt̄ hmōi differentie.

Sciendū est secūdo ꝙ p oñsiōe huius ſm quas partes celi accipiantur hic sex differentie positionum supponitur ex dictis ꝙ sursū et deorsū vbi distinguunt̄ ex natura rei sumuntur ſm extrema lōgitudis p quanto ex vno extremorum originat̄ mo

tus localis: q: ois motus localis ab aliquo imobili pcedit. ideo in oī corpe dʒ esse principiū vñ motus. vbi repit aliqd imobilit se habēs in illo corpe. Et q: in corpe celesti omnia pūcta sunt mobilia dempt is duobus polis: sequitur φ ipsi poli mūdi quodāmodo possunt principia dici motus ipsius celi. Sequitur etiaʒ φ distantia que ē inter duos polos debet dici lōgitudo. q: de rōne longitudinis est φ sit maxima dimēsio. non quidē fm quātitatē ꝫ fm virtutē τ pfectionē. et cū sit simplicior: eo φ ɔuenit soli distātie que ē int polos. q: sola illa est imobilis. g τc. Supponitur vlterꝰ ex dictis φ vbicūqꝫ distinguūtur sursum τ deorsū ex natura rei fm diuersitatē partiū illiꝰ corpis penes sursuʒ τ deorsuʒ attendit maior distātia φ penes alias sequit etiam φ non repiant alie differētie. Supponit etiam φ illa pars a qua incipit motꝰ localis alicuiꝰ mouentis seipm dicat dextera τ pars opposita dʒ sinistra. τ ps ad quaʒ est motꝰ ē anterior. τ ps opposita dʒ posterior. Tamē in textu phus nō facit mētionē de ante τ retro. q: habitis alijs differētijs satis habetur ante et retro. q: dictum est priꝰ sursuʒ esse principiū vñ motꝰ. dextrū a quo motus et ante ad qd est motus.

His ditis probatur cōclusio prima. Sursum τ deorsuʒ in celo sunt poli mundi. Probat. q: vt dictū ē sursuʒ τ deorsuʒ sumunt fm extrema longitudinis. ꝫ distantia que ē inter polos ē longitudo celi. q: illa sola ē imobilis. g sursū et deorsū sunt extrema illius distātie. que quidē extrema dicūtur poli mūdi. Secūdo pbatur per habitudinem hmōi poloꝝ ad eqnoctialē ab vtroqꝫ distātem eqliter distinguūtur in celo duo emispe ria. s. supius et inferiꝰ. et sic fm hmōi distantiam attendit in celo maior diuersitas φ sit i ipo. Cū g sursuʒ et deorsum in aliquo corpe sint ptes maxime distantes. in aialibꝰ eni differūt virtute et figura. ideo sequit φ sursum τ deorsum sunt poli mūdi. Secūdo pbatur fm cōem modū loquēdi. nos eni ɔsueuimus dicere φ poli mūdi sint latera mundi. ꝫ latera mūdi sunt id qd ē iuxta polos ex vtraqꝫ parte: ita φ oriēs sit vnū latus τ occidēs aliud. cū g latera i aliq corpe sint id qd ē iuxta sursum τ deorsuʒ: vt pʒ in aiali. seqtur φ sursū τ deorsū sunt poli mūdi.

Conclusio secūda. dextrum celi ē in oriēte τ sinistrū eius ē in occidēte. Probat. q: cuiuscūqꝫ mouētis seipm ps a q motus incipit dʒ dextrū et ps sibi opposita dʒ sinistrū. g in celo cuʒ seipm moueat ē vna ps determiata que dʒ dextera τ alia q dʒ sinistra. τ cū ps in celo a q incipit motꝰ dicat oriens τ opposita occidēs: vt pʒ de ortu et occasu astroꝝ. sequit φ oriēs ē dextera pars celi et occidens sinistra. Et ē hic sermo de oriēte et occidēte simplr τ nō in ordie ad habitātes in diuersis regiōibus. vt ad motus astroꝝ τ planetarū. q: fm hoc diuersi diuersa hnt orientia τ occidētia: imo in diuersis tpibꝰ diuersa sunt pūcta oriētis et occidētis habitātibꝰ in eadē regione fm ascensū et descēsuʒ solis in obliquo circulo. Oriēs autem τ occidēs simplr in celo debēt dici et attendi in ordine ad motū primi mobilis qui ē sup polos mūdi. Et φuis eadē ps celi priꝰ sit in oriēte τ postea i occidēte: q: tn motor celi manet imobilr τ pse τ p accidēs a quo deriuant virtutes in celo fm quas distinguūtur pfectionis differētie. ideo semp oriēs τ occidēs sunt imobilia: et silr dextrū τ sinistrū. τ hoc ideo. q: intelligētia mouēs celū penitꝰ imobilis dʒ residere i vna determiata parte: τ ibidē primo influere motū. τ hec ps dʒ dextrū et oriēs simpliciter. Neqꝫ ē imaginādū φ vna ps dicat dextrior alijs q primo suscipiat motionē intelligentie: q quideʒ pars dʒ dextera a q incipet motꝰ celi si inciperet q: cum illa ps circueat totam terrā non videt ratio q re nobilior effectus causaret in vna pte terre φ i alia. τ ita nō attendit dextruʒ in celo in ordine ad aliquam partē simpliciorē τ determiatā ipsius celi vt quidā dicūt Albertū imaginari. Sʒ vt doctor sanctꝰ vult attēdit ad aliqueʒ determinatū situm fm quem intelligētia respicit celum.

Conclusio respōsiua. polus arcticus ē deorsum in celo τ antarcticus est sursum. Patʒ. q: nisi ita esset: sequeret φ motꝰ celi esset a sinistro ad dextrū redeūdo iteruʒ in sinistrū. pʒ ɔña. q: si polus arcticus eēt sursum τ emisperiū nrm superius: tūc si imaginaretur vnus homo cuiꝰ caput esset in polo arctico τ pedes in polo antarctico habēs faciē supra emisperiū: tūc ipe haberet manū dexteram in occidēte τ sinistrā in oriente. Et cum

motus sit ab oriēte in occidentē: vt patet ad sensuz. sequeret ꝙ motus celi esset a sinistro ad dextrū iterū redeūdo in sinistruz. Sed si opposito modo imaginaret ille homo hēret dextrā ꝛ sinistrā in occidēte. quare sequitur arcticus ē deorsuz ꝛ antarcticus sursū. Ex quo ꝯcludit phus ꝙ habitātes sub antarcti co polo si sint sunt in emisperio supiori et ad dextr. celi. ꝛ nos habitātes sub polo arctico vel versus polū arcticū sum⁹ in emisperio in feriori ꝛ ad sinistrū. Et si arguat ꝯtra hoc q: tam in emisperio supiori ꝙ inferiori aliq̄ possunt esse ad dextrū ꝛ ad sinistrū. ḡ nō seq tur ꝙ si nos sumus in emisperio inferiori ꝙ ꝑpter hoc simus ad partē sinistraz celi. Respondent quidā ad hoc ꝙ phus loquit ſm greciam in qua habitabat que ē versus occidentē ꝛ ad sinistrā partē celi. Quia tamen phus indifferēter tam de habitātibus in inferiori ꝙ supiori locutus ē. ideo dicenduz ē aliter. ꝙ phus locutus ē ſm moduz pitagoricoꝝ. qui quidē referebāt sursum ad dextrū: et deorsum ad sinistrū. Et cum nos sumus in emisperio inferiori: dicit nos esse ad sinistrā partē ꝛ illos qui sunt in supiori ad dexteraz.

Sed cōtra hoc arguitur q: dixerunt pitagorici nos eē in emisperio supiori ꝛ apud dextrum. Ad hoc dr̄ ꝙ forsan hoc dixerūt ꝯspicientes ad polū nr̄m. q: polus noster sp̄ eminet. ideo dixerūt ipm esse sursuz. Uel aliter dicitur ꝙ ita dixerūt aspiciētes ad motuz planetarū oppositū motui diurno quodāmodo ꝛ ſm hūc motū planetarū arcticus ē sursuz et antarcticus deorsum. ꝛ dextrū ē in occidēte ꝛ sinistrū in oriente. Et sic p3 ſm q̄s ptes celi sumant differētie positionū in celo.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit ꝙ astrologi dicētes ꝛ loq̄ntes longitudinē esse ab oriente in occidens: loquūtur de longitudine terre habitabilis siue climatū et vniuersi totius. Unde longitudo climatū attendit ab oriente in occidēs ꝛ latitudo ab aquilone in austrū siue i septētrionem. Ad alias pat3 solutio ex dictis.

Sequitur in textu. Quoniam autem non est cōtrarius ꝛc̄.

Queritur quinto vtruz necesse

sit celum moueri pluribus motibus ad saluandum generatiōes ꝛ corruptiōes in istis inferioribus. Arguit ꝙ non. q: nobilius non ē ꝑpter minus nobile. ſ celū nobili⁹ ē ꝛ etiā mot⁹ eius ꝙ sint hec inferiora ꝛ generatōes ꝛ corruptōes eoꝝ. ergo non ē necesse ponere pluralitatē motuū celestiū ꝑpter generationes ꝛ corruptōes istoꝝ inferioꝝ. Secūdo arguit. celuz agit in hec inferiora triplici instrumēto. s. motu. lumie. ꝛ influentia sic fieret generatōes ꝛ corruptōes in istis inferiorib⁹.

Tertio sic. cessante motu celi adhuc manerent elementa cōtraria adinuicē. ergo adhuc agerent ꝛ paterent adinuicē. ꝛ per ꝯn̄s nō ē necesse ponere celū moueri plurib⁹ motibus ad saluandū generatōes et corruptiones i istis inferiorib⁹. In oppositū ē phs.

Sciendum est primo ꝙ postq̄z

phs determinauit de diuersitate ptiū celi ſm situm: cōsequēter agit de diuersitate partiū celi que attendūtur ſm ordinem plurium corporum celestium.

Sciendū est secūdo ꝙ si motui

celi esset aliquis motus cōtrari⁹ cuz ꝯtraria differāt ſm speciē ꝛ vniuersum non esset simpliciter perfectum si esset vnus motus circularis ꝛ nō esset alius sibi cōtrari⁹. ꝛ ideo per se facile esset assignare ratōem vnam de pluralitate motuū celestiū ꝛ etiā corporū. Sed q: motui circulari nullus ē motus ꝯtrarius ideo oportet ex alio assignare ratōem ꝛ cām pluralitatis. Et hoc ē difficile vt dicit phs. q: accidentia corpoꝝ celestiū sunt nobis ignota. tum primo ꝑpter elongatōem corporuz celestiū a nobis. tuz secūdo q: corpa celestia non ꝯueniūt in accidētibus cū istis inferioribus. ergo accidētia corpoꝝ celestiū sunt alterius nature: eo ꝙ ista inferiora sunt generabilia ꝛ corruptibilia ꝛ ideo ꝓ isto statu in q̄ cognitio nostra intellectiua ortū h3 a sensu: cum ex cognitiōe accidentiū veniam⁹ in cognitionē substāne difficile ē nobis questiōes formatas de celestib⁹ a nobis determiari. Et q̄uis hoc sit difficile: tñ phus ꝑ viam resolutionis resoluēdo effectus in causas ꝛ posteriora in priora: determiat p̄ntez q̄stionē ꝛ alias q̄stiones q̄ sunt de celo ꝛ accidēntib⁹ eius.

Et ꝓ determiatōe p̄ntis q̄stionis ponit phs sex ꝯn̄as. Prima. si celū est q̄d diuinū ꝛ sempiternū necesse ē motū ei⁹ esse sempiternū et circularē. Secūda. si mot⁹ celi est sempitern⁹

τ circularis: necesse ē in medio mūdi esse aliqđ corp⁹ qescēs qđ vocať terra. Tertia ꝯña est. si tra ē necesse ē ignē eē. Quarta. si ignis et terra sunt: necesse ē elemēta in̄termedia esse. Quinta. si elemēta sint necesse est generatiões τ corruptiões eē. Sexta. si generatiões et corruptiões sint necesse ē celū moueri pluribus motib⁹ et eē plura corpa mota plurib⁹ motib⁹. Si enim sint plures mot⁹ circulares oportet eē plura corpa celestia. q: vni⁹ corporis simplicis nō est nisi vn⁹ mot⁹ simplex ꝫm naturā ꝓpriā. τ mot⁹ ꝯueniēs alicui sup naturā vł pter naturā necessario cōuenit alicui ꝫm naturam ꝓpriā. Primā ꝯñam sic ꝓbat phs. q: vnūqđqꝫ cui⁹ ē aliqđ ꝓpriū opus illud ē grā sui opis. ꝫ dei. i. celi ē aliqđ ꝓpriū op⁹: cui: đ immortalitas gēcā illi⁹ opis. Et q: nihil destruit a sua ꝓpria opatiōe. si celū sit sempiternu: sequitur φ mot⁹ ei⁹ erit sempitern⁹. τ ꝯñs circularis: ꝫ sol⁹ mot⁹ circularis pōt eē perpetu⁹. Secūdā ꝯñā ꝓbat sic. q: motu τ circularis ē circa mediū. rō aūt medij est accidētalis. ḡ nō pt esse sine subiecto. oportet ḡ in medio mūdi aliqđ eē. Et cū mūd⁹ sit corpore⁹ oportet illud eē corp⁹ q: mediū corporis ē corp⁹. ꝫ illud nō pt esse aliq ps celi. Primo q: celū ꝫm se totū perpetuo mouetur circulariť ḡ nulla pars eius pt qescere in medio. Secūdo q: vł ibi qescerer ꝫm naturam τ tūc celū eēt mobile ad mediū ꝫm naturā: qđ pri⁹ improbatū ē. Vel ibi qesceret ꝯ naturam τ hoc ē irrōnabile. q: cū mot⁹ celi sit perpetu⁹ oportet illud corp⁹ qescēs perpetuo qescere in medio. τ illud qđ mouet ꝯtra naturā perpetuo moueret qđ nō pt dici. ḡ oportet φ i medio mūdi sit aliqđ corp⁹ perpetuo quiescēs qđ nō sit aliq ps celi. τ illud ē terra qđ supponiť p nūc τ in fine hui⁹ secūdi ꝓbabiť. ḡ τc. Tertiā ꝯñam ꝓbat duplici rōne. Prima si vnū ꝯrioꝝ ē in rerū natura: ita τ reliquū. τ si vnū ꝯrariū sit: hꝫ aliquā materiā sibi subiectā. modo eadē ē materia τ potētia cōtrarioꝝ. q quidē potētia ad duo ꝯria non pt esse perpetuo frustra. τ ita si sit vnū ꝯrioꝝ necesse ē reliquū eē. ꝫ ignis τ terra ꝯrariant ḡ si terra ē: necesse ē ignē esse. Secūda ratio habit⁹ semp prior ē priuatiōe. ꝫ ignis se habꝫ ad terrā sicut habit⁹ ad priuatiōem. ḡ ignis se hꝫ ad trā sicut pri⁹ ad posteri⁹. ꝫ posito posteriori poniť prius. ḡ posita terra ponitur ignis. Et autē ignis ē vt habitus τ terra vt priuatio patꝫ. quia motus τ leuitas cōueniunt igni. quies autē τ grauitas ꝯueniūt terre. ꝫ motus est habitus respectu quietis: et leuitas respectu grauitatis. igiť τc. Quartam cōsequētiā ꝓbat phs. ignis τ terra habent cōtrarietatem ad alia elementa media. nam vnūquodqꝫ elementū habet ꝯrarietatem ad omia alia: vt ꝓbať secūdo de generatiōe. sed si vnū cōtrarioꝝ sit in natura: ita τ reliquū. ergo si ignis et terra sint: necesse ē alia elemēta esse. Quintā cōsequētiā ꝓbat phs duplici ratiōe. Prima. omia elemēta sunt cōtraria adinuicē. ꝯtraria autē agūt τ patiūtur adinuicē τ corrūpūt seinuicē. ergo si omnia elemēta sint: necesse etiam est generatiōes et corruptiōes esse. Secūda ratio. irrationabile est aliqđ mobile esse sempiternum cui⁹ motus nō possit esse sempiternus. sed motus q est ꝓprius elemētis non potest esse perpetu⁹ τ sempitern⁹. ergo nec elementa possunt eē sempiterna. ergo generabilia sunt τ corruptibilia. Septam cōsequētiā ꝓbat phs. quia nihil pōt eē causa ꝑmanētie rerū in esse: τ successionis: generatiōnis: τ corruptiōis. τ diuersitatis genitoꝝ in speciebus τ figuris. quia cōtrarioꝝ cōtrarie sunt cause per se. Quapropť ad saluandū illa in istis inferiorib⁹ oportet ponere celū moueri pluribus motib⁹. Unde prim⁹ motus q est maxime vniformis poniť causa ꝑmanentie rerū in esse. sed motus solis sub obliquo circulo qui mouetur motu accessus et recessus in ordine ad nos poniť causa successiōis generationis: et corruptiōis. motus autē firmamenti et planetarū: qui quidē motus variatur aspectu planetarū ponitur esse causa diuersitatis rerū in speciebus τ figuris τ alijs accidētibus. Ex omnib⁹ ꝓcedentibus patet responsio ad quesitum.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā diciť φ efficiens nunqꝫ ꝓducit effectum nisi inqꝫtum forma generati est quedam similitudo forme generātis. et ita effectus ipius cause efficiētis non est finis ipsius cause efficiētis: ꝫ magis ecōtra causa efficiens finis effectus. Ad secundā diciť φ quis Alexander dicat φ cessante motu celi fierent generatiōes τ motus in istis inferioribus per lumen τ influentiā: sed nō essent ordinati. quia celū per suū motuꝫ ꝫm determ

nata tempa facit generatiões: et bm alia tempora corruptões. qd non esset nisi esset motus celi. Tamē pbabilius videt esse dicendum q cessante motu celi cessarent oēs motus hic infer'. eo q motus est pncipale instrumentū et primū inter illa tria instrumenta mediantibus quibus celū agit in hec inferiora. et alia duo nō sufficiūt mouere hec inferiora sine motu celi. lumē enim et influētia descendūt in hec inferiora per motū. Ad tertiam dicitur q si elemēta manerent sub suis qlitatibus actiuis et passiuis cessante motu celi non agerent. quia virtutes eorum sunt adeo materiales q non mouerent nisi mote Ideo si remoueret virtus primi mobilis cuius sunt instrumēta nō mouerēt: nec agerēt: nec paterent adinuicē. Et hec de questione.

Sequit in textu. Figuram autē spericam necesse est habere celū etc.

Queritur sexto vtrū celū de necessitate sit sperice figure. Arguit q non. quia spera est corp' solidū vnica supficie cōtentū. sed orbis de sua ratiōe habet duas supficies: cōcauam. s. et cōuexam. ergo celū est orbicularis figure et nō sperice. Secūdo. celū potest esse oualis figure lenticularis: et colūnaris. ergo nō est necesse esse figure sperice. Antecedēs pbatur. quia si ita ponat ex hoc non sequit aliqd incōueniēs dū moueatur sup polis longitudinis huiōi figurarū. Tertio sic. figura sperica est minima. cum ergo celū sit maximū et omniū cōtentiuū: sequit q talis figura non sit pportionata celo. Ad oppositū est phus.

Pro respōsione sciendū ē primo q postq phus determinauit de perpetuitate celi et de diuersitate ptiū eiusdē. nūc determinat de figura ipi'. q: figura facit ad motum. Ondit ergo phus q celū est sperice figure et hoc qdruplici via siue medio. Primo ondit ex prioritate sperice figure i ordine ad alias figuras rectilineas. Secūdo ondit ratiōe necessitatis ducēdo ad incōueniēs. Tertio ex ordine motus celi ad oēs alios mot'. Quarto ex ratione sumpta ex figura corporum inferiorum.

Iuxta hoc sit cōclusio pma. inter oēs figuras planas circulus est prima figura. Ptz. q: vnū est pri' multitudine et simplex cōposito. s figura plana sperica. s. circulus pnicet vna linea. rectilinea vo pntinet pluribus. q: vt dicit Euclides due linee recte supficiē claudere nō valēt. vnica vo linea circularis supficiē claudit. g int figuras planas sperica e prior. pña tenet. q: ois figura plana vl est circularis: vel rectilinea Secundo pbat. pfectū pri' est impfecto natura: et pore: et diffinitōe. s figura sperica ē bm se pfecta. linea aūt recta ē impfecta. q: si sit finita pōt recipe additionē. si vo sit infinita caret fine que nata est hēe. ergo inter oēs figuras planas sperica est prior.

Conclusio secunda. inter omes figuras solidas supficiales sperica ē prior. Patz. q: corp' sperice figure vna supficie cōtinet. rectilinea vo cōtinet plurib'. vnū autē pri' est plurib'. ergo etc. Secundo sicut se hz figura circularis ad rectilineā in planis: ita se hz figura sperica ad rectilineā in solidis. s in planis sperica ē prior rectilinea. g etiā et i solidis. Tertio adducit ad hoc testimoniū antiquorū: q generātes corpa ex supficiebus et ea resoluētes in supficies nō sic resoluebāt corpus sphericū in supficies. q: licz corp' spericū sit diuisibile in ptes integrales plures. nō tñ in plures ptes spericas. sicut rectilineum corp' diuidit in plures supficies rectilineas. Ex quo ptz de intētōe illorū figuram spericā esse primā. Ad hoc etiā adducit testimoniū pitagoricorū: q pportionantes numeros ad figuras attribuebant vnitatez circulo et pluralitatez triangulo. Triangulus autem habet tres equales duobus rectis. et ita bm eos circulus est prima figura. Et q' ius sit prima figura: tñ ingredit cōpositōem aliarum figurarū: sicut vnitas ingredit cōpositionem numerorū.

Conclusio responsiua. totum celum est spericum: hoc est aggregatū ex omnibus corporibus celestibus. Probatur. figura sperica est prima. ergo primo corpori debetur qd est supremū corpus celeste motum circulariter. ergo illud est spericū: et per cōsequens proximū corpus tangens ipsum est spericū. Et ita argueret de alijs corpibus celestib' q sunt sperica. et q totū celū e spericum. et per pñs cum ignis tangat celum: sequitur q est sperice figure: et ita argue.: E ō

aliis elemẽtis. q2 opꝫ ꝙ corpus tãgẽs aliquod spericũ sp sit spericũ ƀm supficiẽ ƀm quã tangit illud. Patet ĝ ꝙ totus mũd⁹ ẽ spericus. Sed poterit aliqs dicere ꝙ supmũ corpus ẽ spericũ ƀm cõuexum. nõ m̃ opoꝛꝫ dicere ꝙ sit spericum ƀm concauũ: ⁊ ita non oportet ꝙ pͥmũ contentũ sit spericũ ƀm superficieꝫ concauũ ⁊ ita descẽdẽdo nõ opꝫ elementa esse sperica. Rñdeẜ ad hoc ꝙ cum supremũ corpus celeste sit eiusdem dispositionis in oĩbus suis partibus opteꝛ ꝙ si in pte supioꝛi sit spericum ꝙ etiã in inferiori: ⁊ ita diceretur de inferioribus corporib⁹ celestibus ⁊ de elementis. cũ enim aer ⁊ ignis ƀm suas naturas sint eq̃liter leues ƀm quãlibet partẽ. ⁊ similiter cũ terra ⁊ aq̃ sint equaliter graues ƀm oẽs suas partes eq̃liẜ tendũt ad mediũ. ⁊ ita si vnũ illoꝛũ elementoꝝ sit sperice figure ƀm vnã supficiẽ opoꝛꝫ etiam ƀm aliam. ergo celum est spericum.
Supponiẜ ꝓ secunda rõne ꝙ celum semp mouetur. ⁊ ꝙ mouetur pluribus motibus. Tunc arguitur sic. si celum est alterius figure ꝙ̃ sperice. puta rectilinee. seq̃retur ꝙ ibi esset corpus sine loco. ⁊ locus sine corpe. cõsequẽs est falsũ ⁊ impossibile. ꝯña tenet. q2 in corpe figure rectilinee nõ oẽs ptes equaliter distãt a medio. imo quedã sũt magis eleuate ⁊ quedã min⁹. cũ ĝ celũ sp moueaẜ sequtur ꝙ ps nõ eleuata qñq3 veniret ad locum ptis magis eleuate ⁊ ita sequereẜ incõuenientia prius illata. Sed diceret aliqs vt arguebaẜ ante oppositũ. ꝙ celũ nõ ẽ sperice figure nec rectilinee. sed ẽ oualis aut columnaris siue lenticularis figure. ĝ ex ƀ nõ sequũẜ incõueniẽtia prius illata. dũ m̃ moueaẜ sup diametrũ p quã denotaẜ lõgitudo istarũ figuraꝝ. Diciẜ ꝙ si celũ moueret vnico motu ⁊ moueret̃ mõ prius dicto nõ seq̃rentur incõuenientia prius illata. ſ q2 mouetur pluribus motib⁹ ⁊ quodãmodo oppositis. plures aũt mot⁹ oppositi nõ pñt eẽ sup eandẽ diametrũ. iõ si eẽt alicui⁹ pdictarũ figurarũ nõ solũ moueret̃ sup diametrũ lõgitudinis. ſ etiã latitudinis ⁊ pfũditatis. ⁊ sic sequerẽtur icõueniẽtia prius illata. Pro tertia ratione supponiẜ ꝙ motus celi ẽ sempiternus cõtinuus et regularis. Ex q̃ suppositione sequitur ꝙ est mensura omniũ alioꝝ motuũ. Tũc arguitur sic. motus celi est mensura omniũ alioꝛuꝫ motuum. sed in vnoquoq3 genere primũ est mensura alioꝛũ illi⁹ generis. ergo motus celi est minimus omniuꝫ motuũ. minimus aũt motus dicitur qui est velocissimus. velocissimus autem qui ẽ i minimo tempore et ƀm figuram breuissimã et minimã. sed inter omnes figuras redeũtes in idẽ punctũ figura sperica est minima. q2 i figura rectilinea linee recte ducte ad angulos sunt longiores aliis. ergo motus celi ẽ ƀm figuram minimã q̃ est sperica. Quarta ratio si aqua est sperica aer spericus. ⁊ si aer est spericus ⁊ ignis. et si ignis ⁊ celũ. sed aqua est sperica. ergo celũ cõsequẽtie intermedie tenent virtute illius principii corpus tangens aliquod spericum ƀm se totum est spericum ƀm illã supficiẽ ƀm quã tangit. ꝙ aũt aqua sit sperica ƀm supficiem cõuexam. Probat pƀs supponendo primo ꝙ medi⁹ locus. ſ. medium mundi est locus infimus simpliciter. Supponit secundo ꝙ cuꝫ aqua sit grauis semp fluit ad locũ inferioꝛẽ. Arguiẜ sic. capiaẜ medium mundi ⁊ sit. a. ducãtur due linee a medio mundi ad duo pũcta signata in cõuexo aq̃ q̃ qdẽ linee sunt. a. b. ⁊ a. g. deinde ducaẜ linea a pũcto. d. a. ĝ ducatur linea ad medium mundi. tunc arguiẜ sic vel ergo ille tres linee. a. b. a. d. ⁊. a. g. sũt eq̃les vel nõ si sint equales p diffinitionẽ circuli sequiẜ ꝙ linea ducta ad extremitatẽ linearũ ipsarũ est eq̃lis. ⁊ sic supficies aque erit sperica. Si vo vna earũ sit breuioꝛ. tũc punct⁹ terminans eã est ppinquioꝛ medio mundi. ⁊ sic erit inferioꝛ. ⁊ sic p primã suppositõeꝫ aq̃ stans in illis duob⁹ fluet ad illũ pũctum quousq3 fiat equalitas illaꝝ lineaꝝ ⁊ sic aq̃ fiet sperice figure. Sed forte aliqs diceret ꝙ si aqua sit sperice figure ƀm supficiẽ conuexam. bene sequitur ꝙ aer sit spericus ƀm supficiem concauaꝫ. ſ nõ conuexam. Rñdetur ꝙ eadem ratione qua probatũ ẽ aquã eẽ sphericã ƀm cõuexũ etiã ꝓbareẜ de igne ⁊ aere ꝙ sint sperice figure ƀm conuexum variãdo suppositionẽ de descẽsu in ascensũ. sicut eñi corporis grauis omnes partes equaliẜ tendunt ad mediũ mũdi ita corporis leuis oẽs partes recedunt a medio ⁊ ascendũt eq̃liter ad locũ supioꝛẽ ⁊ sursum. Ex precedentibus patet ꝙ elementa sũt sperica et corpora celestia. de terra ꝓbabiẜ m̃ spãliter iscri⁹. ⁊ istõ sic dꝫ itelligi ꝺ elemẽtis ꝯsideratis in eẽ pprio ⁊ naturali ⁊ ñ alteratis. ⁊ ita to

Circulariter

tus mūdus est speric⁹ et magis ꝙ qd cunq corpus pticulare: siue sit naturale siue artificiale. et inter ptes mūdi corpa cōtinētia sunt magis sperica ꝙ ptenta. ideo ignis est magis speric⁹ ꝙ aer et aer ꝙ aq. Et ꝗ sequit ꝙ terra ē minus sperica vt patz ad sensum.

Ad rationes ante oppositum. Ad primā dr ꝙ ibi spericū capit large vt se extendit ad orbiculare: vel etiā p cōtinēte et ptento. Secūda soluit ex dictis. Ad tertiam dicēdū ꝙ figura sperica est minima ad occupandū locū et est maxima ad ptinendū ideo debet primo corpi oīa ptinenti magis ꝙ quecūq alia figura. Et hec de questione.

Sequit in textu. Quoniā autez est dupliciter in circulo etc.

Queritur septimo vtrum rationabile sit celū semp moueri versus vnā partem determinatā. s. illā versus quā nunc mouetur et nunꝙ moueri versus oppositā: et incipere moueri ab vna determiata parte et nūꝙ ab opposita pte. Arguit ꝙ non. q: motus qui sunt versus ptes oppositas sunt oppositi. ꝑ si vnū oppositoꝝ est in natura ita et reliquū. ꝗ celū non semp mouebit ad vnam partē: īmo qnq deberet moueri versus oppositam et a parte opposita incipe. Secūdo arguit. si motus celi semper inchoaret in vna parte versus vnā determinatā partem tendēdo: cū perpetuū nō habeat causam: seqtur ꝙ vane querit an rationabile sit celum moueri semp quēadmodū nūc mouet. In oppositum est phus in textu in secūdo capitulo hui⁹ tractatus.

Sciendum est primo ꝙ postꝗ phus determiauit de figura celi. q: figure faciunt ad modū motus. pñter determiat de modo motus celi circa quē mouet phus questionem psentem.

Pro quo sciendū est secūdo ꝙ illa ꝗ sunt a casu et a fortuna sunt extra semper et frequēter. q: raro sunt: vt dicebat secūdo phisicoꝝ. ideo in sempiťno nihil est a casu vel fortuna. Et q: celū est sempiťnū et etiā motus eius. ideo nec celū neq mot⁹ ei⁹ pt ē a casu et a fortuna. ~~et ita oportz ꝙ s. celi et cu ... mot⁹ ... ideo nec celū neq mot⁹ pt esse a casu vel a fortuna~~. Et ita oportet ꝙ mot⁹ celi et modus ei⁹ vel sit causa prima: vel habeat cām determiatā. ꝑ manifestū est ꝙ nō pt esse causa prima cū sit a mouēte. ꝗ oportet ꝙ habeat cām determiatā. qre nō est vanū qrere de causa mot⁹ celi et de modo ei⁹.

Sciendum est tertio ꝙ qztū ad solutionē pmis qstionis phus ponit excusationē. q: posset aliqs dicere ꝙ velle de oīb⁹ cām querere et cām oīm assignare et nihil pretermittere est signū magne stulticie et psumptiōis. stulticie quidē eo ꝙ talis nescit discernere inter facilia et difficilia. psumptiōnis vo q: talis hō non cogitat sue facultatis circa inquisitōem veritatis. Sz ad hoc dicit phs ꝙ licz aliq sup hoc sint increpādi et vituperādi non tn iustū est oēs silr increpare. ꝑ oportet ad duo attēdere. Primo qdez ad cām ꝗ mouet hoiem ad inchoandū et determinādūz de talib⁹. an. s. hoc faciat ex amore veritatis an faciat ad ostensionez sue sciētie. Secūdo oportet cōsiderare qliter se habeat ad inquirendū et cognoscendū ea que asserit. vtrū. s. habeat de his debilē cognitionez: aut firmi⁹ eaz cognoscat ꝙ quicūq alius cognouerit. Quādo eni aliqs ad inqrendū cām alicui⁹ rei difficilis mouet ex amore veritatis: et pōt attingere ad hꝯ ꝙ causas cogscat necessarias certi⁹ ꝙ fm cōez modū possint cognosci: tūc iustū ē reddere grates illi ꝗ tales causas necessarias adinuenit magis ꝙ increpare.

Conclusio respōsiua. rationabile est celū incipe moueri ab vna determiata pte scz a dextera et nunꝙ ab altera. et semp moueri versus determiatā partez ꝗ dr anterior siue pūct⁹ meridiei et nunꝙ versus oppositā. capiendo semp terminos formalr et nō materialiter. vt dictū est pri⁹. Probat pclusio. q: cū natura sit mota et directa a primo mouēte sp facit de possibilib⁹: qd meli⁹ est. ꝗ celū debet moueri digniori et nobiliori motu qd est possibile fieri. Sz ille mot⁹ localis est dignior ꝗ est a digniori parte. In celo autē dextera pte dignior ē sinistra et anterior posteriori. sicut in animali. vt illud dicit in textu. dignior locus est sursum: et minus dignior est deorsum locus. eodem modo etiā ea que anterius et posterius se habent similiter ad dextrū et ad sinistrum. ꝗ rationabile est celū semp moueri a dextera pte v̄sus ptē anteriorē. Sz aliqs

obijceret ɔtra ꝓcessuz phi. q: phus pri⁹ assi gnauit distinctionē ptiū in celo ex pte mot⁹ celi. q: s. mot⁹ celi incipit ab vna pte ⁊ nō ab alia. ideo in illa pte a q̄ incipit ē dextrū. hic aūt ecōuerso assignat rōnē q̄re celuz mouet̄ ab vna pte ⁊ nō ab alia ex distinctōe ptiuz celi. ⁊ ita videt̄ ꝙ sit circulatio in ꝓcessu phi. Ad hoc rn̄det̄ ꝙ motus celi nō est causa diuersitatis partiū: ꝫ virt⁹ motiua ip̄ius celi ē causa diuersitatis in diuersis partib⁹ celi. et diuersitas ptiū celi est causa modi mot⁹ celi. ⁊ modus mot⁹ celi est bn̄ signū ⁊ non causa diuersitatis celi. ideo p motū celi ⁊ modum eius tanq̄ p signū bn̄ oñdit̄ ꝙ sunt distincte ⁊ diuerse ptes in celo ꝫm sitū distincte ex natura rei. ⁊ hoc dixit phus pri⁹. ꝫ hic oñdit p diuersitatē ptiū in celo causas p q̄s mot⁹ celi incipit ab vna determinata pte ⁊ mouet̄ versus aliā ptē determinatā ⁊ nunq̄ ecōtra. Patz ḡ ꝙ gen⁹ demōstratiōis variatū est in duob⁹ ꝓcessib⁹ phi. q: variat̄ gen⁹ demōstratōis. q: est in ꝓpter q̄d. ⁊ ideo nō est circulatio. ⁊ sile est sicut p motū vene pulsatilis tanq̄ per signū cōcluderem⁹ cor moueri. ⁊ tn̄ si querat̄ causa ip̄ius vene pulsatilis cōuenienter assignabitur ~~cor~~ p causa ⁊ mot⁹ cordis variando demonstratōem. quia est in demonstratione propter quid.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primā dicebat̄ ꝙ motui circulari nullus est mot⁹ ɔ̄ri⁹ qualitercūq̄ possit imaginari. Ad secundā d̄r ꝙ multa sempiterna habēt cām: imo oīa dempto primo. multa tn̄ sunt q̄ cām hn̄t in subiecto, ꝓ̄ prio: sicut p̄ncipia demōstrationū. generatōes tn̄ oēs necesse hn̄t causam ⁊c. Sequit̄ in textu. Nunc autem q̄d videt̄ dicendum ⁊c.

Queritur octauo vtrum ad saluandū ea q̄ in motu apparent necesse sit ponere i celo circlos ecētricos: ɔcētricos ⁊ alios epiciclos.

Arguit̄ ꝙ n̄. q: cū celū sit corpus simplex d̄z esse vni⁹ nature: ⁊ p ɔ̄ns vni⁹ figure. ḡ in eo non est tāta diuersitas circulorū ponēda. Secūdo arguit̄. si ita esset sequeret̄ ꝙ nullus esset locus sursum simpliciter. tenet ɔ̄ña. q: cū essent diuersi circuli habentes diuersa centra id q̄d esset supi⁹ in ordine ad vnū: esset inferius in ordine ad aliū. ⁊ ita nullū esset centrū deorsum simpliciter: nec̄ determinatū. q̄d est incōueniēs. Tertio arguit̄. si ponerent̄ circuli ecentrici in celo cū celū moueat̄ ɔtinue ⁊ vniformiter ps magis eleuata in circulo ecentrico q̄nq̄ veniret ad locū partis min⁹ eleuate. ⁊ per ɔ̄ns oporteret penetrationē dimensionū fieri ⁊ esse vacuū. q: cū ps magis eleuata veniat ad locū partis minus eleuate plus replebit de loco. ista autē sunt impossibilia. ḡ ponere tales circulos est impossibile. In oppositū est Ptholome⁹ ⁊ alij astrologi q̄ arte ⁊ experientia pri⁹ aristotele tales circulos ad saluandum ea que in motibus planetarū apparēt assignauerūt. q: phus nullā fecit mētionez d̄ hm̄oi circulis in isto passu: licet fecerit in vndecimo sue metaphisice.

Sciendū est primo ꝙ circulus

ille d̄r ɔcentricus q̄ habet idem centrū cū cētro mūdi. Unde cōcentricus d̄r a con q̄d est simul ⁊ centrū q̄d est circulus. Sed d̄r ecentricus qui cōtinet centrū mundi ⁊ centrū suū habet extra centrū mūdi. Et d̄r ab ex q̄d ē extra: ⁊ centrū quasi habēs centrū suū extra cētrum mūdi. Notandū vlteri⁹ ꝙ duplices sunt ecentrici. q: quidam sunt excentrici ꝫm vtrāq̄ sup̄ficiē. s. cōuexā ⁊ cōcauam. vt sunt quidam deferētes. Alij sunt ecētrici ꝫm vnā sup̄ficiē tm̄: ⁊ cōcentrici ꝫm aliā. Et hoc dupliciter. q: quidā sunt ecentrici ꝫm cōuexū sicut inferiores circuli orbiū. vel ꝫm cōcauū: sicut sunt supiores q̄ sunt sup̄ deferentē. Unde circulus ecētricus ꝫm sup̄ficiē cōcauā ⁊ cōuexam d̄r deferens corp⁹ planete. ⁊ ad motum eius planeta mouet̄ ⁊ ps talis circuli magis distans a cētro mūdi vocat̄ aux. q: est eleuatio: ⁊ pars opposita d̄r oppositum augis. ⁊ portiōes intermedie dicunt̄ stationes. Unde iste circulus deferēs ponitur inter duas sup̄ficies orbis. vnam supiorem ecentricā quo ad concauū. ⁊ aliam inferiorem ecentricam quo ad cōuexum.

Sciendum est secundo ꝙ circulus epiciclus d̄r parvus non ɔtinēs infra se centrū mūdi. ⁊ est in circūferētia circuli deferens. ⁊ hz ibi centrū. Et d̄r ab epi q̄d est supra: ⁊ ciclos q̄d est circul⁹: q̄si existēs supra circulū deferentem. ⁊ in circūferētia hui⁹ circuli epicicli mouet̄ planeta.

Sciendum est tertio ꝙ in epiciclo quattuor pūcta describunt̄. Et ad videndum descriptionē hoꝝ pūctoꝝ possum⁹ ima

tq vene pulsatilis signo

nō

cō clusiones

ō gitu

modij

ginari ꝙ sint due linee pcedētes a centro ecētrici: cōcludentes epiciclū. vna ex pte oriētis ⁊ alia ex parte occidētis. ⁊ tūc punctus cōtactus ex parte oriētis dr̄ statio prima. ⁊ pūct⁹ cōtactus ex parte occidētis dr̄ statio secunda. ⁊ quādo planeta est in aliq̄ illarū duarū stationū dicit̄ stationari⁹. Arcus vo epicicli supior intercept⁹ int̄ illa duo puncta siue inter illas duas stationes dicit̄ directio. ⁊ qn̄ ille planeta est in illo arcu siue situ dicit̄ directus. Arcus vo inferior epicicli interceptus inter illas duas statōes siue pūcta dr̄ retrogradatio. ⁊ qn̄ planeta est in illo situ vl' arcu dicunt̄ retrogradari. Et sic p3 de imaginatione istoꝝ duoꝝ circuloꝝ.

Pro quoꝝ intellectu sciendu3 est quarto ꝙ arte ⁊ expientia cōpertum est ꝙ vnus ⁊ idem planeta citi⁹ ptrāsit vnū signū ꝙ̄ reliquū: ꝙ̄uis planeta semp moueat̄ eq̄liter ⁊ vniformiter. ⁊ signa sunt eq̄lis longitudinis. s. triginta graduū: sic sol tardi⁹ transit signū capricorni ꝙ̄ cancri oppositū. Cōpertum est etiā ꝙ vn⁹ ⁊ idē planeta citi⁹ transit vnū et idem signū in numero in vno tpe ꝙ̄ in alio: cū tn̄ semp planete moueant̄ vniformiter ex parte deferentis.

Quib⁹ sic suppositis sit igit̄ cōclusio prima. ad saluandū primā diuersitatē scz ꝙ vn⁹ ⁊ idē planeta citi⁹ trāsit vnū signū ꝙ̄ reliquū sibi eq̄le: videt̄ necessariū ponere circulos ecētricos in quo cū circūferētia moueant̄ planete. Probat̄. q: cū q̄libet planeta semp moueat̄ vniformiter. ⁊ signa sint eq̄lia scz eq̄lis lōgitudinis: non posset assignari ratio q̄re vnus ⁊ idem planeta citi⁹ trāsiret vnū signū ꝙ̄ reliquū: nisi ponat̄ ꝙ deferēs a centro mūdi sub vno signo plus distaret ꝙ̄ sub alio. qđ nō pt̄ fieri nisi circul⁹ deferēs ponat̄ ecentric⁹. ergo oportet ponere circulos ecentricos. Unde si ducant̄ due linee a centro mundi vsq3 ad vnū signū celeste pcludētes ipm signū habebūt maiorē distantiā inter se sub illo signo in parte distātiori a centro mundi ꝙ̄ in parte ppinquiori. Hec eni est natura duarum linearū egredientiū ab eodē cētro: qnto plus distant a centro: tanto plus distāt inter se. Et quia plus distant cōcludendo cancrū signū solis ꝙ̄ cōcludendo capricornu3 signū oppositū ⁊ in opposito augis. ⁊ ideo plus distat in cancro ꝙ̄ in capricorno.

Cōclusio secūda. ad saluandū secundā diuersitatē. s. ꝙ vnus ⁊ idem planeta citius trāsit vnū ⁊ idem signū in vno tempore ꝙ̄ in alio. necesse ē ponere circulos epiciclos. Probat̄. quia cum planete vniformiter semper moueantur. et idem signu3 non est mai⁹ seipso non posset assignari ratio cur planeta citius transiret vnum signu3 in vno tēpore ꝙ̄ in alio: nisi ter circulum deferente3 ⁊ motu3 suum poneretur in circūferentia ei⁹ aliquis circulus motus cuius motu planeta reduceretur in signu3 cōtra motu in circuli deferentis. ⁊ talis motus dicitur epicicli Unde quādo planeta est in statione prima tunc ipse planeta motu circuli deferentis p̄g transit signū. sed cū planeta est in statiōe secunda motus circuli epicicli reducit planetam in signum cōtra motu3 deferentis: ⁊ tūc planeta tardius transit illud signu3 ꝙ̄ trāsiret quādo est in statione prima. ergo per huiusmodi circulos epiciclos saluat̄ huiusmodi diuersitas secūda. Item nos videm⁹ ad sensum ꝙ illa pars in macula lune que ē superior in ascensu est etia3 supior in descensu. qđ non posset fieri nisi per motum epiciclorum lunā habere aliū motū in epiciclo. Unde ⁊ illi qui primo iuenerūt illos circulos ⁊ huiusmodi mot⁹ saluātes illas diuersitates fuerunt caldei: qui attribuerūt cuilibet planete illos circulos excepto soli: cui attribuerūt solū circulū ecentricū. s. deferentē. q: in motu solis nō repit̄ illa diuersitas ſ solū i aliis. ideo ſm ipos sol h3 circulū ⁊ nō epiciclu3: ſ ecentricū. Et isti caldei maiori arte ⁊ expientia locuti sunt de motu astroꝝ et planetarū.

Uerūtamē multi dicunt ꝙ hmōi diuersitas posset aliter saluari. nullus tn̄ est efficacior modus vel ratio neq3 aliqđ videt̄ esse ita cōforme rōni. Unde sciendū est ꝙ egiptij q̄ fuerunt primi philosophātes dixerūt causa3 prime diuersitatis esse. quia sol nutrit̄ quodam humore abstracto a calore eius ab occeano per quē humorē sol efficit̄ grauis et descendit tardius. ſ illo hūore digesto ⁊ psumpto p calorē ei⁹ leuior effici⁹ ⁊ ascēdit ⁊ mouet̄ velocius. et isti quodāmō iudicabāt ſm sensum. Hec tamē locutio est poetica ⁊ fabulosa ⁊ min⁹ ratōi cōformis. q: ostēsu3 ē pri⁹ celū nō esse graue nec leue: augmētabile nec diminuibile. Alij vo dixerūt ꝙ omnes or

nobilis / cause

bes celestes et omnes planete mouentur eadem virtute. s. virtute prime: que quidem virtus diuersimode diffunditur in diuersis orbibus et planetis. quia illa virtus est perfectior in orbibus propinquioribus. et magis remissa in orbibus distantibus. et ita secundum illos quanto aliquis orbis distat a primo magis tanto tardius mouetur. et propter illam tardationem iudicamus illos orbes inferiores moueri ab oriente in occidentem quamuis non sit ita. Sed cum per illud non posset saluari diuersitas apparens in ascensu et descensu planetarum. ideo oportet dicere quod licet orbes superiores moueantur motu primi mobilis. tamen quilibet orbis habet proprium motum preter primum qui est super aliis polis. et ad hoc in orbe sunt diuersi motus particulares preter illos motus predictos sicut in corpore humano. licet enim moto corpore humano mouentur omnes partes ad motum totius. preter tamen motum totius oculus habet alium motum preter motum capitis. et ideo ad saluandum predictas diuersitates videtur necessarium ponere predictos circulos Et de istis et designatione eorundem habetur plenior et maior declaratio eorundem in .4. tractatu de spera.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam dicitur quod licet vnus orbis sit vnius speciei secundum substantiam. habet tamen partes differentes secundum accidentales dispositiones ita quod vna pars est rarior et alia densior. alia luminosior et alia minus luminosa. et ita in vno orbe preter motum totius orbis possunt intelligi multi motus proprii. sed omnes isti motus proprii sunt ignoti et naturales sicut motus totius ex parte ipsius celi. Ad secundam dicitur quod deorsum simpliciter debet attendi in ordine ad centrum totius orbis. sicut in ordine ad centrum primi mobilis quod idem est. et non in ordine ad centrum alicuius circuli particularis deferentis. Unde quilibet orbis secundum se totum est concentricus. Ad aliam dicitur quod aux vnius circuli nunquam coniungitur augi alterius sed semper stat aux vnius cum opposito augis alterius. ideo non sequuntur inconuenientia illa. quidam tamen dicunt quod in eccentrico sunt quedam corpora rarefactibilia et condensabilia per que saluatur vt non fiat penetratio dimensionum. prima tamen solutio melior est facilior et clarior. Sequitur in textu.

De motu autem ipsius quia regularis etc.

Queritur nono. vtrum motus celi sit regularis. Arguitur quod non. quia partes propinquiores polis tardius mouentur quam distantiores polis. ergo celum non mouetur regulariter. Arguitur secundo. In motu planetarum accidit talis variatio vt quidam planeta quandoque sit directionarius et quandoque retrogradus et quandoque stationarius quandoque in auge et quandoque in opposito augis. vt dictum est in precedenti questione. ergo motus celi non est regularis et maxime quo ad motum planetarum. In oppositum est philosophus in textu in vltimo capitulo huius secundi tractatus sic dicentis. De motu autem ipsius quia regularis est et non irregularis deinceps vtique dictis est pertransire.

Pro missione sciendum est primo quod postquam in precedenti capitulo philosophus assignauit causam quare celum mouetur semper versus vnam partem et nunquam versus aliam. consequenter in vltimo capitulo istius tractatus determinat de regularitate motus eius.

Sciendum est secundo. quod aliqui ponunt differentiam inter motum vniformem et regularem. quia vniformitas motus sumitur penes partes mobilis quando scilicet omnes partes mobilis equali velocitate mouentur. et sic dicunt quod nullum spericum corpus potest moueri vniformiter. licet moueatur circulariter. sed corpus recte motum moueri potest vniformiter. Sed regularis motus attenditur penes partes motus. quando scilicet est equalis velocitas motus in toto et parte. Et sic dicunt quod corpus spericum potest moueri regulariter motu circulari. Sed nullo modo motus rectus potest esse regularis. quia cum motus rectus est naturalis velocior est in fine quam in principio. et violentus econtra est. Sed sicut alias dicebatur in phisicis. nec hoc nec ibi philosophus facit mentionem de ista differentia. sed vocat motum regularem cuius non intenditur nec remittitur velocitas in aliqua parte sui sed semper est eque velox.

Sciendum est tertio quod in proposito est sermo de motu primi celi maxime qui dicitur diurnus et non est nisi vnus in tali primo mobili. quod philosophus intelligit per celum stellatum in quo sunt stelle fixe. quia tempore philosophi non erat cognitum illud celum. s. firmamentum

moueri plurib⁹ motib⁹. q̄re neq̧ dicebat neq̧ apparebat aliud celū eē sup ipm vl' forte p̄hs dixit firmamētū p̄mū celū ꝓpt̄ insensibilitatē supioꝝ orbiū. q2 celū stellatū ē p̄mū sensibile. intelligit aūt de motu p̄mi mobilis cū querit vtrū motus celi sit regularis. q2 oēs inferiores orbes mouēt motu p̄mi celi. sc3 motu raptus.

Cōclusio respōsiua ad questiū

Mot⁹ p̄mi mobilis ē regularis. pbat: q2 si eēt irregularis i eo eēt intēsio velocitatis & virtutis. i. stat⁹ intēsiōis velocitatis & remissio. i. diminutio velocitatis. hec eīm tria cōueniūt motib⁹ irregularib⁹. ꝫ oīs intēsio vel accidit in p̄ncipio mot⁹ sicut in motu violēto. vel in fine sicut in motu regulari recto vel in medio sicut in motu piectoꝝ. ꝫ ſm motu p̄mi celi nō pōt assignari p̄ncipiū mediū neq̧ finis neq̧ ſm duratōe3 cū mot⁹ sit sempitern⁹. neq̧ ſm magnitudinē mobilis cū celū sit circularis figure nō habentis p̄ncipiū mediū et finē distincta. ḡ nō ē irregularis. Et si querat̄ q̄d intelligit p̄hs p motum piectoꝝ. R̄ndet Simplici⁹ q̄ intelligit motū aial' ū q̄ nō ē simpl'r sursū neq̧ deorsu3. ꝫ ad latus. & ē in medio maxime intēs⁹. q2 organa mot⁹ in p̄ncipio nō sūt bene disposita. neq̧ excitata ad motū. et in fine sūt lassata. Uel dicēdū ē q̄ p piecta intelligūt̄ ea q̄ pcussa mouent̄ ad lat⁹. vt sagitta velocius mouet̄ in medio q̄ in p̄ncipio vel fine. q2 in fine virtus deficit. licet in p̄ncipio maxima sit intensio. tū in medio est maior extensiue.

Secūda rō. Si mot⁹ p̄mi celi eēt irregularis. vel eēt ex parte mobilis vel motoris. vel ex parte vtriusq̧ simul. non ex parte mobil'. q2 ipm ē oino intrāsmutabile & icorruptibile & p consequēs sp̄ in eadē dispositōe ad obediēdū motori. & cū mouēs sēp sit p̄m⁹ mobili. seq̄t̄ q̄ motor p̄mi celi erit oino inuariabilis & sic sp̄ equalit̄ mouebit. Tertia rō. Si celu3 irregulariter moueret̄ vel h̄ eēt verū de toto celo vel de partib⁹ ei⁹. non de ptib⁹ ei⁹: q2 tūc viderem⁹ astra variata i elōgatiōe & ꝓpinq̄tate adinuicē q̄d falsū ē. nec pōt dici de toto celo. q2 tūc remitteretur motus eius. ꝫ oīs remissio fit ꝓpt̄ impotētiam & defectū virtutis. oīs aūt defectus & ipotentia ē p̄t̄ naturā vt seniū & decrementū cōueniunt aiali preter natura3. q2 aial est mixtū ex elementis quoꝝ nullū in aiali exns est in loco naturali & q2 id q̄d ē p̄ter natura3 nō pōt sp̄ eē in istis inferiorib⁹. idō tādem dissoluūtur elemēta & corrūpit̄ aial. ꝫ ipm celū est corpus simplex & nō mixtū ex elemētis. neq̧ habēs in se aliq̄d cōtrarietatis. & ē sēp in suo naturali & ꝓprio loco ex eo q̄ in ipso celo nō pōt eē aliqua cōtrarietas neq̧ defectus & p ɔsequēs neq̧ in motu eius ē remissio. Quarta rō. Si motus p̄mi celi esset irregularis vel semp intēderet̄ vel sp̄ remitteret̄ vel p medietate tp̄is finiti remitteret̄. & p alia pte temporis intenderet̄. vel vicissim & pluries intenderet̄ & remitteret̄. nō pōt dici q̄ semp intēdat̄ & remittat̄. q2 mot⁹ celi esset indeterminat⁹. q2 nō eēt determinat⁹ termin⁹ sue velocitatis aut tarditatis. hoc aūt est impossibile. quia vt alias pbatu3 est omnis motus finitus est. nec potest dici ſm quia medietas temporis infiniti infinita est & sic in tempore infinito duraret aut iam durasset remissio celi. que tamen remissio accidit p impotentiam que est preter naturam et iam dictū ē. & sic aliq̄d preter naturā sic durasset tp̄e infinito aut duraret in futuro q̄d ē ipossibile. quia id q̄d ē p̄ter naturā vt i paucioribus est. Itē irrōnabile est dicere q̄ tēpus eius quod est p̄ter natura3 sit eq̄le tp̄i eius quod est ſm naturā. ergo irrationabile est dicere q̄ tempus impotentie sit equale tēpori potentie & p cōsequens q̄ temp⁹ remissionis sit equale tempori intēsiōis. & ita nō pōt dici q̄ in vna medietate tp̄is infiniti intendat̄. & p alia remittat̄. Nec pōt dici tertium. q2 de hoc nō pōt assignari cā. cur i vno tp̄e plus intendat̄ & remittat̄ q̄ in alio. & ita sic dicere est simile fictioni. Itē si vicissim intenderet̄ & remitteret̄ hoc deberet nobis apparere q2 cōtraria iuxta se posita magis nobis apparent & sūt sensibiliora. & tū hoc nō apparet. ḡ &c. Patet ergo q̄ motus p̄mi celi est regularis. et ex eisdē rōibus poss3 hoc pbari de motibus inferioribus suo mō q̄uis p̄hus applicet suas rationes ad motum p̄mū.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primam patet solutio. Nam illud non habet veritatem quia i vno corpore vna ps formaliter dicta non mouetur velocius in vno tempore q̄ in alio: Ad secunda3 di

eist ꝙ quis vnus planeta habeat illos mot⁹ quilibet tñ ē regularis suo mō. ⁊ iō ñ tollit regularitas ꝓpt pluralitatē motuū. vñ planeta in eodē situ collocat⁹ sp mouetur vno modo licet in vno situ moueat aliť ꝙ̄ i alio. puta in auge mouet veloci⁹ ꝙ̄ in opposito augis. ⁊ direct⁹ citi⁹ mouet ꝙ̄ retrogd⁹ ⁊c.

Sequit in textu. Mo aliud aūt pñs vtiq erit dicere.

Queritur decimo. vtrum astra sint de natura ignis. Arguit ꝙ sic. nā oē qđ fit. fit a sibi simili. ꝫ calor ⁊ lumē in istis inferioribus fiunt ⁊ causant ab astris. ġ astra sunt calida ⁊ luminosa. ꝫ oē calidum ⁊ luminosū sūt de natura ignis. ġ astra sūt de natura ignis. In oppositū est pħs in pmo capitulo secundi tractat⁹ hui⁹ libri.

Pro rñsione sciendū est pmo ꝙ postꝙ pħs determinauit in tractatu pcedēti de celo de sēpiternitate celi ⁊ mot⁹ eiusdē. et distinctionē partiū situaliū de causis mot⁹. scʒ de regularitate ⁊ generaliter de oīb⁹ ptinentibus ad totū celū ꝺm eius totalitatē. cōsequenter in hoc secūdo tractatu determinat de nobilissimis partib⁹ celi que sūt astra. ⁊ ď oīb⁹ accidentib⁹ ipoꝝ astroꝝ. ońdendo que sit natura astroꝝ. q̇ sit mot⁹ astroꝝ. et qualis ordo. ⁊ cuius figure sint. Et pmo determinat de natura astroꝝ. ⁊ de hoc videbit i ista questione. ⁊ de alijs in sequentibus.

Pro quo sciendū est secundo ꝙ aliq̇ ꝓpter ratiōnē factam ante oppositū dixerunt astra eē de natura ignis. ꝫ decepti sunt nescientes distinguere inter generans vniuocū ⁊ equiuocū. non eñ oportet ꝙ oē qđ fit per se fiat a causa sibi simili i natura ⁊ ꝺm speciē. ꝫ hoc solū habet veritatē quādo generans est vniuocū. ꝫ a generante vniuersali equiuoco bene fit aliq̇d p se absq ꝙ factū attingat formā generantis ꝺm eādem rōnē speciei ꝺm quā ē in generāte. Et sic ex motu orbis ⁊ astroꝝ ⁊ etiā lumie eoꝝ tāꝙ ab agentibus equocas generat calor in istis iferioribus absq ꝙ astra formaliter sint calida. licet sint virtualiter.

Sciendū ē tertio ꝙ motus localis de per se est calefactiuus in materia susceptibili. quod sic declarat in textu p sagittas motas. que cū sunt plumbee ꝙ̄ tñ ad aliquā ptē sui ex vehementia motus calefiūt ⁊ q̇ñꝗ̄ liq̇scit plumbū ꝓpter calorem. si ḡ ipe sagitte sic igniūt ex motu. necesse ē ꝙ multo magis aer q̇ est in circuitu sagittarū ignatur. Nec est intelligendum ꝙ calefactio sagittarū sit cā calefactionis aeris sicut Simplicius intelligit. Sed intelligendum est ꝙ calefactio aeris p motū sit cā calefactionis sagittarum vt exposuit alexāder. Pħs eñ vult p locum a minori ꝙ si sagitte calefiant necesse ē ꝙ aer circūdans calefiat ⁊ sic ex motu astrorum ⁊ lumine causat calor in istis inferiorib⁹. Nec valet propter hoc ꝙ si sagitte calefiāt p motum eaꝝ ꝙ stelle calefiant p motū earū cum vna queq stellarū ferat nō p aerē sed in ꝓpria spera. iō ille stelle nō igniunt nec calefiunt. q: sūt lōge ab aere qui ignit p motū etiam quia nō sunt susceptiue peregrine impressionis. sed aer qui stat sub spera corporū corruptibilium necessario calefit per motum spere celestis q: ~~cum de~~ mouetur ignis ad motū celi. sed etiā aer vsq ad illum aerem qui ifra montes continetur. vt patet ex motu comete. vt habetur pmo metheroꝝ. Nec ꝓpt hoc sequitur ꝙ orbes inferiores etiam calefiant quia non sunt susceptiui caloris. sicut nec ipe planeta. Et si quis diceret quia aer semper equaliter distat a terra et ptinue mouetur quare non semper est idem calor i vere: hieme: ⁊ in estate: ⁊ de die ⁊ de nocte. Rñdet pħs ꝙ causatur maxime calor per motum spere cui infigitur sol. ⁊ ideo generatur calor per ꝓpinquitatem solis ad nos. Et hoc dupliciter vno modo. ꝺm ꝙ ꝺm suum ortum ascendit ad nostrum emisperiū ⁊ ideo vniuersaliter est maior calor de die ꝙ̄ de nocte. Alio modo quādo accedit ad cenit capitis nostri per ꝓpinquum motum sub obliquo circulo. ⁊ ideo est maior in estate ꝙ̄ i hieme ⁊ in meridie ꝙ̄ de mane. Et sic patꝫ ꝙ planete causant lumē vniuoce in istis inferioribus. sed nō calorē. Sed tunc q̇reret aliq̇s vnde hꝫ mot⁹ localis ꝙ sit calefactiu⁹ ad hoc respondet sanctus Thomas. ꝙ vt dicitur octauo phisicorum. motus localis ē pmus omnium motuum. in quolibet autē genere id quod est pmum est causa omniū motuū que sunt post in eodem genere. vt dicitur. 4. methaphisice. Unde mot⁹ localis est causa q: est pmus inter omnes alios motus. ⁊ pcipue calefactionis. nā oīs ~~cale~~

Marginalia: "o" (left margin, beside "equiuoco"), "equiuocis" and "eo" (left margin), "ob" (between columns, beside "obliquo"), "alterationis" (below the right column).

factio fit inter qualitates primas vel in secūdis mediantibus primis. Inter quas qualitates primas sunt due actiue. s. calidū ⁊ frigidum: vt habet quarto metheauroꝝ. ⁊ hec qualitates actiue sunt priores passiuis. s. humido ⁊ sicco. Inter autē qualitates actiuas calidum est prius frigido sicut forma priuationi. ideo calidum ex virtute sua habꝫ ꝙ sit calefactiuū ⁊ generatiuū caloris ⁊ n̄ alterius primo. ⁊ in ꝓpinquo corpe. lꝫ alie qlitates prime causentur a qualitatibus suo mō. Sic ergo causat in istis inferioribus a motu astrorū et lumine coꝝ. ⁊ alie qualitates ab alijs influentijs.

Quibus notatis sit conclusio

rn̄siua. astra sunt natura orbium suorū ⁊ n̄ de natura ignis. Prima pars patet. q: pars est eiusdem nature cū suo toto. sed astra sūt partes orbium in quibus sunt. dicit enim cōmentator ꝙ stella est densior pars sui orbis. Probatur ratione textus. vnumquodqꝫ est eiusdem nature cum illo in quo est. sed astra sunt in suis orbibus ⁊ in ipsis mouentur ⁊ n̄ sunt in igne. ḡ sunt de natura suoꝝ orbium. ⁊ non de natura ignis. Secunda ps ꝓbat q: celū ē alteri⁹ nature ab elemētis, cū moueat circulariꝰ. Et elemēta moueant recte. ḡ astra mouēt circulariꝰ: vt pꝫ ad sēsū. ⁊ etiā naturaliter. quia semper mouentur tali motu. ergo astra non sunt de natura alicuius elemēti. Item aliqui antiqui dixerunt astra esse de natura ignis. q: credebāt celum eē de natura ignis. quia vt dictum est vnumqđqꝫ ē de natura ei⁹ in quo est. cum igitur celuꝫ sit alterius nature ab elementis vt prius ꝓbatum est. sequitur ꝙ astra sint alterius nature ab elementis. Sed forte instaret aliqs cōtra primā ptē cōclusiōis. q: astra videnť cōtrariari suis orbib⁹ in qbus sūt. q: astra sūt densa ⁊ luminosa quod n̄ cōuenit alijs partibus suoꝝ orbium. ḡ videtur ꝙ non sint de natura sui orbis. q: celum ē denudatum ab omni contrarietate. Rn̄detur ꝙ licet omnis diuersitas habeat rationem contrarietatis. ad hoc tamen ꝙ aliqua diuersa dicanť contraria duo requiruntur vt vult sanct⁹ Thomas. Primo ꝙ ea que dicūtur diuersa pn̄t esse in eodem subiecto propinquo vel remoto. q̄uis enī ignis n̄ possit eē frigid⁹. natura tn̄ ignis pōt suscipere frigiditatem. Secundo requiritur ꝙ illa diuersa que sunt grauia non possunt simul esse. constat igitur ꝙ i celo neqꝫ primuꝫ subiectum neqꝫ propinquū in quo est densitas potest fieri rarum nec econtra. astrum etiaꝫ non potest fieri alia parte celi neqꝫ econtra. raritas ergo et densitas in celo non contrariantur. q: in eis deficit prima conditio q̄uis in istis inferioribus contrariantur. aduertendum tamen cū sancto Thoma ꝙ rarum ⁊ densum cōtrario modo se habent in istis inferiorib⁹ ⁊ supioribus. q: hec inferiora sunt passiua ⁊ superiora celestia sunt actiua ideo contrario modo accidit in istis elementis ⁊ corporibus superioribus. nam corpora inferiora tanto magis congregant. ⁊ spissant quanto sunt magis materialia et passiua ⁊ minus habentia de luce: sicut terra que dominatur in corporibus mixtis. sed in celestibus quanto est maior congregatio producentium spissationē tanto magis multiplicat illuminositas ⁊ virtus actiua. sicut patet in corpibus planetarum. Et sic tal' diuersitas apparens in celestibus nō hꝫ rōneꝫ vere cōtrarietatis. nec propter hoc seqť talia corpa celestia eē corruptibilia. nos enim videmus ꝙ q̄uis album et nigrum cōtrarient in rebus. tamē nō cōtrariant in itellectu. Si ergo rarum et densum contrariencur i inferiorib⁹. n̄ seqť ꝓpť hoc ꝙ cōtrarieť i superiorib⁹ Sꝫ istis obijceret forte aliqs. q: si astrū sit eiusdē nature cū suo orbe ⁊ sit diuersum a suo orbe: videtur ꝙ celum nō ē oino simplex. Dicit ad hoc sanctus Thomas ꝙ corpora celestia intantuꝫ dicuntur simplicia ꝙ non componuntur ex contrarijs. ē tn̄ i eis diuersitas ꝺm naturam speciei. licet cōueniant ꝺm naturam generis. sicut conueniunt i cōi ratione motus licet differant in speciali ratione. quia omnia circulariter mouentur. nō tn̄ eodē motu speciali. Verū etiā celum patitur diuersitatē in suis partibus q̄ ad qlitates nec illud tollit eius simplicitatē materie. quia sꝫ materia eius manet simplex n̄ resolubilis in plures materias. neqꝫ hꝫ puationem alicuius forme.

Ad rationes ante oppositum.

Pꝫ solutio ex dictis. dictū ē tn̄ ꝙ calor i istis inferiorib⁹ causať a lumie ⁊ motu tāq̄ a causis equiuocis. Sequitur in textu.

Hec quidem ipse ⁊ cetera.

Queritur vndecimo vtruȝ omnia astra alia a sole ⁊ ois planeta lumē suū recipiāt a sole. Arguit̄ ꝙ nō. q: si ita eēt se queret̄ ꝙ om̄e aliud astrū a sole paulatim ⁊ successiue illuminaret̄ sicut ⁊ ipsa luna. ꝯñs ē ꝯtra experientiā. ḡ illud ex quo sequit̄ est falsū

Secūdo sic. in ordine corpoꝝ vniuersi superiora sunt digniora. ḡ supiora corpa non recipiūt lumē suuȝ ab inferioribus. sed multa astra sunt sole supiora. ergo non recipiūt suū lumē a sole. ꝯña tenet. q: dignius nihil ꝑt suscipe ab indigniori. In oppositū ē pħs ī hoc primo capl̄o huius secūdi tractatus ⁊ oēs expositores eiusdē. dicētes oīa astra accipe lumē suū ab ipo sole.

Pro responsione sciendū ē primo ꝙ ad hoc ꝙ aliqd̄ corpus luceat oportȝ ꝙ habeat in se lumē cōpactuȝ. ⁊ sit etiā corpus densuȝ ⁊ vnitū. ⁊ ꝑpter hoc aer q̄ ē bñ rarus nō lucet ꝑpter eius raritatē ꝙuis recipiat lumē suū a sole. ⁊ etiā partes alioꝝ orbiū alie a stellis ⁊ planetis non lucent. q: tales partes sunt rare ⁊ nō vnite nec cōpacte int̄ se. Et si q̄s diceret ꝙ tpe sereno aliq̄d aliud ab astris in celo ꝑcipimus visu. Dicat̄ ꝙ illud qd̄ sic ꝑcipimus non est celū neq̧ aliq̄ ps celi: s̄ ē aer qui ꝑpter suaȝ magnitudinē visum nostrū quodāmodo termiat habens in se lumē solis ⁊ alioꝝ astroꝝ. ⁊ ꝑpterea ꝯ nimiā distantiā a nobis iudicamus illā parteȝ q̄ termiat visum nostrū cōnumari astris ⁊ decipimur. q: visus noster ꝑpter sui debilitatē ⁊ impotentiā non pōt de vlteriori parte siue ꝑpinquiori astris iudicare.

Sciendū est secūdo ꝙ sol inter cetera astra et planetas dȝ esse maxime lucidus. Primo ꝑpter eius magnitudineȝ ideo maius habȝ lumē. q: crescēte magnitudine crescit virtus. Secūdo modo ꝑpter spissitudinem ⁊ densitatē. ideo habet lumē multum intensuȝ et vnitū. Tertio ꝑpter eius actiuitatem. ideo lumē suū est maxime actiuū et penetratiuū alterādo ⁊ trāsmutādo hec infenora. Quarto est maxime lucidus ex ꝑpria sua natura dñiū cū hȝ supra ignē q̄ est maxime calidus. ideo oportet ꝙ sol habēs dñiuȝ supra ignē sit maxime lucidus: eo ꝙ lumē ē causa caloris: ⁊ ꝑ ꝯñs lumē solis vt docet experientia. Celū vo stellatū hȝ dñiuȝ supra terram. luna supra aquā. ⁊ alij planete super aerem et super aerea.

Conclusio respōsiua ad questiū Omne astrū siue planete alij a sole lumē suum recipiūt ab ipo sole. q: qñ aliq̄d inuenit̄ in pluribus necesse est ꝙ illud vni coꝝ per se ⁊ primo insit. s̄ lux siue lumē inuenit̄ in pluribus. ḡ necesse est ꝙ vni coꝝ primo ⁊ ꝑ se insit. illud aūt est sol. qd̄ ptȝ ꝑ expositionē nominis. q: sol dicit̄ q̄si solus lucēs. Patȝ secūdo. q: illud qd̄ in ordine pluriū est magis tale primo ⁊ ꝑ se est tale. s̄ sol inter alia astra ē magis lucidus ꝑpter causas dictas. ḡ sol primo ⁊ ꝑ se ē lucidus. Tūc posset sic argui ad cōclusionē. primū in vnoquoq̧ genere ē causa oīm q̄ sunt illius generis. s̄ i genere lucidorum sol ē primū. ergo est causa lucis i oībus lucidis alijs a se. ⁊ ꝑ ꝯñs oīa alia astra suscipiūt lumē suū a sole. Iteȝ sicut est in minori mūdo ita rōnabile est extimare esse in maiori mūdo. s̄ in minori mūdo qui dr̄ homo: eo ꝙ homo quodāmodo dr̄ oīa: cor qd̄ ponit̄ in medio corpis est primū ⁊ fontale principium a quo virtus diffundit̄ in oībus alijs partibus corpis. ḡ a simili sol q̄ est ī medio planetarū est primū ⁊ fontale principiū luminis a quo diffundit̄ lumen in oībus alijs astris ideo cōclusio vera. Et si q̄s querat quō differunt astrū ⁊ planeta. Dicit̄ ꝙ si ꝑprie capiatur astrū dr̄ fixū in suo orbe. s. in celo stellato. Et dr̄ fixuȝ quia ꝑter motuȝ orbis stellati non habet aliū motuȝ. Sed planeta dicit̄ q̄ existens in alijs orbibus habȝ motū ꝑpriuȝ in suo deferente. ⁊ ideo dr̄ erraticus ⁊ mouetur sub zodiaco. In pñti tamē questiōe ē sermo tam de planetis q̄ de astris.

Dubitatur primo vtrū in omnibus alijs astris ~~sicut~~ planet̄ lumē sit eiusdē *siue* virtutis. videtur ꝙ sic. quia ꝑcedit ab eodē principio ⁊ fonte. ergo ⁊c̄. Respōdet̄ ꝙ lux siue lumē pōt dupliciter ꝯsiderari. Uno modo s̄m se ⁊ absolute. ⁊ sic ꝙtum ē de se ē causa caloris: vt dictum est. Alio modo s̄m esse qd̄ habet in recipiente. ⁊ s̄m hoc cōtrahit diuersas virtutes s̄m diuersas naturas astrorum ⁊ planetarū ~~ex~~ *in* quibus recipit̄. Et inde est ꝙ quedam astra sunt frigefactiua. quedā humefactiua. quedaȝ calefactiua. ⁊ quedaȝ desiccatiua. quia vnūquodq̧ receptuȝ est in

recipiente secundum modum recipientis et non recepti. ideo licet lumen secundum se et in sole sit calefactiuum et vnitiuum. non propter hoc sequitur quod in alijs. Et posset dari simile exemplum de calore qui ex propria vi et natura habet incinerare et alia in naturam ignis cōuertere et tamen secundum quod est instrumentum potentie vegetatiue habet nutrimentum in substantiam nutriti conuertere. viuificare. et vegetare. ideo vnaqueque qualitas agit vt instrumentum quodammodo motum a forma substantiali que est quodammodo ratio essendi.

Dubitatur secūdo. vtrum omnia alia astra a sole siue planete equaliter luceant. Dicitur breuiter quod non. et hoc patet ex diuersitate naturarum ipsorum planetarum et astrorum. Quedam enim sunt pure et nobilissime substantie. Ideo suscipiunt lumen suum clarum ita quod in eis nihil obscuritatis relinquitur sicut in Joue. In alijs vero lumen tendit in rubedinem sicut in marte. in quibusdam vero declinat lumen ad pallorem sicut in venere. In alijs lumen decliat ad albedinem sicut in galaxcia et ita lumen in alijs astris recipitur a sole diuersimode et secundum diuersas dispositiones. De istis autem alias latius videbitur.

Ad rationes autē oppositum

Ad primam negatur consequentia. quia luna inter omnia alia astra est corpus materialius et densius et impenetrabilius. et ideo minus dispositum ad receptionem luminis in profundo. ideo recipitur solum lumen ex vna parte: scilicet ex illa parte qua opponitur soli. sed cetera astra siue planete ad illuminationem vnius partis illuminantur totaliter et per totum corpus lumen ipsius solis diffunditur. Recipiunt enim solis lumen in profundo propter transparentiam et dyaphanitatem corporum ipsorum. quare et cetera. Ad secundam dicitur. quod natura sagax hoc est ordinata a sagacissimo principe ordinauit solem qui est principium luminis esse in medio vt patrem vite istis inferioribus. Nam si sol magis distaret a nobis per situationem in superioribus orbibus. viuentia non possent viuere propter nimiā frigiditatem. et si esset propinquior nobis. nimis calefacerent. Et ita sapientia primi opificis cuius non est nisi pulchrum facere. vt voluit Plato quoniā ab ipso omnis inuidia relegata est. sagaciter solem ordinauit in medio vt equaliter diffundatur virtus eius in alijs partibus. Posset tamen dici probabiliter quod cum commisisset lumen superioribus corporibus et astris. aliquid tamē nobile recepit ab ipsis nobis innominatum nomine speciali. nec istud est inconueniens. immo conuenientissimum est quod corpora vniuersi ad seruicem reciprocationem recipiant.

Sequitur in textu.

Quoniam autē videntur et astra trāslata ad totum celum.

Queritur duodecimo. vtrum

Astra moueantur motu proprio distincto a motu suorum orbium. Arguitur quod sic. quia astra sunt corpora distincta a suis orbibus. ergo habent motum proprium aliū a motu suorum orbium. Consequentia tenet. quia omne corpus mobile mouetur naturaliter aliquo proprio motu. ergo et cetera.

Secundo arguitur. astra sunt sperice figure. sed figura sperica est aptissima ad motum. ergo astra nata sunt moueri aliquo motu proprio. Tertio sic. luna circungiratur in suo epiciclo. ergo mouetur motu proprio alio a suo orbe et ita erit de alijs. ergo et cetera. Sol etiam videtur circungirare in suo ortu et occasu. stelle fixe videntur etiam scintillare. ergo et cetera. In oppositum ē philosophus in secundo capitulo huius secundi tractatus.

Sciendum est primo. quod postquam

philosophus determinauit de natura astrorum ostendendo qualis sit natura ipsorum Consequenter determinat de motu eorundem dependente a sua natura prima.

Conclusio respōsiua ad quesitū

Astra circa axem mundi non mouentur motu proprio ab oriente in occidens. sed solū mouentur ad motum orbium in quibus sūt

Probatur conclusio tribus rationibus ter-
tius. Prima est. Vel astrum et orbis quiescut
vel simul mouentur ambo motibus diuer-
sis. vel astrum mouetur et orbis quiescat. Sic
quod non mouetur motu proprio. Non potest
dici quod ambo quiescant. quia cum terra sem
per quiescat vt postea probabitur. non pos-
set assignari racio diuersitatis que apparet
in ortu et occasu astrorum. et in accessu et re-
cessu planetarum. Nec potest dici quod ambo
moueantur motibus diuersis. quia cum vi-
deamus astrum et orbem in quo est simul cō
plere suas circulaciones. vel hoc est natura
liter vel a casu. non naturaliter. quia motu
naturali maiora corpora velotius mouen-
tur minoribus. vt maior terra minori terra
et etiam in celestibus quo ad motum diurnū
maior orbis velotius mouetur minori. et in
eodem orbe maiores circuli magis scilicet
distantes a polis velotius mouentur mino
ribus qui sunt propinquiores ipsis polis ~~ve
locius mouentur minoribus qui sunt propi
quiores ipsis polis~~. ergo non potest esse quod
astra adequentur in velocitate suis orbibus.
Item si transferantur ita quod illa que sunt in
maioribus circulis hoc est in distantioribus
a polis ponerentur in minoribus et econtra:
Si velocitates astrorum adequarentur ve
locitatibus circulorum. tunc astra minorum
circulorum velocius mouebuntur quam prius
mouebantur. et per consequens in suis circu
lis proprijs non haberent motus naturales
determinatos. Nec potest dici quod hoc conti-
gat a casu. quia illa que sunt a casu raro et
vt in paucioribus eueniunt. Sed vt in
pluribus videmus quod astra simul complent
suos motus cum suis orbibus ergo et cetera
Item cum celum sit incorruptibile ni-
hil ibi potest esse preter naturam. neque a ca-
su. vt dicitur secundo phisicorum. Nec po-
test dici tertiū membrum. scilicet quod astrum
moueatur et orbis quiescat. quia si astra de-
ferrentur de minori circulo ~~vel~~ maiorem et
econtra oporteret quod variarent suas veloci-
tates. ergo ex propria natura non haberent
determinatas velocitates. Item si astrū
moueretur et orbis quiesceret. astrum disrū
peret substantiam orbis diuidendo orbem.
si moueretur ~~contra~~ suum orbem. vel diuel
leret substantiam orbis contigui si mouere-
tur in superficie sui orbis. vel oporteret quod
orbes non essent contigui. et quod inter eos es-
set aliquod passibile quod frangeretur ab
astro sic moto. Hec autem omnia sunt impos
sibilia. quia prius ostensum est quod totum ce-
lum est impassibile. Relinquitur ergo
quartum membrum verum scilicet quod orbis
moueatur. et astrum infixum suo orbi quies
cat. sic quod non mouetur alio motu sui orbis.
ideo dicitur quiescere quia non mouetur.
~~Tertia~~ ratio principalis ad conclusio
nem est ista. cum astra sunt de natura suorum
orbium oportebit astra esse sperica in figu-
ra. Sed corporis sperici nullo modo pos
sunt esse duo motus proprij scilicet circui-
girationis et volutationis. Si ergo a-
stra mouerentur motu proprio. Oporteret
quod altero istorum motuum mouerentur. sed
neutro modo possunt moueri. quod patet
primo de circungiratione. quia licet corpus
motum motu circungirationis mutet locum
subiecto et ratione secundum partes. tamen totum
corpus non mutat locum subiecto. quia ax-
es et poli corporis sic moti sunt immobiles
sed quodlibet astrum mutat locum ratione
et subiecto cum moueatur ab oriente in occi
dens et econtra. ergo nullum astrum moue
tur motu circungirationis. Item nul-
lum astrum videtur circungirare nisi sol in
ortu et occasu. et tamen secundum veritatem non
circungirat. sed propter nimiam eius distā-
tiam a nostro visu et propter nimiam eius
claritatem vt visus noster non possit habe
re certum iudicium de sole. nam visus no-
ster videndo solem tremet. Ideo videndo
solem iudicat ipsum moueri motu circungi
rationis. quia nihil prohibet rem visibilem
moueri vel visum ad hoc quod iudicetur res
moueri per visum. Et propter istam causam
iudicamus stellas fixas scintillare propter
nimiam distantiam a nobis. Sed quia pla
nete sunt propinquiores a nobis quam ipse stel
le ideo nos non iudicamus ipsos scintillare
dempto tamen mercurio. sed hoc est propter
nimiam paruitatem. Sic ergo patet quod astra
non circungirant et precipue circa medium
mundi. Nec mouentur motu volutationis.
quia quod sic mouetur mouetur de facie in

faciem. sed cuiuslibet astri eadem facies sem per manet versus nos sicut patet de macula lune. Dicunt tamen aliqui quod inter lunam et visum nostrum sunt quedam corpora que prohibent nos videre totam claritatem lune. Alij dicunt quod luna est sicut quoddam speculum et in ea repetiuntur similitudines corporum inferiorum grossorum opacorum puta terre maris et ceterorum corporum. et similitudines ipsorum corporum recepte in luna faciunt apparentiam macule lune. Licet ille opiniones faciliter improbarentur per hoc. quia in quacunque parte celi sit luna semper apparet in ea similis diuersitas et secundum eandem dispositionem. quod non posset esse si macula lune fieret ex aliquo trium predictorum modorum. Ideo videtur esse dicendum cum Sancto Thoma quod illa macula siue obscuritas est in luna propter diuersam dispositionem Lune penes grossum et subtile. ideo diuersimode in diuersis partibus recipit lumen a sole. et magis illuminatur in quibusdam partibus quam in alijs. Et si queratur quare illa diuersitas est in luna et non in alijs astris. Respondet quidam philosophus nomine Jambicus quod effectus continentur in suis causis. et quanto forme sunt magis superiores. tanto magis vnite continentur in ipsis. et quanto cause sunt inferiores tanto forme continentur in ipsis magis disperse. corpora autem celestia sunt cause corporum inferiorum. et inter corpora celestia luna est inferior. ideo secundum eius superficiem inferiorem continetur quasi exterior diuersitatis corporum generabilium et corruptibilium. Alij dicunt quod tamen in idem redit: quod quia luna inter corpora celestia est corpus infimum. ideo est corpus materialius. et habet quandam proportionem cum terra que inter corpora generabilia tenet locum infimum. et ideo sicut terra est tota obscura et illa corpora participant aliquid luminis vel perspicuitatis. ita luna habet aliquid perspicuitatis et aliquid opacitatis. sed illa corpora superiora sunt tota luminosa et perspicua. Solet etiam queri de figura huius macule apparentis in luna. Ad hoc respondetur communiter quod est figura hominis. ideo pbus vocat eam faciem cum dicit. Semper eadem facies lune versus nos. Sed dominus Albertus eam imaginatur quod in superiori parte Lune est quidam leo habens caput versus occidentem. et caudam versus orientem factam ad modum folij habentis figuram triu[m] proportionum circuli. Et super tergum leonis erigitur quedam arbor: que a stipite curuatur versus occidentem. in qua curuatura apparet homo sedens. Hec ille. Tertia et principalis ratio ad conclusionem est. si astra mouerentur motu proprio cum non moueantur motu circumgirationis vel volutationis. oporteret quod mouerentur progressiue per suum orbem. sed hoc est impossibile. ergo etc. Minor patet. quia astra nulla organa habent apta ad motum progressiuum. ideo quod videtur irrationabile quod natura prouidisset animalibus de organis aptis ad motum progressiuum et despexisset corpora celestia digniora et magis preciosa non prouidendo de organis. ergo etc.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam dicitur. vt alias dicebatur quod astra sunt de natura suorum orbium. et non differunt a suis orbibus substantia. sed solum differentia accidentali. ideo non oportet quod habeant motum localem alium a motu suorum orbium circa axem mundi. possunt tamen habere aliquos motus particulares et partiales in suis deferentibus vt alias dictum est. Similiter dicitur ad aliam quod astra non sunt corpora distincta secundum quantitatem a suis orbibus. Ad tertiam conceditur quod luna circumgirat in suo epiciclo circa centrum epicicli. Nec vult hoc phus improbare. sed improbat lunam habere motum proprium circa centrum mundi ab oriente in occidentem et econtra. De illo autem quod dicitur quod sol circumgirat. dicitur quod sol vere non circumgirat. sed videtur circumgirare propter causam dictam. Similiter stelle fixe videntur scintillare propter eandem causam.

Sequitur in textu. Manifestum autem ex hijs quoniam et dicere etc.

Queritur tredecimo vtrum astra

et orbes quibus infiguntur causent sonos armonicos. Arguitur primo quod causent sonos. quia corpora apud nos mota quando sunt quantitate magna et velociter mota et plurima multitudine causant sonos. sed corpora celestia sunt quantitate maxima et velocitate mota et multitudine plurima. ergo causant sonos. Deinde probatur quod causent armonicos supponendo primo quod velocitas in motu facit sonum acutum et tarditas sonum grauem. Supponitur .2. quod armonia siue consonantia in sonis causatur ex proportione numerali determinati acuti et grauis. Istis suppositis sic arguitur. corpora celestia in motibus habent velocitatem et tarditatem. sic quod quedam mouentur tardius et quedam velocius secundum debitas et determinatas proportiones nu

merales. ergo soni causati a motu eorū habent proportiones in acuto et graui. & per consequens sunt armonici siue consonantiam habentes. In oppositum est philosophus in tertio capitulo huius secundi tractatus.

Sciendum est primo q postq̄ philosophus determinauit de motu astrorum. Consequenter determinat de sono eorum secundum opinionem antiquorum. quia vt habetur secundo de anima. sonus est effectus motus localis.

Sciendū est secundo. q pitagorici dixerunt astra et orbes quibus infiguntur suis motibus causare sonos armonicos multum delectabiles et delectatiores q quicunq soni sint hic inferius facti. Et mouebantur propter rationem factam ante oppositum. Et cum quis obiiciebat contra eos cum secundum eos tales soni sunt maximi nos deberemus audire eos cum audiamus et minores. & tamen non audimus. ergo nō sunt ponendi tales soni. Respondebant isti Pitagorici. q non percipimus tales sonos propter consuetudinem. quia tales soni sunt nobis consueti eo q consistunt nobis a natiuitate & sine intermissione silentij ideo dicebant q non poteramus tales sonos percipere. Et ad hoc adducunt simile de malliatoribus eris & ferri. qui propter cōsuetudinem audiendi sonos eorum malleorum non percipiunt huiusmodi sonos nec se ipsos iudicant audire tales sonos. Sed philosophus hanc impugnando opinionē contra eam sic arguit. quia si corpora celestia per suos motus causarent tales sonos maximos non solum esset inconueniens q nos non perciperemus tales sonos: Sed etiam esset inconueniens q corpora inanimata non paterentur ab ipsis talibus sonis si enim esset ita maximi soni sicut dicunt isti Pitagorici destruerent omnia corpora inferiora etiam dura sicut lapides. Videmus enim q magni soni sicut soni tonitruorū p accidēs tamen et ratione corporum motorū violentas et magnas actiones inferunt corporibus inferioribus et maxime duris. ita q findunt lapides. edificia destruunt. et ligna diuidunt.

Obiicit secundo contra simile inductum ab ipsis Pitagoricis. quia sicut malleatores eris non percipiunt sonos suorum malleorum. ita neq percipiunt minores sonos aliorum corporum. ergo si nos non percipiamus motum corporum celestium propter consuetudinem audiendi. cum secundum Pitagoricos tales soni sunt maximi a fortiori non deberemus audire alios minores sonos. Dicebant isti Pitagorici q Pitagoras aliquas audierat istos sonos. tamen cum consuetus fuit eos audire non plus percepit. Dicebant etiam q sicut canes percipiunt multos odores quos homines non possunt percipere. ita vnus homo potest huiusmodi sonos percipere et non alius. Illud tamen cū non potest stare propter iam predicta. propterea hoc ipsum reprobat philosophus. quia sicut intellectus est perceptiuus omnium intelligibilium. ita auditus omnium audibilium. ideo si esset aliquis auditus qui n̄ esset perceptiuus cuiuslibet soni. oporteret huiusmodi sonum equiuoce dici aut talem auditum. Potest tamen dici q sensus vnius animalis delectatur in vno sensibili in quo non delectatur aliud animal. licet percipiat suo modo.

Conclusio responsiua. Neq astra neq orbes motibus suis causant quoscunq sonos. Probatur. quia ad hoc q aliquod corpus motu suo causet sonū oportet ipsum facere plagam. hoc est motu suo diuidere et frangere aliquod citius q̄ natū sit diuidi et frangi. ita q velocitas motus p̄ueniat diuisionem medij. Oportet etiam q corpus motum percutiatur cōtra aliud corpus. Oportet ergo corpus causans sonum moueri per medium diuisibile. ideo dicit. 2. de anima. q sonus fit in aere vel in aqua tā q̄ in proprio susceptiuo. orbes aūt celestes sunt omnino indiuisibiles & impassibiles cū sint incorruptibiles. neq etiam mouēt per medium diuisibile. Astra etiā nō mouentur nisi motu suorum orbium. & ita nō mouēt p̄ suum orbem tanq̄ per aliquod medium diuisibile quod sit inter duos orbes. quia inter duos orbes non est medium. oporteret enim illud medium esse de natura celi: & tūc

esset infrangibile: vel de natura celi: ꝛ tūc esset ibi perpetuo violente: qḋ est impossibile. ergo neq₃ astra neq₃ orbes motibus suis causant quoscū₃ sonos.

Ad rationes ante oppositum. dicit ꝙ illa tria non sufficiunt ad hoc ꝙ aliqua corpora causent sonos: ſ cū hoc requirit ꝙ moueant ꝑ mediū frāgibile qḋ non conuenit orbibus neq₃ astris. qa astra mouent ad motū orbis sicut clauus ad motuz rote. modo qn aliqḋ corpus mouet ad motū alteri non facit sonū. sicut nauis mota ad motum fluuij nō facit sonū in fluuio: nisi forte faciat in aere ꝙtum ad partē existentez in aere. Et sic patz ꝙ non causant armoniā. qꝛ armonia p̄supponit sonū ꝛc. Sequit in textu. De ordine autem ipoꝝ ꝛc.

Queritur decimoquarto vtruz orbes superiores supmo celo ꝓpinquiores velocius moueant motu diurno ꝙ̄ inferiores ꝛ distātiores. ꝛ ipsi inferiores velocius moueant motu ꝓprio q̄ ē ab occidente in oriētē. Arguitur primo ꝙ nō q̄ ad primā ptē. qꝛ oēs orbes motu diurno in eqli tpe cōplent suos circulos. ḡ motu diurno in eqli velocitate mouentur. Arguit secūdo ꝯ secūdā ptē: qꝛ vt hꝫ phs in secūdo caplo huius tractatus. quāto aliqḋ corpus maius ē: tāto velocius mouet motu ꝓprio. ſ orbes ꝓpinquiores sunt maiores. qa magis distāt a centro. ḡ debēt velocius moueri motibus ꝓprijs ꝙ̄ distantiores. In oppositum ē phs quo ad vtrā₃ partē in q̄rto capitulo huius tractatus.

Pro respōsiōe sciendū est primo ꝙ postꝙ̄ phs determinauit de natura et motu astroꝝ et stellarū. hic determinat de ordine ꝛ situ eaꝝ: ꝛ maxime de situ planetarū. qꝛ de stellis fixis est manifestū ꝙ sunt in octaua spera situate.

Sciendum est secūdo ꝙ de ordine ꝛ positōe planetarū adinuicē: ꝛ ostēdendo scꝫ q̄ planete sunt superiores ꝛ etiā distātiores ꝛ q̄ inferiores ꝛ numero eoꝝdem ptinet ad astrologū. nec illa pñt sciri ex principijs naturalis p̄hie. qꝛ oīa q̄ ꝯsiderat reducit ad motum. ſ inq̄rere q̄re aliq̄ planete velocius moueant alijs vno motu et alio motu tardius ad naturalē ptinet. Verū tñ ꝓpt doctrine benitate de nūero ꝛ ordine orbiū celestiū ꝛ planetarū aliq̄ dicent in p̄nti questione.

Pro quo sit ꝯclusio p̄ma. ꝓpter septē planetas necesse est ponere septem orbes distinctos inter se ꝛ a celo stellato. Probatur. qꝛ sensu apparet planetas variari in ꝓpinq̄tate ꝛ distātia adinuicē ꝛ stellis fixis. ꝛ cum astrū siue planeta moueat motu ꝓprio ab occidēte in oriente vt ꝓbatū est prius. sequitur ꝙ oportet eē septē orbes a seinuicē distinctos et ab orbe aliarū stellarū.

Conclusio secunda. omnes stelle fixe sunt in vno ꝛ eodem orbe. Probat qꝛ semꝑ se hñt in eadē ꝓpinq̄tate ꝛ distātia ad inuicē. ḡ sunt in vno ꝛ eodē orbe. tenet ꝯña. qꝛ cū orbes diuersi n̄ possint moueri eq̄li velocitate ſm suos ꝓprios circulos: eo ꝙ superiores sunt maiores oporteret ꝙ stelle variarent in ꝓpinq̄tate ꝛ distātia adinuicē: quod nunꝙ̄ visuz ē. ḡ sunt in eodē orbe qḋ dr firmamētū. ꝛ a phō ponit primū celū ꝓpt causas assignatas. et sic habent octo orbes. s. celū stellatū ꝛ septē orbes septē planetarū. Et planetarū numerus ꝛ ordo habet in hoc versu. Post sim sum supest vltima luna subest. Et p primā s. intelligit saturnus. ꝛ p .i. iupiter. ꝛ p m. mors. p aliā s. sol. p u. venus. p aliā m. mercurius. Actor tñ de spera posuit aliud celum sup firmamētū. qꝛ vidit ipm moueri duobus motibus. Sꝫ Ptholomeus et Algasel et Albumasar quos insecutus ē Albertus posuerunt sup firmamentū duos alios orbes celestes. Pro cuius ꝓbatōe supponūt celuz stellatum moueri tribus motibus. s. diurno ab oriēte in occidentē: q̄ ꝑagit suū circulū i. 24. horis. ꝛ motu accessus ꝛ recessus q̄ pficit ꝑ gradus in. 80. ānis. ꝛ reuolutiōis motu ab occidēte in oriētē sup polis zodiaci. ꝛ hoc motu ꝑficit in. 100. ānis gradū vnū. Et qꝛ in toto zodiaco siue circulo eius spere sunt duodecim signa ꝛ q̄dlibet hꝫ. 30. gradus. ideo hoc motu cōplet suū circulū in. 36000. ānoꝝ. Supponūt secūdo ꝙ vnius corporis simplicis ē tñ vnus motus simplex ſm naturā. Tertio supponunt ꝙ motus ꝯueniens alicui p̄ter naturā aut sup naturā necessario cōueniat alicui ꝑ ꝓpriā naturā. Quarto supponunt ꝙ motus cōueniens alicui corpori inferiori ſm naturā ꝓpriā nō cōuenit corpori superiori p̄ter naturam. ſ bñ econtra. Supponūt q̄nto ꝙ in celestibus nihil est violentū aut p̄ter naturā. qꝛ sunt icorruptibilia.

Ex istis suppositionib⁹ sic arguūt. Firmamentū mouetur tribus motib⁹: vt p3 p experiētiā. ergo oportz φ duo illorū cōueniāt sibi pter naturā aut cōtra naturā p secundā suppositōez. sed nō cōueniūt ei cōtra naturā. q2 semp sibi cōueniunt. mō nullū violentū ē perpetuū. ergo cōueniunt ei sup naturā. ergo oportet φ cōueniāt alijs duob⁹ orbib⁹ fm naturā p tertiā suppositionem. Et cū nō cōueniāt corpib⁹ inferiorib⁹ vt p3 p q̄rtā suppositionē oportz φ supiorib⁹ cōueniāt. τ p cōns sup celū sunt duo orbes. et sic sunt decē orbes celestes. τ hec opinio cōiter tenet. Unū prim⁹ mot⁹. s. diurn⁹ ē cā vniformitatis τ pmanētie rerū in esse. mot⁹ aūt accessus τ recessus ē secūdus et applicat eē ad materiā. τ mot⁹ firmamēti terti⁹ ē causa diuersitatis rerū inferior in speciēb⁹. mot⁹ autē planetarū sunt causa diuersarū cōplexionū i materia fm diuersas naturas ipor planetarum. Et sic p3 aliq̄liter de numero et positōe et ordine planetarū et orbiū celestiū.

Conclusio respōsiua ad quesitū

Quāto orbes sunt sup̄mo ppinq̄ores: tāto motu diurno veloci⁹ mouent et motu pprio tardi⁹. Prima ps p3. q2 ppinq̄ores pmo celo in eq̄li tpe ad motū primi mobilis describūt maiores circulos. ergo veloci⁹ mouent.

Secūda ps p3. q2 vt dictū ē celū stellatū motu pprio solū facit vnam reuolutionez in 36000. ānis. saturn⁹ in. 30. ānis. iupit in. 12. mars in duob⁹. sol: ven⁹ mercuri⁹ fere cōsilr i vno anno. luna vo in mēse. Causam vo vtriusq3 ptis cōiter assignat phus. q2 quanto aliq̄s orbis ē ppinquior sup̄mo tāto sup̄mū magis pualet in ipm. τ ita quāto veloci⁹ mouet illū motu diurno: tāto tardi⁹ motu pprio. q2 mot⁹ diurn⁹ ē ab oriēte in occidentē. motus vo pprius planetarū ē ab occidēte in oriētē et quodāmō cōtri⁹ primo motui. Et si ds obijciatur: fm phm sol imediate ponit sup lunā. τ tn motu pprio aliquātulū tardi⁹ mouet φ venus et mercuri⁹ q̄ sunt supiores. Rūdetur φ q̄uis fm ordinē sit sol sit inferior φ ven⁹ τ mercuri⁹ fm opinionē phi. tn fm ordinē pfectōis sol est supior. In hoc tn cōiter nō tenet phs. imo astrologi moderni tenēt φ sol ē sup mercuriū et venerē et sup lunā. Nec valet si obijciatur: q2 tūc ven⁹ τ mercuri⁹ deberent eclipsare solē sicut luna. Dicēdum nō valet. τ causa ē. q2 corp⁹ min⁹ nō pōt eclipsare maius nisi ad illud tm q̄d pt cadere in piramidē vmbrosaz corporis minoris. Quis ergo venus τ mercuri⁹ q̄nq3 sint inter aspectū nrm τ solē. q2 tn sunt multo minores plancte φ luna. ideo vmbra eorū nō pt ptingere ad nos. idō nō eclipsant nob solē. Et q̄uis lūa octies octuegita sit minor sole. tn quia est ppe nos: ideoq3 vmbra eius attingit ad nos. ideo nobis eclipsat solez. Uel diceretur aliter et forte meli⁹ φ ven⁹ et mercuri⁹ sunt planete trāsparentes τ nō grossi sicut luna. ideo nō faciūt solē eclipsari impediēdo lumē ei⁹ ne pertingat ad nos queādmodū luna. Sz poterit aliq̄s obijcere cōtra cām cōclusionis assignatam a pho. q2 ex vbis phs videt innuere q̄ a pmo infera violētia orbib⁹ iferiorib⁹: q̄d n̄ pt dici cū sp moueant motu diurno. Omissis varijs modis dicēdi plurimū phor: rūdet fm opinionē doctoris sancti φ i vniuerso ē duplicē naturā cōsiderare. s. naturā sempiterne pmanētie τ vniformitatis q̄ ē spūalis. τ illa ē maxime in substātijs sepatis. Alia est generabilis et corruptibilis q̄ repit in istis inferiorib⁹. Corpa aūt celestia sunt media int naturā spūalē τ corruptibilez. ideo aliq̄liter participāt vtrāq3 naturā fm duos mot⁹. Nā prim⁹ mot⁹. s. diurn⁹ ē causa sempitne duratōis et vniformitatis i rebus. sed mot⁹ q̄ ē sub circulo obliq̄ ē causa generatōis et corruptionis corpor inferior. Primū ergo mobile tāφ aliq̄d nobilissime nature et ppinq̄ssimū substantijs sepatis h3 solū primū motū q̄ pertinet ad naturā vniformitatis reruz. Alia vo corpa celestia inq̄tū recedūt a substātijs spiritualib⁹ applicādo se formis generabiliuz et corruptibiliuz. aliq̄d participāt de motu q̄ ptinet ad naturā diffomitatis et quāto corpus est nobili⁹ τ supius: tāto p⁹us h3 de illo motu. Et ita supior planeta q̄ ē saturn⁹ plus h3 de primo motu et min⁹ de secundo int alios planetas. Sz luna pptet ppinq̄tatē sue nature ad corpa generabilia et corruptibilia plurimū participat de secūdo motu. s. pprio. et velocissime mouet. et min⁹ h3 de primo. s. de diurno. Medij aūt planete medio modo se hūt fm ppinquitatē τ distantiā ad vtrāq3 naturaz. Nec oportet φ sit pportio velocitatis τ tarditatis fm pportōem distātie ad subas imobiles τ incorruptibiles. cuius ratio ē. q2 motus celestes nō sunt omnino naturales. sed sunt volūtarij pper finē de

aliasinnatu

sideratum. ideo inq̄tuȝ sunt naturales hec ꝓportio velocitatis et tarditatis inuenit in eis. ſ inq̄tuȝ motus eoꝝ sunt voluntarij propter finē variat ꝓportio motus eoꝝ non ſm ꝓportionem distantie: sed ſm aliquod finis talis motus. Et quia venus et mercuri⁹ deseruiūt planete solis vt sibi colligati ad sui effectus productionē. ideoq̄ vniformiter mouent cum motu solis. Istis sic p̄suppositis respōdetur ad obiectionez qua pħus dicit q̄ supma spera maxime p̄ualet in orbez ꝓpinquū ꝛ minus in remotū. hoc non est intelligendū ſm aliquā coactionē aut violentiā. quia nihil a superioribus receptū in inferioribus ē contra naturā inferiorū. ſ intelligendū est q̄ pl⁹ preualet ſm naturalē impressionē: inq̄tuȝ .s. naturam ꝛ motum superioris orbis magis participant ꝓpinquiora corpa q̄ distātiora. Et ſm hoc saluat principiū pħi: in quo dicebat prius q̄ maius corp⁹ velocius mouet q̄ minus. Licet em̄ planete insit vterq̄ motus .s. ꝓpri⁹ et diurnus: tn̄ motus diurn⁹ ē naturalis planete ſm id qđ est digni⁹ in planeta. sicut in hoie est aīa intellectiua ꝛ sensitiua. et quāto plus homo est dignior: tanto plus habȝ de motu digniore nature .s. itellectiue ꝛ minus de sensitiua. Et per hoc soluitur ratio ante oppositum.

Ad rationes ante oppositum.

dicit q̄ q̄uis omnes spere in equali tempore compleāt motum diurnū: tamen maiores in equali tempe maiorez faciūt circulum. q̄a velocius mouent. Sequit in textu. Figuram autem vniuscuiusq̄ ꝛc̄.

Queritur decimoquinto vtruȝ

astra sint sperice figure. Arguit q̄ non. q̄ figura querit propter motū. sed nullū astrā habet propriū motum. vt probatū est prius ergo nullum astruȝ habet figuram propriā.

Secundo sic. pars circuli nō est circulus ergo etiā cum astra sint partes corporū sphericorum vel orbium. ideo non erant sperica.

Tertio sic. astruȝ est eiusdem nature cum suo orbe. ergo sequit q̄ nō est diuisum a suo orbe. ꝛ per cōsequēs non est figuratuȝ. tenet cōsequētia vltima. quia nihil est figuratū nisi terminatū. In oppositū est pħus in q̄nto capitulo hui⁹ tractatus.

Sciendum est primo q̄ postq̄ȝ

pħus determinauit de natura motus positione ꝛ differentia velocitatis et tarditatis motus astroꝝ: q̄tuȝ spectat ad pħm naturalem. cōsequēter agit de figura ipoꝝ. q̄ȝ figura facit ad modū motus.

Sciendum est secundo q̄ pħus

non intendit ꝓbare figuram de quarta specie qualitatis inesse astris. que scȝ est terminatio superficierū vel linearū in de genere q̄ātitatis: ſ intēdit probare figurā inesse astris ſm aliq̄s virtutes ꝛ aliq̄s q̄litates.

Cōclusio respōsiua ad quesitū.

Rationabile est extimare figuram vniuscuiusq̄ astri esse spericam. Probatur duabus rationibus. Prima ratio. natura nihil irrationabiliter nec frustra fecit. ergo cū astra nō sint nata moueri motu ꝓgressiuo: vt dictum est: sequitur q̄ natura dedit eis figuram talem que maxime est apta ad motum spericū. sed figura sperica maxime apta est ad talem motum. quia figura sperica nullam secū patitur distinctionem organoruȝ: que tamē organa necessario requirūtur ad motum progressiuū. ergo naturā necesse ē dedisse astris figuram spericaȝ. Sed obijceret aliquis. quia prius pħus probauit astra: quia sperica non mouent motu ꝓgressiuo. hic vo ostendit astra esse sperica per hoc q̄ non sunt nata moueri motu progressiuo. ergo videtur in suis rationibus facere circulationez. Ad hoc respondet Alexander q̄ prius philosophus probauit astra non moueri motu progressiuo non solam per illud medium. quia essent sperica sed pluribꝰ alijs medijs. Silr̄ hic probat astra esse sperica non solum per hoc q̄ non mouentur motu progressiuo: sed etiam pluribus alijs medijs. et ideo non est circulus. Sed huic responsioni opponit Simplicius. quia non impeditur ratio demōstrationis circularis per hoc q̄ vtraq̄ cōclusio pluribꝰ medijs ostendit. ꝛ ita videtur q̄ demōstratio pħi sit circularis. Dicendum est ergo q̄ q̄uis per hoc q̄ vtraq̄ cōclusio pluribus medijs demōstrat non impediatur ratio demonstratiōis circularis. remouetur tamen incōueniēs propter quod impugnatur demonstratio circularis: vt scilicet idem sumatur tanq̄ notius ꝛ ignotius eodē modo. Si enīȝ pluribus medijs ostensa fuerit vna

conclusio poterit fieri notior vno i loco me-
dio:ū p se sūpto. ita poterit alia pclusio acci-
pi ad āplio: ē notionē illi⁹ medij. ꝛ illo mō
possibile ē vti circulo i demōstrationib⁹ vt
dictū ē primo posterioꝝ. sic ē in ppōsito.
Secūdo pbat cōclusio astra sūt vni⁹ natu-
re. q̄ similit se habent ad figuras oia astra. ſ
et hns que sensu apparēt manifestū ē vtrū
astroꝝ eē sphericū scꝫ lunā. ḡ alia sūt spherica.
Maior patet duplici signo. Primo. qꝛ lu-
na crescit ꝛ decrescit ſm arcuales portiōes
ḡ luna ē spherica. Antecedēs pꝫ. qꝛ cum luna
directe coniungat soli totū emisperiū superi-
us a sole illuminat ꝛ totū inferius remanet
obscurū. ſ cū inceperit recedere a sole pa q̄
primo a sole distat incipit obscurari. ꝛ inferi
us in tanta quātitate ex opposita parte inci
pit illustrari quousqꝫ veniat ad q̄rtā ptē cir
culi. ad quā cū peruenerit media ps superioris
emisperij est clara ꝛ alia obscura. ꝛ ita est de
alijs ꝛ tunc luna dicit. Dyathemos sive
Dytomas. a dya qd̄ est duo. ꝛ thomos qd̄ ē
diuisio. qꝛ vtrūqꝫ eius emisperiū in duo me
dia ē diuisū p clarū ꝛ obscurū. Deinde cum
luna magis recedit a sole maior ps inferioris
emisperij illustrat versus nos. ꝛ maior ps
superioris obscurat quousqꝫ ad medietatē cir
culi peruenerit. ad quā cū peruenit totaliter est
opposita soli. et tūc dr amphicirtos ſm ali-
am litteram. et tūc dicitur plena lumine ver-
sus nos. quia inferius emisperium ē lucidū
ꝛ totū superius obscurum. Et deinde cū p
alterū semicirculum incipit moueri iterū ac-
cedēdo ad solē. et tūc inferius emisperium i
cipit obscurari ꝛ supius illuminari. ꝛ ſm eas-
dem portiones ſm quas illustrat inferius
etiam obscuratur supius recedendo. ꝛ dicit
in accessu ad solem amphicirtos ꝛ dyatho-
mos in recessu. Hoc aūt nō posset continge-
re. qꝛ s. luna cresceret et decresceret arcualit
nisi eēt spherica. ḡ luna est spherica. Secun
dum signum est qꝛ eclipses solis fiūt ſm fi-
guram arcualē. ḡ cū fiant per interpositionē
lune inter nostrū aspectū ꝛ solē. ḡ luna ē sphe
rica. qꝛ proprium est corporum sphericorum
semicircūm arcualiter intersecare. Sꝫ tūc circa
assūptū ꝯ stu secunde rōnis in quo diceba
tur q̄ astra sūt vni⁹ nature.

Dubitatur primo. an ita sit re-
spōdet Auerrois q̄ astra sūt vni⁹ nature ſm
speciē. ꝛ nō differūt nisi nūero. Sꝫ si Auerro
is intelligat solū de astris fixis cū dicit q̄ st
pte vni⁹ o. bis scꝫ firmamēti dictū suū po-
terit sustineri. Si vō intelligat de astris fi
xis ꝛ planetis dictū suū nō pōt stare in veri
tate. Primo qꝛ ea q̄ sūt eiusdē speciei habēt
easdē operationes ſm speciē ꝛ eosdē effectus
vt patet i reb⁹ naturalib⁹. ſ nō oia astra ha
bent easdem opationes. ḡ ꝛc. Secūdo mo
tus corpoꝝ celestiū sunt naturales. ḡ si oia
astra essent eiusdem speciei deberent habe-
re eosdem motus ꝛ vniformes. quod patet
esse falsum. tam de planetis comparatis in
ter se q̄ de stellis fixis comparatis adinuicē
Tertio. multitudo indiuiduoꝝ contento-
rū sub vna specie non est nisi pꝑt aliquā
imperfectionē. vtpote q̄ species nō poterit
perpetuari in vno indiuiduo. iō sub vna spe
cie reperitur multitudo indiuiduorum vel
successio vt perpetuetur in illis. Argui
tur etiam q̄ in vnico indiuiduo tali nō ꝑt re-
cipi perfecte operatio illi⁹ speciei. Sicut vn⁹
homo non potest acquirere pfecte omnem
scientiā. constat autē q̄ q̄libet orbis perpe-
tuus ē ꝛ incorruptibilis. et etiā ad suos mo-
tus non indiget aliq̄ alio quantū est ex par-
te sui: ꝛ ita quilibet orbis ē pfectus. ꝛ p ꝯ̄ns
pfectioni repugnat multitudo sub vna spē.
Itē multitudo specierū cū sit formalis ē
pfectior q̄ multitudo que est materialis. ḡ
cum corpa celestia sint pfectissima cōuenie-
tius ē ipa differre specie q̄ nūero. ꝛ ita cū or
bes celestes sint specie differētes. ḡ astra q̄
i ipis sunt sicut planete nō solū differūt nu-
mero sed etiā specie. Nec valet ratio quā
adducit Auerrois sic arguēs. Si diuersa cor
pora celestia essent diuerse species cōtēte sub
genere oporteret materiā eē sub ipis. Ad
hoc enim dicendū ē q̄ non ē incōueniēs po
nere materiā in celo. imo necesse ē cū celū cō
tinue moueat. Dicebat em̄ secūdo metha-
physice. q̄ i oi eo qd̄ mouet necesse ē materi
am eē. Sꝫ bene verū ē q̄ materia celi nō est
eiusdē rōnis cū materia hoꝝ inferioꝝ. Argu
mētū em̄ isti⁹ auerrois ē magis cōtra ipm q̄
p ipo. qꝛ si corpa celestia solū differrēt nūero
ꝛ qꝛ cū multitudo specierū sub vna specie
nō sit nisi p rationē materie multomagis i
ipis eēt materia quā si differrēt specie ꝛ con
uenirent genere. genus em̄ reperit in reb us
specialibus in quibus nō ē materia.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit ꝙ oportet astra habere figu-
ram spericā ſm qualitatē de secunda ⁊ ter-
tia spericebus. nō tamē habēt figurā actu di-
uisam ⁊ separatā a figura totius. sic ꝙ astrū
sit vnū corpus distinctū figura a suo orbe.
sibi ē diuisio ſm qualitatē: ⁊ iō nō oportet ꝙ
astra habeant motū ꝓprium ſm actum di-
stinctū a motu sui orbis. ⁊ hoc intelligendo
de motu completo circa centrū mundi quo
circueunt terram. q2 planete in suis orbib9.
⁊ circulis deferentibus habent circulos epi-
ciclos in pfunditate suorū deferentiū submer-
sos qui mouentur in centrū suū ꝓpriū vt alias
dictū ē. Ad secundā dicit ꝙ in plano ps
circuli nō est circul9 diuidēdo ipm ꝑ circūfe-
rentiā circuli. sed tamē intra maiorē circulū
potest descr̄ibi minor circulus q̄ dicitur ps al-
teri9 adeo s. ꝑ pars orbis celestis si diuidat
orbis ꝑ circūferentiā non ē orbis siue spera.
tamen quia quilibet orbis habet magnam
spissitudinē inter supficiem concauā ⁊ coue-
xam. iō in illa portione possūt describi mul-
te partes sperice modo declarato. Ad ter-
tiam dicit ꝙ nō est intelligēdū vt dictum est
astrū eē terminatū termino quādrans. ſ mō
declarato ⁊c. Seqt̄ text9. Duab9 āt
dubitationibus entibus ⁊c.

Queritur decimosexto: vtrum

Motus orbiū celestiū debeat multiplicari
ſm ꝓportionē distantie vniuscuiusqȝ orbis
ad supremū orbē. Ita ꝙ supm9 orbis mouet
vno motu ⁊ secūd9 duob9 ⁊ terti9 trib9. ⁊ qr-
tus quattuor. ⁊ quintus quinqȝ. ⁊ sic dein-
ceps recedendo a primo. Arguit sic. q2 si-
cut ē in quattuor primis orbibus ita videt
esse in alijs. sed in primis quattuor motus
multiplicant ſm ꝓportionē distantiarū ad
supremum orbem. ḡ debent multiplicari in
alijs. Secundo quādo aliquid est pfecti9
tanto paucioribus indiget. ſ ordo in moti-
bus attenditur ſm ꝓportionē ad primū. ḡ
quanto aliq̄d ē ꝓpinquior primo tanto pau-
cioribus motib9 debet moueri. ⁊ q̄nto remo-
tior tanto pluribus. igit motus multiplicat
ſm ꝓportionē distantie. Ad oppositū est
pħs in sexto ⁊ septimo capitulis huius tracta-
tus. in quibus duobus capitulis pħs mo-
uet duas dubitationes q̄s reputat difficili-
mas. Prima est titulus questionis.
Secunda mouebitur in fine q̄ōnis.

Pro missione sciendū est primo
ꝙ vt supponit ex dictis decē sūt orbes cele-
stes. q2 decimus mouet vnico motu. s. mo-
tu diurno. ⁊ secūd9 duob9 motibus. s. motu
accessus ⁊ recessus ⁊ diurno. ⁊ octauus q̄ ē
firmamentū mouet trib9 motib9. q2 cū p̄dic-
tis mouet ab oriente in occidentē. ſ mouet
p̄ter istos motu ꝓprio ab occidente in ori-
entē sup polis zodiaci. Quart9 vō orbis
q̄ est saturni. ⁊ quintus scȝ iouis. ⁊ sext9 scȝ
martis q̄ntū ad astra illorū orbiū mouētur
q̄ttuor motibus. s. motu diurno ab oriente i
occidentē. motu ꝓprio ab occidente in oriē-
tem. ⁊ motu ecētrici. ⁊ epicicli. Sed septim9
scȝ solis mouet trib9 motib9. scȝ motu diur-
no. motu ꝓprio. ⁊ motu ecentrici q̄m vt dic-
tum est nō mouet motu epicicli. Venus aūt
et mercuri9 inferiores sole mouēt q̄ttuor mo-
tibus sicut planete superiores. Sȝ luna q̄ est
in infimo orbe cū illis q̄ttuor motib9 hȝ aliū
motū q̄ circuncirat in suo epiciclo. Patȝ ḡ ꝙ
nō multiplicāt mot9 ſm ꝓportionē distātie
ad supremū. Et ꝙ istud sic accidat oportet
aduertere ꝙ corpa celestia nō mouent pure
naturaliter ſ mouēt a motore intelligente et
volēte ꝓpt determinatū finē.

Quibus notatis sit conclusio

rn̄siua ad primā q̄ōnē. nō oportet mot9 orbi-
um celestiū multiplicari ſm ꝓportionē distā-
tie ad supremū vt dicebat in titulo q̄ōnis.
Probat cōclusio. q2 orbes celestes n̄ mo-
uent solo impetu nature. ſ mouent ab alio
cognoscente et volente. ꝓpter aliquē finem
oportet ḡ ꝙ nō habundent nec deficiant in
motib9 ſm exigētiā finiū q̄s attingūt ꝑ suos
motus. cū ergo ordinent ad diuersos fines.
oportȝ q̄sdam inferiores moueri paucioribus
⁊ superiorib9 plurib9 ⁊ hoc ꝓpt diuersitatem
finiū. Aduertendū t̄n cū pħo. ꝙ sicut ē
in q̄dā genere entiū scȝ aialiū ita est in cele-
stibus. ſ sic ē ꝙ in genere aialiū sūt quedā
que a toto genere ordinantur ad sanitatem
que est pfectū bonū animalis. etiā inter aia-
lia quedam sunt que habent sanitatē absqȝ
mala immutatione ⁊ motu. ⁊ hec aialia sūt
in pfectissimo gradu. Alia aialia sunt q̄ ꝯse-
quuntur sanitatem vnica actione vel motu
et hec sunt in secundo gradu. Alia vero q̄
pluribus actionibus ⁊ motibus. puta am-
bulatione: euacuatione: alteratione ⁊ cetera

τ sunt in tertio gradu. Alia vero que nullo mō cōsequūt pfectā sanitatē sed aliquā meliorē dispositionē ad sanitatē τ hoc pauciori bus motibus. τ hec sūt in q̄rto gradu. Ita gradus entiū inueniūt in aialibus. nā pfectissimū bonū qd̄ est prima cā hȝ in se bonū p se sine motu τ mutatione. Alia vō participant bonū pfectū vnico motu seu actiōe sicut sūt incorpalia. Alia vō cōsequūt pluribus actionibus sicut corpalia p cōtinuā generationē cōsequūt eē specificū perpetuum Alia vō nō pñt ptingere ad eē cōpletū nature specifice sicut materia prima. Sic etiaȝ isti grad⁹ repeniūt in celestib⁹. ita φ mouēs celū sine sui mutatione hȝ pfectū bonū τ ponit in pmo gradu. in secūdo ponit primū celū qd̄ vnico motu attingit eē ppetuum. In tertio ponūt planete supiores q̄ plurib⁹ motibus attingūt eē ppetuū. in quarto gradu ponit sol τ planete inferiores q̄ suis motib⁹ nō attingūt eē perpetuū. s aliqd ordinatum in ipm scȝ generationē τ corruptiōȝ. Et φuis quilibet planeta cū sole ordinent ad generationē τ corruptionē: tñ sol est prim⁹ planeta attigens hmōi eē. τ q: paucioꝛib⁹ motibus mouet φ inferiores. iō magis habundat in lumine. sicut etiā celum stellatum habundat in lumine τ deficit in motib⁹. Et sic pȝ φ pluralitas vel paucitas motuū nō attingit perfectionē aut iperfectiōnē. nisi dū tā in hijs q̄ ordinant ad vnū finem. ideo licet sol pluribus motib⁹ moueat φ superiores spere. nō est tñ eis perfectioꝛ. lȝ bene inferioribus. q: ad eundē finē cōmunē cū eis ordinat̄. iō sol hec inferiora attingit paucioribus motibus ſm principia aristote. Ordo tñ dignitatis τ pfectiōis in celestib⁹ debȝ attendi ſm ordinē situs ipoꝝ. eo φ inferior spera continet a supiori. continēs aūt nobilius est contēto. vt sup dictū est in primo. τ dicet infra capitulo d̄ figura terre. Et sic pȝ solutio ad primā questionē. Secūda q̄stio difficilis ē quā mouet aristo. Quare in octauo orbē q̄ a pȝ vocat primū celū ē tāta multitudo astroꝝ. cū in vnoquoq; orbiū inferiorū. est tantū vnū astrū. Ad hanc q̄stionē ponit pȝs tres solutiones. Prima ē excellentia primi celi quod ē ppinqui⁹ pmo motori τ alios orbes mouet τ reuoluit motu velocissimo τ simplicissimo. iō primū celū est excellētissimū τ nobilissimū. Et quia stella ē excellentioꝛ ps sui celi. rō pueniēs est φ in primo celo ppter ei⁹ pfectionē sūt maxima astra. Secūda solutio ē. q: sicut primum celū alios excedit in astris ita alij excedūt ipm in motib⁹. ideo econtra natura ordinauit φ sicut i primo celo plura astra mouent vno motu. ita in alijs vnū astrū mouetur pluribus motib⁹. Et si obijciat ptra hanc solutionē. q: φuis ſm rōnē pȝi celum stellatum sit primum et moueat vnico motu tamen ſm opinionē astrologoꝝ nō est pmū celū τ mouet plurib⁹ motibus. ḡ hec solutiō non est sufficiens. Dicit φ si forte moueatur pluribus motib⁹. minus tamen habet rō secundo motu q̄ est ab occidente in orientē φ alij celi inferiores. q: illo motu tardi⁹ mouet. scȝ in. 100. annis gradu vno. iō hec solutio p aliquid pcedit. tamen alio principio scȝ principio pȝi. Tertia solutio ē. primū celū quodāmō mouet oēs inferiores orbes. τ quia omne mouens debet excedere in virtute τ pfectione mobile suū. ideo conueniēs est φ in primo celo sunt plurima astra. τ i orbibus inferioribus sit vnū astrū propter nobilitatē primi supra alios orbes. τ p hoc soluitur secunda questio difficilis.

Ad rationes ante oppositum.

Patet solutio ex dictis. Procedūt eni supponēdo φ illi orbes ordinant ad finē ppriū qd̄ est falsū. quia quidam ordinant ad pmanentiam. alij ad conseruationem. alij ad diuersitatem figurarū. iō non oportet φ adequentur in motibus. et tantum de q̄ne.

Sequitur text⁹. Reliquū aūt de terra dicere vbi existat. τc̄.

Queritur decimoseptimo. vtrū

terra naturaliter quiescat in medio mundi. Arguitur φ non. q: terra non est i medio mundi. ḡ ibidem non quiescit. Antecedens patet. quia nobiliori debetur nobilioꝛ locus s ignis inter elementa est nobilior. et similit locus medius ē nobilioꝛ. ergo ignis est in medio mundi. φ aūt locus medius sit nobilior patet per simile in aialibus. in quib⁹ nobilius mēbꝛū. scȝ cor ponit in medio tāφ in nobiliori loco. Itē ille locus est nobilioꝛ in vniuerso in quo concurrunt τ vniuntur virtutes vniuersi sed sic ē de medio mūdi. quia equaliter ab vtraq; sui parte circū

datū ē ab oībus partib⁹ vniuersi. ğ loc⁹ medius ē nobilior. Deinde arguit̄ cōtra q̄situm. Omne corpus naturale naturaliter ē mobile: sed terra est corpus naturale. ğ terra est naturaliter mobilis. τ p consequēs aliquando mouet̄ τ non quiescit perpetuo in medio mundi. Nec potest etiam dici ꝙ moueatur motu alterationis τ non motu locali. quia motus localis est p̄mus τ supponit̄ ab omnibus alijs motibus. In oppositū est phs in fine vltimi tractatus hui⁹ secūdi

Sciendum est primo ꝙ postq̄ʒ phs determinauit de corpore celesti τ de accidentibus ip̄ius celi τ partiū eiusdē. Consequenter determinat de terra circa quā celū mouetur circulariter: nec intendit phus in isto tractatu tractare de terra ſm quod est vnum de quattuor elementis. quia ſm hoc determinat̄ in tertio τ q̄rto libris sequentib⁹. ſ determinat de terra ſm quod est centrū spere celestis. τ ſm hoc tractant astrologi. Et determinando de terra. phus tria facit. Nā primo determinat de situ τ positione terre. Secundo de eius quiete. Tertio de figura ip̄ius. Et determinando de istis tribus pri⁹ ponit opiniones antiquorum circa hec tria τ motiua ipsorum. τ postea improbat illas opiniones τ ip̄a motiua. Tertio ponit opinionē ppriā. De oībus istis τ de opiniōe antiq̄r τ etiā phi videbitur in p̄nti q̄one. et primo de opinionib⁹ antiq̄r.

Sciendū est secūdo. ꝙ quantū ad sitū terre ponentes mundum infinitum non habuerunt ponere terram in medio mūdi eo ꝙ in infinito non est medium neq̄ extremum. Sed inter illos q̄ qui posuerūt mundū finitum quidam qui vocantur Pitagorici qui circa talia dubitauerunt ponunt ignem in medio mundi propter rationem factā ante oppositum. quia posuerunt terrā moueri circa medium. τ motu suo causare diem et noctem. Et nō solū dixerunt hanc terrā in q̄ habitamus sic moueri. sed etiam posuerunt vnam aliam terram quam vocauerunt Antistonam. ab anti quod ē contra. τ sto stas q̄si semper stans cōtra nostram terram τ ideo ſm eos per terram nostram que semp mouetur sicut et alia impedimur ne possimus videre aliā t̄rā. τ ad ponēdū pluralitatē t̄rarū mouebāt̄ pp̄ h ꝙ eclips lune cāt̄ p interpositiōēz terre int̄ solē τ lunā. eclips āt solis fit p interpositiōem lune int̄ nos τ solē cū igit̄ sint plures eclipses lune ꝙ solis τ sep⁹ fiat ꝙ solis. opter q̄ istarū eclipsiū sint plures cāe. et illud nō pōt saluari vt ip̄i dicūt cōueniēt nisi ponēdo plures terras. Sʒ hec opinio falsa ē. P̄rio q̄tū ad hoc ꝙ illi Pitagorici posuerūt ignē in medio. in h enī fuerūt decepti ex equocatiōe. duplex enī ē mediū. scʒ magnitudis τ ṽtutis. n̄ tn̄ ꝙ media magnitudinis sit pfecti⁹. q: tale mediū circūdat̄ et cōtinet̄ ab alijs. mō cōtinēs ē pfecti⁹ contento. sed medium virtutis est perfectius. τ iō i tali medio debet poni perfectius corpus iō ignis debet poni in medio ſm virtutem. locus enim ignis est finis corporum. Ad rationem autem Pitago. potest dici ꝙ cor aialis non est in medio magnitudinis. imo vmbilicus est in medio magnitudis. ſ cor est in medio virtutis. Ad aliō motiuū de pluralitate terre dicitur ꝙ pluralitas eclipsiū lune non ē propter pluralitatē terre. ſ quia luna plur.es diametraliter respicit terram cū maneat inter ip̄am τ solē. sol aūt nō eclipsatur. nisi a luna minore ip̄o sole. Alij aūt phi dixerunt terrā in centro mundi. τ dixerūt moueri ip̄am circa mediū eius. Sʒ hec opinio quātū ad hoc ꝙ ponit terram esse in medio mundi vera ē. ſ quātū ad hoc ꝙ ponit t̄raʒ moueri in illo medio falsa ē vt postea pbabit̄. Alij autē dixerunt terram esse in medio mundi τ ibi quiescere. τ ſm hoc verum dixerunt. Sed de causa quietis terre i medio mundi diuersificati sunt in quinq̄ opiniōes quidam enim dixerunt terram quiescere in medio mundi propter eius profunditatem in medio quam non contingit pertransire. τ huius opinionis fuerūt xenophanes τ xenopolus. Sed hās opiones destruit Aristote. tāq̄ irrōnabiles. Alia fuit opinio Talis Millesij qui posuit terrā sup̄a aquam natare sicut lignum. τ hec opinio admittit similē difficultatē de aq̄ q̄d substaret ip̄am.

Itē aq̄ ē leuior terra. leuiora aūt semp supfferuntur. Itē sicut est de partibus terre ita ē de tota terra. sed quelibet pars terre posita in aq̄ tendit in fundū τ descendit. ğ et tota terra. Tertia fuit opinio ponēs terram esse late figure τ propter hoc nō pos

se diuidere aerez subtus existentē. qui aer sic cōpressus ꝛ non habens locū in quez cedat sustinet ipam terrā. Et huiꝰ opiniōis fuerūt Asimenes et Anaxagoras et Democritꝰ. et dabant exemplū de quiete ad ꝯfirmationem sue opiniōis. Sed hec opinio falsa est. quia infra ꝓbat terrā esse sphericā. Quarta opinio fuit Empedoclis. ponēns ꝙ terra sic ꝑmanet in medio vndiqꝫ depulsa ꝛ deiecta ꝓpter velocitatem circūgiratiōis corꝑis celestis. sicut videmꝰ ꝙ vas repletum aqua habens foramen si velociter circūferat retinet aquā ꝛ nō cadit aqua. q: velocitas circūuolutiōis ꝓuenit motū aq̄ deorsū. Sz hec opinio improbat. q: si ita esset terra detineretur in illo loco violēte. qḋ autez detinet in aliq̄ loco violente naturaliter ē mobilē ab illo loco. ꝛ ita terra naturaliter esset mobilis in medio qḋ falsuz ē. Alie multe rōnes ponunt in textu ꝯ illā opinionez q̄ causa breuitatis relinquūtur. Quinta opinio fuit ꝙ terra ꝑmanet imobilis in medio: eo ꝙ vndiqꝫ equaliter distat a circūferētia celi. ꝛ ideo oportz vl ꝙ nō moueat: vel ꝙ simul moueat ad diuersas ꝑtes. qḋ est impossibile. q: qua rōne mouet ad vnā eadē rōne ad aliā. Et hec opinio fuit Anaximādri: que falsa ē. quia tūc si ignis poneret in medio mūdi: pari rōne quiesceret. Est etiā irrōnabilis. q: non assignat cām motus terre ad mediū: cū videamus ꝙ vnaqueqꝫ ꝑs terre tendat ad mediū. Et q̇a eadē est causa motꝰ ad aliquē locuz ꝛ q̇etis in eodē. ideo phs dicit ꝙ mirabile fuit illos inq̇rere de causa quietis terre ꝛ non de causa motus ad mediū. Et ille sunt opiniones de quiete terre. Ex istis ꝑz q̇d illi antiqui senserūt ꝛ dixerūt de situ terre. de quibꝰ oībꝰ restat videre veritatē ſm opinionē phi.

Et circa hoc sit conclusio respōsiua.

Cōprehendēs sitū ꝛ quietē terre: necesse ē terrā in medio mūdi quiescere. Hec conclusio ꝓbat. q: idez est motus totꝰ ꝛ ꝑtis. ſ vnaqueqꝫ pars terre naturalit̄ fertur ad mediū vt docet experientia. ǧ tota terra naturaliter mobilis est ad mediū. ſ vnūquodqꝫ corpus quiescit naturalit̄ in loco ad quē fert. ergo terra in medio mūdi naturalit̄ quiescit.

Secūdo si terra moueret naturalit̄ in medio mūdi: oporteret terrā moueri circularit̄. q: nō possz recte moueri nisi recedēdo a medio. ꝛ ita naturaliter ascēderet. ǧ oporteret ꝙ moueat circulariter si moueat a medio. et hoc est impossibile. q: vnūquodqꝫ corpus circulariter motū mouet pluribꝰ motibꝰ dempto primo mobili. ǧ oporteret terrā moueri pluribus motibꝰ. ꝛ ita si ꝑ motuz terre saluaret apparētia in motibꝰ planetarū: pari rōne similis diuersitas deberet apparere in motibꝰ astroꝝ. Tertia ratio ꝓ qua supponit primo ꝙ idez ē motꝰ naturalis totꝰ et ꝑtis. Secūdo supponit ꝙ vnaqueqꝫ ꝑs terre naturaliter fert ad mediū. Ex quo sequit ꝙ tota naturaliter in medio quiescit. Itez ꝓbatur ꝑ signū. q̇a si aliq̇d terre sursuz ꝓiciat ꝑ quodcūqꝫ tpus ibi ꝑmanet. vel si in supficie ꝓiciatur accidet illud reuerti in eundē locū terre a quo recessit. ſ hoc cōtingere non posset si terra moueret in medio mūdi. ǧ ꝛc̄. Item nos videmꝰ ad sensum ꝙ nulla ꝑs terre aufert a medio nisi ꝑ violentiā. ǧ neqꝫ terra tota. ſ vnūquodqꝫ naturaliter q̇escit in loco a quo ꝑ violentiā aufert. ǧ ꝛc̄.

Dubitatur primo vtruz sit idē

mediū mūdi ꝛ terre. Rn̄det ꝙ duplex est mediū terre. s. grauitatis terre ꝛ magnitudinis. Dicēdū ǧ ꝙ idez ē mediū mūdi ꝛ grauitatis terre. ſ nō est idez mediū magnitudinis mūdi ꝛ terre. Vn̄ motꝰ magnitudinis grauiū a medio mūdi ē a medio grauitatis ꝛ nō a medio magnitudinis: nisi forte ꝑ accidēs m̄ꝯtuum accidit idē esse mediū magnitudinis terre ꝛ grauitatis eiusdē.

Dubitatur secundo que sit causa

grauitatis terre in medio mundi. Rn̄det. ꝙ ꝓpria natura terre. neqꝫ est querēda alia causa extrinseca nisi prima causa. ǧ ꝛc̄.

Dubitatur tertio vtruz tota terra

sit mobilis ad mediū. Dicit ꝙ sic. ꝛ si ꝑ violentiā poneret extra locū suū naturalit̄ moueretur ad ipsum.

Rationes facte ante oppositum

soluūtur ex dictis. Sequit̄ in textu. Figuram aūt hēre sphericā necessariū est ipam ꝛc.

Queritur decimooctauo vtruz

terra sit sphericę figure. Arguit ꝙ nō. quia nullū corpꝰ sphericū intersecat solē orientē vl occidentē ſm lineā rectā. ǧ nō ē sphericę figure. Arguit secūdo. figura spherica ē maxime

mobilis. quia solū tangit supficiē in pūcto. Sz terra nō est maxime mobilis: cū nō moueatur necꝫ i suo loco: nec ad aliū locū. g° cū natura nihil faciat frustra: seq̄t ꝙ n̄ dedit sibi figurā spericā. Arguit̄ tertio. oīe corp⁹ spericū ꝭm oēs ptē supficiei eq̄liter distat a centro eius. Sꝫ nō ptz de montib⁹: q̄ magis elōgātur a cētro terre ꝙ alie ptes supficiei g° terra nō est sperica. In oppositū est ph̄us.

Sciendum est primo ꝙ postq̄ ph̄us oñdit veritatē de situ ⁊ q̄ete terre. ꝯsequēter determinat de figura ⁊ de quātitate per rōnes naturales. ⁊ p signa sūpta ꝭm sensuz oñdit illā esse sperice figure. ⁊ ex illis signis oñdit terrā esse modice quātitatis in ordine ad totū celū. ⁊ in hoc repugnat opiniōib⁹ antiq̄x: q̄ dicebāt terrā nō esse sperice figure.

Sciendum est secundo ꝙ terra pōt dupl̄r cōsiderari. Uno modo ꝭm ꝓpriā naturā. ⁊ hoc modo oēs ptes eius debēt eē eq̄liter graues ⁊ eq̄liter tēdere ad mediū. iō si eēt disposita ꝭm aptitudinē sue nature deberet esse sperice figure. Alio mō pōt cōsiderari inq̄tuz est alterata p actiōem caloris naturalis. ⁊ sic in ea sunt montes et valles q̄ itēdunt̄ a natura vniuersali ꝑpter bonū ⁊ vtilitatē terre nascentiū et viuentiū. Sz ista ꝯueniūt terre quodāmodo violēte ⁊ p̄ter naturā ꝑticularē eius: licꝫ sit ꝭm naturaz vniuersalē. Et q2 vnūquodꝫ magis dz dici q̄lē hꝫ ꝭm naturā vniuersalē ⁊ ꝓpriam q̄lē hꝫ ꝑter naturā ꝑticularē siue p accidens. ideo terra magis est dicēda sperice figure ꝙ alterius figure. Et q2 montes ⁊ cōcauitates terre nō sunt magne in ordine ad totā terrā. ideo nō impediūt q̄n possit dici sperica in ordine ad celū.

Cōclusio prima. terra est sperice figure ꝭm aptitudinē nature sue particularis. Primū ꝓbat ph̄us duab⁹ rōnib⁹ et trib⁹ signis. Prima rō est. vnaquecꝫ pars terre hꝫ grauitatē p quā tendit ad mediū. et sp maior ꝓpellit minorē quousꝫ eq̄liter sint i illo medio: ita ꝙ eq̄lis grauitas ex vtraqꝫ parte centri relinquat̄. ⁊ sic omnes partes terre equaliter recedunt a circūferētia celi ⁊ accedunt ad ipm mediuz. sed oīe tale corp⁹ est sphericum. ergo ⁊c. Et hoc posset argui per dictum antiquoꝝ: ponentiū terram esse in medio per circumgirationez motus celi vndiꝫ depellētis ad mediū. ergo ꝭm eos ꝓ potest terram esse sphericam. Uerūtamē est conueniētius dicere terrā esse situatā in medio mūdi ⁊ habere figurā sphericā ꝭm naturā ꝓpriam ipsius terre q2 est corpus grauissimū ꝙ ꝓpter aliquā violentiā. Et si dicatur contra istam rationē ꝙ ista bene cōcludit supposito ꝙ omnes partes equales ex vna parte medij sint ex alia. Sz hoc non supposito nō videtur cōcludere. Respondet ph̄us ꝙ siue hoc supponat̄ siue nō: semp tenet cōsequentia. Ideo si supponat̄ tenet ꝯsequētia. si vero non adhuc tenet ꝯña. quia vt dictuz est ꝑius ptes grauiores versus vnā partē existentes depellūt alias quousꝫ occupēt mediuz: vt tāta velocitas grauis sit ex vna parte sicut ex alia. Necꝫ iteruz valet dicere ꝙ terra ē ingenita ⁊ incorruptibilis. g° non oportet oēs partes cōcurrere eq̄liter ad mediū. q2 si terra esset ingenita oporteret ꝙ esset naturalit̄ disposita. ⁊ si esset naturaliter disposita esset quodāmodo ordinata ac si fuissꝫ genita per actionē nature. Secūda ratio est que sumitur ex figura motus partiū terre. q2 oīa corpora grauia ex quacꝫ parte celi descēdentia ferūtur ad terram ꝭm angulos equales scꝫ rectos que causant̄ ex linea recta per quā est motus ⁊ linea existēte in superficie terre. q2 corpus graue nō firmiter stat supra terrā nisi ꝭm lineā perpendicularē. g° terra est sperica. tenet ꝯña. q2 si terra esset naturalit̄ lata in sua supficie non fierēt motus corpoꝝ grauium ad terrā ab ipo celo vndiꝫ ꝭm angulos rectos. Secundo modo patet cōclusio per signū. quia eclipsis lune ⁊ decisiones penes clarū ⁊ obscurū in eclipsi fiunt per lineam circularem. Sz tales eclipses causant̄ p vmbrā terre cadentē inter solem ⁊ lunā. ergo illa vmbra est rotunda. Sz solū corpus sphericū est natū facere vmbrā rotundā. ergo ⁊c. Secundū signū est ex apparentia astroꝝ. quia ꝓcedēdo modicū a septētrione ad meridiem vel ecōtra variant̄ astra que sunt supra caput nostruz. quia alie ⁊ alie stelle sunt apparentes in egypto versus meridiez: que nō vident̄ ꝟsus polū arcticū. Et ecōtra multe apparent versus septētrionē que non apparent existētibus versus austrū. Similit̄ ꝓcedendo ab oriente in occidēs vel ecōtra cōtin

git magna varietas in ortu ⁊ occasu astroꝝ ſ hoc non eſt niſi ꝑpter rotunditatẽ terre. ğ terra ẽ rotũda. Tertiũ ſignũ eſt ꝙ mathematici menſurauerũt quãtitatẽ terre ꝑ habitudinẽ circuli eiꝰ ad circulũ celi ſ hoc nõ potuiſſent facere niſi terra eẽt rotũda. Ipſi eñ pmo inuenerũt quãtitatẽ circuli q̃ ſupponit vni gradui celi. ⁊ deinde in eq̃li ꝓportiõe: attribuẽdo cuilibꝫ gdui celi tãtũ ſpaciũ inuenerũt quãtũ ẽ circuli terre. Ex iſtis ſignis pꝫ ꝙ terra ẽ modice quãtitatis in ordine ad celum. Patꝫ pmo. q: ſi eẽt magne quãtitatis nõ ita cito fieret apparẽtia aſtroꝝ ꝓcedenti a ſeptẽtrione verſus auſtrũ ⁊ ecõtra: vel ab oriente in occidens. ⁊ cũ hoc ꝯtingat: ſequit ꝙ terra ẽ modice quãtitatis in ordine ad celũ.

Secũdo q: aliq̃ voluerũt adaptare locũ q̃ eſt inter colũnas herculeas in occidẽte loco qui eſt circa indiã: id eſt in oriẽte. ⁊ ꝙ nõ ẽ niſi vnũ mare inter iſta duo loca. qđ ꝓbat pħs. q: in vtroqꝫ iſtoꝝ naſcunt elephantes: qđ videtur ꝓpter ꝓpinq̃tatẽ iſtoꝝ locoꝝ. ſ hoc nõ eſſet niſi terra eẽt parue quãtitatis. Tertio q: mathematici terrã mẽſurãtes extendũt rotũditatẽ eius ad q̃draginta miliades ſtadiorũ .i. q̃dragẽſies decẽ milia: q̃ valẽt q̃ttuor centũ milia ſtadioꝝ. Et cũ ſtadiũ ſit octaua ps miliaris. ⁊ octaua pars illius numeri ſit 50000. ideo ſm iſtos ambitus terre continet 50000. miliaria. Et cũ duo miliaria faciunt leucã: ſequit ꝙ ꝯtinet. 25000. leucaꝝ. Sed ſm modernos aſtrologos ambitꝰ terre ponitur minoris quãtitatis. q: ponit ꝯtinere ducenta et. 52000. ſtadioꝝ q̃ valent. 15. milia ⁊ ſeptingẽta et q̃nquaginta leucas. qđ pt inueniri faciliter. q: vni gradui celi ſupponũtur 700. ſtadia: q̃ hñt. 46. leucas cũ. 12. ſtadijs. ⁊ applicando tot leucas cuilibet gradui celi inuenit p̃dictꝰ numerꝰ.

Ad rationes ante oppoſitum.

Ad primã dr ꝙ ſm rei veritatẽ terra interſecat ſolẽ ſm lineã circularẽ. ſm aũt apparentiam videt interſecare ſm lineã rectã. ⁊ hoc ꝯtingit ꝓpter elongationẽ ſolis a terra ⁊ magnitudinẽ rotũditatis terre: ratiõne q̃r vna ps circuli tre includit in angulo viſuali. ğ videmus ſolẽ ad modũ magne ptis circuli viſe a lõge videri recte lineeẽ. ⁊ ſi hoc nec apparet in illis circulis maxime erit circa rotũditatẽ terre. q̃ licꝫ ſit minima reſpectu celi: eſt tñ maxima reſpectu corpoꝝ mixtoꝝ ⁊ aĩatorum. Ad ſecundã dr ꝙ terra eſt ſpericeſigure ꝓpter eq̃lẽ motũ ſuarũ ptiũ ad centrũ. ⁊ q: ille motus non ſibi cõuenit fruſtra. ideo nec illa figura. Ad tertiam pꝫ ſolutio. Et hec de ſecũdo de celo ⁊ mũdo.

Sup tertio libro Johãnes Verſoris nullas fecit gloſulas ſm morẽ ſchole pariſieñ.

Sequitur quartus liber.

De graui autem ⁊ leui ⁊c.

Irca initium quarti libri de celo ⁊ mũdo. Queritur primo vtrũ ſit aliqđ corpꝰ ſimplr graue ⁊ aliqđ ſimplr leue. et aliqđ graue: ⁊ aliqđ leue ad alterũ ſiue i reſpectu.

Arguit pmo quo ad primã ptẽ ꝙ nõ. q: illud ẽ graue aut leue ſimplr: quo exiſtente aut graui aut leui nihil eſt grauiꝰ aut leuiꝰ. ſ quocũqꝫ corpe graui dato aut leui adhuc ẽ dare grauiꝰ aut leuiꝰ. ğ nullũ ẽ graue aut leue ſimplr. Minor ptꝫ. q: dato quocũqꝫ corpore graui pt ſibi addi aliq̃d graue. ⁊ ſic erit grauiꝰ. Secũdo arguit quo ad ſecũdam ptẽ negatiue. q: ſi eẽt aliqđ corpꝰ graue vel leue in reſpectu tale eẽt aq̃ vel aer. ſ hoc non. q: illud dr graue aut leue in reſpectu cuiꝰ grauitati ẽ leuitas admixta: vel cuiꝰ leuitati eſt grauitas admixta. ſ grauitati aq̃ nõ eſt leuitas admixta: neqꝫ leuitati aeris ẽ grauitas admixta. q: forma ſubſtãtialis aq̃ ⁊ aeris ſũt forme ſimplices. oportet ğ virtutes ꝯſitis hmõi formas eſſe ſimplices. ğ ⁊c. In oppoſitũ eſt pħs in primo capłõ huiꝰ q̃rti libri.

Sciendum eſt primo ꝙ poſtq̃ pħus determinauit de corpibꝰ ſimplicibꝰ mobilibus motu recto. ſ. de elemẽtis ſm opinionẽ antiquoꝝ. ꝯſequẽter determinat de eiſdẽ ſm ꝙ ſũt mobilia motu recto ſm opinionẽ propriaꝫ. oñdendo q̃d ſit corpꝰ graue ⁊ q̃d corpꝰ leue. ⁊ q̃s ꝓprietates habeant corpa grauia ⁊ leuia ſm ꝙ ſunt mobilia motu recto.

Sciendũ eſt ſecũdo ꝙ quadru-

pliciter pt intelligi aliqđ corp⁹ eē graue simpliciter. Uno mō vt aliqđ dicaꝶ graue simpliciter: quo existēte graui nihil ē ipo grauius. ⁊ hoc mō parua gleba terre nō est grauis simpliciter. q: tota terra ē grauior ea. Secūdo mō đ: graue simplr qđ nihil leuitatis hz admixtū. ⁊ isto mō qđlibet corp⁹ graue simpliciter diceretꝶ graue simplr. Tertio mō đ: graue simplr. vt simplr idē ē qđ sine addito. vt dicaꝶ graue simplr hoc ē sine addito. et illi modi nō sunt ad ppositū. Quarto mō dicaꝶ graue simplr qđ natū ē descēdere in oībus elemētis pterq̄ in vno. ⁊ illo mō parua gleba terre đ: graue quoddā simplr. Et silr potest fieri distinctio de leui simplr.

Sciendū est tertio q̄ aliquid dicaꝶ graue ad alterū siue in respectu dupliciꝶ. Uno mō đ: graue in respectu qđ hz aliquid leuitatis admixtū. ⁊ sic nullū corp⁹ simplr pt dici graue in respectu. ⁊ sic nō capiꝶ in pposito. Alio mō đ: aliqđ graue in respectu qđ in vno elemēto ē natū ascēdere ⁊ in alijs duobus descēdere. Et hoc mō aq̄ đ: quoddā graue in respectu. q: ascēdit p aquā ⁊ descēdit p aerē ⁊ ignē. Et silis distinctio pōt fieri de leui in respectu.

terram

Conclusio prima. aliqđ est graue simpliciter ⁊ aliqđ ē leue simplr. Probaꝶ q: ē aliqđ corp⁹ natū moueri simplr deorsuz ⁊ ad mediū mūdi ⁊ aliqđ corp⁹ simplr ferri sursū ⁊ ad extremū vniuersi. ḡ ē aliqđ corp⁹ graue simplr ⁊ aliqđ leue simplr. ɔña tenet a diffinitōe ad diffinitū. Uel aliꝶ arguiꝶ. est aliqđ corp⁹ simplex natū descēdere p tria elemēta. s. p ignē aerē ⁊ aquā. ⁊ illud ē terra ⁊ ē aliqđ corp⁹ simplex natū ascēdere p tria elemēta. s. p terrā. aquā. ⁊ aerē. ḡ ē aliqđ corpus graue simplr ⁊ aliqđ leue simplr.

Conclusio secunda. aliqđ ē corpus graue ad alterū ⁊ aliqđ corp⁹ leue in respectu. Pz. q: ē aliqđ corp⁹ natū descēdere p duo elemēta ⁊ ascēdere p vnū. s. aq̄. est etiam aliqđ natū descēdere per vnū elemētuz ⁊ ascēdere p duo. ⁊ illud ē aer ḡ ē aliqđ corp⁹ graue i respectu ⁊ aliqđ leue i respectu. ɔña pz p diffinitōes grauis ⁊ leuis i respectu siue ad alterū. ⁊ hoc graue aut leue cōiter vocatur graue aut leue fm qđ.

Dubitatur primo an grauitas ⁊ leuitas sint forme subales grauiū ⁊ leuiū. Rñdetꝶ q̄ nō. nā grauitas ⁊ leuitas sꝶ q̄litates motiue ipoꝝ elemētoꝝ ɔñtes eē subale ɔpletū ipoꝝ elemētoꝝ. Maxꝝ āt vtrūq̄ opatōes siue act⁹ secūdi ɔñtes carēt noīb⁹ ppriis: vt hz textus. Sz tñ si liceret fingere noīa possem⁹ dicere vt Albert⁹. q̄ act⁹ ipi⁹ grauitatꝭ ē grauire. s. moueri deorsum. ⁊ leuitatis est leuire. s. moueri sursum.

Dubitatur secundo vtrum aliqđ elemētū i suo loco naꝶali sit leue aut graue. Uidetꝶ q̄ sic. q: i suo loco naꝶali retinet suaz formā subalē. ḡ retinet grauitatē vl leuitatē q̄ sꝶ q̄litates motiue ɔñtes formas elemētoꝝ.

Ad oppositū tñ videtꝶ eē expiētia. q: aliq̄s existēs in aq̄ nō pcipit grauitatē aq̄ existē sup se ipm. Silr situle posite i aq̄ ⁊ plene aq̄ leuātꝶ sursū violētia. h aūt n̄ eēt si aq̄ eēt grauis i suo loco. ḡ. Ad dubiū rñdetꝶ q̄ aliqđ đ: graue aut leue duplr. Uno mō habitualr h ē i actu pmo. qđ. s. hz grauitatē aut leuitatē p quā tēderet i locū suū si eēt ext̄ locū: q̄uis n̄ moueaꝶ a loco suo naꝶali. Alio mō aliqđ đ: graue aut leue actualr h ē i actu secūdo. qđ. s. tēdit ad suū locū actu. q: hz motū ɔñtē grauitatē ⁊ leuitatē. Elemētū ḡ i suo loco naꝶali existēs bñ ē graue aut leue pmo mō: h nō secūdo mō.

sine

Et p h soluūtur rōes facte hinc ⁊ inde.

Dubitatur tertio vtruz quodlibet corp⁹ qđ ē alio grauius in aere sit grauius in aq̄. Rñdetꝶ q̄ nō. ⁊ h latꝭ docet expiētia. nā magnū lignū ē grauius i aere paruo plūbo: ⁊ tñ puū plūbū in aq̄ ē grauius q̄ magnū lignū. naz lignū i aq̄ supnataꝶ ⁊ plūbū submergiꝶ. ⁊ h ɔtingit. q: i ligno ē plus de aeris porositate ⁊ de aq̄. h in plūbo ē plus de tra q̄ de aere. h ḡ ē ppter diuersa mixtionē elemētoꝝ inmixto. Ex pcedētib⁹ ḡ pz quid sit graue simplr ⁊ qđ leue simplr. qđ graue in respectu et quid leue in respectu.

Ad rationes patet solutio ex dictis. Et sequiꝶ alia q̄stio. Sequiꝶ i textu. Alteram cām putāt ⁊ dicūt quidā ⁊c̄.

Queritur secūdo vtrum vacuū ⁊ plenuz sint causa grauis ⁊ leuis. Arguitur q̄ sic autoritate omniū philosophorum

antiquoꝝ fere cōcordiꝫ et cōuenientiū in hoc. ergo ⁊c. Secūdo arguit. vacuū ⁊ plenuꝫ sunt causa raritatis ⁊ densitatis. ſ rarū ē leue ⁊ densuꝫ est graue. ḡ vacuū ⁊ plenū sunt cause grauitatis ⁊ leuitatis. In oppositū est philosophus in textu.

Sciendum est primo ꝙ postq̄ꝫ phus determinauit q̇d sit graue simplr ⁊ q̇d leue simplr: ⁊ q̇d graue in respectu et q̇d leue in respectu. ꝯnter agit de causis grauiuꝫ ⁊ leuiū. Et ponit primo opiniones antiquorum ⁊ eas improbat. Et de istis videbit in pn̄ti q̄stiōe. Secūdo determinat veritatē. ⁊ de hoc videbit in seq̄ntib⁹ q̄stionib⁹.

Sciendum est secundo ꝙ Plato posuit corpa cōponi ex supficieb⁹: ⁊ in superficies resolui: vt al's dictum est. Et q: trigonus est prima figura inter figuras rectilineas. ideo posuit corpa cōstitui ex trigonis. Et ꝯñter posuit illud corpus esse grau⁹ q̄ꝺ cōsistit ex pluribus trigonis: ⁊ illud leui⁹ q̄ꝺ ex paucioib⁹ cōsistit. Sꝫ in hoc defecit et errauit Plato. q: nihil tractauit de causis grauis ⁊ leuis simplr. ſ solū determinauit de graui ⁊ leui in respectu: ōndendo solū q̇d sit corpus grauí⁹ ⁊ quid leui⁹. Defecit etiā determinādo ꝺ grauib⁹ ⁊ leuib⁹ in respectu. q: ī hoc falsum dixit: dicendo ꝙ illud sit grauius q̄ꝺ cōstat ex plurib⁹ trigonis. ⁊ leui⁹ q̄ꝺ ex paucioribus. q: si ita esset seq̄ret ꝙ paru⁹ ignis esset leuior ⁊ citius ascēderet q̄ magn⁹ ignis Cōsequēs est falsū. ptꝫ tn̄ ꝯña. q: ꝭm opinionem Platonis paruus ignis ꝯstat ex paucioribus trigonis q̄ magn⁹ ignis. et sic ꝭm diffinitionē leuioris dataꝫ a Platone paru⁹ ignis esset leuior q̄ magnus. q̄ꝺ est falsum. Sequeret etiam si sic esset ꝙ magn⁹ ignis ē grauior q̄ parua terra. Cōsequēs est falsū. patꝫ tn̄ ꝯña. q: magn⁹ ignis cōstat ex pluribus trigonis q̄ parua t̄ra. Et sic ptꝫ ꝙ Platonis opinio de grauitate ⁊ leuitate stare nō potest in veritate. Vn̄ opinio Platonis magis videt intelligi de corpē de genere quātitatis q̄ de genere sube. Alia fuit opinio antiquoꝝ phoꝝ: dicentiū quasdaꝫ vacuitates esse corpibus imbibitas. ⁊ hmōi vacuitates esse causaꝫ leuitatis. ⁊ etiā dixerūt partes plenas eē cā grauitatis. ⁊ ita ꝭm istos vacuū est causa leuis et plenū ē causa grauis. Et isti ꝑtiti sunt. q: quidā posuerūt illud corpus esse leui⁹ q̄ꝺ cōstat ex maiori vacuo: siue habeāt plures ptes plenas: siue pauciores siue eq̄les q̄ corpus leue. Alij dixerūt illud corpus esse leui⁹ q̄ꝺ ꝯstat ex maiori vacuo ⁊ minore pleno q̄ illud q̄ꝺ ecōtra. Sed alij dixerūt illud corpus esse leui⁹ cui⁹ ꝓportio sui vacui ad suū plenū est maior q̄ ꝓportio alterius leuis ad suum plenū. Et isti oēs nihil tractauerūt de graui ⁊ leui simpliciter: sed solū de grauiori ⁊ leuiori. nec illi de opinione prima. Isti tamē cōueniunt in hoc ꝙ ponūt vacuū impellere corpora sursum siue mouere sursuꝫ ⁊ plenū deorsuꝫ. Phus tn̄ reprobat ista in textu tanq̄ falsa.

Quapropter contra hāc opinionem sit cōclusio prima. Illud nō est leuius in quo est plus de vacuo. Probat sic. q: sic magnū aurū esset leui⁹ modico igne. ptꝫ cōsequētia. q: ꝭm istos in magno auro est pl⁹ de vacuo q̄ in modico igne.

Cōtra secundā opinionē sit cōclusio secūda. Illud non est leui⁹ alio q̄ꝺ cōstat ex maiori vacuo ⁊ minori pleno. Patet q: si sic seq̄ret ꝙ magn⁹ ignis eēt leuior aliq̄ pte terre. ꝯña nō est ꝯcedendū. q: terra nō ē leuis. patet ꝯña. quia magn⁹ ignis ꝭm eos constaret ex maiori vacuo ⁊ minori pleno q̄ aliqua pars terre.

Conclusio tertia contra tertiaꝫ opinionē. Aliq̇d non dicit leui⁹ alijs: q̇a ꝓportio sui vacui ad suū plenū maior sit q̄ ꝓportio alteri⁹. Ptꝫ. q: si sic sequeret ꝙ minor ignis eque cito moueret sursuꝫ sicut magn⁹ Patꝫ cōsequētia. quia in paruo igne est eq̄lis ꝓportio sui vacui ad suū plenū: Et similiter sequeret ꝙ parua terra eque cito descēderet sicut magna pars terre.

Conclusio q̄rta. vacuitas non est causa mouēs corpa sursū neq3 plenitudo deorsū. Patꝫ q: cū vacuū ꝭm istos sit corpibus imbibitū. ⁊ sit distēsuꝫ ꝭm tres dimēsiones seq̄ret ꝙ vacuū moueret ad motuꝫ corporis in q̄ infūdit et imbibit. ⁊ ita argueret de plenitudine. si ḡ vacuitas moueret sursū ⁊ plenitudo deorsū: seq̄ret ꝙ idē eēt motū ⁊ mouēs seipm. q̄ꝺ improbat in septimo phisicoꝝ. Itē improbatū est in q̄rto phisicoꝝ ꝙ vacuū nō pōt esse in natura. ⁊ ꝙ ponētes vacuū ꝓpter motum destruūt omnino motuꝫ.

Item cũ aliud qḋ est simplr leue sit in termino leuitans nihil hñs de ꝑmixtiõe ȝ vij seq̄retur ꝙ isti nõ poterãt dare corp⁹ aliqḋ simpliciter leue. q: nõ dixerũt aliqḋ corpus ꝯponi solũ ex vacuitatib⁹. Et silr argueret ꝙ finꝯ nullũ esset corp⁹ simplr graue. q: nõ posuerũt aliqḋ corp⁹ ꝯponi ex plenitudine tm̃. Sic ḡ ꝑꝫ ꝙ isti nõ sufficiẽter tractauerũt ḋ causa grauis τ leuis.

Conclusio responsiua.

vacuum nõ ē causa leuitatis: nec plenũ causa grauitatis. Patꝫ. q: tũc nulla res esset simplr grauis aut leuis. qḋ ꝑꝫ ex p̄cedẽtib⁹. Si queratur ḡ que sit causa grauitatis τ leuitatis ĩ corpib⁹ grauib⁹ et leuibus. Dicaꝭ ad hoc ꝙ ipa forma τ materia grauiũ τ leuiũ corpoꝝ est natura grauitatis τ leuitatis eoꝝ. grauitas aũt τ leuitas sunt q̄litates naturalr cõsequẽtes: τ ꝑ se naturas subales corpoꝝ grauiũ τ leuiũ. Nec ē querẽda alia causa intrinseca ꝙ natura grauis τ leuis.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã ḋ: ꝙ antiq̄ nõ sunt tenẽdi nec auctorisandi ĩ hoc. Ad secũdã negaꝭ ꝙ vacuũ τ plenũ sunt causa raritatis τ densitatis imo natura ꝓpria raroꝝ τ densoꝝ sunt eoꝝ causa. ḡ τc̄. Sequiꝭ in textu Nos aũt dicimus primũ determinãtes de quo τc̄.

Queritur tertio vtrum ex parte

qualitatũ motiuarũ sufficiẽter cõcludi possit numer⁹ q̄ternari⁹ elemẽtoꝝ. Arguiꝭ ꝙ non. q: in elemẽtis nõ sunt nisi due qualitates motiue. s. grauitas τ leuitas. ḡ nõ erunt nisi duo elementa. Secũdo arguiꝭ. si illo modo posset cõcludi numer⁹ elemẽtoꝝ q̄ternarius. hoc ꝓbareꝭ sic arguendo. Est aliqḋ corpus leue simplr qḋ natũ est ferri sursum simplr. τ ē aliqḋ graue simplr qḋ natũ ē ferri deorsuꝫ simplr. ꝭ hec duo sunt grauia simpliciter. q: sunt extrema alicui⁹ grauitatis simpliciter. ḡ inter quecũq3 duo extrema simplr que sunt extrema vni⁹ grauitatis necesse est esse duo media quoꝝ vnuꝫ magis accedat ad vnũ extremũ τ aliud ad reliquũ. ḡ sequiꝭ ꝙ quattuor erũt corpa grauia τ leuia. s. duo media τ duo extrema. Tũc ꝯ hoc arguitur Inter duo extrema grauia pñt plura ẽ media duob⁹. vt in colorib⁹ τ odorib⁹: in quib⁹ pñt esse plura media duob⁹. ḡ nõ sequitur si sit aliqḋ graue simplr τ aliqḋ leue simpliciter ꝙ nõ sint nisi duo media: τ ꝙ ñ sint nisi q̄ttuor corpora grauia τ leuia. Tertio arguiꝭ in secũdo de generatiõe sufficiẽter ꝓbaꝭ numerus q̄ternari⁹ elementoꝝ ḡ supfluũ ē hoc ꝓbare hic. In oppositũ ē ꝓbus in textu.

Pro responsione sciendũ ē primo

ꝙ postq̄ ꝓbus improbauit opiniões antiquoꝝ de graui τ leui. τ oñdit ꝙ nõ est querenda alia causa grauitatis τ leuitatis p̄ter naturã corpis grauis τ leuis. Cõsequenter in hac pte intẽdit determinare ex pte illaꝝ q̄litatum. s. grauitatis τ leuitatis numerũ q̄ternarium ipoꝝ elementoꝝ.

Sciendum est secũdo ꝙ iter corpora

vniuersi τ maxime inter ea q̄ sunt per se τ principales ptes vniuersi τ maxime: sic sũt q̄ttuor elemẽta cõtinens semꝑ ē digni⁹ cõtẽto: τ se hꝫ ad ipm sicut forma ad materiam. Ex quo pꝫ ꝙ aq̄ se hꝫ ad terraꝫ sicut forma ad materiã: τ actus ad potentiã. Et silr dicendũ est de aere respectu aq̄: τ ḋ igne respectu aeris. Ex quo sequiꝭ ꝙ terra inter cetera elemẽta ē materiali⁹ τ potẽtialius elemẽtoꝝ. q: ꝯtineꝭ τ nõ ꝯtinet. Et ꝓpter hoc etiã ē minime actiuitatis. q: actiuitas oriꝭ a forma. τ maxime resistẽtie. q: resistẽtia oriꝭ a materia Ecõuerso aũt ḋ de igne. ignis eniꝫ est inter oĩa elemẽta formali⁹ τ actuali⁹ elementũ. et ob hoc ē magis actiu⁹. q: habet plus de forma: τ min⁹ passiu⁹. ḡ min⁹ resistitiu⁹. q: min⁹ habet de materia. Media aũt elemẽta actualia sunt τ potẽtialia: sed respectu diuersoꝝ. quia ꝯtinent τ cõtineꝭ.

Sciendum est tertio ꝙ cum elementa

sint distincta specie: τ sint corpa simplicia simplices formas τ naturas habẽtia oportet ꝙ mot⁹ eoꝝ sint distincti ꝭm speciēꝫ τ ꝙ mot⁹ eoꝝ sint simplices. Et sic oportꝫ ꝙ sint q̄ttuor mot⁹ recti simplices specie sp̄alis sima distincti. τ ꝙ sint q̄ttuor loca naturalia specie τ natura distincta.

Sciendũ est quarto ꝙ aliter in

secũdo de generatiõe ꝓbaꝭ numer⁹ q̄ternari⁹ q̄ttuor elemẽtoꝝ: τ aliꝭ in ꝭ libro. q: in secũdo de generatiõe ꝓbaꝭ ex ꝯbinatiõe q̄ttuor q̄litatũ primaꝝ simplr. in q̄b⁹ nõ pt reperiri nisi q̄druplex ꝯuenẽs cõbinatio τ possibil. Sꝫ

in isto libro pbaẗ numerus elemētoꝝ ex parte locoꝝ naturaliū ad q̄ mouenẗ naturaliter ipa elemēta. ⁊ ex pte motuū elemētoꝝ ⁊ etiā virtutū motiuarū eoꝝ. ⁊ ideo ratio pbatiua hui⁹ numeri q̄ternarij elemētoꝝ in hoc libro ē numer⁹ locoꝝ. in libro vo de generatiōe ē mot⁹ ad formā. Et ideo q̄uis pbeẗ numer⁹ elemētoꝝ ex pte illoꝝ triū. hoꝝ. s. locoꝝ. motuū. ⁊ virtutū motiuarū. Tamē ex istis trib⁹ sumiẗ vna rō. q2 virtutes motiue distinguūtur sm speciē ex pte motuū ⁊ mot⁹ distinguūtur specie ex pte locoꝝ.

Conclusio responsiua. ex parte

motiuarū qualitatū ~~primaꝝ~~ sufficiēter pbari pt numerus q̄ttuor elementoꝝ sm q sunt corpa simplicia mobilia ad vbi. Probaẗ pclusio p ratione recitatā in secūda rōne añ oppositum q̄ sufficiēter pbat numerū q̄ttuor elemētorū quaẗnariū. Itē pbaẗ oē corp⁹ simplex mobile motu recto aut ē graue aut leue. Si graue hoc ē dupl'r. aut ē graue simpl'r. s. sm naturā ⁊ semp natū ē mouen deorsū simpl'r. s. p tria elemēta: ⁊ sic ē terra. aut ē graue sm q̄d in respectu: ⁊ sic ē aquā. Si sit leue hoc ē duplicit. aut ē leue simpl'r: et sic ē ignis. aut ē leue sm quid: ⁊ sic est aer.

Dubitatur primo vtrū leuitas

ignis et leuitas aeris differāt specie: ⁊ sil'r grauitas terre et grauitas aq̄. Arguiẗ q non. q2 caliditas ignis et aeris non differūt specie. similit frigiditas ẗre ⁊ aq̄ nō differūt specie. g̃ nec leuitas ignis et aeris specie differunt: nec grauitas terre ⁊ aq̄. tenet pña. q2 leuitas videẗ causari a caliditate: ⁊ grauitas a frigiditate. Oppositū arguiẗ. q2 vnius corpis simplicis ē tm̄ vnus mot⁹ simplex sibi couenies sm naturā ppriā. s natura ppa ignis differt spē a naẗa ppa aeris. g̃ et mot⁹ ignis specie differt a motu aeris. ⁊ p pñs primū pricipiū mot⁹ ignis qđ ē leuitas ignis specie differt a virtute motiua aeris q̄ ē leuitas aeris. Et sil'r argueret de grauitate terre et aq̄. Diciẗ ad dubiū q ille q̄litates motiue differūt specie et couenuīt genere. vt pbatū est. Et posset sic pbari ex pte locoꝝ. q2 loca naturalia ad q̄ mouenẗ elemēta differunt specie. g̃ mot⁹ elemētoꝝ specie differūt. g̃ p eciā pñs virtutes q̄ sunt pricipia huiōi motuū differunt specie. q2 ~~posite~~ distinguūtur sm spēs p suas opatōes. Ad rōne dubij negaẗ pña. Nec valet pbatio. q2 leuitas ignis nō solum causaẗ a caliditate s etiam a siccitate ignis. ⁊ sic ab illis duab⁹. Et sil'r leuitas aeris a calore et hūiditate aerea. Et sil'r diceẗ de grauitate alioꝝ elemētoꝝ suo modo. Vñ grauitas ⁊ leuitas sunt q̄litates priores via pfectōis. posteriores tamē sm generatione. post em̄ grauitatē et leuitatē sequr mot⁹ localis imediate q̄ ē pfectissim⁹: generatiōe tamen vltimus.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primā dr q virtutes motiue elementoꝝ nō sunt nisi due i genere: sunt tm̄ q̄ttuor i specie. Ad secūdā dr q illa pbatio nō ē sufficiēs s est pbatio insufficiēs. q2 h assumptū scz q int duo extrema pria pñt eē plura ~~gradu~~ media duob⁹: hz solū veritatē in pr̃ijs extremis inter q̄ sunt media p pticipatione extremoꝝ. sicut ē in colorib⁹ et saporib⁹. aer autem aq̄ neq ea q̄ sunt aeris aut aq̄ nō sunt media p pticipatione extremoꝝ: s st formaliter altero extremoꝝ. Nec dr leuitas i respectu eo q aliq̄d grauitatis imixtū habeat. s sic noiaẗ pꝑter penuriā noim. ⁊ sic dr p sil'itudinē ad grauitatē ppriē dictā. ⁊ sil'r diceret de grauitate. Ad tertiā pz solutio ex dictis. Sequiẗ in textu. Qm̄ aūt loc⁹ ē ptinens ⁊c̄.

Queritur quarto vtruz loca naturalia grauiū et leuiū simpliciuz sint cause suoꝝ motuū.

Arguiẗ q nō. q2 vel eēnt extrinsece vel intrinsece. Non intrinsece. q2 intrinsece nō sepanẗ ab eo cui⁹ sunt. modo locus ē diuisus a loco. Neq sunt cause extrinsece. q2 vel essent efficiētes vel finales. Nō efficiētes. q2 oē mouēs effectiue est cū mobili qđ moueẗ ad locū. neq etiā st cause finales q2 finis et forma coincidūt. vt dr. 2. phisicorum cuz g̃ nō sint cause formales: neq erūt cause finales. Secūdo arguiẗ q nō sint cause finales. q2 finis non mouet motu reali imediate. g̃ sequiẗ q loca nō pñt esse cause finales motuū grauiū ⁊ leuiū. In oppositum est pbus in textu.

Pro respōsione sciendū ē primo q postq̄ pbus remouit opiniōes antiquꝝ de causis grauis ⁊ leuis grauiū et leuiū. pñter ondit sm opinionem ppriaz que sunt cause grauiū et leuiū.

Sciendum est secūdo q oīs mo

tus naturalis est p se inter terminos ɔ̄rios. τ non solū p accidēs. Et hoc pōt pbari inducendo in oībus motib⁹ τ mutatōib⁹. Potest etiā ondi rōne. q: nisi sic mot⁹ naturalis nō esset de determiato termio in determiatū terminu: s ēēt inter termios differētes. τ quodlibet fieret ex quolibet. qđ ē incōueniēs. Omnis ḡ mot⁹ localis est p se inter terminos ɔ̄rios: τ p ɔ̄ns inf determiatos terminos. Cū igif cuilibet potētie passiue correspōdeat determinata potētia actiua a qua spēm h̄z. oportet dicere φ qđlibet mobile motu recto habeat potentiā motiuā mouentē ipm ab vno determinato loco in vnū determiatū locū. τ tale mouēs actiuū in grauib⁹ et leuib⁹ est generans. vt pbatū est τ hic dicif. Nūc ḡ restat dicere quā habitudinē habeāt loca naturalia grauiū τ leuiū ad ipa grauia τ leuia.

Sciendū est tertio φ loca grauium τ leuiū simpliciū in ordine ad ipa nō ɔ̄nt h̄re rōnē cause effectiue. q: oportet mouens sif esse cū moto. Nec pt dici φ loca moueāt attrahendo: sicut magnes attrahit ferrū. q: quāto corp⁹ ē grau⁹: tāto tardi⁹ deberet moueri deorsuz. Nec pt dici loca naturalia h̄re ratōez cause materialis nec formal. q: sunt extrinseca locans: τ p̄cipue cū mobilia actu moueanf ad loca.

Quib⁹ notatis sit ɔclusio respōsua. Loca naturalia grauiū et leuiū simplicium sunt cause suorū motuū in genere cause final. Probaf. q: sicut se h̄nt sanabile τ sanatōis mot⁹ ad sanitatē: et augmentatiō et augmētabile ad quātitatez. ita se h̄z mobile localiter τ suus mot⁹ ad vbi τ ad locū. s sanabile τ sanatio ordinanf ad sanitatē: etiaz augmētabile τ augmētatio ad quātitatē vt ad finē ordinaf. ḡ mobile localiter τ motus eius se h̄nt ad locū vt ad finē. Itē illud ad qđ mobile mouef est finis mobilis τ motus intēti a motore. s ḡuia et leuia simplicia mouenf ad sua loca naturalia a generāte. ut p se intēdente. ḡ loca sunt cause motuū. Itē vnūquodq̧ natural'r appetit se. eē ɔ̄fici τ cōseruari tanq̄ finē desiderādo illa p q̄ ɔ̄ficitur τ ɔ̄uaf in esse s mediātib⁹ locis naturalib⁹ in qb⁹ sunt virtutes generatiue τ ɔ̄seruatiue corpoꝝ grauiū τ leuiū generanf τ ɔ̄seruanf grauia τ leuia. ḡ sequif φ loca grauiū et leuiū natural'r appetunf a grauib⁹ τ leuib⁹. Vñ in ipis locis corporū grauiuz τ leuium sunt influxe quedā virtutes a primo locāte ipoꝝ grauiū τ leuiū f̄m determiatas differētias ipoꝝ locoꝝ ad primū locās τ ad primū locū. Ideo rō quare ē illa rō situs i loco terre τ in loco aq̄ est certa distātia quā h̄z vnusquisq̧ loc⁹ ad primū locās τ nō ali⁹. Patet ergo φ loca naturalia sunt fines grauiuz et leuiū et motuū eorundē.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā d̄r φ loca naturalia grauiū τ leuiū sunt fines motuū eoꝝ. nō quidē intrinseci: s extrinseci. Vñ finis generatōis debz esse extrinsec⁹. τ semp coincidit cum forma. τ ideo finis generatōis in motu locali ē vbi et ad quē intrinsece terminaf mot⁹. Sz finis rei genite ē duplex. Nā quidā est inherēs. τ dicitur ppria opatio rei ad quē res ipa ordinaf. τ d̄r finis p quāto mediāte tali opatōe attingit aliq̄d extra se. τ illo mō mot⁹ grauiū τ leuiū h̄z modū finis. Sz loc⁹ naturalis e finis extrinsec⁹ non inherēs q̄ aliq̄n vocaf species corpoꝝ grauiū τ leuiū p quāto h̄nt eē in suis locis mouētib⁹ cōpletū. Ideo dicit ph̄s φ moueri ad locū ē moueri ad ppriā spēm. Uel hoc dicit φ semp ɔ̄tinens se h̄z ad ɔ̄tentum sicut forma ad materiā. Ad secūdam d̄r φ finis nō mouet realit̄ secluso efficiēte: s motu reali dependēs ab efficiēte in mouēte depēdet a fine suo modo. ideo ille mot⁹ real' phisicus ē a quattuor causis. τ a q̄libet suo modo. s. ppter finē ab efficiēte imobili ppter determiatū vbi seu formā. Sequif in textu. Figure autē non causa eius qđ est ferri τc̄.

Queritur quinto vtrum figure grauiū τ leuiū sint cause motuū sursuz τ deorsum eorūdez. Arguif φ sic. q: nos videmus corpa plūbea τ ferrea late figure. ḡuis sint multū grauia manere supra aquā τ supernatare ipi aque. τ corpa min⁹ grauia licz sint rotūda aut acuta deorsuz cadere. s hoc non esset nisi figure coꝝ essent cause motuū. ḡ sequif φ figure grauiū τ leuiū sunt cause motus eorūdez sursum τ deorsum. In oppositū est ph̄s in vltimo capl'o: sic dicens. Figure autem non qđ est causa huius simpliciter ferri sursum aut deorsum: sed quia qđ est velocius aut tardius.

Pro responsione sciendũ est p̃mo. ꝙ postq̃ pħs oñdit que sint cãe motuũ grauiũ ⁊ leuiũ simpliciũ. s. loca naturalia ꝺ quibus visũ ẽ in p̃cedenti q̃one. Conseq̃nt̃ in hoc vltimo capi. oñdit q̃liter figure eorũ se habeant ad hm̃oi mot⁹. circa hoc inq̃rẽs causã huius. s. q̃re corpa grauia late figure etiã si sint grauiora supnatãt aq̃ ⁊ etiã volitãt ꝑ aerẽ. ꝫ corpa min⁹ grauia lꝫ sint rotunda vel acuta descendũt ꝑ aerẽ. Et iuxta hoc pħs recitat opinionẽ Democriti dicentis quosdã vapores eleuatos ab aq̃ pellere corpora sursũ si sint late figure. quia vt dicebat plures tales exalationes vel vapores contrapulsant ipsis corpibus late figure. ꝫ si corpora grauia sint figure stricte tũc pauci vapores vel exalationes cõtrapulsant. ⁊ iõ digestis hm̃oi vaporib⁹ corpa grauia cadũt deorsũ. Et cũ arguit̃ cõtra hanc opinionem corpa late figure cũ supnatẽt aq̃ mag̃ deberent ferri sursũ in aere, ꝓpt̃ plures exalationes eleuantes corpa lata sursũ. Hãc obiectionẽ soluebat Democrit⁹ dicẽs ꝙ hm̃oi exalationes cũ sũt in aere sũt disgregate q̃ i aqua erãt congregate. Et iõ vt dicebat ipse exalationes nõ p̃nt cõtrapellere corpa grauia sursu in aere sicut in aqua. Sed illud dictũ Democriti nõ ẽ rõnabile. q: nisi ille exalatões eẽnt eleuate contingeret grauia late figure cũ supnatare in aqua ⁊ ꝑ aerem volitare aut saltim tardius moueri. ⁊ corpora minus grauia rotunda cadere deorsũ ⁊ descendere ⁊ velocius moueri. Iõ aliam causam assignat pħs dicens ꝙ corporũ quedã sũt facilis diuisiõis sicut sũt q̃ nõ sũt terminabilia termino ꝓprio. ꝫ bene termio alieno. ⁊ quanto sunt magis terminabilia termio alieno ⁊ min⁹ termino ꝓprio tãto sũt facili⁹ diuisibilia. ob hoc aer ẽ facilioris diuisiõis q̃ aq̃. Alia sũt corpa bene termiabilia termino ꝓprio ⁊ male termio alieno. ⁊ q̃nto sũt magis terminabilia termino ꝓprio ⁊ min⁹ alieno tanto sunt difficilius diuisibilia. ⁊ iõ terra inter oĩa elementa est difficilius diuisibilis. Et hec potentia. s. facilis diuisionis ꝑficit̃ ex duob⁹. s. raro et humido. Simili᷑ corpoꝝ que nata sũt diuidere quedã facili⁹ diuidũt ⁊ alia difficilius. Unde potentia actiua ad diuidẽdũ maxie videt̃ cõpleri ⁊ ꝑfici in trib⁹. s. duro graui ⁊ acuto. ⁊ q̃nto min⁹ hꝫ de istis trib⁹ tãto aliq̃d ẽ min⁹ diuisiuũ.

Sciendũ est secũdo ꝙ latitudo ẽ impeditiua potentie diuisiue. ⁊ rotũditas ⁊ acuties iuuant potentiã diuisiuã. Rõ h⁹ ẽ. q: corpus late figure sub se comprehẽdit multũ de medio ⁊ ita est maior resistentia ex parte medij q̃ quando corpus est rotũdum vel acutũ. quia tunc non multũ comprehendit sub se de medio diuisibili. ⁊ ita nõ ẽ magna resistentia ex ꝑte medij. Et quia aq̃ ẽ difficilius diuisibilis q̃ aer a toto genere. iõ q̃dã corpa late figure nõ descẽdunt in aq̃ que cadunt deorsum in aere.

Quibus notatis sic conclusio r̃nsiua. quãuis figure grauiũ ⁊ leuiũ simpliciũ nõ sũt cãe suoꝝ motuũ. sũt tñ cãe velocitatis ⁊ tarditatis motuũ eorũdẽ. Pria ꝑs pꝫ. q: nature corpoꝝ grauiũ et leuiũ sũt cause suoꝝ motuũ. cũ ģ figure coꝝ nõ ꝑtineant ad naturã eorũdẽ. ex inde seq̃t̃ ꝙ non sũt cãe motuũ eoꝝ. Secũda ꝑs pꝫ. q: maior vel minor virtus corpis grauis vel leuis facit ad maiorẽ velocitatẽ mot⁹ aut tarditatem ģ figure coꝝ nõ sũt totales cãe velocitatis ⁊ tarditatis mot⁹ eorũdem. ⁊ cũ ipe figure aliq̃d faciant ad tarditatẽ ⁊ velocitatẽ ꝓ quãto impediunt vl̃ iuuãt diuisionẽ medij vt dictũ ẽ. sequit̃ ꝙ figure sunt cãe velocitatis et tarditatis mot⁹ grauiũ ⁊ leuiũ. Iõ dicit pħs ꝙ q̃nto potẽtia motiua ipi⁹ mobilis magis excedit potentiã medij ad distrahij ⁊ diuidi tãto mobile velocius moue᷑ ꝑ mediũ. ⁊ potentia motiua ad hoc ꝙ excedat resistentiaꝫ medij iuuatur ꝑ figuram rotundam vel acutam ⁊ impeditur per figuram latam. ģ figura facit ad velocitateꝫ ⁊ tarditatẽ ⁊ q̃ ad eq̃litatẽ mot⁹. Et ꝑ hoc pꝫ r̃nsio ad q̃situ.

Ad rationes ante oppositum. ꝺ: ꝙ bene probant ꝙ figure corpoꝝ simpliciũ aliquid faciunt ad velocitatẽ ⁊ tarditatem mot⁹. ꝫ non ꝓbant ꝙ faciant ad essẽtiã ipius vt pꝫ in cõstructione. Auctoritas allegata ẽ ꝓ dictis. Et tãtũ de q̃one ⁊ per ꝯñs de toto libro de celo ⁊ mundo.

Seq̃tur liber primus de generatiõe ⁊ corruptione.

De generatione aũt et corruptione ꝛ natura ꝛc.

Circa initiũ primi libri de generatiõe et corruptiõe queritur primo vtrum de corpore mobili ad formã sit sciẽtia tã de subiecto huiꝰ libri ꝓprie aristotel' qui grece dr̃ perigeneos. Arguit' ꝙ nõ. qꝛ de corpe mobili ad formã nõ est scia. qꝛ tale ẽ gñabile et corruptibile: et ꝑ ꝯsequẽs singulare. ʒ de corruptibilibꝰ ꝛ singularibꝰ nõ est scia. vt hꝫ ex primo posterioꝝ. ergo ꝛc. Secũdo arguit' de nõente nõ est scia. ʒ multa entia gñabilia ꝛ corruptibilia nõ sũt: vt rosa. pluuia. ꝛ hmõi. ergo de corruptõe et gñatõe nõ est scia. Tertio sic: scia denomiatur a suo subiecto. sed hec scientia dr̃ de gñatõe ꝛ corruptõe. ergo corpꝰ gñabile ꝛ corruptibile ẽ subiectũ huiꝰ libri ꝛ nõ corpꝰ mobile ad formã. Ad oppositũ sunt rationes expositoris phi partẽ affirmatiuã tenentis.

Sciendũ est primo ꝙ in octo libris physicoꝝ determiatũ est de corpore mobili ꝯsiderato scd̃m cõem rõnẽ corporis mobilis. ꝛ in libro de celo ꝛ mũdo determiatũ ẽ de corpe mobili ad vbi. ʒ in isto libro determinat' de corpe mobili simpliciter ad formã in cõi siue sit forma essentialis siue accidẽtalis siue corporis simplicis. siue mixti. siue ꝑfecti. siue imꝑfecti. ʒ de corpe mobili ad formam corporis mobilis imꝑfecti put est i via ad talem mixtionẽ cõsiderat' in libro metheororũ sed de corpe mobili mixto ad formã inaiati imꝑfecti cõsiderat' in libro de mineralibꝰ. d̃ corpe aũt mobili mixto ad formã aĩati cõsiderat' in sequẽtibꝰ libris de aĩa. scꝫ i libro de vegetabilibꝰ ꝛ plãtis. et in libris de aĩalibꝰ.

Ex isto pꝫ ꝙ iste liber tenet tertiũ ordinẽ inter libros phie naturalis. nã cõe ẽ añ speciale. ideo liber physicoꝝ primꝰ ẽ. Et qꝛ motus localis siue ad vbi simplicior ẽ aliis motibus ꝛ cõior. ideo liber de celo scd̃ʒ ordinẽ tenet. Et qꝛ priꝰ est aliq̃d ꝯsiderare simpliciter ꝙ ꝯtracte. ideo corpꝰ mobile ad formã i cõi cõsideratũ de quo agit' i isto libro' precedit in ꝯsideratõe scie ꝙ corpꝰ mobile ad aliquã formã determiatã. Et sic pꝫ ordo huiꝰ libri perigeneos ad alios libros natural' phie.

Sciendũ est secundo ꝙ corpus mobile gñabile ꝛ corruptibile. dupliciter põt ꝯsiderari. Uno mõ scd̃ʒ suũ esse singulare. ꝛ hoc mõ. qꝛ tale gñatur ꝛ corrũpit'. ideo d̃ ipso tali nõ ẽ scia. Alio mõ põt ꝯsiderari scd̃m suũ esse vl'e abstractũ a singularibꝰ in q̃bus ẽ cõparãdo ipm ad suas causas ꝛ principia vl'ia a qbꝰ hꝫ eẽ in suis singularibꝰ: ꝛ sic de ipo est scia. Nam ratio mobilis ẽ inmobil'. ꝛ ratio gñabilis ẽ ingñabil': hoc est ingñabiliter inest. Un̄ licet verũ sit dicere de corpore naturali vniuersalit' accepto ꝙ gñal'r possumꝰ dicere ꝙ est gñabile: corruptibile: sensibile. nõ tñ sic cõsideratũ mouet'. gñat'. corrũpit' aut sentit' d̃ per se. ʒ solũ ex ꝯsequẽti ꝑ quãto est i suis singularibꝰ. Nec valet argumentũ dicendo ꝙ sensus ẽ singulariũ. cũ de nullo verꝫ est dicere ꝙ sit sensibile nisi sit singulare. ꝛ hoc ẽ. qꝛ actꝰ ꝛ opatões sũt singulariũ: ergo de nullo põt dici ꝙ sit sensibile nisi sit singulare. q̃uis eñ sensꝰ q̃tum ad actũ sentiendi sit ipo singulare: ita ꝙ id qd̃ sentit' sit singulare nõ tñ scd̃m quod sensus percipit sensibile nõ eñ color particularis ẽ obiectuꝫ ꝓprie q̃uis nũꝙ videat' nisi hic color particularis. ꝛ huiꝰ rõ ẽ. qꝛ visus videt scd̃m moduꝫ q̃ est natural' sub hic ꝛ nũc. Et ꝓporcõabil'r dicendum est de gñabili ꝛ corruptibili respectu gñantis et corrumpentis.

Sciendũ est tertio ꝙ motꝰ ꝛ mutatio tñ in q̃ttuor generibꝰ inueniũtur. scꝫ in substãtia q̃titate. q̃litate. ꝛ vbi. Motꝰ aũt ad vbi nõ pt̃ dici motꝰ ad formã. ꝛ rõ huiꝰ est. qꝛ ꝑ ipm nõ acq̃rit' in mobili aliqua forma absoluta. ꝛ ita ꝑ corpus mobile ad formã in titulo questiõis intelligit' mobile ad substãtiã qualitatẽ ꝛ quãtitatẽ. Et qꝛ inter illos motꝰ vel mutatões mutatio ad substãtiã ẽ pricipalior ꝛ ãnectũt' ꝛ subsũt alii motus. s. augmẽtatio. alteratio. idõ ille liber denoiat' de gñatõe ꝛ corruptõe. q̃uis in isto libro agat de omĩ motu ad formã. Nec sequitur ꝙ corpꝰ gñabile ꝛ corruptibile sit subiectũ huiꝰ scie. qꝛ nõ oportet semꝑ denomiari sciam a subiecto ꝓprio. ʒ aliq̃n a pte digniori. vt in isto libro vel aliquo alio.

Cõclusio respõsiua de corpore mobili ad formã est scia tã de ꝓprio subo huiꝰ libri. Pria ꝑs pꝫ. qꝛ corpꝰ mobile ad

formā est ens itelligibile hñs ptes ⁊ pprietates. ergo ⁊c. Secūda ps pȝ p diffinit o nē subiecti attributōis sibi couenietē. ⁊c.

Dubitatur primo. an de corruptione sit scia naturalis. Videt̄ φ nō. q: corruptio nō ē natural'. imo pter naturā vl' ɔ. ergo de corruptōe nō est natural' scia. Dicit̄ φ aliqua res pōt dici natural' dupliciť. Uno mō. q: cadit sub itētōe nature vl'is nō primo ⁊ p se. ʒ secūdario p̄ q̄tō non pōt fieri gn̄atio alicui⁹ sine corruptōe alteri⁹. ʒ corruptio ē ɔtra naturā pticularē q̄ dr̄ forma. Alio mō pōt dici natural'. q: eueniat ſm naturā ita φ habeāt fundamētū in aliquo naturali pncipio. ⁊ hoc mō corruptio dr̄ natural'. q: fundat̄ in materia q̄ dr̄ natura. materia eīn natural'r ē puationi admixta sȝ materia hoꝝ inferioꝝ. Et sic de corruptōe ē scia natural'. q: scia natural' hȝ ɔsiderare de omi eo qd̄ pōt seq̄ ex pncipio nature ⁊ qd̄ etiā pōt cadere sub intētōe nature. Dicitur vltra φ scia natural' nō ē practica. ideo nō solū hȝ ɔsiderare vnū oppositoꝝ sic practica. ʒ ē speculatiua q̄ est eadē oīu oppositoꝝ. ideo nō solū hȝ ɔsiderare gn̄atione. sed etiā corruptionē oppositā generationi.

Dubitatur secundo vtrū re corrupta possit scia ei⁹ pmanere in aīa. Ad hoc dicit Egidi⁹ φ res ipe pn̄t hēre triplex esse. Unū in scipis qd̄ eē hn̄t qn̄ existūt i rerū natura. Aliud eē hn̄t i suis causis. Et aliud hn̄t in intellectu. Et h eē ma se hn̄t p ordinē nā si res sint i scipis hn̄ sūt i suis causis ⁊ in itellectu. si vo sint i suis causis vl' intellectu nō oportet φ sint i scipis. multa eīn sūt i itellectu q̄ n̄ sūt i scipis nec i suis causis sic ens rōis. Si ḡ res n̄ sint i scipis dū tn̄ hēant eē i suis cāis hn̄ sūt scibiles. q: qddītas rei materialis ē obiectū nr̄i itellect⁹. Et ad h φ cognoscat̄ ab itellectu sufficit φ sit i potētia. Nec placet ipi Egidio hic mod⁹ loquēdi φ destructa re q̄tū ad eē actuale φ remaneat q̄tū ad eē essentie. q: ipossibile ē φ destruat̄ penes eē exn̄tie ⁊ φ remaneat eēntia q: dstruens pmis substātijs ipossibile ē aliqd alioꝝ remanere. q: vnūqdq: remanet sub suo esse Nisi qs velit dicere φ remaneat in potētia tm̄. s. i suis pncipijs actiuis ⁊ passiuis p pinqs et etiā remotis ⁊ nō i potētia formali. q: ipe Egidi⁹ nō poit ichoationē formaꝝ. Sic ḡ illa potētia actiua et passiua sufficit ad h φ res sciat̄ ⁊ remaneat scia in itellectu Sȝ verū ē vt dicit ipe Egidi⁹ φ nō possumus de nouo acq̄rere sciaȝ de aliq̄ re gn̄abili ⁊ corruptibili nisi haberet eē actuale. q: intellect⁹ nr̄ acq̄rit sciaȝ mediāte sensu q̄ ē singulariū actu existētiū. ʒ scia acq̄sita si dstruatur res q̄tū ad eētiā manēt fantasmata i fātasia ⁊ spēs intelligibil' in itellectu q̄bus mediātib⁹ adhuc pōt sciri ⁊ intelligi. ⁊ sic si nunq̄ fuissȝ rosa in actu nō haberem⁹ sciaȝ d ea: ʒ postq̄ haberem⁹ sciaȝ d rosa ipa corrupta q̄tū ad eē existētie remaneret i potentia i suis causis mō pdicto possum⁹ hre sciētiā de ea nā spēs itelligibilis q̄ ē in itellectu ē formali⁹ in cognitōe rei. destructo aūt materiali ⁊ remanēte formali dr̄ res remanere. sicut ptȝ de significatōe noīs. nā in significatione nois res existēs extra itellectū est q̄si matiale sigficatōis noīs. ʒ ɔcept⁹ rei formatus in aīa p spēm intelligibilē est tantū formale in significatōe. q̄uis igit̄ variet̄ materiale i remanēte formali in aīa nō cadit nomē a sua significatōe. ideo re existēte aut nō extūte in noie idē significat. exēplū ē de loco q̄ est imobilis rōne formali in eo qd̄ ē sit⁹ et ordo a cōcauo celi q̄uis materiale loci qd̄ est supficies corporis ɔtinētis variet̄. ⁊ ita diceret̄ de fluuio ⁊ cinerib⁹. vt ptȝ. 4. phi.

Ad rōes aūt oppositū pȝ solutio ex dict̄. ⁊c. Seqtur text⁹. Antiquorū quidē igit̄.

Querit̄ secūdo vtrū ponentes vnū principiū materiale possint saluare distinctionē gn̄atiōis ab alteratiōe. Arguitur φ sic. mot⁹ ⁊ mutatiōes distingūtur per terminos ad quos sūt: ergo ad distinctionem motuū ⁊ mutationū impertinens ē distinctio subiectoꝝ. Secūdo sic pħs poit vnū materiale principiū oīm alterationū ⁊ saluat distinctionē alteratiōis a gn̄atione. ergo similiter antiq̄ ponētes vnū materiale pncipium poterūt saluare distinctionē generationis simpliciter ab alteratōe. In oppositū ē pħus in secūdo cap. hui⁹ libri. Pro rn̄siōe

Sciendum est primo. φ postq̄ pħs posuit materia hui⁹ libri ⁊ ordinē tractādi in phemio ɔsequēter detiat ordinē pmissū de natura gn̄atōis ⁊ corruptiōis et de natura annexoꝝ ipi⁹ alteratiōis augmētatiōis: nutritōis: actionis ⁊ passiōis tact⁹.

et mixtionis.ꝛ hec ẽ materia p ordinẽ huiꝰ libri primi. Deinde in secũdo peragit de natura gñatoꝝ ꝛ corruptoꝝ ꝛ de causis generatõis ꝛ corruptõis determiãdo aũt de natura generatõis ꝛ corruptõis.primo recitat opiniones antiquoꝝ ꝛ iprobat eas. Deinde determĩat scd̃z opinionẽ ppriã ꝛ tractat de nature gñatõis ꝛ corruptõis simpliciter

Sciendũ est secũdo ꝙ ãtiq̃ philosophi ignorauerũt naturã materie ꝛ forme ꝛ nõ ꝯsiderauerũt nisi pncipiũ materiale insufficiẽter.q2 ꝯsiderauerũt ip3 eẽ actu ens.ꝛ quidã posuerũt ipm ignẽ esse pncipiũ materiale.alij aerẽ.alij aquã.alij aliqd̃ mediũ inter aerẽ ꝛ aquã. Alij posuerũt plura principia materialia sicut Empedocles posuit q̃ttuor elemẽta eẽ pñcipia oim ꝛ litẽ.ꝛ amicitiã eẽ pñcipia existẽtie ꝛ nõ existẽtie.Sz anaxagoras posuit infinita pñcipia homiomera esse principia rerũ vt infinitas ptes ossis esse pncipia ossis. Sz democritꝰ ꝛ leucippꝰ posuerũt ifinita corpora indiuisibilia differẽtia positõe ordine ꝛ figura eẽ pncipia reꝝ ꝛ sic insufficienter tetigerũt naturã materie.nihil cognoscẽdo de forma. Aduertendũ tamẽ ꝙ Anaxagoras et Empedocles quodãmodo ꝯtrarie se habẽt in positiõe pncipioꝝ.q2 Empedocles ponit quattuor elemẽta esse simpliciter principia oiuz.etiã homiomeratorũ q̃ ponit Anaxagoras esse principia.sed ecõtra anaxagoras posuit sua pncipia homiomera eẽ pñcipia elementorum.

Sciendũ est tertio ꝙ generatio simpliciter distinguit a generatione scd̃m quid.ex parte duorũ.sez subiecti.ꝛ termini. Subiecti quidẽ.q2 subiectu3 generationis simpliciter est ens in pura potẽtia.que ẽ potentia ad esse substãtiale.sed subiectũ generationis scd̃m quid est ens in actu simpliciter.sez ens in actu substãtiali.ꝛ in potentia scd̃m qd sez ad esse accidẽtale.ꝛ ita gñatio scd̃m qd ẽ idẽ scd̃m rẽ ꝙ alteratio aut alia mutatio accidẽtalis. Ex pte vero termioꝝ differũt.q2 terminꝰ generationis simplicit̃ ẽ forma substãtialis ꝛ terminꝰ generatõis scd̃m quid est forma accidẽtalis.

Cõclusio prima.antiqui ponẽtes vnũ principiũ materiale necessario hñt dicere generationẽ esse alterationẽ. Probatur quia materiale principiũ deb3 manere vnũ ꝛ idem in tota transmutatione.cum ergo scd̃3 eos sit ens i actu.sequitur ꝙ vnũ ꝛ idem in tota transmutatõe manet vnu3 et idem in actu.s3 alteratio est qñ manẽte eodẽ in actu fit variatio in passibilibꝰ qualitatibus.ergo mutatio facta in illo principio materiali qd̃ est in actu scd̃m eos est alteratio vel aliqua accidẽtalis mutatio.na3 qd̃ euenit enti in actu est eius accidẽs.ꝛ ita destruũt generationẽ substãtialẽ.ergo ꝛc̃.

Conclusio secũda. ponẽtes plura principia materialia videntur apparent saluare generationẽ ꝛ alterationẽ distingui ab alijs motibꝰ.tñ dictũ illoꝝ destruit omnẽ mutationẽ ad formã. Prima pars pz q2 ex cõgregatione illoꝝ principioꝝ dicunt res fieri ꝛ ex segregatione res corrũpi ꝛ fm mutationẽ eoꝝ in figuris ꝛ ordinem dicũt alias mutationes fieri.ergo apparenter videntur saluare omnẽ mutationẽ. ideo dicit phũs ꝙ anaxagoras propriã voce3 ignorauit ꝛ sibijpi cõtradicit ponẽdo multa principia.et ponẽdo generari ꝛ corrumpi eẽ idẽ qd̃ alterari.quia ponẽtes eẽ plura pñcipia habẽt ponere oẽs mutatões eẽ distinctas.

Secũda pars sez ꝙ destruãt omnẽ motũ ad formã.q2 scd̃m illos illa plura principia materialia sunt prima principia. cum ergo illa prima principia non fiant ex alterutris neq3 ex alijs seq̃tur ꝙ ñ sũt generabilia nec corruptibilia.& si generatio sit impossibilis alteratio erit impossibil'.ergo ponẽtes plura principia materialia destruũt omnẽ mutatione naturalem. Et si quis diceret ꝯtra hãc rationẽ ꝙ possibile ẽ aliquid alterari sine eo ꝙ substãtialiter mutetur.ꝛ ita nõ videtur ꝙ si trãsmutatio in substãtia est impossibilis ꝙ alteratio sit impossibilis. Ad hoc dicẽdũ est ꝙ alteratio pfectiua sicut ẽ illuminatio põt esse possibilis in aliquo corpore.ꝛ tñ trãsmutatio i substãtia erit ipossibilis. Sz loquẽdo de trãsmutatõe corruptiua q̃ ẽ cũ abiectõe vniꝰ ꝯtrarij ꝛ accessu alteriꝰ illa hñ põt f eri actu in corpore sine corruptõne substãtiali.& si corruptio substãtialis sit impossibil' talis alteratio ẽ impossibil'.q2 gñatio ꝛ corruptio sũt termini ꝛ fines talis alteratiõis. Modo si finis sit impossibil' id qd̃ est ad finẽ est impossibile.ꝛ tamen id qd̃ est ad finem põt esse actu absq3 eo ꝙ finis sit.

Secūdo ꝓbaṫ cōclusio. Oīs mutatio naturalis de cōtrario in cōtrariū est. ſ vnū ꝯtrariū nō fit eſſentialiter aliud: vt albedo ñ fit nigredo. ergo in omī trāſmutatiōe ſubſtātiali opoꝛtet aliquā materiā p̄ſuppoui: quod eſt cōtra negātes vnū materiale pꝛincipiuꝫ ⁊ ponētes plura. Sciendū eſt ꝙ iſti ponētes plura p̄ncipia ponebāt ipſa plura ſemꝑ eſſe actu ens: ignoꝛātes tñ actū illoꝝ. ſcꝫ foꝛmā. Tertio arguiṫ ad ꝯcluſionē. ſi alteratio eſt neceſſe eſt vnū ſubiectū eſſe. ⁊ ſi vnū ſubiectū ſit neceſſe eſt oēꝫ alteratione poſſe fieri. q: oim habentiū tranſmutatōem adinuicē materia eſt vna: vt habeṫ i textu: ⁊ poſt ea declarabiṫ. ergo negātes vnum materiale p̄ncipiū ⁊ ponētes plura deſtruūt alteratio nē: ⁊ ꝑ ꝯñs oēm tranſmutationē naturalē.

Concluſio tertia. Empedocles

in poſitiōe ſua cōtradicit ſenſui ⁊ rōni ⁊ ſibi ipſi: ⁊ inſufficiēter tractauit an ſit vnū pꝛincipiū vel plura. Pꝛimum patet. q: poſuit ꝙ vnū elemētū nō pōt i aliud trāſmutari. cuiꝰ oppoſitū patet ſenſui. Secūdū patet. q: dicit elemēta nō poſſe trāſmutari adinuicem. ⁊ iterū dicit ex his fieri mixta: qḋ ē ꝯtrariū rōni. quia ſi impoſſibile ſit ea adinuicē trāſmutari: impoſſibile eſt mixta ex his fieri. Tertiū pꝫ q: dicit elemēta ingenerabilia ⁊ incoꝛruptibilia: ⁊ tamē ponit ꝙ adueniēte vniuerſali amicicia cōgregantˀ elemēta remotis eoꝝ qualitatibꝰ in vnū chaos: ⁊ deſtruitur mūdꝰ. ⁊ adueniēte lite vniuerſali recupatis qualitatibꝰ oibꝰ eoꝝ ſegregantˀ elemēta: ⁊ generaṫ mūdus. ⁊ ita poſuit elementa generari ⁊ coꝛrūpi. nā elemēta nō poſſūt amittere ⁊ recupare ſuas q̄litates: ~~quoniā~~ generantur ⁊ coꝛrūpūtur. Sed diceret Empedocles ꝙ tūc ſoluꝫ quādo adueniret vniuerſalˀ amicicia erāt coꝛruptibilia ⁊ nō ſemꝑ. Sed hoc dicere nō valet. q: cū coꝛruptibile ⁊ incoꝛruptibile radicētur in natura rei. Incoꝛruptibile ñ pōt fieri coꝛruptibile: aut ecōtra. ergo ſi elemēta ſint tūc corruptibilia ſequereṫ ꝙ ⁊ ſemꝑ. Quartū patet. ſcꝫ ꝙ iſufficiēter determinauit an ſit vnū aut plura p̄ncipia. q: Empedocles nō declarauit an ipm chaos ſit pꝛincipiū elemētoꝝ aut ecōtra. an ipa elemēta ſint pꝛincipia ipiꝰ chaos. ĝ ⁊c̄.

nisi quia

Ad rationes ante oppoſituꝫ.

Ad pꝛimā ḋ: ꝙ diſtinctio ſubiectoꝝ nō ē ım pꝛtinēs ad diſtinctiōem motuū. q: motus eſt actus entis in potētia ſm ꝙ in potentia tā ꝙ̄ ſubiecti ꝓpꝛij. ideo ſubiectū quodāmodo pertinet ad motū ſicut materia ad foꝛmam. Ad aliā ḋ: ꝙ pħs ponit vnū pꝛincipium materiale qḋ ſm ſe ē pꝛincipiū nō actu ens tantū: ⁊ nō tota ſubſtantia rerū. Sꝫ iſti antiqui ponūt vnū vel plura pꝛīcipia materialia eſſe actu ens ⁊ totā ſubſtātiā rerū: qḋ eſt impoſſibile. ⁊c̄. Sequiṫ in textu Oñī aūt.

Queriṫ tertio vtrum ſit vna

materia oim habentiū trāſmutationē adinuiceꝫ. Arguiṫ ꝙ nō. q: pħs. 5. methaphiſic̄. diſtinguēs mōs vniꝰ: dicit ꝙ illa ſunt idem numero quoꝝ materia eſt vna. ſed nunꝙ̄ aliqḋ trāſmutaṫ in idē nūero: cuꝫ trāſmutatiō fiat ſemꝑ in oppoſitū. ĝ nulla entia trāſmutationē habentia adinuicē: habebūt vnam materiam adinuicē. Secūdo arguiṫ. nō quodlibet eſt in potētia ad quodlibet. nam materia equi nō eſt in potētia ad generatione equi. ⁊ cū eētiale materie ſit eē i potētia: ſic debemꝰ loq̄ de potētia ſic̄ de maťialitate. cū ĝ in oibus coꝛpoꝛibꝰ nō repeiaṫ vna rō potētalitaṫ: ſequiṫ ꝙ i eis nō repiṫ vna materia. Tertio ſic. ſi oim trāſmutabiliū adinuicē materia eſt vna. vel eſt vna ſm eſſe: vl ſm eſſentiā. nō ſm eſſe: q: quoꝝ nō eſt vna foꝛma hoꝝ nō eſt dare vnū eſſe. mō diuerſorū generabiliū ſunt diuerſe foꝛme: ⁊ per ꝯñs diuerſa eſſe. Nec eſt vna ſm eſſentiā. q: cuꝫ diuerſoꝝ gn̄abiliū ſint diuerſe eſſentie: materia q̄ eſt de eſſentia vnius potent etiaꝫ eſſe de eſſentia alterius. nullo ergo mō materia gn̄abiliū pōt eſſe vna. ergo ⁊c̄. In oppoſitū eſt pħs tertio capitulo huiꝰ libri diſputās ꝯtra antiquos ponētes plura pꝛincipia materialia: vbi dicit ꝙ omniū tranſmutabiliuꝫ adinuicē materia eſt vna.

Sciēdū eſt pꝛimo ꝙ materia po

teſt dupliciter cōſiderari. Uno modo quantum ad actum. ſcilicet ſcḋm ꝙ eſt ſub foꝛma ⁊ per habitudinem quaꝫ habet ad determinatam foꝛmā per diſtinctas diſpoſitiones: quibus diſponiṫ ad illā ⁊ nō ad aliā. Alio modo poteſt cōſiderari ſm eſſentiam: videlicet vt eſt denudata et expoliata ꝑ itellectū ab omī foꝛma determiata ⁊ ab omī diſpoſitione ad foꝛmā determinatam.

Concluſio pꝛima. Materia ac

cepta scdm eius potentiā scilicz vt est denudata ab oi forma per intellectū est vna omnib' generabilib' z corruptibilib'. Probatur. quia in quolibet genere causarū ē status z est deuenire ad vnū. vt pbatur. 2. methaphi. sicut ergo deueniēdū est ad vnū primū efficiens z ad vnū finē z ad vnam primordialē formā. sic deueniēdū est ad vnam primā materiam. ergo materia oīm generabiliuz z corruptibiliuz talis est vna. Item in omi motu et mutatione semper supponitur aliquid quod non abijcitur neqz per motū acqritur qd manet sub vtroqz termio mutatōis. hoc aūt nō est forma: ḡ materia.

Secūda conclusio. materia proxima z disposita ad susceptionē forme non est vna in omnib' habētib' trāsmutationez adinuicē. Patet. qz alij z alij actus requirūt aliā et aliam potentiā cum actus proprius vniuscuiusqz rei recipiatur in propria potētia. cum ergo materia scdm suā naturā sit in potentia ad formam. sequitur qz scdm diuersitatē formarū est diuersitas materiarum. vt liquabiliū materia est aqua z ycopernatuz z ignitorū materia est sicca. ergo nō habentiū transmutationē adinuicez materia proxima non est vna.

Sed dubitatur quomō materia scdm se considerata dicatur vna in omib' generabilibus z corruptibilibus cum nihil idem videatur esse in diuersis speciebus.

Sciendū est qz prout habet cōmentator duodecimo methaphi. materia nō est vna per aliquā vnā indiuidualem formā: sed est vna per indifferentiā. qz si omnis materia absoluet ab omni forma vel cōsideraret vt absoluta ab omni forma non remanet nisi ipsa sola. nam cum sit actus qui distinguit vt habetur. 9. methaphi. vbi nullus est act' ibi nulla est distinctio. z qz in materia vt sic nullus intelligitur actus: sz est pura potentia excludēs omnē actū. ideo nulla est ibi distinctio. ergo materia prima scdm se cōsiderata est vna omniū per indifferentiā. qz non habet per quid differat. Unde phs. 5. methaphi. loquens de modis vni' vult qz vnitas materie sit quasi vnitas generis. nō est ergo aliquid vnū per vnitatem forme. licet cū species sit vna: genus tamē non est vna forma. nam vt vult temistius primo de aia cōceptui speciei correspōdet ypostasis hoc est respondet in natura aliquid vnū. s. vna forma quā recipit talis conceptio vt fundamentū. sed generi nō cōpetit talis vnitas. z ideo generis concept' sine ypostasi sumptus est ex tenui singularū similitudine collect'. vnitas ergo generis est ex quadā tenui similitudine singularū et ex remotiōe differentiarū. vt remouendo ab hoie z leone rationale z irrationale remanet aial. Gene ergo dicit qz vnitas generis est quasi vnitas materie. z ecōuerso. cū quelibet illarum sit per indifferentiā et non per vnitatē forme.

Patet igitur materiā esse vnā. nō quālibz. sed primā. z patet qua vnitate est vna. quia per quandā indifferentiā vna est. Utrum aūt preter hanc vnitatē sit alia vnitas. Possumus dicere qz est etiā vnitas per attributionē ad omnē formā. qz data quelibet materia generabiliū ipsa pōt fieri materia cuiuslibet forme date z proportionari actui z de hoc videbitur alias lati' qz generabiliū z corruptibiliū materia nō pōt esse vna.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicitur qz illa sunt eadez numero que habent vnā materiā numero singularē z indiuidualem. sed ista nō sunt eadem numero: ergo eandē materiā habent remotaz per indifferentiā modo declarato. Ad secūdaz dicitur. qz quis ~~modo quoddā~~ generabile sit in potentia specifica ad quodlibet aliud. tamē ex quolibet generabili potest fieri aliud ppter potentiā remotā nisi forte accidat impedimentū per accidens ppter improportionē qualitatum. quia ex grano milij non posset fieri leo cū scdm pportionem reqrat alia materia. Ad tertiā dicitur qz non est eadē materia omniū generabilium z corruptibiliū scdm esse sed bene scdm eēntiā si accipiatur scdm se: sed si accipiatur vt ē determinata p formā est pars determiatē eēntie z h de qōne. Seqt i textu. Democrit' aūt.

Queritur quarto vtruz democritus ponēs corpora indiuisibilia esse principia rerum possit saluare distinctionē generationis ab alteratione z ab alijs motibus

Arguit qz sic. vnūquodqz componitur z fit ex hijs in que resoluitur. s res naturales resoluūtur i corpora athomalia positōe ordine z figura differētia. ergo ex his fiunt

et cōponūtur. et per ɔsequēs per ɔgregatio nē huiusmodi corporū fiunt generatōnes. et p disgregationē corruptiones. et per transmutationē huiusmodi corporū in vnogenito in positione et ordine fiūt alteratiões et p ingressuz et recessum diminuūtur et augent corpora. Minorē probat democrit⁹. q: pos sibili posito in esse nullū sequitur impossibile. sed possibile est quodlibet corpus naturale scdm quodlibet signū siue punctū diuidi. q: diuisibile si scdm aliquod signuz et de facto diuiditur: ergo scdm quodlibet. quia nō est maior ratio de vno q̄ de alio. ponat ergo q̄ aliquod corpus actu sit diuisuz fm quodlibet signum: vel ergo diuisione facta nihil remanebit vel remanebunt magnitudines diuisibiles vel puncta: vel superficies vel passiones vel corpora indiuisibilia. sed nullum horum potest dici preter vltimum. Non enī primū potest dici. quia corpus ex nihilo fieret et esset. Nec secundū. quia punctū additū puncto non auget ipsum: quod patet. q: in linea recta sunt tm̄ duo puncta in actu lineam terminantia. et si diuidat in duas medietates fient quattuor puncta. si ergo puncta aliquid augerent cum in magnitudine diuisa sint plura pūcta in actu q̄ in nō diuisa: sequeretur q̄ omnes ptes magnitudinis simul sumpte essent maiores q̄ totū in resolutione. ergo corpora nō redinquūtur pūcta. Et eadem ratōe probari posset q̄ neq3 supficies. quia cum sit indiuisibilis scdm profundum vna addita alteri nō augebit ipsaz scdm pfundū. cū igitur corp⁹ sit pfundū nō potest componi ex superficiebus. et per consequēs neq3 resolui superficies. Nec potest dici quintū. sc3 q̄ relinquat passio. quia illud quod relinquitur ex diuisione segregabile est ab alio et existit diuisione facta. sed nulla passio segregabilis est a suo subiecto. ergo passio nō relinquit corporibus diuisis. Relinquit ergo q̄ corpa q̄ diuidūt: diuidunt in corpa īdiuisibilia. quare per consequēs componunt ex ipsis. et sic talia corpora sunt ponenda. Iterum arguit sic Democrit⁹. Quicquid apparet sensui est verum. sed sunt aliqua corpora scdz sensum indiuisibilia: ergo sunt ponenda. Preterea illa sunt ponenda per que saluari pōt gnātio et corruptio rez: ƀ hoc nō fit nisi cōgregatione et segregatione principiorū. principiū aūt est indiuisibile. q: si esset diuisibile iam esset principiatū. corpus etiā non pōt fieri ex non corpore. ergo oportet ponere corpora athomalia. quoz cōgregatione res generātur et segregatōe corrūpūtur etc.

In oppositum est phūs in quarto et quinto capitulis huius tractatus.

Sciēdū est primo q̄ postq̄ philosophus recitauit opiniones antiquorum de principijs naturalibus et ostendit q̄ nullus eoz scdm rei veritatem rerum naturalium saluabat transmutationem. consequēter comparat positionem Platonis et Democriti adinuicem.

Sciendū est secundo q̄ plato posuit corpora componi ex supficieb⁹ et in superficies resolui. que aūt fuit opinio Democriti satis patuit in ratiōibus aū opposi tum. Posuit enī Plato corpora indiuisibilia esse pricipia rerū. et ad saluādū diuersitatez que i sensu apparet posuit huiusmodi corpora esse infinitarū specierum. et scdz q̄ congregantur aliter et aliter figurata generātur diuersa. sicut ex eisdē litteris aliter et aliter ordinatis fiūt comedie et tragedie. et scdm q̄ hmōi corpora indiuisibilia in aliquo corpore se habēt in alio situ et ordine dicebat tale corp⁹ alterari sicut colores etiā alij et alij scdm aliū et alium situm.

Sciendū est tertio q̄ quia pro incōuenienti habuit Democritus aliquod corpus fieri ex incorporeo. ideo licet posuerit corp⁹ diuisibile posse diuidi scdm q̄dlibz signū. nō tm̄ posuit q̄ diuideret fm q̄dlibz signū ɔtinuatiuū: ƀ scdz q̄dlibz signū diuisiuū. q: si diuideretur scdz q̄dlibet signū ɔtinuatiuū et diuisiuū: tunc diuisione facta non remaneret aliquod continuū et per cōsequēs neq3 aliquod corpus. quare cum corp⁹ diuidatur in ea ex quibus componitur sequeretur q̄ corpus fieret ex non corpore qd̄ habuit Democritus pro inconuenienti.

Conclusio prima. positio platonis est irrationabilior positione Democriti Probatur: quia irratōnabilius est corpora componi ex non corporibus q̄ ex corporib⁹ ergo irratōnabilius est componi corpora ex superficiebus que nō sūt corpora sicut Plato posuit q̄ ex corporib⁹ indiuisibilibus: vt

ponit Democritus. Secũdo. quia Plato per suam positionem non potuit saluare nisi generationē ⁊ corruptionem. Democritus aũt apparenter saluauit oms alios motus. et adhuc Plato non locutus est de omni generatione: sed solum de generatiõe elementorũ. Democritus autem de omni generatione curā habuit. Item ratio Platonis scdm quã suam positionem persuadebat sophistica est et extranea pbo naturali

Arguebat enim ꝙ si nõ essent dabiles superficies indiuisibiles ex quibus cõstituunt corpora sequeret ꝙ añ triangulũ essent multe figure quod est falsum. Democritus aũt ppriis et philosophicis rõnibꝰ persuadebat suam positionem: vt patet ex rõnibus ante oppositũ. Democritus etiam considerabat sensibilia pticularia que sunt plura et a quibus sumebat experientiam. qꝛ experientia est de singularibus. Sed Plato cõsiderat vniuersalia q̃ sunt tota pauca in ordine ad particularia de quibus non habetur experientia. ideo dicitur in textu ꝙ platonici qui fuerũt de numero existẽtiũ indocti idest inexperti intuentes ad pauca idest vniuersalia facile idest debiliter annũciauerunt. Et hoc est qđ solet dici ꝙ aspicientes ad pauca de facili paralogisantur.

Conclusio secunda licet positio

Democriti sit magis apparens: tamen ad eam sequũtur impossibilia. Patet. qꝛ cũ corpus sit continuũ omne corpus est diuisibile. ergo neqꝫ corpus indiuisibile additũ alteri augebit ipsum. et per consequens ex corporibus indiuisibilibꝰ nõ põt aliqđ corpus componi. Nec valet quod dicit Democritus ꝙ corpus nõ diuiditur scdꝫ qđlibet signum cõtinuatiuũ quãuis diuidi possit scdm quodlibet signum diuisiuum. quia in linea idem est punctum scdm rem quod terminat partes adinuicem et super quod cadere potest diuisio. et ita idem est signuꝫ continuatiuum ⁊ diuisiuũ.

Conclusio tertia generatio non

est idem ꝙ congregatio corporum indiuisibilium neqꝫ corruptio est idem ꝙ segregatio eorum. Patet. quia tunc generatio et corruptio essent motus locales. et genitum non esset aliquod vnum simpliciter: sed solum esset vnum congregatione: sicut aceruus lapidum. Sequeretur etiam ꝙ generatio et corruptio non essent mutationes scdm substantiam: sed solũ scdm accidens. Itẽ generatio est huius totius in hoc totum et similiť corruptio: ergo generatio fit absqꝫ diuisione continui et per consequens generatio non est idem ꝙ congregatio et corruptio idem ꝙ segregatio.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam dicitur ꝙ quodlibet corpus et uisibile est infinitum si consideretur sola ratio continui. non tamen oportet propter hoc ꝙ corpus sit actu diuisum in infinitas partes. quia potentia non est ad actuꝫ perfectũ sed est ad actum imperfectum. scilicet ꝙ corpus sit actu diuisum in partes vlterius diuisibiles. nam diuisio semper fit in puncto et cum illi puncto super quod fit diuisio nõ continuetur neqꝫ contiguetur aliud pũctuꝫ semper cadit linea media. naꝫ duo puncta a linea per diuisionem nunꝙ media possũt auferri nisi linea et ita nunꝙ aufertur continuitas quin semper relinquatur in partibus diuisio. Ad secundam dicitur ꝙ non est verum ꝙ omne quod apparet sensui sit verum et maxime circa sensibilia cõmunia: vel per accidẽs: sed sic est in proposito. magnitudo enim est sensibile commune. Ad aliaꝫ dicitur ꝙ corpora athomalia ⁊ si sint parua quantitate: sunt tamen composita ex materia et forma. ideo non sunt simpliciter minima. imo sunt composita et resoluũtur in materiam et formam. et ita sunt principiata et non principia ⁊c̃. Sequitur textus. Determinatis autem his. primo videndũ est vtrũ generaẽ quid simpliciẽ ⁊c̃.

Queritur quinto vtrum sit ali

qua generatio simpliciter. Arguitur ꝙ non. quia si esset aliqua talis generatio esset ex non ente simpliciter. modo ex nõ ente simpliciter nihil fieri potest: ergo ⁊c̃. Minor patet. quia simpliciter idem est ꝙ principaliter vl' vniuersaliter. modo si simpliciter idẽ est ꝙ principaliter siue primuꝫ: tunc nõ ens simpliciter idem est ꝙ non substantia que ẽ primum ens. sed non existẽte substãtia non existit aliquod aliorũ predicamẽtoruꝫ. ergo nõ ens simpliciter illo modo idẽ est ꝙ nihil et per ꝯsequens ex non ente simpliciter illo modo nihil fit. Similiť si li simpliciter ideꝫ

sit qd vniuersaliter tunc etiam non ens simpliciter idem erit quod nihil. modo ex nihilo nihil fit. ergo ex non ente simpliciter qualitercunque dicatur non ens simpliciter nihil fieri pot. ergo etc. Secundo sic. si esset aliqua generatio simpliciter: vel esset successiua vel instantanea. non secundum. quia omne quod generatur prius generabatur: vt dicitur secundo physicorum. nec potest dici primum. quia tunc forma substantialis intenderetur et remitteretur: quod est inconueniens. Tertio sic. nihil debet poni a philosopho nisi quod notum est et manifestum ad sensum: sed non est manifestum aliquid generari simpliciter. ergo etc. In oppositum est phs in sexto: septimo: et octauo capitulis huius tractatus.

Sciendum est primo quod postquam phs determinauit de generatione secundum opiniones antiquorum quas improbauit. consequenter determinat de ipsis secundum opinionem propriam. Et primo querit philosophus an sit aliqua generatio simpliciter. et similiter de corruptione. De hoc enim dubium fuit apud antiquos. Nam quidam posuerunt generationes simpliciter esse alterationes. alii licet ex suis dictis cognoscerentur ponere differentiam inter generationem et alterationem: tamen suas positiones saluare non poterant. ideo conueniens est dicere an sit aliqua generatio simpliciter vel non.

Sciendum est secundo quod generatio est transmutatio de non esse ad esse. Corruptio vero per oppositum: est de esse ad non esse. et quia mutationes capiunt speciem a terminis ad quos sunt. Conformiter sicut reperitur duplex esse scilicet esse simpliciter: quod est esse substantiale. et esse secundum quid: quod est esse accidentale: ita duplex est generatio. quedam enim est simpliciter que est ad formam substantialem. et quedam secundum quid que est ad accidens.

Sciendum est tertio quod generatio pot dici secundum quid et simpliciter dupliciter. scilicet comparatiue et absolute. Si absolute: tunc generatio cuiuscunque substantie erit generatio simpliciter. et generatio cuiuscunque accidentis erit generatio secundum quid. quia absolute loquendo omnis substantia est ens simpliciter: et omne accidens est ens secundum quid. Si vero comparatiue: tunc comparando substantiam ad accidens generatio simpliciter et generatio cuiuscunque accidentis est secundum quid. Sed comparando vnam substantiam ad aliam: tunc in generatione substantie est generatio simpliciter et generatio secundum quid. quia vna substantia est perfectior alia. et generatio perfectioris substantie est generatio simpliciter: et generatio substantie minus perfecte est generatio secundum quid. Et similiter de accidentibus quia etiam vnum accidens perfectius est albo. Sed preter illos duos modos antiqui posuerunt alium modum per quem distinxerunt generationem simpliciter a generatione secundum quid. Distinxerunt enim sic. quia cum fit aliquid multum sensibile est generatio simpliciter: et corruptio secundum quid. Sed quando econtra fit aliquid multum insensibile est generatio secundum quid: et corruptio simpliciter. Sed isti ponebant differentiam inter intellectum et sensum. ita quod sicut dicebant quod illud quod non est sensibile sit non ens: et quanto aliquid est magis sensibile tanto est magis ens. et absurde cum oportet econtrario dicere. quia inter res corporeas sube minus sensibiles minus habent de materia: et plus de forma.

Conclusio responsiua: Aliqua est generatio simpliciter. Probatur. quia est aliqua transmutatio de non esse substantiali ad esse substantiale. ergo est aliqua generatio simpliciter. et proportionabiliter argueretur quod est aliqua generatio secundum quid. quia est aliqua transmutatio de non esse ~~substantiali~~ ad esse accidentale. igitur.

Aduertendum secundo quod non ens simpliciter pot accipi tripliciter. Vno modo vt idem est quod vniuersaliter. et sic non ens idem est quod nihil. et hoc modo ex non ente simpliciter nihil fit naturaliter. Alio modo simpliciter idem est quod primum siue principale. et sic ens simpliciter idem est quod substantia. et hoc modo ex non ente simpliciter nihil fit. quia si non est substantia non est aliquid aliorum predicamentorum: et per consequens nihil est. Tertio modo non ens simpliciter idem est quod actualiter: et hoc modo non ens simpliciter idem est quod non ens actu. et hoc modo generatio simpliciter est ex non ente hoc modo dicto. scilicet ex eo quod non est actu aliqua substantia: sed tantum potentia. nam generatio est mutatio que est actus entis in potentia. et cum potentia ad esse substantiale sit potentia ad esse simpliciter: oportet quod generatio simpliciter sit ex non ente in potentia ad esse substantiale. Sed contra hoc obiicitur in textu. quia vel illud ens quod est in potentia ex quo est simpliciter generatio est actu aliquod aliorum predicamentorum. vel actu nihil. sed omnia in potentia. non primum. quia tunc accidentia existerent sine sub-

fecto. nec secundũ. q: quod non est actu aliqd nõ debet dici illud: sicut nigrũ qd ẽ i potentia albũ: nõ propter hoc dicitur album. si ergo illud ex quo est generatio simpliciter non est actu substantia neqꝫ accidẽs cũ ens sufficienter diuidatur in illa duo: illud erit non ens. ꝛ sic ex nihilo fiet aliquid: quod est impossibile. Ad huiusmodi solutionẽ habendã interponit phs quandã dubitatiõez que est via ad soluendũ predictaꝫ difficultatem. Est ergo dubitatio de causis perpetuitatis gñationis ꝛ corruptiõis. Ad quod respondet ꝙ duplex est causa. s. effectiua: ꝛ materialis. Causa effectiua est duplex. quedaꝫ est mouẽs ꝛ immobilis: ꝛ hoc est prima causa. ꝛ de tali ptinet determinare ad primũ philosophũ. Alia est mouens ppetuo motu que est celũ: ꝛ pcipue sol. qui cõtinue mouet sub obliquo circulo. ꝛ de hac determinabitur in fine secũdi libri. Nũc autez solũ restat determinare de causa materiali. Et videtur ꝙ ex parte materie non debeãt generatiões ꝛ corruptiones ppetuari. q: quod corrũpitur tẽdit in nihil simpliciter: ꝛ ita videt ꝙ iam sit cõsumptum principiũ materiale: nisi sit infinitũ in actu: qd nõ est dicendũ vt probatũ est tertio phisicoꝝ. Nec põt dici infinitũ ꝙ sit infinitũ in potẽtia diuisionis. q: sequeretur ꝙ posterius generata essent minora prioribus. Ad hoc dicẽdũ est ꝙ ex parte materie est perpetuitas generatiõis ꝛ corruptionis: eo ꝙ generatio vnius est corruptio alterius. id est ad corruptionẽ vni⁹ immediate sequatur gñatio alterius. Unde cũ aliquid corrũpitur fit resolutio vsqꝫ ad materiã: et non corrũpitur materia ꝑm substãtiã. ymo manet eadem sub vtroqꝫ termino gñationis: ꝛ ita non oportet ꝙ materia corrumpatur ad hoc ꝙ generatiões ꝛ corruptiões sint perpetue. Et per hoc patet solutio difficultatis mote. nam subiectum generationis est in potẽtia ad formam rei generande: sed est actu sub forma rei corrumpende. materia enim per nullũ instãs est sine forma. Uerũ est tamẽ ꝙ generatio nõ est per se ex materia ꝑm ꝙ est actuata per formã abijciendam. sꝫ ꝑm ꝙ est in potentia ad formã acquirendã. ꝛ ita subiectum generatiõis simpliciter per se est ens in potentia ꝛ p accidẽs i actu ens Et per hoc patet solutio alterius dubitationis quare scilꝫ dicimus omnẽ generationez esse ex aliquo corrupto. Hoc enĩ non est. qa materia sit denudata ab omĩ forma: sed cuꝫ est in potentia ad vnam est actu sub alia. et simul esse nõ potest sub duabus formis substantialibus: ideo nũꝙ introducitur forma in materia quin abijciatur secunda sub qua est: ideo dicim⁹ ꝙ generatio semꝑ est ex aliquo corrupto. Ex illis patet quid est generatio simpliciter ꝛ quid corruptio. ꝛ quot modis potest dici generatio ꝑm qd. ꝛ quot modis accipitur simpliciter. ꝛ que sit causa ppetuitatis generatiõis ꝛ corruptiõis.

Ad rationes ante oppositũ.

Ad primã dicitur ꝙ ratio illa procedit ex insufficienti diuisione: vt ante patuit. Ad secũdam dicitur ꝙ generatio simpliciter ꝑm propriã rationẽ mutatiõnis est instantanea. sed si capiatur ꝑm ꝙ est admixta alteratiõi: sic est successiua. Ad vltimã dicitur ꝙ nihil debꝫ poni a philosopho naturali: nisi sit cognoscibile ad sensum vel per intellectuꝫ: modo generatio simpliciter non est intellectui immanifesta. ꝛ potest eius cognitio accipi per sensum. ergo ꝛc. Sequitur in textu. Propter quid aũt hoc qdẽ simplicit. ꝛc.

Queritur sexto vtrum generatio vnius sit corruptio alterius. Arguitur ꝙ non. q: generatio ꝛ corruptio sũt mutationes opposite. ergo vna nõ est alia.

Secũdo sic. cum mixtũ corrumpitur resoluitur in quattuor elemẽta sicut ex his cõponitur. ergo corruptio vnius nõ erit semper generatio alterius. ymo quãdoqꝫ plurium.

Tertio arguitur. In mutatione aliquid corrumpitur. scilicꝫ nutrimẽtum. ꝛ tamẽ nihil videtur generari. ergo ꝛc. Quarto sic Generatio scientie in intellectu: ꝛ luminis in medio nullius est corruptio. ergo ꝛc.

In oppositũ est philosophus in textu.

Pro misione ad qstionẽ sciẽdũ est primo ꝙ titulus questionis potest habere duplicem sensum. vnũ quidem talem. an generatio ꝛ corruptio sint vna ꝛ eadeꝫ mutatio siue motus. Et quo ad hoc dicendum est ꝙ dupliciter potest cõsiderari generatio ꝛ corruptio. Uno modo ꝑm proprias ꝛ essẽtiales rationes. ꝛ hoc modo non sunt vna ꝛ eadem mutatio: ymo habent ratiões oppositas. Alio modo possunt considerari ꝑm eẽ ꝛ hoc modo sunt idem motus. q: in omĩ mo

tu aliquid abijcitur. scz termin⁹ a quo. ꝛ aliquid acquiritur. scz terminus ad quem. a͂o i om̄i motu est generatio quedaz ꝛ corruptio licet alia ratione motus dicatur generatiu⁹ ꝛ alia ratione dicatur ꝛ corruptiuus. Aliuz sensum potest habere titulus questionis talē. Utrū ad vnius cōpositi substantialis corruptionē sequitur generatio alterius: ꝛ ecōtra. ꝛ istum sensum capit Aristoteles.

Sciēdum ē secundo ꝙ materia simul ꝛ semel non potest habere plures formas substantiales. alias vnū ens esset plura entia. q: cū quelibet forma substantialis dat esse simpliciter sicut posset habere duas formas substātiales. pari ratione posset habere tres vel quattuor: etiā in infinitū. ꝛ ita vnū ens posset esse infinita entia. Itez act⁹ actiuorū sunt in patiēte predisposito: secundo de anima. modo alia ꝛ alia forma substātialis aliam ꝛ aliā dispositionez in materia reqrit. ergo si due forme substantiales simul essent in vna materia sequeref ꝙ in vna materia possent simul esse dispositiones ꝯtrarie

Et si obijciatur de formis substantialib⁹ eiusdem speciei que requirunt eandē dispositionez. ergo videtur ꝙ simul plures possūt esse in eadē materia. Respōdetur ꝙ cum in habentibus materiā ipsa sit principiū indiuiduationis impossibile est duas formas substantiales: vel etiā accidētales esse simul in eadem materia adequata.

Sciēdum est tertio ꝙ materia per nullū instans potest esse nuda ꝛ separata ab omni forma. q: materia ꝓm se nō ē ens: sed est in potētia ad ens solum. ꝛ efficif ens actu per formaz. si ergo separaretur actu ab omni forma sequeretur ꝙ simul esset ꝛ non esset. quod implicat cōtradictionem. Hoc etiam potest ostēdi ex ordine agentiū. Nam semper agens posterius plura presupponit in actione ꝙ agens prius: sicut artifex plura ꝓsupponit ꝙ natura. ꝛ natura ꝙ agens primū. Cum ergo agens primum possit agere nullo subiecto ꝓsupposito sequitur ꝙ agēs naturale in sua actiōe presupponit materiā Et cum agēns naturale non agat nisi p̄ motum ꝛ transmutationē cuius subiectū oportet esse actu: sequitur ꝙ om̄e agēs in sua actione presupponit materiam actu existentez. ꝛ cum nō sit in actu: nisi per formam substātialem: sequitur ꝙ materia sine forma ꝑmanere non potest: nec sustinere transmutationem agentis naturalis ad formā.

Cōclusio responsiua. Generatio vnius est corruptio alterius: ꝛ econtra. id est ad vnius cōpositi substantialis corruptionē semper sequitur generatio alterius: ꝛ econtra. ita ꝙ in predicta propositōne nō sit predicatio per se ꝛ essentialis seu ydentica: sed sit predicatio per cōcomitantiā. Probatur conclusio. quia corruptio compositi substantialis nihil aliud est ꝙ abiectio forme illius compositi a materia. vel ergo illa forma abiecta inducitur noua forma vel nō Si sic: sequitur ꝙ ad corruptionē vnius sequitur generatio alterius. Si vero illa forma abiecta nō inducatur noua: sequitur ꝙ materia manebit nuda: qđ est impossibile. Eodē modo posset probari ꝙ ad generationē vnius sequitur corruptio alterius. quia cum generatur aliquod compositū substātiale acqritur noua forma in materia. ꝛ cuz materia prius non esset nuda: sequif ꝙ erat sub aliqua forma. vel ergo illa abijcitur adueniente alia vel nō. Si abijciatur: sequitur ad generatiōez vnius sequitur corruptio alterius. Si vero nō abijciatur: seqtur ꝙ due forme substantiales erūt in eadem materia: quod prius probatum est esse impossibile. ergo relinquitur cōclusio vera. Ex quo inferf ꝙ cum materia sit ingenerabilis ꝛ incorruptibilis ꝓm suā substantiam: ꝛ eius appetit⁹ satiari non possit per vnam formaz. ꝛ tamē nō potest simul habere plures formas substātiales: nec pōt manere nuda ab oī forma: seqtur ꝙ materia est causa ꝑpetuitatis generationis ꝛ corruptionis.

Dubitatur an generatio scōm quid semper presupponat corruptionē quēadmodum generatio substantialis. Respondetur ꝙ accidētia sunt duplicia. Quedam enim habent contrariū: ꝛ quedam nō. Habentia em̄ contrarium duplicia sunt. q: quedam sunt que se habent adinuicē ꝙ ambo separari possunt a materia: sicut dulce ꝛ amarum. Alia vero sic se habent ꝙ vnum semper inest materie: vt sunt cōtraria immediata. Dicendum ergo primo ad dubiuz ꝙ in accidentibus non habentibus contrarium: sed tm̄ priuationem oppositam: ge

neratio vnius nō est proprie corruptio alterius. de quib⁹ arguebat tertia ratio ante oppositū: sicut est generatio luminis in medio que non est alicuius corruptio. Dicendū secundo ꝙ in contrarijs que possunt ambo separari a materia nō oportet in generatiōe vnius presupponere corruptionem alteri⁹. illius. scilicz qđ potest separari a materia cū alio cōtrario. q̄uis sit verum dicere ꝙ semp ad generationē vnius contrarij sequit̄ alterius corruptio contrarij medij vel extremi.

Dicit̄ tertio ꝙ in ɔtrarijs immediatis generatio vni⁹ semp est corruptio alterius.

Ad rōnes. Prima soluta est in

primo notabili. Ad secundā dicitur ꝙ impertinens est verum ad corruptionē vni⁹ sequatur generatio vnius vel plurīū. Ad tertiam dicitur ꝙ in nutritione non acquirit̄ noua forma simpliciter: neqꝫ nouum esse: et ita non est ibi generatio simpliciter: sed tantum est ibi partialis generatio pro quāto acquiritur forma ipsius nutrimēti in materia ipsius nutriti. ⁊ ita sicut nō est ibi generatio simpliciter: ita nec corruptio simpliciter.

Ad quartam patet solutio ex solutiōe dubij. ⁊c̄. Sequitur in textu. De generatiōe aūt ⁊ alteratiōe q̇d differūt ⁊c̄.

Queritur septimo vtrū genera

tio differat ab alteratiōe. Arguitur ꝙ nō. q: alteratio est mutatio qua aliquis aliter ⁊ aliter se habet. sed ita est de generatione. q̇a ſm ipsam aliquid aliter ⁊ aliter se habet. ergo generatio est alteratio. Secūdo sic. forma substantialis que per generationem introducitur est quedaꝫ qualitas: vt dicit̄. 5. methaphiē. cū ergo omnis mutatio ad qualitatem sit alteratio. sequit̄ ꝙ generatio erit alteratio. Tertio sic. in omni motu aliquid abijcitur ⁊ aliquid acquiritur. ergo in oīm motu erit generatio ⁊ corruptio. ⁊ ꝑ cōsequens generatio ⁊ corruptio nō differūt ab alijs motibus In oppositum ē pħs in vltimo capitulo secūdi tractat⁹ hui⁹ libri

Sciēdū est primo ꝙ postꝙ phi

losophus in precedenti tractatu determinauit de generatione: consequenter determiat in hoc secundo tractatu de augmentatione ⁊ alteratione. ⁊ pri⁹ de alteratiōe ꝙ̄ de augmentatione. quia alteratio est via ad qualitatē. ⁊ etiā forma substantialis qualitas q̄dam dici potest vt aūt ostēdatur in quo differunt generatio ⁊ alteratio.

Sciendū est secūdo ꝙ in quali

bet re transmutabili duo oportet cōsiderare scz. accidētia inherentia: ⁊ ipm subiectum. et ſm vtraqꝫ potest fieri transmutatio. differēter tamen. q: quando ipo subiecto sensibili manente eodem ſm substantiaꝫ fit mutatio in passionibus ⁊ passibilibus qualitatibus ipsis: siue sint contrarie siue medie: tunc dicitur esse alteratio. ⁊ hoc est diffinitio alterationis. Sed cum totum subiectum mutatur in aliud: nullo sensibili manente eodem dicitur esse generatio. Unde hec est diffinitio generationis. Generatio est mutatio huius totius in hoc totum: nullo sensibili manēte eodeꝫ. ⁊ ita generatio est maxime sensibilis ⁊ apparens quando ex insensibili fit sensibile: hoc est quādo ex paruo sensibili fit multū ⁊ magnuꝫ: sicut cū ex aere fit aqua. ⁊ ita corruptio est maxime apparens quando aliq̇d multū sensibile corrumpitur in paruū sensibile: sicut cum aqua corrumpitur. Sed quereret aliquis an sit cōtra rōem generatiōis ꝙ in genito manet eadeꝫ qualitas que erat in corrupto. Ad hoc respondet philosophus ꝙ in his corruptibilibus q̄ adinuicem transmutant̄ quandoqꝫ manet aliqua passio eadem in genito ⁊ corrupto. sicut pꝫ quando ex aere fit aqua. q: ambo sunt dyaphana. nō oportet tamē ꝙ huiusmodi res ꝑmanētes. s. dyaphanū aeris vel aque q̄ trāsmutant̄ sint passiōes: alioq̇n ipa talis transmutatio esset alteratio. q: q̄ncunqꝫ illud qđ transmutat̄ est passio ꝑmanens est alteratio. sed tantū est generatio q̄n illud qđ trāsmutatur nō est passio permanens. Et hoc manifestat pħs per exemplū. Nam homo music⁹ corrūpitur quando amittit habitū musice: ⁊ tūc homo inmusicus generat̄: eo ꝙ musica non est passio hōis musici: cum sit de ratione eius: similiter musica est de ratione hominis musici. ideo homo musicus non manet: sed tamen homo manet idem numero. si ergo musica ⁊ inmusica n̄ essent passiōes sed essent de ratione eius: tūc per trāsmutationē musice ⁊ inmusice fieret ḡnatio vni⁹. ſ q: musica ⁊ imusica sunt passiōes hōis. iō quādo fit de homine inmusicus fit alteratio hōis: q̄uis sit ḡnatio musici ex imusico. Aduertendū tamen ꝙ non vult dicere pħus ꝙ

diff° generatio

manet eadem qualitas in numero in genito ꝛ corrupto: ſꝫ bene manet eadem ſcđꝫ ſpeciem ꝛ genus.

Conclusio prima. generatio differt ab alteratione. Probatur. qꝛ in generatione eſt mutatio huiꝰ totiꝰ in h̄ totuꝫ nullo ſenſibili manēte codē. ſꝫ in alteratōne manet idē ſubiectū ſcđm ſubſtantiā ꝛ fit ſolum mutatio in paſſionibus ꝛ paſſibilibus qualitatibꝰ eiꝰ: igitur ꝯcluſio vera.

Concluſio ſecunda. generatio etiam differt ab aliȷ̄s motibꝰ. Patet. qꝛ generatio ē ad formā ſubſtātialē. aliȷ̄ vo ad formas accidētales. vt alteratio ad qualitateꝫ et augmētatio ad quātitatē ꝛ loci mutatio ad vbi. Item ꝓpriū ꝛ immediatū ſubiectum generatiōis eſt yle. hoc eſt materia prima. ſed immediatū ſubiectū aliorū motuuꝫ eſt materia exiſtēs in actu ſubſtātiali. ſcilicet ipm cōpoſituꝫ ſubſtantiale: ergo generatio differt ab aliȷ̄s motibꝰ. Sic ergo patet ꝙ generatio differt ab aliȷ̄s motibꝰ ex pte terminorū ꝛ ſubiectorum. Alie etiā differentie multe ſolent aſſignari inter generationeꝫ et alterationem. nam ſubiectū generatiōis nō generatur: ſed ſubiectum alterationis alteratur. Alia differentia eſt. qꝛ per generationē acquiritur aliquid nobilius ſubiecto nō aūt per alterationem. Alia differentia ē. qꝛ generatio eſt ſucceſſiua ſic qđ eſt inter formas inſenſibiles et remiſſibiles non aūt alteratio. Alia differentia eſt. qꝛ ſemel generatum et idem in numero non poteſt naturaliter amplius in idem generari. ſed quod ſemel alteratū eſt iterū bene alterabitur.

Ad ratiōes ante oppoſitū. **Ad** primam dicitur ꝙ aliter ſicut ꝛ alterum dupliciter ſolet capi. Uno mō vt dicit diuerſitatē accidentalem tm̄. ꝛ ſic in generatiōe nō reperitur aliter ꝛ aliter. ſed aliud ꝛ aliud. Alio mō pōt capi large: vt dicit ꝙcunqꝫ diuerſitatē ſiue ſubſtātialē ſiue accidētalē ꝛ h̄ mō eſt cōe ad generationē ꝛ ad alterationē.

Ad ſecūdā dr̄ ꝙ forma ſubſtātialꝰ nō ē qualitas ſcđm ſe: ſed tn̄ bene habet modū qualitatis. Ad vltimā dicit̄. ꝙ in omni motu ad formā bene ē generatio ꝛ corruptio ſm quid. ſed in omni tali eſt generatio ſimpliciter de qua hic intenditur ꝛ hec de q̄ſtione.

Sequit̄ in textu. De gn̄atōne q̄dē ꝛc̄. 3

Queritur ſeptimo vtrū in corruptione ſubſtantiali ex parte formarū ſubſtantialiū neceſſe ſit reſolutionē fieri vſqꝫ ad materiam nudam. Arguitur ꝙ nō. prius eſt vnam formam abȷ̄ci quā aliaꝫ introduci. ergo ſi abȷ̄ciantur oēs forme ſubſtātiales in illo priori materia manet nuda. qđ eſt ꝯ ꝑus dictum. Secūdo ſic. nihil corrūpitur niſi a ſuo contrario. ſed forma corporeitatis nulli forme contrariatur cum ſit cōmunis omnibus generabilibus ꝛ corruptibilibus: ergo ſemper manet in materia et ꝑ conſequens non fit reſolutio vſqꝫ ad materiam nudā. Tertio ſic. ſcđm philoſophū embrio prius viuit vita plante ꝙ̄ vita aīalis. ꝛ vita aīalis ꝙ̄ vita ratiōali. vel ergo adueniente ſenſitiua abȷ̄citur vegetatiua vel non. ſi non habetur intentū. non poteſt dici etiam ꝙ abȷ̄ciat̄. qꝛ anima vegetatiua non contrariat̄ ſenſitiue neqꝫ ſenſitiua rationali ergo vna adueniente nō abȷ̄citur alia.

Quarto ſic. cum ex viuo fit cadauer manet forma oſſis. ergo nō oēs forme abȷ̄ciūtur a materia. Ultimo cum generatur mixtum ex elementis forme elementorū remanent in mixto. qꝛ vt habetur capitulo de mixtione nō corrumpitur vnuꝫ elementū neqꝫ ambo. ſed manet virtus eorum. ergo nō fit reſolutio vſqꝫ ad materiam primam. In oppoſitū videtur eſſe ariſtoteles ponēs differentiā inter generationē ꝛ alios motus ꝑ hoc qđ yle eſt proprium ſubiectum generationis. yle aūt eſt materia nuda.

Sciendū eſt primo ꝙ ſi in eodē compoſito poſſent eſſe plures forme ſubſtātiales non oporteret in corruptione ſubſtātiali reſolutionē fieri vſqꝫ ad materiam. ſed ſi in vno cōpoſito ſit tantū vna forma ſubſtantialis neceſſe eſt in corruptione ſubſtantiali reſolutionē fieri vſqꝫ ad materiā.

Sciendū eſt ſecundo ꝙ eſt quedā opinio ponēs elemēta formaliter in mixto ſub ipſis formis ſubſtantialibus ſub cētamen ligato et de hac opinione poſtea videbitur. Alia eſt opinio ꝙ in homie ſunt plures anime diſtincte ſcđm rem. et prior eſt anima vegetatiua. et poſtea aduenit ſenſitiua. ſine abiectione vegetatiue. et inde aduenit anima rationalis. Tertia fuit opinio auicebron ponentis in quolibet

ꝯposito substātiali tot formas substātiales quot pdicata essētialit̄ distincta possūt pdicari de illo ꝯposito. Quarta opinio fuit alberti ⁊ auicēne ponētiū formā corporeitatis ꝑpetuā ⁊ manentē sub vtroqꝫ trāsmutatiōnis naturalis termino. Quinta opinio posuit ꝙ in quolibet viuēte sunt forme plures ꝑtiales substātiales. ita ꝙ alia est forma carnis: ⁊ alia ossis: ⁊ alia sanguinis. sed est vna totius q̄ dicitur aīa. Sic ergo omēs iste opiniōes conueniūt in hoc ꝙ yle est subiectum generationis simpliciter. ⁊ ꝙ in corruptiōe substantiali nō fit resolutio vsqꝫ ad materiā primā. Et de omnibus istis opiniōibus satis visum est in alijs libris.

Conclusio prima cōformās ad ea que dicta sunt in alijs libris. In cōposito substantiali nō est nisi vna forma substātialis simplex in essentia: lꝫ in aliquibus sit multiplex in virtute. Hec cōclusio satis probata est in pluribꝰ locis. naꝫ si essent plures forme substantiales in cōposito: illud ꝯpositū nō esset simpliciter vnū: sed plura entia generatio etiā nō esset nisi alteratio. q: q̄libꝫ forma substātialis dat eē simplr̄. ergo ⁊c̄.

Cōclusio respōsiua. In corruptione substātiali et pte formaꝝ substātialiū necesse est resolutionē fieri vsqꝫ ad materiā primā. pꝫ ex cōclusiōe pcedēti. ⁊c̄.

Dubitatur primo vtrū eadem qualitas vel etiā quātitas maneat in genito que prius fuit i corrupto. Videt̄ ꝙ sic. q: nisi sic nō esset facilior transitus in elemētis habentibus simbolū q̄ in nō habētibꝰ. consequens est cōtra philosophū in secūdo huius. Patet tamen cōsequentia. quia in hn̄tibus simbolū tot q̄litates corrūperent̄ quot corrumperent̄ in non habentibus. nec facilior transitus attenderetur penes hoc qḋ est pauciora corrumpi. Item eadem cicatrix maneret in genito que prius fuit i corrupto ⁊ idem color ⁊ eadem figura maneret in genito que priꝰ erat in corrupto. ⁊ ita de multis alijs accidentalibus. In oppositū tamē arguit̄ per diffinitionē generationis a philosopho datā. Generatio ē mutatio huiꝰ totius in h̄ totū: nullo sensibili manēte eodē.

Ad illud dubiū respondendū est alit̄ fm eos qui ponunt inchoationē formaꝝ: ⁊ alit̄ fm hos qui negant. Unde ponētes inchoationē formaꝝ dicūt ꝙ accidentiū: quedam sunt in subiecto rōne forme genetice: et alia ratione forme specifice. Dicunt ergo ꝙ accidētia que insunt subiecto rōne forme specifice nō manent eadē in generato ⁊ corrupto. q: in corruptione substantiali abijcit̄ forma specifica. ⁊ remota causa remouet̄ effectus. Sed accidētia que insūt subiecto rōne forme generice cuiusmodi est forma corporis: bene manēt eadē fm essentiā que prius fuerant in subiecto. q: causa manente eadē manet effectus idem. s̄ non manēt eadē fm esse q: licet forma generalis maneat eadem fm essentiā: non tamē fm esse. Sed illi q̄ ponūt tantū vnā formā substantialē in vno cōposito ⁊ negāt inchoationē formaꝝ respondent ꝙ accidēs manet bene idem fm substantiaꝫ in genito quod prius fuit in corrupto. nullum tamē manet idē fm numerū ꝙ accidēs numeratur per suū subiectū. cum ergo genitum ⁊ corruptū sint subiecta numero distincta: seqt̄ur ꝙ accidētia vnius erunt numero distincta ab accidētibus alterius. ideo dicitur ꝙ impossibile est accidens migrare de subiecto in subiectū. Et fm hoc rn̄detur ad rationes ante oppositū dubij. Ad p̄mā dicitur ꝙ facilitas trāsitus in elemētis hn̄tibus simbolū non attenditur penes hoc qḋ est pauciora accidētia corrūpi. Unde in habentibus simbolū corrumpitur tantuꝫ vna qualitas per se ⁊ alia ex cōsequenti. sed in nō habentibus simbolū due qualitates per se corrūpuntur. ⁊ de hoc videbitur in secūdo.

Ad aliā dicit̄ ꝙ bene probat ꝙ eadē accidētia manent fm speciem in genito q̄ fuerūt in corrupto. sed nō probat ꝙ maneant eadem fm numerū. Accidens eīn nō est ens sed est entis dispositio. trāsmutato ergo aliquo subiecto substātiali quod erat in eo dꝫ transmutari ⁊ corrūpi. ⁊ si maneret eadem qualitas post corruptiōeꝫ illa non maneret vt est corrupti: sed vt est geniti. et ita manēt alia fm numerum. sicut etiam manet eadeꝫ materia fm essentiam in genito ⁊ corrupto: nihilominus dicitur ꝙ in generatiōe substātiali est mutatio totius in totum. q: materia non manet in genito vt ē in corrupto: lꝫ vt est geniti.

Dubitatur secūdo vtrū a pluriū agentiū quolibet possit idem effectꝰ numero produci. Respōdetur ꝙ duplicia sunt

agentia. quedam em̄ sunt essentialiter sub-
ordinata. ⁊ sic idē effectus ab oībus istis numero producitur: ⁊ quodlibet illoꝝ suo modo. Alia sunt agentia non per se subordinata: sed per accidēs. ⁊ hoc dupliciter. qa vel sunt agentia ꝑ accidēs: ⁊ de istis non ē ad propositū. q2 nō influūt formā i effectū. ymo idē effectus potest esse ab infinitis causis sm ꝙ infinita possunt accidētia accidere alicui agenti. Alia sunt agētia per se que tamen nō sunt subordinata: sicut agētia particularia. ⁊ loquendo de istis agentibꝰ dicendū est ꝙ a pluriū agētiū quolibet nō potest idē effectus ꝓduci. quia idē numero bis ꝓduceretur: qḋ est incōueniēs.

Dubitatur tertio vtrū ab eodē agente pluriū instantiū possit idem effectus numero ꝓduci. Rñdetur ꝙ nō: si tale agēs produceret suū effectū per motum ⁊ mutationē. q2 ad preteritū nulla est potentia. ⁊ ita nulla potētia que preterita ē potest redire. ⁊ sic nō potest redire idē effectꝰ numero. modo ad idēptitatē numeralē motus requirit idēptitas tempoꝝ ⁊ forme siue termini. ideo nō possunt idē effectus numero ꝓduci in diuersis tꝑibus: aut diuersis instantibꝰ. neq3 est aliquis effectus cōtingens ex eo ꝙ potest produci instantibus diuersis. s3 q2 pōt ꝓduci ⁊ nō potest ꝓduci. S3 ab agēte cuius actio subiacet nec tpi: neq3 motui idem effectꝰ numero ꝓductus pōt produci: ⁊ hoc tenet articulꝰ resurrectiōis. Et si arguat. q2 simili ratiōe potest ꝓducere effectū existentē in actu sicut potest ꝓducere effectū prius corruptū. Neganda est ꝯña. q2 reproductio ꝓsupponit nō esse illiꝰ qḋ reproducit.

Ad rōnes ante oppositū. Ad primā ḋr ꝙ ex parte materie recipiētis oportet formā preexistentem prius abijci ꝙ̄ sequentem introduci. sed ecōuerso est ex parte agētis. non est tamen ibi prioritas temporum: sed solumꝰ nature Unde primū nō esse forme preexistentis est primū esse forme sequētis. ⁊ ista materia nunꝙ̄ est per aliquod instans sine forma. Ad secundā patet solutio ex alias dictis. na3 forma corporeitatis ex cōsequenti abijcit pro quanto cōtinetur sub forma specifica. qua remota remouent omnia que virtualiter cōtinet. Ad tertiā patet etiam solutio in libro de anima. Et cū arguitur de contrarietate. Rñdet ꝙ ibi est contrarietas large accepta que est impfecti ad perfectū. Ad quarta3 dicit ꝙ cū ex viuo fit cadauer non manet caro nec os nisi equiuoce. nec est eiusdē speciei sicut prius.

Ad vltimā solutio patebit in fine huiꝰ primi. Dicetur em̄ ibidē ꝙ forme substātiales elementoꝝ non manent formaliter in mixto: sed in existente ꝓ quāto forma mixti simplex est in essentia. ⁊ multiplex in existere. cōtinet em̄ ꝑfectiones omniū formarū elementaliū sicut anima ratiōalis cōtinet virtualiter vegetatiuam ⁊ sensitiuam ⁊c̄. Sequitur in textu. De augmentatione aūt ⁊c̄.

Queritur octauo vtrū augmentatio ⁊ diminutio sint motꝰ distincti ab alijs motibꝰ. Arguit ꝙ nō. q2 tūc ignis augeretur ꝑ appositionē noui ignis: et albedo ꝑ appositiōe3 noue albedinis. s3 ñ aduenit ignis nouus nec noua albedo nisi per generationē. ergo augmētatio nō differt a generatione. Secūdo sic arguitur. in augmētatiōe necessaria est corruptio nutrimenti. sed corruptio vnius est generatio alterius. ergo in augmentatiōe est generatio: ⁊ per ꝯsequēs non differt a generatione. Tertio arguit augmentatio est ꝯuersio nutrimēti in substātiam aliti. ergo augmentatio est motus ad substantiā. ⁊ per ꝯsequens est generatio. Et similiter argueretur ꝙ diminutio sit corruptio. q2 diminutio fit per egressum alicuiꝰ intrinseci substantialis. ergo est corruptio ⁊c̄.

Quarto sic. in augmentatione nutrimētū prius existens dissimile efficitur simile. s3 aūt fieri nō potest nisi ꝑ alterationem. ergo augmentatio est alteratio. Quinto sic. augmentatio est motus nutrimenti distinguēs partes viuentis. ergo nō differt a motu locali. Item. illius quod augetur partes excrescūt in maiorem locū. ⁊ illiꝰ quod diminuit decrescūt in minorem. ergo augmentatio et diminutio sunt motus locales. In oppositu3 est philosophꝰ in secundo capitulo huius secundi tractatus.

Pro respōsiōe sciendum est primo ꝙ postꝙ̄ phs determinauit de generatione ⁊ corruptione: ⁊ alteratione: ⁊ ostendit qualiter adinuicē ⁊ ab alijs motibus distingantur. consequēter determinat de augmētatione ⁊ diminutione. ostendēs primo qua

liter differunt alijs motibus. ⁊ deinde circa quid ⁊ in quibus ⁊ qlibus habent fieri.

Pro declaratiõe primi de quo est questio presens. Sciendum est secũdo φ augmentatio solet accipi tripliciter. Uno modo pro quacũq maioratione alicui⁹ rei cuiuscũq nature sit: siue substantia: siue accidens: siue substantia corporalis ⁊ materialis: siue spiritualis. siue fiat talis maioratio per appositionẽ noue materie: siue acquisitionem quantitatis absq additiõe noue materie. siue fiat per intensionẽ aliquã siue cõplexionis. Secũdo mõ solet accipi magis stricte p maioratõne alicuius siue discreti: siue cõtinui qualitercũq fiat. Tertio mõ accipitur proprie p maioratione alicui⁹ quantitatis alicuius viuentis facta per ingressum extrinseci cõuersi in substantiã viuentis per actionem caloris naturalis.

Sciendũ est tertio φ in quolibz viuẽte calor naturalis agit in nutrimentũ viuentis aliquid cõsumendo de humido radicali. ideo viuens semp indiget nutrimento per quod restauretur deperditũ. ⁊ cũ pl⁹ restauratur φ deperditum sit: tũc augetur viuens. sed cum equaliter: tũc non augetur nec diminuitur: sed nutritur tantũ. Et ita potest assignari quid est augmentatio proprie dicta. Quia augmẽtatio est conuersio nutrimenti in substantiã alẽis plusq deperdatur p actionẽ caloris naturalis factã ab anima: vt viuens suã debitã φtitatẽ attingat. Per hoc enĩ φ dicitur conuersio quodã nõ tãgit causa formalis. ⁊ p hoc φ ponit nutrimentũ tangit causa materialis. ⁊ cum adiũgitur plusq deperdatũ sit denotatur differẽtia augmẽtationis a nutritione. ⁊ cum dicit per calorẽ naturalẽ tangitur causa efficiens principalis. cum vero subiũgit vt viuẽs ⁊c. tangitur causa finalis. Patz ergo φ hec diffinitio est causalis. patet etiã φ in augmẽtatione quasi omnes mot⁹ sunt. nam sicut in augmentatõne inuenit corruptio. scz nutrimẽti: ⁊ etiã generatio partialis efficitur sub forma viuentis: annectatur sibi etiã alteratio: qua nutrimentũ primo dissimile existens efficitur simile nutrimento. annectit etiã et quodãmodo motus localis quo attrahitur nutrimentũ ad singula membra viuentis. etiã illius quod augetur partes crescũt in maiorẽ locum. ⁊ sic augmentationi quodãmõ annectuntur omnes motus. ⁊ per hoc soluũtur argumenta ante oppositũ.

Cõclusio responsiua. Licet augmentationi quodãmõ annectãtur oẽs alij motus: tñ augmentatio sm se est vn⁹ motus ab alijs distinctus sm rem ⁊ rõem. ⁊ sili mõ dicendũ est de diminutione. Prima pars p3 in notabilibus. secundã partẽ declarat Aristoteles dupliciter. Prio. q2 alteratio est ad qlitatẽ. generatio ⁊ corruptio ad substantiaz. loci mutatio ad vbi. augmẽtatio ⁊ diminutio per se sũt ad quãtitatẽ. cũ isti termini sũt realiter distincti ⁊ mot⁹ sit eiusdẽ esse cũ termino ad quẽ: sequitur φ augmẽtatio sm se est motus ab alijs sm rem distinctus. Secũdo pbat Aristot. differentiã ex modo trãsmutationis. q2 nõ est necesse illud qd alteratur: neq etiã illud quod generat trãsmutari sm locũ: nec sm totũ: nec sm partes. sed illud qd augetur: ⁊ etiã illud quod diminuit trãsmutat locũ. q2 in augmentatione partes occupant maiorẽ locũ: ⁊ in diminutiõe minorẽ. Aduertendũ tamen φ illius qd augmẽtatur vel diminuitur ptes mutãt locũ aliter tamen φ id quod mouetur motu recto. Nã illi⁹ qd mouet motu recto partes mutãt locũ totaliter. Sed illius qd circulariter mouet partes mutant locum toto semper remanẽte in loco: sic aũt non cõtingit de illo quod augetur ⁊ diminuitur. Patet ergo ex modo trãsmutationis φ augmẽtatio ⁊ diminutio differant ab alijs motibus. posset etiam assignari differẽtia ex parte materie siue obiecti. Nã nutrimentũ pot ɔsiderari vt est in potẽtia ad formã viuẽt. ⁊ sic est materia siue obiectũ nutritionis. Potest etiaz ɔsiderari vt est potentia talis: ⁊ sic est materia alterationis. Potest etiã cõsiderari vt est potentia quantũ: ⁊ sic est obiectũ augmẽtationis. Et si qratur qualiter differt augmẽtatio a rarefactiõe. õ hoc satis habitũ est. 4. phis. c. nã rarefactio p se terminat ad qlitatẽ. augmẽtatio vero p se terminat ad φtitatẽ. ⁊ iteꝝ in rarefactiõe nõ aduenit noua materia: s3 soluz materia existẽs sub pua φtitate efficitur sub maiori. ideo in rarefactiõe nõ ẽ augmẽtatio nisi primo mõ: aut secũdo mõ dicta. Sed in augmẽtatiõe p prie dicta aduẽit noua materia ⁊ noua φtitas q̃ quidez noua materia p calorẽ viuentis conuertitur in sbãm eius.

Ratiões facte solute sunt in corpe q̄stionis. Sequitur in textu. Circa quid aūt. ꝛc.

Queritur nono. vtrū illud qḋ augetur sit solū in potentia q̄tum nullam penitus habens quātitatē. Arguit̄ ꝙ sic. q: augmētatio est motus ad quātitatē: s; oīs motus est actus entis in potentia. sc; ad terminū motus: ergo augmentatio est ex quāto in potentia ꝛ nō in actu. Arguit̄ secundo augmentatio ē ad q̄tuz in actu: ergo nō est ex quanto in actu alias augmētatio ess; ab eodē in idem. Tertio arguit̄. idem est subiectum augmētatiōis ꝛ generatiōnis vt dicitur in textu. sed subiectū generatōis nō est actu q̄tum ergo nec subiectum augmētationis. igitur ꝛc. In oppositum est aristoteles in textu.

Sciendum est primo ꝙ postq̄ p̄bs ostēdit q̄liter augmētatio differt ab alijs motib⁹. ꝯsequēter ostēdit circa quā qualit̄ et per que habeat̄ fieri augmētatio.

Sciendū est secundo ꝙ idem ē subiectū radicale ꝛ primū generatōis ꝛ aliorū motuū. ideo aristoteles inquirēs an subiectū augmētatōnis sit separatū oīno a corporeitate ꝛ magnitudine illud primo inq̄rit de subiecto generationis. Et dicit ꝙ dupliciter potest ipsum esse separatū a magnitudine. vno mō scḋm esse ꝛ scḋm locum Alio modo scḋm esse et nō scḋm locum. sed q̄ sit in aliquo loco sicut vinū in dolio.

Conclusio prima subiectū generationis non est separatū scḋm esse et scḋm locum ab omni corporeitate et magnitudine. q: si sic tale corpus nō se haberet nisi vt punctus vel vacuū idest corpus insensatuz que scḋm antiquos idē sunt. Sed si vt punctus tunc locus esset vacuus. Punctus enī non est in loco eo ꝙ locus est diuisibilis et mensurat locatum. si vero vt corpus insensatuz esset vacuū quod est inconueniens. q: vacuum non est vt pt;. 4. phi. ergo ꝛc.

Secunda cōclusio. subiectū generationis non est separatū scḋz esse ab oī corporeitate ꝛ magnitudine existens tamē in aliquo corpore non sicut pars eius: s; q̄si locatum in loco sicut vinū in dolio. Probatur primo conclusio ducēdo ad tria incōuenientia. primū est. Quia si sic sequeretur ꝙ ex aqua fieret aer aqua nō transmutata. pt; q: si aer sit in aqua et sit separat⁹ scḋm esse ab aqua: tūc aer potest separari ab aq̄ non transmutata sicut vinū trahitur a dolio vino non transmutato. Sequeretur iterū ꝙ in aliquo corpore puta in aqua possent esse infinite materie. pt; cōsequentia. q: cū materia sit seclusa ab omni corporeitate et magnitudine sequeretur ꝙ non occupat locū ꝛ ita possunt simul eē infinite materie et per ꝯsequēs infinita simul ex vno generari Itē sequeretur ꝙ gn̄atio non esset nisi extr⁹ a materialitate. i. extractio vni⁹ ab alio ipo nō mutato. Secūdo p̄bat̄ ꝯclusio ista oīn siue sic. subiectū gn̄atōis nō est indiuisibile ergo oportet ꝙ sit q̄tum ꝛ diuisibile. aīs pt;. q: indiuisibile ē termin⁹ alicu⁹ diuisibilis. sed materia non est termin⁹: imo ē terminata. ergo non est indiuisibilis.

Conclusio. iij. idem est subiectū generationis naturalis et augmētationis. Patet. q: generatio naturalis terminat̄ ad corp⁹ naturale ꝛ augmentatio ad corpus q̄tū. sed eadē est materia corporis naturaľ ꝛ corporis quanti. ergo idē est subiectū generatōis ꝛ augmētatōnis. ꝛ cū subiectū generationis nō sit sepatū a magnitudine vt ostensuz est. seq̄tur etiā ꝙ subiectū augmentatōis nō est actu sepatū a magnitudine.

Aduertēdū est ꝙ q̄uis subiectū augmētatiōis sit actu q̄tū tn̄ augmētatio nō ē ex eo scḋm ꝙ est actu q̄tū: s; scḋm ꝙ est ipotentia ad maiorē q̄titatē ꝛ hoc bn̄ p̄bant rōes aīn oppositū. Vn̄ in q̄titate ꝯsiderata fm suā simplicē formā nō est ꝯtrietas neq; motus. vt pt;. 5. phi. sed in q̄titate cōsiderata: vt ē termin⁹ corporis naturalis impositus a forma naturali determinate sibi maximum ꝛ minimū in q̄titate hoc mō in q̄titate est ꝯtrarietas nō q̄dē scḋm diuersas rōes q̄titatis. s; in eadē spē scḋm rōnes pfecti ꝛ impfecti et ita augmētatio est ex q̄to impfecto ad q̄tū pfectū ideo q: q̄tū impfectū est in potentia ad q̄tuz pfectū. ideo augmētatio est ex q̄to in actu et q̄to in potentia p̄ se tn̄ est ex q̄to scḋm ꝙ ē in potētia ad maiorem q̄titatē. Aduertēdū etiā ꝙ licz sit idē subiectū primū ꝛ radicale gn̄atōis ꝛ augmentatōis. tn̄ aliud ꝛ aliud est ppriū ꝛ p̄ximuz vtriusq;. q̄uis cū materia sit sub aliq̄ actu substātiali ꝛ sub aliqua q̄titate. tn̄ vt sic nō

est per se subiectũ gñationis simpliciter. sed solũ per accidẽs immo ipsa ↄsiderata vt est in potentia ad actũ substãtialẽ est per se ꝓprium subiectũ generatiõis. sed ꝓpriũ ⁊ per se subiectũ augmẽtationis ẽ materia existens in actu substãtiali ⁊ sub q̃ntitate ꝑfecta. scḋz ꝙ ẽ in potẽtia ad ꝑfectã q̃ntitatẽ: ꝫ ipsa materia existẽs in actu substãtiali ⁊ sub q̃titate ꝑfecta sm̃ ꝙ est in potentia ad minorẽ q̃titatẽ est ꝑ se subiectũ diminutõis. Sꝫ hic oritur vnũ dubiũ qḋ mouet aristoteles ĩ textu

Dubitatur vtrum in augmentatõe illud qḋ aduenit puta cib⁹ augeatur vel illud cui aduenit puta mẽbrũ vl' vtrũ ꝗ. Pro solutõe dubij p̃mittit tres ↄditiones augmẽtatõis. Prima ẽ ꝙ illi⁹ qḋ augeť q̃libet ꝑs augeť ⁊ illi⁹ qḋ diminuiť q̃libet ꝑs diminuiť. Secũda ẽ ꝙ augmẽtatio fit aduenĩẽte aliq̃ extrinseco. Tertia ẽ ꝙ illḋ qḋ augeť manet idẽ numero post ⁊ an. Sꝫ ↄtra secũdã ↄditionẽ obijciť. q: illḋ extrinsecũ vl' essꝫ corporeũ: vel incorporeũ. nõ incorporeũ: q: tale nõ auget. nec corporeũ: q: esset penetratio dimẽsionũ in re augmẽtata ⁊ ꝓpť hanc rõem dicũt sic obijcientes augmẽtatiõẽ fieri ꝑ rarefactiõnẽ: sicut cũ aqua fit aer ẽ augmẽtatio ⁊ cũ ex aere fit aqua ẽ diminutio. Sꝫ ↄ̈ hoc arguit phũs. q: qñ ex aqua fit aer si ibi esset augmẽtatio vl' aq̃ augereť. vel aer. vl' aliq̇d cõe ãbob⁹. vl' aliq̇d tale Nõ aq̃. q: corrũpiť. nec aer: q: incipit eẽ de nouo in fine trãsmutatõis: nõ augmẽtatio rei sequiť inceptõẽ rei. nec aliq̇d cõe ambob⁹. q: oportet illud qḋ augeť manere idẽ añ augmẽtationẽ et post sm̃ eẽ ⁊ rõem cũ a forma sit esse ⁊ ratio rei. et cũ ex aqua fit aer variať forma seq̇tur ꝙ nõ ẽ aliq̇d cõe ibi manẽs idẽ sm̃ rõem. Oportet ergo dicere ꝙ augmẽtatio fiat aduenĩẽte aliquo extrinseco qḋ est primo dissimile ⁊ efficitur simile ꝑ alteratõẽ ⁊ ↄuertiť in formã illi⁹ cui aduenit. nec ibi ẽ penetratio dimensionũ. q: illḋ qḋ aduenit auget illḋ cui aduenit ⁊ crescit in maiorẽ locũ ⁊ etiã restaurat deꝑditũ. Vñ illud extrinsecũ cõuertitur in substãtiã illi⁹ cui aduenit ⁊ fit vnũ cũ ipo qḋ ꝓbat phũs. q: nisi fieret vnũ cũ ipo ꝑ se existeret. ⁊ sic nõ essꝫ augmẽtatio: ꝫ gñatio.

Ex quo pꝫ solutio dubij. s. ꝙ illud cui nutrimẽtũ aduenit est illud qḋ augeť. patꝫ q: illud qḋ augeť manere dꝫ idẽ añ augmentationẽ ⁊ post. sed sic est de corpore vel mẽbro cui aduenit nutrimẽtũ et nõ de nutrimẽto: ergo ⁊c̃. Itẽ sicut est in alteratiõe ita ẽ in augmẽtatõe: ꝫ in alteratõe illud qḋ manet vnũ ⁊ idẽ dr̃ alterari. scꝫ ipm̃ subiectũ ⁊ nõ qualitas aduenĩẽs. ergo similiter in augmẽtatõe corp⁹ vel mẽbrũ qḋ manet vnũ ⁊ idẽ diciť augeri. ⁊ nõ sibi aduenĩẽs. Unde in augmẽtatõe aĩa ẽ primũ principiũ augmẽtãs et alterãs nõ alteratũ vel augmẽtatũ. ꝫ alterãs alteratũ est ipm̃ corp⁹ vel mẽbrum qḋ in se hꝫ virtutẽ augmẽtatiuã et alteratiuã ⁊ cõuertẽdi illud in sui naturã ꝫ cibus vel nutrimẽtũ nõ auget effectiue: sꝫ vt materia augmẽti. Rõẽs sunt solute in corpore q̃stionis ⁊c̃. Sequitur in textu. Suscipiendum itaq; ⁊c̃.

Queritur decimo vtrum tres ↄditiõẽs augmẽtatõis sint sufficiẽter posite In quãtũ prima dr̃ ꝙ illi⁹ qḋ augeť q̃libet pars augeť et illi⁹ qḋ diminuiť quelibet ꝑs diminuiť. Secũda ẽ ꝙ illi⁹ qḋ augeť añ augmẽtationẽ et post manet vnũ ⁊ idem.

Tertia ẽ ꝙ augmẽtatio fit aduenĩẽte aliquo extrinseco. Arguiť p̃mo ↄ̈ primã ꝑtẽ q: si sit aliqua pars corporis infirma ⁊ alie sane. ꝑtes sane possunt augeri ꝑte infirma nõ aucta. Secũdo arguiť. si ita esset oporteret nutrimẽtũ trãsire ad singulas ꝑtes illius qḋ augeť. et cũ tales sint infinite oporteret nutrimẽtũ diuidi in infinitũ qḋ est impossibile. Tertio sic ↄtra secũdã partẽ. ꝑtes illius qḋ augeť cõtinue fluũt ⁊ defluunt. ergo nõ manẽt idẽ. Quarto sic ↄtra tertiã ꝑtẽ. q: q̃dã aĩalia viuũt et augent sine aduẽtu alicui⁹ nutrimẽti extrinseci. sicut patet ḋ multis auib⁹: ergo ⁊c̃. Itẽ si adueniret aliqḋ extrinsecũ vel illud esset corporeũ vel incorporeũ. si incorporeũ: q: incorporeũ illud nõ esset q̃ntũ in actu et ita ꝑ sui appositionẽ nõ faceret mai⁹ scḋm q̃ntitatẽ. si vero esset corporeũ sequiť ꝙ duo corpora erunt in eodẽ loco. scꝫ corp⁹ qḋ augeť et corp⁹ qḋ additũ auget. hoc aũt est impossibile. igiť ⁊c̃.

In oppositũ est phũs in textu.

Sciẽdũ est primo ꝙ postq̃ philosoph⁹ oñdit circa q̇d habeat fieri augmẽtatio ↄsequẽter manifestat quasdã ↄditõẽs augmẽtatõis q̃ sũt sex. s. tres affirmatiue de q̇b⁹ titul⁹ p̃ntis questiõis ẽ formať⁹. ⁊ tres

sunt negatiue. quarum Prima est q in illo qd augetur non oportet ponere vacuum vt augmentatio fiat. Secunda est q augmentatio non fit adueniente aliquo incorporeo. Tertia est q in augmentatione non est penetratio dimensionum. Et ex tribus primis conditionibus declaratis relinquit aristoteles alias tres conditiones negatiuas manifestas

Sciendum est secundo q in viuente corpora dissimilium partium augentur propter hoc q partes similium partium augentur. sicut manus que componitur ex carne: osse: neruo: et musculo. et sic de aliis augetur cum quelibet illarum partium augetur.

Sciendum est tertio q quedam sunt partes secundum formam et speciem que dicuntur formales et quedam sunt secundum materiam que dicuntur materiales. eadem vero pars dicitur secundum speciem et secundum materiam. sicut caro vel os. sed dicitur secundum speciem et secundum materiam alia et alia ratione. nam caro dicitur pars formalis et secundum speciem prout in ea consideratur id qd pertinet ad speciem carnis. sed dicitur secundum materiam prout in ea consideratur id qd est materiale. ideo dicit p. q si accipiatur secundum speciem illius qd augetur quelibet pars augetur. in qualibet enim parte secundum speciem considerata additur aliquid tanq permanenti. sed pars materialis non augetur. quia illud qd augetur oportet permanere idem. non autem permanet eadem quelibet pars considerata secundum materiam: sed solum secundum speciem et formam sicut dicitur .3. phi. species comparatur ad materiam sicut continens ad contentum et mensura ad mensuratum. sic ergo oportet intelligere de carne secundum speciem et materiam sicut de mensura et mensurato siue de continente et contento. Si quis enim aquam mensuratam ita q sit semper alia et alia aqua. puta si ex vase pleno guttatim effluat et guttatim superfundatur erit tamen semper eadem considerata mensura aque. non autem erit eadem considerata materia aque. Similiter oportet intelligere q species et forma carnis in viuente semper manet eadem tanq quedam mensura. non tamen semper manet eadem materia in qua suscipitur species et forma carnis Et similiter de fluuio qui semper manet idem quantum ad speciem fluuii et tamen materiale aque semper est alia et alia. Similiter est etiam in igne cuius species et forma manet idem in fornace ~~inferni~~: sed ligna in quibus materialiter ignis ardet consumantur et iterum alia apponantur. Idem etiam apparet in populo ciuitatis qui semper manet idem secundum id qd est speciei quamuis homines ex quibus materialiter constituitur est populus quidam moriantur et alii succedant. Sic igitur semper manet in viuente illud q pertinet ad speciem carnis vel ossis vel alterius partis licet materia in qua est talis species vel forma fundatur paulatim et consumatur per actionem caloris et alia de nouo adueniat per nutrimentum Sic ergo quando aliquod corpus augetur: augetur materia caloris. quia plus generatur per nutrimentum q deperditum sit per actionem carnis.

Sciendum est quarto q non oportet augmentationem fieri adueniente aliquo incorporeo. neq tamen propter hoc sequitur duo esse simul. neq corpus qd augetur esse vacuum. quia plus fluit illud qd restituitur per nutrimentum q illud qd deperditum fuit per carnem. virtus enim naturalis que pertinet ad speciem extendit illud qd est generatum ex alimento in maiorem quantitatem secundum dimensionem. et ita occupat maiorem locum q ante. Iuris visis sit.

Conclusio prima. augmentatio habet fieri secundum partes formales et non materiales. patet quia pars materialis non manet eadem sed quedam defluit consumpta per calorem et quedam euenit restituta. scilicet per nutrimentum. partes autem secundum speciem manent. et quia ipse sole in virtute forme habent virtutem conuertendi nutrimentum in suam substantiam: ergo conclusio vera.

Conclusio secunda. illius quod augetur quelibet pars formalis augetur et illius qd diminuitur quelibet pars formalis diminuitur: licet ~~non~~ quelibet pars materialis. quia pars formalis manet et habet virtutem conuertendi nutrimentum in sui naturam non autem pars materialis: vt dictum est. Hanc etiam conclusionem probat philosophus per signum. quia manifestum est q partes dissimilium partium augentur per hoc q partes similium partium augentur vt dictum est prius. sed cum caro augetur non ita manifestum est q quelibet pars eius ~~sanguinea~~ augeatur sicut cum manus augetur manifestum est q quelibet pars manus augetur. et ita inter partes ~~materiales~~ quedam sunt manifeste ille scilicet que habent operationes extrinsecus apparentes sicut partes ~~organice~~ vt manus et oculus. Sed alie sunt partes organice occultre ille scilicet que non habent operationes apparentes sicut est caro. et inde est q de carne mortua dicimus q est caro quasi videatur se habere in mortuo sicut se habebat in viuente. ita ac si non haberet aliquam operationem in viuente. sed oculus extractus a corpore in viuente non dicitur oculus nisi equoce. qa

ocul⁹ in viuēte habebat opatõe₃ manifestā

Conclusio tertia illud quod augetur semper manet vnū et idē scđm numerum. Patet. q: licet ptes materiales cōtinue fluāt et refluant: tñ partes formales fm q̄s fit augmētatio semp manēt eede₃. ergo augmētatio semp manet idē fm numerū.

Cōclusio quarta augmentatio fit aduenieente aliquo corpore. patet q: augmētatio fit scđm ptes formales p actionē virtutis naturalis q̄ est in ipsis et extēditur scđm omnē dimensionē p actionē ipsi⁹ virtutis naturalis. hoc aūt fieri nō pōt sine noua materia adueniente q̄ nō est sine quātitate que p h̄mōi actionē couertitur in substantiam ipaȓ partium formaliū ingrediendo eas et extendēdo eas. ergo cōclusio vera.

Conclusio respōsiua sc₃ q̄ tres conditiones augmentationis sunt sufficienter assignate. p₃ per ea q̄ dicta sunt. Sȝ circa predictam oriuntur dubia.

Dubitatur primo an ad saluandum augmētationem conueniens sit ponere poros. Respondetur q̄ cū augmentatio fiat per transmutationē nutrimenti quod ē corporeū ad singulas ptes viuētis oportet q̄ i viuēte sint pori i singul̄ ptib⁹ ad recipiēdū nutrimētū vt ɔuertat̄ i substāntiam recipientis.

Dubitatur secūdo vtrum calor naturalis ɔtinue in humidū radicale agat.

Respōdetur ad dubiū q̄ per humidū radicale intelligit̄ ois ps viuens q̄ corrupta restaurari nō pōt per naturā: sicut man⁹ vel ocul⁹. ß p humidū cibale intelligit̄ nutrimētū dispositū ad couersionē in viuētis substātiā sicut est sanguis vl̄ aliqd aliud. [illegible]tur ergo ad dubiū q̄ q̄diu calor naturalis iuenit humidū cibale p agit in ip₃. τ q̄ñ nō iuenit huīdū cibale agit i huīdu₃ radicale.

Dubitatur tertio an nutrimentum sit simile vel dissimile ei quod nutritur.

Ad h̄ respondet̄ q̄ in principio est dissimile et in fine alterationis est simile cum sc₃ conuertitur in substantiam membri. non tamen adeo efficitur simile quin retineat naturam illius a quo sumptu₃ est. sic̄ sanguis factus ex lactuca est frigidus. de hoc aute₃ lat⁹ i p̄io dubio seqñt̄, q̄onis determinandū ē.

Dubitatur quarto qualiter differt nutritio τ augmētatio a gñatõe. Rñdet̄ q̄ differūt ex pte obiectoȝ formalr̄ distinctorū vt dicet̄ i libro đ aia. q: gēitū accipit formā eductā de maťia q̄ ē subā gñatõis τ ē ipsū subiectū p se subsistēs. ß i nutritõe τ augmētatõe nutrimētū accipit formā mēbri nō pmanēs p se ß vnitū fm substātiā cū mēbro.

Dubitatur quinto vtrū augmētatio sit q̄tū aut qle. Rñdet̄ q̄ sic ois mot⁹ τ mutatio ē ad singl̄are p se τ ex ɔñti ē ad vniuersale. ita dicēdū ē de augmētatione.

Dubitatur sexto an motus nutrimenti qđ trāsmutat̄ ad singulas ptes viuētis sit natural̄. Rñdet̄ q̄ si ɔsideret̄ natura nutrimēti ñ ē natural̄. ß si ɔsideret̄ mot⁹ aie q̄ ē in nutrimēto q̄ q̄dē aia h₃ mouere fm oē₃ differētiā pōnis tal' mot⁹ ē natural̄.

Ad rationes ante oppositum:

Ad p̄mā đ: q: cū đ: q̄ illi⁹ qđ auget̄ q̄lib₃ ps auget̄ intelligēdā ē si ptes sint bñ disposite τ sane. Ad secūdā đ: q̄ sic ptes viuētis sūt finite fm actū: ita nutrimētū. nec sūt diuisibiles ptes mēbri i infinitū ɔsiderata forma substātiali q̄uis ɔsiderata sola q̄ntitate sint diuisibiles i infinitū. Ad tertiā dicēdū ē q̄ ptes maťiales fluūt τ refluūt: ß nō ptes formales. Ad aliā đ: q̄ sūt q̄dā aialia hñtia calorē debilē. iō p logū tp̄s calor eoȝ debilis pt ɔſuari circa nutrimētū assūptū vt ñ de nouo sumant extrinsecū nutrimētum.

Ad vltimā rñdet̄ ex dict̄ τc̄. Seq̄tur i textu. Quereret aūt aliq̄s q̄le oportet eē τc̄.

Queritur vndecimo vtrū augmētatio sit vn⁹ mot⁹ τ cōis. Ar̄ q̄ nō. q: augmētatio fit fm singl̄as ptes viuentes: q̄ nō ē vn⁹ mot⁹: ß plr̄es fm pluralitatē ptiū ei⁹ qđ auget̄. Secūdo si augmētatio eēt ɔtinua a pncipio augm̄ti vsq₃ ad finē: ū seq̄retur q̄ corp⁹ augmētatū p totū aliqđ tp̄s augeret fm q̄titatē puta bipedalē ad tripedalē τ q̄ i q̄lib₃ pte illi⁹ tp̄is fm ptē sensibilem illi⁹ q̄titatis augeret̄. ħ aūt videt̄ irrōnabile. ergo augmētatio nō ē motus cōtinuus.

In oppositū arguit̄. q: augmētatio ē motus distict⁹ ab alijs. ergo ē vn⁹. ß motū esse vnū ē ipm eē ɔtinuū. ergo ē mot⁹ ɔtinuus.

Sciendū ē primo q̄ postq̄ philosoph⁹ ondit modū augmētatõis. s. q̄ fit p actõe₃ nutrimēti ad singl̄as ptes nutriti. τ p hoc saluatur ɔditiões augmētationis.

⁊ φ ipa fit mediāte aliquo corporeo. ꝯseqn̄t mouet aliqua dubia de nutrimēto: ⁊ de differentia augmentatiōis a nutritiōe ⁊ gn̄atiōe.

Sciendū est secūdo p responsiōe ad quesitū supponēdū est primo φ in q̄titate phẏsice cōsiderata termini reperiūtur maxime distantes ab inuicēm̄ quos pōt fieri exitus de vno in alterz. ⁊ ita pōt esse mot⁹ q̄ dr augmētatio vel diminutio. Secūdo supponit ex .5. physicoꝝ φ ad vnitatē mot⁹ requirunt̄ hec tria simul. s. vnitas mobilis per se. vnitas forme ſm quā est motus. vnitas scꝫ in specie specialissima. ⁊ vnitas tpoꝝ.

Cōclusio responsiua. q̄uis augmentatio alicui⁹ viuētis sit ꝯtinua p aliqḋ tp̄s. tn̄ ꝯtingit augmētationē nō esse ꝯtinuā a principio augmēti vsq ad terminū ꝯpletū: nisi forte accipiēdo augmentationē pro dispositione ad augmētū. Prima ps pꝫ. qꝛ p aliqḋ tp̄s viuēs pōt habere alimētū sibi cōueniēs in magna abūdātia ⁊ hāc virtutē per quā pl⁹ cōuertat de alimēto i suā ſbāꝫ q̄ fuerit deperditū. ergo p illud tp̄us pōt ꝯtinue augeri. Secūda ps pꝫ. qꝛ viuēs nō sp̄ hꝫ alimentū cōueniēs nec sufficiēs. neq hꝫ semp virtutē sufficientē ad cōuertēdū pl⁹ de alimēto q̄ sit deperditū. ⁊ etiā augmētatio nō est nisi i fine alterationis ipi⁹ alimēti. cū ergo alteratio sit successiua sequit̄ φ augmētatio n̄ ē sp̄ ꝯtinua: cū p̄requirat alterationēꝫ nutrimēti q̄ nō pōt simul esse cū augmētatione. sed sit dispositio in eo φ auget a p̄ncipio augmentati vsq ad finē est semp dispositio ad augmentationēꝫ vel augmentū: si nō sit egritudo in ip̄o viuente nō oīs tp̄s augeri. dispositio nē fieri ad augmentū q̄diu est dispositū.

Dubitatur primo. an viuēs q̄diu viuit nutriatur. Et videtur φ nō. qꝛ nutritio fit p sumptionē nutrimēti. sed quedaꝫ sunt aīalia que per lōgū tp̄s nō recipiūt nutrimentū. ⁊ sic in illo tp̄e nō nutriūtur: ⁊ tn̄ viuūt. Itē alie vires aīe qn̄q cessant a suis opationibus. ergo ⁊ nutritiua. Ad dubiū respondet φ viuēs q̄diu viuit nutritur: ſ non augetur q̄diu viuit. Prima ps patꝫ qꝛ vita cōsistit in humido ⁊ calido. ⁊ iō oīe viuēs hꝫ caliditatē ⁊ humiditatē. ſ qꝛ calor neq̄t nō agere. ergo in vita calor sp̄ agit in humidū: ꝯsumēdo ⁊ resoluēdo ip̄m. ergo si viuēs debeat remanere in eē: necesse ē φ nutrimētū suscipiat ⁊ cōuertat ip̄m in sui naturam: ad restaurādū humidū radicale deperditū: alias viuēs cōsumeret̄. ergo necesse ē viuēs q̄diu viuit nutriri. Secūda ps pꝫ. qꝛ calor naturalis est instrumentū aīe subseruiens sibi ad augmentatiōē. sed instrumēto imponitur terminus a principio agēte: qḋ ē aīa. principale vero agēs requirit determinatā q̄titatē i materia. ergo seq̄tur φ habita illa determinata q̄titate: calor natural' q̄ est instrumentū aīe cessat ab actu agendi. Itē in p̄ncipio augmentatiōis humidū naturale qḋ ē ppriū subiectū ⁊ ꝯnaturale caloris ē purū. iō calor naturalis ē adeo fortis φ pōt multuꝫ de humido extraneo cōuertere in ſbāꝫ viuētis. ⁊ qꝛ hūidū radicale qḋ ē i p̄ncipio purū p cōtinuā admixtiōēꝫ ⁊ int⁹ susceptiōē² hūidi extranei effici̅t impuꝝ: nā aliqḋ hūidū retinet naturā illius ex q̄ fit: sicut sanguis natus ex lactuca retinet quodāmō naturaꝫ lactuce. Ex quo sequitur φ calor naturalis cōtinue debilitat̄: sicut virtus vini cōtinue debilitatur p hoc φ aqua miscet̄ vino. ⁊ etiaꝫ calor naturalis ad hoc deuenire pōt: qḋ nō sufficit cōuertere de alimento in subām aliti plus q̄ deꝑditū sit. ⁊ tūc cessat augmentatio. Et cū adhuc debilitet̄ venit ad istū statū i q̄ sufficit cōuertere pl⁹ de alimēto q̄ deperditū sit: ⁊ tūc viuens diminuit̄. ⁊ deinde adeo debilitat̄ φ non plus sufficit conuertere de alimēto in ſbām aliti: ⁊ tūc necesse est viuēs mori. qꝛ plus nō nutritur. Sic ergo pꝫ φ q̄diu viuēs viuit nutrit̄: sed nō semp auget̄. ymo in vna parte tp̄is auget̄. scꝫ in principio vite: ⁊ in alia pte tp̄is vite sue diminuit̄.

Ad ratiōēs ante oppositūꝫ dubii dicendū est φ calor in aīalibus illis est debilis ⁊ parū sufficit cōuertere de nutrimēto. ⁊ qꝛ assumūt plus de nutrimēto φ calor suus digerit. ideo in illo tp̄e viuit̄ nutrimēto prius sumpto: digerendo ⁊ cōsumēdo ip̄m ⁊ cōuertendo in substantiā. Ad secundaꝫ dicitur φ vis nutritiua est prima inter potētias aīe: ⁊ ita magis ē naturalis. ⁊ ita sicut potentie naturales habent semp suas opationes: ita potentia vegetatiua.

Dubitatur secūdo circa textum q̄le debeat esse nutrimētū. Vñ dicit phs φ dꝫ esse in potētia ad illḋ qḋ auget: vt si debeat augeri caro i actu: alimētū dꝫ eē caro i potē

tia nõ tñ dz eẽ i potẽtia ad h ꝙ illud fm se et solitarie fiat caro. qz alias eet gñatio. sed sufficit ꝙ illud nutrimẽtũ cũ alito fiat caro alicuius viuentis.

Dubitatur tertio. quid patitur ipz mẽbrũ ab alimẽto. Rñdet ꝙ nõ patitur corruptõez: s; patit quãdã mixtionẽ. sicut si aliqs infundat in vino aquã in pua q̃titate. vinũ patit mixtionẽ nõ aũt corruptiõez. Vñ sicut ignis facit vrẽda q̃ tãgit eẽ adusta ꝛ cõuertit ea in sui naturã. ita illd qđ auget illud qđ nõ est actu caro esse actu carnẽ Verũtñ mixtio ipa dupliciť capiť ꝑprie. scz qñ mixtibilia ãbo alterãtur ꝛ veniũt in vnũ mediũ. ꝛ sic mẽbrũ nõ patiť mixtionẽ ab alimẽto. Alio mõ iprope. qñ vnũ ꝯuertit aliud ita ꝙ cõuertẽs ꝑpriũ op⁹ ꝛ ꝑpriã spẽz retinet. ꝛ h mõ mẽbrũ patiť mixtionẽ a nutrimẽto. et qñ nõ potest amplius cõuertere in se amittit opus vel speciem.

Dubitatur quarto vtrum illud qđ auget sit q̃tũ in vniuersali vl' in pticulari. Rñdet phs ꝙ sicut singlare pmo ꝛ p se generať ꝛ ex ꝯsequẽti vniuersale. Ita et illud quod augeť primo et per se est q̃tum singulare et ex ꝯsequenti q̃tum vniuersale.

Dubitatur quinto qualiter differũt obiectum augmentatõis et nutritiõis

Ad illud dubium patet solutio ex dictis. et etiã videbitur in. 2. de anima.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã dz ꝙ eodẽ mõ quo ptes sũt i toto dicunť augeri. ptes aũt sũt in toto fm potẽtiã et nõ sunt actu diuise a toto. imo faciũt vnũ ꝯtinuũ fm actũ. Ideo ẽ vna augmẽtatio fm actũ ꝯtinua. Ad secũdã pz solutio ex dictis. qz ñ oportet ꝙ si aliqđ augeať p aliqđ tps ꝙ in qlibz pte illi⁹ tpis augeat scđz qualibz ptẽ illius q̃titať. qz in aliq pte tpis disponiť tm ad augmẽtatõez ꝛ nõ augmentať. si tñ ps tẽporis accipiať in qua aliquid augeť in qlibet pte illi⁹ tpis augetur fm aliquã ptẽ q̃titatis. Rõ facta post oppositũ est p prima pte. Seqtur tractatus secundus. Qm aũt oportet primo de materia ꝛc̃.

Queritur duodecimo vtrũ omẽ agens agat per ꝯtactũ. Arguitur ꝙ non qz tãgentia sũt quoꝝ vltima sũt simľ. mõ aliqua agũt q̃ nõ hñt vltima cuiusmodi sunt substãtie spũales. ergo ꝛc̃. Secũdo sic. celũ agit in hec inferiora ꝛ tñ nõ tangit ea. qz omẽ tangẽs tãgẽdo tãgitur. cõstat aũt ꝙ celũ ab istis inferiorib⁹ nõ tãgiť. qm nõ patiť cũ sit incorruptibile. ergo celuz nõ agit in h iferiora p ꝯtactũ. Tertio sic. visibile agit in visuz ꝛ magnes attrahit ferrũ: ꝛ tñ nõ tãguntur. ꝛ ita argueretur de multis alijs. ergo ꝛc̃. In oppositũ est aristoteles in primo capitulo tertij tractat⁹ hui⁹ primi libri.

Sciẽdũ est primo ꝙ postq̃ philosoph⁹ determinauit de gñatõe augmentatione ꝛ alteratione. q̃ sunt pncipales mot⁹ ad formã. ꝯñter in secũdo libro determinãdũ est de gñatione ꝛ corruptõe elemẽtoꝝ et de natura gñatoꝝ ꝛ corruptoꝝ. iõ i fine primi determiauit de tactu actõe ꝛ passiõe ꝛ mixtiõe q̃ oia subseruiũt determiatis in pcedẽti pte et determiandis in secũdo hui⁹ vbi determiabiť de natura elemẽtoꝝ ostẽdẽdo vtrũ sit vnũ elemẽtũ qđ sit pricipiũ materiale oiz rez: vel sint ponẽda plra ꝛc̃. vt ibidẽ patebit ꝛ qđ ad determiandũ de ipis oporteat primo determiare dẽ actiõe ꝛ passiõe ꝛ tactu h pbat phs tripliciť. primo nã fm antiquos ponẽtes principia materialia gñatio ꝛ corruptio fiũt p ꝯgregatõez ꝛ segregatõnez q̃ nõ pñt fieri sine mixtiõe ꝛ illa nõ põt esse sine actiõe ꝛ passione. nec actio ꝛ passio sine tactu. ergo fm eoꝝ opinionẽ hec tria deseruiũt gñationi. Secũdo fm ponẽtes vnum pricipiũ materiale gñatio ꝛ corruptio non pñt fieri sine actõe ꝛ passione. imo vt dicit Diogenes si nõ essz vnũ pricipiũ materiale nõ possent saluari actio ꝛ passio. qz caliditas nõ agit i frigiditatẽ nec trãsmutať in ipsam: ~~s; actio ꝛ passio sunt in subiecto q̃si a~~ ambob⁹. ergo ꝛc̃. Tertio etiã fm ponẽtes plra principia materialia gñatio ꝛ corruptio non pñt fieri sine actõne ꝛ passiõe ꝛ tactu. ergo ꝛc̃. Itẽ fm positionẽ aristotelis ꝛ rei veritatẽ alteratio pcedit gñatõez ꝛ corruptõez. alteratio aũt nõ põt eẽ sine actiõe ꝛ passiõe et sine tactu. iõ determinãdũ ẽ in h libro de actione et passiõe ꝛ tactu. Et qz gñatio ꝛ corruptio nõ fiũt sine ꝯgregatõe ꝛ disgregatione q̃uis ꝯgregatio nõ sit gñatio nec disgregatio sit corruptio. ꝯgregatio aũt ñ ẽ sine mixtione que nõ est sine actõe ꝛ passiõe ꝛ tactu

io etiā ad hūc librū in quo agitur de gñati one et corruptōe ptinet determinare de mixtione. Patet ergo φ de illis tribꝰ agēdū ē in secūdo libro. Et q: tactꝰ prior est φ actio et passio. ⁊ actio ⁊ passio φ mixtio. iō prius agēdū est de tactu deinde de actōe ⁊ passione. ⁊ vltimo de mixtione. Patz ergo quare agit de istis tribꝰ i vltimo huiꝰ primi ⁊ quo ordine determinādū est de ipis.

Sciendū est secundo φ tactus dupliciter accipitur. vno mō pprie. alio mō methaphorice. ad tactū āt pprie dictū tria reqͥruntur. primū est φ sit in habētibꝰ positionē et magnitudinē et p ɔsequēs in hūtibus locū. q: magnitudo a loco separi non pōt. Secundū est φ vltima illoꝝ positōnez hūtiū et magnitudinē sint simul. Tertiuz ē φ ipsa quoꝝ vltima sunt simul sint actiua ⁊ passiua adinuicē. ⁊ huiꝰ rō est. q: vt dictuz ē illa q̄ pprie se tangūt hūt diuersas magnitudines. ⁊ p ɔñs diuersa loca. ⁊ q: in diuersis locis sunt diuerse vtutes ⁊ pprie. iō oportet ea q̄ nata sunt tangere pprie eē ɔ̄tria. ⁊ p ɔñs actiua adinuicē. Sicut ergo pz tāgentia pprie dicta sūt corpa hūtia diuersas magnitudines ⁊ actiua ⁊ passiua adinuicē. et ita tactꝰ pprie ē corpoꝝ hūtiū diuersas magnitudines. quoꝝ vltima sunt simul actiuorū ⁊ passiuoꝝ adinuicez. Et sic pz q̄d sit tactus pprie dictus. ⁊ quot ad ipsum reqͥrātur. Sz ad videndū de tactu methaphorico quid sit ⁊ qualiter habeat fieri.

Notandū est tertio φ vt habet phūs mouere ⁊ agere in aliquo cōueniunt et in aliquo differūt. cōueniūt em̄ in hoc φ sicut ē aliqͦd mouēs imobile: ita ē aliquod agens ipassibile. Sz differūt. q: agere si pprie accipiat opponit ei qͦd ē pati pprie dictū. Vñ pprie dictū agere infert motū mobili q̄ quidē motꝰ ē passio: vt dr in textu. q: motꝰ dr passio qñ fm ipm alterat mobile alteratione pprie dicta facta p aliquā qualitatez sensibilē. Sz mouēs dr illud qͦd infert motū mobili siue sit alīatio siue q̄cūqꝫ motus. Ex quo pz φ mouere est in plus φ̄ agere. nam omne agēs in agēdo mouet: sz nō oē mouēs i mouēdo agit pprie sicut itelligētia i mouēdo celū non agit in ipz. celuz autez mouet hec inferiora ⁊ agit in ipsa φ̄uis ab ipsis non repatiatur. Ex his patet secūdo φ duplex reperitur tactꝰ methaphoricus quidā em̄ tāgentis ⁊ tacti vt cū intelligentia nec tacta nec passa mouet celum qͦd mouet nec patit. ⁊ huic tactui deficiūt oēs ɔditōes tactꝰ pprie dicti. Intelligētia eniz nec hz magnitudinē nec vltimū magnitudinis nec agit nec patit. Aliꝰ est tactus methaphoricus ex pte tāgentis tm̄ ⁊ nō ex pte tacti et hoc mō celū suo mō tangit hec inferiora. mouet em̄ ea ⁊ agit in ipa: sꝫ nō patit ab ipis. ⁊ ita deficit sibi tertia cōditio tactꝰ pprie dicti. sꝫ omnia hec inferiora generabilia et corruptibilia nata sunt se tangere tactu proprie dicto. Ex quibus patet.

Conclusio responsiua φ omne agens pprie dictuz agit p ɔtactum immediate passi ab ipo. Patet. q: oīe tale agēs infert mobili motum qui est passio. ⁊ cū talꝭ motꝰ sit accidēs ⁊ p ɔñs ñ possit eē sine subo oportz φ agēs ⁊ patiēs sint simꝉ p imediatōz

Conclusio secunda omne mouens mouet per contactū siue proprie siue methaphorice dictum. Patet q: oē mouēs infert motū mobili. ergo est simul cuz ipso. Et iste due conclusiones intelligende sunt de motibus ⁊ agentibꝰ primis: vt satis determinatū est in. 7. phisicoꝝ.

Ad rationes ante oppositum.
Ad primā dicit φ intelligētia tagit celū tactu methaphorico ex parte mobilis et mouentis: vt dictū est. Ad secūdā dr φ celū tāgit hec inferiora tactu pprie dicto ex pte ipoꝝ inferioꝝ: sꝫ tactu methaphorico ex pte celi quod nō repatit ab illis inferioribus.

Ad tertiā dr φ arguit de agente remoto ⁊ de tāgente methaphorico. ⁊c. Seqͥtur in textu. Suscepimꝰ aūt a prioribꝰ. ⁊c.

Queritur quartodecimo vtruz simile agat in sibi simile. Arguitur φ sic. quodlibz nō agit in qͦdlibz neqꝫ quodlibet patit a quolibet idifferēter. ġ opz agētis et patiētis eē aliquā similitudinē. Et cōfirmatur q: simile nō resistit suo simili: sꝫ vbi ē minor resistētia ibi ē maior actio. ergo q̄to aliqͦd est magis simile patiēti tāto magis agit i ipm. Ite magis calida agit in minꝰ calidū et fortius agit in tepidū φ̄ in frigidū et etiā magis lucidū agit i minꝰ lucidū ergo ⁊c. In oppositū arguit. q: ois actio ē ratiōe

alicuius contrarietatis. contraria aũt sunt dissimilia. igitur ꝛc.

Sciendum est primo ꝙ postꝙ phũs determinauit de tactu ꝯñter agit de actione et passiõe. Primo scđm opinionẽ antiquoꝝ. dein de scđm opinionẽ ꝓpriã. Determinãdo aũt de agere et pati scđm opiniões antiquorum. primo agit de ipsis ꝙtum ad rationẽ actionis et passionis et deinde ꝙtũ ad modum agendi et patiendi.

Secundo notandũ est ꝙ ꝙtuz ad rationẽ actionis ꝛ passionis due fuerũt opiniones antiquoꝝ. Prima fuit Platonis et antiquoꝝ dicentiũ ꝙ nullũ simile agit in sibi simile nec patiť: ſ ſemꝑ dissimile agit in sibi dissimile. ꝛ coꝝ ratio fuit. qꝛ duoꝝ similiũ nõ esset maior rõ ꝙ ꝙ vnuz eẽt mag activũ ꝙ aliud. Et scđm illos dissimilitudo est tota actio ratõis. iõ dicũt ꝙ si qñ puꝰ ignis patiať a maiori hoc est nisi ꝑ quãdã ꝯnctatem. nã multũ pauco est ꝯrũ. Alia fuit opinio Democriti dicentis solũ simile agere in sibi simile ꝛ pati a sibi simili. ꝛ si ꝯtingat ꝯria agere ꝛ pati adinuicẽ hoc nõ ẽ inꝙtũ sunt altera ꝛ differẽtia. ſ inꝙtũ est aliqđ in ipis similitudinis. Et ſm illã opinione similitudo ẽ tota rõ actõis ꝛ passiõis. Sꝫ sic dicit aristoteles due opiniões sũt ꝑ pte vere ꝛ ꝑ pte false quapꝑter Arist. vocat eas sub cõtrarios ſmones. ipi vero credẽtes ispicere ad totũ solũmõ ꝯsiderauerũt ptẽ. Vñ qñ nos dicimꝰ hoĩez sanari ꝛ calefieri attribuimus actõez ꝛ passiõez subiecto. qñqꝫ eñ dicimꝰ laborãtem sanari ꝛ frigidũ calefieri. ꝛ sic attribuimꝰ actõez et passiõez ꝯrijs. Opinio ergo q̃ dicit siľe agere i sibi siľe solũ ispicit formã ꝛ materiã actõis ꝛ passiõis. nã eadẽ est natura ꝯrioꝝ. Sꝫ opinio q̃ ponit dissimile agere i sibi dissimile solũ inspexit ꝛ cõsiderauit qualitates siue formas ſm quas fit actio ꝛ passio. ꝛ ita inter opinãtes alij solũmõ inspexerũt formã. Alij vero solũ materiã. Istis notatis sit.

Conclusio prima omnino simile alteri nõ agit in ipꝫ neqꝫ patiť ab eo. Probatur qꝛ nõ esset assignare causam q̃re vnũ esset magis actiuũ ꝙ aliud. Itẽ seq̃reť ꝙ idẽ ageret i seipꝫ et moueret seipꝫ. qꝛ vnũqđqꝫ ẽ maxime sibiipi simile. Et ſ seqtur ꝙ nihil esset imobile et icorruptibile. qꝛ vnũqđꝙ ageret et moueret seipm. qꝛ maxime sibi simile. Et scias ꝙ ibi capiť similitudo large put se extẽdit ad idẽtitatẽ ꝛ oẽm cõuenientiã Et si obijciať ꝯ secũdã rõem. qꝛ intellectꝰ seipm intelligit ꝛ agit in seipm mouẽdo seipꝫ et ita nõ videť incõueniẽs aliqđ agere in seipm. Rñdeť ꝙ duplex est actio. qđã est ꝑfectiua. alia ẽ corruptiua. actõe aũt ꝑfectiua aliqđ agit in seipm ꝑ alteꝝ inꝙtuz est quodãmõ alteꝝ a seipo. ſ actione corruptiua, et phisica idẽ nõ agit in seipm ꝑ se pimo.

Conclusio secũda omnino dissimile nõ agit in sibi oĩno dissimile. ptꝫ qꝛ albedo nõ agit in lineã vel magnitudinẽ nisi ꝑ accidẽs. ꝑ ꝙto accidit linee eẽ albã et nigraꝫ. nigrũ autẽ patitur ab albo. qꝛ ꝯtraria sunt q̃ cõueniũt in gñe ꝑprimo. ergo oportet actiua et passiua cõuenire in aliquo. Qđ ꝓbat phũs sic. quecũqꝫ nõ sunt ꝯtraria nec ex cõtrarijs nõ sunt nata se facere exterius a natura sua. i. corrũpere. cõtraria aũt nata sunt se inuicẽ corrũpere et agere ꝛ pati adinuicẽ et ita quecũqꝫ sunt actiua aut passiua sunt cõtraria aut ex cõtrarijs. sed cõtraria cõueniũt in gñe ꝛ differũt in specie. ergo actiua et passiua adinuicẽ dñt esse similia genere ꝛ dissimilia specie. Itẽ phũs ꝓbat inductiue ꝯclusionẽ. naꝫ corpus agit in corpꝰ ꝛ patiť ab eo. ꝛ sapor a sapore. et color a colore ꝛ vniuersaľr homogeneũ ab homogeneo. ǵ oẽ agẽs phisicũ oportet cõuenire cũ passo in gñe. ꝛ differre in specie. ergo oĩno dissimile nõ agit neqꝫ patiť a sibi dissimili.

Conclusio tertia tota ratio actionis nõ est similitudo aut dissimilitudo. sed vtraqꝫ. ptꝫ qꝛ oĩno similia nõ sunt actiua neqꝫ passiua: vt patet per primã conclusionem. nec oĩno dissimilia similiť. vt ptꝫ ꝑ secũdam ꝯclusionẽ. ergo sunt aliquo mõ similia et aliquo modo dissimilia. Vñ ꝯtraria que sunt maxime actiua ꝛ passiua cõueniunt in genere et materia q̃ est subiectũ et differunt in specie. quare q̃cunqꝫ ꝯueniũt in materia et cõtrariãť in forma agũt et patiunť a se inuicẽ vt est calidũ et frigidũ. Verũtamen ẽ ꝙ si aliqua duo non communicarent in materia nihilominꝰ vnũ agere põt in reliquũ. ſ nõ ecõtra sicut celũ agit in hec inferiora. ſ nõ ecõtra. similiter intelligentia mouet celũ ꝛ ñ ecõtra. ǵ sequiť ꝙ si aliqua duo sunt

actiua τ passiua adinuicē: oportet φ saltem aliquo mō cōueniāt τ sint silia τ aliq̄ modo dissimilia. Sequitur in textu. Eodem modo suscipiendum esse de facere.

Queritur decimosexto vtrū omne agens in agendo repatiatur. Arguitur φ nō. Nō omne mouēs mouēdo mouetur. ergo nō omne agens in agendo repatitur. añs p₃ p̄rio. finis mouet: τ tñ mouendo nō mouetur. medicina etiā mouet egentē τ non mouetur. τ intelligētia mouet celū τ nō mouetur. celū etiaȝ agit in hec inferiora: τ nō patitur ab eis. τ sensibile mouet sensuȝ τ nō patitur ab eo. Secūdo arguitur. si ita esset seq̄retur φ approxione minoris ineq̄litatis fieret actio. p₃. q: cū omne agēs debeat excedere suū patiēs si repateretur agēs a suo patiente: a pporitiōe minoris sequalitatis fieret actio. Tertio. si ita eēt seq̄retur φ agēs τ patiēs possent semp agere ad eq̄les distantias. τ per ɔ̄ns cum sūme calidū possit agere in minus calidū p eq̄les distantias possent agere. τ ita haberent eq̄les virtutes: qđ est impossibile. Quarto sic. si ita esset seq̄retur φ agens nūφ posset sibi assimilare patiens. p₃ ɔ̄ña. q: si agēs repateretur in virtute sua cōtinue debilitaretur τ per ɔ̄ns non posset esse tante virtutis quante erat ip̄m agens in principio sue actiōis.

Vltimo sic. si ita esset sequeretur φ cōtraria simul essent in eodē. tenet ɔ̄ña. q: si agēs ageret in patiens: ageret p mediū. cū omne agens prius agat in ppinquū φ in distans seq̄retur φ ip̄m mediū moueretur motibus cōtrarijs. s. motione agētis: τ motiōe patientis. τ ita posset simul calefieri τ frigefieri: qđ est impossibile. In oppositū est phus in tertio capitulo huius tractatus.

Sciēdū est primo φ postφ phs ostendit quo modo agens τ patiens debeant esse silia fm genus τ dissilia fm spēm. consequenter ostendit quandā diuisionē mouētiū q̄re mouēs dicatur agēs. τ quō diuersimode diuersa agētia pueniūt cū suis passiuis.

Sciendū est secūdo φ finis aliter mouet φ efficiēs. Finis em̄ mouet materiaȝ immediate. sed mouet efficiens ad opandū τ ip̄m efficiens mouet vel transmutat mobile ad formā: vel ad vbi. Et tale mouens est duplex. Quoddā ē vniuersale p̄mū. aliud est proximū. Adhuc p̄mū est duplex. quia quoddā est p̄mū simpliciter quod ē immobile: vt est intelligentia mouēs orbē. Aliud est p̄mū in genere: sicut celū est p̄mū alterans: sed nō est p̄mū mouēs. τ tale mouēs mouēdo mouetur. sed nō mouetur ab eo in qđ agit. q: nō cōmunicat in materia cū eo. Sic ergo patet φ sicut est dare aliquod mouēs immobile: vt est intelligentia. ita est dare aliquod agēs impassibile. s agēs pticulare qđ cōicat in materia cū suo patiēte h₃ ɔtrarietatē cū eo vt repatiatur ab ip̄o patiēte.

Sciendū est tertio φ mouēs se habet in plus φ agens. q: de ratione huius quod est mouere est influere formā q̄ ē mot⁹ in mobili: siue per talem motū varietur mobile in suis naturis siue nō. Sed de ratiōe huius. quod est agere si sumatur proprie est influere talem formā mobili per quā in sua natura varietur. Ex quo sequitur φ mouere cuȝ dicat actū φ omne existens in actu pōt mouere. Et q̄to aliquid est magis actu tanto magis est actiuū. Ideo intelligentia q̄ est act⁹ sine materia in ordine mouentiū est primuȝ. Sed cū moueri dicat potētiā oȝ omne quod mouetur habere materiā. τ omne tale moueri potest. τ sic cū pati dicat motū dicit variationē mobilis in sua natura. Quare illud solū dicitur passibile qđ in suis naturalib⁹ ē trāsmutabile. iō celū est mobile τ nō passibile.

Cōclusio respōsiua. Omne agēs phisicū τ naturale, immediatū τ primū ip̄i patienti cōicans in materia cū ip̄o in agendo repatitur. P₃. q: agēs τ patiēs accepta p dicto mō cōicant in materia: τ sunt sufficienter approximata. sūt etiā ɔtraria. q: nihil agit in alteȝ nisi rōe ɔ̄rietatis. ergo sequitur φ sicut patiēs ē in potētia ad aliquā formā agētis quā nō h₃. ita ip̄m agēs est in potētia ad aliquā formā quaȝ h₃ patiens: τ ita repatitur ab eo. Unde omne agens naturale est in potentia τ in actu respectu diuersoȝ. nā illud quod est actu calidū est in potētia frigiduȝ. τ per formā quā h₃ in actu potest agere i aliud. sed pro quanto est in potētia ad oppositā formā patitur ab alio. τ ita calidū agit inq̄tū calidū est in illud qđ est potētia calidū. s patitur ab eo inquātū est potētia frigidū.

Dubitatur quomō agens capitur in proposito. Respondetur φ capitur proprie vt distinguitur ab agēte methaphorico

per non redderet ... in gradu remisso

et ab agente vniuersali: siue sit materiale siue immateriale: dũ tamen nõ cõmunicet in materia cũ ipo passo. ꝛ hic capit̃ pro actiõe ꝓp̃ie dicta que est inf̃ quattuo: qualitates p:imas. s. calidũ. humidũ. frigidũ: ꝛ siccuꝫ. Nam om̃is actio ꝓp̃ie dicta fit per eas ꝛ inter eas s̃m propo:tionẽ maio:is vel mino:is inequalitatis. Vñ natura dictas qualitates sic o:dinauit ꝙ ille q̃ sunt maio:is actiuitatis sunt mino:is resistentie: vt saluent̃ spẽs elementoꝝ per continua actionem ꝛ passionem adinuicem. ꝛc̃.

Ad rationes ante oppositũ.

Ad p:imã dr̃ ꝙ om̃s iste instantie arguũt vel de agente methapho:ico: vel de agẽte nõ approximato: vel de agẽte nõ cõicãte in materia. ꝛ in oĩbus his nõ est necesse agens repati a patiente. Ad secundã negat̃ ꝯña q: q̃litates actiue ꝛ passiue sunt sic disposite vt que sunt maio:is actiuitatis sunt mino:is resistentie: ꝛ ecõtra. ideo possibile est aliqđ agẽs s̃m vnã fo:mã excedere in virtute actiua resistentiã alterius. ꝛ tñ illud alterũ per aliã fo:mã potest quodãmõ excedere in agẽdo resistentiã illi⁹. Vñ quando dr̃ ꝙ actio debet semp fieri a ꝓpo:tione maio:is inequalitatis: ħ dꝫ intelligi cõparando actiuitatem agentis ad resistentiã patiẽtis: ꝛ nõ ad actiuitatẽ ipius patientis quã potest habere ꝑ aliam fo:mã. Ad tertiã negatur cõsequẽtia. ꝛ ratio patebit in solutiõe quarte rationis. Ad quartã dicitur ꝙ aliquid põt agere dupliciter. Uno mõ per fo:maꝫ sibi naturalem ꝛ intrinsecã. ꝛ tale agẽs potest assimilare sibi patiẽs. ꝛ q̃uis repatiatur a patiente: nõ tamẽ sic repatitur ꝙ ipm patiẽs p̃ualeat aduersus agens: ymo cõtinue debilitatur patiens. ꝛ patiẽs min⁹ agit in ipm agẽs ymo in fine nihil potest plus agere. Aliud est agens per fo:mã nõ naturalẽ: ꝛ virtus talis agentis ꝯtinue debilitatur. ꝛ ideo nõ oꝫ ꝙ tale agens semp sibi assimilat patiẽs.

Ad vltimã dicitur ꝙ nõ est idẽ medium moueri cõtrariis motibus: vt calefieri ꝛ frigefieri. Potest ergo dici i casu ꝑdicto ꝙ mediũ mouet̃ ab agente ꝛ patiente. in acq̃sitione caliditatis ꝛ frigiditatis. sꝫ nõ est ibi calefactio ꝛ frigefactio simul. q: calefieri non solum nominat acquisitiõem caliditatis in aliquo: sed etiam noiat acq̃sitionẽ maio:is calo:is. q: nominat ꝓcessuꝫ de min⁹ calido in magis calidũ. nõ est eñ impossibile ꝙ idẽ acquirat maio:ẽ caliditatẽ ꝛ frigiditatẽ. sic ergo licet mediũ sim̃l recipiat duas fo:mas cõtrarias: tamẽ vna illaꝝ p:eualet aduersus aliam. ꝛ ita s̃m vnã illaꝝ est intensio: ꝛ s̃cdꝫ aliam est remissio. ideo nõ sunt ibi contrarii motus. Et hoc de questiõe. Seq̃tur in textu. Quõ aũt ꝯtingat hoc accidere. ꝛc̃.

Querit̃ decimoseptimo vtrum

actiõ ꝛ passio habeãt fieri per po:os vt dicit Empedocles. aut per co:po:a indiuisibilia vt dicit Democritus. Arguit̃ p:imo ꝙ habeãt fieri per po:os. q: co:po:a rara facili⁹ trãsmutãtur q̃ dura. sed hoc nõ videtur: nisi q: po:osa sunt. ergo actio fit ꝑ po:os. Secũdo sic. in actiõe opo:tet actum agentis recipi in patiẽte: ħ nõ põt recipi nisi i po:os alias duo co:pa essent simul. ergo actio habet fieri ꝑ po:os. Tertio sic ꝙ habeãt fieri per cõtactũ co:poꝝ indiuisibiliũ vt dicit Democritus. q: videm⁹ partẽ alicui⁹ toti⁹ citius moueri q̃ totũ. ergo indiuisibile pri⁹ transmutatur. In oppositũ est ph̃us in littera quo ad vtrãq; partem.

Sciẽdũ est p:imo ꝙ postq̃ Ari

stoteles determinauit de actiõe ꝛ passione q̃tũ ad ratiões actiuoꝝ ꝛ passiuoꝝ. ꝯñr determiat de ipis quantũ ad modũ agendi. ꝛ circa hoc recitat quattuo: opiniones antiquorũ: quas ꝯparat. ꝛ eas improbat. deinde determinat veritatem.

Sciendũ est secũdo ꝙ fuit opi p° opinio

nio Empedoclis dicẽtis actionẽ ꝛ passioẽꝫ fieri per po:os per quos dicebat actũ agentis recipi in patiente: eodẽ mõ dicebat sensationẽ fieri. Dicebat enim co:po:a esse transparãtia per que egrediũtur radii visuales ꝛ ingrediũtur rem visam. eodẽ modo dicebat ꝛ mixtionẽ fieri. ꝛ ꝙ miscibilia habẽt po:os cõmensurabiles. Secunda opinio fuit De- a 2
mocriti ꝛ Leucippi q̃ vno sermone compendiose determinauerũt de om̃i transmutatiõe dicentes co:po:a indiuisibilia esse p:incipia omniũ per quoꝝ congregationẽ fit generatio ꝛ per transmutationẽ in situ ꝛ o:dine alteratio. ꝛ ita dixerũt actionem ꝛ passionem fieri per cõtactũ illoꝝ indiuisibiliũ. Tertia a 3
opinio fuit Melissi ponẽtis vnũ ens ꝛ immobile ꝛ infinitũ. ꝛ ille negauit actionem ꝛ passionẽ ꝛ omnẽ motũ. Q: aũt sit tm̃ vnuꝫ

ꝓbat sic. q: distinctio entiū nō pōt fieri nisi ꝑ vacuū. ergo nō sūt entia distincta. Nec pōt dici etiā ꝙ in aliquo vno cōtinuo sunt plura entia ſm potentiā diuisiōis. q: diuisio fieri nō potest nisi per vacuū. ⁊ ita si esset aliqđ vnū cōtinuū diuisibile in plura: oporteret ꝙ vbiqȝ esset vacuū. si ſm quālibet partē sit diuisibile. si vero dicis ꝙ ſm vnā partē sit diuisibile ⁊ ſm aliā nō: h̄ est irrōabile. Arguebat etiā illud ens esse immobilē. q: vl' moueretur ad plenū vel ad vacuū. non primū. q: esset penetratio dimensionū. nec secunduȝ. q: esset vacuū. Et silr ꝙ essȝ infinitū. q: nō posset teneri nisi ꝑ corp⁹ extra ipm. ⁊ inter illa oporteret ponere vacuū: qđ nō est ponēdū. Unde q: Melissus credebat ꝙ diuisionē ⁊ motū nō posse fieri nisi ꝑ vacuū: ⁊ abhorruit vacuū esse. iō negauit multitudineȝ entiū ⁊ motū. Sed hāc opinionē nō improbat Aristoteles. q: oppositū ei⁹ satis est manifestū ad sensuȝ. Quarta fuit opinio Platonis ponentis indiuisibiles superficies eē principia rerū: sicut Democritus posuit corpora indiuisibilia esse ꝑncipia. differūt tñ i hoc ꝙ Democritus ponit corpora indiuisibilia solida ⁊ infinitaꝝ figuraꝝ esse principia rerū. Sed Plato posuit superficies infinitaꝝ figuraꝝ esse principia reꝝ. dicit enim resolutionē fieri ad superficies triāgulares: quas dicebat indiuisibiles. De cōparatōne aūt istaꝝ opinionū dicit philosoph⁹ ꝙ opinio Democriti ⁊ Mellissi est irrōabilior.

Conclusio prima cōtra positionē Democriti.

Positio Democriti de actiōe ⁊ passione est irratōnabilis. Patet. q: ad eā sequūtur duo cōtradictoria. s. indiuisibilia esse alterabilia: ⁊ indiuisibilia nō esse alterabilia. patet. q: posuit actionē fieri ꝑ vacuū. ⁊ cū indiuisibile nō sit vacuū: sequiť ꝙ indiuisibile nō est alterabile. Itē indiuisibile nō potest suscipere qualitatē actiuā ⁊ passiuā. ergo non est alterabile. aīns pȝ. q: talis qualitas esset ab eo transmutabilis vel nō. Nō secūdū. q: est eadē materia cōtrarioꝝ. Nō primū. q: trāsmutatio fit per motū: ⁊ omne mobile est diuisibile. ergo si indiuisibile trāsmutaretur esset diuisibile. qđ implicat ꝯtradictionem. ergo ſm ipm ~~non~~ oportet dicere ꝙ indiuisibile nō sit alťabile. ⁊ tñ ad positionē ei⁹ seqťur ipm esse alterabile. q: ponit indiuisibile esse frigidū et calidū. Sed si vnū contrarioꝝ sit in natura. ergo reliquū. ⁊ si qualitates prime sunt idiuisibiles sequitur ꝙ indiuisibile erit alterabile: qđ est incōueniens eis. ergo illud ex quo sequitur. Item male posuit corpora esse indiuisibilia: cū diuisio sequatur corpus. cū omne corpus ē diuisibile. Item qualitates naturales presupponūt quantitatē quantū ad modū inessendi necessario: sed indiuisibile nō est quantū aliās esset diuisibile. ergo nō est quale. ⁊ per cōsequēs nō est alterabile. ergo actio ⁊ passio nō fiunt ꝑ corpa indiuisibilia.

Cōclusio secūda.

Actio ⁊ passio non fiūt per poros: vt posuit Empedocles. Patet. q: si ponerētur illi pori: hoc esset ad recipiendū actū agentꝭ. sed pori nō possunt recipere hunc actum. q: nō sunt illud quod patitur. Item illi pori essent pleni vel vacui. si pleni nō suscipiunt actū agentis sicut nec alie partes. Nec vacui. q: vacuū nō est ponendū. Item actus agētis est forma recepta in passo. sed talia in vacuo recipi non possunt. ergo. Itē si augmētatio fieret ꝑ poros: sequeretur ꝙ altū nō cresceret: sicut nunq̄ crescit murus in altū: sed solū foramina replerentur. ergo. Sed q̄liter fiat actio ⁊ passio ponit Aristoteles aliquas ꝯditōes. Prima conditio est ꝙ patiēs oportet esse tale in potentia quale agens in actu. ⁊ ita dič agens ⁊ patiēs esse actu dissimilia: ⁊ potentia similia. Secūda cōditio est ꝙ patiēs debet esse tale vt ſm quālibet sui partē natum sit sustinere actū agentis. Tertia conditio est ꝙ patiēs magis ⁊ minus patiťur ab agēte ſm ꝙ est magis ⁊ minus dispositū ad suscipiendū actum agentis. Quarta ꝯditio est ꝙ q̄uis ipm patiens sit continuū: tamen debet esse potentia diuisibile. nō tamē oportet ꝙ actu diuidať per hoc ꝙ suscipit actionem agentis. q: ipm totum indiuisum pōt alterari. Quinta cōditio est ꝙ oportet ipm agens esse approximatū ipo patienti. potest tamen agere in aliud distans ab eo. et hoc est per mediū sibi propinquū per quod passum a primo agente agit in patiens remotū.

Ex istis cōditionibus patet per quē modū fiat actio ⁊ passio. Patet etiaȝ ꝙ nō fit ꝑ ~~contactū~~ neqȝ per corpora indiuisibilia. neqȝ per ingressuȝ act⁹ agētis i poros patiētis

Ad rationes ante oppositum,

Ad primã dicitur ꝙ corpora rara sunt faciliter transmutabilia. q2 minus habent de materia ꝙ corpora densa. ꝛ ideo minus resistunt actioni agentis. ꝛ facilius sunt transmutabilia. Ad secundã dicit ꝙ cũ aliqd agit in patiens nõ est imaginandũ ꝙ aliqd corpus aut aliqua forma egrediatur ab agente: ꝛ per motũ localẽ transferatur in patiens: ꝛ per motũ localẽ ingrediatur per poros patientis. sed virtute agentis naturalis tangentis ipm patiens cuius materia est in potentia naturali ad formã agentis. ꝛ de potentia materie patiẽtis educitur forma substantialis similis in specie vel genere forme agentis. ꝛ hoc modo dicit actus recipi i patiens. Ad tertiã dicitur ꝙ quãdo agẽs extrinsecũ agit in patiens: quãqꝫ vna pars patientis prius trãsmutatur ꝙ totũ. sed negat propter hoc ꝙ in indiuisibili transmutet. q2 in corpore passibili nõ est dabile aliquod corpus idiuisibile sm actũ. Seqtur in textu. Scrutandũ aũt quid est mixtio.

Queritur decimooctauo vtrũ mixtio sit possibilis.

Arguitur ꝙ nõ. q2 si sic: vel ambo miscibilia manerent: vel ipsa corrũperentur. vel vnũ maneret: ꝛ alterum corrũperetur. non primũ. q2 miscibilia se haberent similiter sicut prius. nec secũdũ. q2 nõ potest videri quo mõ posset fieri mixtio: nisi per diuisionem. nec tertiũ. q2 in mixtione miscibilia silr se debẽt habere. Secũdo sic. si mixtio esset possibilis: vel fieret p diuisiõez miscibiliũ: vel sine diuisione. Non primum. q2 tunc nõ quelibet pars mixti esset mixta: eo ꝙ semper remanerent alique partes indiuise que non essent mixte. Nec secũdũ. quia non potest videri quo modo fiat mixtio: nisi per diuisionẽ. Tertio sic. si sic: vel miscibilia essent adequata in potentijs: etiã virtutibus. vel nõ. Nõ primũ. q2 tunc non agerent inter se. Si vero sint nõ adequata: tũc illud quod esset maius corrũperet minus. Quarto sic. nihil potest agere vltra gradũ ppriũ. ergo elementa nõ possunt producere mixtũ. quod habet perfectiorem formã ꝙ sint forme elementorũ. ꝛ per ꝯñs misceri nõ possũt In oppositũ est phs. Pro rũsione.

Sciendum est primo ꝙ postꝙ philosophus determinauit de tactu: actiõe: ꝛ passione. cõsequenter determinat de mixtione. Circa quam quattuor determinat. Primo an mixtio sit possibilis. Secũdo an fiat per diuisionem miscibilium. Tertio quomõ fit mixtio: ꝛ que ꝛ q̃lia sũt miscibilia. Quarto quid sit mixtio. Pro quorũ omniũ solutiõe. ꝛ pmo pmi pũcti ponẽda ẽ hec ꝯclusio

Conclusio prima. Mixtio differt a gñatione ꝛ corruptiõe: augmẽtatiõe: diminutiõe: ꝛ alteratiõe.

Patet. q2 ad gñationẽ cõcurrũt materia ꝛ forma. ad augmẽtationẽ nutrimentũ ꝛ nutritũ. ad alterationez subiectũ ꝛ accidens. sed forma nõ miscet materie. q2 vtrũqꝫ manet in ppria materia. nec etiã nutrimentũ miscet nutrito. q2 nutritũz manet: ꝛ nutrimentũ corrũpit. Nec accidẽs miscetur subiecto. vt figura nõ miscet cere. nec albedo corpori: eo ꝙ vtrunqꝫ manet in actu. miscibilia aũt manẽt i mixto: neqꝫ corrumpuntur ambo neqꝫ alterũz. ergo mixtio differt ab omnibus alijs motibus.

Conclusio secũda. Actiua non sunt adinuicẽ miscibilia.

pꝫ. q2 miscibilia habent esse per se ãte mixtionẽ: vel post. sed actiua nõ possunt a subiecto separi. ergo. Ex quo pꝫ ꝙ nõ qdlibet est miscibile cũ quolibet.

Conclusio tertia. Miscibilia in mixto nec sunt penitus corrupta nec penitus manent.

Prima ps pꝫ. q2 miscibilia sũt separabilia a mixto. ergo nõ sunt penitus corrupta. Secũda ps pꝫ. q2 si manerent penitus ex ipsis non fieret aliquod vnũ.

Conclusio quarta. Miscibilia manẽt in mixto virtute ꝛ potẽtia sub cẽ mixti ꝯposito.

q2 nõ manẽt sub actibus pprijs neqꝫ corrũpũt simplr. ergo oꝫ dicere ꝙ manẽt potẽtia ꝛ virtute in mixto. ꝛ hoc magis declarabit in questione sequenti.

Conclusio respõsiua. scꝫ ꝙ mixtio ẽ possibilis.

Pꝫ. q2 ad mixtionẽ reqrit ꝙ miscibilia anteqꝫ misceãt sint sub actibus pprijs sub quibus non manẽt mixtione facta sed manent potẽtia ꝛ virtute. hec aũt sunt possibilia. ergo ꝯclusio va. Circa secũdũ punctũ declarandũ sciẽdũ est ꝙ illi phi antiq̃ n ponebãt mixtiõez fieri p trãsmutatiõez miscibiliũ adinuicẽ ex qbus alteratis fieret vna materia cõis media. sed ponebãt mixtio-

non fieri per diuisionē ꝑ hoc scʒ ꝙ vnū mi-
nimū ponebat iuxta aliud minimū ⁊ hoc mi
plicat. qꝛ quidā dicebāt ꝙ mixtio fiebat per
oppositionē minimoꝝ scđm sensuȝ. Alij di-
cebāt ꝙ fiebat ~~scđm~~ iuxta positōeȝ minoꝝ
ꝯm spēm ⁊ formā: sicut cuȝ grana milij mi-
scentur cū granis frumēti. Alij vo dicebāt
ꝙ fiebat ꝯm ꝙtitatē. ꝯ ꝯ ꝯ ponūt ꝯclusiōes, hᵉ

Conclusio prima. mixtio nō fit
ꝑ diuisionē miscibiliū in minima scđm spe-
ciē ⁊ formā. pȝ qꝛ talia minima manent sub
actib⁹ ꝓprijs nō trāsmutata. ergo non pñt
facere vnū ꝑ se. Itē quelibȝ ps mixti ē mi
xta. sic āt nō eēt si mixtio fieret eo mō: ḡ ⁊c̄.

Conclusio secūda. mixtio nō fit
ꝑ diuisionē in minima scđm sensuȝ. pȝ quia
qđ vni esset mixtū puta nō videnti alteri nō
esset mixtū scȝ illud qđ actu videt. ⁊ ita nō
esset mixtio simpliciter. ⁊ ita non ꝗlibet ps
mixti esset mixta. ergo ⁊c̄.

Conclusio tertia. mixtio nō fit
ꝑ diuisionē in minima ꝯm ꝙtitatē. pȝ qꝛ ipos-
sibile est ꝙtitatē diuidi ī minima simpliciṫ co
ꝙ eēt diuisibilis ī infinitū. Ex qb⁹ pȝ ꝙ mi-
xtio nō fit ꝯm miscibiliū diuisionē ꝙuis mi
scibilia debeāt eē diuisibilia. ⁊ ꝑ hoc pȝ ꝯm
qđ erat declarādū. Pro tertio puncto.

Sciendum est ꝙ entiuȝ quedā
sunt actiua et passiua adinuicē. s. ꝗ habent
ꝯtrarietatē adinuicē ⁊ ꝗ cōicant in materia
Alia vo nō sūt actiua ⁊ passiua adinuicem
sicut sūt illa ꝗ nō hñt ꝯrietatē adinuiceȝ. sȝ
coꝝ ꝗ patiunt ab alijs ꝗdā sūt faciliṫ diuisi
bilia ⁊ passibilia sic sūt hūida. Alia vo sunt
ꝗ cuȝ difficultate patiunt sicut sunt sicca et
dura. Sit ergo

Conclusio prima. illa que non
cōicant in materia nō sunt adinuicē misci-
bilia. pȝ qꝛ nō sūt actiā ⁊ passiua adinuiceȝ
iō ars medicine ñ miscet sanitati. eo ꝙ subie
ctū sanitat ē corp⁹. ⁊ art medicīe subȝ ē aīa

Conclusio secūda. cōicantia in
materia ⁊ hñtia ꝯrietatē adinuicē sūt misci
bilia. pȝ qꝛ talia sunt adinuicē actiua ⁊ pas-
siua. ergo ꝑ coꝝ actōnē ⁊ passionē adinuicē
possunt seinuicē alterare: vt ex ipis possit fi
eri vna natura cōmunis media.

Tertia conclusio actiuoꝝ ⁊ pas
siuoꝝ adinuiceȝ mixtū cū pauco siue magnū
cū ꝑuo nō est miscibile. pȝ qꝛ nulliū miscibi-
liū dȝ manere sub actu ꝓprio. mō si mixtū mi
sceat cū pauco conuerteret illud paucum in
sui naturā ⁊ ita vna gutta vini nō possȝ mi
sceri cum mille amphoris aque.

Quarta cōclusio. actiua et pas
siua adequata in potētijs ⁊ virtutib⁹ ~~vt~~ qđ
vnū sufficiat alteꝝ corrūpe neꝗ ābo tertiuȝ
sūt adinuicē miscibilia. pȝ qꝛ ī mixtōne neu
trū vel ābo dñt manere sub actu ꝓprio. er-
go si ipa dñt esse adequata adinuicē opor-
tet ꝙ vnū nō sufficiat alteꝝ conuertere ī sui
naturā nec ābo tertiū. Et si arguis ꝯ istaȝ
ꝯclusionē. qꝛ si sint adequata in virtutibus
vnū nō poterit agere ī reliquo cū actio sem
per fiat a ꝓportōe maioris īequalitat. Re-
spōdet ꝙ illa eqlitas miscibiliū nō dȝ sic in
telligi ꝙ vnū elemētū ꝑdñet alteri: ꝯ ꝙ vnū
nō ita dñetur ī reliquū vt sufficiat ipȝ corrū
pere ⁊ hoc latius videbitur in sequenti con
clusione.

Quinta cōclusio que sic se ha-
bēt adinuicē ꝙ vnū ē faciliṫ passibile et reli
quū difficult nō sūt adinuicē miscibilia. qđ
pȝ. qꝛ vnū maneret sub actu ꝓprio ⁊ aliud
corrūpet ⁊ euanesceret sicut stannū non bñ
miscet cū ere eo ꝙ stannū ē facilr possibile.

Sexta cōclusio. faciliter diuisi-
bilia ~~non~~ sunt bene miscibilia: dū tñ ꝑua cū
ꝑuis admisceant. pȝ qꝛ faciliter trāsmutāt.
Ex quo pȝ ꝙ hūida si nō sint viscosa sūt
faciliṫ miscibilia. sicut vinū vl' aq̄. ꝯ tñ oleū
nō est bñ miscibile cū aqua vel vino eo ꝙ ē
viscosū ⁊ supnatat aque eo ꝙ hȝ humidita
tem aereā. mō aer natus est ferri sup aquaȝ.
ex omnib⁹ istis. pȝ ꝗ sūt bñ adinuicē misci-
bilia et que nō qđ erat tertiuȝ declaranduȝ.
Ex trib⁹ ergo pūctis declaratis pȝ quar
tū. scȝ qđ sit mixtio. cū eñ miscibilia nō pe-
nit⁹ maneāt in mixto nec penit⁹ corrūpant
ꝯ manēt eminent ⁊ virtualr seq̇tur ꝙ mixtio
est miscibiliū alteratoꝝ vnio. ita ꝙ forma
mixti virtualiter cōtinet formā ipsoꝝ misci-
biliuȝ. ⁊ hoc declaratur in sequēti ꝗstione.

Ad rationes ante oppositum:
Ad primā dicit sicut dictū est ꝙ neꝗ alterū
corrumpit neꝗ ambo. nec semꝑ manēt mi
scibilia: sed manent virtualiter in mixto.

Ad secundã d: q mixtio non fit p diuisionẽ miscibiliũ: sed fit p alterationẽ eoz. per actionẽ et passionẽ ipoz miscibiliũ adinuicẽ Ad tertiã. dictũ est qualiter miscibilia debent esse adequata in potẽtijs et virtutib⁹. Ad vltimã. miscibilia nõ educũt effectiue formã mixti de potẽtia materie in virtute. sed hoc fit in virtute supioris agentis. Seqtur in textu. Cõtinuã aũt his qstiõem. etc.

Queritur decimonono vtrum elemẽta maneant formaliter in mixto. Arguitur q sic autoritate phi in textu dicentis Nõ corrũpit alterũ neq ambo. seruat aũt virtus eoz. virtus aũt rei nõ põt eẽ sine substantia ei⁹. igit. Secũdo sic. mixtio est miscibiliũ alteratoz vnio qz alteratũ est substantialiter actu ens. ergo miscibilia manent in mixto formaliter. Tertio sic. mixtũ cõponit substantialr ex elementis. ergo elementa sbãliter manẽt in mixto. alias mixtũ nõ esset substãtialit. Quarto sic. in mixto manẽt qualitates et opatiões naturales elemẽtoz ergo et ipa elemẽta formalr manẽt. pña tenz qz ppria passio et ppria opatio separi nõ possunt a suo subiecto. Quinto sic. q̃to aliq forma ẽ magis eleuata sup materiã tãto reqrit materiã esse magis eleuatã et magis pfectã. sed forma mixti est pfectior et magis eleuata q̃ forma elemẽti. talis aũt eleuatio nõ potest fieri nisi p formas elemẽtoz q medie sũt inter materiã et formã mixti. ergo oz elemẽta formalr manere in mixto Sexto sic. mixtũ mouet naturaliter sm naturã elementi pdominãtis in eo: vt hz phs in primo de celo. g oz elemẽta manere in mixto formalr. alias vnũ elementũ nõ pdñaret alteri. In oppositũ arguit primo. si elemẽta manerẽt formalr in mixto cũ ipa spẽ differunt: seqret q ipm mixtũ esset diuersaz spẽz: et essent plura entia sbãlia. Secũdo sic. si elemẽta manerẽt formalr in mixto. vel iuxta se inuicẽ ponerent: et tũc nõ qlibet ps mixti eẽt mixta: qd est 9 naturã mixtionis. vel simul in qualibz pte materie adeqte eẽnt forme qtuor elemẽtoz. hoc aũt videt impossibile. primo. qz in eadẽ materia essent plres forme subãles. et sic eẽnt plres act⁹ subãles et plra esse. Itẽ videretur ibi esse penetratio dimẽsionũ. qz quelibz forma sbãlis reqrit determiatã q̃titatẽ in materia. Itẽ si elemẽta manerent in mixto: tunc manerent actu in mixto: et per consequẽs nõ essent. Pro responsione.

Sciendũ est primo. q auerrois dicit formas elementoz esse intẽsibiles et remissibiles. dicit eniã q duplices sũt forme substãtiales. qdã eñ sũt pfecte q simplr terminãt materiã: cuiusmõi sũt forme mixtoz. ita q materia recipiẽs formã mixti nõ sit in potẽtia ad vlteriorẽ formã sbãlẽ. sed forme elemẽtoz nõ actuãt materiã in termio: sed magis sũt qdã dispositões et eleuatões materie ad maiores pfectiões forme recipiẽde. iõ elementa dicũtur quasi eleuata. Et ex hoc d: q elemẽta pprie nõ sũt spẽs. qz nõ sunt grad⁹ determiati et fixi entib⁹: sed magis sunt via in spẽs. Et sm hoc dic auerrois q forme subãles elemẽtoz sunt q̃si medie inter formas sbãles pfectas et formas accidentales. et ita nihil phibet formas substãtiales elemẽtoz esse intẽsibiles et remissibiles. Nã sm eũ nõ videt q̃liter possint manere elemẽta et q̃lit diuersimode i diuersis mixtis manerẽt: nisi forme iporũ elemẽtoz possent intẽdi et remitti. Et ita sm Auerroim forme elemẽtoz remanentes in mixto in diuersis mixtis: diuersimode remittũtur. Nã in vno mixto magis remittit vnũ elemẽtũ q̃ aliud. in alio aũt mixto stat oppositũ. ita vt sm diuersos grad⁹ remissionis elemẽtoz fiãt diuersi grad⁹ mixtoz. sed qñ elemẽta existũt in scipis separata forme elemẽtoz sunt ibi in esse extenso. Sed si Auerrois intellexerit q forme sbãles elemẽtoz p q̃to sunt de q̃ñe substãtie sint intẽsibiles et remissibiles: hoc est impossibile. qz esse subãle cũ sit primũ in analogia in indiuisibili cõsistit. si eñ ibi esset intẽsio et remissio oporteret q inter 9dictoria esset mediũ .s. inter esse et nõ esse. cũ forma sbãlis dat esse simplr. Sed si Auerrois intelligat q forme sbãles elemẽtoz accepte sm esse phisicuz et naturale put scz sunt actiua et passiua sint intẽsibiles et remissibiles: sic verũ dicit. qz q̃litates prime q sunt principia substantialia elemẽtoz p illo elemẽto p quo sunt actiua et passiua: sũt intensibiles et remissibiles. sicut eñ de ratione hoĩs albi est albedo. ita etiã de ratõne et substantia elementorum acceptoz sub actione et passione sunt qualitates prime. Alius est modus sm Albertũ rñdendi ad q̃stionẽ predictã. dicit eñ q elemẽta habẽt duplex esse. scz esse substantiale et primũ: et esse accidẽtale et secundũ. Itez esse substãtiale est duplex

alias eleuamenta
l. vie
m
elementa
a opinio

Quoddā est integrū ⁊ perfectū siue liberū ⁊ tale esse hȝ quodlibet elemētum in seipo. Aliud est esse substātiale quodāmō ligatum ⁊ diminutū siue fractū: ⁊ tale habet elementū alteratū ab alio ⁊ cū eo mixtū. Dicit ergo Albertus ꝙ elemēta manēt in mixto q̄tum ad esse substātiale ligatū ⁊ fractū: ⁊ etiaȝ q̄tū ad esse accidētale. ȝ nō manēt in mixto q̄tū ad esse liberū ⁊ integrū. Et hanc materiā tractat Albertus diffuse in tertio de celo. insequēdo Auicennā. Alius est modus respōdendi Egidij de roma insequētis doctorem sanctū in hac pte. dicit enī ꝙ vna forma potest virtualiter ⁊ eminēter contineri in alia. forma enī imperfecta continetur in forma pfecta eminēter ⁊ virtualiter. sicut vegetatiuū in sensitiuo: ⁊ sensitiuū in rōnali. Et q: sensitiuū potest q̄cquid pōt vegetatiuū ⁊ cū hoc plus ideo vegetatiuū est eminēter in sensitiuo: sȝ nō actualiter ⁊ in ppria forma. alias ibi eēnt due forme sbāles. sed vegetatiuū est in sensitiuo sicut trigonū in tetragono. ⁊ tetragonus in pentagono. vt dicit phs. 2. de aia.

Conclusio respōsiua ad quesitū

Forme elementorū cōtinētur in forma mixti virtualiter ⁊ eminēter: ȝ nō manent in mixto formalr̄ ⁊ actualr̄. ita ꝙ sint due forme ⁊ diuerse a forma mixti. ymo forma mixti cōtinet virtualiter formas elemētorū. ⁊ est simplex in sua essentia ⁊ indiuisibilis. Patet prima pars. q: forme elementorū ordinātur in formā mixti. ergo in eo virtualr̄ manēt. naȝ forme ⁊ species rerū se habent sicut numeri vt hȝ phs octauo methaphisice. Unde sicut minor numerus continetur in maiori: ita forma imperfecta in pfectiori. ⁊ fm hoc mixtū est substantialiter mixtū. qm̄ in eo non solū manēt elementa virtualiter: vt quidā dicūt qui male intellexerūt aristotelē. ymo manēt q̄tum ad formas subāles. q: reseruant substātialr̄ ⁊ eminenter in forma mixti. Et fm hoc possent solui ratiōes ante oppositū facte. Etiaȝ accidētales forme elementorū in mixto non manēt fm actum ppriū: sed manent in quadam forma seu qualitate cōplexionali: que se habet vt mediuȝ inter qualitates primas elementorū. ⁊ huiusmodi q̄litas cōplexional' est ppria dispositio materie ad mixti formā. Sic ergo patet ꝙ forme elementorū manēt in mixto virtualiter: vt probant ratiōes an̄ oppositū. sed non manēt formalr̄ ⁊ actualiter in mixto: vt pbant rationes post oppositū. ⁊ videt via ista esse probabilis. Albert' aūt in tertio de celo nō videt loqui fm opiniōeȝ ppriā: sed ibi exponit opinionē Auicenne. siue tamen loquatur fm opinionē siue non positio sua est probabilis ⁊ subtilis. sed hec vltima videtur esse probabilior.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā ⁊ ad oēs alias dr̄ ꝙ bene probant ꝙ elemēta virtualiter manēt in mixto fm formā mixti: que continet eminēter oēs perfectiones substantiales ⁊ accidētales elementorū que ad ipam ordinant. ⁊ p hoc dicitur aliquid formalr̄ mixtū. sed nō remanēt formaliter in esse substantiali. ergo ⁊c.

Seq̄tur liber secūdus.

De mixtiōe quidē igitur et tactu: et de facere et pati dictuȝ est quomō existūt in rebus trāsmutantibus scd̄m naturā.

Irca initiū secūdi libri de generatiōe ⁊ corruptione querit primo vtrū materia prima sit principiū materiale quattuor elementorū: ⁊ quattuor q̄litates prime sint principia formalia elemētorū. Arguit primo ꝯ primā ptē. q: si materia que est tm̄ ens in potentia sit principiū materiale elemētorū. aut est sepabilis ab ipis elemētis ⁊ qualitatib' eorū aut nō. nō secundū q: tūc elemēta non essent corruptibilia. nec primū: cū sit tm̄ ens in potētia. ergo non est principiū materiale elementorū. Secūdo sic cōtra secūdā partē. q: accidēs nō pōt esse pncipiū formale substātie. ȝ qualitates prime sunt accidētia. ergo nō possūt esse principia formalia elemētorū q̄ sunt substantie. Tertio sic. qd̄ vni ē accidēs nulli ē substātia. sed q̄litates pme respectu mixti sunt accidētia. ergo respectu elemētorū nō sunt substantie. ⁊ p ꝯns nō sunt principia formalia elementorū. In oppositū est phs in pmo ⁊ secūdo capitulis hui' secūdi libri.

Sciendum est primo ꝙ post q̄

phs in primo libro determinauit de gñatiōe τ corruptiōe. augmentatiōe. diminutione: τ de alteratione. τ de his q̄ hmōi motibus deseruiūt. s. de actiōe τ passiōe: τ mixtiōe. ꝯñter secūdo determinat de natura gñatoꝝ τ corruptoꝝ. Et q: p naturā elemētoꝝ inest elemētis naturalr gñatio τ corruptio. q: q̄ itatē prime actiue τ passiue sine quibus nō fit transmutatio ad formā p se: primo insunt elementis τ p elemēta elemētatis. τ ꝓpter h̄ in isto libro phs intēdit de natura gñatoꝝ corruptoꝝ in quadā vnitate. put materia libri epigit: dignū est vt prius cōsidereť de gñatiōe τ corruptione elemētoꝝ. Et q: gñatio τ corruptio sūt trāsmutatiōes naturales. τ in omi transmutatione naturali oportet aliquā naturā esse subiectā. τ esse etiā aliq̄ pncipia ꝯ̄ria adinuicem. iō phs inquirit in principio naturas elementoꝝ anteq̄ determinet de gñatiōe τ corruptiōe τ trāsmutatiōe elemētoꝝ. Circa qđ

Sciendum est secūdo q: vt sepe dictū est antiqui determināntes de pncipijs rerū naturaliū ptiti sunt. Naz aliqui posuerūt plura pricipia materialia: τ iter istos aliqui posuerūt finita τ aliqui ifinita. Alij vo vnū materiale. scz vnū elementū: puta ignē vel aerem: vel aquā: vel aliquod mediū inť aerē τ ignē. τ istud mediū dicebant esse sepatū a cōtrarijs. Sed q: iste opiniōes improbate sunt. nā opinio ponēs plura improbata extitit in primo phisicoꝝ: cū dicebať φ oīz trāsmutabiliū adinuicē materia est vna. Et etiā dicebať φ isti nō saluabāt gñatiōes et corruptiōes cū habeāt ponere illa plura pncipia esse intrāsmutabilia τ quodlibz eoꝝ est ens in actu. Etiā quodamō fuit improbata opinio ponentiū vnū materiale pncipiū. q: cū ponerēt ipz in actu nō poterāt saluare distinctiōem gñatiōis τ corruptiōis ab alteratione. Ideo pro nūc phs eas nō reprobat: s3 supponit phs φ l3 sint quattuor q̄ vocātur elemēta q̄ sūt prima in gñe corpoꝝ: τ sūt principia corpoꝝ mixtoꝝ: tñ ista resoluunť i vnū materiale principiū primū respectu cui⁹ sūt principiata. τ illō primū materiale sibi vendicat nomē elemēti. iō cū loqtur phs d̄ illis corpib⁹ prio nō dicť ea elemēta: s3 vocat ea elemētata. q: nomē elemēti pino ꝯuenit matie q̄ est primū pncipiū in cōpositiōe: τ etiā vltimū in resolutiōe. τ secūdario ꝯuenit q̄ttuor primis corporibus q̄ dicuntur elementa in ordine ad alia corpa.

Conclusio responsiua ad pmā ptē quesiti. Materia pria q̄ ē tm̄ ens i potētia ē principiū matiale elemētoꝝ. Probatur q: elemēta sūt corpa vt pz ad sensū. τ ñ sūt simplicia cū sint passibilia. nec sūt potētie pure cū sint actia. ğ oz φ sint ꝯposita ex actu τ potētia. τ cū sint prima i gñe corpoꝝ vt supponiť nō resoluūť i priora corpa. ğ oz φ eoꝝ resolutio sit in actū τ ~~cētra~~ i potētiā p cētras τ p ꝯñs pncipiū materiale eoꝝ est materia prima q̄ est tm̄ ens in potētia. q̄ quidē materia nō est sepata a quolibz elemētoꝝ nec a ꝯ̄rijs s3 sp τ cōtinue stat sub aliq̄ forma τ sub aliq̄ ꝯ̄rietate τ susceptiōe: tñ sepabilis est a quolibet elemēto τ a q̄libz ꝯ̄rietate vt alias dictū est. Pro rñsiōe ad secūdā partē q̄stiōis est aduertendū φ elemēta pñt dupli̇r ꝯsiderari Vno mō s̄m suū eē sbāle absolute sumptuz. Alio mō quātū ad esse materiale τ phisicū put sūt actia τ passiua adinuicē. Ex illis pōit

Conclusio respōsiua ad secūdā partē quesiti. Licet qualitates prime nō sint principia essentialia elementoꝝ: cōsideratis ipis in esse substantiali absolute sumptoꝝ: tñ sunt principia formalia eoꝝ: considerať eis s̄m φ sunt actiua τ passiua adinuicē prout habent esse naturale. Prima pars pz p primas duas rationes factas ante oppositum. Secūda ps pz. q: elemēta ꝯstituūtur in esse naturali p illas formas p quas efficiūtur prime actiua τ passiua. ergo. Ex ꝯclusione seq̄tur φ licet q̄ttuor qualitates prime non sint de rōe elemētoꝝ s̄m φ d̄ ipis agiť i libro de celo: vbi ꝯsiderātur s̄m φ sūt mobilia ad vbi. l3 etiā nō sint de ratiōe eoꝝ put cōsideranť a methaphisico q̄ abstrahit a motu τ a materia sensibili. tamē sunt de rōne elemētorū put cōsiderātur in hoc libro. q: i libro isto ꝯsideranť elemēta put sūt gñabilia τ corruptibilia: actia τ passiua. hoc aūt cōuenit eis p qualitates primas. Unde nō est incōueniens aliquid esse de ratiōe alicui⁹ rei vno mō accepte φ nō est de rōne ei⁹ alio mō accepte Et sic patet responsio ad q̄situ. Ratio. s soluūtur ex dictis. Seq̄tur in textu. Sed non minus τ vt corpora qualia.

Querit secūdo vtrū tm̄ sūt quattuor qualitates prime. Arguiť φ sint pauciores. q: quod per superabundantiā diciť

vni soli cōuenit. ꝫ p̄imū ꝑ supabūdantia z dicit̄ cū sit suplatiui gradus. ergo tantū est vna p̄ima qualitas. Secūdo sic calidū z frigiduz sunt actiue. humiduz et siccū sūt passiue: sed agens p̄ius est patiente. ergo sequit̄ ꝙ tm̄ sunt due qualitates p̄ime. s. calidū et frigidū. Tertio sic. frigiditas ē priuatio caliditatis: vt habet̄. 2. d̄ celo. ergo n̄ est qualitas. ꝯña tenet. q2 priuatio est posterior suo habitu. Quarto sic. lumē est qualitas p̄imi corporis. scʒ celi. et est cā omniū qualitatū elementoꝝ. ergo tm̄ est vna qualitas p̄ima. scʒ lumē. vel si q̄ttuor qualitates elemētoꝝ sunt p̄ime. erūt quiqꝫ p̄me q̄litates. igit̄ zc. In oppositū ē phs i textu.

Sciendum est primo ꝙ postꝙ phūs ostendit ꝙ qualitates p̄ime sunt formalia principia elemētoꝝ ꝯpositoꝝ in eē naturali z trāsmutabili. ꝯñter ondit. p. ꝙ inter qualitates cōueniētes corpoꝛib⁹ gn̄abilib⁹ et corruptibilib⁹ ille sunt p̄ime q̄ p̄imo ptinēt ad sensum tact⁹ et sunt quattuor tales nec plures nec pauciores. Sit igitur.

[illegible handwritten marginal note]

Conclusio prima. inter qualitates sensibiles corpoꝛib⁹ gn̄abilib⁹ et corruptibilib⁹ cōueniētes inq̄tū hm̄oi qualitates tāgibiles sūt priores. q2 sicut sensus tactus est fundamentū oīm sensuū z prim⁹ sine quo nō pōt esse alius sensus. ita oportet ꝙ qualitates sensibiles sensus tact⁹ sint priores alijs q̄litatib⁹ ꝑ alios sensus. ergo alie qualitates sensibiles nō pn̄t esse sine q̄litatib⁹ sensibilib⁹ siue tāgibilib⁹. ꝯña tenet. q2 qualis est ordo in potentijs talis debet esse in obiectis. Itē gn̄abilia z corruptibilia sunt actiua et passiua inq̄tū hm̄oi. ꝫ q̄cūqꝫ sunt actiua adinuicē nata sunt se tangere. ergo qualitates ~~p̄ime~~ sunt priores sine quibus nō pn̄t esse alie q̄litates in corporibus corruptibilib⁹. Ex cōclusione sequitur ꝙ oēs q̄litates ꝑ alios sensus causant̄ a qualitatib⁹ tangibilibus p̄imis: vt patet. quia p̄imū in vnoquoqꝫ genere est causa alioꝝ q̄ sunt post in illo genere.

tangibilis

qualitates tangibiles sunt. 19.

Conclusio secūda. inter qualitates tangibiles sunt tm̄ quattuor p̄ime. Probat̄. q2 septem sunt ꝯtrarietates q̄litatū tangibiliū q̄ sunt calidū: frigidū/ humidū: z siccū/ graue leue/ durū molle/ lubricū aridū/ asperū lene/ grossum z subtile/ ꝫ quinqꝫ vltime ꝯtrarietates reducūtur ad duas cōtrarietates p̄imas. et due p̄ime nō reducūtur ad seinuicē nec ad priores. ergo tantū sunt due p̄ime ꝯtrarietates q̄litatū tāgibiliū et quattuor qualitates p̄ime tāgibiles. Minor declarat̄ z p̄imo ꝙ ille sint tangibiles. q2 ille sunt actiue z passiue adinuicē: ergo sunt tangibiles. añs pꝫ. q2 calidū habꝫ ꝯgregare homogenea z disgregare etherogenea. ꝫ frigidū habꝫ ꝯgregare homogenea cū etherogeneis. z ita iste sunt q̄litates actiue. vnde calidū calefaciendo eleuat et euapoꝛat id qđ est subtile. z siccū coniungit subtile cū subtili z relinquit ~~densuz~~ illud qđ est grossum. z ꝓpter hoc calidū dicit̄ cōgregare hōgenea z disgregare etherogenea. ꝫ frigidū habet cōp̄imere: coagulare z: cōdēsare. q2 mouet a circūferētia ad centrū. z calidū ecōtrario. z ideo frigidū cōgregat subtile cū grosso. ideo cōgregat etherogenea. humidū aūt dicit̄ quod est bene terminabile termino alieno et male termino ꝓprio. z siccū est bn̄ terminabile termino ꝓprio z male termino alieno. terminari aūt cū termino ꝓprio vel alieno sonat passionem. ideo humidū et siccū sunt qualitates passiue. pꝫ ergo ꝙ calidū et frigidū sunt q̄litates actiue. et siccū et humidū q̄litates passiue. Uñ aduertendū est ꝙ calidū et frigidū nō sunt sic qualitates actiue q̄n ~~nō~~ sint passiue. imo sunt minoris resistentie: ꝫ dicunt̄ actiue. q̄a sunt magis actiue ꝙ humidū z siccū. z silr̄ humidū z siccū non dicunt̄ passiue sic ꝙ nō sint actiue. sed q2 sunt minus actiue alijs.

Mi aūt alie qualitates tangibiles reducantur ad istas quattuor. patet ꝑ inductionem. nam grauitas reducit̄ ad frigiditatez. nam frigiditas est causa grauitatis et leue ad calidū reducit̄. nam caliditas est causa leuitatis calidū eñi disgregat et rarefacit. et ita in modica materia facit magnam q̄titatem. z per ꝯñs raritatē. frigiditas aūt ꝯdensat. ideo facit ꝙ multū de materia ē sub parua q̄titate z ꝑ ꝯñs grauitatē. Similit̄ molle reducit̄ ad humidū. molle eñi faciliter cedit alijs sicut humidū. videm⁹ etiaʒ ꝙ dura humectata mollefiūt. Durū autez ad siccū reducitur. nam q̄ñ aliq̄d desiccat̄ induratur: vt patet de luto. Lubricū etiam reducit̄ ad humidū. nam lubricū habet humiditatem aqueam a siccitate passam sicut lene quod

habet humiditatē aereā. ꝛ ita nihil est lubricū nisi sit humidū. Andū aūt reducit ad siccū nā andū idē ē ꝙ pfecte siccū siue naturalit siccū. io terra que naturaliter est sicca. nūcupat anda. Sic asperū reducit ad siccum. ꝛ lene ad humidū. naȝ asperū dicit qd habet aliq̄s ptes supeminētes aliis. q: nō pñt fluere ad ptes decliuio:es ꝓpter defectū humiditatis q: sunt dure. ꝛ anguste. ꝛ faciūt asperitatem. modo dictū est ꝙ durū reducit ad siccū naturale. lene eñi dicit cui nulla ps supeminet alteri. ꝛ hoc est ꝓpter humiditatē eo ꝙ humidū fluit ad ptes decliuio:es. ꝛ ita lene reducit ad humidū. Sic grossū reducit ad siccū ꝛ subtile ad humidū. nā subtile est bñ replētiuū alteri corpis. ideo oportet ꝙ sit humidū ꝛ grossuȝ est male termiabile termino alieno sicut siccū. Ptȝ ḡ ꝙ alie q̄ncꝫ ɔtrarietates qualitatū tangibilium reducunt ad duas p̄mas ɔ̄trarietates. ꝛ iste due nō reducūt ad se inuicē necꝫ ad aliq̄s p:io:es hiis que ɔuenīunt co:pibus gn̄abilibus ꝛ co:ruptibilib⁹. qd dicit ꝓpter lumē qd est qualitas p̄mi co:pis. ꝛ ita est bene causa qualitatū quattuo: p:imaꝝ vt dictum est.

Ex quo ptȝ cōclusio respōsiua

ad quesitū. tm̄ sunt q̄ttuo: qualitates prime scȝ calidū frigidū humidū ꝛ siccū. Hec cōclusio satis ptȝ ex dictis. Et est hic notanduȝ ꝙ vt habet in textu humidū dicit dupliciter. vno modo dicit humidū qd hȝ humiditateȝ naturalē vt aqua vel aer. Alio modo dicitur humidū qd habet humiditatē extrinsecaȝ. ꝛ dupliciter. q: vel habet eā in ꝓfundo ꝛ tūc dicit infusū. vel habet eaȝ insupficie soluȝ ꝛ tūc dicit humidū. alie

Dubitat an ille qualitates p:i-

me possint cōuenire elemētis existentibus in sua naturali dispositiōe. Rñdet ꝙ aliq̄ que possunt cōuenire elemētis et aliq̄ nō. ille eñi que nō reqrūt mixtionē qualitatum p:imarū bñ ɔueniūt elemētis naturalit dispositis sicut graue et leue grossum ꝛ subtile. ille q̄ causant ex aliqua mixtione quattuo: qualitatū p:imarū nō cōueniūt elemētis naturaliter dispositis sicut sunt lubricū et andū. Ex quo pȝ ꝙ qualitates sensibiles p alios sensus a sensu tactus nō cōueniunt elemētis naturaliter dispositis. sicut sūt colo:es. odo:es. ꝛ sapo:es. q: tales qualitates ɔsequūtur mixtionē elemētoꝝ ꝛ determinatā ꝓpo:tionē qualitatū p:imarū factam p actionē et passionē eaꝝ adinuiceȝ. Unde licet in terra vel in aqua possit esse fo:male colo:is. tn̄ si sint naturaliter disposita nō est ibi materiale colo:is qd ɔsistit in certa ꝓpo:tione q̄litatū p:imaꝝ vt dictū est. Licȝ etiaȝ aqua sit dulcis vel amara: hoc tn̄ ē p admixtionē qualitatū aliquarū terrestrium aut aliud hmōi. Et sic ptȝ respōsio ad quesitū.

Ad rationes ante oppositum.

Ad p̄mā d: ꝙ li p̄mū dȝ exponi negatiue vt d: ꝙ in quolibet o:dine dȝ eē tm̄ vnū p:imū modo qualitates p̄me dicunt p̄me in q̄ttuo: o:dinib⁹. Ad secūdā dicit ꝙ si cōpet caliditas ꝛ frigiditas adinuicē attendēdo o:dinē pfecti ꝛ impfecti h̄ modo caliditas eēt p:io: frigiditate. s si int ea attēdat o:do cause ꝛ causati vna nō eēt p̄o: altera. mō iste q̄lita es p̄me dicūt p̄me i o:dine ad alias attēdēdo o:dinē cause ꝛ effect⁹. Alie due rōnes soluunt ex dictis ꝛc. Sequit i textu. Quoniam aūt quattuo: elementa sunt.

Querit tercio vtrū tm̄ sint quattuo: elemēta.

Arguit ꝙ sint pauccio:a. elemētū ē ex quo fit aliqd p:mo i extrīte indiuisibili spē in aliā spēȝ. h aūt diffinitio soli materie ɔuenit. ḡ ē tm̄ vnū elementū qd est materia. Secūdo sic. ꝙ sint plura q̄ quattuo: q: sex sūt cōbinatōes q̄litatū p̄maꝝ. ḡ sūt sex elementa. tenet ɔsequētia. q: numer⁹ elementoꝝ sumit ex cōbinatōe q̄litatū p̄marū. ergo Tercio sic. q̄ncꝫ sūt mot⁹ simplices. ḡ sūt q̄ncꝫ co:pa simplicia. s oē co:p⁹ simplex ē elementū ḡ quincꝫ sunt elemēta. Quarto sic pba sūt mixta ꝙ q̄ttuo: ḡ videt ꝙ sint ꝛ tot elemēta ꝙ q̄ttuo:. tenet ɔsequētia q: mixtis co:respōdent simplicia. In oppositū est pbs in textu.

Sciendum est p:imo. ꝙ postq̄

pbs pbauit ꝙ tm̄ sūt q̄ttuo: qualitates p̄me actiue ꝛ passiue que sūt p̄ncipia elemēto:uȝ ɔ̄nr ex numero hmōi qualitatū pbat numeꝝ elementoꝝ. Et q: ad trāsmutatōeȝ ip̄oꝝ facit diuersitas locoꝝ. ꝛ etiā o:do diuersus ad q̄litates p̄mas ideo ɔ̄nr de ip̄is determinat.

Sciendū est secundo. ꝙ hoc nomē elementū pōt accipi plur b⁹ modis. vno mō ꝓp:iissime vt elementū sit qd est in cōpo

sitiõe p̄mū ⁊ ī resolutõe vltimū simplicit̄. ⁊ h̄ modo materia dicit̄ elemētū respectu corporū naturaliū. ⁊ dicūt quidā ꝙ in ista acceptione diffinit̄ elemētū. v. methaphisice vt r̄citat̄ in p̄ma rōe ante oppositū. quidã tñ dicūt ꝙ ista diffinitio ꝯuenit elementis. Alio mō potest capi minus ꝓprie s. ꝑ oī p̄ncipio p se et intrinseco alicui⁹ rei. ⁊ h̄ modo nomē elementi se extēdit ad materiā ⁊ formā. Alio modo capit̄ elementū in aliquo gn̄e ⁊ non simplicit̄ et sic q̄ttuor corpa simplicia in gn̄e corpoꝝ dicunt elemēta. q2 sunt prima ⁊ simplicia ⁊ nō resoluunt̄ in alia corpa, s alia mixta resoluūtur in ip̄a. tñ nō sūt elemēta simplicit̄. q2 resoluunt̄ in materiā ⁊ formā ex quib⁹ ꝯstituunt̄. ⁊ h̄ modo captū diffinit̄ a pħo. Tercio celi elementū est in q̄d oīa corpa resoluunt̄ intus existens potentia vel actu. ⁊ sic capit̄ in ꝓposito. Et q2 h̄ic ꝯsiderant̄ elementa vt sunt ad inuicē ⁊ nō sunt transmutabilia nisi p quattuor qualitates primas. ideo ꝯueniēs est ex cōbinatione qualitatum assignare numerum elementorum.

Hijs visis ponit̄ ꝯclusio respōsiua

tñ sunt quattuor elementa nec plura nec pauciora capiendo tercio mō elementū. Patet. q2 q̄litates p̄me sūt p̄ncipia formalia elementoꝝ. istaꝝ aūt q̄litatū primarū sex sūt cōbinatōnes. Una calidi cū frigido. ⁊ alia calidi cū sicco. alia calidi cū humido. ⁊ alia frigidi cū humido ⁊ humidi cū sicco. s harum due sunt inutiles s. p̄ma ⁊ vltima. q2 vnum contrarioꝝ nō est natū cōiungi ⁊ cōbinari cū alio. g̃ tñ sunt q̄ttuor cōbinatōnes vtiles q̄litatū primarū. Et cū ille q̄litates cōstituāt elementa in esse phisico ⁊ transmutabili. sequit̄ ꝙ tñ erūt quattuor elemēta. Et h̄ est ꝯueniens hijs q̄ sensui appent. videm⁹ eñ ꝙ ignis est calidus ⁊ siccus. aqua frigida ⁊ humida. aer humid⁹ ⁊ calidus. terra frigida ⁊ sicca.

Itē ad hoc adducit pħs testimoniū antiquoꝝ. nā null⁹ eoꝝ qui posuit elemēta eē corpora simplicia ⁊ principia excessit numerū q̄ternariū ⁊ quilibet posuit q̄ttuor elemēta vt declarat̄ in textu. Itē quodlibet elementū determinat sibi vnā qualitatē in supmo. ⁊ cū sint tñ quattuor q̄litates. sequit̄ ꝙ erūt tñ q̄tuor elementa. nā ignis est maxime calidus aer vō humid⁹. aqua vō frigida. ⁊ terra sicca

Dubitat̄ primo.

ex quo quodlibet elementū determinat sibi vnā qualitatem in supmo. quare nō sufficit vna q̄litas ad cōstitutionē elemēti. Potest dici ꝙ elementa sunt corpa trāsmutabilia adinuicē. ideo op3tet quodlibet elementū esse actiuū ⁊ passiuū ⁊ ita in⁹ quolibet elemēto est vna qualitas p quā est actiuū. ⁊ alia p quā est passiuū.

Dubitat̄ secūdo de loco ip̄oꝝ

elementoꝝ. Ad dubiū p3 solutio ex libro de celo ⁊ mundo. q2 ignis est simpliciter sursū ⁊ terra simpliciter deorsum. ⁊ aer est sursum s̄m quid. ⁊ aqua deorsū s̄m q̄d. Uñ ꝙ ignis sit sursū simpliciter sic potest ostendi, supponendo ꝙ mixtū mouet̄ s̄m naturā elemēti p̄dominātis in eo. ⁊ ꝙ quodlibet elemētū est ī suo loco naturali: ⁊ ꝙ nullus motus naturalis est ad infinitū. sed sp ad certū terminum.

Tunc arguit̄. videm⁹ in sensibili ignē ⁊ flāma in qua dn̄at̄ ignis ascendere p aerem. ⁊ q2 nō mouet̄ s̄m naturā terre vl̄ aque. q2 tūc deberet descēdere deorsū. neq3 s̄m naturā aeris. q2 tūc deberet quiescere in loco aeris. ergo mouet̄ s̄m naturā sui ⁊ cū nullus motus sit in infinitū sequit̄ ꝙ tendit ad aliquē certū locū. ⁊ existentem supra aerem

Dubitat̄ tercio. An ignis ⁊ aq̄

magis cōtrariēt̄ ꝙ ignis ⁊ terra. R̄ndet̄ ꝙ si ꝯsiderent̄ ista elementa s. inq̄tū sunt grauia ⁊ leuia ⁊ ad vbi mobilia sic magis ꝯtrariant̄ ignis ⁊ terra ꝙ ignis ⁊ aqua. ⁊ ideo pl⁹ distant ignis ⁊ terra ꝙ ignis ⁊ aqua. s si cōsiderent̄ vt sunt transmutabilia ad formā s̄m quā ꝯsiderant̄ in hoc libro. h̄ modo plus contrariant̄ ignis ⁊ aqua ꝙ ignis ⁊ terra.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā potest dici ꝙ illa diffinitio ꝯuenit q̄ttuor elementis p respectu materie prime q2 materia nō est alicui⁹ speciei. Ad secundā dicit̄ ꝙ due cōbinatōnes quattuor qualitatū primaꝝ sunt inutiles ad ꝯstitutionē elementorum. Ad terciā dicit̄ ꝙ non sunt nisi quattuor motus simplices distincti s̄m speciem specialissimā ꝯuenientes corpib⁹ corruptibilibus. Ultra dicit̄ ꝙ celū nō intrat in cōstitutionē substantialē gn̄abiliū ⁊ corruptibilium s̄m suā substantiā sicut faciūt elementa sed solū s̄m suā virtutē. ⁊ ideo nō vocat̄ elementū. Ad aliā dicit̄ ꝙ sicut ex certo numero elemētoꝝ ⁊ determinato p̄nt fieri distincte diuisiones. ita ex certo numero elementoꝝ

& pauco possunt fieri plura & infinita mixta saltim distincta sm gradus mixti &c. Se quitur in textu.

Querit quarto utrum cuilibet elementorum pueniat primo una qualitatū primarū. vbi gratia an terra sit primo sicca & aq frigida & aer primo humidus & ignis pmo calidus. Arguit φ nō de terra & aqua. nā quod magis distat a fonte caloris est maxie frigidū. s terra maxie distat a fonte caloris. g ipa est maxime frigida & nō aqua. Et cōfirmat. qz effectus frigiditatis qui sunt esse graue & densū & cōpactū magis cōueniunt terre φ aque. Secūdo sic de aqua. illud maxie puenit alicui qd ab eo magis de difficili pmouet. s humiditas magis de difficili remouet ab aqua φ frigiditas: qz frigiditate remota adhuc remanet humida ergo &c. Tercio sic de aere humidi ē hūectare. g maxie hūidi ē maxie humectare. s eq mag hūectat φ aer. g aer nō est pmo humidus s aqua. Quarto sic de igne. caliditas exurit & desiccat. ergo maxima caliditas maxime desiccat & exurit. ergo si ignis sit maxime calidus erit maxime siccus. & p ɔsequēs nec ambe qualitates cōuenirent sibi in supremo vel neutra. In oppositū est philosophus in textu.

Sciendū est pmo φ ppter primū argumentū factū ante oppositū. Albert9 dicit terrā primo esse frigidā. & dicit φ li pmo nō denotat ordinē elementorū s qlitatum vni elemento cōuenientiū. ita φ nō est intētio phi dicere φ aqua est pmo frigida. i. frigidior ceteris elementis. s est sensus φ aqua ē primo frigida. i. cū sit humida & frigida p prius sibi conuenit frigiditas φ humiditas. Et ita vult Albert9 & plures alij φ terra sit magis frigida φ aqua. Et φuis h positio sit pbabilis tñ arguit cōtra eā sm Egidium de roma. Primo sic sm Aristotelē qttuor qualitates pme ɔstituunt numerū quaternariū elementorū qd non esset nisi quodlibet istorū elementorū haberet vnā primo. sed qd tale est: est maxie tale. Secūdo methaphisice. sic ignis q est pmo calidus est maxime calidus. g aqua que est frigida primo erit oibus alijs frigidior.

Secūdo sic. nisi cuilibet elemēto cōueniret primo & maxie vna istarū qualitatū pmarū & oibus alijs p ipsaz nō posset saluari cōpleta mixtio imo posset fieri mixtio absq eo φ cōcurrerent quattuor elementa. Patet ɔsequentia qz mixtū dicit pticipare naturā cuiuslibet elementi sp sm vnā qualitatē. sicut pticipat naturā ignis qui est calidior ceteris. Tercio sic. si li pmo diceret ordinē qualitatū vni elemēto cōuenientiū sequeret φ vna & eadē qualitas posset pluribus elementis inesse. pz qz si aer esset primo humidus nō respectu aliorum elementorū sed respectu sui caloris nō esset conueniens φ aliquod aliud elementū esset pmo humidū respectu alteri9 qlitatis sequeret g. φ nō posset assignari numerus elemētorū sm numerū qttuor qualitatū primarū imo possent esse plura φ qlitates prime cum vna qualitas pluribus elementis posset conuenire. oportet ergo dicere φ li primo dicit excessum aliorū elementorū. & ita aqua est pmo frigida & maxime φ alia elementa. & terra pmo sicca. vt dicit phs in textu. Sed ad soluendū primū argumentū ante oppositum.

Sciendū est secundo cum Egidio φ duplex ē calor quidā est celestis alius est elementaris. calor elementaris desiccat exurit & cōburit. s celestis viuificat nutrit generat & augmentat. Non est tñ intelligendū φ sint duo calores distincti sm rez. s calor in φtū est caliditas ignis in virtute proprie habet incinerare & consumere. sed idem calor put est instrumentū vniuersalis agentis scz celi & etiā agentis particularis mixti generare habet & confouere nutrire & augere. Et similiter distingueret de frigiditate Dicit ergo φ aqua frigiditate elementari est frigidior terra considerando frigiditatem sm φ est qualitas ppria elementi consequens naturā aq ppriam. sed terra est frigidior aqua frigiditate celesti. quia plus distat a fonte caloris scilicet a celo.

Cōclusio respōsiua cuilibet elemento cōuenit pmo & maxie aliq qlitatū primarum. ita φ ignis est pmo calidus. aer primo hūidus. terra pmo sicca. aq pmo frigida

Patz g φ ignis sit pmo calidus. qz caliditas est nobilissima qlitatū qz ē maxie actiua & viuificatiua. g debet nobiliori elemēto. tale aūt est ignis. qd signū est qz situat iuxta corpus celeste. Itē ignis est ppinquissim9 fonti caloris. g est calidissim9: & p ɔns pmo calidus. qz qd est maxime tale: ē pmo tale Ex quo sequit φ aer est primo humidus. ptz. qz

aer est calidus et humidus. et nō ē prīo calid⁹ q: cōpetit igni. s₃ est prīo humidus. Ex quo sequit̄ vltra q̄ aqua est primo frigida. p₃ q: aqua est frigida et hūida. et nō est p̄io hūida. ergo est primo frigida. Ex quo seq̄tur q̄ terra est primo sicca. p₃ terra est frigida et sicca s₃ non est primo frigida quia hoc cōuenit aq̄. ergo est p̄io sicca. et sic p₃ cōstructio declarata

Dubitatur primo. an quodlib₃ elemētu₃ habeat duas qualitates in supmo.

Argui͂t q̄ sic. simplici debet̄ simplex qlitas modo si vnū haberet vnā qualitatē remissam talis nō esset simplex s₃ p̄mixta. Rn̄detur q̄ q̄libet elemētū hab₃ vnā qualitatē in supremo et alia sibi debet̄ i remisso vt sc₃ sit disposi tio ad illā qualitatē. Notādū tn̄ ē q̄ aliter conuenit igni q̄ sit calidus et alēt corpi mixto. nā mixtū dr̄ ēe calidū p̄ mixtionē ignis et ē humidus p̄ p̄ticipatiōē eius primi humidi q̄d est aer. et ita elemētu₃ nō h₃ calorē simplicē s₃ p̄mixtū cu₃ suo cōtrario. sed aer nō est sic calidus q̄ ibi sit p̄mixtio frigidi. q: nō h₃ calorē ab alio s₃ a p̄pria natura. a qua h₃ talē calorē rēparū i ordine ad talē qualitatē q̄ sibi cōuenit in supmo. q: hūiditas et caliditas nō p̄nt sil' esse͂t et ita caliditas aeris ē dispositō quasi ad hūiditatē ei⁹. et ita p̄portionalr̄ dicetur de alijs.

Dubitatur secundo vtru₃ calor

ignis et aeris sint eiusdē spēi et similr̄ quereret̄ de alijs. Vr̄ q̄ nō. vnius forme scd̄m spēz est vna op̄atio. sed humiditas aeris nutrit. et hūiditas aque corrūpit eā. simil' ē calor ignis vrit et incinerat. calor aūt aeris fouet et vegetat. ergo differūt spē. In oppositū argui͂t q: si differrēt spē sequeret̄ q̄ essent plꝛes qualitates prime q̄ quattuor. Rn̄detur breuiter q̄ sunt eiusdē spēi spēalissime. et similiter de humiditate et siccitate alioꝝ elemētoꝝ. Ad rationes dubij dicit̄ q̄ qualitates prime sunt instrumēta formalia ipsoꝝ elemētoꝝ. ideo nihil prohibet in igne calorē p̄ q̄to est instrumentū forme ignis habere aliam op̄ationem q̄ habeat calor aeris pro q̄to agit in virtute forme aeris. q: forma substantialis aeris differt spē a forma ignis. et ita de alijs q̄litatib⁹

Ad rationes ante oppositum

Ad primā p₃ solutio ex dictis. et ad eius confirmationē dicit̄ q̄ in aqua calefacta bene remanet humiditas. q: ignis p̄ncipaliter agit in aquā rōne caloris q: est magis actiu⁹ quā siccitas ei⁹. ideo quādo ignis corrūpit aquā prius tollit eius frigiditatē quā humiditatē. sed si aqua ab aliquo corpore corrūperet̄ sicco puta a vento prius corrūperet̄ per remotionē humiditatis. Dicit̄ vlterius q̄ frigiditas est qualitas magis actiua q̄ humiditas. ideo frigiditas est minoris resistētie. ideo nō seq̄tur. q: frigiditas primo remoueat̄ ab aqua q̄ aqua non sit primo frigida. Nec pōt aquā totaliter deperdere frigiditatē. q: nō pōt esse in supremo calida cum hoc solū igni debeatur.

Ad aliā dicitur q̄ aqua est magis cōpacta quare magis constringit poros q̄ aer. ideo magis humectat. Dicitur vltra q̄ p̄priu₃ est humidi fluere et faciliter diuisibile esse et male terminabile termino p̄prio et bene termino alieno. q̄ omnia magis cōpetunt aeri q̄ aq̄.

Ad tertiā dicitur q̄ nulla forma agit in subiectū propriuin inquātum huiusmodi. Dicitur vltra q̄ caliditas est instrumētum forme ignis. iō agit scd̄m q̄ agit forma et nō ignis: ideo nō oportet q̄ sicut ignis est maxime calidus q̄ sit maxime siccus. ratio eñ ex imaginatione procedit. imaginat̄ eñ q̄ vna qualitas est causa efficiens alterius q̄d non potest dici cum quattuor qualitates elemētoꝝ sint prime. ideo vna nō dependet ab alia effectiue Sequit̄ i textu. Quoniā aūt determiatū ē etc̄.

Queritur quito vtrum ex quolibet elemēto immediate generari possit quodlibet elementū.

Arguitur q̄ non. q: impossibile est aliquod totū elementū corrūpi. ergo impossibile est ex quolibet elemento fieri q̄dlibet. Secūdo sic ignis existens in concauo lune non pōt immediate conuerti in aquā vl' terram. q: oportet q̄ prius conuertatur in aerē aut saltē q̄ trāseat p̄ aerē eo q̄ de ratione eorū que transmutant̄ est q̄ ad inuicē se tangātur. Tertio sic ex igne nō pōt generari aer. q̄d p₃ q: oporteret ignē remitti in calore q̄d videt̄ īpossibile. Quarto sic ex terra nō pōt generari ignis igit̄. q: si sic oporteret formā ignis esse in densiori materia multo quā sit aer vel formā terre poss₃ manere in materia rariori multo q̄ sit aqua vel aer. vtrūq₃ autē videt̄ īpossibile. In oppositū ē p̄hs i tex.

Pro respōsione sciendū est primo q̄ postq̄ p̄hs inuestigauit numerum elementorum ex numero qualitatum primarum

⁊ oſtendit qualiter elementa ordinantur ad inuicē ſm ſitū ⁊ locū ⁊ qualiter ſe habeāt ad qualitates pmas ꝯſequēter phs agit de trāſmutatōne elemētoꝝ adinuicē. Circa quod tria oñdit. Primo qualiter ex quolibet elemēto poſſit generari qḋlibet. Secūdo declarat in quibus eſt facilioꝛ trāſitus. Tercio ex quibus elemētis pōt fieri vnū terciū ⁊ ex quibus nō. ⁊ de hijs tribus videbit in pñti queſtiōe.

Pro declaratōne primi ſupponit. ꝙ phus hic agit de elemētis cōſideratis ſm ſuū naturale ſcꝫ ꝓut ſunt cōſiderata ꝑ qualitates primas. ſm qḋ inter ea ſumit ordo ſm ordineꝫ qualitatū primarū. ⁊ ita in titulo queſtionis. li imediate debet capi vt mediū negat qualitatū ſiue formarū ſubſtantialiū alioꝝ. nō aūt vt negat mediū locū. ita ꝙ ſi ex terra fiat ignis nō oportet ꝙ prius couertat in aquam ⁊ deinde in aerē ⁊ poſtmodū in ignē. ſ3 imediate ex terrā poteſt fieri. Quis qñ ex terra fit ātequā fumus eleuatus ex terra in ignē cōuertatur bene poſſit tranſire ꝑ loca intermedia.

Supponit ſecūdo ꝙ quodlibet elemētū cuilibet elemento eſt contrariū. ptꝫ qꝛ ſunt qualitates pme cōuenientes cuilibet elemento qꝛ vna eſt vnius cōtrarietatis ⁊ alia eſt alteri⁹ ḡ ſuppoſitio vera. Suppōit tercio. vnuꝫ elemētū nō pt totū corrūpi in aliud. qꝛ fieret diſordinatio in vniuerſo. ⁊ ita cū dicit quodlibet elementū poſſe tranſmutari in quolibet nō oꝫ li qḋlibet capi collectiue ⁊ ꝓprie vt ſit ſenſus quodlibet elementū poſſe tranſmutari in aliud. ſ3 debet capi diſtributiue ꝓut ſcꝫ diſtribuit ꝓ ſingulis ꝑtib⁹ cuiuſlibet elementi. elementa aūt nō ſūt trāſmutabilia ad inuicē niſi ſm ptes. qꝛ vnū totū nō pōt in reliquū totū tranſmutari. Ex hoc ptꝫ ſolutio pme rationis ante oppoſitū.

Concluſio pma. ex quolibet elemento pōt generari imediate quodlibet elementū. Patꝫ qꝛ quodlibet cōicat in materia cū quolibet ⁊ habet cōtrarietatē ad ipm in vna q̄litate vel duabus. ḡ quodlibet elemētū imediate eſt trāſmutabile in quodlibet. et ſic ptꝫ pmū punctū declaratū. Pro ſecundo puncto ad videndū in quibus eſt facilioꝛ ⁊ in qb⁹ difficilioꝛ tranſmutatio.

Sciendū eſt ſecūdo ꝙ elementa dicunt ſimboliſare que in vna qualitate cōueniunt ſm ſpeciē ⁊ contrariant in alia. Unde dicitur ſimbolū a ſin quod eſt con vel ſimul ⁊ bole quod eſt ſimilitudo vl cōuenientia. Et iſta elementa ſimboliſantia ſunt que cōueniunt in vna qualitate. ⁊ hoc modo ſimboliſant quecūꝙ elementa que ſunt imediate in loco ſituata vt ignis ⁊ aer coueniunt in calido. ⁊ aer ⁊ aqua in humido. aqua ⁊ terra in frigido. ⁊ terra redeundo circulariter ad ignē cōmunicat in ſicco cū igne. Sed quecūꝙ duo elementa que nō ſe habent imediate non ſimboliſant vt ignis ⁊ aqua cōtrariātur in duabus qualitatibus: ⁊ aer ⁊ terra. Supponit ergo ꝙ facilitas tranſitus attendit penes hoc ꝙ eſt pauciora ꝑ ſe ⁊ a ſuis cōtrariis corrumpi quia vbi pauciora corrumpunt eſt minoꝛ reſiſtentia ⁊ ꝑ cōſequens maioꝛ actio ⁊ facilioꝛ tranſitus.

Hijs ſuppoſitis ponit cōcluſio ſecunda ad ſecundū punctū. In elemētis habentibus ſimbolū eſt facilioꝛ tranſitus vni⁹ ad alterū quā in non habentib⁹. Ptꝫ qꝛ facilius eſt tranſire vnum ꝙ multa. ſed habētia ſimbolū tranſmutant adinuicē vna ſola qualitate corrupta. ſed non habentia ſimbolum nō tranſmutant adinuicē niſi plures qualitates tranſmutent. ergo cōcluſio vera. Et ſi obijciat quia ex hoc videt ſequi ꝙ qualitas ſimbola manet eadē in genito que prius fuit in corrupto. Reſpondet ꝙ facilitas tranſitus nō attendit in ꝓpoſito penes hoc qḋ eſt pauciora accidentia ꝑ ſe corrūpi a ſuis cōtrarijs. modo qualitas ſimbola bene corrumpitur ex cōſequenti ad ſui ſubiecti corruptionē ⁊ nō manet eadem ſm numerum in genito ⁊ corrupto licet bene ſm ſpeciem. non tamen corrumpitur a ſuo primo ⁊ ꝑ ſe. ꝑ ſm eā non fit reſiſtentia patientis ad agens. imo ſm eā patiens conuenit cum agente. ⁊ ita iuuat actionem agentis. Et ꝑ hoc ptꝫ ſolutio alterius obiectionis que ſolet fieri ꝯtra concluſioneꝫ ꝙ eſſet ita facilis tranſitus in nō habentibus ſimbolū ſicut ſunt duo reſiſtentia ex parte patientis ita ſunt duo agentia ⁊ in habentibus eſt vnū agens ⁊ vnū reſiſtens ⁊ ita eſt ꝓportio vnius ad vnum. ⁊ duorum ad duo. dictū eſt ēī ꝙ qualitas ſimbola que eſt in patiente ꝑ quam patiens cōuenit cū agente iuuat actionem agentis ⁊ facit tranſitū faciliorem ita ꝙ minoꝛ eſt reſiſtentia in ſimboliſantibus ꝙ in non ſimboliſantibus. ⁊ ita ptꝫ ſecundū

punctum determinatum.

Pro tercio sciendū est tercio. ꝙ dupliciter potest intelligi ex duobus elementis generari vnū terciū. vel potest intelligi ꝙ in virtute ꝓpria scʒ ꝑ actionē duoꝝ elementoꝝ adinuicē generet terciū. vel potest intelligi ꝙ virtute alicuiꝰ tercij ex illis duobus trāsmutatis generet tercium.

Et ſm hoc sit cōclusio tercia ex quibuscūqꝫ elementis habentibus simbolū virtute ꝓpria potest generari tercium distinctū ab vtroqꝫ. Patet. nam ex igne ꝛ aqua corrupta siccitate ignis caliditate eius remanente ꝛ corrupta frigiditate aque ꝛ remanēte eiꝰ humiditate fit aer. vel corrupta caliditate ignis ꝛ remanente siccitate ꝛ corrupta humiditate aque remanente eius frigiditate fit terra ꝛ similiter ex aere ꝛ terra posset fieri ꝛ aqua ꝛ ignis. Et aūt ex aere ꝛ terra fiat ignis adducit phs exemplū simile. quia flāma nil aliud est ꝙ̄ fumus ardens. fumus aūt generat ex terra ꝛ aere eo ꝙ fumus naturam terre et aeris participat.

Cōclusio respōsiua. ex duobus elementis habentibus simbolū virtute propria non potest generari tercium elementum distinctum ab vtroqꝫ. Patʒ quia cum vnum ageret in reliquū vel maneret sola qualitas simbola ꝛ alie due corrūperentur. vel corrumperetur simbola ꝛ alie due manerent. sed neutro modo potest constitui elementū. quia nec vna qualitas sola neqꝫ due contrarie possūt constituere elementum.

Alia cōclusio ex quibuscūqꝫ duobus elementis siue habentibus simbolum siue non virtute alicuius tercij transmutantis ipsa potest fieri vnum elementum distinctū ab vtroqꝫ. Patet q2 ignis vel sol ex aqua vel terra que simbolisant corrumpendo ambas qualitates aque ꝛ terre potest generare ignem. ꝛ similiter sol vel ignē ex aere ꝛ terra que non simbolisant corrūpendo humiditatem aeris ꝛ frigiditatē terre potest generari ignis ꝛ similiter deducetur.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam patet solutio ex dictis. quia dictum est quomodo debet capi immediate.

Ad alias dicitur. ꝙ cū ex igne efficitur aer qualitas ignis remittitur ex consequenti. q2 aer agit in ignē per suam humiditatem corrumpendo siccitatem ignis. ideo ex cōsequenti remittit caliditatem. Ultra dicit ꝙ ignis est minoris resistentie. ꝛ ita cito corrumpitur ꝛ propter velocitatem eius corruptionis non percipitur eius remissio sensibiliter. licet in rei veritate remittatur. Ad aliam dicitur ꝙ ꝓpter imperfectionem formarum elementoꝝ ꝙ terra in via corruptionis existēte forma terre potest manere in rariori materia ꝙ̄ sit aqua sicut patet de exalatione in qua dominatur siccum terrestre quod rarius est aqua. ꝛ similiter forma ignis in principio generatōnis potest esse in materia densiori ꝙ̄ sit aer et cetera. Sequitur in textu. Sed tamen adhuc respicienus de eius.

Querit sexto. vtrum in genere corporum quatuor elementa sint prima.

Arguitur ꝙ non. quia celum est corpus et tamen est prius ipsis elementis. ergo ꝛcetera.

Secūdo sic. quia qđ per superabundantiā dicitur vni soli conuenit sed primum dicitur per superabundantiam. ergo non est nisi vnū primum corpus. Tercio sic vnum elementum fit ex alio ergo vnum est prius altero. tenet consequentia quia illud ex quo fit aliquid est prius eo quod fit ex eo. Quarto sic. quodlibet elementum habet vnam qualitatem in remisso. ergo participat eam ab elemento cui primo conuenit. ꝛ ꝑ cōsequens participat naturā illius elementi. sed participatiuum ē prius ꝑcipāte. igit ꝛc. In oppositum est philosophus in textu.

Sciendum est primo. ꝙ postꝙ̄ philosophus probauit elementa esse transmutabilia adinuicem. consequenter probat quattuor elementa esse prima corpora in genere corporum generabilium et corruptibilium.

Sciedū est secūdo. ꝙ vt sepe dictum est prius quidam antiquorum posuerūt vnum elementum esse principium aliorum. Alij vero posuerunt plura elementa esse principia. vel duo vel tria vel quattuor. Alij aūt non posuerunt aliquod elementum esse principium sed posuerunt aliquod medium inter elementa esse principium elementorum ꝛ aliorum corporum. Et omnes isti ponebant principium materiale esse principium omnium rerum et actu ens. Sic ergo patet ꝙ

ƀm eos non quodlibet elementū est principium in genere corporum.

Sit igit̄ cōclusio p̄ma nullū elementum est prius alijs imo omnia elementa sunt equaliter prima. Patet, quia si aliqđ elementum esset prius alijs ⁊ principium aliorum cum principium primum oporteat manere ƀm substantiam in generatione. ⁊ tale principium sit actu ens ƀm antiquos. sequitur ꝙ generatio est nisi alteratio. Secundo si ita esset sequeretur ꝙ duo contraria simul essent in eodem. Patet quia ex tali elemento fieret aliud. Et cum omnis transmutatio fiat ratione alicuius contrarietatis, oporteret ipsum cōtrariari alteri. Et tamen maneret in eo. quia fit ex eo. igitur in elemento facto essent due qualitates contrarie scilicet qualitas illius principij ex quo fieret et qualitas facti. Sed diceret aliquis ꝙ qualitas elementi quod esset principium maneret prius in ipso elemento qđ fit ex ipso. Contra hoc obijcit Philosophus ꝙ cū tale elementū esset transmutabile sequeretur ꝙ non esset transmutabile vt dictum est in primo libro. Item omnia elementa sunt adinuicem transmutabilia cum sint contraria. ergo vnum non est prius altero. Sed diceret aliquis ꝙ extrema elementa non transmutantur adinuicem sed solum proxima. Contra hoc arguit philosophus quia aer transmutatur in ignem. ergo contrariatur illi. similiter transmutatur in aquam ergo contrariatur aque. et quia ƀm eandem qualitatem non potest cōtrariari aque et igni. quia idem ƀm idem non potest pluribus contrariari. sequitur ꝙ ignis contrariatur aque ⁊ per consequens erit transmutabilis in aquam. Et similiter posset ostendi ꝙ aqua ⁊ ignis transmutantur in aquam ⁊ aerem. sed etiam transmutantur in ignem. ⁊ ita omnia elementa sunt transmutabilia adinuicem. ⁊ per conseq̄ns vnum non est prius altero. Sed diceret aliquis ꝙ sunt infinita elementa ƀm rectum ⁊ ita extrema non possunt adinuicem transmutari. Contra hoc arguit Philosophus nam due sunt contrarietates qualitatum primarum continentes solum quattuor qualitates que non possunt constituere nisi quattuor elementa ⁊ ita si poneretur quintum elementum distinctum ab alijs oporteret ponere nouam qualitatem. tandem oporteret ipsum contrariari alijs elementis. ⁊ per consequens oporteret qualitates esse contrarias in eodem elemento quod est impossibile.

Cōclusio secūda: non est ponēdum aliquod materiale principium quod sit de se actu ens ⁊ corpus prius ipsis elementis. Patet: quia tunc generatio elementorum ex illo materiali principio non esset nisi alteratio.

Ex istis duabus cōclusionib⁹ sequitur conclusio responsiua ꝙ quattuor elementa in genere transmutabilium sunt prima. Patet quia nullum elementum est prius alio vt dicit prima conclusio. neq̄ reducuntur ipsa elementa in aliquod corpus commune quod sit prius ipsis quod sit principium ipsorum. vt dicit secunda conclusio. ergo sunt prima. Et ista non resoluuntur in corpora priora ipsis. sed bene resoluuntur in materiam primam que est pura potentia et in formam simplicem actu ⁊ virtute. Et ista elementa nō sunt simpliciter prima sed solum in genere corruptibilium et transmutabilium. ergo ⁊c̄.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam dicitur ꝙ elementa sunt prima in genere corporum corruptibilium. et per hoc non excluditur quin celum sit primum corpus. Ad secundam dicitur. ꝙ quodlibet elementum est primum corpus exponendo li non negatiue. Ad terciam dicitur. ꝙ solum probat ꝙ materia prima ex qua fit generatio est prior ipsis elementis. materia autem non est corpus. Ad quartam dicitur. ꝙ elementum habens vnam qualitatem in remisso non participat eam ab alio vt contingit in mixto. vt dictum est. licet eam in ordine ad aliam qualitatem que primo competit elemento in q̄ est. Sequitur in textu. De elementis autem.

Querit̄ septimo vtrum ad generationem cuiuslibet mixti existentis circa medium concurrant quattuor elementa.

Arguitur ꝙ non. quia multa animalia generantur in centro terre et etiam infra aquam

ad que non videtur cōcurrere ignis τ aer cū non possint esse in aqua nec in terra naturaliter. Secundo sic omnia metalla sunt q̄dam mixta sicut aurum τ argentū. τ tamen ad eorum generationem sufficit aqua. vt videtur cum resoluantur in solam aquam per liquefactionem. In oppositum est p̄hus in vltimo capitulo huius primi tractatus secundi libri de generatiōe in quo postq̄ determinauit de generatione elementorum. consequenter determinat de generatōne elemētorum q̄ generantur τ corrūpunt per naturā elementorū.

Pro quo sciendū est primo q̄ ponētes elemēta intransmutabilia adinuicē sicut Empedocles non possunt saluare generationem mixtorū ex ipsis. q: si nō transmutarentur elementa adinuicem τ alterarent᷑ manerent in mixto separata τ diuisa abinuicem. τ ita mixtio solum fieret per iuxta positionem elementorum. τ ita quelibet pars mixti non esset mixta. sed facerent solum vnum sicut ex multis lapidibus fit vnus paries. Ex quo sequeretur q̄ non possent permanere. quia q̄dlibet elementum existeret extra suum locum proprium. τ ita cum nihil esset cōiungēs elementa in mixto statim compositum dissolueretur.

Sciēdum est secundo q̄ ponētes elementa transmutabilia adinuicē τ habere vnam materiam cōmunē possunt saluare generationem mixtorum ex elementis q̄uis quo ad hoc videatur esse difficultas. q: nō videtur qualiter ex elemētis contrarijs generet᷑ mixtum. cū contraria nō possunt simul esse nisi maneat sola materia vel alterum solum cōtrarium. Sed hanc difficultatem soluit p̄hus dicens q̄ contingit aliquod esse magis calidum τ minus. τ esse aliquid magis τ minus frigidum. τ ita dicatur de alijs. ergo eadē est potētia contrariorum. ita q̄d illud q̄d est actu calidum est potētia frigidum τ econtra. Ex quo sequitur q̄ elementa possunt transmutari de exellentijs suarū qualitatū ad vnū medium quod participat naturas ipsorum elemētorū. ita q̄ non solum maneat materia ipsorum elemētorū. sed etiā in quodā medio manent virtutes elementorum τ forme eorum in forma mixti virtualiter. τ ita ad hoc q̄ ex elementis fiat mixtum sufficit q̄ elementa sint taliter disposita ex toto alterum corrumpere nec ambo tertium.

Sciendum est tertio q̄ non est intelligendum q̄ qualitates elementorum reducuntur ad vnum medium indiuisibile. ita q̄ vna qualitas nō excedat alterā neq̄ ecōtra. Hoc enim non est possibile per naturam. sed reducuntur elemēta mixta ad vnū medium in ordine ad formam mixti ad quam sunt dispositiōnes. que quidem forma scd̄m suam naturam requirit excessum vnius qualitatis ad aliam in certo gradu. τ ita scd̄m diuersitatem formarum substantialium tam in specie q̄ in indiuiduo sunt diuerse dispositiones elemētorum adinuicem in mixto.

Omnibus itaq̄ premissis sit cōclusio responsiua ad questitum. Ad generatiōnem cuiuslibet mixti existentis circa medium locum cōcurrunt quattuor elementa. τ per mixtum existens circa medium locum intelligitur mixtum perfectum. ad differentiam istorum imperfectorum que sursum apparēt. ad quorum generationem non concurrunt elemēta de quibus agitur in libro methaurorum. Probatur conclusio. primo q̄ concurrat terra. q: omne locatum naturaliter in aliquo naturaliter participat naturam illius loci sed omnia mixta pfecta sunt in terra vel saltem circa terram. ergo. Deinde arguitur de aqua. q: oportet mixtū habere partes mixtas vnitas adiuicem. alias non posset consistere. cū ergo terra esset sicca statim decideret in puluere nisi esset humidum detinens eam. τ cum aqua sit humida τ bene terminabilis termino alieno sequitur q̄ concurrit cum terra ad generationem. Nec sufficeret humidum aereum sine aqua ad continendum terrā pp̄ter subtilitatē corporis. Deinde probatur de aere τ igne. q: aer τ ignis contrariantur aque τ terre. generationes autem sunt ex contrarijs. cum ergo in generatōne mixti sint aqua τ terra necesse est ignem τ aerem concurrere. Item natura mixti cōsistit in quodā medio temperato qualitatum primarum. ergo ad generationē mixti non sufficiunt elementa frigida. que sunt aqua τ terra. sed requiruntur etiam elementa calida. que sunt aer τ ignis ad temperandum frigiditatem terre τ aque. Probat etiam philosophus per quoddam signum commune sumptum ex parte nutritionis. Et primo arguitur ex parte nutritionis τ nutriti sic. Omnia sunt τ fiunt ex eisdem ex quibus compo

nuntur ⁊ econtra. sed nos videmus elementata misceri non solum ex vno elemento simplici. sed ex mixtis ⁊ compositis ex omnibus elementis. ergo omnia elementa concurrunt ad generationē mixti. Minorem probat philosophus per locum a maiori. nā quecūq; videntur vno solo nutriri sicut plāte sola aqua adhuc nutriuntur pluribus, q2 ipsa aqua est terre mixta. ideo rustici volentes nutrire plātas adhibent quedam mixta ad nutrimentū earū. puta fimū vel aliqd hmōi. Et q2 ad nutritiōez nō solū reqrit materia. sed etiā rō nutriēdi q̄ est forma nutriti q̄ p calorē naturalē tanꝙ per instrumentuz alterat nutrimentum cōuertendo ipsum in substantiaz nutriti. Cum ergo ignis sit in supremo calidus ⁊ formalior ceteris elementis. q2 est collocatus in supficie concaua celi ⁊ in termino corporum corruptibilium. sequitur ꝙ ad nutritionem preter aquam. simul ter requirit ignis. quia per calorem fit nutritio. ⁊ cum calor aeris sit maxime proportionatus vite cum sit temperat9 ad nutritionez requiritur aer ad temperandū calorem ignis. Sic ergo patet ꝙ ad nutritionem requiruntur quattuor elemēta. ⁊ per cōsequens ad generationē mixtoꝝ existentium circa mediuz hoc est mixti perfecti concurrūt quattuor elementa.

Ad rationes ante oppositu3

Ad primā dicitur ꝙ ad generationē mixtorū in aqua ⁊ terra concurrunt alia elementa superiora per influentiā ⁊ virtutez celestez vsq; ad centrum terre pertingentes. Ad tertiā dicitur ꝙ in istis liquefactibilibus concurrunt quattuor elementa. sed bene veruz est ꝙ in illis dominatur aqua. ideo sunt liquefactibilia. Sequitur in textu. Quoniam autem.

Queritur octauo vtrum tm̄ sint

tria principia generatiōnis ⁊ corruptiōnis istorum inferiorum. scz materia forma ⁊ efficiēs

Arguitur ꝙ sint plura tribus. priuatio est pricipiū generatiōnis. vt patet ex primo phisicorum. philosophus etiam in principio philosophie pōit quattuor causas que sunt plura tribus. ergo ⁊c̄. tenet consequentia quia q̄libet causa est principium. Secundo sic ꝙ sint pauciora. nam ab esse ⁊ fieri rerum videtur sufficiens actus ⁊ potentia. ergo videtur ꝙ sufficiant materia ⁊ forma. In oppositu3 est philosophus in primo capitulo huius secundi tractatus.

Sciendu3 est primo postꝙ philosophus determinauit de generatione ⁊ corruptione elementorum ⁊ elementatorum. cōsequenter determinat de causis generationis ⁊ corruptionis in hoc vltimo tractatu.

Pro quo sciendu3 ē secundo ꝙ principia generatiōnis ⁊ corruptiōis vno modo sunt duo. Alio modo tria. Alio mō quattuor. Alio modo quinq;. Sunt enim duo si solum numerentur principia intrinseca. ⁊ per se que sunt materia ⁊ forma. Sunt autez plura principia si enumerentur soluz principia intrinseca tam per se ꝙ per accidens. sicut enumerantur in primo phisicorum. Sunt eñ tria si enumerantur ea que realiter concurrūt ad motū primo. ⁊ per se vt sunt materia forma ⁊ efficiens. finis eñ nō mouet nisi methaphorice. ⁊ postea mouet efficiens cum cōprehendendo sub efficiēte. ⁊ hoc modo enumerantur in hoc libro. Sunt autez quattuor si enumerentur principia intrinseca ⁊ extrinseca per se que sunt materia forma efficiēs ⁊ finis. ⁊ hoc modo enumerantur secundo phisicorum. Sed sunt quinq; si enumerent principia intrinseca tam per se ꝙ per accidens. ⁊ extrinseca tam proprie mouentia ꝙ methaphorice que sunt materia ⁊ forma priuatio efficiens ⁊ finis. ⁊ per hoc soluuntur argumenta ante oppositum.

Sciendum est tertio ꝙ quia de materia ⁊ d̄ forma determinatū ē in pricipio huius secūdi ⁊ etiā in primo. ideo in residuo huius operis principaliter est agendū de efficiēte. de quo recitat phus duas opiniones. Prima est platonis ponentis solū duo principia rerum. scz materiaz ⁊ ydeam separatam quā dicit esse sufficientez causaz generatōis scdm ꝙ a materia participatur. ⁊ corruptionis scdm ꝙ a materia abijcitur. ⁊ nō pōit aliam efficientē. Alia fuit opinio aliorum dicentium materiaz de se esse actu ens ⁊ esse per se sufficiens principium generationis ⁊ aliorum motuum. Et hij partim sunt. naz quidam vniuersaliter negauerunt causam efficientem taz vniuersalem ꝙ particularez. Alij vero negauerunt causam efficientem vniuersalem. sed posuerunt efficientia particularia cū materia existētia i actu sic sūt calidū frigidū rarū ⁊ dēsū.

Sit cõclusio respõsiua ad quesitum. Ad generatões ꝛ corruptões cuiuslibet rei corpalis cõcurrũt tria pricipia. scʒ materia forma ꝛ efficiẽs. Probat nã generabilia ꝛ corruptibilia imitantur scðm quandaʒ analogiã corpa icorruptibilia. ergo pricipia generabiliũ sunt in genere ꝛ numero eadẽ. ꝛ equalia principijs corporũ celestiũ. sed in celestibus est materia. q: in omni eo qð mouet necesse est esse materiã ꝛ formaʒ. q: materia nuda nõ põt esse subiectũ motus localis. vt probatur quinto phisicoꝝ ꝛ efficiẽs. q: omne qð mouetur ab alio mouetur. ergo multo magis hec principia cõcurrũt ad generationẽ generabiliu ꝛ corruptibiliũ. Secunda rõ quicqd potest esse. ꝛ non esse necessario habʒ materiam partem sui. sed generabilia possunt esse ꝛ nõ esse ergo habent materiã. Et q: forma est eius cuius est materia. sequit ꝙ generabilia habẽt formã. Et q: nihil qð est potẽtia facit seipm in actu. ideo requirit efficiens preter materiã ꝛ formã. ergo sunt tria principia rerum naturalium sub efficiente comprehendendo finem.

Cõclusio secunda contra platonẽ. Ad generatõnem nõ sufficiunt materia ꝛ ydea separata Probatur q: si sic sequeret ꝙ cõtinue ꝛ semꝑ essent generationes cuiuslibʒ rei Patet q: ydea semper eodeʒ modo se habet. ꝛ idõ semꝑ equaliter disponeret materiã. Nec requirit approximatio ydee ad materiã. q: ydee nusꝙ̃ sunt scðm platoneʒ. ergo semper potent esse generatio qð est contra ipm. Tertia ratio sicut est ĩ artificialibus: ita est in naturalibus. sed ĩ artificialibus preter materiam ꝛ formam requirit efficiens. vt preter sanitatem ꝛ corpus requirit medicus sanans vel medicina. ꝛ preter discipulum ꝛ sciẽtiam requiritur doctor: ꝛ ita est in alijs. ergo in naturalibus preter formam ꝛ materiaʒ requirit efficiens. Nec põt dici ꝙ ydee sint cause efficientes. q: forma ꝛ efficiens non coincidunt in numero. vt patet secũdo phisicoꝝ. cum ergo ydee sint forme ꝛ qdditates ꝛ spẽs ꝑticulariũ scðm Platonẽ. sequitur ꝙ non sunt cause efficientes. ꝛ ita inconueniens est ponere ydeas rerũ separabilium ab intellectu. ꝛ precipue ab intellectu diuino. Sed nõ est negandũ quin sint intelligẽdo. Deide arguit phs cõtra opinionẽ negantẽ cãm efficientẽ tã vniuersalem ꝙ particularẽ. Alterius potẽtie est agere. ꝛ alterius est pati. vt patet in omnibus q sunt ab arte. lignum eñ non facit lectuʒ ex se. ergo etiam in naturalibus preter materiã cuius est pati. necesse est ponere potẽtiã actiuaʒ que reducat materiã de potẽtia ad actũ. ergo preter materiã oportet ponere efficiens. Sed diceret aliquis ꝙ cũ isti antiqui posuerunt materiã esse actu ens nõ concederent ꝙ materie esset pati vel esset agere. Ad hoc respõdetur ꝙ quicũqʒ posuerũt materiaʒ esse nõ tamẽ posuerũt esse actu illud qð ex ea debet generari. sicut illi qui posuerũt aquaʒ esse principiũ aliorũ ꝛ actu nõ dicebant aquã esse actu piscem qui fit ex ea. cuʒ ergo nihil qð est in potẽtia inqꝫtuʒ hmõi agit. sequitur ꝙ si ex materia debʒ aliquid generari. oportet ꝙ sit aliquod agens educens ipam de potẽtia ad actũ. Et sic pꝫ respõsio ad quesitũ. Ratões ante oppositũ soluunt ex dictis. Sequit in textu. Quia non sunt qdam generabilia.

Queritur nono vtrum quattuor elementa ꝑ suas virtutes actiuas ꝛ passiuas sint agentia sufficientia ad generationẽ mixtorũ inferiorum. Arguitur ꝙ sic. ois generatio est ex cõtrarijs. sed virtutes actiue ꝛ passiue elementorũ sunt contrarie. ergo sufficiunt ad generationẽ. Et confirmatur q: ad generationeʒ sufficiũt agẽs ꝛ patiens. ẜ vnũ elemẽtũ actu agit ꝛ patitur ab alio ꝛ ecõuerso. igitur ꝛc. Secũdo sic. illa sunt principia agentia ꝛ patientia scðm quoꝝ ꝓportiones distinguũtur diuersa generata. sed mixta distinguũtur adinuicẽ scðm diuersas ꝓportiones calidi humidi frigidi ꝛ sicci. ergo hmõi virtutes actiue sunt pricipalia agẽtia in omni generatõne. Tertio sic si ꝑter hmõi virtutes requirit agens primũ vel illud esset substantia aliqua separata. sed hoc non. q: hec non trãsmutat materiam ad formã eo qð omne agẽs agit in sibi dissimile. vel esset celũ. sed hoc nõ q: nõ est primatum istis inferioribus. vel essent ipse virtutes celestes. sed hoc nõ. q: cum sint accidẽtia ꝛ sunt iferioris gradus substãtijs iferioribus. mõ nihil põt agere vltra modũ sue ꝑfectõis. ꝛ ideo q: nõ possunt attingere formas substantiales sequitur propositũ.

Quarto sic qð est actu tale põt alterum ꝑducere quale ipm est. ergo ignis actu põt generare ignem sine agente exteriori.

In oppositum est philosophus in textu.

Sciendum est primo q postq phs ostendit q ad generationẽ cuiuslibet rei naturalis tria concurrũt principia q̃ sunt materia fo.ma et efficiens. et iprobauit opiniões Platonis ponentis materiã et ydeã separatã sufficere ad gñationẽ. improbauit etiam insuper opinionem antiquorũ phorum naturalium dicentium materiam per se sufficere ad generationem sine quocũq agente. consequenter posuit opinionẽ quorũdam negantiũ cãm primam et vniuersalem que est ipsum celũ motum ab intelligẽtia concurrere ad generationẽ mixtorum et dicentiũ q hec inferiora p suas virtutes actiuas et passiuas sufficiunt ad generationem istorum inferiorum.

Contra quam opinionem sit cõclusio prima opinio negãtiũ vniuersalẽ causam efficientẽ siue vniuersalẽ siue particularẽ est falsa. qr alterius potẽtie est agere et alterius est pati. vt patet inductiue. in artificialibus cũ lignũ non facit lectũ sed patitur. nec lapides domum ergo similiter in natura preter materiã cuius est pati necesse ẽ ponere potẽtiam actiam. cuius est agere et reducere potẽtiam passiuam ad actum.

Conclusio responsiua elemẽta inferiora in suis motib' actiuis et passiuis nõ sufficiunt ad generationẽ horũ inferiorũ. sed cũ hoc requirit principale agẽs qd est celum motum ab intelligẽtia. Probat duab' rõnibus textus. Prima ratio est. qr si illud qd est maxime actiuum inter hec inferiora nõ sufficiat p se ad generationẽ alicuius rei. sequit q nec q̃cunq alia inferiora sufficiẽt ad gñationẽ. sed inter hec inferiora ignis est maxie actiuus. et tamẽ nõ agit nec mouet nisi motũ ab celo. ergo nec secũda agẽtia pñt nisi mota ab ipo celo. Mino' p3 nã ignis et alia inferiora habẽt formã substãnalẽ a celo et sunt in actu p celũ. vnũqdq aũt agit scdm qd in actu. et agit per illud qd h3 esse in actu. ergo minor ẽ vera. Secũda ratio sicut ẽ in artificialibus ita est in naturalibus sed in artificialibus nõ attribuit instrumentis agere tanq primis et principalioribus agẽtibus. imo est necesse q preter instrumenta sit aliud agens principale. sed ista inferiora magis dependẽt a celo q istrumẽtũ depẽdeat a pricipali agẽte. g pter hec iferiora agẽtia. o3 ponere agẽs vniuersale qd ẽ celũ. Minor p3. qr agẽtia naturalia pticularia hñt formã p quã sut in actu et esse suum a celo sicut enim si cessarent motus istorum inferiorum cessante primo motu et celi. ita etiam cessarent ... q p motũ cõseruant. et sic p ipossibile sbe corruptibiles nõ possent pmanere naturalit. S istrumẽta ab ipso artifice nõ hñt nisi formã accidẽtalẽ q si remoueret ab ipis adhuc remanerent in esse substãnali. g p3 q si ab ipis iferiorib' remoueret illd qd hñt a celo maneret solũ in ipsa potẽtia. et ita se haberẽt sine celo deteri' q instrumẽta sine arte a qua solum habent formã accidentalem. quare conclusio vera.

Ad rationes ante oppositum

Ad primũ dr q q̃uis virtutes inferiorũ istorũ agentiũ sint contrarie. non tamẽ sufficiũt agere sine virtute superioris agẽtis a quo habẽt esse. et ex hoc p3 solutio. Ad secũdam dicit q agẽs et patiẽs sufficiunt ad agendum presupposita actione superioris agentis. Ad aliam dicitur q actus particulares distinguũtur adinuicem scdm suas causas proximas et particulares per quas determinant actiones vniuersaliũ ad effectum particularẽ. nec propter hoc sequit q particularia agẽtia sint principaliora. qr q̃to aliquod agẽs est magis vniuersale est principalius. Ad aliã dicitur q intelligentia mediãte corpore moto ab ea ipsa põt transmutare materiam ad formam. et ita celum motũ ab intelligẽtia est principale agẽs in genere phisico et agit p suam virtutem que simul est cũ istis inferioribus. q̃ q̃uis sit accidẽtalis agit tamẽ in vtute celi moti ab intelligẽtia. et ita vt instrumẽtum celi potest attingere q̃cunq formam educẽdam de potẽtia materie siue sit substãtialis siue accidẽtalis. Ad aliã dicit q oẽ tale põt facere alterũ tale psupposita actione agẽtis vniuersalis et alias nõ etc. Sequitur in tex. Nobis autem et vniuersaliter prius dictũ est de cãis.

Queritur decio vtrũ motus solis sub obliquo circulo sit cã ppetuitatis gñationis et corruptiõis istorum iferiorũ. Arguit q nõ. qr oẽs mutatiões et mot' istorũ iferiorũ reducunt ad motum primi mobilis tanq ad causam primam in suo genere. sed motus solis fact' sub obliquo circulo nõ est prim' motus. ergo etc. Secũdo sic idẽ non est causa diuersorum et contrariorum. vt habetur in textu.

sed motus solis factus sub obliquo circulo ē regularis. ḡ ꝛ vniformis. ḡ nō ē causa gñationis ꝛ corruptōis q̄ ɔtrariant. Tercio sic. vni⁹ effectus vna est causa ſ ꝑpetuitatis generatōis ꝛ corruptōis materia ē causa. ḡ nō motus solis sub obliquo circulo. In oppositū est pħs in textu in tercio capitulo. huius tractatus.

Pro responsione sciendū est p̄mo ꝙ postq̄ pħs ōndit ꝙ p̄ter efficiētia particularia necesse ē ponere agēs vniuersale ꝑñter determinat de hmōi vniuersali agēte. ōndendo ꝙ oportet reducere ꝑpetuitatē gñationis ꝛ corruptōis ad motuz celi. q: illud qḋ qñq3 est ꝛ qñq3 nō est. reducit ad illud qḋ sp̄ est. oēs aūt motus istoꝝ inferioꝝ qñq3 sunt ꝛ qñq3 nō sunt. iō reducunt ad motū celi q̄ est ꝑpetuus ꝛ vnus. oīs eīn pl'alitas reducit ad aliquā vnitatē. ꝛ potentialitas ad necessitatē. nūc eīn supponit motū esse ꝑpetuū ꝛ regularem ex phisicis. ḡ ꝛc̄. Ex hoc infert ꝙ motus celi ē causa gñatōis ꝛ corruptōis in istis inferiorib⁹. q: rōnabili⁹ est ens esse causā nōentis ꝙ ecōtra. motus aūt celi h3 rōnē entis cū sit ꝑpetu⁹. gñatio aūt rōnem nōentis cū possit nō esse. ideo motus celi abducit nobis ꝛ adducit solē q̄ est pater vite. iō in istis inferiorib⁹ mot⁹ celi est cā gñatōis ꝛ corruptionis. S3 q: gñatio ꝛ corruptio ɔtrariant ꝛ cōtrarioꝝ cōtrarie sunt cause. iō vt videat quō motus celi qui est cā gñatōis possit etia3 esse causa corruptionis.

Sciendū est secūdo ꝙ duplex ē motus celi. vnus ē motus p̄mi mobilis cōtinuus ꝛ vniformis q̄ ē ab oriēte in occidentē. sup polos mūdi quē eq̄noctialis diuidit per duo equalia ꝛ iste mot⁹ est simplicissim⁹ ꝛ regularissim⁹ nullā diuersitatē neq3 in se neq3 i habitudine ad motū recipiēs. Ali⁹ est motus celi q̄ est ab occidēte in oriētē fact⁹ sub obliquo circulo sup polis zodiaci distantib⁹ a polis mūdi. xxiij gradib⁹ ꝛ. li. minut ꝛ hūc motū zodiacus diuidit i duo eq̄lia ꝛ ſm hūc motū mouet sol motu ꝓprio ꝛ facit vna3 reuolutionē in vno anno. Et q̄uis motus sol' sb̄ ḃ circulo sit ɔtinuus ꝑpetu⁹ ꝛ vniformis in se. tñ ſm habitudinē ad nos ꝛ habitatione3 nostrā h3 q̄ndā varietatē accessus ꝛ recessus nā ꝑ medietatē anni sc3 a p̄ncipio capricorni vsq3 ad cancrū accedit ad nos. ſ ꝑ aliā medietatē huic oppositam q̄ est a p̄ncipio cancri ad capricornū recedit. ꝛ ḃ in motu ē duo cōsiderare. sc3 ꝑpetuitatē ꝛ varietatē. sic̄ ꝛ i generatione ꝛ corruptōe ɔsiderat ꝑpetuus successus gñatōis ꝛ corruptōis ꝛ alternatōes cōtrarias generatōis ꝛ corruptionis.

Quibus notatis sit conclusio p̄ma. motus p̄mi mobilis ꝛ diurnus nō ē sufficiens causa gñatōis istoꝝ inferioꝝ. ſ est sufficiens causa ꝑmanentie eoꝝ. Probat quia idē ſm ꝙ idē est similr̄ se habens sp̄ natū est facere idē. cū ḡ motus celi diurnus sit sp̄ idē ꝛ silr̄ se habens. sequit ꝙ semp nat⁹ ē facere idem. ſ generatio ꝛ corruptio ɔtrariant. ergo nō est sufficiens facere generatōem ꝛ corruptionē. Ideo dicit pħs ꝙ si non esset alius motus ab eo oporteret ꝙ sp̄ esset generatio vel corruptio nec p̄nt ambo fieri.

Cōclusio secūda respōsiua Ad quesitū. Motus solis sub obliquo circulo ē sufficiens causa ꝑpetuitatis generatōnis et corruptionis in istis inferioribus. Pat3 q: motus ille est cōtinu⁹. ꝛ habet diuersitatē in suis ptibus in habitudine ad nos. ideo ꝑ suam varietatē accessus ꝛ recessus ad nos est sufficiens causa gñatōnis ꝛ corruptōnis q̄ cōtrariant. q: ꝑ accessum ē causa generationu3 ꝛ ꝑ regressu3 corruptionū. per suā aūt ꝑpetuitatē est ꝑpetuitas accessus ꝛ recessus generationum ꝛ corruptionū. Et quia tempus accessus solis ad nos est equale tempori recessus. ꝛ ideo ex hoc sequit ꝙ tempus generationis hoꝝ inferiorum est equale tempori corruptionis eoꝝ. Et hoc videm⁹ ad sensu3. q̄a cū in quolibet anno sol accedit ad nos fiunt generatōnes. ꝛ cū a nobis recedit fiunt corruptiones. ꝛ sicut multotiens accedit ita multotiens generat. ꝛ sicut multotiēs recedit ita m'totiens corrumpit.

Dubitat primo. circa maiorem rationis prime conclusionis qualiter habeat veritatem illa ꝓpositio. idem inquantū ide3 ꝛ similiter se habens natū est facere sp̄ idem. Hoc enim videtur esse falsum. nam idem calor solis ſm idem ꝛ similiter se habens facit contraria. sicut durificat lutum ꝛ mollificat ceram. ita etiam calor ignis rarefacit et durificat. ꝛ ita habet multos effectus. Idem etiam homo potest currere ꝛ quiescere. ꝛ prima causa ens est causa oīm rerum cōtrariarum.

alias generatio .i. possibilitas

alias et q:

nos

Pro solutione dubij est sciendũ ꝙ duplex est agens. s. naturale ⁊ voluntarium. Agens autẽ naturale agit scd̃m modũ sue forme q̃ est determinata per materiã in qua est recepta ⁊ iõ agens naturale determinatũ est ad vnũ effectũ immediate. q: habet formam particularem ⁊ determinatam per materiã. vt dictũ est. sed tamen ad illuz effectũ immediate productũ ab agente naturali possunt sequi multa. sicut calor habz calorẽ facere immediate. sed ad illũ calorẽ põt sequi mollificatio ⁊ durificatio scd̃m diuersitatẽ recipientiũ. Luz etiam aliquod agens naturale sit instrumẽtum ⁊ agat in virtute alicuius superioris agentis põt multa ꝓducere sed hoc nõ erit scd̃m idẽ Sic ergo propositio p̱ncipaliter intelligitur de agentibus ~~principalibus~~ que semper faciunt vnũ nisi perueniat diuersitas ex parte alterius agentis vel recipiẽtis. Sed agens voluntarium quoddaz est agens [illegible]atũ quod agit scd̃m conditionẽ sue forme que est spẽs per quã intelligit ⁊ hoc nõ põt diuersa simul intelligere. possunt tamen in eo esse p̱les species intelligibiles successiue. Aliud autẽ est ~~immediatũ~~ vt est prima causa in qua lz non sint plures spẽs intelligibiles. q: intelligit ꝑ suam essentiam omnia cum se infinite intelligat. ideo potest simul omnia producere. Et iõ sequitur ꝙ omne agens voluntarium potest plura producere vel simul. sicut prima causa vel successiue sicut agentia creata. Et ita quodammodo. potest verificari propositio etiaz in agentibus scd̃m propositum. nam substãtie separate producte diuersa faciunt ⁊ producunt scd̃m diuersitatem conceptuũ. sed prima causa plura ⁊ diuersa producit non scd̃m diuersitatẽ ɔceptuũ. sed ꝓpẽ diuersitatẽ ydearũ. ⁊ rationũ ydealiuz. Et per hoc soluuntur obiectiones contra propositionem facte.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur ꝙ ista inferiora q̃tum ad illud quod est permanentie in ipsis reducuntur ad primum motum. sed q̃tum ad successionem in eorũ motibus reducunt̃ ad motuz solis sub obliquo circulo. Ad aliam dicit̃ ꝙ motus celi inq̃tum est regularis est causa perpetuitatis generationis ⁊ corruptionis. s pro q̃to habet diuersitatẽ accessus ⁊ recessus in suis partibus est causa successionis generatõnis ⁊ corruptõnis. Ad aliam dicitur ꝙ vnius effectus possunt esse plures cause ꝑ se in diuersis generibus causarũ vt habet̃ secũdo phisicoꝝ. ideo prima materia põt separari a generatione ⁊ corruptõne. ⁊ etiam motus solis sub obliquo circulo ⁊c̃. Sequitur in textu. Omnium enim est ordo ⁊ omne tempus. ⁊ omnis vita mensurantur periodo.

Queritur vndecimo vtrum omne viuens habeat determinatam periodum

sue duratõnis a celo primo. Arguitur ꝙ nõ quia si sic sequeretur ꝙ in constellationibus celestibus possent infallibiliter legi durationes viuẽtiũ cõsequẽs est falsuz. igit̃. Secũdo sic nos videm⁹ ad sensum diuersa viuẽtia scd̃m spẽm vel eiusdẽ spẽi sibi tẽpore generari. vt pz de illis q̃ tamẽ nõ habẽt equalẽ durationẽ. ergo nõ omne viuẽs hz determinataz periodũ a celo. In oppõitũ ẽ p̃hs in textu.

Pro responsione sciendum est

primo qđ postq̃ p. ostẽdit ꝙ mot⁹ celi fact⁹ sub obliquo circulo ẽ causa ꝑpetuitatis ⁊ successus generatõnis. cõsequẽter ex hoc infert duo correlaria quoꝝ primũ ẽ ꝙ eorũ que generãtur ⁊ corrumpuntur tẽpus generationis est equale tẽpori corruptõis. ⁊ hoc scd̃m naturã corporis celestis. ⁊ huius rõ est. q: tempus accessus solis generantis est equale tẽpori recessus eiusdem ⁊ appellat p̃hs tẽpus generatõnis totũ illud tẽpus in quo res tendit de esse imperfecto ad esse perfectũ. ⁊ tp̃s corruptõnis dicitur totum illud tẽpus in quo res diminuitur ⁊ tendit in non esse. Est tamẽ aduertẽdũ ꝙ q̃uis hec duo tẽpora sint equalia in qualibet re viuente scd̃m naturam celestis corporis. tamẽ possunt esse inequalia ꝓpter aliam ⁊ aliam dispositionem materie. iõ dicit p̃hs in textu ꝓpter confusionem elemẽtorum adinuicẽ. id est ꝓpter aliã ⁊ aliaz mixtionẽ cõtingit tẽpus corruptõis minus esse q̃ tẽpus generatõnis. Secũduz correlariũ est ꝙ quodlibet viuens habet periodum determinatã a celo. cuius ratio est. Quia omnia hec inferiora reducuntur in motũ celi sicut in causam primam in genere phisico. ideo oportet ꝙ quodlibz determinetur scd̃m esse certo numero reuolutionũ motus celi. ⁊ hec mensura siue mensuratio vocatur periodus. Dicitur enĩ periodus a peri ꝙ est circa ⁊ odos ꝙ est modulatio siue consonantia. quia omnia generabilia ⁊ corruptibilia mensurãtur circa reuolutionem celi.

Vt pz in ano bisexti moquanto

Sciendu3 est secundo q nō omnes res generabiles τ corruptibiles mēsurātur eadē peryodo. imo quedā minore τ qdā maiore. quibusdā ergo rebus mēsura duratōnis est ānus. Alijs vero maior. alijs vero minor. τ hoc ppter diuersa3 proportionē elemētorū que est alia τ alia ī diuersis spēbus imo ē alia. τ alia ī īdiuiduis eiusde3 spēi. ideo nō oportet q influētia vel cōstellatio tribuat eādem durationē rebus diuersarum spērum aut eiusdē speciei. nam virtus τ cōstellatio celestis recipitur in materia scdm modum τ merita materie. Ex quo p3 q si q̄s p aspectus cōiūctiones τ cōstellationes sideru3 velit iudicare de duratōne alicuius rei oportet q aspiciat ad cās pticulares. puta ad cās 9trias impedientes τ ad dispositōnes materie alias iudiciu3 suum non habebit certitudinē suā. patet q quelib3 materia specifica requirit in idiuiduis determinatam peryodum durationis ex parte celi. sed peryodus in indiuiduis propter diuersam dispositionē materie alia ē τ alia vt dictū est. sicut homo h3 pro duratōne vite sue septuaginta ānos vt dicit cōmentator τ hoc debetur sibi ratōne spēi. τ ita tēpus generatōnis hominis est triginta quinq3 annorū τ corruptōnis totidem. sed tamen propter aliam τ aliam dispositionem. τ etiam propter aliam τ aliam cōstellationē que viget in ortu cuiuslibet hominis. aut propter diuersam dispositōnem loci. aut propter bona3 conseruationem vel liberum arbitriu3 vel propter malā cōseruationē homo potest plus vel minus viuere.

varia / que — Salmista Si aut in potentatibus octuaginta anni amplius eorum labor et dolor

Sit ergo cōclusio respōsiua sc3 omne viuens vniuersaliter qntum est ex parte celi habet determinatam peryodum sue durationis. τ ex pte speciei pōt abbreuiari in quolibet indiuiduo propter aliquam causam particularem vt dictum est. Prima pars patet. q2 motus solis sub obliquo circulo est prima τ principalis pars generationis cuiuslib3 viuentis. ergo etiam est causa durationis viuentium. cōsequētia tenet. quia generatio ibi p se terminatur ad esse quod mensuratur duratione. Secunda pars satis ex precedentibus patet.

Ad rationes ante oppositum

Ad primā dicit q duratio cuiuslibet viuentis potest legi in constellatione vigente hora tēporе natiuitatis illius rei τ qntu3 est ex parte celi. sed potest impediri propter aliam τ aliā dispositionē materie vel per liberum arbitrium. quia sapiens dominabitur astris vel propter alias circūstātias particulares. vt dictū est. Ad aliam dicitur q motus celi est primo causa τ equiuoca generatōnis ho3 inferiorum τ producit in esse hec inferiora mediantibus pticularibus agētibus. iō sicut pducit hec inferiora ad esse mediātibus agētibus pticularibus. ideo duratio essendi determinatur effectib⁹ a celo mediantibus tamē pticularibus agētibus. τ ideo diuersis spēbus debētur diuersi peryodi. sed de indiuiduis eiusdem spēi generatis in eodē tēpore dicitur q diuersitas resoluenda est ad diuersam dispositōem materie. τ alias circūstantias particulares que sub arte cadere non possunt. Et h de questione.

Sequitur in textu. Quo circa accidit propter ho3 generationem.

Queritur duodecimo vtrum ex parte finis τ cause mouentis sit ppetuitas in generationibus τ corruptōnibus. Arguitur q nō. q2 quelib3 gñatio est finita. τ sl'r qlibet corruptio. ergo generatōes τ corruptōes nō sunt ppetue. Secūdo sic gñatiōes τ corruptōes rerū inceperūt eē τ desinēt esse vt t3 fides catholica. ergo nō sunt perpetue. In oppositum est pbus in penultimo capitulo huius libri.

Pro respōsione sciēdum est primo q postq pbs ostendit cām perpetuitatis successionis generatōnis τ corruptōis ex pte mot⁹ solis facti sub obliquo circulo. cōsequēter hoc idē demōstrat ex pte cause finalis. τ etiam ex parte cause mouentis.

Pro quo sit cōclusio respōsiua generatōnes τ corruptōes sūt perpetue. Probat pbus ex parte cause finalis. In omnibus enim natura desiderat qd melius est. sed melius ē eē q nō esse. ergo natura sp desiderat ipsum. Quedā autem sunt que ppter nimiā distantiā a principio non possunt semp pmanere in suo esse idiuiduali. g o3 q natura cōtinet ista in esse per continuam generationem indiuiduorum. τ per consequens oportet generationem τ corruptōnem semper esse. Unde quia generatio est via ad esse. τ via est ppinqua termino. ideo est propinqua genera-

tio ipsi esse. cum ergo generabilia non possint perpetuari scd'm esse in vno indiuiduo. natura que non potest obtinere esse perpetuum appetit ⁊ accipit illud quod propinquuȝ est ipsi esse. ⁊ hoc per continuam generationem plurium indiuiduorum. ⁊ per istam continuam generationem saluatur esse specificũ. Et si arguatur contra maiorem huius rationis. quia desideriuȝ semper videtur sequi cognitionem. natura autem non cognoscit. ergo non desiderat quod est melius. Respondetur ꝙ desiderium semper sequitur cognitõnem alicuius superioris dirigentis ⁊ mouentis naturam in suum finem. Sed si obijceretur si natura directa a pricipio desiderat ipsum esse tanq̃ fineȝ ⁊ illud quod melius est. videtur ꝙ esse generabilium ⁊ corruptibiliuȝ sit finis ipsius dirigentis. ⁊ cũ ipsum esse generabilium sit extra primum. videtur ꝙ ipm primum habeat finem extra se ⁊ aliũ a se qđ est impossibile. Dicenduȝ ergo ꝙ ipsum primum intendere aliquem finem potest dupliciter intelligi. Vno modo ꝙ ipse finis quẽ intendit sit finis ipsius primi. ⁊ isto modo non intendit aliqueȝ extra se. Alio modo ꝙ finis quem intendit sit finis alicuius effectus alicuius mouentis ipsum ad finem. ⁊ sic bene intendit aliquid extra se tanq̃ finem sui effectus ordinando vnum ad alteruȝ. ⁊ vnamquamq̧ rem ad perfectionem suam. Deinde probatur conclusio ex parte cause mouentis supponendo ex dictis in octauo phisicorum ꝙ si mot⁹ ẽ necesse est mouens esse. ⁊ si mot⁹ semper est necesse est ꝙ semꝑ sit aliquod mouens. Et si motus sit vnus ⁊ regularis ⁊ vniformis. oportet mobile cẽ ingenerabile ⁊ inalterabile ⁊ vnum ⁊ esse mouens penitus immobile. Et si sint plura regularĩ mota oportet ꝙ sint plura mouentia immobilia habentia tamen ordinem sub vno primo mouente.

Hijs suppositis arguitur ad conclusionem motus corporum celestium ⁊ motores eoruȝ habentes ordinem sub vno primo sunt causa generationis ⁊ corruptionis in istis inferioribus vt dictum est prius. cum ergo motus corporum celestium sint perpetui ⁊ ordo perpetuus. sequitur ꝙ generationes ⁊ corruptiões causate ab huiusmodi motibus perpetue erunt perpetue. Quod autem motus celi sit perpetuus probat phs in presenti textu ex parte temporum ⁊ generatiõnes ⁊ corruptiones esse perpetuas dictum est in sexto phisicorum ⁊ in primo de celo. vbi probat ꝙ sicut non inceperunt nec desinent esse per transmutationem naturalem. Et quia phus dicit motum esse continuum querit a quo capit mot⁹ suam continuitatem. aut a mobili vel a termino. Respondet phus ꝙ motus non potest habere suam continuitatẽ a termino ad quẽ sicut patet de motu ad qualitatem. cuius terminus non est continuus nisi p accidens. scȝ ratione subiecti. motus etiam localis nõ habet continuitatem a loco siue spacio. quia motus corporis non est in loco seu per locum. ſ solum circa locum. ⁊ ita continuitatem nõ habet a loco Dicit ergo philosophus ꝙ mot⁹ vniuersaliter sumptus suam continuitateȝ accipit a mobili in quo est. ⁊ tempus a motu. Et de hijs satis visum est in phisicis.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur ꝙ generationes ⁊ corruptiones habent perpetuitatem per successionem plurium corruptibilium. ⁊ nõ per hoc ꝙ vna ⁊ eadem generatio sit perpetua. Ad secundam dicitur ꝙ fides nostra. tenet ꝙ mot⁹ ⁊ tempus ⁊ generationes ⁊ res omnes inceperunt esse per creationem. ⁊ etiam desinent esse motus tempus ⁊ generatiões similit̃ res omnes. sed philosophus hic pbat ꝙ hec nõ inceperũt esse per transmutationẽ naturaleȝ nec etiam nullo modo desinent esse. ⁊ ista nõ repugnant adinuicem ⁊c̃.

Sequitur in textu. Quoniam autem hĩn cõtinue motis ⁊ cetera.

Queritur tredecimo vtrum aliquod corruptum possit ideȝ in numero reproduci.

Arguitur ꝙ sic. nam aliqua re corrupta possibile est eandem materiam remanere ⁊ ipsam disponi eisdem dispositionibus quibus fuit disposita ante corruptioneȝ eo ꝙ generans manet idem numero, ergo possibile est reproduci corruptum idem in numero.

Secundo sic eadem numero sunt quorum materia est vna. sed eadeȝ manet materia ante corruptionem ⁊ post. ergo.

In oppositum est philosophus in vltimo capitulo huius secundi de generatione.

Sciendũ est p'io ꝙ postq̃ philosoph⁹ ostẽdit perpetuitatem generationis ⁊ corruptionis tam ex parte efficiẽtis q̃ finis

consequenter ostendit qualis sit huiusmodi perpetuitas. vtrum scilicet secundum rectum vel secundum circulum: et circa hoc philosophus mouet quinque questiones. Prima est. an omne generabile de necessitate generetur. Secunda est an generationes perpetuentur secundum rectum vel secundum circulum. Tercia est verum in istis generatis de necessitate inferat prius sicut quod est posterius: Quarta est quare quedam generabilia reiterantur et quedam non. Quinta est presens questio.

Pro solutione prime questionis sciendum est primo quod generabilia sunt in duplici differentia. quedam sunt que habent causas necessarias. vt sunt eclypsis solis et lune. et in istis omne generabile de necessitate generabitur. Alia sunt que habent causas determinatas et non necessarias sic sunt res naturales inferiores que possunt dupliciter considerari. Uno modo in esse specifico. et isto modo omne generabile generatur prout li omne distribuit pro speciebus et non pro indiuiduis. Alio modo possunt considerari in esse indiuiduali. et isto modo nullum generabile de necessitate generabitur vno contingenter. Patet ergo quod ista est vera homo de necessitate generabitur res enim naturales quantum ad esse specificum habent causas necessarias. sed quantum ad esse indiuiduale habent causas contingentes. Dicunt autem quidam quod res artificiales nec in esse indiuiduali. nec in esse specifico de necessitate fiunt.. quia dependent ex nostro libero arbitrio. quod se habet ad opposita. et sic patet responsio ad primam questionem

Ex quo videntur patet solutio ad terciam questionem. in qua querebatur an prius de necessitate posterius inferat in ipsis generatis. nam in effectibus que de necessitate eueniunt prius necessario infert posterius. vt bene sequitur luna est dyametraliter posita inter solem et aspectum nostrum ergo est eclipsis solis. sol est supra hemisperium nostrum ergo est dies. Sed in hiis que non habent causas necessarias prius non infert posterius secundum indiuiduum sed bene secundum speciem. et bene sequitur terra est depluta. ergo generabitur nubes. sed non sequitur hec terra nunc est depluta. ergo ex ea statim generabitur nubes aliqua. sic ergo prius non infert posterius absolute sed solum ex suppositione. sicut etiam in naturalibus contingentibus.

Pro solutione secunde questionis in qua querebatur. an generationes sunt perpetue secundum circulum aut secundum rectum.

Sciendum est secundo quod generatio dicitur circularis cum eadem materia prius fuit sub aliqua forma et iterum post corruptionem est sub eadem forma in specie. cum ergo materia sit finita et supponendo perpetuitatem motus celi. generationes sunt infinite. et species rerum sunt infinite. oportet eandem materiam infinities esse sub eadem forma in specie. et non in numero. et ita generationes perpetuantur secundum circulum et non secundum rectum. Et si diceretur generatio perpetuari secundum rectum. sed tamen non rediret eadem forma secundum numerum nec secundum speciem. si enim generationes essent infinite secundum rectum oporteret species rerum esse infinitas et materiam rerum esse infinitam quod est impossibile. Et est aduertendum quod in aliquibus reiteratio forme secundum speciem fit imediate. in aliis vero per plura media et in aliis per pauca. sicut cum ex aere fit aqua imediate ex ipsa potest fieri aer sed si ex mure viuo fiat cadauer non tamen ex mure mortuo fit viuus. Et sic patet solutio ad secundam questionem. Sed pro solutione quarte questionis in qua querebatur quare aliqua generabilia reiterantur et quedam non.

Sciendum est tercio. quod illa proprie dicuntur reiterari in quibus imediate fit reuersio sicut est in elementis et non in mixtis et hoc propter imperfectionem formarum elementorum non requirentium aliquam organisationem in materia. sed in mixtis forme sunt magis perfecte ideo non fit statim reuersio in ipsis. Uerum est tamen quod ex puero generatur vir et econtra. ex viro generatur puer. sed tamen cum ex puero generatur vir manet eadem substantia secundum numerum et solum est tendentia de imperfecto ad perfectum. sed cum ex puero generatur vir li ex dicat habitudinem cause efficientis et non materialis. Et sic patet solutio quarte questionis.

Pro solutione quinte de qua querebatur in titulo questionis. Sciendum est quarto quod entium mobilium quedam sunt quorum substantia est incorruptibilis sicut sol et alii planete. talia mobilia bene redeunt eadem secundum numerum vtpote cum redeunt ab oriente in occidentem et econtra. ita etiam posset dici de corruptibilibus quando mouentur motu locali. sed de tali reditu non est ad propositum. sed de reditu qui fit per generationem: Sit ergo.

Conclusio responsiua ad quesitũ. Corruptũ nõ potest idem numero reproduci per naturã. Probatur. quia ad vnitatẽ motus requiritur vnitas mobilis temporis et forme scdm quod est mot⁹ cũ ergo omne quod generatur producatur in esse per motũ sequitur quod vbi non est idẽtitas motus nõ erit idẽ terminus. et ita non põt reproduci corruptum idem numero per naturã. tñ prima causa cuius actio nõ dependet a motu põt idẽ productũ numero reproducere et hoc tenet fides catholica. et sic patet responsio ad quesitũ etc.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã dicitur licet in generato et corrupto maneat eadẽ materia. remota nõ tñ eadem materia prima et propinqua. modo illa dicuntur eadem numero quorũ materia proxima est vna. et per hoc etiam patet solutio ad secundã. et hec de questione. Et de toto libro de generatione et corruptione.

Sequitur liber methauro.

De primis quidẽ igitur causis nature et omni motu naturali. adhuc autẽ scdm superiorem lationez perornatis astris et cetera.

Circa initiũ primi libri methaurorũ queritur primo vtrũ corp⁹ simplex mobile ad formã mixti imperfecti put ẽ in via ad talẽ mixtionẽ sit subiectũ hui⁹ libri methaurorũ. Arguitur quod nõ. quia subiectũ attributionis alicuius scie dz esse diffinibile cũ diffinitio sit mediũ ad demõstrandũ passiões de subiecto. sed corp⁹ simplex mobile ad formã mixti imperfecti scdm quod huiusmodi nõ ẽ diffinibile cũ sit quoddã cõplexũ. ergo nõ põt esse subiectũ alicuius scie. Secũdo arguitur in libro de generatione determinatũ est sufficienter de mobili ad formã et etiã de ipso determinatur in libris mineraliũ vegetabiliũ plãtarũ et aialiũ. ergo nõ ẽ propriũ subm alicui⁹ scie. Tertio sic. scia denoiatur a subiecto: sed ista scia vocatur de impressionib⁹ metheorologicis. ergo impressio metheorologica ẽ subiectũ hui⁹ libri. In oppositum arguitur per omnes expositores aristotelis. Pro responsione ad questionem.

Sciendũ est primo quod iste liber methaurorũ est quart⁹ in ordine ad alios libros naturalis philosophie sicut patet ex diuisiõe librorũ naturalis philosophie supra penes diuisiões entis mobilis quod ẽ subm tot⁹ philosophie naturalis. que diuisio recitata ẽ in primo physicorũ. similiter recitata ẽ i alijs libris sequẽtib⁹. ex qua diuisione etiã satis haberi põt distinctio considerationis hui⁹ libri a consideratõib⁹ aliorũ librorũ. Pro ampliori tñ distinctiõe subiecti hui⁹ libri a subiectis aliorũ librorũ philosophie naturalis aduertẽdũ est quod vt dictũ ẽ iste liber tenet quartuz ordinẽ int libros philosophie naturalis. ideo subm huius scie quodãmodo mediũ ẽ int subm libri de generatiõe et mineraliũ vegetabiliũ et plãtarũ nã iste liber sequitur libros physicorũ de celo et mũdo de generatiõe et corruptiõe et precedit alios

Sciendũ est secũdo quod triplices sunt qualitates: vt sufficit ad propositũ. Quedã sunt que sunt prime et originales ipsis elementis sicut sunt calidũ: frigiduz: humidũ: et siccũ. graue et leue. et de corpore mobili ad formas substãtiales consideratas secundum cõmunẽ rõem forme substantialis et ad huiusmodi qualitates elementorũ naturales. s. calidũ: frigiduz: humiduz: et siccũ. sufficienter determinatuz ẽ in libro de generatiõe. Alie sũt qualitates que primo insequũtur corp⁹ alteratuz ad huiusmodi qualitates naturales elementorũ cuiusmodi sunt inflãmatio: coagulatio: cõgelatio: digestio: coloratio: ingrossatio: subtiliatio. et sic de alijs. et de corpore mobili ad tales qualitatẽ et proprietatẽ agitur in isto libro methaurorũ. Alie sunt qualitates et passiões que cõsequũtur corp⁹ alteratũ ad qualitates primas corporũ nõ tñ primo: sed ex cõsequenti et supponunt proprietates et qualitates de quib⁹ agitur in libro hoc et de corpore mobili ad tales qualitates et proprietates agitur in libris sequẽtib⁹ hunc libruz. scilz in libris de mineralib⁹ et vegetabilib⁹ et plãtis et aialibus. in quib⁹ agitur de corpore mobili ad formas substantiales que sũt posteriores formis substantialibus primo. um corporum qm agitur in eis de corpore mobili ad formas substantiales et proprietates corporum mixtorum aiatorũ et inaiatoruz. Sic patet ergo quod per corpus mobile ad formaz mixti

inpfecti prout est in via ad talē mixtōnē potest intelligi corp⁹ mobile ad ea que sequūtur ipsum primo per hoc ꝙ est alteratuz ad qualitates primoꝝ corporū: sicut inflāmatio et coloratio que sunt in cometa et accidentibus volantib⁹ et alijs impssionibus ignitis. et coagulatio q̃ est in pluuia: niue: vel grandine. q̃ est corporis alterati ad q̃litates aque. ⁊ sic de alijs. similiter. similiter salsedo que est in mari que est corporis alterati per calidū ⁊ frigidū. ⁊ sic de singulis.

Et est aduertendū ꝙ corpus mobile ad tales qualitates que scʒ sequūtur ipsuz primo sicut est alteratū aliter est subiectū i tribus primis libris huius sciene et aliter in quarto. q: in tribus primis agitur de corpe simplici alterato ad qualitates alteri⁹ corporis put ē mobile ad ea que primo sequūtur ipm virtute talis alteratōis. ꝫ in quarto agitur de corpore iam mixto: vt mobile est ad ea que sequūtur ipsuz primo per hoc ꝙ alteratur ad qualitates primorū corporuz et ideo in quarto agitur de speciebus digestionis: indigestionis: coagulatōis: ⁊ liq̃factiōis. Ex pcedentib⁹ satis ptʒ quare in libro hoc nō agit̃ de specieb⁹ odoꝝ ⁊ saporū. q: odores ⁊ sapores nō insequūtur primo alteratōem ad q̃litatē primoꝝ corpoꝝ. sed disponūt digestionē ingrossationē ⁊ liquefactionē. Et si dicatur ꝙ eadē rōne nō deberet hic determiare de colore sicut nec de sapore. Rn̄det ꝙ in colore duo sunt. scʒ formale qḋ est lumē siue illuminatio. ⁊ ꝫ mō de colore determiat̃ in hoc libro. Aliud est materiale scʒ qḋ cōsurgit ex cōmixtione q̃tuor primarū qualitatū. ⁊ quo ad hoc ꝯ colore nō determinādū est in hoc libro. ⁊c.

Sciēduz ē tertio ꝙ ista scientia

vocatur metheorologica siue methaurologica. et dicit̃ ad metha ꝙ est trās et etherō grece ꝙ est videre latine. et logos ꝙ est sermo vel ratio quasi sermo vel rō de sursum apparentib⁹. scʒ in suprema regione aeris. et in media. Et q̄uis aliqua impressio fiat infra terrā et in infima regione aeris super terrā. q: tn̄ impressiones sursuz gente sunt nobis notiores et magis apparētes. ⁊ sp a notiorib⁹ imponim⁹ nōīa. iō hec scia vocat̃ metheorologica ab impssionib⁹ sursum.

Sciēdū est vltimo ꝙ impressio

solet multis modis nominari. impssio eniʒ nōiat aliq̇d inductū ab aliquo agente exteriori. et hoc pōt esse dupliciter. Uno mō accipit̃ impssio ꝑ vestigio relicto in aliq̃ corpore molli facto ab aliquo corpe duro sicut impssio sigilli manet in cera. Alio mō accipit̃ ꝑ alteratōe facta ꝑ qualitates prias. Alio mō accipit̃ ꝑ effectu derelicto per huiusmodi alterationē et isto mō accipiēdo impressionē cometa nix grādo glacies et pluuia vocant̃ impssiōes. ⁊ etiā cū d: ꝙ iste liber ē de ipssiōib⁹ metheorol. His notatis sit

Conclusio responsiua ad questionē.

corpus simplex mobile ad formā mixti imperfecti prout est in via ad talē mixtionē est subiectū istius scie. Probari pōt cōclusio ꝑ diffinitionē subiecti alicui⁹ sciētie.

Dubitatur primo qualiter itelligitur

dictū phi in pꝛhemio hui⁹ libri i quo dicit ꝙ ea q̃ accidūt in regiōe elemētoꝝ ꝫm naturā inordinatiorē accidūt que sit ea natura q̃ est primi elemēti corporū. scʒ celi qḋ ibidē d: elemētū nō ꝙ substantialiter ꝯpositionē rei ingrediat̃: ꝫ solū virtualiter. Uidetur eīm ꝙ dictū illud phi sit falsum. q: ea q̃ accidūt in celo nō accidūt inordinate. ꝫ ea q̃ accidūt hic inferius nō accidūt scḋm naturā inordinatiorē. scʒ eā q̃ est in celo. q̄a cōparatiu⁹ ꝓsupponit positiuū. Respōdetur in illo dicto capitur inordinatū pro minus ordinato. Et si q̃ratur causa illi⁹ dicti Rn̄detur ꝙ hoc venit ex pte materie illorū inferioꝝ q̃ est ꝯtrarietati et priuationi ad mixta. iō nō sp obediūt dispositioni virtutis corpoꝝ celestiū. Sʒ q̄nq3 ꝑ ꝯriā dispositōes resistūt. ⁊ iō sepe hic inferi⁹ aliq̃ inordinate eueniūt qḋ tn̄ in celestib⁹ nō pōt venire.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicitur ꝙ ad hoc ꝙ aliquod sit subiectum alicuius scientie sufficit ꝙ ratio formalis sub qua queritur subiectum in illa scientia sit simplex. ⁊ ita potest dari exemplum de subiecto perspectiue quod est linea visualis et est quoddā compositum ex determinatione et determinabilis. quia determinatio significat formaʒ a qua sumitur simplex ratio formalis sub qua considerat̃ illud subiectum. ideo illud totum compositum bene potest esse subiectū in hoc libro. ⁊ hoc est quod dicitur ꝙ subiecto huius sciē

ne sub ratione formali secūdum quam conside ratur non est nomen impositum. Ad secū dam patet solutio ex dictis. nam in libro de generatiōe agitur de corpore mobili ad for mam in que sive sit substantialis sive acci dentalis. Ad tertiam dicitur quod non semper oportet denominare scientiam a subiecto: sed quandoque a forma et a materia etc. Sequitur in textu. Quoniam aūt determinatū est etc.

Queritur secundo utrum neces sesit hunc mundum inferiorem esse conti guū lationibus superioribus: ut tota virt' eius gubernetur inde. Arguitur primo quod non: quia cōtinuorum est unus et idem mo tus: sed mundi et celi non est idem mot' etc.

Secundo sic. continua sunt eiusdem spe ciei et eiusdem nature. sed mundus inferior et superior non sunt eiusdem nature. quia cor ruptibile et incorruptibile differūt plus quam genere. ergo etc. Tertio sic. intellectus et voluntas sunt virtutes alicuius in hoc mū do existentis. et tamen nō gubernantur per celi virtutem. Tum primo cū sint virtutes innaturales non possunt subiacere virtuti celi que naturalis est. Tum secundo. quia hō dicitur dn̄s suorum actuum per liberū arbitriū quod non esset si volūtas eius voluntati celi subiaceret. Tum tertio. quia dicit Ptholo meus quod vir sapiens dn̄abitur astris. quod nō esset si volūtas eius et virtus subiaceret gu bernationi celi. Quarto sic. si omnis vir tus hic inferius existēs gubernaretur ab ipso celo cū virtus celi sit naturalis et semper eo dem mō se habens: sequeretur quod om̄ia hic in ferius existētia immobiliter et semper eadem evenirent. et per cōns tolleretur cōtingentia rerū casus et fortuna. Ultimo sic. guber nare est alicuius intelligentis et prudentis sed celum nō est intelligens aut providēs cū sit quoddā inaiatum. ergo nō gubernat hec inferiora. Ad oppositū est ph̄us in textu dicens: est aūt ex necessitate cōtinu' iste la tionibus superioribus: ut omnis ipsius virt' gubernetur. Inde pro responsione.

Sciendū est primo quod Aristote les pmisit se tracturum de impssiōib' me thauror: ōsequēter in isto tractatu ostendo primo q̄ sūt cause materiales finales efficiētes et remote hmōi impssionū. Pro cu' ōsiōe supponit ex dictis in libro de celo et mūdo esse quinque corpora simplicia. quorum pri mū est celū quod a ph̄is q̄nta eēntia nun cupatur et a q̄busdā mūd' superior. Alia āt sūt quattuor elementa quorum numer' investigat' ē in libro de celo ex pte q̄litatū motivarū et a speciebus motus recta nūero cōbinationis utilis quattuor q̄litatū primarum. et ex istis quattuor elemētis tanq̄ ex primariis ptib' et ex mixtis tāq̄ ex ptib' secūdariis cōstruitur iste mūdus sensibilis q̄ inferior dr. et ista qt tuor elemēta sunt illa quorum in libro isto inq̄ renda sunt accidētia et aliq̄ passiōes. scz ille q̄ sequūtur primo aliquod istorum per hoc quod est alteratū a q̄litatib' alicui' elemēti. Ex q̄ pz quod ipsa q̄ttuor elementa et pcipue duo in feriora. scz aqua et terra sunt materia remo ta impssionū. sunt etiā locus gn̄ationis aliquarum scz aer et ignis. Licet etiā quodam mō materialiter cō currāt ad gn̄ationē aliq̄ rū impssionū: magis tn̄ se hn̄t ut locus gn̄a tionis ipsarum. celū aūt per suū motū et influ entiā est causa efficiēs prima et remota oīm impressionum metheorologicarū.

Sciendum est secundo quod licet latio aliqn̄ capiatur pro motu locali. tn̄ in ti tulo questionis dz capi passive pro rotata: ut idem sit latio superior quod celum circulari ter motum sive latum.

Sciendū est tertio quod virtus in proposito debet capi pro virtute corporea materiali et sensibili. quia cū virtus celi sit cor porea et materialis: licet sit corporis incor ruptibilis et ingn̄abilis nō pōt tn̄ per se et immediate agere et directe in aliquod infe riorū corporū. quia trāsiret suū genus.

Sciendum ultimo quod guberna re nihil aliud est q̄ aliquid in suum finem et optimum dirigere et ipsum in habito fine in specie cōservare. Ex quo pz quod tirānus nō debet gubernare rem publicam. quia oia ordi nat in suū bonū et nō in bonū reipublice et suorum subditorū. Unde advertendū est quod celum agit in hec inferiora triplici instrumē to scz motu lumine et influentia. celum enim per suū lumē et motum et precipue planete causant calorē in hiis inferiorib'. ut dictum est in .2. de celo. Et etiā celum agat per in fluentiam in hec inferiora. patet quia infra ter rā gn̄antur multi et varii effect'. ubi tamē lu me et mot' celi pertingere non pn̄t. oportet

ergo vt ibi attingat aliqua influentia spiritualior lumine. His premissis sit

Conclusio prima. Celū per suū motum regit hec inferiora. q2 motus ipsius celi est prim⁹ oim motuū. vt habetᷣ octauo phisicorꝝ. sed primū in vnoquoq; genere ē causa oim que sunt post in illo genere: vt p3 p regulā methaphisicalē. ergo motus circularis est causa oim motuū ꝛ opationū corporū inferiorꝝ. Item motus celi est perpetu⁹ ꝛ incorruptibilis. motus aūt istorꝝ inferiorꝝ est finitus ꝛ difformis. sed oīs motus finitus ꝛ difformis reducitur in motū īfinitū ꝛ vniformē. ergo ꝛc. Item omnes opationes illorꝝ inferiorꝝ qñq; sunt ꝛ qñq; nō sūt. ergo reducūtur ad motū celi q̄ semper est. Ex quo seq̄tur ꝙ celū suo motu dirigit oia hec corpora inferiora in suos fines ordinatos ꝛ determinatos. igitᷣ ꝛc.

Cōclusio responsiua. Necesse est hunc mundū inferiorē esse cōtiguū ipi celo sic ꝙ non intersit vacuū: vt omnis virt⁹ materialis ꝛ corporea eius inde gubernetᷣ. p3. q2 iste mundus inferior ꝛ omis virtus eius dirigitur in suis opationibus et motib⁹. dirigitur inq̄ ꝛ ordinatur in suū finē debitū atq; naturalē per contactū virtutis celi. sc3 p lumen ꝛ influentiā. sed talis virtus nō potest multiplicari per vacuū cum sit accidentalis. ꝛ ita req̄rit subiectū. ꝛ ita necesse ē hūc mundū inferiorē esse cōtiguū supioribus lationibus siue celo: vt omis virtus huius mūdi per influentiā celi in sua opatōne ꝛ motu dirigatur ꝛ ordinetur in finē. Et p hoc pat3 responsio ad quesitum.

Ad rationes ante oppositū.

Ad primā dicitur ꝙ duplex est continuū. quoddā est cōtinuū per quātitatē cuius sc3 extrema partiū quātitatē habentiū sūt vnū ꝛ sic nō capitur hic cōtinuū. ꝛ de illo verificatur maior propositio rōnis. Alio mō accipitur cōtinuū nō per quantitatē: s3 p virtutem pro corpore habente vnā ꝛ eandē in oībus suis partibus virtutē. ꝛ isto modo iste mundus sensibilis continuatᷣ in suis ptib⁹ ꝛ proprietatibus celo per virtutē ipius celi vnā datā omibus his inferiorib⁹ ex ptesui. Alij aliter dicunt ꝙ hic capitur contiguum pro cōtiguo: ꝛ in hoc verū dicunt ex pte q̄ntitatis. Sed videtur ꝙ phūs intēdat de cōtinuitate virtutis. ꝛ per hoc etiā p3 solutio ad secundā. Ad tertiā p3 solutio ex dictis. q2 dictū est ꝙ virtus capitur pro virtute materiali ꝛ corporali. Ad quartā negatᷣ pña. ꝛ causa est q2 q̄uis virtus celi sit immobilis ex parte celi. tamen recipitur mobiliter ī istis inferioribus. q2 receptū est in recipiente ad modū recipientis. ꝛ ita nō sequitᷣ ꝙ oia eueniant immobiliter. Ad quintā dicitur ꝙ gubernare est actus alicuius intelligētis vel moti ab intelligente. ꝛ ita celū motū ab intelligentia intelligente ꝛ monēte pōt regere ꝛ gubernare hec inferiora. Sequitur in textu. Resumētes igitur eas q̄ a principio.

Queritᷣ tertio vtrum vnū elemētū naturaliter sit locatū in cōcauo alterius ꝛ ipse ignis in cōcauo orbis lune. Arguitᷣ ꝙ nō. q2 quodlibet elementū cuilibet elemēto est cōtrariū. sed vnū cōtrariū nō est loc⁹ naturalis alterius. ergo ꝛc. Secūdo sic. terra nō est locata in cōcauo aque. q2 infra terrā generantur aque ꝛ etiā magna ps terre est discoperta aquis. ergo ꝛc. Tertio sic. ignis est nobilius elementū. ergo naturalitᷣ debet locari in loco nobiliori. sed locus nobilior est locus medius ergo ignis est in medio ꝛ nō in concauo In oppositū est philosophus i textu. Pro rñsione ad quesitū

Sciēdū est primo ꝙ postq̄ philosophus ostendit ꝙ celū cū suis luminib⁹ ꝛ influentijs est causa efficiens remota oim impressionū metheorologicarꝝ. ꝛ ꝙ iste mundus sensibilis q̄ cōstituitᷣ ex elemētis tāq̄ ex primarijs partibus est tanq̄ causa materialis ꝛ remota ipaꝝ. cōsequenter agit de numero ordine ꝛ q̄titate: ꝛ situ elemētorꝝ multa supponendo ex determinatis in libro de celo. et in libro de gñatione: atq; resumēdo q̄si eadem que ibi fuerunt determinata. ideo dicit in principio capituli resumentis: igitur eas que in principio positiōes. Sit igitur.

Conclusio prima. Celū est alterius ~~materie~~ substantialis ab igne. ꝛ ab alijs elementis. Probatᷣ. q2 celū est ingenerabile ꝛ incorruptibile. sicut probatū est in primo de celo. sed ignis ꝛ alia elemēta sunt ingñabilia ꝛ corruptibilia: vt patet ex motu eorū. ergo conclusio vera. Unde celū ab antiquis vocatum ē ether. quasi semper currens. ꝛ quia de hoc alias dictū est. scilic3 in

libro de celo. ideo dicit phūs φ utile est nō semel neq₃ bis easdem opiniones reiterare hoibus: ꝯ infinities. iō vulgariter dr φ infinities redibunt eedē opiniones.

Cōclusio secūda. medium inter celum et terrā nō ē tm̄ ignis.

Probatur: q₂ cū terra sit modice q̄titatis. imo q̄si nullius in ordine ad celum si totū spaciū qđ est inter celum et terrā esset repletū igne. sequeretur φ ipse ignis cū sit maxime actiuitatis tandem conuerteret totam terraʒ modice quantitatis in sui naturam.

Conclusio tertia medium inter terram et ignē non est tm̄ aer.

Probatur. quia tunc ipse aer non seruaret ꝓportioneʒ debite q̄titatis ad alia elemēta. φ sic patet q₂ qualis est proportio in elemētis ꝓm q̄titates partis ad partē talis debet esse ꝓportio totius ad totuʒ. Constat aūt φ aqua in decuplo est rarior q̄ terra. naʒ ex vno pugillo terre fiūt decem aque. aer etiaʒ in decuplo rarior est aqua. q₂ ex vno pugillo aq̄ fiunt decem aeris. ignis etiā in decuplo est rarior aere. ideo ex vno pugillo aeris fiunt decē ignis. ipse ergo aer in centupla ꝓportione est maior tota terra. et in decupla ꝓportione est maior tota aqua. sed si inter terrā et ignem esset tm̄ aer ipse excederet terraʒ in maiori ꝓportione q̄ in centupla. ꝛ sic nō esset equalitas totius ad totū. et partis ad partem. Item cū elemēta cōtrarient̄ adinuicē. necesse est inter ea esse quēdam equalitatē vt saluētur in esse: sed talis equalitas non potest esse scđm q̄titateʒ cum vnuʒ sit rarius altero. igitur talis equalitas debʒ eē scđm virtutem: vt scʒ equalis sit resistentia vnius virtutis actiue alterꝰ. sed hoc non posset esse nisi inter ea esset certa proportio quantitatis scđm quaʒ vnū excedit aliud in certa quantitate. sed si aer solum mediaret inter terram et ignem nō seruaretur ista certa proportio. oportet igitur inter ignem et terrā mediare duo elemēta quorū vnum cōueniat cum igne in vna qualitate. s. aer. et aliud cum terra in alia qualitate scilicet aqua. Ex ista conclusione ptʒ numerus elementorū. Patet etiam q̄titas cuiuslibʒ elementi. nā aqua vt dictū est in decuplo est maior tota terra. et aer in decuplo est maior aq̄. et ignis in decuplo maior aere. et ignis est maior in millecuplo. Nec tm̄ ex hoc sequitur φ ignis qui est maioris actiuitatis et q̄titatis conuertat cetera elemēta in sui naturam. q₂ elementa sic disposuit deꝰ gloriosus: vt ea que sunt maioris actiuitatis sint minoris resistentie ne vnum sufficiat aliud totum in sui naturā ꝯuertere nec ābo tertiū

Patet vlterius φ habita q̄titate terre q̄ determinata est in secūdo de celo faciliꝰ potest sciri q̄titas vniuscuiusq₃ elementi.

Conclusio quarta et respōsiua ad quesitum.

Ignis naturalr̄ locatur in cōcauo orbis lune ꝛ aer in cōcauo ignis. ꝛ aq̄ in ꝯcauo aeris. et terra in coucauo aque.

Probatur. q₂ celū in motu suo et lumine est causa caliditatis in materia susceptibili et cum oē agēs fortiꝰ agat in ꝓpinquū q̄ in distans seq̄tur φ in materia susceptibili sibi ꝓpinqua causat maiorē calorē. ꝛ cuʒ maximus calor secū nō compatiatur humiditatē. q₂ totaliter ꝯsumit eam. seq̄tur φ in tali materia causat maximū calorē cum siccitate. ꝛ per ꝯsequens in materia ꝓpinqua causat ignem. q₂ ille sunt dispositiōes naturales ignis. et cū virtus celi gn̄atiua caloris per maiorem distantiā ab ipso celo efficitur debilior. sequit̄ φ in aliqua certa distantia gn̄at calorē tēpatū nō expellēteʒ humiduʒ facit tm̄ ipsum fluere a centro ad circūferentiā. ergo immediate post ignē generat̄ aer. ꝯsequētia tenet. q₂ ille sūt dispositiones naturales aeris. Et q₂ adhuc per maiorē distātiam adhuc magis debilitat̄ virtus generatiua caloris. sequitur φ in maiori distantia sic est deficiens talis virtꝰ φ non plus sufficit generare calorem: sed incipit virtꝰ gn̄atiua frigiditatis. sed tm̄ q₂ adhuc nō maxie distat a celo. ideo talis frigiditas nō sufficit totaliter destruere humidū: facit tamē ipsum fluere a circūferentia ad centrū. sequit̄ ergo φ vbi deficit virtꝰ gn̄atiua aeris gn̄atur aqua. tenet cōsequētia. q₂ ille sūt dispositiones naturales aq̄. Postremo in maxīa distantia est virtꝰ gn̄atiua magne frigiditatis q̄ totaliter destruit humidū. ꝛ ita sub aq̄ vbi deficit virtꝰ gn̄atiua aq̄ gn̄at̄ terra que est frigida ꝛ sicca. Patet ergo φ vnū elementū naturalr̄ locat̄ in cōcauo alterꝰ: vt ignis in cōcauo orbis lune. q₂ vnū elementū naturalr̄ ibi ē vbi incipit virtꝰ gn̄atiua ipiꝰ: ꝯ in cōcauo vniꝰ elemēti icipit virtꝰ ge

neratiua alteri⁹ vt ostsuz ē. et in cōcauo. lu-
ne incipit virt⁹ gñatiua ignis. g̃ ꝯclusio va

Ad rationes ante oppositum:

Ad primā dicendū est ꝙ nō est incōueni-
ens in vno loco puta in ꝯcauo vni⁹ elemen
ti esse duas virtutes ꝯrias. vnā vt deficien
tē. et alterā vt incipientē. pro q̄nto em̄ in cō-
cauo vni⁹ elemēti incipit virt⁹ gñatiua al-
teri⁹ cōcauū elementi ē locus illi⁹ alterius.
Ad secūdā d̄r ꝙ si elemēta essent ordina-
ta et disposita scd̄m suas naturas ꝓprias et
ꝑticulares tota terra esset coopta aquis. s;
scd̄m naturā cōem vna pars aq̄e sc; quar-
ta pars est discoopta ꝓpter salutem quorū-
dam aialiū que nō possunt viuere in aqua
et ꝓpter eandem causa; gñantur fontes in
terra. s; propter salutez aialiū. Omia autē
ista sunt supra naturā particularē elementi
sed sunt ƀm naturā cōem que intendit bonū
totius vniuersi. Ad tertiā d̄r ꝙ ignis lo-
catur in medio virtutis: sed non in medio
magnitudinis: vt dicebaẗ. 2. de celo. Aucto
ritas allegata post oppositū ē ꝓ dictis ⁊c̄.
Seq̄tur in textu. Reliquū autem per-
scrutantes. ⁊c̄.

Queritur quarto vtru; motus

localis sit calefactiu⁹. Arguit ꝙ nō. om̄e
quod fit fit a sibi simili: vt habetur. 7. me-
thaphisice: sed mot⁹ localis non est similis
caliditati. ergo ⁊c̄. Secūdo sic. gñare at-
tribuit ꝑfectioni vnūquodq; em̄ ē ꝑfectum
cū pōt facere vnū tale quale ip̄m est: vt ha-
betur in p̄mo hui⁹. s; ois mot⁹ ē actus imp-
fectus. q: entis imꝑfecti: vt habeẗ. 3. phisi-
coꝝ. g̃ mot⁹ localis nō est gñatiu⁹ calidita-
tis. Tertio sic. si sic seq̄ret ꝙ q̄nto aliq̄d e|
set frigidi⁹ tāto esset graui⁹: ⁊ q̄to est gui⁹
tāto veloci⁹ descēdit. ⁊ q̄to veloci⁹ descēdit
veloci⁹ calefacit. s; mot⁹ local' calefacit. ergo
de p̄mo ad vltimū seq̄tur ꝙ q̄nto aliq̄d ē fri
gidi⁹ tanto est calidi⁹. Deinde arguitur
ꝑ experiētiā. videm⁹ em̄ aliqua calida ꝑ mo
tū localē refrigerari: sicut p; i polmētario
⁊ coquo q̄ml'ū llent iuxta ignē currit extra
vt refrigereẗ. Itē videm⁹ ꝙ aq̄ stans ci-
tius calefit q̄ aq̄ mota. hec aūt non ꝯtinge-
rent si mot⁹ localis esset calefactiu⁹. In
oppositū est ph̄s in textu.

Sciendum est primo ꝙ postq̄

ph̄s determinauit de numero: situ: ⁊ q̄nti-
tate elemētoꝝ. ꝯnter ostendit qualiter gene
ratur caliditas in regione elemētari.

Sciendū est secūdo ꝙ presens

questio nō h; difficultatē q̄tum ad quia est
quia experiētia satis docet veritatē. s; par
tem affirmatiuā. s; q̄tum ad q̄d ⁊ quō. hab;
difficultatē qd̄ est ex varietate opinionū cir
ca hāc materiā. q̄ licet multe sint: due tamē
sunt famosiores que sibi inuicē nō videntur
esse repugnātes. Prima est opinio sancti
Thome dicentis ꝙ mot⁹ localis de per se
⁊ nō de per accidens h; calefacere. ⁊ funda
tur in vna maxima methaphisicali. ꝙ p̄mū
in vnoquoq; gñe est cā oim̄ q̄ possunt in illo
gñe. cū ergo mot⁹ localis sit prim⁹ oim̄ mo
tuū seq̄tur ꝙ ē cā ꝑ se ois alteri⁹ mot⁹. ⁊ ꝑ
ꝯñs ꝙ ē cā alteratōis. ⁊ q: inter q̄litates in
ter quas fit ꝑ se alteratio caliditas ē prima
⁊ mag̃ actia. seq̄tur ꝙ mot⁹ localis est pri⁹
cā calefatōis q̄ cuiuscūq; alteratiōis. cū h̄
tm̄ stat ꝙ sit causa aliarū alterationū scd̄m
ꝙ corpus mobile est magis vel min⁹ dispo
sitū ad alias qualitates alteratiuas. Si tm̄
corp⁹ mobile aut corp⁹ iuxta qd̄ fit motus
localis sit calefactibile magis h; ꝙ sit cale
factiu⁹ talis corporis q̄ alteri⁹ ƀm aliā alte
rationē. Vn̄ licet celū veloci⁹ moueatur:
nō tamen seq̄tur ꝙ ip̄m met calefiat. q: non
est susceptiuū caliditatis: s; tamen corp⁹ iu
xta qd̄ mouetur qd̄ ē susceptibile caloris ca
lefit ꝑ motū ipsi⁹ celi. calefit etia;: q: moueẗ
localiter ad motū ipsi⁹ celi. S; ꝯtra hanc
opinionē obijciūt quidam dicentes ꝙ si h̄
opinio habeat apparentiā de motu circula
ri locali celi q̄ est principiū omniu;. non tm̄
sufficienter reddit causam q̄re mot⁹ localis
alicuius alteri⁹ corporis sit calefacti⁹ illius
corporis in quo est motus: aut alteri⁹ iuxta
quod mouetur. Sed sustinendo hanc opi
nionē potest dici ꝙ etiam motus localis cu
iuslibet alteri⁹ corporis inter mot⁹ cōueniē
tes illi corpori est prior scd̄m viam perfectio-
nis. sed scd̄m viam gñationis sit posterior
⁊ ita per predictam maximā potest esse cau
sa aliorū motuū in alio corpore. Sed ad
huc obijciūt de motu violēto calefactōnis q̄ ē
corporꝝ. qui tm̄ posterior est scd̄m naturā mo
tu naturali: vt habetur in p̄mo phisicoꝝ.
Ad hoc potest dici ꝙ l; mot⁹ violētus in
ordine ad motū naturalē sibi oppositu; sit
posterior ƀm naturā. tn̄ rōne est prior. qm̄ est

entis iam perfecti: ꝛ ita motus localis simpliciter est perfectio: ꝛ p:io: . Et sic pꝫ quo modo potest sustineri hec opinio que vera est. Alius est modus dicēdi Alberti dicentis qm̄ aliqđ mobile localiter est passibile ꝛ susceptiuū peregrinarū impressionuꝫ: tunc motus localis distrahit quodāmodo partes et distrahendo rarefacit. ꝛ rarefaciēdo calefacit. ꝛ ita motus localis qui est collectiuꝰ et cōtrarius partiū co:po:is mobilis ꝙ ꝯsequēter habet ꝙ sit calefactiuꝰ. dūmodo mobile sit passibile. Et iste modus dicendi nō repugnat: vt videtur opinioni sancti Thome. q: Albertus magis videt̄ applicare modū per quem motꝰ localis calefacit q̄ assignare causam cur sit calefactiuꝰ. Sꝫ sctūs Thomas assignauit causaꝫ ꝛ nō loquit̄ de modo ꝛ ita vna opinio bene stat cum alia.

Si ergo querat̄ de motu locali quare est calefactiuꝰ pōt assignari rō sancti Thome ꝭ si queratur de mō per quē calefacit potest assignari ratio Alberti. Multe aūt alie sūt opiniones de causa quare motus localis ē calefactiuꝰ. sꝫ q: dicte due opiniones vidētur sufficienter assignare moduꝫ et causam quare est calefactiuꝰ. ideo alie dimittūtur.

Conclusio responsiua. motus

localis ē p se calefactiuꝰ. pꝫ satis ꝯclusio p explanationē duaꝝ opinionū p̄dictarū.

Dubitatur p:io iuxta. t. vtrum

ignis ꝛ suprema regio aeris naturaliter moueantur motu circulari. Respondetur ꝙ scđm naturam ꝓp:iaꝫ non mouentur circulariter. q: vnius co:po:is simplicis est vnꝰ motus simplex. modo ignis et aer mouent̄ motu recto. ergo non motu circulari. Et si moueantur motu circulari hoc tamen non est cōtra naturā. quia nihil qđ est a superioribus ad inferio:a est contra naturā inferiorum. sed mouentur circulariter scđm naturam qđ est q: vnūquodq; mobile natuꝫ est obedire superio:i mouenti. Quod aūt moueantur circulariter experiētia docet de motu comete q̄ scđm oēs est ex natura elemētari. gn̄atur em̄ in suprema regione aeris versus ignē: vt postea videbit̄. ꝛ tn̄ ad sensum manifestū est ꝙ mouetur circulariter. qđ tn̄ nō esset nisi q: suprema regio aeris et ignis mouerentur circulariter.

Dubitatur secundo. que sit cau

sa ꝙ sic moueant̄. Ad hoc pōt dici ꝙ vnū qđ ꝙ naturalr̄ mouet̄ insequēdo suā ꝑfectionē. nō locatū sꝫ ad locū vt ad suaꝫ ꝑfectionē. cū ergo ignis sit in ꝯcauo lune vt in suo loco naturali. ꝛ sic suprema regio aerꝭ cū sit in cōcauo ignis. sequitur ꝙ insequēdo suū locū mouetur circulariter sicut ꝛ ipm̄ celum. Vel pōt dici sicut dictū est ꝙ naturalit̄ obediūt ipi celo q̄tū ad suū motū. Vel pōt dici ꝙ celū q̄tū ad eiꝰ motū influit in ipis quādā virtutē per quā cōuenit ipis sic moueri.

Dubitatur tertio vtrum lumē

sit de se calefactiuū. Respondet̄ ꝙ sic. et hoc satis pꝫ experientia in radijs reflexis: vt in speculis cōburētibus. tn̄ lux nō est caliditas. imo sunt species differentes. q: caliditas est qualitas p:op:ia in co:po:ibꝰ gn̄abilibus ꝛ co:ruptibilibꝰ. sed lux est qualitas p:op:ia superio:ū. scꝫ celi.

Dubitatur quarto vtrum sol q̄

est maxime lucidus sit maxime calidꝰ. Respōdetur ꝙ nō. ꝛ hoc apparet ꝑ signū. quia sol apparet albus et non igneꝰ aut rubeꝰ q̄ sunt ꝓp:ietates fo:maliter calidi. Sol autē nō est fo:malr̄ calidus ꝭ virtualiter. Distinguitur aūt fo:maliter calidū a virtualit̄ calido ꝑ tactū. q: virtualiter calidū nō ꝑcipit̄ ꝑ tactū: sꝫ soluꝫ fo:maliter calidū tactu ꝑcipit̄. lux āt siue lumē n̄ ē q̄litas tāgibil' q̄ ꝛc̄.

Ad rationes ante oppositum.

Ad p:imā dicitur ꝙ oē qđ fit ꝑ se agente vniuoco fit a sibi simili scđm speciē. si aūt fit ab agente equiuoco fit a sibi simili scđm virtutem. motus autem localis est causa caliditatis equiuoca ꝛ non vniuoca. Ad secundam dicit̄ ꝙ licet motus localis sit imperfectus inq̄tuꝫ est motꝰ. tn̄ in o:dine motuū est ꝑfectio:. Ad tertiaꝫ neget̄ ꝯn̄a. q: ibi arguitur in his q̄ sunt ꝑ accidēs in qbꝰ nō valet ꝯn̄a de p̄mo ad vltimū. Ad experientias dicit̄. ad p:imā dr̄ ꝙ co:pa calida mota efficiūtur frigida per accidens. scꝫ ꝑ aduentū co:po:is frigidi. Ad aliā dicitur ꝙ aqua stans sub radijs solaribus magꝭ calefit q̄ currēs. q: radij luminosi lucis plus manent sup:a eandē aquā stantē. sed tamē ceteris paribus aqua currēs est calidio: q̄ aq̄ stans. scimus em̄ ꝙ facilius et p:iꝰ ꝯgelatur aqua stans q̄ currēs. Sequitur in textu. Oportet aūt intelligere.

Queritur quinto vtrum media regio aeris sit semper frigida. Arguit̃ q̄ nõ. q: nullũ violentũ perpetuo durat. ſ3 media regio aeris est frigida violente: cũ3 aer sit naturaliter calidus τ humidus. ergo nõ potest esse frigida semper. aliter nãq3 nõ mlᵗũ duraret. Secũdo sic. infima regio aeris est calida. ergo τ regio media. Probatur cõsequentia. qm̃ media plus accedit ad celu3 τ ad ignẽ q̄ infima. Tertio sic. si media regio esset frigida cum frigidũ naturaliter sit graue: sequitur q̄ deberet descendere deorsu3. ſ3 nõ descẽdit. ergo nõ est frigida. In oppositũ est p̄hs in textu. Pro respõsiõe

Sciendum est primo q̄ postq̄ p̄hs determinauit de numero: quantitate: τ ordine elementoꝝ. τ ostendit qualiter gñatur caliditas in regione elementari. consequenter agit de distinctione aeris per regiões: que q̃dẽ distinctio sumitur ſm̃ diuersas cõplexiones qualitatũ actiuaꝝ τ passiuaꝝ: que reperiuntur in diuersis partibus aeris. Pro q̃

Sciendũ est secũdo q̄ celu3 per motũ suũ τ lumen est causa caliditatis in regione elementari: vt dictũ est prius. et propter hoc suprema pars aeris q̃ propinqua ẽ celo τ igni est calida τ sicca adeo vt sit alterata τ disposita ad qualitates ignis. Et propter hoc vocatur estus. τ ista portio vocat̃ suprema regio aeris. τ durat siue extenditur vsq3 vbi sufficiũt radij solis τ motᵘ celi causare calorẽ intẽsum τ nõ debilẽ. Deinde q̃a radius rectus qñ reflectitur ab aliquo efficitur fortior: vt patet in speculis cõburentibᵘ. ideo in infima regione aeris que est ꝓpe terrã a q̃ reflectũtur radij solis ex tali reflectiõe q̃dã gñatur satis notabilis caliditas. τ iõ ista regio aeris est calida τ humida. τ extendit̃ vsq3 ad locũ vbi deficiũt reflectiones radioꝝ solis. τ ibi incipit media regio aeris: q̃ protenditur vsq3 ad locũ in quo desinit suprema. τ hmõi regio aeris est frigida τ hũida. τ qñq3 est maior. qñq3 minor. ſm̃ diuersa tempora ſm̃ q̄ in diuersis tẽporibus maiores aut minores fiunt reflectiones radioꝝ solis a terra.

Sciendu3 est tertio q̄ de causis frigiditatis medie regionis aeris diuersi diuersimode dicunt. Quidã dicunt q̄ est frigida per priuationem causaru3 caliditatis supreme τ infime regiõis aeris. Sed q̄uis h̃ aliquid faciat ad frigiditatẽ eius nõ tñ sufficit. Tum primo. q: aer de sui natura est calidus τ humidus. Tum secũdo. q: licet frigiditas se habeat quodãmõ ad caliditatẽ: sicut priuatio ad habitũ. tñ frigiditas est quedã qualitas positiua. iõ preter priuationẽ causaꝝ caliditatis q̃ quidẽ caliditas est in alijs regionibus o3 ponere aliquã cãm frigiditatis positiuã in ipa media regiõe aeris. ideo alij supaddunt q̄ ex terra τ aqua q̃ naturaliter sunt corpora frigida eleuãtur de die vapores sursum vsq3 ad mediã regionẽ aeris. τ in infima que est calida propter reflectiões radioꝝ solis ascẽdũt vapores: τ sunt ibi calidi. Sed hoc iteꝝ nõ videt̃ sufficere. q: aer naturaliter est calidus τ humidus. τ iõ illi vapores nõ sufficiũt causare perpetuã frigiditatẽ in media regione: cũ ~~etiã~~ nõ sint semper vapores eleuati. Tũc volũt alij q̄ sunt quidã planete frigefactiui q̃ vbi radij solis deficiũt a virtute calefactiua i media regione aeris causant frigiditatẽ. Et dicũt q̄ hec est causa potissima τ principalis faciẽs frigiditatẽ in predicta regiõe. Sed priuãtio causaꝝ caliditatis in suprema τ in infima ẽ causa frigiditatis medie tanq̄ remouẽs prohibens. vapores eñi eleuati ex humidis τ frigidis hic inferius existentibus puenientes ad locũ medie regiõis que est ibi frigida. ideo possunt ibi magis infrigidari τ reduci ad priam naturã corpoꝝ a q̃bus eleuãtur: τ ibi dein ingrossantur τ ingrossati in nubẽ ꝯuertunt̃. τ ita magis infrigidant regionẽ aeris τ sunt causa maioris frigiditatis. Et hec opinio videtur satis probabilis. Sit ergo

Conclusio responsiua ad quesitũ. Media regio aeris est semper frigida: vt satis patet ex experiẽtia. q: ex illo loco descendũt impressiones frigide. que ibi gñant̃ ergo oportet q̄ sit frigida. Videmᵘ eñi ad sensum q̄ ibi sunt nubes grosse τ opace cuius ingrossatiõis nõ est alia causa: nisi q: est semper frigida. Probatur. q: in oĩ tp̄e videmus grãdines τ pluuiã ibi generari. τ q: nõ possunt generari nisi in loco frigido. ergo sequitur q̄ media regio est semꝑ frigida. Item in summitate quorũdam montiũ per totum annũ seruantur niues. sed hoc nõ eẽt nisi ille summitates tangerent mediã regio-

nem aeris. igitur.

Dubitatur primo vtrū in suprema regione aeris possint gñari nubes. Rñdet phs ꝙ non. ꝛ hoc duplici de causa. Prima est ꝙ suprema regio aeris est nimiū propinqua igni. ideo est quasi ignita. calidi em̄ est disgregare: sicut frigidi ē ꝯgregare. iō excellentia eius disgregat vapores ibi eleuatos. ꝛ ꝑ parte cōsumit: ꝛ pro pte reuerberat deorsum. propter antiparistasim. ideo nō ꝑmittit cōuertere illos vapores in nubē. Alia est. q2 ꝓpter vicinitatē ~~medie regionis~~ eius ad ignē ꝛ celum: ipa mouetur circulariter. modo mot⁹ circularis quia localis ē disgregatiuus. ideo in illa regione nō possunt vapores cōgregari ad cōsistentiā nubis. iō dic phs ꝙ ibi nulli sunt venti. Et illud experti sunt quidā sacrificantes vltra summitatem altissimoꝝ montiū. ꝛ illud in altitudinibus quorūdā montiū qui relinquentes ibi cineres adhuc eosdem inueniebāt anno reuoluto. ꝛ ita venti nō ascendūt illos mōtes.

Dubitatur secūdo vtrū sub polis possint nubes generari. Potest dici ꝓbabiliter ꝙ non: ꝛ hoc propter nimiam frigiditatem. ita ꝙ ibi nulli sunt vapores eleuati. Nec sub equinoctiali. nec iter tropicos possunt nubes generari ꝓpt nimiā caliditatē.

Dubitatur tertio de figura medie regionis aeris. Pro solutiōe dubij supponitur ex habitis in secundo de celo ꝙ oīa elementa sunt sperica ſm suas superficies extremales. s3 ſm superficiem cōuexā ꝛ cōcauam. Sed si obijcit̄ circa hoc quia maior caliditas viget sub eq̄noctiali ꝙ̄ sub polis. ergo videtur ꝙ ignis sit spissior ꝛ spicior sub equinoctiali ꝙ̄ sub polis. ideo videtur ꝙ sit oualis figure quantū ad supficiem eius concauam. Ad hoc dicit̄ ꝙ qui voluerint tenere quod dictū est poterint dicere ꝙ ignis genit⁹ de nouo sub equinoctiali fluit ꝛ ascendit ad locū sursum ꝛ reducit se ad figurā spicā: sicut aqua genita sub polis fluit versus austrū. Posset tamen dici ꝙ supma regio aeris quantū ad superficiem eius concauam est oualis figure. q2 sub eq̄noctiali ē densior ꝙ̄ sub polis. Ex quo sequitur ꝙ media regio aeris quantū ad superficiem eius con~~uexā~~ est oualis figure. sed quantum ad eius supficiem cō~~cauam~~ potest dici ꝙ est lenticularis. q2 media regio generatur ex frigiditate. modo frigiditas est maior sub polis ꝙ̄ sub equinoctiali. ꝛ sub equinoctiali maior ꝙ̄ inter tropicos. ꝛ ideo est ibi spissior. ꝛ ista sunt probabiliter dicta. q2 circa hoc pōt quis vario modo opinari.

Ad ratiōes ante oppositum.

Ad primā dicitur ꝙ nullū perpetuū durat idem numero. sed tamen nihil prohibet idē in specie manere pro quanto cause ei⁹ eedeꝫ in specie manent. semper em̄ sunt cause frigiditatis medie regiōis aeris: que tacte sūt in corpore questionis. ideo media regio aeris continue variatur ꝛ corrumpitur ſm ptes: nunꝗ̄ tamen tota simul corrumpitur. Ad secundam negeť ꝯña. q2 ꝛ si media regio aeris sit propinquior celo ꝙ̄ infima. tamen q2 radij solis debiles sunt in loco medie regionis. ~~motus igitur celi~~ modicam habet efficaciam ad calidū propter nimiā distantiam. ſ in infima regione aeris radij solis propter reflectionem habent maiorē virtutē ad calefaciēdū. ergo ꝛc. Ad vltimā dicitur ꝙ media regio aeris non est adeo grauis ꝙ sufficiat aerem diuidere. ideo non oportet ꝙ cadat. verū est tamen ꝙ aliqñ cadit per partes. s. per hoc ꝙ conuertitur in niuem: pluuiā: ꝛ sic de alijs. Sequitur in textu. Dubitabit aūt ꝛc.

Queritur sexto vtrū vnū contrariū sit fortificatiuū alterius per antiparistasim. Arguitur ꝙ nō. q2 vnū cōtrariū naturaliter est alterius destructiuū. ergo nō ē fortificatiuum. tenet ꝯña. q2 potentie naturales nō sunt ad opposita: vt habet .9. methaphisice. Secūdo sic. oē quod fit per se fit a sibi simili. Sed q2 nullū cōtrariū est alteri simile: sed dissimile. ergo vnū cōtrariū non est alterius fortificatiuum ꝛ gñatiuū. Tertio sic. si frigidū esset fortificatiuū calidi: seq̄retur ꝙ caliditas non esset qualitas prima. tenet ꝯña: q2 causaretur a frigiditate. In oppositū est phūs in textu. Et arguitur p experientias. nam fontes: putei: ꝛ cauee sunt calidiores in hyeme ꝙ̄ estate cuius alia causa non est ꝙ̄ antiparistasis.

Sciendū est primo ꝙ antiparistasis habet fieri proprie inter quattuor q̄litates primas q̄ ꝑ ꝓprias operationes ꝛ actiones se habēt mutuo expellere ꝛ sua subiecta alterare, verūtamē improprie reperit̄ i alijs ꝯñijs.

Sciendū est secūdo q antiparistesis nihil aliud est q̄ iuxtapositio cōtrarorū p quā vnū fortificat aliud. Dicitur eñ ab anti qđ est contra: et peri qđ est iuxta vel circū. et tesis qđ est positio: quasi positio vel statio vnius cōtrarij iuxta aliud.

Sciendū est tertio q cōtrarium positū iuxta reliquū potest se hr̄e dupliciter q: vel pōt eē penetrās vel pōt eē circundās: vel circūstās tm̄. Et dī ɔ̄riū penetrās cū sufficiat alterū destruere et ex toto corrūpe. et tūc ibi n̄ est antiparistesis. Sz ɔ̄riū dī: circūdās vel circūstans tm̄ qñ non sufficit alterū destruere. nec ex toto corrūpere: et tūc fortificat ipm̄ p antiparistesim. Quibus p̄missis sit

Conclusio prima. quodlibet cōtrariū est natū fugere suū cōtrariū. Probat q: vnūquodq appetit esse et cōseruari i suo esse inquantū pōt. s vnūquodq cōtrariuz saluat in esse per fugā sui cōtrarij. ergo qdlibet ɔtrariū natural. ē est natū fugere suū cōtrariū. Probat hoc etiā per experiētias. Videmus eñ in ligno viridi applicato igni aquaz frigidā sursuz ascendere fugiēdo ignē sibi cōtrariū. Videm⁹ etiam aquā dispsam sup mappā siccā se ducere ad figurā rotūdā aut spericā vt siccitati mappe resistat: qđ tm̄ n̄ fieret si mappa eēt hūida. Videm⁹ etiā im pssiones ignitas descēdere deorsuz fugiendo humiditatē medie regionis aeris. Videmus etiā in hyeme calorē aialis qui per partes aialis diffusus ē tempore calido ad intra se colligere fugiendo frigidū circūstās partes extra. ob hoc in hyeme ventres sunt calidiores q̄ in estate.

Dubitatur primo an naturalit et a principio intrinseco vnū cōtrariū moueatur ad fugiendū aliud. Rñdet q sic. Mouet eñ naturaliter et a principio intrinseco: ~~nō tm̄~~ fm naturā ppriā: s fm naturā cōmunē. Prima pars patet. q: vnūquodq inclinat ad similitudinē sui esse. igit naturaliter mouet vnūquodq fugiendo illud quod ē corruptiuū et destructiuū sui. Secūda ps patet. q: ignis ex sui natura hz ascendere et aqua descendere. ergo ignis aliquādo mouet deorsuz: et aq sursuz fugiēdo suū ɔ̄riū. ergo et c̄.

Conclusio respōsiua ad quesitū Vnū cōtrariū est fortificatiuū alteri⁹ p antiparistesim. Probat. q: vt dicit ɔclusio pcedēs vnū cōtrariū naturalr̄ fugit reliquū. et resistit inquantū pōt. ergo qñ ponit vnū ɔ̄riuz iuxta aliud sic q circūstet et nō penetret: seqtur q aliud vnit se vt resistat alteri: sed vniēdo se fortificat sua virtus: cū virt⁹ vnita fortior est seipa dispersa. igitur. Probat etiaz p experientias iaz dictas in cōclusione. Nam cocauitates terre sūt frigidiores in estate q̄ in hyeme. q: frigiditas terre se vnit et vniendo se fortificat. vt resistat calori circūdanti

Dubitatur secundo vnde est q virtus vnita fortior est seipa dispersa. Rñdet q sicut materia est principiū multitudinis numeralis. ita forma est principiū vnionis. q̄to ergo aliquid est magis vnitū tanto est forti⁹ et actuali⁹. Ob hoc eñ vnū ɔtrarium vnitū forti⁹ ē et mag⁹ actiuū q̄ ipz diffusum et multiplicatū. Et q: vnū cōtrariū vnit se qñ ponit iuxta reliquū. vt alteri resistatiō. vnū cōtrariū fortificat p iuxtapositiōez alterius. Vel dicat q qñ vnū cōtrariū ē iuxta reliquū multiplicat suas spēs vsq ad alteruz cōtrariū. et cū ille spēs nō possint penetrare ipm contrariū reflectunt versus agens a q pcesserūt. et q: radi⁹ cōiunct⁹ reflexo efficit fortior: vt pz in speculis ardētib⁹. iō vnū cōtrariū fortificatur per iuxtapositiōez alteri⁹.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicendū est q potētia naturalis per se nō se hab3 ad opposita: s p se se hz ad vnū: et p accñs ad alterū. iō vnū ɔ̄riū ē p se corruptiuū alteri⁹ et gñatiuū sibi silis fm speciē: s tm̄ p accñs vnū est fortificatiuū sui ɔ̄rij p antiparistesim. Ad secundā dī: q oē qđ fit p se fit a sibi sili vel fm formā vel virtutē. s hoc nō ozꝫ eo qđ f. ab aliq tanq̄ a cā p accñs. Ad tertiā dī: q caliditas ē qlitas pma q nō causat p se ab aliq alia qlitate cōueniente gñabilib⁹ et corruptibilibus inq̄tū hmōi. pōt tm̄ caliditas fortificari p accidēs p iuxtapositiōez alicui⁹ frigidi. Et h̄ de qstione. Seqtur in textu tractatus secundus. His aūt determinatis. et c̄.

Queritur septimo vtrū omnes impressiones ignite sint eiusdē spēi specialissime. Arguit q nō. q: diuersitas figurarum arguit diuersitatē spēꝝ. s impressiones ignite sunt diuersaꝝ figuraꝝ. igit sunt diuersarum spēꝝ. Secūdo arguit. diuersitas motuū arguit

diuersitatẽ nature q̄ est principiũ motus. sꝫ impressiones ignite hñt diuersos mot⁹. q: q̄dã mouent sursum: ⁊ q̄dã deorsum: aliq̄ lateralr. ergo ⁊c. Tertio ar. Impressiões ignite hñt diuersa pncipia gñantia. q: q̄dã generanť ex calore: alie ex frigiditate. igiť differũt specie. tenet ꝯña. q: diuersitas principiorũ efficientiũ arguit diuersitatẽ effectuũ.

Quarto arguiť. impressiões ignite fiũt ⁊ generantur in locis distincť: ꝫm speciẽ. igiť distingũtur spẽ. tenet ꝯña. q: loc⁹ est pncipium gñatiõis q̄admodũ ⁊ positio. In oppositũ ẽ. p. in primo capitulo secundi tractat⁹ huius libri. Pro responsione

Sciẽdũ est primo ꝙ postq̄ꝫ philosophus determinauit in primo tractatu de natura elemẽtorꝫ. de numero: q̄ntitate: ⁊ ordine: ⁊ situ eorꝫdẽ: q quidẽ elemẽta causa sunt remota: ⁊ locus etiã generatiõis metheorologicarꝫ impssionũ: determinauit etiã ꝺ causis calefacientibus regionẽ elementarẽ ⁊ ꝺ distinctiõe regionis aeris. Cõsequẽter i isto tractatu incipit determinare ꝺ ipis metheorologicis impressiõibus. Et primo de impssionibus ignitis que generantur ex exalatione calida ⁊ sicca.

Sciendũ est secũdo ꝙ causa materialis impressionũ ignitarꝫ est duplex. scꝫ. remota ⁊ propinqua. Materia remota est corpus siccum terrestre hñs aliquid de hũido aereo ⁊ pingui: ⁊ de facili inflãmabili. Sed materia ꝓpinqua est exalatio calida ⁊ sicca: siccitate opposita humiditati aquose. Silr causa efficiens est duplex. s. propinq̄ ⁊ remota. Remota est ipse sol ⁊ celum: quod motu suo lumine ⁊ influentia alterat ⁊ exalat corpora exalabilia. Sed cã ꝓpinqua ẽ calidũ subtilians exalationes: vel calidũ expirens ⁊ inflamãs exalationẽ iã eleuatã in supma regione aeris. vel etiã frigidũ fortificãs calidũ exalatiõis p antipistasim. Silr finis eorꝫ est duplex. s. ꝓpinquus ⁊ remot⁹. Propinqu⁹ est gñatio ignis. Remotus est sal' aialiũ in aere viuentiũ vt supꝰ nã multotiẽs exalatiões sũt venenose. iõ ꝓpter salutẽ animalium sursum eleuantur. ⁊ ibidẽ cõburunť: ne misceantur viuentibus.

Sciendũ est tertio ꝙ scꝫm diuersas dispositiões exalatiõis i caliditate ⁊ frigiditate. raritate: ⁊ densitate. grauitate: ⁊ leuitate: cõtingit diuersitas colorꝫ ⁊ motuum in impssionib⁹ ignitis. sicut enim natura frigidi est cõstringere: ita natura calidi est dilatare. ⁊ ideo diuersitas exalationis in caliditate ⁊ frigiditate facit diuersitatẽ impssionũ ignitarũ. ⁊ maxime in latitudine. Et q: leuitatis est mouari sursum: ⁊ grauitatis deorsuꝫ. ideo diuersitas exalationis in grauitate ⁊ leuitate facit diuersitatẽ earũdem in longitudine: ⁊ diuersitas in raritate ⁊ dẽsitate facit diuersitatẽ in profunditate. Ad videndum aũt particularr⁹ ꝺ figuris istarꝫ impressionũ de coloribus ⁊ motibus earũdem

Sciendũ est quarto ꝙ nõ omẽs impressiões ignite in eodẽ loco gñantur. q̄dã eñ fiunt in terra siue infra terrã: que faciunt terremotũ vt postea videbiť. q̄dam aũt generantur in superficie terre ⁊ in infima regione aeris. ⁊ quedã in media. ⁊ quedã i suprema. nam omnis impressio ignita generatur ex fumo seu exalatione calida ⁊ sicca inflãmabili. aut ergo in tali fumo est excellens caliditas: aut mediocris: aut multũ debilis. Si sit excellens: tunc talis exalatio sufficit ascendere vsq ad supremaꝫ regionẽ aeris: aut ergo talis exalatio est equalis subtilitatis in omnibus partibus suis: aut inequalis. Si equalis. aut ergo habet tñ de grosso q̄ꝫ tum de subtili. Si habet tñ de grosso quantũ de subtili: ⁊ sic dũ fit inflãmatur per modum colũne piramidalis. Si nõ habeat tñ de grosso sicut de subtili: tunc apparet p modum lancee ardentis. Si vero nõ sit equaliter subtilis in omnibus suis partibus. aut erit cõtinuus: aut discõtinu⁹. Si discõtinu⁹ apparebit per modũ stipularꝫ ardẽtiũ. ⁊ vocať talis impressio assub post assub. i. ignis albus post ignẽ album. Si vero sit cõtinu⁹ ⁊ puus ⁊ in vna parte sit intensus ⁊ non in alia. tunc apparet per modũ candele ardentis. Si vero in vna pte magis distrahať q̄ꝫ in alia: tũc vocatur titio ascẽdẽs: siue dalus Et hec est differentia impressionũ gñatarũ in suprema regiõe aeris. Si vero fumus talis sit mediocriter calid⁹ nõ trãsibit mediaꝫ regionẽ aeris. aut ergo erit cõtinu⁹: aut discõtinuus. Si secũdũ appebit p modũ stipularꝫ ardẽtiũ. ⁊ si materia fuerit globata: tũc vn⁹ globus inflãmať pri⁹: ⁊ postea alt⁹: tũc appebũt capre saltãtẽs q̄ a pho vocãť eges in greco quod ẽ capra in latino. Quãdo ꝙ

Igitur contingit quod talis materia discontinua circundatur nube frigida. et tunc inflammatur per antipistesim et rumpit nubem et tunc apparent sintille ardentes. Si vero talis fumus fuerit continuus hoc est dupliciter. aut erit compactus aut non. si secundum tunc successive incendit et apparet per modum candele ardentis et vocatur dalus. Si vero fuerit globatus hoc est dupliciter: aut in aere sibi aliquid obiicitur aut nihil. si nihil: tunc quamdiu stabit in aere si quis ipsum nitatur deprehendere semper ad motum aeris comprehendentem precedit. et inde vocatur ignis precedens sive fatuus. si autem aliquid sibi occurrat in aere. scilicet aliquod frigidum. hoc est dupliciter. aut inferius aut superius. si superius quia talis fumus est calidus hoc non potest ascendere nec descendere propter frigidum sibi occurrens. movetur ergo lateraliter. et vocatur sydus volans: et quandoque contingit quod in tali motu ante inflammationem occurrit sibi frigidum taliter: et tunc incurvatur et elevatur in medio et inflamatur et anterius inflamatur. et tunc apparet per modum draconis tortuosi et sufflantis ignem. et inde vocatur draco volans. si autem tali fumo aliquod residuum inferius obviet: talis impressio vocatur assur. Et sic patet differentia impressionum ignitarum in media regione aeris generatarum. Si vero talis fumus sit debiliter calidus: tunc remanebit in infima regione aeris. et quando materia illa est discontinua et simul incensa apparent stipule ardentes. quando vero materia est continua et simul incensa vocatur dumus ardens. quandoque etiam talis materia est levis et subtilis: tunc insequitur fugientes et equitantes et maxime quando est prope eos. quia movetur ad motum aeris: et tunc vocatur ignis fatuus. et hac de causa quandoque supra aures equorum vel crines apparent tales impressiones ignite ad modum candele ardentis et possunt generari ex fumo pingui et viscoso elevato per sudorem equi. Et sic patet differentia impressionum ignitarum in infima regione aeris et per consequens in mediis regionibus aeris. Et posset fieri consimilis distinctio de hiis que generantur in terra. sed de hiis non tractat philosophus. quia sunt nobis occulte. Quibus notatis sit.

Conclusio responsiva omnes impressiones ignite sunt eiusdem speciei specialissime differentes solum accidentaliter secundum magis et minus. Patet. quia omnes sunt de natura ignis. ergo sunt eiusdem speciei specialissime. Sed tunc.

Dubitatur primo utrum impressiones ignite moveantur naturaliter vel violenter et a quo moveantur. Respondetur quod quandoque moventur a vento et quandoque a levitate sursum sursum. quandoque ad deorsum a contrario propellente quia quandoque lateraliter propter contrarietatem virtutum moventium. nam exalatio levis est. ideo nititur ascendere: sed quandoque impeditur a superiori contrario existente. ideo movetur lateraliter. quando ergo movetur sursum movetur naturaliter.

Dubitatur secundo utrum sidera volantia moveantur per extrusionem aut per continuam adustionem. Dicendum est quod quando sidera volantia generantur in infima vel suprema regione aeris descendunt per continuam adustionem. quia ibi non est contrarium propellens: sed quando generantur in media regione aeris et exalatio includitur in ventre nubis calefit et unit se per antiparistesim. et fugiendo suum contrarium frangit nubem: et tunc bene movetur motu extrusionis. et quandoque movetur lateraliter propter contrarietatem moventium.

Dubitatur tertio utrum sidera volantia sint in celo vel in media regione aeris. Respondetur quod sunt in media regione aeris. quia ea que sunt in celo apparent tarde moveri propter nimiam distantiam: licet secundum rem et veritatem velociter moveantur. sidera autem volantia apparent velociter moveri ideo prope nos sunt. Et ita dicendum est de omnibus impressionibus ignitis.

Dubitatur quarto utrum omnes impressiones ignite sint eiusdem quantitatis. Respondetur quod non propter diversitatem materie in magnitudine et parvitate. Tum etiam propter diversitatem inflamantium. Tum etiam propter diversitatem appropinquantis ad nos. Tum etiam propter diversitatem materie et ingrossitate et subtilitate.

Dubitatur quinto de tempore in quo fiunt impressiones ignite. Respondetur quod fiunt de die et de nocte: sed non apparent de die. quia maius lumen offuscat minus. fiunt enim maxime in autumpno. nam in yeme exalationes sunt pauce et minus habent de humiditate aquosa. ideo non sunt inflammabiles vel etiam minus sapit de yeme precedente. in estate autem est nimia siccitas. ideo maxime fiunt in autumpno. quia tunc non viget nimia siccitas nec nimia friditas.

Dubitatur sexto que istaꝝ impressionū magis durant. Rn̄det ꝙ ceteris paribus ille que fiunt in supma regione aeris. nā ille q̄ fiūt in medi͛ cito trāsiūt propter nimiā antipistesim. q̄ vo in infima cito euanescūt ꝑpt vētos ⁊ etiā ꝑpter frigiditatē.

Dubitatur septimo vtrū vapor sit nat⁹ ascēdere altius ꝙ̄ exalatio. Rn̄det ꝙ nō. q: siccū terrestre qđ est in exalatione ē magis receptiuū caloris ꝙ̄ humidū aquosum qđ est in vapore. igit̄ ⁊c̄.

Ad ratiōes ante oppositum.

Ad primā dicitur ꝙ arguit de figuris sequētibus formas substantiales. ꝫ nō h̄z locum de figuris sequētibus formas accidētales.

Ad secundā đr ꝙ oēs impressiōes naturaliter mouent̄ sursum. ⁊ si moueant̄ aliis motibus hoc est per accidēs. Ad tertiā dicit̄ ꝙ ista que habent diuersa generantia pticularia ꝑ se differunt in specie. mō impressiōes ignite habent idē generans per se. sed ꝑ accidens habent diuersa generantia. Ad vltimā dicit̄ ꝙ impressiōes habent vnū locum ad quē naturalr̄ mouentur si nō impediunt̄ scꝫ ad ignē. ꝙ aūt alibi generent̄ ⁊ mouētur: hoc est per accidēs ⁊ nō per se. Seqtur in textu. Apparēt aūt aliqñ noctis serenitate.

Queritur octauo vtrū đ nocte existente aeris serenitate debeāt apparere hyat⁹ ⁊ voragies sanguinei coloris. Arguit̄ ꝙ nō. q: color nō videt̄ nisi in lumie: vt habet̄ .2. de aīa. ꝫ de nocte nō est sumere lumē sub q̄ possint videri tales colores. Et ꝯfirmat̄ q: ꝙ̄to aliqs color est đbilior tāto maiori lumine indiget vt videat̄. cū igit̄ illi colores n̄ videant̄ de die seqtur ꝙ a fortiori nec de nocte. Secūdo sic. qđ nō est nō videtur. sed isti colores nō habēt esse reale. ergo nō vidētur. In oppositū ē. p. i textu in isto secūdo tractatu huius libri. Pro rn̄sione.

Sciendū est primo ꝙ hyatus ⁊ voragies ⁊ sanguinei colores ꝓ materia in qua apparēt h̄nt exalationē calidā ⁊ siccā. ⁊ iō. p. de istis fantasmatibus siue appitiōib⁹ in eodē tractatu determinauit in q̄ agit de impssionib⁹ ignitis. Qđ habeāt exalationē calidā ⁊ siccā. pꝫ a signo. q: cū apparēt talia fātasmata multotiēs fiūt ignite impssiōes. sed ꝓ cā efficiente h̄nt lumē alicu⁹ stelle incidēs sup̄ exalatiōes calidas ⁊ siccas sursuꝫ eleuatas differētes in raritate ⁊ đsitate: grossicie ⁊ subtilitate. Ex quo potest accipi mod⁹ taliū ḡnationū apparentiū. nā de die per calorem solis ⁊ aliorū astroꝝ ex corporibus ~~inferioribus~~ eleuatur sursum exalatio calida ⁊ sicca. que frigiditate noctis superueniente: et aere existēte priuato nubib⁹ cōgregat̄ ⁊ ꝯdensatur: magis tamē in vna parte ꝙ̄ in alia. ꝯtingit ꝙ partes extremales talis exalatiōis sunt subtiliores ⁊ penetrabiliores a lumine ⁊ ꝑs media grossa ⁊ parū penetrabil̄a luīe. ⁊ tunc partes extremales apparēt lucide, aut albe: aut sanguinee. ⁊ pars media apparet nigra ⁊ opaca. Et q: nigrū meli⁹ mouet visum ꝙ̄ albū: aut sanguineū. ideo hec ꝑs apparet nobis distinctior ꝙ̄ ptes extremales. ⁊ apparet nobis ꝙ ruptura siue fenestra fit in celo. que cū apparet pua vocat̄ hyat⁹. cū apparet magna vocatur vorago. ⁊ sic pꝫ qđ vorago. quid hyatus. ⁊ quo mō differūt ad inuicē. non eñ differūt nisi ſm magis ⁊ minus. Et propter eandē cām sepe accidit ꝙ i castris longe visis apparent quedā fenestre q̄ tñ nō sunt. hoc eñ est per interpositionem alicui⁹ ptis nigre aut opace inť duas ptes albas. Hoc etiā faciūt pictores qñ volūt depingere ostiū vel fenestras in pariete.

Sciēdū est secūdo ꝙ sanguinei colores causant̄ ex lumie ~~aeris~~ trāseunte sup exalationē calidā ⁊ siccā. Nam lucidū aut album visum per opacū apparet rubeū. Unde quāto lumen magis đñatur sup̄ exalationem tanto magis apparet exalatio alba. et quanto minus đñatur tanto min⁹ apparet alba. sed apparet rubea aut alteri⁹ coloris. Sed nō cōtingit ꝙ exalatio appareat totaliter alba aut nigra. non eñ posset apparere totaliter alba: nisi lucidum totaliter dominaretur supra opacum. ⁊ sic non videretur exalatio. nō posset etiam apparere totalit̄ nigra nisi opacū đñaretur totaliter supra lucidū. et ita lumen nō transiret totaliter supra opacū. sed qñ neutrū đñatur ⁊ spēs vtriusqꝫ ꝑ idē mediū veniūt ad locū: tūc visus nō iudicat de altero extremoꝝ: sed iudicat de medio colore inter albū ⁊ nigrū. s. de rubedine. Ex hoc satis pꝫ cōclusio rn̄siua ad q̄situ.

Dubitatur primo quare ista nō apparent de die. Rn̄detur ꝙ causa ē. quia

cum sol inter cetera astra maius lumen ha-
beat. lumen solis ꝓhibet ne ista appareāt ď
die. q: maius lumen offuscat minus lumen.

Dubitatur secūdo quare talia

apparent esse in celo. Respondet ꝙ quia vi-
sus non percipit distinctionē materie que ē
inter exalationem in qua apparēt talia fan-
tasmata ⁊ ipm celum. iō iudicat ea esse i celo

Dubitatur tertio quare magis

apparent talia fantasmata serenitate aeris
exnte q̄ in alio tpe. Respondetur ꝙ causa ē
q: serenitas dicitur priuatio nubiū in aere:
sicut tranquilitas dicit̃ priuatio vētoꝝ i ma-
ri. ⁊ q: nubes generantur ex vapore grosso
⁊ opaco q̇ est cōtrarius exalationi calide et
sicce in qua apparent ista fantasmata. ideo
apparitio istoꝝ fantasmatū req̄rit serenita-
tem aeris. q: nubes nō sunt ď facili penetra-
biles a lumie astroꝝ de nocte lucentiū.

Dubitatur quarto quare est ꝙ

sepe dum apparent impressiōes ignite aut
ista fantasmata audiūtur quidā giri soni q̄
interdū sunt similes vocibus hūanis. Rñ-
detur ꝙ causa est. q: tunc tpis vigent exala-
tiones calide ⁊ sicce. quaꝝ quedā includun-
tur infra terrā. alie vero infra corpora mor-
tuoꝝ ⁊ cadauera. ⁊ hmōi exalatiōes. quia le-
ues sunt petunt exitū. ⁊ exeuntes q̄nq; per
vias strictas ⁊ diuersimode figuratas cū q̄-
dā impetu causant diuersos sonos siles qn-
q; vocibus humanis.

Dubitatur quinto vtrū exala-

tio ⁊ vapor sint eiusdē speciei specialissime
cū corpore a quo eleuant̃. Respondēt anti-
qui ꝙ exalatio ⁊ vapor sunt quedam mixta
imꝑfecta alterius spēi a quo eleuant̃. Alij di-
cunt ꝙ sunt eiusdē speciei substātialiter cū
corpore a quo eleuātur. vt vapor est substā-
tialiter aqua. ⁊ exalatio est substātialiter ter-
ra. sed differūt ꝫm accidēs. s. grossum ⁊ sub-
tile. rarū: ⁊ densum. albū: ⁊ nigrū. Alij dicūt
ꝙ elemēta inferiora. s. aqua ⁊ terra: sūt gros-
siora ⁊ materialia. iō sunt exalabilia ⁊ vapo-
rabilia: ⁊ nō alia elementa. eciā absq; corru-
ptione diutius possunt ꝑmanere sub diuer-
sis ⁊ cōtrariis dispositiōib' q̄ alia elemēta.
⁊ ita isti dicūt ꝙ exalatio ⁊ vapor sūt aqua
aut terra sub ɔ̄riis dispositionibus ad alia
elementa. ⁊ sic dicunt ꝙ vapor ⁊ exalatio nō
sunt entia cōpleta: aut ꝑfecta specie. ꝫ magis
in via ad spēm alterius elementi. ⁊ ob hoc pro-
prie nō debēt dici indiuidua alicuius spēi.
Dicunt tamen ꝙ magis debent denomiari
a specie ad quā tendūt q̄ ab alia aqua rece-
dunt. Unde ꝫm istas opiniones dicendum
est ꝙ si vapor ⁊ exalatio cōsiderentur quan-
tum ad formas substantiales q̄s includunt
substātialiter sunt naturaliter de natura cor-
poris a quo eleuant̃. Sed si cōsiderētur q̄tū
ad suas dispositiōes qualificatiuas ⁊ q̄tū
ad formas q̄ sunt ibi virtualiter: sūt eiusdē
speciei cū corpore in quod tēdunt. sic exalatio
calida ⁊ sicca dispositiue ⁊ v̄tualr̃ ē ignis ⁊c̃.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā ď: ꝙ illa fantasmata videnť ď
nocte sub lumie alicui' alteri' astri. quod suf-
ficit vt appareant. Ad cōfirmationē ptz
solutio ex dictis. quia maius lumē offuscat
minus lumen. Ad tertiā ď: ꝙ in hyatu ⁊
in voragine duo sunt cōsideranda. s. mate-
riale ⁊ formale. formale est apertura siue ru-
ptura apparens in celo. ⁊ talis ruptura nō
est a parte rei. Sed materiale est talis exala-
tio in qua apparet talis ruptura: ⁊ realit̃ ta-
lis. Consimiliter in coloribus est materiale
quod est quedā ꝓportio qualitatū primaꝝ.
Aliud est formale qď est perspicuū in q̄ ap-
parent diuersi colores ⁊ quo ad hoc habēt
ibi esse. Seq̄tur in textu De cometis aūt
⁊ vocato lacte.

Queritur nono vtrum cometa

sit de natura celi. Arguitur ꝙ sic. q: dicit
phs ꝙ alique stelle vise sunt habere comā. er-
go videtur ꝙ cometa nihil aliud sit q̄ stella
comata aut caudata. Secūdo arguit̃. illď
qď naturaliter mouetur motu circulari: est
de natura celesti. sed naturaliter cometa mo-
uetur circulariter. igit̃ ⁊c̃. Tertio sic. ꝑ co-
metā astrologi aliqua ꝑcognoscūt de futuris
vt porte morte principū: pestilētias: ⁊ prelia
magna. qď nō esset nisi cometa esset de natu-
ra celesti: ⁊ influeret in ista inferiora. Ad
oppositū est. p. in. 7. capitulo hui' tractat'.

Sciēdū est primo ꝙ postq̄ phs

determinauit de impressionibus ignitis sta-
tim transeuntibus. ⁊ de quibusdam fantas-
matibus que apparent in exalatione calida
⁊ sicca sursum eleuata: consequenter deter-
minat de quibusdam impressionibus ignitis. scꝫ

cundo de eiꝰ partibus. s. ꝺ cometa ⁊ galacia et primo de cometa: recitādo primo opiniones aliquoꝝ. de q̄bꝰ videbit̄ i p̄nti q̄stione.

Sciendū est secūdo ꝙ vt habet̄ in textu: antiquoꝝ triplex fuit opinio de cometa. Prima fuit Anaxagore ⁊ Democriti: dicentiū ꝙ cometa est simphasis. id est comparitio stellarū errantiū propter copulationem et cōiunctionem earum. quando enim cōiunguntur adinuicē propter eorum vicinitatem faciunt apparitionē vnius stelle. ⁊ ista apparitio dicitur stella comata q̄ videt̄ habere comam ꝑpter augmentū luminis ⁊ approximatiōem ipsaꝝ stellarum adinuicē. Alia fuit opinio Pictagoricorum: dicentiū cometam esse vnā stellarum errantiū: q̄ multo tempore sub radijs solis latet. ⁊ quando ꝙ per modicum tempus exit radios solis. ⁊ tunc vocamus eā cometā: et dant simile de mercurio qui multo tēpore latet sub radijs solis: ⁊ tamen aliquando per modicū tempus appet postq̄ recessit a sole. Tertia fuit opinio Hipocratis Chij. ⁊ Eschili eius discipuli. dicentium cometā esse vnā stellaꝝ errantium quantū ad corpus. sicut posuit precedens opinio. sed habere caudam vel comam de natura elemētari. Sed hec opinio differt a precedenti quātū ad comā siue caudam. q: illi de precedenti opinione dicerunt illam stellam post recessū a sole habere caudam a natura sua. Sed Hipocras dicit illā comam esse de natura elementari. ymaginabatur em̄ Hipocras ꝙ illa stella esset erratica ⁊ recedendo a sole ⁊ accedendo ad locū sub quo est humiditas attrahit multos humores sub se constantes ⁊ apparentes i loco istius stelle quos non poterat attrahere dū erat sub sole. Et eo ꝙ nō percipimus distantiam inter illos humores ⁊ stellam. ideo dicunt ꝙ radij solares refracti ab illa humiditate ad solem vel ad illam stellā faciunt apparitionē come circa illam stellā. Ulterius dicitur ꝙ cometa raro apparet inter duos circulos tropicos: ⁊ hoc propter nimiā caliditatem solis consumentis humiditatem suppositam portioni celi que est inter duos tropicos. sed apparet in alijs locis in q̄bus sol vel stella potest eleuare vaporem sine eiꝰ consumptione. Sed omnes iste opiniones sunt false ⁊ insufficientes. Ideo contra eas ponuntur cōclusiones.

Cōnclusio prima cōtra p̄mam opinionē. Cometa nō est simphasis siue cōiunctio stellarum errantiū sicut posuerit Anaxagoras ⁊ Democritus. Probatur. q: si sic: tunc dissolute cometa deberent appere plures planete distincti. hoc aūt est contra experientiam. Item secūdo ad sensum visum fuit ꝙ stella iouis supposita fuit stelle fixe. ⁊ tamen ex tali suppositione nō apparuit cometa. ergo a simili cometa nō apparet ex cōgregatiōe stellaꝝ errantiū. Item stelle apparent visu indiuisibiles ⁊ punctuales. indiuisibile aūt additū indiuisibili nō facit ipm apparere maiꝰ. cometa aūt apparet magne quantitatis. ergo cometa non est apparitio stellaꝝ errantiū.

Conclusio secūda cōtra secūdā opinionē. Cometa nō est aliqua stellaꝝ errātiū. Probat̄. q: omnes stelle errantes mouētur sub ipo circulo animalium. s. sub zodiaco. ⁊ nūq̄ ext̄. s̄ multi planete apparēt ex zodiaco. igr. Itē si ita eēt nō possent appere plures comete. s̄ vt dicit phs multi comete simul ⁊ in eodē tpe visi sunt. ergo cometā nō est vnꝰ planetaꝝ errantium.

Conclusio tertia cōtra tertiam opinionē. Cometa nō est de natura elementari q̄tū ad caudā: ⁊ de natura celesti q̄tum ad corpus. Probat̄ cōclusio. q: si coma siue cauda comete appareret ex reflectiōe radiorū visualiū ab hūiditate ad solē seq̄ret̄ ꝙ illa stella q̄ dr̄ corpꝰ comete nūq̄ appereret sine coma. qn̄. s. recederet lōge ab ipo sole. qd̄ tn̄ fl̄m est fm opinionē Hipocratis. Itē plures apparuerunt simul q̄nq̄ planete sine sole ⁊ luna. ⁊ cū hoc apparebat cometa. ergo cometa nō est vnū astroꝝ errantiū quantū ad corpus. cum solū sint septē astra errantia. Item antiquitꝰ tpe dcl̄i Archadie visa fuit cometa nō multū minor sole. cuiꝰ cauda ptendebat̄ vltra tertiā partē celi. talis aūt cometa non potuisset apparere ex piūctiōe planetaꝝ errantiū. ḡ cometa nō ē de planetis erraticis q̄ ad corpus. Itē tpe phi appuit sub cane cuiꝰ cauda fuit obtusa ⁊ debilis videbat̄. ergo cometa nō pōt eē vnꝰ ꝺ planetis erraticis. Itē si esset vnꝰ de planetis erraticis fm modum predictū. sequeretur ꝙ nūq̄ disparet extra locum solis. sed multe comete

disparuerūt multum longe a sole vt tangit in textu de illo magno cometa cuius cauda prendebatur vltra tertiaz partem celi q̄ disparuit dū per motum eius a sole recedēdo peruenit ad zonam orionis in circulo meridiano et ibi fuit consumptus.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primam dicitur q̄ cometa nō est de natura celestiū aliq̄ stelle iuuant tñ ad generationē comete. q: faciunt ad eleuationē materie ex quā cometa generat. et ideo aliq̄ vise sunt capere comā pro q̄rto sub q̄bus generatur. Ad secūdā dicit q̄ cometa circulariter mouet ad motuz supreme regionis aeris et non scđm naturam ppriā. Ad tertiam dicit q̄ ex qualitatibus et dispositiōibus comete puta ex colore magnitudine figura et pmanentia astrologi possunt iudicare de aliqua cōstellatione vigente in celo virtute cuius generat cometa: et tunc cognitis virtutibus talis cōstellatōis vigent. pñt iudicare de aliquib9 futuris: quo r causa pt eē talis cōstellatio nō tamen necessaria: sed cōtingens. Et in tali iudicio de futuro maxime inspiciendū est ad colorē comete. q: si cometa fuerit rubei coloris denotat dñium martis et signat prelia futura. r si viridis denotat dominiuz mercurij. si albi coloris denotat dñiuz iouis. et sic de alijs. et ita cometa nō est causa futuroz: sed signū. et constellatio vigens potest tñ eē causa. Sequitur in textu. Om̄ aūt de nō manifestis.

Queritur decimo vtrū cometa sit de natura elementari.

Arguitur q̄ nō q: impressiones methaurologice non multū durant. sed cometa diu durat. naz per quadraginta dies visus est cometa. ergo cometa nō est impressio methaurologica. Secundo sic. cometa mouet et lucet circulariter ergo vnū est de astris celi. Tertio si cometa esset de natura elementari et in elemētari regione sequeretur q̄ cometa deberet eclipsari quēadmoduz luna. pñtia tenet. q: propinquior esset terre q̄ luna. ergo irraret vmbrā pfundior: s; pñs est falsum. ergo rc̄.

Sciendum est primo q̄ postq̄ phūs reprobauit opiniones antiquoz ponentiū cometā esse vnū de astris ex q̄ reprobatione satis notū est q̄ cometa nō est ð natura celesti et p pñs patet ipm gñari in regione elemētari. ideo ɔsequenter phūs ondit ex qua materia. vbi. qñ. et quomō generet cometa. Vñ cometa gñat fm philosophū nam per calorē solis r alioz astroꝝ ex corporibus terrestribus et hic inferius exñtib9 pinguibus r viscosis eleuatur exalatio terrestris calida et sicca. grossa. pinguis. et viscosa. cuius partes nō dū adinuicem circumiacent vsq; ad superiorez regionem aeris vbi pp̄ter vicinitatē ignis r motū circularem supra regionez aeris inflāmat r mouet circulariter ad motum supreme regiōis aeris. Et ad hoc q̄ talis exalatio vocetur cometa oportet q̄ sit talis proportio materie inflāmabilis ad calorē inflāmantē q̄ calor adeo nō excedat materiam q̄ statim consumat eam. et q̄ etiam non sit ita debilis calor q̄ totr extinguatur. et ideo oportet q̄ ibi sit debita pportio inter materiam et calorē et scđm q̄ materia diuersimode opponitur calori habet diuersaz dispositōnē et figurā nam quando exalatio est circularis figure grossior in medio r subtilior in extremis circūquaq;: tunc in medio habet inflāmatōez obscuriorē et in extremitatib9 clariorem: et tunc apparet ad modum stelle vndiq; comā habentis. et sic sortitur nomen stelle comate. Quādoq; vero exalatio eleuat r prēditur in lōgū: r tunc apparet habere caudā in longū eleuatā r vocatur stella caudata. Quādoq; vero illa exalatio inferius habz quasi partes discōtinuas subtiles r lucidas et tūc dr in greco pogomas idest stella barbata. Ex precedētib9 potest colligi diffinitio comete. Cometa ē exalatio terrestris calida et sicca. pinguis. grossa. r viscosa. cuius partes adinuicē multum circūiacēt eleuata a corporibus inferioribus vsq; in supremam regionē aeris: vbi propter vicinitate ignis et dispositionem materie inflammatur et mouetur circulariter ad motū supreme regionis aeris. Quib9 premissis sit.

Conclusio pma cometa non est de natura celesti sed elementari.

Qr non de natura celesti patet ex questione pcedenti. Sed q̄ sit de natura elementari pbatur a signo. nam cōmuniter tempore gñatiōis comete fiunt magni venti. et hoc est signuz q̄ tunc eleuantur multe exalationes calide et sicce inter quas quedā non sunt inflāmabiles et reuerberantur per medium regionis

aeris et sic conuertūtur in ventos. et sic tēpe gñationis comete anni sunt sicci ppter vētos aerē desiccantes circa terrā. sunt etiam calidi. q: magnus calor requiritur ad eleuandū tantas exalationes. ergo pclusio va.

Dubitatur primo quo tempore magis gñatur cometa. Rñdetur q raro generatur in yeme ppter nimiā frigiditatē. raro etiam in estate propter nimiā caliditatem exalationē cōsumētē. s cōiter generatur in vere et autūno. q: autūpnus est maxime calidus et siccus.

Dubitatur secūdo que est causa diuturne permanēcie ipsi' comete. Respondet q est dispositio ipsius materie. nā q: materia comete est viscosa et grossa nō cito cōsumitur a calore. et ad hoc etiā facit virtus aliquorū astrorū sub quib' gñatur cometa. per quorū virtutem eleuatur noua sursū que additur preexistēti materie qd facit ad diuturnitatem comete.

Dubitatur tertio d causa diuersitatis colorū comete. Rñdetur q est dispositio comete penes grossiuz et subtile. nā quando materia est bene subtilis et inflammabilis apparet albus vel pallid'. sed qñ est mediocriter grossa apparet rubeus. quādo vero materia est multū grossa apparet quasi carbo ardēs. De causis aūt diuersarū figurarū dictum est prius.

Dubitatur quarto vtruz simul possint apparere plures comete. Respondetur cū textu q sic. qñ aliqñ visi sunt quiq. et pñt differre in colore et figura scdz diuersitatē materie i grossitudie et subtilitate

Dubitatur vltimo de signo comete. Dicitur q est signū magne caliditatis et multitudinis vētorū vt dictū est pri'. Est igitur in signū seditionū et dissensionū inter principes populos et regna. et pñs ē signū bellorū mortalitatū et huius. Nō sic persuadetur. q: cū tpe gñatiōis comete vigeat caliditas et siccitas. caliditas. s. ignis et siccitas terre viget in hoīibus colera et augmētatur acuties eius. modo acuties colere icitat hominē ad iras iurgia et bella. Et q: vita cōsistit in calido et humido aereo pōt etiā esse signū pestis et mortalitatis. Et q̄a principes et plati sunt magis teneri et subtilioris cōplexionis ex quo delicati' nutri ūt et viuūt. ideo q mag de facili in sua pplexione sunt passibiles: ideo cometa est magis signū mortalitatis principū et potentiū q̄ aliorū. Et q: est signū bellorū: vt dictū est. et in bellis cōiter cadūt principes. iō cometa est signū mutatiōis dñiorū: regnorū: et legū. p ꝯñs est signū casus principū.

Ad rationes ante oppositum

Prima soluta est in assignādo cāz pmanentie comete. Ad secūdā negeł pña. cometa cū lucet: sed lumē suū nō hz a sole sed eo q hz materiā inflāmatā a caliditate ignis q aūt circulariter mouet hoc ē ad motū supme regionis aeris. Ex quo pz rñsio ad tertiam q cometa nō pōt eclipsari ab vmbra terre q: nō capit lumē suū a sole nec a quocunq alio astro: sicut luna. Sequitur in textu Qualiter aūt et ppt quā cām sit. etc.

Queritur duodecimo vtrū galaxia sit de natura elemētari. Arguit q sic. naz cometa et galaxia sūt et fiūt ex eadē materia vt habet in textu. dr: aūt q plima exalatio attrahit sub stellis exaltatis vt apparet eis cauda ptensa in longū que dr galaxia. ergo sicut cometa est d natura elemētari ita et galaxia. Secūdo sic. phūs dicit galaxia ē coma maximi circuli in celo ppter segregatōez exalatōis eleuate super' sub illo ymo circulo et ibi per virtutē mot' et luminis stellarū illi' circuli iflāmat. ergo galaxia ē d natura elemētari. Itē dicit textus q galaxia nō ē inf tropicos eo q exalatio ibidē cito segregat et nō pmittet stare. s extra tropicos eleuat exalatio ex q̄ fit galaxia et ibi pseruat. ergo galaxia ē de natura elemētari. Itē dicit q nō fiūt multi comete nec sepe. q: materia ex q̄ dñt fieri trahit ad locū in quo fit galaxia. ergo galaxia ē de natura elemētari. Vltra arguit. celū est homogeneū. ergo nō dz habere ptes aliqs albas. ideo vna nō est albior altera. ergo galaxia est de natura elemētari. In oppositū arguit q quelibet exalatio stati recedit. s galaxia semp manet et ē semp in eodē loco q̄tū ad sitū partiū celi. ergo nō ē de natura elemētari. Hoc igit habet expresse in antiqua translatione. scilicet q est de natura celesti.

Sciēdū est primo q̄ postq̄ philosoph⁹ deter̄minauit d̄ cometa ꝯñter determinat de galaxia. d̄ cui⁹ natura recitant̄ prio tres opiniones antiquoꝝ a pho. Prima fuit Pictagoricoꝝ dicentiū q̄ sol semel exiuit suam viā ꝛ ꝯbussit illā viā celi q̄ nūc est alba. Sꝫ hec opinio ē falsa. ꝛ ortū habuit ex fictione poetarū quib⁹ nephas est credere. ꝛ improbat̄ a pho. q: seq̄tur q̄ zodiacus sub q̄ mouētur om̄s planete et etiā ipse sol iam pridē fuisset ꝯbustus. Itē celū nō est susceptibile peregrinaꝝ impressionū cum non sit ad formā transmutabile. Secūda opinio fuit Anaxagoꝛe ꝛ Democriti dicētiū galaxiā esse lumina quorūdam astrorū congregata. nam isti imaginati sunt astra habere ꝓpriū lumē. Sed nō appet̄ nisi extra radios solis. q: mai⁹ lumē offuscat min⁹. iō dicūt q̄ dum interponitur terra inter solē et illud lumen apparent nobis lumina astroꝝ cōgregata. et talis apparitio scd̄m eos est galaxia. Sꝫ ista opinio est irrationabilis. q: via lactea apparet semp̄ sub eisdē astris. ꝛ cū sol continue moueat̄ ꝯtinue aliē ꝛ aliē astra a solē illuminātur. ꝛ sic transmutato sole necesse est transmutari viam lacteā qd̄ est falsuꝫ. Itē magnitudo solis ē maior magnitudine terre et est maior distātia ~~multo vmbre terre~~ astrorū fixorū a terra q̄ solis. Ex q̄bus seq̄tur q̄ conus vmbre terre nō pōt ptingere ad astra fixa ꝛ p̄ ꝯñs solem aspicere omnia astra et illuminare ea. ꝛ sic fundamentū istius opinionis nullū est. Tertia fuit opinio que dicit lumen astroꝝ cōmisceri cum humido vapore. et iterum ad celum reflecti. ꝛ ita scd̄m eos galaxia est lumen reflexū ab aere siue a vapore humido ad celuꝫ stellatum. Sed hec opinio falsa est. q: tūc galaxia moueretur motu ~~ignis~~. nec semper apparet in eadē parte celi: cuius oppositū experimur. ergo ꝛc. Itē circulus lacte⁹ de nocte pōt apparere in aqua vl' speculo. ꝛ tñ nō pōt fieri reflexio ad celū stellatū. ergo dict⁹ modus ē insufficiēs. Ad videndū aūt modū gn̄ationis galaxie positū in noua translatiōe.

Sciendū est secundo q̄ ab istis interioribus per calorē solis ꝛ aliorū astroꝝ eleuantur exalatiōes calide ꝛ sicce. q̄ per virtutē quarūdam stellaꝝ fixaꝝ spisse seminatarum et prope se inuicem positarum eleuātur vsq; ad supremam regionem aeris sub illis astris viatim in quibus exalationibus existentibus recipitur lumen aliorum astrorum et apparet claritas magna: vt albedo que vocatur galaxia siue via lactea. Et qd̄ ita generetur galaxia persuadetur in noua translatione ratione ꝛ signo. Ratione sic quia si per virtutem vnius astri possit eleuari materia tanta ex qua possit generari cometa. ratōnabile videtur q̄ multe stelle spisse seminate habeant virtutem attrahendi multas exalationes sursum. et illuminandi eas. Sic ergo galaxia nō apparet inter tropicos quod cōtingit propter nimiaꝫ caliditateꝫ que segregat materiam generationis galaxie. Et ita videtur esse signū q̄ galaxia generetur ex exalatione.

Sciēdū est tertio q̄ scd̄ꝫ pholomeum Auicennā et Albertum qui cōmentant antiquam translatōem galaxia nō est de natura elementari: sed celesti. Et hoc [illegible] translatio. et hec opinio communiter tenetur. et est verisimilior. Non est enim dubium q̄ in noua translatōne fuerit vicium scriptoris vel translatoris qui forte fuit illius opinionis cum hee due opiniones videntur sibiipsis cōtradicere.

Pro cuius declaratōe sciendū est quarto q̄ galaxia est quidam circulus albus siue lacteus apparens in celo transiens a pedibus Geminorum per principiuꝫ sagittarij iterum rediens in signum geminorum. Et in galaxia apparent duo circuli albi qui nō vbiq; cōiuncti sunt adinuicē.

Sciendum est quinto. q̄ causa materialis galaxie est vna pars celi stellati spissior alijs. ideo magis sufficit retinere lumen solis et stellarum et terminare visum. ꝛ in tali parte sunt stelle spisse posite que faciunt illam partem esse densioreꝫ et de illis astris quedam sunt magna magnum lumē a sole recipientia. et sunt alia parua inter illa magna que non videntur a nobis. sed tamen emittunt lumen adeo q̄ lumen appareat nobis continuū cum lumine alioruꝫ. et ita apparet nobis via lactea siue alba propter magnā claritatē illi⁹ ptis. et iuxta h̄ sit

Conclusio responsiua galaxia est de natura celesti. Patet auctoritate phi-

losophi in antiqua trāslatione.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dr̄ q̄ oēs ille auctoritates fundantur in noua translatōe q̄ nō cōiter tenetur. Ad vltimā dr̄ q̄ celū est totuʒ homogeneū q̄tum ad naturā substātialē. τ tn̄ differt ā suis ptib⁹ per raritatē et densitateʒ et p luminosuʒ et nō luminosuʒ. nō est tn̄ subiectū mutatōis d̄ ɔ̄rio in ɔ̄riū ppterea auctoritas p⁹ oppositū est ꝓ dictis τc̄. Sequitur in textu. De loco aūt positio est. 2. τc̄.

Queritur tredecimo vtrū pluuia generetur in media regiōe aeris.

Arguitur primo q̄ nō. q: pluuia substātialiter est aqua: ꝫ locus naturalis gn̄atōis aque ē ipsa aqua. ergo pluuia nō gn̄atur in media regiōe aeris. Secūdo sic alique impssiones ignite gn̄ant in media regiōe aeris. ergo ibi nō gn̄antur impssiones aquose. ɔ̄na tenet. q: idem nō est causa gn̄atōis oppositoꝝ. Ad oppositū est phūs in tertio capitulo tertij tractat⁹ hui⁹ libri. Verū est tn̄ q̄ scd̄m Albertū incipit secūdus liber.

Pro responsione ad quesitum sciendū ē pmo q̄ postq̄ phs determinauit de impressiōib⁹ ignitis quaꝝ materia remota est corpus siccū terrestre. et materia ppinqua est exalatio calida τ sicca. ɔsequēter in hoc tractatu determīat de impssiōib⁹ aquosis. quarū materia remota est corp⁹ aqueū. et materia ppinqua est vapor calid⁹ τ humidus. calid⁹ quidē calore facto extrinseco agēte. τ humid⁹ humiditate aquea.

Sciendū est secūdo q̄ causa efficiēs remota hmōi impssionū aqueaꝝ ē sol τ alia astra p lumē suū τ influentie euaporātes corpora hūida aquea hic infer⁹ existētia. Sʒ efficiēs ppinquū in aliq̄b⁹ est frigiditas medie regiōis aeris. in alijs aūt frigiditas noctis q̄ est in aere infime regiōis et in alijs facit antipistasis. Causa final' ppinq̄ τ intrīseca istaꝝ impssionū aqueaꝝ ē gn̄atio. ꝫ remota ē gn̄atio τ ɔseruatio τ augmētatio vegetabiliū τ viuētiū sup terrā.

Sciendū ē tertio q̄ duplex potest esse locus gn̄atōis alicui⁹ impressionis scʒ naturalis τ accidētalis. Locus natural' ē in quo repiūtur naturalr̄ gn̄atōes tal' impressiōis. Sʒ accidētalis ē in quo de p accidens repiunt τ aliq̄n repiunt tales cause τ nō sepe. Primo mō media regio aeris est loc⁹ naturalis pluuie. q: media regio aeris est semp frigida. Sʒ secūdo mō scʒ de p accidēs aliq̄n in supma pte τ in infima regione aeris gn̄atur pluuia.

Sciēdū est quarto q̄ ista quattuor: vapor: nubes: nubecula: τ caligo. licʒ sint idē scd̄m substātiā: differūt tn̄ s̄m accidens. q: vapor dr̄ fum⁹ subtilis calidus et hūidus humiditate aquea sursum eleuata. Sʒ nubes ē ipe fum⁹ frigiditate medie regionis aeris ɔdēsat⁹ et inspissat⁹. Sʒ nubecula est pua nubes. Caligo vero ē nubecula sterilis. ex qua scʒ nō ē nata generari pluuia. Et cōiter apparet talis caligo post magnas pluuias. τ ē signū future serenitatis.

Sciendū est quinto q̄ pluuia sic gn̄at. nā per calorē solis τ alioꝝ astroꝝ a corpib⁹ hūidis aqueis hic inferi⁹ existentibus eleuat vapor calid⁹ et hūidus humiditate aquea vsq̄ ad mediā regionē aeris: vbi ppt̄ frigiditatē loci ɔdēsat et inspissat τ cōuertit in nubē. τ nubes in aquā descēdēdo i guttulis. q̄ cū sint pue vocāt pscades cū vero sint multū grosse et magne vocant lābroceres. τ cū sūt mediocres vocant τ retinēt sibi nomē qd̄ est pluuia. Ex quo pʒ q̄d sit pluuia. ē eīn vapor calid⁹ τ hūid⁹ humiditate aq̄a eleuat⁹ a corpib⁹ hūidis aq̄s hic infer⁹ exn̄tib⁹ p calorē solis τ alioꝝ astroꝝ vsq̄ ad mediā regionē aeris. vbi ppt̄ frigiditatē loci ɔdensat τ cōuertit in nubē. τ nubes in aquā descendēdo p guttulas ppter salutē aiantiū.

Ex quo pʒ ɔclusio rn̄siua ad q. s. q̄ pluuia gn̄at in media regiōe aeris. Pʒ ibi repiūtur cause sufficiētes ad gn̄atiōeʒ pluuie. nā media regio aeris ē semp frigida τ vapor eleuat vsq̄ ad mediā regionē aeris frigidā. τ ita p frigiditatem medie regiōis aeris. cōuertit in aquā. Verū est tn̄ q̄ p accidēs pōt pluuia gn̄ari in supma pte infime regionis. q: ibi q̄nq̄ τ de p accidēs repiuntur cause generatōis pluuie.

Dubitatur d̄ signis pluuie p q̄ pt scīri gn̄atio future pluuie. Rn̄det q̄ sūt infra signa. Primū ē ascēsus vaporis sursū et appitio nubis. Secūdū ē diminutio rori-

τ fontiū tēpe temperato. q: vapor ex quo dʒ gñari ros eleuaṫ vsq ad mediā regionē aeris. τ siṁr qñ diminuuntur fontes tali tpe signū est magne euaporationis. Tertiū ē humectatio parietū τ lapidū. pluuia em̄ nō solū gñatur ex vapore: ſʒ etiā ex aere cōuerso in aquā. τ cū tpe gñationis frigeat virtus cōuersiua aeris τ vaporis in aquā: iō tūc aer tangens lapides frigidos ꝯuertitur i aquā. Quartū signū est q lampades ardētes scintillant. q: circūdās oleū cōuerṫ in aquā manētē in supficie olei. iō nō bñ ardet oleū.

Quintū signū est rubedo matutina solis τ pallor radiorū solis. nā qñ sol apparet rubeus de mane: signū est q sunt multi vapores existentes inter aspectū nostrū τ solē ex quibus potest generari pluuia. τ nō fuerunt cōuersi in nocte pcedēti in rorē. sed rubedo solis serotina nō est signū pluuie: sʒ serenitatis. q: signū est q sunt vapores eleuati de die per calorem solis ad infimā regionē aeris τ cū non fuerint eleuati vsq ad mediam. iō adueniēte frigiditate noctis nō possunt amplius ascendere propter debilitatē caloris. τ ita conuertūtur de nocte in rorem descendentē supra herbas τ folia arborū. Sextū est q tpe gñationis pluuie non videtur multa astra propter multitudinē vaporū τ nubiū inter nos τ astra. Septimū est cantus ranarū τ gñaliter oīm aqticorū. Octauū signū est q qñ dʒ fieri pluuia musce τ pulices fortius pungūt. τ oues auidi⁹ pascūt τ comedunt. τ yrundines τ alie aues diligenti⁹ nutrimentū querūt. Nam p alterationes factā in corporib⁹ eorū ex quodā instinctu nature ad querendū nutrimentū τ ad puidendū sibi de futurꝭ mouenṫ. Multa alia signa possunt assignari. ſʒ hʼ sufficiāt cā breuitatꝭ.

Dubitatur primo de accidentibus pluuie.

Dicendū est q primū ē q descendit p guttulas rotundas q̄ cum sit frigida τ descendat p aerē calidū reducit se ad figuram sphericā vt magis resistat suo cōtrario. Secūdū accidēs est q hmōi guttule sūt aliqñ grossiores. qñq subtiliores. τ hoc dicit fieri propter dispositionē materie in calore τ frigiditate: τ grossicie: τ subtilitate. etiā propter diuersam dispositionē medie regionis aeris. Tertiū accidēs ē q pluuia qñq est dulcis. qñq amara: qđ cōtingit q: qñq cū vapore aqueo miscet̄ terreū qđ ē cā dulcis. qñq miscet̄ exalatio terrestris τ adusta q̄ est cā amaritudinis. Quartū accñs est q sepius generantur pluuie q̄ quecunq alia impssio. τ hoc contingit. q: corpa humida sunt facilius euaporabilia q̄ terrestria sicut exalabilia. iō inter impssiones aqueas sepius generatur pluuia q̄ alie. qñq em̄ tempore anni media regio aeris est sufficienter disposita ad ~~dispositōēs~~ gñatōnē pluuie: nō aūt niuis. nec ~~infima ad gñationē~~ pruine nec roris. Aliud potest assignari. quia pluuia est magis necessaria ad salutē viuentiū q̄ alie impssiones. ideo est magis intēta natura vniuersali. Aliud accidens est q aliqñ cū pluuia cadūt ranūcule: quidā vermes: τ pisces. τ talia hmōi. τ hoc cōtingit. q: quandoq cū vapore aqueo eleuaṫ exalatio viscosa que p virtutē solis τ aliorū astrorū pōt trāsmutari ad formā alicui⁹ viuētis recipiendū. Multa alia accidētia possunt assignari de pluuia q̄ cā breuitatꝭ dimittūṫ.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dr̄ q aliquis locus pōt dici naturalis dupliciter. Uno mō q: est gñatiuus τ cōseruatiuus locati. τ hoc mō locus aque est locus naturalis ipsi⁹ aque. Alio mō dicitur locus naturalis alicui corpi. q: in tali loco reperiūtur cause sufficientes ad gñatōēʒ talis rei. τ hoc modo regio aeris est loc⁹ naturalis pluuie. Ad secundā dr̄ q impssiones ignite gñanṫ per accidēs in media regione aeris. ſʒ pluuia ibi gñatur de per se. nihil aūt phibet vnū τ eundē locum esse generatiuū oppositorū. s. vnius de per se: τ alterius de per accidens. Sequitur in textu. Ex eo aūt q de die euaporat.

Queritur quartodecimo vtrum ros τ pluuia similiter generentur. τ similiter de niue τ pluuia.

Arguiṫ primo q ros τ pluuia nō similiter generenṫ. q: materia roris est subtilior q̄ materia pluuie. τ ros gñatur in infima regiōe aeris τ pluuia in media ergo nō similiter diuidūtur nec gñanṫ. similiter niuis gñatur in media τ pruina in infima. ergo non similiter generantur. In oppositum est philosophus.

Sciendū est primo q ros sic generaṫ.

q: p calorē solis de die a corpib⁹ humidis eleuaṫ vapor subtilis ad ifimā regionē aeris. q̄ vapor frigiditate noctꝭ tēpata adue

niente cõuertit in aquã descẽdẽtẽ ꝑ guttulas inherẽtes herbis ⁊ foliis arboꝝ. Unde vapor roris hꝫ humidũ subtile ꝑmixtũ cũ subtili sicco terrestri nec hꝫ calidũ multũ: ſ; tẽperatũ. ideo accedẽte calore extrinseco eleuat illud humidũ subtile cũ subtili terrestri ꝑ frigiditatẽ noctis simul ingrossatur ⁊ ↄuertit in aquã descendentẽ sup herbas ⁊ folia arborũ. et ita nõ prius cõuertitur in nubes q̃ conuertatur in aquã. sed simul ingrossat et in aquã cõuertit. ⁊ ita ros non habet nubẽ ꝑuiã quẽadmodũ pluuia. illud aũt siccũ terrestre cõmixtũ humido subtili ẽ q̃nq; viscosuꝫ ad modũ mellis. et ob hoc sole radiante super ipm euaporatur humidũ et diminuitur siccũ ad modũ farine supra folia arborũ ⁊ herbas. et qñ materia ẽ sic disposita vocat mãna. et q̃nq; inducit sterilitatem in fructib⁹. et quãdoq; etiã oues pascentes tales moriunt ex fluxu ventris. Ex precedentibus pꝫ in quo cõueniũt ⁊ in quo differũt ros et pluuia. Cõueniũt enĩ in hoc ꝙ generant ex vapore cõuerso in aquã descẽdẽtem per guttulas. Differũt tñ primo. q: ros generatur ex subtiliori et clariori vapore et minus habẽte de calido. iõ min⁹ alte eleuatur. ⁊ debili frigiditate põt in aquã cõuerti. Et ex hoc seq̃tur alia differentia. q: ros gñatur in infima regione aeris ⁊ pluuia in media regione aeris. Differũt tertio. q: ros nõ habet nubẽ preuiam: sicut pluuia.

Sciendũ est secundo ꝙ pruina sic gñatur. nã de die ꝑ calorẽ solis et aliorũ astroꝝ a corporibus humidis eleuat vapor subtilis hñs debilẽ calorẽ ad infimã regionẽ aeris. q̃ vapor adueniẽte frigiditate noctis simul ingrossat ⁊ congelatur descẽdẽs et adherens herbis et pilis animaliũ. Ex quo pꝫ ꝙ in aliquo ↄueniũt. ⁊ in aliquo differũt ros et pruina. Cõueniũt enĩ in hoc ꝙ generantur ex vapore subtili habẽtem debilem calorem. Ex quo sequitur alia cõueniẽtia scꝫ ꝙ generant tẽpore sereno. q: magni venti segregarent illã materiã subtilẽ ⁊ nõ permitterẽt eã consistere. Tertio cõueniunt. quia ambo generant in infima regione aeris. et hic est ꝙ in mõtibus altis nõ inuenitur ros nec pruina. Sed differunt. q: vapor ex quo generat pruina simul cõuertitur in aquam ⁊ simul cõgelat: ita ꝙ cõgelatio precedit motũ partiũ aque in vnã guttam aque. sed vapor roris in aquã conuertitur ⁊ non cõgelatur. Secũdo differunt. q: ros generatur in tempore temperato: vt in vere et autũpno et in locis temperatis. Sꝫ pruina generatur in locis frigidis et tẽpore frigido. Tertio differũt. q: ros per se generatur flante vento australi. et ꝑ accidens sicut per antiparistasim flante vento boreali. Et pruina ꝑ se gñatur flante vẽto boreali. et per accidẽs flãte vento australi. Verũ est tñ ꝙ in Ponto hoc ẽ in illa regiõe gñat ros flante vento boreali propter calorem illius loci. ⁊ generatur pruina flante australi propter antiparistasim.

Sciendũ est tertio. ꝙ nix sic generatur. nam de die per calorem solis eleuatur vapor calidus vsq; ad mediã regionem aeris. qui ꝓpter magnã frigiditatẽ cõuertitur in nubẽ. et nubes in niuem descendẽtẽ per partes: ita ꝙ anteq̃ partes nubis cõuertant in aquã cõuertuntur in niuẽ. q̃a motus cõgelationis illarũ partiũ preuenit motũ multarũ guttularũ in vnã guttam. ⁊ q̃n nix congelatur ab excellenti frigido noctis cũ non sit ex materia viscosa cadit ꝑ minimas ꝑtes. sed quando generatur a frigido nõ nimis excessiuo et materia est viscosa: tunc cadit per magnas partes seu pecias. Ex quibus patet qualiter differt nix a pruina. nam pruina et nix generant in diuersis locis: vt dictũ est. ⁊ nix gñatur ex grossiori materia q̃ pruina. et hꝫ nubes preuiã nix q̃ non habet pruina. Sꝫ in hoc cõueniũt ꝙ vtraq; impressio generatur per cõgelationem.

Ex precedẽtib⁹ pꝫ conclusio responsalis scꝫ ꝙ i aliq̃ ↄueniũt gñatio roris ⁊ pluuie ⁊ i aliq̃ differt. Et similiter dr̃ de rore ⁊ pruina.

Dubitatur primo de accidentibus roris. Dicẽdũ est ꝙ primũ est ꝙ ros gñatur in locis ꝙ. Aliud accidẽs est ꝙ ros cõmuniter ẽ multũ dulcis ⁊ plures tpe gñationis roris inueniũtur mãna. ratio cui⁹ dicta ẽ añ. Aliud accidẽs est ꝙ blada in rore collecta cito putrescũt. q: ros hꝫ materiã viscosam ⁊ calidã. et calidũ agens in humidum est cã putrefactiõis. Aliud ꝙ oues comedentes blada rorida vł herbas roridas qñq; moriuntur. ⁊ hoc propter viscositatem materie.

Dubitatur secūdo de accidenti
bus niuis. Rñdetur ꝙ primū est ꝙ nix ē
alba. cui⁹ causa est vehemens frigiditas.
nam frigidū agens in humidū est causa al
bedinis. et nubes ex qua generatꝛ nix appa
ret albior ꝙ̄ ex q̄ gñatꝛ pluuia. Aliud accñs
ē ꝙ nix qnq3 cadit per paruas penas ꝛ qñ
q3 magnas. cui⁹ causa dicta est ante. Ter
tiū accidēs est ꝙ nix auget frumēta. q2 ꝑ su
am frigiditatē claud' poros terre et calefa
cit terrā. Est etiā alia causa. q2 nix est ex ma
teria pingui et viscosa. Quartū accidēs
est ꝙ nix ꝑpetuo saluatur in mōtibus altis
ꝓpter defectū caloris liq̄facientis niuē.

Dubitatur tertio de accidenti
bus pruine. Rñdetꝛ ꝙ primū est ꝙ pruina
gñatur de nocte ꝛ maxie in aurora ꝛ tpe fri
gido ꝛ loc' frigidis. q2 req̄rit ꝯgelatōez. Ali
ud ē ꝙ pruina cōiter ē fetida eo ꝙ fit ex mi
xtione exalatōis calide cū vapore hūido.
Aliud ē ꝙ aliqñ materia pruine ascēd. ꝛ sur
sū ꝛ ꝯuertitꝛ i nubē: ꝛ tūc ē signū future plu
uie. aliqñ descēdit absq3 ꝙ couertatꝛ in nu
bē: ꝛ tūc signū ē serenitatꝫ aeris. De acci
dētib⁹ aūt pluuie dictū est pri⁹. Ad rōes
d2 ꝙ bñ ꝓbauit ꝙ nō eodē mō generatꝛ ros
et pluuia. ꝛ silr nix ꝛ pruina. qđ ꝯcessū est.
Et hec de questione. Seq̄tur in textu.
Grandines aūt fiūt vere ꝛ autūpno. maxie

Queritur quartodecimo vtrū
grando magis generatꝛ in vere ꝛ autūpno
ꝙ̄ in estate ꝛ hyeme. Arguitur ꝙ non. q2
grando generatꝛ per ꝯgelationē ad quā req̄
ritur frigiditas magna. cū ergo in hyeme
sit maior frigiditas ꝙ̄ in alio tēpore. sequitꝛ
ꝙ frequētius generatꝛ in hyeme ꝙ̄ in alio tē
pore. Secūdo arguitꝛ grando cōgelatur
a calido per antiparistasim in infima regio
ne aeris. cū ergo infima regio aeris in esta
te sit calidior ꝙ̄ in alio tempore. seq̄tur ꝙ in
estate magis generatꝛ grando ꝙ̄ in alio tpe.
Ad oppositū est phūs in vltimo capitu
lo huius tractatus.

Pro mīsione sciēdū est primo
ꝙ anaxagoras voluit gñari grādinē ꝑ pro
pulsū nubis in l' fētio. ē locū scʒ in mediā
regionē aeris. q̄ cū est multū frigida ꝓpter
defectū caloris cōuertit nubes in aquam. et
ꝓpter magnā frigiditatē loci cōgelatꝛ. ꝛ iō
etiā magis generatꝛ grādo in regionib⁹ ca
lidis. q2 tūc calidū infime regionis aeris fa
cit nubē magis eleuari ꝛ magis ꝓpellitur.
Sʒ phūs istā opinionē reprobat. q2 tūc
in altis mōtib⁹ deberēt fieri grādines quē
admodū niues qđ tñ nullibi reptū est.

Sciendū est secūdo ꝙ multoti
ens vise sunt nubes eleuate cū mīsto sono ꝛ
terribili. ꝛ mīstotiēs sine sono satis ꝓpe ter
rā. q̄bus visis statim post magna ꝛ mīsta fa
cta ē grādo et oblōga ꝛ rotūda. ꝛ h̄ ē. quia
grādo gñatꝛ ꝓpe terrā. vñ si multū distātet a
terra generetꝛ grādo ꝓpter rotūde figure et
nō angularis. q2 anguli ꝓpter magnū mo
tū ꝛ cōstrictionē liquefiūt ꝛ frāgūtur. Ad
videndū ergo q̄liter gñatꝛ grādo dicit phūs
ꝙ vnū ꝯtrariū est alteri⁹ fortificatiuū per anti
paristasim. ergo sic fit grādo. nā ꝑ calorē so
lis et alioꝝ astroꝝ a corporib⁹ hūidis cale
factis eleuatꝛ vapor calid⁹ ꝛ hūid⁹ vsq3 ad
mediā regionē aeris. vbi ꝓpter frigiditatē
loci ꝯuertitꝛ in nubē. ꝛ nubes in aquā descē
dentē per guttulas frigidas. q̄ guttule de
scendēdo ꝑ infimā regionē calidā ꝑ antipa
ristasim ꝯgelātur. ꝛ q̄to ꝯgelatio fit distan
tius a terra tāto ē magis rotūde figure. ꝫ q̄to
fit ꝓpe terrā sunt minus rotūde ꝛ sunt qua
si triāgulares. Et ad frigiditatē ꝯgelatiōis
ꝑ antiparistasim huiꝰ guttaꝝ multū ꝯfert
calefactio vaporis ex quo gñate sūt ille gut
te. q2 qñ aliq̄d calefit rarefit. ꝛ iō qñ iuxta
ipm ponitur frigidū pōt ipm magis penetra
re ad intra. et citius et fortius infrigidare.
Et ita ille gutte ex quib⁹ fit grādo sūt mul
tū frigide. q2 gñantur ex vapore calido per
antiparistasim. Vñ piscatores circa pontū
idest circa illā regionē calefaciūt aquā: vt
postea forti⁹ ꝛ citi⁹ ꝯgeletur. q̄ ꝯgelata v
tūtur loco plūbi suspendētes eam ad retia
vt possint ad fundū aque descendere.

Cōclusio respōsiua grando cō
uenientius generatur in vere ꝛ autumpno
ꝙ̄ in estate aut hyeme. Patʒ. q2 in vere ꝛ au
tūno reperiuntꝛ cause cōuenientiores gñatio
ni grādinis ꝙ̄ in aliis tpib⁹. nā in vere ꝛ au
tūpno viget sufficiēs caliditas ad euapo
randū. ꝛ in illis tpib⁹ corpa inferiora sunt
satis hūida vt possint euaporari. ꝛ in illis
temporib⁹ infima regio aeris est sufficiēter
calida et sicca ad causandū frigiditatē et

congelationē per antiparistesim: sed in esta te corpora inferiora sunt nimis calida et sicca. ideo min⁹ possunt euaporari. et infima regio aeris ē nimis calida ad faciendū antiparistesim. et in hyeme corpora inferiora sūt nimis frigida et hūida. et calor est nimis debilis ad euaporādū. et infima regio ē nimis frigida. Ex precedētib⁹ p₃ q̄ grando cōuertitur in aquā anteq̄ cōgelet̄ in ifima regione aeris. et p hoc satis p₃ differētia grādinis a niue et alijs impssionib⁹ humidis.

Dubitatur primo de accidentibus grādinis. Rn̄det̄ q̄ h₃ plura accidētia. Quoꝝ primū ē q̄ grādo apparet p globos ꝯgelatos duros ad modū cristalli. Et si amplius ꝯgelarent̄ illi globi ex ipsis posset fieri cristallus. Secūdū accidēs est q̄ grādo cōiter mortificat vegetabilia ppter sui frigiditatē. frigiditas em̄ est q̄litas mortificatiua. Tertiū accidēs est q̄ quādoq̄ tempore generationis grandinis audiunt̄ magni soni et terribiles. et hoc ꝯtingit. q̄a in nube grandinosa includūtur exalatiōes que petentes exitū mouentur per nubē et frangunt ipam. et in illo fractu causant sonos. Uel etiā causant̄ illi soni p diuisionē aeris factā per grādinē. Quartū accidēs est q̄ aliq̄n cū grādine cadit pluuia. et hoc contingit quando est parua antiparistesis. et tunc non omnes gutte congelantur. Uel etiā contingit propter cōgelationē caloris ipsius infime regionis aeris liquefacientis grandinem in toto vel in parte. Quintū accidēs est q̄ grando quādoq̄ est triangularis figure. Quod ꝯtingit quando cōgelatur propter terram. quādoq̄ est rotūde figure qn̄ remote a terra cōgelat̄. et hui⁹ cā dicta est prius. Et aliq̄n in grandine apparēt imagines diuersoꝝ aīalium. Et aliqui volunt hoc resoluere in virtutē celestē tunc vigētē. videtur tamen esse per accidens ex parte materie ꝯgelate. Et sic p₃ in toto isto tractatu de generatōe impssionū hūidarum et differētiā earūdē. Quarū impressionum aquosarū sufficientia sic pōt haberi. Nam ōis impssio hūida generatur ex vapore calido et hūido humiditate aquea. aut ergo generatur in infima regiōe aeris et ppe terrā aut in media. Si in infima hoc est dupliciter. aut generatur sine ꝯgelatōe et sic ē ros. aut p ꝯgelationē: et hoc est dupliciter. quia vel simul inspissatur et ꝯgelatur et sic ē pruina. aut prius spissat̄ et cōuertitur in aquā q̄ cōgelet̄. et sic si ista spissatio fiat hic inferi⁹. tūc nō est impssio: s̄ dicitur glacies. si vero spissetur et conuertat̄ in aquā in media regione aeris et in infima cōgelet̄ p antiparistesim sic ē grādo. Si vero impssio hūida gn̄etur in media regione aeris hoc est dupliciter. q̄a vel cōgelatur et sic est nix. vel nō ꝯgelatur et sic est pluuia. Rationes soluūtur ex dictis.

Sequitur in textu. De ventis autem et omnibus spiritibus.

Queritur decimoquinto vtrū aque fontiū et fluuioꝝ generētur in cōcauitatib⁹ terre ex aere circūcluso in ipis cōuerso in aquā. Et arguit̄ q̄ nō. q₂ in aqua pluuialis imbibitur terre et nō videt̄ vbi tanta multitudo aque puenīret nisi iterū egrederetur p fontes et fluuios. igit̄ fontes et fluuij gn̄ant̄ ex pluuia q̄ immiscet terre. Secūdo arguit̄. oē qd̄ recipitur et nō ē ibi naturalit̄ oportet q̄ veniat aliūde. s̄ aque fontium et fluuioꝝ infra terrā sunt nō naturalit̄. igitur aliū de et ab extra veniūt. et p ꝯn̄s fontiū ort⁹ et fluuioꝝ sunt aq̄ pluuiales recepte in ꝯcauitatib⁹ terre. In oppositū ē phs in pmo cap. vltimi tractat⁹ hui⁹ primi.

Pro responsione sciendū ē primo q̄ postq̄ aristoteles determinauit de impssionib⁹ aqueis que in inferiori loco gn̄ant̄ ex vapore humido. ꝯsequēter i vltimo isto tractatu agit de aq̄s fluuialib⁹ et fontib⁹ q̄ incipiūt infra terrā et gn̄antur ibidē ex aere īcluso in cōcauitatib⁹ terre cōuerso in aquā per frigiditatē terre.

Sciendū est secūdo q̄ quidam antiquorū dixerūt aquas puteales et fluuiales nihil aliud esse q̄ aq̄s pluuiales receptas et cōseruatas in quibusdā ventribus et receptaculis existētibus infra terrā. ex q̄bus oriūtur et fluūt hmōi fluuij. Et hoc pbant duplici signo. Primū est q̄ fontes et fluuij sunt maiores in hyeme q̄ in estate.

Aliud signū ē quidā fontes et fluuij sūt perpetui. sc₃ qui habent magna receptacula et sufficientia retinere aquā pluuialē ad ministrandū aquā per totā estatē vsq̄ ad hyemem sequentem. Alij vero non sunt perpetui qui scilicet non habent sufficiētia receptacula nec satis magna. Sed ꝯtra ils

Istã opinionem arguit sic Seneca in libro de aialibus q̃stionibus. Primo. q2 diligẽs fos-sor vinearũ reperit aquã pluuialẽ nõ descen-dere in profundũ vltra decẽ pedes: ꝛ tamen ꝓfundius multo reperiuntur infra terraꝫ ri-uaria fontiũ ꝛ fluuioꝝ. Secũdo. q2 vide-mus fontes ꝛ fluuios magnos sub magnis lapidibus ꝛ rupibus per quos nõ posset aq̃ pluuialis descendere. vnde in cacuminibus montiũ reperiũtur fontes: ꝛ etiã in rupibus existentibus in mari. Restat aũt ꝙ ibi ñ pos-sit aq̃ pluuialis ascẽdere. Cõtra hec etiaꝫ arguit phs. q2 multitudo fõtiũ ꝛ fluminũ de-currentiũ per totũ annũ est maior tota terra ergo in terra nõ põt esse sufficiẽs receptacu-lũ ad recipiendum tantã aque multitudinẽ sicut etiã multitudo aque pluuialis descen-dẽns de nubibus per totũ annũ est maior ꝙ̃ ipe locus nubiũ. ideo locus nubiũ nõ suffi-ceret ad retinendũ totam aque multitudinẽ nisi cõtinue materia pluuie ad locũ illũ con-tinue eleuaretur ꝛ ꝯuerteret in pluuiã. Vñ sicut ex multis vaporibus de inferioribꝰ lo-cis sursum eleuans gñatur nubes: ex qua ꝑ magnã frigiditatẽ iterũ gñantur gutte guttu-le que in vnũ ꝯfluẽtes faciunt vnã magnaꝫ multitudinẽ aque fontalis. similr videt ratiõa-biliter posse dici ꝙ ex aere existente infra ter-rã ingrossato per frigiditatem loci gñantur guttule aque in multis ꝛ diuersis locis q̃ in vnũ infimum locũ cõfluentes causant ori-ginem alicuꝰ fontis vel fluuij. Et hoc ẽ ra-tionabilius ꝙ̃ dicere ꝙ fontes ꝛ fluuij gene-rent ex aqua depluta ꝛ imbibita terre. Ex q̃ apparet modus gñatiõis fontiũ ꝛ fluuioꝝ. nã in visceribus terre includit aer q̃ propter frigiditatẽ latens terre inspissat ꝛ ꝯuertitur in guttulas. q̃ per poros terre descendũt ad vnũ locũ in quo cõiungũtur a quo origina-tur fons ꝛ fluuiꝰ. Et hunc modũ gñationis fontiũ ꝛ fluuioꝝ declarat phs ꝑ signa duo. Primũ est de fossoribꝰ terre ad faciendũ pu-teos q̃ nõ reperiũt aquã in vno ventre ꝛ re-ceptaculo. Sed vident eaꝫ per diuersos po-ros terre descendere guttatim ac si terra su-daret. Secũdũ signũ est. nã ex magnis mõ-tibus oriunt magni fluuij sicut declaratur i textu per multa exempla: nominando maxi-mos mõtes qui sunt in asia. Africa: ꝛ Euro-pa. ꝛ nominat magnos ꝛ maximos fluuios orientes ex illis montibꝰ: quorum montiuꝫ ꝛ fluuioꝝ nomina patent in textu. Similit in locis vicinis magnis mõtibus oriuntur multi fontes. sꝫ in locis planis ꝛ campestri-bus pauci fontes sũt ꝛ fluuij. ꝛ si qui ibi sint sunt parui. Qꝫ aũt ex magnis montibus ꝛ rupibus nascãtur illi fluuij nõ est propt ali-ud: nisi q2 sũt multum spongiosi: ꝛ in illis multus aer includitur ex quo magne aque possunt generari. Et si queratur quomo-do infra terram gñantur tales porositates ꝛ cõcauitates: Respondetur ꝙ hoc est ꝑ ca-lorem solis ꝛ alioꝝ astroꝝ. ꝛ etiam per in-fluentias exalantes infra terram humidũ ꝛ propellentes frigidũ. ꝛ ita ibi generãtur illi spiritus qui habent eleuare terrã ꝛ genera-re montes ꝛ cõcauitates in terra.

Ex quibus oibus patet conclusio responsiua ad questitũ. Aque fontium et fluuioꝝ generant infra terrã per conuersio-nem aeris in pluuiam: vt dictũ est. Et licet non generentur ex aquis pluuialibus recep-tis in visceribus terre. cõcedendũ est tamẽ ꝙ aque pluuiales bene faciunt ad augmen-tationẽ aquaꝝ fontium: sed non sufficiũt ad causandum eas.

Ad ratiões ante oppositum.

Ad primam dicitur ꝙ vna pars aq̃ plu-uialis euaporatur per calorẽ solis ꝛ sursum ascendit: ꝛ alia corrumpitur per siccitatem terre ꝛ in naturaꝫ terre conuertit. alia vero potest cõuerti in aerem per quandã calefacti-onem. Alia pars vero bene facit ad augmẽ-tationẽ fontiũ ꝛ fluuioꝝ. Ad secundã dici-tur ꝙ aqua infra terram aliunde venit quã-tum ad materiaꝫ ex qua generatur. q2 aer ex quo gñatur aqua pluuialis ꝛ fontalis aliũ-de venit. sꝫ causa effectiua ꝛ proxima est frigi-ditas terre que non venit aliunde. Seq-tur in textu. Nõ semp aũt eadẽ loca terre.

Queritur sedecimo vtruꝫ vbi ẽ nunc mare prius aliquãdo fuerit aut poste-rius erit terra arida. Arguit ꝙ non. qa nullum elementũ naturaliter exit locum suũ sed mare nunc est in suo loco naturali. igitur ꝛc̃. Secũdo arguitur. si sic sequeretur ꝙ per naturam posset fieri vniuersale diluuiũ. Patet consequẽtia. qa si vna regio terre pos-set mutari naturaliter de arido in humidũ. videt etiam ꝙ tota possit permutari. igitur

tr. In oppositū est philosophus in vltimo capitulo huius vltimi tractat' primi libri.

Pro responsione sciendū est primo q postq phs determinauit de generatione fontiū et fluuio℞. consequenter determinat de duratione et permanentia eo℞.

Pro quo sciendū est secūdo q nō sunt semper eadē loca terre aquosa et arida. s3 mutant scđz gñationē fluuio℞ et effect' eo℞dē. quia mare constituit p igressū et decursū fluuio℞ adinuicē. ideo nō semp mare est in eadem parte: sed vbi nunc est mare erit terra arida: et ecōtra.

Pro quo sciendū est tertio q sicut se habent corpora animaliū et plantarū quo ad generationem: statum et decrementū quo ad ipm celū quod per motum suū i vno tempore adducit agens et solem: et in alio tēpore abducit ipm. ita etiam se habet terra q̄ ad senectutem. i. ad aridam fieri. et iuuentutem. i. aquosam fieri ad ipm celū: quod pro aliquo tempore adducit aliquos planetas scđm determinatū cursum adinuicem sup aliquam partem terre quam per virtutem suā desiccant. et in alio tēpore abducit ipos planetas et dissoluit illam coniunctionem planetarum et adducit aliam influentiam humefactiuā et viuificatiuam. et ita cū non vigeat eadem influentia celestis semper supra eandem portionem terre. ideo terra variatur de arido in aquosum. et ecōtra. et illa pars terre que est nunc habitabilis postea erit inhabitabilis. Et si obijciatur q: nulla ē memoria q vbi nos nunc habitamus aliquando mare fuerit. Rñdetur q talis transmutatio est per successionem longi temporis excedentem vitam omniū gentiū genitarum in vna regione. ideo corruptio omniū gentiū vni' regionis fit anteq possit peruenire memoria de primo habitantibus in illa regiōe ad posterius habitantes. Et ad hoc multū iuuat q aliqn in bellis cadunt gentes vnius regionis. et aliquando pestilentias. aliquando etiam propter sterilitatem in vna regiōe omnes habitantes relinquūt eam. Quia ergo talis transmutatio maris in terram siccā et ecōtra non fit nisi in longo tempore. non ē mirū si talis transmutatio non lateat. Videmus etiam q in quolibet tempore hyemali viget influentia humefactiua que facit ad generādum et augendū hic inferius aquas adeo vt durent per magnas partes anni. ideo etiā non est incōueniens si in longo tempore generentur aque i aliqua parte terre ibi permanentes per longa tempora. Ideo philosophus impugnat fatuitatem aliquorū volentium q non possint fieri tales transmutationes: nisi per generationem nouam totius vniuersi. Nam tales mutationes in ordine ad totū tempus sunt quasi momentā: ergo nō est verisimile propter hoc totū vniuersū generari. moles enī terre nihil est in ordine ad celum. ergo non oportet propter transmutationē factam in vna parte terre totum celum transmutari.

Quibus premissis ponit conclusio responsiua ad quesitū. Ubi nūc ē mare qnq fuit terra arida et etiam erit terra arida: et ecōtra. Probatur. quia ex fluuijs et fontibus generatur mare. sed illi scđm naturā possunt generari et deficere in vna parte terre. ergo etiam mare poterit in vna et eadē parte terre pluries permutari. Minor probatur. q: fontes et fluuij generantur in vna parte terre in virtute alicuius influentie quod nō facerent ipa non vigente super illam partē terre. cū ergo celum cōtinue moueatur et pluribus motibus: sequitur q talis influentia nō semper respiciet illam partem terre: sed pōt super eam pluries abduci. Hanc cōclusiōez cōsequenter declarat phūs per multa exempla. sicut de terra egiptio℞ q̄ aliquādo fuit tota cooperta aquis et postmodū facta ē sicca habitabilis. Sicut etiam de regione assirio℞ que per longa tempora fuit sterilis et inhabitabilis et postmodū insterilis et habitabilis. Sed econtra regio miceno℞ erat pri' fertilis et honorabilior habebat. s3 postmodū facta est sterilis. et sic cōsequenter.

Dubitatur an possibile sit montes in vna parte corrumpi: et iterū generari: et iterū pduci. Rñdet q sic. q̄uis enī ad gñationem montiū coadiuuant aque pluuiales deprimentes terrā in qua fluūt et etiā deportantes terre sterilitates ad vnum locum. q̄uis etiam adiuuāt ad gñationē montium exalatiōes calide incluse infra terrā petētes exitū et eleuātes terrā. pp̄ter quas etiā aliqn fit terremotus. tū ista nō faciūt ad gñatiōez magno℞ montiū. s3 gñant mōtes alti per h

q͂ sup vnā partē viget influentia celestis desiccatiua ⁊ calefactiua. ⁊ ita illa pars terre calefit ⁊ leuificat. q̄tū capit ꝺ forma leuis tm̄ capit de loco sursū. Et q: nō semꝑ viget talis influentia in eadē pte terre. ꝭ postea pōt vigere opposita. iō ꝯtingit altū montē genitū in vna parte terre deprimi ⁊ alterā ptē construi. Sed bene verū est q͂ ista nō fiūt i pruo tpe nec sepe. q: nō fiūt sepe ꝯiūctiōes taliū planetaꝝ ex quibus causant tales influētie. nec postq͂ puenerūt tales planete ad talē ꝯiunctionē statim separant a tali ꝯiūctione. Et p h̄ ptꝫ rn̄sio ad dubiū: ⁊ p ꝯn̄s ad q̄situ.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicitur q͂ nullū elemētū ꝭm se totū corrūpitur nec erit locū suū ꝓprium: sed tn̄ partes generantur ⁊ corrumpūtur. Ad secundā negetur ꝯsequentia. q: nō est possibile per naturā vnā influētiā humefactiuā habere dominiū super totā terram. Et hec de primo libro methauroꝝ.

Sequit secūdus liber.

De mari autē et que natura ipsius. ⁊c.

Jrca initiū secūdi libri methauroꝝ q̄ritur primo vtrū terra debeat esse totaliter coopta aq̄s. Arguit q͂ sic. Elemētū inferi⁹ naturalitē locat in ꝯcauo superioris elemēti. cū ergo elemēta sint naturaliter sperice figure sequitur q͂ aq̄ vndiq̄q͂ debeȝ circūdare terrā. Jn oppositū est. p in textu.

Pro responsione sciendū est primo, q͂ postq͂ ph̄s determinauit i primo libro de impressionibus ignitis ⁊ aquosis. ꝯn̄ter in isto determinat de natura maris. ꝺ fluxu ⁊ refluxu. ⁊ de causa salsedinis ei⁹. ⁊ de terremotu ⁊ speciebus eius. de vētis. tonitruo: ⁊ etiā coruscatiōe. de fulminibus ⁊ tiphonibus. Et hec est materia huius libri.

Sciēdū est secūdo q͂ de generatiōe maris fuerūt tres opiniōes. Prima fuit Homeri: Orphei: ⁊ Hesiodi: dicentiū mare habere fontes: qui sunt ꝓpria pricipia ⁊ origenes ipius. ita q͂ gn̄atio maris fit ex ꝓprijs aq̄s ⁊ fontib⁹ existentib⁹ infra terrā, ⁊ nō fit nec augeť ex aliq̄bus aq̄s extrīsecis. Et opinabanť ꝯn̄r q͂ terra ⁊ mare q̄ꝺ est in ipa est maior pars vniuersi ⁊ circa ipam tanq͂ nobiliorem ⁊ principaliorē ꝯsistunt alia elemēta. ⁊ etiam circa ipam moueť celū. Alia fuit opinio aliquoꝝ dicentiū terrā fuisse olim aquis coopertam. sed postmodū per caloreȝ solis ⁊ alioꝝ astroꝝ paulatim fuisse desiccatam pro parte. ⁊ illud quod est adhuc humefactū dicūt mare. Tertia fuit opinio quorūdam dicentiū q͂ terra fuit multū calefacta p calorem solis ⁊ alioꝝ astroꝝ in tātū q͂ sudauit totam aquā marinā. ita q͂ mare ꝭm eos nō est nisi sudor terre. Et hm̄oi signum dicebant esse salsedinē. q: omis sudor salsus ē propter adustionē. De duab⁹ vltimis opinionibus tractabiť posterius. Primā opiniōeȝ improbat philosophus i primo capitulo huius libri. Pro cuius improbatiōe ponit vnā diuisionē q͂ aquaꝝ existentiū supra terram: q̄dam sunt fluxibiles: sicut sunt aque fluuiales ⁊ fontales quedam vero sunt stātes: vt paludes ⁊ stagna. oēs eīn aque fluxibiles fluūt a fontib⁹ mediate vel immediate. naȝ fontes nō generanť ex aqua in ventre terre iclusa sicut in vase: vt prius dictū est. sed ex aq̄ gn̄ata ꝭm partes modicas in locis cauernosis ⁊ frigidis ꝯfluētes ad vnū locū inferiorē. Et haꝝ aquaꝝ fluxibiliū q̄rū principiū ē fons: q̄dam fluūt spontanee ad vnū locū. q̄a aq̄ naturaliter tendit ad inferiorē locū. aliq̄ aūt indigent arte ad hoc q͂ fluāt in aliquem locum. Sed aq̄rū stantiū: q̄dam sūt collecte in vno loco siue motu. sicut paludes ⁊ stagna q̄ manent in vno loco propter concauitatē loci. Alie sūt stationarie per artē sicut sūt aque puteales: quarū principiū est fons. sed tamen factū est eis receptaculū p artem. Patet igiť q͂ omnes aq̄ quaꝝ principium est fons sūt fluxibiles naturaliter. nisi arte detineantur: vel aliquo ꝯcauo recipiantur propter paucitatē aque.

Cōclusio prima cōtra primam opinionē. Mare nō h͂ȝ fontes intra ipm existentes tanq͂ principia ei⁹. Patet q: oēs aq̄ fontales sūt fluxibiles nisi detineanť arte vł ꝯcauitate loci. sed mare nō fluit extra suū locū propriū. ergo ei⁹ pricipiū nō sunt fontes Nec valet si obijciatur q͂ sūt aliq̄ aque fontales q̄ sunt stationales. hoc eīn est propť paucitatem aq̄. non eīn videm⁹ tantam aquam

fontale stationaris q̄ta est aqua maris. Se cūdo sic. aque m mne: q̄dam non sūt sibi in uicem coniūcte fm aliquā sui partez: aut sal tem fm modicam: sicut mare rubrū parū cōiungit cū mari occeano. τ tamen in circuitu eoꝝ nō apparent fontes ex q̄bus generant aliq̄ maria. ergo non est rationabile dicere maria generari τ fluere ex fontib⁹ intrinsec̄. Etsi obijciat contra rōez conclusiōis. q: videm⁹ mare nostrū flŭere τ refluere. Ad h̄ dicit q̄ cū talis flux⁹ est ab extra τ nō ab intra. modo aque quaꝝ principiū est fons naturaliter sunt fluxibiles: nisi detineant. Un aduertendū est q̄ mare dicit tripliciter fluere. Uno modo ab aq̄lone versus meridiem. τ ibi nō est refluxus. Cui⁹ cā est. q: sub polis viget magna frigiditas propter distantiam solis. τ ideo ibidem generant aq̄ per cōuersionē aeris in aquā. ß sol versus meridiē ꝑpter suū calorē cōsumit aquā. τ cū aq̄ naturaliter fluat ad locū decliuiorē: sequit q̄ mare cōtinue habet fluere ad meridie τ non refluere. Alio mō dicit mare fluere ꝑ vētos facientes inundationem in mari. Tertio mō dicitur mare fluere τ refluere bis in die naturali. τ causa huius fluxus τ refluxus ē cā motus lune. τ de isto fluxu τ refluxu maris posterius videbitur. Primus fluxus maris est naturalis fm naturā ꝓpriā. τ secūd⁹ violentus. τ tertius est supernaturalis τ fm naturam cōmunem.

Cōclusio rēspōsiua.

Terra non debet esse totaliter aquis cooperta stante rerum generatione. Locus eñ generatiōis viuentiū est vbi se tangūt tria elementa: vt habetur secūdo de gn̄atione. sed semꝑ sit gn̄atio in mundo. ergo opoꝛtet q̄ alicubi se tangant elementa. τ per cōsequens opoꝛtet terram esse discoopertā aquis propter salutez viuentiū. τ vitā aiantiū tuendā.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primā dr̄ q̄ si elemēta eent locata fm suas positiones naturales quodlibz elemētoꝝ totā terrā orbiculariť circūdaret. ß ꝓpť salutē viuentiū tuendā in aliq̄ pte ť resiccitas resilit aque. ⁊ illa ps manet discoopta. τ hoc est a natura vniuersali intētū. Sequ tur in textu. De gn̄atōe aūt ei⁹ si factū est.

Queritur secūdo vtruz mare in suo loco naturali sit generabile τ coꝛruptibile.

Arguitur primo q̄ mare non sit in suo loco naturali. q: omne coꝛpus naturale q̄escit in suo loco naturali. sed aqua maris cōtinue fluit τ refluit. ergo ille locus nō est naturalis aque. Secundo arguit. quodlibz elementū in suo loco est purum. ß aqua maris in loco in quo est: est permixta exalationi sicce. ergo non ēst in suo loco naturali. Tertio arguit q̄ sit gn̄abile τ coꝛruptibile. cui⁹ pars est generabilis illud est generabile. sed partes maris continue generant τ coꝛrumpunt. ergo mare est generabile τ coꝛruptibile. Ad oppositū est philosophus in. 2. τ. 3. cap. huius tractatus.

Pro respōsiōe sciendū est prio

q̄ multi antiquoꝝ crediderūt q̄ mare sit pncipium aquarum. Dicitur enim mare quasi mater aquaꝝ retro euntiū. Et illi sic rōne ꝑsuadēt. nā sicut de quolibet alioꝝ elemētoꝝ reperit in aliquo loco determinato magna q̄titas locata que est pricipiū aliaꝝ partiuz existentiū in diuersis locis illius elemēti. ita rōabile est q̄ alicubi sit magne aque multitudo a qua deriuent alie aq̄. ß nullibi videt tanta multitudo aq̄ sicut est mare. ergo mare est pricipiū aquaꝝ fluuioꝝ τ fontiū. ideo illi qui posuerūt q̄ fluuij τ fontes fluunt ab ipso mare tanq̄ ex principio. ⁊ aqua ipsi⁹ maris salsa colat per terram per quā transit ad oꝛiginē fontium τ fluuioꝝ. τ efficitur dulcis τ potabilis. τ iterum illi fontes τ fluuij refluunt in mare. Contra hanc opinionē arguit philosophus. q: pncipiū debz esse purius τ simplicius sub principiato. cū ergo mare sit salsum τ quodāmodo mixtū: sequitur q̄ nō est pncipiū aquarū.

Sciendum est secūdo q̄ vt dicit

philosophus opinio quoꝛūdā fuit q̄ sol nutritur humido aqueo eleuato ab illis inferioꝛibus. ideo dicebāt solē q̄nq̄ ꝓcurri ad septētrionē. q̄nq̄ ad meridiē. q: altera ps non est sufficiens ei administrare alimentū. Isti imaginabant q̄ sol nō erat aliud q̄ ardoꝛ siue accensio vapoꝛis sursuz eleuati. τ sic dicebāt ipz mare eē coꝛruptibile. Sz ꝯtra hāc opinionē arguit p̄hs improbādo eā. q: si sic non solum de die in diem gn̄aret nouus sol. ymo continue alius τ alius generaret: sicut continue inflāmatio τ alia est alia exalatio accensa. Secunda ratio. Ignis cuapoꝛans

humidũ ab aqua nõ nutrit̃ ipo hũido.ꝙ ne ꝙ sol. Itẽ si ita essz silr deberẽt nutriri alia astra.nõ humidũ aqueũ si totuz resolueret̃ nõ sufficeret ad nutritionẽ tot ꝛ tãtoꝝ astrorũ. Uñ sol nõ nutritur ꝑ vapores eleuatos sursũ.imo ipsi vapores sursuz cõuertũtur in pluuiã.ꝛ iteꝝ descẽdũt deorsuz:vt dictũ est in primo libro.sol etiã est ingñabilis. ideo nõ nutritur ab hmõi vaporibus.

Sciendũ est tertio ꝙ scd̃m platonẽ mediũ mũdi est quedã magna multitudo aque que tartar⁹ vocatur. Ex quo omnes aque tã fluentes ꝙ̃ nõ fluentes ꝛ ipsuz mare tanꝙ̃ ꝑ quedã foramina ab ipo ꝓcedũt.ꝛ ponit modũ gñationis aque maris ex illo.q: aqua in illo tartaro nõ hꝫ sedem in qua maneat sicut supra terrã.sed ꝯtinue fluit hac vel illac.ergo in aliqb⁹ locis facit fluuios ꝛ in alijs stagna ꝛ in alijs facit maria. Dicit vlterius ꝙ aque exeuntes ab illo principio retinent saporem et alia accidentia ꝑticularia terre ꝑ quã transeũt. Dicit cõsequẽter ꝙ oẽs fluuij iterũ fluũt in ipm tartarum. Sed contra istam opinionẽ arguit phs.q: si sic sequeret̃ ꝙ fluuij in principio sui ortus deberẽt esse maiores ꝙ̃ in fine qđ tamen est falsum.q: q̃to magis accedũt ad mare tanto sunt maiores. Alias plures rationes ponit phũs in textu.

Sciendũ est vlterius ꝙ democritus posuit terrã primo fuisse aquis cooptam.sed in terra erat quedã magna vorago que primo obsorbuit magnã ꝑtẽ aque ꝛ fecit apparere mõtes. Et secũda vice obsorbuit alterã partẽ aque et fecit appere terraz planã et reliqt illã ꝑtẽ aque q̃ dr mare. Sed tertia vice obsorbebit totã terrã ꝛ sic relinq̃bit terra discoopta aq̃s. Sꝫ hec opinio est friuola. His ergo opinionib⁹ dimissis sit.

Cõclusio prima ille loc⁹ in quo est mare est locus naturalis aque inꝙ̃tũ aq̃ sed locus est maris per accidẽs. prima pars pꝫ.q: aq̃ naturaliter locat̃ in cõcauo aeris et cũ mare sit supra terrã in cõcauo aeris:sequit̃ ꝙ est in loco naturali aq̃. Secũda ps pꝫ.q: mare nõ dicit aquã puram: sꝫ hꝫ in se quasdã terrestreitates admixtas. ergo talis loc⁹ nõ est naturalis locus maris.q: hmõi terrestreitatũ ẽ loc⁹ terra. Ex cõclusiõe sequit̃ ꝙ oẽs aq̃ naturalr dñt fluere ad locũ maris.q: ibi ẽ locus naturalr aq̃. Nec ꝑpt̃ hoc mare auget̃ in immẽsuz. q: sol cõtinue eleuat subtile ꝛ postea qđ ẽ in mari. nec ꝓpter hͦ etiã ipm mare totũ euaporatur.q: illi vapores sursuz eleuati ꝑ cõuersiõẽ aeris in aquã iterũ descendũt ex aere in terrã ꝛ augent fluuios ingrediẽtes.

Conclusio secũda. mare scđz se totũ est ingenerabile ꝛ incorruptibile ꝙuis scd̃m suas partes sit gñabile et corruptibile. Prima pars pꝫ.q: mare est vna ps principalis vniuersi. sed vniuersum est ingñabile et incorruptibile. ergo et ptes ei⁹ principales erũt ingñabiles et incorruptibiles.

Secũda pars pꝫ.q: elemẽta ordinantur ad gñationẽ et corruptõez istoꝝ inferioꝝ. ergo oportet ꝙ sint gñabilia et corruptibilia scd̃m suas ptes. Ex istis duab⁹ ꝯclusionib⁹ pꝫ ꝙ mare existẽs in suo loco naturali inꝙ̃tũ est aqua totũ est ingenerabile. lꝫ scd̃m ptes sit generabile ꝛ corruptibile. et ꝑ hoc pꝫ responsio ad quesitũ.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã dr ꝙ elemẽta bñ mouẽtur in suis locis supra naturã:sicut ignis et aer mouentur circulariter et aqua fluit et refluit. Ad secũdã dr ꝙ elemẽtũ i suo loco naturali scd̃m suã naturã ꝓpriã et particularẽ est purũ.sed tamẽ propter generationẽ et cõseruationez istoꝝ inferioꝝ ex intentõe nature vniuersal est admixtũ alteri nature. Ad vltimã dicitur ꝙ elemẽta sunt corruptibilia nõ q: sunt cõposita ex cõtrarijs:sꝫ q: hñt cõtrariũ extrisecũ.et nõ est aliqđ agens naturale extrinsecũ qđ ea possit corrũpere et agere in totum elementũ.ideo elementa manẽt ingenerabilia scd̃m se tota.sꝫ patiũtur et corrumpuntur scd̃m suas partes.ergo ꝛc. Sequit̃ in textu. Querere aũt.

Queritur tertio vtruz mare debeat fluere ꝛ refluere. Ar̃ ꝙ nõ.q: hͦ cẽt vl ꝑ violẽtiã vl ꝑ naturã.nõ ꝑmũ:q: nõ videt̃ q̃ possꝫ totã multitudinẽ aq̃ violẽtare.nec secũdũ.q: natura determiata ẽ ad vnũ.mõ mare fluit ꝛ refluit ad oẽz differẽtiã positõis. Secũdo sic aq̃ sp fluit naturalr ad locũ decliuiorẽ.ꝗ si mare fluat seq̃t ꝙ ascẽdit i illo refluxu.ꝛ ita violẽte mare refluit qđ ẽ icõueniẽs Tertio sic si mare flueret ꝛ reflueret seq̃ret̃ ꝙ aq̃ stagnales ꝛ alie aq̃ dulces silr deberẽt

fluere ꝛ refluere. cōsequēna pꝫ. q: oēs aque sunt eiusdē speciei. Quarto sic. multa sūt maria: vt maria mediterranea q̄ nec fluūt nec refluunt. ergo nec alia maria. Quinto sic Si mare flueret ꝛ reflueret: hoc maxime eēt ſm cursum lune. ꝛ cū luna semꝑ moueat eq̄liter sequitur ꝙ cursus maris nō deberēt esse maiores in vno tp̄e ꝙ̄ in alio. Sexto sic. Luna respicit mare ꝑpēdiculariť. ergo mare semper debet fluere ꝛ nunꝙ̄ refluere. Ad oppositū est experientia. nam videmus aliq̄ maria bis in die naturali fluere ꝛ refluere.

Pro respōsiōe sciendū est primo ꝙ vt prius dicebatur mare tripliciť moueť. Uno mō ab aquilone versus meridiē. Alio modo per ventos faciētes inundatiōes maris. Tertio mō mouetur motu fluxus ꝛ refluxus quasi bis in die naturali. ꝛ de isto motu est presens questio.

Sciendū est secūdo ꝙ maria sūt in multiplici differentia. q: quoddā est magnū mare qd̄ d̄: oceanū mare. ꝛ ē itrāsineabile. Alia sunt maria mediterranea q̄ in aliq̄ sui parte cōiūgunť occeano. Et ſm descriptionē factā sub Julio cesare triginta sūt maria mediterranea in terra.

Tertio sciendū est ꝙ luna ꝑ influentiā specialē quā habet super humida habet ipā mouere rarefacere ꝛ cōdensare. sicut patet per experientiā. nam ossa aialiū in plenilunio sunt magis plena medullis ꝙ̄ in nouilunio: vel decremēto. Et aliq̄ aialia sūt pleniora sanguine in pleniluniō: vt conche: ꝛ ostree: in illo etiam sunt meliores.

Ex quo patꝫ cōclusio respōsiua ad quesitū. s. ꝙ luna per influentiam eius ꝛ lumen est causa fluxus ꝛ refluxꝰ maris. Pꝫ q: illud ē cā alicuiꝰ q̄ posito ponit. ꝛ remoto remouetur. ſ ſm cursū lune ponit fluxꝰ ꝛ refluxus mari. ģ luna ē cā eiꝰ. Pro quo ꝯs. desidū ē ꝙ qn̄ luna ascēdit sup orisontē vbi ē mare: tunc mare incipit fluere quousq3 venerit ad punctū meridiei. ſ qn̄ luna declinat a pūcto meridiei refluit quousq3 veniat ad pūctuꝫ occidentiſ. ꝛ qn̄ recedit a pūcto occidentiſ iterū fluit quousq3 veniat ad āgulū noctiſ q̄ opponiť pūcto meridiei. ſ. qn̄ declinat ab āgulo noctis iterꝫ refluit quousq3 veniat ad pūctū orientiſ. Et istoꝝ rō est. q: qn̄ luna respicit mare ſm radios ꝑpēdiculares tanto magis facit ebullire aquā maris. ꝛ ita qn̄ luna est in meridie facit aquā fluere. ꝛ qn̄ recedit a meridie ꝛ radii lune recedūt a ꝑpendiculari respectione: ꝛ tūc mare icipit refluere. Ex quo pꝫ ꝙ in duplo sunt plures fluxꝰ mariſ in mēse ꝙ̄ dies: demptis in duobꝰ diebus cum dimidio. Causa primi est. q: mare fluit bis in die. Cā secundi. q: mī recupat luna motu ꝓprio cōtra motum firmamenti.

Dubitať primo cū luna habeat maiorē virtutē supra mare qn̄ est in puncto meridiei ꝙ̄ qn̄ est in occidente vel oriēte q̄re astrologi magis aspiciūt in natiuitatibꝰ hominū ad stellas ascendētes sup ipm orisontē ꝙ̄ ad ipas existentes in puncto meridiei.

Dicendū est ꝙ causa est. q: stelle ascendētes diuiꝰ aspiciūt natū ꝙ̄ existentes in puncto meridiei. idō in effectibꝰ req̄rentibꝰ longū tp̄s ad eoꝝ fortitudinē magis debet haberi aspectus ad astra ascendentia ꝙ̄ ad ipa in puncto meridiei existentia.

Dubitatur secūdo an luna moueat aquā per lumen suum: aut ꝑ aliquā aliā influentiā distinctā a lumine. Diciť ꝙ ad h̄ cōfert lumen q: est calefactiuū ꝛ disgregatiuū aque maris. sed tamen cū hoc est quedaꝫ influentia specialis cū luna q̄ est spūalior lumie. ꝛ nō īpediť ꝑ obstacula. ꝑ quā influentiā luna hꝫ dominiū ad mouendū hūida.

Dubitatur tertio an fluxus ꝛ refluxus maris debeant eē maiores in vno tp̄e ꝙ̄ in alio. Rn̄deť ꝙ sic. est eñ maior ī plenilunio ꝛ cōiunctiōe ꝙ̄ in q̄rtis medijs: ꝛ etiā est maior ceteris paribꝰ qn̄ luna est ī suis domibus. ꝛ qn̄ cōiūgiť signis calidis ꝛ stellis calefactiuis. ita ꝙ sunt plura ꝯcurrentia vtuti lune. et ſm hoc maiores fiunt fluxus ꝛ refluxus. sūt etiā maiores in hyeme ꝛ vere ꝙ̄ i estate ꝛ autūno ꝓpter abundantiā fluuioꝝ ingrediētiū mare. ꝛ ꝓpter hoc qd̄ maior est resolutio maris in vaporibus.

Dubitať quarto quare est ꝙ aliqua maria solū fluūt semel in mēse: ꝛ alia nūꝙ̄ fluūt. Rn̄deť ꝙ hoc est propter diuersam ꝓportionē eoꝝ in grossitie ꝛ subtilitate. nā aliqd̄ est mare ita grossuꝫ ꝛ spissum ꝙ luna nō sufficit illud subtiliare ad hoc ꝙ fluat Aliud ē mare taliter dispositū in spissitudīe

q luna apponit dimidiū mensem ad h q faciat ipm fluere. et tale mare fluit et refluit semel i mése. Uñ narrat Albertus q mare vocatū persicū quod igreditur mare in die nec fluit nec refluit: sed bene de nocte mare Nam p siccum est ita subtile vt de die fluere nō possit. et luna non sufficit mouere de die per fluxum: sed de nocte.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dr: q fluxus et refluxus mar nō cōueniunt mari fm naturā ppriam nec violenter: sed supra naturā et fm naturā cōmunem

Ad secundā dicēdū est siliter q mare fluit et refluit fm naturā cōem. iō ascesus quo fluit nō est violentus. Ad terciā dr: q aque dulces nō fluūt et refluūt pter paucitatem earū: et etiā quia ibi nō sunt vapores nec terrestreitates. modo maris terrestreitas iuuat ebulliciones. videmus eni q aqua pura in vase posita supra ignē nō ita ebulit et rarefit sicut aqua mixta. verū est tamē q sunt qdā lacus qui sunt fluentes et refluentes. Alie rōes soluūtur ex dictis. Seqtur i textu. Deinde de salsedine aūt ipsum.

Querit quarto vtrum mare sit

salsum. Arguit q nō. q: quodlibet elemētū exñs in suo loco naturali dz esse purū. sed locus maris est locus elemēti aque. ergo aq in tali loco debet esse pura: et nō salsa. Secūdo sic. si mare esset salsum: hoc esset propter admixtionē terrestriū exalationū: sz hoc nō. q: pari rōe stagna: fontes: et fluuij deberent esse salsi. Tercio arguit. si mare esset salsum propter admixtione terrestriū exalationū: sequit q cōtinue efficeretur mag salsum. tz pña. q: semper descendūt exalatiōes aduste in ipm mare. In oppositū ē philosophus in secunda parte primi tractatus huius libri.

Sciēdū est primo q postq philosophus

ostendit q mare nō est gñabile nec corruptibile fm se: et ondit q nō ē pncipiuz fontiū nec fluuiorū: sed ecōtra. determinat etiaz de fluxu et refluxu eius. Consequenter agit de causa salsedinis maris.

Sciendū est secūdo q quidā di

xerūt terrā a pncipio fuisse totaliter aqs coopertā. sed p calorē solis eleuatū ē subtile et potabile et remanet grossum et terrestre: qd est mare salsuz. sed hec opinio falsa est. Ostēsum est ei in fine primi q terra nūq fuit tota cooperta aqs. ostensuz est etiaz q vapores eleuati a mari iterz cōuersi in aquā cadūt in mare. Alia fuit opinio antiquorū dicentiū q fluuij ingredientes mare secū deferunt terrestreitates salsationē maris causantes. sed hoc ē irrationabile. q: a fortiori fluuij magis deberent esse salsi. nec videtur quo mō possent facere salsationē in tāta multitudine aque. Alia fuit opinio dendibilis q mare nihil aliud est q sudor terre. et ois sudor est salsus. sed h est fabulosum. nam terra naturalit ē sicca. et iō nō possumus intelligere terrā sudare nisi prius fuerit humefacta. His opinionib9 dimissis q: vident rōes diffugere vt dicit phs

Sciendū est tertio q duplex est

fumus. Quidā est calidus et humid9 q ē vapor. Alius est calidus et siccus q dr exalatio Et hoc supponit ex ante dicti. Supponitur etiā q mare fm spēm pmanet vnū et idē fm se totū. lz varietur fm suas ptes. Supponit vlteri9 q siccū terrestre passum a calido permixtū humido ē cā salsedinis. et hoc est quādo siccū terrestre nō est totaliter digestū a calido: sed est adustū. cū ergo tale siccum adustū dñatur sup humidū causat salsedo Et h declarat phs p multa signa. Primū ē de hoc q remanet in stomacho post digestionē qd emittit: qd est salsum et amarū. Aliud est de vrina q etiā ē salsa et amara. Aliud est de sudore Aliud est de aq colata per cineres. In oibus eni istis cā salsedinis ē permixtio trestris passi a calido cū hūido aqo. Sed qñ aliqd est bñ digestū: ita q nō exprimitur subtile et hūidū: sed dñatur sup siccum: tūc est sapor dulcis. Quibus suppositis videndū est d cā salsedinis maris. Un salsedo maris sic causat. nā per calorē solis et aliorū astrorū eleuātur exalationes terrestres q aduste sursum et in mare descēdētes et pmixte cum humido faciūt salsedinē in mari. Et hoc declarat phs per multa signa. Primū est. nā mare versus austrū est magis salsum q versus aquilonē. et hoc contingit q: plures exalationes eleuātur versus austrū. et etiā pluuie gentre flate austro frequētime descendunt pter multitudinē exalationū pmixtarū cum aqua pluuie. Aliud est signū q aq maris est calidior alijs aquis pter multitudinem exalationū adustarū q hñt adhuc virtutem

ignis. nam vt dicit phs. q̄cūq; ignita fuerit hn̄t virtute caliditatē in ipis. vt pꝫ in calce

Aliud signū est. nā si quis vas terreū vndiqꝫ clausuz ⁊ subtile posuerit in mari aqua dulcis ingreditur. ⁊ hoc est signū ꝙ terrestreitates huiusmōi ꝑ poros subtiles nō potētes ingredi faciūt salsedinē in mari. Aliud signū est ꝙ aqua maris est grossior alijs aq̄s. ideo mai⁹ pond⁹ sustinet: vt nouerūt naute expti. ⁊ hac de causa ouū posituz in aqua salsa supnatat: ⁊ nō in dulci. Aliud signū est. nā est qdā stagnū in palestina qd̄ est ita grossum ⁊ salsum ꝙ nullus piscis in illo nascit̄. ⁊ si aliq̄d ꝓijceretur in eo: vt homo: vel equus nō submergeret̄ ꝓpter abūdantiā terrestreitatū. Aliud signū est. nā vestimenta in mari lota efficiūtur sordida ⁊ madida ꝓpter terrestreitates. Aliud signū est. quidā locus in quo nascūtur calami quib⁹ cōbustis ponuntur cineres in aquā. ⁊ deinde illud totū decoquit̄ ⁊ subtile euaporatur: ⁊ residuū refrigeratū est salsitudo. ⁊ hoc fit in arabia. Et ita pꝫ ꝑ ista signa ꝙ siccū terrestre admixtum cū humido ⁊ adustum causat salsedinē in tali humido aqueo.

Conclusio responsiua ad q̄situ.

Mare rationabiliter debet esse salsum. Patꝫ q: plurime exalatōes calide ⁊ sicce ꝑ calorē solis eleuate sursuz ⁊ aduste descēdūt i mare ⁊ illud qd̄ ē subtile ⁊ potabile i mari ↄtinue eleuat̄. ⁊ qd̄ est grossuz ⁊ terrestre deorsū manet. ergo mare est rōnabiliter salsum.

Dubitatur primo an fontes et

fluuij debeant esse salsi. Rn̄detur ꝙ aliq̄ fontes ⁊ fluuij sunt salsi: ſ3 hoc est propter naturā terre per quā transeūt. ⁊ nō ꝓpter cām ꝓpter quā mare est salsum. q: continue renouant̄ ꝑ aq̄s dulces. ⁊ etiā sunt in locis adustis in quibus non possunt causari multe exalatōes. Ad hoc etiā multū facit fund⁹ aq̄. Vñ quedā partes terre sūt sulphuree ⁊ alie diuersimode disposite propt̄ diuersas ↄstellatōes ⁊ influētias celestes. ⁊ aq̄ trāseūtes ꝑ illas ptes ↄhunt diuersos sapores. Unde dicit phs ꝙ in cicilia est q̄dā fons q̄ illic habitātes vtūtur loco aceti ad sua ↄdiēda cibaria. ⁊ circa licon: est alius fons ita acetosus ꝙ fluuiū quē ingredit̄ facit amaꝝ.

Dubitat̄ secūdo vnde est q⁹ aliqui

fontes cōuertūt aliq̄ corpa terrestria in ipis posita in lapides. Rn̄det̄ ꝙ illud est resoluendū ad quandā virtutē mineralē existentē in tali aqua quā cōtraxit in loco in q̄ genita est vel trāsiuit. Et hac de causa aliq̄ aque fontales potate interficiūt potantes. q: qn̄ sunt in stomacho gñatur plumbū vel aliqd̄ aliorꝫ metallorꝫ ibidē.

Dubitat̄ tertio vnde est ꝙ aliq̄

aq̄ fontales in origine fontiū causant strumas in collo. Rn̄det̄ ꝙ h̄ est ꝓpter magnas frigiditates aq̄ꝝ que q̄dē frigiditates faciūt superfluitates cerebri descendere. ⁊ faciūt strumā in collo: vel in aliquō alio loco.

Dubitatur quarto q̄re aliq̄ fon-

tales aq̄ faciūt oues potātes ex illis albas. ⁊ econuerso aliq̄ faciūt nigras albas. Rn̄det̄ ꝙ qn̄ aq̄ est multū frigida ⁊ subtilis ipa potata ꝑ calorē naturalē mittit̄ ad pellē ⁊ manet inter pellē ⁊ carnem. ⁊ mutat pellis colores. Et quia ad variationē pellis sequitur variatio pilorum: nisi per accidēs, ideo albe possunt fieri nigre: ⁊ econtra.

Dubitat̄ quinto q̄ sunt aque sa-

niores. Rn̄det̄ ꝙ q̄ fluunt saniores sunt. et inter fluentes versus orientē fluentes sūt saniores. ⁊ postea fluentes versus aquilonē. deinde fluentes versus occidentē. Et min⁹ sane sunt que fluūt versus meridiē: ⁊ hoc ꝓpter indispositionē solis ⁊ venti q̄ hn̄t purgare aquā. Et quāto aque fluētes magis distant a loco originis: tanto sunt saniores. Et aque fluentes ꝑ terrā lutosam sunt saniores fluētibus per loca arenosa. q: i locis arenosis cōiter vigent virtutes minerales. Et int̄ aquas ductas artificialiter ille q̄ ducunt̄ ꝑ cuprū vel plumbū sunt min⁹ sane. ⁊ si freq̄nter potent̄ excoriant intestina ꝓpter virtutē quā retinēt ex plūbo vel cupro. Et vniuersaliter loquendo aq̄ leuiores sūt saniores grauibus. ⁊ de grauitate vnius sup̄ alterā experiri q̄s poterit: capiendo duos pānos equalis pōderis lotos in duab⁹ aq̄s. ille pann⁹ q̄ fuit lotus in aqua grauiori efficit̄ grauior ⁊ maioris ponderis: l3 esset equalis ponderis Et sic pꝫ rn̄sio ad quesitū. Rōes faciliter possūt solui ex dictis. Sequitur i textu De spiritibus autem dicamus.

Querit̄ quinto vtrū vēt⁹ sit exalatio calida ⁊ sicca mota lateralit̄ circa terrā.

Arguit̄ ꝙ nō. q: si sic seq̄ret̄ ꝙ tp̄e vētorū deberet vigere maxīa caliditas. ꝯñs ē ꝯ experientiā. igit̄ ⁊c̄. Secūdo arguit̄. vēti prosternūt magna edificia et arbores magnas. qd̄ non esset si ventus esset exalatio faciliter diuisibilis. Tertio si sic sequeret̄ ꝙ talis exalatio deberet descēdere per paruas ꝑticulas sicut pluuia. ꝗ sensui nō apparet. Quarto sic. auster ē vent⁹ calid⁹ ⁊ hūidus ⁊ nubiū ꝯgregatiu⁹. boreas vero ē frigid⁹ et siccus ⁊ seren⁹. ergo nō ois vēt⁹ ē exalatio calida ⁊ sicca. Ultimo. si vētus esset exalatio calida non videt̄ a quo posset moueri lateraliter circa terrā. ergo ⁊c̄. In oppositū est phūs in. 2. tractatu hui⁹ secūdi.

Sciendum est primo ꝙ postq̄ phs in primo tractatu tractauit de mari fluuijs ⁊ fontib⁹. ꝯñter in isto secūdo tractatu determinat de ventis ondēdo quid sit ventus. ⁊ quid sit materia ventoꝝ. ⁊ q̄d sit causa cessationis eoꝝ ⁊ cōmotionis eorūdē determinat etiā de positione numero ordine ⁊ ꝓprietate et noibus eorū.

Sciendū est secūdo ꝙ vt ex determinatis patuit duplex ē exalatio. Quedā est exalatio calida et hūida ⁊ dr̄ vapor. et ē principiū impressionū aqueaꝝ. Alia est calida ⁊ sicca et hec ē duplex. quedā ē inflāmabilis q̄ est principiū impressionū ignitaꝝ. alia est nō inflāmabilis q̄ est principiū ventorū

Unde talis exalatio que ē principiū ventorū ꝯnat̄ vapori que est principium pluuie. iō cōiter post ānos pluuiosos sunt anni ventosi. ⁊ ita ecōtra. ⁊ etiā pluuia facit cessare ventos ⁊ ecōtra. qd̄ nō esset nisi prima principia venti ⁊ pluuie essent ꝯna. cū ergo materia pluuie sit vapor hūid⁹: oportet ꝙ materia ventorū sit exalatio calida et sicca. Et ꝗ etiā signū est. q: plurimi vēti flant a septētrione ⁊ meridie. q: sol hꝫ ibi magnā virtutē. iō sūt ibi plures vapores q̄ in alijs ptibus. Uerū est tn̄ ꝙ qñqꝫ cū vapore eleuat̄ exalatio. ⁊ vapore cōuerso in aquam remanet exalatio q̄ est principiū ventoꝝ. ⁊ ita sepe post pluuias sunt venti: vt dictū est. Ex dictis pꝫ falsitas opiniōis aliquoꝝ dicētiū ꝙ vēt⁹ nihil aliud ē q̄ vere aer mot⁹. Hec enī opinio reprobat̄ in textu. q: sicut aq̄ non dr̄ fluui⁹ nisi habeat certū principiū ex quo fluat. ita aer qualitercūqꝫ mot⁹ nō est ventus. Itē pluuia facit cessare vētos. ergo si aer ē principiū pluuie. ergo ñ principiū vētoꝝ ē

Sciendū est tertio ꝙ ventus sic ꝯnat̄. nam per calorē solis et alioꝝ astrorū eleuat̄ exalatio calida ⁊ sicca nō inflāmabilis ex corporib⁹ terrestrib⁹ vsqꝫ ad mediā regionē aeris. que a frigiditate medie regiōis aeris ꝓpellit̄ deorsū vsqꝫ ad terrā distātiā. Et q: talis exalatio leuis est tendit sursū. et nititur ascendere. et tn̄ nō pōt ꝓpter frigiditatē medie regionis aeris. ideo ꝓpter ꝯrietatē duoꝝ principioꝝ mouentiū. scꝫ frigiditatis medie regiōis aeris ⁊ leuitatis ipi⁹ exalationis. talis exalatio mouet̄ naturaliter circa terrā ⁊ vocat ventus. Ex quo pꝫ.

Conclusio responsiua ad questionē. vēt⁹ ē exalatio calida ⁊ sicca lateraliter mota circa terrā. ⁊ hec est diffinitio vēti Hec ꝯclusio satis ꝓbata ē ex dictis.

Dubitatur p̄mo circa predicta cū pluuie faciāt cessare vētos an aliqñ eos cōmoueāt. Uidet̄ ꝙ nō. q: idē nō est causa ꝯtrariorū. Dicit̄ ꝙ pluuia est cā excitatōis ⁊ ꝯmotōis ⁊ cessatōis motōis ventorū. Qd̄ sic pꝫ. q: si terra fuerit nimis sicca fumare nō poterit. ꝗ adueniente pluuia disponitur vt ex ip̄a possit eleuari exalatio que est causa ventoꝝ. ⁊ sic pluuia est causa motiōis vētoꝝ. Cōtingit etiā aliqñ ꝙ terra ē abilis ad fumandū ⁊ exalandū. ꝗ adueniēte magna pluuia multū frigida et humida efficit̄ inabilis ad fumandū: et tūc faciūt pluuie cessare ventos. Et sic pꝫ ꝙ pluuia ē causa cessationis ⁊ cōmotōis ventoꝝ nondū existentiū quēadmodū ⁊ ꝯnationis eorū.

Dubitatur secūdo an sol sit causa cōmotionis et cessationis ventoꝝ. Respondet̄ ꝙ sic. q: sol qñqꝫ per calorē suū excessiuū terrā desiccat añq̄ exalare faciat sic magn⁹ ignis lignū viride ꝯburit p⁹q̄ ipꝫ fumare ꝑmittat. Ideo etiā sole existe iuxta cancrū pauci sunt venti ꝓpt̄ nimiū calorē solis. Sꝫ sol ē causa cōmotōis vētoꝝ qñ mediocriter calefacit terram. q: tūc facit eā fumare et eleuat fumos sursum. Et hui⁹ signū est. q: in vere et autūpno plures sunt venti q̄ in alijs temporib⁹. ꝓpter hoc ꝙ calor solis in vere et autūpno est tēperatus. Propter hoc etiā fiūt de die et cessant de no

re ⁊ ecōtra ꝓpter diuersam dispositionē so lis in calore. Sol etiā qñq facit cessare vē tos cōsumēdo materiā ex qua ventus fit.

Ad rationes. Ad primā ꝙ fre quēter vent⁹ trāsit per loca frigida a qbus trahit frigiditatē accidētalē. iō boreas ē vē tus frigidissim⁹. qꝛ flat sub polo artico in q viget maxima frigiditas. Sꝫ auster est ca lidus. qꝛ flat a tropico estiuali sub quo vi get caliditas. Ad secundā dr ꝙ materia venti faciliter mobilis est. ideo qñ mot⁹ ei⁹ preuenit diuisionē aeris: tūc impetu suo suf ficit deuare arbores. ⁊ edificia fortia dissipa re. ⁊ talia hmōi. Ad tertiā dr ꝙ sup terrā et mare sepe cadūt plures terrestreitates. sꝫ ꝓpter paruitatē earū nō sūt a sensu ꝑcepti biles nisi forte in radijs solis. ⁊ si tales exa lationes sint adusste sunt causa salsedinis maris: vt prius dictū est. Ad aliā pꝫ solu tio ex dictis: qꝛ dictū est quomodo exalatio mouetur lateraliter. Sequitur in textu. De positione autem ⁊c̄.

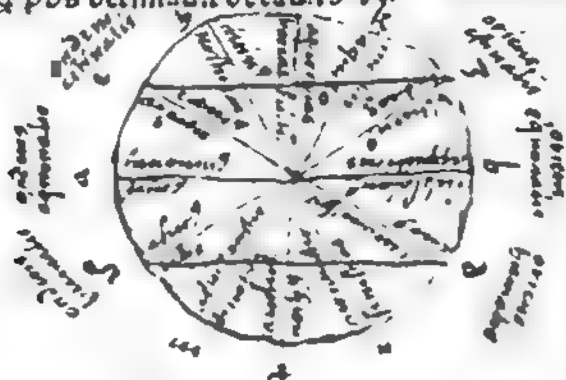
Queritur sexto. vtrum tm̄ sint duodecim venti. Arguitur ꝙ sint plures ꝙ̄ duodecim. qꝛ ꝗttuor sunt vēti principa les adinuicē ꝯrij. ꝫ inter duos ventos ꝯtra rios dabiles sunt tres medij. vnus ꝑ eque distātiā. alij duo quoꝝ vnus est ꝓpinquior vni ⁊ alter alteri. igit admin⁹ essent sedecim venti. Secūdo sic naute p̄mo diuidunt vētos in triginta et duos vētos. igit cū ipi habeāt experientiā ventoꝝ. seqtur ꝙ venti sunt duodecim. Tertio sic. a qlibet pte ter re pōt eleuari exalatio calida ⁊ sicca nō de facili inflāmabilis. ꝫ talis exalatio lateralr mota est vēt⁹: ergo tot erūt vēti quot erunt ptes signabiles in terra. ⁊ ꝑ ꝯns sūt plures venti ꝙ̄ duodeci. Quarto sic. tot sūt vēti quot sūt pūcta signabilia i orizonte: ꝫ plu ra sūt pūcta signabilia in orizonte ꝙ̄ duo decim. igit sunt plures vēti ꝙ̄ duodecim. Ad oppositū arguit ꝙ sint pauciores. Tot sunt vēti quot sūt q̄litates p̄ie et ꝯbinatio nes vtiles eaꝝ. sed solū sunt ꝗttuor qualita tes p̄me ⁊ quattuor cōbinatōes vtiles ea rū. ergo solū sunt ꝗttuor vēti. Itē omes vēti dicūtur boreales vel australes. ergo tm̄ sunt duo vēti. Ad oppositū ē phs i textu

Pro responsione sciendum est p̄io ꝙ postꝙ phs determiauit de causis vē toꝝ. p̄nter determinat de nūero positōe ꝯrie tate ⁊ nōib⁹ vētoꝝ et accidētib⁹ eoꝝ.

Sciendū est secūdo ꝙ ad scien dū qualitatē ⁊ sitū ventoꝝ phus facit duas suppositiones. Prima est ꝙ orizon ē quidā circulus magn⁹ ymaginat⁹ in sup̄ficie ter re diuidēs ptem celi visā a nō visa. Secū da est ꝙ illa que plurimū distāt fm locū sūt ꝯtraria scdm locū sicut que plurimū distāt scdm formā sunt cōtraria scdm formā. Et hoc supposito in orizonte sic descripto ad modū circuli signet pūctus. a. q sit occidēs eqnoctialis. ⁊ ab illo pūcto ꝑ cētrū orizonti ꝯtrahatur linea recta ad pūctū. b. in oppo sita circūferētia q quidē pūct⁹. b. sit oriens equinoctialis. deinde ducatur linea alia di uidēs p̄cedentē lineā ad angulos rectos. a pūcto. i. q est in septētriōe ad punctū qui ē in meridie. deinde signetur in orizontē pun ctus. ꝫ. qui sit oriens estiuale. et ex opposito signet pūct⁹. e. q sit occidēs estiuale. similit signetur pūct⁹. d. q sit oriēs hyemalis. etiā ex opposito signet pūct⁹. g. qui sit occidēs hyemale. Ducātur itez due linee. vna ab. ꝫ. ad. g. ⁊ alia a. b. ad. d. dicat igitur ꝙ venti flātes ex pūctis terminātibus illas dyame tros trāscūtes ꝑ centrū circuli orizontis sūt ꝯrij. qꝛ maxime distāt scdm locū. Sed ad in telligentiā predictoꝝ punctoꝝ.

Sciendū est tertio ꝙ occidens eqnoctialis dr esse pūctus i quo sol occidit qñ est equinoctiū. et per oppositū est oriēs equinoctialis vbi scꝫ sol oritur qñ est equi noctiū. et hoc cōtingit quādo sol est in arie te ⁊ libra. Sed oriēs estiuale est punctus ymaginat⁹ in orizonte vbi sol orit qñ est in solsticio estiuali scꝫ in tropico cācro. ⁊ occi dēs estiuale ē pūct⁹ in orizōte: vbi tūc occi dit sol. Sꝫ oriēs hyemale est pūct⁹ in ori zōte vbi orit sol qñ ē solsticiū hyemale. qñ scꝫ sol ē in tropico capricorni. ⁊ occidēs hy emale ē pūct⁹ in orizonte in quo sol occidit in eodē signo. Ex istis pꝫ ꝙ vēti designa ti ꝑ has duas litteras. i. ⁊. e. ꝯtrarii. ⁊ etiam venti designati ꝑ. a. ⁊. b: et etiā. e. ⁊. d. ⁊ etiā venti. g. et. ꝫ. et hoc clare pꝫ in figura descri pta scdm modū p̄dictū. Sed ad videns dū noīa p̄ticularia: ordinem: situm: ⁊ posi tionem ventorum.

Sciēdū est quarto ꝙ a puncto

idest signato in orizonte flat ventus q̄ grece dicitur boreas siue aparchias. latine vero dr̄ septētrio. q2 flat a septētrione scz a polo artico. Sed ventus secūdus q̄ flat a pūcto. z. grece dicit̄ kerchias. latine vero vulturn⁹. q2 alte tonat. Sed tertius flās a pūcto. b. grece dr̄ apeliotes. s3 latine dr̄ subsolanus. q2 qn̄ sol est sub eq̄nocto incipit flare sub sole. Sed quart⁹ q̄ flat a pūcto. d. grece dr̄ Eurus. latine vero dicit̄ Euronotus. Sed quint⁹ qui flat a pūcto. t. grece dicit̄ notus. latine vero dr̄ auster. Vent⁹ autem qui flat a pūcto. q. grece vocat̄ libs. latine vero affricus. q2 flat ab affrica. Sextus q̄ flat a pūcto. a. grece dicit̄ zephir⁹. latine vero fauonius. q2 fouet plantas. Sed octauus q̄ flat a puncto. g. grece dicit̄ argestes. latine vero dicitur chorus. nam talis vent⁹ in se trahit alios ventos et facit eos reuolui. Sed p̄ter istos sunt quattuor alij minus principales: quoꝝ vn⁹ flat a pūcto medio inter. e. et. i. qui grece dr̄ Trakias. latine vero circinus. q2 facit alios ventos circuire. Alius flat a pūcto. k. designato inter. a. et. z. q2 dr̄ grece messen. et istis duob⁹ vētis nulli alij ꝓprie sunt cōtrarij. Alius aūt flat a pūcto. m. signato inter. g. ꝛ. t. qui grece dicitur logonus. latine vero affricus auster. Alius vero flat a puncto. n. designato inter t. ꝛ. d. qui grece dicitur fenquias. latine vero Eurauster. et istis duobus vētis nulli alij ꝓprie ꝯnantur. Et sic p3 ꝙ sunt duodeci venti. Vn̄ boreas q̄ flat a septētrione ē frigidus. Et subsolanus q̄ flat ab oriente eq̄noctiali est calid⁹ ꝛ siccus. S3 vltimus qui flat ab oriēte estiuali est humid⁹. Et aq̄lus q̄ flat a pūcto medio inter septentrionē estiualē est frigidus et nebulosus. Sed vent⁹ qui flat ab oriente hyemali qui dr̄ Euronotus est calidus et siccus et aquosus. S3 vētus qui flat a meridie scz a polo antartico q̄ dr̄ auster ē calid⁹ et humidus. Vent⁹ autē q̄ flat a pūcto medio inter austrū et oriens hyemale qui dr̄ eurauster. q2 flat inter euruz et austrū est frigidus et humidus. Sed fauoni⁹ qui flat ab occidēte equinoctionali ē frigidus ꝛ humidus Sed affricus qui flat ab occidente hyemali dr̄ humidus. S3 chorus qui flat ab oriente estiuali dr̄ siccus. et alios vētos resoluit. Circinus vero q̄ flat a pūcto medio inter septētrionē et occidēs estiuale est grandinosus et frigidus. Et sic p3 de qualitatibus ventoꝝ.

Sciendū est quīto ꝙ venti multipliciter possunt distingui. Primo penes pūcta signabilia in circūferentia orizōtis ꝛ sic essent quasi infiniti venti. Secūdo mō possunt distingui penes signabilia in circūferentia orizōtis notabiliter distincta adinuicē. et isto mō ponunt̄ triginta duo vēti a nautis. Tertio mō possunt distingui penes cōbinatiōes vtiles quattuor qualitatū et sic essent q̄ttuor venti. ꝛ istis mb⁹ modis nō distinguunt̄ ab astrologis. Quarto mō distinguūtur venti scd̄m ꝓcessum solis et planetarū sub zodiaco. et penes distinctionem ꝑtiū zodiaci q̄ sunt duodecim sub quib⁹ sol habet diuersas virtutes ad eleuandū materiam ventoꝝ. ꝛ hoc modo diuidendo ventos scd̄m duodecim signa zodiaci sunt tm̄ duodecim venti ꝛ scd̄m hoc ponitur.

Cōclusio respōsiua ad questionē. Tantū sunt duodecim vēti distinguendo eos hoc vltimo mō. Probat̄. q2 ventus ē exalatio calida ꝛ sicca eleuata a terra fm̄ suā substantiam. s3 duodecim sunt principia mouentia terre et alterabilia et duodeciz signa zodiaci. ergo rōnabile est ponere duodecim ventos. et sic p3 rn̄sio ad quesitum.

Dubitatur primo de accidentibus quare venti boreales cōiter flant in autūpno post tropicū estiualē. ꝛ tn̄ vēti australes nō flant in vere post tropicū hyemalez.

Rn̄det̄ ꝙ causa est. q2 in vere post tropicū hyemalē calor solis debilis ē adeo ꝙ nō sufficit terrā exalare. ꝛ sic nō sunt vēti australes. s3 post tropicū estiualē. scz in autumpno calor autūpni iuuat̄ calore estatis p̄cedēns adeo ꝙ calor talis sufficit eleuare materiaz vēti borealis. et tūc flāt vēti boreales. Verū est tm̄ ꝙ post tropicū hyemalē bene flant aliq̄ venti australes parui et debiles. q̄ vigorant̄ a minori ad maius scd̄m q̄d sol pl⁹ ascendit et accedit ad nos.

Dubitatur secūdo vtrūz venti australes flant a polo antartico nob̄ immanifesto: sicut vēti boreales a polo artico nob̄ manifesto. Rn̄det̄ ꝙ vēti australes non flant a polo antartico nec a tropico hyemali: sed a tropico estiuali. Primū patet. q2

sicut se habet boreas ad polū antarticū. ita se habet ventus genitꝰ sub polo antartico quo ad nos. q2 vbiqꝫ est equalis distantia. Sz boreas nō flat vsqꝫ ad polū antarticū ymo nō pōt transire tropicuz cancri ꝑpter nimiū calorem vigentem inter duos tropicos. ergo etiaz ventus genitus sub polo antartico nō pōt pertransire ad nos. quia nō posset transire regionem aeris suppositam zone ceti inter duos tropicos propter excessiuū calorem in tali regione vigentē. Secūda pars patet. q2 in nostra terra habitabili flat auster a meridie. ideo dicit ventus meridionalis. ⁊ sic nō flat a polo antartico nec a tropico hyemali relinquitur. ergo q flat a tropico estiuali. Et quia locus a quo flat auster est magis distans q locus a quo flat boreas. ergo ⁊c.

Dubitatur tertio vtruz plures venti debeant flare a septentrione q a meridie. Rñdet phūs q sic. q2 locus suppositꝰ septentrioni abūdantior est aqꝫ multuz q regio supposita meridie ꝑpter nimiū calorē sub meridie existentē. ideo niue sub septētrione liquefacta p calorē ⁊ illa liquefacta plures eleuantur exalatiōes. iō plures sunt venti septentrionales q meridionales.

Dubitatur. quarto vtruz venti debeant reduci ad quattuor principales.

Rñdet q sic. et illi q̄ttuor sumūtur scḋz q̄ttuor principalia pūcta orizontis. et distinguūtur scḋz quattuor cōbinatōnes vniles quattuor qualitatū pmarū. istorꝫ aūt q̄ttuor ventorꝫ pncipaliū vnus dicit subsolanus q flat ab oriente equinoctionali. qui est calidus ⁊ siccus et assimilat igni et cōplexioni colerice. Alius est auster q flat a meridie et est calidus et hūidꝰ ⁊ assimilat aeri ⁊ cōplexiōi sanguinee. Alius est fauoniꝰ qui flat ab occidēte equinoctiali q est frigidus et humidꝰ et assimilat ꝯplexioni flegmatice. Alius est borealis qui est frigidꝰ et siccꝰ et assimilat terre ⁊ cōplexioni melancolice. Et inter vētos subsolanus est sanissimꝰ. q2 est deputatꝰ p calorē solis. iō est subtilior et clarior. Deinde boreas est sanior. q2 ē frigidus et claudit poros et serenat aerē. Sz ex opposito auster ꝯmouet aerē ⁊ ē ꝯgregatiuꝰ nubiū. Et etiā fauoniꝰ cōmouet aerem Et sūt isti duo minꝰ sani. Ultra dr q nō qualitates prīmas due sūt principales. scꝫ caliditas et frigiditas. iō diuidēdo vētos penes calidū ⁊ frigidū adhuc nō erūt nisi duo vēti pricipales. s. auster ⁊ boreas. et sic omnes venti frigidi essent boreales ⁊ calidi australes.

Dubitatur quinto vtruz venti ꝯrij possint simul perflare Rñdet. p. q n. scḋm eādem diametrū. q2 vel tales vēti mutuo se impedirent si eque essent fortes. vel vnꝰ esset fortior altero ⁊ sic fortior exterminaret debiliorē. Uenti aūt q nō sūt ꝯtrarij pñt simul flare. Etiā quidā sunt venti determinatis tpibus flātes: sicut libs cōiter flat in autūpno et kerquias in vere.

Dubitatur sexto. vtrum aliqui vēti faciūt alios cessare, Rñdet phs q sic q2 a perchias ⁊ vergetes maxie faciūt alios cessare. Ratio prima ē. q2 eorꝫ impetꝰ maximi sunt ⁊ flant de prope. ⁊ sunt cōtinui et fortes. ideo faciūt alios debiliores cessare. Ratio secūda est. q2 cū sint magni ⁊ fortes: vt dictū est ꝑpellūt nubes. Uerū est q̄n et habetur in textu si essent vehementer frigidi: tūc venirent cōgulādo nubes anteq eas ꝑpellerent: ⁊ causarent pluuias Inter ventos aperquias est ventus serenꝰ. q2 in sopm reflectit trahēdo nubē ad se. ideo prouerbialiter dr de auaris q trahūt ad se pecuniā sicut aperquias ad se nubem.

Dubitatur septimo que est causa giratōis vētorꝫ. Rñdet. phs. q oīm vētorū sunt giratōes q̄n cessant. nā q̄n ventus incipit cessare: tūc prior pars prius cessat ⁊ alia pars sequēs adhuc in se hꝫ impetū primi mouentis. ideo illa secūda ps adhuc est mota circa primā. ⁊ tertia iuxta quartā

Dubitatur octauo vtrum venti distinguātur penes calidū frigidū humidū ⁊ siccū. Rñdet phs q sūt aliq vētꝰ. quorū sūt alij frigidi. alij calidi. alij humidi. alij sicci. aliq sūt grādinosi. aliq causāt coruscationes. ⁊ alij tonitrua. aliqui ventosi aliqui pluuiosi.

Dubitatur nono in quo tempore anni dñt magis flare enephie idest venti circulares. Rñdet phūs q in autūpno. deinde i vere. Et de tiphonibꝰ enephijs ⁊ zimphonibꝰ pticularꝰ videbit in sequētibus.

Ex predictis patet quid sit materia ventorum qualiter generantur. quid sit situs et positio eorum. patent etiam accidentia et passiones eorum. Rationes solute sunt ex ante dictis. Auctoritas allegata est pro dictis

Nomina aut ventorum latina et partes unde flant his metris contenta sunt.
Sūt subsolanus: vulturnus: eurus: eoi.
Atq; die medio noth' heret: affricus austro
Circi' occasu: zephirus favoni' afflant.
Adveniūt aquilo: boreas: et chor' ab arcto.

Sequitur in textu. De agitatione autē et motu terre post hec dicendū.

Queritur septimo vtrū mot' terre per naturā sit possibilis. Arguit q; nō. q: vel moveret a principio intrinseco vl' extrinseco. Non primū. q: tūc terra naturalit' exiret suū locū propriū. nec secūdū. q: nihil videt violentare terrā. Secūdo sic. si motus terre esset possibilis terra moveretur p exalationē inclusam infra ipam. sed hoc nō. q: talis exalatio subtilis est. ergo q: est de subtili pōt exire per poros terre. et p p̄ns nō facit motū terre. Ad oppositū est. p. in primo tractatu huius libri.

Pro rn̄siōe sciēdū est primo q; postq̄ phs determinavit de ventis: nūc determinat de motu terre. de quo fuerunt tres opiniones antiquorum. scz Anaxagore ponentis terrā spongiosam et infra concavitates eius intrare aerē. qui aer nat' ē ferri sursum. ideo ipse movet terrā. Sed hec opinio falsa est. q: s'm hoc nō posset reddi causa q̄re motus terre magis fit in vno tpe q̄ i alio. Secūda fuit opinio Democriti ponētis aquā depluīam intrare in ventribus terre. et cū amplius recipere non possit efficit fractio terre per violentiā. et per cōsequēs terre motus. Sed hec opinio reprobata est satis cū agebatur de fontibus et mari. Tertia opinio fuit Anaximandri ponētis terrā nimis desiccatam a sole: et postea deplutā dissolui et descendere in partes per desiccationē et ex cōsequenti facere terre motū. Sed hec opinio falsa est. q: s'm hoc deberet apparere mlt'tiplex subversio terre que non apparet. Itē terremotus cōtinue deberent fieri minores et tandem deficere. q: partes dense continue replerent foramina terre. Dimissis his opinionibus supponit phs primo q; terra scdz naturā ppriam est sicca. s; efficitur humida per pluvias: per quas redditur apta ad fumandū. et virtute solis et aliorū astrorū q̄n q; generatur magna multitudo exalatōnis infra ipam terram. q̄ qdē exalatio quādoq; exit per poros terre: et facit in aere magnos ventos. quandoq; cōtinetur in terra et facit magnū motum terre. quandoq; aūt partim manet in terra et partim exit terrā. et facit parvos ventos et pvos motus terre. Secūdo supponit phūs q; ista corpora subtilia sicut ven' et aer sunt corpora velocissime mobilia et citissime. Ex quo patet q̄d sit causa motus terre. nā per virtutes solis et aliorū astrorum in visceribus terre et alijs ocavitatibus generatur multa exalatio calida inclusa infra terrā que levis est et querēs exitū propter rarefactionē ne fiat penetratio dimensionum movet de cōcavitate in cōcavitatem. et dūz fiat aliquando inter media concavitatum in tali motu causat motum terre. Et q; sic fiat motus terre declarat philosophus p m'lta signa. Primū signū est. nam maximi terre motus fiunt tempore tranquillori. et huius signū est q; exalationes que sunt materia venti incluse sunt in terra et sunt principia terre motus. Aliud signū est q; plures et maiores terremotus fiūt de nocte q̄ de die. q̄a illa tempora sūt magis tranq̄lla. Aliud signū est. q: magni terremot' fiūt in locis spōgiosis et cavernosis et iuxta mare. q: in talibus locis sunt inclusi multi spūs causantes motū terre. Aliud signū est q; in animalibus spūs moti causant tremores pulsus et spasmos. Et est spasm' subita cōtractio nervorū in animali. et cōit' accidūt in aīalibus post emissionē vrine. talis eīn motus causatur in animalibus a spiritu incluso in venis et nervis. sicut igit' parvi spūs in corpore humano habent tantā virtutē q; quādoq; prevalent ceteris nervis hominis vel aīalis. iō nō est mirū si multi spūs inclusi infra terram possint movere vnam partem terre et prevalere gravitati ei'. Aliud signū est. nam ad sensum apparent magni mot' terre: q̄ non cessant donec terrā ruperint et in ipsa ruptura exit magnus vent' et maxima flāma. ymo et multi cineres in tantam abūdantiā q; civitates vicinas incineraverūt. et hoc est signū q: exalatio calida et sicca infra terrā inclusa est cā mot'. Aliud signū est. q: in q̄busdaz

insulis ante motū terre audiunt multi soni mare aduenieute. q: mare accedens includit spūs in angustū. qui exeūtes per poros angustos faciunt sonos. Aliud signū est φ ante terremotū apparet aliqñ parua nubecula longe protecta ad modū linee. ꝛ hoc ē signū quia ventus absorbet a terra. qñ eīn aer multū agitat per ventos causantur i eo multe ꝛ distorte nubes: sed qñ est tranquillitas siue serenitas fiūt nubecule longe ꝛ subtiles: sicut est in inūdationib⁹ maris. Aliud signū est. q: tēpore eclipsis lune plures sunt terremotus. quia quādo luna eclipsat deficit lumen et per accidēs deficit calor eleuans exalatiōes terre. sed tamen manet adhuc in terra ab intra. et ita exalatio inclusa in terra mouet terrā. et nō fiūt venti.

Ex quibus precedētib⁹ pz conclusio respōsiua. motus terre per naturaz ē possibilis. hec cōclusio satis patet per pdicta. q: cause eius sunt possibiles. igit ꝛc.

Dubitatur primo de accidentibus terremot⁹. Rñdet φ primū accidēs est φ qñq3 terremotus durat per. 40. dies i vna regione. qñq3 p annū. qñq3 per duos. ꝛ hoc referēdū est ad multitudinē exalationis incluse infra terrā et ad distinctionē loci et meat⁹ p quē exit exalatio. Aliud ē accidens φ tpe terremot⁹ audiuntur soni infra terrā. ꝛ qñq3 audiūtur ante motū terre. ꝛ dr vulgariter terra mugire. Aliud est accidēs φ qñq3 tempore terre mot⁹ exit magna multitudo aque que expellitur pter vehementiā motus exalationis. Aliud est accidēs φ qñq3 cū motu terre factū est particulare lumen. Aliud est φ terremotus fit scdz paruam partem terre habitabiliū: s venti sunt in aere scdm magnā partē et qtitatez terre. q: sol non hz tm̄ vigorem sub terra sicut supra terrā. Ultimū accidens est φ motus terre quandoq3 dr tremor. et hoc contingit qñ exalatio mouetur lateraliter. qñq3 vero dicitur pulsus q: ad pulsum requirit multa exalatio. Albertus aūt ponit septē modos motus terre. qui sunt: ruina: tremor: titubatio: pulsus: pforatio: subuersio: exceptio. sed isti modi reducūtur ad duos alios quos ponit phs. Aliud accidēs est. q: raro fiunt terremot⁹ in locis humidis. q: nimia humiditas impedit exalationes generari. Aliud accñs est φ spūs exiens a terra in motu terre est fetidus et venenosus. eo φ nō est digestus per lumen nec purificatus. Et p hoc responsio patet ad quesitū.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dr φ terra mouet ab extrinseco in motu ei⁹. igit ab exalatiōe. nec ē talis motus terre scdm naturā eius ppriā. s scdz naturā cōmunē que est naturalis. Ad secundā dr φ exalatio est subtilis. iō multū est corporis motiuū ꝛ penetratiuū: vt dictū est alias. iō pōt causare motū ꝛc. Sequit in textu. De corruscatione aūt ꝛ tonitruo.

Queritur octauo vtrū tonitruum sit sonus factus in nubib⁹ ex violenta pcussione exalationis calide et sicce ad laterā nubis. Arguit φ nō. q: illa que se inuicē percutiūt distant abinuicē: s exalatio non distat a nube. imo est sibi cōiuncta. igit ꝛc. Secūdo ar. alia diffinitio tonitrui ē bona. sc3 φ est sonus fact⁹ in nubib⁹ pter extinctionē ignis a nube. ḡ ista supfluit. Tertio si pns diffinitio ess3 sufficiēs: sequeretur φ simul et semel possent eleuari exalatiōes et vapores. cōsequēs est falsum. q: ptrariantur. Ad oppositū est phūs in primo cap. quarti tractat⁹ hui⁹ libri. in quo agit de coruscatōe et tonitruo: et de pphia incensionib⁹: ꝛ fulm in. b⁹. nā oīm istoꝝ est vnū principium sc3 exalatio calida et sicca. Et in psenti qstione videbit de tonitruo et corruscatōe.

Pro quo sciendū ē primo φ vt sepe dictū est duplex est exalatio. Quadā ē calida ꝛ sicca. Et alia calida ꝛ humida. Et iste due exalationes pñt simul eleuari. ꝛ pōt simul fieri vna cōsistentia. i. vna natura cōmunis distincta ab vtraq3. que pōt eleuari ad mediā regionem aeris.

Sciēdū est secūdo φ Tonitruū et corruscatio sic gñant. Nam qñ talis cōsistentia exalatiōis calide ꝛ sicce et exalatōis calide ꝛ hūide eleuata est vsq3 ad mediam regionem aeris. illud qd est ibi calidū ꝛ humidū: q: facilius est cōgelabile inspissatur ad modū cuiusdā pellicule seu tectorij. ꝛ cōuertit in nubē: ꝛ tūc exalatio calida et sicca fortificatur per antiparistasim. ꝛ petens extum velociter mouet et pcutit ad latera nubis. et aliquando frangit nubem in aliqua

sui parte. et in illa fractiōe inflāmatur. et illa inflāmatio vocatur corruscatio. et sonus factus ex tali corruscatione vocatur tonitruum.

Ex quo patet conclusio prima. q diffinitio tonitrui de qua querebat in titulo questionis est sufficiēs. Et hoc declarat phūs de ligno viridi posito in igne. naz sicut se habet paruus vent⁹ in quo corpore ita magna exalatio calida et sicca ī magna nube. s in paruo corpore paruus vent⁹ potest causare sonū vt in ligno viridi. Nam p calorē ignis pellitur humor ad interius et tandem id qd est aquosuz exit per extrema ligni. illud vero quod est terrestre et siccum vnitur ad interiora. qd quidem vnituz et calefactū petit exitū et frāgit lignū. in qua fractura inflāmat et facit sonū. similiter fit tonitruū et corruscatio ī nube. cū eñ illa exalatio frāgit nubē et sonū facit dr tonitruū. cū vo in exitu inflāmatur dicit corruscatio.

Conclusio secunda. corruscatio bene diffinit q est inflāmatio exalatōis calide et subtilis inflāmate in exitu a nube aquosa. Probat sicut pcedēs. Ex quibus pz q licet tonitruū scdm rem precedat coruscationem. qz prius est pcussio nubis et fractura q inflamatio materie in exitu a nube tñ pri⁹ appet corruscatio q audiat tonitruū qz visus āticipat auditū. qz sonus venit ad auditum mediāte motu locali qui nō fit nisi successiue et in tpe. Sed lumen in instanti venit ad visum. Et ex his omnibus etiā pz falsitas opinionis ponentis tonitruū fieri in nube ex radijs solis sicut dixit Empedocles. Alij vo vt Anaxagoras dixerūt q ille ignis descendit per motū superioris corporis et corporē inferiori ad loca nubiū. Ex tertius etiam pz falsitas opinionis dicentis corruscationē causari per reflectionē luminis alicuius astri a vapore eleuato.

Sed circa litterā dubitatur primo. vñ causat varietas sonorū tonitrui. Rñdet q causat ex diuersa dispositōe nubis. qz qto nubes est densior tanto reqritur maior pcussio et maior exalatio ad h q frangatur et facit maiorē sonū qñ nubes e multū pcasta. Vñ tres sunt modi sonorum tonitrui. Prim⁹ vocat tumultuās. et h cōtingit qñ exalatio mouet nubē nō frāgendo ipsam.

Alius son⁹ dr disrupt⁹. qui fit qñ exalatio mota frāgit aliq intermedia nubis et nō obuiat sibi aliqd frigidū. Alius sonus dicit stridēs qui fit qñ exalatio frangit nubez et sibi obuiat aliquod frigidū.

Sed tunc dubitatur secundo q̄ tonitrua sunt magis timēda. Rñdet q tonitruū cui⁹ nubes est nigra parū est timēdū q̄tuz ad incensionē: qz signū est q exalatio est debilis et magna abūdantia vaporz. nā magna frigiditas aquosa causat nigrediez sed tūc qz frigidū est prope. iō aliqñ ex abūdantia exalatiōis velociter mouetur in infima regiōe aeris. Sed tonitruū cui⁹ nubes est rubea est multū timendū q̄tuz ad incensionē. qm est signū magne aquositatis et frigiditatis. Similiter qñ nubes est alba; non est multū timendū: qz signuz est debilitatis exalationis et nubis. Qñ vero nubes ē viridis multum timendum est. quia signū est q exalatio est fortis et frigiditas magna. iō pōt eē pcussio multū violenta et inflammatio magna.

Dubitatur tertio quomō causatur cuneus fulminis. Dicit q sicut p calorem aliqd mixtuz ex sicco et hūido induratū pōt et digeri ab eo vt ex ipso fiat lapis et aliqd mixtū: sicut pz de lateribus. ita pportionabiliter qñ pcientia exalatōis calide et sicce et etiā hūide digerit p calorē et expellit hūidū pōt causari vnus lapis q vocat cuneus fulminis. Et in pte anteriori est magis acut⁹. qz illud qd est subtili⁹ antecedit in generatōe talis lapidis pp velocitatē motus. Et tūc cadit de celo cū fulmine. Et p h pz solutio siue respōsio ad qsitum.

Ad rationes ante oppositum. Ad primā dr q lz exalatio existēs ī vna parte nubis distat ab altera. nihilominus ps illius exalatōis existēs in latere nubis pcutit et facit talē sonū in pcutiēdo. et maiorē in frāgēdo. g et c. Ad secūdā dr q illa diffinitio ē Anaxagore existis alit opinōis. et dicentis q tonitruū causat ex illa extinctiōe. Sz illa opinio nō est vera. qz tūc tonitruū deberet audiri i serenitate aeris eo q infra exalatōes extinguunt eo tūc q re nō pbat. Ad tertiā dr q nō est ipossibile illas duas exalatiōes simul eleuari sicut dictū est. sicut etiā pmiscentur siccū et hūidū in terra. et hec de qstione.

Seq̃tur i textu ¶Fit q̃dē igit̃ typhō ⁊c̄.

Queritur nono vtrũ Thiphones et enephie incẽsiões et fulmia sint eiusdem speciei. Arguitur q̄ nõ. q: incẽsiões et fulmẽ sunt impressiões ignite typhones et enephie nõ. ergo nõ sunt eiusdẽ speciei.

Secũdo arguitur. diuersitas in motu ostẽdit diuersitatẽ in specie. ſ; enephias mouet̃ lateraliter accensiões. typho aũt mouet̃ circũgiratiue. ergo nõ sũt eiusdẽ speciei. Tertio arguitur. fulmẽ h3 aliq̃ que in causas naturales reduci nõ p̄nt. ergo non est de natura elemẽtari. Antecedẽs p3. q: fulmẽ aliq̃n cõburit hoiem sine lesione vestimẽtoꝝ. et ꝯburit ensem vagina remanẽte integra. ergo ⁊c̄. Ad oppositũ ẽ Aristoteles in vltimo cap. huius libri.

Pro respõsione sciendũ est primo q̄ postq̄ phs determinauit de tonitruo et coruscatiõe. ꝯsequenter determinat de enephia. incensione fulmine ⁊ typhone. q̄ oia generant̃ ex eadẽ materia. sc3 exalatiõe calida et sicca inclusa infra nubem sicut tonitruum.

Sciendũ est secũdo q̄ Enephias sic generatur. nã qñ infra nubem summe frigidã includit̃ exalatio calida et sicca grossa ⁊ terrestris: tũc per antiparistesim mouet̃ impetuose q̃rendo exitũ. ⁊ tandẽ frangit nubem in debiliori pte. ⁊ hec exalatio calida ⁊ sicca a nube ꝓpulsa violẽter versus terram ⁊ lateraliter mota vocat̃ enephias. Et iõ enephias sic diffinit̃. Enephias est vent⁹ magn⁹ a frigiditate nubis versus terrã expulsus lateraliter mot⁹ et trãsũptiue. Unde q: ventus iste est magnus frigiditas nubis nõ sufficit ipm ꝓpellere vsq̄ ad terrã directe ꝓpter resistentiã ei⁹. ideo mouet̃ transũptiue ⁊ lateraliter. Et iste ventus h3 duos effectus. nam obscurat aerem eo q̄ est exalatio multũ grossa. et adducit pluuias qñ magna frigiditate nubis ꝓpellit̃. ⁊ cõiter flat ille ventus ante magnas pluuias et qñ fiunt magna tonitrua. S3 typho ẽ vent⁹ a nube descẽdẽs et expulsus vsq̄ ad terrã motus circũgiratiue. Unde q: iste vẽt⁹ ꝑcutit terrã. prima pars q̄ primo ꝑcutitur primo reflectit̃. et obuiat alteri pti descẽdẽti. ideo se inuicẽ inuoluũt iste: ⁊ iõ fit mot⁹ circularis talis exalatiõis. et talis ventus h3 eleuare pulueres et lapides et qñq̄ eradicat arbores si sit magnus. Et sic patent differentie inter typhonem et enephiam. Differunt autem primo. quia typho est ventus multũ minor et subtilior q̄ enephias. ideo ꝓpellit̃ a nube vsq̄ ad terrã et nõ enephias. Ex quo alia differentia p3 q̄ typho mouet̃ circũgiratiue. ⁊ enephias transũptiue. Tertio differunt: quia typho quãdoq̄ generat̃ ex duobus ventis sibi inuicẽ obuiãtib⁹ et duabus nubibus: sed enephias ab vnica nube expellitur.

Sciendũ est tertio q̄ quando typho incẽdit̃ vocat̃ incẽsio. ita q̄ incensio nihil aliud ẽ q̄ typho apparẽs ad modũ rote q̃dinge ignite. ſ; qñ enephias incẽdit apparet magn⁹ ignis mot⁹ trãsũptiue. ⁊ qñq̄ inflãmans ciuitates et regiões. Ex quibus p3 q̄ incensio differt a coruscatiõe. quia coruscatio vt dictũ est causatur ex percussione exalationis ad latera nubis et sequitur tonitruũ. s3 incensio fit sine tonitruo et causatur ex motu exalatiõis circa terram.

Sciendũ est quarto q̄ fulmen ẽ ignis subtilis q̄ est in materia rara a nube cum violentia inferius proiect⁹. Unde qñ a nube frigida expellitur exalatio calida cũ magna violẽtia ꝓpter velocitatem motus incenditur et mouetur inferius motu velocissimo et impetuosissimo vocatur fulmen. Cuius sunt due species. nam quoddã fulmẽ dicitur penetrãs qd sc3 h3 materiã subtilissimã et rarã ⁊ velocissime motã. Aliud fulmen dicitur adurens. ⁊ hoc ꝓpter densitatem materie aliqñ vrit et colorat corpora q̄ tangit in quibus morã facit. Quia igitur hoc fulmen non est omnino subtile. ideo nõ cõburit corpora dura ⁊ densa: nisi aliqualẽ morã faciat in ipsis ꝓpter eoꝝ resistẽtiã. et in illa mora adurit illa corpora et inde ẽ q̄ qñq̄ cõburit corp⁹ hoĩs sine lesiõe vestis et qñq̄ ossa sine lesiõe carnis ⁊ adurit et colorat cultellũ vl' ensem sine alteratiõe vl' adustione vagine. ⁊ h̄ iõ est: q: corpa subtilia ⁊ porosa penetrat. ideo nõ facit morã ibi nec adurit ea. ſ; adurit corpa dura et cõpacta q̄ resistũt. Unde ipsius fulminis ponuntur aliqua accidentia in textu. Primũ est q̄ immediate dictũ est. Aliud est q̄ corpora fulmine ꝑcussa immediate ante ꝑcussionem vident̃ moueri et hoc cõtingit. q: fulmẽ semper p̄cedit aliq̃s ventus mouẽs illa corpora.

Aliud est qꝛ animalia fulmine percussa in somno videntur habere oculos apertos. sꝫ qñ percutiũtur in vigilia habẽt oculos clausos. Cuiꝰ ratio est. qꝛ qñ ꝑcutiũtur in somno aperiũt oculos ꝛ anteq̃ possint claudere iã mortua sunt. Et similiter quando ꝑcutiũtur in vigilia claudũt oculos. ꝛ añq̃ eos apiãt mortua sunt. Aliud accidẽs est. qꝛ corpa venenosa fulmine percussa purgantur a veneno. ꝫ corpora munda fulmine percussa efficiũtur venenosa. ꝛ hoc est propter diuersaꝫ dispositionẽ viuentiũ siue recipientium. naꝫ fulmen percutiens animal venenosum consumit hũores venenosos. ꝛ sic relinquit carnes mundas. sed percutiens mundũ cõsumit humores mũdos: ꝛ relinquit carnes inmundas. Aliud accidẽs est. qꝛ corpa fulmine inflãmata cũ difficultate extinguũtur qꝛ materia fulminis est viscosa ꝛ multũ adherens cui adheret.

Conclusio responsiua ad q̃situ.

Licet q eadem est materia fm sbãm illaruꝫ impressionũ. ꝫ tamen differũt penes diuersa accidentia. ꝛ hoc satis patet ex dictis. Rationes soluuntur ex dictis. Et hec de secũdo methauroꝝ.

Sequitur liber tertiꝰ methauroꝝ.

De residuis aũt dicamꝰ opibus segregatiõis huius preinducto iam modo dicẽtes.

Irca iitiuꝫ tertij

libri methauroꝝ. Querit̃ primo vtrũ radius visualis refrãgatur in occursu medij rarioris ꝛ densioris. Arguit̃ q nullo mõ possit refrangi. nã radius perpẽdicularis a nullo occursu cuiuscũq põt refrangi. ergo nec radius obliquus. ꝯña tenet. qꝛ radius perpendicularis ꝛ obliquus procedũt a corpore lucido ꝛ sunt eiusdẽ rationis. añs ꝓcedũt omnes perspectiui. Secũdo arguit̃. si radius visualis frangatur in occursu medij densioris seqtur q nulla res apparet in loco in quo ẽ veraciter. nec sub vera q̃titate. ptꝫ ꝯña. qa illud qd apparet per refractiõem appet alibi
3ª ꝛ alibi q̃ sit. Etiã si radiꝰ visualis frangeret̃ in occursu medij dẽsioris cũ oculi sint dẽsiores q̃ aer sequitur q oĩs radij visuales refrangerent̃. ꝛ sic oĩs res appareret maior q̃ sit. ergo ꝛc̃. Ad oppositũ est. p. in isto tertio libro in quo agit de his que apparẽt ꝑ refractionẽ ꝛ reflectiõeꝫ. s. de halo ꝛ de yride.

Pro quo sciendũ est primo q ꝑ radiũ visualẽ intelligit̃ lumen multiplicatũ ab aliquo lumĩoso corpe ꝑ aliqd mediũ. Aduertendũ q refractio ꝛ reflectio differũt adinuicẽ. Nam radius dicitur reflecti quando ab aliquo corpe opaco reuerberat̃ ꝛ resilit versus corpus luminosum a quo recessit. Sed qñ radiꝰ visualis vlteriꝰ ꝓcedit deuiãdo tamen a primo processu accedendo scilꝫ ad perpendicularẽ vel recedẽdo a perpẽdiculari: tunc talis radius dicitur refrangi. ꝛ ita sicut postea dicet̃ halo appet ꝑ refractionem. yris ꝑ reflectionẽ. Aristoteles tñ vtitur istis duobus nominibus indifferenter.

Sciendum est secũdo q qñ aliquis radius reflectitur oportet q semꝑ ãgulus reflectiõis sit equalis angulo incidẽtie. Angulus aũt incidentie dicitur angulꝰ causatus ex linea ꝓcedẽti ex corpore lumĩoso et cadente suꝑ aliã lineã vel suꝑficiem existentem in corpe a quo potest fieri reflectio. Sꝫ angulus reflexus est angulus causatus ab eadem linea reflexa seu reuerberata a suꝑficie supra quaꝫ primo incidit versus corpus luminosum.

Sciẽdũ est tertio q cathecus ẽ radius visualis procedẽs a corpore lumĩoso vsq ad illũ punctũ in quo cõcurreret radius visualis reflexus cũ eo si recte ꝓcederetur per suꝑficiem in qua reflectit̃. iõ res visa per reflectionẽ apparet in cõcursu radij visualis cũ catheco. Et inde est q imago apparet intra speculũ.

Sciendũ est quarto q radius ꝑpendicularis nunq̃ refrangit̃: sed totaliter transit per mediũ: vel reflectitur versus corpus lumĩosum. Et huiꝰ ratio est. qꝛ nõ ẽ maior ratio q frangeretur versus vnã partem q̃ versus aliã ex quo est rectus. ꝛ iõ vel trãsit vlterius vel reflect̃ in seipm. Et ita radius ꝑpendicularis est fortissimꝰ. Sꝫ radij obliq possunt refrangi. ꝛ q̃to sunt ꝓpinquiores ꝑpendiculari: tãto sunt fortiores. ꝛ q̃to plꝰ recedũt a ꝑpẽdiculari tãto sũt debiliores

Sciēdū est quinto q a quolibet pūcto corporis lumīo. i. in quolibet pūcto medij existentis infra sperā activitatis corporis luminosi pducit lumen et multiplicat put habetur in quarta propositiōe pspectiue. q quolibet punctū luminosi q͏libet punctum medij illuminat. Et si obijciat etiā q tūc i quolibet puncto medij appareret infinitū lumē intensiue. q in corpore luminoso sunt infinita puncta a quorū quolibet multiplicatur lumē in quolibet puncto medij. Rūdet q punctū in pposito accipit phisice: et nō mathematice. Punctus aūt phisicus nō est indiuisibilis. nec sūt infinita pūcta i aliquo corpe phisico.

Sciēdum est sexto q omne corpus politū et tersum natū est reflectere lumen. et inde est q in corporibus lucidis politis et tersis apparēt imagines vt facies hoīs apparent in aqua et etiā in speculo. Inde narrat phs de quodā habēte debiles oculos adeo q faciē suā videbat in aere. iō q etiā in aere reflectunt radij visuales. sed nō percipiunt a nobis. q aer non terminat visum nisi i magna distantia a qua non possumus videre imagines reflexas.

Sciendū est vltimo q claritas vel obscuritas in speculo facit ad hoc q res videat clarior vel minus clara. Res enī visa in pulcriori et clariori speculo apparet pulcrior et clarior. Et si speculū sit parue q̄ntitatis aliqn ppter paruitatē nō repñtat figurā rei: sed solum colorē. Nam in speculo reqrit determinata q̄ntitas ad hoc q repñsentet figurā rei vise. et ideo sicut dicet postea colores yridis apparēt per refractionē factā a partibus guttulis aque recentibus locū paruorum speculorū nō sufficiētibus repñtare figurā corporis luminosi. sed solū colorē. Istis notatis sit

Conclusio prima. Radius visualis obliquus in occursu medij densioris frangit a ppendiculari. Probat. q cū difficilius sit lumē multiplicari p mediū densius q̄ p mediū rarū. seqtur q radius obliquus in occursu medij densioris tēdat ad ppendicularē se fortificādo vt possit penetrare corpus mediū dēsius.

Conclusio secūda. Radius visualis reflexus in occursu medij rarioris refragit a ppendiculari. Sed lumīis est diffundere se inqtū pōt. iō qn occurrit medio subtiliori p amplius et pfectius se diffundit q̄ medio densiori. Et ex hoc pōt reddi causa quare denarius positus in fūdo peluis plene aq appet q̄ nō appereret si nō esset aq. visu existente in eq̄li distantia. q radij visuales denarij existentis in fundo peluis plene aq possūt multiplicari p aquā. sz cū occurrūt medio rariori frangūtur a ppendiculari. et sic apparet denarius in concursu radij visualis cū catheco. et apparet maior q̄ sit et i alio loco. Et eadē de causa baculus vnus medietatē in aq et medietatem extra appet fractus. Nā illa ps q̄ ē in aq videt per radios fractos a ppendiculari. iō appet alibi et maior q̄ sit.

Conclusio tertia. Nullus radius visualis refrangit in medio vniformi. Patz de illo qui videbat faciē suā in aere. Patet etiā q vt dr i. 2. de aia q silr ē de sono echo et de luie. q sp fit reflexio soni in medio sic et luminis. sed nō ē nobis manifesta nisi sit ab aliq corpe phibēte vlterior ē processum luminis vel soni. Patz etiā q lumē debilius ē in magna distantia a corpe luīoso q̄ prope. Vñ in sui multiplicatiōe cōtinue debilitatur. q continue magis distat a suo fonte. nō q̄to aliqs est magis coniūctum suo fonti: tanto ē fortius. Et ita apparet qualiter nō fiūt eq̄les reflexiones in quolibet puncto medij. sed fiūt maiores et minores fm distantiā maiorē vel minorem a corpe luminoso.

Conclusio quarta. Radius ppendicularis nūq̄ refrangit: sz bñ reflectit. Patz sano p ea q̄ dicta sūt. determinare aūt in particulari de radijs visualibus ptinet ad pspectiuā. sz ista gñalr dicta sūt. q in isto libro determinat de impssiōibus apparētibus p reflectionem aut refractionē radiorum visualiū. et p hoc patet responsio ad quesitum.

Ad ratiōes ante oppositum.

Ad primā dr q radius ppendicularis eq̄liter respicit supficiē sup quā cadit. iō nō pōt frangi magis ab vna pte q̄ ab alia. sz bñ potest prohibente ne procedat vlterius. iō dr reflecti. Ad secūdā ps solutio ex dictis. quia res q̄ videnf p mediū difforme difformius apparēt q̄ q̄ videntur p mediū vniforme. quia res visa p mediū vniforme appet sub vna q̄ntitate et in loco in q̄ est. Ad tertiā silr ps solutio ex dictis. q visio fit fm lineā ppendicularē et oculus nō est mediū. sz organū. etc.

Sequitur in textu. De halo aūt ⁊ yride q̄d ⁊c.

Queritur secūdo vtrum halo debeat apparere circularis figure. Arguit q̄ nō. q: yris nō apparet circularis figure. ergo nec halo. tenet ɔña. q: vt h₃ phūs causa eo₂ est eadē. oīa em̄ fiūt sicut apparet p refractionē. ⁊ loq̄tur phūs de halo ⁊ yride: p radijs ⁊ virgis. Secundo sic. circulus est figura plana vnica supficie cōtenta nō habens profunditatē. sed halo h₃ profunditatē. ergo ⁊c. Tertio sic. q: si sic: vel haberet ab astris vel a nubib⁹ a q̄bus fit halo. s₃ nubes nullā figurā sibi determinant. Ad oppositū est phūs in textu dicēs: primo aūt de figura halo dicam⁹: q: est circulus.

Pro misione sciendu₃ est primo q̄ halo grece idē est q̄ corona latine. vnde halo nihil aliud est q̄ circulus apparēs circa lunā aut solē: vel q̄dcūq₃ aliud astrū.

Sciendū est secūdo q̄ ipsi⁹ halo materia est vapor modicū inspissatus i q̄ refrangūtur radij astri luminosi vel alicuius corporis resplendētis. ⁊ hoc pat₃ per signū q̄ materia ipsius halo est materia pluuie. q: quando halo ingrossat tunc seq̄tur pluuia. ⁊ q̄n in semarcessit halo: tunc est signū siccitatis. q: tunc calidū obtinet ⁊ cōsumit humidū vaporis. s₃ q̄n halo in vna parte distrahitur: tūc vt in pluribus sunt venti. q: tūc venti diuidūt cōsistentiā vapor[is] ex q̄ fit halo.

Sciēdū est tertio q̄ halo sūt duplicia accidētia. Primū accidēs est q: videtur habere colorē albū circa quē apparet nigrū. Cuius ratio est. q: halo appet ppter lumen incidens in materiā vaporis. iō illa ps vaporis in q̄ medium multū lumen quod scilicet est inter visum nrm̄ ⁊ corpus luminosu₃ apparet alba. ⁊ ps cōstans q̄ modicū luminis cōtinet appet nigra. Aliud accidēs est. q̄ halo magis appet in pricipio autūpni ⁊ circa eq̄nocciū autūpn. ⁊c q̄ in estate vl' in hyeme. nō in estate. q: halo req̄rit vaporē nō multū inspissatū. iō req̄rit frigus: ⁊ etiā calorē tēperatū. Aliud est accidēs q̄ halo non apparet flante vento. q: vent⁹ disportaret caliginē vel vaporē a loco in quo debet apparere halo. nec pmitteret talem materiā q̄escere. Aliud accidēs est q̄ halo min⁹ apper de nocte q̄ de die. ⁊ in meridie q̄ sero. nō em̄ apparet in meridie ppter nimiū calorem disgregantē materiā eius. ⁊ q̄uis fiat plures de nocte: non est tamē a nobis manifestū. q: nō obseruamus tp̄a nocturna sicut diurna. Vn̄ sepe fit halo sub luna vel sub alijs astris de nocte: q̄uis non appeat nobis.

Sciendū est quarto q̄ halo sic gnat. nā q̄n vapor humidus vniformis dispositionis in raritate ⁊ dēsitate ingrossat in media regione aeris sub aliq̄ astro luminoso q: radius perpendicularis est fortissimus ⁊ dissipat mediu vaporis ⁊ facit ipm̄ fluere circulariter ⁊ orbiculariter versus partes extremales. ⁊ ita radij refranguntur ad perpēdicularē. ⁊ hui⁹ exemplū posset dari si lapis ppendiculariter cadat sup aquā fiūt inundationes circulares q̄ q̄to distantiores sunt a puncto in quo lapis cecidit: tanto sunt maiores. Silr̄ materia illa que est inter aspectū nostrū ⁊ astrū luminosu₃ appet nobis q̄ sit clara ⁊ nō alie ptes q̄ sunt ad lat⁹. ⁊ videtur nobis q̄ illa materia que est inter aspectum nostrū ⁊ astrū fluat ad ptes extremales.

Quibus notatis sit cōclusio rn̄siua ad q. Halo d₃ apparere circular[is] figure. Probatur rōne mathematica p qua supponunt tres ppositiōes geometrie. due de pmo libro. ⁊ tertia de secūdo. Prima ppositio est hec suppositio. s. q̄ cum trianguloru₃ duorum quoru₃ duo latera vni⁹ sunt eq̄lia duobus lateribus alteri⁹. duo q₃ anguli eq̄les illis lateribus cōtenti fuerint basis vni⁹ erit equalis basi alterius reliquis angulis. ⁊ sic tot⁹ triangulus toti triangulo. Secūda suppositio q̄ oīm duoru₃ triangulor[um] quoru₃ duo latera vni⁹ duobus laterib⁹ alteri⁹ eq̄lia fuerint basisq₃ vni⁹ basi alterius necesse est āgulos illis lateribus cōtentos eq̄les esse. Tertia ppositio. Si plures linee recte q̄ due a diuersis pūctis puenietes eq̄les in idē punctū ceciderint: tale punctū est centrū circuli ⁊ linea tangens extremitates illa[rum] linea[rum] ē circular[is]. Supponit vlteri⁹ q̄ caligo siue vapor qui ē inter corp⁹ luminosu₃ ⁊ visum nrm̄ sit vniformis dēsitat[is] ⁊ raritatis. Quib⁹ suppositis arguit sic. Sit sol. b. ⁊ visus. a. ⁊ protrahat linea ppēdicular[is]. a. b. p mediū caliginis q̄d est. e. ⁊ signētur tria pūcta in nube eq̄ distātia ab ipo. e. q̄ sint. d. z. g. a q̄bus frāgatur radij luminosi ipi⁹ solis ad lineā ppēdi-

cularē. ꝛ ↄcurrāt in pūcto. a. tunc intelligun tur tres trianguli magni. s. b. g. a. ꝛ. b. d. a. ꝛ b. z. a. qui probabant esse eq̄les ꝑ pⁱmā p̄o positōez. nā linea. a. b. g. ad. t. ꝛ ad. d. sūt eq̄ les. Et silr linea. b. g. ꝛ. b. d. ꝛ. b. z. sūt eq̄les. ꝛ basis. b. a. b. cōis ē trib⁹ angul'. ꝛ ita illi tres anguli magni sic se habēt ꝙ duo latera vni⁹ sunt eq̄lia duobus lateribus alterius. ꝛ basis vni⁹ basi alteri⁹. ergo per propositionez secundā necesse est angulos h̄is laterib⁹ cōtemptos esse eq̄les. ꝛ quēlibet triangulū ēē equalem cuilibet triangulo. Ducātur ergo tres linee perpendiculares ab illis trib⁹ pū ctis in nube signatis supra lineā. a. b. ad pū ctum. e. q̄ linee sint. d. e. g. e. z. e. tunc cōstituā tur tres parui trianguli. s. ꝛ. g. d. a. d. e. et. a. z. e. ꝛ istoꝝ triū trianguloꝝ duo latera vnius scꝫ. g. ꝛ. e. a. trianguli. g. a. e. equalia sūt duo bus lateribus vtriusq̄ alioꝝ triangulorꝫ. s. ꝑ laterib⁹. a. d. et. a. z. trianguli. d. a. e. ꝛ late ribus. a. e. ꝛ. a. e. triāguli. z. a. e. ꝛ anguli illis lateribus cōtenti sunt equales. ergo per pri mā suppositionē bases istoꝝ trium triangu loꝝ erunt equales bases. ꝛ ita iste tres bases scꝫ. a. e. ꝛ. e. z. e. d. erunt equales. Sꝫ iste tres linee ducuntur recte ex diuersis partib⁹ i idē punctū. ꝛ sunt plures q̄ due. ergo tale pun ctū est centrū circuli. ꝛ linea tangens extre mitates distantes illaꝝ lineaꝝ erit circularis per tertiā ꝑpositiōem. ꝗ halo apparet circu laris figure: quod fuit probandū.

Ad rationes ante oppositū.

Ad pⁱmā dicitur ꝙ nō est sile de halo ꝛ yride. q: halo apparet ꝑ refractionē: vt di ctum est. sed yris apparet ꝑ reflectionem. vt postea dicetur. Ad secundā dī ꝙ ibi circu lus pro re circulari alias orbiculari accipit.

Ad tertiā dicendū est ꝙ talis figura cau sat ex refractione radioꝝ corpoꝝ luminosoꝝ facta in caligine nubis ad ꝑpendicularē. q̄ quidē caligo est vniformis dispositōis in suis partib⁹ in raritate ꝛ densitate. ꝛ ita il la figura dependet a duobus. s. a corpore lu minoso: ꝛ a nube. Seq̄tur in textu. yris aūt q̄d quidem est refractio.

Queritur tertio vtrū colores ap

parētes in yride sint veri colores. Argui tur ꝙ sic. Color est propriū obiectū visus. ꝫ sensus nō decipitur in iudicādo colores yri dis esse veros colores. ergo. Secundo ar guitur. ad verum colorem sufficiūt duo pⁱn cipia. vnū formale quod est lumen. ꝛ aliud materiale quod est perspicuum. sed hec duo principia inueniuntur in his coloribus. er go sunt veri colores. Ad oppositū argui tur. q: color verus est qualitas secundā cau sata per actionē qualitatum pⁱmaꝝ ꝑm de bitam proportionem. sed hoc nō inuenitur in coloribus yridis. q: solum apparent ibi colores per reflectionē radiorum a nube so li opposita. ergo non sunt veri colores. Item verus color videntibus ip̄m apparet in eodem loco. sed eadem yris non apparet oī bus hominibus. ergo colores ibi existentes solum sunt apparentes.

Sciēdū est primo ꝙ postq̄ phs

ostendit de halo quid est: quomodo causat ꝛ cuius figure sit. Consequenter querit q̄d est yris. quomodo causatur. quot sunt colo res eius. ꝛ qualiter causantur ꝛ ordinantur adinuicem. cuius figure sit yris. ꝛ que sint eius accidentia.

Sciendū est secūdo ꝙ radius

visualis natus est refrāgi ꝛ reflecti: ꝛ ab ae re ꝛ ab aqua. Qꝫ ab aere patet. quia vt ha bet philosophus antiphon semper videbat euerse in aere imaginem suam: q̄d ei contin gebat propter visus debilitatē. Similiē eti am quando aer non est purus: dum scꝫ flant venti humidi sicut sunt. Eum ingrossantes aerem fit refractio radioꝝ visualium de lon ge. nam aspicientes ad naues de longe iudi cant quandoq̄ malos esse fractos: ꝛ hoc ē propter refractionē factā in aere. sol etiā vi detur maior in ortu ꝛ occasu q̄ in meridie. q̄d ↄtingit propter vapores eleuatos i aere disgregates radios visuales. ꝛ ꝑpter eandē cām littera visa ꝑ vitrū appet grossior ꝑpt refractionē radioꝝ visualiū. Qꝫ ab aqua fiat refractio ꝛ reflectio. pꝫ. q: aq̄ est spissior aere pꝫ etiā ad sensuꝫ. q̄a videmus imagines in aqua vt in speculo.

Sciendū est tertio ꝙ lucidū siue

fulgidū visum ꝑ nigrū apparet rubeum. si cut pꝫ de sole in ortu ꝛ occasu: ꝛ de carboni bus ardentibus. ꝛ de fumo ligni viridis. Et causa hui⁹ est. q: rubedo est color medius in ter albū ꝛ nigrū. ideo qñ species albi ꝛ nigri ꝑ idē mediū veniūt ad visum visus iudicat de colore medio per equidistantiam.

Ex pcedentib? pz q a nube roxida opposita soli pot fieri refractio radiox pcedetiu a sole put apparere diuersi colores. et isti colores apparentes in illa reflectioe sunt colores yridis. Ex quo pz quo yrides differt ab halo: nam halo apparet p refractioes radiox alicui astri in nube existente inter nos et ipm astru et vincit lume astri ipam caliginem nubis in halo: s yris apparet in nube opposita soli per refractioes radiox solis vsq ad visum nostru mediu inter sole et nubem et q lume solis in nube no vincit nec penetrat nube in qua apparet yris ppter ei inspissionem. io yris apparet p reflectone. halo vo p refractione. Ex quo pz q colores yris causat ex varia reflectoe radioru solaru a nube densa et soli opposita. na lumen solis supplet vice albi. et nubes ipsa spissa supplet vice nigri. io sicut ex diuersa mixtione causar colox extremox causant diuersi medij colores. ita ex pmixtione lumis et nubis fm varias reflectioes apparent diuersi colores yridis: ita q vbi mag supabudat lume apparet color mag accedes ad albedine q d: puniceus. s vbi magis abudat nigredo nobis appet color debilior et mag accedes ad nigredine q est alurgus. s vbi lume medio mo se hz ad nigredine nubis apparet color q minus accedit ad nigredinem q alurgus. et min accedit ad albedine q puniceus q dicitur viridis. Vn causa diuersitatis coloris in yride pot accipi ex vlima ppositioe gspectiue. vbi d: diuersitate coloris yris tam ex nubis q luminis variatoe puenire. nam scdz qd quida luminis et opace nubis roxide mouentis visum nostru fm talem vel tale pportione fiunt diuerse apparentie coloru in yride. et simile apparet i reflectione luminis candele a vitro pleno aq habete colore vniformez et pre sui. vbi tn in diuersis ptib apparet diuersi colores fantastice. hoc etia apparet in aqua eleuata sursum a remo nauis in q aqua apparet diuerse fantastice colores ex reflectoe radioru solis. Ex pcedetib pz quo causat yris na qn aliqua nubes aquosa et roxida opponitur soli vl lune ad qua pertingut radij solis vl lune q no possunt ipam nube vincere et penetrare: tuc ab ipa nube reflectuntur periferie nubis ad oculos nostros medios inter nube et sole vl luna: ita q impossibile e aliquem simul videre sole et yride. Ex q pz qd est yris. yris qn est apparitio triu colorum in nube roxida opposita soli aut alteri alio astro fm ordine se habentiu: et scdm figura semicirculi aut pportiones minores semicirculo. Patz ergo qd sit yris et quo causat. et quot sunt colores eius. Posterius autez videbitur qualiter ordinantur et qualit distinguutur colores et de figura eius.

Sciedu est vltimo pro responsione ad quesitu: q color hz duplex esse. scz materiale et formale. Esse materiale coloris dependet ex qualitatib primis: ita q psistit in debita pportoe qttuor qlitatu primaruz et tale esse no hnt colores yridis sicut bn pbant ratoes facte ante oppositu: sed ee formale coloris est lumen receptu in perspicuo et scdm tale esse colores yridis sunt veri colores. q: in yride est lumen receptum in nube roxida reflexum in deuersis partib nubis. ideo apparent diuersi colores.

Ex quo ptz c oclusio rnsiua ad qsitu. scilicet q colores apparetes in yride sint veri colores qtum ad esse formale: sed non qtum ad esse materiale. Primam partem satis probant rationes ante oppositu facte. et secundam post oppositum etc.

Sequitur in textu. Quia autem colorabuius etc.

Queritur quarto vtrum yris debeat tricolor appere id est hns tres colores. Arguit q no: q: inter colores viride et puniceu mediat color. qui dicit croceus ergo in yride sunt quattuor colores. Secudo sic. qua rone ponit color inter puniceum et viride eade rone debet poni inter viridem et alurgu. igit in yride erunt quinq colores. Ad oppositu est phus.

Pro responsione sciendum est primo q ad apparitione punicei coloris in nube requiritur maior reflectio luminis q ad apparitione alurgi. q: qto est maior reflectio radiox lumiosox a nube tato maior apparet albedo in nube. et vbi apparet color puniceus in nube maior e reflectio i nube q vbi appet color viridis vl alurgus. na color puniceus est color medius inter albu et rubeu tedes ad albedine. Sz color alurgus magis accedit ad nigredine q colo

viridis. nā color viridis est mediū int puniceū ⁊ alurgū. nā minꝰ accedit ad nigredinē ꝙ alurgus. ⁊ minꝰ ad albedinē ꝙ puniceus

Sciendū est secūdo ꝙ quando apparent due yrides vna supior ⁊ alia iferior rōnabile est colorē alurgū apparere in yride iferiori penferia ⁊ viridē in media pte. ꝙ sic. pz. q: colores yridēs apparēt ex reflectione radiorꝫ luiosorꝫ: cū igit radiꝰ perpēdicularis sit fortissimꝰ sequitur ꝙ ipe incidēs circa centrū yridis penetrat nubē ⁊ ita facit colorem alurgū. ſ in superiori parte nubis i qua apparet yris inferior radij deficiūt a perpēdicularitate. ⁊ ita nō causant ibi magnū lumen. ⁊ apparet ibi color puniceus. ⁊ in media parte nubis medio mō se habēt radij. ⁊ iō faciunt ibi apparentiā coloris viridis. ſ i yride superiori colores opposito mō situāt: ita ꝙ i inferiori parte yridis supioris apparet color puniceꝰ. in media viridis. ⁊ in supma alurgus. q: ad apparitionē coloris punicei reqrit maiꝰ lumen ꝙ ad apparitionē alurgi cū igitur prior periferia yridis inferioris sit ppinquior centro. radij luiosi incidāt supiorē partem minꝰ oblique ꝙ in parte supiori. iō faciūt ibi apparentiā punicei coloris. sed in supiori parte eiusdē yridis taliter oblique incidūt radij luiosi adeo ꝙ minime possunt reflecti. iō faciūt ibi apparentiā alurgi coloris. ⁊ in media parte medio mō se hñt ⁊ faciunt apparentiā viridis coloris. Sic igitur patet ꝙ in inferiori yride apparet alurgus color ppe centrū propter fortitudinem radiorꝫ incidentiū ad perpēdicularē. iō penetrat nubē ⁊ nō faciliter siue nō multū reflectunt. sed in supiori yride apparet alurgus color i supiori periferia propter distantiā radiorꝫ luminosorꝫ oblique incidentiū in illā partē adeo ꝙ nō multū reflectūtur. ideo ~~non~~ causant ibi apparentiā coloris alurgi. Et sic pz ꝙ color supioris yridis ⁊ inferioris ex opposito se habent.

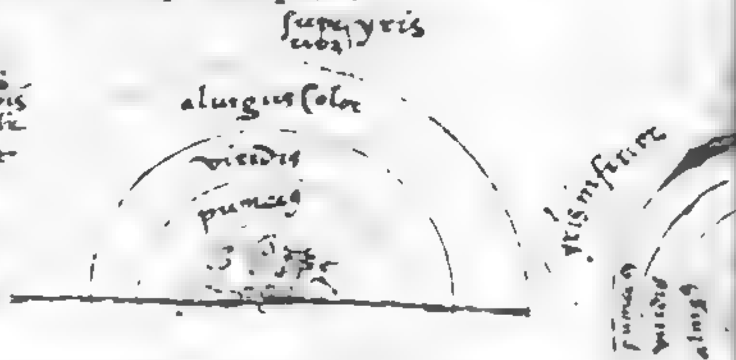
Quibus notatis sit cōclusio rñsiua ad quesitū. Tm̄ sunt tres colores in yride causati p reflectionē: ita ꝙ ~~in ipis~~ semper apparet tricolor. pbat. q: yris causat ex reflectione radiorꝫ luminosorꝫ a nube opposita aut ergo radiꝰ luminosus dñat sup nigrum nubis. aut nigrū nubis dñatur sup radiū luminosum vel medio mō se habet. si primū. sic causat color puniceꝰ. si secundū: sic alurgus. si tertiū viridis. Et notāter dicebat in cōclusione causati p reflectionē. q: inter puniceū ⁊ viridē apparet qdam color vocatꝰ a pħo chācos: q nō apparet per reflectionē: ſ p iuxtapositionē punicei ⁊ alurgi. ⁊ qñqꝫ remittit color puniceus ⁊ mutat in illū colorem. ⁊ ita colores yridū variant fm ꝙ intenditur lumen ⁊ remittit nigrū nubis: aut ecōtra. Unde fm diuersaꝫ incidentiā radiorū intendunt colores ⁊ remittunt in yride: sicut etiā colligentes flores cū lāterna deficiunt sepe q: lumē lāterne causat diuersuꝫ colorē fm incidentiā luminis. Sed qreret aliquis quare per iuxtapositionē viridis cum alurgo non apparet mediꝰ color sicut p iuxtapositionē viridis ⁊ punicei: chancos. Rñdetur ꝙ hoc est. q: viridis ⁊ alurgus magis cōueniūt ꝙ puniceus ⁊ viridis. iō propt cōuenientiā nō apparet medius color sicut inter alios colores.

Ad rationes ante oppositū.

Ad primā dicit ꝙ ipa arguit de colore a perpendicularitate p iuxtapositiōem. Et secūda soluit ex immediate dictis. Sequit in textu. Ut aūt neqꝫ circulariter.

Queritur quīto vtrū qñ apparēt due yrides supior sit debilior in coloribꝰ ꝙ inferior. Et arguit ꝙ nō. q: sol orbiculariter diffundit lumē. ergo in oīm parte nubis equaliter diffundit lumen. ⁊ p ɔ̄ñs colores yridū debent apparere eque intensi in qlibet parte nubis. Secundo sic. yris superior magis accedit ad soleꝫ ꝙ inferior. ergo recipit maiꝰ lumen ꝙ inferior. ⁊ per cōseqns colores superioris yridis sunt intēsiores coloribus inferioris yridis. Tertio sic. superior yris magis distat a centro ꝙ inferior. ergo radij solis minus possunt penetrare nubem. ⁊ p ɔ̄ñs magis reflecti in yride supiori ꝙ inferiori. Ad oppositū est phūs.

Pro rñsione sciendū est primo ꝙ nunꝙ apparet yris nisi centrū solis: centrū yridis: ⁊ centrū oculi sint in eadē linea recta. Nā qñ apparet yris semper vmbra causata ab hoie vidēte yridē pducit recte versus centrū yridis. Ex quo pz ꝙ radiꝰ rectꝰ pcedēs a sole vel ab aliquo alio corpe luminoso semp cadit sup centrū yridis.

Conclusio responsiua. Superior yris semper est minor in coloribus quam inferior. Patet. quia in yride superiori lumen magis protenditur et recedit minus a perpendiculari adeo quod non potest esse nimis magna reflectio. in yride autem inferiori est maior reflectio et sunt radii luminosi fortiores. ideo apparet maius lumen

Dubitatur primo utrum yris possit causari a luna sicut a sole. Respondetur breuiter quod sic. et hoc est quando luna est semiplena: non autem in coniunctione.

Dubitatur secundo utrum duo homines in eadem parte yridem videre possint. Respondetur quod non. quia radius reflexus semper est equalis radio incidenti et anguli causati ab utroque sunt equales. et quia ad alium et alium oculum reflectitur alius et alius radius. et yris apparet per reflectionem. oportet quod aliam et aliam yridem videant duo homines.

Dubitatur tertio quare est quod videmus quandoque yridem inter nos et arbores vel montes. Respondetur quod yris quandoque apparet in aere rorido a quo fit reflectio. ideo apparet prope nos in aere.

Dubitatur quarto utrum yris semper appareat per modum semicirculi: vel portionis minoris semicirculi. Respondetur quod sic. et nunquam apparet per modum circuli integri. patet primo ratione naturali. quia centrum yris est punctus quem tangit linea procedens a centro solis directe per oculum videntis per yridem. ideo sole existente in oriente apparebit maxima yris in nube disposita in occidente. vel econtra. sed tunc punctus quem tangit linea predicta est extremitas in orizonte. ergo supra terram non relinquitur nisi semicirculus qui est figura yridis. Ex quo sequitur quod quando sol magis eleuatur super orizontem tanto minor apparebit yris. ut visum est ad sensum. Deinde arguitur ratione mathematica. pro qua supponitur quod oculus semper est inter centrum solis et yridis. supponuntur etiam que supponebantur in figura halo. et cum ipsis supponitur. 15. Propositio primi Euclidis: in qua dicitur. Si linea recta supra lineam rectam ceciderit ambo anguli erunt recti vel equales duobus rectis. Fiat igitur figura et sit centrum solis. a. et centrum oculi. b. et centrum nubis in quo apparet yris. d. et per ista tria puncta protrahatur linea. a. b. d. Deinde designentur in nube tria puncta equaliter distantia ab oculo et sole que sint. e. f. g. a quibus protrahantur tres linee ad centrum oculi. et etiam ab ipsis protrahantur alie tres linee ad centrum solis a. et etiam in ista figura intelligantur tres magni trianguli: quorum unus est. a. b. g. alius. a. f. g. et tertius est. a. e. b. qui trianguli sunt equales. quia latera sunt equalia. et bases sunt equales. ergo anguli sunt equales per secundam suppositionem. Quod autem latera sint equalia patet per primam suppositionem. quia tria puncta in nube signata. f. g. f. e. equaliter distant a sole et ab oculo. similiter bases sunt equales. quia eadem est basis communis. f. linea. b. a. et ita illi tres magni trianguli. f. b. c. d. et. b. f. d. et. b. g. d. quorum duo latera unius sunt equalia duobus lateribus alterius. et anguli illis equilateribus contenti sunt equales. ergo per primam suppositionem primi Euclidis bases sunt equales. Assumptum patet. quia latus b. d. est commune. Alia vero tria lata sunt equalia. quia puncta in nube equaliter distant ab oculo. Sed quod anguli illi equilateribus contenti sunt equales. patet quia ibi considerantur sex anguli quorum quilibet duo faciunt duos angulos rectos: aut equales duobus rectis per decimamtertiam propositionem primi Euclidis. Si ergo tres bases. f. d. g. et. d. f. et. d. e. sunt equales et tangunt centrum nubis. ergo linea tangens extremitates illarum est circularis figure. Sed non potest apparere per modum circularis integri. et ita apparet per modum semicirculi vel portionis minoris semicirculo. Et per hoc patet responsio ad q. Rationes ante oppositum soluuntur ex dictis. Sequitur in textu. Easdem autem dictas causas existimandum. etc.

Queritur sexto utrum parelie et virge debeant apparere per reflectionem aut refractionem. Arguitur quod neutro modo debeant apparere. quia si sic: sequeretur quod non deberent apparere unius coloris: sed plurium colorum sicut yris. consequens est falsum. quia parelie apparent albi coloris: et etiam virge. ergo etc.

Ad oppositum est. p. in ultimo capitulo ultimi tractatus.

Sciendum est primo quod parelie et virge causantur per reflectionem aut refractionem radiorum solis sicut yris et halo. Et est differentia inter parelias et virgas. Virge enim sunt quidam radii quasi linee procedentes a sole per nubem perforatam: quas vulgares vocant funes tentorii solis. Et causantur duabus de causis virge. Uno modo quando nubes non est undique continua

z tunc radius solis penetrās nubē transit ꝑ foramina nubis. z si sint parua apparent linee albe. Alio modo causant̄ qn̄ nubes est cōtinua. sed tn̄ est grossior in vna parte ꝙ in alia. z tunc radij solis transeūtes partē subtiliorē apparent per modū lineaꝝ. Et quando nubes est grossa apparent virides. quādo vero est subtilis apparēt albi totaliter.

Sciendū est secundo ꝙ parelius dicitur imago solis. Et dicit̄ a para qd̄ ē iuxta: z elios qd̄ est sol. quasi imago solis apparens iuxta solem. apparet em̄ ad latus solis. Et sic causat̄ parelius. naꝫ aliqn̄ humidū subtile inter visum nostrū z solē cōcurrit in vnum rotundū corpus. z tunc in illo corpe refrāgūtur radij solis ad oculū quasi a speculo. z faciunt in tali corpe splendorē quem vix visu intueri possumus. Ex quo patet ꝙ parelius est nubes ronda z splendida effigiē solis exprimēs siue gerēs. z seq̄ns solē.

His premissis sit cōclusio respōsiua. Parelie z virge apparēt ꝑ refractiōeꝫ radioꝝ solis vel alterius corporis luminosi ad visum nostrū. Patet. q2 ad hoc ꝙ appareant parelie z virge oportet lumē incorporari nubi. q̄ cū sit densior radij refrāgunt̄ ad ꝑpendicularē vt possint penetrare nubē ergo. zc̄.

Dubitatur primo de accidentibus pareliorum z virgarum. Rn̄det̄ ꝙ primū accidēs est ꝙ parelius est magis signuꝫ pluuie ꝙ virge. q2 causatur a nube magis densa z ronda ꝙ virge que causant̄ in nube discōtinua. vt dictū est. qd̄ est signum sufficiēs nubiū. Aliud accidēs est ꝙ parelius australis est magis signū pluuie ꝙ borealis. quia ventus australis est magis congregatiuus nubiū ꝙ borealis. Aliud est accidēs ꝙ parelij z virge fiunt cōiter circa ortū z occasū solis. ergo q2 sol de die ꝓpter nimiū caloreꝫ subtiliat nimis nubē aut totaliter consumit eā. ideo aut fit in ortu aut in occasu. Aliud accidēs est ꝙ parelij z virge nūꝙ apparēt directe sub sole sed appent ad lat9 solis. Aliud accidēs est ꝙ nō apparent valde prope solem: neqꝫ nimis distant. Ratio primi. q2 sol nunꝙ permittit ꝯsistentiā nubis. Ratio secūdi est. quia in nimia distantia nō potest fieri refractio radiorum solis. Et ꝑ hoc patet responsio ad quesitū.

Ad rationes ante oppositum: Ad primā negetur cōsequētia. q2 nō eodē mō causatur sicut yris vt dictū est. sed causat̄ ꝑ refractionē. Auctoritas allegata est pro dictis. Et hec de q̄stione. Seq̄tur in textu. Quecūqꝫ autem. zc̄.

Queritur septimo vtrū mineralia causent̄ in terra per ꝑmixtionē exalatiōis sicce z vaporose. Arguit̄ primo ꝙ non. q2 omne mixtū est leuius terra. q2 participat alia elementa q̄ remittūt grauitatē terre. sꝫ mineralia sunt grauiora terre. q2 descendūt per terrā. vt patet de metallo liquefacto. ergo non sunt mixta. Arguit̄ secūdo. illa q̄ sunt cōmixta ꝑ ꝯmixtionē exalatiōis sicce z humide sunt mixta imperfecta z parue durationis. vt patet de singulis impressiōib9. Sed mineralia sunt magne durationis. ergo non fiunt per cōmixtionē exalatiōis humide z sicce. Tertio arguit̄ ꝙ nō causant̄ in terra. q2 ad generationē mixtoꝝ cōcurrit celum per suū motū. sed hoc non potest fieri in terra cū terra sit immobilis. In oppositū est philosophus.

Sciēdū est primo ꝙ postꝙ philosophus tractauit de mixtis imꝑfectis causatis ex exalatione humida z calida. cōsequēter hic in cōi tractat de mixtis perfectis. s. de mineralibus que fiūt ex illa duplici exalatiōe. z soluꝫ hic tractat de illis mineralibus in cōi ostendēdo ꝙ fiunt ex eisdē principijs cū impressiōibus de q̄bus dictū est pri9. z de ipsis q̄tū ad speciales z ꝓprias rōnes in speciali ē determinandū in libro de mineralibus. Ad presens autē supponit̄ ꝙ sicut sup terrā eleuat̄ duplex exalatio. quedam calida z sicca ex q̄ per inflāmationē ab aliquo ingenite fiūt impressiones ignite. z inflāmabiles vt sūt venti. Alia est calida z humida ex qua per infrigidationē fiunt impressiones humide. ita sub terra virtute solis z alioꝝ astroꝝ fiūt duplices exalatiōes. Quedā scꝫ vaporose. z q̄dam fumose que sepē adinuicē cōmiscentur. Et ꝑm has due exalationes sunt species mineraliū q̄ fiunt sub terra. Quedā sunt fossibilia. z quedam metallica.

Sciendū est secūdo ꝙ exalatio sicca qn̄ ignitur in terra ratōe humidi viscosi causat omnia fossibilia: vt genera lapidum

z alia

liquabilia sulfur. z vernicē. et plura alia si milia. Et quedā istaꝝ sunt a calido cōsumē te totalr̄ humidū et quasi ꝯburente. vt pul uis coloratus. Alia vero fiūt a calido di gerente humidū et sicco cōsumēte humidū superfluū relinquēdo humidū cōtinuans et bene terminās ptes sicci adinuicē: sicut sūt lapides. Tamen scđm Albertū in minera libus est duplex pricipiū materiale lapidis Nam in aliquib' siccū terrestre habens hu midū pingue et viscosum simul ꝯmixtū est materia lapidū. in aliquib' aūt humidum aqueū habens siccū terrestre in vtute z vir tutē specialez loci aut alicui' influentie spe cialis est materia alioꝝ: vt hij qui fiunt p cōgelationem a frigido. vt sunt bꝛillus et cristallus. Et in omnib' lapidibus virtus mineralis dependēs ab influentia aliquo rū astroꝝ et recepta in aliqua determinata materia z in aliquo loco est causa effectiua lapidis. Et hec vtitur duplici instrumēto q: qñq3 vtr̄ calido viscoso a quo patitur z digeritur siccū terrestre. Quādoq3 vero vti tur frigido existente in hūido aqueo a quo fit ꝯgelatio lapidis. Et sicut in nutritione caloꝛ naturalis nō agit cōuertēdo nutrimē tū in substātiā aliti: nisi scđm exigentiā aie. cuius caloꝛ naturalis est instrumentū. z nō scđ3 naturā ei' ꝓpriā. ita calidū et frigidu3 in ğnatiōe lapidis solū agūt scđm exigētiā virtutis mineralis: cui' sunt instrumēta.

existenti in hu mido

Conclusio prima omīa metalla

causantur ex exalatione vapoꝛosa mixta cū sicco terrestri. Probatur. q: omnia metalla fiunt ex sulfure et argento viuo. ita q siccū terrestre habens humidū pingue et viscosū passum a calido h3 rōem sulfuris. z hūidū aqueū habēs siccū subtile. et per calidu3 se cōmiscens cum humido aqueo z frigido cō tinēte. vel cōtinuāte cū humido habet rōe3 viui argenti. et ita fiunt a calido digerente illud siccū terrestre. Tamē vt dictu3 ē de lapidibus calidū z humidū solū agunt in virtute alicuius agentis pꝛincipalis dispo nentis materiam ad spēm metalli. Et ī istis q̄uis cōcurrāt siccū terrestre et hūidū aque um. Tamen illud humidū non totaliter cō sumitur a calido digerente. ideo sunt mino ris decoctionis q lapides.

Conclusio secunda. mineralia

causantur infra terrā per permixtionē exa lationis vapoꝛose z fumose. Probatꝛ cō clusio. q: in mixtione omniū mineraliū con currit aliqđ siccum terrestre passum a cali do et aliqđ humidū liquabile. que aliquo modo habent rationes illaꝝ exalationum. Quia participāt cū ipsis in qlitatibus.

Dubitatur pꝛimo de multitudi

ne metalloꝛū. Ad dubiū respondetur q metalloꝛū quedam sunt fusibilia: vt plū bum et stānum in quibus humidū nō est to taliter cōpꝛehensum per siccum. Sed a ca lido subtiliante et calefaciente possunt liq fieri. Alia vero ductibilia tm̄ vt ferru3 et similia: in quibus humidū est totaliter com pꝛehensum per siccū. Ideo per calidū subti lians nō possunt liquefieri. q: tamē humi dū nō est totaliter cōpꝛehensum per calefa ctionem pñt mollefieri et duci p ictū mallei.

Dubitatur secundo de nomini

bus metalloꝝ. Ad dubiū rñdetur q sunt septem metalla in alchimia. et sepe nominā tur per noīa planetarū a quibus pꝛincipali ter causantur. Uñ a calido solis cōmiscen te purū et mundū sulfur cū puro et mundo viuo argento decoquēte decoctione tēpe rata fit aurū qđ qñq3 nominatꝛ nomīe solis Quādo vero caloꝛ solis admiscetꝛ frigidi tas et humiditas saturni ex grosso sulfure z mūdo viuo argento decoquitꝛ plumbū. Et cū sibi admiscetur caliditas z humiditas io uis que per magnā humiditatē impedit cō pletā decoctōem et digestionē ex grosso sul fure argento viuo causatur stannum. Si tamen caloꝛi solis miscetꝛ caliditas et sicci tas martꝛ ex sulfure trestre et ex viuo argēto luteo causatꝛ ferrū. Sed cū sibi admiscetur caloꝛ et humiditas venens ex sulfure mūdo et grosso viuo argento causatꝛ cupꝛum. Cū vero sibi admiscetur virtus mercurij causa tur viuū argentū. qđ etia3 sepe nominatur mercurius et ecōtra. Quādoq3 etiam noīa mus planetas noīe istoꝝ metalloꝛū. q: aliq̄ hñt similē caloꝛē metallo. Et hec đ secūdo

Ad rationes ante oppositum.

Ad pꝛimā đ: q aliqua metalla sunt gra uioꝛa q ptes terre alterate q̄ sunt circa nos sed non sunt grauioꝛa partib' terre natura liter dispositꝛ: vt sunt ptes terre circa cētrū ipsius mundi. Ad secundā dicitꝛ q mixta

causata ex sola mixtione illarum exalatio-nū vbi nō cōcurrit aliud siccū terrestre vel humidū sunt parue durationis. s illa q̄ fi-unt p̄ illas exalatiōes cōmixtas cum sicco terrestri et humido aqueo p̄ fortē mixtionez sicut sūt mineralia bñ sunt magne duratio nis. Ad tertiā dr̄ q̄ licet celū motu suo nō cōcurrat ad gñationē omniū que generant. Cōcurrit tñ per suam influentiaz. Et hec de questione. Et per cōsequens de toto ter-no libro Methaurorum.

Sequitur quartus liber me-thaurorum.

Sequitur in textu. Quoniā autē quat tuor cause determiate sūt elementoꝝ ꝛc̄.

Jrca initiū libri quarti methauroꝝ. Queritur primo vtrū tm̄ sint quattuor qualitates prime. scz caliditas humiditas: frigiditas: et siccitas. Arguit q̄ nō. q: oēs qualitates mūdi sunt eiusdez generis. ergo oēs hñt reduci ad vnā q̄litatē primā. ꝛ p̄ 9ñs nō est nisi vna prima q̄litas 9ña tenet. q: in omni ordine oportet eē ali-qd̄ primū. antecedēs pz. q: oēs sunt de gñe q̄litatis. Secūdo sic. lux ē qualitas q̄dā. et tñ est prior illis. ergo tm̄ est vna prima q̄-litas. añs patet. q: lux est qualitas eterna teste p̄bo ex eo q̄ corpora supcelestia sūt eter na que quidē corpa sunt subiectum lucis et nunq̄ sunt sine luce cuiusmodi sunt planete ꝛ stelle. Tertio sic. qualitates que sūt cau se primoꝝ motuū sunt prime. s grauitas et leuitas sunt hm̄oi. q: causant motū localez qui est primus oīn motuū. vt pz p̄ aristote-lē p̄o celi. Quarto sic. in vnoquoq̄ ge-nere est vna prima 9trarietas: s qualitas est vnū gen⁹. igitur ei⁹ est vna prima 9rietas. et cū in vnaquaq̄ 9rietate sint tantuz duo extrema seq̄tur q̄ tm̄ erūt due q̄litates pri-me. Maior est p̄bi in p̄mo phisi. et minor ꝛ 9ñtia p̄ se note sunt. Ad oppositū est ari-stoteles in principio hui⁹ quarti dicens. qm̄ autē quattuor cause determiate sunt elemē toꝝ. quoꝝ aūt sunt scz cōiugatōnes et ele menta quattuor accidit esse.

Sciendum est primo q̄ postq̄ p̄hs in primis tribus libris determinauit d̄ impssiōib⁹ que debent mixtis imp̄fectis: cō sequēter in isto quarto determinat de impssionib⁹ que debent mixtis p̄fectis ex eo q̄ in ipso agit de impressiōib⁹ qualitatuz prima rū per quas fit mixtio corporū. Unde qua liter differūt corpus simplex mobile ad for mam mixti impfecti quod est subiectū in tri bus primis libris: et in isto quarto patuit i prima questione primi.

Sciendū est secundo q̄ dictio exclusiua addita termino numerali aliquā do pōt excludere oēm aliū a significato ~~tal~~ cui addit. Et isto mō exponit. vt si dicamus tm̄ sunt sex hoies in domo. exponem⁹ illam sic. sex sūt hoies i domo ꝛ nihil aliud q̄ sex hoies sūt in domo. ꝛ isto mō exponēdo istā ista esset falsa. tm̄ sunt quattuor q̄litates pri me. Aliq̄n vero dictio exclusiua addita ter-mino numerali solū excludit maiorē multi tudinē q̄ sit multitudo importata per termi nū numeralē cui additur. ꝛ sic aliter q̄ pri⁹ vt cuz dicitur tm̄ sunt sex homies in domo ista iuxta hūc scd̄m modum accipiendi dic-tionē exclusiuā est sic exponenda. sex sunt in domo et nō plures q̄ sex sunt in domo. ꝛ isto mō accipiendo li tantū in titulo nostre p̄sentis lectionis: ista est vera tm̄ sunt quat-tuor qualitates prime.

Sciendū est tertio q̄ qualitatū quedā sunt sensibiles: ꝛ quedā insensibiles Sensibiles dicunt que aliquo sensu p̄cipiū tur: vt q̄liditas: frigiditas: et raritas. Et sic d̄ aliis plurib⁹. Qualitates eñi insensibiles sunt q̄ nullo sensu p̄cipi p̄nt a nob̄ sicut in-fluentie corpoꝝ supcelestiū. Qualitatū aūt insensibiliū quedā sunt q̄ 9sequūtur ad q̄li-tates primas siue actiōes ipsarū. quedam vero nō cōsequūtur ad eas siue ad ipsaruz actiōes. Exemplū de primis: vt virtutes herbarū ꝛ lapidū preciosoꝝ. de q̄bus loqui tur Albert⁹ in libro de mineralib⁹ dicēs q̄ mirabile est q̄ vna herba calida sanat ali-q̄n ab vna infirmitate frigida vel ecōtra.

Exemplū de secundis: vt influentie cor-porū supcelestiū. Qualitates aūt sensibiles sunt duplices. q: quedā gñant solo motu: vt videmus q̄ mouendo lutum per vicos quāq̄ aliq̄d importet de luto. tñ adhuc ma gis remanet, nā p̄ motū calefit et sic ibi ges

termini

homines

neratꝛ rarefactio. et ideo quamꝗ̄ pars ipo
ret. tñ q: lutū rarefactuȝ ē adhuc maiꝰ vide
tur eē ꝗ̄ qñ erat ꝯdēsatuȝ. Alie vero sunt q̄
nō gñantꝛ per solū motū localem: vt sapo:
odo: ꝛ colo: q̄ gñantꝛ ex cōcursu q̄ttuo: q̄li
tatū primarū. Vñ q̄litates sensibiles sūt
adhuc duplices. quedā sunt actiue et q̄daȝ
nō actiue: ꝛ hoc loquēdo de actōe facta rōe
ꝯtrarietatis. Exemplū de actiuis: vt ca-
lidū. de nō actiuis: vt odo: colo: ꝛ sapo:.

Istis notatis ponitur cōclusio

responsiua ad. q. Quattuo: sūt qualitates
prime. Probatur ista ꝯclusio sicut ꝓbata
est in quarto de celo ꝛ in. 2. de gñatōne. vi-
delicet ex parte sex cōbinationū. quoꝝ quat
tuo: sunt vtiles ꝛ due inutiles: sicut ibideȝ
satis visum est. Probatꝛ etiā ꝙ tot sunt q̄li-
tates prime quot sunt co:po:a simplicia ge
nerabilia et co:ruptibilia: sed tñ sunt q̄ttu-
o: co:pa simplicia prima generabilia ꝛ co:-
ruptibilia. scȝ ignis: aer: aqua: ꝛ terra. ergo
tñ sunt q̄ttuo: q̄litates prime. Maio: ap
paret: q: quodlibȝ corpꝰ simplex gñabile ꝛ
co:ruptibile hȝ vnā solā qualitatē primam.

Sed dubitatur primo vtrum

influentie co:poꝝ celestiū sint qualitates in
sensibiles sicut tactuȝ est in tertio notabili.
Et arguitꝛ ꝙ nō. q: influentie co:po:ū sup-
celestiū multū alterant sensum cōmuneȝ et
memo:iā et ipsaȝ fantasiā. ergo ille q̄litates
sunt sensibiles. tenet ꝯña. q: sentire non est
nisi imutare sensuȝ. antecedēs ptȝ. q: hoīes
bñ dispositi in naturalibus aliqñ in somno
hñt perfectas visiones: vt dicit Albertꝰ ma
gnus in libro de diuinatōe somnioꝝ. Ad
dubiū respōdet ꝙ influentie co:poꝝ supce-
lestiū sunt insensibiles sicut tactū ē. et qñ ar
guitꝛ q: alterāt sensum. Rñdetꝛ ꝙ h̄ nō est ve
rū loquēdo de alteratōe q̄ fit ꝑ cōtactū de
qua loq̄tur Aristoteles in isto libro. ꝛ qñ ꝓ-
batur ꝙ hoīes bñ dispositi in somno aliqñ
habent ꝑfectas visiones. Dicitꝛ ꝙ h̄ nō ē
ꝑ alteratonē sensus: vt dicūt aliq̄ q: illa al
teratio q̄ sic fit est magis in intellectu ꝗ̄ in
sensu. ergo talia debēt dici visiones siue in
tellectiōes magis ꝗ̄ alteratōnes.

Dubitatur secūdo vtrum odo:

ꝛ sapo: sint q̄litates nō actiue queadmodū
dictū ē in vltimo notabili. Et arꝛ ꝙ nō. imo
magis dñt dici actiue. q: colo: mouet visum.
ꝛ illud ē agere in ipm visū. g̃ colo: ē q̄litas
actiua. Ad dubiū rñdetꝛ ꝙ colo: ꝛ odo: ꝛ
sapo: sūt q̄litates nō actiue. nō q̄dē ꝙ nul-
lo mō agāt. q: vt tactū est in argumētis co
lo: agit in mouēdo sensuȝ et causando spe
ciē in medio. h̄ dicūtur q̄litates non actiue.
q: actōes ille q̄ ab ipis fiūt nō fiūt rōe ꝯtra
rietatis. ꝛ ꝑ h̄ soluitur ratio dubij.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā cōceditꝛ loquēdo de gñe logicali.
q: logice loquēdo suū genꝰ est q̄litas. h̄ ne-
gatꝛ loquēdo d̄ gñe naturali. nā q̄litates cō
uenientes celo ꝛ cōuenientes co:po:ibꝰ inferi
o:ibus nō reducūtur ad vnū genꝰ nature.
Ad secūdā d: ꝙ Aristoteles intellexit in
littera de q̄litatibꝰ hñtibꝰ ꝯriuȝ. sic aūt nō ē
de luce. Ad tertiā ꝯceditꝛ maio:. h̄ negetur
mino:. q: nō q̄libet motꝰ localis est prio:. h̄
solū motus localis celi. nā in istis inferio:i-
bus motꝰ alteratōis p̄cedit motū localem.
Tñ aliter ē dicēdū sicut superiꝰ dicebatꝛ de
luce. ꝙ iste q̄ttuo: q̄litates. s. caliditas. frigi
ditas. ꝛc̄. dicuntꝛ prime q̄ntū ad istū effectuȝ
qui ē tāgere. licet nō in o:dine ad oēs alios
effectꝰ. q̄uis graue ꝛ leue sint prio:es ipis
q̄ntum ad istū effectuȝ qui est mouere motu
locali. nō tñ q̄ntum ad hūc effectū qui ē mo
uere potentiā tactiuā. Ad quartā d: ꝙ ve-
rum est capiendo cōtrarietatē large vt se ex
tendit ad oppositionē que est inter priuatio
nē et habitū: sed negetur capiendo cōtrarie
tatem ꝓprie. Sequitꝛ in textu. Quoꝝ
duo quidē factiua calidū et frigidū.

Queritur secūdo vtrū sint due

qualitates actiue. scȝ caliditas ꝛ frigiditas
et due passiue. s. siccitas et humiditas. Et
arguitur primo ꝙ caliditas ꝛ frigiditas nō
sunt solū qualitates actiue: sȝ etiam passiue.
q: calidū agit in frigidū. et ecōtra frigiduȝ
i calidū. sed illud qd̄ recipit actionē patitꝛ.
ergo sequitꝛ ꝙ tam frigidū ꝗ̄ calidū patiun
tur. Cōfirmatur. q: frigidū fugit calidum
sicut videmus de lignis viridibꝰ in quibꝰ
ꝓpter calo:ē ignis hūiditas accedit ad ca-
put ligni. ꝛ h̄ rōne frigiditatis. Secūdo
sic calidū et frigidū sunt qualitates cōtra-
rie. ergo etiam actiue. ꝯsequētia tenet. q: a
cōtraria agūt et patiūtur adinuicē. Ter
tio omne agēs naturale per cōtactū in agē-
do repatitur. sed calidū et frigidū sūt hmōi

Deinde ꝓbatur ꝙ humiditas ⁊ siccitas nō sint qualitates passiue: ſ etiā actiue. qa siccū corrūpit hūidū. et ecōtra. etiā siccitas humiditatē ⁊ ecōtra. ergo siccitas ⁊ hūiditas sūt q̄litates actiue. tenet ꝯña. ⁊ añcedēs ꝓbat. q: cineres corrūpūt aquā in ipis posită. Quīto sic. materie ē pati et forme est agere: vt pz in pmo ⁊. 2. de gñatiōe. sed cū hūiditas et siccitas sint forme: seqtur ꝙ sūt actiue et nō passiue. Ad oppositū est phs in isto quarto: vbi postq̄ enumerauit q̄litates pmas dicit ꝙ due sūt actiue. s. calidū ⁊ frigidū. et due passiue. s. siccū et humidū.

Sciendū est pmo ꝙ sicut pri⁹ dicebatur in precedenti questione ꝙ quatuor pme qualitates tangibiles scꝫ caliditas: frigiditas: siccitas: ⁊ hūiditas dicūtur pme. q: in mō sue generatiōis nō reducūt ad alias priores. licet pro tanto dicantur pme. q: per ꝓprias actiōes et passiōes generant et corrūpūtur. ſ alie qualitates tangibiles gñant ⁊ corrūpuntur per actōes et passiones istaꝝ pmarū. sicut videm⁹ ꝙ caliditas et frigiditas iuxta se inuicem posite corrūpūt se. ſ alie qualitates secūde nō corrūpunt se inuicē nisi p̄supposita actiōe qualitatū pmarū: sicut albedo iuxta posita nigredini nō agit in ipam nec patit ab ea nisi supposita actōe pmaꝝ q̄litatū. et similit diceret de grauitate posita iuxta leuitatem et sic de alijs qualitatib⁹ sensibilib⁹. Ex his apparet ꝙ caliditas et frigiditas hūiditas siccitas nō sunt solū pme respectu qualitatū tangibiliū. ſ gñaliter in cōparatione ad omnes qualitates corporū generabiliū et corruptibilium.

Sciendū est secundo ꝙ aliquid potest dici pati dupliciter. Uno modo subiectiue. Uerbigratia. si qualitas intendat subiecto eodē manente dicit pati subiectiue. Et sic in gñatione substantiali materia nō patit subiectiue. Secūdo mō aliqd dicitur pati terminatiue. videlicet cū diminuit vl' corrūpitur. Uerbigratia. vt si caliditas corrūpatur a frigiditate vl' diminuat: tunc caliditas dicitur pati terminatiue. Et isto mō vocatur generaliter aliquid pati terminatiue quando per actionem vel passionē acquiritur aliquid vel deperditur.

Sciendum est tertio. ꝙ aliquid dicitur pati adhuc dupliciter. Primo modo per se. secūdo mō ꝑ accidēs. Unū aliqd dicit pati per accidēs. vt pz per Aristotelē ⁊ cōmētatorē: secūdo physicoꝝ qñ cōiungit cause ꝑ se patienti. ⁊ sic humiditas dicit pati qñ subiectū eius patit: q̄uis illa humiditas nō diminuatur. Unde sicut aliquid dicit agere ꝑ accidens qñ coniūgitur cause per se agenti. ita aliquid dicit pati per accidens quando cōiungit cause ꝑ se patienti. Exemplū dat hic Albertus dicens. ꝙ si esset aliquod sēm in quo esset caliditas ⁊ etiam humiditas: et pateretur ſm caliditatē ⁊ nō ſm humiditatem. tunc illa humiditas diceretur quodam mō pati. ⁊ hoc est ꝑ accñs. Alio mō aliqd d: pati per se: sicut patet in p̄cedētibus.

Istis notatis sit cōclusio respōsiua. Caliditas ⁊ frigiditas sunt qualitates actiue: ⁊ siccitas ⁊ humiditas sunt q̄litates passiue. Probat cōclusio duabus rōnibus phi. quaꝝ prima sumit ex proprietatib⁹ istarū q̄litatū. ⁊ est ista. Caliditas ⁊ frigiditas habent cōgregare ⁊ disgregare. humiditas aūt ⁊ siccitas habent terminari facilit vl' difficulter. sed cōgregare ⁊ disgregare nihil aliud sunt q̄ aliquid agere. faciliter vero terminari vel difficulter nihil aliud est q̄ quoddā pati. ergo sequitur ꝙ calidū seu caliditas ⁊ frigiditas erunt q̄litates actiue. ⁊ humiditas ⁊ siccitas passiue. Secūda ratio q̄ sumit ex diffinitionibus istaꝝ qualitatū est. q: diffinimus caliditatē sic. Caliditas est: que habꝫ cōgregare homogenea ⁊ disgregare etherogenea. Frigiditatē aūt sic diffinimus. Frigiditas est que habet cōgregare tam homogenea q̄ etherogenea. Diffiniēdo aūt humiditatē dicimus. Humiditas est faciliter terminabilis ēmio alieno: ⁊ difficulter termio ꝓpro. Siccitas vero est facilit tiniabil' termino ꝓprio: ⁊ difficulter termino alieno. Sed i diffinitionibus caliditatis ⁊ frigiditatꝫ ponit verbum importās actionē. ⁊ in diffinitionibus siccitatis ⁊ humiditatis ponitur vbū importās passionē. ergo caliditas ⁊ frigiditas sunt actiue. ⁊ humiditas ⁊ siccitas sunt passiue. Unū cū phūs dicit ꝙ calidū ⁊ frigidū sunt actiua. ⁊ humidū ⁊ siccū sunt passiua. ipē intendit dicere ꝙ corpora mixta de q̄bus hic intendit per caliditatē ⁊ frigiditatē agunt pncipaliter. ⁊ ꝑ humiditatē ⁊ siccitatem principaliter patiuntur.

Dubitatur primo vtrū ignis desiccat humidū ratione caliditatis vel siccitatis. Et videtur ꝙ rōne caliditatis. q2 calor solis desiccat lutū. et hoc nō est ratione siccitatis. ergo ratione caliditatis. et per cōsequēs a simili ignis desiccans lutū desiccabit rōne caliditatis et nō rōne siccitatis. Secundo sic. ignis non desiccat rōne siccitatis. ergo ratione caliditatis. tenet ꝯña. quia in eo nō sūt nisi ille due qualitates prime. et antecedens probatur. q2 siccū iuxtapositū humido non desiccat illud. patz. q2 ossa posita iuxta cerebrū non desiccant cerebrū: quod tamen est maxime humidū. Sed ꝙ non desiccet rōne caliditatis apparet. q2 caliditas nō est ꝯtraria humiditati. ergo vna nō corrūpit aliā. modo nos hic loqmur de actiōe q̄ fit ratiōe cōtrarietatis. Ad dubiū r̄ndetur ꝙ ignis desiccat humidū ratione siccitatis et nō ratiōe caliditatis. pz. q2 siccū et humidū cōtrariantur. calidū aūt et humidū nō ꝯtrariantur: sicut tangebat vltima ratio. ymo possunt esse in eodem. puta in aere in actu cōpleto: quod repugnat cōtrariis. sed vnū cōtrariū natū est destruere reliquū. ergo siccū cōsumit et destruit humidū. Et tūc respōdetur ad rōnes ꝓbantes ꝙ ignis desiccat rōne caliditatis.

Ad primā dicitur ꝙ calor solis de se ꝓprie et per se non desiccat. sed si desiccet hoc est de per accidēs. s. corrumpendo frigiditatē humidi cui est annexa humiditas. et quando illa frigiditas naturalis corrumpitur aliqn̄ corrūpitur humiditas. et inquātū calor rarefacit humidū: tūc humor ascendit et residuū manet durū siccū et terrestre. et sic accidit per accidens calori ꝙ induret siue desiccet. Ad secundā negetur añs. et ad probationē dicitur ꝙ quādo siccū ponitur iuxta hūidū tūc siccū desiccat ipm̄ humidū: lz illa desiccatio non appareat semp ex eo ꝙ ipa tarda est et quasi imperceptibilis.

Ad rationes ante oppositum:

Silr̄ dicitur ꝙ ipe bene probāt ꝙ iste qualitates caliditas: frigiditas: hūiditas: et siccitas sūt actiue et passiue loqn̄do de actiōe et passione terminatiua. sed loqn̄do de passiōe subiectiua caliditas et frigiditas nō sūt q̄litates passiue. sed actiue solū. sed hūiditas et siccitas tali passione dicuntur passiue. Sequitur in textu. Determinatis aūt his sumēdū vtiqz. et cetera.

Queritur tertio vtrū generatio simplex fiat a calido et frigido tanꝙ a causis instrumentalibus. Et arguitur primo ꝙ non. q2 si sic sequeretur ꝙ substantia ꝓduceretur in virtute accidentis. cōsequens ē falsum cū nihil agat cōtra gradū propriū. pz tamen cōsequētia ex quo generatio simplex fit a calido. Secūdo sic. caliditas et frigiditas contrariantur. ergo non sunt ꝓductiue substantie siue forme substantialis. tenet cōsequentia. q2 cōtrarie disponūt ad contrarias dispositiōes. modo ad dispositiōes ꝯtrarias sequūtur forme ꝯtrarie. ergo duo cōtraria nūꝙ̄ ꝓducent vnū: sed diuersa. Tertio sic Videmus ꝙ si ex aere generetur ignis vel ecōtra ꝙ caliditas ibi nihil producit. licet bene remaneat eadē caliditas ignis cū aere. igitur. et cetera. Ad oppositū arguitur auctoritate Aristotelis in isto secundo capitulo dicentis ꝙ generatio simplex fit a calido et frigido.

Pro rn̄sione sciēdū est primo ꝙ sicut dictū est superius: caliditas et frigiditas sunt qualitates actiue magis tamē caliditas ꝙ̄ frigiditas. Unde sex sūt effectus caliditatis. Nam caliditas primo terminat maturando rem ducendo ad vltimū cōplemētū et terminū. Secūdo caliditas trāsmutat alterādo. Tertio caliditas humectat q2 extrahit humorē ab infra ad supficiē: vt pz de cōgelatis et liquefactis. Quarto caliditas desiccat. sed hoc est tm̄ ex cōsequēti sicut dictū est in questione precedēti. q2 qn̄ calor est abundans humorem eleuat a supficie. sed eū expellit. vt pz in plumbo sepe liquefacto. Quinto calidū indurat mō dicto in q̄stiōe p̄cedēti. nā abstrahit humidū. et humido abstracto relinquitur terrestre et durū. Sexto caliditas mollificat. nam in q̄busdā q2 hūor multū cōmixtus est sicco tūc nō potest trahi ad supficiem per sepatiōnē a terrestri. modo illud terrestre molle fit: sicut sunt cornua animaliū. Et silr̄ sicut sunt assignati sex effectus caliditatis: ita possunt assignari sex effectus frigiditatis. Nam frigiditas terminat. quia ꝯstringit et coadunat humidū ipm̄ impiguādo. Secūdo alterat calorem. Tertio humectat hūidū aereū cū aqueo miscēdo. Quarto exsiccat. q2 adunat. et iō expellit humidū. Quinto indurat. expulso eīm hūido relinquitur durū. Sexto mollificat hūidū aereū cuz

aqueo miscēdo. Et cuz caliditas rarefaciat qd nō cōuenit frigiditati. iō formali⁹ agit. quare est magis actiua φ̄ frigiditas.

Sciendū est secundo φ genera tio simplex accipit dupliciter. Uno mō pro introductiōe forme substātialis: vt puta forme equi vl' hois. Alio mō accipit gn̄atio p dispositiōe pcedente introductionē forme substātialis. Un̄ generatio primo mō sumpta pōt fieri dupliciter. Uno mō φ fiat mere naturalr̄ ꝛ introducat forma p solā actionē agentis naturalis. Et sic introducit forma in brutis. Alio mō pōt fieri nō mere naturaliter ex eo φ agens naturale nullo mō attingit formā. ẜ solū vltimā dispositionez ad illā formā: sicut est gn̄atio hois. nā in tali gn̄atiōe agēs naturale nō attingit formā ẜ creando infundit corpori ꝛ infundendo creat: vt hꝫ articul⁹ parisiensis. Ad ppositū ergo principalr̄ loqmur de mere naturali. loqmur etiā de gn̄atiōe accepta p dispositionē pcedētē introductiōez forme subālis.

Sciendū est tertio φ accipiēdo gn̄ationē pro introductiōe forme nō est motus. sed tm̄ mō simplex mutatio. q̄ est eadem cū forma acq̄sita p gn̄ationē. ita φ nō ē intendētia media ad illā formā p gn̄ationem Sꝫ si capiamus generationez pro dispositione pcedente introductionē forme substātialis est motus. Ubi est aduertendū φ generatio simplex adhuc est duplex. q: quedā est gn̄atio elemēti seu corporis simplicis Et alia ē generatio mixti. Ad ppositū ē hic intelligendū de generatōe mixti.

Sciendū est quarto φ qualitates prime dupliciter accipiūt. Uno mō sub rōnib⁹ ppriis et nō scđm φ regūtur p naturā. Et isto mō magis hn̄t alterare et corrūpere φ̄ generare. Alio mō possunt cōsiderari inq̄tum regulant per naturā put scꝫ ē virtus in eis celi Et isto mō hn̄t generare. verbigrā. si calor accipiat inq̄tū calor scđm se hꝫ alterare et incinerare. ẜ si calor cōsideret vt naturalis est siue prout regulat p naturam. sic in eo ē virt' celi et vis formatiua. ꝛ tūc bn̄ est causa gn̄atōnis. Ubi est aduertendū φ quadruplices possunt accipi trāsmutatōes. Prima ē que disponit ad causam mixti simpliciter. ꝛ illa vocat generatio Alia ē que disponit ad pfectionē mixti et nutritionē eius. et illa vocat digestio. Tertia est quādo est defectus in pfectione mixti et illa vocatur indigestio. Quarta est q̄ disponit ad imperfectionem mixti. ꝛ illa vocatur putrefactio.

Istis notatis sit cōclusio respō siua gn̄atio simplex fit a calido ꝛ frigido tā φ̄ a causis agētib⁹ instrumētalib⁹. Probat ꝯclusio p diffinitionē causalē gn̄atiōis simplicis et naturalis positā ab Aristotele in textu. q̄ est φ generatio simplex ē pmutatio ab his virtutibus. s. calido et frigido cū habeāt rōnez et subiecta materia vtriusqꝫ nature. Probat etiā. q: calor inq̄tuz naturalis est formatio et inductio forme cū in eo sit virt' celi et vis formatiua. ꝛ frigiditas adiuuat materiā ne calor eā oīnō dissoluat et cū generatio naturalis sit pmutatio frigidi et calidi ad determinatū tēperamētuz nature pportionatū. seq̄tur ꝯclusio vera.

Dubitatur primo vtrum calor extrinsecus iuuet calorē intrinsecū. Et arguit φ nō. q: calor extrinsecus attrahit ad se calorē intrinsecū. ergo nō iuuat ipꝫ. tenet ꝯn̄a. q: q̄to plus attrahit tanto min⁹ in corpore remanet. ꝛ an̄s pꝫ per experientiā. q: in estate hoies non pn̄t digerere ex eo φ calor extrinsecus attrahit calorē intrinsecū. Secūdo sic. calidū intrinsecū iuuat a frigido. ergo nō a calido extrinseco. tenet ꝯn̄a. q: est incōueniēs idē iuuari ad duob⁹ ꝯtrariis. cū cōtraria habeāt diuersos effect⁹. mō sic ē de calido extrinseco et de frigido. Ad dubiū r̄ndet φ calor extrinsecus iuuat calorē intrinsecū. Patet: naꝫ calidū extrinsecū aliq̄n cōseruat calorē intrinsecū cōtra frigus. qđ pꝫ. q: si calor extrinsecus nō ꝯseruaret intrinsecū. intrinsecus calor pateret et posset corrūpi a frigido. ꝛ sic calidū nō posset agere. q: posset corrūpi vel impediri in sua actione. Et tūc ad rōnes dubii dicendū. Ad primā đr φ verū est de calore extrinseco indebito et immoderato. ẜ tm̄ nō est verū de calido extrinseco tēperato: q: calidū extrinsecū tēperatū nō attrahit calorē itrinsecū: ẜ iuuat ꝛ de illo itelligit i dubio. ꝛ iō in Suetia homies hn̄t stuphas q̄b⁹ solēt comedere. Ad secūdā đr φ verū ē de p accidēs. nā frigidū i gn̄atiōe mixti resistit calido ne fiat mot⁹ siue actio nimis velox. vt exinde melius sit

mixtū et mixtū melius sit temperatū.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā negetꝰ ꝯña. et qñ ꝓbatꝰ ꝙ fit a calido ⁊ frigido. d: ꝙ verū est tanꝗ̄ a causis agentibꝰ instrumētalibꝰ: sed nō tanꝗ̄ a causis principalibꝰ. ⁊ iō nō seqtur ꝙ agant ꝯ suā naturā. q: solū in virtute substantie.

Ad secūdā: cōcedatꝰ añs et negetꝰ ꝯña. q: nō est incōueniēs ꝙ vnū ꝯtrariū iuuet aliud accidētaliter siue instrumētaliter. Ad tertiā d: ꝙ caliditas est cā gñationis ignis instrumētalis. licet nō sit causa principalis. ⁊ cū dicebatur ꝙ ibi remanebat caliditas ignis cū aere negetꝰ. q: ibi nō ampliꝰ ē aer nisi materialiter. et oēs qualitates que erāt in aere corrūpūtur qñ ex aere fit ignis. Sequitur in textu. Simplici aūt generationi contrariū maxime cōmune putrefactio.

Queritur quarto vtrum putrefactio fiat a calido extrinseco.

Arguitꝰ ꝙ nō. q: putrefactio fit a frigiditate. igitur nō fit a calido. tenet ꝯña. q: idē effectꝰ numero nō ꝓuenit a causis ꝯrijs. et añs patz per philosophū in littera dicētē ꝙ putrefactio fit a frigiditate ꝓpria et caliditate aliena. Secūdo sic. caliditas impedit putrefactionem ergo putrefactio nō est effectiue a caliditate. ꝯña tenet. q: vnū ⁊ idē nō est ꝓductiuū alicuiꝰ effectꝰ et īpeditiuū ipsius ꝓductōis. et añs ē phi in littera vbi dicit ꝙ feruēs calidū nō putrefit. ⁊ dicit ꝙ motꝰ est impeditiuus putrefactiōis. q: excitat et augmentat caliditatē. Tertio sic. caliditas extrinseca iuuat caliditatē intrinsecaz. ergo caliditas extrinseca nō est cā putrefactōis. ꝯña tenet. q: ad putrefactōnē seqtur corruptio caliditatis itrinsece. añs appet in balneis q̄ fiūt ad ꝯfortandū calorē naturalē. illud idez patz in speciebꝰ ⁊ brodijs que comeduntꝰ ad cōfortandum calorem naturalem stomachi.

Ad oppositū est phs in textu.

Pro responsione sciendū ē primo

ꝗ̄ putrefactio ē corruptio ꝓpriae caliditatis in hūiditate ꝓpria facta ab aliēa caliditate. Uñ in putrefactōe cōcurrūt multi motus. quibꝰ hūiditas ꝓpria attrahitꝰ ad partes exteriores. ⁊ illis motibꝰ ꝯpletis fit putrefactio. nā calidū alienum aperit poros. poris aūt apertis extrahitꝰ humor. cuz quo extrahitꝰ calor qui digerit et temperat complexionez ipso autem extracto ꝓpter malam digestionem causatur putrefactio.

Sciendu3 est secundo ꝙ esse cu

iuslibet mixti et maxime ꝑfecti mixti cōsistit in determinata ꝓportione ⁊ adequatiōe q̄tuor qualitatū primarū. ita ꝙ omnis accessꝰ ad talem debitā ꝓportionē est generatio siue dispositio ad gñationē. ⁊ oīs recessꝰ a tali debita ꝓportione ē corruptio. cū ergo putrefactio sit hmōi seqtur ꝙ ē corruptio qdā

Sciendū est tertio ꝙ de putrefa

ctione fuerūt due opiniōes. Prima fuit antiquorū ponentiū nimiā caliditatē extrisecā corrūpere hūiditatē. et hūiditate corrupta corrūpitꝰ caliditas intrinseca. ⁊ sic tādē seqtur putrefactio. Et rō est. q: subiecto destructo destruitꝰ accidēs qd ē in subiecto. q: accidēs nō trāsmigrat d subiecto i subiectū mō hūiditas vt dicit textꝰ in mixto est subiectū caliditatis Secūda opinio fuit ꝙ caliditas intrinseca et caliditas extrinseca sūt diuersarū specierū. ⁊ iō cū sint diuersaꝝ specierū: vna pōt aliā corrūpere. qd ꝓbat ista opinio. nā caliditas extrinseca corrūpit neruos et ꝯtrahit. et caliditas intrinseca humefacit ⁊ augmētat. ⁊ sic hñt operatōes ꝯtrarias. Modo cū operatio arguat formā ipi inferūt ꝙ caliditas intrinseca et caliditas extrinseca sūt forme ꝯtrarie. Sz ista opinio nō pōt stare in veritate pluribꝰ de causis.

Prima: q: tūc eēnt plures q̄litates prīe ꝗ̄ q̄tuor qd ē ꝯ Aristotelē. 2. d gñatōe. ⁊ 4. celi et in isto. 4. vt patz. q: esset caliditas naturalis: et frigiditas naturalis: hūiditas naturalis ⁊ frigiditas naturalis intrinsece. et tot eēnt extrinsece. ⁊ sic ad minꝰ octo eēnt qualitates prime. Secūda. q: tūc vnū vni nō essz tm̄ ꝯtrariū. iō illa secūda opinio nō pōt stare in veritate. ⁊ fulcimentū suū est modicū. nam lz idē et eodē mō ⁊ sub eodē esse acceptū nō possit agere in ꝯria: tm̄ nō est incōueniēs ꝙ idē scdm spēm sub diuersis tm̄ eē acceptū causet effectꝰ ꝯtrarios: cuiusmodi sunt caliditates extrīseca et itrinseca. ymo etiā vna ⁊ eadē cā nūero pōt in diuersos effectꝰ quasi ꝯrios. sicut videmꝰ de sole q̄ facit fluere liquabilia ⁊ desiccat humida.

Istis notatis sit cōclusio responsiua ad. q.

Putrefactio fit ⁊ causatꝰ a calido extrinseco. Probatꝰ ista rō per primā ptē

tertij notabil. Probat etiā eā Aristoteles i textu quinqꝫ signis. Primo signo probat sic. qꝛ putrefactiua min⁹ putrefiūt in tpib⁹ frigidis ꝙ̄ in calidis. in hyeme em̄ putrefactiua min⁹ putrefiūt et in estate magis. ꝛ huius ratio ē. nā in hyeme nō ē tāta caliditas extrinseca nec tāta euaporatio hūidi sicut i estate. nō euaporatōe ꝫ minorē hūido naturali ꝯsequitur minor putrefactio. In estate āt ē maior caliditas extrinseca ꝑpter quā fit multa euaporatio hūidi naturalis. ꝛ iō tūc ē maior putrefactio. Etiā i hyeme ꝑpter frig⁹ circūstās pori claudunt ꝛ hūidū tūc magis retinetur. in estate aūt aperiunt pori. ꝛ tūc fit exalatio. ꝛ ita ista pt eē cā q̄re putribilia minus putrescūt in locis frigidis ꝙ̄ in locis calidis.

Secūdo signo ꝑbat. qꝛ coagulata min⁹ putrescūt. ꝛ h̄ ex tanto. qꝛ caliditas corpis ābiens nō obtinet sup caliditatē ꝛ hūiditatē intrinsecas. nā pori talis sūt ꝯstricti ꝛ clausi ꝙ hūiditas et caliditas intrinsece nō pn̄t euaporari. Uñ gn̄alit loquēdo oīa illa q̄ cōstringūt poros ꝛ claudūt ne fiat euaporatō caliditatꝫ ꝛ hūiditatꝫ intrinsecaꝝ ꝑseruant a putrefactōe. ꝛ iō balsamū ꝑseruat a putrefactōe. qꝛ ꝯstringit ptes exteriores. ꝛ iō reseruat ne fiat euaporatio caliditatꝫ ꝛ hūiditatꝫ intrinsecaꝝ. ꝛ iō qñ nō euaporant nō fit putrefactio. Tertio signo ꝑbat. qꝛ videm⁹ illa q̄ sūt multū calida naturalr: vl etiā caliditate extrinseca ꝯsolidāte ꝛ ꝯfortāte caliditatē ꝑpriā nō facilit putrefiūt sicē piper. ꝛ q̄ sūt multū naturalr calida siue sint calida actualr: siue virtualr. qꝛ caliditas ꝯtinēs n̄ pōt obtinere sup caliditatē ꝑpriā ꝛ ꝑpter h̄ aromata ꝯseruāt a putrefactōe. Quarto signo ꝑbat sic. qꝛ videm⁹ ꝙ illō qd mouet minus putrefit ꝙ̄ si eēt i q̄ete. nā ex motu fortificat calor itrinsec⁹ q̄ ē ꝑseruatiu⁹ a putrefactōe. ꝛ etiā qꝛ caliditas ꝯtinētis non pōt ita facilit ferri sup moto sicē sup q̄escēte. Quinto signo ꝑbat sic: qꝛ videm⁹ ꝙ ceteꝝ parib⁹ maiora min⁹ putrefiūt ꝙ̄ minora. i maiori em̄ pl⁹ ē d ꝑseruatiuo ipi⁹ a putrefactōe ꝙ̄ i minori. qꝛ caliditas ꝯtinētis seu ābiētis non pōt vincere caliditatē itrinsecā. ꝛ iō dicimus ꝙ mare fm ptes bn̄ putrefit. ꝫ nō fm totū

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā d: ꝙ lꝫ frigiditas sit cā p accidēs putrefactionis nō tn̄ est causa p se. imo magis ꝑseruat a putrefactōe ꝙ̄ sit causa putrefactionis. Ad secūdā ꝯceditur añs loquendo de caliditate intrinseca. nā vt dictū ē ipa est cā ꝑseruatiōis a putrefactōe. ꝫ negetur de caliditate extrinseca. qꝛ vt tactū est ista ē cā putrefactōis. Ad terciā ꝯcedit loquēdo de caliditate moderata. qꝛ ista vt dictū ē iuuat calorē naturalē. ꝫ negetur de caliditate excessiua ꝛ imoderata. qꝛ ista caliditas est corruptiua caloris intrinseci: vt satis tactū ē i corpe q̄stiōis. Sequitur. ꝛ. Idē ꝙ prius.

Queritur quinto vtrū frigiditas

ꝑseruet corpa a putrefactōe. Et ꝙ nō. qꝛ frigiditas corrūpit calorē intrinsecū et naturalē. ergo frigiditas ē corruptiua: ꝛ p ꝯns non preseruat a putrefactiōe. Secundo sic: piper de facili putrefit ꝛ tn̄ in eo non est frigiditas. ergo frigiditas nō est causa preseruatōis a putrefactōne. maior ptꝫ per experientiā. ꝛ similiter ꝑbatur. qꝛ lombardi ꝛ alij aliqui homies specieb⁹ abundātes puluerisant cum pipere carnes: vt melius ꝑseruent a putrefactiōe et custodiāt. Tertio sic. si frigiditas ꝑseruaret a putrefactione sequeretur ꝙ corpora infra terrā existentia et intra eā magis ꝑseruarent ꝙ̄ corpa extra terrā existētia. ꝯns est falsuꝫ. qꝛ si sumatur lignū cui⁹ media ps sit infra terrā q̄ erit putrefacta pte exn̄te ad extra remanēte integra. ꝛ ptꝫ ꝯnā. qꝛ ps existēs infra terrā ē in frigidiori loco ꝙ̄ illa q̄ est extra terrā et in aere cum terra sit frigida ꝛ aer calid⁹. Ad oppositū arguitur auctoritate Aristotelis dicētis ꝙ corpa putribilia magis ꝯseruātur a putrefactōe in locis frigidis ꝙ̄ calidis.

Pro responsione sciendū ē primo

ꝙ putrefactio fit a calido extrinseco exterminante siue magis exalante siue extrahente humiduꝫ naturale cum calore naturali. calidū ēm extrīsecuꝫ extrahit humidū naturale. et qꝛ ipsum humidū intrinsecū est cōnaturale calori intrinseco. ideo in extrahendo humidū extrahit calidū. et hoc facit per hunc modū. qꝛ caliditas extrinseca aperit poros et subintrat. ꝛ sic calidū naturale paulatim exit cū humido naturali ꝛ intātū debilitatur ꝙ frigiditas extrinseca obtinet supra caliditatem intrinsecam.

Sciendū est secundo ꝙ putre-

factio pōt impediri sex modis principaliter Primo mō si corpa putribilia ponāt in locis

frigidis. et rō hui⁹ est. qꝛ sic pori claudūtur ꝛ nō pōt faciliter exalari hūiditas naturalis cū calido naturali. Secūdo mō si caliditas naturalis cofortet ad intra: aut qñ caliditas intrinseca iuuat ꝑ frigidū extrinsecū et iste secūd⁹ mod⁹ videt̄ coicidere cū prio

Ex q̄b⁹ seq̄tur q̄ hoies ꝯmorātes in regionib⁹ frigidis tardi⁹ senescūt. Pꝫ qꝛ caliditas naturalis intrinseca in talib⁹ multū cōfortatur a frigido extriseco ꝛ vnit̄ mag̃ ad iteriora. mō vtus vnita fortior ē seipa dispsa. Secūdo seq̄tur q̄ hoies habitātes in regiōib⁹ frigidis diuti⁹ viuūt. Pꝫ. qꝛ calor naturalis interior ē fortior: nō mag̃ pōt cōuertere humidū in substātiā suā. et h vez loquēdo de hūido cibali. ꝛ qꝛ calidū ꝛ hūidū bñ ꝓporonata sunt cause lōge vite teste pħo in libro de longitudine ꝛ breuitate vite. iō qꝛ sic est in hoib⁹ habitantib⁹ in regionib⁹ frigidis. ideo diutius viuūt. Tertiū correlariū. In regionibus calidis hoies citi⁹ senescunt. pꝫ. qꝛ vbi sunt opposita principia ibi debent esse opposita effect⁹. igit̄. pꝫ ~~infirg~~. qꝛ ibi mag̃ cōsumit̄ hūidū naturale ꝛ extrahit̄ calidū: ꝛ sic remouent̄ principia vite vel diminuūtur. Quartū correlariū. Hoies habitantes in regiōib⁹ calidis min⁹ viuūt: ꝛ maxime habitantes in excellent̄ calidis. Patet. qꝛ sicut ꝓpter frig⁹ p̄seruātur a putrefactiōe vt visum est. ꝛ vētres sunt calidiores: vt dicit Aristoteles in probleumatibus sicut videm⁹ cōiter q̄ vētres calidiores sūt in hyeme ꝓpter frigus circūstans. ꝛ habēt meliorē digestionē. ꝛ inde est qñ ē magna frigiditas hyemis: tūc meliores fiūt digestiōes. ꝛ miores habēt humores putridi ꝛ indigesti. ꝛ ꝓpterea sunt minoris infirmitat̄. Et sic silr vētres in ꝑ excellātis aūt etiā in locis calidis existentes: sunt minus calidi. ideo minus digerunt: ꝛ fit putrefactio. Ex quibus seq̄t̄ q̄ frigiditas in marcio multū iuuat corpora. Quintū correlariū. Hoies habitantes in regionib⁹ frigidis ceteris paribus sūt audaciores. Probat̄. qꝛ ad intra sūt calidiores. ita q̄ sanguis in illis circa cor se tenet. Sextū correlariū. Ethiopes ꝛ pigmeones sunt valde breuis vite. Unde narrat Albert⁹ maior q̄ sunt aliq̄ ethiopes q̄ nō viuūt nisi per tres annos. ꝛ q̄ pigmei vxorant̄ in tertio anno ꝛ generant. ꝛ nō viuūt nisi septē annis. Uñ illi armāt se ꝯ grues ꝛ in ꝑncipio aprilis nil faciūt nisi ire ad cauernas ad destruēdū oua gruis ne fiant multe. Secūd⁹ modus principal̄ p̄seruādi est. qñ res est in cōtinue in alio ꝛ alio loco nō pōt putrefieri. ꝛ cā est. qꝛ res illa ē ꝯtinue in recēti ꝛ recenti. ꝛ etiā qꝛ motus impedit actionē caloris extrinseci

Tertius modus preseruandi a putrefactione est cū corpa sunt aut fuerint magna. nā corpora magna magnā hñt caliditatē intrisecā. iō magis preseruātur a putrefactione. ꝛ ideo ē qꝛ talis calor naturalis generat magnā humiditatē intrinsecā: ꝛ resistit melius caliditati extrisece. ꝛ inde est q̄ hoies nigri vt sunt cōiter sanguinei tardius putrefiūt.

Quart⁹ modus quando est vel fit fortis ꝛ bona cōmixtio terrestris sicci cū hūido. qꝛ humidū cū sicco terrestri resistunt calori extriseco sic q̄ nō pōt ita faciliter penetrare. ꝛ ideo dicit dñs Albertus q̄ carnes pauonis valde resistunt putrefactioni eo q̄ ibi est sic cū cū humido valde bñ cōmixtū. Quintus modus principal̄ ꝛ sextus in ordine est qñ pori claudūtur ꝛ corpora solidātur. ꝛ iō antiquitus apud sapiētes iudeos fiebat vnguētū ex mirra ꝛ aloes. qꝛ mirabiliter mirra cōsolidat. ꝛ aliqui apponebāt balsamū eo q̄ illa maxime claudunt poros. ꝛ cū hoc aloes quod remouet omnē generationē vermiū ꝛ animaliū putridorū. Ex q̄bus sequit̄ q̄ balsam⁹: mirra: ꝛ sal: ꝯseruāt a putrefactione. pꝫ. nā illa cōsolidāt ꝛ ꝯsumūt humiditates sup̄fluas. Uñ dicit dñs Albert⁹ q̄ sal p̄seruat a putrefactione duplici de cā. Prīa est. qꝛ hꝫ virtutē restrictiuā humidi sup̄flui. Secūdo qꝛ rōne sicci terrestris hꝫ virtutē ꝯsolidatiuā ꝛ clausiuā. Ex quo seq̄tur correlarie q̄ rationabiliter carnes quas volum⁹ seruare salsam⁹. ꝛ sic pꝫ ex dictis q̄ sunt q̄nq̄ modi preseruandi a putrefactiōe non distinguendo secundū ꝯtra primū. sed distinguēdo secundum modū a p̄mo sunt sex.

Istis notatis sit cōclusio respōsiua ad .q.

Frigiditas ꝛ p̄cipue extrinseca. qꝛ de intrinseca nō intēdim⁹ p̄seruat corpora a putrefactiōe. Probat̄ cōclusio ꝑ primū ꝛ tertiū modos principales preseruandi a putrefactione.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primā dꝫ q̄ vez est loquendo de frigiditate intrinseca. nō aūt de extrinseca. nisi ꝑ

accidens in ꝗ̄tū scilꝫ reperit poros aptos ꝛ subintrat corpus. q: per seipam magis ē solidatiua calidi naturalis. Ad secundā ꝯcedit maior: ꝛ hoc ratiōe sue caliditatis intrinsec. nā illa magna est. ꝛ iō illa dn̄at in eo. et non potest faciliter pati a calido extrinseco. mō sola frigiditas nō est cā ꝯseruatōis a putrefactione ymo etiā caliditas intrinseca. Ad t'ciā d: ꝙ si possent poni infra terrā sine inclusione calidi extrinseci hoc esset verū. sic pꝫ de radicibus arboꝝ ꝛ herbaꝝ. que in terra diu ꝯseruant. sed q: nō possunt poni ideo nō seqtur. Seqtur in textu. Reliquū autē dicere habitas species. ꝛc̄.

Querit̄ sexto vtrū aīalia possint ꝑ putrefactionē generari. Arguit̄ ꝙ non q: tunc sequeret̄ ꝙ gn̄atio vnius non semꝑ esset corruptio alteri⁹. ꝯn̄s est fl̄m. vt pꝫ p̄io de gn̄atiōe. ꝛ probatur ꝯn̄a. q: gn̄atio talis generati ex putrefactione nullius est corruptio. q: illud quod est putrefactū ē corruptū ꝛ si est corruptū nō amplius pōt corrūpi.

Secundo. si sic seqret̄ ꝙ nō oīs gn̄atio fieret a sibi simili. vt ponit cōmentator p̄io de gn̄atione. ꝛ ꝯn̄a pꝫ. q: aīal quod gn̄atur per putrefactōnē nō generat̄ a sibi sil'i. quia putrefactū ꝛ corruptū ꝛ aīal viuens non sūt sil'ia. sed valde dissil'ia. Tertio sic. plante non generant̄ per putrefactionē. ergo neqꝫ aīalia. tenet ꝯn̄a. q: maioris difficultat̄ multo est gn̄atio aīalis ꝙ̄ generatio plante. Et aīs appet. q: ad experientiā videm⁹ ꝙ si carnes vel aliquid tale putrefiat nūꝙ̄ ex illo generatur planta. Ad oppositū arguit̄ auctoritate Aristotelis sic inqentis. Et aīalia fiunt in his q̄ putrescunt. etiā pꝫ per experiētiā. q: videm⁹ ꝙ quādo carnes putrefiunt generantur quidam vermes. qui qdem vermes sunt animalia.

Pro respōsione sciendū est p̄imo ꝙ q: supius visum est ꝙ putrefactio hꝫ fieri multis modis. ꝛ etiā visuꝫ ē quō ipediri pōt. iō hic est dicendū de effectib⁹ ipi⁹ putrefactiōis. Vn̄ p̄im⁹ effectus putrefactōis ē ꝙ ptes interiores efficiūtur minus hūide ꝛ exteriores humidiores. quod pꝫ. q: calidū extrinsecū attrahit ad se humidū. ꝛ calidūꝫ intrinsecū sicut satis visum est in q̄stionibus ꝑcedentib⁹. ꝛ ptes q̄ p̄ius erāt humidiores q̄n totū est putrefactū postea efficiunt̄ mag' sicce ꝛ magis frigide. q: humiditas trahitur ad extra. ꝛ ideo ab aliqbus d: ꝙ p̄im⁹ effectus putrefactiōis est humectare corp⁹ putrefactū ad extra. Secund⁹ effect⁹ est q̄n terrestre remanet q̄n extrahitur humidum ꝛ calidū naturale. nam ptes exteriores remanēt sicciores. ꝛ ideo ab aliquib⁹ dicitur ꝙ secundus effectus putrefactōnis est facere ptes interiores siccas siccitate terrestri. ergo seqtur correlarie ꝙ oīs res dicūtur esse sicciores post putrefactionē ꝙ̄ ante. ꝛ hoc rationabiliter cū calidū ꝛ humiduꝫ naturalia extrahantur ꝑ putrefactiōem: vt dictum est.

Tertius effectus ē mutatio odoris. quia postꝙ̄ res que p̄ius redolebat est putrefacta. ipa olet. ꝛ iō d: in versu cōi. Hic iacet in tumba rosa mūdi nō rosa mūda. Non redolet sed olet: qd̄ redolere solet. Cui⁹ ratio est Nam in talib⁹ destruitur determiata ꝓportio q̄litatū p̄imaꝝ ꝑ putrefactiōem. ꝛ iō illud quod erat p̄ius boni odoris propter determinatā ꝛ cōgruentē proportionē ꝛ quod delectabat sensum infert ipi sensui tristiciaꝫ siue nocumentū. Et est quoddā simile sic in cantu: vt dicit dn̄s Albertus. nā q̄n in cantu est determinata ꝓportio: tunc talis cant⁹ delectat nos. sed q̄n est indetermiata ꝓportio: tunc piget nos ꝛ rediū affert. Ex quibus seqtur ꝙ bonū est fugere cadauera. Patet. nā ex illis multiplicatur odor in medio. ꝛ ille odor q: cōsistit in mala ꝓportione infert sensibus nr̄is passionē. ymo aliquando gn̄at in organo indeterminatā ꝓportiōem. Sequit̄ secūdo ꝙ valde ꝑiculosum est tꝑe epidimie accedere ad corpa infirmoꝝ. ꝛ maxime eorū q̄ sunt infecta per pesteꝫ. Cuius rō est. q: calido extrinseco agente semꝑ attrahit̄ caliditas ꝛ humiditas a talib⁹ corporibus in aere: ꝛ etiam humores infecti. ꝛ sic aspirādo aerem ꝛ etiā attrahēdo infra corpus nostrum possum⁹ infici a corpe infirmi. Quartus effect⁹ est discoloratio corpis siue mutatio. Cui⁹ rō est. nā ꝯtinue attrahit̄ calor naturalis. ꝛ etiaꝫ humiditas in q̄bus ꝯsistebat sanguis ꝛ vita. ꝛ sic fit cōtinue discoloratio. Alia ratio est. q: talis coloratio cōsistit etiā in determinata proportione qualitatū ꝑmarū: ꝛ iō fit dispꝛoportio q̄litatū p̄imaꝝ per putrefactiōem. Quint⁹ effect⁹ est debilitatio corpis ꝛ dissolutio eius. pꝫ manifeste i leprosis vbi artus dissoluūt̄ ꝛ cōpagines mē

bꝛoꝝ. Patet etiā vt dicit Albert⁹. q: videm⁹ ꝙ in aialibus q̄ putreſcūt ꝑtes diſgregātur a toto. Cui⁹ ratio eſt. q: ꝑ putrefactiōem humidū ⁊ calidū intrinſeca q̄ habebāt illas ꝑtes cōtinuare cōſumūt̄. Sextus effect⁹ ē generatio quoꝝdā aialiū: ſicut vermiū: bufonū: ſerpentū: ⁊ ſic de alijs. ſicut experimētalit̄ ꝑcipit̄. ⁊ ex iſto ſexto effectu eliciꝛ ꝯcluſio.

Concluſio reſponſiua ad q̄ſitū.

Aialia gn̄ant̄ a coꝛpibus putrefactis ſiue ꝑ putrefactionē ante cōplementū putrefactionis. i. anteq̄ꝫ putrefactio ſit totaliter cōpleta ⁊ anteq̄ꝫ humidū ſit totalit̄ extractū. Patet iſta ꝯcluſio ꝑ experientiā. ⁊ pꝛobat̄ ſic. q: qn̄ ꝑ calidū extrinſecū extrahit̄ humiduꝫ naturale: tūc tale mixtū. aliqn̄ reducit̄ ad vnā ꝓpoꝛtionē que licꝫ ſit incōueniēs coꝛpi a quo extrahit̄ humidū. tamē eſt cōueniens alicui aiali. ⁊ tunc coꝛp⁹ aliquod celeſte vel coꝛpa celeſtia illā materiā q̄ eſt ꝓpinqua ad diſpoſitionē talis animalis incipit vel incipiunt conſolidare ⁊ digerere magis illud humidū ita ꝙ generant ibi temperamentū illaꝝ qualitatū ⁊ determinatā ꝓpoꝛtionē ſimilē illi q̄ fieret ꝑ generationē. ⁊ ita virtute coꝛpoꝝ celeſtiū generat̄ ibi foꝛma aialis. ⁊ aliqn̄ gn̄at̄ ibi aial ſil'e aiali coꝛrupto: ſicut pꝫ de fenice

Sed hic dubitatur pꝛimo q̄ ſit

ꝓpꝛia ⁊ immediata cā gn̄ationis foꝛme ſubſtantialis illi⁹ aialis. Dicēdum ꝙ de iſto dubio fuerūt multe opiniones. q: aliq̄ dicūt ꝙ ille foꝛme ſubſtantiales generantur a coꝛpe celeſti. Sed illud non videt̄ ſufficiēs. q: licꝫ actio celeſtis coꝛpis ꝯcurrat tāq̄ꝫ actio agētis vniuerſalis: tn̄ opoꝛtet ponere aliquod agens particulare ⁊ immediatum. Et iō dixerūt aliq̄ ꝙ ꝑticularis cauſa ⁊ immediata ē intelligētia que datoꝛ foꝛmaꝝ nūcupat̄. q̄ eſt cā ꝓpꝛia ⁊ etiā immediata cā cuiuſlibet foꝛme ſubſtantialis. Alij aūt dixerūt ꝙ generatur a quodā aiali inuiſibili ſimili in ſpecie illi quod generat̄. Sed tn̄ cū Alberto dicēdū eſt ꝙ cā ꝓpꝛia ⁊ immediata illi⁹ aialis eſt ille caloꝛ q̄ remanet in materia putrefacta ad intus a caloꝛe exterioꝛi. Et ſi obijciat̄ q: ille caloꝛ eſt ſolū cā inſtrumētalis ⁊ diſpoſitiua ⁊ ꝑ ꝯn̄s non eſt cā pꝛincipalis. Ad hoc dicitur ꝙ ille caloꝛ bn̄ ē cā diſpoſitiua. ſ; tn̄ cuꝫ hoc eſt pꝛincipalis cā inter cauſas particulares ⁊ imediatas: q̄uis cōcurrant alie cauſe vniuerſales?

Dubitatur ſecūdo vtrum ex putrefactis poſſint gn̄ari aialia ꝑfecta.

Ad dubiū r̄ndet̄ ꝙ cū illa aialia dicant̄ ꝑfecta que habēt motū ꝓgreſſiuū ⁊ quinq̄ ſenſus exterioꝛes. iō dicendū ꝙ ſic. q: ad experientiā vidimus ꝙ ex putrefactis gn̄ant̄ talia aialia ꝑfecta iſto mō capiēdo ꝑfectū.

Dubitatur tertio vtrum illa aialia q̄ gn̄ant̄ per putrefactiōem ſint eiuſdem

ſpēi cū illis aialib⁹ q̄ generant̄ ꝑ ꝓpagatōeꝫ Ad dubiū r̄ndet̄ ꝙ ſic. ⁊ rō eſt. q: mus q̄ generatur ꝑ putrefactōeꝫ pōt gn̄are aliū murē ergo ſūt eiuſdē ſpēi. tꝫ. ꝯn̄a. q: generās ⁊ genitū ſunt eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime. Ex q̄ ſequitur coꝛrelarie ꝙ nō eſt incōueniēs a diuerſis agentibus eundē effectū in ſpē ꝓduci pꝫ. q: mus q̄ ꝓducit̄ ꝑ putrefactiōeꝫ. ⁊ mus q̄ ꝓducitur ꝑ ꝓpagationē ꝓducūtur a diuerſis agentibus. Et confirmat illud idē dominus Albertus. nam dicit ꝙ ille ignis q̄ ꝓducitur a radijs ſolaribus i ſtuppa iuxta ſpeculū ardēs poſita eſt eiuſdeꝫ ſpēi ſpecialiſſime cū alio igne q̄ ꝓducitur ab alio igne. ⁊ tn̄ ꝓducūtur a diuerſis agentib⁹ in ſpē. Secūdū coꝛrelariū. Generatio muris ꝑ ꝓpagationē vocatur vniuoca. nā gn̄atio vniuoca eſt qn̄ aliq̄d generans ꝓducit ſibi ſimile in ſpecie. Tertiū coꝛrelariū. Gn̄atio muris per putrefactiōeꝫ eſt equoca. pꝫ. q: nos vocam⁹ gn̄atiōeꝫ equocā qn̄ aliq̄d ꝓducit̄ a ſibi diſſili i ſpē. Quartū coꝛrelariū. Illa auctoꝛitas q̄ cōiter allegat̄ videlꝫ ꝙ oīe qd̄ generatur gn̄at̄ a ſibi ſili in ſpē: dꝫ intelligi de generatiōe vniuoca. Quintū coꝛrelariū. Licet in gn̄atione equoca genitū nō gn̄et̄ a ſibi ſili in foꝛma. gn̄at̄ tn̄ a ſibi ſili in v̄tute.

Dubitatur quarto vtrū plante

poſſint gn̄ari ꝑ putrefactionē. Ad illud dubiū r̄ndet ꝙ ſic. lꝫ nō reperiunt̄ niſi duo q̄ h̄ aſſerūt etiam vt eſt Albertus: ⁊ vnus alius. Vn̄ diſtinguit hic venerabil' Albert⁹ d̄ mixto. ⁊ dicit ꝙ i mixto ē duplex hūidū. ſ. humidū valde ſubtile ex q̄ aialia gn̄ant. aliud eſt hūidū groſſum. ⁊ illud adhuc ē duplex. qd̄dā eſt quodāmō magis tendēs ad terreſtreitatē. aliud ē qd̄ mag' tēdit ad naturā aqueā Tūc dicit dn̄s Albertus ꝙ ex groſſo huoꝛe terreo gn̄ant̄ plante et ex eodē nutriunt̄ i terra. ⁊ ꝓbat ſic. nā plante vident̄ eē mioꝛis ꝑ

fectiōis ip̄is aīalib⁹: ⁊ tñ aīalia aliq̄ ꝑ putrefactionē gn̄ari possunt. ergo ⁊ plante.

Ad rationes ante oppositū.

Ad p̄mā negetur ꝯn̄a. ⁊ dicitur vltra ꝙ putrefactū nō est tm̄ corruptum qn̄ in eo adhuc sit forma substantialis: que corrūpit̄ in generatione substantiali aīalis generati per putrefactionē. Ad secundā dicitur ꝙ om̄e qđ per se fit ab alio fit a sibi simili: aut scđm formā: aut ſm virtutē. ⁊ ideo qn̄ ex aīali putrefacto generatur aliud aīal: genitū gn̄at̄ a sibi simili ſm virtutē. ⁊ hoc sufficit. Ad tertiā negetur antecedēs. ⁊ dr̄ vltra ſm Albertum ⁊ ſm vnū aliū doctorē videlȝ ꝙ nō est incōueniēs plantā gn̄ari ex corporibus putrefactis: ⁊ hoc qn̄ i illo corꝑe putrefacto est humidū grossum tendens ad terrestreitatem. Seqtur in textu. Digestio q̄dē igit̄ ē.

Queritur septio vtrū diffinitio

digestionis sit bene assignata. in qua dr̄ digestio est perfectio de naturali calido ꝓprio ex passiuis oppositis. Et arguit̄ ꝙ nō. q̄a quedā sunt digestiones que nō fiunt ex ꝓprio ⁊ naturali calido cum nō fiant a calido intrinseco: sed extrinseco. ergo. ꝯn̄a ⁊ an̄s pȝ in elixatione ⁊ assatione q̄ sunt quedā digestiones. Secūdo sic. maturatio ē quedaȝ digestio: ⁊ tñ nō fit a calido intrinseco ⁊ ꝓprio ⁊ naturali: sed magis extrinseco: g̃. ⁊c̄. Maior supponit̄ nota. ⁊ minor ꝓbat̄ q: racemi: poma: ⁊ alij fructus maturant̄ ꝑ calorē solis supuenientē. igit̄. Tertio sic. digestio fit a balneis calidis ⁊ ꝑ exercitiū. igit̄ nō oīs digestio fit a ꝓprio ⁊ naturali calido. ꝯn̄a ꝑȝ q: caliditas balneorū ⁊ caliditas acq̄sita ꝑ exercitiū nō sūt ꝓprie caliditates naturales ⁊ an̄s est ꝑhi in lr̄a. Quarto sic. si diffinitio esset bona seq̄ret̄ ꝙ oīa digesta ēēnt calidiora indigestis. ꝯn̄s ē fl̄m: vt experiētia docet. q: videm⁹ ꝙ aliq̄ digesta sunt frigida ⁊ frigidiora q̄ꝫ erant ante digestionē sic̄ apparet de esculis: melone. ⁊ de alijs fructib⁹ dū maturant̄. ergo. Ad oppositū arguit̄ auctoritate ꝑhi diffiniēdo digestionē in illo modo explanato in titulo questionis.

Pro responsione sciendum est

p̄mo ꝙ duplex est digestio. q: q̄dā ē ꝓprie dicta. ⁊ est illa q̄ fit in viuētib⁹. Et alia ē cōter dicta: ⁊ ē illa q̄ fit in nō viuentibus: sic̄ elixatio siue assatio carnium. Et digestio ꝓprie dicta. s. illa q̄ est in viuentibus est adhuc duplex. quia quedā ē que fit in aīalib⁹. ⁊ alia q̄ fit in plantis. Et adhuc in aīalibus fiūt multiplices digestiones. q: in animali aliquando fit digestio qua digerit̄ humidū seminale in generatione aīalis. Et alie sunt digestiōes alimēti. ⁊ sunt q̄ttuor. quedā eñ est digestio que fit in ore ⁊ terminat̄ in stomacho. Alia aūt fit in epate. alia in corde. ⁊ quarta in mēbris sicut latius videbitur in q̄stionibus suꝑ secundo de anima. In plantis vero fit digestio ꝓpe radicē qua planta digerit humidum ⁊ attrahit sibi cōueniens ⁊ discōueniēs dimittit. ⁊ ista est prima digestio q̄ fit in plātis. Secūda fit in stipite. Tertia fit in generatione flor̄. Quarta fit in generatione fructuū. Et quinta fit in maturatione ip̄orum. Unde digestio in non viuentibus adhuc ē duplex. q: quedam est que fit a calido agente cum humiditate aquea. Et alia que fit a calido agente cū siccitate.

Sciendū est secundo ꝙ calidū

naturale dicitur illud quod est ꝓportionatū humido naturali. ⁊ quando excedit excessus est calor innaturalis.

Sciēdū est tertio ꝙ sicut sepi⁹

dictum est calidū est duplex. q: quoddā est intrinsecum: ⁊ aliud extrinsecum. ⁊ ad p̄ns de intrinseco loquimur. licet aliquādo contingat ip̄m iuuari a calido extrinseco tēꝑato ad hoc ꝙ fiat melior digestio. ⁊ inde ē ꝙ aliqui male digestionis ꝓpter frigiditatē stomachi coguntur ad confortandū virtutē stomachi portare de mane garniturā supra stomachū vel aliqua alia calida. Sed de calido extrinseco intēperato ⁊ excessiuo non loquimur hic. nam illud vt tactum est sup̄ius capitulo de putrefactione est causa putrefactionis. nam extrahit humidū naturale cū calido naturali siue extrinseco.

Ist⁹ notatis ponitur cōclusio

responsiua. Diffinitio digestionis in qua dr̄ digestio ē ꝑfectio a ꝓprio ⁊ naturali calido ex oppositis passiuis est bn̄ assignata. Probatur cōclusio ꝑ cōditiōes req̄sitas ad bonā diffinitionē. Nā p̄mo cōuenit om̄i cōtento sub diffinito. Secundo conuenit soli diffinito. Et tertio explicat naturā diffiniti a p̄ma potētia vsqꝫ ad vltimū actū. ip̄m faciēdo differre a quolibet alio. qđ pȝ. q: in p̄mo loco

ponitur pfectio p gn̄e. qd quidē gen⁹ p3 mo dū potēte. et oēs alie pticule sequētes ponūtur loco differētie. Probat aliūde diffinitio q2 p cās sufficiētes dclarat eē diffiniti. ergo ē bona. t3 pña. q2 h sufficit ad bonā diffinitōe3. τ aīs p3. nā pmo ponit pfectio qd ē gen⁹ diffiniti. τ p h differt digestio a putrefactōe q̄ est q̄dā imperfectio. deinde ponit a naturali ppzio calido ad denotādū causa3 instrumentalē principalē in digestiōe. q2 cū p caliditatē naturalē et ppziā hūidū est decoctū: tūc dicim⁹ digestionē eē factam sicut p3 in fructib⁹. S3 ponit ex passiuis oppositis ad denotādū cām materialē. sc3 humidū vl' siccū. nā humidū vl' siccū ē causa materialis seu materia in qua fit digestio.

Dubitatur primo vtrum digestio fiat p frigidu. Ad hoc rñdetur scdm Albertū q sic. de per accidens tamen cu3 p antiparistasim pori clauduntur. τ sic nō pt exire caliditas naturalis intrinseca ppzia. s reuertitur ad intra ad stomachū. sc3 τ vnitur et fortificatur. ex inde est q homies melius digerūt in hyeme q̄ in estate. τ hoc est verū dumodo illa frigiditas sit temperata et nō nimis notabiliter excellens.

Dubitatur secundo vtrum caliditas extrinseca sit cā digestiōis. Ad dubiū rñdet q caliditas extrinseca tēperata ē cā digestiōis coadiuuās naturalē caliditatē intrinsecā ad h q fit melior digestio. nā aliqñ tpe nimis frigido caliditas in tm̄ grauaretur a frigiditate q fieret putrefactio vl' extinctio caliditatis: nisi ipa ɔfortaretur a calido extrinseco. q2 ppterea fit ignis et calefacimus nos. Ex quo seqtur correlarie q calidū extrinsecū tēperatū cōfortat calitatē intrinsecā. Seqtur secūdo q tpe q̄dragesimali frigido p⁹ comestionē bonū est calefieri. iuxta pūerbiū cōe. nullū est ita bonū calefacere sicut tpe quadragesimali prādio peracto. Cui⁹ ratio ē: q2 tūc stomach⁹ ē frigid⁹. τ pisces frigidi et difficilis digestiōis ideo faciliter seqret putrefactio: nisi ess3 aliqd auxiliū caliditatis extrinsece. Ex isto correlario seqtur q hoies habitantes iuxta mare et maritime septētrionali. vl' vbi nō crescit vinū faciliter efficiūtur leprosi ppter nimiā abundantia3 humiditatis superflue τ frigiditatis suffocātis caliditatē naturalē.

Tertio sequitur correlarie ex dubio q hoies habitātes in nimis calidis locis τ intēpañ citius moziūtur. τ hoc est. q2 calidū extrinsecū ɔsumit humidū τ calidū naturale.

Ad ratiōes ante oppositum.

Ad primā d2 q hoc est verū loquēdo de digestione cōiter dicta. que fit in nō viuētibus. sed negetur de digestiōe ppzie dicta: q̄ fit in viuentibus de qua est hic ad propositū sicut tactū est in primo notabili. Ad secūdam cōceditur maior. τ ad minorē d2 q fit pncipaliter a calido intriseco. lic3 caliditas extrinseca tēpata bene iuuet. vt patet d calore solis. Ad tertiā cōcedit aīs: τ neget ɔña. q2 stat q digestio coadiuuatiue per exercitiū τ a balneis fiat inquātū fortificāt calorē naturalem. tamen principaliter fit a calore naturali. Ad quartā negetur cōseqntia. τ ad probationē d2 q si escula post digestionē sint frigidiora: hoc nō est d se. s propt frigiditatē cōtinentis in quo conseruantur. τ in aliis fructibus apparet eminēter. Nam ipi sunt calidiores post maturatiōe3 τ digestionē q̄ ante. nisi hoc pueniat a loco ɔtinēte. Alij dicūt de esculis q nō est digestio: sed putrefactio. τ ideo sunt frigidiora. quod tñ nō videtur verū. Seqtur in textu. Ex pncipiū pfectionis a caliditate ppzia accidit.

Queritur octauo vtru3 balnea conferant ad digestionē naturalē. Arguitur primo q nō. nam si sic: vel essent balnea que fiunt ante digestionē: vel post digestionem. vel hora. sed nullū est dicēdum igitur. maior p3 ex sufficienti diuisione. Minor p3 primo. q balnea nō cōferant ad digestiōem naturalē ante digestionē. q2 adhuc nondu3 est digestio. modo nos nō dicimus aliquid cōferre qd non est. Nec secundū videlicet q cōferat post digestionē. q2 illa balnea q̄ fiūt post digestionē nō faciunt ad ipam cū iā q facta sit. Nec tertiū: videlicet q ɔferant hora digestionis. na3 medici expresse talia balnea phibent. Secūdo sic. illud qd aperit poros τ facit calorē venire a partibus interioribus ad exteriora nō ɔfert ad digestiōes sed balneū est hmōi. ergo. Maior p3. q2 digestio fit per calorē naturalē intrinsecū. mō quanto calor magis minuitur interius magis debilitat digestio. τ cuā pbat. q2 aq balneoz apent poros τ extrahit humidū natu

rale. Tertio sic. si sic sequeret̄ q̄ calor intri
secus iuuaret ad digestionem. cōsequēs est
falsum: igit̄. maior patet. qz balnea nō dicū
tur cōferre nisi propter caliditatē. Sed q̄ cō
sequens sit falsum pz. qz frigiditas extrinse/
ca iuuat ad digestionē. ergo non caliditas.
qz oppositorꝝ oppositi debent esse effectus.

Quarto sic. seq̄retur q̄ digestiones fierēt
meliores in estate q̄ in hyeme. consequēs ē
contra experientiā. ⁊ cōsequētia apparet. qz
balnea nō dicūtur cōferre ad digestionē. qz
caliditas balneorꝝ circūstat corpꝰ. ſ; sic̄is cali
ditas circūstat in estate. igit̄ ⁊c̄. Ad oppo
sitū arguit̄ auctoritate Aristotelis in isto q̄r
to vbi dicit q̄ digestio ꝯfortat̄ ⁊ iuuatur ꝑ
aliquid extrinsecū: sic̄ ꝑ exercitiū vel balnea

Pro respōsiōe ad q̄situ ꝫ sciēdū
est primo q̄ licet fiāt multe digestiōes. tamē
quattuor sunt principales. quarꝝ pria fit in
stomacho. Sed ista est duplex. qz quedā ē q̄
fit i fundo stomachi. Alia vero q̄ fit in orifi/
cio siue in parte superiori ipsius stomachi. ⁊
inter istas duas digestiones illa q̄ fit in fun/
do stomachi est melior. Secūda digestio hꝫ
fieri in epate. Tertia in corde. Quarta in mē
bris. Vñ in qualibet illarꝝ digestionū fit
sepatio puri ab impuro. nā in prima digesti
one q̄ fit i stomacho post digestionē fit sepa/
tio puri ab impuro. ita q̄ impurū mittit̄ ad
ianuā purgationis. vt dicit venerabilis Al
bertus. ⁊ purū mittitur ad epar. Ubi iterū
purū separat̄ ab impuro ⁊ impurū mittit̄ ad
vesicā: et illud impurꝝ est vrina. Sed purum
mittit̄ ad cor. vbi iterꝝ fit sepatio puri ab ipu
ro. impurꝝ mittitur pro generatiōe vnguium
Sed purū diuidit̄ in duas partes. quedam
pars retinetur ꝑ suo nutrimento. ⁊ alia iterꝝ
mittit̄ ad epar. ps q̄ retiet̄ in corde ꝑ suo nu
trimēto iterꝝ digerit̄ ⁊ magis purificat̄. ⁊ tūc
minꝰ purū mittit̄ in anelitus. sed magis pu
rū cōuertitur in sbām cordis. Sꝫ illa ps que
mittit̄ ad epar iterꝝ ibi purificat̄: ⁊ tūc ibi sūt
multe pue vene ramificate ⁊ per illas venas
mittitur sanguis ad mēbra. Sanguis inq̄
qz nutrimentū in epate accipit colorem san
guinis. ⁊ tunc in illis membris iterꝝ fit dige
stio. ⁊ tunc ibi sepatur purꝝ ab ipuro. Ex im/
puro aūt ḡnant crines ⁊ veniunt sudores ⁊
ingrediēs ⁊ purꝝ ꝯuertit̄ in sbāꝫ mēbrorꝝ.

Sciendū est secūdo q̄ numerā/
do particulares digestiones multe sunt digesti
ones in corpe q̄ quattuor. Prima fit in ore
fortit̄ masticando. Secunda in orificio sto/
machi. Tertia in fundo eius. Quarta ī epa
te. Quinta in corde. Sexta iterum in epate.
Septima infra venas. Octaua in neruis.
Nona ⁊ vltima in mēbris.

Sciendum est tertio q̄ dupli/
cia sunt balnea. quedā sunt balnea aque ha
bentia aliquā extraneā caliditatem: vt sunt
balnea naturalia: siue sint calida siue frigi/
da. Et alia que fiūt ex aqua dulci siue simpli
ci vbi scꝫ nō est admixta extranea caliditas.
Unde balnea extraneā caliditatē habētia
sunt in multiplici differentia. q̄a quedā sunt
que transeunt per meatus terre sulphuree.
⁊ ista sunt calida. ⁊ cōferunt magis homibꝰ
fleumaticis ceteris paribus. q̄a si fiant aut
assumātur tempore debito ⁊ ordinato ꝯsumūt
humores frigidos ⁊ superfluos. Alia sunt
balnea que transeunt per venas terre salsas
⁊ sunt frigida. ⁊ talia valent ad reprimēdū
dolorē capitis ⁊ ad solidandū subtiliores ꝑ debiliores
tes aialis. Alia sunt balnea aque transeunt
ꝑ venas terre ferreas. ⁊ ista cōiter sunt cali/
da. ⁊ conferunt ad infirmitates stomachi ⁊
splenis. Alia sunt balnea que sunt in aq̄s al
luminosis. vel etiā in aquis transeuntibꝰ ꝑ
mineralia. sic q̄ tales aque transeunt ꝑ ve/
nas alluminis. aut per venas mineralium
⁊ ista sunt cōiter calida: ⁊ conferunt ad ifir
mitates ꝓuenientes ex supfluitate sanguis
indigesti. conferunt etiam fluxui sanguinis
superfluo. ⁊ multū valent ad renes. ⁊ maxi
me hominibus grauatis. ⁊ de talibus bal/
neis non intelligit principalis questio. ſ; de
balneis que fiunt in aqua simplici. ⁊ nō ha/ Caliditatis
bente extraneam caliditatē. Unde ista bal
nea que fiunt in aqua simplici sunt in dupli
ci differentia. quia quedā sunt in aqua frigi/
da. alia sunt in aqua tempata. hoc est equa
liter calida. sicut corpꝰ humanū ⁊ paulo plꝰ
Alia fiūt in aqua nimis calida.

Quibus notatis ponit̄ conclu/
sio prima. Balnea aque frigide nō conferūt
ad digestionē naturalē sed potius impedi/
unt nisi forte conferant deper accidēs. Pro
batur. qz extinguūt calorē naturalē ⁊ faciūt
venire ipm ad partes exteriores. pꝫ. nā dum
corpus humanū ponit̄ in aqua frigida par

tes exteriores ledūtur. iō natura mittit calorem naturalē ad ptes exteriores ad ꝯfortandū eas. ⁊ dū calor ē in partibus exteriorib⁹ per frigiditatē aque extinguūtur. Et si dicatur ꝙ eodē mō aliqs probaret ꝙ frigiditas hyemis nō cōferat ad digestionem. cui⁹ oppositū in questiōe ꝑceden̄ti dicebat̄. Ad illō dicitur ꝙ non est sīle de frigiditate in aere ⁊ frigiditate in aqua. q: frigiditas in aere restringit partes exteriores ⁊ propellit ad intra calorē. sed in aqua propter humiditatē trahitur calor ad partes exteriores. ⁊ ptes exteriores dilatant̄ ⁊ aperiunt̄.

Conclusio secunda. Balnea in aqua nimis calida non cōferunt ad digestionē quarto mō dictam. Probatur. q: nimis cōmouent humores. Et etiā nō cōferunt ad digestionē naturalem primo ⁊ secundo mō dictas. pt3. q: attrahūt calorem naturalem qui est causa talis digestionis.

Conclusio tertia. Balnea ī aq̄ temꝑata cōferunt ad digestionē. patet: quia augmentant ⁊ confortant calorem naturalem expellendo ⁊ attrahendo malos humores qui sunt inter carnē ⁊ cutem: aut etiā impura ex quarta digestione q̄ impediūt digestionē. Ex quo seq̄tur correlarie ꝙ potatio aque frigide multū impedit digestionem naturalē: ⁊ maxime post assumptionē cibi. pt3. quia cum illa aqua in hora digestionis assumit̄ ip̄a impedit calorem naturalē a sua opatiōe. Et dat exemplū venerabilis Albertus de carnibus bullientibus supra ignem. nā3 si fundatur aqua frigida iam cessat aq̄ bullire. qd̄ patet. q: aqua frigida habet remittere calorem ⁊ aliqualiter destruere. ⁊ a simili est in stomacho ⁊ in alijs partib⁹ in quibus est ⁊ fit digestio. nam quāto calor naturalis est fortior: tanto melius fit digestio. Sz aūt debilitetur calor naturalis per frigiditatem p3 q: aqua frigida remittit̄ ideo calor naturalis debilitatur. ⁊ tunc non tam bn̄ fit digestio. patet. q: vnū cōtrariū maxime h3 corrūpere suum cōtrariū. Modo si sic se h3 aqua frigida ad calorem naturalē vel hūidū naturale ꝙ d3 esse aereum. iō patet secūdū correlariū. potātes sepe aquā tempore digestionis efficiūtur cōiter fleumatici. patet. q: ipi cōuertūt humiditatē aereā in aqueā.

q̄ remanent

Conclusio quarta. Hominibus repletis malis humoribus nō cōueniūt multum balnea. p3. q: cōmouent illos humores in corpe: ⁊ sic sequūtur multe infirmitates:

Sz dubitatur primo quib⁹ hominibus magis cōferant balnea. ⁊ q̄d magis cōpetit: vel balnea vel stuphe. Ad dubiū rn̄detur ꝙ hoībus siccis ⁊ macris magis cōferunt balnea: ⁊ magis sibi cōpetūt q̄ stuphe. stuphe aūt magis cōpetunt pinguibus ⁊ humidis.

Dubitatur secundo vtrū sit bonū comedere ⁊ bibere in balneis. Ad hoc dubiū respondet dn̄s Albertus ꝙ nō. q̄a in balneo calor natural' trahit̄ ad extra ad mēbra. ⁊ ideo nō poss3 fieri bona digestio calore extracto: ymo valde male digereretur cib⁹ sumptus. ⁊ causaret̄ humor putrid⁹ ex quo causarentur faciliter infirmitates. ⁊ inde est ꝙ homines sic comedentes multotiēs hn̄t post balnea multas ifirmitates. Dicit tamē ip̄e dn̄s Albertus ꝙ si cōtingat balneantibus cor deficere ⁊ euanescere propter extractionē caloris ad extra tūc possunt comedere modicū valde substantiale ⁊ bene digestibile. Ubi est aduertendū ꝙ est vn⁹ modus conseruandi calorem naturalē in balneo. videlicet ꝙ balneātes habeant de optimo aceto ⁊ bulliant. ⁊ post ponant de optimo puluere ⁊ teneāt in sua spongia ante nares. vl' ꝙ habeant de citanio cocto ⁊ comedāt. ⁊ si non possint: potent modicū de illo aceto.

Dubitatur tertio quibus hominibus magis ꝯferūt balnea. Ad dubium d: ꝙ o3 ꝯsiderare fines quos hō intēdit. vt si hō sit multū pinguis ⁊ velit deuenire macer d3 intrare balneū ieiun⁹ ⁊ i eo multū stare absq3 cibo ⁊ potu. ⁊ p talē ꝯsuetudinē poterit macerari. ⁊ cā hui⁹ ē. q: p tertiā ꝯclusionem balnea fortificāt digestiōe3. iō qn̄ hō ē in balneis ieiun⁹ propt̄ fortificationē digestionis stomachus attrahit a ptibus exterioribus aliq̄d qd̄ calor naturalis h3 digerere. ⁊ ille partes macrescūt. Et ꝓpterea dormire ieiunus ante prandiū demacrat. q: in somno fit fortis digestio. ⁊ stomach⁹ attrahit a ptibus exteriorib⁹. Sed si hō velit pinguefieri d3 intrare balneū post cibu3. q: in balneo fit melior digestio. ⁊ ꝓpter balneū attrahit̄ alimentū ad ptes exteriores. Et si q̄rat̄ q̄ tpe magis valet. Rn̄det̄ ꝙ magis valet in ꝯiūctio

bus solis ꝛ lune ꝙ in plenilunio. ꝛ cū hu⁹ ē. q: in plenilunio oīa hūiditates crescūt. ꝛ p quartam conclusionē nimis repletis humoribus balnea non conferunt.

Ad rationes ante oppositū.

Ad primā pz solutio ex dictis. Ad secundā ꝯcedit aña ꝛ ꝯña. si fiat rpe triū primarū digestionū. ſʒ si fiat tpe q̃rte digestiōis negek ꝯña. vel dicendū aliꝰ ꝙ minor negek ꝑ secūda pte. q: caliditas temꝑata ñ cōmouet nec attrahit calorē naturalē. ~~vno eā cōueniētie~~ calor naturalꝭ magꝭ vnitur ꝛ fortificatꝭ ꝓpter temꝑatā caliditatē. ꝛ cōcedit aña ꝛ ꝯña de calore temꝑato. lʒ nō sit verū de calore excessiuo ꝛ intēꝑato sicꝫ satis dictū est. Ad tria negetur ꝯña. q: sicut dictū est non est simile de istis qualitatibus in aqua ꝛ in aere. Sequitur in textu. Pepansis autē est digestio quedam ꝛc.

Queritur nono vtrum sint tres spēs digestiōis. s. pepāsis: epsesis: ꝛ optesis.

Arguit ꝙ sint pauciores q̃ tres. q: ois digestio fit a calido. ergo nō oꝫ ponere tres digestiōes. tenet ꝯña. q: vnū calidū nō differt ab alio in spē. ſʒ sunt eiusdē rōnis. ꝛ ꝓpter hoc licet diuersi effectus ꝓducātur a calido. tñ deberent esse eiusdem speciei. ꝛ antecedens patuit superius. Secūdo sic. si essent tñ tres species digestiōis: vel diuersificarentur propter diuersitatē subiectoꝝ: vel ꝓpter diuersitatē agentiū: vel propter diuersitatē terminoꝝ ad quos. ſʒ nullū istoꝝ est dicendū. igitur. maior apparet a sufficiēti diuisiōe. ꝛ minor ꝓbatur. ꝛ primo ꝙ nō diuersificentur a diuersitate subiectoꝝ. q: cū subiecta sint plura q̃ tria specie distincta tūc essent plures q̃ tres digestiones specifice distincte. nec ꝓpter diuersitatē agentiū. cū agēs sit solū vnū i spē. puta calidū. ꝛ sic essꝫ vna sola spēs digestionis. nec ꝓpꝭ diuersitatē terminoꝝ ad q̄s. q: termini ad q̄s sūt plures q̃ tres specifice distincti. q: vn⁹ termin⁹ digestionis ē forma asini. ali⁹ ē forma bouis. ali⁹ ē plāte. ꝛ sic de multꝭ alijs q̄ differūt spē. Tertio sic. ꝓbando ꝙ sint plures q̃ tres. q: in q̄stiōe p̄cedēti ponebantur q̃ttuor digestiōes naturales magis principales ꝛ nouē minus principales. igiꝭ ꝛc. Quarto sic. q: digestiōes penes diuersas cōplexiōes fiūt. ſʒ multe possunt esse tales cōplexiones. quia vna proportio in vno nō est similis in alio: vt dicit Egidius. quia vix reperiūtur duo homines qui sint p̄cise eiusdē cōplexionis. Ad oppositū arguiꝭ auctoritate Aristotelis q̄ in isto quarto nūerat solū tres spēs digestiōis. scꝫ illas q̄ numerate sunt in titulo questionis.

Pro responsione sciendum est

primo ꝙ digestio dicitur a digerendo: qñ scꝫ digerens excedit digestum: ita ꝙ sufficit ipsum in se cōuertere. ꝛ sic finis digestionis ē forma que inducꝭ digesto. Vñ supponiꝭ ex dictis quid est digestio et q̄ est causa efficiens et materialis ipsius digestiōnis.

Sciendū est secundo ꝙ pepansis

est digestio quedam alimenti in pericarpijs. idest prima digestio qua alimentū digeritur ad speciem suscipiendaꝫ in vasis seminalibus. Unde pepansis est perfecta qñ illud cuius est digestio potest ꝓducere sibi simile. vnde licet pepansis seu maturatio cōiter attribuatur fructiferis scꝫ plantis. quia nō haben⁹ nomē generis: sed loco generis accipimus nomē speciei. tñ effect⁹ ipsi⁹ pepansis est vt ingrossāt. ptꝫ q: digerit humidū in sicco. ꝛ sic passa pepansim sunt solidiora et grossiora ꝛ duriora et minus fluxibilia: vt ptꝫ per experientiam de amigdalis et nucibus. nā nuces fluxibiles sunt anteq̃ patiantur pepansim. sed qñ passa sunt pepansim iam sunt dura. Sꝫ vt tactū est humidū extrahitur a calore extrinseco et remanet siccū. Ex quo seqꝭtur cōrelarie ꝙ nihil simpliciter humidū siue siccū pōt ꝓꝑie pati pepansim. ꝓbatur. q: nullū tale potest ingrossari nec indurari. Vñ licet cerasa et pruna passa pepansiꝫ sint fluxibilia hoc est q: nō capiūt pepansim in omni parte sui. ſʒ solum in suis granis interioribus. nam illa grana postq̃ passa sunt pepansim dura sunt. Sꝫ omothes est prima species indigestionis cōtraria pepansi siue maturationi. naꝫ omothes est indigestio ~~aiaꝭis~~ in pericarpijs qd apparet ex significatiōe nominis. nam omothes grece: est cruditas latine.

Sciendū est tertio ꝙ epsesis est

digestio secūda cuius finis est ꝯseruatio rei in vita. nam res inducitur in esse per pepansim et cōseruatur ꝑ epsesim. epsesis aūt ē digestio facta a calido extrinseco existente in humido sicut dicata dicūtur digesta. ꝛ hoc

pepansis

omothes

alimenti

satis importat per nomen. nam epsesis grece est ebullitio latine. Unde corpora passa epsesim sunt saporosiora in partibus exterioribus propter epsesim: vt carnes cocte in aqua. quia passa sunt epsesim sunt insufficienter sicciores et minus humide humiditate aerea quam erant ante. licet forte aliquibus videatur ibi magis humiditas aquea. Sequitur etiam quod elixata melius digeruntur et sanius quam frixata. nam in frixatis et assatis humor viscosus reperitur qui extrahitur in elixatis. propter quod assata difficilioris digestionis sunt quam elixata. Molinsis autem est indigestio contraria epsesi. Et fit molinsis quando calor in humido non sufficit perfecte agere ipsum digerendo. quod fit vel propter defectum caloris vel multitudinis humoris

Sciendum est quarto quod optesis est digestio facta a calido extrinseco existente in sicco. Unde optesis grece est assatio latine. Ex quo patet quod extrema assatorum sicciora sunt interioribus. Patet. quia calor primo calefacit exteriora. Ex quo infert philosophus corolarie quod assare est magis artificiosum quam elixare. nam difficile est exteriora et interiora regulariter calefacere. quia propinquiora igni citius desiccantur. epsesis est indigestio opposita optesi. Est enim epsesis indigestio facta in sicco propter debilitatem caloris. Et si quis querat quomodo optesis et epsesis possunt esse digestiones naturales cum digestio naturalis fiat a calido intrinseco et epsesis seu elixatio et optesis seu assatio fiant a calore extrinseco. Respondetur quod non habemus nomina imposita speciebus. ideo nomine generis nominamus species. nam omnem digestionem factam per calorem intrinsecum appellamus pepansim. et omnem digestionem factam a caliditate cum humiditate siue in naturalibus siue in artificialibus vocamus epsesim seu epsesim. et illa que fit a caliditate agente siue hoc etiam sit in naturalibus siue in artificialibus vocamus optesim. cum ars imitetur naturam non videtur inconueniens vti nominibus artificialibus loco naturalium. nam sicut in elixatione digestio est in humido exteriori: ita in naturali epsesi digestio est in interiori humido. qualis est digestio rei complete in specie in qua donatur humidum et hoc est conueniens dictis Alberti dicentis. quod a principio generationis animalis vsque ad completam etatem fiunt iste tres species digestionis. quoniam primus digeritur humidum seminale a calore naturali et ista digestio vocatur pepansis. et durat a principio generationis animalis quousque animal est perfectum in sua specie. Postea digeritur humidum cibale quamdiu animal est in augmento vel in statu. et illa digestio vocatur eptesis seu epsesis. sed quando animal incipit diminui vsque ad finem fit tertia digestio que dicitur optesis. Possumus etiam diuersificare eas in digestionibus nutrimenti. quia prima digestio que fit in stomacho potest vocari pepansis. et sic per epicarpium intelligimus locum receptionis nutrimenti. et secunda digestio que fit in epate vocatur epsesis seu eptesis eo quod illud quod digeritur est magis humidum. Et tertia digestio que fit in corde vocatur optesis ex eo quod fit a forti calido non multum sicco. et sicut dicimus de animalibus. ita possumus dicere de plantis.

Istis notatis ponitur conclusio responsiua ad quaestionem. Tamen sunt tres species digestionis. scilicet enumerate in titulo questionis. Probatur per sufficientiam. quia omnis digestio naturalis fit a calido naturali intrinseco. vel ergo fit in vaporoso aereo vel aqueo vel igneo. si aereo sic est pepansis. si aqueo sic est epsesis. si igneo sic est optesis. Ubi est aduertendum quod licet epsesis et optesis videantur esse digestiones extrinsece et artificiales. tamen Aristoteles vtitur illis pro digestionibus intrinsecis propter penuriam vocum.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam dicitur quod licet digestio fiat a calido. tamen quia illud calidum diuersimode consumit illud humidum. ideo secundum hoc distinguuntur species digestionis. distinguuntur etiam secundum modos finium ad quos ordinantur.

Ad secundam dicitur quod ab illis non capimus diuersitatem in digestionibus. et ideo diuisio est insufficiens. sed assumimus diuersitatem in modis agendi. Ad tertiam dicitur quod ille reducuntur ad istas tres sicut patet intuenti. Ad quartam dicitur quod proportiones secundum digestionem in specie possunt reduci ad tres. Et sequitur in textu. Epsesis autem.

Queritur decimo vtrum frixata debeant dici elixata vel assata.

Et arguitur quod non debeant dici assata. nam frixatio habet fieri a calido in humido. ergo frixatio non debet dici assatio. sed magis elixatio

ratio.ɔña est nota.⁊ añs ptz:q: frixata fri-
gant a caliditate in humido: vt puta i oleo
vel butiro vel in aliquo alio liquore. Se-
cũdo sic.frixata sũt inter⁹ sicciora ꝙ̄ sint as-
sata.ergo frixata nõ dicunt assata.tenet.cõ
sequẽtia :⁊ añs ptz. p experiẽtiã. Deinde
arguit ꝙ frixata nõ sint elixata.q: frixata ñ
fiũt ab extrinseca hũiditate aquea:igit non
sũt elixata.tenet ɔña.q: elixata fiũt a calido
existẽte in hũido aqueo sicut in aq̄. Quar
to sic.nõ oibus quib⁹ est frixari inest elixari.
ergo frixata nõ sũt elixata.ɔña est nota ꝯ se
et añs appet.q: illa q̄ sũt frixata nõ bñ pñt
elixari. Ad oppositũ aĩ auctoritate Ari-
stotelis dicẽtis frixata esse magis assata.

Pro responsionẽ sciendũ ẽ pri-
mo ꝙ illa dicunt frixata q̄ sũt digesta in ali
quo hũido ~~aqueo~~ aereo: vt puta oleo pin-
guedine.aut sagimine absq3 aq̄. Sz elixata
dicunt illa q̄ sũt digesta ab aliquo agẽte cũ
aliquo humido aqueo ⁊ nõ cũ humido ae
reo.nã si elixata essent digesta cũ hũido ae-
reo solũ:tũc nõ differrẽt ab assatis.q: assa-
ta patiũtur ab agente cũ humido aereo.

Sciendũ est secũdo ꝙ assata di
cunt illa q̄ digerunt a calido agẽte cũ sicci-
tate. Et si qs dicat ꝙ hoc videt esse ɔtra
riũ dictis in primo notabili ꝙ in assatõe ca
lor agit mediãte aere.mõ aer ẽ humid⁹ ⁊ sic
nõ videt simpliciter ⁊ absolute ꝙ assata sũt
illa q̄ patiunt ab agẽte cũ siccitate. Ad h̃ di
cẽdũ ẽ ꝙ illa humiditas nõ impedit actio-
nẽ ignis quin ignis agat ac si nõ essent in-
termedia .puta videm⁹ ꝙ ignis ɔburit me
diãte aere.q: si apponat vnũ cõbustibile p
pe ignẽ ꝙ̄uis nõ tãgat ignẽ m̃ ɔburitur.

Sciendum est tertio. ꝙ omnis
digestio iuuatur a calido.aut ergo.a calido
aereo ⁊ ẽ pepãsis.aut aqueo et sic ẽ epsesis.
Añ caliditas mĩxto intensi⁹ agit cũ hũidita
te aerea ꝙ̄ cũ hũiditate aquea.⁊ ꝓpter hoc
videm⁹ ꝙ oleũ calidũ magis ledit ꝙ̄ aqua
calida.⁊ citius digerit aliqua res in oleo ꝙ̄
in aqua. cuius ratio ẽ.q: humiditas aerea
est fomentũ et nutrimentũ ignis.⁊ vniuersa
liter caloris.s humiditas aquea vniuersalit
ebetat calorem.

Sciendũ est vltimo ꝙ Elixata
habent istas cõditiones. Prima ꝙ digerũt
in humiditate pura vel mixta cũ alia humi-
ditate. Secũda ꝙ elixata sunt sicciora in
terius ꝙ̄ exterius Tertia ꝙ elixata ꝓpter
vehemẽtẽ digestionẽ nõ ɔburunt. Quar
ta ꝙ elixata laxant. Cõditiões vero assato
rũ quasi sunt istis opposite.

Istis notatis sit conclusio pri-
ma. Frixatio nõ est elixatio. Patet.q: frixa-
tio hz fieri a calido aqueo hoc est a calido
existente in humiditate aquea.nõ aũt frixa
tio.imo hz fieri a calido aereo hoc est a cali
do existente in humiditate aerea.

Conclusio secũda. Frixatio nõ
est maturatio. Probat.naz frixatio est dige
stio artificialis.maturatio vero est digestio
naturalis cũ fiat a caliditate itrinseca arbo
ris tanꝙ̄ ab instrumẽtali causa.scz a forma
ipius arboris tanꝙ̄ a principali causa iuua
ta a calido extrinseco.igit ⁊c̃.

Conclusio tertia. cum frixatio
sit species digestiõis nõ distincta a trib⁹ ꝓ-
dictis enumeratis in titulo questiõis ꝓcedẽ
tis.⁊ nõ sit pepãsis seu maturatio epsesis seu
epsesis elixatio ipa est optesis idest assatio.
q̃d idẽ ẽ.iõ nõ ẽ spẽs distincta ab assatõne.
Probat q: nõ est elixatio.vt ꝓbat prima cõ
clusio.nec maturatio: vt ꝓbat secũda.⁊ nõ
sũt nisi tres spẽs digestiõis .s.maturatio:as
satio:⁊ elixatio.⁊ differt a maturatõe ⁊ elixa
tione.ergo ẽ eiusdẽ speciei cũ assatione.

Conclusio quarta que depẽdet
ex tertia.frixata dñt dici assata. Probat.q3
frixatio reducitur ad assationez:sicut ꝓbat
tertia ɔclusio. Probat insuper ꝙ frixata ha
beant cõditiones assatoꝝ.nam frixata sunt
humida interius et sicca exterius.⁊ habent
enã crustã sicut assata.igitur.

Dubitatur primo. Iuxta textũ
vtrũ lapides sint elixabiles. Et arguit ꝙ sic
q: hñt ꝓpriam humiditatẽ que põt extrahi
per calidũ.ergo possunt elixari.ɔña est no-
ta et antecedens.q: in lapidibus per ɔsoli
datiõem remanet quedã humiditas q̃d ap
paret.q: aliqñ sudulant quid est aut nõ ẽ
co:p⁹ epsesim pass.v.le necq3 est in quo nul
lum est humidũ velut in q̃bus est. Ad cõ
trium respõdetur cõformiter ad textũ ꝙ la-
pides nõ sunt elixabiles.pz q: vt dicit dñs
Albertus ad hoc ꝙ aliqd sit elixabile. duo

requirũtur. Primũ est q habeat humiditatem superfusã. Secũdũ est q habeat hũidũ subtile faciliter separabile a sicco. et ideo infert q pullus iuuenis citius elixabilis est q̃ fustũ bouis. illa aũt nõ cõueniũt lapidib⁹. igitur lapides nõ sũt elixabiles. Et p hoc soluitur rõ in oppositũ. qz ex quo lapis habeat humidũ nõ tñ est apt⁹ nat⁹ ad elixandũ. nam tale humidũ est grossũ et terrestre qd apparet. qz qñ lapis ponitur per portionẽ lapidis in ignẽ et decoquitur: tũc ipsi fumi qui ascendũt ex illis lapidibus sunt valde densi et nigri. et huius signum est. qz tale humidũ est valde grossum et terrestre.

Dubitatur secundo vtrum vermes generati in aiali generentur in stomacho vel in epate vl' in alia pte corporis. Et arguit q generetur in stomacho. qz aliquãdo euomũtur p os. ergo generãtur in superiori pte stomachi. tenet ɔña. qz aliter non videt qualiter possint venire p os, nisi perforẽt stomachũ. et añs est Auicene. et etiã experimẽtale. Ad oppositũ est Aristoteles in textu cũ inquit. alias' nõ fit in ipa digestiõe sicut q̃dam aiunt. sed in segregatõne putrefacta in inferiori ventre.

Pro dubio sciendum est q dubiũ intelligitur de vermib⁹ qui gñantur in corpore humano adhuc viuẽte. sicut gñantur i pueris ppter comestionẽ fructuũ. Vñ q̃ttuor sunt ptes in q̃b⁹ pñt ɔtineri et generari. Prima est stomachus. Secunda est quoddã intestinũ qd descẽdit ex stomacho qd nõ hz nisi vnũ foramẽ et est rectum. Tertia est intestina simul inuoluta. Quarta est quod iã intestinũ rectũ per qd superflua mittũtur extra. et ita in istas quattuor ptes imaginant medici vẽtrẽ animalis diuidi. Et iõ rñdet ad dubiũ q vermes q̃ generantur in corpore animalis viuẽtis generant in intestinis circũuolutis. et nõ generãtur in stomacho ppue neqz in primo intestino neqz i vltimo in secũdo notabili enumeratis. Prima pars patet. qz ibi sunt omnia reqsita ad gñationẽ vermiũ. qz vermes maxime generantur ex materia fleumatica que in illis intestinis reperitur. Est etiã ibi sufficiens caliditas ad immutandũ materiã putrefactam et postmodũ spirituũ vitalẽ. ista aũt sufficiũt ad generationẽ vermiũ. igit. Sz secundum tertiũ et quartũ patet. qz ista reqsita in aliis trib⁹ nõ reperiuntur in generatõne vermiũ patet de stomacho. qz ad gñationẽ vermiũ requiritur materia putrefacta. modo talis putrefactio nõ fieri potest in stomacho. q̃a fortis caliditas stomachi nõ pmittit causare putrefactionẽ. non est etiã ibi temperata caliditas que reqritur ad gñationẽ talium vermiũ. qz inter ceteras partes corporis aialis cor est calidius et mẽbra circũuicina sũt calidiora remotis. et quia stomachus ẽ sasppe. ideo abũdat multũ in calore. et sic posset pbari de aliis duobus suo mõ. Et ideo rñdetur ad rõnẽ q qñ vermes euomunt hõ non est quia generantur in stomacho. sz q̃a ã intestinis vbi generãtur ascendunt ad stomachum. et de stomacho ad orificiũ eiusdẽ. et deinde sentiẽtes aliquã dulcedinẽ in ore trahunt se ad os. vel forte pmouentur ad hõ per aliquam medicinam.

Dubitatur tertio vtrũ laborãtibus assata sint conuenientia et studentib⁹ elixata. Ad dubiũ respõdet Albertus q sic. et primo ad primã partẽ dubii respõdet. dicens q laborãtib⁹ inest calor acut⁹ qui quidẽ nõ digerit. sz quodãmodo cõsumit. et ideo reqrit illa que sunt fortioris digestiõis. Item etiam qz ille cibus est cõuenientior per quẽ gñatur humidũ cõuenienti⁹ assata aũt sunt huiõi. nã assata multũ retinent de humido ad intra. et qz per euaporationẽ cõsumit humidũ laborantiũ. ideo cõueniẽs ẽ ille cibus q̃ huiõi humidũ recuperet. De secũdo dicit q elixata sũt studẽtib⁹ cõuenientiora. ptz. qz natura maxime cõpatit mẽbus et virtutibus q̃ multũ fatigant modo ptes circa cerebrum maxime fatigant in studio cũ in illa pte maxime vigeant vires sensitiue sicuti ẽ cogitatiua et sensus. et iõ multũ ɔsumit de humido existẽte iuxta cerebrũ et ideo natura vult multũ restaurare illud humidũ. et ideo requirit cibũ cõueniẽtẽ ad illud restaurandũ cuiusmodi est cibus elixatus. Unde duplex est humidũ scz aiale et vitale. Vitale est circa cor qd generatur ex assatis. Animale vero est circa cerebrum et illud est magis cõueniẽs viribus sensitiuis et organis. Ex quibus sequitur q natura sic operando conuertit humiditatem vitalem in animalẽ. vt succurrat viribus sensitiuis. Secũdo sequitur q quanto ali-

quis fortius studet melius cōmuniter come dit. Cuius rō est. q: plus cōsumitur de humido animali. τ ideo excitatur calor natura lis circa vires sensitiuas tendēs ad stoma chū ad restaurationē humidi. Ad rōnes due prime sunt solute per conclusiones. Et due soluūtur ex dictis. Sequitur in textu Passiuorum autem τc.

Queritur vndecimo vtrum durū et molle exsiccatio τ humectatio coagulatio τ liquefactio sint effect⁹ sicci hūidi Et arguit φ nō. q: idē nō est effect⁹ ꝯtrario rū per se vt ħ3 text⁹. ergo nō erūt cause eedē mollis et duri cū sint ꝯtraria. Secūdo sic omnis effect⁹ ħ3 causam efficientē: sed humidū et siccum non sunt cause efficientes cum sint qualitates passiue. vt ħ3 Aristoteles in textu. igit. Tertio sic. nihil agit nisi φ ħ3 esse. ſ humidū τ siccū nō ħnt esse cum sint accidentia. ergo siccū τ humidū nō sūt cause mollis et duri. exsiccatōis et humectationis. τ sic de aliis. et per ꝯñs durū τ molle exsiccatio τ humectatio nō sunt effectus sicci et humidi. maior est nota. et minor ptz. q: siccū τ humidū sunt solū entis τ non entia. Quarto sic. qualitatis actiue est agere et nō qualitatis passiue. ergo seqtur φ calidū et frigidū erunt cause istorum. τ nō humidū et siccū. Ad oppositum est Aristoteles in textu.

Pro responsione sciēdū est primo φ humidū et siccū sunt q̄litates passiue nō in sic quin habeat aliqd actualitatis. Vñ humidū est qd est bñ terminabile termino alieno male vero termino ꝓprio. Sz siccum ē qd bñ ē terminabile termino ꝓprio et male termino alieno. Ex quo sequit φ oē mixtum cōponitur ex humido τ sicco. semꝑ eñ primū est cū secundo in quolibet genere

Sequit secūdo φ oñe corpus terminatū componitur ex aqua τ terra. nam aq̄ humida e et terra sicca loquēdo d̄ humido qd est causa cōmixtionis.

Sciendū est secundo φ durum est quod nō cedit in seipo scdm superficiem cōprimenti: Molle aūt est qd cedit cōprimenti in seipo nō circūstando. Vñ aqua nō est mollis. q: circūstat digitum cōprimētis.

Unde sicca bñ digesta dura sunt. humida digesta cum sicco mixta duri tamen humidū obtineat mollia sunt. nā omnia illa possunt mollificari in quib⁹ est natura terre cū aliquantulo humido.

Sciendū est tertio φ exsiccatio nis τ humectatōis due sunt cause. scz causa que se habet vt agens. et causa que se hab3 vt patiens. Cause agentes sunt calidū τ frigidū. Cause patiētes humidū τ siccū. Vñ caliditas est causa efficiēs siue agens exsiccationis eo φ ꝑ ipm euaporat humidū siue extrinsecū siue intrinsecū. sicut lateres exsiccant a calido. similiter frigiditas ē causa exsiccatiōis. q: per frigiditatē humidū cōprimitur. ad centrū: sicut appar3 de cera lique facta que per frigiditate3 durescit.

Sciendum est quarto φ Coagulatio est eius qd actu est siccū. nam ē ex⁹ in quo siccū tenet humidū ne fluat. Vñ differētia ē int cōgelatōnē: coagulationē: τ cōglutinationē: τ intinguatiōe3. nā ꝯgelatio ē humidi aquei ꝯeti i cētrū ꝑ frigidū ne fluat actualit. Ex q̄ ptz φ ꝯgelata sunt actu sicca τ sūt essentialr hūida. Est aūt ꝯgelatio effect⁹ frigidi in hūido qd cōstringit ad cētrū. ſ coagulatio vt dictū est in principio notabilis est eius qd actu et essentialr siccū est. Vñ illa coagulata sunt in quib⁹ siccu3 tenet hūidū ne fluat. Sz ꝯglutinatio d: esse ipius hūidi digesti in sicco vbi siccū nō du3 ꝑfecte cōtinet vt i pulmēto τ visco. Sed intinguatio ē ꝯstantia hūidi aerei cū aqua et sicco terreo. Vñ liquefactio causat mō ꝯtrario cōgelationi. nam que ꝑ frigus cōgelata sunt illa ꝑ calidū dissoluūtur. diuersimode tñ q: scdm φ frigus magis vel min⁹ habituatū est ſm hoc tardi⁹ aut facili⁹ liquefiūt et illa in q̄bus calidū quasi emortuatu3 est sunt omnino indissolubilia. cuiusmodi ē cristallus q̄ nō dissoluit per liquefactionem.

Sciendū est quinto. φ omnia coagulata coagulantur a calido vl a frigido Vñ coagulata exsiccata coagulant a calore faciēte exalare hūidū liquefaciēs. Coagulata aūt a frigido coagulant ꝑ ꝯstrictionē vel cōpressionē hūidi ad centrū. τ ſm φ a frigido magis mortificatur calor tūc coagulata mag vl min⁹ coagulātur. Ex isto sequit corelarie φ coagulata ꝑ exsiccatōe3 liq̄fiunt ꝑ humectationē. et coagulata per frigus liquefiūt per calorem dissoluentem.

Ubi est aduertendū φ q̄n po:i coagulati mixtū ostricti sunt: tunc ipm coagulatū nō pōt liqfieri nisi hūido subtiliato. illa vō i q̄bus calo: mo:tificat' est n̄ liquefiūt vt ē cristallū. Ex q̄ sequit̄ φ incoagulabilia sunt q̄ nō h̄nt humiditatē aquosa3: sed magis h̄ūt de hūido aereo τ de terra. Nam exquo habēt calorē aereū vix pōt mo:tificari ipe calo:. τ q: n̄ habent humo:ē nō possunt coagulari sicut est mel.

Istis notatis ponit̄ conclusio r̄nsiua ad.q. Durū τ molle: exsiccatio τ humectatio: coagulatio τ liquefactio: sunt effectus sicci τ humidi. Patet ↄclusio per ea q̄ dicta sunt: τ discussa ad longū i notabilib'.

Sed dubitatur primo quomō differunt intinguibile τ liquefactibile. Ad dubiū r̄ndet̄ φ sic differunt. q: liquefactibile ꝓp:io humo:e humectat̄. sed intinguibile humo:e alieno sugfuso humectat̄.

Dubitatur secūdo q̄ sunt flexibilia. Ad dubiū d: φ oīa habentia humiditatē viscosam vbi tn̄ est de humido sicut de sicco flexibilia sunt. τ fm φ in eis minus est de viscoso min' fm hoc possunt flecti. Un̄ illa que h̄nt viscosum bn̄ digestū flexa se rectificant. Ex quo patet φ si gladius se rectificare nō pōt male ē materie. hoc eñi signat φ ferrū illud nō est expurgatū a dēsa viscositate.

Dubitat̄ tertio quō differūt frāgibilia τ cōminuibilia. R̄ndet̄ φ differunt. q: cōminuibilia sūt q̄ possunt in ptes minutas plurificari. nō tn̄ fm voluntatē facient̄: sicut later vel glacies. nā credēs facere duas partes de latere facit quinq3 vel sex. ꝟ frāgibilia sunt q̄ frangunt̄ in magnas partes: τ fm voluntatē frangentis: sicut est lignū.

Dubitatur vltimo que sunt subiecta hm̄oi qualitatū. Ad dubiū r̄ndet̄ φ eorū subiecta sunt mixta ex element̄ in q̄b' vt dicit tertius sunt quattuo: qualitates p:ime subiectiue. nā exquo omnis qualitas secunda p:esupponit p:imā: necesse est φ in subiecto secūda4 ↄtineatur subiectum p:imaru3 qualitatū: qd̄ est quattuo: elementa.

Ad rationes ante oppositum.

Ad p:imā d: φ verū est idē numero in o:dine ad idē. ꝟ in o:dine ad diuersa vel agentia vel potentialia nō est incōueniens. Ad secundā d: φ licet oīs effectus habeat cām efficientē: tn̄ quidā effectus p:incipali' se tenent ex parte ꝑncipij patiētis. τ hoc mō p̄dicta attribuunt̄ sicco τ humido. Ad tertiā ↄceditur maio:. τ ad mino:e3 d: φ l3 siccū τ humidū nō habeant ꝑ se esse. tn̄ habent esse ꝑ substantiā τ in subiecto. iō ꝑ substātiā caus̄ sant̄. Quarta soluta est per p:imū notabile. Et tn̄ de q̄stiōe τ de toto quarto methau ro:um.

Sequitur liber de anima.

Bono:ū hono:abilium noticiā opinātes magis aūt altera3 altera. τc̄.

Irca īitiū p:imi lib:i de anima q̄rit̄ p:io vtrū inter ptes philosophie naturalis sciētia de aīa sit melio: τ hono:abilio:. Arguit̄ φ nō. Sciētia de aīa nō est ps phie naturalis. ergo ↄ̄ suppositū. añs p3. q: sicut se h3 subiectū ad subiectū ita sciā ad sciā3. ꝟ subiectū sciētie de aīa non ptinet̄ sub subiecto tot' phie natural̄. ergo nec scientia de aīa sub scientia naturali.

Secūdo. Sciētia octaui phisico4 est hono:abilio: ista. igit̄. añs p3. q: in octauo phisico4 tractat̄ de p:imo moto:e q̄ sine cōpatōe est nobilio: ipa aīa. Tertio. Aīa rōnal' nō est actus co:p:is. ergo nō cadit sub ↄsideratione phie naturalis. añs p3. q: si esset actus co:p:is nō exerceret op:ationē sine co:p:e qd̄ tamen est falsum. In oppositū est p̄hs in p:ima ꝓpositione hui' lib:i.

Pro r̄nsiōe sciēdū est p:imo φ vt d: duodecimo de aīalib'. in quolibet genere rerū necesse ē ↄsiderare cōia: deinde p:op:ia vniuscuiusq3 gn̄is. Cui' rō est. q: nisi h̄ fieret idē frequēter repeteret̄. sed rer4 aīatarū quoddā cōmune p:incipiū est ipa anima. q: cōe est oib' aīalib' hic aīa3. iō i ↄsideratōe rerū aīata4 opter p:i' ↄsiderare d̄ aīa τ d̄ alijs cōibus ipis aīatis. postea de ꝓp:ijs cuilibet aīali. Et sic ad tradendum scientiā de aīatis opo:tuit p:imo tradere sciā3 de aīa in cōi: sic

honor alia aut laudabilia

facit Aristoteles. ꝛ deinde determinare ꝺ singulis animatis. quod fit in sequētib⁹ libris Ex isto patet ordo huius libri inter libros naturales. precedit enim oēs libros de aīalibus et alios insequitur.

Sciendū est secundo ꝙ bonoꝝ quedā sunt laudabilia alia vero honorabilia. Laudabilia sunt que ꝓpter aliū finez appetunt. Sꝫ honorabilia sunt que ꝓpter seipa sunt appetibilia. Et q: sciētie practice querunt nō ꝓpter se tm̄: ſ ꝓpter opus. ideo scientie practice sunt laudabiles tm̄. sꝫ speculatiue sunt ꝓpter seipās appetibiles. scꝫ ꝓpter scire. ideo sciētie speculatiue sunt honorabiles et laudabiles simul. Uerūtm̄ i scientijs speculatiuis sūt quidā grad⁹ ad honestatē. nā scia laudat ex suo actu. Sꝫ act⁹ ex duob⁹ laudat scꝫ ex obiecto. ꝛ mō seu q̄litate. sicut edificare meli⁹ ē ex pte obiecti ꝙ̄ lectū facere. Et qn̄ scientie sunt circa idē obiectuz sumūt gradus ꝙ̄tum ad modū agendi. q: ꝙ̄to modus agendi est melior. tāto scientia est pfectior. Igit si ꝯsiderat scia ex pte obiecti illa sciētia melior ē q̄ est melioris obiecti. Si vero ꝯsiderat ꝙ̄tum ad modū ꝓcedendi illa est nobilior que meliori mō ꝓcedit. Et sic vna est melior alia: vel q: est nobilioris obiecti. vel q: certiori mō ꝓcedit. Sꝫ in quibusdā scientijs ista separant. q: q̄dam sunt magis certe que tamen de rebus sunt min⁹ honorabilib⁹. Alie vo sūt certiores ꝛ de magi honorabilib⁹. Simpliciter tm̄ dignitas scientie principaliter attēditur ex pte obiecti. nā vt dicit decimo de aīalibus: Magis appetimus modicū scire de reb⁹ honorabilib⁹ ꝛ altissimis ꝙ̄uis illud sciamus rationice ꝛ ꝓbabiliter. ꝙ̄ multa scire p certitudinē de reb⁹ minus honorabilib⁹. q: pa[r]ime de sch̄nt nobilitate. q: ex obiecto a quo capiūt speciem. Alie vero habent ex qualitate siue modo tm̄.

Sit igitur hec conclusio prima

q̄ñ sciam de rebus aīatis prius ꝯsiderādū est de aīa. Hec ꝯclusio pꝫ p primū notabile

Conclusio secunda omnis sciētia est bona. Pꝫ. q: omnis scia est pfectio hominis in q̄ntū homo. q: naturale desideriuz ē scire. vn̄ ꝙuis aliq̄ sciētie sint ꝓhibite. tn̄ hoc nō est ꝓpter ipsarū maliciā: ſ ꝓpter maliciam hominū qui ipsis abutūtur.

Cōclusio tertia. iter partes philosophie naturalis sciētia de aīa est melior et honorabilior. Probat phs q: vna sciētia ꝺ: melior et honorabilior altera ꝓpt duas causas. q: vel ē de nobiliori subiecto vl' q: certiori mō ꝓcedit. Sꝫ ista scia ē nobilioris subiecti alijs ptib⁹ phie naturalis. q: est de aīa. ꝛ est etiā certior. q: illa que tradūtur de aīa ꝛ potentijs eius experimur in nobis. quilibet eñi experitur in seipso ꝙ hꝫ animā et opationes ꝓcedētes a potentijs aīe. Procedit etiā hec scia mō demōstratiuo.

Conclusio quarta sciētia de anima est vtilis ad oēm veritatez que traditur in alijs scientijs et ad om̄s ptes phie naturalis. Patet. q: nos nō possum⁹ venire ad cognoscendū altissimas causas de q̄bus ē methaphisica nisi mediāte cognitione aīe ꝛ intellect⁹ possibilis. Nec possum⁹ cognoscere diuersas virtutes q̄ diuersis potētijs aīe insunt de q̄bus agit in moralib⁹ nisi cognoscam⁹ potētias aīe. Nec possum⁹ cognoscere res naturales nisi cognoscam⁹ aīam. q̄a magna pars naturaliū est habens aīaz ꝛ fere in oībus est principiū motus: ē eñi aīa tāꝙ̄ principiū aīaliū: vt ꝺ: in textu. Et capit ibi tāꝙ̄ expressiue ꝛ nō similitudinarie. Itē dicit Tulius ꝙ omē honestū multas habet vtilitates sibi adiunctas. si igit hec scia est honorabilis seq̄tur ꝙ est vtilis. Et si q̄ratur quid ꝯsideratur de anima in hoc libro. Rn̄det phūs ꝙ hic ꝯsiderat de aīa ꝙ̄tū ad substantiā ꝛ naturā eius. ꝛ ꝙ̄tum ad accidētia ipius quoꝝ alique sunt proprie passiōes anime: vt intelligere ꝛ velle. quedaz vero p animam insunt corpori. vt sunt sentire vel mouere se localiter.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit ꝙ licet aīa nō cōtineatur sub subiecto phie natural' tāꝙ̄ pars ei⁹ subiectiua. tn̄ ꝯtinetur tanꝙ̄ principiū formale corporis aīati qḋ cōtinet sub subiecto phie naturalis. vnde in scia superiori non solum ꝯsiderat subiectū: ſ etiā ptes principia ꝛ ꝓprietates. iō vt vna scia sit pars alteri⁹ sufficit ꝙ ꝯsideret vel pricipia subiecti vl' ptes vel passiones. Ad secūdā ꝺ: ꝙ in octauo phisicoꝝ determinat principaliter de ppetuitate mot⁹ ꝛ nō de pmo motore nisi p habitudinē ad motū. Itē in hoc libro phs princi-

paliter facit cõsideratione de aia. iõ nõ seq̃tur q̃ illa scia sit honorabilior ista. Ad terciũ dr̃ q̃ si aia rõnalis cõsideratur vt ẽ principiũ formale corpis sic est de ↄsideratione phi naturalis. Sȝ si ↄsideratur vt est separata vel sepabilis sic ẽ de ↄsideratione methaphisica. Sequitur in textu. Omnino autẽ et penitus difficilimorũ est.

Queritur secundo: vtrum Aia sit subiectũ sciente hui⁹ libri. Arguit̃ q̃ nõ. q: nulla forma simplex põt esse subiectũ accidẽtis. sed aia est hmõi. ergo. Secundo arguit̃. q: de subiecto alicui⁹ scie dȝ presupponi q̃d est ↄ q: est. sed in hoc libro non supponitur quid est ↄ q: est. sed oñdit̃. ergo ↄc. Tertio in moralib⁹ ↄsideratur de aia q: ibi ↄsiderat̃ de passionib⁹ ↄ habitib⁹ aie ergo aia nõ est subiectũ hui⁹ scie. ↄña tẽ. q: subiectũ scie dȝ eẽ adequatũ illi scie. Quarto sic. aia est subiectũ inhesionis huius scie ergo nõ est subiectũ attributiõis eius. q: nihil idem est subiectũ inhesionis et attributionis respectu eiusdẽ. q: sic haberet rõnem actus et potentie. In oppositũ arguitur quia omnes questiones tractate in hac sciẽtia quas phũs enumerat in textu sunt d̃ aia et de passionibus eius. ergo ipsa anima est hic subiectum.

Pro responsione sciendũ ẽ primo q̃ postq̃ phus ostẽdit dignitatẽ ↄ vtilitatẽ hui⁹ scie vt reddat auditores beniuolos ↄ etiã modũ pcedẽdi seu ordinẽ determinandorũ vt eos reddat dociles. ↄñter ad reddendũ auditores attẽtos ostẽdit difficultatẽ hui⁹ scie ↄ primo mouet difficultates q̃ se tenẽt ex pte modi pcedẽdi. Secũdo difficultates q̃ se tenẽt ex pte rei cognoscibil'. scȝ ex pte substãtie aie ↄ passionũ eius. Mouẽdo difficultates ex pte rei cognoscibil'. Primo mouet dubitatiões circa aiam vt est totũ essentiale. Secũdo vt est totũ vniuersale. Et tertio vt est totũ potestatiuũ. ↄsiderãdo eã p respectũ ad suas potẽtias ↄ passiões.

Sciendum est secundo q̃ circa modũ pcedendi in cognitione aie est difficultas circa inquisitioẽ diffinitiõis eius. q: vel ponit̃ tm̃ vna cõis methodus inuestigãdi diffinitiõẽ rei scȝ ipsius aie sic est cõis ars inquirẽdi de omnib⁹ accidẽtibus per se per demonstratiõnẽ. ↄ sic erit difficile inquirere diffinitionẽ aie cũ talis ars sit gñalis omnibus rebus. Uel nõ est tm̃ vna ars. sed sunt plures modi inuestigandi q̃ quid est ipsius anime: vt puta vel p demõstrationẽ vt quidã posuerat. vl' per diuisionẽ. vt Plato ponebat. ↄ per ↄpositionẽ vt posuit Aristoteles. Et tũc erit difficili⁹ querere quid est aia quia oportebit prius inquirere quo illorũ modorũ sit pcedendũ. ↄ habito quo illorũ modorũ sit procedendũ adhuc erit difficultas ex quib⁹ erit cõponenda diffinitio anime eo q̃ diuersarũ rerum sunt diuersa principia diffinitiua sicut numerorum et planorum idest superficierum.

Sciendũ est tertio q̃ circa animam vt est totũ essentiale possunt esse dubitatiões. Prima est in quo gñe ponat̃ aia scȝ vtrũ sit substantia vel q̃titas. vel talia.

Secũda est vtrũ sit ens in potentia. vel vtrũ sit endelechia idest actus cõ q̃ in quolibet genere potẽtia ↄ actus inueniũtur.

Circa aiaȝ vo vt ẽ totum vniuersale mouet phũs aliq̃s dubitatiões. Prima vtrũ aia sit partibilis tã fm esse tã q̃ fm potentias in eodẽ: vt Plato ponebat. vel sit impartibil' scdm essentiã ↄ partibilis fm potentias vt posuit Aristoteles. Secũda est vtrũ oĩa aie sint eiusdẽ speciei aut non. Et si non sint eiusdem speciei vtrum solũ differãt specie aut etiam genere. Et causa dubitatiõnis est. q: aliqui dicentes de aia solum loqui videntur de anima humana. Similiter etiã vtrũ aie sit tm̃ vna rõ cõis et vna ydea. vel etiaȝ sint diuerse rationes scdm diuersas aias. sicut animalis scdm vnũquodq̃ animal est altera et altera. vt est alia ratio equi. alia canis ↄc. nam animal vniuersale nihil est aut posterius est suis singularibus. ↄ simulit̃ de quolibet alio cõmuni.

Sciendum est quarto q̃ ad omnẽ cognitiõnẽ duo requirunt. scȝ obiectũ q̃d immutat potentiã si sit passiua. ↄ ipa potentia. ideo difficultas in cognitiõe alicuius rei cõtingere põt dupliciter. Uno mõ ex pte obiecti. Alio mõ ex parte potentie. nam si potẽtia sit passiua ẽ difficultas ex pte obiecti q̃ñ scȝ nimis ẽ potẽtiale eo q̃ hȝ immutare potentiã ratiõe actualitatis eius. et si obiectũ sit de se multũ in actu difficultas est pte potẽtie quando nimis debilis est et indisposita ↄc.

recipiendū actū illius obiecti. q2 actus acti noꝝ solum fiunt in patiente disposito. sicut virtus visiua nocticoracis est nimis debilis ad pcipiendū lumen solis.

Tunc sit cōclusio prima ꝙ scientia de aīa ex pte obiecti est facilis. s ex pte cognitōis nr̄e est difficilis. Primū pꝫ. q2 inter formas naturales aīa supmū gradū actualitatis obtinet. ergo obiectū hui⁹ scie ex pte sui est facile ad cognoscendū. cū sit maxime in actu. Secūda pars pꝫ. q2 aīa bm se est insensibilis. s intellect⁹ noster pro isto statu nihil cognoscit nisi per ministeriū sensus cū sit affixus corpori. adeo incorporalia sūt sibi difficilime cognitionis. ergo scientia de aīa ex pte nostri intellect⁹ est difficilis. Nec valet obiectio. ꝙto aliqd est ppinqui⁹ querēti eius pōt inueniri et cognosci. Sꝫ aīa est sibi maxime pñs. ergo ꝛc. Rñdet lꝫ sit sibi maxime pñs essentialiter. tn̄ nō est sibi pñs obiectiue. sꝫ scdm modum sue cognitiōnis. q2 nō potest directe sibi pñtari mediante sensu. cum nō cadat sub obiecto sensus.

Conclusio secunda ꝛ responsalis. Anima est subiectū huius libri. Patet p rōnes ante oppositū ꝛc. q2 diffinitio ꝛ cōditiōes subiecti attributōis in ordine ad hūc librū sibi cōueniūt.

Dubitatur primo. vtrum vniuersale nihil sit aut posteri⁹ suis singlarib⁹

Pro dubio sciendum est ꝙ triplex est vniuersale. sꝫ ante rem. in re. ꝛ post rem. Et vniuersale ante rem potest poni esse dupliciter. Uno mō cū sit extra singularia et extra mentē prime cause existēs sicut Plato ponebat ydeas seperatas. Alio mō ꝙ ponat in mente primi agentis. vt ydea que ē vniuersalis ars oim pducendoꝝ. Tūc d᷑ primo vniuersale ante rē primo mō nihil est. q2 si sic seqret ꝙ essent plura eterna nō creata qḋ est erroneū Patet etiā alia rōe. q2 si essent talia vniuersalia essent creata vel increata. nō primum q2 cū primū agēs sapienter agat creauisset ipa per alia exempla. aut igit erit pcessus in infinitū. aut oporteret ponere talia exēplaria in primo ꝛc. ergo nō ponerent illa vniuersalia extra primā cām increata. Sꝫ vniuersale an̄ rē secūdo mō bn̄ est aliquid ante singularia. Pꝫ q2 cū scientia sit necessarioꝝ. sequitur ꝙ sine illis vniuersalib⁹ null⁹ pōt cē pfecte sciēs. Patet cū effectus non perfecte cognoscat nisi reducatur in suā primā cām.

Unde vniuersalia sic accepta sunt prima principia oim entiū et sunt ydee reꝝ pducēdarū in mente primi. Unde ydea nihil aliud est ꝙ prima causa ingenita et inmutabilis ab aliquo creato. ꝛ scdm ꝙ diuersimode inmitatur a diuersis rebus distincte ydee sibi attribuūtur. Dicendū secūdo ꝙ vniuersale in re hoc est natura vniuersalis in se cōsiderata sine intentiōe vniuersalitatis est aliquo mō prior ꝛ notior singularibus. q2 duplex ē ordo nature. quidā est gn̄atōnis ꝛ tempis scdm quē potentia pcedit actū in eodem. ꝛ scdm hūc ordinem vniuersale prius est singulari. vt in gn̄atione hoīs prius generat aīal ꝙ homo. Alius est ordo intentionis siue pfectionis scdm quē act⁹ pcedit potētiā. ꝛ hocmodo vniuersale est posteri⁹ singulari. sꝫ ꝙtum ad esse in actu. Dicit tertio ꝙ vniuersale post rem nihil est aut ē posterius suis singularibus. pꝫ. q2 tale vniuersale est natura accepta cum intentiōe vniuersalitatis. sed talis intentio attribuit nature per abstractionē a singularibus scꝫ similitudinē quā habet ad ipsa. ergo illo mō est posterius singularibus.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā d᷑ ꝙ nulla forma simplex quēadmodū prima causa que ē in fine simplicitatis potest esse subiectū alicui⁹ accidentis tn̄ aliqua forma que d᷑ simplex per carētiā cōpositiōis ex materia ꝛ forma pōt esse subiectū alicuius accidentis. Ad secundā d᷑ ꝙ in aliqua scia particulari nō dꝫ inuestigari quid sit subiectū per ppria principia illi⁹ scientie. s bn̄ p principia methaphisice q̄ stabilit principia oim aliarū scientiarū. ꝛ sic in presenti libro inuestigat diffinitio sui subiecti. s. aīe p diuisionē entis in actū et potētiā. ꝛ in decē pdicamēta. Ad ~~secūdā~~ d᷑ ꝙ in moralib⁹ ꝯsiderat aīa in ꝙtū ē principiū vl subiectū actuū vl habituū moraliū. vt virtutū ꝛ viciȷ̄. s hic cōsiderat ꝙtū ad principia ꝛ passiones ei⁹. Ad quartā d᷑ ꝙ aīa rōalis in pticulari ē subiectū inhesiōis hui⁹ scie. s aīa in cōi accepta ē subiectū attributionis eius.

Seqt text⁹. Ampli⁹ aūt et si nō mīte aīe.

Queritur tertio vtruꝫ accidentia magnam partē cōferant ad cognoscendum

(marginal manuscript notes, partly illegible: "ydea" ; "duplex ordo" ; "alibi Respondet ... [illegible]" ; "3ª")

ꝙ quid est. Arguit ꝙ nõ. q: quid est ē pn cipiũ per quod cognoscũtur accidẽtia ď subiecto. ergo accñā nõ ꝯferũt ad cognoscẽdũ ꝙ quid est: aliter idẽ esset noti⁹ ꝛ ignotius respectu eiusdẽ. Secũdo sic. eadẽ sunt principia essendi ꝛ cognoscẽdi. ꝫ accñā nõ sunt principia essendi ꝙ q̄d est. ergo nõ sunt principia cognoscendi ipm. Tertio sic. accidẽtia sunt minoris perfectionis ꝙ ꝙ q̄d ē aie. ergo si ꝯferant ad cognoscendũ ipm ꝙ q̄d ē agent vltra gradũ sue ꝑfectõis. In oppositũ est ph̄us in textu.

Pro responsione sciendũ ē primo ꝙ postꝙ. p. posuit difficultates ex parte aie inq̄tum est totũ essentiale respectu suoꝝ supioꝝ: ꝛ totũ vl'e respectu suoꝝ iferioꝝ. hic ꝯñr ponit alias difficultates ex parte ipius anime inq̄tũ est totũ potestatiuũ per respectũ ad suas potẽtias. Prima est si eiusdẽ ñ sint multe aie vt Plato ponebat. ꝫ solũ plures potentie ipsius. vt vegetatiuum. sensitiuũ: vel intellectiuũ.

Dubitatur prio vtrũ oporteat prius querere totá aiam aut ptes ei⁹. Etiam erit dubiũ que illaꝝ partiũ sint nate adinuicẽ ꝛ abinuicẽ separe: ꝛ q̄ non. Tertio erit dubiũ vtrũ oporteat prius cognoscere potẽtias aie aut opera vel actus ipaꝝ. ꝛ si oporteat pri⁹ cognoscere act⁹ adhuc erit dubium. vtrũ oporteat prius cognoscere obiecta actibus ꝛ potentijs: vel ecõtra. Ũn ratio pme dubitationis ē q: non solũ ꝙ quid est valet ad cognoscendũ cãs accidentiũ subẽ. ꝫ ecõuerso. etiã accña magnã partẽ ꝯferũt ad cognoscendũ ꝙ q̄d ē q: cũ habem⁹ noticiã de pluribus accntib⁹ rei aut de oĩbus etiã possumi⁹ hře noticiã de sbã ꝛ de diffinitiõe ipi⁹. ꝙ aũt illd ꝙ q̄d valeat ad cog̃scẽdũ accña. ꝓ ondit. q: ois demõstratõis pricipiũ ē ꝙ q̄d est sic diffinitio. iõ diffinitiões ꝑm q̃s nõ ꝯtingit accña cognoscere dicuntur dyaletice et vane omnes.

Sciendũ est secũdo ꝙ citra passiões aie. p. mouet aliá dubitationẽ. s. vtruꝫ oẽs opatões aie sint cões toti ꝯposito. ꝛ ista dubitatio ē nccia ad sciendũ vtrũ aia sit sepabil'a corpe vel nõ. q: si sit aliq̄ aie operatio vel passio ꝓpria erit separabil'. ꝛ si nullũ ē ꝓpriũ op⁹ ipi⁹ aie ñ erit separabil' a corpe ꝑm rẽ. ꝫ solũ ꝑm rõeꝫ. sic rectũ ē sepabile ꝑm rõneꝫ a materia sensibili. eo ꝙ multa sibi accidũt nõ inq̄tũ est in materia. vt tãgere sperá ꝑm punctũ. ꝛ tñ nõ ē sepabile ꝑm rẽ. Et sic argueret. p. ꝙ nlla sit opatio ipi⁹ aie. q: si sit marie eẽt intelligere. ꝫ hoc nõ. q: intelligere vl' ē fantasia quedá vel nõ ē sine fantasia. ꝫ nõ ꝯtingit aiaꝫ intelligere sine corpe: cum fantasia nõ sit sine corpe. Itẽ. oẽs passiões cũ quib⁹ patit corp⁹ ꝛ fiũt cũ motu corpori sunt cões corpi ꝛ aie. ꝫ oẽs passiones aie: vt ira. másuetudo. ꝛ sic de alijs fiũt cum motu corpis. qđ ꝓbat. p. duplici signo. Primũ est q: aliq̄ sunt q̄ in manifestis passionib⁹ ꝛ periclis nũꝙ irascũtur aut timẽt. alij vo a paruis ꝛ debilib⁹ mouent ad irã vel ad timorẽ. qđ nõ eẽt nisi ille passiões fierent ꝑm passionẽ corpis. Secũdũ signũ. aliq̄ sũt q̄ sine aliquo terribili exteri⁹ apparẽti efficiunt timẽtes sicut melácolici. qđ fit ꝓpter interiorẽ transmutatiõeꝫ sui corpis. ergo in illis passiõib⁹ corp⁹ ꝛ aia sil' sunt. ꝛ sic sũt cões toti cõiuncto. Ex dictis infert. p. duo corelaria. Primũ est ꝙ dicte passiones aie hñt diffiniri per materiã: pꝫ. q: ois passio hꝫ diffiniri ꝑ sbm i quo ꝛ a q̄ hꝫ esse. ꝫ passiões aie habent eẽ in corpe ꝛ a corpore. ergo hñt diffiniri ꝑ corp⁹ ꝛ materiã. vt ira diffinit qđ est mot⁹ alicuius ptis corpis ob h̃ ꝛ g̃ra hui⁹. i. ꝓpẽ aliquẽ finẽ. Secũdũ est. ꝙ prius phisici ē ꝯsiderare de aia ꝛ de passionib⁹ ipi⁹. pꝫ. q: phisic⁹ hꝫ ꝯsiderare oĩa q̄ sunt ꝯiuncta materie ꝑm esse et rõem. ꝫ passiones aie vl' oẽs. vel adminꝰ plures sunt cõiuncte materie ꝑm esse ꝛ rõneꝫ. ergo pertinẽt ad phisicũ. Sꝫ ad sciendũ q̄lr diuersimode pñt diffiniri a logico ꝛ phisico

Sciendum est tertio ꝙ predicte passiões possunt tripliciť diffiniri. Uno mõ per formã tm. vt cũ đr ira est appetitus vindicte. nã finis ire ē vindicta. mõ finis ꝛ forma coincidũt. Alio mõ per solá materiá. vt đr ira est accensio seu ebulitio sanguis circa cor. Alia est cõprehendẽs materiã ꝛ formaꝫ vt ira est ebulitio sanguis circa cor ꝓpẽ appetitũ vindicte. Prima diffinitio q̄ solá formá ꝯcipit ptinet ad dyaleticũ q̄ est artista intentionalis formas ꝑm se ꝯsiderans: ꝛ non vt sunt in mãria. ꝛ q: passiones fluunt a forma ꝑm ꝙ est in materia. iõ tales diffinitiões dyaletice sunt vane ad demõstrandũ passiones phisicas. Sed diffinitiones date per solam materiá vel per materiá ꝛ formá simul

pertinent ad philosophiã naturalē. ⁊ vnus alius artifex hꝫ illas illo mõ cõsiderare. Ex quibus infertur ꝙ physicus ꝯsiderat passiones aīe vt sunt in materia fm rē ⁊ intellectũ ad differentiã methaphisici q̃ cõsiderat eas vt sunt separabiles vtroq; mõ. ꝫ methaphisicus cõsiderat passiones separabiles fm intellectũ ⁊ nõ fm esse vt dicebatur q: causant a natura. q: licꝫ passiones artificialiũ sint in materia: tamen nõ sunt de ꝯsideratione physici. q: causantur ab arte ⁊ natura.

Sciendũ est quarto ꝙ duplex ē accñs. s. cõe qđ sequitur principia indiuidui. Aliud qđ insequit principia essentialia spēi ⁊ de isto est hic ad ꝓpositũ. posset tñ intelligi dupliciter ꝙ conferat ad cognoscendũ ꝙ quid est. Uno mõ ꝙ tale accidens cõferat ad cognoscendũ ꝙ quid est ex parte illi⁹ q̃ditatis. ita ꝙ tale accñs fuit principiũ accidentis. ⁊ cõsequenter cognoscant ipsius ꝙ quid est. Alio mõ ꝙ cõferat ex parte cognoscentis. q: s. cognoscens nõ fertur immediate in cognitionē ipsius ꝙ quid est. ꝫ ex accib⁹ venit in cognitionē ipsius.

Tunc sit cõclusio prima. Nulla accñia cõferunt ad cognoscendũ ꝙ quid est ex parte ipsius ꝙ quid est. pꝫ. q: vnũquodq; est cognoscibile inquantũ est in actu. ꝫ accidentia nõ dant esse in actu ipi ꝙ quid est. ergo ex parte ipi⁹ ꝙ q̃d est ñ ꝯferũt ad cognoscendũ ipm. ymo magis impediũt ad cognitionē ei⁹. q: anteq̃ intelligi possit oꝫ ipm denudari ab oibus accidentibus eius.

Conclusio secũda. accidentia ppria magnã ptem cõferũt ad cognoscẽdum ꝙ quid est ex parte cognoscentis siue ex mõ cognoscendi actũ intellect⁹. pꝫ. q: omis effectus proprius ⁊ essentialis hꝫ nos ducere in cognitiõez sue cãe: ꝫ accñia ppria sunt effectus ppꝛij ⁊ essentiales ipi⁹ ꝙ quid est. ⁊ intelligibilia accidẽtia a nob pri⁹ cognoscũtur per sensuꝫ qui ex parte cognoscentis ꝯferũt ad cognoscendũ ꝙ quid est.

Ad rationes ante oppositũ.

Ad primã dicit q̃ q̃d est cõfert ad cognoscendũ accñia demõstratiõe ppter q̃d. ⁊ potissima accñia cõferunt ad cognoscendũ ipꝫ ꝙ quid est demõstratiõe q: est tm. Ad secũdã dꝫ ꝙ eadē sunt principia cognoscendi ⁊ essendi a priori. s. eadē fm ratõ. ꝫ non oꝫ de principijs cognosci a posteriori. q: cognoscimus formã p operationē eius q̃ nõ est principiũ essendi forme ⁊ etiã materie per motũ.

Ad tertiã pꝫ solutio ex dictis. Sequit in tertiũ: Principiũ aũt questiõis apponere.

Queritur quarto vtrũ cognoscibile sit in cognoscẽte fm esse reale. Arguitur ꝙ sic. q: res cognoscunt in suo esse reali ꝫ de reb⁹ nihil cognoscit nisi qđ est i cognoscẽte. ergo cognoscibile est in cognoscente fm esse reale. Secũdo res est in aīa vł realiter vel similitudinarie. Si primũ habet intẽtũ. Si secũdũ cũ similitudo causet ab aliq̃ reali imprimēte suã similitudinem: sequeretur ꝙ res prius fuerit in aīa fm esse reale. Tertio sic aīa est quodãmõ oia vt dꝛ in tertio hui⁹. ergo oia habent esse reale in aīa. In oppositum est phs in tertiũ.

Pro nũc iõe sciẽdũ ē primo ꝙ post ꝙ. p. i. phemio ꝓposuit suã intẽtiõez: pñt fm ordinē pmissum ꝓseqtur suũ intẽtũ. ⁊ prio reprobat opiniones antiquoꝝ de aīa in toto residuo hui⁹ primi. Deinde in secũdo de ipsa veritatē incipit determinare. ⁊ q: q̃lib; res est inuestiganda per ea que sunt sibi ppria. ⁊ per q̃ differt ab alijs ⁊ in nullo sint propria aīalis p que differũt ab inaīatis. s. motus et sensus. per hoc eñ iudicam⁹ aliud esse aīatũ. q: se mouet ⁊ sentit. iõ fm ista duo varia sunt antiq̃ inqrere naturã aīe. q̃dã eñ inuestigauerũt eã ex pte mot⁹. alij vo ex pte sensus.

Sciẽdũ est secũdo ꝙ oẽs philosophi inuestigãtes ex pte mot⁹ in hoc cõuenerunt ꝙ nihil moueat nisi moueat. cũ ergo aīa maxie moueat: cõcludebãt eã maxie mouere. Sed diuersificati sunt. q: Democrit⁹ posuit corpa ꝯstitui ex athomis tanq̃ ex principijs ppt hanc rõez. q: principiũ oꝫ simplex eē et virtuosuꝫ. ꝫ athomi sunt hmõi. q: semp mouent. vt pꝫ i radijs solis intrãtib⁹ p fenestrã ⁊ sic dicit democrit⁹ corpa indifferent cõponi ex q̃buscũq; athomis. ꝫ dicit cõponi aīam solũ ex athomis rotũde figure ignee: eo ꝙ ignis est formalior ⁊ magis actiu⁹ ceteris elemēt. ꝫ aīa actuat ⁊ mouet. iõ dicit athomos aīe eē de natura ignis. ⁊ etiã rotũde figure. q: aīa mouet ad oēm differentiã positionis. mõ rotũditas ē indifferẽs mouere ad omnē partē. Et hui⁹ opiniõis fuit Leusipp⁹. ⁊ ꝯfir-

opinio democriti

leusippi opinio

manit. a signo. qz vita seruatur p respirationē et aspirationē eo q athomi sanguinis mouentur iō aie inspiratio attrahit athomos ne creāt iō q diu aialia respirant nō moriuntur. Sed alij phi cōsiderantes cōueniunt in hoc q posuerūt aiam esse ex athomis. Sed nō dixerūt eā de natura ignis. s tm̄ Archilaus magister Socratis posuit aiaz mouere athomos et nō esse ipos. Sed Anaxagoras dicit aiaz esse intellectū mouentē q nō mouetur. et q aia itelligit in aia et nō in brutis. Sz iste opiniones reprobantur. q: si aia mouetur vt ipi ponunt posset moueri localiter. et sic esset corpus et per pñs diuisibilis. s hoc est impossibile. g impossibile est per se mouere et moueri. Sz ad videndū opinionē inuestigantiū aiaz ex parte sensus et cōicatiōis.

Sciēdū est tertio q oms istiin hoc cōueniūt q cōicatū est in cōicante scd3 esse reale. Dicebant eni simile simili cognosci et cū aia oia cognoscat sequitur q hz similitudinē oim. et q: res sunt in suis principijs nō cōcludebant aiam cōponi ex suis principijs rez vt oia cognosceret. Sed isti diuersificati sunt sicut diuersificati sūt in positione principioz naturaliū. nā sicut Empedocles posuit qtuor principia naturalia. s. qtuor elementa. et duo ctiā. s. litē et amiciciā. ita dicit aiam cōponi ex illis: vt aia corpor Sz Plato ponēs ydeas et numeros principia rerū dicit aiaz cōponi ex ipis. Sz tales ponēs aquā principiū oim dicūt aiam nō esse aquā s esse motiuā oim. iō cū videbat magnetem attrahere ferrū dicebat magnetē hr̄e aiam. Dicit Diogenes aiam esse acrē. et Eraclitus vaporē. s Almeō dic̄ eā imortalē et d natura celi. Sz yperius dicit aiaz esse aquā eo q aq est maxime mobilis. Terqas vero dicit eē sanguinē. q: in aiali nō ē sensus sine sanguine. Et iste opiniōes in istis versib9 cōtinent. Sic sunt ponētes aiam primi sapiētes. ignē Democrit9. Athomos Leu. Pictagoras q3. ponit Anaxagoras intellectu. Empedocles elemēta. Plato ponit nūeros et ydeas. actales aiaz memorabitur esse motiuā. aera Diogenes. Eraclitus esse vaporē. cōparat. Almeon hāc imortalē. ypus. dicit aquā genitam. Terquias ex sanguine natam.

Sciēdū est quarto q res habet duplex esse. s. eē reale qd est eē pfectū et in propria eius natura, et esse eius intelligibile qd est eē diffinitū et deriuatū ab esse sue ppie nature. vt color in pariete hz esse reale. et spēs eius in acre q oculo hz esse intelligibile.

Conclusio responsiua ad qsitū.

Cognoscibile nō est in cognoscēte ↄm eē reale. s ↄm esse intelligibile tm̄. Primū pz. q: si aia cognosceret lapidē p esse reale lapidis: ita q esse cognoscendi lapidē eēt natura lapidis et lapis nō hr̄et aliud esse in aia q extra aiaz seqretur q lapis seipz cognosceret: cū in ipo sit tota ratio cognoscēdi. qd tñ est impossibile. Itē primū in vnoq q gñe ē cā eoruz que sunt post. sed in ordine cognitionū substātie separate sūt prime. ergo nihil participat vtutē cognoscēdi nisi sit quodāmō abstractū a matia. iō videm9 q sensus pcipiēs sine materia et nō sine cōditiōib9 materie ē minus cognoscitiuus q intellect9 q est imaterialior: ergo ñ oz cognitū eē i cognoscēte ↄm eē materiale. Secūda ps pz. q: oē qd cognoscitur ē in cognoscēte ↄm suā similitudinē et hoc ē ↄm esse intelligibile. ideo d: in tertio hui9 q lapis nō est in aia: s similitudo lapidis.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primā d: q de reb9 ñ cognoscitur nisi qd ē i cognoscēte p suā similitudinē. s nō oz q illud cognitū sit in cognoscēte ↄm se. Ad secundā d: q res ē in aia ↄm suā similitudinē. et illa similitudo causat ab aliq reali ñ tm̄ existēte i aia. s extra aiaz qd multiplicat suas similitudines ad sensū. et sens9 repñtat fātasmata itellectui et p vtute itellect9 agēt ex ipis spēs itelligibiles i itellectu. iō ñ remouetur act9 corpal i itellectu imprimēs illā similitudinē in itellectu sicut pñtia sigilli ad imprimēdū figurā in cera. Ad tertiā d: q aia nō d: esse aia q sit cōposita ex oibus. s q: est i potētia ad oia q pōt cognoscere et ē receptiua oim spēz sensibiliū et intelligibiliū. et fit vnū cū ipis in eē intelligibili et imateriali. Et hec de questione. et p cōsequēs de toto primo libro de anima.

Sequitur liber secundus de aia.

Que quidē igitur a priorib9 tradita de aia dicta sunt: iterum aūt tanq ex principio redeam9 tēptātes determiare quid ē aia et q magis ppria erit ipius diffinitio.

Irca initiū secūdi libri d' anima q̄ritur primo vtrū aia sit substātia. Arguit q̄ nō. q: ppriū est accn̄ti inesse in subiecto. sed aia est in corpe vt in subiecto ergo. 7c. Secūdo sic. ppriū est accn̄ti diffiniri p subiectū ß aia est hmōi. q: diffinit p corp⁹. ergo nō est suba. Tertio sic. eē p se ē ppriū substātie. ß aia nō ē ens p se. ß existit in sua materia. ergo nō est subā. In oppositū est phs.

Pro responsione sciendum est primo q̄ postq̄. p. i primo libro reprobauit opiniōes antiquoꝝ d' aia. hic 9ūr incipit determinare de ipa fm veritatē 7 opiniōes ppriā. 7 dicit q̄ oꝫ tēptantue determinare d' ipa aia. 7 hoc dicit ppter ei⁹ difficultatē. q: nolebat de veritate inueniēdā psupponere. 7 primo determinat de aia fm se. 7 deinde de potentijs procedēdo a cōionb⁹ ad min⁹ coia. 7 per hoc soluitur vna q̄. ho mota in pmo libro de o die determinādoꝝ circa ipaꝫ aiaꝫ.

Sciēdū est secundo q̄ diffinitio substantie 7 accn̄tis inter se differūt vt habetur 7. methaphisice. q: diffinitio sube ē absoluta 7 nō dat p additamētū. ß diffinitio accidentis dat p additamētū. cui⁹ rō est. q: substantia in materia ppria est ens in se cōpletū nō hn̄s esse alteri inherens. 7 q: diffinitio significat q̄d est esse rei. iō in diffinitione substantie nihil addit extrinsecū. Accn̄s vo nō hꝫ esse nisi p subiectū 7 in subiecto. iō in eius diffinitiōe ponit subm. 7 sil'r q: nulla forma ptis est q̄d in spē cōpletū. iō in diffinitiōe forme ptis semp aliq̄d ponit q̄d est extra eēntiaꝫ ei⁹. iō cū aia sit forma ptis oꝫ q̄ in ei⁹ diffinitiōe ponat materia vel sbm 7 aliq̄d extra ei⁹ suā essentiā. iō. p. volens inuestigare diffinitionē ponit sex diuisiōes aie quaꝝ tres pme valent ad inuestigandā materiā aie. 7 alie tres se tenent ex parte subiecti aie quod ponitur in sua diffinitiōe tanq̄ sue essentie.

Sciendū est tertio q̄ prima illarū diuisionū est diuisio entis i decē pdicamenta. Secunda est diuisio sube in materiā. formā 7 cōpositū. q̄ sic differūt. q: materia fm se nō est hoc aliquid. ß tm̄ in potentia. et sic hoc aliquid. forma etiam non est hoc aliquid: ß est fm quam sit hoc aliquid in actu. Sed cōpositum quod est substantia 9pleta subsistens in vltimo actu nature est hoc aliquid. Et notanter dicitur subsistēs in vltimo actu nature 7 substantia cōpleta. q: licet aia rōnalis ē per se subsistens tm̄ nō est suba cōpleta. q: ē pars spēi 7 substātie cōplete. Tertia diuisio est actus in actū primū 7 secūdū: vt sciētia. sciētia est actus primus. 7 9siderare est actus secund⁹. Sed diuisionū que valent ad inuestigandū subiectū aie. Prima est q̄ substantiaꝝ quedam sunt corporee 7 q̄dam icorpe. inter quas corporee maxime videnł esse substantie. q: sunt nobis notiora alijs. Secunda diuisio est q̄ corpoꝝ quedā sunt phisica. vt homo vel lignū. quedam artificialia: vt scannū. que sic differunt. q: naturalia videntur esse magis substātialia q̄ artificialia. Primo quia sunt principia artificialiū. 7 non ecōtra. Secūdo quia sunt substantie fm materiam 7 formam simul. Artificialia fm materiam tm̄ quaꝫ supponūt a natura. 7 fm formam coꝝ sunt accidentia.

Tertia diuisio: corporum naturalium: quedam habent vitam: 7 quedam non. Unde vitam habere dicuntur que suscipiunt augmentum: decrementū: 7 nutrimentum. tamen non solum per habere augmentū vel nutrimentum aliquid viuere dicitur. sed etiam p hoc q̄ sentit 7 intelligit. sed etiam alia opa vite exercet. nam substantie separate nō nutriuntur. 7 tamen in ipis est vita. q: intelligunt 7 volunt. Unde ex prima triū pmarum diuisionū sumitur q̄ aia est substantia. ex secunda q̄ est forma vel actus. 7 ex tertia q̄ est actus primus. Sed ex prima aliarum trium sumitur q̄d est actus substātie corporee. 7 ex secunda q̄ est actus corporis phisici. 7 ex tertia q̄ est actus corpis in potentia vitam habentis.

Conclusio prima. aia est forma accidentalis. pꝫ. quia nulla forma accidētalis dat esse simpliciter ß psupponit aliquid in esse completo. ß anima dat esse corpori simpliciter 7 in actu. ergo 7c. Aña patet. quia in hoc differunt forma substantialis 7 accidētalis. q: accidentalis dat esse fm quid 7 aduenit enti in actu simpliciter: 7 in potentia scd̄m quid. Sed substantialis dat esse simpliciter 7 aduenit enti in pura potentia scilicet materie prime. Et hoc infert beatus Thomas q̄ vni⁹ rei nō possunt esse plures forme substantiales. q̄ prima faceret esse i

actu simpliciter. Alie vero advenirent enti cōpleto et pfecto in actu simpliciter.

Conclusio secunda anima non est totum compositū. Pz. qz totū cōpositū est hoc aliquid subsistēs subsistentia completa. sed anima non est huiusmodi: sed solum existit vt pars speciei. igitur etc.

Conclusio tertia. anima nō est materia. Pz. qz aia dat eē in actu et dat nomē et rōem ei cui' ē. s materia nullū istorū dat

Cōclusio quarta anima est forma substātialis per primā cōclusionem. pz qz nō est accidētalis et per cōns qz nō est materia nec cōpositū: ergo a sufficienti diuisione est forma substātialis. Ex quo pz responsio ad quesitū qz aia est substātia incōpleta et per modū partis et nō substātia cōpleta q directe ponatur in pdicamento.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dr qz aia nō est in corpore tanq in subiecto cū sit causa actu a q ipa capiat existētiā vt est subiectū accidētis. s solū est in corpore tanq act' substātial' in eo qz ē ens in potētia tm. Ad secūdā dicit qz diffinitio p additamētū nō cōuenit soli accidēti et sic ē sibi quarto mō pprium. s etiā cōuenit cuilibz forme ptis. Ad tertiā dr qz aia hz per se eē sic qz nō est in alio ente. ergo capiat fm subsistētiā. et iō nō ē i alio vt accidēs in subiecto. Seqtur i textu. Necesse est aiam.

Queritur secundo vtrum diffinitio aie sit bn assignata i qua dr aia ē act' primus corpis phisici organici potētia vitā habētis. Arguit qz nō. qz aia est actus sicut scientia vt dr in textu. s scia est act' secūdus. ergo aia nō est act' prim'. Secūdo sic. aia ē act' illi' qd subijcit gnationi. s illud dr materia pria. ergo aia ē act' materie et nō corporis. Tertio sic. aia ē act' corporis vitā habētis in actu. ergo male ponitur vitā habētis in potētia. Quarto sic. act' et potētia dnt inter se pportionari. s aia est act' simplex. ergo dz hre potētiā simplicem. s corp' organicū nō est simplex cū habeat diuersitatē organorū. igit aia nō est act' corporis organici. In oppositū est phus.

Pro responsione sciēdū est primo qz postq phs pmisit diffinitiões valētes ad inuesti gādū diffinitionē aie et nominauit primā ptē diffinitiōis aie. scz qd ipa ē actus cōnter noiat alias ptes vt cōcludat diffinitionē aie in ppis. et pmo ondit qz ē act' prim'. Nā est duplex act'. quidā est prim' sicut scientia. Ali' secūd' sicut cōsiderare. et horū actuū scia ē prior via gnatiōis. nā cōsideratio cōparat ad sciam sicut act' ad potētiā. modo act' lz via pfectiōis pcedat potētiā et in diuersis pcedat ordine gnatōis et pfectionis. tn in eadē potētia pcedit actū via gnatōis. eo qz aliqd pri' ē in potētia q in actu. iō sciētia prior ē gnatōe q cōsideratio. Un manifestū est qz aia est act' prim'. qz in corpe aiato sicut scia remanet i habitu tā in somno q in vigilia et so lū ē cōsiderare i vigilia. sic aia sp manet et sensatio et mot' q sunt act' etiā nō remanent. ergo aia est act' primus.

Sciendū est secundo qz corpus organicū dr qz hz diuersitatē ptium differentiū situ et figura deputatarū ad diuersa opa vite exercēda. diuersitas aūt est organū ps differēs ab alijs situ et figura deputata ad aliquā opationē exercēdā. diuersitas aūt organorū in corpe vitā habente ē necessaria ppter diuersas opatōes. cū enī aia sit pfectissima forma inter formas corporū naturaliū ipa ē principiū multarū opationū ppt qs reqrit diuersitatē organorū in suo pfectibili sz forme rerū inaiatarū ppt suā imperfectionem sunt principia paucarū opationū. iō reqrūt corp' homogeneū eiusdē dispositōis et figure i toto et in ptib'. Ex quo pz qz melior est act' corpis organici q materie prime: q uis aia sit simplex fm essentiam tn ē multiplex in virtutib'. et ille virtutes ad suas opatōnes reqrūt organorū pluralitatē. iō aia requirit habere corpus organisatū.

Sciendum est tertio. qz in vltima parte diffinitiōis dr potētia vitā hntis. qz corp' vitā hns simplex ē et in actu. et sic ē cōpositū. mō cōpositū nō ponit in diffinitiōe forme: s materia tm. Un materia corporis viui est illud qd cōponit ad vitā sicut potētia ad actū. et sic aia est fm quā corp' viuit in actu qd tn de se solū est in potētia ad vitā nō tn est intelligendū qz in corpe ante aduētū aie sit aliqua forma corporis de genere substātie q sibi det esse corporeū et quod det vniuersitm. s aia sibi adueniens dat esse

substantiale corpori cum det vitam et perficit materiam secundum omnes istos gradus perfectionis. et ideo recedente anima non manet idem corpus in specie.

Tunc sit conclusio prima. predicta diffinitio anime est sufficiens. Patet primo quod anima sit actus primus ex prius dictis. et quod sit actus corporis organici. probat philosophus a minori. quia minus videtur quod plante essent organice quam de aliis animatis propter imperfectionem anime vegetatiue que ceteris habet pauciores operationes. sed corpora plantarum sunt organisata. quia ibi sunt diuerse partes ordinate pro diuersis operibus: sicut folium ad copertum fructum et fructiferi illius partis in qua fructus nascitur cortex aut nascitur decopertum substantie arboris: vt cutis ad tegendum carnes animalibus. et radices ordinantur ad suggerendum nutrimentum a terra et proportionantur ori animalis per quod attrahit alimentum. ergo anima est actus corporis organici. Ex ista diffinitione infert philosophus quod non est querenda causa quare ex corpore et anima fit vnum per se: cum ostensum sit quod anima est propria forma hominis. et corpus est propria materia eius. modo non est querenda causa quare ex propria potentia et ex proprio actu fit vnum per se.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam dicitur quod licet scientia sit actus secundus respectu hominis: tamen respectu scientis est actus primus cuius considerare est actus secundus anime. Ad secundam dicitur quod licet anima in ordine forme substantialis sit actus anime per se. tamen in ordine anime inquantum habet talem gradum perfectionis quod potest operari per diuersas virtutes opera vite que requirunt diuersa organa est actus corporis organici. et quia hic diffinitur vt est anima. ideo melius dicitur quod est actus corporis quam materie. Ad tertiam dicitur quod viuere potest capi dupliciter. Uno modo pro esse viuentis secundum quod dicitur in .2. huius quod viuere in viuentibus est esse. et tunc dicitur quod corpus habens animam habet vitam in actu per alterum. sed precise tamen potentia respectu illius vite quamuis sit in potentia actu coniuncta. Alio modo capitur viuere pro operatione vitali vt dicitur actum secundum. et hoc modo corpus habens animam habet vitam in potentia etiam distinctam ab actu. quia non semper in actu habet omnes operationes vite. Ad quartam patet solutio ex dictis. Sequitur in textu. Uniuersaliter quidem igitur.

Queritur tertio vtrum anima rationalis

vniatur corpori organico vt forma. Arguitur quod non. quia nulla potentia que oritur ab aliqua forma potest esse magis eleuata quam forma a qua fluit sed intellectus est separatus et nullius corporis est actus. ergo anima cuius intellectus est potentia non vnitur corpori vt forma. Secundo. eiusdem est potentia et actus. nam idem est quod potest agere et agit sed actio intellectualis non est alicuius corporis actus. ergo nec potentia intellectiua. et per consequens nec rationalis. Tertio sic. quod secundum se habet esse non est forma corporis. sed anima rationalis habet esse secundum se et est subsistens. ergo non vnitur corpori vt forma

Quarto. esse vnitum materie semper conuenit forme quia esse sibi per se conuenit. sed anima rationalis non semper est vnita corpori sed quandoque separata. ergo sibi non vnitur vt forma. In oppositum arguitur per philosophum qui inquit quod est actus.

Pro conclusione sciendum est primo

quod postquam philosophus posuit communem diffinitionem anime. consequenter eam manifestat. et quantum ad ea que ibi ponuntur ex parte anime. et quantum ad ea que ponuntur ex parte subiecti. Quo ad primum ipsam manifestat dupliciter. scilicet per similitudinem rerum artificialium. Secundo ex proportione partium ad totum. Ratio primi est. quia forme artificiales eo quod sunt accidentia causata a nobis sunt nobis notiores quam forme substantiales a natura causate. Ratio secundi. quia partes anime sunt potentie eius que sunt nobis manifestiores ipsa anima. nam ex cognitione obiectorum venimus in cognitionem actuum: et ex actibus in cognitionem potentiarum per quas animam cognoscimus. ideo conuenienter manifestatur diffinitio anime.

Sciendum est secundo quod per similitudinem

rerum artificialium sic ostendit philosophus quod anima sit actus substantialis corporis. nam si dolabra esset corpus naturale sua forma esset actus essentialis eius et de sua quidditate. quia forme corporum naturalium sunt de genere substantie: et de essentia compositi. Et iterum si dolabra non solum esset corpus physicum sed etiam tamen forma dolabre esset anima. qua separata non esset plus dolabra nisi equoce. ergo cum animatum sit corpus forma que est anima est actus substantialis eius et de sua quidditate. et ipsa separata non remaneret amplius corpus naturale nisi equoce. sicut remota forma dolabre non remanet corpus artificiale nisi equoce. Deinde hoc manifestat ex proportione partium ad totum. quia si oculus esset animatus visus esset anima eius. quia visus est forma essentialis oculi. et oculus est materia eius: et deficiente visu non maneret oculus nisi equoce. sicut est oculus lapideus vel depictus. sed sic etiam p

re viuētis vt in oculo: ita in toto viuente. ꝑ sicut visus ē forma substantialis oculi: qua remota nō ē oculus nisi equiuoce. ita aīa ē forma substantialis corporis organici qua remota nō remanet idē corp⁹ in spē.

Sciendum est tertio ꝙ aliquid dr̄ esse in potētia dupl'r. Uno mō qz non habz principiū operationis. Alio mō qz hz principiū operationis. ſ nō operatur ſm ipm. corpus aūt cui⁹ aīa est actus non hz vitam in potētia primo mō: ſ secūdo modo. iō dr̄ in textu ꝙ hūiusmōi potētia nō est abijciēs aīaz. i. vitā. sed semen siue fructus in quo semen ꝯseruat' est in potētia ad principiū vite. qz semē modū hz aīe. ꝛ sic illa potētia abijcit animā. ſ hn̄s animā est solū potētia ad operationē vitalē ꝛ nō ad aīam: nisi loquēdo de potētia cōiuncta. Unde aīa est actus prim⁹ sic visus est actus oculi. ꝛ nō sicut visus qui est act⁹ secundus vel incisio respectu cutelli. Et sic pz ꝙ corp⁹ hn̄s animā habet actū primū lz q̄uis careat actu secūdo. Ex quib⁹ infert philosophus ꝙ aīa est actus corporis. sic partes ei⁹ sunt act⁹ partiū corporis cū nō separet forma ab eo cuius est forma sequitur ꝙ aīa nō potest separari a corpore vel ipa tota vel alique ptes eius. qd̄ dr̄ notanter. qz lz aliq̄ partes eius possint separari: tn̄ ille nō sunt actus alicuius partis corporis.

Cōclusio prima Anima que est actus corporis ſm se totā ꝛ ptes ei⁹. vt est sensitiua in brutis vel vegetatiua in plātis nō ē a corpe separabil' ſm esse. pz. qz talis aīa nō hz operatiōez nisi mediāte corpe sic istrumēto. ꝑ.

Conclusio secūda. Anima rationalis est separabilis a corpe ſm eē. pz. qz nō est totalr a materia cōprehensa. qz hz aliqs potētias nō affixas organo corpali. cū ergo potētia fluens ab aliqua essentia nō sit magis eleuata ꝙ̄ illa essentia: sequtur ꝙ aīa rationalis a qua fluunt tales potētie non est penitus corpori affixa.

Cōclusio tertia. aīa rōnalis vnitur corpori organico vt forma. pz. quia illō quo aliquid formalit' opatur est forma eius qz nihil agit nisi ſm ꝙ in actu. ſ aīa rōnal' ē principiū quo formalr operat' corp⁹ hūanū ꝛ etiā viuit. ergo etiam est forma eius.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dr̄ ꝙ intellect⁹ dr̄ separatus q̄a nō est affixus alicui corpali organo sicut potētie sensitiue. ſ tn̄ ſm esse est corpori ꝯiūct⁹ inq̄tū aīa cui⁹ est virt⁹ corpori cōiungit'. Ad secūdā dr̄ ꝙ aīa rōalis ꝓpter suā pfectōnē nō est totaliter immersa materie: ſ excedit materiā corporis. ꝛ ea parte q̄ excedit pōt habere aliquā virtutē q̄ nō est act⁹ corporis. q̄uis aīa ſm suā sbām sit actus corporis. Ad tertiam dr̄ ꝙ illud qd̄ est ſm se subsistēs per modum suppositi nūꝙ̄ vnit' alteri vt forma. ſ aīa nō subsistit per modū suppositi. ſ solū ꝑ modū spēi. Ad quartū dr̄ ꝙ lz aīa q̄nq̄ sit separata ꝛ nō vnita actualit' corpori tn̄ semp est vnibilis. qz dū est separata hz ꝓpriā inclinationē ad hoc ꝙ ꝓprio corpori reuniatur. Sequitur in textu. Qm̄ aūt ex incertis.

Queritur quarto vtrū propria diffinitio aīe sit bene assignata cū dr̄ aīa ē principiū quo viuimus sentim⁹ ſm locū mouemur ꝛ intelligimus. ꝛc̄. Arguit' ꝙ non. qz ista diffinitio aīe nō cōuenit omī aīe. ergo ē insufficiens. aīs pz. qz per aīam sensitiuā et etiā vegetatiuā nō intelligim⁹. Secūdo sic. diffinitio alicui⁹ dz dari per priora. ſ ista datur per posteriora. qz datur per opatōnes vite. ergo nō est ꝓpria. Tertio. si ista diffinitio cōuenit potētijs aīe. qz ille potētie sūt principia quib⁹ viuim⁹ sentim⁹. ꝛc̄. ꝑ illa diffinitio est insufficiēs. In oppositū est philosophus in textu.

Pro respōsione sciendū est primo ꝙ postꝙ̄ phs posuit diffinitiōez cōez aīe ꝯñr ponit aliā ꝑ quā intēdit illam demōstrare. nā quedā est diffinitio q̄ est demōstratōis ꝯclusio. Alia ē pncipiū. ꝛ qz in demōstratōe oz magis credere pncipijs ꝙ̄ ꝯclusiōi. iō necesse est ꝙ ois demōstratio ꝓcedat ex notiorib⁹ quo ad nos quib⁹ ꝑ demōstrationē notificat' ꝯclusio. Uñ in aliquibus eadē sūt nobis ~~magis~~ nota ꝛ nature: vt in mathematicis. iō in istis demōstratio ꝓcedit ex notioribus ſm naturā ꝛ quo ad nos. ſ in alijs non sunt nobis eadē nota ꝛ nature sicut in naturalib⁹. effectus cm̄ qz sunt sensibiles frequēt' sunt nobis notiores suis causis. iō in naturalib⁹ ꝯuenient' ꝓcedim⁹ a notiorib⁹ nobis et minus ſm naturā not'. ꝛ h̄ gñe demōstratōis hic vtit'. p. intendēs demōstrare vnā diffinitiōez aīe ꝑ aliā. nā quedā diffinitio pōt eē cō

clusio demõstrationis respectu alterius sic in mathematicis exemplū est de tetragono cuius est vna diffinitio: dicēs q: est vt tetragonismus ē ortogonū eqlaterale q̄drāgulo equale altera pte longiori. Alia vo dicit ppter q̄d. vt tetragonismus est medie rei inuētio. i. medie linee inter duo latera equalia quadrangulialtera pte longiori.

Sciendū est secūdo q̄ diffinitio aie prius posita pōt per p̄ñtē sic demonstrari. Illud qd est principiū viuendi est actus primus corporis organici ⁊c. s aia ē principiū viuendi in omibus: vt postea patebit. ergo ē actus primus vt patebit. q̄ ⁊ forma corpis viuētis. Et fm btm Thomā hec demōstratio ē a posteriori ex eo q aia q̄ est forma corporis viuentis est principiū opez vite. ⁊ non econuerso. Sz fm Egidiū de roma ponit esse a priori. Dicit enī q̄ ambe diffinitiōes dant per cām: s prima dat per cām cōez. ⁊ ista dat p cām specialē. iō hec diffinitio ē notior fm naturā q̄ prima. ⁊ etiam quo ad nos. iō pōt aliā d mostrare. nā prima diffinitio data per cām remotā dicit quia est. secūda vo data p cām specialē dicit ppter q̄d. Pōt tn̄ dici saluando vltimā opinionē q̄ si opa vite cōsiderent fm esse in intētione agentis hñt rōnem cause finalis respectu vnius aie cū corpe. ⁊ sic illa demōstratio ē a priori data per finē. Sz si psiderent ille operatōes fm esse in executione sic sunt posteriores: vt sbāle q ī pueniu corpi per aiaz. ⁊ sic ibi ē demōstratio qa est.

Sciendū est tertio q' ad probandū aiam esse principiū viuēdi supponit philosophus q̄ aiata distinguūtur motu ⁊ sensu. ⁊ cū sit multiplex modus viuēdi. q̄ si vnius illorū tm̄ insit alicui illud d: aiatū. Et vltra supponit secūdo q̄ sunt q̄tuor modi viuēdi. Primus est per intellectū. Secūdus ē p sensuz Tertius ē per motū localē. Quartus est p motū alimēti augmenti ⁊ decrementi. nā q̄dam aiata solū nutriūtur augent ⁊ decrescūt: vt plante. Quedā vero p̄ter hec habent sensuz sine motu locali: vt aialia imperfecta: vt cōche ⁊ ostree. Alia cū predictis hñt motū localē. vt aialia bruta pfecta. In alijs vltra reperit intellectus vt in hoībus. Appetitiuū aūt qd est quintū genus potentiaz aie nō facit g̃duz distinctū in viuentibus. q: vbicūqz est sensus ibi est motus appetitus sensitiui. ⁊ ecōtra. iō q̄uis sint quinqz genera potentiaz aie. tm̄ tm̄ sunt q̄tuor gradus viuēdi. ex quibus probatur q̄ anima sit principium viuendi scdm omnes gradus.

Pro quo sit cōclusio prima. aia in plantis est principium viuendi. quia vbicūqz inuenitur vnus modus viuendi ibi aia ē principiū viuendi. s in omnibus vegetabilibus ⁊ plantis inuenitur primus modus viuendi. s. nutrimenti. ergo in ipsis anima est principium viuendi. Et q̄ illud principium non sit natura: s anima. patz. q: natura nō mouet ad ptrarias differentias positōnis. s motus augmenti fit fm loca contraria. quia vegetabilia augent non solū sursum nec deorsum. s vndiqz. ergo tale principiū viuēdi non est natura sz anima. Et q: vegetabilia viuunt q: solum augentur ⁊ decrescūt q̄diu nutriuntur. Ex quo patet q̄ vegetatiuuz est primū inter genera viuendi ⁊ separabile ab alijs. s alia nō possunt ab eo separari. sic tactus separatur ab alijs sensibus: sed non separantur ab eo. ⁊ hoc est verū in mortalibus: sicut dicit tertius. quia in incorruptibilibus intellectiuum separat ab alijs.

Conclusio secūda. aia est principiū viuendi in animalibus. patet. q: aliqd d: esse animal propter sensum. q: lz quedaz animalia sentiant ⁊ moueantur. tn̄ nō soluz illa q̄ mouēt se dicūtur aialia: s omnia que hñt sensum. q: multa sunt aialia q̄ nō mouētur motu pgressiuo vt cōche ⁊ ostree. ⁊ sic sensus facit gradū viuēdi in aialibus. Et inter oēs sensus primus ē sensus tactus. q̄ necessario puenit omi aiali. ⁊ separabil' ē ab alijs. alia vero nō separant ab ipo. q: nō pōt esse aial sine sensu tactus. ergo aia est principiū viuēdi in aialibus. Et sicut pbatū est de istis duobus modis viuendi de quibus est minus manifestuz: potest faciliter probari de alijs duobus qui sunt mouere se localit: ⁊ intelligere.

Ex dictis possunt sumi faciliter diffinitiones proprie partiū aie. Vt vegetatiua ē principiū quo viuimus: nutrimur: augmētamur ⁊ generamur. Sensitiua ē principiū quo viuimus sentimus. Intellectiua vero est principium quo viuimus sentimus fm locū mouemur ⁊ intelligimus.

Conclusio responsiua. predicta

diffinitio anime est sufficienter assignata. Patet ex predictis.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã dicitur q licet illa diffinitio cõpleta eo mõ quo posita est solũ cõueniat anime intellectiue. q: datr p quattuor grad' viuẽdi q̃ solũ fluũt ab aia intellectiua. tamẽ ex ea possunt elici pprie diffinitiones aliaz animaz. ideo dicitur ppria. Ad secundã dr vt dictũ est. qm̃ principiuz esse operationũ vite põt eẽ prius ipa aia. Ad tertiã dr q aia ẽ pricipiũ pricipale et primũ opationũ vitaliũ. et potentie anime sunt principia proxima et minus principalia. ideo predicta diffinitio non cõuenit potentijs anime. Sequitur in textu. Utitur autem vnumquodq̧ horum.

pp. 476 ar. 4

Queritur quinto: vtrum in eodem homine sint plures anime p essentiam differentes aut etiã preter animã rõalẽ in eo sit ponenda alia forma substãtial'.

Arguitr primo q vegetatiuũ z sensitiuũ essentialr distinguantr ab intellectiuo. q: corruptibile z incorruptibile essentialr distinguũtur. sed aia intellectiua ẽ incorruptibilis. sensitiua vo et vegetatiua sũt corruptibiles. ergo essentialr ab intellectiua distinguũtur. Secũdo sic. q: dr in libro de gñatiõe aialiũ q embrio pri' ẽ aial q̃ hõ. qd nõ essz si essz eadẽ eẽntia aie sensitiue z intellectiue. ergo sensitiuũ et intellectiuũ p essentiã distinguũtur. Tertio sic. gen' sumitr a materia z differẽtia a forma: s3 rõnale qd ẽ differẽtia ↄstitutiua hois sumitr ab aia intellectiua. aial vero dr eo q h3 corp' aiatuz aia sensitiua. ergo aia intellectiua cõparatr ad sensitiuã vt forma ad materiã. z sic eã suscipit sicut materia formã. et p ↄñs p eẽntiã distiguũtr essẽtialr. Simlr argueretr de vegetatiuo z sensitiuo. Quarto ar. q in hoie pter animaz sit vna alia forma substãtialis. q: aia ẽ act' corporis phisici. ad quod cõparatr sicut forma ad materiã. sed corpus habet aliquam formã substantialem per quam est corp'. ergo ante aiaz in ipso corpore erit alia forma substantialis. Quinto arguitur. hõ ẽ mouens seipm. s3 tale diuiditur in partez per se mouentẽ et partez per se motã. sed pars mouens est ipsa anima. ergo alia pars debet esse talis q possit moueri. sed materia prima non potest per se moueri: vt dicitur pmo phisicoz. ergo in quolibet aiali preter animam est alia forma substãtialis. Sexto arguitr. ordo in formis attẽditur scdm habitudinẽ ad materiã primã. ergo si in hoie preter aiaz rationalẽ nõ sit alia forma ipsa anima rõnalis imediate vniretur materie prime. ergo in ordine formarũ esset imperfectissima qd est falsum. Septimo arguitur. corp' humanũ est corp' mixtũ ex elementis. ergo in eo sunt plures forme substãtiales. s. forme elementoz. In oppositũ est Aristoteles. z ratione arguit sic. vni' rei vnicũ est eẽ substãtiale. ergo z vnica est forma substãtialis.

Pro responsione sciẽdũ est primo

q postq̃ phs ostendit aiam esse principiũ viuẽdi scdm diuersa principia vite. ↄsequẽter oñdit qualiter se habeãt ptes aie ad inuicẽ fm quas aia est principiũ vite. z etiã quomõ se habeãt ad aiam. et circa hoc mouet duas questiones. Prima est q cuz aia que est principiũ viuendi sit determiata vegetatiuo sensitiuo motiuo scdm locũ an qdlibet hoz sit aia vel pars aie. Secũda q̃stio est si vnũquodq̧ istoz sit pars aie vtrũ separentur abinuicẽ scdm rationem tm̃. aut etiam loco z subiecto. ita q in vna parte sit vnũ z in alia parte aliud.

Sciendũ est secundo. q duplices

sunt potentie anime: quedã sunt vniuersales q̃ diffundũtur p totũ corp'. Alie sunt potentie que solum sunt in determiatis organis: sicut visus: auditus: z olfactus.

Tunc sit conclusio prima potẽ-

tie aie vegetatiue adinuicẽ distingunt rõne solũ z nõ loco z subiecto. Ex quo pt3 q lic3 in eodez sit vna aia vegetatiua tm̃ in actu sunt tm̃ plures in potẽtia. q: in potẽtia multiplex est. z hoc est pp̄ter eius impfectionem Prima ps p3. q: cuiuslibet potẽtierõ est ad actũ et obiectũ. q: ab obiecto actus capit spẽm ergo diuersitas obiectoz arguit diuersitatẽ actuũ et diuersitas actuum diuersitatẽ potẽtiarũ. S3 act' potẽtiaz aie vegetatiue diuersi sunt: vt nutrire diuersum ẽ ab augere. ergo tales potẽtie rõe z specie differũt.

Conclusio secunda potẽtie vni-

uersales aie sensitiue. sc3 sensitiuũ appetitiuũ et motiuum scdm locũ nõ distinguũtur

subiecto sed ratione tm̄. et hoc debet intelligi in eodem. Prima pars patet. q2 quedaʒ sunt aialia imperfecta quorū partes decise viuūt. q2 lʒ aia est actu vna est tm̄ multiplex in potētia. quelibʒ cm̄ pars decisa sentit vt pʒ. q2 si pungat̄ se retrahit. hʒ etiā motū ꝺm locū: vt pʒ ad sensum. ergo in eadeʒ pte est motiuū et sensitiuū. Sʒ vbicūq; ē sensus necessario ē fantasia. ꝛ etiā appetit⁹. q2 necessario ad sensuʒ seqtur ꝯmitatio delectatio vel tristitia. ꝛ ꝑ ꝯñs si pars decisa sētit vt manifestū est. hʒ appetitiuū et motiuū scđm locū. ergo nō distinguūtur subiecto. Sʒ ꝙ distinguātur rōe ꝓbatꝫ sic ē de potētijs aie vegetatiue. Sʒ aduertenda ꝙ hic intelligitur de fantasia indetermiata q nō hʒ actuʒ nisi mediāte sensibili actu ꝑsente. et nō intelligit̄ de fantasia determiata que hʒ determinatū organū in cerebro. Aduertendū insup ꝙ nō intelligit̄ ibi de motu ꝺm locū ꝓgressiuo. ꝫ itelligit̄ ꝺ motu dilatatōis ꝛ ꝯstrictōis.

Cōclusio tertia. potentie particulares distinguūtur in eodē loco et subiecto et etiā rōe. vt visiuū ab auditiuo. Patet q2 oēs tales potētie sunt organice. ꝫ organa distinguūtur loco ꝛ subiecto. ergo et ille potētie distinguūtur adinuicē. Sʒ ꝙ distinguātur rōne pʒ. q2 inter diuersos act⁹ et diuersa obiecta. diuersa ē rō. nō potētie capiunt diuersitatē specificā ab actib⁹ et obiectō. Uerū ē tm̄ ꝙ sensus tact⁹ q2 cōis toto aiali et est primus in toto corpe. iō nō est distinctus loco ꝛ subiecto ab alijs. ꝫ fundant̄ omnes sensus supra ipm tactū.

Cōclusio quarta potentia intellectiua distincta ē a sensitiua ꝛ vegetatiua. Pʒ. q2 est alteri⁹ generis ꝙ ꝑdicte potentie cū nō sit virt⁹ organica. est etiā potentia ꝑpetua et alie corruptibiles. ideo separat̄ ab alijs sicut ꝑpetuū a corruptibili. Relinquit tm̄ phūs sub dubio. an habeat organum in corpore. et postmodū hoc manifestabit.

Sciendū est vlterius ꝙ dupliciter pōt intelligi ꝙ diuersitas potentiarū ꝑsupponat diuersitatē aiarū. Uno mō in diuersis: ꝛ sic manifestū est ꝙ presupponat.

Alio modo in eodē. ꝛ tunc de isto modo est ad propositum.

Sciēdū est quarto ꝙ quibusdā oēs. quibusdā vero quedā. alijs vero vna potētia sola inest cuicūq;. ergo inest vna sola potentia oportet ꝙ illa sit aia. sicut vegetatiuā in plātis est aia vegetatiua. Sʒ quibuscūq; insunt plura quodlibet illorū est potētia. tm̄ aia denoiatur semꝑ a pncipali pte. vt in homine denominatur intellectiua ab intellectiuo. in aiali vero denoiatur sensitiua a sensitiuo. ꝛ ꝑ hoc patet.

Conclusio responsiua ad q̄situ scʒ ꝙ in eodē nō sunt plures aie per essētiā distincte licet sint plures potentie accidentales. nec etiā sunt plures forme substātiales distincte ꝑ essentiā. Per rōnem post oppositū factā. Pʒ etiam aliūde ex modo ꝓdicationis. q2 illa que sumūtur a diuersis formis nō ꝑdicant̄ de se inuicē. vel ꝑ accidens si nō sint adinuicē ordinate vt cū dicim⁹ albū est dulce. Uel si forme sint ordinate erit ꝑdicatio in secūdo mō dicēdi per se. q2 subiectū ponitur in diffinitōe ꝑdicati: sicut cuʒ dicimus corp⁹ supficiatū est coloratū est secūdus modus dicēdi per se. Si ergo alia ē forma a qua corp⁹ dicitur viuū. ꝛ a qua aliquid dicit̄ aial. et a qua dicit̄ homo. ergo vnū horū nō ꝑdicabitur nisi de ꝑ accidens si forme nō habeant ordinē adinuicē vel ꝙ ibi sit predicatio in secūdo mō dicēdi per se si vna sit ꝑambula ad aliā. hoc aūt est incōueniens. q2 aial est de diffinitōe hois et corpus aiatū de diffinitōe aialis. Sic ergo pʒ ꝙ in hoie nulla alia forma substātialis ē nisi aia intellectiua. ꝛ sic sicut ipa virtualiter continet aiam sensitiuā et vegetatiuā ita et oēs formas inferiores. ꝛ ipa sola facit in homine quicqd imꝑfectiores forme. Et ita manifestum est si ponerent in homine alie forme imꝑfectiores ꝙ supfluerēt. Et simili͛ dicendū est de aia sensitiua in brutis et vegetatiua in plātis. ꝛ vniuersaliter de omnib⁹ formis imꝑfectiorib⁹ respectu formarū ꝑfectarū. Ex omnib⁹ ꝑcedētib⁹ pʒ falsitas opinionis Platonis q ponit plures aias i vno corpore. qb⁹ diuerse opa vite attribuebat. dicebat eñ nutritiuā esse in epate. sensitiuā in corde. cogitatiuā in cerebro. sed hec opinio improbata ē q̄tū ad illas ptes aie q organis corporeis in suis opatōib⁹ vtūtur ex eo ꝙ in aialib⁹ que decisa viuūt in qualibet pte inueniūtur diuerse opatiōes anime. Posset tñ illa opinio sustineri si poneret̄ ꝙ

anima vniretur corpori nõ vt forma: ſ vt motor mobili. modo oſtenſuz ẽ prius ꝙ aĩa vnitur corpori vt forma.

Ad rationes ante oppoſitum.

Ad primã dr ꝙ aĩa ſenſitiua nõ hz incorruptibilitatẽ ex eo ꝙ eſt ſenſitiua. ſ ex eo ꝙ intellectiua ſubſtãtialiter. qñ ergo eſt aĩa ſẽſitiua tm̃ tunc eſt corruptibilis. ſ quãdo cũ ſenſitiuo habetur intellectiuũ eſt incorruptibilis. licet eñ ſenſitiuũ nõ det incorruptõez in intellectiuis: tñ incorruptõem ab ipo auferre nõ põt. Sed poſſet argui: corruptibile, ⁊ icorruptibile differũt ſm gen⁹ ⁊ anima ſenſitiua in brutis eſt corruptibilis. ſi ergo ĩ homine ſit incorruptibilis nõ eſt eiuſdẽ generis aĩa ſenſitiua in hoie et in bruto. Cum ergo aĩal dicatur ꝙ hz aiam ſenſitiuã ſequitur ꝙ aĩal nõ erit vnum genus cõmune ad hominẽ ⁊ alia animalia. Ad hoc dr ꝙ forma partis nõ collocatur p ſe in genere nec in ſpecie primo cõſiderato /nõ ita eſt ꝙ hõ eſt corruptibilis ſicut alia aĩalia. ⁊ ideo differentia ſcdm corruptibile ⁊ incorruptibile que eſt ex pte forme hois ⁊ formaꝝ oĩm aliorũ aĩaliũ nõ facit hominẽ differre ſcdm genus ab aliis animalibus. Ad ſecũdã dicitur ꝙ embrio prius viuit per aiam vegetatiuã tm̃ qua abiecta aduenit pfectior aĩa ꝙ̃ vegetatiua que eſt ſenſitiua: qua iterum abiecta aduenit pfectior ⁊ ſimul eſt vegetatiua ſenſitiua ⁊ intellectiua. ⁊ ideo nõ ſeqꝛ ꝙ in vno homine ſunt plures anime p eſſentiam diſtincte. Ad tertiã dicit ꝙ ſm diuerſas rões vel intentões logicas que conſequũtur modũ intelligendi nõ oportet accipere diuerſitatẽ in naturalib⁹. qꝛ ratio nr̃a põt eandẽ rem apprehendere ſm diuerſos modos. qꝛ ergo aĩa intellectiua virtute cõtinet illud qd ſenſitiua et amplius ratio noſtra põt ſeorſuz ꝯſiderare illud quod ptinet ad veritatẽ aĩe ſenſitiue quaſi aliquid impfectũ et materiale. ⁊ qꝛ hoc materiale ⁊ impfectũ intelligit cõe eſſe homini et aliis aĩalibus. ideo ex hoc materiali ⁊ ipfecto format rõnẽ generis. ſ illud in quo aĩa intellectiua excedit ſenſitiuã accipit ratio nr̃a quaſi aliquid formale ⁊ cõpletuz ⁊ ex illo format differentiaz hois. Ad alias rões que arguebãt ꝙ poſſent dari forme ſubſtantiales in homine preter aiam. Ad primã dicenduz eſt ꝙ phũs nõ dicit aiam eſſe actũ corporis tm̃ ſ actũ corporis organici potẽtia vitam habentis. ⁊ ꝙ talis potentia nõ abiicit animam. actus eñ includit in eo cui⁹ eſt actus vt lumen eſt act⁹ lucidi et calorẽ act⁹ calidi. nunꝙ̃ tñ calidũ fit ſine calore ⁊ lucidum ſine luce. Sz qꝛ eſt calidum factuz per calorem et lucidum per lucẽ ſibi actualiter inherentez. Similiter anima eſt act⁹ corporis ⁊ etiã per aiam eſt organũ et potẽtia vitã habentis. Ad ſecũdã dr ꝙ aĩa nõ mouet corpus per eſſe ſuũ ſcdm ꝙ vnit corpori vt forma. ſed mouet ipm per potentiaz motiuam cui⁹ actus ꝑſuppoſitiam corpus vnũ actu per aiam. ⁊ ſic aĩa ~~ſequitur~~ ſcdz ſuã vim motiuã eſt pars mouens. ⁊ corp⁹ aĩatuz eſt ps mota. ⁊ ideo nõ põt ponere aliã formã ſubſtantialẽ ab aĩa per quã ſit corp⁹. Ad aliã dicendũ ꝙ in aĩa cõſiderant diuerſi grad⁹. ſcz eſſe: viuere ſentire et intelligere. ⁊ ~~corp⁹~~ ſuperaduenientis materie ſemp eſt pfectior. ⁊ ideo forma que dat ſolum primũ gradum imperfectiſſima eſt. ſed illa que dat primuz ⁊ ſecundũ eſt pfectior. ⁊ que dat oĩa vt aĩa rationalis q̃ immediate vnit materie non ſm ꝙ intelligit dare primũ gradũ. ſ ſm ꝙ intelligit dare poſtremos grad⁹ vnit p mediũ. ⁊ talis forma dr pfectiſſima. Ad vltimã dr ꝙ forme elemẽtoꝝ manẽt in mixto tm̃ in virtute. ⁊ etiã qualitates elementoꝝ manent in eſſe remiſſo. ⁊ ex ipis ꝯſtituit vna q̃litas q̃ eſt propria diſpoſito ſubſtantialẽ mixti. Et hec de queſtione.

Queritur ſexto vtrum Anima ſit tota in toto et tota in qualibet parte corporis.

Arguit ꝙ nõ anima ẽ in corpore organico cui⁹ eſt act⁹. ſz nõ quelibet pars corporis eſt organica. ḡ aĩa nõ eſt tota in toto ⁊ tota in qualibet pte corpis. Secũdo ſic. ſi aĩa eſſet tota in toto et in q̄libet pte. ſeqret ꝙ quelibet pars corporis eſſet aĩal qd ẽ falſum ⁊c. Tertio potẽne aĩe fundant in eſſẽtia ei⁹. ergõ ſi aĩa ẽ tota in qualibet pte erũt omnes virtutes in qualibz parte ꝙ eſt falſũ videm⁹ eñ ꝙ audit⁹ nõ ineſt oculo. Quarto oĩa partes corporis imediate depẽdent ab aĩa. ⁊ nõ vna ab alia. ergo vna non eſſet principalior ab altera. ſi aĩa eſſet tota in toto ⁊c. qd falſuz eſt. igit. Ultimo ſic. ſi aĩa eſſet eadem in diuerſis partibus corporis: ſequeret ꝙ idez poſſet ſimul moueri ⁊ qeſcere. qꝛ moueret vna manu mota ⁊ quieſceret

alia quiescente. et simul moueret et nō moueretur quod est impossibile. simul etiā moueretur cōtrarijs motib⁹. et idē distaret a seipo scd̄m quod esset in partib⁹ distinctis que omnia sunt impossibilia. igit̄ etc. In oppositū arguit̄ q: aia est vbi opatur. sed aia opatur in toto corpore et in qualibet ei⁹ parte. ergo aia est tota in toto corpore et in qlibet ei⁹ pte. Ultra. aia est simplex et indiuisibilis. ꝫ indiuisibile vbi est totū est. ergo aia est tota in toto et tota in qualibet parte.

Pro responsione sciēdū est primo quod Albertus videtur determinare istā qōnē negatiue. Pro quo aduertendā est quod sicut aia est vna et hʒ ptes virtuales et potestatiuas vnitas in vna essentia aie. ita corpus organicū hñs ptes organicas q̄ attributiōne hñt ad principaliorē que est cor. videt̄ ḡ dicere Albert⁹ in suo cōmento quod aia primo et principaliter est in corde a q̄ influit virtutes ei⁹ p totū corp⁹ fm singulas ptes corporis. et sicut due ptes corpis eiusdē cōplexionis et organisatiōis in ipis similes erūt potentie et opationes aie. vnde imaginat̄ vt videtur quod aia nō habeat nisi totalitatē virtutis sicut corp⁹ nō hʒ nisi totalitatē suorum organorum. Sed Albertus videtur loqui de aia vt vnitur corpori sicut motor mobili et nō vt forma substātialis eius. et sic scd̄ʒ hoc vera sunt que dicunt̄. Unde in alijs libris suis dicit quod aia scd̄m essentiā est tota in toto et tota in qualibet pte eius. sed non est tota in toto et in qualibet parte scd̄m omnes mobilitates eius.

Pro quo sciendū est secūdo quod vt sufficiat ad ppositū triplex ē totū. Quoddā est q̄titatiuū sicut linea vel corp⁹. Aliud ē essentiale qd̄ diuidit̄ in partes essentiales et diffinientes ipm. Tertiū est totū potestatiuū qd̄ diuiditur in diuersas partes ei⁹ potestatiuas siue in diuersas virtutes.

Sciēdū est tertio quod primus modus totalitatis nō cōuenit formis nisi p accidens. et adhuc solū cōuenit illis q̄ ad extēsionem subiecti extendūtur. sicut ē de albedine et similit̄ forme substātiales elemētorū et mixtorum inaiatorum plātarum et aialiū imperfectorū que per accidēs ad diuisionem totius diuidūtur eis cōuenit per accidēs iste modus totalitatis. vñ vt habet textus aia in plātis et etiā in aialib⁹ pfectis est vna aia actu. sed plures in potentia. sed aialiū perfectorum q̄ requirūt diuersitatē in partib⁹ corporis nō equaliter se habent ad totū quātitatiuum et partes eius. ideo nō diuidit̄ per accidēs ad diuisionē quātitatiuā totius. et sic prima totalitas eis nō cōuenit. sed secūda que attēditur scd̄m pfectionē pprie rōnis et essentie p se cōuenit formis. et similiter totalitas virtutis. q: forma est principiū virtutū et opationū suarum. Et si forte quereret̄ de albedine. vtrum sit tota in tota superficie et tota in qualibet eius parte. Rñdet̄ quod si fit sermo de totalitate quātitatiua quā hʒ albedo p accidens sic nō est tota in qualibet parte superficiei. ꝫ est tota i tota supficie nec etiā totalitas virtutis. q: aliter immutat sensum albedo in maiori corpore et aliter in minori. ꝫ si fit sermo de totalitate essentie albedo ē tota in toto et in q̄libet pte. et simil'r dicendum est de ꝯsimilib⁹. ꝫ q: vt dictū est aia aialis pfecti nō hʒ totalitatē q̄titatiuā. nec p se nec per accidēs. ideo sufficit dicere quod est tota in toto et tota in qualibet pte corporis scd̄ʒ totalitatem essentie et pfectiōis et non scd̄m totalitatē virtutis et potestatis. Et est aduertēdū quod aia requirit diuersitatem in partibus corporis. et ideo nō eodem modo cōparat̄ ad totum et ad ptes eius. ꝫ cōparat̄ toti corpori sicut suo pprio pfectibili. et nō partib⁹ eius. ideo nō oportet quod quelibet pars aialis sit aial. nō oportet etiā quod quelibet pars corporis sit organica.

Conclusio respōsiua ad. q. aia est tota in toto corpore et tota in qualibʒ parte scd̄m totalitatē essentie. et nō scd̄m totalitatem virtutis. Prima pars patet p rōnem post oppositū. Secūda ps pʒ ad sensum videnti. q: aia fm virtutē visiuā est in vna determinata parte corporis. et scd̄m auditiuam i alia. et sic d̄ alijs virtutib⁹ aie. ḡ ꝯclusio va.

Ad rationes ante oppositum factas ad duas satis patet solutio ex dictis quia vt dictum est anima vnitur toti corpori organico phisico tanq̄ proprio et proportionato perfectibili. Tertia etiam soluta est. Ad quartā dicitur quod vna pars corporis perfectior est alia. q: sibi vnit̄ principalior pars virtutis anime. et sic negat̄ ꝯñā propter causam prius dictā. Ad vltimā dicit̄

ꝙ aia mouet per accñs τ nõ per se: vt satis patebit in phisicis. τ sic nihil ꝓhibet ꝙ moueat. etiã hoc mõ cõtrarijs motibus: nec ꝓpter hoc ꝙ sibi cõueniat ɔtradictoria. ymo argueret ad ꝭm quid ad simpl'r. arguendo sic mouet per accñs ꝭm vnã partem. τ non ꝭm aliã. ergo simul mouet τ ñ mouet. Dicit vlterius ꝙ inter duo extrema nõ est instãtia nisi per mediũ. τ q: nihil distat inter animã ꝭm ꝙ ipa est in corpore τ in qualibet parte corpis. iõ nõ sequitur ꝙ distet a seipa. ꝭ illd sequeret si aia non esset in partibus medijs corpoꝝ. ꝭ esset in ptibus extremis tm̃. vt in capite τ pedibus.

Queritur septimo vtrũ anima humana sit aliquid per se subsistens. Arguit ꝙ non. q: omne subsistens est hoc aliqd. ꝭ aia nõ est hoc aliquid cũ nõ sit suppositũ. igit. Secũdo sic. omne subsistẽs põt ꝑ se opari. ꝭ aia ñ põt per se opari. q: vt dicit. p. in primo huius dicere aiam sentire vel intelligere simile est ac si diceret texere vel edificare. Tertio. Si aia humana subsisteret posset hře opationem sine corpe. ꝭ hoc nõ. q: si sic: maxime esset intelligere. sed nõ potest intelligere sine fantasmate. nec fantasma ẽ sine corpore. ergo ipa non est subsistens. Ad oppositũ arguit. q: subsistens idẽ est ꝙ sub proprio esse stans. ꝭ anima rõnalis põt eẽ stans sub proprio esse. q: suũ esse nõ depẽdet a corpore. ergo potest esse subsistens.

Pro intelligentia sciendum est primo ꝙ nõ omne pricipiũ immediatũ vitalis opationis est aia. q: si sic. virtus visiua esset aia ꝭ principiũ vite dicit aia ꝙuis cm̃ aliqd corpus possit primũ esse principiũ vite. Unde principiũ vite solũ cõuenit corpi inquantum est actuatũ per principiũ vite qd est aia. Unde pz ꝙ aia nõ est corp⁹ ꝭ actus τ forma corporis. Ulterius patet ꝙ aia nõ est cõposita ex materia τ forma. q: de rõne aie est ꝙ sit forma corpis. vel ergo est forma ꝭm se totam: aut ꝭm aliquã partẽ sui. Si ꝭm se totã materia nõ est pars eius. q: materia dicit esse in potentia τ forma inꝙtũ hmõi est actus. Si aũt sit forma ꝭm aliquã partem sui: tunc illa ps diceretur aia: τ alia diceret corpus aiatũ τ sic aia erit corpus aiatũ: qd falsum est.

Sciendum est secundo ꝙ potẽs cognoscere aliqua nihil hz corꝝ q cognoscat in sua natura. q: illud qd sibi inesset impediret cognitionẽ alioꝝ: sicut videmus linguã febricitantis infecta humore colerico ñ põt percipere aliquid dulce. sed oĩa videntur sibi amara. Sed aia per suũ intellectũ potest omnia corpa cognoscere. ergo in se non hz naturã corporeã. Simil'r nõ potest esse ꝙ intelligat per organũ corporeũ. q: determinata natura illius organi impediret ne oĩa corpa cognosceret: vt pz per exemplũ. Nam si aliquis determinatus color sit mediũ in pupilla oculi. τ etiã in aliquo vase vel vitro vbi ẽ liquor infusus in illo vase videbit eiusdẽ coloris cum vase. ergo intellectuale principiũ nõ est corp⁹ nec intelligit ꝑ organũ corpeũ.

Conclusio prima. aia humana est aliquid per se subsistẽs. pz. q: nihil põt ꝑ se opari nisi sit ꝑ se subsistens. eo ꝙ nihil operat nisi sit ens per se τ i actu. ꝭ aia humana põt per se opari. τ hz aliquam opationẽ in ꝙ non cõicat cũ corpe nec illã exercet mediante corpore. s. intelligere. ergo est per se subsistens. Ex conclusione sequitur ꝙ anima humana est incorruptibilis per se τ per accidẽs. Patet. quia omnis forma subsistens cuius sit simplex τ non composita ex materia. admixta priuationi est per se incorruptibilis. nec etiam est corruptibilis ad corruptionẽ alterius cũ per se subsistat. ꝭ anima humana est ꝑ se subsistens vt dictum est. Forme vero q̃ ꝑ se non subsistunt vt accidentia. τ forme non subsistentes generant τ corrũpunt ꝑ accñs ad gñatiões τ corruptiões ɔpositoꝝ i qb⁹ sũt

Conclusio secunda. quãuis aia humana sit per se subsistens. tñ nõ est hõ. pz quia homo in sua natura τ de sua diffinitione includit materiã τ formã. s. corpus τ aiam Sed aia rationalis cum sit forma simplex ñ habet in suo esse materiã nec de sua diffinitione. ergo aia nõ est homo.

Conclusio tertia. nulla aia preter intellectiuam est per se subsistens. Patet q: nulla anima potest esse per se subsistẽs: nisi possit operari sine organo corporali. quia similiter vnũquodqz se habet ad eẽ sicut ad operari. ꝭ nulla anima alia ab itellectiua potest operari sine organo corpali: vt probari posset inductiue in opationibus τ aie sensitiue. τ etiã vegetatiue. ergo nulla aia alia ab intellectiua potest esse ꝑ se subsistẽs.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primā dicit φ omne subsistēs per modum entis in specie completi est hoc aliqd et hoc modo nō subsistit aia. sʒ solum cōposita de genere substantie. ꝫ illud qd ē subsistēs solū per modū entis partis specie quēadmodū est aia nō est hoc aliquid. nisi capiatur generaliter ꝛ impropriē hoc aliquid.

Ad secūdā dr φ aia corpori cōiūcta non dr p se operari tanφ illud qd operat. ꝫ illud qd per se est totū cōpositum. anima tñ pōt dici operari tanφ quo et per modū principij. ꝛ dū separata ē a corpore operat tanφ quo modo quo est subsistens. Ad tertiā dr φ aia intellectiua ad intelligendū requirit corpꝰ. sicut obiectū ꝛ nō sicut organū. ꝛ hoc nō impedit quin ipa sit per se subsistēs ꝛ quin possit intelligere a subiecto separata. Et hec de qōne. Sequitur in textu. Potentiarū aūt aie.

Queritur octauo vtrum potentie aie realiter distinguātur a sua essentia.

Et arguit φ nō. qꝛ aia est nobilior materia prima. sed materia prima est sua potentia. ergo. Secūdo forma substātialis pfectior ē accidētali: ꝫ forma accidētalis ē sua potētia. qꝛ calor ē immediatū principiū calefactiōis. ergo ꝛ forma substātialis erit immediatū principiū operationis. Tertio forma simplex nō pōt esse subiectū accidentis. sʒ aia ē forma simplex. ergo nō est subiectū accidentis. ꝛ per ꝯns nō ē subiectū suarū potentiarū. Quarto accidēs nō ē principiū differentie substātialis sed sensibile ꝛ rōnale sunt differentie substantiales ꝛ sumunt a sensu et rōne que sunt potētie aie. ergo non sunt accidentia aie. Quinto si potētie aie sunt accidentia. aia erit in potentia ad ipas vel ergo illa potētia erit essentia aie vel distincta ab ipa. si sit eadem eodē modo dicēdū est de alijs potentijs. si distinguātur iterū quereret per quid essentia aie ē in potentia ad ipam ꝛ sic vel esse anime erit sua potētia. vel erit processus in infinitū. Ad oppositū arguit. qꝛ sicut se hʒ essentia ad esse ita potentia ad agere. ergo per locū a transmutata proportione sicut se hʒ esse ad agere ita essentia ad potentiā. sed in omni creato esse realiter distinguit ab agere. ergo ꝛ esse realiter distinguitur a potentia.

Pro responsione sciendū est primo φ postφ actū est de aia in cōi φtū ad essentiā ꝛ eius. pñter determinat aristoteles de potentijs aie. Primo in gñali. ꝛ postmodū de qualibet in speciali. Et primo agit de potentia aie vegetatiue. Secūdo de potentijs aie sensitiue. ꝛ de potentijs aie intellectiue ꝛ de principio motiuo qd ptinet potentiā appetitiuā ꝛ motiuā. qꝛ per se supponit potentiā cognitiuā. s. sensum vel intellectū.

Sciendū est secundo φ vt dicit

2. celi infima entia nō pñt cōsequi perfectā bonitatē sed aliquā imperfectionē ꝯsequunt ex paucis operationibꝰ sicut ea que sunt infra hominē nō possunt ꝯsequi beatitudinē. sed hō pōt adipisci felicitatē per intellectū ꝛ rōnem ꝛ illa que sunt supra hoīes felicitatem acquirūt paucioribꝰ operatoībꝰ φ hō. vt intelligentie. eis aūt [illegible] qd est ipse deus. qꝛ sine operatōe distincta ab eius esse bonitatē perfectā adipiscitur. Exemplū pbꝫ est de sanitate qua in aliquis sc̄dm plura media. ꝛ in alijs sc̄dʒ pauciora acquiritur. Unde in creatis nō fluunt plures operationes ab vna natura nisi mediātibus pluribus potētijs. ideo licet aia sit tñ vna sc̄dm essentiā. est tñ multiplex sc̄dm virtutem ꝛ habet plures passiones.

Sciendū est tertio φ ab vno nō

ē processus in multitudinē sine ordine. ideo inter potentias est ordo qui dupliciter accipi potest. Uno modo sc̄dm dependentiā vnius potentie ab alia. Secundo mō ex pte obiectorū ꝛ sc̄dm dependentiā vnius ab alia attenditur dupliciter. Uno mō sc̄dm ordinem pfectiōis. ꝛ sic intellectiue pcedūt sensitiuas. ꝛ sensitiue vegetatiuas. Alio modo sm ordinē gñatōis. ꝛ sic vegetatiue pcedūt sensitiuas. ꝛ sensitiue intellectiuas. Sed ex parte obiectorū quedā vires sensitiue sunt priores alijs. nā visibile naturaliter priꝰ est audibili eo φ est tā in corporibus superioribus φ inferioribus. Similiter sonus qui fit in aere pcedit odorē ꝛ visus auditū. ꝛ auditus precedit olfactum.

Sciēdum est quarto φ omnes

potentie aie sunt ab essentia eiꝰ tanφ a suo principio. ꝛ qꝛ accidens ppriū semp causatur a suo subiecto inqūtū subiectū ē in actu et recipit in eo sc̄dm φ est in potentia. io iste potentie differenter se habet ad aiam ꝛ

causant ab ipsa. & vt recipiũtur in ea vel in composito. vñ differũt abinuicem. q2 quedã sunt in aĩa subiectiue. vt intus ratio et volũtas. Alie sunt i organis corporalis. vt potentie sensitiue & vegetatiue.

Quibus premissis ponitur cõclusio rñsiua. Potentie aĩe distinguunt realr ab eius essẽtia. Probat cõclusio. q2 potẽtie & act' ad idẽ gen' referũtur cũ diuidãt ens & qõlibet genus entis. ergo si actus nõ sint in genere substãtie nec potẽtie ad illũ actum. sed operatio aĩe nõ est de genere substantie sicut nec operatio cuiuscũq3 creati. ergo similiter neq3 potentie ad tales actus erũt de gñe substãtie. cũ act' & potentia sint eiusdẽ generis. imo ipe potentie sũt naturales potẽtie ipius aĩe de secũda specie qualitatis.

Secũdo pbat cõclusio. aĩa scdm suã substantiã est actus. ergo si essentia aĩe esset immediatũ principiũ operandi habens aiam semper actu operaret opa vite. vt hñs aĩam semp est actu viuũ. sed hoc est falsum. nã aĩa scdm q est actus & forma non ordinatur ad vlteriorem actũ. sed est vltim' terminus generatõis. ideo q sit in potẽtia ad aliũ actũ scz ad operationẽ. non sibi cõuenit fm suã substantiã. sed scdm suam potentiam. ergo potentia realiter distinguitur ab essentia.

Tertio in omni re reperiũtur tria. scilicet essentia: virt': & operatio. vt habet pño celi. & virtus mediat inter substantiã & opatõez & distinguit ab operatiõe. ergo & ab eẽntia.

Sed dubitatur primo. vtrum vna potentia causet ab alia. Pro dubio sciendũ ẽ q eorũ que naturali ordine ab vno pcedũt sicut primũ est cã oim posteriorũ. ita secundũ est causa sequentiũ ipm. Sz in potentijs ẽ multiplex ordo. vt iam dictũ ẽ. iõ respondet ad dubiũ q vna potẽtia pcedit ab essentia aĩe mediãte alia. & q2 essentia aĩe cõparatur ad potẽtias: & sic principiũ accidentiũ & sic finale: & quo ad aliquas sit materiale: agens aũt & finis hñt ratõez pfectiõis: & susceptiuũ ratione imperfecti. ideo potentie anime que pcedũt via pfectionis & sunt principia aliaz per modũ finis & efficientis. vt sensus ppter intellectũ fm viã gñationis impfectiores sunt principia aliarũ per modũ cause materialis.

Ad ratiões ante oppositum.

Ad primã dicitur q act' ad quẽ ordinat materia prima ẽ eiusdẽ generis cũ ipsa. iõ potẽtia ei' nõ differt a sua essentia. & actus potentiarũ aĩe ẽ alterius generis ab essentia aĩe. iõ nõ est simile. Ad secundã dicitur q licet forma accidẽtalis sit principiũ operationis p modũ agẽtis min' principalis. tñ nõ est principale principiũ opatõis quẽadmodũ est ipa aĩa vel totum cõpositũ. Ad tertiã dicitur q aĩa aliquid habet de potentialitate. licet nõ cõponat ex materia & forma. ideo bene põt esse subiectũ accidentis.

Ad quartã dr q rõnale & sensibile vt sũt differentie substãtiales sumũtur ab aĩa sensitiua videlicz rõnali. lz illa noiatio quo ad nos primo sumat a potẽtijs. Ad vltimã dr q emanatio ppriũ a subiecto nõ ẽ p trãsmutatione reale. & est p simplicẽ emanatõez ideo potẽtia p quã essentia aĩe dr in potentia ad suas potentias nõ realiter differũt ab ipa. nec oportet q ibi sit pcess' in infinitũ. Et hec de q̃stiõe. Seqt text'. Potẽtie aũt aĩe.

Queritur nono. vtrum tm̃ sint quinq3 genera potentiarũ aĩe. scz vegetatiuũ: sensitiuũ: appetitiuũ: motiuũ scdm locũ & intellectiuũ: Et arguit q pauciora. q2 potentie aĩe. scz vegetatiua: sensitiua & intellectiua. ergo tm̃ sunt tria genera potẽtiarum aĩe. Secũdo potentie aĩe sunt principia operũ vite. & tm̃ sunt quattuor modi viuendi. ergo tm̃ sunt quattuor potentie. Tertio appetit' est cõmunis cuilibet potẽtie. ergo nõ est potẽtia specialis. Quarto principiũ mouens in aĩali est sensus vel intellectus cũ appetitu: vt dr tertio hui'. ergo motiuũ nõ est potentia specialis. Quinto potentie distinguũt p act'. & plures sũt act' aĩe q̃ quinq3. igit & c. Ad oppositũ ẽ phũs.

Pro responsione sciendũ ẽ primo q postq̃ determinata sũt aliqua gñalia circa potẽtias aĩe. cõsequenter videndũ est quot sũt potẽtie aĩe & qualiter distinguũtur.

Sciendum est secundo: q licet tm̃ tres sint aĩe: tñ sunt quinq3 genera potẽtiarũ aĩe eo q aliter distinguũtur aĩe & potentie. nam aĩe distinguũtur fm q operatio supgreditur operationem corporalem. vnde est aliqua operatio aĩe que nõ operat p organũ corporale neq3 per qualitates naturales. vt operatio anime rationalis. alia ẽ q̃

fit per organū corporale nō tñ per qualitates corporales vt operatio sensus. et lʒ qualitates prime requirantur ad sensum q̄tuȝ ad debitā dispositionem organi. nō tñ requiruntur vt media ad sentiendū. Alia est opatio que fit p organū corpale ꝛ per q̄litates naturales. vt opatio aie vegetatiue. ꝫ tñ supgreditur opationē corporeā. q: mot' i aiatoꝝ est ab extrinseco. aiata aūt mouent se p principio intrinseco.

Tunc sit cōclusio responsiua ad quesitū. Tñ sunt quinq̄ genera potentiaꝝ aie. Pʒ. q: omnis potentia vel est circa obiectū sibi vnitū. et sic est potētia vegetatiua: vel est circa obiectū separatuȝ. ꝛ hoc dupliciter. vel obiectū tendit in potētiaȝ ꝛ recipit in ea per suam similitudinē. vel potētia tendit in obiectū. Si primū hoc est dupliciter. vel obiectū recipitur in potentia ꝫm similitudinē particularē. ꝛ sic est sensitiuū. vel ꝫm vniuersalem: ꝛ sic est intellectiuū. Si secundū ꝙ potentia tendit in obiectū: hoc est dupliciter. Uel obiectū est finis intētōis. ꝛ sic est appetitiuū. Uel est termin' operatōis: et sic est motiuū scd̄m locū. Aliter ponatur cōclusio ex parte actuū. q: omis operatio anime vel procedit ab aia inq̄tum participat esse immateriale tñ. ꝛ sic sumit esse intellectiuū. vel in quā participat vtroq̄. ꝛ sic est dupliciter. vel illā operatio est apprehensio boni vel mali. ꝛ sic sumitur sensitiuū. vel est inclinatio ad bonum apprehensū. ꝛ sic est appetitiuū. vel ē psecutio boni apprehensi. et sic est motiuū scd̄m locum.

Sed dubitatur primo que potētie anime constituūt gradū viuendi. Rñdet ꝙ vegetatiuū. sensitiuū. motiuū ꝫm locū et intellectiuū cōstituūt gradus viuendi. q: solū ille potentie ꝯstituūt gradus viuēdi que cū sint priores a posterioꝛib' separi pñt. sed sic est de istis q̄tuoꝛ. ꝛc. Dicitur secūdo ꝙ appetitiuū nō facit gradū viuēdi. pʒ. q: nō separat ab alijs. q̄d pbat textus.

Dubitatur secūdo. quia omne habens sensum hʒ appetitū. sed oē animal habet sensum. ergo hʒ appetitū maioꝛ patʒ q: cuicūq̄ cōuenit sensus ꝯuenit delectatio et tristicia. cū sensus delectet in apphensiōe obiecti cōuenientis. Sʒ cui cōuenit delectatio vel tristicia cōuenit cū ꝯcupiscētia q̄ est appetitus delectabilis. ergo cui ꝯuenit sensus cōuenit appetitus. Secūda rō. Omne habens sensum alimenti hʒ appetitū. sʒ oē animal habet sensum alimenti qui est actu' minoꝛ pʒ. q: ex eisdem nutrimur ꝛ sum'. sed viuentia sunt ex calidis. humidis: frigidis: ꝛ siccis. ergo nutriunt ex ipis. ꝫ tactus ē istorū discretiu'. ergo est sensus alimēti. maioꝛ pʒ. scʒ ꝙ omne habens sensum alimenti habet appetituȝ. q: omne habens sensum alimenti hʒ esurire et sitire. ꝫ esuries ē appetitus alimēti calidi ꝛ sicci. sitis aūt ē appetit' alimēti frigidi ꝛ hūidi. vñ sapoꝛ nō nutrit ꝫ iudicat cōuenientē ꝓpoꝛtionē qualitatū: ꝛ sic pʒ ꝙ appetitiuū nō ꝯstituit gradū specialē viuendi eo ꝙ hoc solū fit ꝫm ꝙ potentia inferioꝛ pōt separari sine superioꝛi.

Dubitatur tertio qualiter se habet cōis ratio ad particulares aias. Rñdet textus ꝙ se hʒ ad ipsas sicut cōis rō figure ad figuras. cōuenit cuilibet figure et nulli ē ppria. ita dicendū est de cōi rōne aie. vñ tā in figuris q̄ in aialibus semper prius virtualiter cōtinetur in posterioꝛi. vt trigonuȝ in tetragono. ꝛ vegetatiuū in sensitiuo.

Ad rationes ante oppositum.

Due prime soluūtur ex dictis. Ad tertiam d: ꝙ licet appetitus naturalis non sit specialis potentia distincta ab alijs. tamen appetit' aialis qui sequit formam apphēsam per sensum vel per intellectū est potentia specialis. nam ad hoc ꝙ cognoscens psequatur bonū apprehensuȝ requiritur q̄daȝ specialis virtus inclinās ipm ad ꝓsecutiōeȝ illius boni. Ad quartā d: ꝙ lʒ appetit' ꝛ sensus sint principia motiua in aialibus pfectis nō tamen sufficienter mouentur nisi sit alia virtus motiua. ꝛ ideo aialia imperfecta nō possunt moueri localiter ꝓpter defectū hmōi virtutis. vñ virtus illa nō solū est in sensu vel in intellectu. ꝫ cū hoc ē in potentia corpoꝛali per quā exequitur motus. Ad quintā ꝯcedit ꝙ in spāli tñ sūt quinq̄ et iō genera vocant ꝛ nō species. Et hec de questiōe. Sequitur textus. Quare ꝫm vnūquodq̄ ꝛc.

Querit decimo vtrum potentie distinguātur scd̄m species per act' ꝛ act' p obiecta. Et arguit primo ꝙ non. q: nihil determinat ad speciē p illud q̄d ē posterius

τ extrinsecū. ß act⁹ est posterior potētia τ obiectū ē extrīsecū. igit̃. Secūdo. eiusdē potentie sunt cōtraria obiecta. vt albū τ nigrū sunt obiecta potētie visiue. ergo potētie nō distingūtur p obiecta. Tertio. diuersaruz potentiaꝝ est idē obiectū. vt illud qđ vis apprehensiua cognoscit τ appetitiua appetit ergo potētie nō distingūtur per obiecta.

Quarto. illud quod est causa potētie alicuius dꝫ esse causa illius in omnibus. ß q̄daz sunt obiecta diuersa que pertinent ad diuersas potentias τ tamē cadūt sub eadē potētia. vt color τ sonus sunt obiecta diuersorū sensuū: τ tñ cadunt sub sensu cōi. ergo obiecta nō sunt per se causa distinctiōis potētiarū ſm spēm. Ad oppositū est Aristoteles in textu.

Pro rñsiōe sciēdū ē p̄io ꝙ post ꝙ Aristoteles enumerauit genera potētiaꝝ aīe: τ ostēdit qualiter se habeat rō cōis aīe ad pticulares aīas. ꝯñr ondit quid sit determinādū de aīa. τ de illis potētijs aīe. τ quo ordīe sit pcedendū in determinādo de ipīs.

Sciendū est secūdo ꝙ quando aliqua duo se habent sic ꝙ vnū est causa alterius in vno gñe τ secundū est causa p̄mi i alio genere cause: tunc quodlibet est prius ſm naturā respectu alterius. licet in diuersis generibus cause. mō ita est de actibus τ potentijs. nam potētie sūt cause effectiue actuū τ iō precedūt actus ſm esse. act⁹ aūt sunt fines potentiaꝝ. nā potētia ſm id qđ est ordinatur ad actum. ideo dicitur ꝙ potētia aīe est vis qua anima operatur.

Sciendūz est tertio ꝙ duplices sunt potentie aīe. Quedā sunt passiue: vt intellectiue. Alie sunt actiue. vt potētia motiua. vegetatiua: τ appetitiua. iō obiecta potētiaꝝ aīe diuersimode cōparantur ad operatiōes eius. q: obiecta potentiaꝝ passiuaruz cōparant̃ ad opatiōes vt principia effectiua q̄ reducūt potētias ad actū. sicut visibile reducit visum in actu. Sꝫ obiecta potētiaruz actiuarū cōparant̃ ad opationes tanq̄ qa obiecta sunt operata ipa. ß in quibus sūt aliqua opata p̄pter opatōes ex opata sunt fines operationū. vt dicit̃ primo ethicoꝝ. Unde pꝫ ꝙ omne obiectū cōparatur ad operatiōez aīe vt principiū actiuū. τ vt finis: τ ab vtroq̄ specificat̃ opatio. s. ab actu τ a fine. diuersitas enī agentiū inducit diuersitatē formarū τ operationū ſm spēz. vt calefactio est a calore. τ frigefactio a frigore. etiā ex fine: vt calefactio est ad caloreꝫ τ frigefactio ad frigiditatem.

Tunc sit cōclusio prima. Actus sunt priores potētijs ſm viam nature. licet potentie sint priores ſm esse. Primū pꝫ. naꝫ natura in quolibet genere rerū plus intendit finem q̄ illū attingat p media. ß act⁹ sūt fines potentiaꝝ: vt dictū est. ergo actus sunt ſm intentionē nature priores. Secundum patet. quia licet finis sit prior intentione: tamen est posterior in executione.

Conclusio secūda Obiecta potentiaꝝ actiuaꝝ τ passiuaꝝ sunt priora suis actibus. Patet primo de obiectis potentiarū passiuaꝝ. q: illa obiecta sunt actiuaꝝ potentiarū τ virtute eoꝝ causant̃ actus potentiaꝝ. igitur sunt priora actibus. Secūdo pꝫ de obiectis actiuaꝝ. q: illa obiecta sunt fines potentiaꝝ aīe. modo finis ſm intentionē nature prior est his q̄ sūt ad finē. ergo obiecta sunt simpliciter priora actibus.

Ex istis sequitur cōclusio respōsiua ꝙ potentie ſm spēm distingūtur p act⁹ τ actus per obiecta. pꝫ. q: potētia ſm id qđ est ordinatur ad actū. ergo ratio potētie capit denominationē ab actu ad quē ordinat̃ τ per ꝯñs potētie distingūtur per actus. Secūda ps pꝫ. s. ꝙ act⁹ distinguant̃ p obiecta. q: si potentia sit passiua obiectū est actiuuꝫ τ si sit actiua obiectū est vt finis. ß oīs act⁹ sumit spēz: aut ex principio aut ex fine. ergo necesse est actus distingui per obiecta: accipiendo m̄ obiecta ſm rōem formalē ipoꝝ. q: materialis distinctio obiectoꝝ nihil facit ad diuersitatē actuū τ potentiaꝝ. vt diuersitas hominis τ asini nō variat visionē neq̄ visum. q: coloratū nō est ibi differens nisi p accidēs. diuersitas aūt obiecti nō variat speciē potētie vel actus. Iteꝫ pbatur cōclusio. posteriora per priora distingūtur. ß act⁹ sūt priores potentijs τ obiecta sunt priora actibus. ergo potentie distingūtur per actus et actus p obiecta. Ex dictis pꝫ ꝙ obiecta pcedūt potentias ſm rōem diffinitiuā. τ silr̃ actus. iō in determinādo de qualibꝫ aīa pri⁹ determinandū est de obiectis actuum q̄ de actib⁹. τ de actib⁹ q̄ de potētijs. τ prius de

terminandū est de aia vegetatiua. deinde d̄ sensitiua. et vltimo de intellectiua. Sz p̄ hoc argueret q̄ a notioribus nobis inchoandū est. sed potentie sunt nobis notiores q̄ actus et actus q̄ obiecta. quod patz. q2 obiecta sunt notiora scḋm naturā. et per pn̄s min⁹ nota nobis. q2 scḋm phm nō eadē sunt nobis notiora primo et nature. ergo tenend⁹ est ordo pūersus. Dicendū q̄ obiecta sunt nobis notiora actib⁹. et actus potentijs. Cui⁹ rō est. q2 intellectus noster possibilis tm̄ est in potentia respectu intelligibiliū. et fit in actu per formaz a fantasmatibus abstractaz. modo nihil cognoscit nisi scḋm q̄ est in actu. et iō intellectus noster seipm cognoscit per speciez intelligibilem. vt d2 tertio hui⁹. et nō cognoscat se intuendo suam essentiam directe. et iō in cognitione aie oportz pcedere ab his q̄ sūt extrinseca et sensibilia a quibus abstrahūtur spēs intelligibiles per quas intellect⁹ intelligit seipm. vt scz per obiecta cognoscam⁹ actus et actus p potētias. et p potentias essentias aie. Si aūt aia directe suā essentiā cognosceret ordo ptrarius eēt obseruand⁹ q2 q̄ essent aie ppria prius ab ea cognoscerētur.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā d2 q̄ lz actus sit posterior potentia scḋm esse tamen est prior ipa scḋm intētionē nature et scḋm rationem diffinitiuā. Q̄uis etiam obiectū sit extrinsecū scḋm illud q̄ ē. tn̄ est principiū vel finis actionis. iō potētie capiunt spēm ab actibus: et actus ab obiectis.

Ad secundā d2 q̄ illa ptraria nō sunt prima obiecta illius potētie. q2 visus nō primo respicit rōem albi sed coloris. Ad tertiam dicit q̄ diuersaz potentiaz bene est idē obiectū materialit̄ diuersificatū scḋm diuersaz rationem formalē obiecti. vt ens inqūtum sensibile est obiectū sensus. et inquantū verū ē obiectū intellect⁹. et inquantū bonū est obiectū appetitus. Ad quartā d2 q̄ potētia superior per se respicit vniuersaliorē rōez obiecti q̄ potentia inferior. q2 q̄to superior est potentia tanto ad plura se extendit. et ita multa cōueniūt in vna cōi rōne obiecti quā p se respicit superior: q̄ tn̄ differunt scḋm rōnes particulares quas per se respiciunt potētie inferiores et ideo diuersa obiecta que pertinent ad diuersas potētias inferiores aie bene subsunt vni potentie superiori et ad illā potentiā superiorē ptinet. Et hec de q̄stione Sequit in textu. Quare primo de alimēto. etc.

Queritur vndecimo vtrū naturalissimum operuz in viuentibus sit generare sibi simile.

Et arguitur q̄ non. q2 illud est naturalius alicui quod est sibi magis ppriū. sed nutriri est viuentibus magis ppriuz q̄ generare. q2 q̄diu aia viuit semp nutritur sed nō semp gn̄atur. ergo gn̄are nō est naturalius q̄ nutriri. Secūdo. illud est naturali⁹ quod magis appetitur. sed nutritiuū magis appetit q̄ esse alterius qḋ per generationez cōseruat. Tertio. illud est naturalius per quod res roborat q̄ per quod debilitat. sed per nutritionē viuēs roborat et per gn̄atōez debilitat. q2 scḋm phz aialia que sunt frequētis coitus sunt breuis vite. ergo gn̄are sibi simile non est naturalissimū operū in viuētibus. Ad oppositum est textus.

Pro rn̄siōe sciendū est primo

q̄ postq̄ Aristoteles ostendit distinctionem potentiaz aie. et quid restat determinanduz et quo ordine. pn̄r scḋm ordinē premissuz determinat de potētijs aie. et primo agit de vegetatiuo. deinde de sensitiuo. et in tertio libro de intellectiuo. et in fine eiusdē tractatus de motiuo scḋm locū. de appetitiuo aūt nō facit tractatū specialē eo q̄ appetitiuū non facit specialē gradū viuendi. vel etiā q2 determinādo de motiuo scḋm locū satis determinat d̄ appetitiuo. et adhuc prius agit d̄ obiectis et actibus q̄ de potentijs propter cām dictam et inter aias pri⁹ agit de vegetatiua q̄ de alijs q2 est prima partiū aie et est tanq̄ fundamētū aliaz: et separatur ab alijs: sed nō ecōtra.

Sciendū est secundo q̄ anteqū

phs determiet de potentia vegetatiua p̄mittit duo necessaria ad cognitionē eius. Primuz est q̄ generare est opus aie vegetatiue quod ideo fit. q2 superius Aristoteles nō attribuit huic potentie generare: sed solū nutrire et augere. Secūdū qḋ premittit est q̄ opa potentie vegetatiue fiunt ab aia qḋ fuit necessariū. q2 cū illa opa fiant mediantibus q̄litatib⁹ primis. aliquis possz credere q̄ eēnt a natura et non ab anima.

Sciendū est tertio q̄ aliquid generare sibi simile potest intelligi dupliciter.

Uno modo q̄ aliquis generet sibi simile ex materia extrinseca. et sic conuenit inanimatis

vt ignis generat aliũ ignẽ in materia aliẽa. Alio modo ꝙ aliquid generet sibi simile ex materia intrinseca generantis. id est ex semie deciso a generante. et sic solum cõuenit aiati et de illo modo est hic ad propositũ.

His premissis ponit̃ conclusio prima. Generare sibi simile primo et per se cõuenit viuentibus perfectis non orbatis: neqꝫ spontaneam generationẽ habentibus. Probat ex parte finis. nam omnia viuentia appetũt perpetuo manere in esse: cũ oĩa appetant assimilari primo enti inquantũ possunt. sed non possunt semper manere eadẽ in numero. ideo appetunt pmanere in specie. et solum possunt permanere p gñare sibi sile in specie. ergo illud cõuenit oĩbus animalibus nõ orbatis. Et dicebatur notanter pfectis qꝛ imperfecta vt pueri ppter defectũ teporis et quãtitatis nõ possunt generare. natura eñ requirit ꝙ generans habeat suũ esse perfectum. Et dicebatur nõ orbatis. qꝛ orbata nõ generant queadmodũ sunt spadones et eunuchi. Et dicebatur nec spontaneã generationem habentibus propter illa que generantur per putrefactionẽ. vt vermes et musce. ad quoꝝ generationem non requirit agens particulare. sed sufficit vniuersale tm̃. Et dicuntur habere spontaneã generatõẽ quia in sui gñatiõe nobis nõ apparet agẽs extrinsecũ. sed videntur sua sponte gñari.

Conclusio secunda. operũ viuẽtis naturalissimũ est generare sibi simile in specie. Patet. qꝛ operationũ viuentis illud est naturalissimũ quod est simile operationi nature. sed inter opera viuentis generare est similius operationi nature. qꝛ cõuenit aliquo modo inaiatis que generant sibi simile. sed non nutriũtur neqꝫ augmentantur. Secũdo. illud est naturalius qd est magis intẽtũ a natura et qd est perfectius et melius. sed gñare sibi simile est magis intentũ a natura et ẽ perfectius et melius. qꝛ finis illius est esse ppetuũ speciei. nam omnia viuentia naturaliter appetũt esse quid perpetuũ quod est esse diuinũ. et cũ oĩa huiusmõi agunt quicquid faciunt sm̃ naturam.

Sꝫ dubitat̃ p̃io vtrũ operatõẽs potentie vegetatiue sint ab anima. Pro dubio sciendum est ꝙ anima est principiũ corporis viuentis in genere cause formalis: finalis: et efficientis. Primum probat philosophus dupliciter. Primo sic. Illud est forma alicuius qd sibi dat esse. sed viuentia hñt ab anima esse. nam habent ab ea viuere. mõ viuere viuentibus est esse. vt habet textus. Secunda ratio textus. oĩs actus rei est eius forma. sed anima est actus corporis viuentis. ergo est causa eius formalis. Deinde probatur ꝙ sit principiũ i genere cause finalis. qꝛ sicut intellectus artificis operatur propt̃ finem arte et natura. sed intellectus practicus artificis ordinat materiam ad formam tanꝙ in finem. ergo natura ordinat corpus qd ẽ materia anime ad animã. vt ad finem. et iõ vt dicitur in textu. Nedum corpora viuẽtia ordinantur ad animam. sed etiam omnia naturalia. Nam bruta sunt propter hominem et plante propter bruta. et animata propt̃ plãtas que capiunt ab ipsis alimentũ. et sic omnia naturalia sunt propter animã tanꝙ propter finem. Deinde probatur ꝙ anima sit pricipiũ corporis in genere cause efficientis. qꝛ forma naturalis corporis est principiũ sui motus. sed anima est forma naturalis corporis viuentis. ergo est principium sui motus. et per cõsequens est causa efficiens corporis viuentis. Unde motus localis progressiuꝰ proprius est viuentibus perfectis. et augmẽtatio et diminutio vniuersaliter conueniunt omnibus viuentibus. Ex isto patet responsio ad dubiũ videlicet ꝙ operatiões anime vegetatiue sunt ab anima. qꝛ anima est forma corporis viuentis et etiam est causa efficiens eius quantum ad suas operationes.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã dicitur ꝙ generare sibi simile naturalius est ꝙ̃ nutrire. Tum primo. quia magis intenditur a natura. Tum secundo. quia similius est operibus nature. quia conuenit animatis et inanimatis. et nutrire conuenit solum animatis. et ita nutrire est magis proprium. sed tamen gñare est naturalius.

Ad secũdã dr̃ ꝙ esse vnius indiuidui põt in esse considerari dupliciter. scꝫ vt ẽ eẽ spẽi: et vt est esse indiuidui. et indiuiduum magis appetit illud esse ea parte qua ẽ esse speciei ꝙ sm̃ ꝙ est indiuidui. quia sub illa rõne est melius. Ad tertiã dicitur ꝙ per generationem res non condebilitantur nisi per accidens. quia superfluum alimenti per gñationem refutatur et illud superfluũ decisum

non corrumpit neq3 debilitat. sed excessus bene debilitat. vel potest dici q̃ q̃uis p gña nonem abbreuietur vita particularis rei. tamen saluatur esse specifi um q̃ est melius. Et hec de q̃stione. Sequitur in textu. Empedocles autem nõ bene.

Queritur duodecimo vtrũ alimentum sit obiectũ potentie vegetatiue. Et arguitur q̃ non. q2 vnius obiecti ẽ tm̃ vna potentia. ergo si nutrimentũ esset obiectum potentie vegetatiue sequeret̃ q̃ tm̃ esset vna potentia vegetatiua. s3 hoc est falsum. q2 diuiditur in tres potẽtias. s. in nutritiuã: augmentatiuam: et gñatiuam. Secundo. nutrimentum est obiectum potentie nutritiue. vt patet ex vi nominis. ergo nõ est obiectuz potentie superioris nec est adequatũ potẽtie inferiori. Tertio. Si nutrimentũ esset obiectum potentie vegetatiue. vel esset simile nutrito: vel dissimile. non simile. q2 nutritio est quidam motus. τ oĩs motus est de contrario in cõtrarium. neq3 dissimile. quia oĩe qδ nutritur vel augetur. augetur τ nutritur a sibi simili. ergo alimentum non est obiectũ potentie vegetatiue. Ad oppositũ ẽ text⁹.

Pro responsione sciendũ ẽ primo q̃ postq̃ Aristoteles ostendit q̃ operationes potẽtie vegetatiue sunt ab anima τ nõ a natura. cõsequenter circa hoc excludit duos errores. τ determinat de alimento s̃m se. Primus error fuit Empedoclis qui dicebat motum alimẽti non esse ab anima. s3 fieri per motuz grauium τ leuiũ. Unde q2 viuentia vt plante augentur sursum aut deorsum. iõ dicebat q̃ augmentũ plantarum in deorsuz fit per motũ terre q̃ naturaliter mouetur deorsum. τ augmentum sursum fit ab igne qui naturaliter mouetur sursuz. Sed ista opinio improbatur primo. q2 non bene capit sursuz τ deorsum in plantis. nam in ipsis sursuz est in radicibus. τ deorsum est in summitate. eo q̃ radices in plantis se habẽt sicut caput in animalibus. Improbatur secũdo. q2 si aĩata sic augerentur propter diuersos mot⁹ grauium τ leuium: cum motus elementoꝝ ꝯtrarioꝝ sint ad loca cõtraria sequeretur q̃ aĩata separarentur. quia pars que mouetur sursum separetur ab illo quod mouet̃ deorsum nisi esset aliquod ꝯtinens h̃mõi partes. τ tale continens non est nisi anima.

Sciẽdũ est secundo q̃ alius error fuit aliquorum dicentiũ ignem esse cãm alimenti: eo q̃ ignis inter elementa magis videtur nutriri τ augeri: modo illud est principium motus quod per se h3 illum motum. vt ignis qui est per se calidus est causa caloris in alijs. Sed hec opinio improbatur. quia si igni apponerentur infinita combustibilia cresceret in infinitum. Nam omniuz natura constantium positus est terminus et ratio magnitudinis τ augmenti in anima. Non quidem terminus indiuisibilis: s3 terminus habens magnitudinem. ergo ignis vel calor eius non est causa augmentatiõis vel nutritionis. Uerũ est tamẽ q̃ calor ignis facit ad augmentum τ decoctionẽ vt causa instrumentalis. quia alimentuz decoquitur per ignem: sed non facit vt causa principalis. s3 hoc solum conuenit anime. Sed cõtra istam rationem argueretur. quia videt̃ implicare contradictionẽ. nam si omniũ natura constantiũ positus est terminus augmẽti sequitur q̃ ignis non posset crescere in infinitũ: ex eo q̃ est de numero ꝯstantiũ in natura. Respondet Auerrois q̃ illa auctoritas solum intelligenda est de rebus aĩatis. quia inaĩata proprie nõ augent̃. ideo nihil ꝓhib3 ignem improprie augeri in infinitum p appositionẽ cõbustibiliũ propter sui auctoritates. Aliter tñ r̃ndet Egidius dicens q̃ tripliciter potest sumi terminus augmenti alicui⁹ rei. Uno modo ex parte forme que requirit̃ circa quantitatem τ terminatur in materia. vt forme que requirũtur corpa organica ꝓpter suas opationes exercẽdas. Sed forma que non reqrit diuersitatem in partib⁹ materie: vt forma elementi vel mixti: vel immixti inanimati nõ requirit certam q̃titatem. τ sic ex parte ignis inquantũ est forma particularis nihil repugnat igni crescere in infinitũ. Secũdo mõ sumit̃ termin⁹ ex pte materie. q2 scilicet forma h3 omnẽ materiã sibi possibilẽ. τ sic ignis est terminat⁹. q2 omniũ corruptibiliũ materia est diuisa in q̃tuor ptes s̃m quattuor elementa. Tertio mõ sumit̃ termin⁹ augmẽti ex ordine vniuersi ne vnũ alterũ corrumpat. τ sic in elemẽtis est certus termin⁹. τ illo mõ repugnat igni crescere in infinitum.

Sciendũ est tertio q̃ tres sunt

conditiones alimēti scdm tria que sunt in nutritione. Prima cōditio ē q nutrimentū debet esse ɔtrarium nutrito eo q nutritio est motus qui fit de ɔtrario in ɔtrariū. Secunda ē. q: nutrimentū fit de illis contrarijs q̄ habent generationē adinuicem eo q oportet nutrimentū cōuerti in substantiaȝ aliti. Tertia ē q nutrimentū sit de illis ɔrijs q̄ p gn̄ationē ⁊ corruptōem possunt agere se inuicē. q: in nutritōe oportet alimētū manere in nutrito. iō ignis non ē nutrimentū aque.

Quib⁹ notatis ponit̄ cōclusio responsiua ad. q. Nutrimentū ē obiectū potentie vegetatiue. Pȝ. q: illud ē obiectū alicuius potētie in q̄ primo ⁊ p se fert̄ illa potētia ⁊ sub cui⁹ rōe formaliter fert̄ in om̄e illō in q̄ fertur sic est de nutrimēto respectu potētie vegetatiē. ergo nutrimētū ē obiectū potentie vegetatiue. Sȝ quomō diuersimode sit obiectū potentie gn̄atiue augmentatiue ⁊ nutritiue postea videbitur.

Sed dubitatur primo quomodo differenter se habeat obiectū sensus ad sensum et obiectuȝ potentie vegetatiue ad ipam. Dicendū q sensus primo ē accidētiū ⁊ p accidētia substātiaꝝ. q̄ sunt sensibiles p accidens. Sed potentia vegetatiua primo et p se respicit substātiā nutrimenti que per se nutritur ⁊ accidentia solū ex ɔsequēti sic suba dulcis per se nutrit. dulcedo vero solū per accidens. Unde natura dat talē qualitatē substātie nutrimēti: vt per eā distinguamus alimentū cōueniēs a discōuenienti.

Tunc dubitatur secundo vtrū Alimentū debeat esse simile vel dissimile nutrito. R̄ndetur q ante decoctōnē ⁊ digestionem ē sibi simile in actu. ⁊ dissimile in potētia. sed post digestionē est actu simile nutrito vt in omni actōe naturali passuȝ in principio actiōis ē dissimile agenti ⁊ ɔtrariū. sed in fine ē simile q: om̄e agens assimilat sibi passum inquātum pōt. Aduertenduȝ est tn̄ q aliquid ē in potētia dupliciter. Uno mō in potentia ɔpinqua quando per vnicum mouens reduci pōt ad actum. ⁊ sic nutrimētum in principio nutritionis dicitur simile in potentia nutrito. Alio mō in potentia remota quando pluribus mouentibus soluȝ reduci potest in actum. sed de isto non ē ad propositū. Ex quibus sequitur q aliquē tum nō pōt esse propium alimentuȝ viuentis. quia non est in potentia proxima vt assimiletur viuenti. quia per vnum agens alimentum venit in substantiam aliti. et per aliud conuertitur in substantiam aliti. nec etiam omne mixtum est nutrimentuȝ. vt patet de mineralibus. et de his que sunt difficilis dissolutionis.

Ad rationes ante oppositum. Ad primā dicitur q vnius obiecti formaliter ⁊ s̄m vnam rōnem est tm̄ vna potētia. sed vnius obiecti materialiter ⁊ scdm diuersas rationes possunt esse plures potentie. ⁊ sic est de nutrimēto respectu diuersaruȝ potentiarum anime vegetatiue: vt postea patebit. Alie due similiter solui possūt. Et hec de questione. Sequitur in textu. Om̄ autem nihil alitur ⁊c.

Querit̄ decimotertio vtrū sint tm̄ tres operationes anime vegetatiue. scȝ nutrire. augere. ⁊ generare. Et arguit̄ q non. quia predicte operationes dicunt̄ naturales. ergo non sunt operationes anime ȝ nature. Secundo arguitur. generare cōuenit tam viuentibus q̄ nō viuentibus. ergo nō est operatio aie. Tertio aialia imperfecta ⁊ orbata habent aiaȝ: ⁊ tamen nō possunt generare. Quarto aia est potentior natura corporea. ȝ natura corporea eadem virtute dat speciem ⁊ debitaȝ q̄titatē. ergo similiter anima vegetatiua. ⁊ per ɔn̄s augere ⁊ generare nō sunt operatiōes distincte. Quinto per idem res acquirit esse ⁊ ɔseruatur in esse. sed p gn̄ationē res accipit esse ⁊ per nutritionē cōseruatur. ergo iste operationes non sunt distincte. sicut neq̄ creatio rerum est conseruatio ipsarum in esse. Ad oppositum est textus.

Pro responsione sciēdū est primo q postq̄ Aristoteles determinauit de obiecto potentie vegetatiue scdȝ se. consequēter agit de ipso per respectum ad operationes anime vegetatiue et simul agit de illis operatōnibus ⁊ de potentijs a quibus causantur. vnde quia anima vegetatiua est in ordine animarum infima. ideo pro obiecto habet corpus sibi vi vnitum quod est corpus viuens. Ex quo sequitur q omnis operatio anime vegetatiue est circa corp⁹. iō nihil nutrit̄ vel augmētat nisi pcipet vitā.

Sciendū est secūdo ꝙ in illo qđ nutritur q̄tuor sunt necessaria. Primū ē virtus nutriens dans nutrimento spēm. Secūdum est calor digerens q̄ est instrumētuȝ huius virtutis. Tertiū est receptaculum nutrimēti. Quartū est spongiositas ꝛ porositas corporis nutriti sine qua non susciperet nutrimentū. Ex quo patet ꝙ sola animata nutriūtur. q: solū ipis ista ꝯueniūt. ꝛ lȝ ignis ꝑm similitudinē dicat̄ nutriri: nō tū ꝓprie nutrit̄. Cuius ratio est. q: illud solum nutrit̄ ꝓprie qđ in seipo aliquid recipit ꝑ qđ ꝯseruat̄ esse in toto ꝛ in partibus ꝑeuntibus. sed hoc nō cōuenit igni. q: q̄uis in materia cōbustibili nouus ignis generet̄ cū ille nō cedit in ꝯseruationē ignis ꝑcedētis. ꝗ est noua gn̄atio ignis distincti a ꝑcedente. q: tertio ignis q̄ est ex aggregatiōe plurium ignitoꝝ nō est vnū simpl'r ꝗ solū ꝑ aggregationē. Sed in rebus aiatis ꝯseruatur vita in partib' ꝑeuntibus ꝑ hoc ꝙ nutrimētū ꝯuertit̄ in substantiā aliti. ꝛ ꝑ additionē crescūt aiata. ꝛ fit ꝓpria augmētatio. Sȝ ignis nō ꝓprie augmentat̄ nisi per additiōem partis ad partem. tunc propter eius actiuitatē videtur nutriri ꝛ alia cōuertere in sui substantiam.

Sciendū est tertio ꝙ triplex operatio est necessaria viuētib'. Prima ꝑ quā viuēs acq̄rit esse qđ fit ꝑ potentiā generatiuā. Secūda ꝑ quā acq̄rit ꝑfectā q̄titatē qđ fit ꝑ virtutē augmentatiuā. Tertia per quā ꝯseruat̄ in esse ad quā ordinat̄ virt' nutritiua. Et istaꝝ virtutū talis est differentia. q: nutritiua ꝛ augmentatiua hn̄t suū effectū in corpore cui' sunt. q: corp' aīe vnitū auget̄ ꝛ nutritur per istas virtutes. ꝗ virtus gn̄atiua hȝ suū effectū nō in eo in quo est sed in alio. q: nihil gn̄at seipm. iđ virtus gn̄atiua ~~cum~~ appropinquat dignitatē aīe sensitiue q̄ hȝ operationes circa res exteriores lȝ [illegible] q: vt dicit Dionisius. Supmū alicuius ordinis attingit ifimū superioris. [illegible] virtutes. generatiua que est principalior potentiis perfecti cui' est facere alteꝝ tale qualis ipsum quodāmodo ꝯiūgitur cū potētijs aīe sensitiue. Ex quib' pȝ ꝙ augmētatiua ꝛ nutritiua deseruiūt gn̄atiue. ꝛ nutritiua augmētatiue. Et sic pȝ de ordine istaꝝ potentiaꝝ.

Sciendū est quarto ꝙ predicte potentie vno modo distinguūtur ex parte obiectoꝝ: quia alimentum vt est in potētia substantia membrorum est obiectū ꝛ ~~obiectū~~ nutritiue. ꝛ prout est in potentia caro quanta: vel corpus animatū quātū est obiectū augmentatiue. Sed ipm ~~vel~~ habet rationeȝ superflui ꝛ est in potentia ad esse hoc aliquid est obiectum gn̄atiue. nam superfluū alimēti fit semen ꝛ habet in se virtutem gn̄atiuaȝ non illius quod nutritur ꝗ alterius sibi similis in specie. quia quod nutritur iam genituȝ ē ex quo nihil generat seipm: ꝗ aliquid potest facere ad conseruatōnē sui. ꝛ sic iste tres potentie vnū habent obiectū materialiter. sed tria distincta formaliter. Secūdo mō distinguntur ex parte finis. quia finis nutritiue est ꝯseruatio indiuidui in suo esse Sȝ finis augmentatiue est determinata quantitas q̄ habita res amplius non augetur q̄uis semper nutriatur. eo ꝙ nutritio est ad restauratiōeȝ humidi deperditi. ꝛ q: humidū radicale ꝯtinue ꝯsumitur a calore naturali. iđ nutritio semꝑ requirit̄. Sed finis generatiue est ꝯseruatio speciei. Et sic pȝ ꝙ nutritiua cōseruat indiuiduū augmentatiua ꝛ sic perficit ipm in quantitate. ꝛ gn̄atiua ꝯseruat esse specificū

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicitur ꝙ operationes anime vegetatiue dicūtur naturales duplici de cā. Prima propter similitudinē quaȝ habēt cū operationibus nature. q: natura dat esse q̄titatem ꝛ ꝯseruationeȝ indiuidui. ꝛ ista tria sunt ab anima vegetatiua licȝ nobiliori mō q̄ā natura. Secunda q: fiunt mediantibus q̄litatibus primis que sunt instrumenta nature. ꝛ etiam anime vegetatiue. ꝗ tū vt ꝓcedūt ab anima sunt a principio intrinseco. Ad secūdā dicitur ꝙ generare aliud ex materia exteriori bene cōuenit non viuentibus. ꝗ generare ex materia interiori. s. per semen decisum a generante solū cōuenit aīalibus perfectis. Ad tertiā dicitur ꝙ generare solum inest vegetabilibus perfectis. ꝛ non in omnibus. sicut necȝ oēs potentie sensitiue insunt cuilibet animali. Ad quartā dicit̄ ꝙ generatio viuentiū est ex semine deciso a generāte. ꝛ necessario est ꝑue q̄titatis. ideo oportet genitū esse parue quātitatis in principio. iđ requirit̄ vis augmentatiua per quā acq̄ritur determinata q̄titas. Sed inaiatum generat̄ ex materia exteriori separata ab agēte ideo simul recipit spēm ꝛ quantitatē ꝑm q̄ti

tatem materie ex qua generatur. Ad q̄ntã d: q̄ licet viuens per eãdē cām vniuersalē acquirat esse ꝛ ꝯseruatur in esse. non tamen per eandē cām particularē: ſ per virtutē generantis acquirit esse. ꝛ per virtutem nutritiuã sibi intrinsecã cōseruatur in esse. Et hec de questione. Sequitur in textu. Quare aūt motus anime principiū ꝛc̄.

Queritur decimoquarto vtruȝ sint alique virtutes naturales potentie nutritiue subseruientes. Et arguitur q̄ non quia potentia nutritiua est actiua. ergo pōt operari in passo sibi disposito sine aliq̄ adiuuante. Secūdo. q̄cquid potest virtus inferior ꝛ potest superior: ſ anima vegetatiua perfectior est q̄ natura. natura autem nō indiget aliquibus virtutibus ad exercendum suas operationes. ergo neq̄ virtus nutritiua. Ad oppositū arguit̄ auctoritate medicoꝝ ꝛ plurium phisicoꝝ.

Pro responsione sciendū ē primo q̄ postq̄ actū ē de actibus ꝛ obiecto potētie vegetatiue. ꝯsequēter Aristoteles ipaȝ diffinit: dicens q̄ potentia vegetatiua ē que potest saluare suū susceptiuū in q̄tum huiōi. saluat ipm per alimentū per quod cōseruat̄ vita viuentis. Unde diuersimode nutrimentum est principiū nutritiōis. ꝛ ipa anima vegetatiua est nutriens principale. ꝛ nutrimētum est illud quo res alitur. ꝛ corpus animatum est illud quod alitur.

Sciendū est secūdo q̄ inter potentias anime vegetatiue est duplex ordo. ſ. generationis ſm quem nutritiua precedit. deinde augmentatiua. ꝛ vltimo generatiua. Et perfectionis ſm quē generatiua p̄cedit. quia tunc vnūquodq̄ perfectū est cū pōt alterū facere tale quale ipm est. quod fit p̄ virtutem generatiuã. ꝛ sic virtus generatiua ē p̄fectissima. ꝛ est finis aliaꝝ virtutuȝ anime vegetatiue. ſ. q: a fine iustum est vnuquodq̄ appellari. ſ. generare alteꝝ est finis vegetatiue. ideo secūda diffinitione diffinit̄ vegetatiua potentia. q̄ est generatiua alterius sibi similis ſm speciem.

Sciēduȝ est tertio q̄ duplex est instrumentuȝ quo aliquid alitur. ſcilicet cōiunctum ꝛ separatum. sicut nauis gubernatur manu ꝛ temone. manus sicut instrumento coniūcto: ꝛ temone tanq̄ instrumento separato. ꝛ ita instrumentū separatū quo aliquid nutritur est ipm nutrimentum. ꝛ instrumentum quo fit nutritio est calor naturalis qui est principium digestiōis.

Sciendū est quarto q̄ q̄ñ aliq̄ potentia habet plures actus potest diffiniri per alterū suoꝝ actuū propter duas causas. Uel q: talis operatio inseparabilis est ab illa potētia: vel quia talis operatio perfectior est ꝛ finis aliarum. ꝛ ideo q: nutrire inseparabiliter cōuenit potentie vegetatiue. ꝛ iō bene diffinitur per hoc q̄ est nutrire. ꝛ q: generatio est p̄fectissima operū eius. ideo potest diffiniri per generare tanq̄ per eiꝰ principalem operationem. Et sic patet q̄ aīa vegetatiua plus diffinitur per generare ꝛ nutrire q̄ per augere. q: augere nec est principalior operatio nec semp̄ cōuenit ei cui ꝯuenit. e potentiã

Sit igit̄ cōclusio responsiua ad quesitū. Alique sunt virtutes naturales potentie nutritiue subseruientes. ſcȝ virtus attractiua nutrimenti. retentiua attracti. digestiua retēti. ꝛ quarta q̄ est expulsiua superflui. patet. q: sine ipis virtutibus nō pōt fieri nutritio. nam attractiua attrahit nutrimentuȝ ad singula membra. ꝛ hec virtus est in singulis membris ꝛ iuuatur calore eleuãte cibum ꝛ porositate membroꝝ. requiritur etiaȝ virtus retentiua vt nutrimētū maneat quousq̄ sit alteratum ꝛ decoctum. et ad hoc facit siccitas membroꝝ et etiam frigiditas. Sed digestiua requiritur ad digerendū cibuȝ vt assimiletur nutrito ꝛ iuuatur calore alterãte ꝛ humido. q̄d faciliter recipit figurã membri. Sed expulsiua requiritur ad expellēdū superfluum nutrimenti: ꝛ iuuatur calore aperiente venas ꝛ quandoq̄ venositate. vbi aduertendū est q̄ quattuor sunt digestiões. Prima est in stomacho in quo separatur purū ab impuro: ꝛ impurum mittitur ad intestina. ꝛ purum recipitur in epate in quo fit secunda digestio. ꝛ vbi subtile nutrimentuȝ ductū est per venas epatis capit colorē sanguinis. Tertia digestio fit in extremitatibus venaꝝ epat̄. ꝛ mutat̄ nutrimentū in albū colorē. et ab illo separatur quedã aquositas quem in facientibus vrinã recipit in vesica. Ultima fit ī singulis membris vbi virtus mēbri conuertit alimentum in substantiã eius.

Sed tūc dubitatur primo vtrū semen solum sit ex superfluo alimēti. Rñdet φ superfluum nutrimenti ꝑ quanto vis generatiua est sibi impressa a generante conuenienter dicatur semen. Unde alimentū pmo capit quandam virtutem cōēz respectu partiū omniū corporis ⁊ in fine determinatur ad quālibet partem. ideo non capitur pro semine illud quod est iam cōuersum in substātiam membrorum per quandam resolutionem sed capit illud quod est in proxima dispositione ad cōuersionem. Unde si illud retineret naturā eius a quo resoluit non haberet virtutem generandi totū qđ diceretur si esset resoluta ab omnibus partibus. ⁊ sic semen eēt vnū paruum animal qđ falsum est. Relinquitur ergo φ superfluum nutrimenti ꝑm φ hꝫ virtutē cōēz oīm partiū corporis est semen.

Ad rationes ante oppositū.

Ad primā dꝫ φ iste virtutes naturales dicuntur subseruire anime vegetatiue. nō quia det ipsi sibi virtutē agendi. sed q: sunt instrumenta quibus agit. Ad secundā dꝫ φ lꝫ anima vegetatiua ptineat virtualiter omes virtutes naturales: non tamen formalit̄. ideo bn̄ vtitur ipis tanq̄ instrumentis. Et hec de questione. Sequitur in textu. Determinatis autem his ⁊c.

Queritur decimoquinto vtrū sensus sit potentia passiua.

Et arguitur primo φ nō. q: potētia vegetatiua est actiua ergo ⁊ sensitiua cum sit maioris virtutꝭ. cum etiā potētia sensitiua sit formalior q̄ vegetatiua. Secūdo. sensus iudicat de sensibili. ꝟ iudicare est agere. Tertio. Si sensus esset potentia passiua pateret a sensibili ⁊ sic sensibile esset nobilius sensu. qđ falsum est.

Quarto. agens est nobilior passo. si ergo sensus pateret a sensibili oporteret obiectū exteriꝰ esse nobilius sensu. ꝟ hoc est falsū. ergo. Quinto. oculi mulieris mēstruose inficiūt speculū. ⁊ basiliscus solo visu interficit hominē. ⁊ oculi catti resplendent in tenebris qđ non esset nisi visio fieret extramittēdo: ergo sensus est potentia actiua. Ad oppositu est textus.

Pro responsione sciendum est

primo φ postq̄ actum est de aīa vegetatiua ⁊ suis potētijs primo. nūc agendū est de aīa sensitiua ⁊ suis potentijs primo inquirendo quedam cōmunia omni sensui. ⁊ deinde ꝓpria ꝑm vnūquēq; sensum.

Sciendū est secūdo φ duplex

est potētia. s. essentialis q̄ est ad actū primū. vt puer noviter natus est sciens in potētia. Alia est accītalis q̄ est ad actū secundū. Et differūt primo. q: prima dꝫ remota: ⁊ alia ꝓpinqua. nā vt hꝫ textꝰ. Iste habitū scie psiderat dū vult nisi ad exteriꝰ ꝓhibeat. Et de secunda potētia pōt se quis reducere in actū. Secūdo differunt. q: potētia accītalis bn̄ stat sub habitu ꝯrio. vt intellectus sub errore cōtrario scie. accītalis vo stare non potest sub habitu contrario.

Sciendū est tertio φ duplex est

passio. s. corruptiua ⁊ ꝑfectiua. Corruptiua ē receptio forme in subiecto cū abiectiōe alicuiꝰ ꝑfectōis. vt cū aq̄ calefit. Perfectiua ē receptio forme in aliq̄ sine remissiōe ꝑfectionis ꝑcedentis. ⁊ talis passio nō ē corruptio. ꝟ saluꝰ ⁊ ꝑfectio: vt hn̄s sciaꝫ dū speculat̄ nō alterat̄. Et lꝫ addiscēs videat̄ alterari ꝗ fuerit de errore in sciaꝫ. tn̄ ibi nō ē ꝓprie alteratio. q: alteratio ꝓprie dicta dꝫ esse de ꝑ se de ꝯrio in cōtrariū. modo acquisitiōi sciētie accidit φ addiscens prius sit in errore.

Tūc sit cōclusio responsiua.

Sensus est potētia passiua. pꝫ. q: sensus recipit spēs sensibiles ab obiecto. ꝟ recipere est pati. Secūdo. si sensus eēt potētia actiua seq̄ret φ sentiret seipm. ⁊ φ sentiret sine obiecto exteriori. pꝫ ꝯña. q: virtꝰ actiua sufficiēs est se ipsa ad agendū. ⁊ ita sensus sentiret seipm sine sensibili exteriori: vt si ꝯbustibile hr̄et vim ꝯbustiuā sine obiecto exteriori ⁊ seipm cōbureret. q: tūc v̄tute actiua hr̄et potētiā passiuā. Sꝫ ꝯ hanc rōnem arguit̄ q2 sic ipa seq̄ret φ ois potētia actiua ageret sine obiecto exteriori. qđ fl̄m est. q: virtꝰ domificatiua nō pōt opari sine obiecto exteriori. Dicit̄ φ nō est simile de arte domificatiua ⁊ de potētia passiua. q: ars domificatiua hꝫ materiā exteriorē q̄ transit in materiam exteriorē. Sed sensus si eēt virtus actiua hr̄et opationē manentē ideo non indigeret materia exteriori. Ex quo patꝫ φ sensus non sentit seipm nec sentit sine obiecto exteriori.

Conclusio secūda. sensus educi

tur de potentia essendi in actu a proprio obiecto. Ptz. qr obiectum est propriuz mouēs et agens respectu sensus.

Conclusio tertia potētia ad sensum reducitur ad actum in generante. Ptz quia dans formam dat omia ꝯsequētia ad formaz. ergo generās aiam sensitiuā dat sensum qui per se ꝯsequitur ad ipm.

Sed dubitatur primo. vtrū sensus sit tm̄ singularium. Pro dubio sciendū ꝙ duplex est pncipiū actionis. quoddā est ipm agens. Aliud est ratio agendi sub qua agit illud quod agit. Tūc videt ꝙ ratio obiecti sensus est vniuersalis. qr aliter potentia sensitiua nō esset vna. nisi haberet vnuz obiectū sub cuius rōne formali apprehēderentur omnia que apprehēdit. Dicitur secūdo ꝙ obiectum sensus ꝙtuz ad illud quod sentitur est singulare. qr cognitio habet fieri per hoc ꝙ cognitū est in cognoscente fm suam similitudinem. et qr sensus est virtus corporea. iō recipit pticulariter similitudinē sensibilis corporalis. ideo sepe dicit ꝙ sensus ꝙtum ad actum est singularium. ꝛ ꝙtum ad obiectū est vniuersalium. Ubi aduertedum ꝙ quattuor sunt gradus apphēsiōis. Primus est quomō abstrahitur forma rei a materia. sed nō adpprehensiua nec a cōditionibus eius que fit per sensum exteriorem.

Secundus est quomō forma rei cognite abstrahitur a materia et apprehensiua materie. sed nō a cōditionib⁹ eius qd conuenit imaginatiue. Tertius est quomō forma rei sumpta a materia et a cōditionib⁹ eius abstrahunt intentiones nō sensate que nō imprimūtur a sensibus et hee intentiōes eliciuntur per extimatiuā. sicut ouis ex colore et figura lupi sensati apprehēdit inimiciciā.

Quartus est quō abstrahit forma a materia et a cōditionibus eius. qui solū conuenit intellectui.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primaz dicitur ꝙ maior habet veritatem quomō superi⁹ ꝛ inferius ordinant ad eūdē finem. modo potentia sensitiua ꝛ vegetatiua ordināt ad diuersos fines. Ultra dicitur ꝙ passiuū superioris ordinis est perfectius actione inferioris generis. mō gen⁹ potentie sensitiue est supra totū genus potētie vegetatiue. Ad secundā dicitur ꝙ sensus est potentia passiua quomō est intransmutari a sensibili. sed duz est intrāsmutato esse a sensibili fit potentia actiua et iudicat de sensibili exteriori. vnde nulla est potētia intātū passiua quin possit agere per formā sui actiui i ea recepta. mō illud iudicare cōsequitur formā sensibilis receptam in sensu.

Ad tertiā dr ꝙ agens ea ratōne qua agit nobilius est passo et illud obiectum inꝙtuz est in actu tale qualis est sensus in potentia. sensus habet rōem impfectōis. Ad quartam dicitur ꝙ talis actio nō est oculi put in eo est sensus. sed prout est corpus rarius ceteris paribus ppter eius raritatē vt ab oculis talis mulieris exeūt fumi grossi vaporis qui primo inficiūt aerē mediū ꝛ deinde speculum. Similiter ab oculis basilici exeunt vapores venenosi primo inficientes aerem et cōsequenter hominez visuz. ꝛ oculi catorū resplēdent in tenebris. quia sunt corpora maxime tersa et polita et qr exeat ab ipis virtus visiua. Et hec de questione. Sequit textus. Sensitiui aūt prima.

Queritur decimosexto vtrum quin ꝙ sensibilia cōmunia. scz magnitudo numerus: figura: motus: et quies sint sensibilia per se. Et arguit primo ꝙ nō. qr numerus soluz cognoscibilis est ab intellectu ergo nō est sensibile per se. Secundo sensibile cōmune ab omnibus sensibus sentiri potest. sed magnitudo nō percipitur ab omnibus. ergo nō est sensibile cōmune. Tertio illud sentitur per accidens qd sentit per alterū: sed pdicta quiqz sentiunt per aliud scz per sensibilia ppria. ergo nō sunt sensibilia per se. Ad oppositū est textus.

Pro responsione sciēdū est primo ꝙ postꝙ ostendit aristoteles quomodo sensus se habet ad sensibilia. pnter agit de sensibili ostendēs qd est sensibile p se. ꝛ qd p accidēs. qd sensibile ppriū et qd cōmune.

Sciendū est secundo ꝙ sensibilia cōmunia fm aliquos dicūtur sensibilia per se primo. Tum primo. qr sensibilia cōia sunt obiecta sensus cōmunis. Tum secūdo qr sensibilia ppria nō possunt esse sine communib⁹ et tn̄ bene possunt esse sine sensibilibus per accidens. Sed prima ratio istorum vt dicit Thomas nō valet. qr falsum est sensibilia cōmunia esse obiecta sensus cōis. qr

sensus cōmunis percipit omīa obiecta sen/suuz particulariū et etiam hec actiones cor. ergo nō hñt obiectum indistinctū ab obiectis quinqꝫ sensuuz particulariū. ꝛ sic illa sensi/bilia cōīa nō sunt primo obiecta sensus cō/munis. Itē oīs potentia per se primo fert in suū obiectum. sed sensus cōīs nō ꝑcipit ꝑ se primo ista sensibilia cōīa. ꝫ mediantibꝰ sen sibus ꝓprijs. Similiter secūda ratio nō valet. q2 si sic sequeretur ꝙ substantia esset per se sensibilis. cū sit subiectum ꝓprioꝝ sensi/biliū. ideo iste rōnes sunt insufficientes.

Sciendum est tertio. ꝙ nō omne agens infert passionē cuilibꝫ patiēti. sed solū patienti disposito. cum ergo sentire consistat in quodā pati quicquid per se facit in alteratiōe sensus a sensibili ē sensibile ꝑ se. et hoc ꝯtingit dupliciter. Uno mō q2 sensibile im/mutat sensum ꝑ ꝓpriā spēs. Alio mō q2 ꝑ se facit ad modū imutandi. licet non agat per ꝓpriā spēm. ideo tam illud qđ immutat per ꝓpriā spēm ꝙ illud qđ facit ad modū imutandi dr sensibile per se. Sꝫ sensibile ꝑ accidēs dr ꝙ accidit sensibili ꝑ se ꝛ nō facit passionē in sensu neqꝫ ꝑ ꝓpriam spēm neqꝫ ad modū immutandi. ꝛ ideo ipō mutato nō mutatur iudiciū sensus. Ex quo patet ꝙ sensibile prima sui diuisione diuiditur in sensibile ꝑ se ꝛ in sensibile ꝑ accidens.

Ulterius sciendū est ꝙ sensibile ꝑ se diuidit in sensibile ꝓpriū ꝛ cōe. ꝓpriū est qđ ab vnico sensu ꝑcipitur. ꝛ circa quod nō cōtingit ꝓprium sensum errare. Unde in ipm hꝫ sensus naturalē aptitudinē. ꝛ ideo fm differentiam ꝓprioꝝ sensibilium sensus in specie variantur. Sed sensibile cōe est qđ nō immutat sensum per ꝓpriam speciem. tñ facit per se ad modū immutandi ꝛ a pluri/bus sensibus ꝑcipi pōt. circa quod ꝯtingit sensum errare. vt sunt quinqꝫ prius dicta. Et differt sensibile ꝓpriū a cōmuni. q2 ꝓprium ab vnico sensu ꝑcipit. Cōmune vō ab omnibꝰ vel pluribꝰ. Differūt secūdo. q2 circa sensibile cōe cōtingit sensum errare. ꝫ circa ꝓpriuz non contingit errare. vt visus nō decipitur circa colorē quattuor cōditionibꝰ obseruatis. ¶ Prima est ꝙ sit debita dispositio organi sensus. defectu cuius febricitās male iudicat de saporibus. ¶ Secunda ꝙ sit debita dispositio medij. defectu cuius iu

[illegible]

dicamꝰ solē de mane esse rubeū. ¶ Tertia ꝙ sit debita distantia sensus a sensibili. defectu cuiꝰ solē iudicamꝰ esse bipedalia ꝙtitatis. ¶ Quarta requiritur ꝙ sit debita virtus obiecti sic ꝙ nō sit nimis magnū nimis fortis: nec nimis paruuz.

Sciendū est vlterius ꝙ ad sen/sibile per accidens duo requirūtur. Primo ꝙ accidat sensibili per se. Secūdo ꝙ statī apprehēdat a sentiente cognito sensibili ꝑ se. si em aliquid accideret sensibili ꝑ se qđ tñ lateret sentientē nō diceret sentiri ꝑ accidēs igr oportet ꝙ cognoscat illud sensibile ab aliqua potentia sentiētis q̄ sit sensus. vel intus vel vis cognitiua. vel extimatiua. Exemplū dat de sensu. sicut dulce qđ est ꝓpriū sensibile gustus ꝑ accidēs ꝑcipit a visu. Exemplū de intellectu: vt viso aliquo mouere se ipm ꝑ intellectū apphēdimꝰ vitā eiꝰ. Exemplū de cogitatiua: vt viso colorato ꝑcipimꝰ esse hoīez vel aīal. ꝛ virtꝰ in hoīe dr rō particularis. ꝛ cōparat intentiōes ꝑticulares. sic ratio cōis cōparat intentiōes vniuersales. tamen hec virtus est sensitiua: ꝙuis ꝑticipet aliquid de intellectu in homie pro ꝙto sensus cōiungitur intellectui. Exemplū de extimatiua: vt ouis per auditū audit vocē agnelli et per extimatiuā iudicat ipm esse filiū eiꝰ. ¶ Aduertendū tñ ꝙ differenter se hñt cogitatiua i hoīe. ꝛ extimatiua in brutis. q2 cogitatiua apprehēdit indiuiduū: vt sistit sub natura cōi qđ sibi cōtingit inꝙtum coniungitur intellectui. Sed extimatiua in brutis nō apphendit indiuiduū fm ꝙ ē sub natura ꝯmuni. ꝫ solū put est terminus aut principiū actionis vel passiōis eiꝰ. vt ouis nō agnouit hanc herbā: vt est sub sua spē. ꝫ solū inꝙtum est cibus eiꝰ. Un illa virtus dat brutis vt per eā ordinentur ad ꝯsequendū suas operationes.

Tunc sit conclusio prima. sensi/bilia cōmunia sunt sensibilia per se. Ptꝫ. q2 illa q̄ faciūt ad immutanduz sensum ꝑ propriaz speciē siue ad modū immutandi sunt sensibilia ꝑ se. Sꝫ sensibilia cōia sunt huiōi nam faciunt ad diuersum modū immutandi sensum. nam aliter immutat visus a magno colorato ꝛ a paruo.

Conclusio secunda. substantia et accidentia distincta a sensibilibꝰ ꝓprijs et

toib⁹ solū sunt sensibilia per accidēs. Prz. q: nō immutant sensum per ꝓpriā spēm. nec ꝑ se faciunt ad moduz imutandi.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā d: ꝙ lz numerus ſm suam simplicē essentiā soluz cognoscat ab intellectu tamen ſm esse materiale qd̓ habet in rebus numeratis est quedā q̄titas discreta a sensu ꝑcipitur. Ad secūdā d: ꝙ ad sensibile cōe nō oportet ꝙ ab oibus sensibus ꝑcipiatur: sed sufficit ꝙ a multis. Ad tertiam dicitur ꝙ illa sensibilia bn̄ sentiūtur ꝑ aliud ſ nō per accidens. q: per aliud nō est idē ꝙ per accidens ſ opponit ei qd̓ est primo. Et hec de questione. Sequitur textus. Cui⁹ quidē est visus ipsū est visibile.

Queritur decimoseptimo vtrū ad videndū requiratur lumen ꝓpter mediū tm̄ ⁊ nō ꝓpter colores.

Et arguitur prio ꝙ nō. q: color non habet virtutē mouendi dyaphanū sine lumine. ergo lumen requiritur ꝓpter colores. añs patet a signo. nā ille qui est in obscuro loco videt rem positaz in lumine. ⁊ nō econuerso. si sit in lumine nō videt rem in tenebris. q: color nō potest diffūdere suas species nisi in medio illuminato

Secūdo visus est vna potentia. ergo habet vnū per se ⁊ primo obiectū. qd̓ nō esset si color esset per se visibilis. ⁊ nō per virtutē luminis. quia lumen est per se visibile. Ad oppositum est textus dicens. ꝙ color habet in se cām essendi visibile.

Pro responsione sciendū ē primo

ꝙ postꝙ actum ē de sensibilib⁹ in cōi. ꝯñter agit Aristo. de ipis in ꝑticulari. ⁊ p̄mo de sensibili visus. et q: ad videndū req̄ritur dyaphanū ⁊ lumē. ideo de illis determinādū est. In oī eñ sensatione tria sunt. scz mouēs ſm. qd̓ est subiectū. ⁊ motū qd̓ ē ipe sensus. ⁊ mouēs ⁊ motū simul. qd̓ ē mediū. Sensibile eñ positū supra sensum nō facit sensationē. ideo semp requiritur mediū. Et circa hoc videndū est vtrū lumen requirat ad vidēdū ꝓpē mediū vel ꝓpē ipos colores.

Sciendū est secūdo. ꝙ dyaphanū

dicitur qd̓ de se nō hz ꝓpriū lumen quo videat. ſ est susceptiuū luminis extranei ꝑ quod aliquo mō fit visibile vt sūt aer ⁊ aqua vitrum vel cristallus. Et licet aliqua accidentia cōueniant elementis rōne elementorū: vt calidū vel frigidum. tamen dyaphanitas nō cōuenit aeri vel aque scd̓z naturā ꝓpriam. ſ consequitur naturam cōmunem celestem et cōuenit elementaris inq̄tū quodammodo participant aliquid corpoꝝ celestium licet equiuoce.

Sciēdū est tertio. ꝙ lumen est

actus dyaphani ſm ꝙ dyaphanum est. vñ dyaphanū est potentia lucis et tenebre. sed est materia prima ⁊ in potentia respectu forme priuationis. lumē aūt cōparatur ad diaphanū sicut color ad corp⁹ coloratū. quia vtrūqz est forma ⁊ actus sui susceptiui. Et ideo dicit aristoteles ꝙ lumen est q̄si color dyaphanū ſm qd̓ dyaphanū est actu factū ab aliquo corpore luminoso siue sit ignis siue aliqd̓ corpus celeste. nā sicut dyaphanū cōmune est celo et elementis. ita esse lucens cōuenit igni ⁊ celo.

Sciendū est quarto ꝙ corporꝝ

quedā sunt lucida vt sol. quedā dyaphana vt aer. quedā opaca vt terra. Cuius rō est q: lux est ꝓpria qualitas celi qd̓ est corp⁹ ꝑfectissimū. ideo corpora illa que sunt actuara sunt actu lucida. que vero sunt ꝓpinqua his sunt receptiua luminis: vt dyaphanuz. ſ maxie materialia nec sunt lucida nec sūt receptiua luminis ſm ꝓfunduz. Aduertendū est eñ ꝙ ignis lucidius ē in materia aliena ꝙ nō in materia ꝓpria. vñ in ꝓpria spera dyaphanitatē hz. nā nisi ita diceret per regionē ignis nō possent videri stelle.

Tunc sit cōclusio respōsiua ad quesituz.

Ad videndū req̄ritur lumē propter mediū ⁊ nō ꝓpē colores. Prima ps pz q: color ē motiu⁹ diaphani ſm qd̓ ē in actu ſ lumē est act⁹ dyaphani. ergo ad videndū req̄ritur lumē ex pte dyaphani qd̓ est medium. Secūda pars pz. nam color de sui natura hz ꝙ possit mouere dyaphanuz in actu. ſ oē potēs ꝑ se mouere dyaphanū in actu est per se visibile. ergo color ſm sui naturaz est per se visibilis. ⁊ sic ex pte sui nō requirit lumen. Sed quia dyaphanū nō fit in actu nisi ꝑ lumen. ideo color nō pōt videri sine lumie. sic lumē req̄rit ꝓpter mediū ⁊ nō ꝓpter colores. q: color est ꝑ se visibilis. ꝑ se scz in secūdo modo. per se: q: visibile est pro

pp. q. 67. et 2 son. dif. 13.

p(er) a passio (et) nõ de sua essentiali diffinitõe ideo dicit textus. scd(m) se aũt et nõ rõne: sed tamen in se ip(s)o habet causam essendi visibi le. Ex predictis p(atet) q(uod) lumen est corp(us). q(uia) cum diffundatur per mediũ duo corpora si mul essent in eodem loco: qđ est impossibile. Ex quo sequitur vlterius q(uod) non est fluxus corpo(rum). q(uia) si sic essent plura corpora. Sequit(ur) vlterius q(uod) lumē diffunditur p(er) motũ success siuu(m). q(uia) licet talis motus posset nos latere in aliquo paruo spacio. tñ nõ posset nos la tere in tanto spacio sicut est ab oriente in oc cidente(m) in eodē instanti in quo ascēdit cor pus lucidũ supra orizontē illuminatur totu(m) nostrũ emisperiu(m). Sequitur vlteri(us) falsitas dicti Democriti dicentis q(uod) si inter visa nr(m) et rem visam esset vacuũ poss(et) videri qđcu(m) q(uod) corpus in q(ua)cunq(ue) distantia. puta for mi ca in celo. hoc est eni(m) falsum. q(uia) color ē moti uus dyaphani f(m) actũ: modo in vacuo nõ est dyaphanũ neq(ue) medium. Unde hāc opi nionē habuit Democritus. q(uia) credidit me dium impedire visionē eo q(uod) resilit sue visi oni. S(ed) hoc est falsum: q(uia) dyaphanũ nõ hab(et) (con)trarietate(m) ad lumen. S(ed) est in vltima dispo sitione ad recipiendu(m) lumen: cui(us) signu(m) ē. q(uia) subito immutatur et illuminat(ur) per lumē Sed causa quare distantia impedit visio ne(m) est. q(uia) visibile videtur sub quodã angu lo figure piramidalis cuius basis ē res vi sa (et) angulus est in oculo videntis. Et q(uia) res visa maior ē pũcto in quo ē ille angulus. et q(uan)to plus recedit ab oculo tãto diminuit(ur) il le angul(us). q(uia) q(uan)to latera alicuius trianguli sunt longiora. dum tñ bases sint eadē. tãto angulus ē minor. ideo res a remotiori visa minor apparet. Uerum est tamen q(uod) Alber tus aliter rñdet ad questionē p(re)cedente(m) dicens. q(uod) ad videndũ requiritur lumen et p(ro)pter mediũ (et) p(ro)pter colores. Dicit enim q(uod) color h(abe)t duplex esse. sc(ilicet) naturale qđ consur git ex p(ro)portione quatuor qualitatũ prima rũ. (et) s(ecundu)m hoc esse bene est color in tenebris. Aliud h(abe)t esse formale quo põt mouere dyap hanũ qđ esse habet ex in cadentia luminis qđ est tota yp(os)tasis coloris. (et) s(ecundu)m hoc esse color est actu visibilis. (et) sic lumē requiritur p(ro)pter colores (et) p(ro)pter medium.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã d(icitu)r q(uod) forma p(er)fecte virtutis põt disponere suũ receptiuũ. (et) sibi dare forma(m) simil(em) forme agentis. S(ed) forma imp(er)fecta l(icet) possit cõicare aliam formam nõ tamen suffi cit disponere suum receptiuũ. modo virtus coloris in agendo ē imp(er)fecta respectu lumi nis. q(uia) color non est aliud q(uam) lumen obscura tum ex cõmixtione corporis opaci. ideo co lor nõ h(abe)t virtutē disponendi mediu(m) ad receptionē eius. sed põt diffundere suas spe cies in medio disposito. Et ad illud qđ dice batur de existente in teneb(ri)s: respõdet(ur) q(uod) il lud mediũ est illuminatũ q(uan)tu(m) sufficit ad dif fusionē speciei coloris. Ad secundã dici tur q(uod) lumē est tota substãtia coloris. i(d est) si p(er) tinet ad eandē n(a)turã visibilis non oportet q(uod) color fiat in actu visibilis per lumē extrin secũ. S(ed) h(abe)t in se lumen intrinsecũ quo sufficit mouere dyaphanũ existens in actu. nõ tamē sufficit ip(su)m actuare per imperfectionē eius. Et hec de questione. Sequitur in textu. Est autem coloris (et)c.

Queritur decimooctauo vtru(m)

color sit propriũ obiectũ visus. Et arguit(ur) q(uod) non. q(uia) obiectum visus per se primo deb(et) videri. sed color nõ videtur per se primo. s(ed) videtur per lumen. Secũdo p(ro)priũ obie ctu(m) d(ebe)t esse adequatũ sue potentie. S(ed) multa videnť que nõ h(abe)nt colorē: vt corpora celes stia (et) tenebre. ergo color nõ est obiectum.

Ad oppositũ est textus.

Pro responsione sciēdũ est pri mo q(uod) postq(uam) ph(ilosoph)us oñdit quid ē color. qđ dy aphanũ. (et) qđ sit lumen. p(re)ter oñdit quali(ter) se habeat dyaphanũ ad colores (et) ad lumē qđ ē act(us) ei(us). Un(de) de lumine diuerse fuerunt opiniones. Prima fuit q(uod) lumen est corpus eo q(uod) sepe d(icitu)r q(uod) radij luminosi se intersecãt. mõ intersecare se p(er)tinet ad corpus. Secũ da fuit dicentiũ q(uod) lumē est defluxus corpo(rum) ad modũ vaporis defluentis ab aliquo hu mido p(ro)pter istud motiuũ. q(uia) sepe dicitur q(uod) lumen transit per aerē. mõ transitus solum cõuenit corporib(us). S(ed) iste due opiniões fue rũt improbate in questione p(re)cedente. nam si lumen esset corp(us) vel defluxus corpo(rum) dif funderet(ur) successiue: qđ est falsu(m). Tertia opinio fuit q(uod) lux vel lumē est quedã natura spiritualis p(ro)pter istud motiuũ. q(uia) in rebus intellectualib(us) vtimur noie luminis: vt dici tur substãtias sep(ar)atas h(abe)re lumē ītellectuale Quarta opinio fuit q(uod) lumen est forma

substantialis solis eo ꝙ sol s̄m se dicit̃ luci-dus. Sed iste due opiniones improbantur. q: nulla natura spūalis nec etiā forma sub-stantialis est per se sensibilis. ergo lumē nō est natura spiritualis. nec forma substantia lis. iste aūt locutiones de lumine propter q̄s ipi mouebantur sunt oēs methaphorice.
Quinta fuit opinio Alberti dicent̃ ꝙ lumē hꝫ esse intentionale solum in aere vel in dya phano. Sed hoc improbatur. q: ens intētio nale nō pōt facere naturalē transmutatiōeꝫ s radiij corpoꝝ celestiū trāsmutāt realit̃ hec inferiora. Est eñ lumen qualitas corpis ce-lestis p quā agit in ista inferiora. ergo color hꝫ esse reale ꝛ nō solū intentiōale in aere.

Sciendum est secūdo ꝙ lumen ꝛ color substantialiter cōueniūt. s differunt primo. q: lumen noiat formā in parui poten tia cū tenebroso. color aūt dicit formā parui potentiā. Secundo. q: lux est qualitas p̄mi alterantis que nō habet cōtrariū. ꝛ ideo su sceptiuū eius semper est in vltima dispositio ne ad recipiendū lumen. Sed color s̄m suas spēs hꝫ cōtrarietatē s̄m diuersas p̄mixtiōes luminis cum opaco. ꝛ s̄m ꝙ lumē magis vł minus dn̄atur s̄m hoc causant̃ diuersi colo-res extremi ꝯ el medij.

Sciendū est tertio ꝙ vt dictū est prius dyaphanū est receptiuū luminis ꝛ co loris. ꝛ q: receptiuū alicui⁹ dꝫ esse denuda-tū a natura quā recipit. iō dyaphanū s̄m se non hꝫ lumen vel colorē: s est inuisibile ꝛ te nebrosum. Uerūtamen ꝙ eadem est poten-tia cognitiua oppositoꝝ dyaphanuꝫ potest videri sicut ꝛ tenebrosuꝫ. ꝛ sicut dr̄ de suscep tiuis obiecti visus: ita dicendū est de suscep tiuis obiectoꝝ alioꝝ sensuum.

Sciendū est quarto ꝙ visibiliū quedā sunt ꝓprie dicta: vt colorata ꝛ lumino sa. nā omē qd̄ videt̃ in q̄tum p̄ticipat lumē aut ergo ipm p̄ticipat in potētia vt dyapha nū. aut in actu excellēti: vt celū. aut imp̄fe cte ꝛ remisse. q: vel habꝫ lucē satis clarā: vt ignis qui videtur in tenebris ꝛ in lumie. in tenebris quidē. q: tm̄ hꝫ de luce ꝙ pōt face-re mediū in actu ꝛ diffundere suū lumē. i lu-mine v̄o videt̃ eo ꝙ lumē ei⁹ nō est taꝫ debi le vt ad p̄sentiā alteri⁹ luminis totaliter ob fuscet̃. iō in lumie pōt videri. Alia sunt inui sibilia improprie dicta: vt sūt i nocte lucētia quēadmodū sūt putredies aliquoꝝ quercu-um. squame aliquoꝝ pisciū. oculi catoꝝ vel lupoꝝ que dicūtur visibilia innominata.

Sciendū est quinto ꝙ predicta sunt visibilia in lumine in q̄tum colorata et non in q̄tum lucida. s in tenebris vident̃ vt lucentia ꝛ non vt colorata. Cuius rō est. q̄a p̄dicta in sua cōpositione habēt aliquid luci in q̄tum lucidū ignis ꝛ dyaphanū aeris et aque nō est totaliter cōprehensum in ipis p oppacū terre. ꝛ ita quodāmodo lucida sunt ꝛ eoꝝ lux solū in tenebris cognoscit̃. q: cū il-la lux sit debilis ad p̄sentiā maioris lumis obfuscat̃. iō de die nō vident̃ vt lucentia sub propria luce: s vt colorata sub ꝓprio lumie vel vt colorata sub lumie alieno. Unde lux ipoꝝ cū sit debilis nō potest tm̄ reducere me-diū in actu vt possit recipere spēs coloris. iō sub sua luce: nec ipa: nec alia vident̃. s quia lux ipoꝝ fortior est ipo colore. iō in tenebris possunt videri lucida. Et dicūtur p̄dicta inui sibilia innoiata. q: simul sunt ꝛ lucētia et co lorata. ideo nō possunt hr̄e vnū nomen tm̄.

Istis notatis ponitur cōclusio responsiua ad q. Color est propriū obiectuꝫ visus cōprehendendo lumen sub colore. q̄a sunt vnū in rōne visibile. Pꝫ. illud est ꝓprie obiectū visus in quod pri⁹ ꝛ directe fertur potentia visiua ꝛ sub cui⁹ rōne formali fert̃ in omne illud in quo fert̃. sicut est de colore respectu visus. ergo est obiectum visus. Ex quo sequitur ꝙ visus est spūalior inter sens⁹ particulares. pꝫ primo ex parte obiecti. quia suū obiectum conuenit tam corpibus celesti bus q̄ inferioribus: qd̄ in nullo alio sensibi li repit̃. Tactus eñ solū percipit qualita-tes tangibiles que dūtaxat conueniunt ele-mentis ꝛ mixtis. Gustus vero percipit sapo res qui solū sunt in mixtis. Olfatus solū cir ca odores est q̄ solum reperiuntur in mixtis. Auditus est circa sonum qui solū causatur in corporib⁹ que possunt rarefieri ꝛ conden-sari facilit̃: qd̄ repugnat corporibus celesti-bus. Secundo patet ꝙ visus sit spūalior ex modo sue mutationis. q: alii sensus immu-tant̃ naturaliter ꝛ spūaliter simul. s visus so lum immutat̃ intētionaliter. iō spūalior ē in ter alios sensus. deinde auditus. deinde ol-fatus. deinde gustus: ꝛ vltimo tactus. ¶ In immutatio naturalis est i quo qualitas im-

mutantis recipitur in paciente scd̄m esse reale. Sed spiritualis est quādo recipitur in paciente spiritualiter tm̄.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicitur q̄ color nō videtur sine lumine requisito ex pte medij et ex pte videtis. vn̄ tn̄ videtur sine lumine exteriori reqsito ex parte ipius coloris. ideo adhuc color est per se visibilis. Ad secundā dicit̄ q̄ lux lumen et color cōueniūt in vna rōne formali et nō differūt formaliter in esse visibili. et h capitur hic color vt distinguitur a lumine. tenebre aūt solū videnť per carentiā luminis. sicut priuatio percipitur per remotionem sui habitus. Et hec de questione. Sequitur textus. Nunc aūt primo de sono.

Queritur decimonono vtrum sonus fiat in aere tanq̄ in pprio medio.

Et arguitur q̄ nō. qr aeris ad sonū nulla est resistentia: ergo si sonus fieret in aere in instāti diffunderet per aerem quod falsum est.

Secundo subiectū soni nō est mediū eius. sed sonus est subiectiue in aere. ergo non est in eo vt in medio. Maior pz. qr son⁹ in suo subiecto habet esse reale et in medio hz esse intētionale. Tertio son⁹ auditur in aqua ergo aer nō est pprium medium soni. Ad oppositum est textus.

Pro respōsione sciendū est primo

q̄ postq̄ actum est de obiecto visus. cōpūter agit aristoteles de sono qui ē obiectū auditus. et primo agit de generatione soni deinde de immutatione ad sonum.

Sciendū est secūdo q̄ corporū

sonabiliū quedā sunt bene sonantia: vt campana actu sonans. Alia sunt bene sonātia: vt in potentia. vt campana qn̄ nō sonat in actu. Alia sūt q̄ nec in actu nec in potentia sunt bn̄ sonantia. Ex quo pz q̄ son⁹ qn̄q̄ hz esse in actu et qnq̄ in potentia. Dupliciter tn̄ aliqd̄ habet in actu. Uno modo in actu pmanendi et in facto eē. et sic sensibilia alioꝝ sensuū ab auditu hn̄t esse cōpletum in suis subiectis: vt color in corpore colorato. Alio mō aliquid habz esse in actu successiuo et in fieri. et sic sonus hz esse in actu. nō eñ hz esse pmanens in subiecto. s solum est q̄diu est generatio eius. in simul eñ sūt generatio soni et imutatio auditus a sono. iō Aristoteles simul determinat pdicta duo d̄ sono qd̄ tn̄ nō facit d̄ sensibilib⁹ alioꝝ sensuū.

Sciendum est tertio q̄ ad generationē

soni tria reqrunť. scz pcutiens: percussum: et mediū in quo fit pcussio. Sonus eñ causatur vt vehementi percussione in q̄ fit violenta fractio aeris. nā in pcussiōe requirūtur pcutiens et pcussum. et qr actus pcutientis nō fit sine motu locali. nec motus localis sine medio. ideo in illa pcussione requiritur medium. et hoc est q̄ dicitur q̄ sonus est alicui⁹ ad aliquid et in aliquo. alicuius scz pcutientis. et aliqd̄ scz pcussum. et in aliquo: scz in medio. nō tn̄ fit sonus ex pcussione quoꝝcunq̄ corporū. qa lana et corpora mollia nō habent vim sonandi. Cui⁹ ratio est. quia talia corpora cedūt pcutienti ideo ex percussione eoꝝ nō frangitur aer. ita vehemēter q̄ possit formari sonus. et tamē illa mollia corpora comprimerentur possent adeo fieri dura q̄ causarent sonū.

Sciēdum est quarto. q̄ ad hoc

q̄ corpora faciant sonū ex sua pcussione requirit̄ q̄ sint dura vt possint vehemēter frāgere aerē. Secūdo reqritur q̄ sint leuia vt aer sit vniformis in sua fractione. Tertio reqrit̄ q̄ sint cōcaua si debeāt facere magnū sonū. qr aer inclusus in corpe cōcauo n pōt statim exire. imo vna pars pcutit aliam et alia aliā. et sic fiunt multi ict⁹ et multiplicatur sonus. Uñ corpora q̄ in sua compositione hn̄t aerē bene dispositum bene sonant. vt es vel argentū. Quarto reqritur q̄ illa corpa dura se pcutiant vehemēter et velociter. qr si tardeāt pcussionē dissolueretur aer et nō causaretur sonus.

Ulterius sciēdū. In generatione

soni equen q̄ corpus sonans se hz ad sonum sicut centrū. ita q̄ sonus orbiculariter diffundit̄ circa ipm vt qn̄ lapis cadit in aquam punct⁹ pcuñēs lapidis ē vt centrū et circulariter causanť multe inundatiōes q̄ si nō reperiat obstaculū: tūc reuerberant ad locū a quo pcesserūt. ita similiter son⁹ circulariter diffundit̄. et si nō reperiat obstaculum tandē deficit. et si reperiat obstaculū: tūc reuerberať aer ille a corpore obiecto et cogit̄ son⁹ reuerti ad locū ad quē pcessit et in ista repercussiōe causať sonus qui d̄r son⁹ equon quē aer idē numero repercutitur adhuc hn̄s

impressionem soni primo generati. ideo qn̄
q̄ secūdario audim⁹ vocem similē voci pri⁹
formate dū tamen fiat repcussio prope. q: si
nimis distanter fieret. nō servaret similē im
pressionē eo q̄ figuratio 9tinue per motum
dissoluitur. Ubi aduertendū q̄ in omni
sono fit ista repcussio vt habet textus. l3 non
semp pcipiatur vñ percipitur iste son⁹ in lo
cis concauis. vt in puteo. vel in valle iuxta
muros vel in siluis. in locis autē planis ra
ro percipitur. Et q̄ semp fiat iste sonus p3
per locū a minori. nam in lumine semper fit
reflexio a corpore opposito. q: nisi semp fie
ret nunq̄ videretur aliquid nisi lumē solis
aut alterius lumiosi directe incideret supra
ipm nō tamen percipitur semper ista percus
sio. 7 cum lumen sit subtili⁹ sono minus in
aere debet fieri reflexio luminis q̄ soni. cū
ergo semper fiat reflexio soni.

His presuppositis ponitur con
clusio rńsiua. mediū ppriissimū ipius soni ē
aer 7 minus ppriūm est aqua. P3 illud est
ppriū mediū deferens sonū qd̄ faciliter ra
refit et cōdēsat 7 qd̄ est denudatū a sono. s3
aer est hmōi. 7 etiā aqua l3 min⁹ pprie. et iō
antiqui credentes locū vbi ē aer esse vacuū
dixerūt vacuū esse ppriūm mediū auditus
q̄uis male dixerūt. in hoc q̄ dicunt aerē nō
esse corp⁹. tamen bene dicunt per hoc q̄ di
cūt sonum fieri per aerem.

S3 dubitat primo vtrū sonus
causetur a pcutiente vl a pcusso. vl ab vtro
q̄. Rñdet q̄ ab vtroq̄ sed differēter. q: pri
mo fit a percutiēte qui primo pcutit aerem.
et q: percussū est durū 7 lene. ideo facit aerē
resilire. 7 sic ab vtroq̄ dependit ille motus.
quia oportet q̄ ibi fiat resilitio 7 ex resisten
tia percussi non tamen omne qd̄ percutitur
causat sonum. quia si acus a cui obijciat nō
generatur sonus.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicitur q̄ aeris ad sonū nulla
est resistētia cū aer nō habeat in se formā so
no cōtrariā. s3 q: son⁹ fit cū motu locali cui
repugnat fieri in instāti. iō son⁹ nō pōt fieri
subito s3 successiue. Ad secundā dr̄ q̄ son⁹
est subiectiue in aere ppinquo respectu so
nantis et intentiōaliter diffunditur in aerē
distantē. ideo scd̄m diuersas partes ibi est
realiter et intentiōaliter. Ad tertiā patet
solutio ex dictis. Et hec de questione. Se
quitur in textu. Uacuū eñ recte dicitur.

Queritur vicesimo vtrum son⁹
sit proprium obiectū auditus. Et argui
tur primo q̄ nō. q: nullū sensibile cōmune ē
ppriūm obiectū auditus. sed sonus est sen
sibile cōe. q: est motus localis. ergo son⁹ nō
est propriū obiectū auditus. Secūdo il
lud est ppriūm obiectū audit⁹ a quo audi
tus mutatur: sed auditus immutat a corpe
sonantis. ergo corpus sonans est obiectum
auditus 7 nō solū sonus. Ad oppositum
est textus.

Pro responsione sciēdū est pri
mo q̄ postq̄ visum est de generatione soni
7 de his que requirūtur ad gn̄ationem eius
9sequēter dicendū est de imutatōne audit⁹
ab ipo sono. licet eñ simul sint tempore gn̄a
tio soni 7 diffusio eius p mediū et imutatio
auditus. tamen prius scd̄m naturam fit ge
neratio soni et eius diffusio per medium q̄
qd̄ immutet sensum auditus.

Sciendū est secundo q̄ organū
auditus est de natura aeris sicut organū vi
sus est de natura aque. ideo in organo audi
tus est quidā aer inclusus qui recipit sonū
existentem in aere exteriori. et qñ aer exterior
motus per foramē auris pringit ad pellicu
lā cōtinentē illū aerē intrinsecū: tunc permu
tatur illud organū 7 auditur son⁹. Ex quo
sequit q̄ aīa nō audit a qualibet pte sui cor
poris. q: nō in qualibet parte habet aerē in
clusum qui sit organū auditus. neq̄ aer ex
terior pōt penetrare qualibet ptē aīalis vt
immutet aerē intrinsecū qui est organū au
ditus. Et dictus sequit q̄ iste aer cōnatu
ralis aliter nō h3 in se sonū. q: si haberet nō
perciperet sonū ab extrinseco venientē. vnd̄
aer in aure existēs cōtinet per quandā pelli
culā ne defluant 7 ē edificat⁹. idest firmiter
dispositus in cōcauo auris. 7 oportet q̄ sit
imutabilis ad hoc q̄ possit sentire oēs dif
ferētias mot⁹ 7 soni: sicut pupilla caret omi
colore. vt omnē colorem possit cognoscere.

Sciēdū est tertio. q̄ ad organū
audit⁹ duo sūt necessaria. vt p3 ex dict. Pri
mū ē q̄ sit aer inclusus in dicta pellicula q̄
dr̄ meringa auris. Secūdū ē q̄ ille aer sit i
mobil. Et s3m h pñt accidere duo ipedimen

ta circa auditū. Primū ē si ille aer indusus corrūpatur. vt in hoīe exñte in aq corrūpit: dū aq venit ad illū aerē: verū aqua ipedit n pōt ab ingressu ppē tortuositates q̄ sūt in foramie auris. ⁊ si ledat illa pellicula p̄tinēs impedit audit⁹ queadmodū impedit visus si pellicula ptinēs humidū qd' est in pupilla oculi ledat. Secūdū impedimētū est si aer ille intrinsec⁹ moueat. q: reqrit qd' sit imobilis ⁊ sine sono. vt possit pcipere sonum et motū existētē in aere exteriori. iō pbs ponit signū ad discernēdū vtrū aliq̄s sit boni auditus. nā si cōtinue audiat sonū in auribus aer sui organi ē in ptinuo motu. iō non pōt bn̄ pcipere motū ⁊ sonū exteriorem ⁊ ē mali auditus. s̄ si multotiens pcipiat silentiū signū ē boni auditus.

His presuppositis ponitur conclusio rn̄siua ad q. Son⁹ ē ppriū obiectū audit⁹. Probat sicut antea pbatū est de colore q̄ sit ppriū obiectū visus.

Sed dubitatur primo. que sunt differētie soni. Rn̄det q̄ sunt acutū ⁊ graue ⁊ sumūtur ad similitudinē p differētias que sūt in tactu. Vn̄ acutū dr̄ q̄ in modico tpe multū mouet sensū tact⁹: ⁊ acutus in sono qd' cito mouet sensum audit⁹. son⁹ grauis q̄ in mlto tpe parū mouet auditū. ⁊ aliq̄s posset credere q̄ acutū et graue idē essēt in sono q̄ velox ⁊ tardū. iō remouet hec pbs dicēs q̄ ab inuicē differūt. Vn̄ sicut mot⁹ ē cā soni. ita velocitas motus est cā soni acuti. ⁊ tarditas est cā soni grauis. ⁊ hoc intelligendū est qn̄ son⁹ in eodē motu causat. q̄ si in pluribꝫ motibꝫ: tūc frequētia motuū ē cā soni acuti. ⁊ raritas soni grauis: vt dic̄ Boe. in musica. ⁊ iō corda cithare mag' extensa acutius sonat. quia in ea ex vna percussione frequentius mouetur aer.

Dubitatur secundo. quare hic pbs determiat de gn̄atōe soni ⁊ prius nō determinauit de gn̄atōe coloris. s̄ solū de mutatōe sens⁹ ⁊ medij a colore. Rn̄det q̄ alie q̄litates sensibiles a sono: vt color odor sapor ⁊ q̄litates tāgibiles hn̄t esse fixū ⁊ pmanēs in subiecto. iō est alia cōsideratio in ipis fm se ⁊ fm q̄ imutat sensū. ⁊ iō alteri⁹ psideratiōis ē gn̄atio ipaꝝ et alteri⁹ imutatio facta p ipas. hic aūt psiderat de imutatōe sensuū ab obiectis in libro d' sensu ⁊ sensato de gn̄atione coloris. saporis. et odoris. ⁊ in de generatōe agitur de q̄litatibꝫ tangibilibꝫ ⁊ q̄tum ad aliquas in libro methauroꝝ: s̄ son⁹ non habet esse fixum et quiescens in subiecto sed in quadā immutatōe cōsistit eo q̄ causatur a motu. ⁊ sic simul est generatio eius et immutatio ei⁹. iō simul de ipis determiatur

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dr̄ q̄ son⁹ non est mot⁹ localis formalr. s̄ ibi ē passio causalis siue materialis. ⁊ son⁹ solū cū motu locali causat. Ad secūdā dr̄ q̄ corp⁹ sonās vt hō vel cāpana sola per accidēs imutat sonū audit⁹. sonus aūt p se imutat. iō son⁹ ponit obiectū auditus. ⁊ nō corp⁹ sonans. Et hec de questione

Sequitur in textu. Vox aūt sonus est quidem aiati inaiatoꝝ aūt ⁊c̄.

Queritur vicesimoprimo. vtrū diffinitio vocis sit bn̄ assignata in qua dicitur vox ē repcussio aeris respirati ab aia q̄ ē in his ptibꝫ ad arteriā vocalem. Arguit q̄ nō. q: omnis repercussio est mot⁹. sed vox nō est mot⁹: ergo nō est repcussio. Secūdo illa diffinitio nō cōpetit sono instrumentoꝝ musicaliū cū notare dicūtur. ergo nō cōuenit omni voci. Tertio si vox fieret p respiratōēꝫ aeris cū respiratio aeris fiat naturalr: tūc seq̄ret q̄ nō ois vox esset naturalr. ⁊ sic ois vox esset naturalr significatiua.

Ultimo si diffinitio esset cōueniēs seq̄ret q̄ tussis sternutatio ⁊ hmōi essent voces q̄ est falsū. igit ⁊c̄. In oppositū ē pbs in textu ponēs illā diffinitōēꝫ in forma.

Pro responsione sciēdū est primo q̄ postq̄ Aristo. determinauit de sono in gn̄ali. nūc determiat de voce q̄ est q̄dā spēs eius. vox em̄ est son⁹ fact⁹ ab aia. ⁊ solū cōpetit aiatis vocare. nullū em̄ inaiatoꝝ dicit vocare. nisi forte fm quandam methaphorā sicut instrumenta musicalia: vt lira: tibia ⁊ hmōi. que hn̄t extēsionē in suo sono ⁊ melos. idest psonantiā ⁊ locutionē siue discretionē. ⁊ dicūtur vocare p similitudinem.

Sciendū est secundo q̄ sonus hmōi instrumentoꝝ assimilat vocibꝫ humanis propter ma. Vox em̄ differt a sonis simplicibus in tribus. Primo quidē in hoc q̄ vox hꝫ quādā protensionē siue durationem sonus aūt simpliciter fact⁹ citō trāsit ⁊ nō

habet protensionē. cui⁹ est causa. q: sonus simplex causatur ex simplici pcussione duoꝝ corpoꝝ. ⁊ cū statim percussio transeat: son⁹ etiam cito transit. sed vox fit ab anima retinente aerem ⁊ repcutiendo ipm ad arteriaꝫ vocalem. iō vox hꝫ quandā ptensionem fm appetitū aie. Secundo differt vox a simplicibus sonis. q: vox hꝫ quandā ꝯsonātiā ⁊ melodiā quā nō hꝫ sonus simplex. Cui⁹ causa est. q: sonus simplex pueuit ex simplici percussione. iō in se nō hꝫ diuersitatē grauis ⁊ acuti. ⁊ per ꝯñs nec ꝯsonātiā que causaꝫ ex diuersa pporcione grauis ⁊ acuti. sed vox diuersificatur per sonū graue ⁊ acutuꝫ. eo ꝙ percussio per quā fit vox diuersimode fit fm appetitū anime emittentis sonum.

Tertio differt ab aliꝭ sonis. q: in voce ē quedā discretio ⁊ interruptio sonoꝝ. sicut pꝫ in voce articulata que ponitur spēs quantitatis discrete. hꝫ eñ discretionē ⁊ distinctionē in suis partibus pter varias repcussiones aeris sicut ad variā arteriā vocalē. son⁹ aūt simplex nō hꝫ in suis partibus talem discretionē ꝭ est ꝯtinuus. ⁊ q: instrumēta musicalia fm quandā silitudinē habēt ista tria: ideo soni taliū instrumentoꝝ dicūtur voces propter silitudinē illā quam habent ad vocem humanā. hñt eñ tales soni quandā durationē melodiā ⁊ distinctionē in suis partibus fm diuersas percussiōes diuersaꝝ cordaꝝ aut diuersoꝝ flatuū: ⁊ alioꝝ hmōi. ideo soni taliū instrumentoꝝ dicūtur voces p͂ similitudinē quā habent ad vocē humanam quā similitudinē hñt ex intentiōe sonātis. ꝭ deficiunt a vera ratione vocis. quia nō sūt p instrumenta naturalia.

Sciendū est tertio ꝙ vox ēst repercussio aeris respirati. sola eñ aialia respirantia dicūtur vocare. ⁊ iō aialia non habētia sanguinē non respirant. ⁊ quedam aialia habentia sanguinē non vocāt: vt pisces. ⁊ si pisces quandoqꝫ dicantur vocare: sicut pisces qui sunt in athileo. i. in illo flumine. vel mari: hoc est ideo ꝙ cum brachijs vel cū alio hmōi faciunt sonū similē voci: qui tamē non est vox. Unde quattuor sunt gña aialiū sanguinē nō habentia: vt dicit in libro ꝺ aialibus. s. aialia mollis carnis extenus: vt sunt sepie. ⁊ aialia mollis teste: vt cancri. et aialia dure teste: vt conche ⁊ ostree. ⁊ aialia que sunt corpis anulosi: vt apes ⁊ formice. nullū eñ hoꝝ hꝫ sanguinē necꝫ vocāt.

Sciendū est quarto ꝙ cor ⁊ pulmo sunt partes vehemēter calide. iō reqrūt aerē refrigidantē ⁊ temperantē calorē coꝝ. iō natura in aialibus hñtibus pulmones q̄ habēt magnū calorē ad cor ordinauit respirationē aeris ⁊ aspirationē ad refrigerium cordis. ⁊ sic habet pulmo in respiratione ad modū follis recipientis ⁊ emittētis aerē. ⁊ p talem aspirationē ⁊ respirationē mēbra pncipalia. s. cor ⁊ pulmo excellēter calida tēperanꝫ in calore. Ex quo pꝫ ꝙ anima vtiꝫ aere respirato ad duo opera. s. ad mitigationē caloris cordis tanꝙ ad aliquod necessariū. et ad locutionē ⁊ formationē vocis tāꝙ ad id quod est de bene esse ⁊ nō necessariū simpliꝫ sicut etiā natura lingua ad duo opera vtiꝫ. scꝫ ad gustū qui est necessari⁹ inq̄tum est discretiuus alimenti cōuenientis a discōuenienti. ⁊ etiā ad locutionē que non est necessaria simpliciꝫ. ꝭ bene de bene esse. vox eñ fit p arteriaꝫ vocalē tanꝙ per ppriū organū. quia aer respirat⁹ ⁊ tractus ad cor ⁊ pulmonē in virtute aie repercutiꝫ ad arteriā vocalē in q̄ repercussione fit vox. ⁊ ita arteria vocalis ē organū vocis. est eñ arteria vocalis quedā vena vel aliquid sile vene que est iuxta guttur ⁊ ꝯtinuatur lingue ⁊ pulmoni. ⁊ dicitur via spūs siue aeris. sicͭ vena ꝺ: via sanguis sic pꝫ in quo modo causaꝫ vox. Causaꝫ eniꝫ qñ aer respiratus ⁊ attractus circa cor ad pulmonē per virturē aie repercutiꝫ ad arteriam vocalē. ⁊ in illa repcussione fit vox. ⁊ oꝫ aerē aspiratū retinēri. q: sine aere respirato non fieret vox.

Istis pdictis poniꝫ conclusio responsiua ad q. Diffinitio vocis est sufficiēter assignata. Patet per ea que requiruntur ad bonā diffinitionē. poniꝫ eñ repcussio tanꝙ genus. ⁊ est ibi pdicatio causalis ⁊ nō formalis. Et p hoc ꝙ ꝺ: aeris respirati ab aia. excludūtur soni facti ab inaiatis. ⁊ p hoc ꝙ ꝺ: ad arteriā vocalē excludūtur soni q̄ fiūt per alias partes inaiatas. per hoc etiā ꝙ ponitur ab aia excludūtur soni qui fiunt ex necessitate nature: sicut tussis. Et q: oñis vox fit mediāte ymaginatiōe ⁊ appetitu. ⁊ ita ois vox signat naturaliter vel appetitū aie vel aliquā ymaginationē sui vel alteri⁹ rei. vel etiam signat ad placitū. voces eñ aialium

brutoꝝ signant appetitū aīe cū aliq̄ ymagi natiōe. ⁊ voces humane articulate signant ad placitū ex impositiōe. Ex quo potest pate re ꝙ in formatione vocis tria sunt. s. ꝑcutiens quod est ipa aia cū sua vi motiua. ⁊ ꝑcussuꝫ quod est arteria vocalis. ⁊ mediū qd̓ est aer respiratus. Et ꝯ cū aia sit forma totius corporis. ⁊ in qualibet parte tota sit ꝑm essentiā: tn̄ principalr̄ dꝫ esse in corde ꝗ̄tum ad vim motiuā. ⁊ ita aia dicit̄ esse in corde ⁊ pulmone. q: in illis partib⁹ principaliter operat̄ cū cor sit principiū vite. vox aūt dꝫ esse vbi opatur. Ex quo pꝫ ꝙ sola aialia respirantia que hn̄t pulmonē ⁊ arteriā vocalē formāt voces

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam dꝫ ꝙ ibi est ꝑdicatio cālis. et est sensus: vox est causatus ex repercussione. Ad secūdā pꝫ solutio ex dictis. Ad tertiam dicendū ꝙ ois vox in vl̄ est naturalis ⁊ signat naturalr̄: tn̄ aliqua vox ꝑut est articulata signat conceptū mentis ad placitū. nihil eī ꝓhibet aliqd̓ in vniuersali cōceptū esse naturale: ⁊ tamen ꝑm quandā circūstantiam esse voluntariū ⁊ ad placitū. sicut punire latrones ē de iure naturali. ꝭ punire ipos hoc vel illo mō cadit sub iure positiuo et est ad placitū. Sic̄r naturale eſt homini loqui ⁊ vocare. ꝭ taliter vl̄ taliter ⁊ ꝑm talē de articulationē est voluntariū. Ad aliā dꝫ ꝙ alij soni non sunt ab anima ꝓpter appetitū vel ymaginationē: ꝭ propter nature necessitatē.

Sequitur in textu. De odore aūt ⁊ olfactibili min⁹ bn̄ est determinabile.

Queritur vicesimosecūdo vtrū

odor sit propriū obiectū olfact⁹. Arguit̄ ꝙ nō. q: propriū obiectū alicui⁹ potētie dꝫ esse adequatū illi. ꝭ odor non adequat̄ olfactui. Tum primo. q: aliquis est odor qui non ꝑcipitur ab olfactu nr̄o: ⁊ aliquis q̄ nō percipit̄ ab olfactu brutoꝝ. sicut odor rosaꝝ. Tuꝫ secūdo. q: olfactus non solū percipit odorabile. ꝭ etiam nō odorabile. vt habet̄ in textu. igit̄ ⁊c. Secūdo sic. odores ꝑcipiuntur a gustu. q: bene sapida bn̄ odorāt. ergo odor non est propriū obiectū olfactus. In oppositū est Aristoteles in textu.

Pro responsione sciendū ē pri

mo ꝙ postꝙ ph̄s determinauit de visibili ⁊ visu. audibili ⁊ auditu. ꝯiter determinat de odorabili ⁊ olfactu. Licet enī odores cognoscant̄ per sapores. prius tamē agit Aristoteles de odorabili ⁊ odoratu qui percipit suum obiectū per medium extraneum: sicut visus ⁊ auditus. ꝙ de sapore ⁊ gustu q̄ percipit suū obiectum per mediū intraneū.

Sciendum est secundo: ꝙ difficilius est determinare de odoribus ꝙ de coloribus ⁊ sonis. Cui⁹ ratio est. q: homo inter cetera animalia hꝫ maius cerebrū in proportione ad alias partes corporis. Cerebrū autē est humidū ⁊ frigidū. ⁊ odor consistit in calido et sicco. et q: organū dꝫ esse proportionatū suo obiecto: oportet organū olfactus esse calidū ⁊ siccum. quia ergo in homine organum olfactus contrahit humiditatem ⁊ siccitatē a cerebro qd̓ est maximum in nobis: iō habent sensum peiorē alijs animalibus. ꝓpter quod homines differentias odoꝝ medioꝝ nō discernūt nisi referendo ad sapores. ꝭ solū excellentes odores facientes delectationē vel tristiciā. Unde sicut quedā aialia duros oculos habentia: vt sunt locuste. non percipiūt parua visibilia. ita etiā nos n̄ odoramus nisi odores excellentes.

Sciendū est tertio ꝙ q: nos nō

bene percipimus differentias odoꝝ discernimus eas per analogiam ⁊ proportionem ad gustū. Cuius ratio est. q: homo est optimi gustus ⁊ mali olfact⁹. ideo discernit spēs odoꝝ per species sapoꝝ. Et aūt habeat certissimū gustū. pꝫ ex eo ꝙ gustus est quidam tactus. tactus eī in hominib⁹ est certissim⁹: eo ꝙ complexio hominis inter cetera aialia maxime est reducta ad equalitateꝫ: ⁊ recedit ab excellentia qualitatū primaꝝ. ita ꝙ organū tactus in homine inꝗ̄tuꝫ possibile est denudatū est ab excellentijs qualitatū primarum. Ex quo sequitur ꝙ homo est prudentissimū animaliū. q: in genere hominū ex sensu tactus percipimus ꝙ aliqui sūt ingeniosi ⁊ aliqui non. quod non facim⁹ ex alio sensu. q̄ enim habent carnē durā ⁊ malū tactuꝫ sunt inepti mente. qui vero sunt molles carne ⁊ habent bonū tactum sunt apti mentē. vt dicit ph̄s in textu. alia eī aialia hn̄t durioꝛē tactū ꝗ̄ hō. Unde signū boni tactus est raritas in cōplexione. tenuitas vnguiū. suauitas carnꝫ ⁊ subtilitas oculoꝝ.

Istis notatis sit cōclusio respō

siua ad q. Odor est propriū obiectū olfact⁹

probatur hec cōclusio sicut ꝓbatū est de co lore ꝛ sono. nihil em̄ percipit ab olfactu nisi odor ꝛ reducibile ad odorē sicut em̄ visus ē visibilis ꝛ inuisibilis. ꝛ auditus audibilis ꝛ inaudibilis. ita olfactus est odorabilis ꝛ inodorabilis. Sꝫ nō odorabile dicit̄ multipliciter. aūt ꝙ oīno non pōt hr̄e odorez: sicut corpa simplicia. aut q: hꝫ parū de odore: vt quidā lapis: ꝛ q̄daz gn̄a metallorꝫ. aut quod puuz habet odorē: sicut sulphur. ꝛ ita de inuisibili. ꝛ nō audibili. sil̄r de nō gustabili. ꝛ nō tāgibili. ista aūt sil̄r multipliciē dicūtur.

Dubitatur prio vtruz aptitudo mentis magis correspōdeat bonitati tact⁹ q̄ visus. Videt̄ ꝙ nō. q: visus est spūalior inter om̄s sensus. ꝛ plures rerꝫ differentias nobis ostendit. iō d: cōiter vt etiaz dicit. p. ꝙ visus ꝛ auditus sens⁹ mor⁹ discipline. tactus aūt inter oēs alios sensus est mag̃ materialis et vicinior potentijs vegetatiuis. Oppositū dicit. p. in. t. Ad dubiū r̄ndet̄ ꝙ duplici de cā bonitas mentis corr̄ndet bonitati tactus. Prima est. q: tactus est fundamentū oim̄ sensuū. organū em̄ tact⁹ expādit̄ per totū corpus ad modū rethis. ꝛ ex sensu tact⁹ hꝫ aial ꝙ sit aial. iō cū hꝫ meliorē tactū hꝫ meliorem naturā sensitiuā. ꝛ cū bonitas sensus sit dispositio ad bonitatē intellectus cū nihil cognoscam⁹ nisi ꝑ ministeriū sens⁹ seq̄tur ꝙ qui habent meliorē tactū meliorez hn̄t intellectum. Ex hoc aūt ꝙ aliq̄s hꝫ meliorē visum vel auditū nō propter hoc simpliciter d: melioris nature sensitiue: nisi solū ſm quid. s. in illa parte in qua est visus vl auditus. Secūda est q: bonitas tactus ꝯsequit̄ cōtemperantiā in cōplexione. Et q̄uis organū tactus nō possit esse oīno denudatum a q̄litatibus tangibilibus: co ꝙ est compositū ex quattuor elemētis. oꝫ tn̄ ꝙ sit ī potentia ad excellentias qualitatū tangibiliū per hoc ꝙ est reductū ad medium. ꝛ q̄to organū tactus est magis reductū ad medium tanto magis tact⁹ ꝑcipit excellentias qualitatū tangibiliū. ꝛ tanto cōplexio corporis ē melior. ꝛ cū ad bonā cōplexionē corpis seq̄tur nobilitas aie. q: omis forma ꝓportionatur materie ꝛ aie insequūtur corpa: vt dicit ph̄s in libro de phisonomia: sequitur ꝙ qui sunt melioris tactus sunt melioris aie ꝛ ꝑfectioris mentis: si mentē habeant.

Dubitatur secūdo cū homo habeat certissimū tactū quare sp̄es odorꝫ dn̄ominant̄ a sp̄eb⁹ saporꝫ magis q̄ a q̄litatib⁹ tangibilib⁹ q̄ ꝑcipiūtur tactu. Rn̄det̄ ꝙ cā ē. q: odor ꝛ sapor sumūtur ex cōmixtiōe q̄litatū elemētorꝫ. sapor em̄ sumit̄ in calido ꝛ humido aqueo digesto. odor aūt in sicco humido aereo. ꝛ iō sp̄es odorꝫ magis r̄ndent sp̄eb⁹ saporꝫ q̄ simplicib⁹ q̄litatib⁹ tangibilib⁹ ꝛ ita noiam⁹ sp̄es odorꝫ ꝑ sp̄es saporꝫ eo ꝙ hēm⁹ bonū gustū ꝛ malū saporatū ꝛ ꝓpter affinitatē ꝑdictā quā hn̄t odores ad sapores

Dubitat̄ tertio an semper sp̄es odorꝫ correspōdeāt speciēb⁹ saporꝫ sic ꝙ illa q̄ habent dulcē odorē habeāt dulcē saporē. Rn̄det̄ ꝙ nō sp. Cui⁹ cā est. q: sapor cōsistit in hūido aqueo aliqualit̄ digesto ꝑ calidū z odor aūt ꝯsistit in hūido aereo aliq̄liter temperato ex actione enchimi sicci in ipm. ꝯtingit aūt quādoq̄ vtrāq̄ substātiā. s. subtilem aereā: ꝛ aqueaz esse certius cōmixtā ſm debitā cōmixtionē. ꝛ sic suauitas odorꝫ ꝛ saporū correspōdēt sibi inuicē. Si vo sit debito mō ꝓportionata in vno ꝛ nō in altero erit ī vno suauitas ꝛ non in altero. Et sicut dictum est de dulci ꝛ amaro que sunt extrema in saporibus: ꝛ transferūtur ad odores extremos. ita etiā noia saporꝫ mediorꝫ attribuūtur odorib⁹ medijs. sicut em̄ d: sapor acetosus auster⁹ pōtic⁹. acut⁹: ꝛ pinguis. ita noiant̄ odores

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā d: ꝙ nihil percipit̄ ab olfactu nisi sub rōe odoris. ꝛ ita nō odorabile ꝑcipitur ab olfactu ꝑ q̄to est priuatio odoris nō oꝫ etiā ꝙ qdlibꝫ genus aialiū ꝑcipiat quoscūq̄ odores. q: accidit olfactui in cōi ꝙ sit in organo sic disposito in tali sp̄e aialis vel tali: Ad secūdā d: ꝙ odores nō ꝑcipiunt̄ a gustu. q̄uis em̄ odorabile sit gustabile per accn̄s. nō tn̄ est intelligendū ꝙ odor ꝑcipiat̄ a gustu. vt satis declaratū est pu⁹ Sequitur in textu. Est aūt olfactus ꝛc̄.

Queritur vicesimotertio vtrum odor multiplicet̄ realit̄ ꝑ mediū aut solū intētionalit̄. Arguit̄ ꝙ multiplicet̄ realiter. q: vt dicit Auicēna poma odorifera ꝑ hoc ꝙ odorant̄ desiccant̄ ꝛ ꝯhūt rugas: qd̄ nō eēt nisi esset realis defluxus odoris a corpe odorifero. Secūdo. odor est quedam fuma

lis euaporatio. vt dicit. p. in de sensu et sensato. fumalis autem euaporatio est aliquid reale igitur diffunditur realiter. Tertio. experti sunt venatores quod quedam bestie silvestres quando appropinquant loco in quo debent quiescere faciunt quosdam magnos saltus vt interrumpant via canibus vt canes non possint eas inuenire. sed cum se mouent ab eis resoluuntur quidam vapores per quos a canibus inueniuntur. quod non esset nisi odor esset quidam realis defluxus. In oppositum arguitur tribus rationibus commentatoris Prima ratio. quia cygni et vultures venerunt a quinquaginta miliaribus ad bellum troianum propter corpora occisa. et tamen si cadauera fuissent resoluta igne vltra cuius raritatem non est maior tamen non potuissent se diffundere per tale spacium et maxime cum odor orbiculariter diffundatur. ergo oportet odorem multiplicari intentionaliter in medio. Secunda ratio est. Si odor multiplicaretur realiter per medium sequeretur quod duo corpora essent simul et quod esset penetratio dimensionum. Tertia ratio. corpus simplex non potest esse subiectum odoris eo quod odor est qualitas secunda. ergo oportet quod sit in aliquo subiecto mixto et non in aere. si multiplicetur realiter hoc est impossibile vt patet per precedentem rationem. quia esset penetratio dimensionum.

Pro responsione sciendum est primo quod postquam p. determinauit de odorabili consequenter determinat de immutatione medij et organi odoratus ab odorabili. et primo de immutatione medij.

Pro quo sciendum est secundo quod proprium medium odoris est aer aut aqua. quod probat. p. quia tam aialia aquatica quam aialia in aere viuentia: siue habeant sanguinem siue non: percipiunt odorem a longe eo quod currunt de longinquo ad nutrimentum. quod non esset nisi mouerentur ab odore.

Sciendum est tertio quod quidam dixerunt omnem sensum perfici per quendam contactum. ita quod oportet sensus et sensibile se tangere ad hoc quod fiat sensatio. sed tamen aliter assumpserunt hoc accidere in visu et aliter in alijs sensibus. quia dixerunt quod a visu egrediuntur linee visuales procedentes vsque ad rem visam. et per hoc quod tangunt visibile perficitur visio Sed in alijs sensibus dicebant econuerso quod sensibile venit ad sensum: sicut manifestum est in gustu. et tactu. et similiter in auditu. nam sonus venit ad auditum per motum localem. et similiter dicebant in olfactu quod a corpore odorifero egreditur quedam fumalis euaporatio in qua est odor quod deuenit ad sensum olfactus. Illi autem qui nihil perceperunt de immutatione spirituali. s. antiqui: solum considerauerunt immutationem realem et materialem. modo in alijs sensibus apparet manifeste quedam materialis immutatio. soni enim et odores deferuntur per medium et impediuntur per ventos. similiter corpus tangibile et calidum et frigidum calefacit medium realiter. Et ideo dixerunt in istis quattuor sensibus sensibile venire ad sensum. sed quia colores in medio non impediuntur per ventos. etiam quia species colorum sunt similiter in aere. non sic autem est in alijs sensibus. et ita isti non percipientes immutationem spiritualem: quare dixerunt quod visus fit extramittendo per emissionem luminis a visu ad rem visam. sed quia percipiebant immutationem qua medium immutatur ab alijs sensibilibus dixerunt talia sensibilia venire ad sensum

Conclusio responsiua ad quesitum.

Odor multiplicatur in medio realiter vsque ad certam distantiam: et vltra intentionaliter. Prima pars patet. quia odores impediuntur per ventos quod non esset si solum intentionaliter multiplicarentur in medio. ventus enim non impedit multiplicationes coloris in medio agitur et cetera. Et etiam hoc probant rationes et exempla adducta ante oppositum. Secunda pars patet per rationes factas post oppositum. Pars aliunde. quia sensibile positum supra sensum non facit sensationem. ergo oportet quod intentionaliter odor multiplicetur per aliquam partem medij.

Dubitatur primo qualiter organum olfactus immutatur ab odore. Dicendum quod odor vsque ad certam distantiam multiplicatur realiter et defertur cum quadam fumali euaporatione et vltra immutat medium intentionaliter. et medium motum immutat organum olfactus. quod quidem olfactus est in potentia ad odores sicut visus ad colores.

Dubitatur secundo vtrum homines et alia aialia habeant eundem sensum olfactus. Arguitur quod non. quia si sic: similiter odorarent. sed non similiter homines odorant nisi respirando neca longe nec a prope. sed quedam alia aialia sine respirando odorant. Oppositum tamen arguitur duabus rationibus textus. Prima ratio est. potentie distinguuntur per actus et actus per obiecta. sed est idem obiectum odoratus hominis. et aliorum animalium. quia tam homines quam alia animalia percipiunt odores per olfactum. igitur habent vnum et eundem sensum olfactus.

Secunda ratio. eiusdē potentie sunt eadem corrūpentia. sed sensus odoratus in hominib⁹ et aliis aīalib⁹ corrūpitur a fortib⁹ odorib⁹ sicut a sulphure. ergo hūt eundē sensū

Ad dubiū rūdet phūs q tam aīalia respirantia q̄ nō respirātia hūt eūdē sensuz odoratus. sed solum est differentia in modo odorandi qui nō variat sensus. Prima pars pz p rationes factas post oppositum dubii. Secūdā partē declarat. p. q: sicut aīalia hūtia palpebras in oculis nō vidēt nisi palpebris eleuatis et aīalia hūtia oculos duros sine palpebris statim vident ea q̄ sunt in loco lucido. ita etiā aīalia respirātia hūt organū olfactus coopertū quodā cooperculo et nō possunt odorare nisi eleuet hmōi cooperculū p respirationē. aīalia vero nō respirātia nō hūt cooperculū supra organū odorat⁹. et ita statiz odorāt in aere vel aqua sine respiratōe. verū est tn̄ q nō est oino simile: sed ē dissimilitudo in hoc q homines et aīalia respirantia hūt peiorē olfactū q̄ aīalia nō respirantia. sed ecōtra habentia palpebras habent meliorē visum q̄ nō habentia palpebras q̄ hūt duros oculos. quia nō immutant nisi a fortib⁹ coloribus. Animalia vero habentia palpebras hūt oculos claros et faciliter immutātur ab omni genere colorum. et ppter hoc ad defēsionem oculorum habent palpebras. Un̄ dicit textus q ppriuz est homini nō odorare sine respiratione. non tamen ppriuz in quarto mō. sed in secundo modo qd cōuenit omni. sed nō solum fuit necessitas respirādi in odorādo puenit ex hoc q organū olfactus in homie est coopertū et clausum ppter caliditatē et humiditatē cerebri qd maius est in homie q̄ in aliis aīalib⁹ scdm q̄ntitatem corporis. ideo vt eleuetur illud cooperculū quo coperit organuz olfactus in homine in odorando indiget respiratione.

Dubitatur vltimo circa vnum

notabile prius positum quare magis fit spūalis immutatio a visibili q̄ ab aliis sensibilib⁹ immutantib⁹. Rūdet q cā est. q: visibiles q̄litates insunt corporib⁹ corruptibilib⁹ scdm q cōmunicāt in aliq̄ materia cōi. scz i dyaphanitate cū corporib⁹ incorruptibilib⁹. et ideo qualitates visibiles hūt esse formali⁹ et nobilius q̄ reliqua sensibilia que solū inueniūtur in corporibus corruptibilib⁹. et ita visibile immutat totū mediū spūaliter.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primā d. q odor multiplicat realiter vsq ad certā distantiā. verū est tn̄ q poma eius odorata desiccant. et sic cōtrahūt rugas ppter exalationē humorū manu tenentium pomū. Ad secundā d: q ibi est pdicatio causalis. odor est fumalis euaporatio. sensus eīn est q odor multiplicat per fumalem euaporationē. vel q odor est in fumali euaporatione vt in subiecto. Tertia rō bene pbat q colores vsq ad certā distantiā multiplicantur realiter i medio. Ad rōes post oppositū pōt dici. Ad exēplū pmētatoris q p flatū ventorum de prelio illa fuerūt q̄dā fumales euaporatōes resolute a cadaueribus vsq ad locū in quo erāt cygni et vultures. vl pōt dici q vultures et cygni venerunt ad cadauera nō q: mouerēt a cadauerib⁹. sed q: sūt aues altissimi volat⁹ et acutissimi vis⁹ p quē q vidēt cadauera. Vl pōt dici q odores cadauerum multiplicati sūt i medio primum realiter. et partim intētionaliter. Ad tertiā d: negādo. qa ppter hoc nō sequitur q duo corpa sint simul q̄uis enī fumalis euaporatio sit q̄dā corpus subtile in q ē odor. tn̄ pōt recipi in aere eo q aer sibi cedit. q: ē facilis diuisiōis. Et ad aliā d: q odor realr ē in fumali euaporatōe sic̄ i subiecto. Possz tn̄ dici q odor possz eē in aere vt i subiecto. q: aer iste q ē ppe terrā nō ē elemētū purū: sed ē quodāmō mixtū vt posita dicit i illo. 2. q aer fert. sed spēs odoris multiplicati sūt in aere intētionalr vt in deferēte

Sequitur text⁹. Gustabile aūt et c.

Queritur vicesimoquarto vtrū

sapor sit ppriū obiectū gustus. Arguit q nō. obiectū gust⁹ se dz hre ad obiectū tact⁹ sicut inferius ad superius. sed sapor non ptinet sub obiecto tact⁹ qd est ipe qualitates pme igit et c. maior pz. q: gust⁹ est quidā tact⁹. ergo gustabile dz esse quoddā tangibile. et hoc etiā habet in textu. minor pz. q: sapor nō est q̄litas tangibilis. Secūdo illud ē obiectū gustus sub cui⁹ rōe fert gust⁹ in oē illud in qd fert. sed sub rōe hūidi saliualis gust⁹ pcipit oē illud qd pcipit. ergo hūidū saliuale ē obiectū gustus. In oppositū ē phs in textu.

Sciendum est primo q postq̄

phūs definiuit d visibili gustu. audibili. et auditu olfactibili et olfactu. pnt definiat de gustabili et gustu. et q: circa quodlibz sensum

mia sunt osideranda .s. mediu̅ obiectu̅: et organu̅. ideo in presenti q̄stione videbitur de his tribus per ordine̅. primo tn̄ de medio. secu̅do de obiecto: et tertio de organo.

Sciendu̅ est secu̅do q̄ omnis sensus percipit suu̅ obiectu̅ per aliquod mediu̅. Nam sensibile positu̅ supra sensum no̅ facit sensatione̅. Sz duplex est mediu̅: quodda̅ est intraneu̅: et aliud est extraneu̅. Un̄ visus: auditus: et olfactus pcipiu̅t sua obiecta p mediu̅ extraneu̅: puta per aere̅ vel aqua̅. Sed gustus et tactus percipiu̅t sua obiecta p mediu̅ intraneu̅: et est extremitas lingue. Sz 9 hoc obijcerek pbando q̄ mediu̅ gustus no̅ sit intraneu̅. q2 si in aqua dissoluak corpus sapidu3 puta mel. et essemus in aqua distantes ab illo corpore nos sentiremus illud corpus esse sapidu̅: et hoc per mediu̅ extraneum. Ru̅det phs ad hoc q̄ nos sentim9 sapores tal' corporis p̄ q̄to miscek aque. sicut apparet in potu in quo si ponak mel pcipim9 dulcedine3 eius. no̅ ergo sentimus sapore3 talis corporis p̄ q̄to miscek aque. sed sapore̅ in aqua immutata a tali corpe que quide̅ aqua immutata ta̅git lingua̅. Cuius signu̅ est. q2 min9 intense immutat gustu̅. eo q̄ ille sapor debilitatur per admixtione̅ aque.

Ulterius sciendu̅ q̄ nihil sentik per gustu̅ sine humiditate. sicut em̄ no̅ videtur color sine lumie: sic nec sapor sine humido. o3 g̅ om̄e gustabile h̄re hu̅iditatem actu vel pote̅tia. actu quide̅ sicut est hic quod sumik per modu̅ pot9 vt vinu̅ vl' aliq̄d h̄moi. pote̅tia vo sicut est aliq̄d q̄d sumik p modu̅ cibi: et propt̄ hoc o3 q̄ sit saliua in ore. et sit etia̅ sup lingua̅ vt possimus recipe om̄s sapores. ita q̄ ista saliua no̅ habeat alique̅ sapore̅ in se. s̄ sit indifferens ad om̄n sapore̅. non tn̄ intelligendu̅ e̅ q̄ saliua sit pp̄riu̅ et primu̅ mediu̅ gustus. ymo caro q̄ est supra lingua3 Deinde videndu̅ est de obiecto gustus.

Pro quo sit co̅clusio respo̅siua ad .q. q̄ sapor est pp̄riu̅ obiectu̅ gustus. probatur hec 9clusio sicut pri9 probatum est de colore in ordine ad visum. nihil em̄ percipit gustus nisi sapidu̅: vl' insapidu̅ p̄ quanto insapidu̅ reduciк ad sapidu3 sic tenebra ad luce̅. Sed q2 gustabile actu est quodda̅ hu̅idu̅ aqueu̅ q̄d est potabile. io̅ videk q̄ potabile et no̅ potabile sint principiu̅ eo3 q̄ gustu pcipim9. gust9 em̄ pcipit ambo. s̄ vnu̅ vt co̅ueniens .s. potabile. aliud vt prauu̅ et corruptiuu̅ gustus sicut no̅ gustabile. Un̄ potabile e co̅e est tactui et gustui. na̅ est tact9 vt humidu̅. et e̅ gust9 vt sapidu̅. na̅ hu̅idu̅ aqueu3 est principiu̅ sapori. q2 sapor fundak in hu̅ido aqueo. et nu̅q̄ percipik sapor sine tali hu̅ido quia no̅ pot̄ esse in actu sine eo. Deinde videndu̅ est de organo gustus.

Pro quo sciendu̅ est quarto q̄ organu̅ gustus est quida̅ neruus diffusus supra latitudine̅ lingue. q̄d quide̅ organu̅ no̅ d3 actu esse hu̅idu̅. nec d3 e̅e tale q̄ no̅ possit fieri humidu̅ sicut organu̅ visus no̅ d3 h̄re alique̅ colore̅. s̄ esse susceptiuu̅ colo2. gustus em̄ patik a gustabili sicut quilibet sensus patitur a suo sensibili. mo̅ gustabile in actu est hu̅idu̅ in actu. io̅ o3 organu̅ gustus esse hu̅idu̅ in potentia. et cu̅ iam passu3 est actu e̅ humectatu̅. saluak tn̄ in sua natura vt possit gustare. ita o3 q̄ de sua natura sit pseruatum ab intensa hu̅iditate et intensa siccitate. et hoc p3 a signo. nam lingua exn̄s sicca no̅ potest gustare. neq3 exn̄s valde humida. q2 q̄n̄ est valde humida hu̅iditate pcede̅te tunc in ea fit sensus primi hu̅idi. et no̅ supuenie̅tis. sic cu̅ aliquis gustauerit forte̅ sapore̅ et postea gustet aliu̅ sapore̅ non pcipiet. q2 adhuc manet gustus saporis in lingua. sic̄ in febricita̅tibus q̄bus om̄ia videnk amara. q2 sentiunt p lingua̅ plena̅ amara humiditate .s. colera. sic ergo p3 q̄ organu̅ gustus d3 esse tale in pote̅tia quale est gustabile in actu. Sed tunc mouentur aliqua dubia.

Dubitatur primo vtru̅ gustus sit quida̅ tactus. Videk q̄ no̅. q2 si sic. ee̅t q̄da3 spe̅s tactus. s̄ spe̅s no̅ ponit in numeru̅ contra gen9. ergo no̅ esse̅t q̄nq3 sensus exteriores. Oppositu̅ m̄ dicit .p. in textu. Ad dubiu̅ ru̅dek q̄ gust9 et tact9 possunt dupl'r capi Uno mo̅ q̄tu̅ ad actu̅ sentie̅di. et isto mo̅ gust9 est q̄dam tact9. q2 pcipit suu̅ obiectu3 tangendo et pcipit etia̅ suu̅ obiectu̅ p mediu̅ intraneu̅ sic̄ tact9. et etia̅ gustabile est quodda̅ tangibile. q2 om̄e sapidu̅ est hu̅idu̅. Alio mo̅ p̄nt 9siderari gust9 et tactus q̄tu̅ ad sua obiecta formaliter accepta. et sic o3 dicere q̄ sic se h3 obiectu̅ gust9 ad obiectu̅ tact9: ita se h3 sensus gust9 ad sensu3 tact9. et q2 sapor q̄ est obiectu̅ gust9 e̅ q̄litas secu̅da: et no̅ aliqua

q̄litatū tāgibiliū simpliciū.ideo ipse sapor causat a q̄litatib⁹ tangibilib⁹.ꝛ fundat in hūido sicut in natura ꝓpria.ideo etiā sensus gust⁹ n̄ est id qđ sensus tactus.ſ; in eo radicat ꝛ fundat sicut sapor fundat in hūido. Un̄ hūidū inq̄tū hmōi nō immutat sensum gust⁹. ſ; inq̄tū sapidū.ꝛ hoc ē qđ solet dici cōib⁹ v̄bis ꝙ gust⁹ pōt dupl'r ꝯsiderari. Uno mō vt est discretiu⁹ sapoꝝ.ꝛ sic nō est necessari⁹ omni aīali. Potest etiā capi vt ē q̄dam tact⁹ ꝓut scʒ ꝑcipit q̄litates tāgibiles: ꝛ ꝓut ē sensus alimenti.ꝛ isto mō est necessari⁹ omī aīali.ꝛ est q̄dam tact⁹. Un̄ dicebat in tertio ethicorū ꝙ temꝑantia nō est circa delectatiōes gustus accipiēdo gustū primo mō.scʒ vt est discretiuus sapoꝝ.nā probatores vinoꝝ ēēnt intemꝑati.sed intemperantia est circa delectationes gust⁹: vt gustus est quidā tactus.

Dubitatur secūdo scilicet quot sunt spēs saporis. R̄ndet ꝙ sunt septe. scʒ. dulce.amarū.pingue.salsuʒ.acre siue acetosum:seu austerū.ponticū:siue stipticū.ꝛ acutū.quaꝝ sufficientia sic pōt hēri. q: ois sapor aut est med us:aut extrem⁹. Si extrem⁹:sic sunt sapor dulcis ꝛ amar⁹. Si medi⁹:hoc ē dupl'r.aut est medius ꝑ eque distantiā ab extremis:aut non. Si primū:sic est sapor acutus.si secundū:hoc est duplicit̄. aut mediat inter dulce ꝛ acutū:aut inter amarū ꝛ acutū Si primū:hoc est dupl'r. q: vel magis appropinquat dulci:ꝛ sic ē pingue. vel magis acuto.ꝛ sic est acre austerus.si vero mediet inter amarū ꝛ acutū. hoc est dupl'r. q: vel mag' ꝓpinquat amaro:ꝛ sic est salsus. vel acuto: et sic est pontic⁹ sapor: cui⁹ saporis sunt fruct⁹ nondū maturi. Et est aduertendū ꝙ licet sapor causetur a q̄litatib⁹ primis ꝛ ꝯria sunt q̄ maxime a se distant. tñ ſm maximā distātiā q̄litatū primaꝝ nō attēdit contrarietas nec differentia in speciebus saporis: ſ; in ordie ad gustū. Un̄ nō est necesse dulce vel amarū eē maxime calidū vel frigidū.humidū vel siccū.ſ; decet ꝙ habeant imutare gustū cū horrore vel suauitate. Pʒ igit' r̄nsio ad q̄situm. pʒ de obiecto medio ꝛ organo gust⁹. Determinare aūt de natura ꝛ ḡnatiōe sapoꝝ ꝑtinet ad lib:ū de sensu ꝛ sensato. ideo ad p̄ns sufficiat ostendere q̄d sit obiectū organū ꝛ mediū gustus. Tunc ad rationes āte oppositum latis patet ex dictis. Sequitur in textu. De tangibili autem.ꝛc.

Queritur vicesimoquito vtruʒ sensus tactus sit vnus sensus aut plures. Arguit' ꝙ sit vnus.q: si tactus esset pl'es seq̄ret ꝙ essent plures sensus exteriores q̄ quiꝗ.ꝯ̄ns est fl'm.igit'.ꝛc. Secūdo arguit' sic sensus tactus capit vnitatē a subiecto. ſ; potentia actiua hʒ vnū subiectū siue organū.s. quendā velū expansum ꝑ totū corp⁹ ad modū rethis.ergo tactus est vn⁹ sensus Tertio sic.si tact⁹ nō esset vn⁹ sensus hoc eēt q: esset pluriū ꝯrietatū ꝑceptiu⁹.ſ; nō ꝓpt' hoc est plures.q: etiā q̄libet alioꝝ sensuū est ꝑceptiu⁹ ꝯrietatū pluriū.s.visus ē albi ꝛ nigri: turpis ꝛ pulchri.audit⁹ etiā ē ꝑceptiu⁹ acuti ꝛ grauis circa vocē.magnū ꝛ paruū:aspe rū ꝛ lene.igit' tact⁹ nō propter hoc est pl'es: q: ꝑcipit plures q̄litates. Ad oppositum est p̄hs in textu.

Sciēdū est primo ꝙ postq̄ philosophus determiauit de visibili ꝛ visu. audibili ꝛ auditu.odorabili ꝛ odoratu. gustabili ꝛ gustu.ꝯ̄nt' determiat vltimo de tangibili ꝛ tactu.q: int' oēs alios sensus tact⁹ est mi⁹ sp̄ualis q̄uis sit fundamētū oiʒ alioꝝ.

Sciendū est secundo ꝙ quātū ad ea q̄ inquirenda sunt circa tactū eadem ratio ē de tactu ꝛ tangibili. nā si tact⁹ nō sit vn⁹ sensus ſ; plures nō erit vnū gen⁹ tāgibiliū ſ; pl'a. Mouet igit'.p. duas dubitatiōes circa tactū.quaꝝ prima ē p̄ns q̄stio. Secunda est de organo tactus an sit caro: vel q̄d.

Sciendū est tertio ꝙ organum tact⁹ ēt vnū subiectū:ꝛ diuersuʒ formaliter ꝛ rōne.nā organū tact⁹ est q̄dā neru⁹ expansus ꝑ carnē ad modū rethis cōsistēs in proportiōe media q̄litatū tangibiliū.ꝛ ita ē cuʒ ille neru⁹ sit vn⁹:organū tact⁹ ē vnū naturaliter.ſ; est diuersuʒ formal'r.q: organū aliꝗ cui⁹ sensus est q̄dā ꝓportio armonica medians inter sensibilia ꝯria quoꝝ ipe sensus est perceptiu⁹.ita ꝙ sensus app̄hendit illa quorū ipe est media ꝓportio.ꝛ q: sensus tact⁹ ē ꝑceptiu⁹ pluriū ꝯrietatū per se nō reducibiliū ad vnū gen⁹ ꝑmū q̄ sunt:calidū:frigidū:hūidū:ꝛ siccū oʒ organū tact⁹ eē mediū pluriū ꝯrietatum.ꝛ organū tactus formaliter non esse verum.

Conclusio responsiua ad q̄situ. Sensus tact⁹ ē vnū subiecto ꝛ nūero.sed est

plres bm formā siue spēm. Prima ps pz. qa accñs nūerat ad nūerationē subiecti. s tact⁹ est in vno organo idiuiso p totū corp⁹ expā so. iō tact⁹ ē vn⁹ vnitate subiecti. Secunda ps pz. q: potētie distinguūtur p act⁹: z act⁹ p obiecta. cū igit tāgibilia nō pnt reduci ad vnū gen⁹ primū. q: in vnoq̄ gñe ē tm̄ vna prima ɔ̄rietas. oz q tact⁹ sint plres. q: qlibet sensus ē pceptiu⁹ vni⁹ ɔ̄rietatis prime z vni⁹ gñis q̄uis possint accipe plres ɔ̄trarietates p subdiuisiōez. sic sensus cōis. vel etiā p acci dēs: sicut sensus pticularis. vt visus cogno scit pulchrū z turpe. in gñe aūt tangibiliuz sunt plres ɔ̄rietates p se: quaz vna n̄ ɔ̄tinet sub altera. z nō reducūt ad vnū gen⁹ primū z sunt ɔ̄rietates p se z p accñs. Est tm̄ aduer tendū q ɔ̄rietas qlitatū tangibiliū q̄dāmō reducit ad vnū subm̄ z ad corp⁹ mixtū in q̄ sunt q̄ttuor qlitates tangibiles reducte ad mediū. z maxie in corpe aialis. s nō reducūt ad vnū subiectū qđ sit gen⁹ primū illaz cō trarietatū non eñ posset assignari gen⁹ pri mū ad quod reducūtur calidū: frigidū: hūi dū: z siccū. oēs aūt ɔ̄rietates pcepte a q̄cūq̄ sensu reducunt ad vnū gen⁹ primū. Pz igit q sensus tact⁹ est vn⁹ materialit. s plres for malit. Et hoc etiā pz a signo. nā si p totū cor pus gustarem⁹ sicut p totū corp⁹ tāgim⁹ ni hilominu⁹ gustus eēt distinctus a tactu bm rō nē z formā. sic nūc est dicendū pp̄ter diuersi tatē obiectoz. z tm̄ gust⁹ z tact⁹ videret vn⁹ sensus. s q: solū gustam⁹ p linguā: z p oīa istos tangim⁹. iō manifesta est diuisio p gu stū z tactū silr etiā q: p totū corp⁹ pcipimus vtrūq̄ gen⁹ tangibiliū videt nobis q tact⁹ sit vnus sensus pp̄t vnitatē z indiuisionez organi bm materiā. z tamen plures forma lit vt dictū ē. igit pz solutio prie dubitatōis

Dubitatur secūdo vtrū caro sit

organū tact⁹ in aialib⁹ hñtib⁹ carnē. z in nō habētib⁹ aliqđ pportionabile carni sit etiā organū tactus. Et arguitur q sit caro. quia ad tactū carnis statim tangim⁹ z sentimus tangibilia. ergo caro est organū tact⁹. Pro dubio sciēdū est q caro nō est organū tact⁹ s est mediū intrinsecū z generale in sensu. z se habz caro vel aliquid pportionabile car ni ad sensum tact⁹ sicut aer z aqua ad sensū visus z olfactus. si eñ aer circūdās nos eēt cōnaturalis nobis z de substātia nr̄a videre tur nobis q ille aer esset organū visus: audi tus: z olfact⁹. cuz sint mediū. vt videremur vno organo: vno sensu sentire sonū z odo rē. z ita videret nobis q vnus audit⁹ et ol fact⁹ essent vn⁹. pz. q: illud mediū distiguit a nobis. ideo manifestū est q nō est organū aer eñ z aqua: z gñaliter quodcūq̄ corpus simplex non potest esse pars corpis aiati. oz eñ oē corpus aiatū esse firmū vt possit cō sistere. mō aer z aqua sūt corpora simplicia: z ita ex ipsis pure non ɔsistit corpus aiatuz z ita oz q corpus animatū sit mixtū ex terra aere: z aqua. cuiusmodi est caro q̄ est mediū connaturale gust⁹ z tact⁹: z nō organū. nūc illud inductū ad probandū oppositū ē suffi ciens signū. q: si aliquis extenderet sup̄ car nē aliquā pelliculā aut telam subtilē statim cū tangeret illa pellicula sentiret. z tm̄ ɔstat nō esse in illa pelle. z si pellis illa fieret nob cōnaturalis citius per eā sentiremus. q̄uis igitur ad tactū carnis q̄ est cōnaturalis nob statim percipiamus tangibile: non seq̄tur p̄ pterea q caro sit organuz tactus. sensibile eñ positū supra sensum nō facit sensationē. z ita si caro esset organū tact⁹ z apponeret immediate aliquod tangibile supra carnez non sentiret. oz igitur q caro sit mediū tāgi bile: z nō organū.

Ad ratiōes ante oppositum.

Ad primā rñdet q q: sensus tact⁹ est vn⁹ numero dicim⁹ q solū sunt q̄nq̄ sensus ex teriores. nihil tm̄ phibet aliq̄ esse eadē nūero z subiecto z distincta bm spēz. Et hoc mō re spōdet ad secundā. Ad tertiā d: q aliqui sensus exteriores nō sūt pceptiui pluriū ɔ̄ri etatū primaz primo z per se. ymo qlibz ali⁹ a tactu est pceptiu⁹ tm̄ vni⁹ ɔ̄rietatis per se. s q: in vno gñe possunt esse plures ɔtrarie tates post primā vel post modū subdiuisio nis vel per accñs. iō vnus sensus percipiēs vnā primā cōtrarietatē sub illo gñe pōt acci pere oēs cōtrarietates ɔtentas sub illa pri ma diuisione per modū subdiuisiōis. z etiā pōt accipe omnes cōtrarietates p accñs re ducibiles ad illā primā. sicut sensus cōis pci pit vnā primā cōtrarietatē immediate: z ta men cognoscit etiā oēs cōtrarietates pcep tas p sensus particulares. cōtentas sub illa prima cōtrarietate. similiter visus percipiēs album z nigrum que sunt prima contraria sub colore pcipit. z pulchrū z turpe circa co lore p accidēs. nec pp̄ter hoc ē plrs sensus.

& sensus tactus vt dictū est ē perceptiu⁹ pluriū cōtrarietatū pmarū que nō ptinentur sub vno gñe pmo. iō tact⁹ nō ē plures sensus. Seqtur textus. Dubitabit aūt.

Queritur vicesimosexto vtrum inter tangens ⁊ tactū sit semp idem mediuʒ

Arguit qꝫ nō. qꝛ si sic sequeret qꝫ esset processus in infinituʒ in corporib⁹ tangibilib⁹ ⁊ tactū. pñs est falsum: ⁊ pbaꝛ pña. qꝛ si capiantur duo corpora que se tangant vl' videantur se tangere. aut ibi inter illa ē corp⁹ medium aut nō. si nō habetur intentū. si sit medium. aut inter illud mediū ⁊ corpus est mediū vel nō. si sic habetur intentū: ⁊ arguetur vt pri⁹. ⁊ sic oportet dicere qꝫ inter tāgens et tactum nō sit semp mediū vel qꝫ pcedatur in infinitū. Secundo sic. illa dicūtur se tangere: quoꝝ extrema sunt simul ⁊ inter quoꝝ extrema nullū est medium. ergo inter tangens ⁊ tactū nullum est corp⁹ medium. Tertio arguitur si ponatur manus in aqua manus tāgit aquā et nō per mediū igitur. Quarto arguitur. capiaꝛ corp⁹ durum et acutuʒ vt stilus et applicetur alteri corpori duro vel carni. tūc manifestū est qꝫ perforabit ⁊ penetrabit illud corpus. quod nō esset si inter actioneʒ stili ferrei ⁊ corpus penetrabile esset medium. In oppositum est philosophus in textu.

Pro responsione sciēdū est primo qꝫ postqꝫ phūs ostendit qꝫ in sensu tact⁹ requiriꝛ medium intrinsecū ⁊ naturale qđ ē caro. pñter ostēdit qꝫ etiā tact⁹ qñqꝫ imutat p medium extraneum.

Pro quo sciendū est secundo qꝫ cum omne corpus habeat tres dimēsiōes illa corpora non tangūt se immediate que habent aliquod corp⁹ mediū. hūiditas aūt est quedaʒ qualitas que nō est sine corpore in quo est. ⁊ ideo si sint corpora existentia in aqua que habeant extrema per que tangūt humida. oportet qꝫ inter illa sit humidū vl' humectū. ⁊ ita qꝫ sit corpus mediū.

Ex hoc patet conclusio responsiua. Inter quecūqꝫ duo corpora dura se tāgentia siue in aere siue in aqua est corp⁹ mediū. Probatur primo de aqua. qꝛ corpora que se tangūt in aqua sunt humida vel humectata. & humiditas nō ē sine subiecto corporeo. ergo necesse est inter illa corpora esse subiectū. qđ nō potest esse superficies sola sine corpore. ergo oportet esse aquam mediā et similiter pbaretur de aere. qꝛ aer est subtilior qꝫ aqua. ergo semper oportet inter tangens et tactū aerem mediare. Ex quo pꝫ qꝫ tactus cōuenit cuʒ aliis sensibus in hoc quod est habere mediū extraneū. licet nob latet eo qꝫ tangibile est magis ppinquum tactui qꝫ alia sensibilia. ⁊ etiam licet nobis magis lateat qđ sit mediū in aere qꝫ in aq. eo qꝫ semp sum⁹ in aere: sicut etiaʒ latet aialia habitātia i aqua mediare aerē que ē subtilior aqua ⁊ minus pceptibilis.

Sciēdū est tertio qꝫ gustus ⁊ tactus differenter imutāt per mediū extraneū et alii tres sensus. qꝛ mediū extraneū in visu: auditu: ⁊ olfactu. se habꝫ actiue pro qꝫto ipm immutatū a sensibili immutat sensum. & mediū extraneum in tactu nō se habꝫ actiue. & simul imutatur ipm extraneū ⁊ ipse tactus queadmodū pcussus per clipeuʒ simul pcutitur cum clipeo. nō eñ pcutitur clipe⁹: vt percutiaꝛ clipeatus. & simul clipeus ⁊ clipeatus. Sꝫ instaret aliqs. qꝛ pri⁹ ordine naturę tangitur clipe⁹ qꝫ clipeatus. ergo simul nō pcutiūtur. Item p prius in tempore mediū extraneū humectaꝛ qꝫ organū tact⁹ pcipiat caloreʒ aut humiditatē. qualitates eñ tangibiles imutant mediū realiter qđ non pōt esse sine successione. in visu aūt nulla est successio. imo simul imutaꝛ. ergo differētia assignata inter illos duos sensus scꝫ tactuʒ ⁊ gustuʒ ⁊ alios tres sensus nō est cōueniēs Ad hoc dicitur qꝫ qñ dicitur qꝫ simul immutatur mediū ⁊ organū gustus et tact⁹. intelligendū est qꝫ li simul tollit ⁊ remouet ordinem causalitatis. qꝛ in gustu ⁊ tactu immutatio medii nō est cā imutatōnis organi. eo qꝫ organū gustus ⁊ tact⁹ potest mutari sine medio extraneo. ⁊ ita mediū extraneum nō de necessitate requiriꝛ ad gustuʒ ⁊ ad tactū & accidit gustui ⁊ tactui qꝫ immutētur p medium extraneū. qñ tamen imutantur p medium intraneū pri⁹ tempore imutaꝛ mediuʒ extraneū qꝫ organuʒ: vt prius arguebatur. & in visu auditu ⁊ olfactu imutatio medii extranei requiriꝛ de necessitate. qꝛ sine tali mutatione nullo mō potest fieri sensatio in istis ⁊ sensus. ⁊ ita in ipis nō simul immutaꝛ medium extraneuʒ ⁊ organū sensus, vt li simul

excludat ordinē causalitatis tm̄. in visu eniꝫ imutatio mediꝫ extranei ē cā imutatōis visꝰ et tn̄ simul tpe ⁊ nō natura imutaꝛ mediū extraneū ⁊ organū visus. Pꝫ ergo q̄liter diversimode requiriꝛ mediū extraneū in gustu ⁊ tactu et sic de aliꝭ sensibus. sꝫ in gustu et tactu mediū intraneū qđ est caro vel aliq̄d ꝓportionale carni ⁊ nō h̄ntibꝰ carnē se habet actiue. ⁊ est de necessitate. ⁊ p̄ꝰ causalitate imutaꝛ q̄ȝ gustꝰ. sicut dictū ē de medio extraneo respectu alioꝝ triū sensuū. ⁊ ita caro ē mediū gustꝰ ⁊ tactus sicut extraneū medium est vere mediū alioꝝ sensuū.

Dubitatur primo. cur sensꝰ tactus inueniꝛ in q̄libet ꝑte corꝑis aīalis. ⁊ n̄ alij sensus. R̄ndeꝛ ꝙ causa ē. q: tactꝰ ꝑcipit ea in q̄bꝰ cōsistit vita aīalis ⁊ etiā cōseruat vitā aīalis. iō natura ordinauit ꝙ tactꝰ eēt diffusus ꝑ totū corpꝰ vt q̄libꝫ ꝑs aīalis posset ꝑcipere ⁊ sentire suū corruptiuū. ordinauit etiā natura ꝙ ipm̄ mediū tactꝰ esset nobꝭ cōiūctū: vt efficatiꝰ sentiremꝰ nociua. Alij vero sensus sunt de bñ esse ⁊ discernūt ea q̄ nō statim corrūpūt aīal. iō nō oportuit ꝙ essent diffusi ꝑ totum corpus.

Dubitatur secūdo vtrum organū tactus sit calidū frigidū humidū aut siccū. Arguiꝛ ꝙ sic. q: organū tactꝰ est pars aīalis qđ hꝫ corpꝰ cōpositū ex quattuor elementis. Oppositū arguiꝛ. q: sensus debꝫ eē denudatꝰ a suo sensibili. ergo cū tactꝰ ꝑcipiat q̄litates sensibiles oportet ꝙ nullā habeat in actu. Ad dubiū r̄ndeꝛ ꝙ organuꝫ tactꝰ nō pōt eē oīno denudatū a q̄litatibus tāgibilibꝰ sicut arguebat. Denudaꝛ tn̄ ab ipsis q̄tū est possibile. q: organū tactꝰ ꝯsistit in q̄dā medietate tāgibiliū. ⁊ ita denudatū ꝯsistit ab excellentijs q̄litatū tāgibiliū. iō tactus ē in potētia ad tāgibilia sicut mediū ē in potētia ad extranea. Ex q̄ sequiꝛ ꝙ cū hō sit temperatissime ꝯplexionis q̄litates sensibiles tāgibiles sūt maxie reducere i eo ad mediū. ⁊ iō hō hꝫ optimū tactū. Ex quo seq̄tur vlteriꝰ ꝙ tactꝰ nō ꝑcipit eque calidū aut eque frigidū sicut ē suū organū. q: sensꝰ dꝫ esse in potētia ad suū sensibile ſ̄ ꝑcipit excellentias qualitatū tāgibiliū. sicut eñ alij sensus sūt oīno denudati a suis sensibilibꝰ. ita oꝫ ꝙ tactꝰ sit denudatꝰ ab excellētijs q̄litatum tangibiliū vt posset ea ꝑcipere.

Dubitaꝛ tertio vtrū aqua possit tangi siue etiā aer. Circa hoc aduertendū est ꝙ cōmentator Auerroys dicit ꝙ corpora nostra nō possunt imutari a qualitatibus elemētaribꝰ. ⁊ cām assignat: q: cum mediū sentiendi debeat eē denudatū a sensibꝰ. ⁊ aer ⁊ aq̄ sūt media tāgendi: vt ꝓbatū ē. oꝫ ꝙ aer ⁊ aqua denudentꝛ a q̄litatibꝰ tāgibilibus a nobis. ītra dicit Cōmentator ꝙ solum possumꝰ ꝑcipere ꝑ tactū qualitates tāgibiles corpoꝝ mixtoꝝ ⁊ nō simpliciū. Dicit secūdo ꝙ sic nō pōt fieri ignis frigidus igne manēte. ita nec aq̄ pōt fieri calida aq̄ manēte. Dicit eñ ꝙ in aq̄ sūt corꝑa subtilia i q̄bꝰ recipiꝛ caliditas. iō videꝛ nobis aq̄ calida. Sꝫ in istis duobꝰ est defectꝰ. qđ pꝫ de p̄mo q: corꝑa nr̄a silr̄ se h̄nt ad motū ⁊ ad locuꝫ naturalē sicut elemēta i eis ꝯ̄stantia: ſ̄ vnuꝫ elemētū patiꝛ ab alio. ergo etiam corꝑa nr̄a possunt pati ab elemētis. Itē nota ꝙ qđ est in potentia pōt trāsiri ab eo qđ est i actu ſ̄ corpora nostra cū ꝯsistūt in quadā medietate tangibiliū sunt in potentia ad excellentias tangibiliū. ergo p̄nt imutari ab ipsis et ꝑ ꝯn̄s magis imutari ab elementis q̄ h̄nt in quadā excellentia qualitates tangibiles q̄ȝ a corporibus mixtis q̄ h̄nt eas in esse remisso. hoc etiā est cōtra experientiam. et iste Auerroys ꝓteruit. q: nesciuit distinguere inter elementa vt sunt cōtraria ⁊ vt sūt se inuicem cōtinētia. Dicit eñ Thomas ꝙ elemēta p̄nt cōsiderari dupliciter. Uno mō scđm coꝝ qualitates actiuas et sic contrariantur Alio modo q̄ȝtum ad formas substantiales quas h̄nt et cōsequūtur a celo primo locante. ⁊ isto mō superius elementum locat inferius. ⁊ q̄ȝto elementū ꝓpinquius est celo tāto plus hꝫ de forma et ē cōtentiuū ⁊ locatiuuꝫ. Similr̄ scđm dictū suū est falsuꝫ. quia cum ignis inter elemēta est formalior. ideo nō dicitur trāsiri sensibiliꝛ ipo manente. q̄a statim ad alterationē seq̄tur corruptio. aer et aqua transiri possunt que sunt elementa grossiora. cū aūt aqua et ignis corrūpātur necesse ē ipsas prius disponi ipis manētibꝰ q̄ȝ corrumpi. Dicendū ergo ad dubiū ꝙ aer ⁊ aqua possunt tangi a nobis sine alio medio extraneo. sicut pꝫ per experiētiā nec sūt aer ⁊ aqua mediū tactꝰ vt necessario requisita ad tactū sed sunt mediū accidentale. iō possunt se habere in rōne obiecti.

Dubitatur vltimo quid est obiectū tactus. Dicitur q̄ est tangibile qđ diuiditur in q̄ttuor qualitates tāgibiles prio et p se. que sunt calidū: frigidū: humiduz et siccū. Probatur etiā sicut pbatū est de visibili in ordine ad visū. nā sicut visus est visibilis et nō visibilis. ita tact⁹ est tangibil' et n̄ tangibilis. et sicut inuisibile dr multipliciter. ita et intangibile. Ex oībus p₃ quid sit tact⁹: q̄d mediū: quid organū: et q̄d obiectū

Ad rationes ante oppositum.

Ad tres primas p₃ solutio ex dictis. Ad quartā dr q̄ cū stilus ferreus pforat aliqđ corpus durū in aere vel in aqua oportet vt inter latitudinē penetrātis et penetrati mediet aer vel aqua. q₂ nisi esset mediū non fieret perforatio. nō oportet tn̄ q̄ punctū corporis penetrātis et penetrati. tactus em̄ ē su perficiei et nō pūctorū aut lineaꝝ. Seq̄tur in textu. Oportet āt mediū de oī sēsu ec.

Querit vicesimoseptimo vtruz sensus sit susceptiu⁹ specieꝝ sine materia.

Et arguit q̄ nō. q₂ sensus cognoscit rez singulariter. sed res nō pōt singulariter cognosci sine circūstantijs materie. circunstantie autem iste sunt aliq̄d materie. ergo sens⁹ cognoscit cū materia. Secūdo forma sensibilis potest immutari scdm esse intentiōale ergo et bm eē reale. ꝯña tenet. q₂ maioris virtutis est esse intentōale q̄ eē reale. Tertio si scinderet neruus tactus homo plus lederetur q̄ si scinderetur sola caro. ergo sensus non est receptiuus specierū sine materia.

In oppositū est textus.

Pro responsione sciendum est primo q̄ postq̄ Aristoteles egit de ꝓprio sēsibili cuiuslibet sensus in pticulari. nūc agit d ipo sensu ꝓponēdo quedā gn̄alia omnibus sensib⁹. Et q₂ sensus pōt ad duo ꝯparari. s. ad obiectū et ad organū. ideo sunt duo gn̄alia cuilibet sensui. quoꝝ primū sumit ex pte obiecti. sc₃ q̄ sensus est susceptiu⁹ specieruz sine materia. Et secūdum sumit respectu organi sc₃ q̄ sensus est eadem potētia cuz suo organo. Differūt tn̄ ratione. q₂ alia est ratio organi. et alia potentie. Nā potentia est forma et actus organi. et organuz est materia. cū em̄ sensus cognoscat singularia: necessario indiget organo sibi ꝓportionato.

Sciendu₃ est secundo q̄ organū cōsistit in quadā ꝓportione cōplexionabili requisita ad hoc q̄ sensibilia pcipiātur. et q₂ excellentia sensibiliū pōt soluere illam ꝓportionē qn̄ motus sensibilis fortior ē q̄ organū pōt pati. ideo excellentia sensibiliū potest corrūpere organū sensus: vt cū aliq̄s fortiter pcutit cordas instrumenti soluitur melodia que in quadā ꝓportione consistit.

Ex dictis p₃ q̄ plante nō sentiunt: licet habeant animā et patiant a tangibilib⁹. nā in plantis non est illa ꝓportio que requirit ad organum sensus. q₂ nō habent mediate cōplexionē inter sensibilia quā requirit tactus sine quo nullus potest esse et sic plante non habēt sensum. patiunt tamen a sensibilibus bm naturalē transmutatōem. q₂ qualitates tangibiles habent esse materiale in ipsis sicut in elementis. et sic patiūtur a tangibilibus. et tn̄ a gustabilibus non vt gustabilia: sed vt tangibilia.

His suppositis ponitur conclusio rn̄siua ad .q. Sens' est receptiu⁹ sensibiliū sine materia. nō tn̄ sine ꝯditōib⁹ materie P₃ primū. q₂ sicut cera recipit formā sigilli: ita sens⁹ spēꝫ sensibil'. ꝫ cera recipit formā sigilli sine materia pura siue auro vl' ere. ḡ sēsus recipit spēs sēsibiles sine materia rei sēsibilis. Secūdū p₃. q₂ sensus cognoscit singulariter. ergo cū cōditōib⁹ materie q̄ sunt esse hic et nūc. S₃ cōtra istud argueret aliq̄s nam recipere formā ab agente sine materia cōuenit omni patienti. patiēs em̄ recipit ab agente scdm qđ agens est. agens aūt agit per suā formam. ergo patiens recipit formā sine materia: vt aer recipit formā ab igne. s₃ nō materiā. ergo nō est ꝓpriū sensus recipere species sine materia. Rn̄det q̄ l₃ cōe sit omni patienti recipere formā ab agēte: hoc tn̄ fit differenter. q₂ quedā recipiunt illā formam realiter et per ꝯn̄s materialiter. Alia recipiunt formam intentional'r solum. et talia patiētia dicūtur recipē formā sine materia. q₂ nō recipiūt sub tali eē materiali q̄ prefuit in agēte. Ex dictis p₃ q̄ sensibile positū supra sensum nō facit sensationē. patet q₂ cū sensus recipiat spēs sine materia reqritur modus in quo fiat spūalis ratio ipius speciei. imaginandū est em̄ q̄ spēs sensibil' immaterialior est in potentia q̄ in medio et

in medio q in obiecto.

Dubitatur primo vtrum nõ habens sensum possit pati ab alijs sensib⁹ a tangibilib⁹ et gustabilib⁹. et a colore sono et odore. Et arguit q nõ. q: oẽ qd patitur ab odore hz olfactũ. q: pprĩũ est odoris facere olfactũ. sed nõ habens sensum tact⁹ non olfacit. ergo nõ patit ab odore. Secũdo lumen: tenebra: son⁹: et odor: nihil faciunt in corpore inaiato nisi forte p accidens p q corpa hñtia istas qualitates aliqd agũt: sic aer in tonitruis ex vehementia mot⁹ frangit arbores. et sic patiũtur arbores a sono. non per se ab aere moto. Rñdet fm textũ. primo. q: corpora inaiata patiuntur a tãgibilibus et gustabilib⁹ inq̃tũ tãgibilia sunt. ptz q: nisi ab ipsis paterent nõ possent alterari a quocũq alio cũ qualitates tãgibiles sũt qualitates actiue mediantib⁹ quib⁹ fit talis alteratio. Dicit secũdo q ab alijs sensib⁹ patiunt quedã inaiata. nõ tñ omnia. sed solum quedã determiata: vt aer et aqua q̃ sunt humida et bene diuisibilia. Q aũt aer patiatur ab odore manifestũ est. naz aer q̃nq ab odore feret. Verũtamen non tñ patitur ab ipsis sicut a tangibilibus vel gustabilibus Cuius ratio est. q: tãgibilia sunt cause aliorũ sensibiliũ. ideo plus habent de virtute actiua et possunt agere in quecũq corpora. Sz alia minus hñt de virtute nec possũt agere nisi in corpa valde passibilia. Ad obiectõez dz q nihil patit ab odore passiõe intentionali que dr sensatio. nisi habeat olfactũ. nec illo mõ aer patitur ab odore. sz tñ patitur vt sit sensibilis.

Ad rationes ante oppositum.

Due prime soluũtur ex dict. Ad tertiã dz q in neruo tact. nõ ẽ caro cõiũcta p quaz fit sensatio et sine qua nõ fieret. tñ est magis lesio q̃n sciditur neruus et caro q si caro tñ et nõ fit sensatio in illa parte in qua scindit neruus pp realem pñtiã sensibilis: sed in parte distanti. Et hec de questione.

Sequitur in textu. Quod autem non sit sensus et c̃.

Queritur vicesimooctauo. vtrũ sint tñ quinq sensus exteriores. scilicz vis⁹: audit⁹: gustus: tact⁹: et olfactus. Et arguit q non. q: sc hz intellectus ad intelligibilia ita sensus ad sensibilia. sed pro omnib⁹ intelligibilibus tñ ponitur vnus intellectus possibilis. ergo pro omnibus sensibilib⁹ tñ deb et poni vnus sensus. Secundo spẽs non diuiduntur cõtra suum genus: sed gustus est quidaz tactus. ergo nõ sunt quinq sensus. Tertio sensus est cognoscitiu⁹ accidentiũ. sz plura sunt accidentia q quinq. ergo plures erũt sensus q quinq. Quarto diuersitas p se obiectoz variat potentias sed magnitudo et figura sũt sensibilia p se et etiã diuersa. q: plus differũt q color et sonus. ergo nõ tñ sunt quinq sensus exteriores. In oppositũ est textus.

Pro responsione sciẽdũ est primo q postq Aristoteles ostẽdit aliqua gñalia omi sensui. pñter inqrit in speciali numerũ sensuũ. Fm sctm Thomã hic incipit terti⁹ liber Aristotelis. q: hic icipit inuestigare distinctionẽ intellect⁹ a sensu. et vt dic sctũs Thomas sic inuenit intitulatio apud grecos. scdz aũt Egidiũ de roma et Albertũ liber terti⁹ incipit ibi. Quoniã aũt duab⁹ differentijs. q: ibi Aristoteles incipit agere de intelligibili postq in secũdo egit de sensu. sz scdm modernos liber terti⁹ incipit ibi. De parte aũt anime qua cognoscit. Sed vt dicit Egidius ista difficultas est modice vtilitatis. ideo relinquẽda est.

Hoc supposito ponitur conclusio rñsiua a. d. q. Tñ sunt quinq sensus exteriores capiẽdo tactũ pro vno sensu. Ptz ex pte organoz. nã quicqd hz organa quibus nata sunt cognosci oia sensibilia cognoscit oia sensibilia et ecõtra vt hñs organũ tact⁹ sentit oia tangibilia. et ecõtra qui sentit oia tangibilia hz organũ tactus. sz oĩe aial pfectũ hz omnia organa quibus nata sunt cognosci oia sensibilia nata cognosci p illa organa. sed q: sunt quinq sensibilia distincta que cognoscũtur ab aialib⁹ pfectus. ergo solũ sũt quinq organa et quinq sens⁹. minor pbat. q: organa pportionãtur medijs. ergo si nullũ mediũ deficit aiali pfecto: etiã nullũ deficit organũ. sed sibi nullum deficit medium quo natum sit sentire. quod pz. q: vel tale mediũ est actu pars corporis et tũc nõ deficit aiali pfecto alias non esset perfectum. Vel illud mediuz est extrinsecũ: et tunc ẽ aliquod elementoz. sz ignis nõ potest esse mediũ alicuius sensus. quia ẽ minime passiu⁹

neq; terra ꝓpter materialitatē q̄uis p mixtionē maxime appropietur tactui. ergo relinquitur ꝙ tm̄ aer ⁊ aqua possunt esse media extrinseca sensuū. ſ nos habemus vnū organū qd̄ est de natura aeris ꝓportionatū auditui. ⁊ aliud de natura aque ꝓportionatū visui. ergo per illa organa recognoscim⁹ aliq̄ sensibilia. que deferūtur p illa media. s. colores ⁊ sonos. Etiā habem⁹ aliū sensum cuius organū in aliquo ꝓportionat̄ aque: ⁊ in aliquo aeri ſm diuersitatē aialiū. ergo nullum mediū neq; intrinsecū neq; extrinsecū deficit animali perfecto. ⁊ per ꝯn̄s nullū sibi deficit organū. ⁊ per ꝯn̄s neq; aliquis sensus. Sz tm̄ habem⁹ quinq; organa. ergo tm̄ habemus q̄nq; sensus exteriores. Unde q̄uis aliqua animalia ꝑfecta careant visu: vt talpa. tm̄ adhuc ipa videnť habere oculos sub pelle. vt assimilētur suo generi. ſ q: habitāt i terra. ideo nō fuit necesse ꝙ habeant visum ⁊ oculos discooptos. q: terra ipos offenderet. Itē posset ꝓbari numer⁹ sensuū ex parte obiectoꝝ ⁊ etiā ex pte medioꝝ. que ꝓbatiōes cōsideranti satis patere possunt.

Dubitatur primo vtrū pro sensibus cōibus oporteat ponere eis vnū sensum appropriatū. Pro dubio supponiť ꝙ dupliciter aliquid sentiť p accidēs. s. vel q̄a per se sentiť ab vnico sensu ⁊ per accidēs ab alio. vel q: a potētia supiori percipiť. s. ab intellectu. vt cleonis filius per accidēs sentiť inquantū est alb⁹. Tunc r̄ndeť ad dubiū ꝙ ꝓ sensibus cōibus nō oz ponere aliquē sensuz cōis ꝓpriū. q: ꝓpriū sensibile vni⁹ sensus nō sentiť ab alio nisi p accidens. ergo si esset vnus sensus ꝓprius sensibiliū cōmuniū nō sentireť ab alio nisi p accidens quod est contra rōem sensibilis cōis.

Dubitatur secūdo quare habemus plures sensus: ⁊ nō vnū tm̄. R̄ndet textus ꝙ est ideo ꝙ nō lateat nos differētia sensibiliū cōium a ꝓpriis. nā si vnico sensu sentirem⁹ oīa sensibilia. vt p visum videremus magnitudinē ⁊ colorē nesciremus distiguere inter illa duo. q: per se inuicē sentiuntur. q: nihil videtur nisi sit magnū ⁊ etiā coloratū. sed etiam ista differentia est nobis manifesta. q: per aliquē sensum pcipimus magnitudinem quo nō pcipim⁹ colorem.

Ad ratiōes ante oppositum.

Ad primā d̄r ꝙ intellect⁹ est immaterial' ⁊ pcipit suū obiectū in esse vniuersali. ideo vnus existens pōt hr̄e ꝓportionē ad omnia intelligibilia. Sensus v̄o est potētia organica ⁊ pcipit suū obiectū in esse particulari. et q: vnus sensus nō pōt esse ꝓportionat⁹ ad oīa sensibilia in esse particulari: cū habeāt modos pticulares disparatos. ⁊ vnus sensus nō pcipit nisi ea q̄ sunt proportiōata organo eius. iō oz esse plures sensus. Ad secundā pz solutio ex dictis. Ad tertiam dicitur ꝙ nō oīa accidētia sunt p se sensibilia ſ sole qualitates de tertia specie qualitatis a quib⁹ alterantur sensus ⁊ etiā corpa inaiata. Ad quartā d̄r ꝙ illa sensibilia cōia nō alterant sensum per se primo. ſ rōne sensibilis propꝛii ⁊ p alterū. iō distinctio eoꝝ nō facit distinctionē sensuū. Et hec d̄ q̄stiōe. Seq̄tur in textu. Om̄ aūt sentimus. ⁊c̄.

Queritur vicesimo nono vtrum sensus particulares pcipiant suas actiōes. Et arguiť ꝙ sic. q: visu videmus nos videre. ⁊ auditu pcipim⁹ nos audire. ⁊ sic d̄ aliis ergo sensus pcipiūt suas actiōes. aīs pz. q: vel eodē sensu quo videm⁹ colorē videmus nos videre vel alio. Si eodē: habeť intentū. si alio: tunc illo alio videmus nr̄am visionē ⁊ cū nihil videať nisi color: seq̄tur ꝙ eiusdē sensibilis erūt duo sensus: qd̄ falsum ē. Secundo. vel eodē sensu quo sentimus colorē sentim⁹ nos sentire. vel alio. Si eodē: habetur intentū. si alio: tunc pcipim⁹ actionē illi⁹ alterius sensus. aut ergo pcipim⁹ eā alio sensu. ⁊ sic iretur in infinitū. aut eodez. ⁊ sic ita erat dicendū de primo. Ad oppositū arguiť. q: nihil videť nisi color vel coloratū. ſ visio non est color neq; coloratū neq; etiam sensus particularis. ergo visu quo videmus colorem non videmus nostrā visionē

Pro r̄nsiōe sciendū est primo ꝙ postq̄ Aristoteles in tractatu precedenti egit de sensibilibus ⁊ sensibus exterioribus. Consequenter agit de sensibus interiorib⁹. Et primo de sensu cōmuni cuius naturā inuestigat duabus operationibus que nō possunt esse a sensu particulari. Prima opatio est ꝙ per sensum cōem pcipimus actiones sensuum particulariū. Operatio secunda ē ponere cōuenientiā ⁊ differentiam inter sensibilia diuersoꝝ sensuum particulariū. P̄bs

enim per istas operationes inuestigat sensū cōmunē. τ primo ex pte prime opatōis. gratia cuius inquirit vtrū hec operatio prima possit cōuenire sensui particulari aut preter ipsum sit ponēdus sensus cōis.

Sciēdū est secundo φ actio visus et cuiuslibet sensus pticularis pōt dupliciter cōsiderari. vno mō prout cōsistit in inmutatiōe organi a sensibili exteriori. τ sic a visu nō sentitur nisi color. τ ista actiōe nō videt sensus visus se videre. Alio mō considerat̄ inq̄tū post ipsaȝ immutationē organi iudicat de ipsa pceptiōe sensibilis τ inmutatōe organi a sensibili et etiā sensibile excedēte. τ isto mō visus nō solū sentit colorē sed etiam visionē coloris τ pcipit se videre visus tñ capit̄ pro sensu cōmuni. qui fm q̄ mutatur ab actionib' sensuū pticulariuȝ et eo ꝫ sensib' recipit noia sensuū pticularium inq̄tū cū pcipit colorem aut visionē vocat̄ visus. τ inq̄tū pcipit auditionē. vocat̄ audit'. vnde sensus cōmunis respectu pticulariū est sicut centruȝ circuli quod est terminus linee procedētis ab eo ad circūferentiā. Ex dictis patet φ color τ vnūquodq̧ sensibile habet duplex esse. vnuȝ materiale in re sensibili fm q̄ mediātibus speciēb' pcipit̄ a sensu particulari. Aliud est spūale in sensu sub quo percipitur a sensu cōmuni. eadē enim specie qua immutat̄ sensus pticularis immutatur sensus cōmunis.

Sciendum est tertio φ videns in actu est simile colorato. τ sic potētia q̄ est videre aliquē esse videntē nō est extra gradus potentie visiue. eo φ videns sit coloratū. pȝ quia vt dictū est primū organū sens' denudatū est a speciēb' sensibilib' illius sensus ꝫ est in potentia in ipas Dictū est aūt φ organū sensus est receptiuū specieȝ sine materia. quare hn̄tibus sensibilib' f.ūt nob sensationes τ apparitiones fm quas aliq̄ sentim'. inq̄tum ergo videns hȝ aliquo mō similitudinē coloris coloratuȝ dicitur. τ ita cōformiter dicendū est de alijs sensibus:

Sciendū est quarto. φ nō solū videns dicitur coloratū: ꝫ etiaȝ actus ei' est vnus et idē cū actu visibili. esse tñ est alterū vt dicitur in textu. sicut est ideȝ son' in actu qui dicitur sonatio: τ auditus in actu qui dicitur auditio q̄uis rōne differant. q̄ pbat̄ q: vt dicitur tertio phisico: ū tam motus φ actio τ passio sunt in patiente et mobili. Vn cum auditus patiatur a sono opoztet φ sonatio que est actus sonātis. τ auditio que ē act' audiētis sūt i organo audiētis. Jō ē q: act' actiuoȝ sūt i patiēte τ pdisposito τ nō i agēte quare nō est necesse oē mouēs moueri. nā sicut actio τ passio sunt vnus actus substātie et differūt rōne per hoc φ esse huius ē ab hoc et huius in hoc. ita est idem act' sensibilis τ sentientis. differunt tñ ratione. τ vt dicitur in textu in quibusdā sensibilibus et sensitiuis vtrūq̧ actus est noiatus vt auditio τ sonatio. ꝫ in quibusdā tñ vnū est nominatū vt act' visus dicitur visio: ꝫ act' coloris est innoiatus.

His presuppositis ponitur conclusio resiua ad .q. Nullus sensus pticularis potest pcipere suam actionē. pȝ q: nulla virtus materialis et organica pt agere in seipaȝ ꝫ sensus particularis est virtus materialis. ergo non sentit suā actionem: ꝫ soluȝ sentit obiectum a quo immutatur. Itē nullā virtus materialis potest habere supra se reflexionē. ꝫ sensus est virtus materialis. nam si reflectitur vel totū reflectitur supra totum. ita φ quælibȝ pars reflectetur supra quālibȝ partē. τ hoc est ipossibile. q: tūc totuȝ ponēretur in minima pticularissimo in pūcto. τ sic nō haberet extensionē. vel vna ps reflectit̄ supra aliā. τ tūc nō erit reflectio eiusdē sup se. relinquit̄ ergo φ nulla virt' materialis reflectit̄ supra seipam. Ex quo pȝ φ null' sensus pcipit suam actionē ppriā. τ intellectus qui est virtus imaterialis pōt pcipere suā actionē τ reflectitur supra ipam.

Conclusio secunda. sensus cōmunis pōt pcipere actionē sensus pticularis pȝ q: sensus cōis est sicut centrū circuli respectu particulariū. τ sensus pticularis sicut circūferētia. ideo sensus cōis est aliquo mō idē cū sensu pticulari. τ put cōiungit̄ visui vocatur visus τ sic de alijs. ergo sensus particularis mediat inter sensum cōem et suū obiectū. ergo sicut sens' exterior reducit̄ i actū per suū obiectū immutans ip̄m. ita sensus particularis redact' in actū inmutat sensum cōem. ergo sensus cōis potest percipere actionē sensus particularis τ per eādeȝ specieȝ qua immutat̄ particularis. etiā τ cōmunis

Sed dubiũ est vtrũ sensus & sensibile simul saluantur & corrũpantur. Respondet q sensus in actu & sensibile simul sunt & nõ sũt. sed nõ sic est de sensibili et sensu in potẽtia. q2 vnũ potest esse sine alio. Ideo decepti sũt antiqui qui nõ distinguebãt inter sensibile in actu & sensibile in potentia nec int' sensuz in actu & sensũ in potẽtia. sed tñ capiebãt sensibile & sensum in actu dicẽtes nihil eẽ albuz & nigrũ sine visu eo q credebãt totũ esse rei in apparentia cõsistere. iõ cõcedebãt contradictoria simul esse vera. Aliud dubiũ quare q̃dam sensibilia corrũpũt sensũ et quedam delectant. Rñdetur q hoc est. q2 organuz cuiuslibet sensus cõsistit in quadã proportione media sensibiliũ: sed excellentie sensibilium excedentes talez proportionẽ corrũpũt sensuz et cõtristant. habentia vero talem proportionẽ qualem hñt sensum delectant.

Ad rationes ante oppositum.

Patet solutio ex dictis. Et hec de questione &c. Vnusquisqꝫ quidẽ igitur &c.

Querit' tricesimo vtrũ ad discernendum sensibilia diuersorum sensuũ abinuicẽ sit ponendus sensus cõis.

Et arguitur q nõ. q2 sensibilia diuersorum sensuũ sufficienter cognoscuntur a diuersis sensibus. ergo nõ est ponendus sensus cõmunis ad cognoscendũ differentias ipsorum. Secũdo sensibilia diuersorum sensuũ sufficienter abinuicẽ distinguũtur per intellectũ. ergo nõ est ponend' sensus cõis ad distinguenduz hmõi sensibilia. Tertio nos nõ possum' discernere sensibilia diuersorum sensuũ nisi cõponendo & diuidẽdo. sed sensus nõ cõponit nec diuidit. igitur. Quarto impossibile ẽ idẽ in indiuisibili mouere diuersis motib'. sed sensibilia cõtraria mouẽt cõtrarijs motib'. ergo impossibile ẽ q eadẽ vis cognoscitiua simul cognoscat cõtraria sensibilia. ergo differẽtias eorum non pñt iudicare. Ad oppositũ est textus.

Pro responsione sciendũ ẽ primo

q postq Aristoteles inuestigauit sensũ cõem per primã operationẽ que ẽ percipere immutatiões particulariũ. Cõsequenter inuestigat ipm per illã operationẽ que ẽ discernere sensibilia diuersorum sensuũ abinuicem.

Sciẽdũ est secundo

q quilibet sensus particularis est vnius obiecti cuius cognoscit differentias. ideo ad discernẽduz inter sensibilia eiusdẽ sens' nõ requirit' ali' sensus a particularib'. sed sensus particularis nõ põt abinuicẽ discernere sensibilia diuersorum sensuũ. q2 potẽtia discernẽs aliqua duo necessario ãbo cõponit. quare oportet q discernerent' per aliã potentiã a sensu particulari. nec sufficit potẽtia intellectiua. q2 cognoscim' differẽtiã albi & nigri nõ solũ quo ad id qđ ẽ per intellectũ sed etiã quo ad diuersã immutationẽ sensus qđ nõ fit nisi per sensum.

Sciendũ est tertio

q illud iudicans et discernẽs sensibilia diuersorum sensuũ est vnũ subiecto & rõne differẽs. nã sm q ẽ diuisibile & alterũ sentit diuersa et per hoc solui põt vltima ratio ante oppositũz. Hãc tñ solutionẽ nõ tenet phũs q impossibile ẽ q idem subiecto & diuersum ratione possit habere contraria sm actum. nõ eñ possibile ẽ idẽ indiuisibile simul esse album & nigrum nec simul pati a specieb' contrarijs sensibiliũ. Iõ aliter dicit phũs q sensus cõis est tanq terminus sensuum particulariũ. et est simile de pũcto in centro circuli. q2 sicut est punctus ille vnus subiecto & differens ratione: vt ẽ terminus diuersarum linearũ. ita vis sensitiua que est radix sentiendi & diffundit' in organa sensuũ particulariũ est vna sm rem & differẽs rõe. Potest g̃ illa radix vno mõ considerari vt est vnũ principiũ & vn' termin' oium immutationũ particulariũ. Alio modo vt terminus huius & illi' sensus inq̃tuz vtimur scꝫ illo principio quasi vno termio pro duob' et sic sensus cõis iudicat illa que separata sũt & plura cognoscere inq̃tũ illa vis põt simul plura accipere vt termin' diuersarum immutationũ & põt diiudicare differentiã vni' ad alteram inq̃tum vna est.

Sciendũ est quarto

q licet sensus cõis immutet' a sensu proprio nõ tñ propter hoc sensus particularis nobilior ẽ sensu cõmuni. licet mouens nobilius sit motu: sicut nec sensibile exterius est simpliciter nobili' sensu particulari: ẽ tñ nobili' sm quid & q̃tã est actu illud qđ alius est in potẽtia. simpliciter eñ sensitiua virtus est nobilior et similiter sensus cõis nobilior est sensu particulari: q2 nobiliores accipit spẽs q̃ sensus particularis. nã virtus sensitiua in sensu cõi vnita ẽ vt in radice & inde ẽ q sensus particularis

habet iudicare de cõtrarietate suo℞ obiecto℞ in q̃tum aliquid participant de virtute sensus cõis. q: sensus ꝓprius est terminꝰ immutationũ que fiunt per mediũ a ꝯtrarijs sensibilibus. sed vltimum iudicium pertinet ad sensum cõmunem.

His premissis ponitur conclusio rñsiua ad q. Ad discernendũ sensibilia diuerso℞ sensuũ necesse est ponere sensum cõmunẽ. p℞ q: ponimꝰ differentiã et cõuenientiã inter sensibilia diuerso℞ sensuũ etiã in q̃tum sensibilia sunt. et nõ ꝑ intellectũ. nec per sensum ꝑticularẽ. q: vel hoc fieret vno sensu vl' multis: nõ vno. q: per vnũ solũ cognoscimus ea q̃ cadũt sub vno obiecto. nõ ponẽs differentiã et cõuenientiam inter aliqua duo necessario ãbo cognoscit. nec diuersis. q: simile esset sicut si diceremꝰ q̃ oculo sentimus albũ et gustu dulce. ß nullus isto modo discernit inter albũ et dulce. ß cũ vnus et idẽ dicat albũ esse alte℞ a dulci oportet q̃ vnũ q̃d℞ cognoscat. ergo ꝓter sensꝰ ꝑticulares necesse est ponere sensum cõem.

Conclusio secũda. sicut non fit iudiciũ diuerso℞ sensibiliũ a diuersis sensibus: ita nõ fit iudiciũ diuerso℞ sensibilium cognito℞ in diuersis tpibꝰ quo ad cõuenientiã et differentiã. p℞ q: tũc prius cognosceremus vnũ puta albũ. et postea alterũ puta dulce. ß hoc nõ põt esse. q: nullus põt iudicare per sensum aliqua esse diuersa nisi ãbo cognoscat pro illo instãti in quo iudicat vnũ differre ab alio. q: nõ potest iudicare nisi cõparet ipsa adinuicem. ergo sicut oportet ꝑ vnã potẽtiã vtrũq℞ cognoscere: ita oportet in eodem tempore cognoscere illa ad hoc q̃ inter se distinguantur.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã dicitur q̃ licet a diuersis sensibus exterioribꝰ cognoscatur diuersa sensibilia ꝓpria. nõ tñ possumꝰ ponere cõuenientiã et differentiã inter diuersa sensibilia nisi ea℞ eadẽ potentia cognoscitur. Ad secũdam dr̃ q̃ per intellectũ cognoscimꝰ sensibilia q̃tũ ad quid est. et ponimꝰ differentiã inter ipsa cõponẽdo et diuidẽdo. ß quo ad diuersam ipsam rationẽ sensus cognoscimus ea per sensum cõem.

Ad tertiã dr̃ q̃ sensus nõ cõponit nec diuidit predicando affirmatiue vel negatiue: sicut intellectꝰ. ß apprehẽdendo vnionẽ vl' diuisionẽ pluriũ adinuicẽ. Ad quartã dicitur q̃ sensibilia fm̃ esse reale quandoq℞ sunt cõtraria vt nõ possunt esse in eodẽ fm̃ actum: ß fcd̃m esse intentionale non cõtrariantur: quia intentiones contrario℞ non sunt cõtrarie. Et hec de questione.

Queritur vicesimoprimo vtrũ preter quinq℞ sensus exteriores in aialibꝰ pfectis sunt quinq℞ sensus exteriores. s. sensꝰ cõis imaginatiua fantasia. estimatiua et memoria. Arguitur q̃ nõ. q: cõmune nõ distinguitur cõtra ꝓpriũm. ergo sensus cõis non debet poni inter potentias. Secũdo fantasiatã et memoratũ sunt passiones primi sẽsitiui. s. sensus cõis. ß passio nõ diuiditur cõtra suũ subiectum. ergo fantasia et memoria nõ diuidũtur ꝯ sensum in cõmuni. Tertio intellectꝰ minus depẽdet a sensu q̃ quecũq℞ alia potẽtia sensitiua. S℞ intellectꝰ nihil cognoscit nisi accipiendo a sensu. ergo multo minus d℞ poni potẽtia interior ad ꝑcipiendum intẽtiões nõ sensatas q̃ vocat estimatiua.

Quarto actus cogitatiue qui est cõponere et diuidere et actus reminiscẽtie q̃ ẽ discursus ad reminiscendũ de preteritis tñ differt ab actu estimatiue et memorie sicut actꝰ estimatiue ab actu fantasie. S℞ cogitatiua et reminiscitiua nõ sunt potẽtie diuerse ab estimatiua et memoria. ergo similiter estimatiua et memoria nõ erunt abinuicem distincte.

Ad oppositum est Auicenna in suo libro de anima.

Pro responsione sciẽdũ est primo q̃ postq̃ per p̃hm visum est de necessitate ponẽdi sensum cõem. Cõsequenter videndum est de distinctione eius ab alijs potentijs interioribus. Vñ q: natura nõ deficit i necessarijs nec abũdat in superfluis. et ad vitã aialis pfecti requirũtur q̃ nõ solũ apprehẽdat rem in p̃sentia sensibilis: ß etiam in eius absentia. etiã cũ motꝰ aialis sequat̃ apprehensionẽ non moueret̃ aial ad querendum aliq̃d absens: cuius ꝯtrariũ videtur in aialibus perfectis q̃ mouent̃ ad ꝓsequẽdũ aliquod absens. ideo aial nõ solum cognoscit sensibile p̃sens dũ principaliter immutat̃. sed etiã speciem sensibilem retinet.

Sciendum est secundo q̃ bene retinere et bene recipere in corporibus diuersa principia cõsequũtur. nam humida bene

recipiūt ⁊ male retinent. ⁊ ecōtra est de sicꝗ. cū ergo potentia sit actus organi corporal᷑: oporteret ꝙ sit alia potētia ꝗ recipiat spēs sensibiliū. ⁊ alia ꝗ cōseruet. Unde ad recipiendū ipas ordinat᷑ sensus ꝓprij ⁊ sensus cōis ꝗ est interior. ẜ ad cōseruandū illas ordinat᷑ fantasia que est sicut thesaurus formaꝝ acceptaꝝ per sensuȝ cōeȝ. iō sensus cōis ponitur in prima parte capitis vbi cōgregant᷑ nerui sensitiui sensuū exterioꝝ ⁊ est quasi centrum omniū sensuū. ⁊ in ꝓpinquiori parte ponit᷑ fantasia siue ymaginatio ꝗ ab aliquib᷒ vocatur potentia formalis. q᷑ retinet formas ⁊ figuras sensibiliū.

Sciendū est tertio ꝙ animal ꝑfectū nō solum mouet᷑ ad prosequendū delectabile ẜm sensuȝ: ⁊ fugiendū tristabile. ẜ etiam mouetur ad ꝓsequendū vel fugiendum propter alias vtilitates. sicut ouis vidēs lupū fugit non propter incōuenientiā coloris vel figure: ẜ q᷑ ipm apprehendit vt inimicū nature. Silr̄ auis colligit paleam nō q᷑ delectet in sensu. ẜ q᷑ vtilis est ad nidificandū ẜ necessariū est animali perfecto ꝙ ꝑcipiat aliquas intentiōes que non ꝑcipiūtur sensu exteriori. ⁊ oȝ in eo esse principiū illi᷒ ꝑceptiōis. q᷑ perceptio formaꝝ sensibiliū fit ꝑ mutationē sensibiliū: non autē per immutatōeȝ rerū nō sensataꝝ. iō ad percipiendū illas intentiōes ꝗ non percipiunt᷑ per sensum cōem nec exteriorem ordinatur extimatiua que ponitur in media parte capitis. ⁊ ibi habet organū quodāmodo imperfectū ꝓpter nimiū motū cerebri. Sed ad cōseruandū hmōi intentiones ponitur memoria que est thesaur᷒ haꝝ intētionū. Cuius signū est. q᷑ principiū memorandi in animalibus fit ex aliqua tali intentione. puta qȝ est nociuū vel ꝯueniēs. ⁊ dicta memoria hȝ organū i postrema parte capitis vbi sunt nerui sensitiui ⁊ motiui ꝓtensi per spondilia colli ⁊ dorsi.

Scienduȝ est quarto ꝙ inter hominem ⁊ bruta nō est differentia quo ad formas sensibiles. q᷑ similiter immutātur a sensibilibus exterioribus. ẜ quantū ad interiores est differentia. q᷑ bruta percipiūt intētiones quodam instinctu naturali solum. Sed homo percipit eas per quandā collationeȝ. ideo potentia cognitiua illaꝝ intentionuȝ ꝗ in brutis dicitur extimatiua. in hoīe dicitur cogitatiua. vel ratio particularis ꝗ est collatiua intentionū particulariū: sicut ratio vl̄is intentionū vniuersaliū.

Sciendū est vltimo ꝙ est differētia inter hominem ⁊ bruta ex parte memorie. q᷑ memoria in brutis est subita recordatio ꝑteritoꝝ. Sed homo cū hoc habȝ reminiscētiam cuius act᷒ est vti quodā discursu vel silogismo ad inquirendū memoriā preteritorū ẜm intentiōes particulares. ⁊ ꝯuenit memorie in hoībus inquantū est cōiuncta vtuti intellectiue superiori cuius aliquo modo ꝑticipat naturam.

His suppositis ponit᷑ conclusio responsiua ad. q. In animalibus ꝑfectis ꝑter sensus exteriores ponendi sunt alij quattuor interiores. s. sensus cōis. ymaginatiua vel fantasia qȝ idē est. extimatiua: ⁊ memoria. patet satis ex dictis. Aduertendū ē tamē ꝙ Auicēna ponit ꝗnꝗ potentias interiores q᷑ distinguit ymaginatiuā ⁊ fantasiā abinuicē. Sed sanct᷒ Thomas nō ponit realem distinctionē inter ipas. q᷑ oꝑatio que attribuitur ymaginatiue ⁊ operatio fantasie pōsunt eidē potētie cōuenire.

Ad ratiōes ante oppositum.

Ad primā dicitur ꝙ sensus cōis nō dicit᷑ cōmunis respectu particulariū per predicationem: ẜ per causalitatē. eo ꝙ est coe principiū istoꝝ. ideo bene distinguitur cōtra ipos.

Ad secundā dicitur ꝙ sicut vna potentia oritur ab aīa mediante illa. ita actio vni᷒ subijcitur actioni alterius. ⁊ ẜm hoc fantasiatum ⁊ memoratum distinguūtur per passiones primi sensitiui. q᷑ insunt mediāte primo sensitiuo. Ad tertiam d᷑ ꝙ licet intellect᷒ oriatur ex sensu: tm̄ intellectus multa cognoscit in re apprehensa per sensum ꝗ sensus ꝑcipere nō potest. ⁊ ita dicendū est de extimatiua respectu sensus particularis. Ad quartam dicit᷑ ꝙ cogitatiua ⁊ memoratiua in homine habent illā eminentiā vltra cetera aīalia non per aliquid qȝ sit ꝓpriū parti sensitiue. sed propter affinitatē ad rationē vniuersalem vel intellectū. ideo cogitatiua ⁊ reminiscitiua nō sunt potētie distincte ab extimatiua ⁊ memoria in homine: ꝗuis sint perfectiores in eo ꝗ in brutis. Et hec de questione. Sequitur in textu. Om̄ autem duab᷒ differentijs. ⁊c.

Queritur tricesimosecūdo vtrū intelligere ⁊ sentire sunt idē: ⁊ opinio cū fantasia. Et arguit̄ q̄ sic. quia tam intelligēdo q̄ sentiendo aīa iudicat ⁊ cognoscit. ergo intelligere est idē cū sentire ⁊ ꝑ ꝯñs intellect⁹ cū sensu ⁊ etiam opinio que pertinet ad sensuz

Secūdo. nullū incorporeū patit̄ a corporeo. sed intellect⁹ patitur a corporibus celestibus. q: sm̄ Empedoclē diuersitas tēporum hominib⁹ ⁊ brutis alia ⁊ alia sapere prestat. homines eñ diuersis horis ⁊ tēporib⁹ de rebus diuersimode iudicant. ergo intellectus est corpore⁹. ⁊ per ꝯñs nō differt a sensu nec intelligere a sentire. Tertio. vt dicit Omerus talis est intellectus i terrenis hominib⁹ qualē inducit pater viroꝝ deorumq̄ qui est sol. ergo intellectus patit̄ a corpore celesti. ⁊ sic est corporeus. Ad oppositū est textus.

Pro responsione sciendū ē primo q̄ post q̄. p. ostendit duas operationes sensus cōmunis nō excedere facultatem principij sensitiui. Consequenter inquirit vtrū sapere ⁊ intelligere excedant facultatē eiusdē principij. Primo ostendendo q̄ intelligere ⁊ sapere non pertinēt ad sensum: qđ est ostēdere sensum nō esse idē cum intellectu. Deinde ostendit q̄ fantasia que pertinet ad sensū nō est idem cū opinione que pertinet ad intellectum. Et postmodū cōparat opinionē ad intellectū: ⁊ fantasiam ad sensum.

Sciendū est secūdo q̄ nullū corpus potest directe agere in incorporeū. sed bñ in corporeū. ⁊ q: potentie sensitiue sunt corporee cum sint organis corporis affixe. ideo possunt immutari per actionē corporū celestiū: non tñ per se sed ꝑ accñs. quia nec aīa nec virtus eius mouet̄ nisi moto corpe. iđ antiq̄ ponētes corpora celestia directe habere impressionē in intellectū ⁊ voluntatē dixerunt intellectuz esse corporeū. ⁊ per ꝯñs nō differre a sēsu. Etiā q̄ sapere ⁊ intelligere sunt idem q̄ sentire. q: tam intelligendo q̄ sentiendo animal cognoscit. Sz q̄ dicerent celū agere in intellectum ⁊ voluntatē pz per v̄ba Empedoclis dicentis q̄ in hominib⁹ ⁊ brutis agitur volūtas ad presens ⁊ diuersitas temporꝝ intellectui diuersa sapere prestat. ⁊ per verba Omeri dicentis q̄ talis est intellectus in terrenis hominibus qualē inducit pater viroꝝ deorūq̄. Sol eñ sm̄ ipm̄ dicit̄ pater viroꝝ. q: sol ⁊ homo generant hoīes. ⁊ dr̄ pater deoꝝ. q: ceteros planetas illuminat quos antiqui dicebāt esse hoīes sic deificatos in celū p⁹ mortē: quoꝝ sol fuerat pater

Sciēdū est tertio q̄ licet impressio corpoꝝ celestiū possit indirecte ꝑtingere ad intellectū ⁊ voluntatē ꝑut intellectus cōiungit̄ corpori in sua operatione. q: leso organo fantasie impeditur speculatio intellectus. ⁊ volūtas cōiungitur appetitui sensitiuo ⁊ inclinat̄ ad volendū sm̄ inclinationez appetitus sensitiui. qui potest variari ꝑ actionem corpoꝝ celestiuz. tñ corpa celestia non possunt directe agere in intellectū ⁊ volūtatem. nec voluntas de necessitate trahitur ab appetitu sensitiuo. sed de se libera est ad sequēdum vel non sequendū hmōi inclinatiōes. ideo corpora celestia nō inducūt necessitatē corporibus humanis.

Quibus suppositis sit cōclusio prima. Antiqui male assignabāt causam cognitionis esse similitudinē cognoscētis ad cognitū non assignantes cām deceptionis. Patet. q: deceptio est magis propria animalibus q̄ cognitio. eo q̄ hoīes a seipsis decipi possunt. nam vt veritatē cognoscant oz q̄ ab alijs doceantur. ⁊ in maiori tpe aīa est in maiori deceptione q̄ in cognitione veritatis: ad quā cognitionē vix peruenit per studiū magni tpis. ergo āntiqui assignātes cām cognitionis aīe debuerāt etiā assignare causam sue deceptionis: qđ tñ nō fecerūt. Possent tamen dicere q̄ oīa q̄ videntur sunt. et sic non est deceptio aīe. vel posset dici q̄ sicut cognitio fit per contactum rei silis. ita deceptio per ꝯtactum rei dissimilis. Sed primuz istoꝝ dici nō potest: vt patet quarto methaphisice. ⁊ improbat̄ hic secundū. q: cōtrariorum est eadē deceptio ⁊ scientia. simile autez ⁊ dissimile contrariantur. ergo si de simili habetur scientia ⁊ de dissimili erit sciētia. ⁊ ita similiter de deceptione.

Conclusio secūda. Sentire nō ē idē q̄ sapere aut intelligere. ⁊ capit̄ hic sapere qđ idē est q̄ iudicare. ⁊ itelligere q̄ apprehendere. intellectus eñ primo apprēhendit ⁊ postea iudicat. Primū pz. q: sentire inest oībus aīalib⁹. sapere vero cōuenit paucis. ergo sentire nō est idē q̄ sape. Nō ē tñ intelligendū q̄ sape solū insit hoīb⁹. q: q̄dā bruta aliq̄d

prudentie habent put recte iudicāt d agēdis per extimatiuā naturalē. hec tm̄ prudentia est imperfecta. Secundū pbatur. q: contingit intelligere recte τ non recte. Recte. s. per extimatiuā prudentiā τ verā opinionē. τ nō recte per cōtraria istoꝝ. ꝫ non cōtingit sentire non recte. q: sensus circa propriū sensibile semper est verus. Secūdo. sentire conuenit oibus aialibus. intelligere solū conuenit hominibus. τ nō est semp verū sicut est sensus circa ppriū sensibile. ergo sentire nō est idē ꝙ intelligere. τ per ꝯñs neqꝫ sensus cū intellectu. q: potētie p suos actꝰ distinguūt.

Cōclusio tertia. Fātasia nō est idē cū opinione. p3. q: fantasia est in nob cū volumꝰ. q: in potestate nr̄a est formare aliqd quasi apparens nobis vt montē aureū. Sed opinari nō est in nobis cū volumꝰ sed oportet ꝙ opinans habeat rōem p quā opinetur verū vel falsum. Secūdo. ad opinari semp est delectatio vel tristitia. q: p hoc apprehendimꝰ aliquid delectabile vel tristabile. ꝫ ad fantasiam non sequit passio in appetitu. q: qñ aliqd nō apparet ḃm fantasiā similiter nos habemꝰ: vt cōsiderātes in pictura aliqua instabilia vel delectabilia vñ non sequitur delectatio vel tristicia. ergo opinio nō est idē cū fantasia. Brutus differentie ratio est. q: appetitus nō patitur ad simplicem rei apprehensionē vt patit fantasia. ꝫ oꝫ ꝙ apprehendat aliquid sub ratione ꝯuenientis qd facit opinio in hoibus ꝯponēdo τ diuidendo. Fantasia vero nō cōponit τ diuidit. τ in brutis appetitus patit ab extimatiōe naturali q similis est opinioni in hoibꝰ ḃm aliquid imperfectum. iō in ipis idē operat sic opinio in hoibus.

Cōclusio quarta. Opinio pertinens ad intellectū nō est intellectus. nec fantasia pertinens ad sensum est sensus. p3. qa dū sentimus vel intelligimus aliquid dicimus ꝙ ita est. Sed dū habemus opinionem vel fantasiam nō dicimꝰ ꝙ ita est. ꝫ dicimus ꝙ sic videtur nobis τ apparet τ nō sumus certi. ergo opinio nō est idē cū intellectu: nec fantasia cum sensu.

Ad rationes ante oppositū.

Ad primā dr ꝙ aliter fit iudiciū p intellectū τ sensum ḃm ꝙ intellectꝰ τ sensus aliter τ aliter cognoscūt τ ḃm diuersa opant. Alie duc soluūtur ex dictis. Et hec de qstione.

Sequitur in textu. De eo aūt qd est intelligere. τc.

Queritur tricesimotertio vtrum fantasia sit sensus intellectus sciētia vel opinio. Et arguit ꝙ sit sensus. q: quicqd est in nobis pertinēs ad cognitōnē reducit ad sensum vel intellectū. Sed fantasia est in nobis pertinens ad cognitionē τ nō est intellectꝰ. ergo est sensus. Secūdo. intellectiua in. 3. phisicoꝝ causatur p fantasmata cū dr ꝙ itellectiue credere est inconueniens. ergo videt esse de mente Aristotelis ꝙ fantasia sit intellectiua. Tertio. scire est rem p cās cognoscere. ꝫ qñqꝫ per fantasiā apprehendimꝰ causam rei: vt per fantasiā gladij fantasiamur interfectiōem. ergo est scientia. Quarto opinio est assensus rōnis ad vnā partē contradictōnis cū formidine de opposito. ꝫ hoc conuenit fantasie. ergo est opinio. Ad oppositū est textus.

Pro mliōc sciēdū ē prio ꝙ post ꝙ Aristoteles ōndit ꝙ fantasia nō ē opinio Consequēter inquirit qd est fantasia. τ cū sit ostensū ꝙ intelligere est aliud ꝙ̄ sentire. et ꝙ opinio ptinet ad intellectū: τ fantasia ad sensum. ꝯñr. p. determinat de fantasia: inqrendo qd est. ꝯñr determinabit de intellectu τ opinione. τ hoc in alijs libris.

Sciendū est secundo ꝙ cū fantasia sit ḃm quā fātasma vel aliquod ydolū appet. videt ꝙ fātasia sit de nūero habituū: vel potentiaꝝ cognitiuaꝝ: qbus vnū distinguit ab alio τ discernit verum a falso. q: aliquid appere nō est aliud ꝙ̄ discernere verū a falso. Sunt aūt quattuor potentie vel habitus qbus verū a falso discernimꝰ. s. sensꝰ. intellectus. scientia. τ opinio. capiēdo tamē intellectū pro cognitione principioꝝ et sensuū pro actu potētie sensitiue.

Tūc ponit conclusio prima. fantasia nō est sensus in actu. pbat quattuor rōnibus textus. Prima. sentire in actu cōueit omībꝰ brutis. sed fantasia nō ꝯuenit oibus brutis. q: formice: apes: τ vmes non habēt fantasiā loqndo de fantasia determiata q h3 determiatū organū in q retinēt spēs sensibiliū. etiā absentibus sensibilibus. Et si arguat ꝯ hoc. q: apes τ formice hñt prudētiā

cū sibi puideāt de futuris. ḡ hñt fantasiā deter
minatā. Rñdet ꝙ illa aīalia solū operantur
quadā naturali inclinatione. ꝛ nō quia habeant
fantasiā determiatā distinctā a sensu. ꝛ inde
est ꝙ nihil fantasia it nisi in pñtia sensibil'.
ꝛ quius opent ꝓpter finē quasi puidētes de futu
ris. hoc tn̄ nō est quia habeāt cognitionē de fu
turis: sed quia ymaginant actꝰ pñtes qui ordinan
tur ad finē. ꝛ ita magis operant ex ymagina
tiōe ꝙ̄ ex appḥēsiōe. Secūda rō. sensus sm
actū ip sunt veri. quia sensus circa ꝓpriū sensi
bile nunquam decipit. sed fantasie sepe sunt false:
vt pz de fantasijs somniātiū. ḡ fantasia nō
est sensus in actu. Tertia rō. cū sentimus
aliqd i actu habemꝰ certitudinē de illo. sed cū
fantasiamur aliquid dicimꝰ ꝙ ita nob videt
ꝛ sumꝰ incerti. Quarta rō. dormiētibꝰ in
sunt sepe fantasie. ꝛ tn̄ ipis nō inest sensus i
actu. ḡ fantasia nō est sensus in actu.

Cōclusio secūda. Fantasia nō est sensus in potētia. pz. quia sensu exñte in po
tētia nihil nob appet. sed in fantasia ip nobis
aliqd appet capiēdo fantasiā p actu fātasie
Secūda rō. sensus in potētia ip adest aiali:
nō aūt fantasia cū nō semp aliqd nob appa
reat. ꝛ hic etiā capiēdo fātasiā p actu fātasie

Cōclusio tertia. Fantasia non est intellectꝰ neqȝ sciētia. pz. quia scia ꝛ intelle
ctꝰ semp sunt veroꝝ. fantasia vo quãqȝ est ve
roꝝ ꝛ quandoqȝ falsoꝝ.

Cōclusio quarta. Fantasia nō ē opinio. pbaꝛ duabꝰ rōnibꝰ. Prima ad opi
nionē semp seqtur fides nō aut ad fantasiā
cū in brutis nō sit fides: vbi tn̄ est fantasia.
Secūdo. quãcūqȝ hñt opinionē hñt rōēm per
quā fit psuasio ꝛ fides. sed nulla bestia hȝ rōēȝ
ꝛ tn̄ hȝ fantasiā. ḡ fantasia nō ē opinio.

Conclusio quinta. Fātasia nō est aliquid cōpositū ex opinioe ꝛ sensu. patȝ
quia sepe habemꝰ de eodē falsum sensuȝ ꝛ veȝ
opinionē. sicut sol sm sensum appet bipeda
lis qñtitatis: ꝛ tn̄ sm opinionē credimꝰ ipm
maiorem tota terra. ꝛ per hoc patet ꝙ nō est
fantasia.

Dubitatur primo quid sit fantasia. Rñdet ꝙ est motus factꝰ a sensu scdȝ
actū. ꝛ quia iste motus causaꝛ ab actu sensus.
ideo similis est sensui cum omē agens agat
in sibi simile. nam omē qd mouet per hoc ꝙ
mouetur causat motū similē motui quo mo
uet. ḡ morꝰ fantasie nō potest esse sine sensu.

Dubitatur secundo cū fantasia sit motus factus a sensu qualiter fantasia pos
sit esse falsa: sensu existente vero. Pro dubio
sciendū est ꝙ licet sensus circa ꝓpria sensi
bilia nunquam vel raro decipiatur sicut potentie
naturales non deficiunt nisi raro a proprijs
operationibus ꝛ propter aliquam corrupti
onem. tamē sensus circa sensibilia cōmunia
ꝛ per accidens sepe decipitur quia iudicium
de ipsis variatur sm proprias causas. Tūc
rñdetur ad dubium ꝙ motus fantasie factꝰ
ab actu sensus differt a sensu sicut effectus a
causa. ꝛ quia effectus debilior est sua cā. ꝛ ꝙ̄
to plus elongatur a primo agente tanto mi
nus habet de virtute ꝛ de similitudine eius.
ideo in fantasia magis ꝙ̄ in sensu contingit
falsitas. Unde patet ꝙ licet motus fantasie
qui fit a sensu propriorū sensibilium vt i plu
ribus sit verus in pñtia sensibilis. tamē mo
tus fantasie circa sensibilia cōmunia pōt eē
falsus. ꝛ fantasia que est circa sensibilia p ac
cidens ꝛ communia potest esse falsa. tam i p̄s
sentia ꝙ̄ in absentia sensibiliū.

Dubitatur tertio a quo sumitur nomen fantasie. Rñdet ꝙ phos grece dicitur
est ꝙ lux latine. inde dr̄ phanis qd est appa
tio. ꝛ a phanes diriuatur fantasia.

Dubitatur quarto quare aīalia agunt ꝛ patiūtur sm fantasiam. Responde
tur ꝙ fantasie permanent abeuntibus sensi
bilibus ꝛ sunt similes sensibilibus sm actū.
ideo sensus in actu mouet appetitū in p̄sen
tia sensibilis: ita in absentia. ꝛ propter hoc
animalia multa operantur sm fantasiam. ꝛ
hoc cōtingit vbi deest intellectus. quia qñ pre
sens est intellectus iudiciū eius preualet in
agēdo. quare animalia que nō habent intel
lectum agunt sm fantasiā. Etiam homines
qñqȝ agūt sm fantasiam: eo ꝙ habent intel
lectum velatum quod contingit tripliciter.
quia quādoqȝ velatur seu obtenebratur in
tellectus ex passione que fortis est. quia ob
nubilat intellectum: vt patet in continenti.
quādoqȝ vero velatur intellectus ex infirmi
tate: vt patet in freneticis. quādoqȝ vero ex
somno: vt patet in dormientibus. Et i illis
casibus fantasia preualet intellectui. ꝛ ideo
homo sequitur apprehensionem fantasticā.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primā cōceditur φ fantasia pertinet ad virtutē sensitiuā nō tñ est sensus. Ad secundā dicitur φ Aristoteles in tertio Phisicorū nondū probauerat intellectū differre a sensu. ideo intelligentiā pro fantasia accepit.

Ad tertiā dr φ licz quādoqʒ per fantasiā cōtingat apprehendere effectuz per cām. tñ hoc est quadā visione sensitiua ꝛ nō per discursum silogisticū qd tamen requiritur ad scientiam. Ad quartā dicitur φ fantasia non est assensus rationis: ꝫ apprehensio ptinens ad sensum. nec habetur per rationes sicut opinio. Et hec de questione. Et per consequens Finis huius secundi.

Sequitur liber tertius.

De parte autez anime qua cognoscit anima et sapit ꝛc̄.

Circa tertiū librū de anima aristotelis querit̄ primo vtrū intellect⁹ noster possibilis sit potentia passiua. Et arguit̄ φ nō. nam aliqua substātia est intellectiua eo φ immaterialis. Sed aīa nostra ē imaterialis per suā essentiā. ergo per suā essentiā ē intellectiua ꝛ sic intellect⁹ noster ē substantia.

Secūdo vnūquodqʒ patitur ʒm suā materiam. Sz intellect⁹ ē imaterialis. ergo nō est potentia passiua. Tertio intellect⁹ nr̄ possibilis est incorruptibil̄. Sz intellect⁹ noster passiuus est corruptibilis: vt dicetur inferius. Quarto agens nobilius est patiēte: ꝫ potentie vegetatiue sunt actiue. ergo intellectus qui est perfectior erit potentia actiua. Ad oppositum est textus.

Pro responsiōe sciendū est primo φ postφ Aristote. in secundo libro egit de parte sensitiua anime ꝛ ostendit φ sentire et intelligere non sunt idem. Cōsequēter determinat de parte intellectiua anime.

Primo agens de intellectu possibili. Secundo de intellectu agente. Tertio de intellectu in actu. Et quarto de parte appetitiua et de principio motiuo ʒm locum.

Sciendū est secūdo φ partem anime intellectiuam phūs vocat partem q̄ anima cognoscit et sapit. cognoscit q̄tū ad apprehensionem ꝛ sapit q̄tum ad iudiciuz intellectus. Vel dicat̄ φ cognoscere refertur ad intellectū practicū. Sapere vero ad speculatiuū. ꝛ querit phūs vtrū hec pars sit separabilis subiecto vel ratione tm̄. ꝛ si sit separabilis ʒm rationē quā differentiā habeat ad alias partes. ꝛ qr pprietas potētie cognoscitur ex suo actu. ideo phūs intēdit ex qualitate sui act⁹ inq̄rere modū sue opatōīs vt potētia intellectiua cognoscatur.

Sciendum est tertio φ pati dicitur tripliciter. vno mō pprie qñ scz ab aliq̄ remouet̄ aliqua pprietas sibi cōueniēs ʒm naturā. ꝛ hoc modo aqua patitur dū calefit. Secūdo mō dr aliq̄d pati minus pprie dū abijcitur ab eo aliq̄d siue sit cōueniens sibi siue nō et isto mō patit̄ nedū egrotans. imo enā qui sanat̄. Tertio mō dr aliquid pati cōmuniter qñ recipit aliq̄d ad qd erat i potētia sine hoc tm̄ φ aliq̄d abijciat̄ ab eo. isto mō omne qd exit de potētia in actu patitur dato φ pficiat̄ ꝛ hec ē passio pfectiua ꝛ alijs modis dicitur corruptiua.

Sit ergo cōclusio prima. intellectus noster possibilis nō est passiu⁹ passiōe corruptiua: ꝫ bene patitur passiōe pfectiua. Prima pars pz per secūdā rationē añ oppositū eo. s. φ nō habz materiā. Secūdam ptem pbat textus. qr sicut se hz sentire ad sēsibilia: ita intelligere ad intelligibilia. ꝫ sentire est passio sensus respectu sensibiliū. ergo intelligere est passio intellect⁹ respectu intelligibiliū. maior pz. nā sic sentire ē quoddam cognoscere qd est qnqʒ in actu ꝛ qnqʒ in potentia: ita intelligere ē quoddaz cognoscere ꝛ qnqʒ intelligim⁹ in actu et qnqʒ in potentia. Aduertendū est tm̄ φ intellect⁹ aliter ē passibilis q̄ sensus. qr sensus est affixus organo corporali quo corrupto ab excellenti sensibili impeditur sens⁹ ne possit pcipere debilia sensibilia post excellētiā. ꝫ intellect⁹ nō hz organū nec potest corrūpi ab excellentia intelligibilis ꝛ post excellēs intelligibile nō minus intelligit infima. Sed magis potest intelligere p accidens. tm̄ intellect⁹ debilitatur ex lesione organi sensus qd necessario requirit̄ ad representandū suū obiectū. Causa hui⁹ diuersitatis ē. qr sensus ē in corpe vt in subiecto. intellectus vero ē in aīa.

Conclusio secunda intellectus

possibilis est immixtus nō vt imparet vt dicit Anaxagoras: s est in potentia vt omnia cognoscat. pz. q: omē susceptiuū ē in potentia aliqua z caret illis quoꝝ est susceptiuuz vt patuit sup̄ de organis sensuū. intellectus vo noster possibilis est in potētia ad oīa intelligibilia z est susceptiu⁹ spēꝝ. ergo caret oib⁹ istis. z cū possit intelligere oēs res corpeas oz ꝙ careat omi materia corporea z ꝙ sit mixt⁹. Si em̄ esset in se corporeus natura corpalis ei⁹ impediret cognitionē aliaꝝ naturaꝝ. q: vt habet textus. intus eꝑns ꝓhibz extraneū. Ex dictis infert Arist. primo ꝙ intellectus non hz aliquā naturā determinatā. s solū ꝙ est possibilis vocatus a potētia respectu p hoc sibi cōuenit ꝙ nō tm̄ cognitiuus est vnius gnīs sensibiliū. s vniuersalit totius nature sensibilis. z sic materia prima est in pura potentia ad oēs formas materiales z nulli forme pmixte sit intellect⁹ possibilis respectu itelligibiliū. Infert secūdo ꝙ intellect⁹ an̄ actualē itelligere nihil ē eoꝝ q̄ itelligit. s est precise in potentia ad intelligibilia z hoc cōtra antiquos dicētes intellectuz esse cōpositū ex omibus vt oīa cognosceret. Si em̄ esset cognitiu⁹ oim p hoc ꝙ in se haberet omia semp esset omnia in actu. z nō in potentia. s est actualitas oim z est immixt⁹ in potentia. Et dicit. p. ꝙ loqtur de itellectu quo aīa intelligit. Infert. vlterius ꝙ intellect⁹ caret organo corporali. q: si haberet organū sicut sensus: tunc haberet aliquā naturā determinatā de natura sensibiliū: sic ꝙ esset calid⁹: humid⁹: frigid⁹: vel siccus q̄tū ad organū. potēna em̄ que ē act⁹ organi cōformatur ipi organo nec refert an ipa potentia habeat qualitatē sensibilē vel organū. eo ꝙ act⁹ nō est potēne tm̄. s ꝯpositū ex organo z potētia. Infert vlteri⁹ ꝙ aīa est loc⁹ spēꝝ intelligibiliū rōne intellect⁹. q: sicut loc⁹ est receptiu⁹ locatoꝝ ita intellect⁹ receptiu⁹ est spēꝝ intelligibiliū. qđ nō fieret si haberet organū. q: tunc spēs nō reciperet in aīa solū. s in ꝯiūcto. nō tm̄ est tota aīa loc⁹ spēꝝ. s sola ps intellectiua q̄ caret organo.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā đr ꝙ imaterialitas sube materialꝰ create nō est intellect⁹ ei⁹. s ex imaterialitate ei⁹ hz vtutē intelligēdi. iō n̄ oz intellectū ēe essentiā aīe. Ad secūdā pz solutio. Ad tertiā đ: ꝙ aristoteles vocat itellectū passiuū vtutē cogitatiuā q̄ đr rō pticularis. q̄ qđē virt⁹ cogitatiua corruptibilis est rōne sui organi. s potētia intellectiua đr intellect⁹ possibilis z nō passiu⁹. q: non patit duob⁹ pmis modis. Ad quartā đr ꝙ respectu eiusdem opatiōis z in eodē ordine agēs ē nobili⁹ patiete. s respectu diuersaꝝ opationū z i diuersis ordinib⁹ nō oz. ymo paciens superior ordinis q̄nq̄ ē nobili⁹ agēte inferioris ordis.

Et hec de questione.

Queritur secūdo vtrum intellectus possibilis ſm esse sit separat⁹ a corpe.

Et arguit ꝙ sic. q: vt hz text⁹ sensus nō est sine corpe. hic aūt. s. intellect⁹ est separat⁹. Secūdo. si intellect⁹ possibilꝰ eēt corpi cōiunctus ſm esse seq̄ret ꝙ eēt singularis. z p ꝯns qcqđ reciperet: reciperet singulariter. qđ falsuz ē. q: intellect⁹ cognoscit vlr. Tertio si eēt corpi ꝯiunct⁹ seq̄ret ꝙ esset corruptibilis ad corruptionē ꝯpositi. Quarto. eiusdē ē potētia z act⁹ s act⁹ intellect⁹ nō ē actio corporis: ergo nec ꝙ potētia intellectiua est corpi cōiuncta. Ad oppositū est text⁹ vocās intellectuz ptē aīe. aīa aūt est forma corpis. ergo intellectus est corpori cōiunctus.

Pro responsione sciendū ē primo ꝙ Auerrois mot⁹ prima rōne an̄ oppositū ponit intellectū possibilē separatū a corpe ſm esse. z dicebat ꝙ lz dicamur itelligere p intellectū possibilē. tm̄ h nō est q: sit nob cōiunct⁹ ſm eē s solū ſm intelligere. Imaginabat em̄ Auerrois ꝙ intellectū possibilē nob vniri p spēm intelligibilē q̄ hz duplex subm scz. intellectū possibilez: z ipa fantasmata q̄ sūt i organis corpeis. z q: talis spēs ē quodāmodo vnū cū itellectu possibili. z q̄dāmō vnū cū fantasmatib⁹. iō dixit intellectū possibilē ꝯtinuari cū istis fātasmatib⁹ p talē spēꝫ

Sed cōtra hāc opinionē ponit cōclusio prima. Intellect⁹ possibilis nō ē a corpe separat⁹ ſm esse. pz q: principiū formale q̄ hō intelligit nō est ab eo separatū ſm esse. s intellect⁹ possibilis est principiū formale q̄ intelligit hō. ergo intellect⁹ possibilis nō est a corpe separat⁹. maior pz. q: nihil agit nisi ſm ꝙ ē in actu p formā per quā agit. s nihil ē in actu p illud qđ ē ab eo separatū ſm esse. minor pz. q: ſm textū intellect⁹ est q̄ aīa opat. ergo relinq̄tur ꝙ intellect⁹ nō est a corpe separatus ſm esse. Vn̄ lz illud q̄ aliquid opat sit prima

pio actiuo possit esse ab eo separatū fm esse vt dicim⁹ ꝙ balliuus opaꝛ per regē. ⁊ q: rex mouet ipm ad operandū. tn̄ ipossibile est illud quo aliquid formaliter operatur ab eo separari fm esse.

Conclusio secunda. mod⁹ quo ponit Auerrois intellectū possibilē ꝯtinuari cū fantasmatib⁹ ⁊ nob̄ nullā ponit cōtinuationē. p3. q: itellectus possibilis nō est intellectū cū intelligibilia nisi fm ꝙ intelligibile est vnū in actu. sic nec sens⁹ ē idē cū sensibili i potētia. ḡ spēs itelligibil' nō ē forma itellect⁹ possibilis: nisi fm ꝙ est itelligibile i actu. ꝭ n̄ est intelligibil' i actu nisi put est abstracta a fantasmatibus. ḡ fm ꝙ vniꝛ intellectui est remota a fantasmatib⁹. ⁊ ꝑ ꝯn̄s n̄ ē aliquid vnū cū intellectu. ergo per istū modū intellect⁹ possibilis nō vniꝛ nobiscū. Vn̄ etiā vt dicit sc̄us Tho. Auerrois fuit decept⁹ ꝑ fallaciā accn̄tis q̄si sic arguēs. spēs itelligibil' est vnita fantasmatibus. ⁊ ē vnita cū intellectu possibili. ḡ intellect⁹ possibilis vniꝛ cū fantasmatib⁹ q̄ sūt in nob̄. Vn̄ spēs intelligibilis fm ꝙ est vnita intellectui abstrahiꝛ a fantasmatib⁹ ⁊ ꝯditiōib⁹ materie. ⁊ fm ꝙ ē vnita fantasmati ē vnita ꝯditionib⁹ materie.

Cōclusio tertia. ꝙuis predicto mō intellect⁹ possibil' nobiscū vniretꝛ adhuc tn̄ ꝑ talē modū nō essemus intelligētes ꝭ intellecti. p3. q: per h̄ ꝙ spēs alicui⁹ rei ē i aliq̄ potētia cognitiua. tn̄ res illa n̄ fit cognoscēs: ꝭ cognita. sicut ꝑ h̄ ꝙ silitudo color̄ ē i potentia visiua color nō fit vidēs: ꝭ visus ē. ḡ n̄ ꝑ hoc ꝙ spēs intelligibil' q̄ est silitudo fantasmatꝫ recipit in intellectu: n̄ sequiꝛ ꝙ nos efficiamur itelligētes. ꝭ ꝙ nos vl' fātasmata q̄ i nob̄ sūt sim⁹ itellectā ab illa potētia itellectia

Cōclusio quarta. directe est cōtra positionē aristotelis. p3. nā. p. in primo hui⁹ tractat⁹ inq̄rit de pte aie q̄ ē intellect⁹ possibil'. ꝭ aia ē in corpe cui⁹ est forma. ḡ est intellect⁹ possibilis ⁊ in corpe. Itē Aristote. vocat in textu itellectū illud q̄ aia intelligit ⁊ opinaꝛ. ⁊ sic positio illa ē ꝯ aristotelē. ē etiā ꝯ pncipia phie ⁊ dissonat vre fidei. nō eīn dicit. p. ꝙ intellect⁹ sit separat⁹ a corpe fm eē. ꝭ dic ꝙ est separat⁹, q: n̄ h3 organū determinatū sic sensus. ⁊ hoc iō ē. q: aia intellectiua ꝑpter sui nobilitatē supgrediꝛ facultatē natura corpalis. ⁊ iō nō pōt ab ea totaliꝛ ꝯprehēdi. ⁊ ita sibi remanet aliq̄ actio in q̄ n̄ cōicat cū natura corpali. ⁊ potētia ꝑ quā opaꝛ nō h3 organū corporale. ⁊ sic p3 ꝙ itellect⁹ ē separat⁹. q: n̄ ē ꝯiūct⁹ organo corpali. tn̄ simpliciꝛ loq̄ndo ē ꝯiūct⁹ corpi fm eē inq̄tū ē i aia subiectiue q̄ ē forma corpi ꝯiuncta.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā p3 solutio. Ad secundā diciꝛ ꝙ l3 intellect⁹ sit singulari in essendo ꝑpter singularitatē sui subiecti. s. aie. tn̄ est vl'is in cognoscēdo ⁊ per respectū ad suū obiectū. naꝫ obiectū intellect⁹ ab eo intelligiꝛ vl'r. ⁊ ē vl'e fm rōeꝫ. Ad tertiā negeꝛ ꝯn̄a. q: cū aia n̄ra sit a corpe sepabilis eo ꝙ nō est totaliꝛ immersa corpi. iō nō corrūpiꝛ ad corruptionē tot⁹ ꝯpositi. neq3 etiā potētie q̄ sibi cōueniūt ea parte q̄ supgrediꝛ naturā corporeā. Ad q̄rtā d' ꝙ intellect⁹ nō est act⁹ corpor̄. q: ꝙuis aia fm suā essentiā sit forma corpor̄. tn̄ intellect⁹ nullū organū iformat. nec tn̄ ē a corpe separat⁹ fm esse. q: ē in essentia aie. ⁊ aia fm essentiā ei⁹ ē forma copor̄. Vn̄ aia vt est subsistens dicitur agere quāuis simpliciter totū dicatur agere. q: aia non subsistit subsistētia ꝯpleta. ꝭ totū ꝯpositū. Et h̄ d' q̄stioe. Sequitur in textu. Cū aūt sic singula fiant. ⁊ c̄.

Queritur tertio vtrū post actū intelligēdi spēs itelligibiles possint ꝯseruari in intellectu. Et arguiꝛ ꝙ nō. q: spēs intelligibiles solū h̄nt in memoria reseruari. ꝭ intellect⁹ nō ē memoria. q̄d p3. q: memoria cognoscat p̄teritū sub rōne p̄teriti. ꝭ hoc ē cognoscere hic ⁊ nūc. hoc aūt cōuenit sensui ⁊ non intellectui. ḡ memoria nō est in pte itellectia. Secūdo. intellect⁹ fit i actu ꝑ spēꝫ itelligibilē intellectū aūt in actu est ipe intellect⁹ i actu. ⁊ ecōtra. ḡ intellect⁹ oīa intelligit quoꝝ habet spēs in se. ḡ post actuale intelligere nō retinet spēs intelligibiles. alias intellectus sp intelligeret oīa que nouit. Ad oppositūꝫ arguiꝛ per pħm dicentē Cū aūt sic singula vt fiant sciēs dicitur q̄ fm actum h3 habitū in ipo pmanentē.

Pro responsione sciendū ē primo ꝙ posiꝙ actū est de intellectu i potētia ꝯn̄ter ostēdit Aristoteles quō reducatur in actū. Et primo ostēdit quō intellect⁹ q̄n fit i actu. deinde determinat d' obiecto intellect⁹.

Sciendum est secundo ꝙ scd̄m

Auicennā spēs intelligibiles nō remanēt in intellectu post actuale intelligere. dicit eniꝫ ꝙ in parte sensitiua solum possunt ꝯseruari q̄tum ad duas potentias. s. ymaginatiuā ꝛ memoratiuā. ꝓ q̄to sua organa ꝓficiūtur quodā sicco bene retinente in quib⁹ possunt reseruari alique spēs cessante actuali appre hensiōe. Sꝫ intellect⁹ qui caret organo cor porali nihil pōt recipe nisi materialiter. ꝛ ꝙ diu manet silitudo tam diu intelligit. ꝛ cum desinit intelligere illa spēs desinit esse in itel lectu. ꝛ oꝫ ꝙ si de nouo velit aliquā rē intelli gere ꝙ ꝯuertat se ad intellectū agentē queꝫ ponebat esse substantiā sepatā: vt ab illo ef fluēt spēs intelligibiles in intellectū possibi lē. ꝛ ꝑ vsum ꝛ exercitiū se ꝯuertente si acq̄rit q̄daꝫ abilitas in intellectu possibili cōuertē di se ad agētē quā abilitatē dicebat eē habi tū scientie. ꝛ sic ꝓm ipm in intellectu non est memoria.

Sciendū est tertio ꝙ hec opinio est cōtra aristotelē dicentē ꝙ intellect⁹ possi bilis sic fit singula sicut sciens ꝛ reducitur i actū spēꝫ intelligibiliū: sic hn̄s habitū scie. ꝛ dū hꝫ spēs in actu dr̄ sciens in actu. ꝛ hoc ꝯuenit sibi qn̄ per seipm pōt opari. sicut ali q̄s habens aliquā formā pōt ꝓm eā opari. et qn̄ aliq̄s hꝫ actū alicui⁹ forme oꝫ ꝙ habeat illā formā. ꝛ q̄uis itellect⁹ possibilis sit quo dāmō in actu qn̄ hꝫ spēs intelligibiles ꝛ nō ꝯsiderat. tn̄ cū hoc est in potētia. licet nō eo dēmō sicut anteq̄ acq̄reret habitū scie. hit⁹ eīn scie ē act⁹ primi scientis ꝛ solū ē in potē tia ad actū secūdū ei⁹ q̄ ē actual' ꝯsideratio ꝑ quā intellect⁹ dr̄ fieri singula in actu.

Sciendum est quarto ꝙ intelle ctus possibilis dr̄ fieri singula ꝓm ꝙ recipit spēs singulariū ꝓut spēs rei recepta in itele ctu est forma intelligentꝭ ꝛ ex ea cū intellectu fit vnū sic ex actu ꝛ potētia nō ita tn̄ ꝙ itelle ct⁹ fiat vnū cū essentia cu᷉ re cui⁹ est spēs in intellectu. ꝫ solū ꝓm esse intelligibile ꝛ intē tionale. ꝛ inde est ꝙ intellect⁹ sic fact⁹ in actu nō solū potest intelligere oīa quoꝝ hꝫ spēs. ꝫ etiā potest intelligere seipm.

Conclusio responsiua ad q̄situ᷉.
Spēs itelligibiles remanēt in itellectu possi bili post actuale intelligere. nō tn̄ ꝓm esse cō pletū ꝫ ꝓm eē iperfectū ꝛ semiplenū. Primo pꝫ. q: omne q̄d recipit i aliq̄ recipit ad modū recipiētis. ꝫ intellect⁹ ē nature mag⁹ stabilis ꝙ materia corpalis. materia aūt corpalis re tinet formas q̄s recipit nō solū qn̄ ꝑ eas agit ꝫ etiam cessante actione. g̃ a fortiori intelle ct⁹ retinet spēs intelligibiles post actuale in telligere. Secūdo pꝫ. q: intellect⁹ mediātib⁹ speciebꝰ sic reseruatꝭ nō erit in actū nisi ꝯuer tēdo se ad fantasmata. g̃ spēs nō manēt i eo ꝓm esse cōpletū. Et dictis pꝫ ꝙ in pte intelle ctiua est ponēda memoria capiendo memo riā ꝓm ꝙ est cōseruatiua specieꝝ. Sꝫ si cape ret memoria vt de rōne eius est apprehēde re pteritū sub rōne preteriti ex parte obiecti: tunc memoria non eēt in pte intellectiua: ꝫ sensitiua tm̄ que est apphēsiua pticularium. q: pteritū ingt̄ū hmōi ꝯsignat esse sub deter minato tpe q̄d pertinet ad esse singulare.

Dubitatur vtrū memoria intel lectiua sit alia potētia ab intellectu. Et ar guit ꝙ sic. q: memoria sensitiua est alia a sen su cōi. g̃ a sili. memoria intellectiua ē alia ab intellectu. Pro dubio supponit ꝙ potentie aie distinguūtur ꝑ diuersas rōes obiectorū. vn̄ si aliq̄ potētia ordiet ad obiectū ꝓm cōeꝫ rōeꝫ obiecti nō variabit illa potētia ꝓm di uersitates particularꝭ obiecti: vt visus respi cit coloratū in cōi. tn̄ nō variat ꝑ diuersitatē albi ꝛ nigri. ꝛ cū intellect⁹ respiciat obiectū ꝓm cōem rōem entꝭ. eo ꝙ intellectus pōt oīa fieri nō diuersificat ꝓm rōnes particulariuꝫ entiū. ꝫ q: respectu eiusdē obiecti aliud ē pri cipiū actiuū a quo fit obiectū in actu. q: po tentia actiua se hꝫ ad obiectū vt act⁹ ad po tentiā. ꝛ passiua se hꝫ ad obiectū vt ens i po tētia ad ens in actu. ꝛ nihil respectu eiusdeꝫ eodē mō cōsideratū est in actu ꝛ in potētia. iō in aīa intellectiua oportet esse intellectuꝫ agentē realiter distinctū a possibili. ꝫ ibi nō sunt alie differētie potentiaꝝ. Tūc rn̄det ad dubiū ꝙ memoria intellectiua nō est alia po tentia ab intellectu. nā memoria ē thesaur⁹ spēꝝ. Sed intellect⁹ ꝓm pħm ē loc⁹ specieꝝ. g̃ memoria nō est alia potētia ab intellectu. Differt tn̄ ab intellectu ꝓm rationem. q: itel lectus potest recipere species intelligibiles ꝛ dicitur intellectus. ꝫ ꝓm ꝙ cōseruat absq̄ intelligere actuali vocatur memoria intelle ctiua. Ad rationē dubij dicitur ꝙ preteri tum ꝛ presens possunt esse differentie diuisi ue potētie sensitiue q̄ apphēdit pticularia. nō aūt intellectiue q̄ apphēdit vniuersalia.

Un tamen preteritio vno modo referri pōt ad obiectū quod cognoscitur. Secūdo modo ad actū cognitiōis que duo simul cōiungūtur in parte sensitiua q̄ aliud apprehendit p hoc q immutatur potentia sensitiua nam aial memorat se prius sensisse in preterito et cognouisse se quoddā preteritum. Sz in parte intellectiua preterito nō conuenit ex parte obiecti. qz intellectus non cognoscit nisi vniuersale cui accidit esse in p̄senti vel in p̄terito. sed ex parte act⁹ cognoscentis p̄terito cognoscitur in actu. qz nostrū intelligere est quidam actus particularis qui tñ fit in isto tēpore vel illo ⁊ hoc nō repugnat intellectualitati. quia q̄uis ille act⁹ sit particularis tñ est immaterialis. ideo sicut intelligit sapm q̄uis sit singularis vel particularis ita intelligit suū intelligere qd̄ ē actu existēs in p̄senti vel in p̄terito.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primam dicitur q licet intellectus nō sit apprehēsiu⁹ p̄senti fm pretentionē obiectum appⁿhendit preteritū fm preteritionez actus. ē etiaz cōseruatiu⁹ specierz intelligibilium ratione cuius in eo ponitur memoria.

Ad secundā dicitur q species intelligibilis vno mō est in intellectu in pura potētia vt ante dictū est. et sic intellectus est in potentia essentiali tam ad actum primū q̄ ad actū secundū. Alio modo est in itellectu fm esse ↄpletū ⁊ in actu sicut quādo intellectus actu intelligit. Tertio mō pōt esse in intellectu in actu semi pleno: ⁊ tūc ibi est p modū habitus et actus primi. et medio mō se habet inter potentiā primā et actum secūduz. hoc mō intellect⁹ cōseruat spēs intelligibiles nec oportet q semp itelligat actu cū isto mō hz ipas. Et hec de questione. Sequitur text⁹. Om̄ aūt aliud est ⁊c̄.

Queritur quarto vtruz quidditas rei materialis sit ↄpꝛium obiectū nostri intellect⁹.

Arguitur q non. qz obiectū habitus alicuius potentie non debet excedere obiectum illius potentie. qz idez est obiectū potentie habit⁹ ⁊ act⁹ ei⁹: ꝫ ens est obiectū metaphisice q̄ est habitus nostri intellectus ergo obiectū nostri intellectus nō debet esse minus cōe q̄ ens. ergo quiditas rei materialis nō est obiectum nostri intellect⁹. Secūdo nulla potentia debet excedere suū obiectū: ꝫ multa cognoscūtur que sub quiditate rei materialis non cōtinentur. ergo nō est adequatū obiectum nostri intellectus. Ad oppositū arguitur per philosophū dicentez q in mathematicis et in naturalib⁹ alia et alia virtute cognoscitur suppositū et natura. qz per sensum in naturalib⁹ et per imaginationem in mathematicis. per intellectuz vero cognoscitur natura. ⁊ si per intellectū vtrūq cognoscatur simpliciter. tñ aliter ⁊ aliter se habet in cognoscendo naturam et suppositum. quia cognoscit naturam per se et suppositum indirecte.

Pro responsiōne sciendū est primo q postq̄ Aristoteles posuit ↄditiōes intellectus possibilis et ostendit qualiter reducitur de potētia in actum. Cōsequēter determinat de natura sui obiecti. qz potētie per obiecta cognoscūtur. cui⁹ ratio est: quia potentie per obiecta abinuicē specificātur. sed sunt eadē principia esse vnitatis et distinctionis rei ab aliis ⁊ cognitiōis eius.

Sciendū est secūdo q plato posuit quiditates rerū scd̄m rē separatas a singularib⁹ quas vocat ydeas. ꝫ cōtra ipsum. 4. metaphisice Aristo. ostendit q quiditates rerū nō sunt aliud ab ipsis nisi per accidens. qz quiditas solum includit illa q̄ pertinent ad spēm. suppositū vero in naturalibus et mathematicis vltra essētialia speciei includit principia indiuiduātia q̄ a principiis essentialib⁹ speciei sunt realiter distincta sicut diceremus q nō est idez quiditas hominis albi ⁊ homo albus. naz quiditas hominis nigri nō cōtinet in se nisi qd̄ pertinet ad speciē eius. sed homo albus habz aliqd in se preter spēm humanā ⁊ istud cōtingit i omnib⁹ habētibus formā in materia in qb⁹ suppositū habet aliquid p̄ter principia speciei quare in ipsis alia sunt accidentia nature ⁊ alia suppositi. Sed in illis que non habent formam in materia sed sunt forme tm̄. nihil pōt esse p̄ter essentiā speciei. ideo ibi n̄ differūt natura ⁊ suppositū nec sunt diuersa accidētia speciei ⁊ indiuidui. qz nō habēt diuersa principia.

Sciendum est tertio q tam naturalia q̄ entia mathemathicalia hn̄t spēm in materia. Sed duplex est materia quedā est sensibilis a qua abstrahūt mathemathi-

calia. et que includunt naturalia. Alia est intelligibilis quam mathematica concernit. nam quantitas immediate inheret substantie coniuncte cum materia et forma. qualitates vero sensibiles que reponunt materiam in esse naturali in quantitate fundantur. sed tanquam posteriori potest remanere prius. non remanet quantitas et continuitas in substantia. Unde aliquae sunt forme requirentes materiam sub determinata ratione qualitatum sensibilium sicut naturalia. Alie sunt que requirunt materiam non sub determinata dispositione qualitatum: sed solum sub quantitate ut triangulus quadrangulus que dicuntur forme mathematice. ideo bene dicebatur quod concernunt materiam intelligibilem: sed abstrahunt a sensibili. Ex quo patet quod tam in naturalibus quam in mathematicis differunt res et natura. ratione cuius in utrisque possunt inveniri plura individua sub una specie. unde ponuntur duo exempla in textu. unum mathematicum cum dicitur quod aliud est magnitudo et magnitudinis esse. et aliud exemplum naturale cum dicitur quod aliud est aqua et aque esse. et per aquam intelligitur suppositum. et per esse aque intelligitur quidditas.

Sciendum est quarto. quod in naturalibus et mathematicis in quibus realiter differt quidditas a supposito alia et alia virtute cognoscitur natura et suppositum. Sed in separatis a materia ubi non distinguuntur eadem virtute cognoscuntur. unde quod in separatis non distinguantur tangit philosophus in textu quod aliud est aqua et aque esse et sic in multis aliis. sed non est in omnibus sic: sed in quibusdam aliis. scilicet in separatis idem est esse carnis et caro. et utitur istis terminis caro et carnis esse. quia substantie separate sunt nobis ignote. ideo non nominavit eas philosophus nominibus propriis. Ex istis sequitur quod in separatis per intellectum cognoscuntur natura et suppositum. in naturalibus vero et mathematicis natura directe cognoscitur per intellectum et per sensum cognoscitur suppositum in naturalibus et per imaginationem in mathematicis. et si in istis suppositum cognoscatur hoc non est directe sed per reflexionem ad sensum vel imaginationem. Ex quibus infert philosophus quod omnino sicut res sunt separabiles a materia sic et ea que sunt circa intellectum.

His suppositis ponitur conclusio responsiva ad questionem. quidditas rei materialis est obiectum adequatum nostri intellectus. patet primo illud est obiectum alicuius potentie in quod directe et per se fertur illa potentia et sub cuius ratione cetera apprehendit. sic est de quidditate rei materialis respectu nostri intellectus. nam si interdum cognoscat suppositum materiale hoc non est directe sed reflexe. si etiam cognoscat substantias separatas hoc non est nisi mediante cognitione substantie materialis. ideo in methaphysica prius tractat aristoteles de substantiis materialibus quam de separatis. Secundo actio cuiuslibet agentis est secundum conditionem forme que est principium huius actionis Sed species intelligibilis a particularibus abstracta est forma nostri intellectus et primo sue actionis que quidem species est per se similitudo rei materialis ergo intellectus noster per se et directe intelligit huiusmodi quidditatem. Nec potest dici quod illa species intelligibilis sit obiectum nostri intellectus. quia non est illud quod intelligitur. sed est illud mediante quo fit intellectio sicut species coloris non est illud quod videtur. sed est illud mediante quo visus videt. et color est illud quod videtur. Tertio obiectum alicuius potentie debet esse proportionatum illi. sed intellectus noster est coniunctus secundum esse et separatus secundum rationem et sic similiter convenit quidditati rei materialis que est coniuncta supposito secundum esse et distincta ab ipsis secundum rationem. Quarto potentie secundum speciem distinguuntur per actus et actus per obiecta: sed intellectus noster est distinctus a sensu et etiam ab intellectu substantie separate. ergo suum obiectum differt ab obiecto sensus et ab obiecto substantie separate. ergo cum obiectum sensus sit coniunctum secundum esse et rationem materie particularis et obiectum intellectus separati sit separatum ab omni materia tam sensibili quam imaginabili. oportet quod obiectum intellectus coniuncti habeat esse coniunctum secundum esse et separatum secundum rationem quod non reperitur in quidditate rei materialis.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam dicitur quod obiectum habitus alicuius potentie non excedit obiectum commune talis potentie: sed bene potest excedere proprium obiectum. unde ens est obiectum commune nostri intellectus et quidditas rei materialis est eius obiectum proprium per quod distinguitur a ceteris potentiis cognitivis. sed verum dicit ratio communis per quam fertur intellectus in unumquodque. universale vero dicitur quedam proprietas consequens naturam intellectivam. Ad secundam dicitur quod intellectus noster directe et per se solum intelligit per attributionem ad ipsam quidditatem vel tanquam sibi inferiora ut sunt eius effectus. vel tanquam sibi superiora ut sunt sue cause. scilicet substantie separate. Et hec de questione. Sequitur

in tertu. Dubitabit aũt aliquis ꝛc̃.

Queritur quinto vtrum intellectus noster possibilis sit intelligibilis. Et arguitur ꝙ nõ. rõne pbi. q: si sic vel intelligeret̃ ꝑ seipm vł per aliud. nõ p:imũ: q: tũc nõ solũ esset intelligibilis ʒ intelligens ꝛ cũ om̃e intelligibile inq̃tũ hmõi sit vni' speciei cũ alio seq̃ret̃ ꝙ om̃e intelligibile ĩtelligeret nec secũdũ. q: seq̃retur ꝙ oẽ intelligibile intelligeret ꝛ sẽp intelligeret illud qđ ĩtelligit. Secũdo si esset ĩtelligibilis intelligeret̃ sicut alia ĩtelligibilia. ʒ hoc est falsũ. q: alia intelligibilia intelligũtur ꝑ abstractionem a materia nõ aũt intellect' cũ sit immaterialis. Ad oppositum est textus dicẽs ꝙ est intelligibilis sicut alia intelligibilia.

Pro responsione sciẽdũ est primo ꝙ postq̃ phũs ostendit naturaʒ intellectus possibilis ꝛ quomõ reducit̃ in actuʒ et q̃d est obiectũ eius Cõsequẽter circa p̃dicta mouet duas dubitationes. Prima ẽ cuʒ intellect' noster sit simplex ꝛ ĩpassibilis non hñs aliq̃d cõe cũ aliis quomõ poterit intelligere cũ intelligere sit quoddã pati ꝛ de rõne patientis ẽ ꝙ habeat aliq̃d cõe cũ agente. s. materiã. Secunda dubitatio est titulus questionis.

Pro solutione prime supponẽdũ est ꝙ passio đ: multipliciter. intellectus vero patitur ẜm tertiũ modũ inq̃tũ recipit intelligibilia ad que quodãmõ erat in potentia. q: nihil est in actu anteq̃ intelligat. ẽ eñ sicut tabula rasa in qua nihil est in actu descriptũ in potẽtia tñ ad receptionẽ scripturarũ et picturaꝝ. ꝛ ita intellect' possibił in principio nihil ẽ in actu ʒ in potẽtia tm̃. ꝛ ꝑ hoc excludit̃ opinio antiquoꝝ q̃ ponebãt aĩam ꝯponi ex oib' vt oĩa intelligeret. ꝛ opinio Platonis ponẽtis aĩam habere naturaliter scientiã oĩm reꝝ: ʒ eã quodãmodo obliuisci ꝑ vnionẽ ad corp'. ideo dicebat ꝙ addiscere solũ est oblitoꝝ reminisci.

Pro solutione secunde dubitationis ponit̃ cõclusio rñsiua ad. q. Intellectus possibilis ẽ intelligibilis nõ ꝑ suã essẽtiã ʒ per spẽm intelligibilẽ: sicut alia intelligibilia. pbat̃ nã i his q̃ sũt sicut materia idẽ est intellectus ꝛ qđ intelligit̃. Sʒ intellect' nõ ẽ act' intelligẽs nisi ꝑ spẽm intelligibilẽ q̃ est forma ei' ꝑ quã intelligit. g̃ nõ est intelligibilis nisi ꝑ spẽm intelligibilẽ ꝑ quã alia intelligibilia intelligũtur.

Dubitatur p:io vnde habet intellect' possibił ꝙ nõ ĩtelligit ꝑ suã essentiã ʒ ꝑ spẽm ĩtelligibilẽ. Rñdet̃ ꝙ h̃ ẽ. q: i o:die intelligibiliũ entiũ in potẽtia vnũq̃dq̃ cognoscibile ẽ ẜm ꝙ ẽ in actu ꝛ nõ ẜm ꝙ ẽ ĩ potentia. vt coloratũ videt̃ ĩ actu ꝛ nõ coloratuʒ in potẽtia ꝓpt̃ ꝙ ĩtellect' nõ cognoscit materiã nisi ꝑ anologiã ad formã. Et dicit̃ pꝫ ꝙ p:ia cã q̃ est act' pur' ẽ simplicit̃ intelligibił. ꝛ iõ nõ solũ se: ʒ etiã alia a se ꝑ suã essentiã intelligit. Angel' vo q̃ nõ ẽ act' pur' intelligit se ꝑ suã essentiã. alia aũt ꝑ spẽs ꝯcreatas in ĩtellectu ei'. Intellect' aũt nr̃ q̃ ẽ ĩn potẽtia respectu intelligibiliũ ꝓut ẽ cõiũct' corꝑi hñ hꝫ virtutẽ vt ĩtelligat: nõ aũt vt intelligat̃. nisi ẜm ꝙ reducit̃ in actũ ꝑ spẽm intelligibilẽ. ꝛ iõ nõ cognoscit se ꝑ suã eẽntiã ʒ ꝑ suũ actũ. Ubi aduertẽdũ ẽ ꝙ ĩtellect' primo cognoscit suũ obiectũ. deĩde suũ actuʒ. Tertio spẽʒ ĩtelligibilẽ ꝛ postremo ꝑ spẽm ĩtelligibilẽ seipꝫ cognoscit. Dupliciť tñ ꝯtingit ĩtellectũ nr̃m cognoscere seipm. vno mõ ꝑticlarit̃: vt cũ so:tes vł Plato ꝑcipit se habere aĩam ꝑcipit se ĩtelligere. Alio mõ vniuersalit̃ vt ꝑcipim' naturã aĩe intellectiue ꝑ actũ intellect'. ꝛ ad p:imã cognitõeʒ habẽdã đ aĩa ĩtellectiua sufficit ei' p̃ntia. iõ đ: ꝙ cognoscat̃ ꝑ suã p̃ntiã. ʒ ad secũdã nõ sufficit ei' p̃ntia ʒ req̃rit̃ sufficiẽs inq̃sitio quã ñ põt q̃libet facere. iõ multi naturã aĩeꝝ intellectus ignorãt ꝛ circa ipaʒ errant.

Ad rationes ante oppositum: Ad p:imã đ: ꝙ ĩtellect' est ĩtelligibił ꝑ aliđ ꝛ cũ ĩferebat̃ ꝙ oẽ ĩtelligibile ĩtelligeret negat̃ ꝯñą. sicut eñ sensibile in actu ẽ sensibile ꝓpt̃ similitudinẽ sensibił q̃ ẽ fo:ma sensus. ita intellect' nr̃ q̃ fit ĩ actu ꝑ spẽm intelligibilẽ q̃ est fo:ma illi' ꝑ illã spẽm se intelligit. Uñ in sepatis a materia idẽ est intellect' et illud qđ intelligit̃. nã ꝑ hoc aliq̃d est ĩtelligibile actu ꝙ ẽ sine materia. Sʒ ẽ differẽtia q̃: daʒ nã quarũdã reꝝ esse ẽ sine materia sicut in substãtiis sepatis ꝛ vnũq̃dq̃ istoꝝ ẽ ĩtellectũ ꝛ intelligẽs. Sʒ quarũdã reꝝ essentia nõ ẽ sine materia: ʒ solũ spẽs ab eis abstracta sunt sine materia. sic et ꝑ illas spẽs intelligũtur in actu. et etiã intellect' eas recipiẽs

per eas etiã intelligit. ẜ nõ oportet ꝙ ille etiã sint intelligibiles. q: nõ sũt imunes a materia: Ad secũdã d: ꝙ ibi nõ est oĩno simile ẜ simile est in hoc q: sicut intelligit alia a se per spẽm alioꝝ intelligibiliũ. ita seipm intelligit ꝑ eandẽ spẽm q̃ in eo recipit ⁊ ꝑ quam in actũ reducitur et est actu intelligibile. Et hec de questione. Sequitur in textu.

Quoniã aũt sicut ⁊c.

Queritur sexto. vtrũ in aĩa nr̃a

preter intellectũ possibilẽ sit ponendus intellectus agens. Et arguit ꝙ nõ. q: sicut se hꝫ sensus ad sensibilia. ita intellectꝰ ad itelligibilia. ẜ nõ ponitur sensus agẽs. ergo nõ debet poni intellectꝰ agens. Secũdo similitudo agẽtis recipit i patiẽte sm̃ modum patiẽtis. ẜ intellectꝰ possibilis ẽ virtꝰ, imaterialis. ergo eiꝰ imaterialitas sufficit ad h̃ ꝙ in eo recipiat spẽs imaterialiter. g̃ nõ est necesse ponere intellectũ agentẽ vt fiat res actu itelligibil̃. Tertio ꝑ intellectũ possibilẽ aĩa ẽ in potẽtia ad oĩa itelligibilia ⁊ si in ea poni: itellectꝰ agẽs per illũ erit in actu g̃ siml̃ eẽnt in actu ⁊ i potẽtia respectu oĩm intelligibiliũ ꝙ est ipossibile. Quarto si esset itellectꝰ agẽs in aĩa ꝓcederet ab essentia aĩe ⁊ nõ ab aliquo itellectu supioꝛi qḋ est incõueniẽs. ergo in aĩa nr̃a nõ ẽ ponẽdus intellectꝰ agẽs. Ad oppositũ est textus.

Pro mĩsiõe sciẽdũ ẽ primo ꝙ post

ꝙ Aristoteles determinauit de itellectu possibili. Cõsequẽter agit de intellectu agente ponẽdo q̄ttuoꝛ cõditiões eiꝰ. Prima ẽ ꝙ ẽ separabilis. Secũda est ꝙ ẽ ipassibil̃. Tertia ẽ ꝙ est imixtus. i. nõ cõpositꝰ ex naturis corporeis nec hñs organũ corꝑale. ⁊ i istis tribꝰ ꝯditõibꝰ cõuenit cũ itellectu possibili

Quarta ẽ ꝙ intellectꝰ agẽs ẽ in actu sm̃ suã substantiã. ⁊ in hoc differt a possibili q̃ sm̃ se est in potentia ⁊ solũ fit in actu ꝑ spẽs intelligibile. Istas ꝯditiones ꝓbat phs q: oĩe agẽs nobiliꝰ est patiente ⁊ principium actiuũ materie. Sꝫ intellectꝰ agens cõparat ad possibilẽ sicut actꝰ ad materiã. g̃ ẽ nobilioꝛ possibili. ẜ intellectꝰ possibilis ẽ separatꝰ ipassibil̃ ⁊ immixtꝰ. ergo a fortioꝛi intellectus agens. Ex quo seq̃tur ꝙ ẽ ens sm̃ substantiã in actu. q: nihil agit nisi scḋm ꝙ est in actu.

Sciendũ est secũdo ꝙ propter

hec verba philosophi aliqui posuerũt intellectũ agentem substantiã ab homine separatã. Sed hoc improbat. quia homo nõ esset sufficienter a natura cõstitutus cũ nõ haberet in se principia quibꝰ posset exercere suã operationẽ q̃ est intelligere que nõ põt compleri nisi per intellectũ agentẽ. ergo ꝑfectio aĩe nature humane req̃rit ꝙ vterq₃ intellectꝰ sit aliquid in aĩa. Item sicut operatio intellectꝰ possibilis. scꝫ recipere itelligibilia attribuit homini. ita oꝑatio intellectus agẽtis. s. abstrahere intelligibilia. ẜ h̃ nõ fieret nisi formale principiũ huiꝰ oꝑationis esset homini cõiunctũ scḋm esse. ergo intellectꝰ agẽs nõ est substãtia separata. nec sufficeret ꝙ spẽs intelligibiles facte ꝑ intellectũ agentẽ haberẽt pro subiecto fantasmata q̃ sũt in nobis. q: dictũ est spẽs non sunt actu intelligibiles nisi sm̃ ꝙ sunt abstracte a fantasmatibꝰ. ergo mediantibꝰ ipis actio intellectꝰ agẽtis nõ posset nobis attribui.

Ex quo pꝫ ꝙ nõ ẽ vnꝰ intellectꝰ agẽs in hominibꝰ vt posuit Auerrois. q: cũ intellectus sit homini cõiunctꝰ tanq̃ virtꝰ aĩe eius oportet ꝙ multiplicetur sm̃ multiplicatiõem aĩarũ vel hoim. Vñ pꝫ ꝙ intellectꝰ agẽs ẽ virtꝰ immaterial̃ hñs potestatẽ faciendi intelligibilia sibi similia. facit eñ ea q̃ sunt intelligibilia in potẽtia actu intelligibilia.

Tunc sit hec cõclusio respõsiua

ad. q. In anima nostra ponendꝰ est vnꝰ intellectus agẽs preter possibilẽ. pꝫ. q: in oĩ natura q̃ est q̄nq₃ in potẽtia ⁊ q̄nq₃ in actu oportet ꝙ sit aliquid vt materia in illo gñe et potentia ad cetera illius generis. ⁊ aliq̃d ꝙ sit agens et principiũ actiuũ se hñs in faciendo oĩa sicut ars ad materiã. Sed aĩa scḋm intellectionẽ quãdoq₃ est in potentia q̄nq₃ est in actu. ergo in ea sũt iste differẽtie. scꝫ intellectꝰ in potẽtia ad omnia sicut q̃ d: possibil̃. ⁊ alius qui possit oĩa facere actu intelligibilia qui vocat intellectꝰ agens qui vt dicit in textu est quidã habitꝰ capiendo habitũ gñalit̃ ꝓ forma vt distinguit contra priuatõnẽ ⁊ nõ spãlit̃ pro noticia pricipioꝝ q: si ita caperet: tũc intellectꝰ agẽs nõ faceret oĩa actu intelligibilia eo ꝙ habitꝰ principioꝝ ꝑsupponit t̃minos pricipioꝝ eẽ notos

Itẽ res materiales sũt itelligibiles i potẽtia solũ. ⁊ cũ nihil se reducat de potẽtia i actũ oportet ponere aliq̃d quod faciat eas

intelligibiles in actu. sed hoc nō pōt facere intellectus possibilis cū solū sit in potētia respectu intelligibiliū. ergo pter itellectū possibilē ponēdus est intellect⁹ agēs. Ubi aduertēdū ē ꝙ intellectus agēs dr habit⁹ quo dāmodo: vt lumen respectu coloꝝ quod diuersimode exponit̄ ſm duplicē opinionē de colorib⁹. Nam quidā dixerūt ꝙ color ſm se visibilis est. ⁊ lumen nō facit ad videndum colorē: nisi inꝗtū facit diaphanū in actu. sz intellectus agens facit intelligibilia i actu q̄ prius erāt intelligibilia in potētia. ⁊ iō ſm h̄ dicendū ꝙ nō silr se hz oīs intellect⁹ agēs ad oīa intelligibilia. sicut lumen ad colores. Alij dixerūt lumē requiri pter colores ⁊ ſm istos simile est dr intellectu ad intelligibilia: ⁊ de lumine ad colores. Sed quereret aliquis q̄ fuit necessitas ponēdi itellectū agentē. Dicendū ꝙ Aristotiles fuit motus ponere itellectū agentē ad tollēdū opiniōez platonis dicēns quidditates reꝝ esse a materia separatas ⁊ actu intelligibiles. ⁊ ideo ibi nō erat necessariū ponere intellectū agētem. Sed quia Aristoteles ponit quidditates sensibiliū in materia nec esse actu intelligibiles nisi per abstractionē oportuit ꝙ poneret aliquē intellectū qui abstraheret ipas ⁊ faceret actu eas intelligibiles.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dr ꝙ sensibilia ſm suū esse reale extra aiam sunt sensibilia. iō nō oportebat ponere sensum agentē. sed substantie materiales ſm suū esse reale non sunt actu intelligibiles nisi per abstractionē. ideo oportet ponere intellectū agētē. Ad secūdā dr ꝙ species intelligibilis in fantasmate est cōiūcta cōditionib⁹ materie. iō non oz actuare intellectū possibilē qui est immaterialis: nisi fuerit illustrata lumie intellect⁹ agentis. Unde supposito agente bene cōtigit similitudinē alicui⁹ diuersimode recipi in diuersis pter coꝝ dispositionē. sed remoto agente spēs ipsa nō sufficeret disponere recipiēs. ideo ad intelligendū nō sufficit immaterialitas intellectus possibilis nisi intellect⁹ agens ponat̄.

Ad tertiā dr ꝙ aīa se hz vt ens in potētia ad intelligibilia facta in actu per intellectū agentē. sed se habet vt ens in actu ad intelligibilia in potētia que sunt adhuc cōiūcta fantasmatibus q̄ fiūt actu intelligibilia p actionē intellect⁹ agētis. Ad quartā dr ꝙ itellect⁹ agēs fluit ab essentia aīe ſm tn̄ ꝙ ipa pticipat cū substantijs immaterialib⁹. ipa eni3 est creata in orizonte eternitatis. ⁊ sic pticipat cū substantijs tā materialib⁹ ꝙ immaterialib⁹. ⁊ dr participare intellectū agentē ab aliquo intellectu superiori. Et hec de questiōe.

Sequit̄ in textu. Idē aūt est ⁊c.

Queritur septimo vtrū spēs intelligibilis a fātasmatib⁹ abstracta sit id qd intelligit̄.

Et videt̄ ꝙ sic. qr intellectū i actu est actu in intellectu. sed nihil est de re intellecta in intellecto cognoscēte: nisi spēs intelligibilis a fantasmatibus abstracta. ergo illa spēs est id quod intelligit̄. Secūdo. oportet intellectū in actu esse in aliquo: alias nihil esset. sed nō potest esse in re extra aiam cū illa sit materialis. ergo intellect⁹ in actu solū est in intellectu. ⁊ nihil est de re intellecta in actu: nisi spēs intelligibilis. igit̄ ⁊c. Tertio. voces sunt note passionū q̄ sunt in aīa. primo periarmenias. sed voces significāt res itellectas quas per voces significam⁹. ergo passiones aīe. s. spēs intelligibiles sunt ea q̄ actu intelliguntur. Ad oppositū arguitur qr sicut se hz spēs sensibilis ad sensū. ita intelligibilis ad intellectū. sed spēs sensibilis non est illud quod sentit̄. ergo spēs intelligibilis non est illud quod intelligit̄.

Pro responsione sciendū ē primo

ꝙ postꝙ Aristoteles assignauit cōditiōes intellect⁹ possibilis. nūc assignat cōditiōes intellectus in actu ⁊ toti⁹ partis intellectiue. Unde ponit tres cōditiōes intellect⁹ in actu. Prima est ꝙ scientia in actu est idez rei scite quod non est verū de intellectu in potentia. nam spēs intelligibilis per quā intelligit intellectus ⁊ ipe intellectus faciunt vnū sicut forma ⁊ materia. Secūda cōditio ē ꝙ sciētia in potētia in eodē precedit sciam in actu natura ⁊ tpe. qr illud qd est in potentia non reducitur in actū nisi p aliud in actu. Tertia conditio est ꝙ intellectus in actu semp itelligit. ⁊ nō qn̄qz ⁊ qn̄qz nō in quo differt ab intellectu possibili ⁊ intellectu in habitu. quorū vterqz qn̄qz intelligit ⁊ qn̄qz nō. Un̄ itellectus in actu nihil aliud ē ꝙ potētia intellectiua informata specie intelligibili in ea existentem in actu cōpleto ⁊ pfecto.

Sciendū est secūdo ꝙ toti⁹ partis intellectiue pbus ponit tres cōditiones.

Prima est q pars intellectiua est separabilis quod verũ est tam de intellectu agẽte q̃ de possibili. et dicitur separata. q2 operationes h3 sine organo corporali q̃uis sit corpori coniũcta sm esse. Secũda conditio est q pars intellectiua sola est in homine illud qd vere est. Tertia cõditio hec sola pars est incorruptibilis et ppetua per carentiã finis. et iõ dicebatur in .2. huius q hoc genus aie separatur ab alijs sicut ppetuũ a corruptibili. et dr: ppetua p carẽtiã finis et nõ pricipij. ne credatur pphs hoc q aia sit imortalis q in ea p separationẽ a corpore remaneat scia et passiões quomõ nũc h3. Phus ostẽdit q nõ reminiscatur post mortem cor q̃ prius sciuit. Et causam assignat q2 pars intellectiua aie est impassibilis. iõ nõ est subiectũ passionũ aie vt sunt amor odiũ reminiscẽtia. q̃ cũ aliqua corporali passiõe contingit. Sed passiuus intellectus est corporalis. i. pars aie que est subiecta pdictis passionibus ad ptẽ sensitiuã pertinẽtibus. et dr: pars sensitiua intellectus per participationẽ. quia quodãmodo participat rõnem sibi obediendo. vl per intellectũ intelligitur virtus fantasie vl estimatiue. q2 sine illa parte intellectus cõiunctus nihil intelligit. ideo destructo corpore aia separata nõ hab3 eo modo sciam rerũ sicut nũc habet.

Quibus suppositis ponitur cõclusio nralis. species intelligibilis nõ est illud quod intelligit: s3 est quo intellectus intelligit. Primũ pz. nã eadẽ sunt que intelliguntur et de quibus sunt sciẽtie. si g ea q̃ intelliguntur sunt solũ species que sunt in aia seqtur q sciẽtie nõ sunt de rebus que sũt extra aiam. sed solũ sunt de spẽbus que sũt in aia qd est falsu3. Prẽ si sic seqtur error antiquorũ dicentiũ omne qd videt esse verũ. pz: q2 si potẽtia cognitiua solũ cognoscat pmã passionẽ et solũ de ipa iudicat. sic em videt aliqd sm q potẽtia cognitiua p ipm afficitur. ergo iudiciũ cognitiue potẽtie semp erit de prima passione. et sic omne iudiciũ erit verũ. et cũ prime passiones de eodez possibili pñt esse prie vt gustus sani iudicat aliqd ẽe dulce qd tñ ifirmus iudicat ẽe amarũ. ergo duo pdictoria erũt simul vera cũ quolib3 vera iudicat de sua prima passione. Secũda pars pz q2 in actiõe trãseũte forma sm quã fit actio est similitudo obiecti passionis: vt calor calefaciẽtis est similitudo calefacti. et sir forma sm quã fit actio immanens est similitudo obiecti illius actõis. ergo similitudo rei intellecte q̃ est spẽs intelligibilis ẽ forma sm quã intellectus intelligit loquẽdo de intellectõe directa et nõ de reflexa. q2 primo et directe itellectus itelligit suum obiectum p speciem. Sed reflexe intelligere pñt suũ actu3 sc3 spẽm intelligibilẽ et seipm et sic spẽs itelligibilis bñ est3 illud qd secũdario itelligitur

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã dr: q intellectũ est i itelligente p suã similitudinẽ. iõ dicitur q intellectus in actu et intellectũ in actu sunt idẽ in q̃tũ similitudo rei intellecte est forma itellectus in actu. iõ sequitur q spẽs intelligibilis sit illud qd intelligitur. Ad secũdã dr: q intellectum in actu duo iportat. s. rem q̃ intelligitur et actu3 intelligẽdi. q̃tũ ad rem q intelligitur solu3 h3 esse in singularibus extra aiam. s3 q̃tu3 ad intelligere solũ habet esse in aia. q̃a aliqd qd intelligitur scdm q intelligitur e intellectũ p suã silitudinẽ et scdm suũ esse reale primo est intelligibile in potẽtia q̃ in actu. Ad tertiã dicitur q sicut in pte sensitiua primo est mutatio sensus a sensibili et secũdario est formatio sm quam imaginatio format sibi ydolũ rei absentis vl nũq̃ vise. sic intellectus primo informatur spẽ intelligibili. et tũc sic informatus sibi informat diffinitionẽ aut enũciationẽ que p vocẽ significatur. et iõ ratio quã significat nomẽ ẽ diffinitio. et enũciatio significat cõpositionẽ vl diuisionẽ. Dicẽdum ergo q voces nõ significãt spẽs itelligibiles qbus itellectus afficit s3 significãt ea q̃ intellectus sibi informat ad iudicandũ de rebus exterioribus. et sic sũt ɔceptus quos format intellectus siue sint ɔplexi siue icõplexi q̃s mediantibus signat res ad extra. Et h de q̃stione

Sequitur textus. Indiuisibiliũ quidẽ.

Queritur octauo vtrum intellectus noster prius cognoscat diuisibile q̃ indiuisibile. Et arguitur q nõ. q2 ex cognitione principiorũ causarũ et elementorũ venimus in cognitionẽ principiatorũ et causatorũ. s3 pricipia sunt idiuisibilia et pricipiata diuisibilia. ergo prius cognoscimus idiuisibile q̃ diuisibile. Secũdo illud qd ponitur in diffinitione alterius prius cognoscitur a nobis. Sed idiuisibile ponitur in diffinitiõe diuisibilis vt punctus i diffinitiõe linee et vnitas in diffi-

nitõe numeri. Tertio sic similiter cognoscitur. Sz idiuisibile est magis sibi intellectui nr̃o q̄ diuisibile cũ intellectus noster sit indiuisibilis. ergo per prius cognoscimus indiuisibile q̄ diuisibile. Ad oppositũ arguitur. q: indiuisibile cognoscitur sicut priuatio diuisibilis priuatio aũt cognoscitur per habitũ. ergo diuisibile prius cognoscitur q̄ indiuisibile.

Pro respõsione sciendũ est primo ꝙ postq̄ phs egit de intellectu. cõsequẽter agit de operatõib⁹ ei⁹. quarũ Prima est idiuisibiliũ intelligẽtia. Secũda est ꝯpositio et diuisio. ⁊ q: prima est idiuisibiliũ intelligẽtia. iõ phus ostẽdit qualiter indiuisibile cognoscitur. gr̃a cui⁹ ostẽdit quot modis dicitur idiuisibile. ⁊ ad videndũ qualiter indiuisibile cognoscatur oportet videre quã habitudinẽ habeat ad q̇dditatẽ rei materialis.

Sciendũ est secundo ꝙ indiuisibile sicut ⁊ vnũ d̃r tripliciter. Primo mõ dicitur indiuisibile qd̕ est vnũ cõtinuũ actu idiuisum diuisibile t̃n potẽtia ⁊ hoc mõ oẽ cõtinuũ est idiuisibile. quia potest capi ꝑ intellectũ tanq̄ indiuisuz in actu. ⁊ si itelligatur ꝯtinuũ vt diuisibile in potentia hoc erit numerãdo partez post partẽ. ⁊ sic intelliget ipsum in tẽpore diuisibili. ⁊ hmõi diuisibile cognoscitur per prius q̄ diuisibile. q: est ꝯfusius ⁊ magis ꝯpositũ. Secũdo modo dicitur indiuisibile quod est vnũ scd̕m formaz ⁊ spẽm: vt homo vl' asin⁹. ⁊ tale per pri⁹ cognoscitur ꝑ partes eius. q: ꝯfusius est. ⁊ indiuisibili tẽpe intelligitur. licet eñ partes sm̃ se i tali toto sint quodãmodo diuise. t̃n possũt accipi vt diuise. q: in ipis est aliq̇d indiuisibile qd̕ facit ipas esse vnũ. s. forma que facit totũ esse vnũ ⁊ indiuisibile sm̃ speciem.

Tertio mõ dicitur aliq̇d vnũ quod est simpliciter idiuisibile sm̃ q̄titatẽ ⁊ sm̃ formaz tam actu q̄ potẽtia sicut pũctus vl' vnitas ⁊ hoc idiuisibile mereatur intellectui sicut priuatio. q: tale idiuisibile ẽ ꝑuatio rei corporal'. ideo cũ intellect⁹ nõ feratur directe nisi in q̇dditatem rei material' tale indiuisibile solũ ex ꝯsequẽti cognoscitur per negationẽ cõtinui cuius est. Alia ratio ẽ. q: intellect⁹ nr̃ cognitiõem capit a sensu. ideo magis sensibilia vt sunt magnitudines per prius cognoscũtur a nobis. quare pũct⁹ ⁊ vnitas ⁊ vniuersal'r ea que trãscẽdunt sensum cognoscũtur a nobis ꝑ negatõem ⁊ priuatiue noiantur hinc de substãtijs sepatis dicimus ꝙ sũt incorporee ⁊ immateriales.

Tunc sit hec cõclusio prima ad q̄situ. indiuisibile tertio mõ captũ posteri⁹ cognoscitur a nob' q̄ diuisibile. s; indiuisibile alijs mois captũ prius cognoscitur. cõclusio patet ex dictis.

Dubitatur primo. vtrum intellectus possit esse fals⁹. Pro dubio supponitur ꝙ due sunt opatões intellect⁹. Pria ẽ simpliciũ apph̃ẽsio in qua nõ est v̇itas neq3 falsitas. Secũda cõpositio vl' diuisio i qua ẽ veritas vl' falsitas. R̃ndetur ad dubiũ ꝙ intellect⁹ circa suũ obiectũ nõ ꝑ se decipitur. ꝑ accidẽs t̃n q̃nq3 decipit: vt attribuẽdo diffinitionẽ vni⁹ alteri diffinito. vl' si partes vni⁹ diffinitionis habeãt repugnantiaz vt si diceretur ꝙ hõ est aial insensibile. ⁊ i hoc intellect⁹ hz similitudinẽ cuz sensu. q: circa ꝓpriũ obiectũ nõ per se decipi: s; circa sensibilia cõia aut circa sensibilia ꝑ accidens bñ decipitur. Simil'r est intellect⁹ circa intelligibilia simplicia ⁊ circa qd̕ quid est nõ decipitur nisi ꝑ accñs. q: sp̄ est ver⁹. ꝓpter qd̕ etiã nũq̄ decipitur circa principia cõplexa que cognoscũtur cognitis terminis: s; sepe decipit intellect⁹ cõponẽdo ⁊ diuidẽdo q̃n in cõplexa abinuicẽ separata ꝯponit et cõiuncta diuidit in tali eñ cõpositiõe q̃n ꝯponit ea que in re sunt vnũ est veritas. ⁊ q̃n diuidit ea q̄ in re sunt vnũ est falsitas. Sz arguitur cõtra. q: in solo intellectu cõponendo est veritas. ergo male d̃r ꝙ intellect⁹ circa qd̕ q̇d est est ver⁹.

Respõdetur ꝙ nõ dicit ver⁹ tãq̄ cognoscẽs veritatez: s; dicitur verus q: est adequatus incomplexo qd̕ cognoscat. Dicitur etiã verus tanq̄ res vera.

Dubitatur secũdo. vtrum intellectus noster possit simul multa intelligere. R̃ndetur ꝙ nõ põt multa intelligere se habentia per modũ multoꝝ. Sed q̃nq3 intelligit multa se habẽtia ꝑ modũ vnius. Ratio q: modus cuiuslibet actõis insequitur formã que est principiũ hui⁹ actõis. ergo nõ queciiq3 intellect⁹ sub vna specie põt intelligere plura simul. Sz que nõ põt intelligere nisi ꝑ diuersas spẽs intelligibiles nõ põt intelligere plura simul. q: ipossibile ẽ ipm simul iformari pluribus formis vni⁹ generis ꝯtrariis. cuz ergo

species intelligibilis sit forma nostri intellectus sequitur q̃ nõ põt informari pluribus specieb⁹ sicut diuerse albedines in numero nõ possunt simul esse in eodẽ corpore.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã dicit̃ q̃ nõ semp ex cognitiõne principiox venim⁹ in cognitiõez principiatox ꝫ ecõtra: aliqñ tñ in cõplemento scientie procedim⁹ ex cognitiõe principiox in cognitionẽ principiatox. ꝫ principia nõ sũt idiuisibilia termo mõ indiuisibil' siue sint cõplexa siue icõplexa. Ad secũdã d: q̃ illud quod ponit̃ in diffinitiõe rei nõ ẽ nobis semp prius notũ q̃ diffinitũ. ꝫ sufficit q̃ sit notius scdz naturã ⁊ q̃ sit principiuz essendi diffiniti.

Ad tertiã dicit̃ q̃ similitudo per quã intellectus cognoscat est spẽs cogniti existens in cognoscẽte. iõ nõ per similitudinẽ ad potentiam cognitiuã ẽ aliqd prius cognitũ. alias visus magis cognosceret auditũ q̃ colorẽ. qz audit⁹ plus assimilat̃ visui q̃ color. ideo nõ oportet q̃uis intellect⁹ sit simplex ⁊ indiuisibilis q̃ p prius cognoscat indiuisibile q̃ diuisibile. Et hec de questione. Sequit̃ tertius. Videtur aũt sensibile.

Queritur nono vtrum intellectus noster cognoscat res materiales abstrahendo spẽs a fantasmatib⁹.

Et arguitur q̃ nõ. nã q̃cũq; intellect⁹ intelligit rẽ alit̃ q̃ sit falsus ẽ. Sz forme rex materialiũ nõ sũt abstracte a singlarib⁹ quox fantasmata sũt similitudines. g̃ si res materiales itelligerẽt p abstractiõez spẽx a fantasmatib⁹ tal' intellectio cẽt falsa. Secũdo in diffinitiõe rerũ materialiũ cadit materia. g̃ sine maĩa itelligi nõ pñt. ꝫ materia ẽ pricipiũ idiuiduationis. ergo res maĩales non pñt intelligi p abstractionẽ vl'is a pticulari qd est abstrahere spẽs a fantasmatib⁹. Tertio fantasmata se hñt ad itellectũ sicut color ad visũ ꝫ visio nõ fit p abstractiõez a colorib⁹: ꝫ per hoc q̃ color ipmit spẽm in visũ. ergo itellectio nõ fit p abstractionẽ a fantasmatib⁹. sz per hoc q̃ fãtasma ipmit suã spẽm in itellectu. Quarto si fieret tal' abstractio fieret p itellectũ agẽtes. ꝫ hoc nõ: qz intellect⁹ agens se hz a fantasmata sicut lumẽ ad colores. ꝫ lumẽ nihil abstrahit a colorib⁹. ergo nec itellect⁹ a fantasmatib⁹. Ad oppositũ arguit̃. sicut res sunt sepabiles a materia sic ea q̃ sũt circa itellectũ. g̃ materialia intelligũtur inq̃tuz abstrahũtur a materia et fantasmatib⁹ q̃ sunt similitudines materie.

Pro responsione sciendum est

primo q̃ postq̃ actum est de intellectu fin sc. Cõsequẽter aristoteles egit de ipõ p cõparationẽ sensu⁹ ad sẽsibile ⁊ ad itellectũ. iõ multa hic supponũtur q̃ tñ dicũtur in textu.

Sciendũ est secũdo q̃ obiectuz

alicuius potẽtie cognitiue ꝑportionat̃ virtuti illius potẽtie. Sz triplex est virt⁹ cognitiua. quedã est actus organi corporalis sicut sensus ⁊ ei⁹ obiectũ est forma put est in materia. sed qz materia est principiũ indiuiduationis. iõ ois potentia sensitiua est tm̃ cognitiua pticulariũ. Alia est virt⁹ q̃ nõ est act⁹ organi corporalis neq; materie cõiuncta vt intellectus angeli. ⁊ ei⁹ obiectũ ẽ forma existẽs sine materia. l sua essentia ꝓpria q̃uis eñ angeli cognoscãt materiã. tñ hoc nõ est nisi intuendo in reb⁹ imaterialib⁹. scz in seipis vel in essentia diuina. Alia ẽ virtus mediãs q̃ nõ est act⁹ organi est tñ materie cõiuncta pro q̃to aĩa cuius est virtus ẽ actus corporis: vt intellect⁹ noster. cui⁹ obiectũ est forma existens in materia singulari nõ tamen cognoscit vt est in materia singulari: ꝫ abstrahẽdo a materia.

Sciendũ est tertio q̃ abstrahe

re in cõiunctis est scdm esse vnũ intelligere nõ intelligẽdo aliud. iõ abstrahere formã a materia pticulari ẽ ipam cognoscere nõ cognoscẽdo cõditiões materie pticular̃. ⁊ vniuersal' r e ñc prius põt abstrahi a posteriori vt subiectũ ab accidẽte. superi⁹ ab inferiori forma a materia. Dupliciť tñ ꝯtigit abstrahere. vno mõ per modũ cõpositionis ⁊ diuisionis intelligendo vnũ nõ esse in alio: ꝫ separatũ. Alio mõ p simplicẽ apphẽsionẽ intelligendo vnũ nõ intelligẽdo aliud. Abstrahere primo mõ p intellectũ ea que nõ sunt abstracta scdz rẽ nõ est sine falsitate. Sz abstrahere secũdo modo bñ est sine falsitate sicut ptz in sensibus. possum⁹ eñ videre colorem pomi nõ pcipiendo saporẽ vel odorem eius. Et similiter possum⁹ apphẽdere naturã lapidis sine apphẽdẽdo cõditiões indiuiduantes ei⁹. ⁊ hoc est abstrahere vl'ea pticulari. ⁊ spẽm intelligibilẽ a fantasmatibus ⁊ dicitur species intelligibilis similitudo rei

vl'is exñs in intellectu possibili. ſ fantaſma eſt ſimilitudo rei pticularis exñs in fantaſia.

Sciendũ eſt quarto q aliqui dixerũt materiã nõ eſſe de eſſentia rei material'. Sed hoc improbat. q2 materia cõis eſt de eſſentia ſpeciei. ⁊ intellectus intelligẽdo ſpeciẽ rei materialis abſtrahit a materia ſignata ⁊ nõ a materia cõi. Cui9 rõ eſt. q2 cõditiones indiuidui nõ ſunt de quidditate ſpeciei ideo ſpẽs poteſt intelligi ſine hmõi cõditiõibus. vt homo ſine his carnibus. nõ aũt ſine carnib9 in cõi. Mathematica eñ entia abſtrahũtur a materia ſenſibili tã cõi q̃ ſignata: ſ nõ a materia itelligibili. Et dr materia ſenſibilis que eſt ſubiecta qualitatibus ſenſibilibus: vt calido frigido. Sed intelligibil' dicit materia ſubiecta quantitati. quãtitas eñ i materia precedit qualitates ſenſibiles. iõ abſq3 ill.s cõſiderari poſſunt qd ẽ eas abſtrahere a materia ſenſibili. nõ tñ poſſunt ſine materia in cõi. licet abſtrahentur ab hac materia vl' illa ſubiecta quantitati. Entia vero methaphiſica abſtrahũtur ab omi materia: ſicut tranſcendẽtia: vt ens: potẽtia: ⁊ actus. que poſſunt eſſe ſine materia. Et quia Plato ignorauit iſtos modos abſtractionis. iõ oĩa que ponim9 abſtracta per intellectum poſuit abſtracta ſm eſſe. ⁊ poſuit ſpẽs rerũ exiſtere ſine indiuiduis.

Cõtra quẽ ſit hec cõcluſio reſpõſiua ad queſitũ. Intellectus noſter intelligit res materiales abſtrahendo ſpẽs intelligibiles a fantaſmatibus. p3. q2 abſtrahere ſpeciẽ intelligibilẽ a fantaſmatib9 eſt cognoſcere naturam vl'em cõiũctã cõditionibus materialibus nõ intelligẽdo illas ↄditiões. ſed hoc mõ intelligit intellect9. q2 intelligit formã que eſt in materia pticulari ſecludẽdo cõditiões indiuiduãtes. g intelligit abſtrahẽdo ſpẽs a fantaſmatibus: eo q nõ põt intelligere ea quo2 abſtrahit ſpẽs niſi ↄuertẽdo ſe ad fantaſmata: ⁊ nõ q2 intelligat ſine abſtractione a fantaſmatibus.

Ad rationes ante oppoſitum.

Ad primã dr q intellect9 intelligẽs rẽ aliter q̃ ſit eſt falſus: ſi ly aliter referat ad rẽ intellectã. S3 intelligẽs rẽ aliter q̃ ſit ex parte modi intelligendi referẽdo aliter ad actũ intellectus nõ eſt falſus. Ad ſecũdã p3 ſolutio ex dictis. Ad tertiam dr q colores hñt ſilẽm modũ eſſendi in materia pticulari ⁊ in viſu. Ideo poſſunt imprimere ſuas ſpecies in viſu. Sed fantaſma cũ ſit ſilitudo idiuidui exiſtens in organo corpali nõ h3 eũdẽ modũ eſſendi quẽ h3 intellect9. iõ in vtute ppria ñ poſſunt imprimere ſuã ſilitudinẽ in itellectu poſſibili. Sed vtute intellect9 agẽtis recipitur ſilitudo in itellectu poſſibili ex ↄuerſiõe intellect9 agẽtis ſup fantaſmata. ⁊ illã ſimilitudo repñtat ea quo2 ſunt fantaſmata q̃tũ ad naturã ſpeciei ſolũ. ⁊ hoc mõ ſpẽs dicitur abſtrahi a fãtaſmate. nõ q2 eadẽ forma numero que fuit in fantaſmate fiat in intellectu poſſibili. Ad quartã dr q fantaſmata primo illuminãtur ab intellectu agente. et dñr ab ipis ſic illuſtratis ſpẽs intelligibiles ſic abſtrahũtur ⁊ ponũtur in intellectu poſſibili. q̃uis lumen nõ oino ſe habeat ſilr ad colores. Et hec de queſtione.

Querit decimo vtru3 intellect9 noſter poſſibilis poſſit actu intelligere p ſpecies intelligibiles quas h3 nõ cõuertẽdo ſe ad fantaſmata. Et arguit q ſic. q2 itellect9 ſit in actu p ſpẽz intelligibilẽ qua informat: ſ intellectũ eſſe in actu eſt ipm intelligere. ergo ſpẽs intelligibilis ſufficit ad hoc q intellectus intelligat. Secũdo. magis depẽdet ymaginatio a ſenſu q̃ intellect9 ab ymaginatione. ſ virt9 ymaginatiua poteſt actu ymaginari abſentibus ſenſibilib9. ergo põt intellect9 intelligere ſine cõuerſione ad fantaſmata. Tertio. de incorporalib9 nulla ſunt fantaſmata. ergo ſi intellectus nihil poteſt intelligere niſi cõuertẽdo ſe ad fãtaſmata ſeqtur q nõ poterit intelligere aliqd icorporeũ: qd eſt falſum. Ad oppoſitũ arguitur per Ariſtotelẽ in textu dicentẽ q nihil ſine fantaſmata te intelligit aia.

Pro reſponſione ſciendum eſt primo q opinio Platonis fuit q ſube imateriales nõ ſolũ a nob intelligũtur: ſ etiã ſũt a nobis primo intellecta. poſuit eñ oẽs formas per ſe exiſtere ⁊ eſſe prima obiecta nři intellectus. ⁊ primo intelligi a nobis. ⁊ ſilr ſube ſepate. vñ ſm ip3 cognitio applicatur reb9 materialib9 ſm fantaſmata ⁊ ſenſus intellectui pmiſcent. ⁊ q̃to intellect9 mag' fuerit depurat9 tãto magis pcipit cognitionẽ immaterialiũ. ⁊ ponit Plato q ex cognitiõe immaterialiũ venim9 i cognitionẽ materialiu3.

Sz opinio Aristotelis ẽ ꝙ intellect⁹ noster fm statũ vite p̄ntis hz essentialẽ respectũ ad naturas rez materialiũ. ꝛ iõ nihil itelligit nisi ↄuertẽdo se ad fantasmata. Et q̄ sequit ꝙ nos nõ possum⁹ itelligere p̄mo ꝛ p se substãtias imateriales q̄ nõ cadũt sub sensu vel ymaginatiõe. Hãc tñ q̄stionẽ mouet. p. ẜ eã nõ soluit. nec ab eo inuenit soluta: eo ꝙ solutio ei⁹ ad methaphisicũ ptinet. cõplementũ aũt methaphisice nõ ꝑuenit ad nos. vel qa nõ fuit tota translata. vel q: .p. morte ꝑuent⁹ eã nõ cõpleuit. ideo nõ determiat. p. vtrũ intellectus noster possit q̄dditatiue intelligere substantias separatas.

Sciendũ est secũdo ꝙ Auerrois in isto passu dicit hoiez ꝑuenire ad cognoscẽdũ subas separatas p vnionẽ cuiusdã substãtie separate quã vocat intellectũ agentẽ. q̄ cũ sit suba separata naturalr subas separatas intelligit. Uñ dicit cũ intellect⁹ agens fuerit nobis ꝑfecte vnit⁹ per eũ intelligim⁹ subas separatas. sicut nũc p intellectũ possibilẽ nobis ↄiũctũ intelligim⁹ res materiales. Uñ dicebat intellectũ agentez nob vniri hoc mõ. q: cũ nos itelligim⁹ p intellectũ agentẽ ꝛ per speculata. ẜ ꝙ intelectus ↄparet ad itelligibilia. vel sicut agens p̄ncipale ad istrumẽtũ. vel sicut formale ad materiã. nã istis duobus modis attribuit actio duob⁹ p̄ncipijs scz p̄ncipali agẽti: ꝛ instrumento. sicut secano artifici ꝛ securi. ꝛ itez intellect⁹ cõpat ad itelligibilia speculata sicut ꝑfectio ad ꝑfectibile q̄ simul in aliq̄ recipiũt. vñ simul i intellectu possibili recipiũtur intelligibilia speculata ꝛ itellect⁹ agẽs. ꝛ q̄to plura speculata itelligibilia recipiũt tãto magis appropinq̄m⁹ ad h̄ ꝙ itellect⁹ agẽs ꝑfecte vniat nobis ꝛ p hoc possum⁹ cogn̄scere oia matialia ꝛ immaterialia. Uñ in hoc posuit Auerrois vltimã felicitatẽ hois. Albert⁹ aũt cũ ipo q̄dam mõ cõuenit dicẽs. ꝙ qñ itellect⁹ possibil' fuerit adept⁹ spẽs imaterialiũ illustratas lumine itellect⁹ agent. tũc in se habebit lumẽ itellect⁹ agent. ꝛ poterit itelligere subas separatas. q: erit sup oia materialia q̄si vna sba separata. Differt tñ ab Auerroi. q: Auerrois ponebat intellectũ agentẽ sepatũ a nob. Albert⁹ ƀo ponit ipm cõiunctũ sed sepatũ ab itellectu possibili. ẜ sibi vnit p spẽs rez materialiũ. q: lumẽ intellect⁹ agẽtis i spẽb⁹ rez materialiũ manet sicut eã in effectu. Sz ista positio iprobat. q: itellect⁹ agẽs nõ ẽ suba separata. ẜ ẽ q̄dã virt⁹ aie ꝛ se extẽdit actiue ad oia ad q̄ se extẽdit passiue intellect⁹ possibil'. iõ dicit. p. ꝙ intellect⁹ possibil' est quo aia põt oia fieri. ꝛ intellect⁹ agẽs ẽ q̄ põt oia facere. q̄ intellect⁹ possibil' fm statũ p̄ntis vite ad sola materialia se extẽdit. q̄ intellect⁹ facit actu intelligibilia reponẽs in itellectu possibili. ita fm itellectũ agentẽ solũ se extẽdit ad materialia. nec per ipm possumus q̄dditatiue intelligere substãtias separatas.

His suppositis ponit conclusio rñsalis. Intellect⁹ noster possibil' ↄiũct⁹ nõ põt actu intelligere p spẽs q̄s hz nisi ↄuertẽdo se ad fantasmata. Probat. q: intellect⁹ nõ ipediret in sua opatiõe p lesionẽ alicui⁹ organi corpalis: nisi ei⁹ opatio p̄supponeret actũ potẽtie organice. cũ intellect⁹ nõ h̄eat organũ. Sz videm⁹ ꝙ leso organo memorie: vt in letargicis impedit hõ ne actu intelligat. etiã illa quoz pri⁹ habuit sciaz. q̄ etiã intellectus in actu intelligẽdi necdũ in acq̄rendo sciam. ẜ in vtẽdo scia acq̄sita req̄rit actũ ymaginatiue virtutis. Itẽ q̄libet expit in se ꝙ qñ vult aliq̄d intelligere format sibi q̄sdã ydolũ vel fantasma per modũ exẽpli in q̄ ↄspicit ea que vult itelligere. ꝛ iõ q̃ñ volum⁹ aliq̄d alteri docere sibi ꝓponim⁹ exẽpla mediantib⁹ q̄b⁹ põt sibi formare fantasmata ad intelligẽdũ. q̄ necesse est quẽlibet intelligentẽ fantasmata speculari. Et si q̄rat q̄ sit rõ isti⁹. Dicẽdũ ꝙ hoc iõ ẽ q: potẽtia cognitiua ꝓportionat suo cognoscibili. iõ ꝓpriuz obiectũ intellect⁹ angeli q̄ totalr est separat⁹: ẽ suba intelligibil' totalr a corpore separata. Sz obiectũ ꝓpriũ intellect⁹ hũani q̄ est corpori ↄiũctus est q̄dditas rei materialis fm suum esse exñs in materia pticulari. iõ natura rei material' nõ põt cõplete cognosci ni cognoscatur fm ꝙ est in pticulari exñs ꝙ apph̄endat per sensum ꝛ ymaginatiõez. iõ itellect⁹ vt intelligat suũ ꝓpriũ obiectũ oz ꝙ ↄuertat se ad fãtasmata ꝛ speculet naturã vlem in pticulari. Si vero obiectũ nr̄i intellect⁹ esset forma separata. vel si forme rez sensibiliũ subsisterẽt p̄ter singlaria vt Plato ponebat: nõ opteret ꝙ intellectus intelligendo se cõuerteret ad fantasmata.

Ad rationes ante oppositum. Ad p̄mã d: ꝙ spẽs rsuatã i itellectu pos

sibili qñ actu nõ itelligit solũ sunt in eo qua
si materialr. iõ non sufficit ad actũ itelligen
di. ſ oȝ ꝙ intellect⁹ vtaṯ spẽ itelligibili fm ꝙ
cõuenit rei cui⁹ est spẽs. ꝗ quidẽ res habent
esse in natura pticulari. iõ requiriṯ conuersio
ad fantasmata vt intellect⁹ reducaṯ in actũ
pfectũ. Ad secundã d: ꝙ fantasma est sili
tudo rei singularis. iõ ymaginatio nõ indiget
alia silitudine pticulari. ſ spẽs intelligibil' q
est in intellectu nõ est silitudo rei particularis
iõ indiget fantasmate. Ad tertiã d: ꝙ in-
corpea quoꝝ nõ sunt fantasmata cognoscũ
tur a nobis p cõparationẽ ad corpa sensibi
lia que sunt effectus eoꝝ quoꝝ sensibiliũ ha-
bem⁹ fantasmata. iõ intelligendo res imma
teriales necesse est intellectũ cõuertere se ad
fantasmata rerũ corpaliũ. Et hec de questio
ne. Sequiṯ in textu. Nunc aũt de anima
dicta recapitulãtes. ꝛc.

Queritur vndecimo vtrũ intel
lectus noster possit cognoscere singularia.
Et arguiṯ ꝙ sic. q: cognoscẽs aliquã cõposi
tionẽ cognoscit extrema ei⁹. ſ itellect⁹ noster
cognoscit hanc cõpositiõeȝ sortes est hõ. er-
go cognoscit hoc singulare qd est sortes.
Secũdo, intellect⁹ practic⁹ cognoscit sin
gularia. Tertio, intellect⁹ noster seipm in
telligit. ꝛ est quoddã singulare. ꝗ ꝛc. Quar
to. quicqd potest virtus inferior: põt ꝛ supe
rior. ꝛ cũ hoc plus. ſ sensus cognoscit singu
lare. ergo etiã intellect⁹. Ad oppositũ ar-
guiṯ ꝙ intellectus noster nõ itelligit nisi ab
strahendo a fantasmatibus quod est intelli
gere vniuersale vel vniuersaliter.

Pro missiõe sciendu est primo
ꝙ postꝙ. p. determiauit d sensu ꝛ intellectu
Consequẽter ex dictis ↄcludit qd de aia sit
sentiendũ. primo ostendẽs ꝙ natura aie est
quodãmodo oia. Nam oia q sunt. aut sunt
sensibilia: aut intelligibilia. sed aia est quo-
dãmodo sensibilia oia p sensum: ꝛ quodam
mõ oia intelligibilia per intellectuȝ. aliter m
ꝙ ponebant antiq. Nam aia nõ est res sensi
bilis vt dicit Empedocles. neqȝ est ipa res
sensibilis vnde posuit ꝙ terrã terra cognos-
cimus. ꝛ sic de aliis. Contra quẽ dicit text⁹
ꝙ lapis nõ est in aia: sed spẽs lapidis. p hoc
volens innuere ꝙ intellect⁹ ẽ in actu p quã
to intellectũ in actu est in intellectu p suam
speciẽ. ꝛ siliter de sensu ꝛ sensibili. Ex quo
infert Aristoteles ꝙ aia assimilatur manui
q est organũ organoꝝ. ꝛ datur homini loco
oim organoꝝ q data sunt oibus aialibus. s.
ad defensionẽ. impugnationẽ. ꝛ coopertimẽ
tũ. ꝛ sic de aliis. Similiter aia est homini da
ta loco oim formaꝝ vt homo sit quodãmo-
do oĩe ens p quanto per aiam ẽ quodãmõ
oia que receptiua est oim formaꝝ. s. intelligi
biliũ per intellectũ ꝛ sensibiliũ per sensum.

Tunc sit ↄclusio respõsiua ad q-
situ. In materialibus intellect⁹ noster nõ co
gnoscit singulare primo ꝛ directe: ſ bene in
directe ꝛ reflexe. Primũ ptȝ. q: in materiali-
bus principiũ singularitatis est materia si-
gnata. ſ intellect⁹ intelligit abstrahẽdo spe
ciẽ intelligibilẽ a materia. qd aũt sic abstra-
hitur est vniuersale. ergo intellectus noster
solũ directe ꝛ primo cognoscit vniuersale.
Secũdũ ptȝ. q: postꝙ intellectus noster ab
strapit suas spẽs intelligibiles nõ põt actu
fm eas intelligere nisi cõuertendo se ad fan
tasmata. ergo idirecte cognoscit singularia.
quoꝝ sunt fantasmata. ꝛ tunc format hanc
cõpositionẽ sortes est hõ. Et per hoc soluiṯ
prima rõ ante oppositũ. Aduertendũ est ꝙ
singulare inquantũ singulare est nõ ipedit
intelligentẽ. ſ inqʒtum materiale est. ideo si
sit aliquod singulare sine materia intellect⁹
potest ipm intelligere nisi aliquid obstet. sci-
licet ꝙ nõ possit pñtari intellectui.

Dubitatur primo vtrũ itellect⁹
noster possit infinita cognoscere. Et arguiṯ
ꝙ sic. q: si vnũ corp⁹ nõ impediret aliud ad
esse in vno loco nihil phiberet infinita cor-
pora esse in eodẽ loco. ſ vna spẽs intelligibi
lis nõ ipedit aliã simul esse i intellectu. ergo
nihil phibet intellectũ hẽre sciaȝ infinitã. Re
spondeṯ ꝙ in intellectu nr̃o nõ inuenitur in
finitũ in actu: ſ in potentia. scȝ cognoscẽdo
vnũ post aliud. ꝛ nõ infinitũ i actu. Primũ
pȝ. q: sicut se habet intellect⁹ noster ad qddi
tatem rei materialis: ita se habȝ ad alia que
sub tali quidditate inueniũtur. sed in substã
tiis materialibus inuenit infinitũ in poten-
tia. ergo intellect⁹ põt cognoscere in poten-
tia infinitũ. Secundũ ptȝ. q: itellect⁹ noster
nõ põt simul plura cognoscere nisi q p vnã
speciẽ cognoscũtur. ſ infinitũ in actu nõ ha-
bet vnã speciẽ. alias hẽret rõeȝ toti⁹ ꝛ pfecti. iõ
d: in sua diffinitõe cui⁹ q̃titatẽ accipiẽtibus

semp est aliq̄d extra accipere. ergo intellect⁹ noster nō potest intelligere infinitū in actu. ꝛ lz cognoscat infinitū potētia cōfuse ꝛ q̄tū ad suū materiale: nō tñ distīcte ꝛ q̄tū ad suū formale. Ad rōem dubij d: ꝙ q̄uis spēs nō ꝓhibeant se simul existere in itellectu. tñ q: successiue ingrediuntur eo ꝙ multa simul actu nō intelligūtur. iō oꝫ ꝙ spēs itelligibiles q̄ sunt in intellectu nostro sint finite.

Dubitatur secūdo vtrū intellectus noster sit cognitiu⁹ ꝯtingentiū. Rñdet ꝙ ꝯtingentia possunt dupl'r ꝯsiderari. Uno mō fm ꝙ ꝯtingentia sunt. Alio mō fm ꝙ in ipis aliquid necessitatis inuenit. nihil enim adeo ē ꝯtingens ꝙ in se nō habeat aliq̄d necessitatis: vt hec ꝓpositio sortes currit e cōtingēs. tñ est necessaria habitudo ad motū. vñ cōtingētia vt cōtingētia sunt directe cognoscūtur a sensu: ꝛ indirecte ab intellectu. icōꝫ ꝙ includūt aliquā necessitatē: vnde ab itellectu cognoscūt. Et eodē mō dicēdū ē de cognitiōe futuroꝝ sicut de cognitione ꝯtingētiū. Futura eñ fm ꝙ sub tpe cadūt singularia sūt. iō ab intellectu nō cognoscuntur nisi reflexe. ſ rōnes futuroꝝ possunt esse vl'es. iō isto mō sunt intelligibiles. Aduertendū tñ ꝙ futura dupl'r cognosci possunt. vno mō i se ipis. ꝛ sic nō cognoscuntur nisi a prima cā cui oīa p̄ntia sunt. Alio modo in suis causis ꝛ sic cognoscūtur eo mō quo sūt in ipis. ita ꝙ si ex ipsis de necessitate eueniant possunt a nobis cognosci per certitudinē. Sed si ab eis cōtingenter eueniant soluꝫ cognoscūtur per quandā cōiecturationē.

Dubitatur tertio vtruꝫ itellect⁹ noster cognoscat habitus suos ꝑ suā essentiam. Et arguitur ꝙ sic. q: intellect⁹ noster cognoscit res materiales per hoc ꝙ silitudines eaꝝ sunt p̄ncipaliter i aīa per suā essentiā. Rñdet ꝙ per intellectū ꝛ obiecta cognoscimus habituꝫ ꝛ potentiā. nā q̄dditas rei materialis est obiectū nr̄i intellect⁹. iō est illud qđ primo ab intellectu cognoscit. ꝛ secūdario cog̃scit act⁹ q̄ est circa obiectū. nō tñ sil'r cognoscit act⁹ ꝛ obiectū. nā act⁹ intelligēdi nō est ꝑfectio rei intellecte cū sit organo imanēs. ſ est ꝑfectio potētie ꝛ habit⁹. Dupl'r tñ cognoscit habitus Uno mō dū aliqs ꝑcipit se hr̄e habitū per hoc ꝙ ꝑcipit se ꝓducere ꝓpriū actū habit⁹. Alio mō dū inquirit naturā habit⁹ ex cognitiōe act⁹. prima cognitio est ex p̄ntia habitus. secūda ex per studiū ꝛ inquisitionē. Ad rōem dubij d: ꝙ habitus sunt p̄ntes in intellectu. nō tñ sicut obiecta ei⁹. ſ sicut dispositiōes vel forma quib⁹ mediantib⁹ intellect⁹ noster itelligit. iō oportet ꝙ per se cognoscātur.

Ad ratiōes ante oppositum questionis. Prima solut ex dictis. Ad secundā d: ꝙ operatio particularis est quasi conclusio silogismi practici: vt d. 7. ethicoꝝ. Sꝫ ex ꝓpositione vli nō pōt directe cōcludi singularis: nisi mediāte ꝑticulari subsumpta. iō rō vlis intellect⁹ practici nō mouet ad operandū nisi mediāte ꝑticulari appr̄hensiōe ꝑtis sensitiue. ꝛ sensus est direct⁹ cognitiu⁹ ꝑticulariū. Ad tertiā pꝫ solutio ex dictis.

Ad quartā d: ꝙ q̄cquid ꝑfectōis pōt virtus inferior: potest superior. ſ eminentiori mō. vñ istō qđ cognoscit sensus materiał'r ꝛ cōtracte qđ est cognoscere singulare directe ħ cognoscit itellect⁹ imaterialiter ꝛ abstracte qđ est cognoscere vl'r. Et hec de q̄stione. Seq̄tur in textu. De mouēte quidē ꝛc̄.

Queritur duodecimo vtrū appetitus sit p̄ncipiū motus ꝓgressiui aīalis Et arguit ꝙ n̄. q: sequeret ꝙ aīal semꝑ moueret fm appetitū. ꝯñs est falsuꝫ. q: cōtinēs nō sꝑ mouet ad illud qđ appetit: sed seq̄tur rationem. ergo ꝛc̄. Ad oppositū ē textus.

Pro responsione sciēdū est primo ꝙ postq̄ actum est de parte vegetatiua: sensitiua: ꝛ intellectiua anime. cōsequenter Aristoteles agit de parte itellectiua inq̄tū est principiū motus localis. Antiqui enim diffinierūt aīaꝫ ꝑ motū ꝛ sensuꝫ. ꝛ q: satꝫ dictū est de intellectu ꝛ sensu restat dicendum de principio motiuo inq̄rēdo an sit tota aīa vel ꝑs ei⁹. ꝛ si sit pars vtruꝫ sit sepabilis ab alijs vel non.

Sciendū est secundo ꝙ antiqui diuiserūt aīaꝫ ꝑ ratōnatiuā: ꝯcupiscibilē: ꝛ irascibilē. alij vero diuiserūt aīam ꝑ ratiōalē ꝛ irrationalē. sed iste diuisiones a philosopho reprobantur. q: multe alie sunt partes aīe plus differētes q̄ predicte q̄ sub ꝑdictis non cōprehenduntur: vt vegetatiua. q̄ est in omib⁹ plātis. ꝛ sensitiua in oīb⁹ aīalib⁹. ꝛ ꝙ nō cōprehendūtur. pꝫ. quia vegetatiua nō

pōt dici rationalis irascibil' vl' ɔcupiscibil'. Silr nō ɔphendūtur sub alia. q: nec vegetatiuū nec sensitiuū est rōem h̄ns et nulla earū tm̄ pōt dici irrōnabilis siue capiat irrationale qd̄ est cōtrarij rōne. siue capiat priuatiue p illo qd̄ non habet rationē. Si aūt capiatur irrōnale negatiue: vt tm̄ dicit negationē rōnis nō posset dici genus potentiarum aie. Itē fantasia diuidit ab alijs potētijs et nō cōtinet sub aliquo mēbro͞z p̄dictarum differētia͞z vt manifestū est. g̃. Itē voluntas ē vna potētia aie q̄ est appetit' intellectus et nō ɔprehēdit sub p̄dictis mēbris. g̃. Similr augmētatiua et nutritiua sūt potētie aie et multe alie que nō ɔprehēdūtur. ergo diuisio est insufficiens.

Sciendum est tertio q̄ in ratione ē appetit' q̄ dr̄ volūtas qui est tm̄ vnus: tm̄ appetitus sensitiu' diuidit in duas potētias. scz in irascibilē et ɔcupiscibilē. et rō est. q: in aialib' appetitus insequitur formā apprehensam. et cū in hoīe solū sit duplex apprehensio scz sensitiua et intellectiua solum est duplex appetit' in genere scz sensitiu' et intellectiu'. et q: intellect' apprehēdit vniuersaliter sensus vero particulariter. et q: ea q̄ in vniuersali sunt vnū in pticulari sūt mlta iō appetit' itellectiu' q̄ ferē in bonū vle apprehēsū p itellectū qd̄ est obiectum eius est tm̄ vnus et vocat volūtas. s q: appetit' sensitiuus fert in bonū apprehēsū p sensum qd̄ est bonū acceptū sm rōnē pticularis. iō tal' appetitus ē duplex. s. cōcupiscibil' et irascibil'. q̄ sic inter se differūt. q: ɔcupiscibil' ordinat ad bonū delectabile et fugit irascibile. Sed irascibil' tēdit in bonū magis arduū. et iō dicitur potētia quasi ppugnatrix cōcupiscibil'. iō aialia nō irascūtur nec pugnāt nisi ppter delectabilia. iō omnes passiones irascibiles icipiūt a passiōib' ɔcupiscibilib' et i ipis terminātur. Ira em̄ cōmouet a tristicia et finitur in delectatiōe. iō irati pugnātes delectant. Ex dictis pz quomō differūt irascibil' et cōcupiscibil' per h̄ q̄ irascibil' ordinat ad fugā mali et ɔcupiscibil' ad ɔsecutionem boni. nā est eadē potētia ɔtrario͞z. iō dr̄. 4. Thopico͞z. q̄ spes ē de bono et timor dē malo et ptinet ad irascibile. secūdo pz. q: ɔcupiscibil' tēdit in bonū delectabile simpliciter cū nō est aliq̄ difficultas in ei' ɔsecutiōe: s cū est aliqua difficultas in ɔsecutiōe delectabil': tūc ɔsurgit irascibil'. ideo dicitur q̄ bonū arduū hoc ē delectabile h̄ns difficultatē in sui adeptione est bonū irascibil'.

Tunc sit conclusio prima. potētia vegetatiua nō est pricipiū mot' pgressiui. Pz q: mot' pgressiu' sp fit ppt aliquid imaginatū aut deliberatū nisi fiat p violentiam: s imaginatio et fantasia non sunt partes vegetatiue. ergo. 2°. pz si sic sequeret q̄ oē h̄ns vegetatiuā potentiam haberet motū pgressiuū. s hoc est falsum. ergo et c̄.

Cōclusio secūda sensus nō est pricipiū mot' pgressiui. Pz q: sensus inest oibus aialib'. ergo si esset pricipiū tal' mot' seqret q̄ oē aial haberet motū pgressiuum qd̄ est falsum. et q: possz aliquis dicere q̄ q̄dā aialia sūt imobilia nō q̄ eis deficiat pricipiū mot'. s q: deficiūt organa ad motū. iō ad hoc remouēdū subiūgit pħs q̄ natura nihil facit frustra nec deficit i necessarijs i aliq̄ specie. g̃ si illa aialia haberēt pricipiū mot' pgressiui haberēt organa ad talē motū alias illō pricipiū eēt in tota spē frustra.

Cōclusio tertia. intellectus speculatiu' nō est principiū motus pgressiui. pz q: vl' ɔsiderat ea q̄ sunt speculabilia tm̄. vl' agibilia q̄ sunt delectabilia vl' tristibilia Si primū: tūc nihil cōsiderat de ɔsequēdo vl' faciēdo et q: cū ois mot' pgressiu' sit fugiētis vl' ɔsequētis seqtur cū intellect' speculatiu' sit tm̄ cōsiderās speculabilia nō est pricipiū mot' pgressiui. Si vero ɔsideret delectabilia et tristibilia cū nō ɔsideret ea p cōparationē ad op' s i vniuersali nō pcipit ea fugere vl' ɔsequi: s ois mot' pgressiu' ē fugiētis vl' ɔsequētis. g̃ intellect' speculatiuas nō est pricipiū illi' mot'. differūt enim intellect' speculatiu' et practic' ex fine. q̄a itellect' speculatiu' speculat vitatē tm̄: practicus vero speculat ppter opationē.

Conclusio quarta duo sunt pricipia mouentia in aialibus. scz intellectus practicus et appetitus cōprehendendo fantasiam sub intellectu. Quod pbatur. nam oē principiū mot' pgressiui pricipiat motū vl' mōstrādo appetibile vl' faciendo impetū in ipm̄ iclinādo. si secūdū sic ē appetit' si primū: h ē dupliciter. q: vl' occurrit motū

per rectā rōnem ꝑeligendo melius ꝛ dimittē do peᵒ. ꝛ sic est intellectᵒ. aut ꝑ solā extimationē naturalē. ꝛ sic est extimatio vel fantasia que sub intellectu ꝯprehendit eo ꝙ habꝫ aliquid simile intellectui. qꝛ mouet in absentia sensibiliū sicut intellectus. ꝛ hoc intelligitur solū de intellectu practico.

Conclusio quīta. Licet sint plura mouentia subiecto: tamen est vnū tm̄ ſm formā. Primū pꝫ ex quarta ꝯclusione. Secūdum patet. qꝛ appetitᵒ nō mouet nisi inꝙtum hꝫ formā appetibilē que se hꝫ tāꝙ finis ꝛ idē appetibile ē principiū intellectᵒ practici in suo discursu. nā sicut se hꝫ principiū in speculabilibᵒ: sic finis in agibilibus. intellectus em̄ practicus primo intendit vltimū finē a quo incipit rōnari ꝛ facit eius discursū in principiū operatiōis. Vn̄ vltimū in opē ē principiū in ratione: vt pꝫ de medico q̄ pzio intēdit sanitatē ꝛ finē. Secūdo intēdit herbas quibus potest induci sanitas. Tertio intendit forū vel locū vbi herbe arripiuntur. Quarto intendit ire ad locū ꝛ ad forum. ꝛ illud est vltimū in intētione ꝛ principiū i executione. ꝛ sic oia mouētia mouent in ratōe vnius primi mouētis. s. primi appetibilis cuius hn̄t spēm. ꝛ ille vltimᵒ finis est in tali motu primū mouēs nō motū. Ex dictis patꝫ ꝙ ad motū tria requirūtur. s. primū motiuū. organū primi motiui. ꝛ illud qꝺ mouet̃. primū motiuū est duplex. quoddā em̄ ē mobile qꝺ est appetibile intellectui vel ymaginationi. Aliud ē quod mouetur ꝛ mouet: sicut appetitus motus ab appetibili. ꝛ mouet aial qꝺ est id qꝺ mouet̃. Sed organū primi motiui est determinata ps corpis ꝺ qua hic nō determinatur que se tenet ex parte aie ꝛ nō inꝙtū sūt cōes corpori ꝛ aie. ꝫ hoc mō de alijs agitur in pūis naturalibus. Determinat tn̄. p. in pn̄ti passu ꝙ organū principij motiui in naturalibus ꝺꝫ habere principiū ꝛ finē motus qꝛ motᵒ aialiū est causatᵒ ex pulsu ꝛ tractu. quo ad pulsuꝫ est principiū motᵒ. ꝛ quo ad tractū est finis. ꝛ istud organū est cor vel aliquid proportionatū cordi.

Ad ratiōes ante oppositum.

Ad primā ꝺꝛ ꝙ in ꝯtinēte sunt ꝯtrarij appetitus. qꝛ rō ꝯriat̃ ꝯcupiscētie. ꝛ hoc in oībus ꝯtingit qui nedū cognoscūt pn̄s ꝛ etiā futurū. ꝛ ita intellectᵒ in aliquo cōcupiscibili qn̄ ꝙ iubet appetitū retrahere: vt cū febricitās ex iudicio itellectᵒ abstinet a vino ne febres calescant. ꝫ ꝯcupiscētia incitat ad ꝓsequendū delectabile pn̄s qꝺ sibi videt̃ bonuꝫ simpliciter. qꝛ nō ꝯsiderat futuꝝ: tunc aial mouet̃ ſm appetitū sensitiuū. ꝛ iō bruta carentia rōne ſꝫ ſm appetitū mouent̃. ꝫ i solo hoīe appetitᵒ regulat̃ ꝑ rōez. Ad secundā ꝺꝛ ꝙ intellectᵒ est principiū motus ꝓgressiui: vt dirigens monstrando appetibile ꝑ cognitionē. ꝛ appetitᵒ est principiū opatiōis ꝑ inclinationē. ꝛ potētia motiua est exequens per operatiōez. iō est diuersimode pncipiū appetitᵒ. Sequitur in textu. Oino aūt. ꝛc̄.

Queritur tredecimo vtrum fantasia sit principiū motᵒ in aialibᵒ impfectis q̄ nō mouētur motu ꝓgressiuo: ſꝫ tm̄ motu dilatationis ꝛ ꝯstrictiōis.

Arguit̃ ꝙ nō. qꝛ si sic sequeret̃ ꝙ fantasia esset in pluribus partibus corpoꝝ illoꝝ aialiū. cū partes illoꝝ decise viuant: vt partes vmis in sepatione mouentur. pn̄s est falsum. qꝛ fantasia determinat certā partē corporis. ergo. Secūdo. in animalibᵒ impfectis carentibus motu ꝓgressiuo solū reperitur sensus tactᵒ. ergo n̄ habēt fantasiā. nec ꝑ pn̄s fantasia est in ipsis principiū motᵒ. Ad oppositū arguit̃ per pħm in textu.

Pro responsione sciēdū est primo ꝙ postꝙ. p. determinauit ꝺ principio motiuo in cōi. nūc determinat de ipso in speciali ꝑ cōparatōnē ad diuersa aialia. ſm em̄ ꝙ in diuersis aialibus variatur virtus cognitiua apphensiua delectabilis vel tristabilis ſm hoc variatur principiū motiuū.

Sciendū est secundo ꝙ duplex est fantasia. qdā est determinata que determinate apphendit hoc vel illud in hoc tpē vł in illo. ꝛ hec repitur in aialibᵒ pfectis q̄ naturaliter hn̄t oēs sensus. ꝛ hec hꝫ determinatū organū in cerebro: vt supius patuit. Alia ē fantasia indeterminata que nihil apphēdit nisi in pn̄tia sensibilis. nec ymaginat̃ aliqd distans. ꝫ aialia quibᵒ inest talis fantasia solū ymaginant̃. vel vt nociuū: ꝛ tūc retrahūtur. vel vt ꝯueniēs: ꝛ tūc ꝯuertūtur sup illō. ꝛ sic ē in eis fantasia indeterminata inꝙtum ymaginatur vel vt apetunt aliqd vt ꝯueniens: nō aūt determinate h vł illud. ꝫ solū hn̄t ꝯfusaꝫ ymaginationē. iō nō intēdūt eē i suo

motu aliquē motū determiatū. s aialia perfecta q̄ hn̄t fantasiā determiatā mouentur ad aliquid distans determinans ad aliquē motū: τ illud determinate appetūt.

Sciendū est tertio q̄ aliqd ē sui ipius motiuū mq̄tū est appetitiuū. nam appetitus ē cā mot⁹. s appetitiuū nō ē sine motu fātasie q̄ est rōnalis vel sensibilis. fantasia em̄ rōnalis solū ab hoīe pcipit. sensibilis vero ab alijs aialib⁹. Vn̄ sicut. p. sup̄ cōprehendit sub intellectu fantasiā: ita nunc sub fantasia cōprehendit intellectū. cui⁹ rō ē. q: fantasia est q̄daz appitio. mō aliqd apparet f'm aprehēsiōez sensus. τ f'm apphensiōem intellect⁹ aialis. q: in h̄ ɔueniūt fantasia τ intellect⁹. τ vtrūq; pōt aliquid cognoscere sine p̄ntia cognoscibilis.

Conclusio prima. Fantasia indeterminata est principiū mot⁹ in aialib⁹ impfectis eo mō quo mouetur p cōstrictionē τ dilatationē. Probat. nā omi aiali inest leticia τ tristicia. q: omi aiali inest sensus. s sensus dū apphendit cōueniēs delectat. τ dū apphendit discōueniēs tristat. s cui inest delectatio τ tristitia huic inest appetitus. τ appetitus nō iest alicui nisi sibi ɔueniat appitio apprehensibilis. τ appitio illa d: fantasia. cū g̃ appetit⁹ sit pncipiū mot⁹ in aialib⁹ pfectis sequtur q̄ fantasia est pricipiū mot⁹ in aialib⁹ impfectis. τ dicūt aialia impfecta q̄b⁹ soluz iest sensus tact⁹. Vn̄ in ipis tact⁹ τ fantasia nō realit̄ distinguunt: s rōne. p q̄to em̄ ille sensus aliqd apphendit simplr vocat tact⁹ s dū apphendit sub ratione cōuenientis vel discōuenientis dicitur fantasia.

Conclusio secunda. Ratio deliberatiua est principiū motus in hoīe. ptz. q: propositis duob⁹ bonis hō illa duo quasi in equilibrio cōpat p rōez deliberatiuā. vnde sic diuidere vnū a plurib⁹ τ cōpare vnū alteri eliciēdo vnū τ refutādo aliud solū cōuenit hoīb⁹. Aduertendū est tñ q̄ in hoīe ē duplex rō. q̄daz est speculatiua q̄ appellat sciētifica. τ illa nō ē principiū mot⁹. q: nihil determinat de ymaginabili vel fugibili. Alia est rō. practica q̄ est duplex. quedaz em̄ est vl'is dicens q̄d sit operādū i vli. vt q̄ oz filiū honorare p̄rez. Alia ē pticularis dicēs q̄d sit operādū in pticulari. vt decet hūc hoiem honorare patrē suū. τ in h̄ tpe vel in illo. Vn̄ rō practica vl'is nō est principiū motus: vel vt dicit textus. Si vtraq; sit principiū mot⁹ vniuersalis mouet vt causa prima. particularis vero vt cā pxima motui quodāmō applicata. nam opationes τ motus sunt in pticularibus. τ ad hoc q̄ ex vl'ibus sequat mot⁹ oz q̄ ad pticularia applicētur: sicut oz opatōez vl'em applicari ad particularia ad hoc q̄ sequtur actio. τ ppter hoc cadit pctm̄ in actōibus q̄n vl'is operatio corrūpitur ab aliquo particulari delectabili: vt aliqua passione

Sciendum est quarto q̄ aliquā do appetitus inferior qui est i fine deliberatiōis vincit deliberatiōez rōis τ remouet hominē ab eo quod deliberat. s aliq̄n fit econuerso. ita q̄ appetitus supior τ rō remouet appetitū inferiorē vt ē in cōtinente. cōtinēs em̄ p deliberationē rōnis vincat passiōes appetitus supioris. τ iste est naturalis ordo vt scz appetit⁹ supior moueat inferiorē. vt in celestibus supior orbis naturaliter mouet inferiores. τ si aliquid de motu proprio retineat appetitus inferior: sicut facit inferior orbis. tamen naturali ordine mouet motu appetitus supioris. τ rōnis deliberantis. Si vo cōtingat ecōtra: hoc est preter naturalē ordinē τ fit pctm̄ in moribus sicut monstra sūt peccata in naturalibus.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam d: q̄ ab alijs potētijs sensitiuis habet organū pprū. s fantasia indeterminata q̄ nō realiter diuidit a sensu nō hz organū in determinata pte corporis. τ ista est principiū mot⁹ in aialib⁹ impfectis. Ad secundā pz solutio ex dictis.

Queritur decimoquarto vtruz necesse sit om̄e viuēs habere sensuz. Arguit q̄ sic. q: om̄e viuēs ad sui cōseruationē indiget alimēto pportionato τ ɔueniēti. ergo necesse est omne viuens hr̄e virtutē per quā discernat ɔueniēs a discōueniēti. s talis virt⁹ ē sensus. ergo Secūdo sic. ad sensuz reqritur τ sufficit media pportio qualitatū tāgibiliū. s om̄e viuēs cōsistit in quadā pportione media qualitatū tāgibiliū: cū om̄e viuēs sit mixtū. ergo necesse est om̄e viuēs habere sensum. Ad oppositū arguit p. p.a textu.

Pro responsione sciendum est primo q̄ postq̄. p. determinauit de singulis

partib⁹ aie. pñr ondit ordinē eaꝝ ostendēdo q̄ sit vniuersalior ⁊ prior ipis. pro quo ponū tur alique conclusiones.

Cōclusio prima: necesse est omē viuēs generabile ⁊ corruptibile hr̄e virtutē vegetatiuā a principio generatōis vsq̧ ad suā corruptōnē. pʒ q: oē viuēs generabile φ diu viuit hʒ augmētū vel statū vel decremē tū. ſ hoc non potest fieri sine nutrimēto. q̄a tpe augmenti oʒ φ plus de alimento cōuer tatur in substantiam alimenti. cū sit necessa riū ad cōseruationē viuentis. ⁊ cū fuerit de perditū de humido radicali ⁊ tpe status cō uertat̃ equalit̃. ſ in decremēto minus. ſ vti alimento solū ptinet ad aiam vegetatiuam. ergo necesse est omē viuens a principio vsq̧ ad finē habere aiaʒ vegetatiuā. Vñ pʒ ordo hui⁹ potentie ad alias.

Conclusio secūda. Non oportʒ omne viuēs habere sensum. pʒ. q: nō est ne cesse omē viuēs hr̄e tactū sine quo nullus ē sensus. ergo ⁊c. pʒ. q: sensus tact⁹ est suscep tiu⁹ specieꝝ sine materia. ſ multa sunt viuē tia: vt plante. que ppinqua sunt corporibus simplicib⁹ ppter coꝝ terrestreitatē que nō re cipiunt spēs sensibiliū nisi materialiter. ergo nō hn̄t sensuʒ tactus. ⁊ ita est de corporibus simplicib⁹ ⁊ de mixtis inaiatis. q: tactus ē media pportio qualitatū sensibiliū vbi nō predn̄atur terra nec aliquod corp⁹ simplex.

Conclusio tertia. Necesse est oē aial habere sensū. Pro cui⁹ pbatōne suppo nitur φ natura nihil facit frustra. nam om nia q̄ sunt in natura sunt ppter aliquē fineʒ vel pueniunt ex necessitate coꝝ q̄ sunt ppter ali quid. sicut natura facit membra ppter aliq̄s opationes ⁊ ex necessitate materie eoꝝ q̄ sic sūt disposita sequit̃ φ habeant aliqua acci dentia vt pilositates vel colores. Tūc ar guitur. Natura dedit aiali corpus pgressi uū p quod potest moueri ad alimentū sine q̄ nō pōt pseruari. ſ ñ possʒ pseruari per alime tū: nisi hr̄et sensū quo discerneret corruptiua a cōuenientibus. ergo nisi haberet sensum natura nō consequeret̃ suū finē. sed aliquid faceret frustra quod est ꝯ naturā. Et lʒ aial pfectū acqrit alimentū ex motu: tñ nō est ne cesse φ aialia imperfecta moueant̃ ad acq̄ rendū nutrimentū. q: ipm habent cōiunctū Sed contra hoc arguitur. q: aliquis posset peruenire ad illū finē discernēdo corruptiua per intellectū. iō non oportet omē aial habe re sensum. Rn̄det̃. p. φ corpus pgressiuum nō pōt p intellectū fugere nociua sine sēsu. iō aial nec potest hr̄e intellectū sine sensu. siue sit generabile siue ingenerabile. De gn̄abili bus pʒ. q: generabile habens intellectū est homo. ſ intellectus humanus nō potest in telligere sine sensu. ergo hō non potest habe re intellectū sine sensu. Secūdo pʒ de inge nerabili. quia si haberet intellectū sine sensu hoc esset propter bonū aie vel corpis. ſ nul luʒ pōt dici. quia sine anima non intelligit. nec corpus in esse pseruat̃ cū sit corruptibile

Sciendūʒ est secūdo φ per corpus ingenerabile nō habēs animā non intel ligit. p. corpora celestia q̄ ponit aiata. ſ intel ligit corpora quorūdam animalium immor talium que ponebat Plato. ⁊ nominabātur cacodemones vel calodemones: que sic dif finiebat Apuleus platonicus φ sūt anima lia corpore aerea: rationalia animo passiua ⁊ tempore eterna. ſ ſm veritatē ista nō sunt ponenda.

Conclusio quarta. Necesse est omne animal habere tactum. pʒ. q: corpus animalis cōsistit in quadam proportione q̄ litatum primarum. sed ista proportio mutat̃ naturaliter ⁊ intentionaliter a qualitatibus tangibilibus. ⁊ potest ab ipsis corrumpi. iō necesse ē animal habere tactū quo discernat discōuenientiā corrūpentis: aliter nō posset saluari in esse. q: ad cōseruatōnē indiget ta ctu. Unde excellentie qualitatū tangibiliuʒ immediate possunt corrūpere animal quod non accidit de sensibilibus alioꝝ sensuum. lʒ excellentie coꝝ possint corrumpere organum Ex istis sequitur φ gustus vt est quidā tact⁹ est necessarius omi aiali. q: gustus est sens⁹ alimenti quo discernitur alimentū cōueniēs a discōuenienti. sed alimentū est corpus tan gibile. aliquid enim nutritur quod est calidū frigidū humidū ⁊ siccū. Unde ex eisdem nu trimur ex quibus sumus. Ulterius sequit̃ φ impossibile est corpus aialis esse simplex. q̄a oportet omne animal habere tactum. ſ illō per quod fit tactus est medium inter quali tates tangibiles in media proportione cō plexiōis. defectu cui⁹ ossa capilli ⁊ vngues ⁊ plāte carēt sensu tact⁹. q: in ipis supabūdat

terra et nō est sufficiēs medietas ɔplexionis
Ulterius seqtur ꝙ remoto tactu remoue tur aial ⁊ ecōtra posito tactu ponit aial.

Conclusio quinta. visus auditus: olfact⁹: et gust⁹. vt est distinctiu⁹ sapo rū nō sūt necessarij aialib⁹ ꝫ insūt ꝓpter bñ esse. nō omib⁹ ꝫ illis q̄ mouent motu ꝓgres siuo. ꝓbat. q: excellentie suoꝝ sensibiliū. licꝫ corrūpāt organa suoꝝ sensuū nō tñ corrum punt totū aial nisi per accidēs. ergo nō sūt necessarij cuilibet aiali. corrūpūt tñ aial p accidens: vt si cuꝫ sono fiat magna ꝑcussio aeris vt accidit in tonitruo pñt corrūpi ani malia. ⁊ iteꝫ visibilia inq̄tuꝫ venenosa cor rūpunt aial. Sꝫ ꝙ illi sensus reqrantur in aiali q̄ntum ab bene esse. pꝫ q: sine ipis non pōt accipi alimentū a lōge. vñ indigēt vt ꝑ aerē ⁊ aquā videāt q̄ remota sunt ⁊ indiget gustu vt ꝑcipiāt delectationem vel tristiciā in cibo. ⁊ olfactu vt ꝑcipiāt odorē in alimen to. ⁊ auditu: vt aliq̄d significet. nam conce ptiones nr̄as auditui significamus. ⁊ iō ne cessaria ē lingua q̄ est instrumentuꝫ vocis. ꝑ quā alteri notificat aial suas cōceptiones.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā negat ɔña. q: plante cū nascū tur in terra hñt alimentū sibi cōiunctū. ideo nō indigent sensu ad discernendū cōueniēs a discōueniente. q: terra cui cōiungūtur plā teꝫ qualitates similes qualitatib⁹ ipaꝝ nec possunt ita faciliter corrūpi excellentijs qualitatū sicut aialia. Ad secūdam patet solutio ex dictis. Et sic est finis huius tercij et per ɔsequens toti⁹ libri de aia. Deo grās.

Sequitur liber paruorū naturalium. Et primo de sensu et sensato.

Quoniā aūt de anima determi natū est scđm ipsaꝫ Et de virtu tū qualibet ex parte ipsius.

Circa initiū libri paruoꝝ naturaliū queritur pri mo vtrū corp⁹ aiatum sit sub iectū in libro paruorū natura liū. ⁊ corpus sensitiuū sit subiectuꝫ in isto li bro de sensu ⁊ sensato. Arguit ꝙ non. q: de passionibus aie scꝫ de vnoquoqꝫ sensu de terminatū est sufficienter in libro de aia. et similiter in libro de vegetabili. et plantis. ⁊ in de aialib⁹ determinat sufficienter de pas sionibus aie sensitiue ⁊ vegetatiue. ergo cor pus aiatum transcendit metas librorū par uorū naturalium. ⁊ corp⁹ sensitiuū librorꝫ de sensu ⁊ sensato. Secūdo arguit. si cor pus aiatum esset subiectū in omnib⁹ libris paruoꝝ naturaliū. sequeret ꝙ in libro đ sen su ⁊ sensato essēt duo subiecta scꝫ corp⁹ sen sitiuuꝫ: et corpus animatū quod est incōue niens. ergo ⁊c̄.

In oppositum arguitur. q: om nes passiones de quibus agitur in libris ꝑ uoꝝ naturalium reducunt ad corp⁹ aiatuꝫ. et omnes passiones de quibus agitur in li bro de sensu et sensato reducūtur ad corp⁹ sensitiuuꝫ. ergo ⁊c̄.

Pro respōsione sciendū est primo ꝙ genera scientiaꝝ distinguūt fm diuer sos modos sepationis reꝝ a materia: naꝫ ea que sunt separata fm esse pertinent ad me thaphisicū. que vero sunt sepata a materia fm rōem et non fm esse: ptinent ad mathe maticū. ꝫ que in sui ratione cōcipiunt mate riam sensibilē: pertinent ad naturalem. ita etiam in phia naturali distinguūtur diuer se spēs fm diuersos modos sepationis. naꝫ magis vniuersalia sunt magis separata a materia q̄ minus vniuersalia. ⁊ ꝓpter hoc phus in phia naturali ꝓcedit a magis vni uersalibus ad minus vniuersalia: applican do principia vniuersalia ad quedam deter minata mobilia. quoꝝ quedam sunt viuen tia. circa que etiaꝫ simili modo ꝓcessit phs nā primo cōsiderauit de aia fm se: ⁊ postea de alijs que cōueniunt aie fm quandaꝫ ap plicationē ad corpus: ⁊ hoc in gñali. ⁊ dein de applicat ea que cōueniunt aie ad singu las species aialium ⁊ plantarū. Sic igitur phus cōsiderat primo de aia fm se cōsiderā do de corporibus viuentibus. ⁊ deinde ap plicat passiones aie ad corpora ⁊ organa i generali. ⁊ de istis determinat in libris ꝑuo rū naturaliū. et deinde applicat ipas passi ones ad species aialiū ⁊ plantarū. de q̄bus cōsideratur in libro de vegetabilib⁹ ⁊ plāt̄.

Pro intellectu eoꝝ que dicta sunt sciendꝫ est secūdo ꝙ vt dictū est in .2. de aia q̄ttuor sunt gradus viuentiuꝫ. quoꝝ

primus est eo₂ q̄ h̄nt solū potentiā nutritiuā. per quā viuūt sicut plāte. quedā aūt cū hoc habent sensum sine motu ꝓgressiuo: sicut sūt aīalia imꝑfecta. quedā vero habēt insuꝑ motū localē ꝓgressiuū: sicut sūt aīalia ꝑfecta. ⁊ quedā cū his h̄nt intellectū sicut homines. ⁊ q: intellect⁹ nō est act⁹ alicui⁹ organi corporal'. iō nō pōt ꝯsiderari ꝑ applicationē ad corp⁹. ymo maxima eius ꝯcretio est s̄m q̄ est in aīa. iō p̄ter librū d̄ aīa aristoteles nō fecit librū de intellectuali: ⁊ si fecisset nō ꝑtineret ad sciam naturalē. ſ; magis ad methaphisicū. cui⁹ ē ꝯsiderare de subiis separatis. ſ; alia oīa sunt act⁹ alicui⁹ ptis corporis. ideo pōt esse aliqua spālis ꝯsideratio ipo₂ per applicationē ad corp⁹ preter ꝯsiderationē q̄ habita est de ip̄is in libro d̄ aīa in quo ꝯsiderata sunt in ordine ad aīam. huiusmodi aūt ꝯsideratio per applicatōnē ad corp⁹ pōt distingui in tres ptes. quarū vna ꝯtinet ea que ꝑtinēt ad primū gradū viuētiū scʒ ad vitā. Vn̄ de passionib⁹ viuentiuʒ inq̄ntū sūt viuētia ē liber d̄ morte ⁊ vita. ⁊ d̄ iuuētute ⁊ senectute q̄ sūt cōia oīb⁹ viuentibus. de respiratōe ⁊ aspiratōe ꝑ quā ꝯseruatur vita. lʒ cōueniāt q̄busdā aīalib⁹ solū de causis longitudinis ⁊ breuitatis vite de sanitate ⁊ egritudine q̄ ꝑtinēt ad dispositōeʒ vite. ⁊ de nummieto et numbili. ⁊ isti vltimi libri nōdū ꝑuenerūt ad nos. De passionib⁹ aūt que cōueniūt motiuo s̄m locū determinatur in libro de causa mot⁹ aīaliū ⁊ de ꝓgressu aīaliū in quo determinat' de ptib⁹ aīalis oportunis ad motū. ſ; de passionib⁹ cōuenientib⁹ sensitiuo inq̄ntū sensitiuū determinatur in libro de sensu ⁊ sensato .i. de sensu ⁊ sensibili sub quo ꝯtinet' tractat⁹ de memoria ⁊ reminiscētia. determinat' etiā in libro de somno ⁊ vigilia. ⁊ iste liber de sensu ⁊ sensato .i. d̄ sensitiuo ⁊ sensibili. imediate seq̄tur libꝝ d̄ aīa sentire eñ magis videt' ꝑtinere aīe q̄ corpori ⁊ ita isti tres libri de sēsu ⁊ sensato d̄ memoria ⁊ reminiscētia de somno ⁊ vigilia imediate sequūtur librū de aīa. q: passiōes de q̄b⁹ agit' in ip̄is magis ꝑtinēt ad aīam q̄ ad corp⁹ et deinde sequūtur libri q̄ ꝑtinēt ad motiuū s̄m locū. ⁊ postremo sequūtur libri qui ꝑtinēt ad vitā. q: h̄mōi passiones de q̄b⁹ determinatur in illis libris sūt magis corporales. et oēs isti libri vocant' libri ꝑuo₂ naturaliū q: in illis libris agitur de passionib⁹ s̄m q̄ sūt i determiatis ptib⁹ corporis scʒ quibusdā ptibus organicis ⁊ nō s̄m q̄ sunt in toto corpore. ideo vocant' de ꝑuis naturalibus: ⁊ sunt oēs isti libri mediū inter libruʒ de aīa quē sequūtur. ⁊ librū de vegetabilib⁹ ⁊ plātis ⁊ de aīalib⁹ quos p̄cedūt. Sic igit' ptz q̄ d̄ passionib⁹ aīe s̄m q̄ ꝑtinēt ad aīaʒ ⁊ sūt potentie et ptes eius agitur in libro de aīa. Sʒ de h̄mōi passionib⁹ s̄m q̄ referuntur ⁊ applicātur ad ptes corporis animalis. scʒ ad determiata organa ꝑ habitudinē ad sua obiecta determinat' in libris ꝑuo₂ naturaliuʒ. sʒ de toto corpe aīalis ꝯsiderādo ip̄m in spāli s̄m vnāquāqꝫ spēm aīalis ⁊ plāte agitur de vegetabilib⁹ ⁊ plātis ⁊ de aīalibus.

Ex q̄b⁹ patet conclusio responsiua ad .q. scʒ q̄ corp⁹ aīatum acceptū scd̄m eius passiones receptas in determiatis organis ⁊ ptib⁹ in habitudine ad obiecta illarū passionū ē subiectū i libris ꝑuo₂ naturaliū et corp⁹ sensitiuū .s. acceptū s̄m passiōes sensus s̄m q̄ sunt in debitis organis. ⁊ habēt specialia obiecta est subiectū in libro d̄ sensu ⁊ sensato .i. de sensitiuo ⁊ sensibili. ꝯphendēdo sub eo libꝝ de memoria ⁊ reminiscētia. ⁊ de somno ⁊ vigilia. Ista ꝯclusio ꝓbari pōt ꝑ diffinitionē subiecti attributionis.

Sed dubitatur primo. an ph̄s habeat cōsiderare de sanitate ⁊ egritudine Videtur q̄ nō. q: sanitas q̄nqꝫ fit ab arte. ⁊ ꝓpter hoc medic⁹ qui est artifex circa eaʒ versat'. R̄ndetur q̄ duplicia sunt artificialia. quedā eñ sunt solū ab arte. sicut ē dom⁹ ⁊ de talib⁹ nullo mō h̄ʒ ꝯsiderare ph̄s naturalis. Alia sūt q̄ depēdent ab vtroqꝫ. scʒ ab arte ⁊ natura. mag' tñ principalit' a natura: sicut sanitas fit a natura principalit'. ⁊ ab arte ministralit' ꝓ q̄nto ars ministrat quedā auxilia nature principal'r agenti. quib⁹ adiutura causat sanitatē. Sic igit' ph̄s h̄ʒ ꝯsiderare de sanitate inq̄ntū est ꝓducta vl' ꝓducibilis a natura. sic enim est passio naturalis. Sed medicus considerat de ea pro quanto dependet ab arte.

Dubitatur secūdo vtrum medicus incipiat vbi phisic⁹ desinit. R̄ndet' q̄ sic. q: ph̄s primo ꝯsiderat vniuersalia principia applicādo ea ad pticularia. ⁊ secūdario ꝯsiderat ip̄a pticularia. Sʒ medic⁹ ecōtra primo ꝯsiderat ip̄a pticl'aria. ⁊ secūdo vni

uersalia. eo ꝙ ex singularib⁹ accepit̃ ꝑ sensū fit memoria. ⁊ ex plib⁹ memorijs expimētū ex q̄ gñat ars q̄ ē vniuersaliū. sic igit̃ phisic⁹ desinit in ꝑticularib⁹ a q̄b⁹ icipit medic⁹ q̄ desinit in vniuersalib⁹ a q̄bus incipit phisicus.

Ad rationes ante oppositū. patet solucio ex dictis. Dictū est em̄ quomō diuersimode determiat̃ de corꝑe aiato ⁊ sensit. uo in libris ꝑuoꝝ naturaliū: ⁊ in libris ḋ aialib⁹ ⁊ plantis. Ad secūdā r̄ndet̃. q: nō est incōueniens ꝙ in vna scia sit subiectum vnū gñale excedēs illam sciam ⁊ vnū adeq̄tum sicuti est in ꝓposito.

Queritur secūdo. vtrū omnes sensus exteriores. s. visus: auditus: olfact⁹: gustus: ⁊ tact⁹ sint necessarij cuilibet aiali.

Arguit̃ ꝙ sic. quibusdā aialib⁹ insūt oēs sensus. ergo sunt necessarij illis aialib⁹. ꝯña tenet. q: natura nō abūdat in sup̄fluis neq3 deficit in necessarijs. i. 3. de aia. Et si sint necessarij quibusdā aialib⁹ sequi ꝙ ⁊ omnib⁹ q: nō est maior ratio de quibusdā q̄ ḋ alijs

Secūdo sic. Potētie sensitiue sūt passiones aie sensitiue. ſ subiectū nunq̄ inuenit̃ sine passione. ergo quodlibet aial hab3 oēs sensus de necessitate. Ad oppositum est Aristoteles in textu.

Pro responsione ad questionē sciendū est p̄io ꝙ postq̄ pħus in ꝓhemio posuit suā intētionē. ꝯsequenter ꝓsequit̃ ad determinādū de his de q̄bus ꝓposuit determiare in ꝓhemio. p̄supponēs aliq̄ dicta i libro ḋ aia. ⁊ resumēs etiā aliq̄ ibi determiata.

Sciendū est secundo ꝙ necesse est oīe aial habere sensu3. nā esse sensitiuu3 ē de diffinitōe formali aialis. ſ tm̄ nō est necessariū oi aiali habere oēm sensu3. ſ tm̄ illi sensus sūt necessarij aiali q̄ sūt cognitiui eorū que sunt necessaria aiali. S3 aliqḋ sensibile est dupliciť necessariū aiali. vno modo inq̄tū est corp⁹ mixtū ex q̄ttuor elemētis. et sic necessaria ē aiali debita cōmēsuratio frigidi: calidi: hūidi ⁊ sicci. Aliud ē necesse aiali inq̄tū est quoddā viuū nutribile. ⁊ sic necessari⁹ ē aiali cib⁹ cōueniēs. ⁊ ꝑ ꝯ̄ria horū aial corrūpit̃. ⁊ q: tact⁹ est cognitiu⁹ eorū ex q̄bus ꝯstituit̃ aial. ideo est necessarius aiali. ⁊ q: etiā per gustū aial cognoscit nutrimentū cōueniēs a discōuenienti ⁊ ꝓseq̄tur cōueniēs ⁊ fugit nociuū. iō gust⁹ inq̄tū est discretiu⁹ alimēti cōuenientis est necessari⁹ omni aiali. S3 gust⁹ inq̄tū est discretiu⁹ saporis ip̄e nō est necessari⁹ aiali. nec etiā alij tres sensus. s. visus: auditus: ⁊ olfact⁹. ſ in sūt aialib⁹ ꝑfectis mobilibus motu ꝓgressiuo de bñ esse. s. ꝓpter salutē aialis querēdā Vñ aial ꝑ gustū ⁊ tactū ꝑcipit solū sensibile p̄ñs. S3 aialia motiua motu ꝓgressiuo ꝑ alios sensus ꝑcipiūt sensibile distās ab eis ꝓpter mouens ad aliqḋ distans ad ꝓsequēdū cōuenientia ⁊ fugiendū nociua.

Conclusio responsalis nō oms sensus sūt necessarij cuilib3 aiali. ſ solū tact⁹ ⁊ gust⁹ ꝓut ē q̄dā tact⁹. alij vo tres sēs⁹ ñ sūt necessarij simpliciť oi aiali. ſ solū aialib⁹ ꝑfect̃ sūt necessarij ex suppositōe finis. s. si debeāt bñ eē ⁊ ꝯseq̄ ꝯuenient̃ salutē ⁊ finē Hec ꝯclusio q̄tū ad oēs suas ptes sat̃ p3 ꝑ ea q̄ dicta sūt h. ⁊ ꝑ ea q̄ dicta sūt i li. ḋ aia.

Secunda conclusio. sensus: visus: ⁊ audit⁹ vtiles sūt ⁊ necessarij ad sapiētiā ⁊ disciplinā. p3 q: isti duo sensus plures reꝝ differentias nob̄ oñdūt q̄ alij sens⁹. inō ex differētijs reꝝ sumit̃ disciplina ⁊ sapiētia disciplina em̄ nō pōt esse sine auditu eo ꝙ ē ab alio. ⁊ prudētia supponit extimatōe3 naturalē q̄ nō est sine visu vl' auditu. g̃ ⁊cē.

Tertia conclusio. licet visus de ꝑ se magis valeat ad disciplinā q̄ audit⁹. tm̄ audit⁹ de ꝑ accidēs ē valior ad disciplina3 ⁊ prudētiā q̄ visus. Pars p̄ma p3. q: vis⁹ ḋ ꝑ se oñdit nob̄ plures reꝝ differentias q̄ audit⁹. nā ꝑ visū cognoscim⁹ corꝑa corruptibilia ⁊ incorruptibilia. iō ḋr i textu ꝙ oia corꝑa colorē ꝑticipāt. nā oē corp⁹ aliq̄d h3 colori. s. vl' lumē vl' dyaphaneitatē vl' colorē in se. son⁹ aūt repit̃ in corꝑib⁹ insensibilibus: ⁊ nō in oib⁹. ſ solū in aere ⁊ i aq̄. vt ḋr i 2. ḋ aia. Secūda ps p3. ꝙ audit⁹ ꝑ accidēs oñdit nob̄ plures reꝝ differētias q̄ vis⁹ nā audit⁹ ꝑcipit sonū ⁊ vocē ⁊ differētias vtriusq3. ⁊ q: voces ꝑ ipositōe3 vl' naturalē sig̃ficatōe3 p̄nt eē signa significatia oīn reꝝ tā corporeaꝝ q̄ icorporeaꝝ. p̄ñtiū p̄teritarū ⁊ futuraꝝ. iō ꝑ accidēs plura cognoscim⁹ ꝑ auditū q̄ ꝑ visū. g̃ ꝯclusio vera. Ex ꝯclusione pōt inferri ꝙ visus ē magis necessari⁹ ad inuētionē scie q̄ audit⁹. ſ audit⁹ q̄tum ad doctrinā. s. q̄tū ad acq̄sitionē scientie ab

alio est magis necessari⁹ q̄ vis⁹. τ sic p3 rn̄sio ad quesitū. Sz hic mouent̄ q̄dā ꝑua dubia

Dubitatur primo. quare talpa q̄ caret visu moueat motu locali. Rn̄det̄ q̄ natura nō deficit in necessarijs. τ q: talpa habitat in t̄ra τ subt⁹ terrā. iō natura cooperit oculos talpe quibusdā pellib⁹ ne ledant̄ a t̄ra. τ ex hoc seq̄tur ipotētia ad vidēdū. si eñ haberet oclos discoop̄tos nō posset fodere terrā. in cui⁹ fossione accipit nutrimētū. etiā q: talpa habitat in t̄ra: τ ꝑ terram visio nō pōt fieri. iō frustra haberet oculos discoop̄tos. Si aūt sint q̄dā aīalia iꝑfecta q̄ nō habeāt visū vl' auditū a natiuitate vl' post hoc ē ꝑ accidēs τ p̄ter intētionē nature ꝓpt̄ corruptionē alicui⁹ principij natural'.

Dubitatur secundo. quare ceci nati⁹ audiūt q̄ vidētes ceteri parib⁹. Rn̄detur q̄ cā ē q: a sensu cōi deriuat̄ virt⁹ sensitiua in quēlibz sensū ꝑticularē. corrupto igit̄ vno sensu ꝑticl'ari exteriori virt⁹ sibi cōmunicāda cōicat̄ alteri sēsui. iō ceci nati⁹ audiūt q̄ vidētes ceteri parib⁹. τ ꝓpt̄ silr̄ rōez claudi sūt fortiores i brachijs q̄ alij homines recti.

Dubitatur tertio circa textum q̄re ceci a natiuitate audiētes. sapientiores sūt surdis a natiuitate vidētib⁹. Rn̄det̄ q̄ causa hui⁹ pōt elici ex vltima ꝯclusione. q: scz audit⁹ ꝑ accidēs plures rez differentias nob' oñdit q̄ visus. iō hoies hn̄tes auditū et carentes visu sunt sapiētiores τ prudētiores. q̄ hn̄tes visum τ carentes auditu.

Dubitatur quarto quare omēs surdi a natiuitate sūt muti. τ tn̄ nō oēs muti a natiuitate sūt surdi. Rn̄det̄ q̄ cā ēst. q: locutio nō ē sine ydiomate. ydioma aūt addiscit̄ ꝑ auditū. sicut ḡ se hz aliq̄s sciens tm̄ vnū ydioma ad ydiomata sibi ignota de q̄bus nūq̄ audiuit aliq̄d. ita se hz surd⁹ a natiuitate ad oīe ydioma. sicut ergo sciēs tm̄ vnū ydioma nesciret aliud loq̄ q̄ suū ydioma: s3 solū balbuciare. ita surd⁹ a natiuitate nihil scit loq̄. ꝓpter defectū auditus. τ ita oēs carētes auditu necessario sūt muti. nō tn̄ ecōtra. stat eñ aliquē eē audiētē τ nō loq̄ ꝓpter defectū alicui⁹ principij vl' organi necessario req̄siti ad locutionē. puta: ꝓpt̄ defectū ligue. vl' corruptōez nerui motiui ligue.

Itē ex pho 33 par[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible] impedimentuz in pul[illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] quod [illegible] in [illegible]
[illegible] et nō pōt [illegible] debito [illegible] per [illegible]
et palatuz et per [illegible] ꝓpter opilatio[illegible]
[illegible]

Dubitatur quinto quare habētes bonū odoratū cōiter sūt fatui. Rn̄det̄ q̄ cā ē. q: organū olfact⁹ dz eē ꝓportionatū suo obiecto. obiectū aūt olfact⁹ ē corp⁹ odoriferū calidū τ siccū. τ ita ad h̄ q̄ sit bon⁹ odorat⁹ oportet q̄ organū odorat⁹ sit quodāmō calidū τ siccū. τ q: organū odorat⁹ est iuxta cerebrū qđ est naturaliter frigidū τ humidū. ideo si odorat⁹ sit bon⁹ cerebrū est indispositū. τ ecōtra. in cerebro aūt fundant̄ oēs virtutes sensitiue interiores sine quaz bona dispositōe nō est prudētia. iō bene odorātiui sūt cōiter minoris prudētie q̄ hoies male odorantes. τ iō inter alia aīalia hō ē pessimi odorat⁹. q: hz maximū cerebz int̄ cetera aīalia ad refrigeriū calorij cordis qđ dz eē multū calidū in hoie ꝓpt̄ virtutes sensitiuas. Rōnes facte añ oppositū solute sunt ex dictis. Seq̄tur in textu.

Queritur tercio vtrū organum visus sit de natura aque. Arguitur q̄ sit de natura ignis τ nō đ natura aque. q: oculus aliq̄n videt suū fulgorē nihil aūt fulget nisi ignis vl' igniitū. ḡ ocul⁹ ē đ natura ignis Secūdo sic. ocul⁹ est q̄dā ꝑs viuētis. sed vita ꝯsistit in calido τ humido. ḡ organum visus nō ē de natura aque. q̄ ē frigida τ humida. Tertio sic. visus est spūalior inter oīs sensus. ḡ cū organā ꝓportionent̄ potētie seq̄tur q̄ organū vis⁹ est maxime reductū ad medietatē tangibiliū τ ꝑ ꝯñs nō est de natura aque. Ad oppositū ē Arist. in textu.

Pro rn̄siōe sciendū est primo q̄ postq̄ ph̄us p̄supposuit ea q̄ necessaria sūt ad p̄ñtez ꝯsideratiōez de ipis virtutib⁹ sensitiuis. ꝯñter accedit ad principale ꝓpositū applicādo ꝯsideratōes sens⁹ ad corpalia. τ primo ad organa τ deinde ad obiecta

Sciendū est secundo q̄ antiqui ph̄i dicebāt silē a sili cognosci. iō ponebāt aīam esse ꝯpositā ex principijs oīm rerū scz ex q̄ttuor elemētis vt cognosceret omia q: igit ꝑ sens⁹ cognoscant̄ oīa corpa sensibilia nitebāt̄ adaptare organa sensuū singulis elemētis. Sz q: sūt quinq3 sens⁹ exteriores τ tm̄ sūt quattuor elemēta. habebāt difficultatē cui possit adaptari organū quinq3 sensuū. iō dicebāt q̄ ē quoddā corp⁹ mediū inter aerem et aquam. aere densius τ aqua

subtilius. cui adaptauerūt organum olfact⁹ et organa alioꝝ sensuū attribuebant quattuor elementis. s. attribuebant tactum terre. et gustū aque. q2 sapor sentit̄ ꝑ humidū. auditum aeri. et visum igni.

Sciendū est tertio ꝙ antiqui ad ponendū organū visus de natura ignis mouebant̄ propter p2 unā rōem ante opposita. Unī in hoc conueniebāt Plato et Empedocles ꝙ ponebant organū visus esse de natura ignis. et visionem fieri per emissionē ignis extra ab oculo. ymaginabat̄ eīn Empedocles ꝙ sicut quis volēs ire de nocte ponit ignē infra lucernā vt protegat̄ a vētis et ab ipso igne in lucerna existente mittūtur radij luminosi per pelles lucerne ꝑ quos radios videtur de nocte. ita dicit ꝙ in fundo oculi est quoddā lumen et ignis circūuolut⁹ quibusdā pelliculis et tunicis vt ꝓtegat̄ a nociuis exterioribus. et ab ipo igne emittūtur radij luminosi per quos videmus. Sed cōtra hoc arguit phs. q2 visibili p̄nte visui et visu debite disposito et applicato necesse ē visio nē fieri. cū igit̄ ignis sit visibilis per lumen suū et semꝑ sit p̄ns ipo: seq̄tur ꝙ oculus debet videre semꝑ lumen suū ipo etiā quiescēte. Et bene seq̄tur f̄m antiquos q̄ dicebant ꝙ cognoscim⁹ res. nō per mediū et per spēs ſ per similitudinē naturalē: ita ꝙ cognoscim⁹ res. q2 aliquādo aliquo mō habemus eas. Secūdo improbat̄: q2 si sic videremus seq̄ret̄ ꝙ in tenebris deberemus videre: sicut ex lumine lucerne videm⁹ in tenebris. Nec valet responsio Platonis ꝙ illud lumē extinguitur in tenebris. q2 lumen ignitū nō extinguitur nisi ab humido vel frigido q̄ ꝯtrariant̄ calido et sicco ipsius ignis. modo tenebre nō semꝑ est humidū vel frigidū. Unī cū f̄m Platonē sunt tres spēs ignis. s. lumē. flāma et carbo. et ignis sit naturaliter calid⁹ et sicc⁹ nō extinguit̄ ignis nisi ex frigido vel ex humido. et hoc apparet in carbonib⁹ vel in flāma ſ neutrū cōtingit in lumine ꝙ nec per humidū nec ꝑ siccū: nec per frigidū extinguitur. Nec valet etiā si dicat̄ ꝙ illud lumen nō corrūpitur in tenebris. ſ q2 debile est idiget fortificatiōe ab exteriori lumie. q2 cū mai⁹ lumē obfuscet min⁹ tale lumē oculi magis ꝯseruaret̄ in tenebris q̄ in die.

Sciendū est quarto ꝙ democritus ponit organū visus esse de natura aque et in hoc cōmēdat̄ ab Aristotele. Sed dicit ulteri⁹ visionē nihil aliud esse q̄ apparitionē rei visibilis i oculo. Sꝫ quo ad hoc iprobat̄ a pho. q2 multa sunt in quib⁹ videt̄ talis apparitio q̄ nō vident: s. cut speculū. ergo oꝫ ꝙ oculus vidēs habeat in se aliā cām visiōis q̄ ipaꝫ apparitionē. q2 est in oculo ex eo ꝙ est corpus politū. et alia causa est virtus visiua.

His premissis sit cōclusio respōsiua ad q. Organū visus est de natura aq̄ a dominio. Probat̄ trib⁹ signis text⁹. Primuꝫ signū est. q2 organo visus leso et corrupto videt̄ aqua effluere cōtinuo et discurrere qō significat hmōi organū esse de natura aque. Secundū signū est. q2 in oculis embrionuꝫ de nouo formatis q̄si remanētibus virtute sui ꝓncipij existit frigiditas et humiditas q̄ duo sunt ꝯnaturalia aque. Tertiū signū est ꝙ in aīalibus habētibus sanguinē q̄ possunt impinguari quedaꝫ tunica alba et pinguis circundat oculū preseruans organum visus a cōgelatione et infrigidatione. et in aīalibus carentibus sanguie dura pellis circūdat oculū ꝓseruās etiā ipm a ꝯgelatione. et hoc signū est ꝙ infra pupillā est humidū aqueuꝫ. Quis tn̄ organū visus sit de natura aq̄ a dominio. tn̄ nō fit visio inq̄tū est aqua: sed f̄m ꝙ est q̄daꝫ ꝑspicuitas in eo q̄ est cōis aeri et aque. Magis tn̄ est organū visus de natura aque a dominio q̄ aeris propter duo. q̄a aqua est magis seruabilis a putrefactiōe q̄ aer eo ꝙ ē magis spissa. Alia ē cā. q2 oꝫ oculū esse sitū quodāmō exteri⁹. idō oꝫ organum esse de natura aq̄ vt magis resistat ꝯtrarijs. nā aer est facilius corruptibilis q̄ aqua. nō tn̄ organū visus ē aq̄ sed tn̄ est quodāmodo de natura aque.

Dubitatur primo vnde apparet ille fulgor exiēs ab oculo moto velociter vel cōstricto i tenebris vel a palpebris vel oculis vdat̄. Rn̄det Aristo. ꝙ ille⁹ fulgor, cā est nō ignis sed lenitas oculi. nā omia lenia i tenebris nata sūt fulgere. sic̄ pꝫ de squamis quorūdā piscium. cū igit̄ pupilla oculi sit lenis et polita emittit quendā fulgorē q̄ ꝑcipitur ab oculo dū cōprimit̄ et celeriter mouet̄ in tenebris. vel q̄n oculꝰ ē clausus si nō sint tenebre ita ꝙ vnū et idē ē subiecto pupilla fulgēs et vidēs. inq̄tū eīn est fulgēs ꝑcipit fulgorē ad

ebr. 2. de aīa q.
an. 5. no li bl...

extra. ꝫ inq̄tũ ẽ vidẽs cognoscit fulgorẽ q̄si
respirẽdo ab exteriori. cũ igit̄ ocul' ẽ q̄escẽs
emissio fulgor fit ab exteri' ꝛ vis' h̄mõi ful
gorẽ nõ recipit vt possit eũ videre: ꝫ qñ ocu
lus celerit̄ mouet̄ illõ nigꝝ oculi trãsfertur
ad exteriorẽ locũ in quẽ pupilla emittebat
suũ splẽdorẽ añq̄ ille splẽdor deficiat. ꝛ iõ
pupilla ad aliũ locũ celerit̄ trãslata recipit
splẽdorẽ suũ q̄si ab exteriori. vt videat̄ eẽ ali
ud vidẽs ꝛ visũ q̄uis sit idẽ subiecto. ꝛ ap
parĩtio hui' fulgoris nõ fit nisi ocul' celerit̄
moueat̄. q: si tarde moueat̄ pri' deficiet im
pressio fulgoris ab exteriori loco ad quẽ ful
gor ꝑueniebat q̄ pupilla illuc ꝑueniat. Sꝫ
videt̄ ꝙ nulla celeritas mot' ad h̄ sufficiat.
q: q̄tũcũq; mot' localis sit velox oꝫ tñ ꝙ sit
i tpe. emissio aũt fulgoris ad p̄ñtiã fulgoris
fulgẽtis et ei' cessatio ad ipi' absentiã fit in
instãti. videt̄ impossibile q̄tũcunq; ocul' ce
leriter moueat̄ ꝙ pri' ꝑueniat pupilla ad ex
teriorẽ locũ q̄ cesset fulgor illuc ꝑueniẽs et
pupilla in alio loco existẽte. Ad h̄ r̄ndet̄ fm
Alexãdrũ in cõmẽto suo ꝙ pupilla ẽ quod
dã corp' diuisibile i ptes. iõ celerit̄ moto o
culo cũ alia ps pupille icipit ad illũ locũ ꝑ
uenire ad q̄ue fulgor ille peruenit et residuo
corpe pupille ꝙ nõdũ attigit locũ illũ. ꝛ in
de ẽ ꝙ pupilla icipit videre fulgorẽ q̄si aliũ
de resplẽdẽtẽ. sic igit̄ ptꝫ cã illi' appare
tie ꝛ ꝙ propter hoc nõ est dicendum orga
num visus esse de natura ignis.

Dubitatur secundo quare vno

oculo nõ possum' videre sursum: ꝛ alio de
orsũ. R̄ndet̄ ꝙ a sensu cõi ad organa sẽsuũ
exteriorꝝ ptẽdunt̄ q̄dã nerui. ꝛ cũꝫ sint duo
oculi a pte sinistra cerebri ꝓcedit q̄dã neru'
ad oculũ dextrũ. ꝛ a pte dextra cerebri ꝓtẽdi
tur ali' neru' ad oculũ sinistrũ: q̄ duo nerui
se intersecãt in vno pũcto. q̄ quidẽ pũct' in
terceptõis d̄r neru' obtic'. rõne cui' interce
ptiõis eadẽ res visa ꝑ duos oculos iudicat̄
vna ꝛ nõ due. rõne etiã cui' interceptionis
vbi vn' ocul' ꝯuertit̄ ꝛ mouet̄ ali' tendens
visus eandẽ partẽ cõuertitur et mouetur. et
ita vbi flectit̄ vn' ocul' ꝛ alter. iõ nõ ꝯtigit
vnũꝫ oculũ videre sursũꝫ ꝛ aliũꝫ deorsum.

Dubitat̄ tertio quare oculo ali

qualiter ꝯstricto acuti' videm' q̄ toto apto
R̄ndet̄ ꝙ ꝑ ꝯstrictionẽ oculi virt' visiua ꝛ
humor cristallinus adunatur. virtus autẽꝫ
vnita est fortior seipsa dispersa.

Dubitat̄ quarto quare habens

vnũꝫ oculũꝫ h̄ꝫ plus q̄ mediũ visũꝫ. So
lutio ptꝫ ex dubio in questione p̄cedẽti.
q: virtus visiua que emittebatur ad duos
tota emittitur ad vnum.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã patet solutio per primũꝫ dubi
um. Ad secundã dicendũꝫ. ocul' est ꝯposi
tus ex quattuor elemẽtis: ꝫ a dominio est de
natura aq̄. Ad tertiã dicẽdũꝫ ꝙ nõ opor
tet ꝙ medietas tangibiliũ in organis sensu
um sit ꝓportional'. ꝛ iõ vnũ elemẽtũ põt ibi
eẽ p̄dominãs. iõ ꝛc̄. Sequit̄ in textu. Ei' ãt

Queritur quarto vtrũ visio fiat

extra mittendo vel intus suscipiẽdo Arguit̄
ꝙ fiat extra mittẽdo. nã cũ aliq̄s vult acute
videre ꝯstringit oculũ. ꝫ si deberet aliquid
suscipere magis deberet apire oculos. igit̄
ꝛc̄. Secundo sic. oculi fatigantur in vidẽ
do. ergo videtur ꝙ aliquid emittat̄ ab eis.
Tertio arguitur sic. Multa animalia vt
catti: lupi: et nocticoraces vident de nocte.
ergo oportet ꝙ emittunt lumen ꝛ virtutem
visiuam. ꝛ per ꝯñs ita est in alijs. Quar
to arguitur. Basiliscus solo visu interficit ho
mines ꝛ oculi menstruosarũ polluũt specula
adeo ꝙ in suꝑficie speculorꝝ aliquando ap
paret nubes sanguinosa. hoc aũtẽ fieri non
posset nisi visio fieret extra mittendo. igitur
ꝛc̄. Ultimo. visio est quedam actio. ergo
videns est agens ꝫ omne agens extramittit
aliquã virtutem in patiens. ergo ꝛc̄. Ad
oppositum est Aristoteles in textu.

Pro responsione sciendum est

primo ꝙ q̄dã antiq̄ sicut Empedocles ꝛ pla
to dixerũt visionẽ fieri extra mittẽdo ꝑ hoc
scꝫ ꝙ lumẽ vel aliqua virt' vidẽdi emittit̄
ab oculo ad rem visam vel mediũ. Differũt
tñ Plato et Empedocles. nã Empedocles
posuit lumẽ egredi ab oculo tanq̄ a lucer
na vsq; ad rem visam. Sed Plato posuit
lumen egredi ab oculo nõ quidẽꝫ vsq; ad
rẽ visam ꝫ vsq; ad aliq̄d determinatũ spacium
vbi coheret lumẽ emissũ ab oculo lumini ex
teriori: rõne cuius coherentie fit visio.

Ex premissis sit ꝯclusio prima.

visio nõ fit extra mittẽdo. Probat̄ ꝯclusio. q:
vel illud extramissum esset corporeũ vel in

corporum. non incorporeū cū incorporeū nō possit moueri localiter. ergo visio nō fit per emissionē alicui⁹ incorporei. Nec pōt dici ꝙ sit corporeū. q: tūc oculi videntium vsq; ad astra totaliter ꝯsumerent̄ ꝑ amissionem illius corporei. Itē sequeretur ꝙ plura corpora essent in eodē loco. q: illud qđ egrederet̄ ab oculo esset simul cum aere et cū aqua. Item tale corpus emissum vel esset aer vel ignis. hec autem duo corpora sunt subtilissima. nō aer: q: satis abundat exterius. neq; ignis: q: nos nō possemus videre in aqua vel per aquam. ymo etiā nō possemus videre nisi sursum cū ignis semꝑ moueatur sursum naturaliter. Itē arguitur specialiter ꝯtra positionē Platonis. Primo q: coniungi vel separari est ꝓprium corporū quorū vtrunq; hꝫ per se subsistentiā nō autē qualitatū que nō sunt nisi in subiecto. cū igit̄ lumen nō sit corp⁹: ſ; sit qualitas primi alterantis nihil est dicere ꝙ lumen adiūgatur lumini. nisi forte corp⁹ luminosum adiūgatur corpori luminoso. pōt eīm contingere ꝙ lumen intendatur in aere per multiplicationē illuminantiū: sicut calor intendit̄ per augmentū caliditatis nō aūt per additōeꝫ vt dicit̄ in .4. phisicoꝝ. Itē dato ꝙ verū ꝙ lumen esset corpus: non tamen esset possibile ꝙ coniūgerētur adinuicē cū nō sint eiusdem rationis. q: nō quodlibet corpus natū est coniungi cuilibet corpori: ſ; solū illa q̄ sunt aliqualit̄ homogenia. Itē inter lumē interius τ lumen exterius intercidit corp⁹ medium. s. tunica oculi. ergo nō potest esse coniunctio vtriusq; luminis.

Conclusio secūda. visio fit int⁹ suscipiendo.

Probat̄. nam color actione ꝓpie forme diffūdit se ꝑ spēs in medio actu dyaphano vsq; ad organū visus. qđ etiā est intrinsecus dyaphanus τ illuminatū actu mediante quibus speciebus immutatur sensus specialiter τ alterat̄. τ ꝑ hoc ꝙ in organo ē virt⁹ visiua complet̄ visio. ergo visio fit intus suscipiendo. Antecedens patet. nā color est motiu⁹ dyaphani ſm actū ratiōe luminis qđ est ꝓpria forma coloris vt satis patebit in .2. de aīa. qđ autem organū visus sit intrinsecus dyaphanū τ illuminatum τ possit recipere spēs colorū. patet per quoddam signū positum in textu. Nā quibusdā qui in pugnis facerunt vulnerati circa tempora accidebant tenebre. abscisis eīm poris qui pupillā cōtinuāt in principio visiuo tenebre fiunt per visus emissionē ac si lucerna extingueret̄. pupilla eīm est sicut q̄dā lāpas illuminata ab exteriori lumine. τ ideo quando scindūtur pori cōtinuantes pupillā principio visiuo nō pōt lumen cōtinuari huiōi lampadi vsq; ad visiuū principium. τ ideo visus obscuratur. Ex predictis potest inferri ꝙ visio habet fieri per piramidem radiosam cui⁹ basis est in re visa τ conus ē in oculo ſm cuius coni q̄titatem res visa apparet maior vel minor in signū cui⁹ res visa a maiori distantia apparet minor. quāto eīm res magis distat ab oculo tāto minorat̄ conus piramidis. Patet vlterius ꝙ visio nō fit per motū localem nec visibilis nec videntis vt ymaginabant̄ antiqui: ſ; solū est ibi modus spiritualis alteratōnis. Sed mouentur quedam parua dubia.

Dubitat̄ primo quare est ꝙ antiqui dixerūt visionē fieri extramittendo et econuerso dixerūt in alijs sensib⁹. dixerūt eīm in alijs sensib⁹ ꝙ sensibilia veniūt ad sensū

Respōdet̄ ꝙ hoc est propter spūalem immutationē quā facit color in medio τ organo que non est sensibilis sicut ē in alijs sensib⁹. Nam manifestū est ad sensum sonū venire ad auditū. τ fumalem euaporationem ad olfactū. manifestū est etiam tangibile et gustabile agere in sensum actione sensibili. Sed hoc nō est manifestū de colore. τ q: videbant quendā fulgorē emitti ab oculis. vt dictū est in p̄cedēti questione. ergo τc.

Dubitatur secūdo. quare est ꝙ virga ignita in extremitate celeriter mota videtur facere quendā circulū continuū aut basim piramidis continuā.

Respōdetur ꝙ causa est. q: non iudicam⁹ res sentire nisi per actionem sensus cōmunis. τ ita oportꝫ ꝙ res sensibiles in exteriorib⁹ sensib⁹ p̄ntat̄ ad sensum cōem anteq̄ fiat iudiciū. τ ideo illa virga cum velociter mouet̄ prius est in alio situ q̄ sensus iudicet de ea ſm ꝙ ē in p̄cedenti situ. ideo sensus iudicat ibi cōtinuitatem τ lineam continuam.

Dubitat̄ tertio. quare corpora polita τ tersa reflectunt lumen τ faciūt fulgorem τ splēdorē.

Rīndet̄ ꝙ corpora polita sunt corpora lenia. τ ita partes nō obū-

brant seinuicē sicut est in corporibus alperis. oportet tñ ad hoc q faciant fulgores vl splendorem q sint terminata ne species vlterius pcedant. et io in speculis vitreis iten⁹ ponitur plūbū vel aliquod terminatū vt appareat ibi similitudo rei.

Dubitatur quarto quare est q cū aliqs diu fuit i tenebris excecat qnq3 vidēdo res albas imediate p⁹ eductōez de tenebris. Rñdet q hoc ē ppt magnā actualitatē albedis quā hz rōe lucis iclusi i ea.

Dubitat quinto quare est q aliqs exñs in naui mota in aquā iudicat mōtes: arbores: et ita moueri. Rñdet q cā est q: p hoc qd mouet in naui ptinue recipit in alio et alio situ spēs rex visibiliū. io moto organo in quo spēs rerū visibiliū recipiuntur iudicat res visa moueri. nihil em differt visibile vel visum moueri quo ad iudiciū de motu visibil. Et ex hoc pz solutio alterius dubij. quare apparet ebrijs oia moueri que vidēt. et etiā se mouētib⁹ circulariter. qa in currentibus et in ebrijs ascēdūt fumi calidi a stomacho ad cerebrū frigidū a quo ingrossant et descendūt ad organū visus et p alios meat⁹. et ita ibi ptinue mouent et ppt hoc apparet eis ea q vidēt moueri.

Dubitat sexto quare qdā aialia vidēt de nocte et alia nō. Rñdet q illa q vidēt de nocte nō vidēt vsq ad magnā distāntiā. s solū vidēt de ppe put sufficit eis ad capiēdū nutrimētū. et h ē q: oculi eoz sūt mag politi et tersi et etiā plus hñt d igne in sua ppositiōe q in alijs aialib⁹. io oculi eoū emittūt fulgorē sufficiētē ad illuminādum mediū vsq ad certā distantiam.

Dubitat septimo quare habētes grossos oculos ceteris parib⁹ hñt peiorem visum. Rñdet q radij visuales venētes ad ocl'os grossos dispgunt et min⁹ vniūtur q in oculis pruis. et ita fort⁹ mouent in oculis pruis q in grossis ceteris paribus.

Dubitatur octauo quare baculus exñs in aqua p media pte et p alia media pte extra apparet fract⁹ in ptactu superficiei aque. et ps q est in aqua apparet grossior. Pz rñsio ex. 3. libro metheo. or. le. p.

Ad rationes ante oppositum.

Ad pmā dicendū est q cū volum⁹ videre aliqua multū lucida pstringim⁹ oculos vt minus offendant p excellentiā visib. l't etiā spēs visibiles magis vniantur in oculo.

Ad secūdā d: q fatigatio accidit in oculo ex psūptiōe spirituū cū. s. deficiūt spūs q mittebant a corde. et etiā accidit p h q ocli patiunt ab exteriorib⁹ sensib⁹ etiā passione corruptiua. Ad tertiā pz solutio ex dictis. qūis em hmōi aialia emittāt fulgorē vl lumen: tñ visio nō fit in virtute talis emissionis: s per hoc q spēs visibiles recipiuntur mediāte illa illuminatiōe. Ad quartā pz solutio ex alias dictis i libro de aia. d: em ibi talia aialia hñt humores venenosos i capite q exeūt per oculos ppter eoz raritatem et inficiūt aerē pximū qui interficit hoies vel polluit corpa mūda. Ad vltimā d: q visio nō est actio transiens in materiā exteriorem. s ē actio imanēs et c.

Queritur quinto vtrū organū auditus sit de natura aeris et organū olfactus d natura ignis: et organū gust⁹ et tact⁹ de natura terre. Arguit q nō. q: si sic hoc esset p q to simile simili naturalr cognoscit. s nullum simile simili cognoscit: vt patuit i libro de aia. eo q oportet potētiā in se habere oia q cognosceret et ita oporteret organū vni⁹ sens⁹ eē d natura oim elementoz. g et c.

Secūdo organū olfact⁹ ē de natura aeris vl aque: vt patuit i. 2. de aia. g nō est de natura ignis. Tertio gust⁹ et tact⁹ sūt sens⁹ distincti. g dñt hre organa distinctaz naturarū. Ad oppositū est Aristo. in textu.

Pro responsione sciendū ē primo q nō fuit mēs Aristo. q organa sensuū attribuerent elemētis: s mag fuit fm opinionē antiquoz phoz et ita Aristo. cōdescens dēs istis app opinauit organa sensuū ipis elemētis. dic em organū vis⁹ eē d natura aq. et organū audit⁹ de natura aeris. organū de gust⁹ et tact⁹ d natura terre. Et si arguit p q: dictū ē in. 2. de aia q olfact⁹ est aeris vel aque et q ignis nulli⁹ est organū. dicit oib⁹ cōis. Rñdet q organū odorat⁹ duplicit pōt accipi. Uno mō fm potentiā: et hoc mō est de natura aeris vl aque. Alio mō scdm actū: et hoc mō est de natura ignis.

Sciēdum est secūdo q organū audit⁹ rapiēs spēs soni ē qdā mitū aeree

sui aere ext'no inclusu3 infra tenuē pelliculam ad quod pueniūt spēs soni. τ cōtinuat cuidā neruo i quo est virtus auditiua. τ ita organū auditus est ð natura aeris a dominio vt faciliter possit immutari a spēbus soni. τ de hoc satis determinatū est in .2. de aīa.

Sciendū est tertio q organum odorat' d3 esse in potētia ad odorē sicut est in alijs sensibus. odor aūt i actu pticipat quo[dam] calore τ natura ignis. τ ita o3 q organū olfactus sit potētia calidū. potētia autē calidū est actu frigidū. nō eñ pōt esse in potētia ad vnū ottanū nisi fm q ē actu sub altero perfecte vel imperfecte. τ ita organū olfactus est actu frigidū τ humidū quēadmodū cerebrū iuxta quod situatū est. τ ita aliqualiter eodē modo est de organo visus et de organo olfactus. Nam organū visus vt dictū est prius est aqueū. aqua aūt est humida τ frigida. Sz cōtra hoc arguit. q: si sic videret q Plato conuenienter dixit organū visus esse de natura ignis fm actū sicut aristoteles hic attribuit odoratū igni. eo q est potētia calidus. Rñdet q organū odorat' est aque inquantū aqua est in potētia ad calidū ignis. sz organū visus est aque inquantū est pspicua τ i potētia ad lumē. Sz quia etiā ignis est lucid' actu sicut τ calidus. iō adhuc posset aliqs dicere q organu3 visus posset esse de natura ignis p q ro est in potētia ad lumē. Ad hoc rñdet q nihil phibz visum attribui igni fm q est lucid' eo modo q attribuit odoratus igni inqītū est calidus τ siccus. Sz Aristoteles iprobauit opiniones antiquoꝝ q tum ad hoc q ponebāt organū visus eē lucidū actu vt visio fieret extra mittendo lumen ab oculo.

Sciendū est quarto q organū tactus attribuit terre. τ sic et organū gustus q est quidā tactus qð nō est intelligendū q organū gust'. s τ tactus sit simplr terreū. q: a capillis τ ossibus nō sentim' q sunt maxie terrea. Sz q: terra miscet τ dñatur in organis illoꝝ sensuū. cui' rō est. q: organū tactus ad hoc q sit in potētia ad qualitates sensibiles τ tangibiles o3 q sit reductū ad mediū quantitatū. τ q: terra min' hz de virtute actiua q alia elementa o3 q ibi sit plus de natura ei' fm qītatē. De hoc organo aūt gust' ratio manifesta est. Sicut eñ organū odorat' debet esse aqueū vt sit in potētia calidū sine quo nō fit odoratus in actu. ita organū gustus d3 esse terreū vt sit in potētia humidu3 sine quo non est gustus in actu.

Sciendū est quinto q organu3 gustus τ tact' ē iuxta cor. cui' rōes assignat phs. q: cor est oppositū cerebro fm situ τ qlitatē. τ eni cerebrū est frigidissimū oīm que sunt in corpore. ita cor ē calidissimū int ceteras ptes corpis. τ propt hoc sibi iuicē opponūtur fm situ vt per frigiditatē cerebri tēpet caliditas cordis. τ inde ē q illi q hñt grā caput fm pportionē ceteroꝝ mēbroꝝ sunt impetuosi tāq calore cordis nō sufficiēter verberato p cerebrū. τ eodē mō illi q excedūt in imoderata magnitudine capitis sūt tunis morosi τ pigri quasi calore cordis p magnitudine cerebri impedito. d3 igit organū tactus qð terreū est esse principal. in loco calidissimo corpis. vt p caliditatē cordis frigiditas terre reducat ad tempenē. Nec obstat q: p totū corpus aīal sentit sensu tactus. q: sic alij sensus per mediū extrinsecū sentiunt ita tactus τ gustus p mediū intrinsecū qð ē caro. τ sic visuū principiū nō est in superficie oculi s3 intrinsec'. ita etiā principiū tactuū est intrinsecū circa cor. qð p eo q lesio si accedat circa cor ē maxime dolorosa. nec tñ o3 dicere esse duo principia sensitiua in aīali. vnū circa cor. τ aliud circa cerebrū. vt circa cor cōstituat principiū tactuū τ gustatiuū. τ circa cerebrū cōstituat principiū auditiuū. visiuū. τ olfactiuū. nā principiū sensituū primo qdē est in corde vbi est fons caloris in corpore aīalis. τ nihil est sensitiuū sine calore. vt dictū est in secūdo de aīa. iō a corde deriuat' vis sensitiua in cerebro. τ inde procedit ad organa triū sensuū. s. visus. audit'. et odorat'. tact' aūt τ gust' referunt ad ipsu3 quodāmō p mediū cōiunctū tñ vt dictū est. et sic ps de organis. Ex precedentibus patz responsio ad questiā. Sed mouent dubia.

Dubitatur primo quare est q dū aliquis odorauerit fortes odores aut soles inspexerit p fenestrā postea sternutat. Rñdet q p odores fortes organu3 olfactus calefit que calorē frigiditas cerebri nitens expellere causat sternutationem.

Dubitatur secūdo quare tactus sentit calidū cū organū ei' sit calidū. Rñd3

cōmētatoꝛ ꝙ tact⁹ nō recipit q̄litates eiusdē interiōis cū q̄litate sui organi. ſ sentit excellē tias qualitatum tangibiliū a quibus denudatus est. vt dictū est in secūdo de aīa.

Dubitatur tertio quare c'ti⁹ q̄s catillat sub planta pedis ꝙ alibi. Rūdet ꝙ ibi est maioꝛ ꝯcursus venaꝝ et neruoꝝ ipius tact⁹ ꝙ alibi.

Dubitatur quarto quare est ꝙ reumatici nō bn̄ audiūt nec vidēt nec bene odoꝛāt. Rūdet ꝙ hoc est ꝓpter abūdātiam humoꝝ descendētiū et obstruentiū meat⁹ virtū sensitiuaꝝ.

Dubitatur quinto quare meli⁹ audim⁹ de nocte ꝙ de die. Rūdet ꝙ cā ē. q: in die sunt multi soni q̄ sanuicē impediunt. sicut si multi lapides simul ꝓijcerent in aq̄ giratio et circulatio vnius impediret giratōez et circulationē alteri⁹. ſ de nocte est maius silētiū. et ita vn⁹ son⁹ nō impedit aliū.

Dubitatur sexto quare est ꝙ si ponat auris in vno cono ligni lōgi et fiat son⁹ in alio cono illū sonū pfecte audiet ꝙtūcūq̄ sit paru⁹. Rūdet ꝙ hoc ē. q: ille sonus procedit vnite per lōgos poꝛos ligni et non dispgitur circūquaq̄.

Dubitat septimo quare tempore calido et humido melius odoꝛam⁹ ꝙ tpe calido et sicco. Dī ꝙ nō ē ꝓpter melioꝛē dispositōez organi. ſ q: odoꝛifera tpe sicco nō possunt fumare. sed aduenière humiditate cū caloꝛe spirant odores. Rōnes facte aū oppositū facile pñt solui p ea q̄ dicta sunt.

Queritur sexto vtrū diffinitio coloris q̄ est: Coloꝛ ē extremitas pspicui in coꝛpore termīato sit bene assignata. Arguit ꝙ nō. extremitas coꝛpis est q̄titas. ſ coloꝛ nō est q̄titas ſ q̄litas. ḡ coloꝛ nō est extremitas.

Secūdo ar. coꝛpora coloꝛata nō sūt diaphana nec pspicua. ſ sunt finita et termīata. ḡ male dī ꝙ coloꝛ ē extremitas pspicui. Tertio. vinū et aq̄ sunt coꝛpa coloꝛata et tn̄ n̄ sūt termīata. ḡ male dī in coꝛpe termīato. Ad oppositū est Aristo. in textu.

Pro responsione sciendū ē primo ꝙ postq̄ p. applicauit ꝯsideratōez d' sensibilibus aīaliū ad organa sensibilia. nūc applicat ipos sed ad ipa sensibilia q̄ sūt obiecta

Sciendū est secūdo ꝙ in libro de aīa determinat de ipis sensib⁹ ꝓ q̄to ptinent ad aīaz in q̄tū. s. sunt potētie et partes potestatiue aīe. et de ipis sensibilib⁹ agit in libro de aīa ꝓut sentiūtur in actu. i. sunt cū sensu in actu. Sꝫ in isto libro determiatur de ipis sensib⁹ et potētijs sensitiuis p ꝯpatiōem ad organa et obiecta. Et determinat hic de sensibilibus fm ꝙ nata sunt immutare sensus et ita determinatur de ipis fm suā naturā ostēdendo quid sit vnūquodq̄ sensibile. Et q: de qualitatib⁹ tāgibilib⁹ sufficiēter determinatū est in libro de gn̄atōe. et de sono i libro de aīa. io ad hūc librū solū ptinet determinare de alijs tribus sensib⁹ q̄d sit vnūq̄d ꝙ eorū fm seipm fm ꝙ natū est facere sensum in actu. s. de coloꝛe: sapoꝛe: et odoꝛe. Et primo q̄tū ad ei⁹ diffinitionē. et hoc in pñti q̄stiōe. q: in sequenti q̄stiōe videbit de gn̄atōe speciez coloris et de differentijs earūdē.

Sciēdū est tertio ꝙ sicut dictum est in libro de aīa lumen est act⁹ diaphani sic coloꝛ ē actus coꝛpis coloꝛati termīati. q̄uis coloꝛatū habeat in se cāz sui coloꝛ. ſ perspicuū nō hꝫ in se cām luminis. ſ p hoc ꝙ aliq̄d coꝛp⁹ lucidū adest pspicuo efficit lucidū. et per absentiā ei⁹ efficit tenebrosum. sꝫ coloꝛ ꝑmanet in coꝛpe termīato. siue diaphanū sit termīatū siue nō. q̄uis coloꝛ nō possit videri sine lumine. et ita lumē est principiū formale coloꝛ. Sꝫ pspicuitas siue diaphaneitas est principiū materiale. q: vnūq̄d ꝙ coꝛpus lumē recipit ratione diaphaneitatis.

Sciendū est quarto ꝙ quoddā est pspicuū q̄d ē totalr̄ luminē replerū sic est sol et ignis. et q̄ fm suā naturā pricipāt luce vt quedā coꝛpa mixta q̄ ꝓpter puritatē sui luminis nō vident nisi de nocte. Aliud ē pspicuū q̄d nō hꝫ lumen in actu: sꝫ ē susceptiuū luminis per totū. s. in extremo et ꝓfundo. et hmōi coꝛpa dicunt pspicua: siue transparentia: siue diaphana. et talia sūt coꝛpa celestia ꝓter coꝛpa astroꝝ et ignis in ꝓpria regione q̄ nō hn̄t lucē ꝓpter raritatē materie. et aer et aq̄: et q̄dā coꝛpa mixta q̄ hn̄t abūdāciā aeris vel aque sicut vitrū et cristall⁹. Aliud ē coꝛpus q̄d est tn̄ diaphanum in supficie et tn̄ recipit lumē in supficie. q: exterioꝛes ptes ꝓpter suam grossitatē obumbrāt interioꝛes vt non eas ꝑ ueniat lumē. Sic igit pꝫ ꝙ q̄dā coꝛpa sunt

Vide. q[a] 2. 8. t. 2 de aīa phūs questionibus

lucētia de se. q̄dā sunt perspicua de se p totū: ꝛ recipiūt lumen. Alia vō sunt opaca q̄ non habēt pspicuitatē nisi in extremo. ꝛ talia sūt corpora terrestria q̄ sunt corpa colorata.

Sciendū est quinto q̄ qñ accñs diffinit in abstracto subiectū ponit in diffinitione eius p modū differentie in obliquo. ꝛ id quod ptinet ad rōem accñtis ponit loco generis vt cū d: simitas est nasi curuitas. ꝫ cū diffinit in ꝯcreto subiectū ponit loco generis. ꝛ id qđ est ꝓpriū gñis loco differētie. q: igitur color diffinit in abstracto. iō id qđ est ꝓpriū eius ponit per modū gñis in diffinitione coloris. s. extremitas. Pro quo sciendū ē q̄ sicͭ corpoꝝ quedā sunt terminata q̄ ꝓprijs terminis terminātur: sicut corpa terrestria. quedā aūt sunt intermiata eo q̄ non terminant terminis ꝓprijs ꝫ alienis. ita est circa pspicuū. Quoddā eīm ē itermiatū in se ipo. q: nihil hꝫ in se termiatū vñ ipꝫ videat. Aliud aūt est termiatū. q: aliq̄d hꝫ in seipso terminate vñ videat fm ꝓpriā terminationē pspicuū ergo itermiatū ē susceptiuū lumis cui⁹ natura est vt non solū suscipiat in extremis ꝫ per totū. ipm aūt pspicuū qđ significat qualitatē in corpibus existentē est aliq̄d vltimū. quod quidē vltimū est color. q: corpa colorata nō vident nisi fm suas extremitates. ꝛ ita color est extremitas pspicui. ꝛ iō Pictagorici vocabant colorē epiphaniā. i. supapparitionē. q: illud qđ apparet i supficie corpis est color. ꝛ q̄uis color sit extremitas pspicui: nō tñ est extremitas corporis. alias oporteret q̄ esset linea vel supficies vel punctus. extremū eīm quātitatis ptinet ad genus q̄titatis. q: ē extremitas pspicui qđ ē q̄litas. ꝛ ita ipa extremitas pspicui fm q̄ ē lumen receptū i ea est color. ꝛ hoc ē i corpe terminato. ꝛ ita color ē extremitas pspicui i corporibus terminatꝭ q̄ colorant interi⁹ p ꝓpriū colorē. nā corpa diaphana colorant ab exteriori. i. accipiūt lumen ab exteriori. ꝛ ꝓpter hoc nō habent determinatū colorē. nō eīm videt in ipis idē color de ꝓpe ꝛ de longe. sicut appet i aere ꝛ aqua maris q̄ de ꝓpe appet alteri⁹ coloris q̄ de longe. Cui⁹ cā est. q: color istoꝝ iferioꝝ videt fm aliquā reuerberatōem. iō oꝫ q̄ fm variatates sit⁹ pspiciētiū variet appinō ꝓpt diuersaꝫ formā reuerberatiōis. Sꝫ i corporib⁹ q̄ de se hñt determiatū colorē ē determinata appinō color. ꝛ nō variaꝫ fm diuersitatē aspiciētiū nisi forte p accñs: puta cū corpus ꝯtinēs facit obliquā translatiōes apparitionis. vel q: vnus color videt p aliuꝫ. sicut q̄ ꝯtinent in vase vitri rubei videntur rubea. vl' etiā p aliquā reuerberatōem resplēdoris sicͭ appet in collo columbe. Sic igitur manifestū est q̄ ꝓpriū susceptiuū color. ꝛ etiam lumis ē pspicuū. q: igit color ē in extremitate corpis vt dictū ē. ꝛ corpa participāt colorē p pspicuū oꝫ q̄ color sit quedā extremitas pspicui in corpe termiato.

Et sic pꝫ conclusio respōsiua ad q̄situ. s. q̄ diffinitio coloris est bñ assigāta. pꝫ p ꝯd. nōem bone diffinitōis q̄ sibi ꝯueniūt. pꝫ etiā p ea q̄ dicta sunt. Pꝫ ex dictis q̄ color ñ est in gñe q̄titatꝭ sicͭ supficies q̄ ē extremum corpis ꝫ ē in gñe q̄litatꝭ. sicͭ ꝛ pspicuitas cui⁹ est extremū. q: extremū ꝛ illō cui⁹ ē extremū sunt vni⁹ gñis. Pꝫ vltei⁹ q̄ sicͭ corpa intermiata hñt supficiē in potētia ꝛ nō in actu. ~~extreⁱ solū~~ ita corpa intermiata nō colorant i actu sed in potētia q̄ reducit ad actuꝫ facta diuisiōe corpis. nā illud qđ ē intermiatū nō hꝫ actu ꝟtutē mouēdi visuꝫ qđ p se colori ꝯpetit. Sꝫ hic erunt aliq̄ dubia.

Dubitatur primo quare aliqua ñ apparent eiusdē coloris de longe ꝛ de ꝓpe. Solutio hui⁹ pꝫ ex dictis

Dubitatur secūdo quare est q̄ si speculū siccū ponat ꝯ solē solus sol apparebit in speculo ꝫ si speculū ponat in aq̄ ꝯ solē videbit sol ꝛ alii planete si q̄s sit ꝓpe solē. Ratio est q: radij solares incidentes sup speculū exñs in aere ꝓpter magnā luminositatē impediūt apparentiā minor planete. ꝫ si speculū sit in aq̄ radij ipi aliq̄lit ipediūt ab aq̄. ꝛ ita ñ ipediūt apparentiā alterius planete.

Ad ratiōes ante oppositum

Ad primā d: q̄ color nō est extremitas corporis ꝫ est extremitas pspicui. qđ ē q̄litas. Ad secūdā d: q̄ opaca hñt aliq̄d pspicuitatꝭ i supficie exteriori eo q̄ ñ obūbrat ab aliq̄ alia pte. Ad tertiā d: q̄ vinū: aq̄. ꝛc. alia hmōi corpa trāspentia ñ sūt ꝓprie colorata ꝫ sunt pspicua ꝛ recipiūt per totū lumē. ꝛc. Seq̄tur in textu.

Queritur septimo vtrū medij colores gñent ex mixtiōe coloꝝ extremoꝝ.

Arguit᷑ ꝙ nõ. q꞉ colores extremi ñ sunt misci
biles cũ sint forme simplices. ⁊ nihil ẽ misci-
bile nisi corpꝰ vt dictũ ẽ in primo de gñatõe
Itẽ si sic. seqret᷑ ꝙ oẽs colores medij essent
eiusdẽ spẽi specialissime. cũ ponit᷑ ex eisdem
causis gñent᷑. Ultimo. si sic: seqret᷑ ꝙ non
distinguerent᷑ spẽ ab extremis. Ad oppo-
situm videt᷑ esse phs.

Pro responsione sciẽdũ est pri-

mo ꝙ postq̃. p. õndit q̃d est color. ꝯñt ꝓce-
dit ad distinguẽdã spẽs color. Et primo q̃tũ
ad extremos colores. secundo q̃tum ad me-
dios.

Ad videndũ generatõnem ⁊ di-

stinctiõez coloꝝ extremoꝝ sciẽdã est secũdo
ꝙ duo sũt principia coloꝝ vt dictũ est prius
scʒ diaphanũ siue perspicuũ. ⁊ lux siue lumẽ
qḋ ẽ actꝰ perspicui. sicut eñ lux per p̃ñtiã suã i
corpe nõ terminato sicut est aer facit lumẽ ⁊ cor-
pus lucidũ. ⁊ per eiꝰ absentiã facit tenebras
ita in extremo perspicui corpis terminati lux
ꝑ suã p̃ñtiã facit colorẽ albũ. ⁊ per eiꝰ absen-
tiã efficit᷑ color niger. qḋ nõ est sic intelligen-
dũ ꝙ i colore nigro nihil sit lumis. q꞉ sic ni-
gredo esset priuatio sicut tenebre. Sʒ dr̃ ni-
gredo causari per absentiã lumis. q꞉ inť ali-
os colores minꝰ hʒ de lumie sicut albedo plu-
rimũ. nã ꝯña sũt q̃ i eodẽ gñe maxime a se di-
stant. vñ albũ ⁊ nigrũ sunt extrema contra-
ria in coloribus.

Sciendũ est tertio ꝙ de medijs

coloribꝰ recitat Aristo. duas opiniões. Pri-
ma opinio fuit quorũdã dicẽtiũ colores me-
dios cãri per iuxtapositiõ eʒ alboꝝ ⁊ nigroꝝ
inuisibiliũ ꝓpť puitatẽ. vñ sicut dixerũt ꝙ corpa
sunt ꝯposita ex minimis corpibꝰ. ita dixerũt me-
dios colores cãri per iuxtapositiõeʒ illorum
minoꝝ corpoꝝ coloratoꝝ coloribꝰ extremis
⁊ q꞉ nullũ illoꝝ minoꝝ põt videri ꝓpť suam
puitatẽ ⁊ totũ videt᷑. ⁊ nõ videt᷑ vt albũ nec
ꝙ vt nigrũ. q꞉ tam id qḋ est albũ q̃ id qḋ ẽ
nigrũ est inuisibile ꝓpť paruitatẽ. iõ oʒ ꝙ vi-
deat᷑ quasi q̇dã color ꝯmixtꝰ ex vtroq; ⁊ sic
alia spẽs colorũ preter albũ ⁊ nigrũ. ⁊ dicũt
vlteriꝰ isti ꝙ colores medij multiplicant᷑ ẜm
ꝙ hmõi mixtio fit ẜm diuersas ꝓportiones
insensibiliũ. ita ꝙ qñ ista minima iuxta seinuicẽ
posita sũt ꝓpo. nũali tales colores sũt de-
lectabiles. ẜm ꝙ ẽ excessus in vno ⁊ defectꝰ
i alio sine ꝓportiõe nũerali colores medij ñ
sũt delectabiles. sicut ẽ etiã in sonis. Alia fuit
opinio alioꝝ dicẽtiũ ꝙ colores medij gñan-
tur ex duobꝰ coloribꝰ quoꝝ vnꝰ ponit᷑ supra
aliũ. ita ꝙ fortior color ponat᷑ subťꝰ. ⁊ debi-
lior sup̃. ⁊ ex h̃ fit appitio cuiusdã medij co-
loris sicut faciũt pictores qñ pingũt pisces q̃si
i mari natãtes. tũc sup̃ ponũt fortiori colori
aliquẽ debiliorẽ colorẽ. ⁊ appet ibi mediꝰ co-
lor. Silr̃ etiã sol ẜm se videt᷑ eẽ albꝰ ꝓpť cla-
ritate luminis. ẜ qñ videt᷑ a nob̃ mediãte cali-
ditate seu fumo resoluto a corpibꝰ humidis. tũc
videt᷑ sol esse puniceꝰ. i. rubicũdꝰ. ⁊ assignant
isti rões distinctiõis ⁊ multiplicatiõis colorũ
medioꝝ eodẽ mõ sicut illi d̃ prima opiniõe. nã
ꝯtingit accipe quãdã ꝓportionẽ colori infra
positi ad colorẽ suppositũ. ⁊ ẜm h̃ faciũt co-
lorẽ delectabilẽ. ꝯtingit etiã ꝙ colores sup̃ ⁊
infra positi ñ sunt in ꝓportiõe nũerali. ⁊ ẜm
hoc nõ faciũt colores delectabiles.

Sciendũ est quarto ꝙ illi de pri-

ma opiniõe vt democritꝰ ⁊ Empedocles: di-
xerũt colorẽ nihil eẽ nisi quẽdã effluxũ a cor-
poribꝰ visis. ita ꝙ dixerũt ꝙ visio fit ꝑ hmõi de-
fluxũ ydoloꝝ a corpibꝰ visis. Sʒ. p. dicit h̃
esse oĩno incõgruum. nõ eñ poterit dicere ꝙ
hmõi corpa defluẽtia a corporibꝰ visis in-
grediant᷑ oculũ. q꞉ sic corrũperet᷑ sub̃a oculi
opteb at igit᷑ ꝙ dicerẽt ꝙ fiat visio ꝑ ꝯtactuʒ
hmõi corpoꝝ ad visuʒ. Sʒ etiã hoc oĩno est
fl'm. q꞉ tũc visus ñ distingueret᷑ a tactu. cor-
pora etiã visa diminuerẽtur per ꝯtinuũ efflu-
xũ ⁊ tandẽ totalr̃ ꝯsumerent᷑. hmõi etiã cor-
pora defluẽtia a corporibꝰ visis cũ sint sub-
tilissima ꝓpellerẽtur a vẽť. ⁊ ita ñ fieret recta
visio ⁊ impediret᷑ etiã a vẽtis. possemus etiã
videre i tenebris sine lumie ⁊ multa alia incõ-
ueniẽtia seqrent᷑. meliꝰ ẽ g̃ dicere ꝙ visio fiat
ꝑ hoc ꝙ mediũ statim a principio moueat᷑ a
sensu ꝑ motũ alteratiõis: ⁊ nõ motu locali
alicuiꝰ corpis. ⁊ ẜm p̃dictã positionẽ nõ so-
lũ sequerentur incõuenientia priꝰ allegata.
ymo sequeret᷑ ꝙ aliquod tp̃us eẽt isensibile.
q꞉ manifestũ est ẜm eos ꝙ nullũ corpus to-
tũ simul videt᷑ sed per aliquã successionẽ tẽ-
poris cũ ẜm eos visio fiat per contactũ. ⁊ ñ
est possibile ꝙ totum aliqḋ magnũ corpus
vel defluxus eius simul tangatur a pupilla
propter eius paruitatem. ideo sequitur tem-
pꝰ esse insensibile cuʒ de aliq̃bus nob̃ videa-
tur ꝙ sil' ea tota videamꝰ. ẜ i secũdo mõ gñā-
tiõis coloꝝ nulla est necessitas ꝙ tp̃s ponat᷑

insensibile. q: nō ponitur visio fieri p defluxum fm motū localē. s per motū alteratōis. si sic igitur potest sans patere q isti duo modi generationis colo medio sunt solū apparentes et non fm existentiā: et ita gñarent medii colores altero istorum modo nō apparerēt eidem de prope visi et de longe. ideo pro vero mō generationis colo mediorū fm essentiam et veritatem.

Sciendum est quinto. q sicut ē i mixtione corporū ita ē in mixtiō e colo sic igit corpa dicatur mixta simpliciter nō p iuxta positionē minor corporū s p hoc q corpora qūida actiua et passiua alterant se in uicē ex qb resultat vnū corp mixtū fm totū. vt d: in libro de gñatōe. ita fm diuersas mixtiones colo sunt diuersi medij colores ita q mixtis corporib colores miscentur. cuius rō est. q: fm q pspicuū est in corpib terminatis facit colorē pncipaliter. et dictū est. mō pspicuū diuersimode inuenit in corpib mixtis. s. fm magis et minus. et ita etiā lucidū ita q corpa mixta que plus hñt de pspicuo plus hñt de lucido et magis accedunt ad albedinē. et que min habent de pspicuo minus habent de lucido et mag accedunt ad nigredinē pmixtis corpib. in qbus ē lucidū et dyaphanū necesse ē q fiat mixtio colorū. et ista est principalis causa qre sunt colores medij pter alba et nigrū. et nō est pncipalis causa q vnus color ponatur iuxta aliū. q: color medius videt idē de longe et de prope et quacūq distātia quēadmodū album et nigrum. et ita pz q iste modus gñationis medior colo est fm existentiā ipoum. Alij autem duo modi ptinent ad solam apparentiā eorum. Patet vlterius q possūt esse multi medij colores et distincti. q: multis pportionibus contingit corpora sibi inuicē misceri et per pñs ipos colores vt dictū ē. et quandoq quidam miscentur fm debitā proportionem ipsorum numeroꝝ. et sic sunt colores delectabiles. et q sc̄m solam abundantiam incōmensurabilē. et sic fiunt colores non delectabiles. non tamen sunt infiniti species colorum medior et hoc postea declarabitur circa finem huius libri. Vnde sic potest sumi numerus specierū coloris. nam duo sunt colores extremi scz albedo et nigredo vt dictum est. inter quos est vnus medius per eque distantiam sicut color rubeus. inter rubeum autem et album sunt duo colores. vn quidē mag accedēs ad albū q ad rubeum q dicitur clarus. et est alius magis accedēs ad rubeū q ad albū qui dicitur croceus. et similiter inter rubeū et nigrū sunt duo colores medij pposi. vn magis accedit ad rubeū qui dicitur purpureus. alius vero magis accedit ad nigrū qui dicitur indicus. et sic sunt septē spēs colorū.

Conclusio responsalis ad qsitū Colores medij generant nō quidē ex pmixtione corpor extremor: vt ponebant antiqui. s magis ex pmixtione causar color extremor. pz pclusio. q: pspicuū et lux sūt cause color extremor mō et diuersa pportiōe et cōmixtione pspicui et lucis fiūt diuersi colores medij vt dictū est. q pclusio vera.

Dubitatur primo quare albū visum per nigrū apparet rubeū. Dicendū q qñ spēs cōtrarior veniūt ad sensū p idē medium sensus iudicat de medio alias oporteret q eidem corpori attribueret pria qd est impossibile. q: ptraria non pñt esse in eodē. dictum est enim q rubeus color est medius inter album et nigrum.

Dubitatur secundo quare aliq colores magis delectant visum q alij. patz solutio ex dictis.

Dubitatur tertio quare album positū prope nigr mag appet albū et etiā nigrū mag appet nigr q si qlibz p se videat. Dicēdū q cā est pper prietatē. qualiter cū oia pria iuxta se posita sunt sensibiliora.

Dubitatur quarto. vnde proueniūt diuersi colores i plumis auiū in media distātia. Dicēdū q cā est. q: quelibz pa attrahit nutrimētū sibi cōueniens. et ex diuersa pportiōe qlitatū actiuar et passiuar i plumis auiū et i pillis aialiū efficiūt colores diuersi

Ad rationes factas āte oppositū d: q extremi colores nō miscent ad gñationē color mediorū s pon cause ipor: vt dictū est. Ad alias duas pz solutio etc.

Seqtur in textu. De odore et sapore.

Queritur octauo vtrum diffinitio saporis sit bñ assignata in qua d: sapor ē passio ihū de sicca a sicco mediante qualitate calidi alterata gust q potest ad actu

Arguit ꝙ nõ. q: si sapor esset passio hũidi se‑
q̄ret ꝙ magis humida essent magis sapida
qḋ p3 esse falsuz de aqua q̄ nõ est sapida fm
se. Secũdo. videmus multa sapida q̄ nõ
sunt hũida: sicut cineres. ergo &c. Ad oppo
situ est. p. i tex. ponẽs illã diffinitiõez i forma

Pro responsione sciendum est
primo ꝙ postq̄ Aristo. determiauit de colo‑
re. cõñr determiat de sapore. & cãm reddit. p.
q̄re prius determiauit de sapore q̄ de odore
cũ oppositũ faciat. q: sapor & odor sũt fere
eadẽ passio. q: vtrũq3 causat ex ꝑmixtiõe hu
midi & sicci fm aliqualẽ translatiõez a cali‑
do. tñ odor magis sequit siccũ. & sapor ma‑
gis sequit humidũ. & licet odor magis cõue‑
niat cũ colore q̄ sapor: eo ꝙ sentit ꝑ mediũ
extraneũ sicut color. tñ prius determiat hic
ḋ sapore q̄ de odore. eo ꝙ sapor est nob ma
gis notus q̄ odor. q: nos habem⁹ pessimuz
olfactũ & in ordine ad alia aialia & in ordĩe
ad alios sensus in nobis ꝑpter magnitudi‑
nẽ cerebri nostri vt dictũ est alias. s3 habem⁹
meliorẽ gustũ eo ꝙ habem⁹ optimũ tactũ. &
gustus est quidam tactus.

Sciendũ est secundo ꝙ oẽs an
tiq̄ in hoc cõuenerũt ꝙ aq̄ est primũ sbm sapo
ris. s3 diuersificati sunt. q: Empedocles po‑
suit ꝙ oẽs sapores sunt actu i ipa aq̄. s3 sunt
insẽsibiles ꝑpter ꝑuitatẽ partiũ in q̄b⁹ radi
cant. S3 hoc improbat. p. q: fructus separati
ab arbore ꝑ actiõez calidi mutant in sapori
b⁹. & tñ in ipis fructib⁹ separatꝭ nõ aduenit de
nouo aliq̄ hũiditas. g̃ sapor nõ est actu i aq̄.
s3 venit aliũde. Alia ẽ opinio ꝙ in aq̄ nõ sũt
sapores in actu. s3 ꝙ in aq̄ est vl'e semen oĩm
saporũ. S3 hoc improbat. p. q: eadẽ esca hu
mida cõuertit in diuersas ꝑtes plãte vel aia‑
lis q̄ diuersoꝝ saporꝝ sunt. nõ igit diuersi sa‑
pores causant ex diuersis ꝑtib⁹ aq̄. s3 ex eo ꝙ
humidũ patit ab aliq̄ imutãte ipm. Tertia
fuit opinio ꝙ differẽtie saporũ nõ sũt in aq̄
ex ꝑte aque: s3 solũ ex ꝑte agẽtis qḋ solũ trãs‑
mutat aquã in diuersos sapores. S3 impro
bat. p. q: q̄ntũcũq3 aq̄ calefiat nõ diuersifica
tur i sapore nisi cõmisceat cũ aliq̄ terrestri. g̃ ca
lidũ nõ est tota cã saporꝭ s3 solũ est cõcausa.

Sciendũ est tertio ꝙ ad genera
tionẽ saporꝭ cõcurrit humidũ & siccũ & etiam
calidũ. Vñ siccũ ad medicã cõmixtiõez hũi
di cũ aliq̄ alteratiõe calidi acq̄rit saporẽ. nã
aque cõtrahũt diuersos sapores fm ꝙ trans‑
seũt ꝑ diuersas ꝑtes terre. sicut quedã aq̄ fonta
les sunt salse q: transeũt ꝑ terrã salsaz. vnde
sal ẽ q̄dã spẽs terre. inueniunt eñ q̄dã mons
tes de sale. aq̄ etiã colate ꝑ cineres sũt amare
sicut cinis ꝑ quẽ colant. & ita inueniũt fõtes
diuersoꝝ saporꝝ ꝑpter diuersas terras ꝑ q̄s
transeũt. Ex q̄ p3 ꝙ etiã sapores cõueniũt terre
& nõ solũ aq̄. Vñ aq̄ est humida. & terra ẽ sic
ca. humidũ aũt natũ ẽ pati a suo cõtrario. s. a sic
co. iõ ex ꝑmixtiõe aq̄ cũ terra fit actio sicci et
hũidi. & q: nõ solũ terra est sicca: s3 etiã ignis
iõ sapor fit in humido a sicco terre mediãte
calido ignis. sicut eñ illi q̄ i hũido aqueo la
uant corpa colorata & saporosa faciũt aquã
hr̃e talẽ colorẽ & saporẽ. ita etiã ecõuerso qñ
hũidũ aqueũ colat ꝑ siccũ terrestre & cũ hoc
fit aliq̄ imutatio a calido digerẽte & q̄dãmõ
cõdensante hũidũ sicco q̄lificat hũor aque⁹
caliditate saporosa.

Ex quo patet conclusio rñsalis
ad q. sc3 ꝙ sapor est passio facta in humido
aqueo a sicco terrestri ꝑ actiõnẽ calidi altera
tiua gustus de potẽtia in actũ. & addit vltia
ꝑticula ad differentiã odoꝝ & quarũdã alia‑
rũ passionuz q̄ causant ab humido & sicco ꝑ
actiõem calidi q̄ tñ nõ sunt immutatiua gu
stus sed alioꝝ sensuũ. Verũ est tñ ꝙ proprie
sapor est in humido & fit in sicco. s3 ecõtra. o‑
dor est in sicco & fit ex humido. vt postea vi‑
debit. Hec cõclusio satis manifesta est ꝑ nota
bilia ꝑcedentia. nã ponit passio loco generꝭ
eo ꝙ sapor est de tertia specie q̄litatis que ẽ
passio & passibilis qualitas. Per hoc ꝙ po‑
nit in humido tangit subm siue materia. Et
ꝑ hoc ꝙ dr̃ a sicco mediãte calido tangit cã
efficiẽs sufficiẽs. & ꝑ residuũ tangit quodã‑
mõ cã finalis. Ex quo p3 ꝙ sapor nõ põt eẽ
qualitas simplicis elemẽti s3 passio mixti nõ
cuiuscũq3: s3 proprie mixti nutribilis. Vñ q̄
uis esca inquantũ est calida augmentet vir
tute. q: vis augmentatiue. q: calidi ẽ dilata
re: & inq̄ntũ frigida diminuat. q: frigidi ẽ cõ
stringere & mouere ad centrum. iõ senes qui
sunt frigidi diminuũtur. & iuuenes qui sunt
calidi augmẽtant. tñ esca inq̄ntũ h3 ꝑportio
nẽ q̄litatũ primaꝝ ꝑpter quã est sapida nutrit.
nõ tñ nutrit ꝑ rõe cuiuscũq3 saporꝭ s3 solũ rõ
ne dulcedinis. nã iter sapores solũ dulce nu
trit. Alij aũt sapores cõmiscent in cibo dulci
q̄ solũ nutrit loco cõdimẽti. sic p3 de cibo sal

so ⁊ acuto. nā p̄ hmōi sapor cl repꝛimit dulce ne nimis nutriat. dulce em̄ q2 nimis replentiuū est ⁊ supnatatiuū. iō faciľe trahit ad calorē propter suā lenitatē. Unde sicut i toto vniuerso calor trahit humidū subtile ⁊ reliquid quod est terrestre ⁊ grossuz. iō aque cōplute sunt dulces. ⁊ mare i quo est plurima resolutio est salsum. ita calor naturaľ in aialibus ⁊ plantis attrahit illud qđ est leue et dulce in nutrimento. ⁊ relinqt illud qđ ē salsum ⁊ amarꝫ propter grauitatē. ⁊ inde est q̄ omnes feces animalium sunt amare vľ fetide vel salse

Ad rationes ante oppositum.

Ad p̄mā negat̄ ɔn̄a. ad hoc em̄ q̄ sapor sit i humido oꝫ q̄ sit mixtū cū sicco terrestri. ⁊ ɔcurrat actio calidi digerentis quodāmō humidū. Ad secundā đ: q̄ nullū pure siccū est sapidū in actu. ꝟ p̄ aliqualē cōmixtionē hūidi reducit̄ ad aliquē saporē. ⁊ iō quādo cineres adusti aliquomō humectant̄ per saliuam lingue efficiuntur sapidi. Et hec de questiōe. Seqtur in textu. Quēadmodū autem colores.

Queritur nono vtruz sint septē

species saporꝫ. Arguit̄ q̄ nō. qꝛ antiq̄ ponebant nouē spēs sapor. ergo non sunt tm̄ septē spēs saporꝫ. Secūdo arguit̄. tot sūt spēs saporis quot modis ɔtingit diuersificari digestionē humidi cuz sicco. ꝟ infinitis modis hoc pōt fieri. ergo infinite sunt spēs saporis Tertio arguit̄. sapor pinguis idē est cū dulci. ⁊ salsus cū amaro. ergo nō sunt septē spēs saporis. Ad oppositū est Aristoteles in textu dicēs q̄ spēs saporis ⁊ coloris sunt equales. ꝟ spēs coloris sūt tm̄ septē ergo septē sunt spēs saporis.

Pro responsione sciendū ē pri

mo q̄ postq̄. p. determinauit de gn̄atōe saporis. ɔn̄r distinguit de speciebꝰ saporis.

Pro questiōe sciēdū est secūdo

q̄ sicut colores medij causant̄ ex cōmixtiōe causaꝝ albi ⁊ nigri. ita etiam sapores medij causant̄ ex cōmixtione causaꝝ dulcis ⁊ amari. nā calidū impfecte digerēs humidū causat saporē dulcē. ⁊ p̄uano hūidi pfecte digesti ē causa amari. ꝟ alij sapores medij causant̄ fm̄ q̄ humidū medio modo sciꝫ quādo sciꝫ nec est perfecte digestū: sicut in dulci. nec est totaliter cōsumptū sicut in amaro. Unde quia sapor ꝓpinquius sequit̄ humorem q̄ calorē nō oꝫ cōsiderare mediū ⁊ extrema in saporibꝰ fm̄ calidū ꝟ fm̄ humidū aliqualiter passuz i calido ⁊ sicco. alioqn si mediū ⁊ extrema accipiātur i saporibus fm̄ calidū dulce ⁊ amarꝫ nō erūt extrema. ymo mediū. qꝛ calidū in excessu ɔsumēs totū causat amarꝫ. ⁊ calidū oīno deficiēs in digerēdo ꝓpter victoriā humidi causat ponticū vel acetosum saporē. Sꝫ calor moderatꝰ sufficiēs tm̄ ad digerendū causat dulcedinē.

Sciēdū est tertio q̄ medij sapo

res diuersificātur fm̄ diuersam ꝓportionem mixtionis inq̄tū. s. vnusq̄sq3 eoꝝ magis vel minus accedit ad dulcedinē vel amaritudinē. qđ ɔtingit dupľr: sicut in coloribꝰ dictū est. Uno mō fm̄ ꝓportionē numeralē obseruatā in predicta cōmixtione ⁊ trāsmutatiōe humidi a calido. Alio mō fm̄ indeterminatā supfluē absq3 ꝓportione numerali. Uñ solū illi sapores sūt delectabiles gustui qui sunt cōmixti fm̄ numeralē ꝓportionē: sicut dictū est de coloribus in ordine ad visum.

Sciendū est quarto q̄ ad viden

dū in particulari distinctionē spēꝝ saporis ad inuicē. sapor pinguis q̄si idē est cū dulci. nā vterq3 sapor designat digestionē humidi a calido. veruntamē in dulci sapore calor magis dn̄atur supra humidū q̄ in pingui. nā pinguis sapor ꝓpinquior est aquoso siue itepido sapori ꝓpter abundantiaꝫ hūiditatis q̄ dulcis. Similiter etiā amarꝰ sapor ⁊ salsus fere sunt idē. vterq3 em̄ causat̄ ex excessu caloris ɔsumēdis humidū. Uerūtamē in amaro ē maior cōsumptio humiditatis q̄ in salso. qꝛ in salso videt̄ esse ɔsumptū humidū in fusum corpi. sed i amaro nedū est ɔsumptuz humidū. ymo etiā ɔglutinās substantia corporis resolutū est ⁊ ɔsumptū: vel totaliter vľ in parte. Unde feces corpoꝝ resolutoꝝ ⁊ iancratoꝝ sunt amare.

Sciendū est quinto q̄ inter illos

quattuor sapores sunt medij. s. ponticꝰ. id ē mordicans sapor. ⁊ austerꝰ. i. amarꝰ. acetosꝰ id est stipticꝰ ⁊ acutꝰ. Unde pōticus ⁊ acetosus ɔsistūt in humore nondū digesto ꝓpter defectū calor. propter qđ fructus indigesti sunt vel acetosi saporis: vt poma acerba. vľ pontici: vt pira acerba. Ponticus tm̄ sapor

videtur plus habere de terrestri q̄ acetosus Nam terra fere h̄z ponticū sapoꝛē. ſ acetoſ⁹ videtur plus habere de frigido. ſ stipticꝰ sapoꝛ videt̄ multū habere de terrestri ⁊ plus q̄ acutus. ⁊ est satis ꝓpinquꝰ pontico. ſ tn̄ plus h̄z de calido ⁊ magis ad digestionē accedit. iō etiā quedā dīgola habent stipticū sapoꝛē sicut fructus digesti. ſ acutus sapoꝛ significat excessum caloꝛis nō quidē ꝯsumēns humidū ſ superdigerentis ipm̄. Ex quo p̄z ꝙ spēs sapoꝛis sunt fere equales numero spēbus coloꝛis. sunt enī septē spēs sapoꝛis q̄ numerate sunt. ita tn̄ ꝙ pinguis sapoꝛ non distinguat̄ specie a dulci. ⁊ salsus distinguatur ab amaro. nā si his tribus sapoꝛibus addant̄ quattuoꝛ superenumerati erūt septem sapoꝛes. ⁊ silr̄ in coloꝛibꝰ. blūdū se h̄z ad nigrū sicut salsum ad amarū. ⁊ flauū ad albū sicut pingue ad dulce. ⁊ in medio sunt hi coloꝛes. s. puniceus. i. rubeus. ⁊ alurgꝰ. i. citrinus. ⁊ viridus ⁊ cianus. i. coloꝛ celestis. ita tn̄ ꝙ viride ⁊ cianū magis appꝛopinquant ad nigrū. puniceus aūt ⁊ citrinus magis appꝛopinquāt ad albū. ⁊ he sunt spēs coloꝛis ⁊ sapoꝛis simplices. nā sūt ⁊ possunt eē alie spēs ⁊ plurime coloꝛis ⁊ sapoꝛis ex cōmixtiōe ꝓdictaꝝ spēꝝ adinuicē. ⁊ hi coloꝛes cōmixti ⁊ etiā sapoꝛes delectāt visum ⁊ gustū magis q̄ simplices: vt dictū est in. 2. de aīa

Sciendū est sexto ꝙ sicut nigrū est priuatio albi in ꝑspicuo. ita amaꝝ vel salsum est priuatio dulcis in humido nutrimentali. nec mirū. qꝛ semper alteꝝ cōtrarioꝛū est vt priuatio. vt dictū est i. 9. methaphisice. et qꝛ amaꝝ est priuatio dulcis. inde est ꝙ oīm cōbustoꝝ cinis est amarꝰ ꝓpter exalationem humidi nutrimentalis.

His notatis sit cōclusio resꝑsiua.

Tn̄ sunt septem spēs sapoꝛis que enumerate sunt. potest ꝓbari per sufficientiā q̄ faciliter potest dici ex dictis in notabilibus. Ex conclusione dicitur ꝙ quidā āntiqui philosophi quoddā incongruissimū dicebāt oīa sensibilia esse tangibilia. qḋ si esset verū sequeret̄ ꝙ quilibet sensus esset tactus cū potētie distinguant̄ ſm obiecta. Sequit̄ vlterius ꝙ antiqui philosophi incōuenienter reducebāt coloꝛes ⁊ sapoꝛes ad sensibilia cōia. scilꝫ ad magnitudinem figur. Nā Democritus dicebat nigrum esse asperitatem et obscuritatem nigri causam ꝓpter hoc ꝙ partes q̄ supeminēt aspero occultant alias. ⁊ albū dicit esse lene ⁊ claritatē in albi peruenire ex hoc ꝙ lene totaliter illustrat̄ ꝓpter hoc ꝙ partes eius eq̄liter iacent. ⁊ sapoꝛes reducit ad figur pꝛopter hoc ꝙ inuenit acutū ⁊ obtusuꝫ in sapoꝛibus sicut in figuris quasi ex equiuocatione deceptus. Sed impꝛobatur opinio pꝛedicta. qꝛ sensus decipiuntur circa sensibilia cōia. nō aūt circa ꝓpria. igitur ⁊c̄. Sed impꝛobatur specialiter de sapoꝛibus tribus rationibus textus. Pꝛima est. si sapoꝛes reducerentur ad figuras sequitur ꝙ gustꝰ maxime discerneret figuras. hoc tn̄ est falsuꝫ. qꝛ visus magis discernit eas. Secunda ratio. Omnia sensibilia pꝛopꝛia habent contrarietatē: vt patet in septimo physicoꝝ. ſ figura nō est cōtraria figure. nō enī est assignare poligoniarū aliq̄. i. figuraꝝ habentium multos angulos cui circulus sit cōtrarium quasi habens vnū angulū. Cuius ratio est. quia contraria maxime distant. nō est autē dare aliquam figuram poligoniā qua non sit inuenire aliaꝫ figuram habentē plures angulos. sapoꝛes igitur sūt cōtrarij: nō figure. Tertia ratio. figure sunt infinite sicut ⁊ numeri. naꝫ figure multiplicant̄ ſm numerū anguloꝝ ⁊ lineaꝝ si igitur sapoꝛes essēt figure sequeret̄ ꝙ eēnt infinite spēs sapoꝛis qḋ p̄z esse falsum. quia nō est ratio quare vnus sapoꝛ sentiretur ⁊ nō alius. modo sensus non discernit multos sapoꝛes. igit̄ sapoꝛes nō sunt figure. ⁊ sic patz de sapoꝛe ⁊ gustabili quid sint. Quedā autē alie pꝛopꝛietates sapoꝛis habent pꝛopꝛiam consideratione in libꝛo de plantis que tamē Aristoteles nō fecit. ſ Theophꝛastus vt dicit Alexander in cōmento suo in illo passu.

Ad ratiōes ante oppositum

Ad pꝛimā dr̄ ꝙ antiq̄ enumerabāt duas spēs sapoꝛis. q̄ reducūtur ad alias duas

Ad secundam dicitur ꝙ possunt esse infiniti gradus sapoꝛis in numero ſm intentionem ⁊ remissionem sapoꝛis. sed nō faciunt differentiam specificam. Ad aliā dicit̄ ꝙ sapoꝛ pinguis idē est cum dulci vt dictuꝫ est ſm spēm. iō dr̄ in textu simpliciter ꝙ pīguis sapoꝛ idē est ꝙ dulcis. ſ salsus sapoꝛ distinguit̄ spē ab amaro. ideo dicit textus loquēs de istis duobꝰ q̄ sunt fere idem ꝓpt̄ cām assignatā sicut dictū est priꝰ ꝙ sapoꝛ ⁊ odoꝛ sūt fere eadē passio cū tamē distinguant̄ specie,

Sequitur in textu. Omne autem grave et cetera.

Queritur decimo. utrum odor sit fumalis evaporatio. Arguitur primo q sic. Quonia corpora odorifera emittendo odorē interdū diminuūtur. ergo ab ipsis aliquis fumus resolvitur. Secūdo arguit. Odores impediūtur p frigus cōgelās et impediens vaporē q nō esset nisi odor esset fumalis evaporatio. Tertio videm⁹ ad sensum corpora odorifera emittere vapores sine quib⁹ pcipi nō possunt. et etiā pceptio odoris impeditur per ventos. ergo odor ē fumalis evaporatio Ad oppositū principaliter est phūs in textu

Pro mliōe sciēdū ē primo q postq phūs determinavit de saporib⁹ hic determinat de odoribus. ostēdens primo gnationē odoris. secūdo determinādo de spēb⁹ ei⁹. Et q: ad gnationē odoris reqrit duplex principiū sicut ad gnatōnē saporis. scz activuz et passivuz. ideo phūs ostēd. t utra q circa gnationē odoris.

Sciendū est secūdo q sicut sūt duo principia saporis. scz activū etiā et passivū. ita sunt duo principia odoris. sicut eñ humidū aqueū patitur a sicco terrestri in saporibus ita in odorib⁹ activū est humiduz enchimū. s. humidū sicco imbibitū et ab eo pan sicco cōprehensum. dicit eñ enchimus ab en q est in et chimos q est humor: quasi humor en sicco imbibitus et incorporat⁹ alicui sicco. Sed passivuz in odorib⁹ est aliqd cōe cōprehendēs sub se aerē et aquā. nō in q̄tum sunt corpora pspicua. q: hoc mō sūt susceptiva lumis et coloris. s̄ illud susceptivū cōe est susceptivū odoris sm q est lavabile vel mūdabile enchimi sicci. i. sm q ē receptivū enchimi sicci. Un̄ odor nō solū suscipit in aere s̄ etiam in aqua q pbat phūs q: quidā pisces ut ostrea et aialia dure teste viventia in aqua odorāt. q: trahūtur a longe ad alimētū. et nō pōt dici q in aq sit aer rōne cuius odorant. q: naturalit supnatat aque. etiam si infra aquas ponat et dato q infra aquā esset aer. tñ hmōi aialia nō respirant aerē. et ita nō sentiūt odores si sol⁹ aer esset susceptivus odoris. Patet igitur q pprium susceptivū odoris est aliquid cōe aeri et aque. et ita odor est quedam forma ab enchimo sicco impssa in humido q est aer vel aqua. Un̄ odor solet sic diffiniri. Odor est passio in humido facta ab enchimo mediante calido alterativa olfact⁹ de potentia ad actum. Q autē enchimus sit effectivum odoris ondit phs primo p ea que nō habēt odorē ut sunt elementa. q: vl sunt humida vel sicca. et si sint humida hñt humiduz sine sicco. si vero sint sicca hñt siccū sine hūido. et ita oīa elementa sunt enchima. i. sine humore cōprehenso a sicco. nisi forte sit facta aliqua mixtio elementor. Unde mare habz aliquē odorē. q: in eo siccū terreū est admixtum humido aqueo unde hz salsum saporem et quodāmodo amarū. Sal etiam habz odorem magis tñ q nitruz. nā licet utrūq habeat aliquid de enchimo. q pz ex hoc q per aliquod artificiū oleum exit ab eis: et hoc est signū q in eis est aliquis humor piguis cōprehensus a sicco. nitrū tñ min⁹ habet de hmōi humore q̄ sal ideo est minus odorabile. Similiter lapides duri et solidi carent odore. q: nō habent predictū humorez a quo odorentur ppter sui magnaz terrestreitatē scz de enchimo Secundo ostend. t ex his que odorabilia sunt ppter pinguedinem in eis existentē ut sunt ligna odorabilia. Sed tñ ligna que habēt humorē magis aquosū et minus pinguē quasi nō comprehensum a sicco sunt minus odorabilia: sicut pz de aliquo populeo. Sz ligna abietina et pinea et cipressina sunt multū odorabilia ppter humorem pinguedinis ipor. Similiter autē metalla. lz aurū minime sit odorabile eo q caret predicto humore q cōtingit propē ei⁹ magnā terrestreitatē que et pondere ei⁹ maximo dicitur. Sed es et ferrum sunt odorabilia. q: humiduz in eis nō est totalit absorptuz sicut i auro. et inde est q scorie eor ppter admixtionē humidi sunt minus odorabiles Sed argentū et stannū sunt magis odorabilia q̄ aurū. s̄ minus q̄ es et ferrum. q: hñt humorem magis aqueuz. et minus cōprehensū a sicco q̄ es et ferrū. q: tamen aliqualiter comprehendit humiditas eorū a sicco nō sunt penitus absq odore sicut aurū. pz igitur q sicut sapor fundat in humido aqueo aliqualiter digesto. ita odor fundat in humido enchimo qd est quasi aereū. Sciendum est q quidam antiqui dixerūt q odor est fumalis evaporatio q̄ ē cōis aeri et aque

Vñ Eraclitus dicit ꝙ si oīa entia resolueretur in fumū nares ꝑcipientes odorē discernerēt oīa entia quasi diceret. oīa entia cēnt odores. Verū ē tamē ꝙ aliq̄ diuersi sūt. quidā eñ attribuebāt odori exalationē q̄ est fumus cōis aeri ⁊ aque. Alij vero euaporationem attribuebāt odori q̄ ē hūiditas aquea resoluta. q̄daꝫ vero vtrūq̧.

Sed contra istos antiquos ponit̃ ꝯclusio r̄nsalis. odor nō est fumal̃ euaporatio nec exalatio nec vtrūq̧. ꝓbat̃ duabus rōnib⁹. Prima est. Vapor ꝑtinet ad aquā q̄ nō est odorabil̃ absq̧ admixtiōe sicci vt dictū est. silr̃ fum⁹ siue exalatio nō pōt fieri in aqua in qua tñ fit odor. vt ostēsuꝫ ē ꝑ hoc ꝙ q̄dā pisces odorāt. ḡ odor nō est fum⁹ nec exalatio nec vtrūq̧. Secūda rō. silr̃s rō est ꝙ euaporatio dr̄ odor ⁊ ꝙ colores dicāt̃ resluctiōes ſ hoc nō bñ dicit̃ ḋ colorib⁹. vt supra ostēsuꝫ ē. ḡ neq̧ bñ dicitur de odoribus vtrobiq̧ eñ seq̄tur ꝙ sensus odoris ⁊ coloris fiat ꝑ tactū ⁊ corpora visa ⁊ odorata diminuant̃ ⁊ tādē totalr̃ resoluant̃ ꝑ resluctiōnē et emissionē qḋ est incōueniens. oꝫ tñ ꝙ sensus odoris ⁊ coloris fiat ꝑ spūalē imutationē medij. verū est tñ ꝙ a corpe odorifero resoluit̃ quedā fumal̃ euaporatio in qua est odor q̄ extēdit̃ vsq̧ ad certā distantiā ⁊ vlteri⁹ mlr̃iplicat̃ odor intentionalr̃ ꝑ mediū vt satꝫ ostēsum ē in. 2. de aia. Ex ꝯclusione ꝑcedēti seq̄tur ꝙ ex quo odor nō est vapor nec fum⁹ manifestū ē ꝙ humidū qḋ est ī aere vel aq̄ patit̃ ab excellentio siccitate. silr̃ eñ excellētiū facit odorē hūido aqueo ⁊ aereo ⁊ sicco. ⁊ siccū terrestre lauatū ꝑ humidū aqueū facit sapores: ⁊ ideo odores sunt ꝓportionales saporib⁹ ⁊ fere eisdē noīb⁹ noīant̃ odores sicut sapores. dicūtur eñ odores acetosi ⁊ dulces stiptici ⁊ pontici ⁊ crassi sicut sapores: ſ nō ꝓprie dicim⁹ amaros odores ſ putridos. ita ꝙ odores putridi r̄ndēt amaris saporib⁹ totalr̃. q: sicut amari sapores difficulter sorbent̃: ita putridi odores sunt desanātia. i. difficil̃ respiratōis. ⁊ ex hac affinitate odorū ad saporē pꝫ ꝙ sicut sapor fit in aq̄. ita odor in aere ⁊ in aq̄. ⁊ sicut ꝑ frig⁹ ⁊ cōgelationē sapores euentant̃: ita etiā odores exterminant̃ ꝑ q̄ntro. ꝑ frig⁹ aufert calidum qḋ ḡnat ⁊ mouet odores ⁊ sapores.

Dubitat̃ vtrū oīs odor sit passio humidi nutrimētal̃. Pro dubio sciēdū ē primo ꝙ due sūt spēs odorabil̃. vna ē ꝑ cōuenientiā ad sapores: ⁊ hmōi odoris determinate sunt spēs: vt dictū est prius. Alia est spēs odorabil̃ fm se. sicut si dicam⁹ ꝙ rosa est odorabil̃ ⁊ hmōi odoris nō sūt determinate spēs fm se nisi solū diuersa odorabilia. sicut si dicim⁹ aliū eē odorē violaꝝ ⁊ rosarū ⁊ aliarū hmōi. Verū est tñ ꝙ in his odorib⁹ inuenit̃ delectabile sicut in rosis. ⁊ abhoīabile sicut in sulphure. Differenter tñ in his odorib⁹ ⁊ in alijs. q: in odorib⁹ qui sumuntur ꝑ cōuenientiā ad saporē nō est delectabile aut ꝯtristās nisi fm accn̄s inq̄ntū scꝫ odor significat cōuenientiā nutrimēti vl̃ discōuenientiā. nā aial discernit cōueniēs nutrimētū a remotis ꝑ odorē sicut cōiūctuꝫ ꝑ saporem. ⁊ iō hmōi odores nō sunt delectabiles hmōi aialib⁹ repletis nō indigētib⁹ cibo: ſ solū aialib⁹ esurientib⁹ ⁊ sitientib⁹ sūt appetibiles. Sic igit̃ hmōi odores sūt solum delectabiles vl̃ tristabiles rōe nutrimēti. Et q̄a nutrimētū est cōe oīb⁹ aialib⁹: iō oīa aialia q̄rentia nutrimētū ex lōginquo ꝑ odorē ꝑcipiunt. aialib⁹ aūt immobilib⁹ sufficit gust⁹ et tact⁹ ad discernendū cōuenientiā alimēti. Sꝫ aliud gen⁹ odoris nō demōstratiuū alimenti est delectabile scḋm se ⁊ nō in ordine ad alimentū. qḋ pꝫ ex eo ꝙ esurientes ⁊ sitientes n̄ appetūt hmōi odores: ſ magis eque repleti cibis magis appetūt odores. nec tales odores ꝓuocant appetitū esce. ſ magis accidit ꝯtrariū. Et ex ꝑmixtione hoꝝ odorabilium redditur esca nō odorabil̃. q: frequenter q̄ bñ redolēt scḋm hmōi odorē sunt mali saporis. ideo dicebat Traitius poeta ī vituperiū Euripedio ꝙ poete exq̄rentis delectationē in suo cibo. Quādo lētē decoquis nō infūdas mirrotā. i. vnguentū suauiter redolēs. ita ꝙ Euripedes dicebat coquo suo nō oꝫ ꝙ ī pulmēto ponas aliq̄ suauiter redolētia. Nūq̧ aūt aliqua pñt eē cōueniētis saporis vl̃ discōueniētis. vl̃ ecōtra vl̃ ābo pñt esse cōueniētis saporis vl̃ odoris vl̃ disconueniētis vt dictū est ī libro de aia. Et q̄uis hmōi aliqui misceant rēs odoriferas cibis et potib⁹ hoc faciūt vt vnū ⁊ idē sit delectabile duobus sensibus scꝫ gustui ⁊ odoratui. Pꝫ igitur ꝙ nō oīs odor est passio humidi nutrimētalis. Dubitat̃ vlteri⁹ a q̄bus aialib⁹ ꝑcipiūtur odores delectabiles scḋꝫ

se et nõ ppter escam. Rñdet phs q̃ ppꝛium est hominis percipere odores delectabiles vel tristabiles fm se nã solus hõ p hmõi odorabilia delectat̃ vel tristat̃. et quo ad hoc in homine abũdat sensus odoratus pꝛe aliis aialib⁹ que in aliis odorib⁹ demõstrãtibus alimentũ hñt acutiorẽ sensum odorat⁹ ad discernẽdũ eos q̃ homo. Sꝫ q̃tũ ad hoc respondet phs q̃ sensum odoratũ habem⁹ peiorem aliis aialibus.

Dubitatur tertio quare solus hõ sentit odores delectabiles. Rñdet tert⁹ q̃ odor fm se delectabilis fm se est ppꝛium hois ad temperandũ frigiditatẽ ce[illegible] ipsius nã hmõi odores sũt calefactiui et hõ hꝫ maius cerebrũ fm q̃titatem sui corporis inter cetera aialia cerebrũ autem fm suam naturam est frigidũ. et sanguis qui cõtinet circa cerebrũ in quibusdã subtilib⁹ venis etiã de facili infrigidatur. et ex hoc cõtingit q̃ fumi resoluti a cerebro sursum ascendentes ppter loci frigiditatẽ inspissantur et quo tandem causantur reumatice infirmitates i homine. et in adiutoriũ sanitatis cõ superfluas cerebri frigiditatẽ attributa e ista spẽs odoris hoib⁹. et si aliq̃n tales odores grauãt cerebrũ hoc est q: nõ adhibent̃ put d̃ꝫ. sic cũ superflue caliditates in cerebro faciũt nimiã resolutionẽ. s si debito mõ adhibeant̃ cõferunt ad sanitatẽ vt dictũ est. nec est aliq̃ alia vtilitas talis odoris nã pceptio taliũ odorũ parũ vel nichil facit intellectui ad intelligendũ rerũ naturas. Sꝫ illa species odorabil' q est delectabilis ppter cibũ multotiẽs et de p se aggrauat caput vel ppter supfluam humiditatem vel ppter supfluã siccitatem.

Dubitat̃ quarto. quare hoies et aliã aialia odorant respirando. Rñdet̃ q̃ p respirationẽ odores ascendũt ad cerebrũ q̃ calor igne⁹ q resoluit odores ducit eos calidatẽ vel frigiora petat. et ex h sequitur q̃dam sanitas circa cerebrũ vt dictũ est. nã odor hꝫ virtutẽ spẽi ppter calidũ igneũ a q causant̃. Vñ natura vtitur respiratõne ad duo. Primo quidẽ pncipaliter in adiutoriũ pectoris. s. ad refrigerãdũ calorẽ cordis. Et secũdario ad pcipiendũ odores demõstrãtes cibũ. Sꝫ in homib⁹ inuenit̃ alia necessitas. s. ad sanitatẽ capitis et ad formandũ voces. nã solus hõ delectat̃ in odorib⁹ florũ.

Dubitatur quinto vtrũ aialia nõ respirantia sentiant odores. Rñdet phs q̃ sic. sicut ptꝫ de piscib⁹ et plurib⁹ aialibus anulosis de apib⁹ et formicis q a remotis sentiunt suã escã ppter odorẽ. Sꝫ tũc consurgit aliud dubiũ. Quõ sentient odorẽ. et vtꝫ habeant eundẽ sensũ odorat⁹ sicut aialia respirantia. Rñdet̃ q̃ aialia respirãtia habet organũ odoratus coopertũ et discooperiũt ipm p respirationẽ vt pcipiant odores. s aialia nõ respirãtia nõ hñt organũ coopertũ. ĩo statim pcipiũt sine respiratõe odores. nõ quidem per aliũ sensum: s per sensum olfactus. nã olfactus in ipsis nõ differt specie ab olfactu aialiũ respirantiũ eo q̃ obiectũ est vnũ et idẽ. s solũ est differentia in modo respirãdi. sicut etiã visus in aialib⁹ habentibus palpebras nõ differt specie a visu aliorũ aialiũ habẽtiũ oculos discoopertos. Sic etiam in hoie q̃uis solũ pcipiat odores delectabiles fm se: et alia aialia nõ: tñ suus sensus odorat⁹ nõ differt specie a sensu odoratus in aliis aialib⁹. Et si ɔtra hoc argueretur q: q̃dã alia aialia fugiũt fetidos odores. g cognoscũt. Rñdet̃ q̃ nõ fugiũt odores fm se fetidos nisi p accidens. nã tũ sꝫ accidit hmõi odorẽ fetidũ esse corruptiuũ. ita q̃ simul cũ odore immutat̃ mediũ p aliquã qualitatẽ pꝛimã quã quidẽ immutationem pcipiũt per sensum tactus. et ideo fugiũt huiusmodi fetidũ. Ponitur exemplũ sicut homines patiuntur grauitatẽ aut grauedinem a fumo carbonis propter eius distemperantiã et q̃nq̃ ad corruptionẽ. Et similiter est de sulphure. et ita aialia fugiũt hmõi corruptiua propter passionem corruptiõis quã sentiũt et nõ ppter sensum odoris.

Dubitat̃ sexto vtrum aialia nutriant̃ odorib⁹ sicut ponebãt pitagorici.

Pro dubio sciendũ est q̃ odorat⁹ est medius inter quinq̃ sens⁹ exteriores. Cõuenit enĩ cũ auditu et visu p q̃to pcipit odorẽ per mediũ extrinsecũ. Sꝫ cõuenit cũ tactu et gustu q sunt sensus nutrimẽti p q̃to odorabile est quoddã nutrimentũ et odor est passio nutrimẽti. ita q̃ odor ppo. nonat saporẽ.

Et quo ptꝫ q si aialia nõ nutriunt̃ odorib⁹ alias olfact⁹ nõ esset medius inter sens⁹ exteriores: s esset numerand⁹ cũ sensibus nutrimenti. Et mouebant̃ Pitagorici. q: vide-

bent homies et aialia ɔfortari odorib⁹. Sȝ phūs improbat dictū Pitagoricoꝝ duab⁹ rationib⁹. Prima. nam cibus est compositus ex plurib⁹ elementis. ex eisdēȝ em̄ aliq̄d nutritur ex q̄bus est. et huius signū est. quia ex cibis generatur quedam superfluitas interius: sicut pȝ in aialib⁹. et exterius: sicut pȝ in plantis. in quib⁹ inuenitur exteri⁹ quedā spēs gummorū. Ex quo patet q̄ odor non pōt nutrire cum sit qualitas fm̄ se. non enī potest nutrire constituendo substantiam nisi forte ratione sui susceptiui. Secunda ratio in omnibus animalibus est aliquis locus scȝ stomachus in quo recipitur cib⁹ vt deriuetur ad alias ptes corporis. Sȝ odorabile percipitur per organū existens iuxta cerebrum et aer respiratus cum quo odor retrahitur redit ad pulmonem. Sed in aialibus nec cerebrum nec pulmo est locus recipiēs cibum. ergo odor nutrit et q̄uis nō nutriat: tn̄ confert ad sanitatem vt dictum est. et ad habendum cibum. Unde sicut sapor ordinatur ad nutrimentuȝ: ita odor ad sanitatem et potissime in hominibus.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicenduȝ q̄ fumalis euaporatio in qua est odor resoluitur a corpe et ē quoddam corp⁹. ideo corpora odorifera diminuuntur nō rōe emissionis odoris: s̄ pp̄ter resolutionē fumalis euaporationis. Ad secundā r̄ndetur sicut ad primā. nam impediuntur per frigus qd̄ non permittit corpora odorifera fumare. et sine fumo resoluto p calorē corpora nō aspirāt. Ad tertiā r̄ndet̄ sicut ad p̄dictas: q: pceptio odoris impedit̄ per ventos propter euaporatiōes fumales in quibus differūtur odores. Et sic patȝ de sensibilibus scd̄m vnūquodq; sensuȝ et c̄.

Seq̄tur text⁹. Spēs aūt odorabilis et c̄.

Queritur vndecimo vtruȝ species odoris distinguant̄ fm̄ spēs saporis. Arguitur q̄ nō. q: odor et sapor sunt diuersa sensibilia. ergo habent distinctas species et per ɔn̄s species odoris non distinguūtur fm̄ species saporis. Secundo sic. aliqui sunt odores qui non sequūtur sapores: ita q̄ corpora a quibus procedūt talia nō sūt mutabilia: sicut patet in floribus herbaruȝ ergo in talibus species odoris n̄ distinguūtur fm̄ proportionē ad spēs saporis. In oppositum est phūs in textu.

Pro responsione sciendum est primo q̄ postq̄ phūs ostendit generatiōeȝ odoris. ɔnter ostendit distinctionē speciērū ei⁹. Et q: prius dicebatur q̄ sapor ē quedā passio nutritiue potētie. ob hoc Aristoteles vult distinguere species odoris fm̄ distinctiōem specierum saporis. Odor enim consistit in mixtione sicci cum humido mediante calore. Et quia aliquod est hūidū qd̄ est nutrimentū. et aliud qd̄ non est nutrimentū ideo fm̄ hoc distinguūtur odores: vt statim videbitur.

Circa qd̄ sciendū est secundo q̄ quidam sunt odores qui non sunt fm̄ se delectabiles: s̄ per accidens tm̄. nam tales odores consequūtur sapores siue humiduȝ qd̄ est nutrimentū. et ideo delectabiles sunt animalib⁹ cibo indigentibus. et non sūt delectabiles animalib⁹ cibo non indigentib⁹ Manifestuȝ est igitur q̄ hm̄oi odores habent delectationem et tristiciam per accidēs fm̄ scilicet q̄ animal appetit nutrimentum et non appetit. vnde q: tales odores sequūtur nutrimentū animal a remotis per hm̄oi odores discernit nutrimentū coniunctū. et quia nutrimentū cōmune est omnib⁹: vt supra dictū est. ideo oīa animalia percipiūt hm̄oi odores. Aduertendū est tamen q̄ discernere nutrimentū a remotis mediantibus odorib⁹ debet solū intelligi de animalib⁹ que motu pgressiuo mouent̄. et necessario habent querere nutrimentū etiā a remotis. ceteris autem aialib⁹ sufficiūt gust⁹ et tactus ad discernendū cōuenientiā nutrimēti ɔiū cōiūctū est. et sic pȝ q̄ sunt odores q̄ sunt delectabiles fm̄ accidens.

Sciēdū est tertio q̄ preter istos odores alij sūt delectabiles et nō p ɔparationē ad aliqd̄ alimētū sicut sūt odores floꝝ Istud pbat phs. q: tales odores nō se hn̄t cōuenienter ad esca ita q̄ appetentes cibuȝ magis in his odorib⁹ delectāt̄ et repleti minus et sic nō ɔferūt ad desideriū cibi sic alij odores. s̄ magis ɔtrariū accidit vt dicit text⁹. nam q̄nq; per mixtionem istoꝝ odoꝝ redditur cibus indelectabilis. et frequēter corpa que hm̄oi odores redolēt sunt mali sapori. Ad cui⁹ signū inducit Aristo. vbū cuiusdā poete comici. vt etiam in quodam dubio.

questionis precedentis tactū est q increpabat aliū poetā. s. Euripedē exquirētē cibaria nimis delicata. et io dicebat sibi. Quādo lentē decoquis non infundas unguentū. i. nō apponas vnguentū delectabile et redolens valde. et licet aliqui vere illud faciant: hoc ē vt dicit Aristoteles propter ꝯsuetudinē et faciunt violentiā naturali delectationi vt perueniant ad hoc q vnū sit delectabile duobus sensibus. s. gustui et olfactui.

Sciendū est quarto q vt dicit textus odores qui fm se et nō propter aliud delectabiles sunt: illi sunt proprij hoib' qui i eis solū hñt delectationē vel tristitiā. et quātū ad hoc sensus olfactus in nobis excellit olfactū in alijs aīalib' licz simplr deficiat. Istius cāz reddit Aristoteles. q2 vt dicit hō hz maximū cerebrū qd frigidū ē et humidū. et isti odores caliditatē hñt. et ideo sursū deuant vt possint temperare frigiditatē cerebri. et ꝯferunt ad sanitatē si debito modo accipiantur. si tñ sunt minus excellentes aut si superflue sumant poterūt grauare caput p accidens. q2 nimis poterunt calefacere cerebrum et facere magnā resolutionē humoris et inde sequitur reuma. Sed vt dicit Aristo. Odores qui sequūtur nutrimētū de per se magis grauāt caput. aut propter superfluitatem humoris. aut propter superfluā siccitatē. aut q2 cū fumo nimis grosso deferuntur.

Sciendū est quinto q inter aīalia est diuersitas in modo viuendi. nā homines et aīalia habentia sanguinē et pulmonem attrahunt odores mediante respiratiōe aeris. et ita respiratio in eis ad duo est necessaria. s. ad refrigeriū cordis et ad percipiendum odores. et illud cōtingit. q2 iuxta organū olfactus habēt quoddā cooperculū quod p respirationē retrahitur. et nisi retraheret nō cōtingeret odorabile. Sed alia sunt animalia que percipiūt odores sine respiratiōe. Illud manifestat Aristoteles per inductionem inducēdo in animalib' aquaticis et in alijs animalibus habitantibus in terra. vt sunt apes. formice. et c. et ista animalia nō hñt velamen iuxta organū olfactus sicut habent alia animalia. Nec propterea sequit q olfactus in istis animalibus specie differat ab olfactu in alijs aīalibus. Istud probat phūs eo q odorabile est vnius rationis in oibus, ergo et olfact'. Secundo pbat per simile d visu. q2 quedā sunt aīalia que habēt palpebras cooperiētes oculos q nō possunt videre nisi remoueātur hmōi palpebre. et alia sūt que habent oculos et nō habēt palpebras et ideo immediate vident cū psentat visibile. et tñ in omnib' istis visus est eiusdē ratōis Igit etiā ita dicēdum est de olfactu.

His notatis sit cōclusio prima Odores florum qui fm se delectabiles sūt non distinguūtur fm spēm per proportionem ad sapores. s ipos distiguit homo fm diuersa odorabilia. Prima pars ptz. q2 tales odores nō consequūtur sapores. ergo et c. Secūda pars pz. q2 nomina ipis speciebus nō sūt imposita. ergo homo solū ipas spēs distinguit penes diuersitatē odorabiliū.

Secunda cōclusio ad quesitū. Odores qui sequūtur sapores sicut qui per accidēs delectabiles sūt fm spēm distinguūtur fm spēs saporis. Ista conclusio satis pz ex dictis. Probat etiam textus per inductionem: vt patuit i precedēti capitulo. ibi tñ fit exceptio de vna specie saporis.

Dubitatur pmo vtrū olfactus mediet inter alios sensus. Respondet text' q sic. Unde dicit q numerus sensuū est quinarius. ergo nō potest diuidi per duas partes equales. s in medio manet olfact' q cū gustu et tactu cōuenit in modo cognoscendi suū sensibile. s. per mediū ꝯiunctum et extraneū. Cōuenit etiā cū gustu et tactu fm q qdā odores ad nutritionē ordinant. Est etiā ꝯuenientia eius ad visum et auditū. q2 percipit suū sensibile per mediū extrinsecū. et quia odores deferūtur per aerē et aquam sicut deferuntur colores et soni. ergo et c.

Dubitatur secūdo vtrū odor sit fm se nutritiuus. Rñdet. p. q nō et hoc contra Pitagoricos. Et arguit sic q2 in aīalib' est vnus locus in quo recipit cibus. et illa q per se cōferunt nutribili sicut est stomachus sed odores directe vadūt ad cerebrū et ñ ad stomachū. igit et c. Alias rōnes ponit philosophus in textu que clare sunt.

Dubitatur tertio vtrū odores florum a solo hoie pcipiant. Et videt q nō. quia tales fugiunt bruta si sunt fetidi. et c. ergo Ad dubium dicitur q sic. et ad obiectiōem

dicit textus q bruta non fugiunt tales odores nisi solum per accidens inquantum scz corruptiui sunt. odor enim causatur ex calido humido et sicco. mo cotingit q odor fetidus ex magna discrepantia. proueniant ex pdictis qlitatibus et sic per talem odorem imutantur ad aliquam pessimam dispositionem que potest ipa animalia corrumpere. et ideo hanc imutationem fugiunt. et eam magis percipiunt per tactum q per olfactum. similiter vt dicit textus homines patiuntur a fumo carbonum propter eius intemperantias.

Dubitatur quarto quare ho fm qntitatem sui corporis maximum habet cerebrum. Rndetur q duplex est cam. vna iam dicta est superius vt scz frigiditas cerebri tenperet calorem cordis. Alia causa est: vt in ipo organa sensuum interiorum perfectius distingui possint. et illi sensus perfectius homini couenia't: q: intellectui subseruiut. et sic ptz rnsio ad quesitum. Sequitur textus. Amplius sensibilia qdam et c.

Queritur duodecimo vtrum qualitates sensibiles diuidantur in infinitum Arguitur primo q sic. q: qualitates sensibiles diuidunt ad diuisionez subiectorum. sed subiecta ipa rum sunt in infinitum diuisibilia. g et c. Secundo nisi sic sequeretur q eet aliqd corpus no habes colorem vel alia passionem. cons est falsu. q alias corpus sensibile esset copositu ex isensibilibus q e falsu. q: corpa mathematica n sut pncipia corporum sensibiliu. Tertio sic. aia nra nata est cognoscere oia sensibilia p sensum. et intelligibilia p intellectu. si igitur aliqd corpus sit insensibile sequitur q no cognosceretur p sensu. g cognosceretur p itellectu si cognoscatur: s hoc e impossibile. q: intellectus nihil cognoscit nisi p sensu et cu tale corpus est penitus ignotu. et cu etiam qualitates sensibiles diuidantur in ifinitu. oz aliqua magnitudine esse insensibile vt dicit textus. ergo et c. In oppositu arguitur. q: vnuquodq sensibiliu pprioz actiua e in sensu ppriu. i hoc eni osistit ro vniuscuiusqz sensibilis q possit mouere sensuz. g si sensibilia sint in infinitu diuisibilia cu sentire sit quodda moueri sensibile. et motus qui fit fm magnitudine infinita sit infinitus. sequitur q sentire sit in infinitu diuisibile qd est falsum.

Pro rnsiōe ad quesitu sciēdu e prio q postq. p. determinauit d organis et sensibilibus sensuu. nunc determinat qsda qstiões circa sensus et sensibilia q sut tres. Pria e qstio pns. Secuda mouet circa imutatiōes sensuu a sensibilibus. Tertio mouet alia circa ipsi sensu

Sciēdum est secūdo q sensibilia sunt dupliciter diuisibilia. vno mo fm formā et spēm et ista diuisio fit p differētias essentiales inter spēs. Alio mō diuisibilia sunt fm q recipiuntur in continuo. ad cuius distinctionē fm numerū diuidantur. Cōtinuū autē pōt dupliciter osiderari. vno mō phice put subijcit qlitatibus sensibilibus: et isto mō nō ē diuisibile in ifinitū. nā dabilis est minima caro p prio phicorum. Alio mō mathematice. s. put ibi sola qntitas osiderat et fm hoc pōt dupliciter diuidi. vno mō scz in ptes essentiales et sic nō diuidit in infinitū. si aūt ea fuerit actu finitū. Alio mō pōt diuidi in ptes eiusdē pportiōis: et sic diuidi pōt in ifinitū:

Sciēdū est tertio. q qualitates sensibiles q sūt forma et spēs nō sūt infinite fm se. sunt tñ extātes in cōtinuo sicut in subiecto. ad cuius diuisionē per accidēs diuidūtur. ideo sicut in cōtinuo est aliqd in actu: vt pars separata. et aliqd in potētia: sic ps in cōtinuo cūs et nō separata. ita est in hmōi qualitatibus pars cū separata est actu cōns. ideo pōt actu sentiri. pars vero nō diuisa ē in potētia et sic nō sentit in actu. quis enim audiat aliqd totus cantus cōtinuus. licet tñ audiat aliqd paruū de cantu. Et ita dicendum est de alijs sensibus. sunt eni in potentia sensibilia. nō aūt i actu: nisi qñ separant sicut in magnitudinibus qd vnius est pedis ē in potētia i linea bipedali. et ē actu qñ diuidit a toto. Ex pmissis ps eē falsuz illud qd qda dicūt mathematici. videlz q nullū totū sit visibile. s visus discurrit p ptes visibiles diuisibiles ac si videre sit cōtinuū sicut ē moueri Decipiuntur eni i hoc q ptes otinui nō sunt visibiles i actu s solū in potētia. vñ visus vtit toto visibili vt quoda idiuisibili in suo gñe nisi forte vtat ptibus indiuisis sicut diuisis. sicut cū sig lliarim inspicit vna partez post alia s tñ adhuc n pcedit vsqz ad qscūqz ptes minimas. q: sic sensibile diuideret in infinitū qd est incōueniens.

Sit ergo ōclusio pma qualitates sensibiles n sut diuisibiles in ifinitu fm

spēm ⁊ formā. Probat. q: qualitates sensibiles adinuicē ↄtrariant. ⁊ in omni cōtrarietate reperiunt extrema. maxime distātia circa idē gen⁹. ḡ extrema sūt finita. ⁊ extremis finitis necesse ē intmedia eē finita p:imo posterioꝝ. q: alias nō fieret trāsit⁹ ↄ extremo ī extremū. relinq̄tur ḡ ꝙ spēs medie finite sūt: vt inter albū ⁊ nigrū. ⁊ sic ↄ alijs.

Conclusio secunda. qualitates

sensibiles p:ie nō sūt in infinitū diuisibiles ẜm diuisionē q̄ntitatiuā. Probat: q: q̄ hac diuisione diuidūtur ad diuisionē cōtinui diuidunt. q: virt⁹ corp̄alis diuidit ẜm diuisionē magnitudinis. cū ergo virt⁹ materialis ⁊ corporalis sit finita. q: req̄rit debitā q̄ntitatē in materia. sequit ꝙ si sensibilia diuiderent in minima sep̄ata statim conuerterent in corp⁹ ↄtinēs. puta: in aerē vel aquā sic aliq̄s p̄u⁹ liquoꝛ piect⁹ in mari cōuerteret in mare. ergo nullū corp⁹ naturale qd̄ hꝫ formas q̄ ↄcurrūt ad eē eius ĩp̄i⁹ ẜm ꝙ hmōi in infinitū diuidi pōt. nā debilitaret virt⁹ adeo ꝙ statim cōuerteret ad aliud. ergo ⁊c̄. Probat etiā ↄclusio ex p̄te sensus. Pro quo aduertēdū ē ꝙ q̄to virt⁹ sensitiua ē excellētioꝛ tāto minoꝛ imutatio organo a sensibili p̄cipit. Manifestū ē aūt q: q̄to min⁹ est sensibile tāto minorē facit imutationē. ⁊ iō indiget sens⁹ excellētiā in virtute ad h̄ ꝙ sentiat tal̄ immutatio. Potētia āt sensitiua nō crescit in infinitū sicut neq̄ alie virtutes naturales. ergo manifestum ē ꝙ si corp̄a sensibilia diuiderent in infinitū non sp̄ inueniret sup̄abundantia sensus in excellētia virtutis ẜm sup̄būdantiam sensibilis in paruitate. alias virtus sensitiua esset infinita qd̄ est falsum. ergo ↄclusio vera. Aduertendū tñ ꝙ possunt esse quedā magnitudines sensibiles que p̄pter earū paruitatem latent sensui. ⁊ q̄tuꝫ est de se habēt potētiā actiuā ad immutandū sensum. ⁊ sic nulla ē magnitudo insensibilis quantum est de se q̄uis aliqua sit insensibilis et inuisibilis p̄pter debilitatem visus vel sensus. Ex q̄bus patet rñsio ad quesitum. scilicet ꝙ nullum sensibile diuiditur in infinitas partes actu sensibiles. non repugnat tamen quin diuidatur in aliquas partes. que p̄pter paruitatem non possunt sentiri ex parte sensus propter debilitatē virtutis sensitiue. tamē q̄tum est de se sensibiles sunt.

Ad rationes ante oppositum.

Ad p:imā dicit ꝙ corpori in q̄ntum cōtinuū nō repugnat diuidi ī infinitū: sibi tñ repugnat in q̄tū est sub forma naturali q̄ necessario req̄rit debitā q̄ntitatē materie. Ad secūdā dicitur ꝙ corp⁹ sensibile cōponit ex sēsibilib⁹ ẜm potentiā et in ea pōt resolui. p̄t eñ diuidi in partes ita paruas ꝙ statim conuertunt in corp⁹ cōtinēs ⁊ nō p̄nt p̄manere vt dictū est. Ad tertiam dr̄ ꝙ aliqd̄ corp⁹ pōt diuidi in partes ita paruas ꝙ nō sunt sensibiles nisi ẜm potentiam ẜm .s. ꝙ cōiungunt alijs. Nec valet ꝙ o͞ia indiuidua alicuius speciei cognoscātur a nobis. Dicit vltra ꝙ possum⁹ deuenire ex cognitōe singlariū in spēm. ⁊ sic pꝫ rñsio ad q̄situ ⁊c̄.

Seq̄tur text⁹. Eodē vero modo ⁊c̄.

Queritur tredecimo vtruꝫ sensi

bilia per prius veniāt ad mediuꝫ q̄ ad sensum. Arguit ꝙ sic. ⁊ primo de visibili auctoritate Empedoclis dicētis ꝙ lumē ē qd̄dam corp⁹ ⁊ prius venit ad mediū q̄ ad visum. Secūdo arḡr rōe. multiplicatio luminis in medio dꝫ esse quidā mot⁹: ⁊ illud qd̄ mouetur ab aliquo in aliquod pri⁹ ē in t̄mino a quo q̄ in t̄mio ad quē. .vj. phisi. ergo mouetur in t̄pe. ⁊ oē t̄pus est diuisibile. ergo lumen successiue ⁊ in tempore fert ad mediū:

In oppositū est ph̄us in textu.

Pro responsione sciendū ē pri

mo ꝙ ph̄s. p̄. p̄secutus est p:imā questionē ↄtr accedit ad secūdā que est de imutatione sensus a sensibilib⁹. Et q: sicut tangitur in textu questio nō hꝫ difficultatē de auditu et odoratu. q: manifestū est ad sensum ꝙ alijs de p̄pe sentit odo. ē vel sonū quem nōdū sentit ille q̄ plus distat. ⁊ iō est ibi successio. son⁹ eñ posteri⁹ p̄uenit ad auditū q̄ fiat ictus p̄cussiōis q̄ causat sonū: sicut manifeste pōt p̄apere q̄ p̄cussionē a lōge respicit. Questio etiā nō hꝫ difficultatē de gustu ⁊ tactu. q: nō sentiūt p̄ mediū extrinsecū: et iō sola difficultas restat de visibili vtrū prius p̄ueniat ad mediū q̄ ad sensum vel nō.

Sciendū est secūdo ꝙ philoso

ph̄us assignat duas differētias inter visuꝫ ex vna p̄te: ⁊ auditū ⁊ olfactū ex alia. Prima est. q: odoꝛ ⁊ son⁹ veniunt successiue ad sensus. nā aer vel aqua suscipit sonū vl̄ odo

rem realiter & scdm substantiā. & ideo nō pōt im-
mutari in instanti sed successiue. sicut pz in mo-
tu proiectionis in quo prima pars mouet se-
cūdā et tertiā scdm quādam successionē. Sic
est in sono q causat ex quadā percussione aeris
& similiter de odore. nisi quia immutatio odo-
ris fit per alterationē medij. sed immutatio so-
ni fit p motū localē. Sz de lumie est alia rō
quia lumē nō puenit ad visū p multos mot⁹
sibi inuicē succedētes. sicut apparet in pie-
ctiōe lapidis. sed venit ad sensū subito nec est
ibi successio. & quia totū mediū ē vltiate dispo
sitū ad susceptionē luminis nō totū subito su
scipit. nec ē ibi successio sicut ē i sono & odo
re. & hmōi differentie rō est. quia illud qd reci-
pit in pprio subiecto et naturali pōt in eo p
manere & esse principiū actōis. sed qd recipit
in alio: sicut qualitas aduenticia nō pōt p-
manere i eo nec eē principiū actōis. Quia
vero forme substāiales sunt principia qua
litatū & oīm accidentiū. ideo illa qualitas re-
cipitur scdm esse ppriū & naturale q dispōit
subiectū ad formā substantialē cui⁹ est susce
ptiuū. sicut aqua rōe sue materie susceptia
ē forme substātialis ignis. & ideo calor recipit i
aqua: vt disponēs ipam ad ignē & remoto
igne adhuc remāet aq calida potēs calefa
cere. Et silr odor recipit i aere scdm suū eē pro
priū & naturale. & sic immutat aqua vel aer
ab enchuna siccitate & aer a percussione cor-
poris immutatiōe reali & naturali. & inde ē
q cessante percussione remanet son⁹ in aere.
& remoto corpe odorifero adhuc sentit odor
in aere ppi hoc q ps aeris imutata a sono
vl odore pōt aliā silr imutare et fiāt diuersi
mot⁹ sibiinuicē succedentes. sed diaphanum
nō ē susceptiuū forme substātial corpis illu
minātis. puta solis q est pria radix luminis
nec p susceptionē lumis disponit ad aliquā
formā substātialē. & ideo recipit lumē in dia
phano vt qdā qlitas aduēticia et nō rema
net absente corpe illuminante. nec pōt eē pn
cipiū actionis in aliud. ideo vna pars aeris n
illuminat ab alia. sed tot⁹ aer illuminat a primo il
luminante q ta pōt se extēdere virt⁹ illumian
tis. & sic est vnū illumians & vna illuminatio
toti⁹ medij. Secūda differētia est. quia illu
minatio solū cōsequit motū localem. modo
oīs mot⁹ localis successiu⁹ est rōe magnitu
dinis ptransibilis. naz in motu locali ē mo
tus vnius extremi in aliud extremū. Et simi

liter ē successio in immutatione medij a sono
et odore. & nō eni imutat totū simul. sed immu
tat vnā partē que imutat aliā. & sic successi
ue puenit immutatio ad olfactū & auditū.
per plures mot⁹. Et si alterans haberet vir
tute sup totū alterabile nō opo. teret q esset
successio in illa alteratōe. Cōtigit eni aliqn
q aliqd mediū simul totū alterat & non pa
post ptem sicut videm⁹ q tota aqua bene si
mul cōgelatur. sicut eni in motu locali tps
cōmensurat magnitudini supra quā fit mo-
tus. & scdm ei⁹ diuisionē diuidit: vt pz. 5. phi
sicoz. Ita etiam in alteratiōe tpūs cōmen-
surat distantie terminoz & nō magnitudini
et ideo mai⁹ tpūs requirit ceteris parib⁹ ad h
q de calido fiat frigidū quā ad hoc q de te
pido fiat frigidū. quia minus distant tepidū
& calidū q frigidū & calidū. ob h si sint ali-
qua extrema inter q nō sit accipere mediū
oportet q de vno in aliū fiat transit⁹ absq
termedio. cōtradictio aūt est oppositio cu
ius nō est mediū scdm se vt dicit primo poste
rioz. & similiter inter priuationē & habitū
non est mediū formale: sed priuatio solū pre-
supponit subiectū. vn priuatio nihil aliud
est q negatio forme in subiecto. & ideo oēs mu
tatiōes quaz termini sūt esse & nō esse vl de
priuatiōe in habitū sunt instātanee. Ergo
lumē nō hz ptrariū in medio sed solum sibi op
ponitur tenebra q priuatiue sibi opponitur
ideo illuminatio fit subito. Eidem opor-
tet dicere de visione. nā mediū pportionalr
immutat a visibilib⁹ et oculus a medio.

Ex quo patet conclusio respon
siua ad quesitū q. s. simul imutat ipm medi
um & organū vis⁹ a visibili. ita q visibile n
per prius venit ad mediū q ad visū. Pz
lumini nihil est cōtrariū positiue sed solū pri
uatiue tenebra. & illuminatio fit in instāti et n
per motū localē. sicut dicimus de sanatione
quius sanatio fit terminus mot⁹ alteratōis
& ita illumiatio mot⁹ localis. illuminatio tn
nō fit per alterationē successiuā: & sic nō ē al
teratio. hz eni modū alteratōis solū. Qua
liter aūt alteratio successiua est & qualit nō.
& qualiter pōt pcordari illud qd in pūti di
cit phūs de alteratiōe illi qd dic. scdm in. 6. phy
sicoz. s. q omne quod mouetur partim ē in
tmio a q & ptim i tmio ad quē. alias dictū ē.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam d: q auctoritas non preiudicat veritati. Ad secundam dicitur q illuminatio non est motus sicut dictum est. sed est tantum terminus motus localis. et est similis alterationi. vt dictum est. Et hec de questione. Sequitur in textu Est autem quedam obiectio vt contingat duo sentire. etc.

Queritur quartodecimo vtrum contingat sensum plura sentire in eodem indiuisibili tempore. Arguitur q non. quia si sic. vel sentiret per diuersas potentias. vel per vnam et eandem potentiam. Non secundum vt declarat phylosophus tribus rationibus. quarum prima supponit primo q motus maior impedit debiliorem. et inde est q cum aliquis vehementer intendit ad aliquid non videt corpora ante ipsum delata. Secundo supponit q sensibile simplex inclusum sentitur quam mixtum sicut vna nota per se melius auditur quam per dyapason vel in alia mixtione. Tunc arguitur sic. Si multa sentirentur simul: aut in mutatione eorum essent equales aut inequales. Si inequales per primam suppositionem maior motus faceret sensum et impediret minorem. Si equales mutuo se impedirent et nihil sentiret: nisi forte mixtum ex illis. Secunda ratio. vnius potentie est vnus visus et vnus finis. cuius igitur operatio sit finis potentie sequitur q impossibile est plura sentiri eodem actu et ab eadem potentia. Tertia ratio. contrariorum contrarij sunt motus: sicut calidi et frigidi: calefactio et infrigidatio que contrariantur. sed contraria non possunt esse in eodem. ergo immutationes contrariorum non simul erunt in eodem sensu. et sic relinquitur q non contingit duo sensibilia eiusdem sensus ab eodem sensu in eodem tempore sentiri. et per consequens nec sensibilia diuersorum sensuum sicut album et dulce. quia plus distant quam sensibilia eiusdem. et per consequens relinquitur ergo q eadem potentia non possumus simul multa sentire nec diuersis potentijs: vt videtur. quia fundantur in eadem essentia anime. et propter hoc videmus q speculatio vehemens impedit visum aliorum sensuum. et similiter delectatio vehemens. ergo diuersis potentijs non possumus plura simul sentire. Quarto sic. non contingit multa simul intelligere secundo topicorum. ergo non contingit simul multa sentire. et confirmatur. quia sicut impossibile est idem corpus secundum eandem partem diuersis figuris figurari. ita impossibile est animam eandem simul secundum eandem partem diuersis formis sensibilium actuari.

In oppositum arguitur. quia immutationes sensuum particularium pertingunt ad sensum communem. ergo sensus communis potest simul apprehendere plura sensibilia diuersorum sensuum. alias non posset cognoscere conuenientiam et differentiam inter sensibilia diuersorum sensuum. vt patuit 2. de anima. et idem sensus particularis simul percipit contraria prodita sub vno subiecto: et eorum differentias cognoscit. vt visus ponit differentiam inter album et nigrum. ergo oportet q ea simul cognoscat.

Pro responsione ad questionem sciendum est primo q postquam phylosophus soluit duas questiones precedentes. consequenter prosequitur tertiam que sumitur ex parte ipsius sensus.

Pro responsione sciendum est secundo q propter rationes ante oppositum factas quidam dixerunt q soni consonantes non simul generantur ad auditum. sed videntur simul peruenire propter hoc q tempus medium est insensibile propter suam paruitatem. Sed hoc improbat phylosophus. q tempus sit insensibile. nam tempus sentimus eo q aliquid quod est in tempore sentimus. si ergo tempus esset insensibile necesse esset aliquod tempus in quo nullum ens posset sentiri. sed nullum est ita paruum tempus quin sentiamus nos esse. ergo nullum tempus est insensibile. Ex quo patet falsitas opinionis istorum dicentium q non contingit in eodem indiuisibili temporis plura sentire: licet nobis oppositum videatur propter insensibilitatem temporis. Aliter dicunt quidam alij. dicunt enim q pars sensitiua est sicut vnum continuum habens diuersas partes: licet non sint actu diuise. secundum quas diuersa sentit. sicut corpus continuum quandoque in vna parte est album et in alia nigrum. ita dicunt q secundum vnam partem visus videmus album: et secundum aliam nigrum. Et sic oporteret dicere q in homine sunt due partes eiusdem sensus et eiusdem speciei. quia sensibilia illarum partium sunt eiusdem generis. modo sensus distinguuntur specie secundum distinctionem sensibilium: vt patet secundo de anima. et ita secundum illam rationem sicut visus sunt duo organa. ita ex parte anime sunt duo visus. Sed hoc stare non potest. quia vnius potentie est vnus actus. cum ergo quelibet potentia sensitiua sit vna eius erit vnus actus. quia actus consequitur virtutem sensitiuam. vbi ergo erit vna virtus visiua ibi erit eadem indiuisibilis operatio. ergo vnius sensus non sunt plures partes per quas sentiantur diuersa sensibilia. Item sensibilia diuersorum sensuum sentiuntur ab vna potentia in indiuisibili tempore. ergo a fortiori et sensibilia eius

dem generis sentiuntur in indiuisibili tempore. Ans pz. nam sicut quando sunt diuerse potentie ordinate in vna substantia aliculi posteriores reducuntur in priores. et omnes reducuntur in vnam primam. sed vbi est vna principalis causa et potentia sibi attribuuntur omnes operationes illarum potentiarum et causarum. nam semper inferius est instrumentum superioris. ergo distincti sensus reducuntur ad vnam indiuidualem potentiam et partem sensitiuam sicut ad suum fontem et principium qui est sensus communis a quo spiritus sensitiuus descendunt in omnes sensus particulares. et ad quam terminantur sensationes omnium sensuum particularium. Ex quo pz quod sensus communis se habet ad alios sensus sicut se habet centrum circuli ad lineas ab eo egredientes quae omnes etiam in ipsum terminantur sicut in suo principio ita omnes immutationes sensuum particularium terminantur ad sensum communem a quo egreditur vis sensitiua in omnes sensus particulares. Ex quo etiam pz quod sensus communis est quodammodo vnus et quodammodo plures quemadmodum et centrum circuli. quia secundum quod est principium et finis omnium sic est vnus. sed secundum quod est principium et terminus vnius sensus: puta visus. et principium et terminus alterius: puta auditus. sic est plures. sicut plane visum est. 2. de anima.

Sit igitur conclusio prima.

Contingit vnum animal simul sentire diuersa sensibilia secundum diuersos sensus. Pz conclusio per experientiam. experitur enim quilibet quod simul videt colorem et audit sonum.

Conclusio secunda.

Idem sensus particularis non potest simul plura sentire vt plura sunt. potest tamen multa sentire in quantum vniuntur in aliquo. Prima pars pz per rationes factas ad oppositum. Secunda probatur. quia simul iudicamus per visum de albo et nigro ponendo differentiam inter ipsa.

Conclusio tertia.

sensus communis acceptus vt plures simul percipit diuersa sensibilia. Pz. quia sic terminat diuersas immutationes diuersorum sensuum particularium quas percipit. ergo et cetera.

Conclusio quarta.

Sensus communis acceptus vt vnus secundum s. quod est principium et finis omnium aut plurium sensuum particularium sunt cognoscit plura. non vt plura sunt: sed per modum vnius. Pz. quia sic comparat sensibilia diuersorum sensuum adinuicem secundum conuenientiam et differentiam.

Ex quo pz quomodo diuersi sensus simul possunt sentire et idem sensus etiam diuersa sensibilia. Sed contra ea quae dicta sunt forte obijceretur. quia licet idem possit esse album et dulce simul. non tamen potest esse simul album et nigrum. ergo videtur quod anima non possit simul sentire sensibilia vnius generis cum sint contraria. Dicendum quod non est ita in rebus citra animam sicut in sensu et in intellectu. quia corpus naturale recipit formas secundum esse naturale secundum quas habet contrarietatem. et ideo idem corpus non potest simul esse album et nigrum. sed sensus et intellectus non recipiunt formas rerum secundum esse naturale sed secundum esse intentionale. et ideo sensus et intellectus simul possunt recipere species contrariorum sensibilium. ergo et cetera. ymo etiam in eodem dyaphano simul possunt recipi species diuersorum colorum. Et ad maiorem huius declarationem considerandum est quod sensus et intellectus non solum recipiunt species et formas rerum: sed etiam per eas iudicant de ipsis rebus et eas cognoscunt. Judicium autem de contrarijs non est contrarium: sed vnum et idem. et per vnum contrarium fit iudicium de alio. quare patet quod sensibilia contraria eiusdem sensus possunt simul sentiri.

Dubitatur primo vtrum indiuisibile possit sentiri.

Respondetur. p. quod non. Pro quo supponit quod licet distantia in qua aliquid videtur sit finita ex vtraque parte. distantia tamen in qua non potest videri est infinita in remotione a vidente: licet sit finita versus ipsum videns. Tunc arguitur sic. ex quo distantia in qua aliquid videtur et in qua non potest videri sunt continue inter eas est aliquod indiuisibile ipsas continuans. si ergo indiuisibile possit videri illo casu posito ponatur in illo indiuisibili terminante illud spacium. et sic videbitur cum sit in termino distantie per quam aliquid videtur et etiam illud idem indiuisibile non videbitur cum sit in termino distantie per quam nihil videtur. et sic videretur et non videtur. quod est inconueniens. vel oportebit dicere quod partim videtur et partim non. quod est impossibile. quia indiuisibile non habet partes. Ex quibus superdictis pz quid sit dicendum de sensibus et sensibilibus. et qualiter immutantur sensus a sensibilibus. Rationes facte ad oppositum faciliter soluuntur ex dictis. Ratio facta pro opposito est pro dictis. Et sic de quolibet et per consequens de toto de sensu et sensato.

Sequitur liber de memoria et reminiscentia.

De memoria autem et memorari

dicendum quid est et propter quam causam fit. et cetera.

Circa initium libri de memoria et reminiscentia querit primo utrum memoria sit preteritorum. Arguitur quod non. quia aliquando memoramur alicuius quod nobis est presens: sicut hominis vel equi. ergo memoria non est solum preteritorum. Secundo arguitur. memoria fit mediante specie sensibili reservata in memoria sensitiva. sed illa species est presens. ergo memoria est presentium et non solum preteritorum. In oppositum est phus in textu.

Pro responsione sciendum est primo quod prudentia est virtus propria hominis. que est recta ratio agibilium. inveniuntur tamen quedam animalia quandam prudentiam participare. non ex eo quod habeant rationem. sed ex eo quod instinctu nature moventur per apprehensiones sensitive partis ad quedam opera facienda ac si ex ratione operarentur. Ad prudentiam autem pertinet ut prudens dirigatur per eam in ea que sibi videntur agenda: non solum ex cognitione presentium sed etiam preteritorum. ideo memoria per quam apprehenduntur preterita ponitur pars prudentie. ideo in animalibus in quibus invenitur prudentie similitudo participata. invenitur etiam memoria preteritorum. Sed tamen sicut habent prudentiam imperfectam respectu hominum. sic ita habent memoriam imperfectam. nam alia animalia memorantur tantum. homines autem memorantur et reminiscuntur. ideo post librum in quo determinavit phus de sensu. qui communis est omnibus animalibus determinat de memoria et reminiscentia. quarum altera. scilicet reminiscentia in solis hominibus invenitur altera vero. scilicet memoria in hominibus et animalibus perfectis. Et primo determinat de memoria. et secundo de reminiscentia. et determinando de memoria ostendit quid est memoria. quid memorari. que sit causa memorie. et ad quam partem anime pertineat passio memorandi. Omnes enim operationes partis sensitive passiones dicuntur. quia sentire est quoddam pati.

Sciendum est secundo quod non iidem homines inveniuntur bene memorantes et bene reminiscentes. sed frequenter accidit quod illi qui sunt melius memorantes sunt tardi ad reminiscendum et addiscendum. illi autem bene reminiscuntur qui sunt velocioris ingenii ad inveniendum et bene addiscendum ab aliis. Cuius causa est. quia diverse habitudines hominum ad diversa opera proveniunt ex diversa corporis dispositione. videmus enim in corporibus quod illa que difficulter et tarde recipiunt impressionem bene retinent ipsam. sicut in lapide. que vero de facili percipiunt non bene retinent: sicut aqua. Et quia memorari nihil aliud est quam bene servare semel accepta. ideo est quod illi qui sunt tardi ad recipiendum bene retinent recepta: quod est bene memorari. qui autem de facili recipiunt etiam de facili amittunt. Sed reminisci est quedam reinventio prius acceptorum non conservatorum. et ideo illi qui sunt velocis ingenii ad inveniendum et recipiendum disciplinam sunt etiam bene reminiscitivi.

Sciendum est tertio quod ad determinandum de memoria oportet accipere primo qualia sunt memorabilia. quia obiecta sunt priora actibus. et actus potentiis. 2. de anima.

Sit igitur conclusio prima. Futurorum non est memoria: sed eorum est opinio aut spes. opinio quidem ex parte virtutis cognitive dum scilicet opinamur aliquid esse futurum. Spes ex parte virtutis appetitive. dum scilicet aliquid secundum spem rei affectatur et intenditur. Prima pars probatur. quia futura cognoscimus per intellectum. ergo si etiam illa cognosceremus per memoriam superflueret una istarum potentiarum. assumptum probatur quia de futuris contingentibus. secundum quod in suis causis considerantur potest esse aliqua scientia que vocatur speratia: aut divinatia. et per hoc etiam probatur secunda pars conclusionis.

Conclusio secunda. Memoria non est presentium. sed eorum cognitio pertinet ad sensum per que nec futurorum nec preteritorum cognoscimus. sed tantummodo presentium. Probatur. quia si memoria esset presentium cum eorum sit sensus superflueret una istarum potentiarum.

Conclusio responsiva ad quesitum Memoria est solum preteritorum. Conclusio iam satis probata est. et adhuc probatur eam. p. ex communi usu loquendi. quia nullus qui presentialiter videt album aut aliquid aliud dicit se illud memorari. similiter dum aliquis presentialiter secundum intellectum speculatur. sed aliquis dicit se memorari cum ipse presentialiter se prius audivisse aliquid vidisse vel intellexisse. ergo memoria est preteritorum. Advertendum tamen quod memoria non sic est preteritorum quin possit esse rerum que sunt in presenti. Potest enim aliquis memorari non solum eorum que sunt mortui: sed etiam que nunc vivunt: sicut superius aliquis dixit reminisci. Sed intelligendum est quod memoria est preteritorum ad nostram apprehensionem ita quod cum memoramur apprehendimus nos prius sensisse

ſiſſe aut intellexiſſe aliqua: ſiue illa ſint adhuc in pñti ſiue nō. Ex quo pꝫ ꝙ memoria non eſt ſenſus qui eſt ſolū pñtiū. nec eſt opinio qui eſt futuroꝝ. ſꝫ tm̄ memoria ptinet ad vim ſenſitiuā. Eſt eñ memoria habitus ſiue paſſio aīe de prius ſenſatis cum factū fuerit tempus. dū em̄ interuenit aliquod tp̄s medium inter priorē apprehēſionē ſenſus vel intellectus. ꝛ memoriam ſequentem ſiue apprehenſionē ſequentē eſt memoria. et ſic memoria eſt reſpectu p̄terite apprehenſiōis. ſi em̄ aliquid apprehendatur ꝑ ſenſum aut intellectū: in illo nunc in quo apphendit apprehenſio ei⁹ non dicit̄ memoria. ſꝫ ſolū qn̄ reſpicit apprehenſionē p̄cedentē. ꝛ ſic oīs memoria eſt quid inter apprehenſionē primā ꝛ ſecundā qđ eſt tempus memoratū. Ex quo pꝫ ꝙ ſola animalia que poſſunt ſentire temp⁹ memorant̄. ꝛ illa parte anime memorantur qua tempus ſentiūt.

Sed dubitat̄ primo quare volē

tes memorari mouent⁹ capita. Cauſa eſt. q̄a inter organa memorie ꝛ extimationē ponit̄ quoddam corpus qđ claudit cellulam mediam quo per motū remoto vires ſenſitiue reducte in actum ſufficiūt ad actuandū illa que ſunt reſeruata in memoria. ꝛ per motuꝫ capitis remouet̄ hmōi corpus.

Dubitatur ſecūdo quare meli⁹

memoramur in tenebris q̄ in luce. Cauſa ē. qm̄ in luce oculus impeditur circa multa. iō motus ſenſibiliū exterioꝝ impediunt motus interiorum.

Dubitat̄ tertio. quare volentes

meditari facimus aliquod ſignū corporale. puta nodum in corrigia. Cauſa eſt. q: ꝑ tale ſignum corporale actuat̄ fantaſma in memoria.

Dubitatur quarto quare cū vo

lumus memorari aliqn̄ non poſſumus. ꝛ aliquando dū volum⁹ memoramur. Cauſa ē. q: cum nitimur memorari aliquando multiplicatur ſp̄ēs in memoria, ꝓpter quaꝝ multitudinē perturbatur memoria. ſꝫ qn̄ nō volumus quietatur ꝛ occurrit fantaſma cu⁹ volebamus memoriam habere.

Ad rationes ante oppoſitum.

Ad primam dicitur ꝙ licet memoria quādoqꝫ ſit pñtium ſm̄ eſſe vt dictum eſt: eſt tamen ſemper preteritorum ſm̄ apprehenſionem. Ad ſecundā dicitur ꝙ licet memoria quantū ad principium proximū quod ē ſpēs. ſit preſentiū. tamen q̄tum ad obiectū conſideratū per cōparationem ad precedentem operationē ꝛ apprehenſionē: memoria eſt ſemper preteritoꝝ. Sequitur in textu. Qm̄ aūt de fantaſia.

Queritur ſecundo vtruꝫ memo

ria ſit paſſio primi ſenſitiui. Arguitur ꝙ n̄ quia aliud eſt organū memorie ꝛ aliud primi ſenſitiui. quia ſenſus cōis đ facili recipit ꝛ non ꝯſeruat. memorie aūt eſt ꝯſeruare. nō bene recipere ꝛ bn̄ ꝯſeruare reqrūt ꝯtrarias diſpoſitiōes. ergo ꝛc̄. Secūdo. memoria eſt potentia diſtincta a ſenſu cōi. ergo nō eſt paſſio ei⁹. In oppoſitū eſt pħs.

Pro ſolutiōe ad. q: ſciēdū eſt pri

mo ꝙ poſtq̄ philoſoph⁹ determinauit quid eſt memoria. conſequenter oſtendit ad quaꝫ partem anime pertineat qm̄ vt habetur tertio de anima. ꝛ etiam in p̄ñti paſſu nō contingit aliquid intelligere ſine fantaſmate. neqꝫ quantū ad primā apprehenſionē ſpecieruꝫ intelligibiliū: nec q̄tum ad actualem conſiderationem per ſpēs intelligibiles illius cuius intellectus hꝫ ſciam. tn̄ intellectus nō ꝓpter hoc cognoſcit ſingulare. ſic em̄ ē de deſcriptionibus figuraꝝ geometrie in quibus ſi deſcribatur triangulus deſcribitur debite quātitatis. ꝛ tn̄ geometria in ſua demōſtratione non vtitur aliqua determiata quantitate. ſilr̄ cū homo vult intelligere rem aliquā preſuppōit fantaſma debite q̄titatis. vt volenti intelligere hoīem ꝓportionat̄ ymago alicui⁹ hoīs bicubiti vel tricubiti. ꝛ tn̄ intellectus intelligit hoīem inq̄tū eſt hō ꝛ nō inquantū hꝫ hanc quantitatē. ꝛ ſilr̄ qn̄ intellectus vult intelligere naturā alicui⁹ q̄titatis puta linee. occurrit fantaſma linee pedalis: vel bipedalis. ꝛ tn̄ intellectus itelligit lineā ſolā ſm̄ naturā quantitatis ꝛ non ſm̄ qđ ē bipedalis.

Sciendū eſt ſecundo ꝙ dupliciter aliquid cognoſcitur ſenſu vt ad propoſitum ſufficit.

Uno mō per immutationē ſenſus a ſenſibili. ꝛ hoc mō cognoſcuntur tam ſenſibilia propria q̄ cōia a ſenſib⁹ ꝓprijs ꝛ ſenſu cōi. Alio mō cogñſcit alıq̄d a ſenſu quodāmō ſecūdario motu. q̄ relinq̄tur ex prima

immutatiõe sensus a sensibili et remanet etiam post absentiam sensibilis et hõ mõ cognoscit fantasia et etiã memoria de qua post dicetur.

Sit igitur cõclusio responsiua

ad quesita. Memoria est passio primi sensitiui. et sic pertinet ad partem sensitiuam. debet tamẽ accipi passio large. Patet q: magnitudo tempus et motus cũ sint sensibilia cõia cognoscũtur per se ab eadẽ potẽtia. cognoscẽdo enĩ prius et posterius in motu cognoscit tempus. 4. phisicorum. hec magnitudo et motus cũ sint sensibilia cõia per se cognoscunt a sensu. ergo et tempus. sed ad memoriã pertinet apprehensio temporis non sm quandã determinationẽ. sed sm distinctionem preteriti a presenti nunc. ergo memoria pertinet per se ad partem sensitiuã et nõ ad partẽ intellectiuã q non cõprehendit tempus sm determinatã quantitatẽ. Verũ est tamen q memoria ponitur in parte intellectiua. q: in parte intellectiua est habitualis conseruatio eorum q pertinẽt ad partem intellectiuã et hec dicitur memoria.

Probatur etiam cõclusio per signum aialia perfecta que non habent intellectum hñt memoriã. et hoc est signũ q memoria pertinet ad partẽ sensitiuam. talia enĩ aialia cognoscunt tempus et memorantur de prius visis. sz enĩ cũ aliqd cognoscitur per memoriã sentit aial percipit hoc qd prius vidit vel audiuit modo prius et posterius pertinent ad tempus ergo talia aial a cognoscũt tempus. igitur habent memoriam.

Dubitatur primo cũ in memorando quedam passio principaliter afficiat animã et res cuius meõramur sit absens quare memoramur rei absentis et nõ presentis passionis

Dicitur q illa passio siue fantasma põt dupliciter cõsiderari. vno mõ sm se. alio mõ put est ymago alicuius rei absentis. sicut animal pictũ põt cõsiderari sm se et vt est ymago aialis. si ergo aial cõuertat ad ipsum fantasma sm se. sic videtur aie adesse aliqd sensibile et est operatio fantasie sicut qñ intellectus se cõuertit ad speciẽ intelligibilem et fantasma sm se simpliciter intelligit. sed si aia cõuertatur ad fantasma sm quod est ymago alterius rei et cõsideret tanq̃ ymaginem eius quod prius sensimus vel intelleximus. sic est memoria sensitiua vel intellectiua. et sic patet distinctio fantasie et memorie.

Dubitatur secundo virtus iuuenes et senes sunt male memorie.

Rñdet q sic. sm suã propriam naturã. et rõ est. q: vt dicebat memorari est cõseruare firmiter accepta. mõ iuuenes sũt in cõtinuo fluxu propter augmẽtũ et senes propter decrementũ. io in neutris bñ retinet impressio sicut nec in aq̃ fluxe. Verũ ẽ tñ q de p accidẽs q recepim⁹ in iuuentute bñ retinem⁹. Cui⁹ rõ ẽ. q: pueri cum nouiter intrãtes mũdũ oĩa cõprehẽdũt vt noua et insolita ob hoc admirant. admiratio vero ẽ cã memorie. sic illi q sũt velocis apprehẽsiõis nõ sũt bñ meõratiui: vt supra dictũ ẽ. q: sũt magis humidi q̃ oporteat ad bonã meõriã. io nõ manet i ipsis impressio fãtasmatis. sic illi q sũt tarde apprehẽsiõis nõ sũt bñ memoratiui q: in ipsis nõ fit bẽ apprehẽsio fãtasmatis. Ex q patz q cerebri nõ sũt bñ meõratiui propter fluxũ cerebri sicut mulieres sũt min⁹ meõratiue q̃ viri propter fluxũ et motũ quã hñt propter nimiã humiditatẽ.

Dubitatur tertio que est causa mot⁹ et bonitatis memorie.

Rñdet q frequẽtes meditatiões eorũ que scim⁹ aut itelleximus faciũt et cõseruant memoriã. memorari aũt nihil aliud ẽ q̃ iteratis cõsiderare aliq. Manifestũ est aũt q ex frequẽti actu meditãdi habit⁹ meõrabiliũ cõfluens sicut quilibet habit⁹. nã multiplicata cã fortificat effect⁹. Vñ gñaliter pñt assignari quattuor cause bone memorie. Prima ẽ frequẽs meditatio circa obiectũ memorie. Secũda est fortis apprehensio. põt enĩ eẽ q aliqs ex vna forti et vehementi attẽtione circa aliqd õ cohaberet meliorẽ memoriã q̃ ille q̃ multotiens illud retinuisse cõsueuit. Tertia ẽ admiratio õ obiecto memorabili. et ideo dictũ est q iuuenes de per accidẽs bene memorantur. Quarta est delectatio et tristitia illata ab obiecto memorabili.

Ad ratiões ante oppositum.

Ad primã dicit q bene probat sensum cõem et memoriã esse diuersas potẽtias et tñ sensus cõmunis est radix aliarũ potentiarũ sensitiuarũ sicut nutritiua ẽ radix potentie augmentatiue et gñatiue. nã vtraq̃ p nutrimẽto vtit. similiter etiã sensus cõis est radix fantasie et memorie que p̃supponũt actũ sens⁹ cõis. et ideo hñt in hoc modũ passiõis respectu ipsi⁹ sicut posterius semp hz respectũ prioris in per se ordinatis et similiter dicitur in secunda.

Et hec de queſtione. Sequitur in textu. De reminiſci aūt reliquū eſt dicere.

Queritur tertio vtrū reminiſcētia ſit reſumptio noticie elapſe a memoria ex aliquo principio in memoria reſumpto. Arguitur ꝙ nō. nā ſi ſic. ſequeret̃ ꝙ q̄libet noua acceptio noticie eſſet reminiſcētia. ꝯn̄s ē falſum. q: addiſcere eſſet reminiſci. Secūdo ſic. Reminiſcētia fit cū quadā collatione alicui⁹ cogniti ad id quod deletū eſt ꝑ obliuionē. hec aūt collatio nō ꝯuenit memorie. ergo reminiſcētia nō eſt ex aliquo principio reſumpto ī memoria. Tertio ſic. reminiſcētia ſolū cōuenit hominib⁹. ſ homo differt a brutis ſolo itellectu. ergo reminiſcētia ſolū ꝯuenit potentie intellectiue. ergo non cōuenit memorie. In oppoſitū eſt. p. in textu.

Pro reſponſione ſciendū ē primo ꝙ poſtq̄. p. determinauit de memoria et memorari. ꝯn̄r determīat de reminiſcentia ⁊ reminiſci. Primo oſtēdēdo quid ſit ⁊ quid non ſit reminiſcētia. Deinde determinat modū reminiſcendi.

Sit igit̃ concluſio prima. Reminiſcētia nō eſt memoria ꝓprie accipiēdo memoriā. p3. q: remiſcētia eſt recordatio alicui⁹ obliti ⁊ deleti ꝑ obliuionē. ſ memoria ē alicui⁹ reſeruati ⁊ nondū obliti. igit̃ ⁊c̄. Et ſic patet ꝙ reminiſcētia nō eſt memoratio. nam multotiens rememoramur abſq3 collatione illius cuius rememoramur ad aliquid in memoria reſeruatū. quam tamen collatiōe3 requirit reminiſcētia.

Cōcluſio ſecūda. Remiſcentia nō eſt noua rei cognitio. p3. nā noua rei cognitio reſpicit ſcitū vel inuentū abſolute. ſ3 reminiſcentia reſpicit inuentū vel oblitū et poſtea cognitum. ergo ⁊c̄.

Ex q̄bus patet concluſio reſpōſiua ad queſitū. Remiſcentia eſt reſumptio elapſe noticie a memoria ex aliquo pricipio in memoria accepto. Probat̃. q: reminiſcentia fit cū motu fātaſmatū qui eſt ab aliquo in aliq̄d ſicut quilibet ali⁹ motus. terminus aūt mot⁹ a quo eſt aliquod principiū in memoria receptū ⁊ cognitū habens certū ordinē ad oblitū. ⁊ termin⁹ ad quē ē reſumptio illius obliti ex tali principio in memoria recepto. hmōi aūt duo termi explicant̃ ī p̄dicta diffinitione que ſufficiēs eſt. Ex quo p3 ꝙ ſicut in q̄ſitio rōnis eſt via ad aliquid cogſcēdū ⁊ tn̄ ex aliquo cognito procedit. ita etiā3 reminiſcētia eſt ad aliquod memorandū: et tn̄ ex aliquo memorato procedit. Ex quo p3 ꝙ nō q̄libet reſumptio elapſe noticie a memoria eſt reminiſcētia. nā ꝯtingit ꝙ aliq̄s nunc ſciret aliq̄d ⁊ poſtea illius totalr̃ obliuiſceretur ſic ꝙ nullo modo per ſe poſſet deuenire ad illius noticiā3. ſ forte poſſet ſecūdario illud addiſcere. ⁊ ita ſi reſumptio eſſet noticie totaliter elapſe nō eſſet reminiſcentia. q: n̄ eſſet ex aliquo principio in noticia recepto. Eſt eñ reminiſcētia inq̄ſitio alicui⁹ qd̄ a memoria excidit: non tn̄ totaliter. ſ remanet aliquod principiū ipi⁹ in memoria quo aliqn̄ ꝓcedun⁹ ad reminiſcendū illi⁹ quod excederat a memoria. ⁊ ſic p3 q̄d ſit remiſcētia. Ex iſtis poteſt ſumi ver⁹ mod⁹ remiſcendi. nam ex quo remiſcētia eſt iueſtigatio obliti ꝑ memoriā o3 ſemꝑ incipe ab aliquo recepto ī memoria qd̄ aliquo ordine reſpiciat rem q̄ queritur. ⁊ ſic reminiſcētia inq̄rit ordinē in fantaſmatib⁹ reſeruans. Ordo igitur iſte aut ē ex parte remiſcētis: aut ex parte remiſcibilis. Si primū: ſic eſt ꝯſuetudo. nā ꝯſuetudo maximā vim h3 ad remiſcēdū qd̄ in nobis euidenter experimur. q: cū ꝯſueuimus aliq̄ per ordinem enūciare: dicto priori occurrit ſecūdū etiā ſine attentione ſpeciali. conſuetudo eñ quaſi ē altera natura. Si vō talis ordo ſit ex pte remiſcibilis: hoc eſt duplr̃. aut eſt ex parte neceſſitatis ⁊ tūc ſtatim venit̃ in queſitū poſterius. vt ex ordine hois cū aiali apprehēſo hoie reminiſcimur aialis. Aut ē ordo ꝓbabilitatis: ⁊ ſic ab oībus que aliq̄ mō adherent rei pōt fieri inuētio rei q̄ſite ꝑ reminiſcentiā. ſiue pertineant ad illā rem tanq̄ ſimilia ſiue tanq̄ cōtraria vel quouis modo. Modus ergo reminiſcēdi eſt iſte. nam capimus aliquod primū principiu3 in memoria receptū. ⁊ ab iſto venim⁹ in ſecūdū. ⁊ a ſecūdo in tertiū. ⁊ ſic deinceps. Ex quo p3 ꝙ cū volum⁹ reminiſci nō capim⁹ indifferēter quodcūq3 principiū in memoria receptū. ſ3 illud ꝑ qd̄ putam⁹ citi⁹ peruenire ad inuentionē q̄ſiti. ſiue incipiēdo a primo ſimplr̃ vel ab vltimo ſm̄ modū reſolutiōis. Ex quo p3 etiā ꝙ magis remiſcibilia ſunt q̄ hn̄t aliquē ordinē q̄ q̄ carent ordine. Et ex ꝯ̄ne remiſcibilia ſunt q optime ſunt ordinata, ⁊ iō ad be

nē memorandū ⁊ bñ reminiscēdū q̄ttuor pricipaliter sunt documenta obseruanda maxime ex parte reminiscētis. Primū est vt studeat ea q̄ vult retinere in aliquē ordinē reduceret. Secūdo vt ꝓfunde ⁊ attente ad ea mentē apponat. Tertio vt frequenter meditet̄ s͗c͗d͗ȝ ordinē. Quarto vt incipiat reminisci a principio

Dubitatur primo quare aliquando

ab aliquo principio reminiscimur alicui⁹ ⁊ quandoqȝ ab eodem illi⁹ nō reminiscimur. Causa est. q: qñqȝ transgreditur ⁊ fit mot⁹ vltra ipm. ⁊ hoc cū mouet̄ motu incōsueto. nā ibi ꝯsuetudo fit altera natura. tñ pōt deficere sicut qñqȝ deficit natura. Sȝ quādo nō fit transgressio in motu bñ reminiscimur.

Dubitatur secūdo quare cōtingit

ꝙ dū aliquis querit diligēter reminisci nō pōt reminisci ⁊ postea faciliter pōt. Rñdet̄ ꝙ cā est. q: in illa diligentia sunt multi motus indistincti qui impediunt ordinē: quibus sedatis inueniт̄ determinate quod q̄ritur ⁊ cōuenienter fit reminiscentia.

Dubitatur tertio quare pluries

reminiscimur eoꝝ que procul sunt a pñti: et nō eoꝝ que ꝓpe sunt. Causa est. q: si velim⁹ reminisci eoꝝ que sunt prope pri⁹ vadim⁹ ad principiū negocij toti⁹. ⁊ sic primo inuenim⁹ multū longinqua a presenti priusq̄ ea q̄ sūt propinqua pñti. nā sicut res hñt ordinē: ita cōueniēs est motū reminiscentie fieri s͗m ordinē incipiendo a primo toti⁹ ordinis pcedendo per media vsqȝ in finem. qñqȝ tamen contingit oppositum fieri.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primā negatur ꝯña. ⁊ cā pȝ ex dictis.

Ad secūdā d͗r ꝙ bñ ꝓbat reminiscentiam differre a memoria ⁊ rememoratione. q͗d ꝯcedit̄.

Ad tertiam iā patuit solutio in precedentibus. Et hec de q̄stione. Sequit̄ in textu. Q͗d quidē igitur nō ijdem sunt ⁊c̄.

Queritur quarto ⁊ vltimo vtrū

reminiscentia insit solū hoīb⁹. Arguit̄ ꝙ nō. Reminiscētia ꝑtinet ad memoriā. q: est quasi quidā motus ad memoriā habendā. s͗z memoria inest brutis sicut hoīb⁹. igit̄ ⁊ reminiscentia. Secūdo. reminiscentia est passio partis sensitiue. cū ergo bruta sentiant sicut ⁊ homines videtur ꝙ reminiscantur. Et cōfirmatur. q: aīalib⁹ ꝑfectis insunt oēs vires sensitiue. ergo aīali inest vis sensitiua q̄ est reminiscētia. Tertio. multis brutis aīalibus videt̄ inesse rō. q: vident moueri ⁊ facere discursus: sicut pȝ de auibus ⁊ cattis ⁊ simeis in multis actib⁹ eoꝝ. ergo eis inest reminiscētia. In oppositū est. p. in textu.

Pro responsione sciendum est

primo ꝙ reminisci ⁊ iterato addiscere vl' inuenire sic differūt. q: reminisci est recuperare noticiam amissaȝ per aliq͗d principiū in memoria retentū: ad quod quodāmō seq̄t̄ noticia quesita: vel de necessitate: vel ex ꝯsuetudine vt dictū est pri⁹. puta cū aliquis recordatur alicui⁹ quod sibi dictum est ab alio: ⁊ oblitus ē quis ei dixerit: talis vtitur eo q͗d habet in memoria. s. illo dicto ad reminiscēdū illius cuius oblitus est. Sȝ quando aliquis ꝑuenit ad noticiam amissaȝ nō per aliq͗d principiū reseruat̄ in memoria: s͗ȝ per aliquid aliud: vt a doctore extrinseco ille dicit̄ iterū addiscere. Sȝ qñ aliquis diuersa cogitans ⁊ multis motib⁹ mouet̄ vel ꝑuenit ad motū per quē cōseq̄tur cognitioneȝ rei scite ⁊ oblite dicit̄ iterū inuenire. Sed d͗r de nouo inuenire quando accipit noticiā ab alio q̄͗ a seipo quā nunq̄͗ habuit. Unde in reminiscēdo inchoandū est a principio h͗m cui⁹ cui⁹ reminisci volum⁹. q: ignotū h͗ȝ cognosci ꝑ notū. Cū ḡ principia sit noti⁹ principiato sequitur ꝙ i reminiscendo inchoandū est a principio.

Sciendū est secūdo ꝙ i reminiscē

do fantasia discurrit de vno ad aliud, ꝓpter similitudinē intra ipam repertā: vt a lacte itur in cognitionēȝ albi. ⁊ ab albo i noticiā aeris: qui est liquid⁹ sicut lac. ⁊ ab aere i humidū. ⁊ ab humido in suū ꝯtrariū. s. siccū. ⁊ ꝯñr. Unde in discursu reminiscētie mediū ꝯueniēs ex ꝑte reminiscentis est principiū vl' nō q̄dē ꝑ predicationēȝ: s͗ȝ a quo aliquis cōsueuit memorari ad diuersa sicut dictū est de littera. ⁊ iō ab illo possumus ꝓcedere ⁊ ad vnū ⁊ ad aliud quousqȝ ꝑueniamus ad illud q͗d querimus ⁊ sic ignorata hac littera. d. incipiendū ē ab a. in. b. ⁊ a. b. in. c. ⁊ sic ꝯñr quousqȝ i. d. per quādā ꝯsuetudinē peruenıam⁹. Et ex h͗ patȝ ca error ꝯtingēs in reminiscētia. nā ȝ error ibi ꝯtingit qñ maior est habitudo principij vl' is ad vnū reminiscibile q̄͗ ad aliud q͗d q̄rim⁹. et h͗ frequenť ꝯtingit ex ꝯsuetudine: vt cū ꝯsueti sum⁹ ꝑ principiū recordari vni⁹ ⁊ alteri⁹

tñ ex ꝯſuetudine ſolū memoramur illi⁹ cui⁹ pꝛincipiū memorari ꝯſueuimus. Verū ē tñ ꝙ tp̄s eſt pꝛincipiū remiſcētie ſcḋm ꝙ ē menſura eius cui⁹ reminiſcitur. Vñ reminiſcēs ſꝑ cognoſcit tp̄s determinate ꝛ finite: aut infinite ꝛ indeterminate. ſicut cū aliqs reminiſcit̄ h̄ eſſe factū certa die. tūc cognoſcit tp̄s determinate in quo factū eſt tale opus ſed indeterminate cognoſcit aliquis tp̄s qñ reminiſcitur alicui⁹ op̄is preteriti. ſ; neſcit tp̄s determinatum in quo factum eſt tale opus.

Concluſio pꝛima. ſenſitiuū ī homine accedit ad ꝓprietatē rōnalis ꝛ ē capax rōnis. Pꝛobatur. q: in omī ordine rerū ſupmū inferioꝛis ordinis ꝛ infimū ſuperioꝛis accedunt ad eaſdē ꝓprietates ꝛ ꝯditōes. cū ergo ſenſus hoīs ſit ſupꝛem⁹ in ordine ſenſitiuoꝝ ſeq̄tur ꝙ ꝑticipabit ꝯditionem intellectui. ergo ſenſitiuū homis eſt capax rōnis. ꝛ d̄r rōne per participationem qḋ ꝯuenit brutis in quibus ſenſitiuū eſt ſine intellectiuo.

Concluſio reſponſalis. Reminiſcentia ſolū ꝑtinet hominibus. ꝛ eſt paſſio coꝛpoꝛea ꝯueniens memoꝛie humane. Pꝛobat̄ q: cū inter oēs memoꝛias ꝑtis ſenſitiue memoꝛia humana ſit ſupꝛema ꝛ altioꝛis gradus ſeq̄tur ꝙ illa ſola accedat ad ꝯditionē rōnalis ꝛ intellectui. cū ergo natura rōnis ſit ꝓcedere d̄ noto ad ignoti noticiā: ſequit̄ ꝙ ſola memoꝛia ꝓcedet de noto ad ignotū. q̄ q̄dē diſcurſus a notis memoꝛatis ad ignotum oblitū eſt remiſcētia. ergo ꝯcluſio vera. Eſt aduertendū tñ ꝙ ſicut aliquando intelligimus aliquid ſimplr̄ ꝛ ſine diſcurſu ꝛ aliqñ cū diſcurſu venim⁹ in cognitiōez alicui⁹. ita aliqñ memoꝛamur ꝑ ſimplicē memoꝛiā ſine motu reminiſcētie. aliqñ v̄o nō poſſum⁹ qḋ pertinet ad reminiſcentiā. Ex quo p; ꝙ brutis nō ineſt remiſcētia. q: nō hīt potētiā diſcurſiuā aut collectiuā vni⁹ cū alio. qḋ tñ req̄rit remiſcētia. S; ꝙ remiſcētia ſit paſſio organi coꝛꝑalis ꝛ nō ꝑtineat ad intellectū ꝓbat̄ rōnibus textus. Pꝛimo ſic. q: dū aliquis diligenter vult reminiſci ꝛ nō pōt turbat̄ ī coꝛpoꝛe. ergo remiſcētia ē paſſio organi coꝛpalis. et hec turbatio maxime fit in melancolicis qui ſunt frigidi ꝛ ſicci. iō qḋ eis imprimitur nō cito remouet. Secundo arguit̄. habētia ſupioꝛa groſſioꝛa inferioꝛibus ſine ꝓpoꝛtiōe ſunt male reminiſcitiui. ꝛ oppoſito mō diſpoſiti ſunt reminiſcentioꝛes. cū ergo iſta ñ fiant niſi propter diuerſitatē organoꝝ coꝛpoꝛeoꝝ ſequit̄ ꝙ remiſcētia req̄rit organū coꝛpoꝛale. Ex quo p; ꝙ magni non ſunt bñ reminiſcitiui. q: vt in pluribꝰ hñt ſupioꝛa groſſioꝛa inferioꝛibꝰ ſine ꝓpoꝛtione. Tertio pat; ꝙ iuuenes ſunt peioꝛis remiſcentie ꝛ ſilr̄ ſenes. cū ergo hij nō differant niſi ꝓpt̄ organi diuerſitate ſequit̄ ꝙ reminiſcētia req̄rit organū coꝛpoꝛale. Et ſic p; qḋ dicendū erat de memoꝛia ꝛ reminiſcentia.

Ad rationes ante oppoſitum.

Ad pꝛimā d̄r ꝙ reminiſcētia ñ ē paſſio cuiuſlib; memoꝛie. ſ; ſoli⁹ humane ꝓpt̄ affinitatē quā h; ad itellectū. ꝛ hoc ſolū repit̄ in hoīb⁹. Et ſilr̄ d̄r ad ſecundā ꝛ ad ei⁹ ꝯfirmatōez. Ad tertiā d̄r ꝙ talib⁹ aīalib⁹ quodāmō ꝑ naturā indita ē cognitio ſine quocūq; diſcurſu q̄ quodāmō ſilis ē cognitiōi q̄ eſt ī nob hoīb⁹ q̄ acq̄rit̄ per diſcurſū. ſ. in termio diſcurſus Et ſic hmōi bruta in talib⁹ actib⁹ ñ diſcurrūt ſicut faciūt hoīes. ſ; hoc faciūt diſcurſu naturali qui eſt q̄dā inſtinct⁹ nature. vel vt q̄nq; d̄r nō ꝑfecte diſcurrūt. Et hec de q̄ſtiōe ꝛ ꝑ ꝯñs de toto libro de memoꝛia ꝛ remiſcētia.

Seq̄tur liber de ſōno ꝛ vigilia.

De ſōno aūt ꝛ vigilia ꝯſiderādū eſt quid ſint ꝛc̄.

Circa initium libꝛi de ſomno ꝛ vigilia Queritur pꝛimo vtrū ſomn⁹ ſit pꝛiuatio vigilie. Arguit̄ ꝙ non. q: a pꝛiuatione non regredit̄ in habitū. ſ; a ſomno regredit̄ in vigiliā. ergo ꝛc̄. Secundo pꝛiuationis nō eſt cauſa poſitiua. ſ; ſomni ē cā poſitiua. q: cauſat ex eleuatione fumoꝝ a loco digeſtionis ad cerebꝛū obſtruētiū vias et meatus per quos mittuntur ſpūs ſenſuū a ſenſu cōi ad alios ſenſus. ergo ꝛc̄. In oppoſitū eſt Ariſtoteles in textu.

Pꝛo reſponſione ſciēdū eſt pꝛimo ꝙ poſtq̄ Ariſtoteles in libꝛis de ſenſu ꝛ ſenſato. ꝛ memoꝛia ꝛ reminiſcētia determinauit de operibus ſenſuū q̄ explētur per organum coꝛpoꝛeum ad quaꝝ operationū exceſſum ſcḋm actū ſequitur ſomnus: conſequens eſt determinare poſtea de ſomno ꝛ vigilia: que ſe habent vt pꝛiuatio ꝛ habitus. Et q̄a in ſomno accidunt ſomnia ꝛ diuinationes.

Est eñ somniuz operatio fantastica in dormiente. ideo ꝑter determinabit de somnio et de diuinatõe que fit per somnũ. Et primo ꝓhemialiter mouet medeam questiões quarũ quinq; ptinẽt ad somnũ ⁊ octo ad somniuz ⁊ diuinatõnẽ. Quarũ quattuor sũt magis naturales: ⁊ alie min⁹. Et q: notũ est ad sensuz somnũ esse: ideo primo querit Aristoteles quid sit somn⁹ ⁊ vigilia. Secundo vtrũ sint passiones cões anime ⁊ corporis.

Tertio. ad quam partem aie pertineant.

Quarto. ꝑpter quã causam insunt aialibus. Quinto vtruz iste passiones cõueniant omni animali: aut vna illarũ vni specie animalis et altera alteri. aut sint aliqua aialia quib⁹ neutra istarũ passionũ conueniat et alia quib⁹ vtraq; cõueniat. ⁊ hec sunt qſtiones quas intendit determinare ꝓhũs in prima parte hui⁹ libri. Et in secũda videbit primo propter quã causaz dormientes somniant ⁊ quid sit somniũ. Secũdo vtrum dormientib⁹ accidat somniare ⁊ ꝑpt̃ quam causaz nõ semper habẽt memoriã de somniis suis. ⁊ ꝑpter quam cãm aliq̃ imperfecte recolũt. ⁊ aliqui ꝑfecte: ⁊ aliq̃ non recolũt. Tertio vtrum per somniũ cõtingat ꝓuidere futura ⁊ recte diuinare de futuris. Quarto videbitur qualiter hec cõtingat. Quinto vtrũ talia somnia causata sint ab homie et de diuinatione futurorũ vtrũ habeãt cãm et quibusdã demonib⁹. Sexto vtrũ somnia habeant determinatã causam a natura

Et vltimo vtrũ fiant a casu vł a fortuna et in hoc patet intentio huius libri.

Sciendũ est secundo ꝙ animal sm ꝙ in eo est principiũ motus ad somnuz est subiectũ in hoc libro ⁊ est pars cõtenta sub subiecto totius philosophie naturalis. Nec obstat ꝙ iste liber intitulet de somno ⁊ vigilia ꝑpter cãm alias sepius dictã.

Sit igitur cõclusio prima ad. q. Somnus est priuatio vigilie. Probatur. q: vigilia est per solutionẽ sensuũ. somnus vero fit per sensuũ immobilitatez seu ligamẽtum. ⁊ primo sensus cõis. dicit eñ cõmentator: ꝙ somnus est immobilitas sens⁹ cõis respectu sensuum exteriorũ. que quidem immobilitatio cõtingit. q: a sensu cõmuni tanq̃ a fonte deriuant spũs sensitiui ad sensus exteriores per meatus venarũ qui q̃dẽ spũs impediunt interuenientibus fumis eleuatis a loco digestionis eleuatis et obstruentibus poros ⁊ meatus ne isti spiritus sensitiui perueniant ad sensus. ideo ligantur sensus exteriores ⁊ priuantur sensatione. ⁊ hec priuatio somnus dicitur.

Cõclusio secunda. somnus ⁊ vigilia que sunt passiones aialis aiali insunt. sm eandem ptem. Probatur duplici rõe. Prima q: somnus et vigilia opponũtur vt priuatio ⁊ habit⁹. sed opposita habẽt fieri circa idem. ergo ⁊c. Minorem ꝓbat per inductionẽ. q: visus ⁊ cecitas naturaliter sũt circa oculũ. similiter turpe ⁊ pulcrũ circa debitam ꝓportionẽ corporũ et membrorũ. et sanitas ⁊ egritudo circa debitã proportionẽ humorũ seu qualitatũ. ⁊ audit⁹ ⁊ surditas circa etiam idem. igitur ⁊c. Secũda ratio. i quacũq; parte cognoscimus animal vigilare. q: sentit cognoscimus etiam ipm dormire et per somnũ depriui q: non sentit. Vnd̃ vigilantem cognoscim⁹ vsu ⁊ operatõe sensuũ. ideo sentientẽ actu vigilare dicimus ⁊ sentire. ⁊ nõ sentientẽ dicim⁹ dormire. ergo somnũ ⁊ vigilia habent fieri circa eandem ptem aialis. animal eñ vigilans dicit cum aliqđ sensibiliũ exteriorũ apprehendit. ideo vere dicitur ꝙ aial cogit vigilare sentiẽdo et in vsu sensuum. Ex quo infert ꝓhũs ꝙ somnus ⁊ vigilia sunt passiones totius cõiuncti ex aia ⁊ corpore et nõ aie aut corpis tm̃. Probatur. q: cui⁹ est potentia eius ẽ actio. ergo a destructõe ꝯñtis cui⁹ nõ est actio eius non est potentia. sed operatio sensus nõ est anime tm̃ nec corporis tm̃: sed vtriusq; vt patet. 2. de aia. ergo somn⁹ ⁊ vigilia q̃ sũt passiones ptis sensitiue ⁊ accidũt in opatõe sensus sũt passiones toti⁹ cõiuncti. Et est aduertendũ ꝙ q̃nq; in somno ligant solum sensus exteriores. q: meat⁹ per quos veniunt spũs vite a sensu cõi ad sens⁹ exteriores obstruũtur. Aliq̃n etiã meat⁹ p quos sens⁹ cõis influit sensib⁹ interiorib⁹ etiã ligatur Et sm primũ modũ cõtingunt somnia q: tũc a fantasia ad sensum cõem mittunt species reseruate per quandã subtilẽ euaporationem. ⁊ tunc videtur homini ꝙ vigilãdo ꝑcipiat ea quorũ illa sunt fantasmata. ⁊ tũc non ꝑfecte dormit. Sed in secũdo mõ non cõtingũt somnia. ⁊ sic pz quare hoies aliq̃n

somniant et aliquando non et illud principaliter videbitur in secunda parte huius.

Dubitatur primo cum somnus sit privatio vigilie quare prenominatur somnus in titulo libri. Respondetur quod propter admirationem inceperunt pbi philosophari. et quia somnus causat maiorem admirationem quam vigilia. quia in somno animal videtur quasi mortuum. ideo philosophus primo voluit notificare somnum et deinde vigiliam.

Dubitatur secundo quare habentes strictas venas citius et fortius dormiunt quam alij. Causa est. quia facilius est obstruere strictiorem viam quam magis latam. cum igitur habeant venas strictas et angustas et meatus strictos et somnus causatur per obstrictionem meatuum: sequitur quod tales cito dormiunt.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam dicitur quod duplex est privatio. quia quedam est que privat formam et operationem seu actum et potentiam. et alia est que privat operationem et non formam seu actum et non potentiam. Vel aliter illud dicendo. aliquando habitum et non principia habitus. et per hoc solvetur ratio. Ad secundam dicitur quod privationis causa positiva per accidens et non per se. et ideo illa causa somni de qua dictum est non est per se causa somni: sed magis per accidens. quia ad ipsum sequitur somnus Et hec de questione. Sequitur in textu.

Cum autem determinatum sit prius.

Queritur secundo utrum somnus et vigilia insunt plantis. Arguitur quod sic. simili ratione qua probat Aristoteles quod insunt animalibus: quia quibuscunque inest operatio determinata secundum naturam necesse est quiescere ab illa operatione cum tempus exegerint in quo nata sunt operari secundum aliam operationem. sed plantis inest determinata operatio. quia earum est finita virtus. ergo operatio consequens virtutem est finita. ergo cum exegerit tempus in quo nate sunt operari. necesse est plantas desistere ab operatione. sed somnus inest animalibus cum desistunt ab operatione: igitur inerit plantis. Secundo arguitur. Plantis inest reciprocatio caloris naturalis ab exterioribus ad interiora. ergo inest eis somnus. tenet consequentia. quia somnus est conventus et reciprocatio et cetera. ut dictum est. Antecedens patet quia in hyeme et etiam in estate de nocte plante trahunt calorem suum ab intra. Ad oppositum est philosophus in textu.

Pro missione ad quesitum sit conclusio prima. plantis non inest sensus. ergo nec somnus nec vigilia. Patet consequentia. quia talia sunt passiones sensus. et passio nunquam est sine proprio subiecto.

Advertendum est tamen quod plantis inest aliquid simile somno: ut arguitur ante oppositum. quia eis inest aliquando retractio caloris ad interiora sicut in hyeme. nam in tantum retrahitur calor et ex consequenti humidum quod folia fluunt et plante videntur mori: et tunc videntur dormire. Sed in estate huiusmodi calor revertitur et etiam humidum et tunc rarefiunt exteriora et appertuntur plante et producunt folia et fructus: et tunc videntur vigilare. Sed ista differenter fiunt in animalibus et plantis quia in plantis fiunt in hyeme propter frigus quod circundat humidum plante cum calido unito ad intra se retrahens. Sed in estate calidum circundat plantas. et ideo calidum et humidum plantarum fluit ad circumferentiam. Et similiter dicendum est de floribus se claudentibus de nocte in estate et die se aperientibus Sed in animalibus ista retractio fit propter evaporationem cibi et elevationem fumorum ad cerebrum: et ita fit a principio intrinseco movente vapores sursum. qui sursum elevati propter frigiditatem cerebri ingrossantur et obstruunt meatus per quos mittuntur spiritus sensitivi a corde ad singula membra. ratione cuius obstructionis exteriora privantur huiusmodi spiritibus et calore: et tunc sequitur somnus.

Conclusio secunda. nullum est animal cui non conveniat quandoque dormire et quandoque vigilare Probatur conclusio. quia subiectum aliquod non potest perpetuo privari propria passione et operatione eius. sed somnus et vigilia sunt passiones animalis. ergo et cetera. sunt enim passiones primi sensitivi ut postea videbitur. et primum sensitivum participat quodlibet animal. quia omne animal necessario habet sensum. igitur necessario habet primum sensitivum. ideo dicit textus quod omnia animalia somno communicant: sive sint natabilia sive volatilia sive gressibilia. sive habentia duros oculos: sive habentia duram testam. licet ista sint brevis somni. Et ideo non est ita manifestum de istis sicut de alijs. et tamen necessario dormiunt.

Ex predictis sequitur conclu-

sio tertia. nullum animal semper vigilat. patet rõne text⁹. q: cuilibet aiali est aliquod tẽpus determinatū ſm naturā virib⁹ illi⁹ aialis. cū igitur exiterit temp⁹ illud determiatū per qd natū est operari necesse est tūc qd libet aial quiescere ab opere suo. ⁊ sic nō pl⁹ poterit vigilare: ſ necessario oportet ipsum dormire vt fiat restitutio rpis pñtis. ḡ nullū animal semper vigilat.

Cõclusio quarta. Nullum aial semper dormit. Probatur: q: quodlibet animal est sensitiuū. ſ sensitiuū est quod potest agere ſm actū. i. sentire ſm actum. ſ potentia naturalis nunq̄ est frustra. ergo oportet necessario omne animal qñq̄ sentire. ⁊ p̄ cõsequens vigilare. ⁊ sic necesse omnē somnū excitalem esse. Pz igitur q̄ plantis non inest somnus nec vigilia. ſ cuilibet aiali insunt. Patet etiam q̄ nullū aial semper vigilat nec semper dormit.

Sed dubitatur primo quare in somno iudicamus nos qñq̄ ascēdere ⁊ qñq̄ deorsuz cadere. Causa est. q: in somno qñq̄ cadunt fumi grossi a cerebro ad cor: ideo sensus cōis hoc sentiēs iudicat de sensu. Quandoq̄ etiaz fumi grossi ascendunt a corde ad cerebrū: ⁊ tūc iudicam⁹ nos ascēdere. ⁊ hoc maxime accidit in egrotantib⁹ q̄ habent plures motus in capite.

Dubitatur secūdo. quare melācolici min⁹ dormiūt q̄ alij. ⁊ flecmatici magis. Causa est. q: somn⁹ causatur ex euaporatione nutrimenti. mō in melācolicis ē minor euaporatio ṗṗ̄ defectū caloris ⁊ abundantiā siccitatis. sunt eñ frigidi ⁊ sicci ꝰ natura terre: ſ flecmatici sunt magis calidi q̄ alij. ideo in ipis fit maior euaporatio ⁊ plures fumi ascendunt ad cerebrū qui non cito dissoluūtur. q: in eis nō est calor multuz acutus. ideo multū dormiūt.

Ad rationes ante oppositum: Ad primā dr̄ q̄ potētia vegetatiua nō cessat ab operatione sua quā diu viuēs viuit. ⁊ iō cessatio a nutritiōe ē mors. vt dr̄ in. 2. de aia ⁊ sic bñ est aliqd temp⁹ determiatuz operationū aie vegetatiue: nō tñ sic determiatuz est q̄ postq̄ preterit vel cessauerit possit iterū operari. ideo nō est simile de potētia sensitiua ⁊ vegetatiua. Secūda ratio bñ p̄bat q̄ plantis inest somnus methaphoric⁹.

Sequitur in textu. Quare necesse ē omne dormiens. ⁊c̄.

Queritur tertio: vtrū somn⁹ sit passio primi sensitiui. Arguit̄ q̄ nō. q: somnus est eius quod immobilitatur. ſ primuz sensitiuū nō immobilitatur. q: primū sensitiuū est in corde qd semper mouetur durante vita. ergo ⁊c̄. Secūdo arguitur. somnus ē passio illius a quo retrahit̄ calor ⁊ spūs. ſ a corde nō retrahit̄ calor ⁊ spūs. ergo ⁊c̄. Tertio arguit̄. somn⁹ est passio illi⁹ qd primo imobilitat̄ in somno. ſ sensus p̄ticulares primo imobilitant̄. ergo somn⁹ nō est passio primi sensitiui. maior p̄z q: priuatio ṗṗie operatiōis dz attribui ṗṗio subiecto illius operationis. Ad oppositum est Aristoteles in textu.

Pro rñsiōe sciendum est primo q̄ postq̄ determinatū est subiecto somni taz remoto qd est corp⁹ q̄ ṗpinquo qd est aial. pñr p̄bs determiat de subiecto ipi⁹ somni p̄pinquo ⁊ oñdēdo q̄d sit illud p̄bs tria supponit. Primo q̄ in somno necesse est om̄es sensus ligari. q: nisi sic staret aial vigilare dū dormiret. Secūdo supponit̄ q̄ nō oē aial hz oēs sensus. Tertio supponit̄ q̄ inter sens⁹ p̄ticulares necesse ē ponere sensū cōmunē. Ista p̄bant̄ i textu sic sūt. 2. de aia.

Cõclusio prima somnus nō est passio omniū sensuū p̄ticulariū nec alicui⁹ sensus p̄ticularis. Probat̄. q: non est necesse om̄es sensus exteriores simul agere. ergo nō est necesse oēs exteriores simul imobilitari. cū igit̄ somn⁹ sit imobilitatio sensuuz sequitur q̄ nō est passio oīm sensuū p̄ticulariū. Nec alicui⁹ sensus particularis. q: vn⁹ sensus particularis potest ligari altero nō ligato. modo animal in somno vniuersalit̄ nihil sentit. ergo somnus nō est passio alicuius sensus particularis.

Cõclusio secūda et est responsiua ad quesitū. Somn⁹ est passio primi sensitiui. Probat̄: q: qñ aliqua passio cōuenit aliq̄b⁹ plurib⁹ oz tūc q̄ cōueniat ipis p̄ aliquā naturā sibi cōem cui primo cōuenit. sed somn⁹ cōuenit omnib⁹ sensib⁹ p̄ticularib⁹. q: oēs ligātur vt notū est. ergo oportet esse vnā naturā cōem omnib⁹ sensib⁹ p̄ticulari-

bus cui primo conueniat somn⁹. sed talis ē sensus cōis seu primū sensitiuū. ergo etc. Itē somnus est passio illius quo immobilitato necesse ē omnes alios imobilitari et nō ecōtra. sic est de primo sensitiuo. ergo etc.

Cōclusio tertia Nō quelibz impotentia sentiendi est somn⁹. Probat tert⁹ duplici signo. Primuz est. q: in defectōnib⁹ aliquando aial redditur impotens ad sentiēdū et tamen nō dormit. ergo etc. Vn̄ defectio sic vocat status vite: vt in principio aut in fine vite. vel etiā aliqua egritudo vt extasis vl' dementia vel letargia. Est enī dementia passio causata ex abūdantia colere vel melācolie in anteriori pte cerebri q̄ ligat imaginationē ibi exntē. Sz Amētia causat ex abūdātia sanguinis ī media pte cerebri q̄ ligat extimatiuā ibi exntē. Et letargia causat ex abūdātia fleumatis in posteriori pte cerebri exntis: et iō ligat memoriā. Aliud signū ē de hominib⁹ qui ligant in vena colli. tales enī nō sentiūt: q: obstruūtur meat⁹ p quos deferunt spūs sensitiui. g° cōclusio vera.

Dubitatur primo circa textum Utrum in corde sit principiū mot⁹ et primū sensitiuū. Pro dubio sciendū est q̄ in eadem parte est principiū sensus in qua ē principiuz motus localis et illa particula in hominibus est inter caput et intestina.

Sit igitur conclusio prima. In aialib⁹ hn̄tib⁹ sanguinē cor est principalis pars a qua fluit mot⁹. et in alijs ē ps pportionalis cordi. Probat. q: spūs siue calor ē pricipiū mot⁹. sed in corde ē pncipiū spūs ergo maior ptz. q: spūs ē quoddā corp⁹ subtile euaporatū mediāte calore subtili naturali. g° vbi ē fons caloris ibi ē principiū spirit⁹. sed in corde est fons caloris. g° ibi est principiū spūs. Minor pz. q: vbi indiget respiratōe ad refrigeriū ibi ē fons calori vbi manet cor. q: nisi loc⁹ ille refrigeret statim aial suffocaret. g° in hn̄tib⁹ sanguinē cor ē pricipiū mot⁹ et caloris. sed in nō hn̄tib⁹ cor vt sūt illa q̄ decisa viuūt. pars pportiōalis cordi est pars in qua est spūs ꝯtinēt lat⁹. Qd aūt spūs sit principiū mot⁹. pz: q: aial nō operat sine vigore. sed spūs facit vigorē in aialibus q: ꝯseruatio et retentio spūs facit robur. et illa retentio in habētib⁹ sanguinē fit p aerē humidū attractū p inspiratōnē. et in nō habētib⁹ cor ē aliqd pportionale cordi a quo mouet spūs ad succinctoriū. nō hmōi aialia dū mouent causāt sonum et ꝑcussiōe hmōi spūs ad succinctoriū. et ē succinctoriū qdā pellicula diuidēs hmōi aialia p mediū.

Cōclusio secunda In corde est principiū sensus. Ptz q: animalia mouent facto aliquo sensu seu cognitione sensus. q: mouetur aial p appetitū. et cognitio sensus pueuit appetitū: ideo sensus aialis preuenit motū. ergo vbi est principiū mot⁹ ibi ē principiū sensus. sed in corde est principiū mot⁹. ergo ibi est principiū sensus.

Dubitatur secūdo vtrum dormientes pnt exercere opera vigilantiū. Dicitur q̄ sic. pz. q: ꝯtingit q̄ ī somno fantasia sit soluta. et q̄ homo fantasietur de aliquo prius sensato. ergo sens⁹ cōis p quādā subtilē euaporatōez pōt suscipere spēm reseruatā in fantasia acsi imutaret a sensu exteriori et facta ista imutatōne erit executio operis acsi dormiens vigilaret.

Dubitat tertio: quare homies memorant de somnis et nō de actibus vigilantiū quos exercent dormiēdo. puta d̄ motu brachij vel locutione. Causa est. q: memoria ē reseruatio alicui⁹ sensati ab aliquo sensu exteriori. sed fantasma qd̄ est principiuz somni prius fuit sensatū a sensu exteriori. g° de somno erit memoria. sed cū dormientes exercent act⁹ vigilantiū oēs sensus exteriores sunt ligati. et ita actus illi nō primo sentiūt p sensuz exterioreꝫ et sic n̄ deferutur ad memoriā. ergo in memoria nō reseruant.

Ad rationes ante oppositum. Ad primā dr̄ q̄ duplex est imobilitas ipius cordis et eius imutatio. quedā est localis. et hoc mō nō immobilitat vt pbat rō. Secūda ē respectu sensuū pticulariū que est carētia influx⁹ virtutis sensitiue ad sensus exteriores et hoc mō imobilitat. Ad secūdaz dicitur q̄ calor sic retrahit q̄ nō plus mittetur ad sensus particulares. Ad tertiā dr̄ q̄ sens⁹ pticulares prius impfecte imobilitant q̄ sensus cōis. nō tn̄ pfecte ligant quousq; sens⁹ cōis sit ligat⁹. q: ad obstructōem meatuū per quos influit sensus seqtur priuatio fluxus sensus cōis ad sensus particulares: et tunc sequit somn⁹. Et hec de qstiōe

Sequit̃ in textu. Quare aūt dormiētes.

Queritur quarto vtrū diffinitio somni sit sufficiens in qua dicit̃. Somn⁹ est cōuentus ꝛ reciprocatio caloris naturalis ab exterioribus ad interiora propter euaporatiōē ascendentē ad cerebrū ibidē infrigidatam ꝛ iterū descendentē ꝛ obstruentē meatus sensitiuos ꝓpter salutē aīaliū. Arguitur ꝙ nō. q: si sic. sequeret̃ ꝙ vina ꝛ gñaliter calida non eēnt somnifera. ptꝫ ꝯña. q: impedirent infrigidationē q̄ requirit̃ in somno.

Secūdo. multa aīalia dormiūt per totaꝫ hyemē: vt docet experientia. ꝛ tamen in talibus nō est ꝯuent⁹ ꝛ reciprocatio caloris naturalis ab exterioribus ad interiora. ġ ꝛc. Tertio. Si diffinitio esset sufficiēs sequeret̃ ꝙ plantis inesset somnus qḋ prius improbatū est. ꝛ patꝫ ꝯña. q: in ip̄is ē reciprocatio caloris naturalis ab exterioribus ad interiora. In oppositū est pħs in textu.

Pro respōsione sciendū est primo ꝙ postq̄ p. ostēdit quibus inest somn⁹ ꝛ vigilia. ꝛ quib⁹ nō. ꝛ quibus est passio. cōsequenter inq̄rit de causis ip̄ius somni. q̄b⁹ inuestigatis infert diffinitioem somni.

Conclusio prima. Causa finalis ip̄ius somni est salus aīaliū. Probat̃. q: ꝓpter diuturnā actionē partes sensitiue fatigant̃. ġ somn⁹ in quo est quies partis sensitiue recuperans ꝛ restaurās deꝑdita i sensatione ordinat̃ ad salutē aīaliū sicut ad fineꝫ. Ex ꝯclusione sequitur ꝙ etiam vigilia est finis somni. Pꝫ. q: salus animaliū est in vigilia. sentire eñ in sensitiuis est q̄d optimū: sic intelligere in intellectiuis. ergo post quietē q̄ est in somno melius exercentur vigilie que sunt sentire q̄ ante somnū. sequitur ergo ꝙ vigilia est eciā finis somni. est tñ finis somni quātū ad bene esse animalis. ꝛ salus aīalis quantū ad esse est finis.

Cōclusio secunda. cor ꝛ cerebrū sunt cā efficiēs ip̄ius somni. Prima ꝛ principalis pars patꝫ. q: cor de sua natura est calidū. ꝛ cerebrū naturaliter est frigidū. frigiditas autē cerebri deseruit ad temperamētum caloris cordis. somnus aūt est passio sensus cōis: vt patuit supra. ꝛ sensatio incipit a corde ꝛ perficitur in cerebro. ġ ꝯclusio vera. Vñ cor per calorē suū est cā euaporationis ascendētis ad cerebrū. ꝛ cerebrū per frigiditatē suā est cā ingrossationis ꝛ descensus huiusmodi vaporis. ꝛ p ꝯñs obstructiōis meatuū. ꝛ illa duo dicūtur facere somnū.

Cōclusio tertia. Causa somni q̄ vtitur causa efficiens est vapor grossus obstruens viam spirituū sensitiuoꝝ. pꝫ. q: somnus est impotentia sentiendi ex priuatione spirituū sensitiuoꝝ quib⁹ priuant̃ sensus pticulares facta obstructione meatuū et viarū ꝑ quos diriuant̃ sp̄us sensitiui a sensu cōi q̄ est fons sensualitatis in sensus exteriores. Istud etiā pꝫ a signo. q: hoies naturalit̃ humidi sūt magni somni sic sūt pueri ꝛ fleumatici. silr egritudies humide ꝛ calide ꝯfortāt somnū. silr labor causat somnū. q: per laborē ꝯsumūtur ꝛ exsiccant̃ hūores ꝯgelati ꝛ ingrossati ꝛ resoluūtur in vapores q̄ obstruūt meatus spirituū sensitiuoꝝ. similiter nutrimentū humidū ꝛ calidū ē cā somni. vt vinū et sic de alijs. iō dicit. P. ꝙ pueri ꝛ nutrices nō debēt potare vinū nisi mixtū sit cū aqua Nihil eñ differt puerū bibere vel nutricē. nā vt dicit Seneca virtus nutrimenti manet i lacte nutricis. pueri eñ cuꝫ sint naturaliter humidi ꝛ calidi multū dormiūt. ꝛ si biberēt vinū amplius dormirent ꝛ efficerentur epilentici. Est aūt epilētia morbus obstruens viā respiratiōis ꝛ inspiratiōis in somno. scꝫ arteriā vocalē ꝓpter abūdantiā hūoꝝ. ꝛ iō hoīes patiētes talē egritudinē moriunt̃ dormiendo: si permittant̃ dormire ꝭm eoꝝ inclinatiōem. Et hec oīa ꝓbant ꝙ vapor excessiuus obstruēs viā ꝛ meatus spirituū est causa materialis somni. s. qua vtit̃ cā efficiēs. ptꝫ eciā cōclusio alio signo. q: habētes puas venas ꝛ meatus angustas sunt magni somni. ꝛ silr hñtes grossa capita ꝛ humida: sic sunt pueri. Sꝫ colerici sūt parui somni. q: excessiuus calor eoꝝ statim ꝯsumit humorē ꝛ vaporē obstruētē viā spirituū sensitiuoꝝ. ideo eciā tales sūt iocūdi sic ꝛ sanguinei. q: calor in ip̄is gñat spirit⁹ subtiles. iō sanguinei et colerici parū comedūt ꝛ sepe. q: ꝑuum nutrimētū receptū i stomachis eoꝝ statim ꝯsumit̃ ꝑ excellētē calorē eoꝝ. ꝛ i fumū resoluit: ꝛ ita in ip̄is nutrimētū n̄ pōt ad fundū stomachi descēdere. Melācolici vo ꝛ fleumatici multū comedūt. q: ꝓpt̃ debilitatē caloris cib⁹ nō rarefit. ꝛ ita stomach⁹ eoꝝ n̄ replet̃ quousqꝫ sit plen⁹ cibis. nec cessat eoꝝ appetitus nisi re

pleti cibis.

Cōclusio quarta: causa formalis somni est priuatio vigilie. Pz ex dictis. ostensum est enim φ somn⁹ est a sensib⁹ exteriorib⁹ et sensu cōi. ideo materia in qua est somnus est ille sensus cōis in quo est priuatio vigilie. Nec est contra hoc φ dictū est. scz φ ē causa efficiēs: ⁊ ita coincidūt i vna re. Et p̄cedētibus ergo pz quomō causat somnus nā per calorē cordis et stomachi nutrimētū cōuertit in vapores ad cerebrū ascendētes. vbi ꝓpter frigiditatē cerebri ingrossant et descendūt per vias spūuz sensitiuoꝝ. ⁊ descendēdo obstruūt ipas vias. ⁊ obstruēdo vias priuāt vigiliā a sensib⁹. Causa ergo efficiēs ē cor. secūda ē cerebrū. tertia est vapor ingrossat⁹ qui etiā materialiter vt dictū est etiā ē ꝓxima efficiēs causa somni. Causa vero materialis in qua est somn⁹ est primuz sensitiuū a quo priuat vigilia seu sens⁹ cōis Sed causa formalis est priuatio vigilie eo modo quo hz causaz formalē. Et finalis causa est salus aialis aut etiā vigilia.

Cōclusio responsiua ad q̄situm

Diffinitio somni est sufficiēs. Pz qz explicat oēs causas ipi⁹ somni. ⁊ primo causam formalē. s. priuationē vigilie cū dr̄ φ est cōuent⁹ et reciprocatio caloris ad intra. nā ex hoc φ calor nō diriuat a corde in sens⁹ exteriores q̄ quidē calor ē cū spiritib⁹ sensitiuis priuat vigilia ⁊ operatio sēsuū exterioꝝ. Alie cause satis exprimūtur in diffinitiōne. Et sic pz φ ad somnū req̄runt calida ⁊ hūida. calidū scz qđ est exalatiuū. ⁊ hūidū qđ ē exalabile. iō sicca simplr̄ ⁊ frigida ipediūt somnū.

Cōclusio vltima. completio seu cōplementū digestionis est naturalis causa vigilie ⁊ dissolutiōis somni. Pz: qz completa digestione dissoluūtur vapores grossi q̄ ꝓpter causant somnū vt dictū est. Sed causa per accidēs vigilie ⁊ dissolutiōis sōni est mot⁹ vel tremor cordis. q̄z impetuosus mot⁹ cordis causat impetuosam multitudinē spirituū qui aperiunt vias per euaporationes obstructas. ⁊ breuiter oīa q̄ faciūt aperturā meatuū sensitiuoꝝ dissoluūt sōnū vel inducūt vigiliā. sicut magn⁹ motus cordis q̄ facit euaporatiōes sedere ꝓpter regressū spirituū ad intima cordis. ⁊ etiā magn⁹ motus ab exteriori proueniens: siue sit mot⁹ localis siue motus alterationis. vt puta calefactionis siue frigefactiōis.

Dubitatur primo vtruz vigilia precedat somnū. Rn̄detur φ sic. qz vigilia est habitus ⁊ somn⁹ est priuatio. igit ⁊c̄. Pz etiā aliūde. qz somnus vt ait cōmentator est recessus virtutis sensitiue ab exteriorib⁹ ad interiora. q̄ quidē recess⁹ fit ꝓpter priuationē influx⁹ sensus cōis ad sensus exteriores. ⁊ illa virtus sensitiua causat vigiliā modo nihil recedit ab aliquo loco nisi prius extitat in eo anteq̄ recedat. ergo ⁊c̄.

Dubitat secundo quare quedā animalia dormiunt oculis apertis. Dicendū est φ illud maxime contingit in animalibus timidis que ꝓpter timore detinent oculos apertos q̄ diu possunt. cū autē in somno exteriora frigesiūt. quia calor attrahitur ad interiora vt dictū est palpebre taliū aialiū vt in fugā cōiter cōtrahunt ⁊ cōstringūtur ligatis sensibus per somnū. ⁊ sic apertis oculis dormiunt.

Ad ratiōes ante oppositum.

Ad primā dicenduz est φ sicut est in maiori mūdo ita est in aiali. nā per calorē solis eleuat vapor ad mediā regionē aeris: vbi ꝓpter frigiditatē loci cōuertit in aquā ⁊ deorsum cadit: sic etiā in aialibus per calorē cordis ⁊ stomachi eleuant vapores ad cerebrū vbi ingrossantur ⁊ descendūt modo iam dicto: et sic causant somnū. Et ita calida ⁊ humida somnū causant. qz calida causant euaporationē. ⁊ hūida euaporabilia sunt. Ad secūdā dicitur φ illa animalia plus recipiunt de nutrimēto i estate q̄ calor su⁹ possit digerere: ⁊ ita p totā hyemē calor potest digerere cōtinue ⁊ digerere nutrimentuz illud. et cum habeant debilē calorem per multū tempus manent meatus obstructi. Ad tertiā patuit solutio supra. qz reciprocatio caloris non fit propter eandem rationem in aialib⁹ et in plantis. et ideo plante non dormiūt nisi in hyeme: vt supra dictū est. Sequitur in textu. Post hec querendū aūt est.

Queritur quinto vtrū somnius sit passio partis sensitiue. Arguitur φ nō qz somnia cōtingunt tm̄ in somno. qu a somnus est ligatio sensuū. ergo somnus nō iudicatur sensu: ergo nō est passio ptis sensiti

ue. In oppositū ē phūs in textu.

Pro responsione sciendum est primo φ postq̄ phūs determinauit de sōno ꝛ vigilia. ꝯsequenter agit de his que ꝯtingunt in somno. scʒ de somnio ꝛ de diuinatiōe futurorū que fit per somnia. Et quia somniuʒ plures habʒ causas naturales q̄ diuinatio iō prius tractat de somnio q̄ de diuinatiōe Et primo inquirit subiectū ei⁹. postea q̄d sit somniū. Et rōnabiliter. q꞉ somniū est qdaʒ passio. Sed omnis passio habʒ cognosci ꝑ suum subiectum. ꝙ ꝛc̄.

Sciendū est secundo φ species sensibiles manent in sensibus abeūtib⁹ sensibilib⁹. ꝛ hoc manifestū est in sensib⁹ interiorib⁹. Et de exteriorib⁹ ꝓbat phūs ꝑ quedam signa. Primū est φ cū visus aspicit excellens visibile ꝛ deinde cōuertit ad debiliora visibilia nō pōt ea videre. et hoc ē: q̄a species prioris visibilis adhuc sunt in visu que impediūt visionem alterius visibilis.

Secundū est. quia si aliquis debite aspiciat solē ꝛ deinde claudat oculos apparebit sibi φ adhuc lumen excellens videbit. ꝛ postea mutabit in puniceū colorē deinde in rubeū ꝛ postmodū in nigrū q̄n totaliter deficiet lumen reseruatū. Aliud signū. quia cū aliquis aspiciat diu rem velociter mutari ꝛ se cōuertat ad alias videbunt sibi moueri. Aliud signū est φ aliq̄ ꝑpt magnos sonos efficiunt surdi. ꝛ ꝑpter excellentes odores nō p̄nt alios odorare. q꞉ preexistētes in sensu remanēt. Supponit vlterius ex ante dictis φ in dormiente sunt multi vapores ꝛ spēs qui discurrūt per vias spirituum sensitiuorū nō solū in meat⁹ sensus cōis ad sensus exteriores. ymo etiā in meatus ad sēsus exteriores. ꝛ cū in sensu maneāt species abeuntibus sensibilibus: ille species informabunt hmōi vapores.

His pmissis sit conclusio respō siua. Sōniū est passio sens⁹ cōis ꝫm φ fantasticus est. Probatur prima pars. q꞉ ex quo somniū nō ē sine somno. sequtur φ eiusdem ptis sunt somn⁹ ꝛ somniū. ergo ꝛc̄.

Itē. somniū est cognitio sensitiua. q꞉ per somniū cognoscimus sensuʒ vt hic ꝛ nūc q̄ sunt conditiones cognitionis sensitiue ꝛ nō intellectiue. in somno tamen aliquando habemus operationē intellect⁹: aut rationis que non debet vocari somniū. Secūda pars patet. q꞉ sensus cōis est fons toti⁹ sensualitatis. ergo ab eo ꝓcedit vnus ꝓmeatus versus sensus exteriores. et alius versus sēsus interiores. quoꝝ organa sunt in cellula cerebri. ꝫ somniū nō est primi sensitiui scd̄m primā habitudinē. scʒ ad sensus exteriores. quia ꝫm illam habitudinem sensus cōis ligatus est in somno ꝛ obstructus ab euaporatione nutrimenti. ergo oportet φ somniū sit passio primi sensitiui ī habitudine ad sēsus interiores. qui omnes cōmuni nomine dicūtur fantasia. licet ab ea distinguātur: vt patebit in. 2. de aīa. ergo cōclusio vera. Aduertēdū est φ nihil ꝓhibet viā que est a sensu cōmuni ad sensus exteriores esse totaliter obstructam per vapores. ꝛ tamen viaʒ q̄ est a sensu cōmuni ad interiores sensus non esse obstructam: ꝫ aliqualiter apertā. quia potest repleri subtili vapore nō totalit̄ obstruēte huiusmodi viaʒ. Ex quo patet φ somnia cōtingūt per diuinationem et redundātiam fantasmatuʒ reseruatoruʒ in fantasia in sensum cōmunē ipm̄ actuando. Patet q꞉ sensus non iudicat nisi sit informatus per species sensibiles: ꝫ in somno sensus cōmunis non potest informari per species acceptas a sensibilibus exteriorbus cū sens⁹ exteriores sunt ligati. ergo in somnio iudiciuʒ ei⁹ venit ex redūdantia fantasmatū de fantasia in ipm̄ sensum cōem. Et potest probari in exemplo quo flamma candele descēdit a superiori candela in inferiorē extinctā ipsā illuminando. Ita ꝑ conformiter deriuantur fantasmata a fantasia ꝑ subtiles euaporatiōes in sensuʒ cōem. ꝛ q꞉ sensus cōis terminatur actione sensuū particulariuʒ. ideo iudicat in somnio quemadmoduʒ iudicat in vigilia. et de fantasmate sibi presentato iudicat φ sit res cuius est fantasma. ꝛ anime li videtur φ vigilet.

Conclusio secunda. Diffinitio somnij est sufficiēs in qua dicit φ est apparitio fantastica in simpliciter dormiēte. Pꝫ q꞉ homo simpliciter dormit q̄n ligati sunt sens⁹ exteriores: ꝫ somniū est apparitio factā ligatis sensib⁹ exteriorib⁹. ergo somniū ē apparitio fantastica in simpliciter dormiente. Verūtamē aliq̄n cōtingit sensum cōem ligari q̄tum ad viam sensuum exterioꝝ: ꝛ tūc contingunt somnia.

Ex quo patz oclusio tertia. In pncipio somni nō causant somnia sic̄ i fine sōni. q: in pncipio sōni vapores sunt grossi multi et indigesti. et iō claudūt viā sensuum exterior. s̄ i fine somni vapores sūt subtiles et digesti. et sic nō obstruūt viā ad sensus iteriores: s̄ magis informant sensum cōem modo pdicto. Patet vlteri⁹ quare in principio noctis et somni somnia magis deserta et difformia apparent q̄ in fine. Quia in principio vapores sunt multi et fortiē mon. iō raro deferunt fantasmata vniformiter sicut videmus q aqua mota ante speculū non pfecte repñtat formā rei. Et eodē principio cōtingit q homies passionati frenesi difformia et horrenda habēt fantasmata et etiā somnia. q: timor et infirmitas: et hmōi mouent vapores: q̄ moti difformia fantasmata repñtant. Aduertendū est q textus pōnit aliam diffinitionē somnij subiungit que talis est. Somniū est fantasma quod est in motu simulacror. cū in dormiendo fit et in eo qd̄ dormit. Per hoc em̄ q dr̄ fantasma qd̄ est in motu simulacror: remouet somniū ab apparitōnibus intellect⁹ qui quandoq exercent i dormiendo. Et per hoc q dr̄ cū in dormiendo fit remouet ab apparitionib⁹ que fiunt in vigilando ppter motū et turbationē humorū et vaporū qui causant ab egritudine. Et p hoc q dr̄ in eo qd̄ dormit remouet ab actib⁹ vigilantiū qui qn̄q exercentur in somnio.

Dubitatur pmo vtrū aial semp memoret somnior suor. Respondet q aliquādo memorat et aliqn̄ nō. Cui⁹ causa est. q: qn̄q otingit viā existentē inter fantasiā et memoriā esse totaliter obstructā. et tñ q̄ est a fantasia ad sensum cōem est aperta. et tūc aial pōt somniare et non recordari. Aliqn̄ vero via q̄ est a fantasia ad memoriā nō est omnino obstructa. et tūc aial memorari pōt suorū somnior. et qn̄q recordatur imperfecte et quandoq magis pfecte. et qn̄q etiā ordiate recordatur.

Dubitatur secūdo quare pueri putant se terribilia videre pluries: pcipue i pricipio noctis. Dicitur q hoc est propter motum simulacrorum siue fantasmatū. naz pueri iu dicant sic esse sicut simulacra representant quia in eis nō est iudiciū rōnis corrigens. nam pueri purū ratione vtuntur. et ista de causa pueri et mulieres et viri timidi: et etiam febricitantes et alij infirmi solitarie existentes dicunt se vidisse mortuos ad oculos suos et alia multa terribilia que eis apparent ex motu simulacror. Hec tamen eis cōtingunt propter timorem. nā existentes in timore aut alia passiōe faciliter decipiūtur.

Dubitatur tertio quare homies somniant magis in senectute q̄ in iuuētute. Causa est: q: in iuuentute calor fortis est. et ideo facit magnam euaporatiōez que sufficit obstruere meatus sensus cōis ad exteriores et interiores sensus. s̄ in senectute calor tepescit et obtūditur. et ideo n̄ fit ita magna euaporatio nec ita sepe obstruitur meat⁹ sensus cōis ad interiores sensus. Et ista de cā enā ptinentes sepe somniant.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dr̄ q bene probat q somnium nō est passio sensus cōis precise: s̄ in ordine ad fantasiā: vt dictū est. nam et si sensus somniū nō pcipiat et se somniare s̄m se et absolute: percipitur tamen eius actio in potētia superiori. et ideo pbat textus q somnium non est passio intellectus: neq sensus communis absolute: s̄ s̄m q fantasticus est: siue s̄m q immutatur a specie reseruata in fantasia etc̄. Sequit in textu. De diuinatiōe vo q̄ in somnis. etc̄.

Queritur sexto vtruz diuinatio futuror effectuū que fit per somnia sit homini possibilis. et vtrum sit aliqua talis. Arguitur q sic. Illud qd̄ cōmuniter homines experiuntur rationabile est euenire. nam qd̄ cōmunis fama famat non omnino depdit. secūdo ethicor. s̄ aliqui videntur facere aliquam significationem futuror. et hmōi. g̃.

Secundo. per causam possumus deuenire in cognitionē effectuuz. s̄ quedā somnia sūt cause futuror effectuū. ergo per ipa possumus cognoscere futura. Minor patz per experientiā de quodam homine qui vestem suam perdiderat de die nec eam poterat inuenire. et qm̄ in somno recordat⁹ est loci in quo eam dimiserat. expergefactus iuit ad locuz et eam inuenit. Ad oppositū arguitur sic. q: somniū non habet rationabilem causam per quam presagium sit alicuius futuri. qre communiter cōtingūt somnia fatuis et raro prudentib⁹ q̄ tñ deo amantissimi sunt. octa-

uo ethicoꝝ.ergo.

Pro responsione ad quesitum sciendū est primo φ postq̄ phs determinauit de somnio.nūc agit de diuinatiōe futuroꝝ que accidit in somnis et a somnijs. ⁊ dr in somnis propter diuinationes que fiunt i vigilia per artes magicas. ⁊ dr a somnijs ꝑpter diuinatiōes que possunt fieri a viris sanctis ꝑpter reuelationes diuinas eis factas Agit ergo phs de diuinatōne que est in somnis et a somnijs.

Sciendū est secūdo φ stoici dixerunt ista somnia ⁊ presagia futuroꝝ a deo eē immissa. Verūtamen licet hoc fieri aliquādo contingat.nō tamen est naturaliter verū ſm nature cursum.nam deus virtualiter agit in remotum per cām mediaꝫ.ideo n̄ agit in aīam illo modo:nisi mediante corpore celesti.Unde ſm phm.somnioꝝ quedā capiūt originem ex parte corporis vel aīe siue ex pte nature.quedam vero nō capiūt originē ex parte nature.ſ aliunde habēt principiū.

Sit igitur cōclusio prima.sōnia que habent a nobis originem aliquādo sūt solū signa futuroꝝ.aliquādo vero cause futuroꝝ.Prima pars pꝫ.nam aliquando somnia eueniunt consimilia corpori siue cōplexioni.⁊ fleumatici semper somniāt de aquis ⁊ de aquaticis sicut eoꝝ corp⁹ est aquaticū. Colerici vero de igne. Sanguinei de aere. vt q2 volant vel aliquid agunt. Melancolici vero somniant terrestria.⁊ iō ex somnijs frequentibus homo potest suam cōplexiōeꝫ cognoscere.Similiter aliqn̄ ex parte aīe contingit.vt somnia assimilent̄ dispositioni aīe sicut studiosus hꝫ sōnia studiosa.primo ethicoꝝ.⁊ prauus hꝫ somnia depravata.⁊ quilibet somniat ex parte aīe ſm dispositionē aīe vt qui liberalis est somniat dare. ⁊ auarus somniat inuentōnes thesauri.talia igit̄ somnia sunt signa certa dispositionis aīe vl̄ corporis. Aliquando vero hmōi somnia sunt cause futuroꝝ queādmodū mot⁹ diurni sūt cause ipsoꝝ motuū nocturnoꝝ.Verbigrā.vt que de nocte somniam⁹ in die cogitam⁹ ⁊ sepe facimus. Un̄ recitat Galien⁹ de quodaꝫ infirmo qui somniauit φ si minueretur inter duos digitos sanaret.surrexit et fecit minui ⁊ curatus est.nā cōiter hoies intendētes finem aliquem si in somnis videant aliquod medium ad illum fineꝫ cōmuniter in die ad hoc intendunt.⁊ aliquando cōtingit φ tale mediū perficitur.et sic per accidēs somniū est cā futuri actus. Pro secūda ꝯclusione sciendū est φ Stoici crediderūt somnia nobis immitti a deo. Auicēna quoq3 credidit φ immitterētur a datore formaꝝ.qd̄ videtur etiā ꝯcedere Auerrois dicēs φ ista cognitio nobilissima largitur a substātia immateriali. Sed has opiniones reprobat.p.nam hec dementib⁹ ⁊ fatuis immittūtur qd̄ est signū φ ab aliqua intelligentia agente hac ratiōe non insunt.⁊ iō Aristoteles refert sōnia quorum principiū nō est in nobis ad influentiā corporis celestis.vel ad cōtinens.puta ad aerem calidū vel frigidum.

Cōclusio secunda. somnia quorum influentia celestis est principiū vel etiā ꝯtinens sunt signa futuroꝝ.Patet ꝯclusio. q2 corpus nostruꝫ immutatur ab influentia celestis corporis.corpore autē immutato im mutat̄ ymaginatio dormientis.⁊ sic alique fantasie apparent dormientibus consimiles celestibus dispositiōibus ⁊ etiā ꝯformes.vt si in hoc anno semꝑ somniam⁹ ardorē.hoc est signū dominij martis habentis virtuteꝫ sup̄ calorē.tale igit̄ somniū signū est futuri caloris.illud igit̄ somniū nō ē cā futuri.ſ est signū cause alicuius futuri. q2 vero fatui et dementes ⁊ melācolici hn̄t fantasiā vacuā. ideo facilius recipiūt ista fantasmata φ homines sapientes ⁊ docti.eo φ maiores mot⁹ impediūt minores.⁊ hac de causa hec fātasmata contingūt de nocte ⁊ nō de die.Ex p̄dictis r̄ndet̄ ad q̄situꝫ.ſ.φ si qs vtat̄ somnijs ad p̄cognoscendū futura ſm φ somnia ꝓcedunt ex cā naturali intrinseca vel extrinseca q̄ntum potest virtus talis cause se extendere non est illicita diuinatio. Veruntamen ē φ aliquando est spiritualis causā vt qn̄q3 quedam somnia sunt a deo ministerio angeloꝝ. ⁊ tunc immittunt̄ viris sanctis.⁊ in illis somnijs reuelant̄ aliqua futura. Et hoc mō pōt homo eis licite vti ad p̄cognoscēdū futura. Quādoq3 vero opatione demonū aliq̄ fantasie apparēt dormientib⁹ ex quib⁹ aliq̄ futura eis reuelāt̄ ⁊ cū eis hn̄t facta illicita. ⁊ talibus somnijs hoies nō possunt vti licite de futuro p̄cognoscēdo. qm̄ talis diuinatio superstitiosa est ⁊ illicita. Somnia ergo quoꝝ est spiritualis causa diuersa sunt.ergo ⁊c̄.

Est aduertendũ ꝙ noīe diuinatiõis intelligitur quedã pñũciatio de futuris. Futura aũt dupliciter possunt cognosci. Uno mõ in suis causis. alio mõ in seipis. Cause aũt futuroꝝ tripliciter se habẽt. quedã eñi necessario ꝑducunt suos effectus τ hmõi effectus possunt cognosci a nobis per certitudinem. τ etiã ꝑnosticari. sicut astrologi cognoscunt eclipses futuras. Quedã vero cause producunt suos effect⁹ nõ ex necessitate τ sp. ꝫ vt i pluribꝰ. τ per has cãs possunt cognosci effectus futuri nõ per certitudinẽ: ꝫ per quãdaꝫ ꝯiecturã. sicut per concursuꝫ stellaꝝ astrologi põt iudicare de pluuijs τ frigoribꝰ. τ medici de sanitate vel morte hois. Quedã etiã sunt cause q̃ indifferenter se hñt ad ꝑducendũ suos effect⁹. τ ꝑ tales cãs nõ possum⁹ cognoscere effectus futuros. neq₃ etiã si effect⁹ eueniãt vt in paucioribꝰ possum⁹ ipos cognoscere: ꝫ cognoscim⁹ ipos i seipis cũ pñtes sũt. sicut cognoscim⁹ sorte currere dũ currit. Sꝫ cognoscere tales effect⁹ añq̃ fiant ꝓpriũ est prime cause. Si ergo quis talia futura prenũciare quomodolibꝫ ꝓsumpserit nisi forte deo reuelante manifeste vsurpat sibi quod ẽ dei propriũ. Sicut ergo nõ dr̃ diuinatio si q̃s pnũciet ea que necessario eueniũt: vel vt in pluribꝰ q̃ humana ratiõe cognosci possunt: ita nec si quis futura contingẽtia pñũciet deo reuelãte. Sꝫ dr̃ aliq̃s diuiare ꝫm ꝙ diuiatio sonat in malũ qñ sibi idebite vsurpat id qđ soli deo ꝯuenit ꝑ enũciatiõem futuroꝝ euentuũ. Et sic pꝫ rñsio ad q̃situ̇. Ratiões ante opposi. tũ sunt solute. Et hec de q̃ōne. τ ꝑ ꝯñs de toto libro Aristotelis de somno et vigilia.

Sequitur liber de longitudine τ breuitate vite.

Decõ aũt qđ est hoc quideꝫ esse longe vite aialiũ. hoc autem breuis vite. τc̃.

Irca initium libri

de longitudine τ breuitate vite mouetur talis q̃stio Utruꝫ humidũ τ calidum sint causa lõge vite in viuentibus τ corruptibilibus.

Et arguit̃ ꝙ nõ. qꝛ calidũ τ humidũ nõ sunt causa vite. ergo non sunt cã longe vite. Añs pꝫ. qꝛ calidũ τ humidũ sunt cã putrefactionis. nã magis fit putrefactio tpe calido τ hũido: q̃ tpe frigido τ sicco. Et cõfirmat̃ ratio. qꝛ calidũ τ humidũ sunt causa corruptionis. qꝛ calidũ ꝯsumit humidũ. τ hũidũ extinguit calidũ. igit̃ τc̃. Secundo. si calidũ esset cã longitudinis vite. vel esset igneũ vel aereũ. nõ igneũ. qꝛ est desiccatiuum. nec aereũ. qꝛ est minus debile. τ sic nõ est digestiuum. Et sil'r arguitur de hũido. qꝛ vl' esset aqueũ vel aereum. nõ aqueũ. qꝛ extingueret calidũ τ esset faciliter cõgelabile. nec aereuꝫ qꝛ esset cito desiccabile. In oppositum est p̃hs in textu.

Pro responsione sciendũ ẽ primo ꝙ post ea q̃ determiata sunt in libris p̃cedentibꝰ p̃hs in hoc libro determiat đ causis longitudinis τ breuitatis vite. τ hoc in vniuersali. qꝛ determiare de ipis in speciali ptinet ad librũ de aialibꝰ τ plantis: τ ad medicũ et astrologum. ad hos eñi ptinet determiare in particulari de causis lõgitudis τ breuitatis humane vite. Et q̃uis vita et mors sint cõiora sensu. qꝛ insunt viuentibus τ generãtibꝰ. tñ liber de sensu τ sensato. de memoria τ reminiscẽtia. de somno τ vigilia p̃cedũt hunc librũ. τ etiã librũ de morte τ vita ꝓpter cõuenientiã quã hñt cũ libro đ aĩa.

Sciendũ est secũdo ꝙ corruptio est cõior q̃ mors. qꝛ corruptio cõuenit oĩbꝰ gñabilibꝰ. mors aũt proprie cõuẽit viuẽtibꝰ ideo. p. primo agit de causis corruptõis. ostendendo que sunt per se corruptibilia τ q̃ nõ. tam in substãtijs q̃ in accidentibꝰ. Et quia alias de ipsis determinatũ est in libro de generatiõe. iõ ꝑ nũc nõ repetentur ea.

Sciẽdũ est tertio ꝙ anteq̃ p̃hs assignet veras causas τ vl'es longitudinis τ breuitatis vite in omnibus viuentibus. per prius mouet quasdam cãs que nõ sunt vniuersales cause longitudinis τ breuitatis vite. Dicit eñi primo ꝙ esse magne q̃titatis ñ est per se causa sufficiens longe vite. equus eñi maior est hoie. τ tamen homo est longioris vite. Similiter duricies nõ est cã sufficiens longe vite. nam plante non sunt vniuersaliter longioris vite animalibus. licet quedam plante sint longioris vite quibusdam aialibus. Similiter habere sanguinẽ nõ est causa sufficiens longe vite. Nam apes qui sunt exangues diutius viuũt quibusdã ha-

bentibus sanguinē. Sil'r esse exangue non ē causa sufficiens longitudinis vite. q: q̄dā exanguia non sunt longioris vite quibusdā habentibus sanguinē. Sil'r esse in terra nō est causa sufficiēs longioris vite. nec etiā ē gressibile nam plante ⁊ quedā aīalia gressibilia sunt breuiores vite quibusdā aīalib⁹ aquaticis. ⁊ etiam in quibusdā ecōtrario. iō esse aq̄ticū nō ē sufficiēs cā lōgioris vite.

Sciendum est quarto φ ad hoc φ calidū ⁊ humidū sint per se cause longe vite in viuentibus quinq̄ cōditiones requiruntur. Primo φ sint multa ex parte quantitatis. ideo maiora vt in pluribus ceteris paribus sunt longioris vite. q: habent magnū calidū et humidum. Secundo requiritur φ sint bene proportionata adinuicē ⁊ cū suis contrarijs ne vnū faciliter corrumpat aliū. ⁊ ecōtra. propter primā cōditionē elephātes sunt longe vite. ⁊ propter secundā homines sunt lōge vite. Tertio requiritur ex parte humidi φ nō sit faciliter passibile ⁊ desiccabile sicut est humidū aereū purū: nec sit facilit̄ cōgelabile: sicut humidū aqueū purū. iō tale humidū debet esse pingue ⁊ viscosum vt sit bene nutritiuum ⁊ nō sit faciliter cōgelabile ⁊ infrigidabile. Quarto requirit̄ φ calidū ⁊ humidū non sint nimis excellentia. q: si sic essent corruptiua cōplexionis natural'q̄ cōsistit in medio tēperato. ⁊ ideo animalia multum coitiua ceteris paribus sunt breuioris vite. ⁊ hoc propter vehementē caliditatē q̄ procreatur in coitu que resoluit humores ⁊ eos euaporat. ⁊ ob hoc sperma superflue emissum cito inducit senium. ⁊ propter hoc mulus est longioris vite equo ⁊ asino ex quib⁹ generatur. Femelle etiā q̄nq̄ sunt longiores vite masculis. si masculi sint magis coitiui. ⁊ ppter hoc passeres masculi sunt breuioris vite femellis. quia masculi sunt multū coitiui. Uerū est tñ φ m̄ naturā masculus est lōgioris vite q̄ sit femella. q: femelle abundāt in hūido ⁊ deficiūt i calido. Quinta cōditio ē φ calidū ⁊ hūidū sint intranea ⁊ extranea

Sit igitur cōclusio responsiua ad quesitū. Calidum ⁊ humidum cum ceteris conditōnibus sunt cause vniuersales lōge vite in omnibus viuentibus corruptibilibus. Probatur cōclusio. quia eadē sunt cause vite ⁊ vite lōge. ex quibus eñ aliquid est ⁊ eisdem nutritur. s vita consistit in calido ⁊ humido. ergo calidum ⁊ humidū m̄ modos predictos sunt cause longe vite. Minor patet. quia omne viuēs natū est ex calido: frigido: humido: ⁊ sicco. Frigidū autē ⁊ siccum sunt mortifera. nā constringunt ⁊ immobilitāt. ideo terra que est frigida ⁊ sicca est immobilis. vita aūt iudicatur per sensum ⁊ motum. ideo frigidum ⁊ siccum non sunt causa longe vite: s potius mortis. Restat igitur φ calidum ⁊ humidū sunt cā vite. Calidum aūt dilatat humidum ⁊ ip̄m mouet ⁊ ideo vita consistit in calido ⁊ humido Nam in omni mortali fit mutatio per digestionē que fit a calido. oportet eñ nutrimentum esse humidū vt sit bene susceptiuū impressionū ⁊ dilatari possit ad singulas partes viuentis. igitur ⁊c. Ex istis sequitur φ calidū igneū purum non est causa longe vite. q: est desiccatiuū ⁊ adustiuum nimis. nec etiam humidum aereum purū est causa longe vite. q: ē nimis subtile ⁊ faciliter desiccabile. Sed calidum quod dꝫ esse mixtū ex calido igneo ⁊ aereo. ex igneo quidē vt sit digestiuum. ⁊ ex aereo vt sit temperatum. Et similiter humidum aqueum purū nō est causa longe vite. q: est nimis infrigidabile ⁊ cōgelabile ⁊ extinguit calidum. ideo debꝫ esse mixtum cum humido aereo quare aduertēdum est φ calidū ⁊ humidum debent ee aerea. Ex dictis satis patet φ senectus causat ex defectu calidi ⁊ humidi. ideo senes sūt frigidi ⁊ sicci. ⁊ iuuenes humidi. Patꝫ etiā φ eedem sunt cause vniuersales longitudīs et breuitatis vite in oībus. licet non sint eedē cau e speciales. Et similiter patet φ sunt eedem cause vniuersales longe vite ⁊ sanitatis ⁊ breuis vite ⁊ egritudinis seu languoris

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dr̄ φ calidū ⁊ humidū intrinseca nō sunt cause putrefactionis. sed extrinseca. Ad cōfirmationē dr̄ φ calidū bene proportionatū humido non consumit ip̄m nisi sit paruum. s cōsumit quādo est improportionatum. Alia ratio soluta est ex dictis. ⁊c.

Sequitur in textu. Eadem aūt in calidis longioris vite sunt q̄ in frigidis locis.

Queritur secūdo vtrū eadē aīalia sint longioris vite in locis calidis q̄ ilocis frigidis. Arguitur φ nō. q: animal

ad sui conseruationẽ indiget respiratione. ꝫ animalia minus restringerentur ab aere in locis calidis ꝙ̄ in locis frigidis. ergo sũt breuioꝛis vite in calidis locis ꝙ̄ in frigidis.

Secundo arguitur. Calidũ extrinsecum ↄsumit humidum intrinsecum. ꝛ ↄ̃sequenter calidum intrinsecum. ꝫ calidũ ꝛ humidum intrinseca sunt causa longioꝛis vite. ergo animalia non sunt lõgioꝛis vite in locis calidis. Tertio arguitur. Calidum intrinsecum foꝛtificatur a frigido extrinseco per antiparistasim ꝛ ↄ̃sumitur a calido extrinseco. ideo putrefactio ꝛ coꝛruptio magis fiũt in locis calidis ꝙ̄ frigidis. ergo eadem animalia sunt longioꝛis vite in locis calidis ꝙ̄ frigidis. In oppositũ est phs in textu.

Pro responsione sciendũ ẽ primo ꝙ postꝙ̄ philosophus determinauit de causis intrinsecis longitudinis vite que sũt calidum ꝛ humidũ bene ꝓpoꝛtionata. ↄ̃sequenter determinat de causis extrinsecis lõge vite. sicut est locus.

Pro quo sciẽdum est secũdo ꝙ aliquem locum esse calidum aut frigidũ intelligi potest dupliciter. Uno modo excessiue. ꝛ alio modo temperate. sicut ver est tp̄s calidum temperate. ꝛ estas excessiue. Et siĺr dicitur de hyeme ꝛ autũpno respectu frigiditatis. ꝛ ita dicendum est de locis sicut dictũ est de tempoꝛibus.

Sit igitur cõclusio pꝛima. Eadem animalia ꝫm speciẽ sunt longioꝛis vite in locis frigidis tẽperate ꝙ̄ in locis calidis excessiue. Patet per rationem ad oppositũ qꝛ calidum extrinsecum excellens ↄsumit humidũ intrinsecũ. ꝛ ex ↄñti calidũ intrinsecũ qđ est in hũido tanꝙ̄ in subiecto. ꝛ frigidũ extrinsecum temperatum per antiparistasiꝫ foꝛtificat calidũ intrinsecum.

Conclusio secunda ꝛ respõsalis ad quesitũ. Eadẽ aialia ꝫm spẽm ꝛ indiuiduũ sunt longioꝛis vite in locis calidis tẽperate ꝙ̄ in frigidis intẽperate. pꝫ. qꝛ calidũ extrinsecũ tẽperatũ ↄ̃seruat ꝛ ↄfoꝛtat calidũ intrinsecũ. ꝛ frigidũ extrinsecũ excellens extinguit calidũ intrinsecũ et ↄgelat hũidum intrinsecũ in q̃bus ↄ̃sistit vita. ergo eadẽ aialia sunt lõgioꝛis vite in locis calidis tempe rate ꝙ̄ in locis frigidis intẽperate. ꝛ ꝓptea eadem animalia sũt maioꝛa in locis calidis temperate ꝙ̄ in locis frigidis. qꝛ calidum extrinsecũ extẽdit humidũ. frigidũ aũt cõstringit ꝛ impedit augmẽtũ. ꝛ ista de cã q̃dã aialia frigida sanguinẽ hñtia sunt maioꝛa ꝛ lõgioꝛis vite in locis calidis ꝙ̄ i locis frigidis siue habitent in mari siue in terra: aut supꝛa terrã. sicut serpentes: talpa: ꝛ vespertiliões sũt valde magne ꝛ sup̄ modũ sue nature ꝛ longioꝛis vite in locis calidis ꝙ̄ i locꝪ frigidis. Et siĺr q̃dã pisces sũt in mari rubꝛo qđ ẽ calidũ q̃ nõ possunt viuere in mari septẽtrionali ꝓpt̃ eiꝰ frigiditatẽ. ꝛ cã huiꝰ ẽ. qꝛ talia aialia sũt debilioꝝ caloꝝ ꝛ multũ abũdãt i hũido. iõ caloꝛ eoꝝ foꝛtificatur ꝑ calidũ extrinsecũ ꝛ hũidũ extenditꝰ ꝛ augetꝰ quod faciliter ↄgelaretꝰ in locis frigidis ꝓpt̃ debilitatẽ sui caloꝝ. iõ animalia q̃ sunt exanguia aut pauci sanguinis nõ generantꝰ in locis septẽtrionalibꝰ ꝛ frigidis. aut si generantur minoꝛa sunt ꝛ breuioꝛis vite ꝙ̄ in locis calidis. Un̄ dicit phs ꝙ aialia aquatica sunt breuioꝛis vite gressibilibus. nõ qꝛ hũida sunt simpliciter: ꝫ qꝛ aquosa sunt. per hoc dans itelligere ꝙ humidũ faciliꝰ ↄgelabile est humidũ aquosuꝫ. Sꝫ aialia hñtia multũ de sanguine ꝛ multũ calida sũt longioꝝ vite in locis septẽtriõalibꝰ ꝙ̄ in australibꝰ. Et inde etiam ratio patet euidens quos ob res Balene maioꝛes sint versus septẽtriõales ꝙ̄ versus austrũ. Ratio nãqꝫ eadẽ est ex sup̄ declaratis. Ex dictis infert. p. ꝙ masculi vt in pluribus sunt longioꝛis vite ꝙ̄ femelle. qꝛ sunt calidioꝛes femellis. ꝛ femelle sunt magis hũide masculis: humido scꝫ aqueo qđ faciliter ↄgelatur a frigido. Et inde est etiã ꝙ masculi habent superioꝛa maioꝛa in pluribus. ꝛ per oppositum est in femellis. qꝛ calidũ mouet hũidũ sursuꝫ. frigidũ vo deoꝛsũ

Dubitatur pꝛimo quare aialia diu abstinentia ab alimento sunt breuioꝛis vite ꝙ̄ aialia q̃ frequenter comedũt. Rñdetꝰ ꝙ causa est. qꝛ caloꝛ naturalis deficiẽte hũido nutrimẽtali agit in hũidũ naturale in q̃ est ip̄m ↄsumendo. ꝛ ideo seip̄m destruit pꝛopter quod destruitꝰ vita que in calido ꝛ hũido ↄsistit. Un̄ aialia diu abstinentia ab alimẽto sũt debilioꝝ caloꝝ ñ cito digerẽtes alimẽtũ. ꝛ abũdãt in hũido grosso ꝛ viscoso ꝓpt̃ debilitatẽ caloꝝ. ꝛ iõ talia indigẽt abstinere diu ab alimento vt illud humiduꝫ grossum

⁊ viscosum abundans digeratur per diutur nitatē temporis. alias illud humidum grossum et frigidum extingueret calorē. ⁊ ideo talia multū dormiunt. Et similiter melācolici qui etiam frigidi sunt diutius abstinent ab alimento ꝙ colerici qui sunt calidi. Et etiam melancolici sunt voraciores colericis propter frigiditatem que est causa voracitatis. Et eadem ratione mulieres plus abstinent ab alimento ꝙ viri. Ideo etiam animalia sine sanguine sunt breuioris vite: vt in plurimū ꝙ habentia sanguinē. ꝓpter debilitatem nisi recompensetur humido pingui ⁊ dulci. Propter qđ apes sunt longioris vite quibusdam aīalibus sanguinē habentibus eo scꝫ ꝙ habent humidū pingue ⁊ dulce quod est signum caloris.

Dubitatur secūdo quare plante vt in plurimū sunt longioris vite ꝙ quedam animalia. Causa est. q: plante sunt sicciores et grossiores ꝙ quedam animalia ideo humidum non est ita faciliter passibile sicut humidum aīalium quod est subtile. Alia causa est. q: plante continue renouantur gerendo et producendo nouas partes quod nō est in animalibꝰ. Cuiꝰ ratio est. q̇a in qualibet parte plante est virtus generatiua. et non in qualibet parte aīalis.

Rationes facte ante oppositū. faciliter soluūtur ex dictis. Et hec đ questione et per consequens de toto libro de longitudine ⁊ breuitate vite.

Glosule super philosophia naturali Johannis versoris p̄stantissimi philosophi finiunt feliciter.

Sequitur tabula.

Tabula singularũ questionũ ac dubiorũ circa eas occurrentiũ in hoc libro determinatorũ. feliciter incipit.

Questiones primi phisicorum

Questiones secũdi phisicorum

Questiones tercij phisicorum.

Questiones quarti phisicoruz

Questiones quinti phisicoruz

Questiones sexti phisicorum.

Questiones septimi phisicorū.

Sequūt qstiōes octaui phicoꝝ

Sequunt questiones pmi libri de celo et mundo.

Sequūtur questiones secundi libri de celo et mundo.

Super tertio libro celi et mūdi nō fecit Johānes versorus qstiōes scdz morē scole parisiē.

Sequūtur questiones quarti libri.

Sequunꝶ questiones primi libri methaurorum.

Utrū corpus simplex mobile ad formā mixti imperfecti put est in via ad talem mixtionē sit subiectū libri metha uro℞ .q̄stio.i.

Sequuntur questiones secundi libri methaurorum.

Sequuntur questiones primi libri de anima.

Sequuntur questiones secundi libri de anima.

Sequuntur questiones tertij libri de anima.

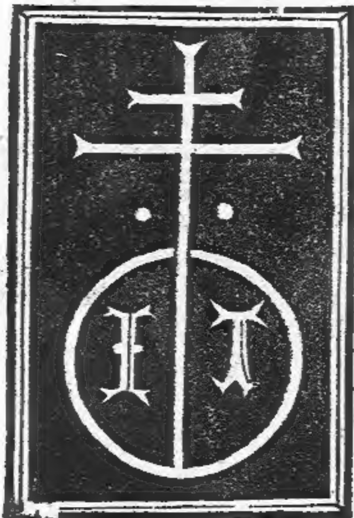
Sequūtur q̄stiones libri ꝑuorū naturaliū. ⁊ p̄rio d̄ sēsu ⁊ sēsato

358

Epigrāma Johannis versoris.

Hic est ille tuus doctor parisea: pro quo
Non cessas mesto spargere rore genas.
Patribus haud priscis pietateq3 iohannes impar.
Qui scripserit quicquid philosophia docet.
Nam quis alte glosule modulamina temptēt.
Nulla potest modulos equiparare tuos.
Ex aliis paleas ex istis collige grana.
Qui nostrum sydus qui gloria nostra perhēnis.
Omnia tu nostre iura salutis habes.
Sancta tamē domino depromis munera laudis.

Gallus germanus semper meis libris repletus.
Laudat. amat. emit. meos tota franchia libros.
Me sinus omnis habet: me manus vna capit.
Ecce tuber quidam pallet stupet oscitat odit
Has quidem caractheres sculpsit trechselq3 iohannes.
Anno milleno ter. c. ll. sociato.
X x adiuncto ter x semel i q3 amoto.

baray na biri nas et serafines

Yo que en el año de beinte i quatro ... nim bigesima prima post trinitat ... a dos padres ir a dar ... del primero tanido de bisperas ... de Ayamonte y el buen panero ... sin hablar ... hasta cartuxa ... almarches ... se hallaron ... la caridad sin proposito.

Yo que ... para a los ... molinos tomados por los ... el senado ... dar presto la parte ... por la muerte el senado ... go el ... po

el santo ... del spiritu santo ... geronimo ... origenes ... bernardo.

quot sunt sacramenta ... sing et ... sing et misas defunt...

Setentrio

aparthias
borias
frigidus et siccus

mesos
aquilo
frigidus et nubulosus

oriens estivalis

vulturnus
calcias
humidus et calidus

subsolanus
apeliotes
calidus et siccus

linea equinoctialis

oriens hiemalis

eurus
euronotus
calidus et siccus

fenicias
euroauster
calidus et humidus

auster calidus et humidus
nothus

meridies

austroafricus humidus et calidus
libonothus

africus humidus
lebs

occidens hiemalis

tropicus vel linea capricorni

fauonius frigidus et humidus
zefirus

chorus
argestes
frigus

occidens estivalis

circius
trachias
frigidus et siccus

tropicus vel linea cancri